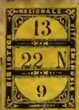
13
22 N
9

AEGIDII BELLEMERÆ,

IVRIS PONTIFICII DOCTORIS MVLTO CELEBERRIMI, AVdientiarum olim Palatii primũ, ac deinceps Contradictarũ Auditoris lõgè facundißimi, in Tertiam Primi Decre. Lib. partẽ Prælectiones vltra fidẽ doctæ ac luculẽtæ: in quibus nõ Antiquitatẽ modò, verum totius Antiquitatis Authores faciliè Principes cõspicere liceat: nũc tandem desyderatæ diu, recèns summa diligentia ac fide doctißimor. virorum opera recognitæ, & typis pulcherrimis excussæ.

Est quod legas, admireris, & discas.

LVGDVNI ad candentis Salamandræ insigne, in vico mercenario apud Sennetonios fratres.

Cum Priuilegio.

Anno 1548

Rubricæ huius voluminis.

Ægidii Bellemeræ. I. P. D. re, famáque clarissimi, multoque excellentissimi in PRIMI LIB. DECRET. Commentariorum Pars Tertia.

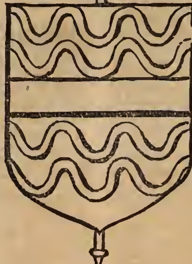

QVoniam. Spectat ad officia Iudicum pacificare discordes . xc . di. per totum. Ideò post illa sequitur de treuga. & pace. Goff. Vel quia maiorum est treugam, vel pacem indicere, & subditorum obedire. xc. di. capi. j. Ideò hic tit. rectè locatur post titulum de maioritate & obedientia. ¶ Habetur materia. xc. di. per totum. xxiiij. q. iiij. si qs Romipetā, & duobus. ca. sequē. Conuenit Rubric. de Iudi. c. nouit. ver. postremo. & ver. se. defe. c. j. de spon. c. ij. de Iudi. significauit. ij. & . iij. rñ. de sen. excō. cum cōtingit. j. in fi. de ver. signi. super quibusdam. in fin. Fa. de re Iudi. ad Apostolicę post principium, ver. deierauit li. vj.

De Treuga & pace. Rubri.

¶ SVMMARIVM.

1 Bellum, qualiter describatur.
2 Belli diuisio. Item bellorum gratia. nu. seq.
4 Bella, quæ licita, & quæ illicita.
5 Belli causæ, quænam sit.

Q Via In isto titu. tractatur de treuga, est quę suspensio, & de pace, quę finis belli diuturni: vt patet. j̃. eo. c. j. in prima glo. & per ea quæ ibi dicam in prima q̄ōne. Ideò occasionaliter de bello aliquid videamus.

¶ † QVAERITVR erg. primo. qualiter bellū describatur. Lig. verò sic describit. Bellū est cōtentio exorta propter aliquod dissonum appetitui humano propositū, ad dissonantiā excludendi tēdens. Bella enī fiunt propter pacem. xxiij. q. j. nouit. Sed quia nō videtur cōpetere Bello iniusto, quod nō dissonātiæ, sed cōsonātiæ aduersatur: ideò nō videtur sufficiens arg. ff. de do. l. j. ¶ Preterea etiā inferūtur quādoq; bella non ad finem alicuius dissonantię apparentis, vel prætensę, sed ad nouā dissonātiā, vtpote ad dn̄iorū occupationē violētā nouissimè inducēdā. Ideò aliter pōt dici sic. Bellū est cōtētio exorta ꝑpter aliquod dissonū verū, vel expressum appetitui humano, ad pretensum propositū tēdēs, atq; animi dissonātiā excludēdā, seu propter aliquē cōceptū animi inordinatè explendū.

2 ¶ † SECVNDO quęrit. qualiter diuidatur bellū. Lig. primò diuidit sic, quia aliud spūale, aliud corporale. Itē spūale, aliud cœleste, aliud hūanū. De spūali verò cœlesti, & hūano dicā. j̃. c. j. in. vij. q. Itē bellū corporale diuidit Lig. quia aliud est corporale vniuersale: de quo dicā. j̃. eo. tit. c. ij. in. j. q. & . v. sequētib. Aliud particulare: & istud multiplex: quia aliud fit ob tutelā corporis sui, de quo dicā. j̃. e. c. j. j. q. ij. vij. & . viij. cū quinq; sequē. Aliud, quod fit ob tutelā rerū, de quo dicā. j̃. e. c. j. in dictis. q. vij. Aliud, quod fit ob tutelā corporis mystici, vel eius partis propter defectū Iurisdictionis, quod repræsalię nūcupatur. de quo in auth. vt nō fi. pign. & . j̃. de iniur. c. j. lib. vj. vbi de hoc dicā. Aliud fit propter cōtumaciā resistentis Iurisdictioni Iudicis, de quo dicā. j̃. de re iud. cū aliquib⁹. Aliud fit propter purgationē quod duellū appellat. de quo C. de gladiato. l. vna. & . j̃. de cle. pug. in duello. per totū . & hoc dicā. Verū dicit ipse, ꝙ alia diuiiio posset dari: quia aliud iustum. aliud iniustum.

3 ¶ † TERTIO quærit, quoti sunt gn̄a bellorū. Ecce, istud prosequūtur Host. & Nouel. de homi. pro humani. super verbo, dimdatus: secūdū quos dicere potes, ꝙ septē reperiūtur in iure expressa. Et primū Romanū per fideles contra infideles inductū, q̄d iustū est. de quo de hęre. excōicam⁹. Romanū dictū, quia caput fidei. xxiiij. q. j. hęc est fides. & . c. qm̄. de Sum. Tri. c. penul. & . l. hostes. alleg. Secūdū est iudiciale, quod fit authoritate Iudicis cōtra cōtumaces & rebelles. ff. quod mocau. l. continet. de iurisd. om. iud. l. iij. & . iiij. C. ne quis in sua

cau.l.vna.de quo.ff.de cap.l.v.§.in pace. Tertiú dicitur præ-
sumptuosum,quod ecõtra fit de maio.& obe.si quis venerit
&.l.quis restituere alleg.ff. ne vis.fi.ei.l.iij.C. de seditio.l.j.
Quartú licitú,cú sit iuris auth.de quo.xxiij.q.ij.domus.de
sen.excõ.si verò.j.§.nec ille.C.qñ li.se vin.l.j.&.ij.&.c.dilecti
alleg. Quintú est cótra illicitú,seu temerariú.de sen.excõ.per
pendimus.&.c.cótingit.&.c.in audien.§.Sextú volútariú,qd
fit sine autho. Principis.C.vt ar.vsus.per totú.In auth.de má.
Princi.& de armis.&.ff.ad leg.Iul. maie.l.iiij. Septi.necessa-
4 riú,quod fit iuris autho.personá vel bona defendẽdo de quo
in.l.ne vim.alleg.& per Archid.xxiij.q.ij.iustú. ¶ † Ex qui-
bus patet,quę licita & quę illicita. Licita eñ sunt quæ rõne
inducẽtes,vel illius cótra quẽ,aut rei,vel causæ sunt a iure per
missa. Illicita verò ecõtra. Aduerte,quia secúdú diuersas con
siderationes & casuú cõbinationes alias posses multas alias
diuisiones inducere. & tractú facere longiorẽ etiá quátú plu-
res. Dicere eñ posses,ꝙ bellorú aliud indicit Deus,aliud Dia
bolus.aliud cócupiscẽtia carnis:aliud mundi voluptas:aliud
originale peccati corruptio : aliud superior fori pœnitentia
lis. Aliud superior fori iudicialis. Aliud Princeps,aliud Ty
rãnus,aliud priuatus iuris autho. Aliud cótra iuris autho.&
cótra iuris prohibitionẽ. Aliud Dialectici & cœteri aliarú fa
cultatú argu.inuicẽ cótractátes. Aliud inuicẽ qualitates ele-
mẽtatorú cõtrariæ. Aliud virtutes cœlestiú inferioribus. Et
sic adeò dilatare posses quasi in infinitú,quod oẽs artes libera
les,naturalẽ & moralẽ philosophiam,medicinã,theologiá,ac
vtriusq; iuris prudentiá in isto tracta. colligere posses .quod
plus induceret de labore & cófusione inutili, q̃ de profectu
vnde paucos circa tales nimirú insistẽtes vidi magno intelle-
ctu clarescere,seu pollere in claro iudicio rationis:quia tales
textus & eorú literales intellectus omittunt,ex quibus tamẽ
5 totum fundamẽtú insurgit. ¶ † Sed quæ est causa belli?dic se
cúdú Lig.ꝙ cõtu. Iustitiæ resistẽtis,vel qa de se ipso ad supe
rioris mandatú,si illú habeat: vel quia si illú non habet,aut eú
non recognoscit seu per illú coerceri nõ pt̃,ad partis requi-
sitionẽ Iustitiã denegat ministrare,ita.ꝙ bellú est vlti.& subsi
diari⁹ remediú.xxiij.q.j.quid culpa&.c.noli.&.q.viij. si nul
la.ff.de viuff.l.si vsufruct. De hoc:videlicet quid sit iustú bel
lum,dicam. j̃.e.c.j.in.ij.quæst.

¶ SVMMARIVM.

¶ CAP. I.

TReugas. ¶ Casus. Ab ortu solis quar-
tæ ferię vsq; ad ortú solis secú
dę feriæ,& ab aduẽtu vsq; ad.viij.Epiphaniæ,
& à Septuagesima.vsq; ad.viij.Paschę treugæ
sunt.& treugas nõ seruátes tertio moniti nõ
satisfaciẽtes ab Epo suo excõicádi sunt,& a vicinis Epis cer-
tioratis euitádi,ac coepi se in hoc iuuare mutuo debẽt.& cõ
trariú facientes sui ordinis periculú & dignati Papę dãnú in-
currere. Et sunt tres partes. Prima statuit. Secúda pręlatis sta-
tutú offendẽtes punire præcipit. Et tertia Prælatis negligenti
bus pœná cõmmerat. Secúda ibi: *Si quis aũt treugas.* Tertia ibi:
si quis aũt hoc neglexe. ¶ Expone literá. *vsq;*. quo ad hoc quod
dicit de ortu solis ponitur exclusiue,quo ad alia inclusiue.
Col.de hac dictiõe di;,vt scrip.de or.ab Epo.c.j.in.j.opposi.
¶ *Ortu solis.* die Iouis bellandú nõ est propter ascensionẽ dñi
in cœlú,& propter cœná eadẽ die cú discipulis factá.de con-
secra.di.i.porro ea.& di.iij.literis die veneris propter reuerẽ
tiá passionis.die sabbati quia eodẽ die discipuli latuerút pro
pter metú Iudeorú & quia corpus latuit in sepulc.de cõsecra.
di.iij.Sabbato.die dñico quia ferè quodlibet insigne sint eadẽ
die cõstitutú à deo.lxxv.di.quod die.in fi.& propter honorẽ
resurrectionis secundú Gof.& Host. ¶ *Octaua.* Ná ex certis in
his diebus abstinetur à nuptijs.xxxiij.q.iiij.nõ oportet.Gof.
¶ *Obseruon.* supp.adminus. Et sic nõ obstat de pręsump.nõ-
ne.cú suis cõcor.secundú Host.quasi diceret,non ideò ꝙ hic
statuit alio tẽpore,id concedit. ¶ *Ad monitionẽ.* quæ semper
debet vindictá præcedere:vt hic,&.xij.q.ij.in dignè. de vi.&
hone.cle.c.fi. ¶ *Scriptã.* hodie non est ferenda hęc sñia.nisi in
scriptis:alias est locus pœnæ.de sen.exc.c.j.li.vj. ¶ *Quorũ.s.* vi
cinorú Eporú. ¶ *Difficile rũpitur.* eccle.iiij.cap. Simile ponit.
Valerius de caudis equorú,que paulatim carpi possunt:sed
nõ simul euelli.li.vij.c.iij.exẽplo.viij. ¶ *Amore.* alias *timore.*
Sed pria melior p id.qd dicit trepidatiõe. ¶ *Dãnũ.* qa ex hoc
poterit deponi.& sic primò excõicat⁹ scđo deposit⁹ ab apo-
stolice sedis,& totius eccle.cõionẽ finaliter expelletur.xc.di.
1 c.penul.& vlti.Host. ¶ No.† primò,quib⁹ diebus abstineri
debet à bello.& qualiter etiá milites in factis armorú subsunt
clericis.& qúo ad clericos pertinet disponere de factis armo
2 rú. † Itẽ not.qualiter excõica. requirit tertiá monitionẽ.de
sen.excõ.sacro.& scriptione e.ti.cú medicinalis.& denúcia
tionẽ de app.pastoralis in fi.Itẽ no.ꝙ vnus Eps tenetur serua
3 re sñias alterius aliter puniendus est. † Itẽ qualiter Prælati ec
clesiarú debẽt esse ad procurádú pacẽ in mundo & cõtrariú.
facien.merẽtur deponi à sua dignitate. Itẽ no.qualiter in præ
latis circa exequutionẽ sui pastor officij nõ debet trepidatio
mentis inesse,sed potius firmitas.seu fortitudo sicut & in ty-
ronibus,qui certant in bello,de quo.j̃.dicá.
4 ¶ † PRIMO quæri.quod est treuga?dic,vt in gl.j.Ber.cui
cõcor.Host.& appellatur in.l.fœdus,vel induciæ.ff.de cap.
l.postlimi.§.induciæ.Host.&.l.nõ dubito.e.ti. Et dicitur qua
5 si reus,tenens guerrá.Nouel. ¶ † Sed quid est pax?certè pax
dicitur discordiæ finis.Host.& debet haberi volútate Guer-
ra verò in necessitate vnde bellamus vt pacẽ habeam⁹.xxiij.
q.j.nisi bella.&.c.noli æstimare.Nouel.Pax.vob.qñ treuga
vocatur.xxiij.q.iiij.si illic.
6 ¶ † SECVNDO occasione dicendorú,& gl.etiá declará
dæ,quæro quid sit iustú Bellú. Super quo vide omnino hîc
Hosti.

Host in Sũma.e.ti.§.quid ſit iuſtũ.Dicebat etiã hĩc Hoſti.ꝙ deficiente iuſtitia pôt impeti ciuitas,ſvel dñs terræ, quę certa reddẽdã iuſtitiã eſt negligẽs.xxiij.q.ij.domin⁹& aduerſarius depredari in feu.de inueſtitura quã Titius,&c.§ fi.& quę ſu. pri.cã.bene.amit.§ illud.Quod eſt intelligẽdũ præmiſſo ſpirituali gladio ſi pôt haberi.de iudi.cũ nõ ab homine.de hoc de iniur.& da.da.c.j.&.ij.li.vj.& ſuper hoc vide.q.mercuria lẽ Nouel.in regula,nõ debet aliquis de re iu.lib.vj.Tu dic,ꝙ bellũ iuſtũ dicit illud,quod fit auth.iur.vel hominis ad hoc concedendũ ptãtẽ habẽtis,& ex cã iuſta & intentiõe recta.Et omne aliud dic iniuſtũ.Dixi autho.&c.quia regulariter prohibetur cuilibet propria autho.bellum indicere.C.de iudæ.l. nulla.ff.quod me.cau.l.extat.C.vnde vi.ſi quis in tãtã.xxiij. q.ij.c.j.Et hoc verũ,ſiue fiat defẽdẽdo cõtumacẽ cõtra authoritatẽ legitimi Iudicis nõ errãtis,iuſte imperãtis.Et forti⁹ idẽ ſi impugnãdo.Et vocatur tale bellũ præſumptuoſum.ar.de pœn.di.v.c.j.ad fi.&.l.qui reſtituere &.c.ſi quis venerit.alleg.Siue cõtra autho.iuris defendẽdo,vel impugnãdo,quod temerariũ dicit:vt hĩc,&.ĩ.c.prox.de pœ.ſeli.lib.vj.& Cle.ſi quis ſuadẽte.de ſen.exc.Siue ex propria volũ.quod tũc dicitur voluntariũ:vt.C.ad.l.Iul.de vi publi.l.qm̃.Etiã ſi ambæ partes nihil inuicẽ cõſentirẽt:quia ius cognitionis,quod publicũ eſt:vt.l.vt vim.alleg.per pactum remitti non pôt.ff.de pact.l.ius agnatiõis.C.de pa.po.l.abdicatio.ſecũdũ Hẽri.Facit,nã & arma ſumere ad bellũ alias ſimpliciter eſt prohibitũ C.vt ar.vſus in rubro & in nigro.li.xj.Facit.ff.ad Iuli.ma.l. iij.& in auth.de ar.& de mã.Prin.in prin.Dixi auth.iur.puta in caſibus,in quibus iura permittũt propria auth.ſe vindicare C.ex qui.cau.li.ſe.vin.per totũ.cũ ibi not.&.l.vt vim.§ qui cũ aliter.&.§.vim.vi.& cle.ſi furioſus ſupra in rubr.alleg.Vel cũ deficit oĩo iuſtitia:vt præmiſi.& ſic inter fideles & infideles bellũ iure approbatũ reſpectu fideliũ licitũ eſt.de hęreti. excõicamus.j.&.ij.de voto.c.licet.&.c.magnæ.&.c.ſe.de iu de.ita quorũdã.Sed reſpectu infideliũ iniuſtũ eſt.xj.q.iij.nõ ſemper.&.c.Iulianus.&.c.Imperator.quod tñ dũ iure prohibetur,iuſtũ eſt quo ad impugnãtes,& nõ quo ad defendẽtes. C.de paga.l.Chriſtianus.ĩ.de Iudę.ca.ſicut Iudæi.De bello verò inter fideles ſpẽaliter à iure permiſſo habetur etiã exemplũ.C.de Epi.& cle.ſi quis in hoc.de his qui lato.ocul.l.fi.de homi.pro huma.in fi.de ſen.exc.deſerto.alleg.ſerui Henri. Dixi auth.hoĩs.i.Principis,in bello cõi:quia ſine iuſſu ſuo tale bellũ indici nõ debet.vt.l.hoſtes.alleg.cũ ibi no.qa inſciõ Principe quis arma nõ debet ſumere:vt in iurib⁹.Sed ad hoc alleg.Fallit in eminẽte neceſsitate.C.de fabri.l.fin.li.xj.&.ff. de his,quę in frau.cred.l.ait pretor.§.ſi debitorẽ.Sed ille.§.nõ loquitur de bello cõi,ſed loquitur de Bello ſpẽaliter permiſſo a iure.Itẽ exponi pôt hoĩs.i.Iudicis,quo ad bellũ iudiciale executionũ iuſtitię.de quo in.l.q reſtituere.&.l.iij.in prin. ff.ne vis.fi.ei.&.l.cõtinet.alleg.Vbi autẽ cõtra nõ ſubditum, vel extra territoriũ vel extra limites ſuę iuriſdic.vel poteſtatis,aut de facto & ſine cauſæ cognitione:vbi cauſæ cognitio eſt neceſſaria,daret Iudex hãc ptãtẽ:nõ eſſet tunc bellũ huiuſmodi iudiciale,nec iuſtitiæ executionũ & ideo nõ valeret,& reſiſti poſſet.ff.de iuriſdic.om.iud.l.vl.&.C.de meta.l.deuotũ.& de iur.fiſci.l.prohibitũ.ĩ.de ſen.exc.à nobis.& de cõſti. vt aĩarũ.li.vj.cũ cócor.pro hoc.xxiij.q.ij.iuſtũ.&.c.dñs noſter.§.cũ ergo.& .q.c.ab Imperat.§ ecce.&.q.iiij.c.ille gladiũ. &.q.v.miles.&.c.ſe.&.c.regũ.Si eñ autho.ſeu iuſſus Iudicis cõtrariat,& repugnat euidẽter authoritati iuris,etiã bellũ eſt iniuſtũ:nec parendũ eſt.xj.q.iij.qui reſiſtit &.c.Iulian⁹.&.c. ſi dñs.&.c.nõ ſemper.C.de iure fi.l.facultas.&.l.prohibitũ. alleg C.de decu.l.omnis.in fi.&.d.l.deuotũ quia tunc ciuis errat ſecũdũ Hẽri.Dixi ex cã &c.quia ſine cã moueri nõ debet bellũ alicui,tñ nõ debeat eſſe volũtatis,ſed neceſsitatis:vt

7 prędixi.Dixi intẽtione recta.† Pro quo ſciẽdũ, ꝙ Thomas ſecunda ſecundę.q.xl arti.j.dicit,ꝙ ad hoc ꝙ bellũ aliquod ſit iuſtũ tria requirunt primo autho.Principis,cuius mãdata bellũ eſt.Nã priuata perſona pôt ius ſuũ in iudicio ſuperioris proſequi.Ideò nõ pôt bellũ mouere.Itẽ,quia cõuocare multitudinẽ quod in bellis oportet fieri,non pertinet ad priuatũ ſed cũ cura rei publicę cõmiſſã Principibus ad eos pertinet rẽ publicã ciuitatis,vel regni, ſeu prouinciæ ſibi ſubditę tueri. Et ideò ſicut licitẽ defendũt eã materiali gladio contra interiores pturbatores,dũ malefactores puniũt,iuxta illud Apoſtoli ad Roma.iij.Nõ ſine cã gladiũ portat.Dei eñ miniſter eſt Iudex in irã ei,qui malũ agit.Ita etiã gladio bellico ad eos pertinet rẽ publi.tueri ab exterioribus hoſtibus vñ & Principibus in pſ.Eripite pauperẽ,& egenũ de manu peccatoris liberate.Vñ Aug.cõtra Fauſtũ:ordo naturalis mortaliũ paci accõmodatus hoc poſcit:vt ſuſcipiẽdi belli auth.atq; cõſiliũ penes Principes ſit.Secũdo requirit cã iuſta, vt.ſ.illi qui impugnãtur impugnationẽ propter aliquã culpã mereãtur.vñ Aug.in li.q̃onũ.Iuſta bella ſolẽt diffiniri quæ vlciſcuntur iniurias,ſi gẽs vel ciuitas plectẽda eſt,quæ vindicare neglexerit quod à ſuis improbè factũ eſt:vel reddere quod per iniuriã ablatũ eſt.Tertio,ꝙ ſit intẽtio bellãtiũ recta,videlicet vt bonum promoueatur,& malũ vitetur.Vñ Aug.de verb.domini.Apud veros Dei cultores,etiam illi bella pacati ſunt,quę nõ crudelitate vel cupiditate ſed pacis ſtudio geruntur,vt mali coerceãtur,& boni ſubleuẽtur.Pôt autẽ cõtingere etiã ſi ſit legitima autho.inducẽdi bellum,& cã iuſta:ꝙ nihilomin⁹ propter prauã intentiõnẽ bellum reddatur illicitũ.Vñ Aug.contra Fauſtũ:noſcendi cupiditas,vlciſcẽdi crudelitas,implacacatus & implacabilis animus feritas rebellandi,libido dominãdi,& ſi qua ſunt ſimilia:hæc ſunt quæ in bellis iure culpantur.Sed concurrẽtibus tribus prædictis bella bene licẽt.Vñ Aug.in ſermone de puero cẽturione:ſi Chriſtiana diſciplina omnino bella culparet,hoc potius cõſilium ſalutis petẽtibus in Euãgelio daret: vt abijcerent arma & ſe militiæ oĩno ſubſtraherent.Dictũ eſt autẽ eis:Neminẽ cõcutiatis,eſtote cõtenti ſtipendijs veſtris.Quibus proprium ſtipendium ſufficeret præcepit:militare non prohibuit.Nec obſtat quod ſcribitur Matth.xxvj.c.omnis.qui acceperit gladium,gladio peribit. Quia vt dicit Aug.ij.li.cõtra Manichęos.Ille accipit gladiũ qui nulla ſuperioris,aut legitima ptãte aut iubẽte,vel cõcedẽte in ſanguinẽ alicuius armatur.Qui verò ex auth.Principis vel Iudicis,ſi ſit perſona priuata,vel ex zelo iuſtitiæ,quaſi ex auth.Dei,Si ſit perſona publ.gladio vtitur,nõ ipſe accipit gladium:ſed ab alio ſibi cõmiſſo,vtitur.vnde ei pœna nõ debetur.Nec tamẽ illi etiã qui cum pctõ gladio vtuntur,ſemp gladio occidunt:ſed ipſo ſuo gladio ſemper peremit:quia pro pctõ gladij æternaliter peremit, niſi pœniteant. Nec obſt.ꝙ dicit Math.v.Ego autẽ dico vobis,nõ reſiſtere malo. Et ad ro.xij.nõ vos defendẽtes chariſsimi,ſed date locũ iræ:quia dicit Aug.de ſermone domini in mõte:pręcepta ſemper ſeruãda ſunt in pręparatione animi:vt.ſ.ſemper homo ſit paratus non reſiſtere vel non ſe defendere,ſi opus fuerit.Sed qñq;eſt aliter agẽdi,propter cõmune bonum etiã illorũ,cũ quib⁹ pugnatur.vñ Aug.in Epiſt.ad marcellinũ Agenda ſunt multa etiã cũ inuitis benigna quadã aſperitate plectendis.Nã cui licẽtia iniquitatis eripitur,vtiliter vincitur:qm̃ nihil eſt infelicius felicitate peccãtiũ.quia pœnalis nutrit impunitas, & mala voluntas,velut hoſtis interior roboratur.Nec obſt.ꝙ bellũ cõtrariatur actui virtutis:puta paci.& ita in vitiũ videtur eadẽ.ar.ſumpto à cõtrarijs.xxxj.di.officiorũ.Illi eñ,qui iuſte bella gerũt,pacẽ intẽdunt,& ita pati nõ contrariã niſi malę,quã dñs nõ venit mittere in terrã:vt dicitur Math.x.vnde Aug.ad Bonifa.nõ quęritur pax,vt bellũ exerceatur:ſed bellũ gerit,vt pax acquiratur. Eſto ergo bellãdo pacific⁹,vt eos quos expugnas ad pacis vtilitatẽ vincẽdo perducas.Pro quo xxiij.q.j.nili.&c.noli.Nec obſt.ꝙ eccle.prohibet morientes in tormẽtis ſepeliri.i.de tornea.c.j.Pro quo videt exercitium bellorũ eſſe illicitũ nã exercitia hominũ ad res bellicas nõ ſũt vniuerſaliter prohibita:ſed inordinata exercitia & periculoſa:ex quibus occaſiones & deprædationes veniunt.Apud antiquos autẽ exercitationes ad bella ſine homini periculis erãt. Et ideò vocabatur meditationes armorũ,vel armorũ,vel bella ſine ſanguine:vt patet per Hieroni.in quadã Epiſtola ſecũ-

dum Thobiã vbi. s̃. Sed præmissa plenius prosequar per par
ticulares quæst. in remis. quas dedi. s̃. in Rub. in tertia. quæst.
8 De duello autẽ † dic illud secundũ canon. semper illicitũ: qa
non est nisi Deũ tentare. ij. q. v. mononiachiã. de cle. pug. in
duel. c. j. & ij. De septẽ vero generibus bellorũ, videlicet Ro
mano, iudiciali, præsumptuoso, licito, temerario, & necessario
dixi in Rub. q. iiij. & dicã post Hosti. in dicto. c. prohuma.
vbi videbis, ꝙ etiã ad diffinitionẽ nõ possunt aliqui se inuicẽ
impugnare. Nec valet cõsuetudo, vel iuramẽtum in cõtrariũ
de cõsue. c. fi. de iureiur. c. j. li. vj. De sex vero causis, quare nõ
est pax inter homines, vide per Archi. xxiij. q. j. nouit. Et di-
9 cam post Nouel. de re. iudi. ad Aposto. lib. vj. † Tertio quæ
ritur, de cuius belli treuga loquitur hæc decret. de quo tangi
in glo. ij. Cui satis concordat Inno. & Hostien. hic in summa.
Sed nũquid hæc decre. quæ re vera nõ seruatur hodie adstrin
gat prælatos. Ber. in dicta glo. ij. in fi. & Inno. tenẽt, ꝙ nõ. Et
idẽ Gof. hic, & in summa. Sed Hosti. tenet cõtrariũ. Simileq;
not. ipse de pœ. cũ infirmitas. gl. v. licet. in sum. primũ tenue
rit. Et adde ꝙ not. de cel. missa. dolentes. in vltima. gl. Sed hãc
vero scdam opi. q̃ hic tenet Hostien. Fa. xij. di. c. ij. in prin. &
lxxxviij. di. proposuisti. in fin. Item qa vt dicit, negari nõ po-
test saltẽ à prin. ꝙ ad hoc obseruandũ adstringerentur Præla.
cum adhuc in dissuetudinẽ nõ obijsset. Ex quo sequitur, ꝙ ad
id hodie adstringũtur: cũ tempus nõ sit modus tollendi obli
ga. ff. de ac. & obli. l. obliga. § placet. Nec in talibus excusant
glo. magistro. De hoc de biga à nobis. Ad § leges. & § fina.
iiij. di. respondet, ꝙ intelligi debẽt de statutis. vel legibus, quę
nõ sunt pceptoriæ. s̃. ti. j. sta. Inter eñ pceptorias ꝙ alias debet
esse differen. iiij. di. oẽs autẽ. Fa. qa quod præcipit, Impe. xiiij.
q. j. ꝙ præcipit. ĩ. de verbo. significa. Aliqui distingunt cõsti.
pœna. q ipso facto pœn. infligunt: vt de secũdis loquãtur § le
ges. & § fina. iiij. di. Secus tñ fatent in his, in quibus contrafa-
cientes incidunt in factũ dãnatũ. xxiiij. q. j. c. j. ij. & iij. Remit.
Nouel. ad no. sua de cõsue. sup Ru. in fi. Materia vero ista pro
prius iaceret. de cõsti. c. j. vbi de hoc p Henr. in. j. di & de ma.
& obe. si quis venerit, vbi promisi me dicturũ in cle. cũ eccle.
de æta. & qua. hoc tãgit Pau. Dñs Mar. sequi. dictã. ij. opi. Ho.
& dicit, ꝙ sol⁹ nõ vsus nõ põt tollere talẽ cõsti. sed nõ vsus ha
bẽs implicitũ vsũ cnotrariã cũ tẽpore lege diffinito, bene eam
tollit. de cõsue. c. fi. Quod si sit ita, in magno & perplexo po-
natur pauper Epus, qui videt potentẽ principẽ, vel Tyrannũ
paratũ ad bellũ inferẽdũ diebus istis prohibitis, & qui nõ pro
mãdato vel monitioue ipsius nõ desisteret, sed eũ dirigeret.
Et quid si excommunicaretur ab illo, bona diriperet, vel in
personã eius seuiret. Si verò abstinet, facit cõtra pręceptũ: &
per cõsequẽs mortaliter peccet: vt dicto. c. si quis venerit ꝙ
dicere graue esset & periculosũ animabus ipsorũ p̃la. quibus
talis loquẽs inijci non debet: vt. c. de viduis. Qua propter sal-
uo iudicio meliori, videretur mihi distinguendũ: aut quæris
vtrũ hæc cõstitutio obliget hodie ad mortale p̃latos eã non
seruantes, seu reddat eos ꝑpter hoc puniendos. Et dico: ꝙ nõ
ad ꝙ facit ꝙ scripsi. ĩ. de fer. c. j. in prin. Nam cõmunis error
totius eccle. hanc cõstitutionẽ generaliter nõ seruãtis, satis vi
detur excusare à peccato & à pœna. ar. eorũ, quæ not. Ioã. de
postu. c. vno. lib. vj. super ver. cœtero. Et qa Roma. ponti. q
viderunt hãc cõsti. nõ recipi & nõ seruari: in hoc videtur con
sensum tacitũ nõ seruãdi, ꝙ videtur accõmodasse Præla. Et sic
possunt intelligi § leges. & § fin. iiij. di. Et hoc verũ, nisi p̃la.
cõscientiã remordẽtem haberet. ar. de resti. spolia. literas. c.
de simo. per tuas. de sen. exc. inquisitionũ. Non sic tñ in cõsti-
tutione, cuius transgressio in factũ. alias de iure cõi dãnatum
induceret: qa tũc & ipsũ ius cõe etiam tali cõstitu. seclusa ad
stringeret ad mortale, Ideò frustra p̃latus ad sui tuitionẽ talis
cõstitutionis elisionẽ induceret quia de pluribus impedimẽ
tis alterũ tollere nõ sufficit. de fil. psby. c. ij. de vsu. pa. ex tuarũ
de priuileg. pasto. de sen. exc. cũ pro cã. ff. de serui. vrba. pręd.
si domus. Aut quærit vtrũ sic cõstitutio duret, ꝙ Epi, si vide-
rint exequendo eã, posse proficere, ipsã exequi posit. Et tunc
dico, ꝙ sic per motiua ipsius Hosti. Et sic credo posse opinio
nes cõtrarias cõcordare. At in alijs similibus casibus posset di
ci, vel dicere posses, ꝙ licet quo ad bellãtes hæc cõstitutio sit
pceptiua: qa dicit, pcipimus. tñ quo ad prælatos non est præ-
ceptiue, sed exortatoria. argu. de offi. or. c. licet. Et scdm hoc
exponerẽ verbũ, dictat. i. dictare posit. vel supplerẽ: subaudi,
si hoc viderit expedire: sicut in cœteris peccatis etiã maiori-
bus, q̃ sit istud, etiã notorijs ipso episcopo: nõ tenetur episco.
sub pœna peccati mortalis pro omni tẽpore mouere pecca-
torẽ de pœn. vel de abstinẽdo: & monitioni nõ parentẽ exc.
quia nõ debet medicus medicinã exhibere infirmo, quæ illi
non prõsit: sed potius sibi, vel illi forsan obsit. arg. xxiij. q. iiij.
ipsa pietas. & . c. nimirũ. & . c displicet. & . q. v. prodest. Præte-
reà, qa mandata generalia aliquid faciendo, vel aliquid obser
uando, habent suas conditiones tacitas, si & dum cõmode &
honeste adimpleri posint. ar. de iureiur. c. quẽadmodũ. & . c.
j. lib. vj. ff de ver. sig. l. nepos. Fa. qa hoc est tantũ peccatum in
iusto bello, In quo licet pugnare & insidijs aggredi bellũ in.
v. vj. vel. vij. feria. cũ non sit prohibitũ, quia malũ: sed malum,
quia probibitũ. Quod sit verisimile Romanũ pontificẽ om-
nino voluisse arctare Epos ad illud, tam indifferenter vlcis-
cendũ: expediat quandoque pro tẽpore mala aliqua etiã cõi
lege damnata per patientiã tollerare. arg. ĩ. de præ. cũ Iamdu
dum. Alioquin esset quasi impo. aliquẽ in statu Episcopali
saluari: tum ipsi sint generaliter exequutores ipsorũ canonũ.
Facit. iiij. di. deniq;. Et ꝙ nota. de. iiij modis permissorũ. iiij.
10 di. omnis. autẽ lex. † Quartò quæritur, ꝙ sint species treugæ?
dicit Inno. hic in Summa. § vlti. ꝙ duæ: videlicet conuẽtiona
lis & canonica. Conuentione. dicitur, quæ ex conuentione
recipit formã, sicut quilibet contrariũ. ff. depositi. l. j. si con-
ueniat. de regul. iur. l. cõtractus. Sic vltima voluntas dicitur.
lex. in auth. de nup. § disponat. Et hæc etiã hosti sęruanda est
xxiij. q. j. nouit. xxij. q. iiij. Inno. Et hoc si aduersa pars eã ser-
uat: alias. non. xxxvij. q. j. si infideles. lxxxxv. di. esto subiect⁹
ff. loc. l. quæro § interloquutorẽ. C. de pac. l. si. proponas. C.
de trãsla. l. si diuersa pars. xj. q. iij. inter verba. in fi. vbi de hoc
xxxiij. q. v. quod Deo patri. ĩ. de iureiur. peruenit. ij cũ ibi
alleg. Canonica verò treuga est illa, de qua hĩc loquit. & istas
treugas canonicas aliqui habẽt perpetuas, sicut clerici, mona
chi, & cõuersi: dum in ecclesijs canonicè & regulariter viuũt.
& alias nõ: vt. ĩ. c. seq. & de cle. cõiuga. c. Ioãnes. & . c. diuersis
C. de epi. & cle. l. generaliter. Idẽ de Rusticis, q̃ diu sunt in agri
cultura: vt. ĩ. c. seq. Tẽporales verò treugas habẽt oẽs cõiter,
vt legitur & no. hĩc. Et quod dixi treugas canonicas seruan-
das, etiã intellige, si aduersarius eas seruat. Fortiores eñ sunt,
& fortius ligant cõuẽtionales: quia ligant de iure naturali. ff.
de pact. l. j. & . ij. Et diuino. xxiiij. q. j. noli. Et ciuili, vt auth. de
pa. te. & eius vio. per totũ. Et canonico, vt in iuribus alle. igi
tur si ille non sint seruãdæ, nõ seruãtur, vt prædixi. Forti⁹ nec
istæ. ar. de elect. cũ in cunctis. C. de sacrosanct. eccle. & auth.
multo magis. secundũ Hẽri. verum pacẽ tenetur quilibet ap
petere, vt hĩc in fin. tã ex præcepto diuino. zachariæ. vij. veri-
tatẽ tñ & pacẽ diligite. hoc dicit domiuus exercituũ. & pos.
xxxiij. Pacẽ inquire, & prosequere eã. hẽtur Marc. ix. & reci
tat. xliij. di. sit rector. Quã canonico, vt hĩc in fi. & . s̃. ĩ proœ.
Rex pacificus. q̃ ciuili in auth. de pa. te. Christi eñ actio no-
stra est instructio. ij. q. j. Deus. Itẽ ad hoc astringitur præmij
inæstimabilis exortatione. Matt. v. Beati paci. qm filij Dei vo
cabuntur. & Psa. xxxvj. Mãsueti autẽ hæreditabũt terrã & de
lectabuntur in multitudine pacis, secundum Henri.

¶ † QVINTO quæritur an in festis sit bellandũ, vel treu
gę seruãdæ. videtur, ꝙ treugę sint seruandæ in festis: quia festa
sunt ordinaria ad vacandum diuis. de consec. di. iij. Pronũciã
dum. de ferijs. c. vlt. & . e. ti. C. l. dies. & . l. vlt. Intelliguntur eñ
per obseruationẽ Sabbati, quæ præcipitur Exod. xx. Sabbatũ
enim interpretatur requies, sed bella maximiani inquietudi-
nem habent ergo nullo modo est in diebus festiuis pugnãdũ.
Præterea Isa. lviij. reprehẽditur, qui in diebus ieiunij repetũt
debita, & cõmittunt lites pugno percutientes. ergo multo ma
gis in diebus festiuis illicitum est bellare. Prætereà, quia nihil
est inor-

est inordinate agendű ad euitandű incómodum temporale. Præthereà videtur tex.in.c.isto. ¶ In cõtrariũ est, quod scribitur.j.Macha.ij.cogitauerũt laudabiliter Iudæi dicẽtes omnis homo, quicũq; venerit ad nos in bello in die Sabbatorũ, pugnemus aduersus eum. Beatus Tho.secũda secũdę.q.xl.artic.iiij.dicit, ꝙ in festis bellari põt necessitate vrgente. Probat, quia obseruatiões festorũ nõ impedit, quę ordinãtur ad oẽm salutẽ, etiã corporalẽ. vnde dñs arguit Iudęos.d.Io.vij. Mihi indignamini, quia totum hominẽ saluũ feci in Sabbato. Et in de est, quòd medici licitè possunt medicari gentib⁹ in die festo. Modo multo magis est seruãda salus rei pu.per quã impediuntur occisiones plurimorũ, & infinita mala, & tẽporalia & spũalia, q̃ salus corporalis vni⁹ hominis. & ideo pro tuitione rei pu.fideliũ licitũ est iusta bella exercere in diebus festiuis necessitate vrgẽte. Hoc eñ esset tẽtare deum, si quis imminẽte tali necessitate vellet abstinere à bello: sed necessitate cessante hoc nõ est licitum, per alleg. Pro hac parte secũdum eum.facit.xxiij.q.viij.si nulla.

11 ¶ † SEXTO quæritur an in bellis sit licitum insidijs Diis vti ad victoriã cõsequendã? videtur, ꝙ sic. quia August. in li.qõnũ dicit sic: cũ iustũ bellum suscipitur, vtrũ apertè pugnet aliquis, an ex insidijs, nihil ad iustitiã ptinet intẽtiõiue. Et hoc probat per id, quod habetur Iosuæ.viij. videlicet authoritate domini, qui mãdauit Iosuæ, vt insidias poneret habitatoribus ciuitatis hay. ¶ In cõtrarium arguitur, quia dicitur Deutero.xvj. Iustè, quod iustũ est, exequeris. sed insidiæ, cũ sint fraudes quędã, videtur ad iniustitiã pertinere. Taliter eñ agitata per actionẽ de dolo rescindũtur.ff.&.C.de dolo, per totũ. ¶ Prętereà, quia insidiæ & fraudes vidẽtur fidelitati oppo. sicut & mẽdacia: sed quia ad omnes fidem seruare debem⁹, nulli homini est mẽtiendũ, vt patet per Aug.in li.cõtra mendaciũ. Igitur cũ fides etiã hosti seruanda sit, vt dixi.s. & patet per Aug.ad Bonifaciũ non videtur cõtra hostes insidijs vtendũ. Prætereà quæ scribitur. Math.vij. quę vultis, vt faciãt vobis homines, & vos facite eis. & in princ.decretorũ. & hoc est obseruandum ad omnes proximos. Inimici aũt sunt proximi. Cũ igitur nullus velit sibi insidias, vel frandes pati, videt ꝙ null⁹ debeat ex insidijs bella gerere. ¶ Solutio, Thomas in dicta.q.xl.arti.iij.dicit, ꝙ insidiæ ordinãtur ad fallẽdũ hostes. Dupliciter aũt põt aliquis falli ex facto, vel dcõ alterius. Vno modo ex eo, quod ei dicitur falsum, vel nõ seruatur promissum. & istud semper est illicitũ. Et hoc modo nullus debet hostes fallere. Sunt eñ bellorũ & fœdera etiã inter ipsos hostes seruanda: vt dicit Ambrosius in li.de offic. Alio modo põt aliquis falli ex dicto, vel facto nostro: quia ei propositũ, aut intellectũ non aperim⁹. hoc autem facere semper non tenemus, quia etiam in doctrina sacra multa sunt occultanda maximè infidelibus, ne irrideãt, secũdũ illud Math.x. Nolite sanctũ dare canib⁹. Vnde multo magis, ea, quæ ac impugnandũ inimicos paramus, sunt eis occultandũ. Vnde inter cœtera documenta rei militaris hoc maximè ponitur de occultandis consilijs, ne ad hostes perueniãt. & talis occultatio pertinet ad rationẽ insidiarũ, quibus licitũ est vti in bellis iustis, nec propriè insidiæ huiusmodi vocantur fraudes: nec ordinatæ voluntati repugnãt. Esset enim inordinata voluntas, si aliquis vellet nihil sibi ab alijs occultari. Et per hoc patet responsio ad obiecta secundũ eũ. Sic intelligo gl.quę est.xxiij.q.ij.dñs dicit enim indistinctè insidijs vti posse: dũ modo non rompamus fidẽ: vt eadẽ cã.q.j.c.vtilem. Quod tenet etiam glo.xxij.q.ij.in fi.&.xliiij.dist.in mãdatis. Facit.ff.de captu.nihil interest.C.de cõmer.& merc.l.ij.xiiij.q.v.dixit. de consecra.di.ij.dixit dominus.

12 ¶ † SEPTIMO continuando dicta Thomæ quæritur, vtrum clericus & Episcopus liceat pugnare, vel bellum indicere? videtur, ꝙ nõ. Propter hoc fuit dictũ Petro in personis Episcopo. & clericorũ, Math.xxvj. Conuerte gladium tuũ in vaginam. Et pro hoc.xlvj.dist.seditionarios.xxiij.q.viij.§.j. &.c.cum à Iudęis cum capitulis sequen.vsq; ad.§.his ita respõdetur.de resti.spo.ca.olim.de homicid.c.suscepim⁹. ¶ In cõtrarium facit de resti.spo.olim.de senten.excommu.si verò. &.c.ex tenore.j.dist.Ius naturale.ff.de iusti.& iure.l.vt vim. de vi.& vi.ar.l.iij.§.si quis. Videtur tex.in cle.si furiosus. de homici. Super hoc sunt opi.quas recitat gl.xxiij.q.j.in summa, & eadẽ causa.q.viij.in Sũma de hoc habes etiã opinionẽ Hug.l.dist.de his.& de homici.sicut dignũ. Thomas verò in dicta.q.xl.in arti.ij.pręmittit primò, ꝙ ad bonum societatis humanę plurima sunt necessaria. Et ꝙ diuersa à diuersis melius & expedientius aguntur, q̃ ab vno: vt patet per Philosophum in summa poli. Et ꝙ quędã negocia sunt adeò sibi repugnantia, ꝙ cõuenienter simul exerceri nõ possunt. & ideò illis, qui maioribus deputantur, prohibẽtur minora: sicut secundũ leges humanas militibus, qui deputantur ad exercitia bellica, negotiationes interdicuntur. C.nego.gest.ne militẽ. per totum.&.C.loca.l.milites.cum similibus. Bellica exercitia maximè repugnant illis officijs, quibus Episcopi & clerici deputantur propter duo, Primo quidẽ generali ratiõe, qa bellica exercitia maximas inquietudines habẽt. vnde impediuntur animi à contemplatione diuinorũ & laude dei & oratione pro populo, quę ad officiũ pertinent clericorũ. Et ideo sicut negociationes propter hoc, ꝙ nimis implicant animũ interdicuntur clericis.ĩ.ne cle.vel mo.nego.secul.se iniust. in rubro. Ita & bellica exercitia secundum illud.ij.ad Thimo.ij. nemo militans Deo implicat se negocijs secularibus. ¶ Secundò propter rationẽ spiritualẽ nã omnes clericorum ordines ordinãtur ad altaris ministerium, in quo sub sacro representatur passio Christi secũdũ illud.j.ad Corinthi.xj. quotienscũq; manducabitis panẽ hunc, & calicem bibetis, mortẽ domini annũciabitis donec veniat. Et ideò nõ competit eis occidere, vel effundere sanguinem, sed magis esse paratos ad propriã sanguinis effusionẽ pro Christo: vt imitantur opere, quod gerunt ministeria. Et propter hoc est institutũ, vt effundentes sanguinẽ etiam sine pctõ sunt irregulares, iuxta illud; quod legitur & notatur, ne cle. vel mo.c.sententiã. Nulli aũt deputo ad aliquod officiũ licet id, per quod suo officio incõgruus redditur. vnde clericis omnino nõ licet bella gerere, quæ ordinantur ad sanguinis effusionẽ. Nec obstat, ꝙ ad Prælatos pertinet tueri pauperes, & totã rem public.iuxta dictũ Gregorij in quadã Homelia sic dicentis: Lup⁹ super oues venit, cũ quilibet iniustus & raptor fideles quosq; atq; humiles opprimit: sed is, qui pastor videbatur esse, & non erat, relinquit oues, & fugit: quia dum sibi ab eo periculũ metuit, resistere eius iniustitię non præsint. Dico eñ, ꝙ Prælati debent nõ solũ lupis, scilicet qui spũaliter interficiũt gregẽ, sed etiam raptoribus & Tyrãnis, qui corporaliter vexãt: nõ autẽ materialib⁹ armis in propria persona vtendo, sed spũalibus, secundũ illud.ij.ad Corin.x.ar. Arma militię nostrę nõ sunt carnalia, sed spũalia: quæ quidẽ sunt salubres administratiões & de
31 notæ oratiões, ac cõtra pertinaces excõicationis sñiæ. ¶ † Verũ Prælati & clerici ex autho.superioris bene possunt interesse bellis, non quidẽ, vt ipsi propria manu pugnent, sed vt ipsi iustè pugnãtibus spũaliter subueniant suis exhortationibus, & absolutionibus & alijs huiusmodi subuenientibus spũalibus, sicut & in veteri lege mandabatur, deutero.xx. ꝙ sacerdotes sacris tubis in bellis claugerẽt: sed ꝙ aliqui propria manu pugnent, abusionis est. Nec obstat, ꝙ idem est facere, & facientibus consentire, secundum illud ad Roma.j. nõ solũ digni sunt morte, qui faciunt: sed & qui consentiunt facientib. iuxta id, quod notatur.ĩ.de off.dele.c.j. Modo hortari & rogare possunt clerici Principes, ꝙ bellum iustè moueãt.xxiij.q.viij.hortatur. Deo enim ꝙ omnis potentia, vel ars, vel virtus, ad quã pertinet finis, habet disponere de his, quæ sunt ad finem. Bella autem carnalia in populo fideli, sunt referenda sicut ad finem, ad spirituale bonum diuinum, cui clerici deputantur. Et ideò ad clericos pertinet disponere & inducere alios ad bellandũ: vel ad iusta. Non enim interdicere eis bellare, quia peccatum sit: sed quia tale exercitium eorum personæ non congruit. Nec obstat quòd bellare est honestũ & meritorium.xxviij.q.viij.vt pridem. Dico enim quòd licet

exercere bella iusta sit meritorium, tamen illicitum redditur clericis, propter hoc ꝙ sunt ad opera magis meritoria deputati sicut matrimonialis actus potest esse meritorius & tamẽ virginitatẽ vouentibus dãnabilis redditur propter obligationem eorum ad maius bonum, secundũ Thomã, vbi supra. ¶ Sed fateri oportet, ꝙ à regula data per Thomã excipitur bellum defensiuũ ob tuitionẽ sui corporis à iure naturali permittitur. ar. l. vt vim. § qui cum aliter. & cle. si furiosus. allegat. vbi casus. De hoc etiam vide, quæ dicam. ĩ. ca. ij. in iiij. q. ver. ex quo infertur. & ĩ. de homici. petitio. ver. de hoc per Lig. in distinctione.

14 ¶ † Et ꝙ tale bellũ defensorium descendat à iure naturali, deducit Lig. satis prolixè in dicto tractatu de bello, seu Rubrica quo iure introductum sit particulare bellũ. Probat aũt sic, quia natura producta cuiuscunq; rei tendit ad ipsi⁹ cõseruationẽ tantũ q̃tũ se cõtẽdũt vires agẽtis naturaliter in expulsione cuiuscũq; cõtrarij. Etsi secus contingat hoc est propter defectum viriũ naturaliũ ipsius agẽtis & superabundantiam contrariæ potẽtiæ, & cõtra intẽtionẽ ipsius agentis naturalis productiui & cõseruatiui. Quod probat per deductionẽ Philosophi. iij. Phisicorũ & ij. de generatione. & inductiuè hoc exemplificat in plantis & brutis inferius de homine, per. l. in pecudũ. ff. de vsur. Et pro hoc in cle. pastoralis. § coeterũ. de re iudi. Et quod notatur in § qm̃ cum aliter. Item pro hoc. ff. ad leg. Aquil. l. ita. vbi aduersus periculum naturalis ratio defendere se promittit. Licet possit dici de iure positiuo approbatiuè, & nõ prohibitiuè ac modificatiuè: vt. C. vnde vi. l. j. arg. ff. de Iusti. & iur. l. ius ciuile. Et per hoc saluatur gloss. quæ dicit in dicta. l. vt vim. quòd iure fori prouenit hoc, vel non. Item probat, quia à iure diuino istud bellũ etiã approbatur, licet glo. in dicta. l. vt vim. videatur cõtra in eo, quod dicit, ꝙ non iure poli. &c. ¶ Probat primò, quia illud consonat charitati igitur iure diuino approbatũ. Probat cõsequentiã per. c. si iudicata. & c. charitas. & c. quia radix. de poeni. di. ij. Probat antecedẽs qa pręcipu⁹ actus charitatis est diligere proximũ suũ, sicut seipsum: vt iuribus alle. & c. di. ergo & seipsum defendendo cõseruare. Facit, quia lex diuina mãdat proximũ defendi ergo fortius de seipso. xxiij. q. iiij. ipsa pietas. & c. displicet. de sen. exc. quãtæ. & c. dilecto. Item quia lex diuina prohibet quẽ voluntariè tendere ad destructionem sui ipsius, quod facit permittẽs se occidi: cũ resistere possit. Secus si indirectè affligendo corpus ad expulsione vitiorũ. Prætereà, quia hoc esset destruere instinctum naturæ, quod non potest lex positiua in totum: licet possit modificare excrescentes eijciens, & medium approbans. ij. Ethicorũ. iij. & iiij. capi. Et patet ratio in dominio & actionibus à iure naturali descendentib⁹. ar. ff. de ca. dimi. l. eas causas. In sti. de iuri. natura. § sed naturali. & ff. de legi. agna. tu. l. j. in fi. Prætereà lex canonica hoc permittit, vt. ca. olim. § coeterum. & c. si furiosus. alleg. Ergo lex diuina hoc non prohibet. Patet cõsequẽtia, quia vna alteri subalternatur, & ad eundẽ finẽ tendunt. Patet ex notatis. Nouel. in regula, possessor. & regula, peccatum. li. vj. Nec obstat quod scribitur Luc. vj. Si quis te percusserit, in vnã maxillã, præbe ei aliã. xxxiij. q. j. in prin. & quod habetur Matthe. vj. ad Ro. xij. & Matthe. xxvj. qa ad illas autho. respondet Gratianus. xxiij. q. j. § hijs ita. ¶ Hæc aũt defensio personę conuenit omnibus entibus naturalibus & corruptibilib⁹ super coelestib⁹, quæ nõ recipiunt peregrinas impressiones: quia materia carent, quæ est generatiõis & corruptionis secundũ Philoso. ij. coeli & mundi. Sed Bellum supra diffinitũ non cõpetit, nisi hominibus secundũ eum. De q̃one verò principali notat̃ de homici. c. petitio, & ibi dicã.

15 ¶ † OCTAVO ad q̃ones, quarũ decisiones inferuntur ex præmissis accedo. Et primo quæro, an liceat dicta defensio clericis in eccle. videtur, ꝙ nõ: quia spãlis p rouisio interdicẽs talia in eccle. fieri, de immu. eccle. decet. li. vj. de cõse. eccle. vel al. c. vno. e. li. j. q. j. vendentes. de conse. eccl. vel al. proposuit. videtur rationem loci restringere generalem. ar. ff. de poen. l. sancimus. de ali. le. l. alimenta. § basylicę. de le. iij. l. sororem. § foelicissimo de rescript. pastoralis. ĩ reg. generi. li. vj. Lig. tenet contrarium: quia iura hanc permittentia loquitur generaliter. ar. ff. de le. pręstan. l. j. § generaliter. Et quia iste actus insurgit ex iure naturali lege diuina approbato. Cuius ratio generalis est sine distinctione locorum, habẽs locũ in ecclesi. sicut extra. Et quia non est de genere malorum & quia ex contrario, vel ex mora loci alterius expectandi sequi posset promptum periculum. Nec obstat pollutio, quia reparari põt, & non hominũ destructio. & quia non sequeretur, nisi sanguinis effusio esset iniuriosa: vt notatur. c. vno. de conse. eccl. vel al. ¶ Imo plus dicit, ꝙ ꝓpter hoc liceret presbytero celebranti dimittere officium inexpletum. ar. vij. q. j. illud. & ca. nihil de conse. di. ij. c. vlt. xxiij. di. quorũdã cũ ibi no. Nec obstant xij. q. j. pręcipimus de poeni. & remis. cũ infirmitas. C. de Episco. & cle. l. sancimus. Imo faciunt pro, quia hic agitur de cõseruatione personæ cuius distinctio esset irrestaurabilis. & de defensione iuris autho. permissa. xxiiij. q. j. qui peccat. ¶ Et idẽ de baptizãte, ordinãte, cõfirmãte inũgẽte, & seu q̃uis alia sacramenta celebrãte. Et hoc verum regulariter: fallit tamen secundũ eum vbi ex saluatione sacerdotis sequeretur ineuitabiliter mors, etiam spũalis habenti recipere sacramẽtum baptis. vel poeniten. ratione moræ iuxta. c. firmissimè. & ca. regenerant. & c. nulla. de cõse. di. iiij. Probat primò, quia mors temporalis postponẽda spũali vt. c. displicet. & c. ipsa pietas. alleg. Item quia inter duo mala minus est eligendũ. xiij. dist. nerui. Item, quia mandatum est, vt quis diligat proximum, sicut seipsum. de poe. di. ij. proximos. & c. proinde. & c. charitas. Modo alias diligeret seipsum. Facit, quia plura mala sunt potius fugienda. ar. c. nerui. alleg. Modo ex contrario sequerentur plura mala. s. mors temporalis & æterna baptizandi, & neglectus curæ, qui mortalis est. Inducit etiam ea, quę habentur. vij. q. j. c. aduersitas. § hoc etiã ver. cum verò spãliter à contrario cum ibi not. Fortius idem dicit vbi dubium esset de morte baptizandi ex mora, quia in incertis non certus, locus est coniecturis. ar. ff. de ver. obli. l. cõtinu⁹. ¶ De sacramẽto verò altaris, si non esset necessitatis: vt notatur de poeni. & remis. quod in te. in prima glo. non procederet dubium. Sed quia in. c. veniens. de transact. in prima gl. & de sacra. nõ reit. super Rub. notatur cõtrarium probatur in. c. omnis. de poe. & remis. est dubium aliquale. Sed nihilominus tunc dicit defensionẽ pręeligendam: quia non est necessitatis, eum habere non potest. Et idem finaliter dicit de sacramento poenitẽtię. ar. eius qđ not. de poeni. di. j. in. sum. Et idem per omnia de sacramento vnctionis. ¶ Verò de dicto principali ego dubito. Valde enim resistit, ꝙ charitas à seipsa procedit, sicut à fonte, C. de seruitu. & aqua. l. præses. ĩ. de iureiur. petitio. Ideò solet dici, & præceptum istud affirmatiuũ Dilige proximũ tuum sicut teipsum. habet locum in bonis multiplicibus, & quę potest quis impendere proximo sine sui ipsius lęsione: non autẽ in eo, quod non posset competere, nisi vni, vel quod nõ posset quis exhibere proximo sine sui læsione: quia si aliud diceretur iam alium diligeret plusq̃ seipsum, quod nõ habet mãdatum. Nam verbum sicut, quod est comparatiuũ, designat, ꝙ ad instar dilectionis propriæ, debet metiri dilectio proximi. Ex quo duo innuũtur. primũ, q; sui ipsi⁹ principalis dilectio est. Scd̃m ꝙ dilectio ꝓximi sui ipsi⁹ dilectionẽ nõ debet excedere. & forti⁹ neq; extinguere ꝙ faceret, si vera esset Lig. opi. vt videt̃. Prætereà vrget rõ fortis iudicio meo, quia mãdatũ prædictũ habet vnũ ĩ mẽte & aliud in ope, quorũ primũ expressũ, & aliud subintellectũ. Primũ est de animi dilectiõe idest ꝙ sicut qs naturaliter appetit suæ tẽporalis, vel æternæ vitæ, aut bonorũ suorum temporalium vel spiritualiũ conseruationem, ita velit de proximo. Secundum subintellectum: in opere est, quòd sicut quis subuẽit sibi ipsi, ita subueniat proximo. Quod tamen ad casum necessitatis referetur secũdum omnes. Modo ad propositum euitans mortem propriam, & conseruans corporalem vitam suam, licet omittat præseruationem temporalis, vel æternę vitę ipsius proximi, non videtur facere contra aliquod de dictis præceptis sub dicto pręcepto inclusis. Primus siquidem non facit contra dilectionem animi

nera animi: quia cũ hoc stat, quòd vellet illud de proximo, si fieri posset. & quòd dolet, quia fieri non potest: sicut vidẽs proximum iniustè occidi, quem defendere nequit, habet nihilominus voluntatem bonam ad ipsum. Imo secũdum Philosophum .iij. Ethicorum voluntas bene est impossibilium licet electio non sit, nisi de bono & possibili. Item non videtur facere contra aliud subintellectum, quo dicitur quem teneri proximo succurrere in necessitate: quia hoc intelligitur ciuiliter, si potest commode idest sine sui ipsius læsione: vt dicta l. nepos. & l. hæ operæ. ff. de operis liber. Alioquin esset dicẽdum, quòd quis plus tenetur animæ proximi, quàm corpori suo. quod videtur absurdũ. Et ex hoc sequitur respõsio ad obligationem, qua tenetur Rector paroch. ad administrandum sacramenta paroch. & ad saluandum animas eorũdem quia habet obligatio conditionem tacitam, si hoc facere possit. Nec posse dicitur, nisi qui salua vita propria id potest, alias reuera charitas à se nõ descenderet, sicut à fonte. Et idem dicerem, si ille proximus esset pater, frater, filius, dominus, vel patronus istius sacerdotis, aut quocunq; vinculo dilectionis, quãtuncũq; magno sit sibi vinculo adstrictus: quia nullum vinculum dilectiõis potest adeò magnum esse, sicut est illud, quo quis tenetur sibi ipsi, præter dilectionem Dei, quæ continetur sub primo præcepto. Faciunt quæ leguntur & notantur. C. de pact. l. transigere. ff. de his, qui mor. sibi cõsci. l. j. & l. iij § si quis aũt. in fi. ibi: qui enim sibi non pepercerit: multominus alij non parcet. Et. ff. de ædi. edict. l. cum autem § excipitur. ij. in fi. Nec credo, ꝙ Lign. fuisset ita deuo-
6 tus, si casus contigisset in persona sua. ¶ † Ex præmissis etiã dicit Lignanus quòd monachus sine licen. Abbatis potest arma sumere ad defensionem sui ipsius. si nõ habet tempus petendi talem licẽtiam: quia à diuino. & naturali iure descẽdit. Instinctus autem, vel debitum naturæ monacho tolli nõ potest per Prælatum argumen. ff. de interdic. & rele. l. quædam viij. distinctione quo iure. & quod notatur. xij. quæst. j. non dicatis. Nec obstant. xij. quæst. j. nolo. & capitu. non dicatis. de electio. quorundam de procura. si religiosus. xvj. quæsti. prima monachi. & capitu. placuit. quia loquũtur in his, in quibus tenetur monach⁹ Abbati obedire, ideò si tempus haberet petendi licentiam ad hoc teneretur per eadem iura. Alias autem non sicut in bibendo, comedẽdo, vel mingendo tempore necessitatis non teneretur licẽtiã petere ab Abbate. Et idem per omnia de seruo. argumẽ. ff. de his, qui sunt sui, vel alie. iur. l. j. ¶ Et per præmissa respondetur ad iura. C. de rei vendi. l. seruus. ff. de iudi. l. vix. de acquirend. hæredi. l. si
17 quis mihi bona § iussum. & de re. iur. quod obtinet. ¶ † Sed quid de Bannitis, quos licet impugnè occidere? dicit Ligna. quòd si statutum dat penitus licentiam cuilibet priuato occidendi tales, faciendo talem occisionem sit licitam, non licet bannito se defendere argumen. ff. ad leg. Aquil. l. iiij. & ff. de iniur. l. iniuriarum § j. Et hoc tenet Bar. in dicta l. vt vim. dicens talem ex huiusmodi defensione puniendi. Et quod glo. hoc videtur sentire, licet nõ clarè. in l. j. C. quando li. si. Iudi. se vin. Secus autem esset si solum concederet permittendo & tollendo etiam pœna remittendi remanente actu illicito: vt iiij. distinct. deniq;. xxiij. quæ. j. si quid. & quod notatur per gloss. in. distinct. omnis autem lex. ¶ Sed ad veritatem primum dictum valde forte est: quia lex, vel statutum bannito huiusmodi defensione auferens, videtur iuri & rationi naturali aduersari. & per consequens non ligare. argumen. supra de consuetu. capi. vltimo circa princi. cum ibi notatis. in gl. secunda & quarta & super illis in Nouel. ¶ Prætereà non videtur hæc consequentia semper bona: Licet mihi te occidere ergo non licet te defendere quia licet sanguinem suũ qualitercunq; defendere. ff. de his, qui mor. sibi consci. l. j. allegat. Et potest esse, quòd bannit⁹ ignorat formam legis, vel statuti, seu quo iure ab alio inuadatur: ideò in dubio sibi non debet naturalis defensio denegari, quam non potest tollere lex positiua: vt § cæterũ. allegato. An tamen de iure communi liceat bannitos occidere, vide Bar. in l. vt vim. in princ.

18 ¶ † NONO Inchoatam materiam Belli particularis defensiui prosequendo, quæritur contra quos competat hoc particulare bellũ? Et prĩo, an liceat hoc contra superiorẽ. circa qđ Cyn. & Bar. in l. vt vim. sic distinguit: q̃a aut infertur violẽtia licitè. aut. illicitè & de hoc constat. Primo casu, non licet resistere: vt. C. de his, qui ad eccl. confu. l. seruus. & ff. de re mili. l. milites § irreuerens. & l. qui restituere. & l. iniuriarum § j. alleg. nisi sit tale factum, quod non possit post temp⁹ restaurari: vt. ff. de capti. l. in bello § factę. quia tunc permittit lex appellare ante sententiam. C. quorum app. non re. l. ante tempus secundum Lignanum. ¶ Secundo casu, quando illicitè dicunt posse resisti, & maximè cum aliquis facit extra suum officium ad ipsum nõ spectans, secundum Lig. vt. l. deuotũ. & l. prohibitum. alleg. In dubio tamen dicit Bar. stãdum ei, quod nota. gloss. ff. de re. iur. l. non videtur datum § qui iussu. & Dy. e. ti. li. vj. c. quod quis mandato. ¶ Ecce ex dictis Lig. insurgit hæc difficultas. Pone: Iudex me condẽnat ad mortẽ: & vt mihi videtur iniuste. & reppellendus meam appellationem vult exequi. Cui collectis complicibus resistens, armis eundẽ interimo: posteaq; delatus de priori prætenso crimine me purgo, & ostendo sententiam fuisse iniustam: licet de hoc tempore sententiæ non constaret, sed potius de contrario: vt pote, quia probo per veros testes illum per alium occisum fuisse, quẽ me occidisse deposuerant falsi testes. Quæritur nunc, vtrũ de interemptione Iudicis puniẽdus sim tanq̃ homicida? videtur ꝙ sic, per regula, quam tradunt scribẽ. maximè Bar. in l. vt vi. ꝙ vbicunq; est iusta offensio, ibi reprobata est defensio. Modo secundum acta iusta erat offensio secundum quę tamen debet Iudex se regere: vt. ff. de offi. præsi. l. illicitas § veritas. Imo idem in casu dubio per notata. Dyn. & gloss. in regula, quod quis mãdato § qui iussu alle. ergo iniusta defensio. Et per cõsequens punienda. In cõtrarium facit quod no. Lig. supra de facto, quod nõ potest restaurari: quia talis est executio huiusmodi cum mortuus non possit reuiuiscere: vt. ff. de solu. l. cum quis § aream. & de verb. obli. l. inter. § sacram. Tu cogitabis. Et quod dixi de superiore, intelligo
19 Iudice, quicquid notet glo. in. l. vt vim. ¶ † Secundo quæritur, an hoc liceat filio contra patrem? Sol. si pater corrigit filium correctione sibi permissa ex iure patriæ pietatis, nõ excedendo, non licet filio se defendere: quia in hoc ius naturale moderatur per ius ciuile. argum. C. de pat. po. l. iij. & iiij. Sẽper enim præsumitur talis moderata correctio facta sine animo iniuriandi: vt no. gloss. ff. de iniur. l. vestem. & quod not. gloss. in l. j. de sica. in quadam solutione. Sed si pater excederet dictam pręsentationẽ oĩmis atrociter vulnerãdo, liceret filio se defendere. Nam defensio procedit à iure naturali: vt dictum est: patria potestas à Ciuili. insti. de pa. po. in princi. quod naturale non tollit: vt § sed naturalia allega. & quinta distinctio ius naturale.

¶ Tertio quæritur, an liceat monacho contra Abbatem. Solu. in permissis à iure communi, vel ex constitutionibus ordinis, ipsi Abbati non licet monacho contra correctionem Abbatis se defendere: quia nec hoc casu audiretur appellans. de appella. cum speciali. & capi. de priore. Alias, vt potè si Abbas inuaderet & occidere vellet. & mora periculum ingereret, posset monachus se defendere qui & accusare posset. de accusa. ex parte. & c. olim.

¶ Quarto quæritur, nunquid hoc liceat seruo contra dominum? Sol. dic quòd nõ in permissis ipsi domino: vt. ff. de his qui sui vel alie. iur. l. j. argumen. ff. ad Sylla. l. si quis in graui, iuncto capitulo vno. j. de natis ex libero ven. cum concord. Alias secus argumentum. ff. de his, qui sunt sui vel alie. iur. l. secunda § dominorum. & dictæ l. quædam. ff. de inter. & releg. & de capi. dimi. l. eas causas. Et per hoc decide simili modo alias quæstiones, videlicet, nunquid vassallo cõtra dominum, discipulo contra magistrum, militi cõtra pręposititum,
20 vxori contra maritum. ¶ † DECIMO quęrit pro q̃bus persõis tale bellũ particulare defensiuũ mouere licet? Et primo de ꝑsona ꝓpria est indubitatũ, ꝑ l. vt vim, & § q cũ aliter

& cle.ſi furioſus.allegata. ¶ Secundò clarum eſt,quòd hoc
licet marit⁹ pro vxore.Nam iniuria vxoris,marito irrogari
videtur:vt.ff.de iniur.l.itẽ apud.§.ſponſum.Et licet adulterã
tẽ vilẽ repertũ cum vxore,marito occidere.ff.de adul.l.mari
to &.l.capitulo quinto.&.C.e.l.Gracch⁹.ar.j.de ſen.excõ.ſi
verò.§.nec ille.dic etiã credo hoc licere patri pro filio.arg.ff.
quod me.cau.iſti quidẽ.de ver.ſig.liberorũ.in fine.C.de im-
pub.& ali.ſubſti.l.vlt.in auth.de iureiur.à mouẽte præſtito.
in prin.inſti.de inutili ſtipu.§.ei,qui.C.de agri.& cen.l.cũ ſi-
m⁹.Et idẽ ecõtra,p eadẽ iura,ſcdm Lig.& Cyn.in d.l.vt vim.
qui.hoc tenet licere vxori pro marito.arg.ff.de lib.cau.l.j.in
fi,&.l.iij.§.j.¶ Sed an hoc liceat fratri pro fratre,vel ſorore,
aut alijs cõiugatis perſonis,vel nõ cõiunctis?gl.iij.l.vt vim.
dicit põderãdum affectionẽ,per.l.iſti quid.alleg.&.ff.man.l.
cũ ſeruus.Alij dicunt,ꝙ pro nullis coniunctis perſonis licet.
Nã ſi iniuria fit vni cõiuncto,omnibus iniuriari videtur,licet
nõ cõpetat alijs iniuriarũ actio:vt.l.lex Cornelia.in princi.ff.
de iureiur.cõfirmatur,nã pro defenſio licet vim repellere, vt
ff.de vi & vi ar.l.iij.§.cũ igiť.&.C.vñ vi.l.j.Facit,quia homo
homini officiũ debet.ff.de ſer.expor.cũ ſeruus.ar.ff.de app.
nõ tñ.&.e.tit.C.l.adiectos.&.C.de libe.cau.l.iij.Butri.dicit,
ꝙ per viã iuris etiã ſine mandato poſſunt defendere iniuriatũ
vt.l.nõ tñ,&.l.additos.&.l.iij.alleg.per viam verò facti hoc
poſſunt de mandato ipſius,& non alias.Alij dicunt ꝙ cõco-
mittentes iniuriarũ,poſſunt propulſare ex iniuriã.ar.l.item
apud Labeonẽ.§.ſi quis virginẽ.ff.de iniur.vt tenet gloſ.indi-
ſtinctè.in.l.j.C.vñ vi.vbi Cy.recitat hãc opi.in antepenulti.
qõne.¶ Iaco.de Ra.& Pe.de bel.perti.dicũt indiſtinctè,ꝙ li
cet vt recitat Cy.in.d.q.añpenu.probãt,q ſi noſtra negotia
poſſunt iuuari per aliũ:vt.ff.de neg.geſt.l.j.multomagis per-
ſona,quę rebus prefertur.C.de ſacroſan.eccl.l.ſancimus.§.fi.
Allegãt pro cau.l.Gracchus.Et ſi dicas,ꝙ ibi fuit filius,rñdẽt
per.l.liber hõ.ff.ad leg.Aquil.l.cũ fundũ.ff.de vi & vi ar.re-
ſpõdent,ꝙ ibi mãdabať ex interuallo.vñ ſicut non licet prin
cipali,nec alij in eo cãu.Ad.l.vt vim.quæ dicit ob tuitionẽ
ſui corporis,ex quo videtur,ꝙ nõ alterius: rñdẽt per.l.ſi ſer-
uus.ff.de ſer.expor.¶ Dicit Lig.ponderãdũ de pœna,an de
irregularitate quęratur:quia illã nõ euitat quis,niſi ob ſui cor
poris tutelã,&c.vt cle.ſi furioſus.vt ibi not.De pœna verò ex
cõicationis dicit cũ Inn.ꝙ defendẽs patrẽ,matrẽ,vxorẽ.filiũ,
vel filiã,eã euadit.per.l.iſti quidã alleg.&.ff.ad Syllania.l.j.§.
ſi pater ab hoſtibus.cum ſequentib.&.§.ſi vir.Ratio differen
tiæ,quia irregularitas incurriť ſine pctõ.lj.di.qui in aliquo.
Nõ aũt excõicatio canonis,ſi quis ſuadẽte.vt ibi legiť & no.
Sed nõ ſic ſi defenderet aliũ.j.de ſen.excõ.ſi verò.§.nec ille.à
cõtrario.vbi de hoc per Inn.Si de alia pœna perſonali,vel pe
cuniaria loquimur,tunc defendi poſſunt cõiuncti,vt no.gl.
vt.l.vt vim.Secũdũ tñ modificationẽ legis,in priuatis.ff.de
iudi.cũ ibi no.in prima gl.&.ff.de iniur.l.lex Corne.in prin.
De extraneis vero cõcomittãtib.idẽ:vt.§.ſi qs virginẽ.alleg.
De alijs verò dic,ꝙ nõ ex interuallõ,quãtũ ad facti defenſio
nẽ,vt.l.cũ fundũ.De defenſione verò iuris licet hoc, in caſi-
bus tñ dũtaxat permiſſis à iure:vt.l.nõ tantũ &.l.additos.&
C.de li.cau.l.iij.Sed incõtinenti oĩno liceret,ſicut pro defen-
ſione rerũ,licet prouocare amicos:vt.§.cũ igiť.ar.l.ſancimus.
Sed & ſi nõ conuocarẽtur,ad huc idẽ per.c.quãtæ.&c.dile-
cto.de ſen.exc.&.xxiij.q.iij.nõ inferẽda.&.c.fortitudo.Fa.
no.C.de cõm.& merca.l.ij.Sed nunquid vidẽs proximũ oc
cidi,niſi ipſum iuuet,tenetur ipſum iuuare?gl.ff.de reg.iur.l.
culpa.dicit,ꝙ verbo tenetur iuuare,nõ facto.Et idẽ tenet ibi
Bar.ar.illius.l.&.j.de reg.iur.nõ eſt ſine culpa.li.vj.&.ff.ad
Sylla.l.j.§.ſi ſibi.ar.ff.quod me.cã.l.metũ.§.ſed licet.iũcta.l.
ij.&.iuj.§.j.ff.de cõdi.ob turp.cau.Et quia ſpãle eſt in caſib⁹,
ꝙ quis teneatur ſuã perſonã periculo propter aliũ exponere
ff.ad Syllani,l.j.§.hoc autẽ.&.e.ti.C.l.fi.Ergo in contrarium
ius cõe.ff.ad annunti.l.j.& de legi.l.ius ſingulare.Et per hoc
rñdetur ad.l.necare.ff.de li.agn.&ad.l.ſi ſeru⁹.ff.de ſer.expor.
& ad.c.error.&.c.conſentire.&.c.quid em.lxxxiij.diſtin.
21 ¶ † VNDECIMO quæritur,qui tenentur violentiam ab
alijs propulſare.Et primò,an vaſallus teneatur dñm ſuũ iuua
re?certum eſt aũt.ꝙ ſic.alias perdit feudum:vt in feu.quæ fit
22 pri.cau.feu.à.§.itẽ dñm.&.§.ſe.¶ † Secundò,an miles tenea-
defendere prępoſitum belli?& certũ eſt,ꝙ ſic:alias capite pu-
nitur.ff.de re mili.l.omne.&.l.iij.§.fi.Et idem de ſeruo reſpe
ctu dñi.ff.ad Syllani.l.j.§ hoc aũt.&.l.fi.Sed pone:vaſallus ab
vna parte videt dñm inuaſum,& ab alia parte patrẽ:& vtrũq;
in periculo mortis,niſi iuueť:nec põt iuuare, niſi alterũ : quẽ
iuuabit?& gl.xxij.q.v.de forma.dicit,ꝙ vaſallus tenetur iu-
uare dñm contra filiũ propriũ.Lig.tenet cõtrariũ quia vincu
lũ patris eſt naturale: vinculũ dñi ciuile.xxij.q.v.de forma.
Modo duo ſunt vno fortiora:vt hîc,& in auth.de conſang.
& ver.fra.in prin.Inducit etiã rõnem prioritatis, vt regula,
qui prior.li vj.cũ concor.Item,quia iuramẽtum vaſalli, in-
telligitur ſaluo iure priori ipſius patris,cuius obligatio non
tollit per ſcdm.ar.ff.qui po.in pig.ha.l.potior.&.l.qui balne
um.Fa.j.de iureiur.petitio.&.d.l.præſes iũcta.l.vlti.in fi.C.
de ĩpu.& al.ſubſti.cũ cõcord.Sed quid de patre ſpirituali, &
carnali quos videt presbyter in periculo tali,quẽ iuuare debet
Hoſt.de exceſ.Præla.grauẽ.hoc tãgit, & ibi arguit pro ſpiri-
tuali:ſed Lig. tenet pro carnali,per.c.fi.j.de poſtlib.&.ca.
petitio.& alia.ſ.proximè alleg.& qđ no:gl.xxx.q.iij.putatũ
ſuper verbo,multomagis.xxx.di.c.j.lxxxvj.di.non ſatis.xli.
di.quieſcamus.
23 ¶ † DVODECIMO quæriť an æqualiter pro rebus de-
fendendis licet tale bellũ ingerere?Et primò de reb⁹ iuſtè poſ
ſeſsis eſt indubitatũ,ꝙ licet:vt.C.vnde vi.l.j.&.ff.e.l.§.cum igi
tur.& de reſti.ſpo.olim.gl.in dicta.l.i.C.vñ vi.circa bellum
indicẽdum illi,qui clam & fortè bona fide poſſeſsionẽ intra
uit,vacat multipliciter.Et vide etiã quod notat gl.ff.vti poſ.
l.j.§ interdũ autẽ.in medio magnę glo.¶ Dy.aũt dicit,ꝙ nõ
reperitur aliqua lege cautũ,ꝙ etiã clandeſtinũ poſſeſſorem li
ceat per vim repellere.Nec obſtat,ꝙ vim vi repellere licet:q̃a
clam intrans,vim non infert.Quod placet Cyn.in dicta.l.in
ſolutione primi cõtrarij,vbi plenius vide.¶ Dicit hîc Lign.
ſecundũ opinionẽ gl.in.d.l.quã etiã tenet Pet.de bel.pertica
amplectandã & ampliandã eſſe,hoc modo:quia iuſtè poſsi-
dẽs cũ moderamĩe ĩculpatæ tutelæ ſtatim põt ſe defẽdere vt.
d.l.j.etiã ex interual.vt.d.§.cũ igiť.iniuſtè verò poſsidẽs ab al
io,põt etiã licitè ſe defendere vt.l.Fulcini⁹.§ qđ ii aduerſ⁹.Sed
ſi ab inuaſore & vi,nõ licet reſiſtere ſtatim recuperãti.Et hũc
dicit verum intellectum dictæ.l.j.ſed illi volenti ex interual-
lo recuperare reſiſti põt:quia & ille incideret in pœnã,ſi quis
in tanta.& not.glo.in.§ cũ igitur.Idem ſi precario poſsidens
negat reſtituere:quia tunc videtur ſpoliare per vim. Et ideò
vi recuperanti reſiſti non debet:vt.C.de acquiren.poſſeſ.l.vi
tia. Secus autem ante:vt.ff.de preca.l.cum præcarium.in pre
cario autem poſsidente tenet ipſe opini.Dyn.de qua ſupra.
¶ Sed nunquid vim illatam in rebus ſuis, vim repellendo
occidẽs,nec mutilans cum moderamine inculpatæ tutelæ ſit
irregularis.dic,quòd ſic ſecundũ Lignanum quia irregulari-
tas dolum non requirit.lj.diſtinct.qui in aliquo.& quod no
tatur.l.diſtinct.de his & capitu.ſicut dignum.& capitu.ſen-
tentiam.alleg.& capit.in Archiepiſcopatu.de rapto.Et quia
caſus Cle.ſi furioſus.à regula exorbitanti exceptus,nõ eſt ex-
tendendus,vt regula,qui à iure.
42 ¶ † Sed nunquid vim vi in proprijs rebus ſui contra clericũ
repellens,excommunicationem incurrit canonis,ſi quis ſua-
dente?Innocen.in dicto capitulo olim.tenet, quòd non,ſi
alias quàm manus iniciendo vim non poteſt repellere.ſi hoc
facit,cum moderamine:quia tunc non facit hoc Diabolo ſua
dente:nec violentiam videtur inferre,ſed repellere.Sic proce
dunt capitulo contingit.capitulo nuper.& capitulo cũ quis.
de ſententijs excommunica. cum ibi notat. & capitulo quã
tæ eodem titulo.quæ requirunt violentiam malitiam,vel ne
glectum.¶ Sed nunquid pro repellenda violentia commiſ-
ſa in rebus,licet conuocare amicos, & illis auxilium dare?gl.
tertia.§.cũ igiť.dicit,ꝙ ſic. Pro quo facit.lxxxiij.diſtin error
&.c.q cõſẽtit.Et ex hoc ſequiť,q; tales amici nõ ĩcurrũt excõ
munica-

municationem,&c.vt dixi de principali.§.prox.Et dicas,ꝙ contra personas,contra quas vim illatam personæ licet repellere, licet hoc& de reb⁹ illata:dico de personis,quæ possidere possunt,& saluo quo ad moderamẽ honore parentibus,prę-
25 latis,patronis, & dominis deferendo. ¶ † Sed, an pro rebus depositis,vel cõmodatis licet vim vi repellere? dic, quòd sic: quia interdictũ competit pro illis.ff. de vi bo. rap. l.iij.§. in hac actione.iuncta.l.inuitus.§.cui damus.ff.de ro.iuris. vnde verbum possidere.in l.j.C.vnde vi largè recipitur, etiam pro detentatione.vt.ff.de rei. ven.l.officiũ.&.ꝭ.de cau.pos.c.pastoralis.
26 ¶ † DECIMOTERTIO quęritur,quale est moderamen inculpatę tutelę,quod in vim repellendo ius requirit? dic,quòd æquiualen.illatę violentię,puta in qualitate armorum, in concursu temporis & in ipso actu violẽto. ¶ Nunquid ergo contra robustum percutientem cũ pugno, potest debilis armis se defendere,dic,quòd sic in violentia illata per sone quæ alias non potest reparari.C.de ap.l.si quis.arg.ff.de sica.l.furem. Et idem etiam de rebus, quãdo non pót ad Iudicem recursus haberi:vt dict.l.si furem. alias non,vt not. Laco.de Are.in dicta.l.j.C.vnde vi. intelligit autem hoc incõtinenti.i.antequã diuertat ad extraneos actus:vt. ff. de adult. l. quod aut in fi. quod intellige in violentia illicita personæ: quia defen.tunc fienda in flagrantia facti:vt.l.vt vim.§.qui cũ aliter.sed in rebus etiã post flagrãtiã.dũmodo ante quã diuertatur ad aliena negotia fieri potest:vt.ff.de vi. & vi.arm.l.qui possessionẽ.&.§.cũ igitur allega.Sed hoc& præcedens dictũ prosequere plenius.vt in Cyn. in dicta.l.j.C.vñ vi.in.j.&.ij.q. Nec ad euitãdũ hãc defensionẽ sufficeret spoliato de restituendo,si Iudex dictaret cautionẽ offerre propter fragilitatẽ ipsius:vt.ff.ad Trebel.l.quia poterat.&.l.nã ꝙ.cũ similibus secundũ Cyn.in dicta.l.j.in.iiij.q. nec debeo expectare paratũ ad percutiendũ donec percusserit, vt notatur in dicta.l.j.nisi talis esset timidus.ar.C.si quis Impera.maledi.l.j. scdm Cyn. post Pe.in dicta.l.j.C. vñ vi.in.v.q. Nec teneor fugere si sum egregi⁹ miles,& fugere possum,si per hoc nõ denigraret fama mea.ar.ff.si quis ob cau.testa.l.Iulian⁹.scdm Cyn.in dicta.l.j. in.ij.q. Vulneratus aũt post illata vulnera non debet insequi vulnerãtẽ.ar.ff.ad.l. Aquil.l.si ex plagis.§.j.&.l.qua actione.§.si in colluctatione. Tñ si insequitur non punietur, vt dolosus sed vt culpabilis qa incõsultus calor vicio calũnię caret. ff.ad Turpilli.l.j.§.quęri.& de sica.l.iij.§. cũ qdẽ. & de pœ.l. respiciendũ.§.delinquunt.Et licet alij sint cõtra,& Iac.de Are. dicat hãc benigniorẽ,vt scripsit Cy.in.d.l.j.iij.q.vij.Lig.dicit eã veriorẽ per iur.alleg.¶ Pót aũt iniuria illata personę ꝓpulsari per amicos,sicut & illata reb⁹.ar.dictę.l.sancim⁹.&.l.Gra. allegato.scdm Cy.in dicta.l.j.iij.q.viij.licet cõtra faciant.l.vt vim.&.c.si furiosus. quę hoc permittũt ob tutelã sui corporis.Sed dicere potes,ꝙ per iura alia declarãtur. Excusatur aut seruiens qui iussu domini alias eũ volẽtis perimere vxorẽ dñi interfecit quia ob tutelã sui:fecit per.l.vt vim.&.l.pręses.& l.trãsigere.alleg.scdm Pe.de quo per Cyn.in dicta.l.j.in.x. q. Sed si nõ emineret omnino illud peculiũ seruiẽti tũc secus:vt.§.qui cum aliter.
27 ¶ † DECIMOQVARTO occasi.vlt.notabil.qro aliqua de fort.q̃ fũdat bellũ prĩcipaliter. Et primò qro, vtrũ sit virt⁹, & qualis virtus sit.& vtrũ sit virt⁹cardinalis.Et vt breui⁹tradã dicta.Thobię procedã per cõclusiones. ¶ Prima ergo cõcusio sit ista, ꝙ fortitudo mentis de qua loqui intendim⁹ est virtus moralis. Virtus eñ est,quę habentẽ bonũ facit,& opus ei⁹ bonũ reddit scdm Philo.ij.Ethico. Bonũ aũt hominis est secundũ rationẽ esse,secundũ Dyn.de diuin.nominib⁹.iiij.c.ꝙ contigit tripliciter. Vno modo scdm quod ipsa ratio in se ipsa rectificatur.quod sic per virtutes intellectuales. Alio modo scdm quod ipsa rectitudo rationis in rebus humanis constituitur,quod pertinet ad iustitiã.¶ Tertiò scdm,ꝙ tollũtur impedita huius rectitudinis in rebus humanis ponendę.vnde dupliciter impedit voluntas humana:ne rectitudinem videat vno mõ.per hoc ꝙ attrahit ab aliquo delectabili ad aliud quã rectitudo ratiõis requirat. Et hoc impedimentũ tollit virtus temperantie. Alio modo per hoc,ꝙ volũtas repellitur ab eo, ꝙ est secũdũ rationẽ,ꝓpter aliquid difficile,qd incũbit. Et ad hoc impedimẽtũ tollend. requiritur fortitudo mẽtis, qua s. huiusmodi difficultatibus resistat sicut& homo per fortitudinẽ corporalẽ impedimẽta corporalia superat & repellit. Et ita patet, ꝙ facit hominẽ scdm rationẽ esse. Et per cõsequens oportet dicere,ꝙ sit virtus. Ideo Aug.in.libr .de morali. talẽ fortitudinẽ inter virtutes annuat .Et hęc est virtus de qua. ij. ad.Cor.xij.virt⁹in infirmitate corpis,perficit.ꝑ quã videlicet quis infirmitatẽ carnis fortiter fert:licet & patiẽtia pòssit dici Recognitio aũt infirmitatis dicitur humilitas.Sed aduerte, ꝙ non semper virtutis est gerere actum fortudinis,de quo supra:sed tũc demũ cũ fit nõ ex passione, sed ex electione scdm Philoso.ij.Ethic. Oportet etiã,ꝙ electio,sit propter bonum virtutis,atq; firma durabilis,delectabilis.& de diffi.scdm Philoso.iij.Ethi.vnde Philoso.iiij.Ethico. ponit quinq; modos eorũ, qui similitudinarię dicũtur fortes,quasi exercẽtes actũ fortitudinis pręter virtutem. Quod fit tripliciter.primò,quia quidẽ inserũt in id, quod est difficile, ac si non esset difficile. vel propter ignorã.magnitudinis periculi,cũ aggrediens nescit quid agit,sicut infans.C.de fal.mo.l.j. ff. ad leg. Corn. si infans. Et ista non est in aliquo simili.virtuti. Nã ignorãtiũ nulla virtus:cũ prudentia omnium virtutũ sit regulatrix, vel propter spem bonã,propter diutinã experientiã vincẽdi periculũ:aut propter scientiã & artẽ,ratione armorũ periculi & exercitij secundũ Vege.de re.mili.li.iij.d.nemo eñ facere metuit,quod se bene didicisse confidit. Et hęc vocatur militaris & tales sunt experti stipẽdiarij,& inducit experientia rerum magistra.ff.de le.in.l.seruis.§. ornatricibus.¶ Secundo agunt quidã actũ fortitudinis sine virtute propter impulsum passionis,vel tristicię,quã vult repellere,vel inire.Et istius cã est furor,vel impetus iracũdię:vt.l.Grac.&.j.l.quod calore.&.l.si adulteriũ.§.Impatores.ff.de adult.¶ Tertiò mõ propter electionẽ, non quidẽ finis debiti,sed alicuius tempor.cõmodi acquirẽdi:puta honoris:puta propter gloriã & honorem, de qua solent tales laudari,& timidi vituperari. Et de ea.C.de re mili.per totũ &.ff.ad.le. Aquil.l.qua actione.§.si quis in colluctatiõe.&.ꝭ.de cler.pug. in duel. per totũ. Aut voluptatis vel lucri,vel alicuius incõmodi vitãdi,puta vituperij. afflictionis,vel damni. Et ista vocatur poli.quia inter ciues.& dicitur seruilis.de pœni.di.ij.sicut.¶ Secũda cõclu.est, ꝙ licet accipiẽdo fortitudinẽ absolutè,ꝓ animi firmitate,ꝓut in ac decre.accipitur:nõ sit fortitudo virtus specialis,sed generalis: vel potius conditio cuiuslibet virtutis,cũ dicat Phi.ij.Ethic. ad virtutẽ requiritur firmiter & inmobiliter operari. Et pro hoc fa.iura, quę reprobãt incõstantiã, quę reperies allega. in Cle.j.de renũc. Tamẽ accipiendo fortitudinẽ strictius & spãli⁹ videlicet,ꝓut importat firmitatẽ animi in suscipiẽdis & repellẽdis his,in quibus maxime difficile est firmitatẽ habere.s. in aliquib⁹ periculis grauibus dicitur fortitudo virtus spãlis. vnde Tullius in Rethorica. fortitudo est cõsiderata periculorũ susceptio,& laborũ perpessio. Et hoc modo annuat, eã in numero specialiũ virtutũ. Greg.xxij.moral. Secundum primũ modum accipiendi fortitudinẽ loquitur Amb.j.de offi. d.Non mediocris est animi fortitudo quę sola defendit ornamenta virtutũ omnium,& iudicia custodit. & quę impiabili prælio aduersus vicia de certa inuicta ad labores fortis, ad pericula rigidior,& quę aduersus voluptates auaritiam fugat tãquã labẽ quãdam, quę virtute effœminat. Et idẽ post subdit de alijs vicijs,licet tñ etiã scdm quod est virtus spãlis coadiuuet alias virtutes ad resistendũ impugnãtibus oĩm viciorum quia firm⁹ aduersus difficilima cõsequẽter sit idone⁹ in resistẽdo in alijs,q̃ min⁹ difficilia sunt.¶ Tertia cõclu. ꝙ fortitu. strictè sumpta versat circa timores & audacias, scdm Philo. ij.& iij. Ethic.j.est cohitionẽ timo.& moderantiã audaciarũ- Quod intellige in diffici.reb⁹ scdm predi. Et maxi.circa periculum mortis, ꝙ est maximum terribilium. vnde Aug. in l.de mo.eccle.vinculum corporis ne cõcutiat,aut vexetur la

boris & doloris: ne auferatur aũt, aut perimatur, mortis ter-
rore aĩam quatet. vñ fortis solũ aduersus minora pericula, q̃
mortis solũ fortis est, secundum quid, sed nõ simpliciter: nisi
etiã sit fortis aduersus periculũ mortis secũdũ Thõ. Subaudi,
vel grauem corporis cruciatũ, ex quo põt sequi mors: vt. j.
quod me. causa. c. penul. ¶ Quarta coclu. ꝙ fortitudo consi-
stit propriè circa pericula mortis, quę est in bello. Et hoc si-
ue bellũ sit cõe, seu generale: vt cũ aliqui determinant in acie.
Siue spãle, dum mõ propter aliquod bonũ virtutis publicũ,
vel alias piũ, aut iustũ in quacũq; impugnatione particulari
terræ, vel maris, aut pestilentiæ quis firmiter suscipiat mortis
periculum: vt cũ quis non recedit à recto iudicio propter ti-
moré mortis, gladij, vel alterius mortiferi sibi inueniẽtis, vel
tñ quis non refugit amico infirmãti obsequi propter timoré
mortiferę insertionis. vel tñ nõ refugit itinerari ad aliqd piũ
negotiũ prosequendũ propter timoré naufragij, vel latronũ.
Sed si nõ innumerẽt dicta pericula ex hoc, ꝙ quis prosequẽ-
tur aliquod virtuosi bonũ: sed alias ex egritudine, vel tẽpesta
te mors, aut incursu latronũ, aut alia simili cã, nõ esset tũc for-
titudo strictè sumpta tale periculũ sustinere. Et sic intelligi-
tur & saluatur quod dicit Philosophus. iij. Ethicorũ ꝙ ma-
xime est fortitudo circa mortẽ, quę est in Bello. Et propter
hoc iurat miles, cum attingitur, non euitare mortẽ in bello.
ff. ex qui. cau ma. l. pen. C. de his, qui imple. stipen. l. j. libr. xj.
¶ Quinta conclu. Quòd principaliter actus fortitudinis est
sustinere. i. magis immobiliter sistere in periculis, quã aggre-
di, Et ideò dicit Philoso. iij. Ethic. ꝙ in sustinẽdo iusti maxi
mè aliqui fortes dicuntur & ꝙ fortitudo magis est circa cer-
tiores reprimendos, quàm circa audacias moderãdas. Et est
ratio, quia ipsum periculũ, quod est obiectũ audacię & timo
ris de se confert aliquid ad repressioné audaciæ: sed operatur
ad augmẽtum timoris. Aggredi aũt pertinet ad fortitudiné
secũdum quod moderatur audaciã: sed sustinere sequitur re
pressioné timoris. Difficilius eñ est sustinere quã aggredi tri
plici rõne. Primò, quia sustinere videt̃ aliquis ab aliquo for-
tiori inuadente. Qui aũt aggreditur inuadit per modum for
tioris. Difficili⁹ aũt est pugnare cum fortiori, quã cũ debilio-
ri. Secundo, quia ille qui sustinet iam sentit pericula imminẽ-
tia. Ille autẽ qui aggreditur habet ea, vt futura. Difficili⁹ autẽ
est nõ moueri à pręsentibus, quã à futuris. Tertio, quia susti-
nere importat diuinitatẽ tẽporis: sed aggredi põt aliquis ex
subito motu, modo difficilius est diu manere immobilé quã
subito motu moueri ad aliquid arduum. Vñ dicit Philos. iij.
Ethic. ꝙ quidã sunt pręuolantes añ pericula: in ipsis aũt disce
dunt. Fortes aũt ecõtrario se habent: fuga tñ virtus est, vbi pe
ricula sunt supra hominé. xxiij. q. iij. displicet. viij. q. x. tran-
sumptum. vij. q. j. c. aduersitas. § hoc etiã tunc seruãdũ. Alias
videlicet cũ est spes, viciũ dici dẽt: cũ iurant milites nõ fugere
&c. vt dixi. Fateor tñ, ꝙ vulgus prædicat aggredientes magis
esse laudandos. Latius tñ prosequitur hic Lig in tractatu de
bello: sed hæc sufficiant. ¶ Sexta cõclu. ꝙ fortitudo maximè
in repentinis periculis manifestatur secũdum Philo. iij. Ethi.
quia licet quilibet virtuosus ad virtuosè agendi optare debe-
ret præmeditationé, & tẽpus ad hoc necessariũ: quia secundũ
Greg. in quadã Home. iacula, quę pręuidentur. &c. ar. l. dist.
ponderet. Tñ, ꝙ sine pręmeditatione vrgente periculo quis
rectè eligat, nõ declarãdo ad fugę viciũ, sed ad resistẽtiã vel in
uasioné secundũ rectã tñ rõné, manifestat virtutem fortitudi
28 nis in anima habitualiter cõfirmatã. ¶ † Septima cõcl. ꝙ for
titudo eo mõ, quo dicitur virtus specialis, est virtus Cardina
lis Dicuntur eñ virtutes Cardinales, seu Principales, quę pręce-
cipuè sibi vendicãt id, quod pertinet ad virtutẽ. Inter alias au
tem omnis virtutis cognitiones, vna ponitur cõditio omni
virtuti cõis, videlicet firmiter operari: vt patet. ij. Ethic. Lau-
dem autẽ homini firmitatis potissimè sibi vẽdicat fortitudo.
Tãto eñ magis laudatur firmiter stãs quanto grauius habet
impellẽs ad cadẽdum, aut retrocedẽdum. Impellit aũt homi-
né ad discedẽdũ ab eo, quod est secundũ rationé & bonũ de
lectãs, & malũ affligẽs: sed grauius impellit dolor corporis,
quàm voluptas. Dicit eñ Aug. in li. lxxxiiij. q. nemo est, qui
nõ magis doloré fugeat, quàm affectet voluptatem. qui qui-
dem videmus & immanissimas bestias à maximis voluptati
bus abstinere dolorib metu. Inter dolores aũt animi, atq; pe-
ricula, maximè timentur ea, quæ ducunt ad mortẽ: cõtra quæ
firmiter stat fortis. ideo bene terminatur inter Cardinales, per
Greg. xxij. moralium, & Ambro. super Luc. & Aug. in. li. de
morali. eccl. ¶ Octaua cõclu, ꝙ aut virtutes cõseruatiuas bo
ni rationis, & moderationis passionũ ne abducãt hominé à
bono homini rationis prætollit fortitudo, & tenet locũ præ
cipuum. Pro quo sciẽdum, quod Aug. dicit. vj. de Trinitate
ꝙ in his, quæ nõ mole magna sunt idem est esse maius, qđ me
lius. Vñ tanto aliqua virtus maior est quanto melior est. Bo
num autẽ rõnis est bonũ hoïs secundũ Dyo. de diui. nomi. c.
iiij. Quod bonũ essentialiter habet prudentiã, quæ est perfe-
ctior ratiõis. Et hoc respectu prudẽtia inter Cardinales vir-
tutes obtinet primũ locũ. Iustitia aũt homini boni factura in
quantũ. s. ad ipsam pertinet ordiné rationis ponere in omnib.
rebus humanis. Aliæ autẽ virtutes sunt conseruatiuæ humãis
medij boni in quantũ. s. moderãtur passiones: ne abducãt ho
miné à bono rationis. Et in ordine harũ fortitudo tenet lo-
cum pręcipuũ: vt habet conclusio: quia timor periculorum
mortis, maximè est efficax ad faciẽdum hoïem recedere à bo
no ratiõis. Post quã ordinatur tẽperãtia, quia etiam delecta
tiones tactus maximè inter cœtera impediunt bonum ratio
nis. Id autẽ quod essentialiter dicitur, potius est eo, quod dici
tur effectiuè. & hoc etiã potius est eo, quod dicitur conserua
tiuè, secũdum remotioné impedimẽti vñ inter virtutes car-
dinales prudentia est fortior: secunda iustitia: tertia fortitudo
& quarta tẽperantia. & post has cœterę virtutes, secũdũ Tho.
secunda secundę quęsti. clxxiij. Et secundum Albertũ dicũ
tur Cardinales, quia super illis tãquã super Cardinalib⁹ versa
tur tota humana cõuersatio, sicut cœli reuolutio super duo-
bus polis, & ostij circũuolutio super cardinib⁹ eius, & totius
mundi: vt Romani pontificis gubernatio super Romanæ ec
clesiæ cardinalib⁹. In quib⁹ omnib⁹ vtinã semper dictę. iiij.
virtutes præ cœteris omnibus abundarent, prout & abunda-
re deberet. ar. j. q. j. vilissimus. & bene dicitur super dictis vir
tutibus tota humana conuersatio verti: quia si quis eas habet
simpl. bonus dici debet. Secus verò de aliis virtutibus nõ Car
dinalibus sine quibus habẽs tñ istas. iiij. põt esse bon⁹. Patet in
virtutibus concernẽtib. bonũ vtile, vt libertas, magnificẽtia,
quæ pręter casum necessitatis, in quo oĩa sunt cõia. xij. q. j. di
lectissimus. viij. di. quo iure. Non sunt oĩno de necessitate sa-
lutis, sicut iustitia. Patet etiã in virtutib. cõcernẽtibus bonũ de
lectabile sicut sunt amicitia, affabilitas, & huiusmodi. Istę eñ
non sunt simpliciter de necessitate hũanę naturę, sicut tẽperã
tia & fortitudo. Itẽ patet in virtutibus versantibus circa bonũ
honestũ: sicut sunt virtutes intellectuales, vt sciẽtia, sapiẽtia, in
tellectualitas, & magnanimitas. Istæ eñ nõ sunt de necessita-
te humanę naturę, sicut prudẽ. Iustitia aũt disponit aĩum ad
pręferẽdũ bonũ honestũ vtili. de qua. xij. q. ij. deuotissimam.
Tẽperãtia verò firmat animũ ad bonũ honestum delectabili
de qua in. c. nõ cõcupiscẽtiam de cõstitu. Fortitudo verò fir-
mat animũ ad sustinẽdũ passiones, magis incurrẽdũ malum
culpæ. C. de arc. l. vna: Et de his, quę imple. sti. l. j. vij. q. j. d. ca.
aduersitas. § huic etiã. Prudentia verò dirigit hoïem circa co-
gnitioné boni rõnis, qđ necessario in omni virtute versatur.
Vñ mulier tẽtata de adulterio per ꝓmissiões, defendit se per
tẽperãtiã. ff. de rit. nup. l. paruũ. ij. Si p terroré defendit se per
fortitudiné. xxxij. q. v. Lucretiã. & c. fieri. & c. finge. xxiiij. q.
j. nõ satis. Si p munera deffendit se per iustitiã, vt. c. cũ deuo-
tissimã. alleg. propter mãdatũ illud. Nõ mœcaberis. xxxij. q.
v. nec solo. & c. qui viderit. & c. nõ mœcaberis. Et quia iniu
stũ est vẽdere bonũ honestũ tãq̃ spũale. j. q. ĩ. ꝓpio. de simo. per
totũ. Et si per falsas rõnes: tũc p prudẽtiã, de qua. s. de offi. cu
sto. secũ. Lig. in tractatu de bello. ¶ Nona coclu. ꝙ licet vir
fortis in bello, potius debet eligere subire periculũ mortis in
casu dubio: vt tamen vbi euidenter certum esset mortem
euenire

euenire debere expectando, consultius & virtuosius faceret fugiẽdo,q̃ expectãdo. Primũ patet per hoc, quod dicit Philosophus.iij. Ethico. prius esse moriendũ,q̃ turpe aliquid committẽdũ. Et patet per iuramẽtũ quod prestãt milites, de quo
29 prædixi. † Patet secũdũ per id, quod superius dixi, ꝙ triplex est actus fortitudinis: videlicet aggressus, fuga & expecta. Et ita fecerũt multi sancti viri, qui expectãdo, fuissent gloriam martirij cõsecuti: & tamẽ nihilo. fugierunt. minus enim malũ, seu dãnosum est rei publice fugiendo. personã seruare, q̃ moriẽdo de tãto ipsam dãnificare: quia in morte omnia perdũtur. In authẽ. de nup. § deinceps. ergo præligend. xiij. di. nerui. Dic enim mihi quid boni afferret expectatio: certè non rei publice, quia Imo perderet in casu sui militis ipsa res publica cuius interest ꝙ nullus re sua malè vtatur. ff. de his, quę sui vel alie. iur. sunt. l. ij. § dñorũ. Et forti' in persona. C. de sacro san. ecc. l. Lucinius. Nec etiã ipsi morieñ, qui in morte amittẽt. Nec etiã ex actu virtutis aiam decoraret, pro eo ꝙ defic. prudẽtia, quæ est oim virtutum regulatrix, vt dixi: deficeret actus virtuosus. Nullus enim cuiuscũq; secte, vel religionis ad prudẽtiã reputaret, ꝙ quis voluntariè & sine cã se morti, aut valẽs mortẽ euadere, mortis expectationi offerret: cũ sit de esse virtutis & virtuosi actus, ꝙ fiat ex electione, & propter aliquod bonũ: vt dixi supra. Hîc aũt nullũ bonũ appareret, propter quod deberet fieri talis electio. Igitur &c. Et placet hoc Tho. & Lig. vbi supra. Sed credo hoc verũ regulariter. Fallit tñ vbi ex morte sequeretur aliquod notabile bonũ, quod intenderet ipse expectãs, vt puta, cõfessio nominis domini nostri Iesu Christi & fidei catholicę ac confirmatio fideliũ, aut reductio incredulorũ ad fidẽ. vel tũ ex fuga sequeret aliquod notabile malũ: vt puta, aliquod scandalũ in fide nostra. Vel etiã perditio belli & cõsumptio exercitus. Pone enim, ꝙ videt miles exercitũ suũ, & esse in bona & euidenti spe victorię, dũ modo nõ fugiat: & in euidẽti periculo, si fugerit. & tamẽ nihilominus patenter se esse in angulo belli ita arctatũ à casu, ꝙ si expectet, incidet in man' inimicorũ suorũ, quibus scit se non valere resistere, & illos nequaquàm parcere velle. Tũc enim crederẽ, ꝙ expectãs virtuosè ageret, & ꝙ fugiens ageret viciosè. Et sic intelligo iuramentũ, quod prestat miles, dũ attingitur de nõ fugiendo pro morte vitanda. præeligendũ est enim mori, q̃ malis cõsentire. ĵ. quod met. cau. sacris. cũ cõcor. ibi sig. In milite verò, qui iurauit defendere rẽ publi. & mortẽ nõ vitare, &c. & propter hoc stipendiũ recepit, cẽsetur ei turpe fugiendo pro vita saluãda dare causam destructionis ipsius: cũ mortẽs per gloriã viuere intelligatur. Insti. de excus. tu § sed si in bello. Fa. quia si vtilitatẽ public. debet quilibet præferre priuatæ. C. de pri. l. vtilitas. Fortius ille, qui ad eã prosequendã electus est, ac ex iuramẽto proprio & stipendij receptiõe se adstrinxit. vt. C. de cadu. tol. l. vna. ad fi: ¶ Decimã cõclu. ponit Lig. vbi supra, ꝙ miles qui cõtra mandatũ ducis belli, prorũpens in hostes, ipsos deuixit, capite puniẽdus est. per. l. desertorẽ. § in bello. ff. de re mili. ar. ff. mã. l. si remunerãdi § si pignus. & l. si proculus. & ad Maced. l. sed & si § ij. & ad leg. Aquil. l. si seru' seruũ § & si puerũ. & C. de neg. gest. l. j. cũ si. Nã malũ non excusatur propter bonum, quod sequitur. l. vj. di. c. vndecũq;. de pœni. di. j. nõ sufficit. Nec facta sũt ab euẽtu notãda. xv. q. j. illa. & c. nõ est. xxiij. q. v. de occidendũ. ff. de neg. gest. sed an vltrò § j. ff. mã. l. qui mutuã § sumptus. ff. de cõtracto. tu. l. iij. Licet Richar. mala vmbra dicatur cõtrariũ terminasse noue peritię & facti insignis, per. l. ad bestias. ff. de poẽ. ar. xxiij. q. ij. § quęritur cur Patriar. Sed licet illa probẽt pœnã à Principe remittẽdã, nõ probãt remissam. Quod puto verũ, nisi fuisset talis aggresio, quã verisimile foret non debuisse sub prohibitiõe includi, vt pote: quia miles fortè de nocte cũ notabili comitiua faciẽs excubias ad tuitionẽ exercitus cognouit añ aurorã milites hostiũ in castris suis. & eorũ custodes ex eorũ fatuitate inermes & semiuolentes, & ad aggrediendũ & debellãdũ facillimos: quoq; aduẽtus diei, vel requisitio ducis belli casum fortunę mutasset, aggreditur, cõfligit & prosternit, qui diceret talẽ casum expositũ duci belli eidem nõ placuisse: Reor, ꝙ nullus. Igitur in generali prohibitione nõ cadebat. ar. de offi. vica. c. vlt. li. vj. & de re. iur. in generali. e. li. cũ cõcor. ibi signat. Intelligo igitur dictũ Lign. in casu aggresionis dubiæ propter periculũ euentus & disciplinã militarẽ. & autho. ducis belli & obedientiã, quã milites illi debẽt, in quibus fundatur ratio § in bello. & alia superi' alleg. Sed opinionẽ Richar. saluo in casu euidẽter bono & certo, secũdum quẽ præmisi. ¶ Vndecimã conclu. ꝙ duci belli capto ab hostibus nõ est mors infligẽda, sed venia potius cõcedenda. ar. xxiij. q. j. c. noli. in fi. & . ij. q. vj. c. quãto. in fi. iuxta illud: Nobilis sanguis est parcere victo. Nisi occasione veniæ pacis turbatio timeat: vt dicto. c. noli. in fin. cũ ibi notatis per Hug. & Archid. in verbo maximè. Et fertur, ꝙ per illã expositionẽ Carolus fecit amputari caput Conradino. Sed iudicio meo hic mediũ est, videlicet, ꝙ nõ perimatur. sed carceri mancipetur, & maximè si dubium probabile fuit de iniustitia sui belli. ar. eius, quod solemus dicere de cõdẽnatione expensarũ, ꝙ iusta causam litigãdi habẽs nõ est cõdẽnãdus in illis. de quo videbitur. ĵ. de dolo & cõtumacia finẽ. Et minus in persona, per cõsequens puniendus: quia ista maior pœna est: vt. ff. de pœ. l. in seruorũ. Et per cõsequẽs in illa cautius agendũ. ĵ. de elec. vbi maius. C. de app. l. adeitos. Et quia secũdũ morẽ belli, reseruatio vitæ in bello videtur dare quãdã securitatẽ inter nobiles dedisse, prop terq. ł nobiles Francię dicũtur turbati fuisse cõtra Carolũ de morte Conradini: qui quia regnũ fuerat vtriꝰ it patris sui, dicebatur habuisse iustũ bellũ, vel saltẽ probabiliter dubiũ. Si verò non fuit bellũ iustũ, nec probabiliter dubiũ de iustitia eius, pro parte videlicet ducis capti: tunc si bellũ erat, quia dux ille retinebat aut inuadebat patrimoniũ hostiũ iustè fortitus rõne delicti fieri illorũ potuit puniri per illos, nõ tã iure belli, q̃ iure communi. ar. C. vbi de cre. agi opor. auth. quia in prouincia. cũ concor. ex quo iustificatur mors Conrardi. Si verò ex alia cã iniusta mouebatur bellum in terra hostiũ, idẽ eadem rõne. Si verò in terra ducis facta per captionẽ ipsorũ hostiũ iure belli iuxta. l. v. § j. ij. rñl. ff. de capt. & postli ren. Tunc etiã secũdũ naturã delicti belli iniusti secundũ leges possunt hostes de iure cõmuni ipsi duci pœnã in terra illa imponere. ar. ff. de off. præsi. l. iij. in fin. Et hoc verũ si de iure, vel cõsuetudine domini illarũ terrarũ gladij habuerint ptãtem. Alias aũt, vel etiã si ex parte hostiũ fuisset bellũ iniustũ, hoc nõ liceret. ar. C. de Iudæ. l. nullus. ff. ad leg. Iul. repe. l. lex Iulia. in fi. & ff. de iur. om. iud. l. fina. Et quia si bellũ fuit iustũ ex parte ducis, iniustũ ex parte hostiũ, dux non deliquit, & ideo puniendus nõ est. ar. ĵ. de his, quæ fi. à ma. par. c. quę sunt. In si. Lex tamẽ iustũ bellum inferens ducem belli hostium captum in bello extra regnum suum ductum captum ad regnum de delicto in bello pro parte ipsius ducis iniusto in regno suo punire posset. ar. d. l. iij. in fin.
30 ¶ † DECIMOQVINTO accedo ad aliqua dicta Collectarij. & primo ocasiõe eorum, quæ scripsi supra in. iij. qõne, Quæro vtrum ista decretalis per consuetudinem contrariam tolli potuit: videtur quòd non: quia istud ius est de preceptus, aduersus quæ non videtur currere præscriptio: quia esset contra obedientiam. argu. de præscrip. cum ex officij. &c. ca. cum non liceat. Dicit Colle. hoc posse concedi, quando vnus & idem venit contra præceptum: secus dic de successore, qui potest habere bonam fidem. Sic dicit notasse Paul. de æta. & qua. c. iij. in cle. per. c. cura. de iure patr. cum ibi no. Sic dic posse intelligi no. Archidia. de præben. cum. vij. lib. vj. & Nouel. ibi post eum. Vbi dic, quòd si Papa fecit gratiam. Abbati inhibens ne prioratus suos conferat secularibus, si facit contrarium non valet, etiam si. xl. annis id obseruaret. Et hoc ideo, quia à Deo est Papæ potestas. Ideo nõn possunt homines contra eam. Et quia prohibitio sua ligat ignorãtes. de concess. præ. quia cunctus. vel obtinent dicta Host. in præscriptione, non in consuetudine secundũ no. de consue. c. fin. vel vbi præceptum habet efficaciam non vbi deficit in efficacia: quia non sint moribus vtentiũ approb. remittit ad collecta sua de cõsue. ex pte. Sed prędicta nullo mõ placuit, imo stã-

dum est his, quę dixi supra in .iij. q. ꝙ tempus cum vsu cõtrario &c. contrarium per consuetudinem contrariam introducere potuisset per c. fi. de consue. Nec obst. prędicta: quia oĩa iura regulariter præceptiua sunt. de consti. c. j. Et tamen illa tollit consuetudo vt dict. c. fi. Et malè intellexit hic Collectarius Host. quia Host. nõ dicit aliquid de consuetudine contraria, sed solum de neglectu prelatorũ, qui istã cõstitutionẽ non seruabãt. Vltra dicit Collect. quia dicitur hic, ꝙ Prelati debent se iuuare adinuicem, ꝙ ad hoc compelli possunt, per
31 hoc quod legitur & no. x. di. præcipim⁹. ¶ † Querit posteà Collect. pone: ego & tu fecimus pacẽ accuso Titiũ: tu ne incarceretur pro eo fideiubes: nũquid videris pacem fregisse: argu. ꝙ sic de accu. meminimus. & c. repellãtur. Spec. hanc quæstionem mouet in Spec. eo. ti. §. vno. versi. sed pone. & arguit pro & contra. & dicit quosdã dicere contrariũ pro eo, ꝙ pacem vni promittens, nõ ideo tenẽtur facere guerrã illius inimicis, aut suos amicos non iuuare. Et sic pax potius esset illi mala, quam bona. & quia fideiussio prodest accusanti: quod prosequere latius vt ibi. quod placet hîc Collect. Quid si quilibet eorum fecit pacem pro tota parte sua. & postea vnus interfecit cõsanguineum alterius, qui illi in guerra seruiuit: nunquid videtur pax facta. Spec. hoc mouet vbi supra versi. quid si quilibet. & arguit pro & contra & finaliter dicit quosdam dicere pacem esse ruptam: de quorũ nume. Collect. esse vult: quia verba intelligũtur secũdũ materiã, de qua est sermo. inducit Collect. sua de offi. dele. P. G. Si ergo feci pacẽ cũ eis: intelligo fecisse pro his, qui me iuuerãt. de iureiu. petitio. & de elect. sciant. libr. vj.
32 ¶ † DECIMOSEXTO quæro de aliquibus quæ mouet Io. An. in additionibus Spec. e. ti. Et primo an is, cui frangitur treuga, teneatur eã seruare frangẽti, de quo tetigi. s. in quarta. q. & de quo tangit hîc Vinc. in fi. videtur ꝙ sic. per. c. inter verba. ibi alleg. vbi de hoc in fi. in cõtrariũ. C. de Iudæ. die sabbati. & c. peruenit. §. j. de iureiu. cũ ibi not. in nouella, super tertia gl. primũ tenet Vinc. cuius dictum posuit Archidia. xxiiij. q. iij. illi. Sed Io. in additione nõ eligit. Sed Henri. & Collect. hîc eligũt partẽ secũdã: quia nimis esset durũ, ꝙ aduersarius me impugnaret, & ꝙ ego nõ possem defendere me de excess. cũ inter. Audio, ꝙ inter Anglicos & Scotos non censeretur pax fracta: quia posteà dãtur super his ab vtraq; parte Iudices, seu reformatores. Et ita audiui qnq; in hyspanis fuisse seruatũ. Alias secũda pars verior videtur per allegata in d. iiij. q. ¶ Secũdo quæri. pone: duabus ciuitatibus guerrã hñtibus, altera cõuenit cũ quodã nobili dare sibi stipendia pro cẽtum equitibus ad faciendũ guerrã vsquequo ipsa guerra duret. & post facta est treuga inter ciuitates illas ad annũ & amplius, donec fuerit reuocata: queritur, an stipendiũ illi nobili debeatur? Hanc disputauit Butrig. & incipit: Orta guerra. Cõtra militẽ facit hoc, ꝙ iura quædã treugã pacẽ appellãt: vt c. illi. alleg. & de iudi. nouit. ver. postremo. Imo per hoc secũdũ Io. in additione attentari posset, ꝙ si cõuentũ fuisset de dãdis stipendijs vsq; ad pacẽ non deberentur treuga facta: cum illa sit pax ad tempus, nisi dictũ fuisset vsq; ad pacẽ perpetuã vel solidã. ar. dict. decre. nouit. ver. ne igitur. Et minus dubij habet qõ proposita, quod in illa tenuit etiã Butri. quia pone de rata signific. verbi treugę, ipsa põt esse. Et hoc sufficit. ff. de cõdi. inde. l. sufficit & l. qui prouidit. ar. ff. de cura. furio. l. pen. Fa. illud gñale, ꝙ cessante cã, &c. Et quia cessat interesse, & per cõsequẽs ius agendi. ff. de prest. verb. l. naturalis. in princ. & §. j. quia si cessat stipen. cessat labor & periculũ, que tñ cõpensantur. ff. loc. l. iij. & l. si quis domũ. videtur text. ff. lo. si insulã. §. quidẽ. Itẽ addere posses qõnes, quas habes super regula, fru-
33 stra. li. vj. ¶ † Tertio principaliter quo ad hoc quęri põt, an si ciuitates pacẽ fecerint pœna vallatã pro se & suis subditis, extẽdetur huiusmodi pax ad villã, quę illarũ alteri posteà se submisit? dicitur fuisse iudicatũ ꝙ sic, per. l. si seruitus. ff. de ser. vr. pręd. & de testa. tute. si quis filiabus. ar. quod legit. & not.
34 de priuileg. quia circa. & c. cum capella. ¶ † Quarto pone: ꝙ A. & B. fecerunt pacẽ sub certa pœna: posteà A. vulnerauit. B. & postmodũ. B. vulnerauit. A. queritur nũquid. B. tenetur ad pœnã? di: ꝙ nõ: quia pax fuit rupta p. A. ideò non potuit amplius rũpi per. B. ar. eorũ: quę scripsi. s. in prima istarũ qõnũ, s. in. iiij. q. principali, per. l. cũ proponas. C. de pact. alleg. & C. de trãsac. l. si quis maior. & l. siue apud acta. ff. de inoff. testa. si instituta. in prin. Nec pœna amplius cõmitti põt. ar. l. si duo. §. j. Nisi dictũ fuisset, ꝙ pœna tollens, & c. B. tñ tenetur de vulnere: quia nõ debuit sibi vindictã assumere. C. de Iudę. l. nullus. ff. quod me. cau. l. extat. secũdũ Guy. in qõnibus statutorũ. ¶ Quinto, quia duas spẽs treuge vidim⁹. s. in. iiij. quęstiõe, videlicet canonicã & canonicalẽ. Quęro, nũquid est dare aliã spẽm treugę: dic ꝙ sic. s. indictã, vel preiudicialẽ, quia videlicet indicit cõsiliũ, vel superior ecclesiasticus ex cã: vt. d. c. illi, qui. xxiij. q. iiij. ar. ff. de off. præsi. l. cõgruit. & ff. de vsuf. l. ꝙ quisimũ. in prin. cũ suis cõcord. & ad le. Cor. de sica. l. pen.
35 secũdũ Io. in additione prędicta. ¶ † Sextò quæri. A. habens pacẽ cũ. B. aggreditur & vulnerat. B. in hoc habẽs duos socios puta. C. & D. queritur, vtrũ socij possint accusari de pace rupta? Quidã tenuerũt, ꝙ sic per leg. vtrũ. ff. ad le. Pompe. de parricid. vbi dans opẽ, vel cõsiliũ paricidę, eadẽ pœna tenetur, sicut agens. Sed contra fa. ꝙ qui dedit opem furto aliter punitur ꝗ fur. ff. de fur. is qui opẽ. Nec tenetur cõdictione furtiua ff. de condi. fur. l. perinde. Et dicũt quedã in. l. vtrum. esse speciale propter criminis immanitatem. Sed certè pacis fractio inter enormia computatur: vt. c. nouit. allegato versi. licet autem. Facit lex Federici, hac edictali. de pace iuramẽto firmãda. ¶ Quidam Hug. de fonte, tenuit illos etiam ignorantes pacem, teneri de pace fracta: quia fuerunt in culpa, & delinquere voluerunt. ff. de fur. l. in furti actione. § ope. vbi plures socij vadunt ad iniuriam inferendam, & alter furtum facit, etiam alij tenentur. Item, quia solum animum habuit corrũpendi seruum, tenetur etiam de rebus per eum ablatis. ff. de furtis. l. qui seruo. § Pomponius. ff. de seruis corrupt. l. si quis seruum. in fin. cum. l. sequen. in princip. Fa. quia dat operam rei illicitæ imputatur ei euentus, iuxta not. j. de homicid. sicut dignum. in gloss. penultima versic. si verò dabat. Et pro hoc facit, quod notauit Bar. Innocen. & Hostien. de offic. de lega. cap. j. cõsensum comparatiõis eadem pœna puniri. Super quo vide. B. ff. de fur. l. in furti. § ope. & l. is, qui opem. & quod scripsi in dicto capitulo primo de offi. delega. in quarta quęstione. Quod Deo duce propono deducere in dicto capitu. sicut dignum. quia istud est vnum brocardum habẽs magnam difficultatem, & nõ plenè discussam, secundũ me. ¶ Supple gloss. in gloss. secunda ibi: *canonica* quæ diffidatis à iure seruanda non est, vt scripsi de homicid. pro humani. lib. vj. super verbo perpetuo. Nouella. Et ibi: *isto.* vide Gof. hîc, & in summa. Et ibi: *tempore isto.* vel intelligitur. quod dubium est, an sit bellum iustum, vel iniustum secundum Innocentium. Et in fine, & § vltimo. Fac. ad idem in proœm. institu. § igitur. & authen. de hæreti. & falci. § j. coll. j. ¶ In gloss. xj. in fine. de offi. ord. ad reprimendam. ¶ In gloss. *dem.* in fine. Concordat de offic. lega. studuisti. ¶ In gloss. *id est excommunicationi.* in fine vel idest depositioni: vt dixi in vltima gloss. Nouella in gloss. vltima ibi: *præcipimus.* vbi sunt hæc verba ad literam à verbo, præcipimus. vsq; ad finem.

¶ *SVMMARIVM.*

1 *Bellum vnde ortum habuerit.*
2 *Bellum inducere cui liceat? Et ad Bellum qui nam accedere teneãtur? nu. 3. Et quid si ad partes remotiores proficisci velit? nume. 5.*
4 *Vasallus aduersus patrem aut filium, an iuuare teneatur?*
9 *Liberi militiam sponte professi: qualiter obligentur? Et qualiter domos sibi obligent? Et quid de clericis militiam proficiscentibus? numero. 7.*
8 *Salarium in specie de qua hic, an stipẽdiarijs debeatur? Et quo tempore solui debeat? nume. sequen. Et quid si pendẽte tempore stipendij de domini commeatu & permissione ad tempus certum recedunt? Aut quid si sua culpa aliquo tẽpore seruire noluit? nu. 10. & 11.*

stipendiarius

12 *Stipendiarius, an per substitutum seruire possit?*
13 *Bello res captæ, cuius dominio cedant.*
14 *Bellum indicens si nullam iurisdictionem habeat sed se solum ac bona sua tueatur: an liceat ipsi inuasorem suũ capere, captũq; detinere.*
15 *Bello, quod sua interest, consecutus: an deinceps aduersarium suum in iudicio conuenire possit?*
16 *Bello, qui intermoriuntur, an saluentur?*
17 *Bellum spirituale cœleste, bellum spũale humanum, & Bellum morale. & 18. Et quæ causa huiusmodi belli? 19.*

¶ C A P. II.

INnouamus. Pars de censibus, Innonamus. ¶ Expone literam. ¶ *Innouamus.* Ratio, quia malè seruabaẽ. & adhec non multum bene. Sic & in dubio antiquum ius innouatur. Nil enim prohibet ea, quæ veniunt in dubium clarioribus & compendiosis sanctionibus renouare. C. de annua. except. l. j. § ad hoc. Hostiẽ. ¶ *Presbyteri.* i. omnes clerici. Sic supra de biga. capitu. j. de cohi. cle. cap. ij. de postu. cap. fina. in prin. Hostu. ¶ *Peregrini.* quã diu peregrinantur. Hostien. sicut & legati priuilegiũ habent quãdiu in legatione sunt. ff. de iudic. l. j. § legatis. ¶ *Mercatores.* quid ad Papam de istis, cum sint laici? dic, quòd Imo quo ad pacem. lxxxx. dist. studendum. Goffre. ¶ *Animalia.* si aretur cum boue & asino, & asinus habet priuilegium bouis. Archid. xxiiij. quæst. iij. ibi Collect. sed quid mirum cum litera generaliter loquens ita de asino, sicut de boue sit intelligenda. & ita quo ad hoc tantum est priuilegiatus asinus, sicut presbyter, secundum Abbatem vnde talia animalia per Iudicem non pignorantur. C. quæ res pign. obli. po. authen. agricultores. vt hîc in gloss. fi. notatur. ¶ *Securitate.* not. Hostien. de foro competen. c. ij. quòd omnia præmissa sunt de foro ecclesiæ sicut personæ miserabiles. Quod satis ꝓbat hæc decre. quia iste canon tendens ad eorum defensionem procedit à foro ecclesiastico. argumẽ. de elec. vbi pericul. maius. Et quia hîc presbyteris & monachis æquiparantur secundum Coll. Quod non placet ita generaliter, quia sic omnes mercatores essent de foro ecclesię. ar. ĩ. de vi & hone. cleri. c. fin. & quod dixi super verbo, mercatores. Leuentur idem in legatis etiam hostium. j. dist. iuregent. ¶ Quia materiam Belli tractare incœpimus in c. præcedenti, & non compleuimus ad eam redeamus. Nõ enim est minus extranea materia istius decretal. quæ loquitur de securitate, quæ datur in bellis gñalibus certis
1 personis & rebus. ¶ † Primo igitur de bello generali tractantes quæramus quo iure ortum habuit istud Bellũ? circa quod dico, ꝙ & de iure diuino & de iure gentium. Et primo, ꝙ de iure diuino, patet de pœni. dist. j. ca. sed & continuo. ĩ. de excess. Præla. c. clerici. in authen. vt non luxurientur con. na. circa. fin. Gene. xix. & . j. Reg. xvj. & Iosue. viij. & . xxiij. q. ij. dñs noster. j. Math. v. deuter. ij. xxiij q. ij. notandum. Isayæ. xxx. Macha. iiij. Hier. xx. xxiij. quęst. iij. si quis fortitudinem. Luc. vij. & ad Hebræ. xj. xxvj. q. v. ea vindicta. & . iiij. in. primo, & iij. rñ. xvij. & . xviij. & Act. iiij. & . xvij. q. j. Ananias. & dicto c. ea vĩ licita. Exo. xxij. j. rñ. xv. xxv. q. iij. § huic apparet. Exo. xiiii. nu. xiiij. xxiij. q. iij. quid ergo. In quibus solicitus studiosus luce clarius reperiret esse probatum, quòd adeo bella processerunt, nedum permissiuè, sed etiam positiuè. Nec mirum. Nam omne bonum, vel in bonum tendens de sursum est. Ia co. primo. j. quę. j. ꝗ pio. Io. j. omnia per ipsum facta sunt, &c. Et tamen Bellum est huiusmodi. xxiij. quæst. prima noli. vnde dicit ipse Deus: mihi vindictam. & ego retribuam prouer. xxij. Deuter. xxxij. ad Hebræ. x. ad Roma. xiij. xxxiij. quę. j. § item cum in prouerbijs. Tollitur enim per bellum nocendi facultas, quod de Deo venit. xxiij. quæst. pria paratus. ver. ac per hoc. & eadem causa. q. j. quid culpatur. Et patet Gene. iiij. & . v. vbi Deus per seipsum bellum exercuit. ¶ Item, ꝙ à iuregen. Bellum huiusmodi ortum habuit. Patet. ff. de iust. & iure. Plus dicit Lig. in tractatu de bello, quòd etiam ortũ habuit Bellum homini à iure naturali eo modo, quo differt à iure gent. De qua differentia habes in. l. j. § ius naturale. & instit. eodem titu. in princip. & . j. dist. ius naturale. quia ex principijs naturalibus cuilibet enti naturali creato est insita inclinatio naturalis ad excludendum omne contractum suæ naturali dispositioni: vt docet experientia ex singulis. Nec natura omnium creatorũ producentia non minus præsumitur fuisse solicita de conseruatione rationabili: cum sit nobilior. de pœni. cum infirmitas. C. de sacrosanct. eccle. l. sancimus. ff. de vsur. in pecudum. xxxij. quæst. v. hæc imago. modo ad tollẽdum huiusmodi contrarietatem venit Bellũ. igitur. Et quod dicunt iura illud procedere à iuregen. intellige de regulatiõe illius inclinationis introductæ à principijs naturalibus quòd inclinatio talis sit de iure naturali, probat glo. in. l. ex hoc iure. & in capitu. ius gen. & super verbo, bella. in hoc, quòd exponit. i. iusta. Et sic intelligens illa iura de inclinatione regulata per dictamen rationis. Nec credit omnino falsum dicere, illas inclinatas regulationes habere ortum à iure ciuili & canonico quia non habent illa aliam æquitatem, quod iure gen. cum omne ius consistat in rectitudine. j. dist. ius generale. Sunt enim ius ciuile & canonicum rectitudo & æquitas iurisgentium & addunt supra illam rectitudinem quandam explicationem & specificationem ac determinationem per modos congruos, & diuersas applicationes ad actus & euentus varios: vt. ff. de iust. & iure. l. ius ciuile. Sed quia non est præsentis speculationis nõ insisto. quæritur, quibus liceat bel
2 lum. ¶ † Secundò iudicem? & dic, quòd populo Romano i. Principi temporali supremum imperiũ habenti: vt. ff. de cap. l. hostes. vbi vide nota Bar. quæ recitat Lig. in tractatu de bello, illum non nominans, quæ hîc non recito. ¶ Item & Papę quod prosequere, vt not. Innocen. ĩ. de vo. quod super his. & ibi hoc declarabo. Quod tamen prosequitur Lign. in tractatu de bello. ¶ Cæteris verò absq; Principis licentiæ hoc non licet. C. vt vsus armo. in rubro & in nigro. & in authen. de mand. Princi. & de argumen. quia hoc esset sibi ius dicere. Et per hoc iura Principis violare, vt. l. nullus. & . l. extat. & . l. si quis in tantam. & de præben. eum, qui. ¶ Imperator tamen contra Papam bellum iustum mouere non potest: quia eius aduocatus est, & tenetur eum defendere. ideo cum impugnare non potest. de nat. ex lib. ven. c. vno. de restitu. spolia. cõquerente. Imo per hoc mereretur perdere priuilegium indicendi bellum. argumen. xj. quæst. iij. priuilegium & de deci. suggestum. Et sic puniri in quo deliquisset. de transact. ꝗtò. § ne autem. Talis enim pertinacia Principis videtur quodam modo hæresis. de hæreti. excommu. j. § & ibi not. Papa enim superior est: quia illum examinat, & reprobat, ac deponit. de elect. venerabilem. de re. iudi. Apostolicę libro sexto ideo in tali Bello subditi Imperatorem iuuare non debent: Imo ecõtra & debet eos absoluere Papa à fidelitate & iuramento. xv. quæst. vj. nos sanctorum. & capi. iuratos & notatur in capit. excommunicamus. alleg. & de pœn. capitulo vltimo & per Hostien. de restitu. spolia. olim. Tamen Papa potest mouere bellum Imperatori: puta, si sit scismaticus, vel hæreticus, aut vsurpet iura, vel libertates ecclesiarum. Tunc enim omnes fideles tenentur iuuare Papam etiam Imperatoris vasalli, qui absolui debent à iuramento vt dixi. Alij tamen possunt particulares bellum indicere: vt declaraui in capitu. præcedenti.
3 ¶ † TERTIO quæritur, quæ personæ tenentur, aut possunt ad huiusmodi bellum accedere, & quæ non, & qualiter accedere debent illi, qui tenentur accedere. De vasallo refert Lignanus in tractatu de bello nota. Innocen. in capitu. sicut. de iureiur. & finaliter dicit, quòd non tenetur, nisi ad contenta in capitulo de forma. xxij. quæstione quinta Nisi ex conuentione ad aliud obligetur, de quo dicam in capitulo sicut. ¶ Plus dicit Lignanus quòd subditi Baronis etiam qui iurauerũt ipsum iuuare etiam contra omnem hominem, non tenentur eum iuuare contra Regem suum: quia Raro in tali bello committit in leg. Iul. maie. ff. ad legem Iul. maie. l. prima & . ij. in. quæst. j. § verum. & . quæst. vj. capitulo quicquis.

cum militibus.lxxviij.distin.capitu.ij.argumen.xxiij.q.vj.si rex.vbi opem non fert,qui ad peccandum iuuat:nec hic prę ceptū excusat.ff.de act.& obli.l.seruus.xj.q.iij.semper.&.ca. qui resistit.&.c.dominus.Nec sacramentum ad hoc ligat:cū nō sit vinculū iniquitatis.xxij.q.ij.inter cętera.Plus dicit,ꝙ subditi Baronis habētis guerram contra alium Baronem Regem suum habentē guerram contra aliū Regē cuius iuuare tenentur,tamen simul ab vtroq; de subsidio requiruntur per l.cōtra pupillum.§.fi.de re iudi.&.xviij.di.c.si Eps.Maximè quia bellum regni reipublicę defensionem importat.Et ita videtur esse iurisgē.cui magis obediendum est ff.de iust.& iure.l.veluti.j.di.ius gentium .xxiij.q.iij.fortitudo.&.q.viij.c. omni.&.c.si nulla.Fa.quia pro defensione patriæ licitum est patrem interficere.ff.de reli.& sumpt.fune.l.minimè.de quo tamē vide plenius in Spec.de feud.§.ij.versi.xvj.Sed vasallus ligius duorum dn̄orum priorem iuuabit in concursu per seipsum,vt.d.l.imperialē.§.illud.ff.loca.l.in operis.C.qui po. in pigno.ha.l.j.ar.l.dist.quia tua.qui clerici,vel vouen̄.venies.Secūdū verò per substitutum,si hoc patiatur natura feudi.C.de cadu.tol.l.vna.§.fin aūt.&.C.de Episc.& cleri.l.quisquis.¶ Verum dubito,ꝙ non possit quis ligius frater duorū per not.Spec.de feu.§.ij.versi.& not.versi.x.queritur.& per glosatores in cle.pastoralis.de re.iudi.§.rursus.& per Andr. de Isernia,de noua fidelitatis forma.Si tamen simul iurasset vtriq; forsan concursu se impedirēt.ff.de vsuf.l.quotiens.de pœni.di.j.§ hoc quidem.vbi Christus ait.xxj.q.j.c.j.in fi.concordat,ꝙ vnum per se,alium per substitutum iuuet.quia tūc vtrūq; iuuare tenetur.ar.ff.de operi.liber.l.duobus.Verum quia difficultas pręstationis ex parte promissoris nō perimit obligationem.ff.de verb.obli.l.continuo.§.illud dubitarunt quidam.Sed illud intelligitur in obligationib⁹,quę possunt per alium expleri:vt.ff.de condi.institu.l.fin.Secus tamen in obliga.faciendi,quę nō possunt per alium expediri:quia nemo ad impossibile obligatur:vt.j.de reg.iur.nemo potest.li. vj.ar.d.§.fin aūt.Tunc aūt dicere gratificationis locū esse.ar.

4 ff.ad Silleya.l.si quis in graui.§.cum omnes.¶ † Vulgare dubium est.an vasallus contra patrem vel filium, iuuare dn̄m teneatur:& tenet Lig.ꝙ sic in dicto.c.de forma.& videt̄ tex. in feudis,quęadmo.feu.amitta.glo.tamē aliqualiter videtur sentire contrariū.xj.q.in multos.¶ Putat Lign.ponderādū qualitatem subsidij,puto aūt ꝙ & si lex similis statuere possit feudi amissionem,secūdū quod videtur sentire textus feudalis,contra quos tamen valde fa.c.cum secūdū.j.de secūdis nup.cū ibi no.tn̄ nō pōt statuere,quin vasallus debeat prius eligere feudum perdere,quàm dn̄m filio,vel patri præferre: quia illi ciuili,isti verò naturali iure tenetur,& per prius.Licet enim ciuilis ratio ciuilia iura tollere possit, naturalia tamen vincere nequit:vt.§.sed naturalia.&.l.eas causas.&.ff.de solu.l.Stichum.§.natalis.& insti.de legi.agna.tu.in fi.Quod dixi de vasallo duorū dn̄orū trahere potes ad vasallū duorum ciuitatum.¶ Tangit aūt Spec.ti.de feu.§.ij.an si dominus velit ire ad partes remotas,teneatur vassallus ipsum sequi.& dixit Lig.ꝙ sic,si dominus sit talis status,vt quia prædecessores ipsius hoc consueuerūt.ar.ff.de oper.li.l.quòd in fi.§.fi.& de arbi.l.si cum dies.§.si arbiter.Sed hoc videretur aliquibus minus durū,ꝙ sic vasallus dominum sequi vbiq; teneret̄.Et fortè dicerēt aliqui legē feud.& iuramentum fidelitatis sic intelligi,videlicet ꝙ in feud.dominū suum,vel prope illud intrat prouinciam.de quo alibi dicā.¶ De seruis tamen est indubitatum,ꝙ vbiq; sequi debēt:quia sunt ex toto in potestate dominorum.ff.de his,qui sui vel alie.iur.sunt.l.j.&.ij.de libertis secus:quia licet teneantur ad operas impositas,non tamen ad insolitas:vt.d.l.quod nisi.§.fi.quod dic,vt ibi nota.Et idē quasi de adscriptitijs & censitis:quia ius quod habent dominus in adscriptitios est relatum ad possessiones,quibus adscribuntur:ratione cuius tenentur ad incertam rem:puta ad certam fructuum quotā.Ideò ad extraordinaria onera persona lia non arctant̄ nisi aliud ex cōuentione sit inductum.Censiti verò sunt,qui certæ rei animatæ pręstandę constituti sunt. De quibus.C.in qui.cau.coloni.&c.l.ij.qui eadem ratiōe ad alia non tenentur.De duplici scriptura adscriptitiorum vide C.de agri.& cen.l.cum scimus.Et qualiter differunt à seruis, vide quod legitur & nota.C.e.ti.l.ij.&.l.nediu.&.l.vlt.libr. xj.& in authē.de sanct.Epi.§.adscriptitios.& de nup.§ quod si verò.Quod dilatat Lign.vbi supra minus aūt tenentur ad hoc confœderati,qui non tenētur ad aliqua,nisi ex pacto.ff. de cap.non dubito.cuius forma spectanda est.ff.depos.l.j.§.si cum venerit.¶ Subditi verò ratione iurisdictionis tenentur iuuare dominū infra territorium:nec recuperāt debita:quia faciunt eo debito.Fallit in excusatis à personalibus minoribus ratione ętatis.C.qui ętate vel infirmitatis.C.qui morbo. vel nume.liber.C.qui nume.liber.Aut possessiōis.C.de prof.& medi.per totum vel sexus,vt mulieres.&.c.secūdū.Lig. vbi supra.

6 ¶ † QVARTO quæritur,quid de plenè liberis ad bellū libere accedentibus.& maximè qualiter obligent illum,pro cuius iuuamine ad bellum accedunt.Et hic dicas cum Inno. de iureiuran.sicut,ꝙ vocati à dominis eos obligāt ad deperdita actione mādati:nisi causa pietatis,humanitatis,aut parētelæ hęc faciant.xxiij.q.iiij.nō inferēdo.xj.q.iij.si dominus. &.c.Iulianus.Nec ob.quē nō teneri de fortuitis de hoc Ioan. C.de pig.act.qui fortis quia casus tales,qui non sunt de natura belli pręuideri possunt.Cōmodatarius tamen tenetur cōmodati hoc casu ad restitutionē equorū,vel armorū sibi cōmodatorū ad bellum vbi prædictor secundū Inn.vbi.s.quia non excessit fines.Nec fuit vsus,nisi ad vsum illum,ad quem inuit⁹ est contractus.ar.ff.cōmo.l.si vt certo.§ sed interdum. nisi aliud sit ex pacto.Secus tamē in mādatario: vt dixi,quia ille habet actionē mandati ad damna ex natura contractus. Idem tamen in conductore,quod in commodatario dixi,& ex eadē ratione.ar.ff.lo.& cō.l.si quis domū.Et licet mandās ad bellum teneatur mandatis per eum ad damna eorum,qui bus fuerūt in itinere spoliati:vt dixi.Actiones tamē vi bonorum raptorū,vel furti,non cōpetunt mandati contra spoliātem:quia solū cōpetunt illi,in cuius bonis erant rapta.ff.vi bo.rapt.l.ij.§ hac actione.& nō nisi habenti illorū dominiū vel possessionē,aut detentationē,aut aliquid iur.vt pignoris nondū traditi.ff.de præscript.verb.l.si gratuitā.§.si quis.ff.de fur.l.is qui rē.&.l.is cui.Sed pōt mandās cōpulsus actiōe mādati mandatario satisfacere & facere,ꝙ mādataria sibi huiusmodi actiones cedat cōtra spoliantē.& tunc aget iure cesso. & vt procur.cōstitutus in rē suā.C.man.l.penul.&.l.fi.secūdum Innocen.vbi.s.¶ Accedentes verò proprio motu per dominum non rogati,si animo donandi.&c.vel repetent:vt capit.si dominus &.c.Iulianus alleg.Si vero animo obligandi illum,cuius sic negocium gerunt:tunc si saltem vtiliter cœptum sic agunt actione negociorum gestorum:vt.ff.de nego.gest.l.sed an vltimo saluo,quò si domino contradicente venirent etiam si bene inciperent & vtiliter persisterēt,actionem non haberent.per.l.fin.C.de nego.gest.Nec obst.glo. lxxxiij.distinct.in summa.quia intelligitur in demente præsumpto,quod non est hic:quia fortè sanæ mentis diffidit de illo.¶ Idem enim de medico si non illum,sed alium vellet,& habere posset infirmus ex eadem ratione.& per hoc soluitur ad capitu.ipsa pietas.xxiij.quæst.iiij.secundum Ligna.vbi supra.¶ Accedentes verò,quia tenētur ad antidora,non videntur accedere animo obligandi,sed potius naturalem obligationē dissoluēdi.De qua.ff.de peti.hæred.l.sed & si.§ consuluit.de testamen.cum inofficijs.Cum idem actus vniformiter sumptus non possit petere cōtrarios effectus.ff.de verborum obligationibus.l.si quis.x.de condi.inde.l.cum pars .§.si hęres.&.l.cum hæres.Et licet obligatio ad antidora non sit talis,de qua possit agi,vel excipi:tamen talis est,quòd dissolui potest per antidorum.vt.§.consuluit.&.c.cum in officijs.alleg.& saltem animū tollere potest,qui in obligatione est necessarius,vt.ff.de actio.& oblig.l.obligationū.&.l.non figura.Et impedit qnq; repetitionem:vt ff.de solut.l.si testō .§ ex duobus.Quod dic,vt ibi plenè per Bart.¶ Accedentes autem

autem ad bellum propter gloriam consequendam tãtum, nõ obligant sibi dñm. Primò enim nullũ interuenit mãdatũ. & sic cessat actio mandati. Cessat & actio negotiorum gestorum: quia nõ venit animo gerendi negotiũ illi⁹. sed ꝓ gloria ꝓpria consequenda. ¶ De accedentibus verò animo spoliandi id certum est: quia super re turpi nulla inducitur obligatio. ff. de verb. ob. l. veluti. & l. generaliter. & l. si ex plagis.

7 ¶ † Ex quo infertur, ꝙ clerici venientes ad bella non obligant sibi dominum: quia in hoc turpiter faciunt: vt patet ex his, quæ scripsi. s. c. proximo. in. vij. q. & quòd ad bella accedere non possunt terminasse videtur Gratianus xxuj. q. viij. conuenior. vt ibi notatur in summa. Nec personaliter pugnare possunt, licet per alios possint: vt sentire videtur Gratianus. xxuj. q. j. c. militare. § item interrog. nisi ad mandatum hęc facerẽt ar. xxuj. q. j. quid culpaƚ. & q. ij. c. j. & q. iij. Maximianus. Sed tunc non licet eis occidere etiam paganum propter metũ irregularitatis licet tunc alios possint confortare, vt pugnent, ac lapides & alia proijcere: dummodo ex eorum ictibus nulli occidantur, secundum Inno. de cleri. pugnan. in duello. c. j. Non obstat. cap. ij. de pœnit. dist. v. & c. de cleri. pugnan. in duello. Nam illud dicitur, si clericus de nouo quærit contra aduersarios gladium. Sed ecce non dubitabilius, qđ licitum sit clericis, sicut & aliis repellere vim vi, etiam cum homicidio: dummodo fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, vt ponitur in. c. ij. de homi. & in. c. olim. de resti. spo. olim. & ne clerici vel mona. se oõtẽtiam. Salua defensa ꝓpria, vt clemen. si furiosus. In qua patris, fratris, vel aliarũ personarum huiusmodi defensionẽ nõ includas quo ad irregularitatis exclusionẽ: vt ibi notatur. Nec ob. notata Inn. de sen. excõ. si verò. j. dicentis clericũ ꝑcutientẽ hoc casu nõ esse excõicatũ. Nã excõicatio requirit pctm̃: vt. c. si quis suadẽte. cũ ibi not. Non aũt irregularitas. lj. di. c. j. notaƚ. de ipõ. inter opera. & clemen. si furiosus. Nec imputatur clerico, si non fugit, cum forte fugere posset: sed expectans se defendendo alium occidit: cum non posse, & sine dedecore non posse, æquiparentur: vt. ff. ex qb. cau. ma. l. in eadẽ cã. Et quia in fuga cadẽdo possit incurrere periculum frequenter cõtingens, cui se exponere non tenetur. vide, vt lite nõ cõtest. accedens. ij. Caueat tamẽ, ꝙ ponderet circunstantias: vtpote periculũ fugę, qualitatẽ ꝑsonę fugiẽtis & inuadentis: quia si his pensatis, sit verisimile fugiendo ꝑiculũ posse euadere: debet de irregularitate dubitare. ar. qui cum aliter. & cle. si furiosus. & xxuj. q. uj. c. j. & quod notat Ber. de homic. suscepimus. secũdũ Ligna. vbi. s. De quo dicã. j. de iureiuran. petitio. Nec ob. ꝙ Ep̃i ad bellum accedere debent sine licentia Papę. xxiij. q. viij. quo ausu. & c. si nobis. & c. si quis Ep̃s. quia nõ habẽt locũ dicta iura, vbi Ep̃s defenderet iura sua. Certum enim est, ꝙ licet etiam bello corporali defendere possessiões ecclesię, & sup hoc milites cõuocare. xxiij. q. iij. Maximian⁹. xv. q. vj. authoritatẽ. lxuj. di. Adrianus. xxiij. q. viij. igitur. & c. hortatu. & gl. magistralis in. d. c. authoritatẽ. ꝓbat text. de sen. excõ. dilecto. Qualiter autem prælati pro temporalibus, qui tenent ab Imperatore, tenentur soluere tributum pro bellis indictum, vide. xxiij. q. viij. c. si in mortes ecce. cũ. c. sequentibus. vsq; ad § quamuis. Nõ debet aũt ecclesia indicere bellõ iudęis: cum parati sint vbiq; seruire Christianis: nec eos persequentur: sed bene contra Sarracenos, si christianos persequatur. aliàs nõ. xxiij. q. viij. dispar. cum glo. sua. ¶ Licet aũt prælatis ratione temporalis iurisdictionis bella indicere, & eis interesse, & hortari ad pręliũ. no. Inno. de pœ. qđ in dubijs. Imo & pro iniuria subditi sui, de quo nõ fit iustitia. Quod dic, vt not. Innocẽ. de app. dilectis. de iureiur. sicut. Imo sunt bella ecclesię contra excõicatos meritoria, & licet pręlatus hortari alios ad pugnandum. pro baot textus. xxiij. qõne. v. ad omnium. & c. sequen. & qõne viij. c. igitur. vsque ad § ecce. & qõne. iuj. sicut excellentiam.

8 ¶ † Quinto de stipendijs soldatorum, seu stipendiariorum in bellis aliqua subijciamus. Et hic primo dico, quid si stipendiarij sint assumpti de Alamania ꝑ ciuitatẽ Italicã constituto salario ad firmã auri: ipsiq; in itinere veniendo constitutis capitur ciuitas ꝑ tyrannũ: nunquid debetur illis nihilominus totũ salariũ an solùm ꝓ rata temporis, vel laboris. Et dic, ꝙ si eligunƚ ad officiũ: solũ laborẽ reqrẽs principaliter, ꝓut videtur in dubio in casu prędicto, solùm debent habere salariũ pro rata temporis quo seruiũt vt. C. de eroga. mili. anno. l. in scholaribus. & l. penul. in fi. Sed si quis eligereƚ ad officiũ, in quo intenderetur ꝓbitas intellect⁹ & sciẽtię, vt ad potestariã iudicialẽ, & esset tãtũ vna prestatio, totũ deberetur: vt. C. de agen. in re. l. materculã. C. de præp. sac. cub. l. si quis in sacris. & de primipillo. l. j. & ibi concordãtiæ. ff. de lega. l. legatum. & de va. & extraor. cogni. l. j. § diu⁹. Sed si nõ erat vna præstatio habebit pro anno, quo incępit: vt dicta. l. post duos. Sed si eligeretur quis ad officium vtrunque requirens & pro vtriusq; videlicet laboris & scientię renuntiatione daretur sibi salarium: vt in aduocatis doctoribus & legatis. & hoc indiuisibiliter: tunc fiat eadem distinctio, sicut suprà proximè. Sed si diuisibiliter sicut in Conuestabulario & banderario, tunc in eo quod reciperent pro labore, vt stipendiarij, diceretur vt in primo caso. Sed in eo, quod reciperẽt, vt Cõuestabularij, vel Banderarij, diceretur vt in casibus supra proximus. ¶ Est dare & alium casum, vbi quis eligitur ad dignitatem principaliter vt domesticus principis. & tunc habet locum lex si quis in sacris. allegata, & lex materculam. C. de agen. in re. & l. j. de primipillo. quia trãsit salarium ad hæredes: vt. C. de domesti. & protec. l. fi. Et per hoc soluitur quæstio de Comitelãdo Capitaneo societatis latrũculorũ assumpto pluries per dños Italicos ad stipendium facta firma certi temporis.

9 ¶ † SECVNDO quęritur, quo tempore solui debet salariũ stipendiarijs, an in princi. vel in fi. Solutio si detur pecunia magis pro sumptibus quã ꝓ mercede laboris debetur in princi. vt in legatis, in dicta. l. legatum. & ff. man. l. si verò nõ remunerandi. § si mandato. C. de lega. l. ij. Sed si debetur pro mercede laboris, ponderandum est quid actũ sit. Et si talis est quę non potest opera exhiberi sine pecunia in principio dari debet: quia sic videtur actum tanquam verisimilius. ar. ff. de re. iur. l. semper inspiximus. Cessante autem ista verisimilitudine. dic, ꝙ in obligatiõibus, quę descẽdunt ex contractu salarium debetur in fine temporis: vt notatur. C. loca. l. eędem. & ff. de stipu. ser. l. seruus cõis Męuij. § fi. Sed si debetur ex dispositiõe legis electionis ad officia, de quibus. s. & est vnũ tantũ salariõ in principio ꝓstari debet: vt § diu⁹ allegato. sic intelligunƚ glo. hoc sentiẽtes. C. de aduo. diuer. iudi. l. aduocati. de iudi. ꝓperandũ. § in honorarijs. ff. loc. l. id operis. & d. § diu⁹. Aut est annuũ, vel mẽstruũ: vt in stipendiarijs, de quib⁹ loquimur, q habẽt septẽ floreñ. ꝓ mense. Et tunc debeƚ in princi. mẽsis, vel anni: vt. d. l. post duos. & C. de primipi. l. j. cũ gl. sua. Credit tñ Lignan. vbi supra, ꝙ stipẽdiarij nõ habeãt effectualr, nisi ꝓ rata tẽporis, quo seruiũt: vt superi⁹ est deductũ. Et ꝙ residuũ teneƚ restituere, vbi ẽt pp casum extrinsecũ insurgit impedimentum.

10 ¶ † TERTIO quęritur, quid si stipendiarij pendente tẽpore stipẽdij recedũt ꝓ aliquo tẽpore de licẽtia dñi: nũquid ꝓ illo ꝑdent stipendiũ dic aduertẽdũ esse, ꝙ aliqñ operę limitanƚ respectu tẽporis nõ certi, & facti nõ certi. patet in aduocatis ecclesię: & tũc est vna obligatio pp vnũ factũ, ad qđ inducitƚ: licet pręstatiões possint esse plures. Et idcirco totũ debeƚ, vt. d. § diu⁹. Aliqñ operę sunt limitatę respectu certi facti, & certi tp̃is: vt i doctore assũpto ad legẽdũ certũ librũ in certo tp̃e: & tũc nõ ꝑcipit totũ salariũ simul sed fit distributio solutiõis per partes temporis. sed tunc est vna obligatio: vt. ff. si cer. peta. l. lecta. Aliquando fit annua, vel mẽstrua, & sunt tot obligationes, quot anni, vel menses: vt l. post duos. & tũc nõ habet pro toto tp̃e: sed ꝓ singulis mẽsibus, quibus seruit, cedũt dies quoad obligationẽ singularẽ.

11 ¶ † QVARTO quæritur quid si stipendiarij culpa sua noluit seruire aliquo tempore, an perdant salarium totius temporis sic, ꝙ nihil habeãt etiam pro tempore, quo seruierunt: dic ꝙ quędã sunt officia. ad quę quis eligiƚ, quæ sic sunt indiuidua, ꝙ aliquo remisso nihil residuũ releuat. & in talibus totũ perditur. patet in legatis. C. de le. l. ij. ¶ Quędã sunt officia, quę sunt quo ad hoc sic indiuidua, ꝙ aliquo remisso residuum releuat: vt in potestate & stipendiario: & tũc nõ reddit totũ: sed solũ pro tẽpore & interesse: vt. s. in

hil interfit, nihil foluat. vet. finuifc. & no. ff. de ann. le. l. meuia.
¶ † QVINTO quęritur, an poſsit ſtipendiarius ſer
12 uire per ſubſtitutum? So. debet ponderari modus aſſum-
ptionis: quia quandoque ſic aſſumitur, ꝙ poteſt habere in
officio ſubſtitutum, vt cōneſtabularius elect⁹ ad regēdam
Banderiam, qui habet Subauderium: & tunc non currit
quęſtio. hoc verò ceſſante, quandoque eligitur induſtria: vt
in præpoſito Banderię, & tūc nō poteſt ſubſtituere. ar. ff. de
ſolu. inter artifices. C. de cad. tol. l. vna § ne aūt. ī. de offi. leg.
c. fi. & c. is cui. li. vj. Stipendiarius tamen ſolùm electus ad
operam & laborem non ad induſtriā ſeruire poteſt per ſub
ſtitutum: vt notat. Innocē. de re iudi. cum Bertholdus. licet
Hoſt. ſit ibi contra. Opi. Inno. approbat Lignan⁹. & hoc ve
rum in illo, qui ſeruire pōt p ſe: dicit tamē Lignan⁹. ꝙ tu-
ti⁹ eſt, ꝙ fiat cū cōſenſu dñi: vt ſaluet̃ vtriuſq; opi. Sed ſi nō
poteſt ſeruire per ſe, tenetur dare ſubſtitutū. quia ꝙ ſit ele-
cta induſtria, concernit fauorem eligētiū, nō debet in eorū
lęſionem retorqueri: quod intelligit Bar. in. dicto § diuus.
in dignitatib⁹ & officijs vbi impeditur p ſuperueniētē digni-
tatem. vt. C. de decur. l. nullus qui. in fi. Secus ſi peccarunt: vt
C. de agen. in re. l. matercula. in fi. vbi hoc tenet glo. & de p
xi. ſacr. ſcr. l. fi. fallit in pluribus officijs, quę imponuntur: vt
C. de agen. in re. l. penul. ¶ De illo aūt qui ſeruire nō poteſt
propter infirmitatem, videtur ꝙ ſibi debeatur ſalariū. ar. ff.
de ſta. lib. l. ſi heres § ſtich⁹. ſecūdū Ligna. vbi. ſ. Aduerte tñ
ꝙ prędicta quaſi omnia ſunt dicta Bar. ff. de va. & extraord.
cogni. l. j § diuus. allegato. vbi hæc pleniùs. & multa alia vi-
de, quanquam Lignan⁹ hæc ſibi adſcribat.
13 ¶ † SEXTO principaliter de ſpolijs & capturis, quę
in bellis fiunt videamus. & primò an in bellis res captæ
tranſeant in dñium capientiū. & breuiter ſic, ſi ſit bellum
publicum authoritate principis indictum: quinimo & libe
ri ab hoſtibus capti & ecōtra, efficiuntur ſerui capiētiū. ff.
de cap. l. hoſtes. & reuerſi habent ius poſtliminij: vt. e. ti. ff.
& C. per totum. ¶ Sed hoc vltimū de ſeruitute liberorū &
eorum poſtliminio, hodie noſtris tēporibus nō recipitur,
nec locum habet, vt dicit Bar. in. d. l. hoſtes. quod Ligna. ſi-
bi attribuit vbi. ſ. ¶ Si verò bellum non ſit ex ædicto prin-
cipis, licet aſs iuſtum ſit: vtpote, quia pro defenſione rerū
ſuarū. dicit Inn. in. c. ſicut. de iureiur. circa hoc. ꝙ ſi bellū in-
dicens habet iuriſditionē ſuper eo, pro quo bellū indicit,
pōt ſtatuere, ꝙ quilibet capiens aliquid in bello, efficiatur
dñs rei captę. & perſonā detineat donec pñtet ſupiori. Sed
ſi cōſtitutionē talē nō fecerit, poterit tamē pſonā captā pu-
nire de inuaſione facta infra fines ſuę iuriſditionis: vt in au
then. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi. opor. Dicit tñ Lig-
nan⁹ vbi ſupra. ꝙ ſi ciuitas nō recognoſcē s ſupiorem alteri
ciuitati nō recognoſcēti etiam, ſuperiorem: cum ambę ſint
contra imperiū, bellū indicit ſine aliqua cōſtitutione, ibi
vendicat ſibi locū. quod in bello indicto ex ędicto princi-
pis. Nā hoc pueniť ex iure gētiū antiquis morib⁹ introdu-
cto. Hoc pcedit ſuppoſito. ꝙ de iure poſſint eſſe tales ciui-
tates extra ſubiectionem imperij, ſicut ſe tenent hodie
apud nos regna Franciæ, Angliæ, Vngariæ, & Hiſpaniarū.
Et apud Barbaros. Aſia & Affrica quaſi tota. de quo tamē
p Bar. in dicta. l. hoſtes. Si verò eſſent ciuitates ſub imperio
tunc ſecus etiam ſecundum Ligna. vt. ff. de cap. l. ſi quis in-
14 genuā. in fi. † Subdit etiam Inno. vbi ſuprà, ꝙ ſi bellum in-
dicent, nullā habet iuriſditionem. ſed ſolùm defendit ſe &
bona ſua, tūc nō licet ſibi inuaſorē ſuū capere, & captū deti
nere: qa ſolū licet ſibi ſe defendere cū moderamine īculpatę
tutelæ. C. vñ vi. l. j. ī. de reſti. ſpo. olim. Quod intellige ſaluo
eo, qđ pxi. dixi. Plus dicit, ꝙ ſi īuadit res inuaſoris ſui, ꝙ in-
uaſori nō cōpetit vi bon. rapto. nec iniuriarū actio: qa ob.
exceptio paris criminis: qđ qdem reprobāt. Et qa ſpoliatus.
añ oia eſt reſtituēd⁹. Nec ob. ſibi exceptio criminis de reſti.
ſpo. c. in lris. & c. itē cū qs. & ff. vñ vi. l. iij. § qui vi à me. ¶ Sal
uat tñ Lignan⁹ Inn. dupl̃r. primò: quia Inn nō loquiť i caſu
in quo ſpoliatus vlterius intentet interdictū vñ vi. Primò
loquitur in caſu in quo intentaret actionem etiam vi bon.
rapt. vel iniuriarū, vel aliter. dic, ꝙ Inno. non intelligit: cū
opponitur exceptio criminis in modum criminis, ſed in
modū alterius ſpoliationis, de qua excipi pōt cōtra agentē
& interdicto recuperandę poſſeſsiōis: vt repellať exceptiōe
ſpoliatiōis. & pbatur de ord. co. c. ſup ſpoliatiōe. dicā i. c. ſi
cut. Caue tñ de. l. ſi captiu⁹. ff. de cap. & l. ſi qd i bello. e. ti. qa
videnť in iſta materia cōtrariari. Sed dic, q. l. ſi qd in bello.
loquiť i mobilib⁹. q efficiunť capiētiū. & alia cōtraria de im
mobilibus, quę nō efficiūtur capiētiū ſed rei publicę. quæ
indicit bellum. Nec ob. xxiij. q. v. dicat aliquis. cum ibi not.
Sol. dic, ꝙ res mobilis capientis efficitur, ſed tenetur eam
aſsignare duci belli, qui priùs diſtribuit inter milites, ſecun
dum merita. & ita videmus ſeruari de facto, ꝙ victo prælio
res omnes aſsignantur & vocantur alterni. & poſt diſtri-
buunť inter milites. Quod intellige ſecūdū diſtinctionē. l.
ij. ff. de cap. quia in quibuſdā rebus habet locū ius poſtlimi
nij. in quibuſdā nō: vt in dicta. l. ij. ſecundum Bar. in dicta. l.
15 ſi quid in bello. licet Lignan⁹ hoc ſibi adſcribat. ¶ † Item
poſſet quęri, an conſequutus intereſſe ſuū in bello, adhuc
poſsit aduerſariū ſuū in iudicio cōuenire ſuper quo recitat
Lignan⁹ not. xxiij. q. ij. dñs. in fi. glo. & Archidia. ſuper ea,
ſtans opinioni Io. fauen. ibi. notatæ p Arch. per not. glo. ff.
de re. iuris. bona fides, vide notata prædicta in dictis locis
16 ¶ † De morientib⁹ verò in bello, an ſaluētur, dic, ꝙ ſic, ſi
bellum erat iuſtum, & abſq; alio peccato mortali decederēt
vt. xxiij. q. viij. c. omnium. & v. q. c. omnium. Secus ſi in bello
illicito aut cū alio mortali peccato deceſſerit. de pe. diſt. v.
fraternitates Captis autem in bello iuſto miſerandum eſt:
niſi parendo timeať turbatio pacis. xxiij. q. j. c. noli. p quod
cum intellectu Hugo. fuit amputatum caput Corradino.
Degentes autem in bello, etiam qui pugnare non poſſunt,
gaudent immunitatibus bellantium dummodo aliàs ibi
conſilio vtiles ſint: vt in not. in. c. ex multa. de voto.
¶ SEPTIMO principaliter poſtquam vidimus de
bello humano corporali tam particulari, ſuper. c. j. quā gña
li, ſeu vniuerſali ſuper iſto cap. in ſex quęſtionibus præcedē
tibus. nunc ad complementum tractatus belli aliqua de bel
17 lo ſpūali ſubiungamus. † Et primo de ſpirituali cęleſti ha-
bes ad literam. de pœni. diſtin. ij. c. principium enim quod
fuit Gregorij in moralibus. hoc fuit bellum quo eiectus
fuit lucifer de paradiſo altiſsimi. & fortè ex illo habuit
ortum bellum ſpirituale humanum. Nam in vno quoq; ge
nere eſt deuenire ad vnum primum, quod ſit menſura om
nium eorum quę ſunt in eo genere, ſicut in bono virtutis
ad primum bonum, quod de⁹ eſt: ſic in genere vitiorum ad
ſummum malum, quod diabolus eſt. Quod proſequiť lati⁹
per aſtrologiam Lignan⁹ in tractatu de bello, quod omitto
ex certa ſcientia quia nō prodeſſet iuriſtis vt mihi apparet.
¶ De bello verò ſpirituali humano dicit Lignanus quod
loquendo Thęologicè. Bellum iſtud eſt contentio exor-
ta propter inuidiam & repugnantiam diaboli contra ra-
tionabilem creaturam, habens fomitem à peccato primi
parētis. de quo Ioan. vij. Induite vos armaturam Dei: vt poſ
ſitis ſtare aduerſùs inſidias diaboli. Et illa armatura eſt
etiam aduerſùs vitia. xj. q. iij qui reſiſtit. & de quibus inſi-
dijs & inuaſionibus diaboli & earum cauſis habes pulchrè
xvj. q. ij. c. viſis. & pulcherrimè de pœni. diſt. ij. primùm enim
circa mediū. & iij. q. j. nulli § verū. Ac Luc. xj. & eccle. verò
18 quę recitat Ligna. ſed tu p te vide in locis pactis. ¶ † Bel-
lum verò moralr loquēdo diciť exorta cōtētio. p pter repu
gnātiā rōnis aſſenſum, ſeu animi appetitum. Aia enī ſcdm
Philm. ij. de anima habet quinq; potētias, Vegetatiuā, Senſi
tiuam, Appetitiuā, Intellectiuam, & ſcdm locū motiuā. Et
diuiditur appetitiua in ſenſitiuā & rōnalē Et ſecūdū Phlm
j. polit. dñatur anima corpori ſicut dñs ſeruo, & intellect⁹
ſenſui, ſicut ſuperior ſubdito tamen ſuo. Intellectus verò di
citur rationalis. quia in ſeipſo habet formaliter rōnem. Ap
petit⁹ verò diciť rationalis: qa in homine eſt apt⁹ natus
obedire

obedire rationi. Dicitur etiam irrationalis: quia potest non obedire rationi. & quia non habet rationem in se formaliter, quod proprium est intellectus. Et tñ sunt separatę potentię. Vbi aũt obuiat rationi appetitus, est repugnãtia bellũ dicta: vbi verò obedit, est pax & concordia. Vñ dicit philosophus. ij. de anima, ꝙ cum intellectus mouet appetitũ sensitiuũ. & ille obedit, motus est naturalis, ac si sphera superior moueret inferiorẽ. si aũt ecõtra, tũc motus nõ est naturalis, sicut si sphera iferior moueret superiorẽ. De hac repugnantia loquitur Aposto. ad Ro. vij. video aliam legem, & c. xxxij. q. v. si paulus. vj. di. sed percendum de consti.
19 noui concubinã. & de hoc bello. xxiij. q. j. nisi bella. ¶ † Causa aũt huius belli est, quia ꝓpter peccatũ primi parentis omnis ętas ab adolescentia sua inclinata & prona est in malum. Genesis. viij. & xij. q. j. omnis ætas. ¶ Cuius ratio consueuit multiplex assignari. Prima, quia malum potest quis per se, Bonum autem non sine gratia. Secunda ꝓpter fomitem originalis peccati impellentem ad malum. Tertia quia bonum consistit in medio, ad quod transitur vnica via recta. vicia vero in extremitatib⁹ ad quas transitur multipliciter. ideo hæc facilis via, illa difficilis. Quarta qa plura sunt impedimẽta boni, quàm mali. Quinta qa nõ fit bonum nisi cum iudicio rationis, quę in adolescentib⁹ parũm viget. & hanc credit Lignan⁹ veriorẽ vbi supra.

De pactis. Rub.

SVMMARIVM.

1 *Pactum quasi pacis contractus.*
2 *Pax quid sit.*
3 *Pactum qualiter reale, aut perso nale præsumatur, remißiuè.*

Iso de iudicibus. & eorum officijs, & cõsequẽter viso de iudi. Et qui vocati ad illa, ea p pacta & trãsactiões qñq; euitãt: ideo de pactis præmittam⁹ pri⁹, videlicet ꝙ de transactiõibus: cum sit honorabilius aliquid gratis facere, ꝙ ꝓ precio, scdm Azo. in summa. tangit Accur. C. e. li. j. & Gofred. hîc ¶ Dicto de treuga & pace: quia pactum est paci conueniẽs ȷ. e. c. j. igitur, & c. Card. primã approbat. ȷ. e. in Rub. li. vj. d. ꝙ debitum honestatis est, vt creditor antequã cõueniat iudicialiter debitorem, adeat ipsum extraiudicium & denũtiet sibi. C. de pigno. l. debitores. ff. de serui. vrba. præd. l. quidam Hiberus Insti. de actio. § appellamus. Et tũc quandoque me-
2 tu iudiciorum deueniunt ipsę partes ad pacta. ¶ † Quid aũt sit pactum, & vnde dicatur, habetur. ff. eo. l. j. Dicit aũt Car. vbi supra, ꝙ dicitur pactum quasi pacis contractus qa ex diuersis motibus cõdescendunt cõtrahẽtes: & tandem conueniunt. vel qa inuicem pactant: vtpote venditore diminuente & emptore augente. & post tales contrahentiũ motus diuersos deuenitur ad pactum. i. pacis actum. Nam
2 † vt ait Isydorus. pax idem est quòd status transquillus, qui habetur in pacti cõcordia. & iste modus traditur. ff. eod. l. j. § conuentionum. & C. de rescinden. vendi. l. si voluntate. ¶ Vnde secũdũ Nouellã de pacto licito seruando sit iuratum, vel non, habes. xxxij. q. j. c. j. & q. v. Iuramenti. Et ecõtra de illicito. ea. cã. q. iiij. per totum. ¶ Conuenit Rub. de ver. signi. pact. de electionibus. constitutis. & c. sacrosancta. de transact. super eod. de concess. præben. nulla. & c. ex tenore. de commo. c. vno. de depo. c. j. & ij. de deci. suggestum. & c. nuper. de spon. c. ij. de simo. c. cum esses. & c. dilectus. j. ij. & c. tua nos. de hęreticis. c. fi. de elect. vt periculum. § cæterum. & § sequenti. & c. fundamenta. § & ne taliter. de supplen. negli. prela. grandi. li. vj. & in clemen. de sepulturis. c. ij. vers. nos enim. de hæreti. c. ij. vers. nullus. de sen. excõ. c. j. in fi. de procu. qui ad agendum. in fine. de iure pa. c. plures. ij. respõs. de confes. ad nostrũ. vers. nec compositiões. secũdũ Nouellã.
3 sed hoc magis laboriosum, quàm vtile. ¶ † Qualiter aũt pactũ in dubio præsumitur reale, vel personale plenè. dixi. ȷ. ti. j. veniens in oppositione. ij.

SVMMARIVM.

1 *Pacti nudi occasione, an de iure canoni. agi possit? Et in hoc casus limitatorij. Et quid de iure ciuili? nu. seq.*
3 *Leges in specie de quo hîc, an canon an vero contra cedere debeant?*
4 *Actio canon. iure, non alteri per alterum quæri posset? Et quid de iure ciuili nu. 5. Et id quot casibus?*
6 *Actio vel obligatio, nun absenti ex pacto quæri poßit?*
7 *Heres, non actione ex nudo pacto coram iudice ecclesiastico conueniri poßit? Et qualiter hæres cum defuncto eadem fingatur personà? num. sequen.*

¶ CAP. I.

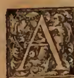

Ntigonus. se summat. Nouella. Vel hoc dicit: pacta licita sũt seruanda. Lignan⁹, hæc diuisio de se patet. ¶ Expone literam: *conuentus.* i. cõuict⁹. ¶ Is. s. qui venit contra pactum. Philosophus. Sed Inno. dicit, conuentus coram clerico iudice, ille. s. qui pacta non seruat: *Non cohibuerit.* i. non pœnituerit, & emẽdauerit. & decętero à talibus abstinuerit. Host. ecclesiã. de ver. sign. *vniuersi.* de consilio Affricano Simile de obli. ad ratiocinia. c. vno. & ff. eodem. l. inter omnes. *pax seruetur.* Iunge quę scripsi. s. ti. j. c. j. q. xv. ver. quęrit postea. & ver. ꝙd si quilibet. quę Nouella. & Lignanus hîc recitarunt. *Nihil addentes.* An verò pupillus de morte patris pacem facere possit. & quid de tutore. & quid de vulnerato, qui pacem fecit & mortu⁹ est. Et quid si mihi pacem fecit nomine vulnerantis, vt illam sibi facerẽ, quam feci mortuo vulnerato. & an absoluitur, vel damnatur de vulnere, mortuo vulnerato, possit accusari de morte. Vide in Spec. de homici. versi. illud quæritur. & seqentibus. ¶ Habes hic illud vulgare notabile. ꝙ pacta seruanda sunt. Quod intellige de legitimis secũdũ Inn. vt in gloss. Bernardus.
1 ¶ † CVIVS occasione primò quęritur. vtrũ ex pacto nudo de iure canonico agi possit. Ber. hic in fine glos. videtur tenere, quòd sic. videtur tamen de Iure ciuili secus secundum eum. Super quo omnino videas quę notatur xij. quæst. ij. quicunque suffragio. in glo. ij. & quę scripsi in prima supplicatione dictę gloss. & in summa de sacramentis, li. xiij. parte xxij. in dictis Richardi. q. iij. in fi. Fallit tamẽ hoc secũdũ Hugo. in casibus. Primo, in constituta pecunia: vt. ff. de consti. pecu. l. j. & Institu. de actionibus. § de constituta. Secundo, in donatione. C. de donationibus. si quis argentum. § finautem. Tertio, in accessione frumenti mutuati. C. de vsuris. l. frumenti. Quartò, in vsuris promissis ciuitati. vt ff. de vsuris. l. etiam ex nudo. Quinto, in promissione dotis. C. de dot. promissione. l. ad exactionẽ. Sexto, in nuda promissione facta ciuitati. ff. de pollic. l. pactum. Sed iste casus est idem cum quarto. Septimo, in fœnore nautico. ff. de nau. fœno. l. periculi. Octauo, si seruus ita venerit ne in Italia esset: ff. de ser. exportã. l. seruus ea lege. Verum, cum casus speciales non sunt recipiendi: nisi ratio specialitatis reddatur vt not. de rescriptis. si quando. Dicit Hostien. quòd ponẽdo dictos casus speciales, habent reddere rationem specialitatis sufficientem de illis, vt eis adhibeamus. Ex quo infert, quòd cum omnino deficiat ratio in vsuris. & maximè & in nautico fœnore dicere habem⁹, sicut & illi dicũt, quòd naturaliter obligatio inde nascitur. vt. ff. eodem. l. j. de solutio. l. stichum. § naturalis. ex qua secundum canon. dabimus actionẽ: vt notatur. ȷ. de arbitris. per tuas. § j. Nisi quia forsan ibi adeo infecta est, ꝙ ex ea agi non potest: vt patet in excommunicato cõtrahente, qui ex tali cõtractu

agere non potest. Quod dic, vt notatur. de dolo veritatis, in fi. Si tamen excommunicatus vendidit rem suam pretio centum librorum. & ab eo petatur res: potest excipiens dicere, nõ teneor tibi tradere rem, nisi precium soluas: quia sibi exceptio & defensio reseruatur. de excep. cum inter §. j. & in fi. ¶ Quid dicendum. certè Canonistæ pro determinato habent, quòd ex pacto nudo oritur actio de iure canonico. vt hic. & j. c. qualiter. De quo tamen qualiter intelligatur dicam aliquid. j. eo. c. fi. & ponitur ratio hic. in fine gl.

2 ¶ Sed quid de iure ciuili? hic est longa materia: sed sequendo Ia. de Rap. & Pet. de Bel. parti. C. de pactis. l. legem. dicere potes, quòd regulariter de illo iure ex pacto nudo non agitur: vt. ff. de pact. l. iure gentium. § sed cum nulla. versi. igitur nuda. Sed vestitum pactum semper parit actionem. C. de rerum permu. l. ex placito. Et dicitur nudum pactum quod caret vestimento. & in nuda natura conuentionis persistit. Vestitur autem pactum solùm vnico vestimento videlicet rei interuentu: vt dicta. l. ex placito. Quod autem dixi ex pacto nudo non agi secundum legem. fallit etiam de illo iure generaliter vbicunque ipsa conuentio licet in se nuda transit ex iure gentium, vel ciuili dispositione in speciale nomen contractus, sicut locatio, conductio, stipulatio, emptio, societas, cõmodatũ depositum, & cæteri similes: vt. l. iure gentium. allegata. § j. Et hoc semper intellige, dummodo conuentio aliàs sit rationabilis & honesta: aliàs secus: vt j. eo. c. fi. Et sub ista generali fallentia possunt cõprehendi casus de donatione, de constituta pecunia, & de dote: quia per leg. hodie sunt redacti in nomen speciale contractus. ¶ Item fallit illud specialius in aliquibus casibus specialib⁹ vtputa in conuentione cohærenti contractui nomen speciale habenti: vt dicta. l. iure gentium. § quinimo. &. C. de pact. l. in bonæ fidei. & l. petens. Nisi dicere velis talem conuentionem contractui huiusmodi cohærentem esse, seu censeri debere partem ipsius contractus: vt. d. l. iure gentium. § conuentiones. quod est probabile dictum. Et tũc adhuc cadet casus talis sub generali fallentia supra proxi. dicere tamen potes id specialiter fallere in alijs casibus post Hug. supra not. quod prosequere latius, vt habes in Cyn. in. l. legẽ. allegata. & per alle. in. l. iure gentium. allegata.

3 ¶ † SECVNDO quæritur, vtrum leges debeãt in disceptatione supra proxi. cedere canonibus an verò econtra. Et breuiter secũdũ prædicta videtur hic colligi de mente Hosti. quod etiã in foro seculari quo ad hoc canones sunt seruandi: quia ratio quare ex nudo pacto innominatis conuentionibus & casibus, quos communiter dicunt leg. speciales, oritur actio. Reuera generalis, gñalis est ad oĩa pacta nuda. Nec apparet aliqua rõ spãlis in casib⁹, quos ipsi dicũt exceptatos. In oĩbus em̃ est rõ quia graue est fidẽ fallere. ff. de pact. l. j. & de cõsti. pecunia. l. j. Et quia ex consensu oritur obligatio naturalis de se apta parere. de hoc iure actionẽ: vt dixi. & quia si nõ pariat actionẽ à iure ciuili inductã, iuxta no. Inn. de cõsti. q̃ in ecclesiarũ aliqua pacta nuda. sofficere debet, quod eorũ æquitas moueat offm̃ iudi. ad cõpellẽdũ paciscẽtẽ ad obseruandũ, quod pmisit. vt hic. ar. j. de iudi. c. dilecti. & ff. de mino. l. qd si minor. § fi. Et pbatur rõne: quia saltem in hoc concordãt omnes, quod vbi agitur de peccato, cognitio est iudicis eccle. de iudi. c. nouit. Nec tunc quo ad hoc dedignantur leges sacros canones imitari de consuet. c. fi. de præscriptis. c. fi. in auth. de eccle. titu. circa princ. Sed in hoc fundatur æquitas canonica prædicta: quia frangens fidem pactionis, mortaliter peccat: vt notatur hic in fi. gl. Nec obst. j. de fide instru. cautio. & de solut. c. fin. & de cens. c. peruenit. quia non de nuda conuentione, sed de emissa cautione, sine causa loquitur illud. c. cautio. cum se. cuius materiam ibi videbitis ¶ Quid dicendum? dicere possum, quia aut loquimur in foro, vel terris ecclesiæ: & tũc stari debet simpliciter. quo ad hoc dictæ cano. æquitati & nõ rigori legali. de ap. si duob⁹ de test. si cũ esses. & c. se. de app. rõna. § debet. li. vj. sed ex terras ecclesiæ in foro seculari posset agentẽ ex pacto nudo, quod secundum legationem non parit repellere potestas secularis: quia nõ tenetur seruare canones contrarios legi suæ: cum possit suam legem sine peccato seruare ppter distinctionẽ potestatum. x. dist. qm̃ idem. xcvj. di. tamen ad vnũ. & q̃ filij sint legiti. causam, quæ. ij. Et sa. quod not. j. de re. iuris. c. ij. li. vj. circa prin. primæ gl. Io. An. ¶ Verũ fateor, quod laic⁹, ẽt nõ existẽs de tẽporali iuris. eccle. posset rõne peccati qd cõmitteret cõtradicẽdo soluere, & sic fidẽ cõuẽtiõis frãgẽdo cõmittere censeret, corã iudice eccle. cõueniri. ar. d. c. nouit. & j. c. qualiter. & de fo. cõp. cũ. C. laic⁹. li. vj. cũ ibi not. in Nouella. super verbo, cõuenire. & super fine suæ vltimæ gloss. & quæ ibi dicam. Et hoc verum indirectè per modum cuiusdam denuntiationis concludo solum ratione peccati ad pœnitentiam peragendũ: & super hoc ipsius eccle. iudicis officium implorando. Non autem directè in modũ actiõis, vel officij directè, & principaliter intẽtati. Nec ob. j. de fo. cõp. cũ sit. C. vbi in rẽ act. l. fi. in prin. & de iuris. oĩm iud. l. iuris. Eo modo, quo notauit Inno. in dicto. c. nouit ad finem suæ vlt. glo. & circa medium magnæ glo. & quod not. Spe. de iureiurãdo. ad fi. Licet cancellaria sup hoc cõtra laicũ nõ daret lr̃as: nisi diceret, quod de ãtiqua cõsuetudĩe, &c. vt Col. dicit.

4 ¶ † TERTIO quæritur, nunquid de iure Cano. alteri per alterũ potest quæri actio, vt si promisisti mihi te daturũ. x. Titio, poterit ne Titius ex ista promissione cõtra te agere? videt quod nõ, p id quod not. Ber. in. d. c. si cautio. de fide instru. in fi. magnæ gl. & p id quod legitur & not. j. de vsuris c. quãq. li. vj. Nisi tanq̃ pcur. Titij & ei⁹ noĩe id fecissem. ar. C. de cõtrahẽ. stip. l. iij. j. de pc. cõstitutis. ver. de hoc p Ber. j. de cõs. c. fi. vel nisi noĩe Titij factã stipulationẽ ipe Titi⁹ post ratã habuisset, scd̃m quosdã, iuxta no. in spec. de iur. emphi. ver. sed fore illud in casu illo: aliàs regulariter sec⁹ scd̃m alios: quia stipulatio ab initio nulla ratificari nõ põt. ar. no. j. c. pxi. ¶ Alij sunt in opin. cõtraria, videlicet quod alteri p alterũ in casu pposito quæritur obli. & act. & hoc no. Io. j. q. vij. quotiẽs. xij. q. ij. qcunque militũ. cũ ibi not. p Archid. xxx. q. ij. c. j. fa. no. Hosti. in Sum. de sen. excõ. § q̃ sit pœna. ver. sed qd si aliqs. & rub. de cessio. bo vers. cum aũt. & q̃ no. Ion. j. de vot. c. licet. & Arch. xxij. q. v. Iurati. & Car. de reli. do. c. j. li. vj. & ipse Arch. io dicto. c. quãq̃ in quadã glo. interlinearis. per quam vr̃ patere respon. ad not. Inn. & Host. de iud. c. nouit. Et hoc tenet hic Colle. d. quod in casu. c. quãq̃. de vsu. alleg. est spãle in odiũ vsurar. vt ibi scripsi in. viij. q. in fi. ¶ Verũ, quia Inn. tãgit materiam nostræ q̃stionis j. de cõuer. coniug. c. dudũ. in glos. ij. Ibi hoc decidã, vel saltẽ in. d. c. quãquã. de hoc tamen vide p Cy. & Bar. ff. de adop. l. nõ alit. & p Io. An. in glo. dicti. c.

5 quãq̃ & super es. ¶ † Caue tamen quia certi sunt casus bene singulares, in quibus etiã de iure ciuili alteri per alterũ quæritur actio & obligatio. Primus casus est, si dono tibi, vt in certum casum, vel euentũ, aut post certum tempus in fauorẽ mei donantis & libertatis meæ veniat ad titiũ res donata, casu vel euentu, aut tempore huiusmodi adueniẽte, q̃rit Titio vtilis actio: vt. C. de dona. l. quoties. cũ ibi not. per Cyn. quod intellige in propria donatione, in qua liberalitas principaliter cõsyderatur. ar. ff. de sta. ho. l. quæritur. de autho. tu. l. j. & de au. & ar. le. l. & si non. § peruenianı⁹. Non autem in datione ob causam, ex qua non oritur conditio leg. si quis argentum. sed præscri. verb. ad implendum. vel cõditio ob cãm ad repetẽdũ: vt. ff. de cõd. ob cau. l. dedi. & l. si pecuniam. Sic videntur not. doct. in Cyn. C. de cõdi. ob cau. l. ij. in oppositione. & in fi. iij. q. &. C. de pact. inter emp. l. cũ te. in Cyn. & Barto. ff. de donat. l. j. Ideo intellige. l. quoties. allegata. ẽt in feudo: quia ibi est liberalitas etiã principalis. de feu. da. in vim leg. cõmissor. c. j. ar. C. de don. l. donare. ff. de le. j. si creditori. In feudo em̃ agitur cond. l. si quis argẽtum. vt not. Mar. Silli oi. io feu. qui. mo. feu. cõst. i. po. ltẽ fisc in mãdato. Licet em̃ debeat esse gratuitũ, tñ illi⁹ naturã modica renumeratio nõ inuitat: vt. ff. mã. l. si remunerãdi. in prin. & ad. l. j. & l. hoc iure. § vlt. de don. ff. rñ deſ per no. Cy. in. l. ij. & l. cũ te. alleg. & Ber. In. d. l. & per dissolutum. l. si ea cõdi. C. de

rescin.

rescin.vẽ.Ad.l.ij.&.l.cũ te.alleg.not.in dictis leg.Nec ob.ꝙ
negãs seruitiũ feudũ amittit.q̃ sit pri.cau.feu:a.c.vn⁹.§.sed
nec est alia.lũcta.l.j.§.j.ff.de dona.all.qa hoc nõ venit ex ex-
pressa,vel tacita couẽtiõe.sed ex natura feudi.&magis.ꝑter
ingratitudinẽ:vt probatur in.d.§.sed nec est alia.in fi.Et sic
obtinui in cõsilijs,& ꝓnũtiaui.nõ tamẽ habet locũ.d.l.quo
tiẽs.i donatiõe cã mortis:qa illud esset diuinare cõtra natu
rã tituli,i quo ponit̃. ¶ Secũd⁹ casus est,cũ quis paciscit̃ sup
re sua:vt.ff.depo.l.publia.i pri.& no.Bar.ff.de ver.ob.l.stipu
latio ista.§.in stipulationib⁹.& etiã cũ quis paciscit̃ super re
nõ sua quæ tñ de ꝓximo,siue statim sua futura est:vt in feu.
de bene.feu.c.vno.vbi fœmina,dũ inuestitur in fendo,stipu
latur ꝓ se & ꝓ filijs suis:licet alš non, cum non habeat illos
in potestate:vt no. Bar.post alios.ff.de ver.ob.l.qđ dicit̃.ij.
ar.ff.ad Tre.l.debitor.§.fi.& so.ma.l.Caius.&.C.de pac.cõm.
l.pactum.Fa.in feud.si de benefi.sta.c.j.& de duo.sta.c.j.Et
hoc vide tenere Specu.tit.de loc.§.nunc aliqua.vers.clxix.&
Cy.C.de re.ali.non alie.l.sancimus.in fi.& Bar.in.l.quod di-
cit̃.alleg.Et ita etiã obtinui & ꝓnũtiaui,qđ sint ꝑ duas alias
sñias cõfirmatũ. ¶ Terti⁹ casus est cũ qs donat vni cõtẽpla-
tiõe alteri⁹,& appet de volũtate donãtis,ꝙ donat illi ea itẽ
tiõe:vt alt̃ vtilitas acqrat̃:vt.ff.ꝓ so.l.sociũ.q in eo.i fi.cũ gl.
sua.qa tũc breui manu vr̃ transire de vna ꝑsona in aliam.ar.
ff.si cer.pe.l.singularia.&idẽ si recipiẽs recipit,nõ vt ipse,sed
vt ꝑsonã alteri⁹ reputãs:vt.ff.so.ma.l.si verò.§.itẽ quicquid
ff.ad Treb.l.debitor.§.fi.à cõtrario.Et idem vbi recipiens
est talis,per quẽ potest de iure,& cõsueuit acquiri illi,cuius
cõtẽplatione donat̃:vt.ff.de vulg.& pup.subst.l.si plures.§.in
arrogato.&.ff.de iu.do.§.ꝓfectitia.dos.& de acq.hę.l.aditio.
in prin.& quod no.C.de bo.q̃ li.l.cũ oportet.In prin.&.ff.de
vsur.l.sed & si quid.& de acq.re.do.l.liber homo. ¶ Alš aũt
donatũ vni cõtemplatione alterius, acquiritur recipienti.
nec dat̃ actio alteri,vt.d.l.sociũ,q in eo.i fi.& ita no.B.post
Gul.i materia ambat̃.in.d.§.itẽ quicquid.Et ita etiã obtinui
in dictis consilijs.Aliâs aũt nouẽ casus exceptos,vide in gl.
Inst.de inuti.stipu.§.si qs alij.vbi de hoc ꝑ Io.fa.quos ponit
Gul.de cug.per modũ.ix.regularũ.ff.si cer.peta.l.certi con-
dictio.§.si nũmos.Quos etiã ponit Cyn. C.si quis alter vel
sibi.l.multũ.& Bar.ff.de verb.obl.l.stipulatio.§.si stipuler ali
6 cui.vbi plenè de hoc.qd forsan late ꝓsequit̃ in.d.c.quanq̃.
¶ † QVARTO quęrit̃ nunquid ex pacto põt quæri
obligatio, vel actio absẽti.Col.tenet hìc,ꝙ sic de iure cano-
nico,dicens ꝙ præsentia vel absentia .donatarij, vel illius,
cui promittitur nihil facit de iure cano.dũ modo donatio,
vel ꝓmissio probari possit. Rõ sua est ꝓhibitio variatiõis
de don.c.j.Reputat expressum de ꝑb.si tibi abs.li.vj.Et indu
cit collecta sua de do.cęterũ.idẽ tenebat dñs Pe.Flãdini tcti
Eustachij olĩ diacon⁹ cardinalis,Inducẽs ẽt de ꝓe.licet.li.vj.
& lecta & no.de cõces.ꝑb.c.j.e.li.Fa.quod no.Cyn.C.de do.
cã mor.l.j.in.ij.q.donationẽ cã mortis posse contrahi inter
absentes,& etiã donationẽ factã paupib⁹:vt ipse no.post Ia.
de ra.C.de sac.san.ecc.l.illud.in.iij.q.licet Pe.ibi cõtra. ¶ Sed
quia illi sunt casus speciales,vt apparet ex vtrobique no.ma
gis faciũt contra,quàm ꝓ.Dico igitur,ꝙ regulariter quo ad
cõtract⁹,qui ĩter viuos cõtrahũt,absẽnti & ignorãti nõ quę
rit̃ obligatio.de iure ciuili.qa semꝑ in cõtractib⁹ reqrit̃ pñ-
tia vera,vel ficta:vt no.ff.de act.& ob.l.cõsensu. Et fortius,
quia semper in cõtractu requiritur consensus vtriusque cõ
trahentis vt dicta.l.consensu.&.l.non figura.&.l.obligatio-
nũ substãtia.e.ti.Quẽ nõ ꝑstat ignorãs.ff.de iuris.om.iu.l.si
ꝑ errorẽ.& de inoffi.testa.l.si mater. Et reputo casum etiã
in donatiõe,de qua magis dubitatur.ff.de dona.l.absenti.&
de acqr.po.l.qui absenti.in prin.ac etiã de iure canonico
illud.c.qui absenti.de præben.lib.vj.& in his,que leguntur
& not.de cõces.prebẽ.c.j.e.lib.ꝑ Inno. ¶ Sed dico,ꝙ si do-
nans,scribens,vel promittens in contractibus,qui consensu
literis,& nõ verbis contrahuntur ꝑ nuncium,vel per episto
lam certificat illum,cui vult donare,vel cũ quo vult contra-
here de cõsensu suo sup donatiõe,vel cõtractu. & ille rece-
pto nũcio,vel epla cõsentiat:illud sufficit:vt.ff.de cõtrahẽ.
emp.l.j.in fi.& dicta.l.cõsensu.Secus tamẽ crederẽ si qs ita
alteri i ei⁹ absentia donaret.d.dono Titio istũ Co.sed nõ no
tificaret ei hoc ꝑ nũciũ,vel ꝑ literas:sed bñ ali⁹.Nã tũc non
crederẽ obligationẽ cõtrahi:vt no.in.d.l.j.in glos.fi.Et hoc
modo intelligo,quod no.in.d.l.cõsensu.reqri pñtiã.s. verè,
vel fictè,eo modo,quo dixi.In cõtractu verò verborũ cuius
modi est stipulatio,est spãle,ꝙ reqrit̃ vera.nec sufficit ibi fi-
cta pñtia:vt.ff.de ver.ob.l.j.nec video,q̃q̃.s̃.dixeri postalios
quo ad hoc esse iter Ius can.& ciuile differẽtiã aliqualẽ,si bñ
oĩa põderẽtur.& maximè all.q̃ nõ sunt de tex.sed de operib⁹
quorũdã can. simpliciũ,quorũ opi.legib⁹ iudcio meo dero
gare nõ possunt. ¶ Hìc aũt quęrere possem,an Capellanatus
honoris absenti & ignoranti quęratur.de quo hoc tempore
sint in ista curia magna q̃stio:sed dicã de hoc.j̃.de cõces.prę.
c.j.li.vj.vbi magis ꝓpriè cadit materia. Coll.verò extẽdẽs
fimbrias ad q̃dã not.Cyn.C.de pact.l.in bonæfidei.quærit
de vno,quod ibi not.Cyn.in.iij.q.& de eo,quod no.Cyn.
7 C.loca.l.sed hi qui.quę vtrobique vide. † Subdit,ꝙ licet de
iure can.ex pacto nudo detur actio,tñ hęres ex illa nõ põt
corã eccle. iudice cõueniri:quia talis promissio sicut & iura
mentũ ꝑsonã respicit:vt.c.quorundã.xxiij.di.nec transit ad
aliũ.no.Host.de do.& cõtu.veritatis.& probatur.in.d.c.per
tuas.de arb.sa.C.de reb.cre.&iureiu.gñaliter.ibi:multo &c.
& dictũ.c.cũ laic⁹.de fo.cõpe.ibi:ad se &c.Nec obs.de offi.
deleg.qñ Abbas.de fo.compe.cũ dilecti.quia iurisdictio ibi
8 nõ erat penes ꝑsonã,sed penes hęreditatẽ. † Qualr̃ aũt hęres
cũ defuncto fingitur eadẽ ꝑsona,remittit ad no.Cyn. C.de
pact.l.si pacto.& Inno.j̃.de iudi. quia Gull. ¶ Materiã vesti
mentorum pactorũ hìc inserit Lignan⁹.sed quia modicum
ꝓficeret cano.& etiã fatet̃ hìc Coll.illam omitto.vide quod
scripsi.j̃.e.c.cũ pridem.oppositiõe.ij.cũ remiss.suis. ¶ Sup.
glo.in glo.j.ibi:*est argumentum*.melius diceret, ita patet.Et
in fi.&.j.q.j.quoties.j.&.j̃.de iureiur.c.penul.

SVMMARIVM.

1 *Ratihabitionem retrotrahi,& mandato comparari.Et eãdem pro confirmatione accipi.nu.seq.*

¶ CAP. II.

QVOTIES. Breue est.& fuit forte exor-
dium confirmationis aliquo-
rum pactorũ.Nouell.Et hoc dicit scdm Lig.
Pacta eñ valida cõfirmatiõe validant̃.Sed ad
de verbũ applicata.Vel hoc dicit scdm Ab.
& Col.pacta min⁹ legitima cõfirmat ratihabitio post mo-
dũ subsecuta. ¶ Expone literã.*Noster*.loquit̃ de ecclesijs exẽ
ptis,vel alijs,qñ primi ordinem suũ denegant pręstare cõ-
sensum.Inn.vel qñ sic est actũ,ꝙ valeãt ex quo Papa confir
mauit.de cõfir.vti.c.pen.Host.*In dubium vernant*.Imo,vt ro-
bur habeant.*E.ii.*si cõuẽtiões.*Solidare*.i.confirmare seu soli-
das & firmas facere.Et hoc ĩtellige scdm Inn.& Ber.in gl.fi.
de cõfirma.q̃ fit cũ causę cognitiõe.alš nec dubietatẽ aufer-
ret:nec ius tribueret.de ꝯfi.vti.cũ dilectis.& not.s̃.de of
1 fi.dele.studuisti. ¶ † Notat Bernard⁹ hìc,ꝙ ratihabitio re
trotrahit̃,& mandato comparat̃.quod ꝓsequere,vt hìc in
gl.ij.De quo plenè ꝑ Henri.j̃.de sen.exco.c.mulieres.Et de
hoc scripsi plura vtilia.de off.dele.prudentiã.in pri. in.v.q.
& sex sequentibus.Et de hoc remittit Nouella.ad no.j̃.de
re.iur.ratihabitio.li.vj.vbi de hoc dicam.& ad finẽ dictę.ij.
2 gl.Ber.adde alium casum.s̃.de rescri.nõnulli. ¶ † Secũdo
not.Ratihabitionẽ pro confirmatione hìc accipi,vt statim
declarabo.sic.ff.de pig.l.fund⁹.§.j.&.C.ad maced.l.fi.
¶ PRIMO opponit̃,qa qd nullũ est ꝑ ratihabitionẽ
cõfirmari nõ põt.de ele.auditis.No.Inn.de offi.dele prudẽ
tiam.& Nouella.in regula,ratum.& regula rati.libro sexto.
in Mercurialibus. Nec etiam operatur ratihabitio.nisi in
fra tempus, Infra quod actus geri potest. ff. rem ra. habe.
l.penultima.no.ij.quęstione.vj.non solent.&.duodecima.q.
quarta.quia nec etiam operatur contra ius medio tempore
alteri acquisitũ de rescrip.si pro te.&.c.quãuis.li.vj.&.ff.de

noua.l.quoties. Igitur malè loquitur iste tex. tam generaliter. & maxime in hoc, q sonat pactum nullum ratihabitione confirmari, & sine tẽporis præfinitione distin. Ioã. Cal. I ad. dicẽs q dũ expressa vel tacita renũciatio põt iputari ratũ habẽti, ratihabitio cõfirmat, & c. vij. q. j. q periculosum. de sup. negli. prę l. c. pe. & fi. & no. de ele. vt circa. Aliàs si fuit defectus in alio, quã in cõsensu secus. ff. de offi. pcõ. l. obseruare. vbi p Bar. & But. si verò habuit act⁹ aliàs oĩa sua substãtialia à principio valet, vt hic: aliàs non. de electio. audit. ¶ Itẽ & soluit Collec. d. q hic nõ loquitur de tali ratihabitiõe vbi spectat singularis cõsensus. de qua loquuntur iura alle. sed loqt hic de cõfirmatiõe superioris, & maxime Papę, q de nullo põt facere aliqd ex certa sciẽtia cõfirmãdo vt no. j. eo. cũ pridẽ. Sed nõ placet q sol⁹ cõsensus singularis ratihabitionẽ pprĩa inducat: cũ & princeps & collegiũ eorũ noĩe gestum pprie ratũ habere possint. cũ nõ reperiam iure cautũ, q sint quoad hoc deterioris cõditiõis, quã personæ singulares. ar. in auth. de triẽ. & se. § cõsideremus. Nec placet, qd in c. auditis. loquatur de ppria ratihabitione, sicut nec in c. quod sicut. e. ti. quia solũ id pprie ratũ haberi põt, quod noĩe ratificãtis gestũ fuit: vt patet in dicta regula, ratũ. cũ ibi no. Sed loquitur de quadã cõfirmatione, seu cõsolidatiõe actus ex superueniẽti cõsensu illius, cuius cõsensus requiri & adhiberi debuerat. & qui pp̃ter contẽptũ sui cõsensus nõ requisiti, poterat agere ad retractationẽ ipsius actus, qd nõ posset post talẽ ratihabitionẽ, seu confirmationẽ. Et sic loquitur l. si C. ad Mace. & l. si fundus. §. j. alle. & hic. ¶ Sed tñ differẽter hic & ibi. Nã cõfirmatio Papæ, de qua hic loquimur: dũ fit ex certa sciẽtia validat tñ id qd nullũ est: vt di ctum est. s. Sed cõfirmatio pcedẽs à cõsensu inferioris à principe superueniẽte solidat solũ id, qd valet ipso iure, licet pp̃ter defectum talis cõsensus potuisset cassari illo agẽte iudicialiter de cõtemptu: vt. d. c. qd sicut. Nõ aũt solidat. seu cõfirmat id qd nullũ est ipso iure: vt. d. c. auditis. Rõ diuersitatis est: qa princeps solut⁹ legibus cõtra legẽ põt facere de actu nullo actũ validũ. de cõcef. prę. pposuit. sed inferior eo ligat eis. nec potest tollere nullitatẽ, quã lex induxit: vt. ff. de le. j. l. nemo. Fallit tñ vbi totalis pductio actus in esse à solo cõsensu ratificãtis depẽderet: qa tũc dũmodò esset infra tẽpus, in quo actũ gerere posset, per eius ratificationẽ licet nullitas nõ viuificaretur, tñ actus ipse vitã & validitatẽ reciperet. Et sic intelliguntur l. bonorum. & l. si fundus. §. j. alle. Et est rõ: qa sicut cessante causa, cessat effectus. de appel. cũ cessante. ff. de iur. pa. l. adigere. §. quis. sic posita causa sufficiẽte ad pductionẽ effectus ponitur effectus: vt. ff. de testa. mili. l. si filius. & l. tribun⁹. §. fi. tũc em̃ cessat causa impediẽs, videlicet defectus cõsensus illius, & superuenit sufficiẽs cã cõfirmãs. s. ipse cõsensus: ideò tũc cõfirmatur qd ab initio nõ valebat: vt no. Dy. in regula, nõ firmatur. li. vj. ¶ Itẽ, quia ea, q à solo cõsensu depẽdẽt, cõsensu quomodolibet interueniente, pducuntur in esse. ff. de act. & obli. l. cõsensu. j. de cõcef. prę. cũ ei quẽ. in fi. cle. Et ita rõnis & terminorum vtrobiq; posita paritate, reuera idem est in principe & priuato. ¶ An verò, vel qualiter hæc validatio retrotrahatur, vide no. Par. in d. c. si parte. de quo etiam dicã in loco magis pprio, videlicet. j. de sen. excõ. cũ quis. li. vj. & iunge oĩno quæ scripsi. j. e. ti. j. veniens. in. j. q. ¶ Secũdo opponitur de notatis Inno. de cõdi. appo. sup eo. in prima glo. vbi no. q spõsalia in quibus requiritur dispẽ. sub cõditione, si Papa dispẽsauerit contrahi nõ possunt, p eo, qd ius ppetuò ea phibet. ar. ff. de ver. obli. l. inter stipulantẽ. §. sacrã. & l. continu⁹. §. pe. Cui ibi cõcordat Hosti. & facit qd not. Nouel. de præ. de multa. sup fine tertiæ glo. ¶ Solutio dictũ Inno. pcedit in eo, qd est simpliciter à iure dãnatũ, vt. j. e. c. fi. & quod legitur & notatur. j. e. cũ pridẽ. Nos hic loqmur de eo, qd nõ est simpliciter phibitũ. sed tñ requirit Papę approbationẽ: vel si nõ requirit ex iuris dispositione Papæ approbationẽ. requirit tñ hoc ex cõuẽtione ipsarũ partiũ. Nõ tñ valeret & vẽditio rei ecclesiæ immobilis facta per Rectorẽ, vel Abbatem sub cõditione, si Episcopo placuit, qa cõsensus Episcopi requiritur ibi p modũ authoritatis. Et est de substãtia rei, ideò debet interuenire necessario in cõtractu. ar. eorũ, quæ notauit Inno. j. de re. eccle. nõ alie. dudũ. in vlti. gl. Et placet hoc Collect. indicenti collecta sua de dect. à nobis. & alia notata sua hic. vide. j. c. quamuis. lib. vj.

SVMMARIVM.

1 Protestatio in specie de qua hic, an obligationem contrahi impediat?

¶ CAP. III.

Qualiter. ¶ Breue est. Not. Colle. q qa quicqd pmittitur, debet studiosè adimpleri: vt hic. Nõ curatur de stipulatione, nec de veste pacti. de quo dixi. s. e. c. j. in. j. q. & seq. ¶ Expone literã *Studiosè*. quare nõ est intelligendum de offi. primicær. c. vno. *Promittuntur*. per stipulationẽ, vel pactum. Nouella. *Complentur*. & tenentur ad interesse. ff. de acti. emp. l. j. ¶ Supple. glos. ibi: *& illud*. Psalmo octuagesimo octauo. Misericordias dñi. Et ibi. ti. j. vbi de hoc. & c. nup. & ibi soluitur. ¶ † Querit Colle. qd si ante pactũ, vel pmissionẽ fecit protestationẽ creditori pecuniæ alteri numerandæ: vt me nõ reciperet in fideiussorẽ: dicens, q & si fideiuberẽ, vel pmitterẽ, nollem obligari, nec si bi teneri. posteà tñ fideiussi & pmisi: nũquid teneor? qd mouit Cy. C. de pa. l. pacta nouissima. & dicit istam quæstionẽ sabbatinã, & arguit q nõ pp̃ter protestationẽ derogatoriã præcedẽtẽ. ar. ff. de le. iij. l. si quis. in pri. & ff. de le. j. l. si mihi. §. in legatis. ij. rñ. & in auth. de testa. imperfect. §. pen. coll. vij. ¶ In cõtrariũ arguit de. l. vlti. §. itẽ si pdixerim. ff. nau. cau. sta. Pe. verò tenet p nõ: quia oĩs cõtractus requirit animũ & cõsensum. ff. de act. & obli. l. obligationũ substãtia. in authẽ. de exhi. reis. §. vlti. Quẽ protestatio declarat abesse: vt. ff. de re. & sump. fu. l. si quis. §. quinq;. de acqui. hære. l. qui in aliena. §. fi. tr. ff. e. l. iure gentiũ. §. qd fere. In. §. verò, itẽ si pdixerim. obligatio cauponis est necessaria. ideò illã nõ põt tollere ptestatio: hic secus. Vel supple ibi, maxime. vt ibi notatur in gl. Nec ob. ff. lo. cũ in plures. § locator. qa ibi ppositum expressum nõ fuit pro futuro. vel nõ durauit scdm Pe. de Bel. Per. & Cy. ¶ Sed cõtra, quia perfectũ cõtrariũ nõ recipiẽs aliũ, & aliũ intellectũ à protestatiõe recedit. vt dixi post Innoc. de cõsti. cũ Martinus. in. v. oppositiõe & j. qõ. ¶ Soluit Collec. dicẽs, q si in absentia creditoris facta fuisset hæc ptestatio nõ valeret indistinctè. ar. xxij. q. ij. quacũq; arte. & eorũ, quæ legũtur & notantur de in inte. resti. c. j. Sed si præsente & intelligẽte creditore, fit ptestatio, sibi imputet, si nõ cõtradicit. ar. j. de reg. iur. qui tacet. & c. scienti. li. vj. Sed cõtra fa. quia vbi agitur de præiudicio generãdo tacenti, tacẽs nõ videtur cõsentire. vt no. de re. iur. is, qui tacet. per Dy. Præterea, quia per dictam distinctionẽ nõ tollitur oppositio prælibata. Intellige dictũ Pet. vbi causa suberat pbabilis taliter protestandi: puta, quia protestans timebat potẽtiã volẽtis ipsum dare in fideiussorem, si fideiubere recusasset. ar. xxij. q. ij. nec artificioso. de his, quæ me. cau. perlatũ. & de priuil. c. relatũ. Aliàs non starem dictæ opinioni per ea, quæ scripsi post Innocen. vbi supra.

SVMMARIVM.

1 Excusationem non delatam, an liceat quandoq; allegare.
2 Prohibitus de principali parisci, & de sequela quoq; prohiberi intelligitur.
3 Aegidius quo die hic scribere cœpit, & quo tempore consecratus fuerit.
4 Pactio in spiritualibus pro vexatione redimenda, & fine liti imponendo, an sit licita?
5 Resignans instrumenta iuris sui, in suo renunciare censetur: & numero. 9.
6 Renuncians iuri ea spe, vt compensetur, compensatione denegata, ad ius suum redire debet.
7 Confirmatio Papalis in communi forma obtenta, ius alterius vel in ipse competens non lædit.
8 Renuncians liti, cur causæ renunciare videatur.

Cum pridem

¶ CAP. IIII.

Vm pridem. ¶ Casus. Non valet pactũ, per qđ beneficiũ ecclesiasticũ debet ꝑ pecuniã resignari. Et prima pars narrat factũ, sub quo cõtinetur ꝓcessus causæ, partiũ trãsactio, ipsius reprobatio, Episcopalis ordinatio, & iuris cessio. Scda dat iudices, ibi: *cæterum, quia prior.* Expone literam. de *Acra.* ex vna parte. *Eos.* s. monachos. Innocen. *Cuius* s. fratris. *Capella.* quibus dicebant se spoliatos. Nec ob. ꝙ vna capella nõ põt conferri duobus. de præb. cũ nõ ignores. quia fortè etiã cõcessa fuerat Petro, & capella fratri suo: quę altera erat ab ecclesia ipsa vel erat capellania in ecclesia ipsa fundata, aut vnus plãtus, & alter vicarius. s. de offi. vi. per totum Hosti. *Mediantibus.* quasi tũc purgatũ fuisse vitiũ: vt in glo. & . j. de præb. in fi. *Liti cederet.* hoc nõ fuit licitum. s. renũciare iuri, qđ habebãt in ecclesia per pecuniam. Inno. *Imestatione:* nõ iniuriosa, aliàs licita fuisset pactio, vel datio. j. de simo. dilectus. Gof. ¶ Pro eo, ꝙ. i. ea ratione. *Prauam.* Non ob. de pręb. nisi esset. quia ibi fuit licitũ iudicibus sine vllo pacto alijs dare. Hîc aũt illicitũ ex pacto. Caueant tñ, quia nec hoc ipsum in intentione gerere debent. j. de simo. tua nos. Inno. *Quia fratre suo* carnali, vel spirituali, *Renuncians.* liberè purè & sine facto aliquo. Inno. ¶ *Resignauit.* & si nõ renunciasset aliàs iuri suo, videref per hoc renũciasse iuri, qđ cõpetebat ꝑ instrumẽta. de hoc. de renũ. veniens. *Destinantes.* & eis capellã & ecclesiã cõfirmãtes. & vt dicit in fine. vel fortè ante litẽ motã cõfirmationẽ impetrarẽt. Dicit Gof. ꝙ cõfirmatio indulta, fuit hac spe, vt illi ꝓuiderẽt iuxta intercessionẽ apostolicã. *De quo* beneficio. *Illicita.* facta fuit à procuratoribus monachorum. *Eosdem.* priorem & monachos. *Competens* remittit Hosti. de præb. cũ scdm Apostolum ad finẽ. *Alioquin.* i. si monitus & intercessioni nostræ non pareret. *Eiectos.* vnde restituẽdi sunt. de fil. pręs. cõstitut'. de resti. spol. cõquerẽte.

1 *Ipsas.* ecclesiã & capellaniam. ¶ † Nota ibi. *Non tamen*, ꝙ qñ decet nõ delatã excusationẽ allegare, respondẽdo tacitæ qõni. sic enim facit hîc Papa, licet regulariter soleat dici, ꝙ id

2 mali suspicionẽ inducit. ¶ † Secũdò not. ibi: *Pro expensis.* ꝙ ꝓhibitus directa via de principali pacisci, aut pecuniã recipere, cẽsetur etiã ꝓhibitus de sequela, vel accessorio eius. s. pro expẽsis &c. id facere & si faciat æquè vtrobiq; simonia

3 cõmitti cẽset. fa. j. de simo. c. j. ¶ † A die. xvij. februarij hæc incœpi scribere post cõsecrationẽ meam, quę fuit die. xiiij. eiusdẽ februarij. s. dñica in lx. Anno à natiuitate dñi mille. ccc. lxxxiiij. Et fueram ꝓmotus ad ecclesiã vaureñ. viij. die mẽsis octobris tũc ꝓximè præcedẽ. Et hoc cõtra Abba. & alios prælatos, quibus de cõsuetudine debẽtur spolia beneficiatorũ eis subditorũ mortuorũ, q huiusmodi spolia vix valẽtia c. solidis, illis quibus de beneficijs ꝓuident, vẽdunt pro magnis florenorũ summis. & cõtra Episcopos & alios, q de sigillis suarũ colla. recipiũt q̃titates pecuniarũ excessiuas. Talis eñ fictio simulata deterior est, q̃ veritas malitiæ huiusmodi patefacta. j. de elec. auaritiæ. cũ ibi no. per Card. li. vj.

4 ¶ † Tertio not. ibi: *cessaret.* qualiter ꝑ redimẽdo ꝓpriã vexationẽ, & imponẽdo finẽ liti nõ licet in bñficialibus aliqđ dare, vel ꝓmittere. Imo pactio super hoc habita est illicita de quo hîc in glo. iiij. Ber. Imo. plus nota ibi *videbatur*, ꝙ oĩa pacta in spiritualibus, seu beneficiorũ renunciationibus & collationibus semper de iure suspicantur & pręsumuntur esse turpia: nisi per aliã pręsumptionẽ iuris ꝓbabilẽ tollaf hęc suspicio scdm Inno. per qđ dissoluitur cõtrariũ de. c. sta tuimus. de trãsac. & de. c. nisi cum pridem. de præb. ad hoc.

5 ¶ † Quartò no. ꝙ resignans instrumẽta iuris sui, etiam iuri suo renũciare videtur. ar. ff. eo. ti. l. ij. §. j. & de le. iij. l. qui chirographum. & no. s. de renun. veniẽs. scdm Inno. ¶ Quintò no. ibi: *studerent.* i. scdm vulgare Gallicorum: *Lune bonté lautre requiert.* ꝓ quo. ff. de peti. hære. l. sed & si. §. cõsuluit. in fi. ¶ Sextò no. ibi: *voluerunt.* nos. illud vulgare Gallicorũ. oignẽ villam, il vous poindra. & ꝙ volens rusticus parere rogatui,

6 arcẽdus est. ¶ † Septimò no. ibi: *alioquin.* ꝙ qui renũciauit iuri sub spe recõpensæ, recõpensa denegara, debet restitui ad

7 illud ius. de quo in vlti. glo. Ber. ¶ † Vltimò nota. ꝙ Papalis cõfirmatio in cõi forma obtẽta nõ lędit ius alterius etiã in spe cõpetens. arg. j. de confir. vti. vel inuti. c. j. & . ij. ¶ Primò opponitur ibi: *dicebat.* qa assertio in iudicijs nõ valet, nisi ꝓbata. j. de appel. interposita. Nec vnus ꝓ alio admittitur ad agendũ sine mãdato. s. de rescrip. c. nonnulli. j. de ꝓcu. c. in nostra. Nec res iudicata cũ vno alij nocet. j. de re iudi. cum super. ¶ Soluit Ber. in glo. j. ꝙ hîc agebat tanq̃ cõiuncta persona pro fratre. Isti eñ fratres agebãt cõtra monasteriũ & petebãt restitutionem ecclesiæ, qua se per ipsos monachos spoliatos dicebãt, scdm Inno. Et sic in causa beneficiali admittif cõiuncta persona ad agendũ, qđ nõ est verũ. Nec hoc reciperẽt palatij Apostolici causarũ auditores, ꝓut pluries sum expertus. Et hîc pluries iudicialiter denegaui. Nã personarum cõiunctio nihil facit in benefi. causis: vt. j. de iudi. si annũ. §. vlti. in fin. Et est rõ, quia quoad ius publicũ attinet, nõ attendũtur huiusmodi cõiunctiones priuatorũ: vt. ff. ad trebel. l. ille à quo. §. tẽpestiuũ. Præterea, qa licet cõiucta persona possit sine mãdato agere, vt in glo. non tñ põt donare, vel renũciare: qa etiã si mãdatũ plenũ & generale ꝑ expressum haberet, hoc nõ posset: vt. ff. e. l. cõtra iuris. in fi. & in dece cõcor. ibi ad hoc alle. in glo. Ergo minus hoc põt ex tacito, ar. ff. lo. l. qui ad certũ. & . C. de ꝓcu. l. maritus. cũ ibi nota. & no. hîc in glo. ij. Ber. Et tñ dicitur hîc in. §. isto, ꝙ iste pro fratre renũciauit. Ergo nõ solũ interueniebat, vt coniuncta persona, sed magis, vt ꝓcurator & vices gerens illius, quod signãt in principio illa verba: cuius vices gerere se dicebat. Et ideò supplendũ videtur, ꝙ de mãdato nõ referebaf quæstio: sed supponif ꝙ de illo cõstabat inter partes. licet aliqui fortè dicere vellẽt, ꝙ quia iste portauerat ad curiã iura fratris, pręsumebaf ab eo habuisse mandatũ, per. c. coram. s. de offi. dele. cũ ibi nota. ad finẽ primę glo. sed nõ insisto in hoc ꝓpterea, quæ ibi scripsi in. ij. oppo. & quia tũc saltem requireretur cautio: vt ibi legif & nota. Et quia talis tacita præsumptio mandati ad renũciationẽ extẽdi nõ possit, per id qđ ꝓximè dixi: ideò oportet hîc supplere ꝙ habebat mãdatum expressum ad hoc sufficiens & miror, ꝙ hoc hîc tactũ nõ fuit ꝑ scriben. ¶ Secundò opponitur cõtra quartũ notabile, quia videtur, ꝙ dicta renũciatio prodesse nõ potuerit, vel nocere, saltẽ nisi personis, inter quas facta est. argu. ff. de pact. l. si vnus. §. pacta. ¶ Soluit Inno. dicẽs, ꝙ ideò ꝓdest absentibus monachis, quia in manibus Papę facta fuit, qui publica persona est. ar. ff. rẽ pu. sal. fore. l. ij. Et est rõ, quia Papa singulariter & vniuersaliter super oẽs ecclesias habet plenitudinem potestatis. ij. q. vj. decreto. de vsu pal. ad honorẽ. Et ideò multo fortius, quã alij prælati immediati singulis ecclesijs acquirere poterit. ar. C. de trãsac. l. pręses. ff. qđ cuiusq; vni. no. l. fi. vel aliter scdm eũ, quia hoc negotiũ validaf rati habitione monasterij de Acra. Ratũ eñ habere potuit, cũ recepta fuisset hæc renũciatio noĩe eius. & per receptionẽ instrumẽtorũ priori & monachis destinatorũ per Papã: vt hîc ipsi videtur eã ratificasse. & per hoc eis prodest. ar. ff. de neg. gest. l. si pupilli. §. sed si ego. & . §. itẽ quærif. Et hoc verũ, dũmodo noĩe monasterij gestũ sit: quia aliàs nõ ꝓdesset. ar. ff. de sti. ser. l. seruus. ¶ Et hęc vera sunt scdm Inno. vbi renũciauit literis de renũciatione litis, dicit ꝙ põt fieri parte absente: vt. C. de pact. l. postq̃. Et est ratio tũc odiũ litis. Et ita intelligif, qđ hîc dicif scdm Inno. Et ista põt esse tertia solutio dictæ oppositionis. Remittit Nouella ad notata in. d. l. postq̃. Pe. tñ de Bel. perti. vt notatur per eũ. C. e. l. j. & . l. postquã. alleg. nõ curans de hac distinctione Innoc. videlicet an in iudicio, vel extra iudiciũ renũcietur, distinguit aliter, videlicet an ius cui renũciatur, sit tale, in cuius acquisitione duorum voluntas sit necessaria. & tunc eodem modo dissoluatur: an verò voluntas vnius solùm in hac iuris acquisitione interuenerit. & tunc sufficiat illa in renunciatione. ar. j. de reg. iur. c. j. ¶ Iaco. verò But. in. d. l. postquã. sic distinguit.

Quia aut quæritur de tacita renunciatione & illa pôt fieri absente aduersario. Et sic loquuntur leges. C. qui accu. non poss. si ea. de remiss. pig. si eo tempore. de ingenu. manu. diffa mari. sicut & in pacto tacito: vt. C. eo. l. ij. & l. si creditores. aut quæritur de renunciatione expressa: & tunc si aduersarius fuit citatus, & contumax, bene pôt fieri eo absente. qa pro pñte habetur: & iudex supplet eius absentiam, vt probatur. ff. de re iudi. l. à diuo pio. §. sed si emptor. & C. de iudi. l. ꝑperandũ. §. cum aũt. Sed vbi nõ est citatus, nõ putat ꝙ teneat renũciatio facta in iudicio absente parte, ar. ff. de confess. l. certum. §. si quis absente. Nam ius deductum in iudicio ex duorũ cõsensu cõtractũ: & sic in vtriusq; persona fundatum: vt notatur. ff. de peti. hæred. l. regulariter. sine vtriusq; consensu dissolui non pôt directè: sed bene indirectè nouãdo cum alio, hoc posset fieri. ar. ff. de neg. ge. l. Pomponius. de quo etiã notatur per eum in. l. j. C. eo. Et hoc satis reincidit cũ opinione Petri. Nõ curant aũt ipsi, an per hoc renũcietur liti, vel actioni: quia renũciando liti renũciatur actioni & iuri scdm Pe. Et ita not. Accur. in. d. l. postquã. in glo. j. pro quo. ff. de ver. sig. l. litis. Glo. verò in. d. l. postquã. tenet cũ Inno. ꝙ renunciatio litis potest fieri absente aduersario. ¶ Bar. verò. ff. de libe. lega. l. nõ solũm. §. si liberationis distinguit inter ius personale & reale. dic. ꝙ iuri reale potest renũciari absente aduersario. & sic intelligit. d. l. postquã cum gl. sua. Quis enĩ dubitat scdm eum, quin iuri reali possit renũciari parte absente, cũ possim habere fundũ meum pro derelicto. Sed in iure personali dicit, ꝙ per renũciationẽ illius factã aduersario absente, maximè extra iudiciũ, non quærit aduersario liberatio. Imò plus dicit, ꝙ nec exceptio doli, licet gl. de illa notauerit cõtrariũ in. d. §. si liberationis. Et idẽ Gul. de cu. in. l. Pomponius. allegata inducit Gul. l. postquã. & §. licet. in auth. de testi. fa. ꝙ cõfessio facta corã vicinis valet ad liberandũ: vt not. glo. C. de cõfess. l. vna. videtur tex. ff. de iureiurã. l. Labeo. Et videtur gloss. Inno. de renũ. veniens. & videtur æquitas ar. ff. de excep. do. l. qui æquitate. Cõpetit ergo saltem exceptio doli, licet nõ exceptio pacti. sic. ff. de pa. l. & hæredi. §. si seruus. & §. nos autem. scdm Gul. ¶ Sed prędicta nõ obstẽt. primò nõ ob. l. post quã. quia loquitur in renũciatione, quæ fit in iudicio, vbi est iudex, qui repræsentat personã partis. In multis enĩ casibus valent in iudicio facta, quæ nõ valerẽt extra iudiciũ facta. ar. ff. de cura bo. dan. l. j. cũ ibi not. ¶ Præterea, quia ibi loquitur in iure reali: dicit enĩ de prædio motæ & per cõsequẽs nõ ob. glo. §. si liberationis. fundata in. d. l. postquã. quia vel nõ ꝓcedit, vel intelligitur scdm illã. Nec ob. §. & licet. vt ibi apparet. Nec qd not. C. de cõfess. l. vna. quia intelligit de facta coram vicinis. subau. parte præsente. Nã tex. d. §. & licet & d. glo. solũm volũt excludere necessitatẽ præsentiæ iudicialis. Et patet in. §. & licet. vbi dicit, ꝙ testes debent esse rogati. Et sic partes debent esse præsentes, vt testes rogent. Nec ob. l. Labeo. qa iuratur absenti. s. per nuncium, vel epistolã: vt ibi patet. Nec potest dici aliud in exceptiõe doli: qua exceptione nitatur: quia omnis exceptio nititur æquitate. vt. d. l. qui æquitate. & ff. de vac. mu. l. j. in pri. Et ꝙ nõ cõpetat exceptio doli, est glo. nõ discurrens, sed determinans in duobus locis, videlicet. ş. eo. c. idem in duobus. & in. l. Pomponius. ff. de neg. ge. alle. in mag. glo. Et est de hoc tex. ff. eo. l. si tibi. §. pactus. Præterea hoc ꝓbatur sic: quia quædã sunt personæ specialiter enumeratæ, ex quorũ pacto nobis quærit exceptio doli: vt vt. ff. eo. l. rescriptũ. §. fi. vsq; ad. l. & hæredi. Ergo apparet, ꝙ in quolibet extraneo hoc non esset. Et pro hoc videtur tex. in. l. & hæredi. §. nos autem. ff. eod. licet gloss. dicat illam loqui in filio. & not. glo. in ea. l. §. idem Iul. in glo. quæ incipit, non idem in extraneo. ¶ Item hoc probat per rationem, quam dicit inconuincibilẽ. Nam si opinio Gul. esset vera, sequeretur, ꝙ si testator confiteretur in testamento sibi esse solutum: nunquid ista confessio haberet vim fideicommissi? quod falsum est: vt. l. j. C. de fal. cau. adiect. Patet cõsequẽter: quia non valet liberatio relicta ei, qui exceptione tut' est: vt. ff. de lib. lega. l. si creditor. ¶ Putat tamen Bar. ꝙ si adhibito aliquo dicerent: facio pactum de non petendo tibi recipienti pro illo. vel, confiteor tibi recipienti pro illo solutum esse, mihi daretur exceptio doli per. l. rescriptum. § fi. ff. eod. quæ vult, ꝙ eo casu quo quis pacto adhibito ad obligationem tenetur cedere, eo casu, pacto adhibito ad liberationem cõpetit exceptio doli, vel vtili pacti sine cassione: vt d. l. rescriptum §. fi. Sed si aliquis reciperet promissionem ꝓ me, teneretur cedere: vt. l. pe. ff. de neg. gest. & l. huiusmodi. in prin. ff. de leg. j. ¶ Sed de iure canonico aliquibus forsan cõtrarium videretur. nam de iure canonico pôt absenti donari beneficium de pręb. si tibi absenti. Et priuilegiũ de cõcess. præb. quia cunctis. li. vj. Et not. hîc Collec. ş. eo. c. j. vt ibi scripsi. in. iiij. q. Et officiũ publicum. C. de consul. l. fi. lib. xij. cũ fi. Modo qui in fauorem alterius renũciat iuri suo: vt ille habeat, sibi donare videtur. ar. ff. de reg. iur. l. cuius per errorem. Iuncto, ꝙ non refert, an quis de suo minuet, vel remittat. ff. de cõdi. ob cau. l. si mulier. fa. quia habẽs pro derelicto rem suam in fauorem certæ personæ, illi donare videtur: vt no. glo. ff. pro derelicto. in rub. & probatur. ff. de stipu. ser. l. quod seruus. vbi Bar. solennizat hoc dictũ, inducẽs illud ad pulchras quæstiones. ¶ Præterea, etiã videretur illud de iure ciuili idẽ: quia habẽdo pro derelicto ius suũ, quis statim perdit illud. ff. pro dereli. l. j. & l. ij. & per totum. sed renuncians habere videtur ius, cui renunciat pro derelicto. Igit. Et ideò not. Inno. de renun. veniens. in glos. j. ꝙ renuncians dñio rei suæ, etiam absente eo, cui prædicta renunciatio ꝓdest: dummodo amplius nõ teneas eam. Aliàs non, nisi quo ad possessionem. ar. ff. de acqui. pos. l. si quis vi. §. j. & no. ff. ꝓ dereli. l. j. & l. ij. valet renunciatio, & pręiudicat, & cuilibet parit exceptionẽ. ar. C. de accu. l. accusatione. vij. q. j. quã periculosum. de præscrip. c. pe. ff. de acqui. hære. l. ij. & l. de his. Et cõceditur occupanti multò fortius, quã si haberet pro derelicto. ff. ꝓ dereli. per totũ. Insti. de re. diui. in fi. Et si renũciat iuri, vel seruituti, quã habet in aliqua re certa, etiã absente dño rei, statim res fit libera. Et eodem modo si renunciat liti: vt. d. l. postquàm. non tamen valet renunciatio huiusmodi in auxilium renũciantis: nã non potest alij per suã renunciationem facere præiudiciũ: sed in suum damnũ bene præiudicaret renuncianti: vt. C. de repu. hære. l. sicut. secundum Inno. in. d. c. veniens. fa. ș. de renũ. quoniã. li. vj. vbi dicitur Romanum pontificem libere posse renunciare Papatui ergo. Et in absentia Cardinalium, quibus ius eligendi alium ad Papatum, ex tali renunciatione quæreretur. ar. eorum, quę no. Nouella de pręb. licet Episcopus. li. vj. super verbo, liberè. ¶ Quid ergo dicendũ? ecce: si quæritur de renunciatione iuris realis, de quo hîc agitur: sta cũ gloss. Inno. in. d. c. veniens. nunc recitata, siue in iudicio siue extra iudicium agatur. Cui in hoc cõcor. Bar. vbi. ş. vt dixi fallit in dimissione beneficij de renun. admouet vel officij publici. ff. de offi. pręsi. l. legatus. Nisi esset tale, in quo non recognosceretur superior: vt. d. c. qm. ¶ Si quæris de renunciatione iuris, seu obligationis personalis. & agitur de renunciatione tacita, vel expressa facta iudicialiter in contumaciam partis: sta cum Butri. & dic de hoc, vt dixi. ş. secundum eum. Item si agitur de iure quæsito ex vnius solius voluntate. s. renunciantis: sta cum Pe. ꝙ valet in absentia, & c. vt dixi. ş. secundum eum. Aliàs autem vbi ageretur de iure personali quæsito ex consensu duorum, tollendo per expressam renũciationem factam in absentia illius, cui prodesse posset renunciatio: distingue. Quia aut renuncians habet principaliter animum donandi alter: & tunc non valet saltem scdm rigorem iuris ciuilis, sequendo in hoc Pet. Butri. & Bartol. Quod dic, vt dixi. ş. secundum eosdem. Et est ratio: quia tunc donatio est, quæ contractus dicitur de iure ciuili: & requirit saltem pactum nudum. licet hodie ex eo agatur, secundum lecta & notata. C. de donationibus. l. si quis argentum. Quod quidem pactum non potest in esse produci sine simultaneo cõcursu consensus duorũ: vt. ff. de pact. l. j. & ideò

l.j.& ideò semper requisiit præsentiã donatarij ve ram, vel fictam:iuxta ea, quæ scripsi.ſ.e.c.j.in.iiij.q. ¶ De æquitate vero cano.aliqui cõtrar. asserentes, dicunt prædictã legum subtilitatem nõ seruandã,per ea quæ dixi in iiij.q.alleg. maximè.qa videtur eadem ratio in habẽdo pro derelicto, seu à se abdicando ius personale & reale. Sed legistę respondẽt, quòd iura personalia directa abdicari nõ possunt, quandiu stãt in esse.vt.l.quis ergo casus.ff.de pecu. & pro so.l.iij. Sed respondet Canonist. quòd æquè cadit in dominio ius directũ & vtile,sicut in obligatiõe personali.& æquè anihilatur obligatio psonalis per solutionẽ, remissionem,& acceptilationem:sicut dominiũ trãsferendo per traditionem in alium, & pro derelicto habendo.Sed nondum reperi tex. iuris canonici pro eis.Aliàs cogitabo,& alibi dicã.& de confessione tractabo.ĩ.de confes.c.fi. ¶ Item dicũt quidam hoc fallere in iudicijs,sed non vidi legem,quæ probet istam specialitatem de qua ego recorder:quia.l.postquã.loquitur in iure reali:vt dixi.Nec ob.ti.pro dereli.per totũ.quia loquitur in iure reali.Et sic loquitur ista decretalis. & glo. Innoc.posita hic.& in.c.veniens.alleg. ¶ Aut renũtians habet principaliter animũ à se abdicandi plusquã alteri donãdi.& tunc fortè valeat renunciatio facta absente illo, cui prodesse potest per rationem ti.illius pro derelicto,& glo.Inno.positę in.d.c.veniens. Et dixi fortè:quia de iure cano.vel ciuili, hoc nõ possum bene clarè fundare,nisi argu. à similitudine rationis. ar.ff.de legi.l.nõ possunt.& de ver obli.l.à Titiò.sa. quia in habendo pro derelicto non contemplatiõe certę personæ est quædam donatio.vt patet in.d.l.quod seruus. Et tamen, quia illa donatio non concernit certam,sed incertam personam,non impeditur effectus derelictionis.vt.d.l.quod seruus.& ibi no.per Bar. Fa.quod legitur & no.ff.de acqui.re. do.l.qua ratione.in fine. Verum, si certam personam respiceret & haberet renũcians aspectũ ad illam, fortè siue esset ius reale,siue personale absentia illius effectum renũtiationis impediret,secundũ opinionẽ dictorũ legi.& præsertim Bar.quę periculosa est:quia præsumeretur in dubio habuisse respectum ad personam illam:quia in dubio præsumitur quem non velle perdere,nec iactare suum : vt.ff.de proba.l. cum de indebito. in fi.quod nõ fit,cum haberetur aspectus ad personã propter antidotũ.ar. ff.de pet. hære.l.sed & si.§. consuluit.Quod aliud esset, nisi habere illẽ aspectus.Et ex præmissis posset formari per curiosum lata distinctio, quæ
8 aliàs magis examinare intendo. ¶ † Iuxta præmissa tamen quæro,quæ est ratio,quare renũcians liti videtur renunciare causæ:vt no.in.d.l.postquã.& dixi.ſ.Bar.verò in.d.l.postquam.respondet dicẽs quòd licet regulariter pactum,seu renũciatio non porrigatur ad aliam rem:vt.ff.e.l.emptor.§.summam.tamen illud verum,nisi illa alia res sit præambulũ necessarium illius renũciationis, prout in proposito. Nam de iure nouo non põt renunciari instantiæ lite mota, actione durante:vt auth.qui semel.C.quõ & quando iudex.& notãt Doct.C.de eden.l.ædita. Ideò renunciando instantiæ,renũciatur causæ,siue cuius renũciatione non valeret renũciatio instantiæ.ar.ff.de acqui.hære l.illud. vnde talis renũciationis exceptio potest post litis cõtestationem opponi:quia controuersię finem ponit.vt.d.l.postquã.& sic est de re finita.ar.de litis contes.exceptio.lib.vj. Fa.no.eiusdẽ Bart.ff.de iureiur.l.nam postea.in prin.iunge tamẽ omnino, quæ scripsi.ĩ.eo.c.fi.in.iiij.oppo.&.ĩ.de alie mut. iudi. cau. fac.c.j. q.xx.&.ſ.e.c.j.in.q.iij.&.iiij.cum remissionibus suis.

¶ Tertiò oppo. qa cum iste per renũciationẽ omne ius suũ amiserit videt,quòd cũ sua amplius nõ intersit nõ possit petere restitut.vt.ſ.de eloc.cũ inter. Et qa post liberã renũciationẽ non habet locũ interdictũ.ſ.de resti.spo.accepta. ¶ So.Inn. hic.& ibi videt velle,quòd rigore iuris inspecto,nõ deberet restitui ad interdictum : quia illi renũciauit ;vt. ff.de pact.l.si vnus.§.pacta.ij.respõ.Et ideò dic decretalem istam loqui de gratia.& idẽ tenent hìc Tan.Host.& Ber.in glo.fi. Aliàs tamen sol.vide p Inno.in cõtrario quas ibi dixi.Ex quo infert Inno.quòd si alius medio tẽpore esset institutus nõ remoueretur.vij.q.j.pręsentiũ. & idem Phi. pro quibus.ĩ.de rescrip. quãuis.lib.vj.cum cõcor.Sed Ber.hìc in glo.fi.ac Vinc.Tan. & Hosti. sunt cõtra.dicit Nouel. inspicienda & ponderãda verba restitutionis & mãdati.de priuil.porro.secundũ quæ qñq; prima qñq; secũda opinio veritatẽ habebit. Vel fortè veri⁹,qa quãdoq; superior tractat inter subditos circa spũalia seu bñficialia renuntiationẽ vnius in fauorẽ alterius : sic tamen,quòd per illum alterũ renuncianti detur aliud viceuersa.quãquam propter puritatẽ,quæ in spũalibus requiritur, faciat fieri renuntiationẽ simpliciter:& tamen si nõ impleatur per partem alterã,quod tractatũ est,& à superiore mandatum p eam illi dari:superior ne bona fides renũciantis illudatur:& ne ipsius superioris auth. confundat, debet saltẽ renunciãti dare recursum ad id,quod p eum renunciatũ est saltem per modũ restitutionis ex illa clausula. Si quia mihi insta causa videbit.ff.ex qui.can. ma.l.j.in fi. Scut solet dari recursus renũcianti ex causa permutationis. Cuius pmuta. siue eius culpa impleri nõ potest.ar. de præb.si beneficia.li. vj.Secus tamen si sine superioris tractatu vel auth. aut mandato,renuncians in mente gereret talem spem.ar.C. de condi.ob cau.l.si repetendi. ¶ Tangit Anto.Collec.qualiter renunciãtes in manibus Papæ,pœnitere nõ possunt:remittẽs ad collecta sua de renũ.quod i dubijs.& no.Archi.in.c.quã periculosum.& qualiter quis iuri qd ignoret sibi cõpetere, non renũciat.xxviij.di.placuit. qa debet esse certiorat⁹ &c. in auth.qño opor.Epi.§.igit ordinãdus.de quo p Archi.in.c. quã piculosum.De quo etiã no.ĩ ti.j.ex literis in.j.gl.&.ij.inducit lecta & no.de cõsti.c.j.li.vj.& collec.sua de dolo put.

9 ¶ † QVARTO opponit ibi: *resignauit* : quia videtur,quòd per resignationẽ instrumentorũ quis non renũciet iuri suo content⁹ in illis:vt.ff.de le.ij.l.Caius.in prin. ¶ So.tñ instrumenta in spẽ legant,dantur, vel renunciant,ius contentũ in illis legari,dari vel renũciari videtur:vt hìc:& qd legitur & no.de renũ.sanè,ar.ff.e.l.ij.§.j.& de le.iij.l.qui chirographũ. cum si.Et idem si sub vniuersitate:vt si dico:Lego,vel dono tibi cudicem rationũ,vel nominũ meorũ:vt.ff. de leg.iij.l.q filium.in prin.Sed secus si legant,vel donant in genere : vt si dicam:lego oia,quę sunt in domo:vt.d.l.Caius.ideò licet illicita in dumo sint tacitè oblig.&c.licet ibi sint instrumẽta nominũ,vel possess.emptarum,nomina & possessiões, non ideò obligata erũt.secundũ Cyn.post Pet.C.lo.l.certi iuris. in.vj.q.Quod latius prosequere:vt ibi habet. Ad quod inducit Collec.collecta sua de dona.cęterũ. ¶ Quęrit Collec. quid si vnus altero pñte.& non cõtradicente renũciaret iuri cõmuni,qd non põt sine spãli mandato secundũ glo.nunquid pręiudicat pręsenti & tacenti?glo.C.e.cum pponas.dicit,quòd sic.Sed ibi Cyn.post Iac.de Ra. tenet contrariũ qd tamẽ psequere,vt latius no.ibi,&.C.de pcur.l.Inuitus. ¶ Sup. glo.in gl.j.in fi.imò nec cũ cautione oberit fratri:vt legibus statim alleg.sed aget ex cautione contra cauentẽ.In glo.ij.in fi.&.ĩ.de pcu.qui ad agendũ §.vlti.li.vj.In gl.iij.ibi: *renunciauit*. Ecce gl.replicat & declarat cõtrariũ,sed nõ soluit. Vnde dic scdm Tan. Vin.& Inn.quòd hic erat suspicio turpis pacti,q semper psumit:nisi p aliam suspicione tollat.Ibi verò supioris auth.illã tollit.vel ibi amica.cõpositio:hic transactio,secundũ Gof. Vel scdm Hosti.ibi cõpositio sup fructibus:hic super iure spũali.ibi dicam.*In glo.quia ius*.ibi: *& Apostoli*. ad Ephe.vj.c.Et in fi.fa.qd no.de offi.de.l.ex parte.&.j.q.iij.salnator. ¶ In glo.penulti. in fi. dicit Phil.aut creditor soluit pecuniam pro instrumento, aut debitor. Primo casu soluto debito agit debitor pro instrumẽto cõdictione sine causa per.l.dissolutæ. Secundò casu agit ad exhibendum, vel rei vendicatione per.l. vltimam.C. ad exhiben. In glo.vltima ibi: *dicas melius*. secundum Vincen.Tan.Innoc. & Hosti. ensem. ¶ Et ibi: *cum inter.R.* Et fuit hìc in fauorem obedientium, & odium inobedientium de postu.c.j. Et quia decepis &c. de rerum permuta. cum vniuersorum.secundum Nouellam.

SVMMARIVM.

1 *Paciscet de hæreditate viuẽtis qualiter possit? Et quid in spe.nu.seq.*
3 *Promittenti cuipiam omnia bona sua post mortem suam, an ob id vi-*
detur testandi libera facultas adempta?
4 *Papa de beneficijs viuentiũ ante ipsorũ mortẽ qualiter gratias face-*
re possit?

¶ CAP. V.

ACcepimus. ¶ Casus. Non valet pa-
ctum de succedẽdo post
mortem prælati in ipsius ecclesia. Et prima
pars factum narrat, quod secũda corrigi pr̨e
cipit. ibi: *verum.* ¶ Expone literã: *post eorum.*
scilicet clericorũ, quibus fiebat prouisio. *Aly.* Forte nepo-
tes conferentiũ, vel recipiẽtiũ. vnde ponit post exemplum
in ecclesia debitis grauata, quam locuplex senex nolebat re-
cipere exonerandã debitis, nisi eo pacto, vt nepos sibi in ea
succederet. *Colleg.* x. di. vides. C. de legi. nõ dubium. *Prohibeas:*
ne fiant. & supple factas. *Inanes:* Ipso iure. Innocen. j. q. iij. si
quis dator. Ala. Vio. & Tran. Nec ob. vij. q. j. petijsti. quia ibi
fuit spẽalis indulg. Tran. & Gof. Et idem de decre. cõstitutus.
de conces. pr̨eb. Hosti. ¶ Primo opponitur contra istã de-
cretalem, quia saltẽ de volũtate viuentis põt pacisci de hæ-
reditate ipsius: vt. C. de pact. l. j. & no. hic Bern. in fi. glo. pri-
mę. Ergo malè loquitur iste textus indistinctè. ¶ Sol. dic, ꝙ
est hic spãle in bñficijs: quod nõ sufficit quantũ ad hoc volũ
tas beneficiõ obtinentis: vt. j. de cõcel. pr̨eb. c. ij. cum ibi no
1 tatis in mag. glo. Nouel. ¶ †Occasiõe præcedẽtis oppositio
nis & glo. primæ. Ber. quærit Collec. qualiter põt pacisci de
h̨ereditate viuẽtis? Dic, ꝙ aut paciscẽtes paciscũtur de hære
ditate alterius eorundẽ, & non valet: vt. C. e. l. pactum. & de
pact. conuẽ. l. hæreditas. & de inuti. stipu. l. ex eo. ff. de verb.
obli. l. stipulatio hoc modo. Et est ratio, nam cum per pactũ
non possit tolli libera testandi facultas, iam illud esset posi
tum in arbitriũ partis alterius, de cuius hæreditate ageref
contra. l. in vendẽtis. C. de cõtrahen. emp. secundõ Pe. de Bel.
parti. Fallit inter milites, inter quos tunc valet, non vt pa-
ctum, sed vt vltima voluntas. C. e. l. licet. Item fallit secundõ
quosdam. ff. si quis à pa. manu. fu. l. ij. §. si parens. Sed ibi deli-
ctum est in causa, ideò non propriè fallit. Aut paciscuntur
de hæreditate tertij: & tunc si hominis incerti valet pactũ:
vt. ff. pro so. l. iij. §. de illo. Si verò certi, tunc si ratione pr̨ece-
dentis contractus, valet: vt. ff. de act. empt. l. si quis seruũ. ar.
ff. so. matri. l. si constãte. §. si mulieri. secundũ Dyn. Et ita no.
in. l. si quis seruũ. vel secundũ Gul. de Sig. ibi loquitur de hæ-
reditate hominis liberti. Vel secundũ Iaco. de But. ibi loqui
tur de pacto necessario. ¶ Hoc autem cessante, distingue an
accessoriè veniat in pactum talis hæreditas: & tunc bene: vt
ff. de hære. vel act. ven. l. ij. §. illud. ar. ff. de contrahen. emptio.
in modicis. & ibi nota. &. C. per quas pers. not. acqui. l. per
liberum. & j. de iure pa. ex literis. Aut principaliter & tunc
si est pactum liberatorium concernens personam paciscen-
tis tantũ: & tunc valet: vt. ff. e. l. & suum hæredẽ. §. idem pro-
bat. secundũ Gul. de Cug. Si verò est obligatorium valet, cõ-
sentiente illo tertio, de cuius h̨ereditate agitur, & aliter nõ
vt. C. e. l. fi. & hoc verum, perseuerãte consensu, & aliâs non.
Aliâs pactum hmõi illi tolleret liberum testandi arbitrium
quod esse non põt. Et ita not. Cyn. in. d. l. fi. in fine oppo. Et
idem voluit dicere in effectu Io. And. in additionibus Spe.
parte. iiij. e. ti. in prin. ¶ Quod dixi duos de hæreditate ter-
tij, illo consentiẽte, posse pacisci: sanè intellige, videlicet nõ
tali modo, ꝙ paciscãtur, ꝙ ipsi vel eorum alter, tertio succe-
dant: quia de hoc disponere non possunt, etiam illo consen-
tiente: quia nec ille de hoc pacisci posset: vt. d. l. pactum. &
ita esset contra bonos mores. & quia nil dandum, vel fien-
dum contineret hincinde. Sed hoc modo, ꝙ si contingat
hæreditatem talis venire ad nos, diuidemus eam sic: & tunc
de illius voluntate: aliâs non. Iste enim est verus intellectus
d. l. fi. secundũ Iaco. de But. Punitur autem cõtra pr̨emissa:
quia aufertur ab eo hæreditas, sicut ab indigno: vt. ff. de do-
na. l. quidam. cum si.

2 ¶ †SECVNDO iuxta p̃missa q̃rit Colle. pone, ꝙ duo
æqualis gradus paciscuntur de hæreditate viuentis æquali-
ter diuidenda. & interponunt iuramentum illius viuentis
non requisito consensu: nunquid tenet iuramentum? dicit
Collec. se vidisse in cancellaria multos dicentes, ꝙ sic: quia
æqualitas gradus tollit timorem mortis alienæ captãdę. ar.
de elec. per venerabilem. vbi tenet iuramentum saltem quo
ad hoc, ꝙ non possit cõtrauenire posteà. Sed dicit, ꝙ à Do-
ctoribus ibi congregratis, fuit determinatũ contrariũ quia
esset in præiudicium illius viuentis: vt non auderet facere
testamentum: vel quia machinaretur in mortem ipsius. ar.
eo. titu. quanuis. lib. vj. & j. c. per venerabilem. de voluntate
viuentis fuit interpositum iuramentum, etiam si sub condi
tione esset iuratum, videlicet si hæreditas illius ad nos per-
uenerit. per. d. l. fi. Punitur autem cõtra præmissa paciscẽs.
3 ¶ †TERTIO quærit Collec. pone: promitto alicui omnia
bona mea post mortẽ meam: nunquid p hoc tollatur libera
testandi facultas, & dispositio effectualiter de hæreditate
viuentis? glo. in. d. l. fi. videtur dicerę, ꝙ sic. ar. C. vt ab hæred.
act. incip. l. vna & qualiter tunc cognoscitur, an sit donatio
causa mortis, vel inter viuos dicitur. ff. de dona. cau. mor. l.
Seia. & no. C. de iure dotiũ. l. ij. Sed non placet Ia. de Ra. &
Pet. de Bel. perti. ꝙ intelligatur de bonis post quæsitis. Nec
per hoc tollitur libera testandi facultas. ar. l. pactum. C. e. &
ff. de verb. obli. l. stipulatio hoc modo concepta. Sed fatẽtur
bene, ꝙ quo ad bona præsentia tempore promissionis valet
promissio: vt. l. proxi. alle. quia per hoc non infringitur tunc
libera testandi facultas: Et ex hoc determinauit quæstionẽ.
pone, recepit. T. domũ à monasterio hoc pacto, ꝙ monaste-
rium dimidiũ bonorum suorum haberet post mortem: tale
pactum se refert tantùm ad tempus mortis. Simile in legato
ff. de au. & ar. le. si ita. Et est casus secundũ Pe. ff. de le. ij. l. vlti.
§. qui indiuisiam. Nec ob. de priuil. quia circa. quia ibi dispo-
sitio fit sub quodã nomine vniuerso. Et fa. notata Hosti. de
rescrip. quia nonnulli. Hinc est, ꝙ si miles non habens in bo
nis, nisi cẽtũ & vnicum filium: cuidã nepoti suo dedit quin
tam partem hæreditatis: qui tamen tempore mortis habet
mille: nepos habebit quintã, nedũ de centũ sed de mille: qa
hic non fit donatio per verba generalia, vt in prima. q. sed
per vniuersalia: quia in vniuersali augmenta veniunt. ff. de-
leg. ij. l. peculium. in prin. & de le. j. l. grege. Et quia hæreditas
non potest se referre, nisi ad tempus mortis. ar. ff. de hæred.
vel ac. ven. l. j. Et sic procedit. c. quia circa. Nam decima epi-
scopalis est quoddã vniuersum, sicut ius parochiale vel epi-
scopale. de offi. or. conqueren. de pr̨escrip. cum olim. & c. ve-
niens. quæ sic dissoluatur ad. c. licet. de deci. Et ꝙ vniuersum
magis extendatur, inducit Collec. de præben. quanuis. ij. re-
spon. lib. vj. quæritur sequendo dicta Collec.
4 ¶ †QVARTO, an seu quãr Papa põt gratias facere de
beneficijs viuentium ante mortem illorum? & dic, ꝙ de ple
nitudine pr̨etatis hoc in genere potest de rescrip. tibi qui. de
præb. licet. & c. is cui. lib. vj. Tamen in specie cõferre vel re-
seruare ad instantiam certæ personę non debet, secundum
Collec. j. de conces. præb. nulla. quia ratio illius concilij na-
turalis est, & pro bono publico inducta: & publica vtilitas
prætextu priuilegij vacillare non debet. C. de priuil. sch. l. ij.
libr. xij. not. xxv. q. ij. fisco. Sic potest intelligi. c. licet. alleg. in
prin. secundum eum. licet reseruare posit illius contempla-
tiõe, eo tamen ignorante, ne detur occasio &c. de cõces. præ.
detestãda. lib. vj. secundõ eum. Saluo, ꝙ in alium datum, quã
mortis, puta, per speratũ cõtractum matrimonij promotio-
nem, assecutionẽ, aut religionis ingressum facere põt Papa,
prout continuò facit gratias de beneficijs viuentium: quia
ratio. d. l. fi. omnino cessat. Nam de stylo Cancellariæ his ca-
sibus in literis exciperetur casus vacationis per mortem. igi
tur. ar. ff. de iuris. pa. l. adigere. §. quanuis. ¶ Quintò quia hic
Pr̨elatus iuri suo futuro cõferendi renuntiare nõ põt. Pos-
sem aliam materiã cumulare, videlicet, qualiter quis iuri fu-
turo renũciet, de quo dicam j. eo. c. fi. in. iiij. oppositione.

Summarium.

SVMMARIVM.

1 *Pensio nunquid augeri debeat, redditibus auctis.*

2 *Simonia in specie de qua hic, an commissa dicatur?*

¶ CAP. VI.

CVm clerici. ¶ Casus. Is qui per pactum pensionis augendę adept⁹ est ecclesiam, debet illa priuari: & aliâs canonice puniri. Secunda pars ibi: *non ad eam*, & pars huius de censi. cum clerici. ¶ Expone literã. *personis*. i. prælatis. iuxta vulgare Anglię, vbi scribit sicut in Apulia Abbates, & in prouincia priores. Hostien. *Ecclesijs*. ac si licita esset pactio, eędem ecclesiæ remanerent pro pensionibus oblig. ff. de iudi. l. fideicõ. § tractatum est. & § quid tamen. & de vsuf. l. hactenus. Nec ob. ff. de contrahen. empt. l. si. § si. quia ibi tantũ personalis obligatio interuenitur, & non fuerunt res oblig. Inno. *Extirpandæ*: ad quod debet semper prælatos intẽdere. de fil. presb. ad extirpandas. de pręben. extirpandæ. de insti. c. iij. § j. Hostien. *Spoliatis*, in bona parte sumitur. Hosti. Concordantias vide de resti. spo. conquerente. in prin. Nouel. *Aliàs*. i. alio modo q. d. non sufficit, ꝙ priuentur ecclesijs, primo necesse est, ꝙ eis pœna cannnica imponatur: vt sequitur Hostien.

1 ¶ † PRIMO quæri põt nunqd auctis redditibus, pẽsio sit augẽda: vide Ber. hic in gl. ij. q̃ idẽ no. j̃. de censi. ꝓhibemus. ¶ Sol. nõ est augẽda pensio, si ex diligẽtia clericorũ reditus augmẽtati sunt, vt hic in. ij. glo. Ber. Secus si ex ꝓspera fortuna, secũdũ Tran. Quod intellige, si necessitas, vel paupertas illius, cui debet̃ pensio hoc exigat: nec clãculo, sed palam & publicè fiat capitulo cõsentiente, & iudicis autho. vt. ff. de admi. tut. l. nõ existimo. j̃. de præbẽ. exposuisti. de his, q̃ fi. à pręb. c. tua. & c. pastoralis. & vt eccle. bñfi. c. vno. Si verò talis causa nõ subest, bursa priuata nõ replebit̃ meo iudicio, sed potius diuinus cultus, qui sẽp est augendus. Et sic loquit̃ exp̃sse de consti. cũ ar. & c. penul. vbi de hoc. Et iunge quod no. j̃. ti. j. de cætero. Host. idem Hen. remittens ad not. sua j̃. de cẽsi. pro hibemus. & Collec. inducẽs ad hoc, quod totum periculũ ad ecclesias spectat: & ꝙ nec propter defectum is, cui soluitur pensio, aliquam faceret recompensationem remittens ad collecta sua. de loca. potuit.

2 ¶ † SECVNDO quæri potest, quid si clericus, cui confertur beneficium, dicit ꝙ nõ recipiet, nisi diminuatur pensio. Et ideò sibi conferatur, hoc acto, ꝙ pensio minuatur: nunquid est simonia? nõ videtur quia cessat ratio capituli: quia ꝑ hoc non facilius, sed difficili⁹ sibi confert̃ beneficiũ. crederem hoc verum esse, si principaliter propter hoc non moueretur sed propter seruitium diuinum. & secundariò propter augmentum temporalium ex remissione pensionis: aliâs secus per ea, quæ colligũtur de cele. mis. c. j. Collec. vide quod dicam. j̃. c. pactiones. in prima oppositione.

SVMMARIVM.

1 *Decima de pensionibus nunquid solui debeat.*

2 *Pactum si est à lege reprobatum, vel damnatum, eique pœna addatur, an iusiurandum quid iuris?*

3 *Seculares & regulares prælatos feudum dare de nouo posse.*

4 *Pacta de quibus hic, quatenus valere dicantur?*

¶ CAP. VII.

PLerique. ¶ Casus. Etiam rem suam locando, vel in feudũ concedendo, non potest apponere pactum, per quod iuri parochiali alterius ecclesiæ derogetur. Diuidit̃, vt duæ proximę. Secũda ibi: *cum autem*. ¶ Expone literã, *locans*. inquilinis. de lo. c. penul. Hic Collec. format de materia locationum aliquas quæstiones, de quibus dicam. j̃. de loca. ¶ Et ibi: *feuda*: hæc sita erãt in alienis parochijs. Vincen. *Concedunt*. ergo seculares & regulares concedunt feuda. de hoc. de feu. c. ij. & in feu. x. coll. Episcopum, vel Abbatem. in tub. & nigro. *Parochialium* specialiũ, vel generalium. Nam & totus episcopatus dicitur parochia Episcopi. de dona. Apostolicè. circa prin. In nulli⁹ autem præiudicium, vel fraudem hoc fieri posset. de testa. requisisti. de priuil. in huiusmodi. *Conductores*, domorum. *Et*, locantibus vel feuda concedentibus. *Sepulturam*, reprobatur hoc. Tum quia talis pactio videtur simoniaca. Tum, quia talis videtur electus. ar. xxij. q. iij. constituit. xiij. q. ij. c. placuit. § sed aliud. Hosti. *reprobamus*. i. non seruandum decernimus: quia cõtra Can. xvj. q. j. si quis laicus. & c. decimas. & c. quæsti. *præceptum*. quod parochialis ecclesia principere debuisset. *Parochiali*. in cuius ignorantiam id factum est. xxvij. q. j. si quis rapiunt. lo. & j̃. de simo. de hoc Vin. *reddatur*. quo ad sepulturam. dic hodie, vt. j̃. de sepul. c. j. lib. vj. & & cle. cupientes. in fi. de pœ. & no. in dicto. c. j. quod hic dicebat Hosti. ¶ Dicebat etiam hic Hosti. ecclesiam parochialem posse agere contra percipiẽtem, vt hic. & j̃. tit. j. veniẽs. de præben. dilecto. in fi. de rebus eccle. non alie. ad nostram. de sepul. cum liberũ. & c. seq. & c. in nostra. de deci. cum homines. ff. si certum pe. l. si me & Titium. potest tamẽ ecclesia si voluerit etiã agere contra illũ, qui soluit. ar. xij. q. ij. Apostolicos. C. si tu. vel cura. l. iij. Fa. quòd no. de re. eccle. nõ alie.

1 si quis. ¶ † Notat Hosti. ibi: *conductores*: decimam de pensionibus soluendam. de deci. cõmissum. & c. tua nobis. Sed nõ videt Nouella hoc colligi hic, cum locator, non conductor pensionis decimam soluat: sed est mens huius literæ, ꝙ personales, vel etiam prædiales decimas cõductor soluere ecclesię locaret. & ꝙ parochialis, vel prędialis decima fraudabat̃. ¶ † Secundò no. secundũ Inno. ꝙ vbi pactum est reproba-

2 tum, seu damnatum à lege. & hoc modo contra legem non tenet. Et ideò, si pœna pacto adiungatur, vel iuramentum, nec tenet pœna, nec iusiurandum. ff. de pact. l. iure gentium § vlt. & l. sic. ff. de verb. obli. l. si stipuler. & l. stipulatio hęc. Si verò pactum est præter legem, non tenet, sed pœna adiecta valet: vt. ff. de verb. obli. l. stipulatio ista § alteri. Si verò pactum est secundũ leg. & pactum tenet & pœna: ita tamẽ ꝙ alterum tantum petat quod velit. ff. de pact. l. rescriptum § si pacto. & C. de pact. l. siue secundũ eũ. Et hoc no. Accur. C. de pact. l. pacta, quæ contra legem. vbi habes ad plenum in Cyn. de viribus pactorum petendi & non petendi. & iunge quæ scribam. j̃. eo. c. fi. in. v. oppositione. ¶ De hoc autem vlti. an satis sit pœnã solui, & an ecclesiastici viri istã petere possint? dic, vt. j̃. de arbi. dilecti. & per Hosti. j̃. de pœ. c. suam. Et vide quæstionem de re. iuris bona fides. Hic autem de spirituali ad temporale fiebat pactum, quod non licet. j̃. c. j. ideò autem non valet pœnæ promissio in primo casu: quia nõn tenet priuile. ideò nec accessorium. de fi. instru. inter dilectos. in fi. & j̃. ti. j. c. j. Sed illud æque faceret contra dictum secundum.

3 ¶ † Tertiò no. seculares & regulares Prælatos feudum dare posse de nouo, secundum Collec. Quod intelligit de feudis antiquis, aliâs non: vt. j̃. de feu. ex parte. Remittit Collec. ad lecta & no. de rebus ecc. non alienandis. c. ij. in fi. lib. vj.

4 ¶ † Quærit Collec. nunquid pacta de quibus hic dicitur, valent saltem quo ad paciscentes? & dic, ꝙ glo. & Hugu. videntur tenere, ꝙ sic. xvj. q. j. si quis laicus. licet non valeant quoad hoc quim ecclesia possit petere à quolibet possessore. Nam ex pacto non mutatur tributorum conditio. C. de censi. & reli. l. omnis. vt no. Archid. in. c. alleg. Nec ob. C. de censi. l. apud. lib. x. quia loquitur vbi procur. fisci vẽdit. ideò non culpa eius, &c. Sed in. l. omnes vendit priuatus. Et fa. ꝙ valeant inter paciscentẽ. ff. de pact. l. epistola § pactum. quæ alleg. j̃. de deci. in aliquibus. in prima glo. Inducit no. Dyn. de re. iuris. nemo. lib. vj. Dicit tamen Collec. ꝙ hic hęc litera in verbo penitus, & ratio præcedens hunc non patiũtur intellectum. Et ad hoc ꝙ ecclesia habeat hic regressum, contra vtrunq; inducit de re eccle. non alie. si quis. ad fi. cum ibi notatis. ¶ Supple. glo. in glo. j. ibi: *monendus est*: de hoc. j̃. de deci. tua. ij. in fi. ¶ Et ibi: *valet pactum*. alleg. Hosti. de contrahen. emp. l. si. § si. ff. de vsuf. l. vsufru. legato § hactenus. Aliâs est. l. si pendentes § si quis. ¶ Et in fi. fa. quod dicam secundũ

Vin.j.de censi.cum instantia.Nouella.

SVMMARIVM.

1 *Pactio qn.sin in spiritualibus permissa,& quænam prohibita?*
2 *Renunciatio simplex facta parte præsente,quã vim habere dicatur?*
3 *Pactum turpe,an sit seruandum?Et quid de pacto impossibili?nu.seq.*

¶ CAP. VIII.

PActiones. Cas.Non valet pactio in spiritualibus,vel quę peccatum inducit,vel etiam quæ de iure,vel de facto est impossibilis.Et primò ponit dictũ,& eius rationem,ibi:*cum in huiusmodi*.Secundò illud ampliat,& pbat ibi:*quod etiam*.Et ibi,*nam*.¶ Expone literam.*Spiritualibus*.puta eccl'ijs,de decimis,mortuarijs & similibus:vt c.tribus pręceden.Idem de annexis spũalibus.de re.permu.q̃situm.vbi de hoc Hosti.nisi forte spũale veniret in pactũ pmutationis.de re.pmu.ad q̃ones Inn.*Omnes*.j.q.ij.q̃pio.Inno.*De alijs*.f.conuentibus.Inno.*Vergunt*.j.de iureiur.si verò.Inno.*In huiusmodi*.spũalibus.vel annexis.*Pactio*.spũlis.& qd sequitur de cõuentione intelligitur de generali.Nã cõuentionis verbũ generale est.ff.de pact.l.j.§.ij.Cõuentionis aũt tres sunt spẽs.ff.e.l.cõuẽtionũ.Gof.*Omnino*.vt nec tacitè hoc agatur.Quod dic,vt not.de simo.c.fi.Hosti.*Quòd etiam*.f.q nulli⁹ sint momẽti.*Detrimentum*.supp.scdm cano.Nec mirũ.nã & iuxta &c.quod sic cõtinuatur.Hosti.*Turpe*.licet non sit de re turpi:sed est turpe,quia turpiter factũ:vt quia interuenit dolus,vel simonia.ff.de pact.l.iure gẽtium.§.dolo.C.de inuti.stipu.l.dolo.Inn.Vel est pactũ rei turpis,vt verbum sonat:vt cũ pmitto interficere hominẽ.Inn.Pactum turpe,quãdo id qd pmittitur,licitũ est:sed conditio adiecta facit illud illicitũ:vt promitto.x.hoc licitum:si hominem interfeceris,hoc illicitum,vel pactũ turpe in se:vt in primo exemplo.vel propter rem turpem:vt in scdo.Hosti.*De iure*.publico.Nam priuato posset quis renunciare in sui præiudiciũ tantum.C.e.tit.l.penul.Ad quod facit quod not.s̃.c.proxi.Allegat Innoc.pro concord.text.ff.de pact.l.iure gentium.§.prætor.& exemplificat,vt quòd consanguineam ducat in vxorem.*De facto*.de reg.iur.impossibiliũ.vt quòd cęlum pedibus corporis ascendet.Inn.

¶ PRIMO opponitur,videtur enim:q pactio,seu cõuentio in spũalibus valere possit.j.de re.pmu.ad q̃nes.de elec.significasti.de seruis nõ or.eo libentius.de pręben.significatum.xxiij.dist.quãquã.xviij.q.ij.Eleuterius.de condi.appo.
1 verum.de iur.pa.pręterea.¶ †Sol.Cõuentio inhõnesta,& de re tẽporali facta in spũalibus est prohibita,vt hîc:sed honesta & de re spirituali,& aĺs licita apponi põt:vt in cõtrariũ scdm Host.& Nouellam.Sed quõ cognoscã quòd sit huiusmodi de re spũali honesta,& aĺs licita,aut inhonesta,vel aliàs illicita hoc non dicunt.& ita relinquũt totum dubiũ quasi in tanta pplexitate & difficultate sicut ante erat.Præterea ĩ hoc qd subdũt de licita,vel illicita.honesta,vel inhonesta,ipsi incidunt in mẽbrũ aliud pacti inualidi.j.sequens.Videamus hoc ergo solùm,videlicet qualiter ea sola ratiõe,quia super re spũali facta sic pactio dicatur infecta à iure.& Ber.hîc.Dico igitur tibi,q hîc ponitur regula,videlicet,q pro spũalibus obtinẽdis,omnis pactio,omnisq; cõuẽtio cessare debet:& si iteruenerit nulli⁹ est momẽti.Patet de collatione beneficij.s̃.eo.c.accepimus.&.c.seq.& de renun.s̃.e.cum pridem.Et idem intelligo de receptiõe,acceptatione,seu consensu:vt si cõueniretur cũ electo de pecunia sibi danda:vt electioni cõsentiret,saluo eo,quod scripsi.s̃.eo.vt clerici.in.ij.q.Nam ita consistit spiritualitas in acceptando vacationem,sicut in ipsa vacatione.arg.j.de pręben.si tibi absenti.lib.vj.¶ Fallẽtiæ tamen poni possunt.Prima est enim cum inter ecclesias de re spũali agitur,sicut de tẽporali,vel pphana:vtpote:tanquã de proprietate:vt videlicet,cũ est quæstio inter duas ecclesias ad quam sepultura,vel decima certa pertineat,pacisci possunt super ea:vt.j.eo.c.pactum.lib.vj.Et hoc modo de huiusmodi spiritualibus inuicem possunt permutationes fieri inter ipsas:vt.j.de ter.permu.c.ad quæstiões.Et hoc mod o dicerẽ,q si esset qõ inter ecclesiã & alios clericos,vel laicos,an deberent sibi decimam soluere,aut ĩ ipsa sepeliri ecclesia:aut ab ipsa recipere alia ecclesiastica sacramẽta seu eius spirituali iurisditiõi subesse:de hoc pacisci posset ex causa iuris solennitate seruata,ex identitate rationis.Secundo fallit,vbi inesset actui gesto.ex natura sua,aut ab ipsius institutione,vel ex iuris communis statuti seu consuetudinis dispositione conditio in conuentione deducta:aliàs tamen non improbata à iure.Quod psequere vt latè deduxi post Innoc.s̃.de elect.significasti in tribus quæstionib⁹ primis,vbi videas not.super hoc p Henr.Et ita procedũt.c.significasti.&.c.significatũ alleg.Et p hoc deciduntur multæ q̃stiones tactę.j.de simo.nobis fuit.Quas ibi psequere in distinctione Henri.Et hoc intellige etiã si diceret paciscentes,se inuicem aliàs hoc fuisse facturos,etiã si ne pactione prędicta.Quod psequere vt Henri.post Nouellã.in dicto.c nobis.¶ Item fallit in sacramento matrimonij,in quo interuenit conditio.& cõuẽtio etiã tẽporalis:dũ modo non sint cõtra substãtiã cõiugij:aut alias turpes,vel impossibiles.j.de cõdi.appo.c.fi.& p totũ.¶ Item fallit vbi authoritas,vel approbatio superioris ad hoc potestatẽ habẽtis,omne viciũ purgans interueniret.Quod dic,vt legit & no.de pb.nisi essent.vbi de hoc dicã.¶ Item fallit generaliter in spũalib⁹,quæ nõ p psonas,sed per ecclesias obtinẽtur,& nõ psonis,sed ecclesijs imediatè cõferunt:sicut sunt decimæ &c.ecclesiarũ iura:vt hîc in verbo obtinẽdis à cõtrario,& dicto.c.pactũ.vnde relinquere possem ecclesię totũ patrimoniũ meũ,aut vnã vel duas ipsius decimas cum certis conditionib⁹ & modis etiã spũalitatẽ directè cõcernẽtibus:vtputa,q ecclesia p aiabus mei & parentũ meorũ,singulis ãnis ppetuo faceret certum officiũ celebrari.ar.ff.de pact.l.in traditionibus.&.d.c.significatũ.¶ Itẽ fallit in sepultura:quia secũdũ quosdã recipit cõditionẽ:sed nõ propter hoc recipit conuentionem pręcedentem.vt.j.de sepul.c.aiarũ.li.vj.Et clemen.j.e.ti.& clem.cupiẽtes.de pœ.Sed ille loquif de conuentione expressa electiua ad electionẽ sepulturę,nõ de tacita,quæ ex acceptatione conditionis per eligentem sepulturã appositæ oriretur.quod decidã in.c.animarum alleg.Qualiter autem infecta pactiò inficiat actum spũalẽ,cui adijcitur dicam.j.de simo.c.nobis fuit.&.c.fi.e.ti.& iunge quod scripsi.j.ti.j.statuimus.in prima oppositione.

¶ SECVNDO opponitur,quia hîc videtur innui à cõtrario sensu literę q pactũ sup alia,q̃ spirituali re interpositũ,qd nõ vergit in aĩę detrimẽtũ:nec est turpe:vel rei turpis:aut impossibile de iure,vel de facto:semper seruãdũ est contra quod videtur,quia tale etiam pactum si tamen sit cõtra naturam contractus,non est seruandum.ff.de preca.l.cum precario.j.de preca.c.fi.vbi de hoc.Et idem si sit cõtra naturam rei:vt.ff.de vsu.& ha.l.p seruũ.§.j.&.j.de conditio.apposi.c.fi.allegato.¶ Solutio.dic quòd in contrarijs sunt etiã alię exceptiones,in quibus nõ habet locũ argumentum à contrario sensu,pro eo,q in cõtrariũ sunt tex.expressi allegati.ar.ei⁹ quod not.Cyn⁹.C.de episco.& cler.l.conuẽticulã.& Nouel.s̃.de elect.publicato.Sed qd dixi de cõtrario & cõtractus,intellige si sit cõtra essentialia seu formã essentialẽ ipsius cõtractus:vt.l.cũ precar.&.c.fi.alle.Secus si cõtra accidẽtalia seu formã accidẽtalẽ ipsius cõtractus:vt.ff.de pac.l.pacisci.p so.l.verũ.§.j.de re iudi.si cõuenerit.Et quod dixi de pac.cõtra naturã rei,intellige cũ ex interuallo adijcitur:vt.l.p seruũ.§.j.Aut si in ipso cõtractu adijcif tñ ipi rei in essentialib⁹ suis cõtrarium est.vt.d.l.p seruum.§.j.l.ij.rñ.Sed si in accidentalibus contrarietur,vitiatur.sed non vitiat contractum:vt.ff.si vsuf.pe.l.vti frui.§.j.secũdum Henri.hîc post Ia.de ra.Pe.de bel:pert.& Cy.C.de iur.emphi.l.ij.ad fi.iij.quæstionis.quos sequitur Bar.ff.de do.cau.mor l.vbi.& plenius dicam.j.de con.app.c.fi.

¶ TERTIO & quasi eodẽ modo ad idem opponitur.Nam si tecũ paciscor quòd alteri dabis.x:hoc pactũ non est hîc damnatũ:& tñ nihilominus nõ valet:vt.ff.de ver.obli.

l.stipulatio

l.stipulatio ista.§.alteri.&.§.si qs alij.Sed solue vt solui ad oppositionē pximè pcedentē,videlicet q etiā fallit ibi regula: pacta seruabo.pro eo,q non valet pactū,nisi paciscētis interfuit:vt in cōtrarijs legitur & notatur.Et dic de hoc,vt scripsi.s̄.eo.c.j.in.iij.q.¶ Et hic posses ad materiā iungere quæstionem do.Raynerij de forliuio,quæ incipit:Quidam Baro.quæ est in lib.meo quæstionū & repetitionū in pgameno,fo.cij.quam quia nimis vagatur extra materiā & nimis est prolixa etiam,causa breuitatis omitto.

¶ QVARTO ad idem opponitur,quasi etiam eodem modo.Nam pactū per quod iuri futuro renunciatur nō est specialiter hic damnatū:& tamen nō videtur quòd valeat: vt.ff.quorū leg.l.j.§.quod ait pretor.in fi.cum multis cōcor. ibi signatis.¶ Solui potest vt alia duo proximè præcedētia. vel dic & melius,quòd in contrarijs nō loquitur de pacto, sed de simplici vnius consensu repudiatione,aut renūciatione.Et ideò si quæras qualiter iuri futuro pōt renūciari?dicit glo.C.de pact.l.j.quòd per pactum renunciari pōt iuri futuro:vt ibi probatur,sed non per simplicem renunciationem sine pacto:vt in contrario.&.ff.de leg.ij.l.si ita sit scriptum. §.si sub cōditione.Et hanc sequitur Dy.& Bart.in.d.§.si sub conditione.& est arg.j̄.de simo.c.fi.Et est ratio diuersitatis, quia pactum nititur consensu duorū,renunciatio cōsensu vnius tantū.ideò maioris valoris est pactum,vt not.glos.in d.l.j.Ex quo sequitur quòd pactum cōtra voluntatē defuncti fieri non posset coniungendo ibi glos.cū tex.quod tamē non pcederet si pactum esset prohibitū per defunctum alicuius fauore.Nā tunc illo volēte valeret.C.de fideius.l.quoties.vt no.Ber.in.d.l.j.¶ Verum quod dicit glo.per repudiationem,seu renūciationē simplicē sine pacto posse tolli ius futurū,intelligit Iaco.de Are.cū simpliciter quis renunciat iuri futuro,absente aduersario.Nā si eo præsēte renūciaret, haberet vim pacti & valeret:vt.ff.de pact.l.tale pactū.Et ita intelligit.ff.de cura.bo.dan.l.j.Sed Pe.de Bel.pti.dicit,q cū est tale ius in cuius acquisitione interuenit volūtas duorū, sicut qui agunt inter viuos tūc,siue sit ius pn̄s,siue futurū, requiritur consensus vtriusq; in dissoluendo,sicut in contrahendo:vt.ff.de re.iur.nihil tam naturale.Sed si vnius solùm voluntate nitatur,sicut in vltima volūtate est:tunc iuri præsenti renūciari potest:vt.ff.ad leg.aqui.l.proinde. Sed si futurum est illud extra iudiciū simplici renūciatione,nō tollitur:vt.§.si sub cōditione.Secus si in iudicio:vt.ff.de acqui.hære.l.in prelium.ad finē.& no.e.ti.is qui.ff.de cura.bo.
2 dan.l.j.¶ † Placet tamen Cy.C.de pact.l.j.qui ibi præmissa recitat in oppositione secunda,q simplex renūciatio facta præsente parte,habeat vim pacti,& futurum ius tollat:quia tacita voluntas pro expressa habetur,cum de suo cōmodo tractetur.ar.ff.man.qui patitur.inducens notata.j̄.de re.iur. qui tacet.lib.vj.&.C.e.l.penul.Cui satis assentit Iaco.de Butrig.quia cùm de fauore tractatur,si nō valet,vt ago,valeat vt valere pōt.ff.de accept.an vtilis.Ideò & dicit,quòd ideò renunciatio simplex operatur de natura sua super iure præsenti,& non super iure futuro:quia renunciare est aliquid à se abdicare,quod habuisse præsupponit.ar.ff.de condi.& demon.l.Titio vsusfructus.Et quia in futuro nō cadit velle:& p cōsequēs nec nolle.ar.ff.de re.iur.eius est velle. Item,quia verba plata scdm præsens tēpus operātur scdm illud si possunt.& si nō possunt:nō operātur scdm aliud.Et hinc est,q verbum præsentis temporis non porrigitur ad futurum.vt ff.de au.& arg.leg.l.si quis ita.de ver.obl.si à colono.de ver. sig.verbum erit.Modo verbum renūciationis sonat in præsens,& verbum pacti in futurum.igitur secus in renunciatione sicut in pacto.¶ Item circa dictum Pet.de iure quæsito consensu duorū.dicit But.quòd illud intelligitur de iure residente apud duos,quod non ponitur,nisi consensu amborum,subaudi directè:& ita non per renunciationem,sed per pactum solùm,directè tamen:vt dixi:vt.l.Pompo.scribit.&.l.seq.ff.de neg.gest.sed bene per indirectum tollitur consensu vnius solùm:vt.ff.de solu.l.solutione.Sed si nō residet apud duos,sed apud vnum tantum,sicut dominū,illi⁹ solius consensu applicari potest:vt.ff.pro derelic.per totū. Certum est autē de eo,quod ab vnius solius voluntate progreditur,& in vnius solius persona residet,illius repudiatio sola tollit,si præsens fit.Patet in legato,quod non depēdet, nisi à volūtate testatoris.ff.de leg.ij.l.cum pater.§.surdo.& residet solum in legatario.Nec obst.§.quod ait prętor.quia ibi ratio est,ne consensus ante aditam hęreditatem pariat materiam delinquendi.Nam si hęres posteà non adiret,reperiretur legatarius rem alienā ppria authoritate apprehēdisse:& sic delinquisse,scdm But.Verū in.d.§.quod ait prętor.dicit Bar.aliter ad dictū.§.solui posse quia verba edicti illius,requirunt q ad eum, qui consentit res pertineat pro eo,quòd non est ibi renunciatio vera,sed patiētia simplex vel consensus non habēs vim renūciationis in eo,ad quem res pertinet.Item ad.§.quod ait.Aliter soluit Iaco.de ra.d.q ibi non cōsensus est animo paciscendi,seu se obligādi.Dyn. verò & Ioā.fa.dicunt.quòd ibi loquitur de tacito pacto,qd ad talem repudiationē non sufficit.Sed istud obuiat nimis prædictę decisioni Iaco.de Are.& Iaco.de But.qui volunt renūciari posse iuri futuro,pręsente parte in vim taciti pacti.Ideò sta cū solutione But.Dicit hic Collec.esse expressum de iure isto,quòd renūciari pōt iuri futuro.de renū.c. sanè.&.c.veniens.de rescrip.ad audientiā.Fa.quia ius futurū cōcedi pōt.de conces.præb.c.ij.de re iudi.Abbate.li.vj. Gos.& renunciari.j̄.de reg.iur.c.j.¶ Item probat per hoc, quia si in absentia debitoris mei faciam pactū,vel promittam,quòd non petam debitum,quod ex tali causa mihi debetur,valet:vt patet ex lectis.& not.s̄.eo.c.j.Ergo multò fortius iuri competituro renunciatur absente parte:quia facilius impediuntur contrahenda,&c.de iureiur.quēadmodum.¶ Dicebat Io.Rolandi tunc licenciatus Aurelianeñ. legēs dictū.§.quod ait.nunc verò doctor & Eps Ambianeñ. dans pro regula,quòd super futuro iure possum actum gerere pro nunc,vt tunc teneat,& mihi prȩiudicet:cū futurū factum fuerit pręsens.Et sic loquitur.l.si fundus.§.alienam. ff.de pig.act.& de verbo.obli.l.si rem meam.&.C.de pact. l.j.Sed si volo facere actum super iure futuro,vt pronūc teneat:nec mihi nunc præiudicat:nec tunc recōualescet.Subaudi si solum processit ex simplici volūtate.Sic loquitur.ff. quod cum eo.l.pe.Nec sufficit hoc casu cōsensus duorum, seu vni⁹ repudiatio facta præsente altero,quicquid dixerit Iaco.de Are.& Butri.pro eo,quòd pactum requirit animū paciscendi vltra consensum ambarū partiū scdm eum.Sed licet dicta istius dn̄i aures mulceant,tamen nil securū effectualiter agunt.Regulę enim datę p eum,relinquūt intactū id,de quo solum principaliter dubitatur,videlicet per quē modū possum super iure sic actum de pręsenti gerere,q valeat i effectu,dū futurū factū erit pn̄s:an videlicet p renūciationē,seu repudiationē simplicē fieri hoc possit sine pacto. ¶ Præterea id in quo discedit à Ia.de Are.& But.nō placet: qa renūcians pn̄te illo,cui ex ipsa renūciatiōe vtilitas principaliter quæri debet:videt renūciare velle in fauorē ei⁹,& aīo illi donationē faciēdi.ar.ff.de re.iur.cui⁹ p errorē.iūcta l.si mulier.ff.de condi.ob cau.iunctis his,quæ scripsi.s̄.eo. cum pridē.in.ij.oppositione,quæ bonus repetans hic recitare haberet.Quid ergo dicēdū?finaliter dico,q aut loquimur de pacto,aut de simplici renūciatione seu repudiatiōe siue pacto.Si loqmur de pacto,aut loqmur de pacto spāli, aut de pacto gnāli.Si de spāli:tūc aut in pactū deducit renūciatio vt pronūc valeat.& tunc nec valet,nec postea recōualescit:quia sup illo,qd nō est,fundari non pōt aliqua dispositio de psenti.Nec anteq res esse incipiat,desinere pōt:vt.d. l.Titio vsusfructus.&.ff.de iniusto irri.rup.testā.l.v.§.j.cum concor.Nec hic est distinguendum de præsentia,vel absentia:quia de natura omnium factorū est,quòd requirūt præsentiam veram,vel fictam,vt dixi.s̄.e.cum pridem.oppositione.ij.Aut vt pro tunc valeat:& tunc secus.Et sic procedit.C.de pactis.l.ij.& Collect.x.si de feud.mi.controuer.

fu:c.moribus. Et ita in hoc sequor dictũ Io. Rolãdi. Si verò loquimur de pacto generali, tunc aut ex cã anteriori cõpetat ius aliquod, siue spes de pñti ad illud futurũ in diẽ certum, vel incertũ, aut sub cõditione qualibet cõsequẽdi: aut ad illud non competebat aliquod tale ius, siue spes ex causa anteriori. & primo casu cõprehendi posit sub pacti generalitate renũciationẽ generalẽ continẽte, tale ius, siue spes. & per cõsequens præiudicare in iure futuro. Secũdo verò casu secus. pro quo. ff. de trãsact. l. qui cũ tutoribus. §. fi. scdm vnũ intellectũ. &. ff. de libe. lega. l. post emãcipationẽ. Et istã doctrinam posuit Bar. ff. de ver. obl. l. qui Romæ. §. duo fratres. in solutione primi cõtrarij. & in. vj. q. ff. de cõdi. ob cau. l. qd seruus. in fi. Pro quo ar. ff. de sta. lib. l. j. & . ij. & . ff. de pac. l. tres fratres. ¶ Si verò de simplici renũciatione seu repudiatiõe loquimur: tunc potest etiã fieri distinctio. s. ꝓxima: quia tunc si tale ius sit est. oino futurũ, ꝙ ex cã anteriori ad illud nõ cõpetit spes, seu ius aliquod de pñti, nõ valet simplex renũciatio seu repudiatio illius iuris ꝑ prædicta. & in hoc satis concordãt oẽs. Sed si sit tale ius futurũ ad quod etiam de præsenti ex causa anteriori competat aliquod ius iam formatum, seu aliqua spes: & tunc aut renũciatur, seu repudiaẗ illud ius futurũ, & nõ põt, vt. §. si sub cõditione. alleg. Aut renunciatur illi spei siue iuri ad rem, quod ex cã anteriori cõpetit iam ad illud ius futurũ: & tunc valet & præiudicat in iure futuro, si contigerit casum futurũ deduci in pñs. & sic procedũt, q̃ scripsit hîc Collec. & q̃ legiẗ & not. de elec. si electio. li. vj. & de rescrip. grã. in cle. spes enim hoi cedi & donari põt: vt. C. de dona. l. spẽ. vide etiã q̃ scribã. j. e. c. quãuis. lib. vj. in. ij. q. principali. & . j. ti. j. c. j. in prima oppositione.

¶ QVINTO opponitur ad idẽ, & eodẽ modo: quia pactũ cõtinens pœnalẽ stipulationẽ hîc non dãnatã, vt videẗ, nõ valet, vt. ff. de ver. obl. l. hoc modo. & . l. si homo mortuus. ¶ Sol. ibi principalis cõuentio, seu principale pactum erat reprobatum à lege: quia impossibile de natura, vel de iure. & ideo nõ valebat. vnde nec mirũ si nec accessoriũ. i. pœnæ adiectio ibi erat inutilis. ar. C. de legi. l. nõ dubiũ. & . ff. de re. iur. cũ princip. & . c. accessoriũ. eo. tit. lib. vj. Aliter autẽ valeret pœnalis stipulatio etiã si principalis cõuẽtio nõ valeret, pro eo solũ, quia esset præter legẽ. i. omni legis auxilio destituta: vt insti. de inuti. stipu. §. alteri. Et fortiùs si vtrũq; esset secũdũ legem, vt. ff. e. l. rescriptũ. §. si pacto. ar. ff. de ver. obli. l. si ex legati. & de pact. l. vlt. cum ibi alleg. & scripsi. s. c. proximo. in. ij. notab. post Inno. Et hoc verũ, qñ stipulatio pœnalis incipit à præcedẽti cõuentione, sed si inciperet à cõditione: tunc si affirmatiua & impossibilis idẽ. ar. ff. de ver. obli. l. impossibilis. j. rñ. Sed si negatiua talis, cuiꝰ affirmatiua esset impossibilis secꝰ: quia tũc cõditio negatiua esset necessaria, quæ reddit actũ purũ: vt. d. l. impossibilis. ij. rñ. & . e. ti. l. in illa stipulatione. Nisi esset talis conditio ꝓpter quã inuitareẗ qs ad delinquendũ, vt. l. stipso hoc modo. & . l. si homo mortuus. alleg. ar. ff. de cõdi. insti. l. si quis sub cõditiõe. §. sed si sub iurisiur. cõditiõe. licet aũt cõditio necessaria faciat, vt dixi, actum cui inseriẗ purũ. ff. si cer. pet. l. cũ ad præsens. cũ. l. seq. Hoc verũ quoad obligationẽ: differtur tamẽ in cõtractibꝰ executio vsq; in diem euenietẽ, si tẽpus habet annexũ: vt. ff. de noua. l. si pupillus. §. si sub cõditiõe. cũ ibi no. & . d. l. in illa. j. rñ. ff. de ver. obli. Sed si tp̃s nõ habet annexũ: tunc est pura etiam quoad exactionẽ: vt. d. l. in illa. in fi. & . l. impossibilis. In institutione verò hæredis, si non habet tempus annexũ, pura est in totũ: vt. ff. de hæred. insti. l. seruũ meum. §. j. Et idẽ si habet tempus certũ annexum: quia tunc detrahitur adiectio temporis. ff. de hære. instit. l. hæreditas. & insti. de hęre. insti. §. hęres. Fallit tamẽ in milite. vt. ff. de mili. testa. l. miles ita. & . l. in fraudẽ. §. pen. & . C. de testa. mili. l. certi. Sed si tempus adiectũ est incertũ, æquiparatur cõditioni, & expectatur, vt. ff. de cõdi. & demon. l. dies incertus. Et ideò nõ conferẗ in diem certum: quia arguitur de tẽpore ad res. ff. de mili. testa. l. miles ita. Sed pro parte bonorũ solùm quis nõ põt decedere intestatus: vt legitur & not. ff. de hære. insti. l. j. §. ex fundo. & . l. quoties. §. si duo. & . l. ex facto. & . C. de hære. insti. l. quoties. Ergo pari ratione in tpe. Sed dies incertus æquiparatur conditioni: vt dixi. Et eius existẽtia retrotrahiẗ. & sic inspecto retrotractu semꝑ videẗ fuisse hæres. vt. ff. de testa. mili. l. quod diciẗ. in prin. & de acqui. hær. l. hæres. In legatis autẽ põt idẽ dici, quod in cõtractibꝰ per iura alleg. Henri. quę nũc nõ ex aĩo, quia pręsentẽ materiã nimis excedunt.

3 ¶ † SEXTO opponitur quia videtur, quòd pactum turpe sit seruãdũ: vt. j. de iureiur. c. debitores. ¶ Sol. cùm quæritur, vtrum pactum turpe sit seruandum, dic quòd si est turpe turpitudine indecentiæ respectu personæ, non tamẽ respectu boni moris: vt pactũ de curãdo cloacas, vel portãdis stercoribus in agro meo: bene valet scdm Hosti. hîc. Als autem tunc si ex parte stipulãtis, seu recipientis tantum turpe sit, nec interuenit iuramẽtum, licet valeat ipso iure, tamen nõ est de necessitate seruandũ: quia obstat exceptio. j. de iureiuran. debitores. j. rñ. C. de inuti. sti. l. dolo. ff. sol. mat. l. alia causa. §. elegãter. iuncta. ff. de re. iudi. l. nõ tantũ. & quod no. Hostiẽ. de solu. Odoar. in fi. Sic intelligitur quod scripsit hîc Hosti. dicens, quòd vbi id quod promittitur est in se honestum, & honestè promissum, quãuis turpiter & inhonestè exigatur, valet. j. quod me. cau. c. pe. de cõuer. cõiu. veniẽs. & c. dudũ. nisi inquãtum alij præiudicat. s. c. proximo. & . j. de arbi. cũ tpe. Sed si interuenit iuramẽtum ex parte promittẽtis, seruãdum est: sed competit post repetitio: vt. d. c. si debitores. §. si verò. & . j. quod me. cau. ad aures. & . c. ad audientiã. Nisi superior super hoc dispenset: vt legitur & not. j. de iureiur. c. j. & . c. debitores. Quod põt & Eps, vt no. Inno. & Hosti. in. c. debitores. Pro quo. xv. q. vj. c. j. & . ij. licet Specula. videatur tenere contrarium tit. de legato. §. nunc ostendendũ. ver. xxiiij. vltra dimidiam col. Sed si iurasset solus stipulans, non ligat debitorem. per. c. debitores. §. si verò à contrario. ar. j. de pręsump. nonne. cum ibi alleg. Et quia iuramentum est personale, & non ligat nisi iurantem. j. de iureiur. veritatis. ¶ Iuramẽtum verò turpe ex parte vtriusq; nullo modo est seruãdum, vt hîc, & . j. tit. j. cõstitutus. Et hoc siue dicatur turpe, quia super re turpi: vt. ff. de ver. obli. l. si stipuler. & . l. gñaliter. & . l. seq. & de pact. l. iuregẽtiũ. §. si paciscar. Siue, qa ob turpem causam interponitur scdm Accur. & Dyn. vt. ff. de ver. obli. l. si plagij. licet Iac. de Ra. & Pet. de Bel. ꝯtrariũ tenean, ꝙ valet hoc casu vltimo pactum ipso iure, licet obstet exceptio per. l. ij. §. si quis. ff. de doli excep. Et quod dicit lex alleg. si plagij. ab initio non valet: exponunt ipsi, verum est cum effectu. Sed Dy. exponit ipo iure: & melius: vt videtur Henri. Pro opinione Iaco. & Pet. fa. ff. de condi. ob turp. cau. l. penul. tamen Barto. in. d. l. si plagij. tenet opinionem Dyn. vbi vide: quia magis placet: quia magis amica videtur canonibus: licet Cy. videatur sequi opinionem Pet. C. de condi. ob cau. tur. in rubrica vbi de hoc per glo.

4 ¶ † SEPTIMO opponitur, quia videtur, ꝙ pactũ impossibile teneat: vt. ff. de verb. obli. l. inter stipulantẽ. §. sacrã. & insti. de le. §. qui res aliena. Ecce, si loqueris de impossibilitate. s. perpetua: tunc non valet: vt Insti. de inuti. stipu. §. j. & ff. de verb. obli. l. si stipuler. & de reg. iur. l. impossibilium. Secus tamẽ si temporalis: sed tunc expectatur euentus possibilitatis: vt in cõtrariũ, nisi sit contra bonos mores: vt. d. l. si stipuler. & . j. de vo. qd super his. Si verò est impossibile de iure: tũc nõ valet, vt hîc & . ff. de ver. obli. l. gñaliter. & . l. veluti. Et hoc certũ, cũ est cõtra legem naturalẽ, vel diuinã, vt iuribꝰ allegatis. & . ff. de pact. iura sanguinis. & . xxij. q. v. iurauit. & . c. in malis promissis. & . c. non semper. cum ibi not. Et idẽ si contra ius canonicum vel ciuile, si publicum sit, & inductum in fauorem totius vniuersi. vt. ff. de pactis. l. ius publicum. & . l. iuregẽtium. §. si paciscar. cum ibi notatis. Sed si cõcerneret iura singulariũ personarũ, & tamen prohiberetur interponi per legem, adhuc idem: vt. C. de vsur. l. eos. & . §. j. l. vlti. C. de pactis. Aliter autem valeret, licet contra legem pactum tamen non prohibentem: vt. ff. de pactis. l. pacisci. & C. loc. l. circa locationes. vbi de hoc. & quod notat gloss. &

Pet. &

Pe.& Cyn.C.de iure emphyte.Secus tamē in rescrip.qa nō valent contra legem.C.de preci.impera.offe.l.rescripta. Et est ratio:quia quantum ad rescripta,lex habet clausulā derogatoriā:vt.d.l.rescripta.&.xxv.q.ij.rescripta.Sed quoad pacta habent clausulas pmissorias.C.e.l.penul.¶ Qñ aūt pactū dicatur turpe,vel rei turpis,vel impossibile de iure,vel de facto,de quo hic per Ber. & Hosti.vide plenius in summa.e.ti.§.quæ sint diuisiones pactorū.& de cōdi.appo.§.quę conditio.Henri.¶ Hoc aūt(qualiter impossibilitas,vel difficultas impediat actū in contractibus,vel vltimis voluntatibus)habet altiorē indaginem:de quo tñ per Bar.satis plenè notatur.ff.de verb.obli.l.continuus.§.illud.Et aliquid ēt per eū.ff.de cōdi.insti.l.j.& de leg.j.l.si mihi.§ si quis seruos.& per gl.ff.de sta.lib.l.cū hęres.§.j.& insti.de hęre.insti.§.impossibilis.vbi de hoc per Io.fabri.& per Ber.de cōdi.appo.c.fi.& per scriben.alios.ff.de verb.obli.l.impossibilis.& per Dy.de re.iuris.nemo pōt.li.vj.vbi hoc decidā.Et vide etiā quo ad hoc quod legit & notat.ff.de hære.insti.l.si Titius. vnde in dicta regula,nemo potest.decidam id qd tangit hic Collec.an vitiū taliū conditionū turpiū & impossibiliū vitiet actum.Quod tñ placet hic Collec.Sed dicit fallere in matrimonio carnali,vbi in fauorē matrimonij pro nō adiectis habentur.de condi.appo.c.fi.Dicit tñ,ꝙ matrimoniū spirituale,vt electionē & collationē vitiarent.de electione.c.in electione.li.vj.Sed cōditiones subintellectæ ibi nō vitiant:vt ibi no.Compostel.ar.de pręsump.dudū.& de præs.significatū.¶ Quid tñ in ingressu religionis,remittit ipse ad no.de condi.appo.cū sit propriū,& materiā extrauagādo etiā quærit vtrū per pactū de nō petendo tollatur obligatio naturalis ipso iure. quod tenet Card.j.de lit.cōtest.c.j.li.vj.vbi de hoc dicā.de quo per Cy.C.e.l.pacta,quę.in prin.vbi de pactorū viribus tractatū inserit.De quo per Io.de cōsecra.di.iiij.c.ij.dicā.j.de lit.cōtest.c.exceptionis tractatu primo.q.ix.&.x. ¶ Sup.gloss.in gl.j.ibi:tacite.Pe.exēplificat per decretalē cū ad nostrā.&.c.se.s.de elec.in glos.ij.in fi.&.j.de re.iuris nemo potest.li.vj.

De transactionibus. Rub.

SVMMARIVM.

1 *Lis si oriatur inter legitimū ac scriptum hæredem,ac deinde transactione finiatur, an hæreditarij debitores cōueniri debeant? Et quid si dubitetur,habeat ne locum testati causa,an intestati?nu.seq.*

Continuata est hæc rubrica p id qd dixi.s.in proxima.Ad materiam fa.l.iiij.de.generalis.j.q.ij.eā,quę.v.q.ij.si primates.xvj.q.vij.decimas,qs.xxiij.q.iiij.si illic.Cōuenit rubric.de off.dele.si qñ.de collu.aurariorum.de pcu.qui ad agendum.& de lit.cōtest.
2 c.j.li.vj.Nouella.Nunc collocare possum.q.Iaco.de Belloisu,quæ incipit:Cōtrouersia.Si inter hæredem scriptū & legitimū lis orta est,& transactione finita,à quo debitores hæreditarij debeant cōueniri,iuxta.l.cōtrouersia.ff.e. vnde dic,ꝙ si legitimus dicebat testamentū rūpendum,& transegit,quia nō est deducta causa ad intestatum:certum est,ꝙ scripto & in scriptum heredem cōpetunt actiones,& econtra,si scriptus à legitimo petens,pro re transegit singulari legitimo & in legitimum &c. quia sequuntur vniuersalem successorē.ff.ad Trebel.l.j.§.si hæres.C.de sen.pa.si debitor.insti.de fideicō.hære.§ si qs vna.& vbi quisq; per transactionē habuisset de hæreditate,habuisset certā quotā,cuilibet,
2 & in quēlibet pro rata.&c.vt.l.cōtrouersia allegata. ¶ † Et cū dubitatur an locum habeat causa testati,vel intestati:dicit æquū,ꝙ pro rata debitor hæreditarius conueniatur ab vtroq;.ar.d.l.cōtrouersia.Cui⁹ rō gñalis est,licet solū de creditore habeāt verba legis,de rigore tñ dicit,ꝙ debitor nulli in tali dubio respōdere tenet.ff.de vsuf.l.sed & si quis stipulet.in fi.de arbi.non distinguemus.§.summa.Nō em̄ respondebit reus actori non plenè suam intentionē fundanti.C.de proba.l.actor.Licet enim quis nō possit decedere pro parte testatus,& pro parte intestatus,dubitari tñ potest,an testatus,vel intestat⁹ decesserit.Et potuit esse quęstio inter scriptum & legitimum,trāsactione sopita,& adhuc dubiū remanere.& sic de æquitate quilibet ꝓ parte admittat beneficio.d.l.cōtrouersia.Et sic recitat Io.and.in additiōib⁹ Spec.e.ti.post prin.Sed vide quod not.in.d.l.cōtrouersia.per glo.But.Bar.& Nicotū:quia etiam optime est glossata.

SVMMARIVM.

1 *Transactiones salubres.Et transact.decisionem appellari.*
2 *Transactione,an legis beneficio renūciari possit?Item & priuilegio.*
3 *Renunciatio,seu transactio generalis,an prætextu instrumētorū postea repertorum,impediatur,vel restringatur?& nu.5.*
4 *Confirmatio Papæ,quid præstet?& nu.10.*
6 *Transigēs generaliter,an dolum remittere dicatur?Et quid si obligationem remiserim,cūm rem meam possideres?& nu.7.*
8 *Tutor,an pupilli nomine iniuriam patri factam gratis remittere queat?*
9 *Pactis nouissimis num prioribus derogent?Et ibidem in hoc subditur regula.*

¶ CAP. I.

Sicut graue. ¶ Attende,quia subscriptio *Grego.ix.* falsa est fuit ergo.xj.vel citerior:quia octauus secutus fuit Alexandrū tertiū,cui⁹ sunt capsa seq.secundū Nouel.quā vide post Hosti.de collu.detegē.c.crimina.sup illa gl.¶ Cas.Instra & alia iura partiū contraria trāsactione tollūtur.Et prima pars decernit:scda supplet,ibi:*cui si quid.*¶ Expone literā.*decisionem.*i.trāsactionē.*instrumenta.*largè cōprehēdit etiā attestatiōes.de testi.co.puenit.*præscriptione* hoc intendit,ꝙ nō obstabit pscriptio.*Pactorum.*trāsactionaliū:vt faciat ad titulū.*Nunc habitorum.* putat Hosti.ꝙ longo tpe litigarēt partes sup diuersis articulis,& diuersæ sniæ latæ,& diuersæ cōpositiones factę.ita ꝙ cōfusum & multū intricatū erat negotiū.Vnde oīno nunc negotio volūt finē imponere:vnde cassant oīa pręterita:& huic soli trāsactioni stari mādatur.vnde Pet.& Abb.ponūt exemplū in Epo qui à monasterio vēdicabat epalia iura.cōtra quē Abb.allegabat pscriptionē & priuilegiū exēptionis in totū,vel sup certis iurib⁹.*Cui.*s.trāsactioni,vel ipsi⁹ pagine.*Incuria.*i.minus bona cura,vel negligētia.& hoc respicit
1 factū.*Imperitia* quo ad solēnitatē:imo etiā quo ad substātialia,scdm Inn.dicā posteā. ¶ † Primo no.ibi,*salubrē.*salubres esse trāsactiones p quas litib⁹ fines imponūtur:quia litis pēdētia interdū pendere facit,interdū impedit salutē aiæ. Et ideo prætor comēdat laudabile votū execrantiū lites.ff.de alie.mu.iudi.cau.fac.l.iiij.§.pōt.Hosti. ¶ Secūdo no.ibi:*decisionem.*transactionē decisionē appellari:nec mirū,quia,trāsactione interueniēte,in his oīb⁹ cessant auxilia sequētia.&
2 ideo impedit lit.cōtestationē.de lit.cōte.c.j.li.vj. ¶ † Tertio no.ibi:*lege.*posse renūciari p transactionē beneficio legis:vt puta falcidię q̄ promittit hæredi instituto deducere quartā de singulis legatis.vñ si hic instituta erat eccsia,cessabit hęc lex:vel.l.si quis argentū.C.de dona.aut alteri⁹ similis,scdm Inno.vel intellige de lege diœcesana secūdū Pet.vel de iure cōi,scdm Ber.in gl.j.quod plus placet,Hosti. ¶ Quarto no. ibi:*priuilegio.*p trāsactionē posse renūciari priuilegio.quod intelligit Innoc.siue priuilegiū sit in corpore iuris clausum sicut illud quod præstatur vxori i tacitis hypothecis.C.qui.po.in pig.hab.l.assiduis.vel ꝙ nō valet alienatio rei ecclesiasticę immobilis,forma nō seruata.x.q.ij.c.ea em̄.§ hoc ius:siue nō sit clausum,scdm Hosti.de quo tñ nō iudicat,nō vi-
3 so ipsi⁹ tenore.de priui.porro. ¶ † Quinto,no.ibi:*sit vacuū.* ꝙ ptextu istrorū posteà reptorū nō impedit nec restringit, sed gñaliter in oīb⁹ obtinet.& præiudicat trāsigēti renūciatio,seu transactio gñalis:vt in scda glo.Ber. ¶ Sexto no.ibi, *nunc habitorum.* nouissima pacta dumtaxat valere:vt in.iij.gloss.Bern. ¶ Septimo not.ibi:*obtineat.* qualiter transactio

debet obtinere perpetuum robur.de quo in.iiij.glos. Ber.

4 ¶ † Octauo not.in fi.ꝙ confirmatio Papæ validat ea,quæ sunt ipso iure nulla.de quo in vltima gl.Ber.

¶ PRIMO opp.contra quintum notabile,de.l.licet.C.de

5 iud.&.l.si de certa.C.de trāsa.† Ecce ꝑ dissolutiōe isti⁹ oppositionis & expeditionis materiæ gl.icdæ.Ber.& gl.priç Inn. & gl.iij.Host.cū ǭritur,qualr ḡnalis trāsactio ꝓiudicat, sunt discutiēdi quiq; cas⁹.Prim⁹ est cū petitio & trāsactio spāles sunt.Secūdus,cū petitio est generalis,& trāsactio specialis. Tertius est,cùm petitio est specialis,& transactio generalis. Quartus casus est,cùm petitio & transactio generales sunt, sed prosecutio est specialis.Quintus casus est cū petitio,trāsactio,& ꝓsecutio generales sunt.& in primis vide quæ scripsi.s̄.ti.j.c.fi.in.iiij.oppositione & eo.ti.c.quāuis.li.vj.in.ij. q.principali.¶ Quo ad ptimū casū cōcordant omnes,ꝙ nō præiudicat,nisi in expressis per dictam.l.si de certa.&.ff.de pact.l.si vnus.§.in summa.&.C.e.l.age cū Geminiano.&.l.si ex falsis.Et in hoc concordant Accur.& doc.in Cy.C.e.l.si sub prætextu specierū:& hic Ber.Inno.& Hosti.¶ Iuxta qđ pone:peto à te Stichū actione ex stipulatu: non probo stipulationem: ideò transigo tecum pro quinque.Post reperio illum mihi deberi ex alia causa:& ex illa peto; nunquid obstat trāsactio?& dic,ꝙ nō,si primò egi causa expressa: vt ff.de excep.rei iud.cum quærit.Sec⁹ si egissem cā non expressa.C.de anna.excep.l.vlt.Quod intellige,vt dicā de reb⁹.j̄.. circa tertiū casum post Pet.& But.& huic cōcordat qđ no. Inno.de offi.or.c.cōquerēte.in.gl.fi.¶ Sed quid si egi & trāsegi primò generalr,& posteà orta fuit noua cā? dic tūc trāsactionē nō obstare:vt quia nomina illorū debitorū in lib. rationum non erant:vt.l.Luci⁹.§.tutor.quod hic placet Nouellæ:quæ ꝓsequere latius,vt in Cy.in dicta.l.si de certa.fa. j̄.de excep.pastoralis.cū concordant.¶ Quo ad secundū videlicet,cùm petitio est generalis,& transactio specialis; & tunc scdm omnes etiam in sola specie in transactione deducta præiudicat:vt.ff.e.vt.d.l.age.&.C.e.l.penul.Et in hoc cōcordant Accur.& doc.in.Cy.in.d.l.si sub prætextu. & hic Ber.Inno.& Hosti.Quod intellige etiā ipso iure.Quod ꝓsequere,vt in Cy.in.d.l.age.licet Accur.ibi.contra.Ḡnalitas eñ deducta ad speciē prospecie hī.s̄.de rescrip.c.pastoralis. in fi.cū concordā.¶ Quo ad tertium,videlicet vbi petitio est specialis,& transactio generalis:& tūc ad idē secundum Ber.Inno.& Hosti.hic.ar.ff.e.l.qui cū tutoribus.§.vlti.&.d. l.si de certa.vbi idē no.Accur.&.l.age . allegata.Et hoc verū quando virtus & ratio recti sermonis hoc patitur.Sed vbi ratio & virtus recti sermonis nō pateretur , qn̄ generalitas transactionis generaliter seruaretur:tūc nō restringeret ad specificata in petitione.sed obstaret in oībus quęstionibus, vtpote,cū peteres à me equum:dixi:tota die me inquietas dabo tibi decem vt ab omnibus obligationibus me quittes. hoc enim casu in omnibus liberabor.argumen . ff. de. leg.in.l.non aliter.Sec⁹ si ratio recti sermonis hoc pati posset:vt ecce:petis à me equū:dixi ego dabo tibi.x.vt amplius à me nō petas.Tūc enim si amplius petis equum,obstat trāsactio sed alias res bene petere potes:vt.d.l.si de certa.secundum Pet.in.d.l.si sub prætextu . & in hoc concordat Iaco. But.effectualiter.in.l.si de certa.d.ꝙ non præiudicat transactio generalis sequens petitionē speciale:nisi in re petita, qn̄ transactio fuit indefinita & simplex.Secus si fuit vniuersalis & effusa.patent exempla.s̄.Sed dicit,ꝙ tunc transactio non iure transactionis,sed iure pacti ꝓiudicat tunc in non petitis:quia super illis non pendebat lis.ar.ff.e.l.j . Et quod dixi in rebus,idem putat in petendis causis,quāquam aliter gl.notauerit.in.l.si de certa.inducit.C.ad Velle . l . iubemus. ¶ Et per hoc apparet intellectus ad id,quod no.Inno.de offi.or.cōquerente.in gl.fi.in fi.d.ꝙ in liberatione,vt sit plena, sufficiunt verba generalia:vt.l.emptor.§.fi.Sed in transactione secus:quia restringitur tantum ad ea,de quib⁹ actum est. Hoc enim vltimum intelligo quo ad hoc,vt iure transactionis valeat:sed vt valeat iure pacti aliter esse potest:vt proximè dixi.In dubio referrem verba ad naturā propriam trāsactionis ipsius ar.ff.loca.l.si vno.& ita saluarē dictum Inno. ¶ Iuxta quod pone.Quidam administrator rerum mearū cōputauit mecum super vno capitulo:hoc facto,dixi:facio tibi quittationem de omnibus,quibus mihi teneris vsq; ad hunc diem:nūquid videtur esse facta quittatio de omnib⁹, vel tantū de cōcernentibus istud capłm.dic ꝙ de omnibus. Nec obstant præmissa.Nam aliud in facto , aliud in transactione:vt no.ff.de pact.l.emptor.§.Lucius.Ratio diuersitatis est,quia transactio non fit,nisi super lite mota & rē dubia:sed liberatio & quittatio fit super re nō dubia & lite nō mota,secundū Pe.in.d.l.sub prætextu.¶ Sed Gul . de Cug. tenet contrarium in dicto.§.Lucius.d. verba illa generalia de omnibus,quibus mihi teneris vsq; ad hunc diem referri ad interesse,accessiones,& pignora,non ad alia.Nec ob.glo. §.Lucius.quia loquitur,non quādo super re certa,vel actione certæ rei fiebat remissio generalis:ideò non debebat restringi.& hoc videt̃ innuere ibi gl.dum dicit,nisi aliud appareat.& in.d.§.aliud apparebat:quia etiam non fuit ibi facta mentio de mensa.ar.ff.de leg.iij.l.quæsitū.§.j.& de libe. lega.l.Aureli⁹.§.Sticho.Super quo omnino vide quæ scripsi. j̄.de pact.c.quāuis.li.vj.in.ij.principali.q.& per illa ista modifica.¶ Quo ad quartum videlicet , cùm petitio & transactio generales sunt,sed prosecutio specialis:& tunc nō pręiudicat,nisi in specie ꝓsecuta,saltim in effectu.vt . d.l.licet. Licet enim obstet exceptio,datur replicatio:vt ibi scdm Pe. in.l.sub prætextu allegata.Et idem videntur tenere hīc Ber. Inno.& Hosti.dicunt enim,quòd generalis transactio de rigore iuris tenet:sed doli replicatiōe restringitur.ff.de pact. l.tres fratres.ff.de admini.tut.l.Lucius.§.tutor . licet Accur. in.l.si de certa.&.l.licet.ponat differentiam inter sniam & transactionem,& malè.Nec obstat.ꝙ ibi loquitur in sententia:quia idem in transactione ex identitate rationis.ar.ff.ad le.Aquil.l.illud.secundū Pe.in.d.l.licet.quicquid Accur.aliter ibi notauerit.Et est ratio huius,quia licet propter generalitatem petitionis & sniæ,seu transactionis generale affectatur præiudicium.ipso iure:maximè,quia prima facie de omnibus præsumitur ꝓsecutio facta.Tn̄ veritate consid erata:quia non fuit prosecutio facta,nisi in certis,non debet obstare effectualiter,nisi in illis.viij.dist.veritate.Nec obst. ꝙ snia debet esse cōformis,nō ꝓsecutiōi sed petitōi.ff.cōi.di uī.vt fundus.Nam etiam nō debet ferri,nisi super cognitis plenariè:vt.ff.de iudi.de qua re.&.C.de iudi.l.iudices.Idem But.in.l.si de certa.pro eo,ꝙ non nisi de re deducta in litem potest transigi:vt.ff.e.l.j.Quod intellige,nisi petitor scienter omisisset prosequi alia capitula:quia tunc cessante æquitate,cessaret replicatio doli.argu.ff.de excep.do.l.qui æquitate.Fa.ff.de arbit.l.de rebus.secundum Pet.in.l.licet alleg. ¶ Quo ad quintum videlicet,cum petitio transactio,& ꝓsecutio generales sunt:& hoc casu scdm omnes in omnibus obstat transactio.vt.d.l.sub prætextu.& hic.Quod intellige secundum Inno.quo ad rem,de qua transactum est tantum. Item quo ad transigentem,& non quo ad alios . Item dolo cessante.ff.de pact.tres fratres.& in.iiij.gl.Ber.Item seruante fidem alij parti.C.de pact.cū ꝓponas.& de iureiur.c . iij. Et ita intelligo hæc vera,vbi ab vtraq; parte est perfecta cōpositio:aliàs vtetur instrumentis:vt.d.l.cū ꝓponas.Item cū non prohibetur trāsactio:vt patet ex lectis & no.j̄.e. super

6 eo.Et saluis his,quæ scripsi.in.c.quamuis.q.ij.alleg.¶ † Iuxta quod pone:Aliquis transigit generaliter:nūquid videt̃ dolum remittere?ecce dolus cōmissus circa transactionem non videtur remissus:vt.C.e.l.sub prętextu.&.l.actione.Sed circa administrationem,si illū transigens ignorabat,adhuc idem.ff.de inoffi.testa.l.mater.sed sciebat in omnibus:tunc in omnibus secus,si specialem doli mentionē faciebat.ar.ff. de condi.& demon.l.si iā.& de mili.testa.l.si hoc iure.Sed si non fecisset mentionem doli,non esset remissus:vt.ff.de libe.lega.l.ab Aurelio.Et idem si ignorasset in aliquibus capitulis dolum:quia tunc tantum cogitata viderentur esse remissa.ar.

missa.ar.l.mater.scdm Iaco.de Ra.in.l.sub prætextu specie-
rum allegata.Sed Pe.ibi dicit indistinctè dolum administra
tionis etiam incogitatum remitti:vt hîc & in.d.l.sub præ-
textu.Nec ob.q consensus ex quo procedit trãsactio nõ est
circa incogitata.ff.e.l.cũ Aquiliana.&.l.cũ tutoribus.quia
hoc vnũ de cõsensu spãli:sed nõ de generali,seu vniuersali,
vbi sufficit gñaliter cogitare ar.ff.de testa.mili.l.qui iure.in
cta.l.sicut.eo.ti.C.Et hoc dictum est perpetuò mẽti tenen-
dum,quod hic satis probari videtur.Quod tamẽ intelligit
Iaco.But.in.l.si de certa.si certum esset,q sensisset de omni
bus:aut dubitaret de hoc per.l.emptor.§.Lucius.ff.de pact.
Sed si certum esset de aliquibus,q de illis nõ cogitasset:tũc
non extenderetur ad illa trãsactio:vt.l.cũ Aquiliana.scdm
eum.Quod intelligo verum ita demum,si videlicet est ve-
risimile,quòd si cogitasset de illis minimè super illis trans-
igere voluisset.Aliás starẽ generalitati scdm dictum Pet.&
in illis ar.eius,quod habet de offi.vica.c.si.li.vj.& de pœni.
c.ij.& de re.iuris.e.li.c.in generali.cũ ibi.no.per Card.Nec
ob.l.ab Aurelio.quæ turbauit spiritus multorum:quia illa
in vltimis volũtatibus:nos in cõtractibus & inter viuos.In
testamentis enim nõ verbis,sed volũtati stare debem⁹.ff.de
cõdi.& demõ.l.de his.quæ nõ præsumũt:quia legatũ fit ob
meritum.ff.pro so.nec adiecit.sed in cõtractibus inter vi-
uos sequimur verba,nõ voluntatẽ coniecturatã.ff.de pact.
si vnus.§.idem de leg.præstan.contra tabu.l.j.§.generaliter.se
7 cundũ Pe.in.l.sub prætextu specierũ.allegata.¶ † Sed quid
si remisi tibi obligationem,cum rem meam possideres:nũ-
quid de illa videris quittat⁹?dic,q sic,si agebam cõtra te ta
li actione,in qua res illa cõprehendi poterat:vt dicta.l.sub
prætextu.Aliás nõ:vt.l.si de certa.allegata scdm Pe.in.l.sub
prætextu inducit Collec.not.doc.de rescrip.super literis.&
Inno.in.c.cõquerente.de offi.or.in fi.alle.Alia dicta Collec.
hîc posita videbis.j.de arbi.cũ dilecti ¶ Et hæc vera de ge
nerali transactione:sed quid de indefinita?dicunt hîc Ber.
Inno.& Hosti.q illa nõ præiudicat in alijs,sicut nec specialis.
& ita intelligũt.l.licet.C.de iudi.alleg.Sed hîc reprehendit
Iaco.de Ra.in.d.l.sub prætextu specierũ.pro eo,quia indefi-
nita æquipollet vniuersali in casu isto:cũ par & eadẽ sit ra-
tio.Sed salua pace,nec est eadẽ ratio:nec idẽ ius.nec ita sem
per & simpliciter in cõtractibus æquipollet indefinita vni-
uersali:sicut nec in vltimis volũtatibus:vt.ff.de rebus dub.
l.si is,qui.§.dudũ.Et est ratio,quia vniuersalis habet sermo-
nem effusum:indefinita verò nõ habet sermonem effusum.
Et ideò licet indefinita propter aduersam conditionem &
rationẽ comprehensorum sub vniuersalitate & indefinita-
te in casib⁹ recipiat determinationẽ restrictiuam,tñ in illis
etiã regulariter eam non patitur virtus recti sermonis vni-
uersalis loquutionis propter effusum sermonẽ illius:vt dixi
supra scdm Pe.& But.Quod probant clarius not.Dy.j.de
re.iuris.li.vj.in Rub.in.q.ij.& Io.an.de elec.vt circa.e.lib.&
gl.in gl.omniũ.qd prosequit de priuil.quia certa.Sed nec di
ctum Ber.Inno.& Hosti.procedit ita gñaliter,sed restringi
debet ad casum,videlicet dũ rõne adiuncti,videlicet peti-
tionis aut psecutionis ipãlis ipsa indeterminata & confusa
indefinitate loquutio ad specialẽ casum in petitione,vel p-
secutione expressum restringitur:quia aliás indefinita vni-
uersali æquipollet:vt patet ex dictis.Sed abbas & Pe.de Sau
sana,dicunt,q dñi legũ de hac indefinitate nihil tractant:
quia non differunt generalis & indefinita.vnde dicũt,q ca
sus.l.tres fratres.&.l.Lucius.§.tutor.per quas Barto.Inno.&
Hosti.se fundant,ponunt solùm exceptiones a secũdo mem
bro gl.Ber.qd posuit.s.an tertio mẽbro.Sed intelligo,vt p-
dixi.& vide qd notat in.d.l.tres fratres.Et ex his patet disso
lutio dictæ primæ oppositionis principalis ac rõ dubitãdi,
& decidẽdi,& intellectus nostræ decret.Et iũge oĩa hîc no.
j.de pac.c.quãuis.q.v.li.vj.&.j.de arbi.c.cũ tẽpore.opp.ij.§.
ad aliud inducuntur:&.c.fin.post quæstiones Collec.q.xvj.
¶ SECVNDO principalr opp.qa pactũ administrato-
ris,dño nõ nocet:vt.C.de pact.l.pactũ curatoris sed Prelati
& alij clerici ecclijs ppositi solũ administratores dicunt.j.
de do.c.ij.igitur nõ possunt super iuribus ecclesiarũ frange-
re.fa.C.de prædi.minorũ.l.nõ solũ.¶ So.Aut ius dñi,vel ec
clesiæ liquidũ est:& tunc per transactionem tutoris,curato
ris,administratoris,vel prælati amitti nõ potest:vt in cõtra
rijs.&.C.e.l.præses.Aut dubiũ est:& tũc valet trãsactio ma-
ximè,cũ superioris auth.vel decreto,vt hic,&.j.c.de cæte-
ro.&.ff.de furtis.l.si pignore.in fi.&.l.interdum.§.qui tutelã.
vt no.in.d.l.pactum.Et ratio diuersitatis est:quia primũ pa
ctum dicit esse gratuitũ,quod nõ licet illi,qui dñs non est:
quia tũc nõ habetur pro dño,cum spoliat:vt.ff.de admi.tu.
l.Lucius Titius.§.fi.& pro emp.l.qui fundum.§.qui tutor.&
ar.ff.de transac.l.cũ hi.§.si prætor.Scdm verò necesse est,vi-
delicet vt à lite dubia recedat,quæ est execrabilis:vt.s.no-
tatũ est,ac etiã damnabilis propter graues sumptus litis:vt
ff.de inoffi.testa.l.j.in fi.Et periculosi euẽtus.ff.de pecu.l.qd
debetur.Et ista est causa sufficiens,vt mihi apparet aliena-
tionis,q plerunq; ex huius trãsactione infertur.& vltra cre
do superioris authoritatẽ esse necessariã,vt prędixi:aliás va
lere nõ posset,nisi respectu personæ transigentis:vt.j.e.c.ve-
niens.Primũ tñ de iure clarè intelligo,cũ animus donandi
ad paciscendum principaliter mouet:secus si moueat admi
nistrationis vtilitas:vt.ff.de admi.tu.l.cũ plures.§.in primis.
8 & de tute.& ra.dist.l.j.§.si verò.¶ † Ideò fuit semel determi
natum,q tutor nomine pupilli põt gratis remittere iniu-
riã factã patri suo,si in hoc versatur pupilli vtilitas,vtputa,
quia aliás sibi periculũ imminet,scdm But.in.l.pactũ.alleg.
Et sa.qd notauit gl.& Cy.post Iaco.de Ra.in.d.l.pręses.Ideò
licet tutor donare nõ posset.C.de admi.tu.l.nõ omnium.tñ
põt dare dotẽ p sorore pupilli:vt not.Cy.in.d.l.nõ omniũ.
ar.d.l.cum plures.§.cũ tutor.&.§.sed nõ dabit.à contrario.Et
ita intelligitur.j.de dona.fraternitatẽ.Caue,quia Collec.j.
e.cõtingit.videtur velle,q super re immobili minoris non
transigit,sicut nec alienat eã tutor:nec dat in pignus.ff.de
re.eor.l.ij.C.de prædi.mino.l.prædiũ.ar.ff.p emp.l.qui fun-
dũ.§.si curator.& de fur.interdũ.§.qui tutelã.Secus si agatur
de mobilibus vel similibus,vbi liberã habet administratio
nẽ.de procu.qui ad agendũ.videturq; expressum.j.de pact.c.
j.li.vj.in fi.scdm eũ.Sed primũ verius,& fuit semel me pręs-
sente approbatum in consilijs Rotæ:nõ tamen idem dicas
de potestate,vel magistratu ciuitatis:quia licet aliud videat
sentire gl.C.de transac.l.præses.Tamen sine consensu maio
ris partis cõsilij transigere nõ põt:vt.ff.qd cuiusq; vni.no.l.
nulli.&.l.planè.& de decret.ab ordine faci.l.lege.& videtur
expressum.ff.qd vi aut clã.l.phibere.§.planè.Et hoc ideò qa
potestas nõ est administrator legitimus:vt.d.§.planè.& not.
in Cy.in.d.l.pręses.Et per hoc non ob.l.fi.ff.qd cuiusq; vni.
no.quia loquitur de legitimo administratore.Et præmissa
intelligas & suppleas p ea,quæ scripsi.j.e.de cætero.in.ij.q.
&.iij.&.c.veniens.q.ij.

¶ TERTIO opponitur.de.l.si ex falsis.C.de transac.al-
leg.¶ So.ibi fallit propter quæstionẽ falsitatis exortã post
transactionem.Quod prosequere,vt ibi no.in Cy.& But.
quod causa breuitatis omitto:quia solùm moui propter iu
uenes repetere volentes.

¶ QVARTO opponitur de.l.sub prætextu.C.e.& de.l.
emptor.§.Lucius.ff.de pact.¶ So.ibi fallit,videlicet dum do
lo transactio est exorta.Quod prosequere etiã vt ibi no.per
But.& Cy.& dicam.j.qd me cã.cũ dilectus.vbi expediam
materiam quartæ gl.Ber.hic positæ.

9 ¶ † QVINTO opponitur cõtra sextum notabile.q pa-
cta nouissima nõ solùm sint seruanda,sed etiam antiqua:vt
ff.de act.emp.l.tenetur.¶ So.hîc de contrarijs pactis:ibi de
cõsonantibus.vnde verifica regulam sic.¶ Pacta nouissima
vtilia à personis humilibus interposita prioribus cõtraria,
quorum priora nõ sunt derogatoria,nec rei traditiõe sub-
nixa,nec actionem ipso iure perimentia prioribus derogãt.
Dixi vtilia,vt dolũ excludã.ff.de pact.l.iure gentiũ.§.sed si
fraudãdi.Dixi à psonis humilibus interposita,propter ea,

quæ scripsi in tertia oppositione. Dixi prioribus contraria propterea, quæ dixi in solutione huius oppositionis. Dixi non derogatoria. ar. ff. de leg. iij. l. si quis. in prin. & de leg. j. l. si mihi. §. in legatis. Dixi, nec rei traditione subnixa, ꝓpter l. ab emptione. §. vlt. ff. de pact. Dixi nec actionem ipso iure tollentia, propter. l. si vnus. §. pactus. & l. si tibi. §. quædã. ff. de pact. scdm Pe. in. l. pacta nouissima. Sed his iunge, quæ scripsi. s. e. c. in prima oppositione circa quintũ casum in prin. ¶ Sed quid si pacta primũ & vltimũ contraria nõ sunt, sed similia? hîc sunt quinq; opiniones notatę in Cyn. in. d. l. pacta. Quarum vltima quę fuit Iaco. de Ra. & ij. sibi placere videntur, videlicet ꝙ si scdm pactum sit de vendendo pluris, vel minoris, põt agi ex scdo indubitãter, & ẽt ex primo, in eo in quo cõcurrit cum scdo, scdm formam scdi: vt. ff. de pact. l. iuregentium. §. adeò. Sed in eo, qd addit scdm ad primum, ex scdo solũm agitur, seruato intellectu. l. in bonæ fidei. C. de pact. scdm leges, licet fortè aliud scdm canones. iuxta ea, quæ scripsi. s. ti. proxi. c. j. Ratio primi dicti est: quia scdm pactũ hodie nõ nouat primũ, nisi expressè agatur. C. de pact. l. vlt. ¶ Sed pone, feci pactum debitori nõ petẽdi debitum vsq; ad. xxx. annos: post feci pactũ, ꝙ petere possem: nunquid scdm tollit primũ? videtur ꝙ nõ, ꝓpter aliud obstaculum impedimenti pscriptionis nõ sublati. ar. ff. de serui. vr. prædio. l. si dom⁹. Sed frustrà pręscriptionis impedimentũ opponitur. cũ non currat agere nõ valenti. C. de de anna. excep. l. j. §. j. sed illud verũ de impedimento iuris. Nos autẽ loquimur de impedimento facti proprij. ar. ff. de re. iuris. l. damnum qd quis. Tñ veritas est, ꝙ ex quo debitor per bñficium habet dilationem non præscribit. C. de præscrip. xxx. an. l. malè. & in auth. de app. § j. coll. vj. Faciunt no. Cy. C. de pci. impera. offe. l. quoties. Si tñ debitor habens exceptionẽ rei iudi. & nõ numeratę pecuniæ faceret mihi pactũ de petendo, tunc non obstañ. l. si domus. alleg. vtriq; renũciare videretur: quia id volẽdo, videtur velle omnia sine quib⁹. &c. ff. de acqui. hęre. l. illud. de iurisdi. omniũ iud. l. ij. de success. edi. l. j. §. quibus. scdm Pet. in. l. pacta. alleg. & faciunt notatã ipsius. C. de rescin. ven. l. ij. Faciunt optimè no. Inn. de offic. or cõquerente. in fi. vlt. gl. qd scripsi ibi in expositiõe super verbo exigas. & sic põt intelligi ista decretalis. ¶ Et pręmissa aliqualiter faciunt, ꝙ tempus prosequẽdi reuocationẽ attentatorũ per appellatũ appellatione pendente deducaf de tempore appellationis prosequẽdæ. qd fuit hodie obtentũ in consilijs Rotę, videlicet vt beneficium legis volẽtis ante omnia expediri istum articulũ. de app. nõ solùm. li. vj. ꝓsit & non noceat isti priuilegiato. ff. de legi. l. nulla. Et sicut suspendit processum, ita suspendit cursum: vt cle. quamdiu. de app. Et ne sit in potestate attentantis aggrauare appellantẽ, & ex suo dolo pmiũ reportare. ff. de eo, qd cert. lo. nõ vtiq; de neg. gest. siue hęredi. de interdi. & rele. l. iij. in fi. & ne appellans nud⁹ & inermis litigare compellaf. de testi. spol. c. frequẽs. li. vj. Et vt priuilegiũ prædictũ in dubio latè interpretetur. ff. de consti. l. beneficium. Licet fortiter videref in cõtrarium vrgere: quia vtrumq; sit volens appellans, prosequi nõ videtur in altero impeditus. dicam in. c. nõ solùm alleg.

80 ¶ Sextò opponitur contra vltimũ notabile. quia qd nullũ est à Papali confirmatione efficaciã nõ assumit: vt. j. de fide instru. inter dilectos. §. cũ igitur. & de cõfir. vti. vel inuti. c. cũ dilectus. & c. examinata. & c. sua nobis. ¶ Sol. cõtraria loquunf de confirmatione impetrata sub cõi forma. Illa enim nihil noui iuris tribuit: sed solũ vetus cõfirmat: vt not. j. de cõfir. vti. c. j. in gl. ij. Nos verò hîc loquimur de cõfirmatiõe Papæ ex certa sciẽtia Papę quę etiã quoad substantiã actui efficaciã prębet. Nã si ex certa scientia Papę aliquid approbef, nedũ ꝙ cõfirmet, sed solũ modo priuilegio suo inserat, qd de iure nõ valet, firmum erit: sicut statutũ laicorum super ecclesijs valet, & pro confirmato habef, si Papa illud in suis literis approbet. ar. ff. de pig. l. fideiussor. §. vlt. scdm Inn. hîc. Allegabat Hosti. de consti. ecclesia. de confir. vti. c. pe. Vnde dicit Hosti. ꝙ hęc est mẽs huius literę, ꝙ si quis erat ibi defectus iuris, vel facti supplef de plenitudine potestatis. Et est sis. s. de elec. illa. ¶ Plus dicũt Tã. & Vin. sñiam latã, vel transactionẽ factã, pñte Papa, oĩ solẽnitate munitas per hîc no. in fi. vlt. gl. Ber. Quod intellige, cũ princeps pñs est cũ effectu, videlicet principe oĩa intelligente, & ad hoc principaliter assesito: vt. j. de ver. sig. c. corã. cũ concor. ibi allegatis. & c. ff. de arbi. l. diẽ. §. corã. & C. de erro. aduo. l. j. Ideò non sufficit testes in instrõ inscriptos fuisse pñtes in cõtractu: nisi intellexerint, vt no. Bart. in. l. corã. alleg. Et per hoc dixi semel, nõ admittendũ quẽ ad probandũ quoddã negotium Papę fuisse expositũ, papa asserente se nõ intellexisse. Et per pmissa nuper rñdi de quodã contractu nuper inito inter dñm Grego. & quẽdã militẽ super qbusdã castris, quæ miles ad se ptinere dicebat simpr. cu tñ illa teneret ĩ feudũ ab vna eccřia cathedrali, cui⁹ plat⁹ nõ fuit in cõtractu vocat⁹: nec eccřię de sufficiẽti indẽnitate ꝓuisũ: qa Papa nõ fuit plenè certificatus. Et quia nullus disponit, qd ignorat: vt. l. cũ Aquiliana. & l. qui cũ tutorib⁹. alleg. & ff. de iurisdi. om. iud. l. si per errorẽ. Caue tñ, quia Ber. Ægidius & Inn. etiã hîc requirunt, ꝙ cõfirmatio cũ causę cognitione fit facta: vt j. de confir. vti. c. j. & ij. qd est valde notabile. Subdit tñ Inno. ꝙ alij contra per. c. post electionẽ. de concess. præ. dicã in c. j. de confir. vti. alleg. alia non sunt dicenda hîc.

SVMMARIVM.

1 *Pactum in spiritualibus, num interuenire possit? Et an in beneficijs ecclesiasticis compositio interuenire queat? nu. seq.*

3 *Papa, nõ sicut quilibet alius, simoniæ vitium incurrere possit?*

4 *Causæ cognitio, seu decretum in alienationibus rerum ecclesiasticarũ, à quibuscũque Prælatis fiant, num interuenire debeant?*

¶ CAP. II.

Statuimus. ¶ Nõ summaf. Breue enĩ est. & ideò repetibile: quia quasi omnes materiæ huius tituli, & etiã ꝓ magna parte tituli pręcedẽtis ad illud sunt reducibiles, maximè materia capři vlti. s. ꝓximi, ti. isto. & c. j. proxi. & de cætero. & c. veniẽs. & c. cõstitutus. & c. pterea. ¶ Expone literã, *super decimis.* & ita super spiritualibus. Quid de ciuilibus & criminalib⁹ no. j. de collus. c. j. *vos.* laicos, scdm Hostien. Vel religiosos, scdm Pet. Verũ clarè primũ probat litera sequẽs: cũ dicit & & personã aliquã ecclesiasticã quicquid dicat Ber. In gl. ij. scdm Collec. tñ quicquid dicat Collec. intellige hoc, qd hîc dictũ de transactione afs licita & ita seruare debes dictã gl. scdm. ar. ff. de mu. & hono. l. vt gradati. § & si lege. *Archiepiscopi.* quĩ sit diocesanus. Vel loquif cũ eps transigit. *Subditi.* igitur Episcopi de consensũ Epi, & subditi Archiepiscopi de consensu Archiepiscopi hæc facient. & Archiepiscopi cũ authoritate Patriarcharũ, vel Papę, scdm Inno. vnde sine consensu istorũ nõ est licitũ inferiorib⁹ clericis alienare res immobiles, vel redit⁹ ãnuos in auth. de re. ecc. nõ alie. in prin. xvij. q. iiij. in venditionibus scdm eũ. *Sui.* no. bene literã innuentẽ, ꝙ hîc dicif intelligit de Epo personę alienãtis, nõ de Epo loci: vbi res sita est. de quo remittit ad dicenda. j. de re. ecc. nõ alie. c. nulli. Quod tñ prima facie nõ crederẽ: cũ ista alienatio sit ꝓhibita ratione eccřiæ, nõ personę. dicam in. c. nulli. *Inconcussa.* quia nullus esset litiũ finis, si à transactionibus licitè factis recederetur. C. eo. l. fratris tui. Tan. Opponitur contra istã decretalẽ: quia in spiritualib⁹ pactũ interuenire nõ põt. qd ꝓsequere, vt in. j. gl. Ber. ¶ Soluũt quidã ꝙ ibi de pacto trãsactionis propriè sumptę, quæ nõ põt in spiritualibus interuenire. j. e. super eo. hîc verò de amicabili cõpositione, &c. Sed nõ valet, quia amicabilis cõpositio super lite dubia & re incerta, nõ est aliud, nisi trãsactio, etiã si iudicis authoritas interueniat: vt no. in authen. vt diffe. iud. §. si verò contigerit. coll. ix. ¶ Inn. aũt soluit aliter. d. ꝙ licita est transactio seu cõpositio & permutatio in spiritualibus: dũ modo ex vtraq; parte tantum spirituale, & nihil temporale interueniat: vt hîc, & j. e. de cætero. & j. de deci. ex multiplici. & c. suggestum. & de rerum permu. ad quæstiones. Et

concordant

concordant Ber.Vin.& Tan.hic,& Ber.s.de elec.c. signifi
catum.gl.ij.in fi.& Gof.Hostien.j.de præben. significatum.
& Ber.j.de magistris.c.pe.gl.vl.in fi.vbi Henr.de hoc tan-
git,ac si velim dicere,quòd si aliquid interueniret tempora
le,non valeret.& hoc secũdum membrum latius prosequê-
re:vt hîc in prima gl.Ber.Goff.verò dicit,quòd si id fiat au
thoritate superioris pro bono pacis aboletur vitium.s.tit.
proxi.cum pridem.de præben.c.nisi.ff.de his qui notantur
2 infa.l.furti.§.qui iussit ¶ † Horum occasione,& vt glossam
Inno.clarius habeamus,quęramus qualiter in beneficijs ec
clesiasticis compositio locum habere potest.Et ecce ex pręmissis patet responsio.quia aut petitur beneficium iure ꝓ-
prietatis,vtputa,ab vna ecclesia per aliam ecclesiam peti-
tur præbenda tãquàm spectans ad ius & proprietatem,aut
ad collationem illius:& tũc potest ibi compositio,sine trãs
actio interuenire inter ecclesias,etiam extra iudicium: sed
vt valeat,& maximè,vt præiudicet successoribus, oportet
authoritatem superioris interuenire,vt hic,&.s.de offi.Ar
chi.ad hæc.&.j.e.de cætero.&.c.veniens.&.c.super eo.&.xij.
q.ij.Abbatibus.xvij.q.vlt.in venditione.& idem in censu,
vel reditu cuilibet clerico per ecclesiam assignato per eadẽ
iura.¶ Item vt valeat,hoc est vt sine peccato teneat quis,
quod tenet ex transactione huiusmodi,oportet ꝙ credat se
aliâs iustam causam habere:aliâs sine peccato,nõ tenebit:vt
j.de insti.c.iij.j.q.j.si quis neq;.Et pro hoc fa.quia scdm le-
ges,si ex parte actoris dolus in trãsactione interuenerit,nõ
tenet transactio.ff.de cõdi.indebi.l.in summa.in prin.Licet
si ex parte rei interueniat dolus,teneat bene transactio.sed
datur actio de dolo,si dolo induxerit actorẽ ad transigẽdũ:
vt.C.de trãsac.l.sub sub prætextu.scdm Inno.De hoc tangit
Nouella.j.e.super eo.super gl.ij.& ibi dicam.¶ Aut nõ peti
tur beneficium,vt proprietas:sed vt beneficiũ & tanquã ti
tulus benficij:vtputa:cum aliquis clericus petit beneficium
tanquã sibi intitulatũ.& tunc non est licita transactio etiã si
ab vtraq; parte detur spirituale:vt.j.e.constitutus.Cõpositio
tñ.i.prouisio interuenire posset scdm modũ,qui ponit
j.de præben.nisi essent.&.j.e.super eo.Vt quòd ille cleric⁹,
qui ius non habet:aut qui ius non habere creditur,penitus
renũciet iuri suo sine aliqua datione.vel quòd alius ius ha-
bens recipiatur sine aliqua datione.j.e.super eo. Verùm si
interueniret in casu etiam aliâs de iure concesso, prouisio,
seu compositio per quam.i.clericus actor debeat habere in
ecclesia reditum,vel censum,non transcendit personam pa
ciscentis.j.e.de cætero.&.c.veniens.&.c.super eo.& de prębẽ.nisi essent.¶ Sed pone,ꝙ in cõpositione actũ est,ꝙ petẽs
beneficiũ in eccłia,illud habeat aut retineat,cũ tamen aliâs
ius nõ haberet:nunquid tunc habebit in illo ius aliquod ex
huiusmodi pactione,saltẽ pro tempore vitę suę illorũ,qui
recipiũt in canonicũ,vel ad aliud ius,seu officiũ.i.dic ꝙ nõ:
quia ex pactione nõ possunt tribuere ius,cuius collationẽ
nõ habẽt.Præterea,quia in transactione volũtaria, sicut in
cõpositione necessarius est consensus oim illorũ,quorũ res
tangit s.de ma.& obe.c.fi.Et hæc vera,nisi fortè illi,qui re-
ceperũt aliquẽ in canonicũ,ex cõpositione haberent ius et
eligẽdi.Nã tunc bene possunt successoribus præiudicare in
illius iuris collatione:vt.s.de renũ.cũ inter.P.scdm Inn.Sed
& hoc intellige,dummodò cõpositio aliâs sit de iure ꝑmis
sa:quia aliâs esset simoniaca:& per consequẽs nullũ ius tri-
buere posset.j.q.iij.ea,quę.Et etiã dũmodò ille in dolo non
fuerit,per id qd proximè dixi scdm ipsum. Verũ prouisio
de beneficio cũ se facultas obtulerit licita est.j.de concess.
pręb.accedẽs.scdm ipsum.Inn.¶ Verũ vt latius habeas istã
materiã,scire debes,ꝙ circa hoc videlicet,cũ quęrit, quali-
ter in spiritualibus cõpositio interuenit,Host.j.eo.super eo.
sic distinguit.Quia,aut quęris de matrimonio & dic,ꝙ nõ,
vt cõtra matrimonium aliquid statuatur:vt legitur & not.
j.e.c.fi.Aut quæris de alijs spiritualibus:& tunc aut quæris
de cõpositione amicabili,& grata inita absq; conuentione,
pacto, modo,conditione, & spe certa numerationis.& ta-
lis fieri potest:vt.c.cũ pridem.& hic,&.c.de cætero.&.c. ex
literis.in fi.&.c.veniẽs.& etiã inter laicos eo modo,quo di-
cam.j.post Host.personalis tñ est,nisi fiat authoritate iudi
cis:quia tunc cẽsetur realis,nisi per iudicem aliud sit dictũ:
vt.c.veniẽs.&.c.præterea.ij.&.c.de cætero.j.e.de cõfir.c. ve-
nerabilis.de deci.c.suggestum.c.nuper.&.c.dilecti.&.c.mul-
tiph.vbi de hoc in gl.Et ita patet,& sic põt intelligi de cẽs.
quãtò.quia vt ibi dicit Hosti.totum ibi procedit ex officio
iudicis,nõ ex partiũ pactione.¶ Aut quęris de cõpositione
nõ gratuita facta,aliquo dato,retento,vel promisso:quæ cũ
fit ante litẽ,pactio est,& posteà transactio est.vt.c.super eo.
ibi in litigium deducto.Super quo vidisti.s.dicta aliorũ:sed
sed hæc dicit Host.Aut quærit de via permutationis,& dat
spirituale pro spirituali eiusdem generis,licitè tñ sine con-
tractu illicito seu,pacto habito inter partes solùm authori
tate superioris:& hoc fieri põt.quia permutatio nõ tã inni-
titur ex partium cõuentiõe,quã ex superioris authoritate.
de re.permu.q̃situ.cũ ibi.no.per Inn.& Hosti.&.c.ad qõnes.
& per totũ.Authoritas em̃ superioris vitiũ purgat.No.Go.
de cõfir.vti.c.penul.& Archi.j.q.ij.quã pio in glo.pe.&.j.q.
iij.ea,quæ.& Laud.cle.gratiæ.de rescrip.gl.fin.Qd intelligit
verũ Hosti.dũmodò sint talia spiritualia,q̃ possint inuicẽ
permutari.Hospitale em̃ nõ permutatur cũ beneficio arg.
xxxij.di.si qui verò.Nisi detur in titulũ,scdm no.Laudu.&
Goff.in cle.per literas.de ꝓbẽ.super verbo noscant. Nec ius
ad rẽ.ar.de rescript.in nostra.& extraua.lo.execrabilis.§.per
hoc.Nu.Lud.in extraua.sedes apostolica.sup verbo,ad rẽ.
Nec decima,primitiæ,aut alia res,nõ bñficium.ar.de re.ꝑ-
mu.licet.li.vj.ibi sua beneficia.Aut spirituale dat pro spiri-
tuali,nõ ꝑ viã ꝑmutationis seu modũ authoritate superio-
ris factæ,sed per cõuentionẽ habitã inter partes siue autho
ritate superioris.& hoc fieri nõ põt.vt.c.quantũ.&.c.ad qõ-
nes.alleg.& colligit ex dictis Inno.s.no.Aut spirituale dat
pro tẽporali & sine authoritate superioris.& non põt hoc
fieri:imo esset simoniacũ:vt.c.ex literis.in pri.& iuribus ibi
alleg.Si verò interuenit superioris authoritas & agimus de
beneficijs ecclesiasticis vt de beneficijs:& tunc idẽ,vt.c.ex li
teris.& de re.permu.c.fi.Fallit scdm eum,si interuenit Pa-
pæ authoritas:quia ille põt super tali simonia dispensare:vt
3 no.de renũ.post translationẽ.& de elec.si alicui⁹.¶ † Sed est
verũ qd beatus Thomas.ij.ij.q.c.arti.j.in solutione vlt.argu.
scripsit, ꝙ Papa põt incurrere vitiũ simonię.sicut & qlibet
alius homo.Peccatũ em̃ tantò in aliqua ꝑsona est grauius,
quãtò maiorẽ obtinet locũ.Quãuis em̃ res ecclæ sint eius,
vt principalis dispensatoris,nõ sunt tñ eius vt dñi & pos-
sessoris Et ideò,si reciperet pro aliqua re spirituali pecuniã
de reditibus alicuius ecclesiæ,nõ careret vitio simoniæ. Et
sic etiã posset simoniã cõmittere recipiendo pecuniã ab ali
co laico,nõ de bonis ecclesiæ:quæ verba transtulit Archid.
xij.di.nõ decet.Quod intellige de peccato quoad Deũ,non
de tituli infectione quoad ecclesiã istã militantẽ,quia Papa
est super oĩa iura positiua.de cõces.præb.proposuit.Ideò va
let,qd facit contra ea.vt cle.qm̃.de immunita.eccles. cũ ibi
no.dispẽsare tamen potest oĩno in omni simonia cum alio
cõmissa.Quod dic,vt scripsi de renũ.c.post translationã.al
legato in.iij.oppositione.vbi reperies.vij.q.nota.in mate-
ria talis dispensationis.¶ Sed si ageret de bñficio vt de pro-
prietate transigi posset.scdm Ber.& Hosti.Sic tñ,ꝙ tẽpora-
le pro spirituali nõ det:sed potius temporali spirituali an-
nexo.vt.c.ad.q.ar.de eo,q mitt.in pos.cũ qui.li.vj.¶ Si quæ-
ris de alijs spiritualibus ꝓhibitis,quia simoniacis:vt sunt sa
craméta.& in his nõ cadit cõpositio,nec transactio,seu pa-
ctũ ꝓpter vitiũ simoniæ.No.Ber.de offi.dele.ex parte.j.Su-
per quo vide Her.j.de simonia.c.fi.Si de alijs spiritualib⁹:vt
de dote:& tũc idẽ sicut cũ agit de beneficio,vt de proprieta
te.j.de cẽs.quãtò.scdm Hosti.Remittit Henri.ad no.sua de
re.permu.q̃situ.&.c.fi.iunge,quæ scripsi.s.ti.i.pactiones.op-
positione.j.Et ego finaliter te remitto ad ea,quæ scripsi ple
niùs,& veriùs circa hoc inter consilia mea cõsilio.xcj.circa

tertiū dubiū vbi oīno videas: quia aliâs fortè nō poteris bene saltem faciliter examinare istū passum. ¶ Secūdò oppo. qa ista decretalis videtur loqui de compositione habita inter clericos & laicos super decimis, quę spirituales sunt. de.c. cūm, quæ. j̃. de præscrip. vide Ber. in gl. ij. Tñ primā opinionē ibi tactā approbât Pe. & Abb. inducētes no. de deci. in aliquib⁹. gl. j. Sed scdam opinionē ibi tactā approbat Host. videlicet, ꝙ hîc loquiſ de cōpositione habita cū laicis super decimis. Aliâs eñ dixisset Papa in textu aliā personā, nō aliquā. Nec obst. scdm Host. ꝙ laici talia nō possidēt & ꝑ consequēs nō pręscribūt. Dicit eñ, ꝙ nō possidēt, nec præscribūt ius decimę, sed quotitatē partis. Et scdm hoc intelligiſ qđ legiſ de paroch. c. fi. de deci. in aliquib⁹ scdm vnū intellectū. Fa. no. j̃. e. super eo. in fi. j. gl. Sed tu dic decretalē generaliter loqui, sed supponere licitū casum de iure ex parte cū eccłia cōponentis, & pro parte eccłię nō pōderare, nisi solū superioris cōsensum: nec de eā, nec de tractatu, vel cōsensu capituli aliqđ dicit. de quo dicā. j̃. eo. cōtigit. lōge qđ scripsi in expositiōe super verbo, vos. Et iō securi⁹ videſ dicēdā, ꝙ loquaſ hîc solū de cōpositiōe facta super decimis inter psonas ecclesiasticas super quo omninò videas, quę tetigi. j̃. de cōfir. vti. vel inutili. c. venerabiles. in. j. q. & in remissionib⁹ ibi per me datis: quia materia ista alta est, & etiā eccłię mul-
4 tū periculosa. ¶ † Tertiò opponiſ ibi: *assensu Episcopi, vel Archiepiscopi sui*. Nā nihil dicit de alienatione, quā Eps, vel Archiepiscop⁹, aut subditi Abbatū vel aliorū platorū inferiorū facerent: vt videſ. & ita videſ nimis gñaliter & indefinitè seu indeterminatè loquēdo, ibi: *& aliquā personā ecclesiasticā*. malè loqui. Indefinitas eñ iuri vniuersali æquipollet: vt no. de elec. vt circa. li. vj. & de priuil. qa circa. ¶ Pręterea dū subdit⁹ Epi alienat, nō videſ necessarius cōsensus Archiepiscopi, nec ecōtra: igitur malè ita gñaliter sub alternatione loquiſ: cū in alternatiuis alterā partē sufficiat esse verā. j̃. de re. iuris. in alternatiuis. ¶ So. in sua gl. ij. ꝓuidēs istas oppositiōes in primis dicit, ꝙ illa verba *Episcopi, vel Archiepiscopi sui*. distributiuè leguntur vt qui subsunt Archepiscopis, eorū cōsensu vēdant, &c. ¶ Sed nunquid in tali vēditione seu cōpositione est aliqua causæ cognitio necessaria, seu decretū. Dicit Inno. ꝙ imò aliqua causę cognitio & decreta necessaria sunt in alienatione huiusmodi. xij. q. ij. Abbatib⁹. &. c. si quos. &. c. se. Sed de decreto no. Inno. cōtrariū. j̃. de reb. eccle. nō alie. dudū. li. vj. in mag. gl. ver. nec credim⁹. Et qđ hîc dicit de causę cognitione referas ad tractatū de quo eo. tit. c. hoc cōsultissimo: legiſ & notaſ. ¶ Subdit scdò, quo ad oppositionē Inn. d. ꝙ Abbates etiā cū cōsensu platorū suorū alienare nō debent. xvij. q. iiij. in vēditionibus subaudi, sine cōsensu suorū Epōrū, prout legiſ & no. in. c. in vēditionib⁹ allegato. ¶ Subdit tertiò Inn. ꝙ Epi si volūt alienare debent habere consensum sui capli, si habēt: & si nō habēt, sui presbyterij. xij. q. ij. c. placuit. De quo dicā. j̃. eo. cōtingit. Dicit ēt ꝙ olim erat necessaria etiā authoritas consilij prouincialis, vel triū Epōrū, qui deputabanſ ab Archepiscopo. xij. q. ij. casellas. scdm quosdā. Qđ nō placet Inno. quia si pōt Archiepiscopus cōmittere, multò fortius pōt per se hoc facere. Et sufficit eius authoritas in alienatiōe vel cōmissiōe. ¶ Quartò subdit Inn. ꝙ Archidiaconorū vel abbatū, seu aliorū minorū iudicū authoritas nō sufficit in alienationib⁹ rerū ecclesiarū suæ iurisditionis. Probat, qa capitu. ꝑdicta. c. Abbatibus. &. c. seq. hoc tantū Epis cōcedere videanſ. Dicit tñ Inno. ꝙ etiā aliqui dicūt, ꝙ Abbates, qui habēt eccłias ad se pertinētes pleno iure, in illis nō possunt præstare huiusmodi authoritatē. ¶ Vltimò subdit Inno. ꝙ Archiepiscopi authoritate Patriarchę, vel Papæ alienationes huiusmodi facere debent. Iunge, quæ scribā. j̃. e. veniens. q. ij. ¶ Supp. Gl. in gl. j. ibi: *si illic*. Istud. c. &. c. seq. remanet hîc insolutū, sed solui. s̃. super oppositione. j. Et ibi: *in spiritualibus*. quid de ciuilibus & criminalib⁹, no. de collu. dete. c. j. ¶ Et ibi: *emi ecclesiā*. fa. no. j̃. de cōdi. appo. c. ij. in gl. j. Et ibi: *redimuntur captiui*. in c. si illic. transigebaſ nō super re spirituali, sed super iniuria. & de iudicis authoritate: vt ibi no. In. c. verò, ad quęstiones. permutabantur spiritualia adinuicem.

SVMMARIVM.

1 *Prælatus solus de reb. ecclesiasticis an transigere possit?*
2 *Transactio Prælati, vt valeat, quid necessarium sit, & requiratur & numero. seq. & 4.*

¶ *CAP. III.*

Contigit. ¶ Cas. Si capitulū consensit transactioni, quā fecit prælatus nomine ecclesiæ, vlteriùs nō poterit dissentire. Cōis diuisio. Scda ibi: *vnde*. ¶ Expone literam. *Conuentualis*. Remittit Io. And. ad no. sua de pact. c. fi. li. vj. *Super his*. tēporalibus. quia super spiritualibus nō transigitur. *Eadem*. quā fecit Prælat⁹. *Habuerit*. aliter igiſ transigere nō potuit. dicā. j̃. Aliâs nō valet transactio de iure. j̃. de re. ecc. nō alie. nulli. Secus in iudicio. ff. qđ cuiusꝗ vni. no. l. fi. & no. de rescrip. edoceri. Licet eñ Abbas, vel prior possit agere de rebus cōiter pertinentibus ad eū, & ad capitulū: tñ sine eo cōuentus nō pōt transigere. Inno. *Aliquod*. & maximè. Nā idem esset si seruata nō esset. vel si quatuor annis steterit, ꝙ nō petierit restitutionē i integrū: quia tūc vlterius petere nō poterit: sed aliâs bene petere potuisset infra quadrienniū, si læsa esset ecclesia etiā si cōsensisset. Inno. *Reuocare*. dicit hîc Gof. ecclesia vacante & carente legitimo defensore, capitulū nō posse transigere. j̃. ne se. va. c. fi. xij. q. ij. si qua de rebus. Fa. j̃. de re. ecc. nō alie. dudū. li. vj. Nouella. Super quo vide Collec. s̃. de ma. & obe. cū olim. ad fin. ij. col. vers. sed nunquid capitulū se. va. trāsigere pōt, ac si nō.
1 aliâs siue nō. ¶ † Primò opponitur cōtra decretalē, quia videſ ꝙ prælatus solus per se trāsigere possit: quia platus procurator est. j̃. de dona. c. ij. xij. q. j. c. fi. & habet gñalē, & liberā administrationem sicut visitator. de elec. is cui. li. vj. vbi de hoc per Io. an. Pro quo facit. s̃. de elec. cū nobis. in fi. & fa. le cta. & no. s̃. q. iij. quia Eps. Coll. & ꝑ Archi. de sup. ne. prægrādi. li. vj. Sed talis trāsigere pōt. ff. de ꝓc. l. ꝓcurator. cū libera. &. c. ti. q ad agendū. li. vj. ¶ So. scdm Goff. prelat⁹ habet generalem, sed nō liberā. Fa. no. xij. q. j. c. fi. Vel nō transigit casu, quo per trāsactionē fieret alienatio, qđ sæpe contingit. C. de litigi. l. fi. Vel scdm Host. liberā habet administrationem, dū bene administrat, nō qñ ecclesiā spoliat: sicut aliâs legiſ de tutore. ff. pro emp. l. q fundū. §. si tutor. Itē quia tutor trāsigit: vt. ff. de fur. l. interdū. §. qui tutelā. tāquā administrator legitim⁹. ar. C. de arbi. l. eum. Et idē no. de executore, cui cōmissa est bonorū distributio in Spec. de ędi. instru. sub ti. de executorib⁹. ver. si aūt debiter. de quo scripsi. s̃. eo. c. j. in oppositione. ij. & tñ prelat⁹ tutor est. xvj. q. j. in canonib⁹. Responde tñ, vt. s̃. qđ fateſ Collec. posse cōcedi, nisi exinde sequaſ immobiliū distractio. ar. C. de pact. l. pactū curatoris. ¶ Sed & aliter requirēdus est cōsensus capituli, quā pupilli, qui quod videt, ignorat. C. de fal. mo. l. fin. ff. de arbi. l. diē. § si quis. vers. corā. ¶ Item opponi posset, quia transigit administrator. x. q. ij. pręcarię. &. C. e. l. præses. Dixiq;. s̃. e. c. j. in oppositione. ij. all. Sed respōde, vt. s̃. vel dic, ꝙ maior est fauor rei eccłię, quā tēporalis. C. de sacrosan. eccle. l. fi. scdm Hosti. ¶ Quid dicēdū? ecce excludo quęstionē, qua quæreref, qualiter super spiritualib⁹ possit ałs bene & licitè trāsigi: quia de illa satis dixi. s̃. e. c. proxi. in. j. oppositiōe. Et quo secluso; hîc mihi tres difficultates apparent. ¶ Prima est, vtrū prælatus quoquomodò possit trāsigere. de qua. s̃. ꝓxi. tactū est.
2 Et de hac satis dixi. s̃. eo. c. j. in. ij. oppo. ¶ † Scda difficultas est, vtrū vt valeat trāsactio prælati, necessaria sit superioris authoritas & hîc dicas, ꝙ sup re, cui⁹ alienatio sine superioris authoritate pręlato interdicta est: vt super re immobili, aut censu, vel reditu perpetuo. xij. q. ij. sine. j̃. de reb. eccl. nō alie. c. dudū. &. c. se. li. vj. nō pōt pręlat⁹ trāsigere sine superioris authoritate: vt. s̃. c. ꝓxi. Et sic ꝓcedit, qđ ibi scripsi in. iij. opp. Sed sup re cuius alienatio sine superioris authori. Prælato permittiſ, vt super mobilibus nō ꝑciosis, & his, q aliâs seruādo seruari nō possunt: vt. C. de admi. tu. l. lex. q tutores. potest

potest sine superioris authoritate prælatus trãsigere ex idẽtitate.imò ex maioritate rationis:quia magis est fauorabilis trãsactio cũ à lite dubia per eã discedat:vt.ff.e.l.j.¶ Tertia difficultas:est vtrum ad hoc,ꝙ talis transactio valeat,sit necessarius consensus capituli ipsius prælati,circa quam distinguit.Super quo vide quod scripsi.s.c.proxi.oppositione iij.versi.subdit.iij.hîc Henr.d.ꝙ si mandatũ capituli sufficiens præcedit.vel consensus eius post subsequitur,nõ poterit amodò capitulũ illã impugnare.Et idem dicit de contumacia respectu Abbatis,vel prioris.¶ Pro prio inducit c.istud.&.j.de reli.do.cum dilectus.Et intelligit mandatum sufficiens,quando expressè continet,ꝙ possit transigere. Et ita intelligit Hosti.illud.d.c.iuxta quod vide no.Spe.de procu.§.j.ver.in præmisis.¶ Pro scdo inducit.d.c.illud. in fi.ibi:*ac si non consenserit*.&.j.de his quę fi.à præl.cũ vos.Sed his cessantibus tunc potest capitulum eã impugnare simpliciter vsq; ad.xl.annos,& post illos.j.quadrienniũ per modũ restitutionis in integrum si sit læsa ecclesia,& non aliàs, nec vltra vt hîc in fi.&.j.de iu.pa.cura.de re.eccle.nõ alie.ad nostram.de in integ.resti.c.i.& per totum.&.c.j.&.ij.e.ti.li. vj.& cle.vna.eo.ti.Et qd no.Hosti.hic,& in summa.e.ti.§.& in quib⁹ cesset.versi.& no.ꝙ &c.Sed horum impugnatione omissa,tu dicas sic,quòd cũ quæritur,an sit necessarius consensus capituli,quo ad hoc,vt valeat transactio ipso iure, eadem distinctio sicut illa,quam feci in difficultate.s.proxi.videlicet,quia in casib⁹,in quibus p̃latus sine cõsensu sui capituli potest alienare,potest & transigere:& aliàs nõ:nisi saltem ad vitã de quo dicam.j.e.veniens.Et hoc placet hîc Collec.& Laud.in cle.j.de rescrip.Et ratio est,quia hoc casu videlicet cũ directè,vel indirectè potest sequi alienatio perpetua rei immobilis,aut census,vel reditus perpetui, Prælatus non habet liberam scdm eum.& optimè probat in ratione.ff.e.ti.l.cum hi.§.si cum lis.&.xvj.qõ.iij.sacerdotes.cũm ibi notat.Et ita videtur sentire Innocen.j.e.decætero.super verbo,ius aliquod.Et fa.melius quod ipse notauit.j.de præ scrip.auditis.in gl.j.post principium.Ne videlicet fingantur lites, vt dicto.§.si cum lis.& ne vna via.&c. j.de diuor.quanto.de procu.c.tuæ.Sed si quæritur an casu etiã quo non valeret transactio,liceat Prælato,vel capitulo contra eã reclamare?hic dubitatur,sed hoc bene certũ est,ꝙ si valeret,reclamationi non esset locus,nisi per viam restitutionis.&.j.quadriennium ac etiam lęsione probata:vt probant iura allegata de restitutione loqutia.Et hanc difficultatẽ tangit distinctio Hẽr.de qua.s.& de qua dicã.j.e.veniẽs.

4 ¶ † Quarta difficultas principalis potest esse ista,an in trãsactione prelati,vt ipo iure valeat,sint necessarię forma & causa,quæ in alienatione rei ecclesiasticæ immobilis necessariæ sunt.de quib⁹ in.c.dudum.&.c.se.de er.eccle.non alie. li.vj.Sed de hoc dicam.in.c.veniens.alle.¶ Quinta difficultas esse potest,qui sunt illi prælati,qui sic transigere,aut in eis suam authoritatem interponere possunt.Sed huius dissolutionem collige ex ijs,quę scripsi.s.eo.c.proxi.in.iij. oppositione.ver.subdit secundo.& vers.quarto subdit.Posset etiam sextò quæri de eo,quod moui ibid.ver.sed nunquid. & lunge omnino ea quę scripsi.j.de arbi.c.peruenit. quæstione.ij.&.c.per tuas.oppositione.ij.& remissionibus per me vtrobiq; datis.¶ Supple Glo.in gl.prima ibi:*mandato*.& j.de procu.qui ad agendum.in fi.li.vj.¶ Et ibi.c.j.& est dictum.s.de rescrip.edoceri.Nouella.& supra de ma.& obe.c. fi.in.v.oppositione.ver.iuxta hoc ergo quæritur.In glossa secunda.ibi:*non consensisse*.j.de arbi.per tuas.Et in fin.dic,vt eo.titu.c.j.li.vj.

SVMMARIVM.

1 *Trasactionem inualidam nun interueniens iuramentum confirmet?*
2 *Turpitudinem suam allegantem non audiri.*
3 *Malo non solum vacare debemus,& ab eo cessare,sed à specie quoque mali.super qua etiam transactiones,& iuramentum præstitum reuocatur.*

CAP IIII.

Constitutus.¶ Cas.Super ecclesiastico beneficio transigi non potest.Prima pars ponit partis querelã. Scda dat iudicẽ,ibi:*quæ igit*.¶ Expone literã. *Ipsum*.ex vna parte.*Ac clericũ*.ipsius aduersariũ.*Recusat*.allegãdo,ꝙ fuit illicita & simonia ca.Pe.& Ab.sed puto,ꝙ petebat sibi iudicẽ dari,q cogeret trãsactionem seruari.sed Papa noluit.Nouella.*Transactiones*. super spiritualibus interpositæ.*Speciem*.Inno.ponderat hoc 1 verbũ,vt dicã posteã.¶ † Nota primò ꝙ prohibitã transactionẽ nõ firmat iuramentũ:nec tenet accessoriũ cũ nõ tenet principale:vt.in.j.gl.Ber.nisi quo ad delicti laqueũ. qd 2 dic vt notaf in.c.debitores.hîc alleg.Nouella.¶ † Scdò not. quẽ nõ audiri suã turpitudinẽ allegãtẽ,& cõtra factũ ꝓpriũ venientem.De quo hîc in scda gl.Ber.¶ Oppo.cõtra scdm notabile i.d.gl.ij.maximè cum hi simoniaci ꝓpter suũ delictũ,etiã si aliàs ius haberẽt,essent repellẽdi.j.de simo.insinuatũ.vide solutionẽ,Ber.quæ fuit Tan.Inno.verò rñdet, ꝙ nõ dicif hîc,ꝙ tales transactiones contineãt simoniã,sed speciẽ simoniæ:vt.s.ti.ꝓxi.cũ pridem.¶ Sed quare ergo ꝓ 3 hibenf?respondet Inno.† quia nõ solũ à malo,sed etiã à specie mali cessandum est.x.q.j.aliud.de vita & ho.cleri.cũ ab omni.¶ Plus no.Inn.ꝙ nõ solũ transactiones sed etiã iuramentũ super tali specie mali præstitũ reuocaf.Dicit Host. ꝙ ista gratia poti⁹ respicit iudicẽ,quã partẽ,quę ꝓpter participationem criminis adeò reddit se indignam ꝙ contradicẽdi frontẽ non habet.Simile de elec.bonę.j.ad finẽ.¶ Dicit etiã hîc Host.hîc ponderari,quòd nõ irritat,sed irritam decernit.vñ ꝓcessus causæ ex illius virtute nõ poterit impediri.¶ Nouella verò ad glo.ij.Ber.circa hoc solũ addit remissiões ibi.*porrò*.&.j.de re.iu.in pari.li.vj.*Et in fine*.de hoc plenè de excep.dilecti.In vltima gl.Et Collect. remittit ad collecta sua de iureiur.clericus.& respõdet ad.c.cũ ecclesiasticæ de excep.ꝙ hîc admittitur compẽsatio doli: ne alter dolosus sol⁹ sit in lucro:vt in gl.Ber.Et ad.§ Marcellus.ff.de excep.do.l.apud.Rñdet,vt Cy.C.eo.l.transactione.Aut dolus vtriusq; hincinde infert aduersario damnũ & tunc fit cõpensatio.Aut dolus alterius tantũ damnũ infert.& tunc non datur aduersus doli exceptionẽ replicatio de dolo, vt in.§.Marcellus.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesiam petere volens in qua ius nondum habeat,quid agere debeat?*
2 *Ius in beneficio non habens,qualiter per compositionem ad illud peruenire possit?Et quid de habituro?nu.seq.*
4 *Compositio,qua census ecclesiæ imponitur,vt ecclesiæ præiudicet, cuius authoritate niti debeat?*
5 *Decret.hanc decæterò.varios sensus habere.Et cui inhærẽdum.*
6 *Beneficium vacans si petat clericus,dicens si ius ex electione, vel prouisione habere, petatq̃;e electionem suam,aut prouisionem confirmari iudex de hoc cognoscens,quos vocare in hoc debeat? Et quid in casibus proximè seq.*
7 *Petitio eius,qui ad prælaturam datus est,qualiter fieri debeat*

CAP V.

Decætero.¶ Cas.Per transactionẽ factã sine authoritate Epi, potest p̃latus,sed nõ ecclesia.constitui cẽsualis.¶ Expone literã.*extraordinarium*.Ordinarius enĩ si consensisset ecclesiã censualẽ constituisset.Inn.*Cum aduersario*.quis est hic aduersarius,tractat gl.magnã.Inn. Tu dic,vt.j.q.j.plenè dicã. *Composuerit*.scdm formã,quę est.j.de præb.nisi essent. Aliàs clerico nõ licet pacisci sup bñficio.scdm Inn.& Hosti.Imò scdm qd dicef tibi.j.in.j.q.*Ius aliquod habiturus*.in quota parte:ne scindi bñficiũ videaf.j.de p̃bẽ.maiorib⁹:sed in aliqua quãtitate pecuniæ vel bladi,vel simili:vt in decre. nisi essent.de præbẽ.Hosti.Vel afs exẽplifica:vt dicam.j.in tertio no.Sed primũ veri⁹,vt patet ex his q̃ dicã in.j.q.*Habiturus*.

videlicet per cõpositionẽ & qđ post ante cõpositionẽ nõ ha
bebat.& qđ dicit *in ecclesia,de qua agitur.* expone.j.super eccle
sia ipsa.Et hoc referas ad verba cõpositionis,& mentẽ cõpo
nẽtiũ:nõ aũt ad veritatẽ iurisq̃a de veritate iuris sup, vel in
ecclia nõ fuit,nec esse potuit ius aliquod habitur⁹ per talẽ
cõpositionẽ:cũ per eã non potuit obligari ecclia:sed solũm
persona ad vitã,vt hic patet in fi.*Contrarius.*§.tit.j.cũ clerici.
de offi.dele.si q̃ñ.j̃.de collu.audiuimus.Inno.*Cui præest.*cleri
cus.f.qui petebat beneficium,& obtinuit per cõpositionẽ
Inn.Ac si diceret,si talis per cõpositionẽ promisit aliquẽ cẽ
sum dare illi,cũ quo litigabat,successor nõ tenet.& tñ nec
semper est simoniacũ,sed planior esset litera,quę pręest.
dic melius vt.j̃.in.q.j.*Solutus.*a.impositus soluendus.Et hoc
vult dicere,ꝙ si iste clericus,qui bñficiũ,vel ecclam pete-
bat ex causa cõpositionis,promisit dare aliquẽ cẽsum ei,cũ
quo litigabat,nõ tenet successor.¶ Et si opponas,ꝙ hoc es
set simonia,rñdetur,ꝙ põt aliqñ esse sine simonia: vt.d.c.
nisi essent.Nec approbat hic iste contract⁹,si cẽsus soluẽd⁹
negaret ei,qui contendebat cũ dicto clerico,qui per cõposi
tionẽ obtinuit beneficiũ.scdm In.Host.aũt exponit illa ver
ba:*cui præest.*f.Eps.de his q̃ fi.à prę.l.c.tua.&.c.pasto.& de do.
c.pasto.Dic meli⁹,vt.j.q.j.*sub hoc.*f.compositionis vel trãs-
actionis factæ eius clerici,qui obtinuit bñficiũ per cõposi-
tionẽ,& alij debet cẽsum.Inn.Imò dic,vt.j̃.q.j.*nõ excedat.*est
eñ psonalis pręstatio nõ realis.j.c.veniẽs.Tãc.¶ † Nota ibi:
*aduersario.*ꝙ cũ quis vult petere ecclesiã,in qua nõdũ ius ha-
bet,agere non debet sine aduersario:sed debet aduersariõ,
2 cui⁹ interest,cõuenire.¶ † Scdò no ibi:*cõponit.*qualiter ille,
qui nondñ ius habet in bñficio põt ad illud per cõpositio-
nẽ iuris nõ cõtrarium sine simonię vitio peruenire.Sed in-
telligunt quidam hoc,quando petebat clericus ius in in ec-
clesia,nõ nomine suo:sed noie alterius ecclię.Posset tñ dici
ꝙ etiã super bñficio qđ petit sibi cleric⁹ cõferri,põt inter-
uenire cõpositio talis.f.si petit beneficiũ certũ bona fide à
te.& tu illud renũtias,& datur tibi aliud.ar.§.eo.ti.c.j.&.c.
statuimus.&.j̃.de re.permu.ad q̃ones.Plus dicũt quidã pos-
se sic cõponi,vt tu renũtiãs bñficio aliquẽ reditũ recipias:
& ꝙ hoc casu reditus ille erit spirituale ius.Sed hoc nõ pla-
cet:quia in acquisitione beneficij debet cessare oĩs pactio.j̃.
de re.permuta.quęsitũ.melius ergo dicitur,ꝙ loquatur sim-
pliciter,qñ petebat q. in ecclesia aliqua canonicari.i.in ca-
nonicũ recipi:quia tũc põt interuenire cõpositio cõsensiẽ-
tibus illis,ad quos ptinet electio:vt no.§.e.c.ij.Inn.¶ † Ter
3 tiò no.ibi:*Ius aliquod habiturus.*ꝙ nedũ ius habens,sed etiã ha
bitur⁹ in beneficijs agere põt & cõponere super illo.Exem-
plũ,vt si clericus aliquis receptus fuerit in canonicũ in ali-
qua ecclesia collegiata habiturus ius in prebenda illius ec-
clesiæ.Item potest poni exemplũ,cũ tota ecclesia , vel pars
eius ad actorẽ translata est:vt qa reus possessor rectorię,vel
vicarię,aut pactionis renuntiauit:& collata est actori . Sed
qđ dixi de cõpositione est verũ,si ecclię vtilitas agat ex ipsa.
Ais enim nõ tenet sine cõsensu Epi.j̃.e.veniens.Caue tñ,q̃s
alij magis subtilizantes dicere voluerũt,ꝙ sicut in iudicio
põt facere rector pręiudiciũ ecclesię suę cõtra se sniam re-
portando,ita & transactionẽ timore deterioris sentẽtię in
iudicio faciendo.Nec ob.j̃.c.veniẽs.quia illa cõpositio fuit
facta extrà iudiciũ.vel dic,ꝙ intantũ possunt super hoc cõ
ponere,qñ ex suo cõsensu possunt ius tribuere:vt qa ad eos
4 pertinet electio.Inn ¶ † Quartò no.ibi:*censum.*ꝙ in cõposi-
tione per quã census imponit ecclesię ad hoc,ꝙ ecclesię piu
dicet,& ꝙ sit realis,& nõ tantũ personalis,est necessarium,
ꝙ interueniat Epi authoritas.Et est ratio,quia si census ille
in ecclesia cõstitutus alteri ecclesiæ perpetuò soluend⁹ est,
hoc nõ põt fieri sine authoritate Epi,qui solus põt de iure
vnius ecclesiæ dare alteri.Si verò soluend⁹ esset census cle-
rico,hoc nõ liceret ex pacto:quia cessare debet oĩs pactio.
§.ti.proxi.c.fi.Nec ob.dictũ.c.nisi essent.vbi priorat⁹ datur
toto tẽpore vitæ vnius personę,qa illud est ibi de gratia to-
leratũ.Et quia licitũ est cuilibet ecclesiæ sine authoritate su
perioris clericis pauperib⁹ & benedignis in vita ipsorũ ele
ricorũ prouidere.xvj.q.j.possessionis.Inn.¶ Aduerte etiã,
qa quãuis delegatus authorizaret cõpositionẽ per quã im-
poneret cẽsus ecclæ,nõ esset cõpositio realis,nisi interuenis
set authoritas ordinarij:nisi delegat⁹ super hoc mandatum
haberet:vel nisi posteà ratificaretur per Papã ex certa scien
tia.Hoc patet hic,&.j̃.e.veniẽs.& in his quæ no.j̃.de his,q̃
fi.à prælc.iij.¶ Itẽ aduerte,quia si ecclesia,de qua agit ,esset
cõuẽtualis,in tali cõpositiõe esset necessari⁹ cõsensus eiusd.
i.Capituli,seu collegij sui cũ suo capite.Et scdm hoc etiam
expone & supple abiq; consensu ecclesiæ,cui præest.f.is,qui
cõpositionẽ facit.j̃.de his,quę fi.à præla.c.j.ij.&.iij.de re.ec-
cle.non alie.c.j.Ideò,vt prædixi, dicere posses breuiùs , cui
præest.f.tam Eps,quã is qui cõpositionẽ facit:si tñ ecclesia,
de qua agit, sit cõuentualis.Host. ¶ Caue tñ de notabili-
bus añdictis,quia ea recepi non ex textu & vero intellectu
Ber.quẽ tibi exponã.j̃ in.q.j.sed ex dictis Inno.& Host.quę
nõ vsquequo mihi placẽt:vt.j̃.dicam.
¶ † PRIMO quærit,qualiter intelligit ista decretalis:qa 5
eius intellect⁹ adhuc nõ videt per pmissa bene clarificatus.
Ecce tu habes vnũ intellectũ in.j.gl.Ber.& ad finẽ vltimæ
gl.ipsius.Et iste intellect⁹ supplet eo mõ,quo dixi in quar-
to nut.sine dubio in se veriorẽ:sed dubito,ꝙ nõ sit de mẽte
literę,& ꝙ diuinet nimis pro eo,ꝙ illud verbũ,*si aliquis.*pso
nã priuatã magis,quã ecclam repñtare videt,& supplere in
textu,ꝙ nomine ecclæ id ageret , est nimis diuinare extra
textũ.¶ Aliũ intellectũ ponit Inn.quẽ scripsi.§.ad finẽ scdi
no.ver.melius ergo dicitur Sed ille intellect⁹ nõ aperit mo-
dũ,vel naturã cõpositionis.Prætereà nõ bñ video, qđ velit
dicere Inn.quia aut imaginat inter petẽtẽ canonicari,& ec-
clesiã,in qua canonicari petebat:aut inter duos in ecclesia
eundẽ canonicatũ petentes.Si primũ ponis:intellectus iste
nõ bñ cõgruit cũ verbo aduersario.Itẽ nec bene cõgruit cũ
fine literæ.& cũ illa clausula,si cõppsitiu &c.simul iũctis.nã
si cẽsus de quo loquit text⁹,esset per cõpositionẽ à recepto
in canonicũ p sua receptione ecclæ soluend⁹,esset manife-
sta simonia,q nõ posset per Epm approbari.& frustra dubi
tasset textus tũc,an vltra vitã personæ durare haberet.Si ve
rò ab ecclesia personæ cẽsus soluẽdus esset,& nihilominus
canonicat⁹ ei dand⁹,nimis esset cõpositio inæqualis. & ec-
clesiæ onerosa:nec cõgrueret verbo personæ,cũ in collegio
plures existant.Et si nõ daret canonicat⁹:sed potiùs p pen-
sione per ecclam sibi danda renũciaret,esset simonia iuxta
ea,quæ notant.de offi.deleg.ex parte.& etiã ineptè staret di
ctũ verbũ psonæ:vt dixi in pximo casu.Si verò intellectũ
scdm recipias.tũc malè stabit finis decretalis. in verbo illi⁹,
*cui præest ecclesiæ,*sub *hoc prætextu solutus.*qa sic de soluto pso
næ,& de soluto ecclesiæ ageret.¶ Hosti.verò dicit se simpli
citer intelligere literã,put iacet.f.qñ inter duos agit de ec-
clesia,videlicet qñ vterq; dicit se ius habere.& sup hoc im-
petrat rescriptũ.Sed iste intellect⁹ vacillat eo mõ,sicut vlti-
mus casus intellect⁹ proximè pcedẽtis:& requirit de neces-
sitate suppletionẽ de prouisione.c. nisi essent. q vř diuina-
tio ad istã literã,quicqđ Inn.& Host.dicãt.¶ Et ꝙ esset ne-
cessaria dicta suppletio patet,qa aliter cõpositio,p quã vna
pars renũciaret alteri ius suũ p censu annuo,esset iuri cõtra
ria.§.ti.j.c.fi.Et ita nõ cõgrueret iste intellectus textui:cũdi
cit:*nõ est iuri cõtraria.*Sed nec hęc suppletio hoc casu sufficere
videret:cũ hic loquat de cõpositione iuri nõ cõtraria.Ibi ve
rò nõ de cõpositione:qa text⁹ innuit potius illã iuri cõtra-
riã:sed potius de iudicũ puisione ex dispensatione tolerata
¶ Quid ergo dicẽdũ?breuiter cogor redire ad primã lectu
rã Ber.tãquã ad illã,q nimis habet de scrupulo captiositatis
vt.ff.de re.iuris.l.quoties nihil Q.lehñ hic noie ecclæ age-
ret,& noie ecclæ defenderet,& ꝙ etiã inter rectores eccle-
siarũ de cẽsu per rectorẽ vni⁹ ecclesiæ alteri ecclesiæ psoluẽ
do cõponeret,clarissimè demonstrat ista decretalis in fine:
cũ dicit,*Sed census absque episcopali authoritate cui præest.*f. Im-
petrator rescripti put exponit Ber.in fine vltimæ gl.& bñ.

ecclesiæ.f.illius impetratoris rescripti.*sub hoc*.f.conuentionis prætextu.*Solutus*.scilicet ecclesię Impetratoris,quod præcedit.*Vitam eius,qui soluit*.scilicet Rectoris ecclesię couentæ. *Non excedit*.per hoc enim quod dicit ecclesię solutum censum,apparet,ꝙ nomine ecclesiæ agebatur:& pro iure ecclesiæ deducto in iudicium ipsi ecclesiæ census per compositionem soluebatur.Et per hoc,quod dicit *Vitam eius,qui soluit,non excedit*.clarè dat intelligere,quòd à rectore ecclesiæ census per compositionem soluebatur:quia aliter textus nõ haberet dubium.Nec ob.quod dixi in principio de verbo, cũ quis,qa exponam,*cum quis*.Rector nomine ecclesię agẽs, & non ex capite meo:sed per finem ipsius decretalis.Nã in eadem dispositione ꝓcedentia per sequentia declarantur.ff. de testa.l.hæredes palã.§.sed si autem.de leg.j.l.si seru⁹ plurium.in fi.¶ Et aduerte,qa in rescripto hîc impetrato pro rectore vnius ecclesiæ contra rectorem alterius ecclesiæ super iure,quod Rector impetrans dicebat se nomine suæ rectorię habiturum esse vigore compositiõis in ecclesia alterius,erant duæ clausulę principales.vna siquidem pro impetrante,vt si compositio non esset iuri contraria,ab Episcopo non reprobaretur.Secunda verò respectu ecclesiæ alterius,contra quam impetrabatur,videlicet quòd cẽsus per compositionem impositus,& iam per aliquantulum tẽpus solutus,nõ excedat vitam rectoris,qui composuit,atq; soluit.¶ Vnde puto,ꝙ hîc tria interuenerunt successiuè.Primò,lis super certo iure nomine vnius ecclesiæ ab altera coram delegato iudice iudicialiter petito.Secundo pendente lite,& eius timore,inter rectores ipsarum ecclesiarum super certo censu dando petenti,per conuentum habita cõpositio , & census aliquantulo tempore continuata solutio. Tertiò ipsius census posteà denegata continuatio:& huiusmodi occasiõe corã iudice,etiã delegato,mota qõ,ac ipsius delegati Papæ facta consultatio. Ipsiusq; papæ facta rñsio, sed scdm tenorẽ isti⁹decretalis.Ex quo potes ponere casum in terminis in ista decretali nec aliàs erit clarus.Sed secundum hoc superfluũt gl.Inn.& Hosti. saltẽ ꝑ maiori parte: sed ideò eas inserui,quia ad alia proficere possunt.

¶SECVNDO quæritur,quę est ratio dubitandi,& decidẽdi primæ clausulæ declaratorię huius decretalis,in qua dicitur in effectum,ꝙ compositio transactionis,lite pendẽte,inter ecclesias super certo iure facta per rectores ecclesiarum sine authoritate Epi,qui pręest ecclesię obligãdę de censu præstando vni ecclię per aliã personaliter valet.¶ Et primò ecce rõnẽ dubitandi:qa cõpositio fiebat nomine ecclesię,pro qua solui habet census.Et tamẽ respectu illius ecclesię ꝑpter defectũ authoritatis episcopalis nulla est ipso iure:vt hîc in fi.Ideò ex hoc merito videbatur,ꝙ nec valeret respectu persõnę:qa expressum in se nullũ tacitè ex cõsequẽtia efficaciã pręstare nõ põt: quia si nõ valet principale &c.de fi.instru.inter dilectos.§.cũ igi.C.de legi.l.nõ dubiũ. Et ideò dicit lex,ꝙ oeconom⁹ alienationẽ rei ecclię immobilis per se factã cõtrã.l.ipse reuocare põt.C.de sacrosan.eccle.l.iubemus.§.sanè.Et qa id,qd in se nullũ est,officiũ iuris operari nõ debet.ff.de cõdi.& demõ.l.hęc cõditio.& qñ di. le.ce.l.qd pup.& vtrobiq; cõcordãtię.j.de re.iuris nõ præstat.li.vj.Facit.qa administrator ex cõtractu,quẽ innuit nomine administrationis,nõ adstringiť:nisi personã suã principaliter ad hoc adstrinxerit.ff.de ꝓcu.l.Plautius.&.l.ꝓcurator,q pro euictiõe.e.ti.à cõtrario.Et ibi notať per Gul.& But.& pleniũs per Bar.de institο.l.fin.& de re.iudi.l.iiij.in prin.ver.& aliquid de hoc per Bar.Et maximè,qñ est administrator necessari⁹:vt.ff.qñ ex fal.tu.l.post mortẽ.etiam secũdũ rigidiorẽ opinionẽ dñi Iac.de Are.notatã per Cy.C. qd cũ eo.l.ei,qui.in fi.¶ Visa ratione dubitãdi,restat videre rationẽ decidendi.Sed primò videre oportet qs est casus hîc decisus?& hîc distingue ꝑpter aliqua tacta in ratione dubitãdi:quia aut certum est,ꝙ rector facit cõpositionem, ꝓmissionẽ,& obligationẽ,aut saltẽ ꝓmissionẽ,vel obligationẽ,nedum noĩe ecclię,sed etiã nomine suo proprio.Et hoc casu indubitatũ est,ꝙ tenet obligatio personaliter in personã rectoris.Et est tunc rõ,quia quis ex facto proprio obligatur.ff.de act.& obli.l.quæcũq; gerimus.Et ꝑ hoc bñ facit prędicta.l.procurrator,qui pro euictione.&.ff.man.l. seruũ Titij.Aut certum est,ꝙ nec cõpositio , nec ꝓmisio, seu obligatio factæ sunt nomine ꝑsonę,sed tantũ noĩe ecclesię:& tunc probabile esset dicere,ꝙ nõ obligareť etiam ꝑsona,per ea quæ allegata sunt in ratione dubitãdi.Et hoc maximè si de hoc protestatus fuit rector ecclesiæ obligatę,per l.fi.C.de neg.gest.Sed in dubio casu,vel cum simpliciter fit cõpositio,possumus dicere per textũ istum,& potest esse ratio:quia talis rector fit ad compositionẽ accedẽs, videtur se offerre tanquã potestatem habẽs.Et ideò in eum actio dabitur:vt.l.plautius.&.l.iiij.ff.de re iudi.allegatis.Per quæ patet ratio dubitandi sublata . Et per hoc intelligas,& suppleas ea,quæ scripsi.s̃.e.ti.c.j.in ij.oppo.principali.

¶ TERTIO principaliter quæritur,quæ est ratio dubitandi,& decidendi in secũda parte istius decretalis,videlicet in ver.sed census.Dico,ratio dubitandi colligiť ex his, quæ scripsi.s̃.e.c.j.in secunda oppositione.¶ Rõ verò decidendi colligiť ex his,quę legunť & notanť.xij.q.ij.sine exceptione.j̃.de re.ecc.nõ alie.c.j.&.ij.li.vj . Nã census ꝑpetuus censetur res immobilis.No.gl.in auť.de re.ecc.nõ alie.col.ij. Et eius impositio cẽseť impositio seruitutis ęquè ꝓhibita: vt in.d.c.ij.legiť & no.Nec ob.ꝙ p̃latus præiudicat eccłiæ litigãdo:quia illud est necessitatis,& à iudiciali authoritate habet cõfirmationẽ:sed transigere etiã super litẽ,est volũtatis:nec habet cõfirmationẽ ab authoritate iudiciali . Et iõ ꝓcurator dat⁹ ad litigandũ nõ transigit:vt.ff.de ꝓcu.l.mandato gñali.&.c.ti.j̃.c.qui ad agendũ.in fi.li.vj.Hinc est etiam ꝙ ꝓcurator qui necessitatus ad mandatũ iudicis,cõfitendo dño pręiudicat si voluntariè confessionẽ offerret,nõ p̃indicaret.No.Inn.j̃.vt lite non contest.c.j . Alia tangentia istam materiam videbitis in.c.super eo.&.c.veniens.j̃.eodem.

6 ¶ † QVARTO licet magna gl.Inn.valde sit x̃nea à materia nostrę decretalis secundũ verũ intellectum Ber.quem s̃.p̃misi:quia tñ notabilis est,& ad eam semper hîc recurritur illam hîc usmmabo.Et ideò subintrando eam , quæritur de tali quęstione.Pone:Cleric⁹ petit bñficiũ vacãs hoc modo.dicit enĩ se ius habere ex electione,vel prouisione.& iõ petit suam electionẽ,vel ꝓuisionẽ confirmari.Nunc quęritur,quos debet vocare ad causam istam iudex,qui de causa ipsa cognoscit.Et p̃mitte hîc,quæ scripsi.s̃.de maior . & ob.c.fi.in.v.oppositione.Rñdet Inn.d.ꝙ vocare debet illos, ad quos pertinet electio,vel p̃ntatio,seu confirmatio,vt de iure suo contẽdãt,si voluerint.Sed nunquid Eps,qui instituit,vocãdus est?Dicit Inn.ꝙ nõ.Ratio est,quia nõ contendit Eps,ꝙ ex officio suo agẽti c̃lico posset ius q̃ri.Sed cõtra videtur,quia necessaria est confirmatio,vel institutio Epi. Sed dic,ꝙ hoc non obstat:quia hoc nõ est ꝑpter ius,qd habeat Eps in electione:sed quia iurisditionẽ habet,ex qua pẽdet cõfirmatio,vel institutio:vt patet ex eo,qd legiť & not. s̃.de elec.nosti.&.c.transmissam.& iudex non debet vocari de necessitate : vt defendat ea , quæ facit ratione iurisditionis.ij. q. vj.hoc etiam Fatetur tamen Inn.quòd tam Episcopus,quàm etiam clerici eiusdem ecclesiæ possunt se opponere ei propter vitium personæ.j̃.de accu.accedẽs.Dicit etiã Hosti.ꝙ iudex potest processum suum defendere. Quod dic,vt no.j̃.de app.cũ sp̃ali.§.pe.Et patet de sentẽ.excõ.venerabilibus.§.j.li.vj.Et de hoc no.j̃.de ꝓcu . in nostra. §.fi.vbi de hoc per Nouellã super vlti.gl.¶ Subdit etiã Inn. ꝙ Epo saluum est ius,vt in institutione,vel confirmatione, aut ordinatione,vel etiam ex officio suo,ratione suæ iurisditionis inquirat contra eum:vt patet in eo , quod legitur, & no.de elec.cũ nobis olim.§.is igitur.&.c.nihil est . ¶ Sed pone,ꝙ cleric⁹ petit prębendã,quã alius tenet:quis tunc vocandus est?Dicit Inno.ꝙ ille debet vocari ad respondendũ, qui detinet:quia confessoria est,quã intentat,quæ est in rẽ: & nõ datur nisi cõtra possidentem,vel detinentem:vt.ff.si

vsof.pe.l.iiij.&.l.vlt. Vel pōt dici secundū eū, ꝙ potiùs habet locum officium iudicis. ¶ Sed pone iuxta primum casum, ꝙ clericus petēs beneficium iam est electus ad illud, & etiam confirmatus, nunquid vocandi sunt à modo electores, vel præsentatores? Dicit Inn. se credere, ꝙ nō: quia ātē cōfirmationem hoc facere debuit iudex, qui electioneio examinauit: nec post confirmationem impediri debet effectus confirmationis per aliquem, qui non habeat possessionem. ĩ.de app.constitutus.ij.§.fi.scdm quosdam. Sed hoc non placet Inno. quoniam, nullis vocatis, fit electio, & confirmatio: vt ipse notauit de elec. cum dilecti. de cau.po.& propri.cū olim. Sed nō est hoc verū hodie de cōfirmatiōe: vt ĩ.de elec. c.qm̄.li.vj. Dicit tamen Inno. quòd id, quod illi dicunt, est verum, quando confirmatio fit vocatis, qui sunt vocandi: sicut hodie necesse est fieri per dictum.c. quoniam. vt dixi. ¶ Sed vlterius pone, quòd de præbenda est cootentio, quia capitulum vult vnam præbendam assignare confirmato, & cōfirmatus petit aliam: quæritur nunc, qui citandi sunt, & cōtra quos agendum est. Dicit Inno. ꝙ tunc contra capitulum agendum est: quia capitulum possidet præbendas vacaotes. ĩ.de testa.relatū.ij. Et in hoc casu habet locum quasi confessoria, vel potius habet locum officium iudicis secundū eum. ¶ Subdit, ꝙ & in hoc casu ipsi electores, vel p̄ntatores possent se opponere cōtra cōfirmatum: ne a dipiscerētur possessionem, si per obreptionē, cōfirmationē hm̄ōi obtinuisset. ĩ.de dol.c.cū olim Daniel.& ĩ.de re iudi.cū olim. §.nos igitur & prece. ¶ Plus dicit, ꝙ & post adeptam possessiooē possunt patroni, vel electores contra tales ēt confirmatos implorare officium iudicis: vt ipsi remoueantur, qui ab eis electi, vel p̄ntati nō sunt. ĩ.de iure pa.cū dilectus.&.c. ex insinuatione. Et vide super hoc Nouellam de conces.pb. quia dioersitatē.in gl.quęrit. ¶ Sed pone, ꝙ petit electio cōfirmari: quæritur, qui vocandi sunt? tactum est.s̄. Dicit Inno. ꝙ quando confirmatio petitur, semper electores & præsentatores vocādi sunt, seu requirēdi. Et si nō requirant, pōt dici nulla confirmatio, sicut restitutio io integrū. ff.de mino.l.etiam.§.fi.&.l.io causæ.§.j.ver.vnde tractari potest.& ver.causa cognita.secundum quosdam. ¶ Alij dicunt, ꝙ tenet confirmatio, sed potest cassari: quia aliàs absentibus facta est, etiam si aliàs canonica sit. Hodie tamen si appellari contiogat, omnes illi, quorum interest, seu qui se volunt opponere, citati sunt ipso iure, sic, ꝙ sine alia citatiooe comparere debent: & nisi compareant, eis poterit imputari. Quod dic, vt legitur, & no.de elec statutum.li.vj.&.c.quoniam.allegato Et in omnibus prædictis officium iudicis imploratur. Host.

7 ¶ † Sed quęrit posteà qualiter debet formari petitio illius, qui ad p̄laturā electus est? Dicit Inn. hoc notandō, ꝙ licet semper qn̄ officium iudicis petitur, tutius sit petere suam electionem confirmari: tamē, & si hoc nō petatur, sed tantùm officium iudicis imploretur: vt sua electio pronuncietur canonica, valet talis petitio. ¶ Sed quid tunc fiet de cōfirmatione? dicit Inn. ꝙ tunc confirmatio reseruabitur illi, ad quē de iure cōi pertinet. s̄.de offi.dele.super eo.& de elec.cū io veteri. Plus dicit Inn. ꝙ imò etiam potest peti, ꝙ electio publicetur. s̄.de elec.publicato. ¶ Et breuiter cōcludo: subdit Inn. quòd sic procedetur hic, sicut proceditur, qō quis petit se pronunciari legitimum: de quo notatur. ĩ. qui fil. sunt leg. causam, quæ inter. ¶ Subdit etiam Inn. ꝙ electus hoc modo agere potest, quando non est eius electio confirmata. Tunc enim videlicet cum non est eius electio confirmata, noo potest agere confessoria, vel negatoria contra cōtradictores suos, vel turbatores siue de iure, siue de facto illi contradicant, aot turbent. Et est ratio, quia adhuc non habet ius in re. s̄.de elec.c. qualiter.&.C.de pact.l.traditionibus.&.C.de rei vendic.l.seruum.&.l.emptori. ¶ Sed contra hoc opponit Inn.de.c.dilecti. ĩ.de excep. sed dicit soluendū esse, vt ibi no. Dicit tamen Inn. quòd si esset eius electio cōfirmata: tunc haberet locum negatoria, vel confessoria: quia iam plenè ius haberet. s̄.de elec.transmissam. Et est simile etiam in seruitutibus legatis, vbi statim ius habet. ff.de seruit.l.si partem.§.si per fundum.secundum Inno.& de materia totius huius gl. vide. s̄.de rescrip.mandatum.in gl.fi.ver. quæritur etiam de illis, secundum Nouellam. ¶ Et sic vides hic clarè notari per Ino. vnum, de quo semper remittit ad hanc gl. videlicet, ꝙ electus ante cōfirmationem non habet ius in re. Sic notatur in cle.si duobus.vt lite pend. Et probat s̄.de transla.c.inter.ĩ.de accu.c.super his.& de elec.c.electio. li.vj. habet tamen ius ad rem. Et sic saluatur, quod not.lxiij. di.quanto. Fa.de elec.cupientes.in prin.li.vj.&.c.quā sit. & videtur notasse Ino.& maximè Compost.de cōsti.c.cū.M. & In. Ao. in Speculo.de actione, & petitione.& fa.etiam de præben.c.quędā.li.vj. Super quo omnino etiam videas ea, quę scripsi de his ĩ.de cā po.& propri.e.c.cum super.in secunda oppositione principali.ver.nō obstat, ꝙ ille.& ver.aduerte tamen. Et vide etiam quod plenè de hoc scripsi de arbit. ex parte.ij.opp. ver. iij. quia electores. ¶ Supp.Gl.in gl.j. ibi: *delegatum.* qui nullo modo potest ecclesiam facere cēsualem, quod ordinarius aliqn̄ potest. de iure pa. præterea. secuodū Tan. Vin.& Inn. licet super hoc possit iudicialiter declarare. Ratio diuersitatis, quia delegatus temporalem habet iurisdictionē, seu potestatem: ordinarius verò perpetuam, vt legitur. de offic.leg.c.fi. scdm Vin.

SVMMARIVM.

1 Aduocatus, quod in personas sui clientuli semel approbauit, non potest deinceps tanquam pars, ac præsertim contra illum reprobare

2 Aduocatus, & testis in vno, & eodem negoco nū idem esse queat?

3 Procurat, vel rem petens, vt procurator, iuri, si quod in ea habere dicatur, an renunciare videatur?

CAP. VI.

EX literis. ¶ Cas. Si beneficium, quod per trāsactionem habetur, impetretur, vt vacans ab eo, qui fuit transactionis mediator, non valet impetratio, secundū lecturam gl.& Hosti. Sed vbi dicunt, vt vacans, deberēt dicere, vt debitum, scdm Nouellā. Sed hęc additio nō placet Io.de lign.& nō immeritò: qa id esset, nimis ad literā diuinare. Et cessarēt tūc rōnes, quas textus ponit. Essent eīn tunc literę magis iusticiæ executorię, quā gratiosæ: vt cle. auditor. de rescrip.ar. eius, quod not.& legit de rescript. super literis. ¶ Et diuiditur in duas partes. Prima pars narrat factū. Scda diffinit, ibi. *cum autem.* ¶ Expone literā, *authoritate*. i.ad p̄curationē. Inn. qa ipse.G. expressè consensit, vel dictauerit instrm Hos. *Mentiens se clericum.* No. nō valere literas à nō clerico impetratas sup bnficio. Inn. Qd verū dicit Hosti. vbi essent impetratę ex certa scia: puta, qa diceret ibi p̄ tali scholari, vel literato cupiēti clericari, vel militię clericali adscribi. Tūc eīn valet scdm stilū Curię. Ad hoc de ser.nō ord.c.eo libēti.de ętat.& quali. eā te.de p̄sump.c.fi. Solet aūt tunc scribi, ꝙ ex quo fuerit tōsurat p̄uideat. Nouel. *Cū nondū.* quasi d. nō idē, si post. s̄. de rescrip.cū adeò.ar.j.q.j.principat. ff.ad Mace.l.si cā.de orig. iuris.l.j.& de re.iuris, qd ab initio. Inn. Et idem habes hic in vlti.gl. Ber. Fa.de rescrip.si eo tēpore.li.vj. *Tonsuratus.* qd sufficeret. de ęta.& quali.cū cōtingat. ¶ Imponēdū triplici de causa. Prima, qa mēdax impetrator. Scda, qa transactioni cōsensit, & testis inscript fuit. Tertia, qa patrocinium pręstitit, Host. Aduerte, iste est ver intellect istius decretalis ꝙ.G. impetrauit à Papa ecclam per Alanū possessam, asserēs eā minus canonicè possideri, p̄ eo ꝙ Alan p̄ trāsactionē simoniacā eā fuerat p̄secut, & tacens se nō esse clericū, cō nō esset: imò & falsò asserens se clericū esse, cōtra quē fuit exceptū pro parte ipsius. A. ꝙ authoritate. i. cōsilio, & inductione, ac cōsensu ipsi.G. fuit trāsactio facta. Et ꝙ iō nō pōt illi vitiō allegare. & ꝙ tēpore gratię nōdū fuerat tōsurat, sis per quib ipse.G. rn̄dere cōpulsus, nō fuit ista inficiatus, sed cōfessus. Et iō fuit silentium sibi impositum maximè, quia in lite, super qua facta fuit dicta transactio. Ipse.G. patrocinabatur ipsi. A.& in instrō dictę trāsactionis fuit testis inscriptus. Et

ptus. Et iſte eſt ver⁹ intellectus huius decretalis, qcquid ſcri
bā j̃. poſt Inn. in no. j. Vel dic veri⁹, vt dicā j̃. in fi. poſt ſupple
1 tionē gl. ¶ † No. j. ꝙ illud, qd qd approbat tanꝗ aduocat⁹ in
ꝑſona ſui cliētuli, nō poteſt poſteà reprobare tanꝗ pars, ma
ximè cōtra illum. Sciendum enim eſt ſecundum Inn. quòd
hic quidem. G. impetrauit literas ſuper quadam eccleſia tan
quàm vacante: & obiectum fuit ei, quòd alius illam eccleſiā
poſsidebat. Cui obiectioni dictus. G. reſpondit, ꝙ ille poſſeſ
ſor tenebat illam eccleſiam per ſimoniam, videlicet ex qua-
dam tranſactione ſimoniaca: & nullo iuſto titulo eam habe
bat. & ideò pro non habente reputandus erat. Verum poſ-
ſeſſor triplicauit ipſum. G. dictę tranſactioni, per quam di-
cebat dictam ſimoniam fuiſſe commiſſam, vt patronū au
thoritatē ꝑſtitiſſe. Qd & ipſe. G. etiam fatebaꝛ. Et ideò Pa-
pa nō audiuit eum ſuper eccleſia antedicta. Nam ſi poſſeſ-
ſor habet eccleſiam iuſtè, iſte in locum venientis non intra
bit de conceſſ. pręb. qui in viuorum. ¶ Si verò ſimoniacè,
& ſic iniuſtè, hoc nō pōt allegare iſte: cum hmōi tranſactio
ſua authoritate ſit facta. Sic enim allegaret ſuam turpitudi-
nē, & ideò audiri non deberet. j̃. de dona. inter dilectos. &
no. ipſe Inno. de elec. noſti. ¶ Sed pone quòd alius impetra-
uit, non faciens de dicta tranſactione mentionem: nunquid
valet huiuſmodi impetratio? dicit Inno. quòd ſic. & quòd
tunc valerēt literæ: quia non eſſet tunc talis veritas tacita:
qua expreſſa, literas non habuiſſet, imò habuiſſet melius, ſi
peſtillentem vellet expellere, quàm ſi ſimpliciter ſuper vacā
te eccleſia vellet impetrare. s̃. de reſcrip. ex parte cōuentus.
&. c. inter cæteras. &. c. olim. ¶ Subdit Inn. ꝙ ex ſentētia ap-
paret, ꝙ non excipiebatur hic contra literas, ſed ſuper eccle
ſia tantum agebatur. Vel aliter, dicitur hoc eſſe verum, qñ
nullus poſsidebat huiuſmodi beneficium, quod petebat. G.
Si enim poſsideret quis, non valerent literæ, tāquàm ſuper
non vacante beneficio impetratę. j̃. de cōceſ. præb. cum no-
ſtris. vbi de hoc no. Vel fortè iſte. G. impetrauit literas tales,
quòd ſi probaret poſſeſſorem beneficij ſimoniacum, quòd
ſibi ſuum beneficium daretur. Cum autem diceret poſteà
eum ſimoniacum per prædictam trāſactionem ſua authori
tate factam repellendus fuit, & ſibi imponi debuit ſilentiū
ſuper ipſa eccleſia, non ſuper literis tantum, prout factum
fuit ſecundum Inno. Sed Hoſti. legit cum glo. ꝙ ſuper anti-
quo iure impetrauit. quod non placet Nouellę, de quo. j̃. di
2 cetur. ¶ Secundò no. ibi: *& teſtis*. ꝙ in vno & eodem nego-
tio idem poteſt eſſe aduocatus & teſtis. Iſte enim. G. qui pa-
trocinabaꝛ poſſeſſori in cauſa, pro eo fuit teſtis in tranſa-
ctione authoritate ſua facta inſcriptus. ¶ Sed contra videꝛ.
Nam in iudicio non pōt eſſe teſtis, qui fuit aduocatus. ij. q.
vj. ſtatuēdū rationem quare, habes. C. de hæreti. l. quoniam.
Reſpondet Inno. dicit ego non facio vim, vtrum iſte aduo-
catus fuerit teſtis in aliquo cōtractu, & inſcriptus in inſtru
mento alicuius contractus. an in cauſa. Nam firmiter dico,
ꝙ ſi aliquis fuit teſtis in aliquo contractu, & inſcriptus in
inſtrumento alicuius contractus, & poſteà agitur ex eo con
tractu, vel aliquo mō, vbi neceſſariū ſit ipſum inſtrumētū:
& ille, qui eſt ſcriptus in ipſo inſtrumēto, ſit aduocat⁹ in cā
illa, nihilominus per illud inſtrumentū probaꝛ contractus:
dummō inſtrumentū non ꝓbetur aliàs eiſe falſum. ¶ Sub-
dit tñ Inno. ꝙ ſi inſtrumentum ſuſpectum eſſet, ꝙ ad dan-
dum fidem inſtrumento non ſufficeret, nec valeret dictum
eius: niſi cum quæſtionibus. Vnde generalius dicit Inno. ꝙ
iſte teſtis, vel non inſcriptus in cauſa, in qua eſt aduocatus,
nunquàm poterit produci, & eſſe teſtis. ar. j̃. de teſti. ex lite
ris. &. e. tit. c. Romana. li. vj. Fa. ad mercurialem, quā Nouel-
la ponit in reg. cum quid vna j̃. de re. iuris. li. vj. Nec iſta de-
cretalis dicit, ꝙ iſte fuerit productus in teſtem. ſed narrat fa
ctum qualiter teſtis in inſtrumento trāſactionis inſcriptus
erat. ¶ Vltra tamen tranſcendens Inno. no. ꝙ ſola inſcriptio
inſcripto non auferet ius ſuum, ſi qd habet in re, ſuper qua
etiam aduocauit: vt ff. de pig. act. l. Caius. Licet videatur cō
tra. ff. de pigno. ſi fideiuſſori. Fatetur tamen, ꝙ in hoc præ-
iudicabit: quia non poterit eam cauſam, in qua aduocauit,
dicere iniuſtam: vel ſe neſcire eam. Et ideò non valent li-
teræ ſuper ipſa eccleſia impetratæ ab ipſo, qui ſciuit & au-
3 thoritatem præſtitit, vt hic ſecundum Inn. ¶ † Tertiò qui-
dā notant hic, quòd procurās, vel petens rem, vt procura-
tor, iuri ſi quod habet in ea, renunciare videtur. Et ita videꝛ
ſentire hic Ber. in principio ſuæ gl. ij. Sed non valet hoc ſe-
cundum Nouellam. Quale enim ius habere poterat, q cle-
ricus nō erat? Ac ſi diceret nullum, ſecundū ea. Et idē Col-
lec. quia iſti tempore tranſactionis nullū ius adhuc cōpete-
bat. Ideò dicit, ꝙ melius hic notari poſſet, ꝙ iuri futuro, ſeu
competituro quis tacitè renunciat, videlicet, cū patrocinā-
do illud pro alio fouet. Nec obſt. de renū. cum inter. quia iō
hic in futurū ſibi cōpetere non poterat: quia quod primò
laudauerat, poſteà non poterat impugnare. Ibi ſecus. Et vi-
de concordātias de re. ecc. nō alie. ſi qs. vbi materia ſcdm eū.
¶ Opponitur contra primum, & tertium notabile de con-
cordātijs allegatis hic ad finē ſcdę gl. Ber. & de. l. Caius. ff. de
pig. act. ¶ So. cum quæritur, vbi aliquid agitur, vel diſponi-
tur de re tua, te præſente: nunquid tibi præiudicet? diſtin-
guit Henri. quia aut es pręſens in actu gerēdo: & nihil agis:
aut aliquid agis. ¶ Primo caſu, ſi es perſona coniuncta, præ
ſumeris conſentire. Sic intellige de dona. inter vi. & vxo. l. ſi
ſeruus communis. arg. ff. de adop. l. adoptionibus. Si non es
coniuncta perſona, ſed taces in fraudem illius, cum quo
actus geritur, etiam tibi præiudicat, & conſentire videris.
ff. ad velle. l. ſi decipiendi. & eo. ti. C. ſi ſiue. & ſi res alie. pig-
da. ſit. l. ſi probaueris. Sed ſi bona fide, & ſine fraude, tūc nō
nocet: vt. ff. qui. mo. pig. vel hypo. ſol. l. ſicut. § non videtur.
& de hoc pleniùs per Henri. de præſump. nōne. vbi tractat
qualiter res inter alios acta, præiudicet alijs. ¶ Secundo ca-
ſu, cum nedum taces, ſed aliquid agis, vel geris in actu geren
do refert: quia ſi participas commodum, vel effectum con-
uentionis, ſiue geſtionis habitæ ſuper re tua: videris conſen
tire. ff. de euic. l. quidam ex parte. Et idem etiam aliâs, ſi in-
teruenis nomine tuo ipſam conuentionem, ſeu factum ap-
probando. & de hoc cōſtat: vt ff. de pig. l. fideiuſſor. § pater,
ſeu. & de in rem verſ. l. penul. & quod iuſſu. l. j. § ſed &. &. xij.
q. ij. non liceat Papæ. ver. & qui ſubſcripſerit. &. c. cum redē-
ptor. Et hoc verum ſi ſcienter. Secus enim ſi ignoranter: qa
tunc non vidêris conſentire. Nec tibi nocet. vt. l. Caius. alle-
gata. &. C. plus valere, quod agitur. l. vlti. & de dona. l. nec
ignorans. & quod not. Ber. j̃. de rebus eccle. non alie. ſi quis
præsbiterorū. in glo. ij. & Hoſti. poſt eum. ac gl. & Cy. C. de
rebus eccle. non alie. l. ij. & quod legitur, & notatur in cle.
de procur. ſuper verbo, ſcienter. Aliâs autem vt cum inter-
uenis ſolùm vt teſtis, non vt approbes factum ipſum: & de
hoc conſtat. tunc tibi non præiudicat: vt. ff. de inſtito. l. fi. &
de reſcin. vē. l. Titius. & de pig. act. l. Caius. & de le. ij. l. Titia.
§ Lucia. Fallit in caſu, vbi fraudulenter & animo decipiēdi
hoc feciſti: vt. l. alleg. ſi ſiue. &. l. ſi probaueris. Si verò dubiū
eſt, vtrum interueneris nomine tuo: vt actum approbans,
vel vt teſtis, refert ſecundum Io. & Hoſti. hic: quia aut actus
eſt talis, qui nō poteſt ſine conſenſu tuo valere, & ſuum ſor
tiri effectum, ſicut eſt quando ſubſcribis in inſtrumento
obligationis rei tuę. & tunc præſumeris conſentire: vt. d. §.
pater ſeu. &. C. de Epi. & cleri. authen. ſi ſeruus ſciente. liiij.
di. ſi ſeruus ſciente. vt res valeat. ff. de rebus dubijs. l. quoties
in actionibus. j̃. de verb. ſigni. Abbate. Aliâs nō præſumeris
conſentire: vt. l. Caius. & l. Lucia. allegatis. Sic poteſt intelli-
gi iſtud cap. quando dicit tacitò de tranſactione, &c. quia
non dicit tacitò, quòd teſtis inſcriptus fuerat: quaſi velit di
cere, ꝙ illud nō nocet, ſcdm Henri. vide quod dicā j̃. ſuper
gl. ij. Ber. & maximè in vltima ſuppletione. ¶ Supple Gl. In
gl. ij. ibi: *ſtatuendū*. &. j̃. de teſti. Romana. lib. vj. Et hic iungit
Nouella, quod ſcripſi poſt Inn. in notab. ij. Et ibi *ſignificauit*.
Caius. Adde no. in. c. ſi quis præsbiterorū. alleg. Et ibi: *autho
ritatē præſtitit*. Cōtra de fi. inſtr. inter dilectos. ver. porrò. Sed
diſtingue inter offm̄ neceſſariū, vt ibi: & volūtariū. vt hic.

Et ibi vide in gloſ.ſed nonne. verſi.nec obſtat.& de re iudi. ſuborta.in gl.concordat. Vnde dicit Goſ.in ſua ſeptima quæſtione, quòd iſtum aduocatum neceſſaria officij, vel ſui iuris ignorantia excuſaſſet. ¶ *Et in fine.*&c.ff. qui . mo.pig. vel hypo.ſol.l.Lucius. Et ſecundum hanc diſtinctionem determina. C.ſi certum petat.l.mutuæ.de fideiuſſ.l.ſi pater.ff.de leg.ij.l.Titia.§.Lucius.de leg.j.l.ſi fundum per fideicommiſſum.de rei vendi.l.Titius.ſecundum Goff.qui etiam dicebat.j.de re iudi.cũ inter.quòd ſi ſubſcribens intendit ꝑ hoc obligari:tunc obligatur.C.de admi.tu.l.ſi non ſubſcripſiſti. Si verò non aduertens quid in ſcriptura contineatur, ſubſcripſit vt teſtis, non obligatur.C.plus valere quod agitur.l.vlt.&c.l.nec ignorans.&c.l.Caius alleg. Aliud quando ſubſcribit in inſtrumento obligationis:quia tunc intelligitur conſentire: vt.l.fideiuſſor.allegata. Ratio eſt, quia natura emptionis eſt, quòd ſolùm perſonæ contrahẽ.obligentur, quæ ſe poſſunt inuito rei domino obligare. Natura verò pignoris eſt, quòd ipſa res obligetur:quod fieri non poteſt ſine voluntate domini rei. Et ſic præſumitur conſentire, vt res valeat:vt dicto.c. Abbate. vt dixi in oppoſitione. Remittit Nouella ad notata ſua.in dicto.c.nonne. ¶ In glo.iij.in fi.vel ꝓpriè.nec quæritur de iure tranſigentium hîc:ſed impetrantis.& fa.quod ſcripſi de offi.deleg.ſi quando. *In gl. vlt.* ibi:*cum adeò.*&c.c.ſi eo tempore.libro ſexto. Et hoc videtur innuere hæc litera nondum &c.quaſi poſteà fuerit tonſuratus. Verum intellectum dedi in fine expoſitionis literalis. Sed contra illum intellectum, videtur primò, quia diuinare videt ad literam in hoc, quòd habet literas impetratiuas ipſius G. fundari expreſsè in vitio tranſactionis ſimoniacæ. Secundò non videtur verum, ꝙ de tranſactione fuerit in illis literis aliquid expreſſum:imò videntur ſubreptitię propter taciturnitatem:quia dicit litera tacita veritate de tranſactione noſtras literas impetrauit. ¶ Sed ad primum poteſt dici, ꝙ id non eſt diuinare pro eo, quòd textus alle.dubium non haberet:quia tacita poſſeſsione ipſius. A.literæ fuiſſent ſubreptitiæ ex hoc.per.c.cum noſtris.de conceſ.præben. Et ideò fruſtra textus tot alias rationes hîc induceret, & principalem rationem ineptè taceret. Ad ſecundum verò poteſt dici, quòd licet expreſsiſſet de tranſactione & vitio tranſactionis.tacuit tamen de tranſactione, veritatem, per quam repelleretur ab allegatiõe ipſius.& quòd authoritate ipſius G.tunc patroni eiuſdem. A.in cauſa facta fuiſſet tranſactio prædicta. Et hoc eſt quod vult textus dicere, & non aliud. ¶ Vel vt tollas materiam dictæ diuinationis, & ambarum oppoſitionum dicere potes, quòd.G.impetrauit eccleſiam per. A.poſſeſſam de facto, de tranſactione nullã faciens mẽtionem:ſed ſolùm aſſerens illam per ipſum. A.minus canonicè poſsideri. Et cum ad probandum hoc, ꝙ.A.dictam eccleſiam minus canonicè poſsideret, deduxit vitium dictæ tranſactionis. Contra quam deductionem fuit de authoritate patrocinio & inſcriptione oppoſitum:vt in textu. Vel adhuc, vt magis diuinationem euites:dic, quòd.G.impetrauit eccleſiam ſimpliciter, vt vacantem de poſſeſsione ipſius A.nulla mentione facta. Et cum pro parte ipſius. A.opponeretur de ſua poſſeſsione, contra hoc fuit replicatum per ipſum .G.quòd illa poſſeſsio non erat colorata propter modum aſſecutionis dictæ tranſactionis ſimoniacæ. Aduerſus quã replicationẽ fuit triplicatũ pro parte ipſius.A.quòd illa tranſactio talis, qualis fuit, facta fuit authoritate ipſius.G. qui tunc eidem patrocinabatur in cauſa. Et quòd ipſe.G. in inſtrumento tranſactionis fuit inſcriptus. Et iſte intellectus eſt etiam in ſe verus:quia vt legitur, & notatur in dicto. c. cum noſtris. Non omnis poſſeſsio tacita, ſed ſola collorata reddit literas ſurreptitias, & minus habet de diuinatione. Et magis videtur applaudere lecturæ Inno. Ideò ſecurè teneas eam.

SVMMARIVM.

1 *Tranſactio, ſeu compoſitio in beneficialibus, & alijs ſpiritualibus, qualiter interuenire poteſt?*
2 *Compoſitio amicabilis num tranſactionis vim habere dicatur?*
3 *Tranſactio per quã conuenitur, vt quis ſeruus fiat, an valeat?*
4 *Eccleſia cenſualis iudicis authoritate, num fieri poſſit, duobus ſuper beneficio aliquo litigantibus?*

CAP. VII.

SVper eo. ¶ Caſ. Super eccleſiaſtico beneficio non poteſt tranſigi, licet poſsit amicabiliter componi. Communis diuiſio. Secũda ibi:*taliter reſpondemus.* ¶ Expone literam.*beneficio.*dicit Inno.quòd ſiue agat quis petendo beneficium, ſiue de proprietate, non licet aliquod ſpirituale ꝓ tẽporali dare. *Et enim.* pro quia.*Retento.*C.de tranſ.l.tranſactio Inno.*Gratis.*i.ſine pacto, & ſine certa ſpe data:vt ſi vna pars ad preces alterius partis renunciet, & ille poſteà illi gratis renũciãti de ſua pecunia quã tùm placuit, dedit gratis. Verum poſtquam hoc in iudiciũ eſſet deductum id ſine iudicis authoritate fieri non poſſet. ſ.e.c.j.Reſpõ.ij.&.c.decæterò. Item ſi ex pacto, vel ſpẽ certa expreſſa data, ſi hoc fieret, ſimoniacũ eſſet.ſ.tit.j.cum pridẽ. &c.ad noſtram.&.c.officij.ſ.de elec.Hoſtien.*Amicabiliter.* pura, quia vnus liberaliter reſignet beneficium tanquàm iure carens:& alius habeat tanquam ius habens, vel ſi agatur de proprietate beneficij, licet ſpirituale pro ſpirituali dari. Et repete quæ diximus.ſ.e.ſtatutum.&.c.ſtatuim⁹. Inno. Et vide omnino quod ſcripſi in dicto.c.ſtatuimus.in prima oppoſitione.*componantur.* non tamen ſic, quòd ex ſola compoſitione titulus habeatur. Fa quod notatur de pręben.niſi eſſent. Eſt ergo mens literæ, quòd ſi duo litigant de bñficio, bene poterit ſic componi, quòd aliqui periti, de quibus cõcordabunt, videant iura partium, & quod conſilio eorum
1 partes ſtare conueniant. ¶ † Quæritur qualiter in beneficialibus, & alijs ſpiritualibus tranſactio, ſeu compoſitio interuenire poteſt. Et hîc eſt magnum chaos, quod expediui. ſ.e.ſtatuimus.in prima oppoſitione. Ideò dic, vt ibi. Super quo etiam remittit Collec.ad collecta ſua de verb.ſig.c.fo-
2 rus.q.xxij. ¶ † Secundò ad quaſdam alias quæſtiones Colle. licet extraordinem hîc inſertas, accedo. Et primò quærit, nunquid amicabilis compoſitio habet vim tranſactionis? Dicit, quòd ſic:quia in ſpiritualibus impedit litis conteſtationem, ſicut tranſactio in temporalibus.no. Cardi.de lit.
3 cõceſt.c.exceptio.li.vj.iij.q. ¶ † Secundò quęrit, nunquid valet tranſactio, per quam conuenitur, vt aliquis fiat ſeruus? Et dicit quòd ſic, ſecundũ Cy.hoc proſequendo, vt habes in Cyn.C.e.l.vlt.in prima quæſtio.Fa.quod legitur, & notatur de ſepul.ſacris. ¶ Sed pro contraria opinione Accur. inducit, quòd ſeruitus non inducitur, niſi certis modis.j.di.ius gentium.xxxvj.diſt.ſexto die.de quorum numero.non videtur iſte.& remittit ad lecta & nota ta.ſ.e.c.ſi. ¶ Tertiò, quia tranſactio facta per calumniam retractatur, ſicut ſententia lata ex falſis inſtrumentis:vt.C.e.l.ſi ex falſu. Quærit, nunqd ipſo iure, & vſq; ad quod tempus:& nunquid ſi fuerit lata ſententia per falſos teſtes?& reſpondet prout habes in Cy. C.e.l.ſi ex falſis.in quatuor primis quæſtionibus.remittens ad notata de proba.c.licet.& de exceptio.c.cum venerabilis.
4 ¶ † Quartò ibi:*litigantes.*rediens ad materiam.c.decæterò. quærit, nunquid eſt verum, quòd duobus litigantibus ſuper aliquo beneficio, authoritate iudicis poſsit fieri eccl'ia cenſualis. Et dicit Innocentium intelligere, quòd non, niſi conſentiente capitulo, vel illo, ad quem ſpectat electio, ſeu collatio beneficij. Et ſic dicit notari hîc in fine magnæ glo. Dicit tamen quòd glo.hanc literam intelligit indiſtinctè hîc.& ſuprà eo.decæterò.& Hoſtien.ſ.titu.proxi. cùm pridem.& quòd litera non aperit hîc, nec ibi, quòd conſenſus huiõi requiratur. Præterea hîc & ibi agebatur de beneficijs ſimplicibus, quorum collatio non ad Epiſcopum, ſed ad capl'm ſpectat, ſcdm eum. Sic etiam dicit Hoſti.intellexiſſe ſimpliciter.c.decęterò.excepto, ꝙ dicit, ꝙ ſi collata fuerunt, requiritur conſenſus capituli, vel conuentus: quod bene videtur

bene videtur verum, vbi sunt indistinctæ præbendæ: quia ratio non patitur, quòd damnatur collegium, vel couentus sine facto, vel consensu suo. Sed vbi litigatur de certo beneficio, vel prębenda, si de eo, vel ea soluatur pensio, vel aliud ad tempus beneficium obtinentis, non est tale grauamen. & sic potest intelligi Inno. scdm eum. ¶ Sed verè ista mihi nō sapiunt. Tu verò breuiùs & clariùs dicas, q si agitur de obligatione personę, nō requirit consensus alterius in ꝓuisione, quā facit iudex in casu licito: nisi ipsarum partiū inter quas prouidet, iuxta lecta & notata de ꝑbē. nisi essent. Et est ratio, qa in personali obligatione nō agit, nisi de ꝑiudicio personarū. Sed si ageret de obligatione eccię: tūc in tali prouisione, seu trāslatione requireret cōsensus capři, eo mō, quo plenè discussi. s̄. e. c. cōtingit. in oppositione. ij. ver. tertia difficultas est. & oīm, ad quos spectat, & q pñr rōnabiliter ꝑtdere sua interesse. & est casus. s̄. de ma. & obe. c. fi. j. responso. ¶ Supple Gl. in. j. gl. ibi: *sed distingue*. scdm Laurē. Tā. & vin. Pe. aūt de hac materia format hīc longā distinctionē ad quā Abbas remittit in distinctionib⁹. ¶ Et ibi: *permutatio*. i. pręscriptio. de iure pa. cura. Et missio in possessionē causa custodię, lite nō cōtestata. c. ij. de dolo & cōtu. c. ij. quę non habet locū in primo casu. de reg. iuris. c. j. li. vj. & eo. li. de eo, qui mit. in pos. eū qui. ¶ Et ibi: *& alius alia*. sed si vnus petat ecclesiā, alter ab eo fundū, nō licet de his remittere, vel trāsigere, scdm Vin. & Tan. In gl. ij. ibi *calūnia*. ex parte actoris. secus, si ex parte rei. C. eo. ti. sub ꝑtextu. licet alia via. s. actione, vel replicatione doli consulatur actori, ad hoc per reum inducto. vt ibi dicitur. Et de hoc in lege statim allegata. & C. eo. ti. l. ij.

SVMMARIVM.

1 *Clementia apud sedem Apostolicam reperiri debet.*
2 *Sacramentorum necessaria alia, alia voluntaria.*
3 *Pactum in dubio personale præsum: Et in hoc subditur ap: ißima distinctio.*
4 *Transactio vt personaliter ad Prælati transigentis vitam valeat, quid requiratur?*
5 *Transactio prælati, vt ipso iure, valeat, an forma & causa de quibus hīc, sint necessaria?*
6 *Transigere super decimis nun poßit cum laico ad vitam prælatus? Et quid in specie sequenti numero. 7.*
8 *Alienationem qualem faciat episcopi authoritas interueniens?*

¶ CAP. VIII.

VEniens. ¶ Cas. Trāsactio facta de reb⁹ ecclesię per prælatū sine superioris consensu, nō obligat successorē. Prima pars ponit querelā. Scda dat iudices, ibi: *mādam⁹*. ¶ Expone literā, *Sāctæ mariæ*. Cuius erat magister. G. *Excolū*. per colonos. Inno. *Eorum* monast. vel earū. s. terrarū. *Necessaria*. j. q. j. c. remissio. §. si ergo. Inn. *Sacramenta*. ꝑdiales tñ decimę nō rōne sacramētorū, sed territorij dātur xvj. q. j. decimas. & c. si qs laic⁹. Et iō superficialis causa videtur ista, sed sufficiens cā erat, q ꝑdia erant in eius parochia cōstituta. Inn. Ad materiam sacramētorum & gl. Ber. vide Collec. de celeb. missa. cum Matthæ. & de pœniten. omnes. *Soluere*. integraliter, vel dic, vt infra *Tueri*. à prædicta solutione. *Sacerdotem*. q sine authoritate Epi. trāsigēdi potestatē nō habet vltra tēp⁹ vitę suę: nec alicui ius in eccła tribuēdi, sicut nec alienādi. xvij. q. iiij. in venditionib⁹. j. de cen. significauit. s̄. e. de cætero. Et repete quę ibi diximus. Inn. Et iō ꝑsumit personalis, nō realis. Ad qd vide lecta, & no. de insti. cū venissent. xxv. q. ij. in summa. xvj. q. j. possessiones. de dona. c. tua. Collec. *Carrucatis*. certa portio est terrę, sicut mansus, iugerū, & acra. de eccłijs ędifi. ad audiētiā. q fortè apud Theutonicos dr cuba: & apud nobiles Hispanos dr leyra. Vin. Dicit Host. q hęc mēsura est quātū cū duab⁹ carrucis pōt colli, seu arari in āno. *Tenere*. quasi de alijs terris suis nihil soluāt. Inn. & dicit Host. q als malè videret. j. excipi, ibi: *nisi ꝑsati monachi*. vel forsan intēdit, q de alijs integrè soluāt. Et vide. j. super verbo, docuerit. *Autho. nostra*. als est Apłica. vel subaudi diocesani Epi. s̄. e. statuim⁹. Ab. Lau. Tā. & Vi. *Cōfirmatiā*. cū causæ cognitiōe, & nō in cōi forma, q nihil iuris addit Inno. *Docuerint*. Ergo si hoc docuerint sunt ab alijs oībus ab soluēdi. Quod verū est, si facta fuit sic cōpositio, q de alijs, nil soluāt, vt hīc sumit arg. à cōtrario. Aliàs solū quo ad dictas duas carrucas, vt quo ad illas absoluant. si docuerīt, &c. vnde quo ad alia supplendū est: maximè Hosti. *Inter personas factā*. Sic ergo potius præsumitur pactum personale, quā reale. de quo dicam. j. *Inter alios*. oīno alios: ne obstet de ꝓcuratore, tutore, debitore socio & similib⁹. Gof. Et fa. qd not. j. de iniur. & dam. da. c. & si pignorationes. in. iij. gl. *Ipsos*. s. monachos. Ergo monachi tenētur ēt decimas soluere. Qd dic, vt. j. de deci. ex parte. j. Et licet monachi de sua parte, & agricolę de sua soluere habeāt, vt ī vltima gl. Ber. Tñ vbicūq; inueniant decimę corporales vēdicari pñr. j. de deci. pastoralis. Sed si Abbas consueuit percipere decimas, & aliquis non decimas corporales, sed ius percipiendi petat: cum sit tantùm apud Abbatem: Abbas tantùm conuenitur. Et de hoc notatur. s̄. de ma. & obe. inter quatuor. Inno. *Agricolas*. ipsorū monach. an verò coloni priuilegiorū sup decimis no soluendis teneantur soluere decimas. no. in clemen. j. de decimis, super verbo, excolendas. *quibuslibet rebus*. licet ex hoc videatur, quòd loquatur de omnibus decimis realibus & personalibus: tamen Hostien. videtur verius, quòd de realibus tantùm loquatur: tùm quia in personalibus potest scribi quantitas: tum, quia ad præstationem personalium monachi non sunt adstricti. Tùm quia de ipsis nullam in superioribus fecit mentionē. *Ex integro*. hoc est cōtra quorūdā respō. Theologorum opinionem, de quo dic, vt no. Io. An. de deci. c. j. lib. sexto. *Detinuerant*. Sic indistinctè loquendo videtur includere omne tempus, per quod videtur præscriptionem non iuuare, etiam in decima defraudanda. arg. de consue. c. fi. de præscrip. c. fi. Hosti. *Iustum*. ad arbitrium boni viri cautione præhabita. j. de procu. auditis. quod met. cau. super eo. Hosti. *Aestimationē*. non posse fieri compositionem de decimis substractis. De hoc. j. de reb. eccle. non 1
alie. vt super secundum Nouellam. ¶ † Nota primò ibi: *Clementiā*. quòd apud sedem Apostolicam debet clementia reperiri. Et facit, quòd Papa in accessu debet se cunctis redde
2 re propicium & benignum. ¶ † Secundò nota aliqua sacramenta esse necessaria. & aliqua voluntaria: vt in prima glo. Ber. de quo per Henri. j. de pœni. & remis. c. quod in te. Et de hoc scripsi. s̄. de sacra. non reite. c. j. in. vj. q. ęst. de quo
3 etiam ibidem in rubr. per Nouellam. ¶ † Tertiò not. quòd pactū præsumitur in dubio personale. Alia collige ex expositione literali. ¶ Opponitur contra vltimum notabile, quia videtur, quòd Imò præsumatur reale: nisi probetur ꝑsonale: vt. ff. de proba. l. si pactum. ff. de pact. l. tale pactum. primo responso. ¶ So. an pactum censeatur personale, vel reale, hoc est tam ex verbis, quàm ex mente paciscentium æstimandū, si agatur de hæreditate temporali, licet & tunc reale in dubio præsumatur: vt in contrarijs. & ff. de pact. l. iure gentium. §. pactorum. Sed vbi agitur de ecclesiastica seu spirituali, non consyderatur sola voluntas contrahentium. Licet enim personas suas obligare possint, non tamen ecclesias: vt hīc, &. j. de arbi. peruenit. & c. per tuas. §. super quo. Et de pact. c. secundo. Et ideò in his plus consyderatur iuris potestas & iuris authoritas, quàm sola voluntas contrahentium. Nam & pactum conuentū, quod remotum est à re priuata, non est seruandū. ff. de pactis. l. si vnus. §. & in summa. & l. Iure gentium. §. ait prętor. Hosti. Et de hoc no. j. de insti. cū venissent. in gl. sed quare. ¶ Circa primū tamen membrum de hæreditate tēporali, collegit hīc Hēri. ex dictis Iac. & Pe. & Lāberti in dicto. §. pactorū vnā distinctionē talem: quia aut verba pacti sunt certa, & apparent, aut non

apparent, nec sunt certa. Si apparent, & sunt certa: tunc si verba pacti innuūt alterā partē. s. ipsum pactū esse reale, vel ipsum pactum esse personale, stabitur verbis: vt. §. pactorum. alleg. Sed si nō innuunt alteram partem, & apparet de mente contrahentium, illa est seruanda: vt eo. §. pactorum. Sed si de illa nō apparet, hîc inter negatiua & affirmatiua distinguit: quia si loquamur de negatiuis pactis, seu conuētionibus, tunc si pactum ex vtraq; parte. s. promittentis, & illius, cui promittitur, impersonaliter est conceptum: & tūc est pactum in rem: vt si dicam promitto, ꝙ non petam debitum. vt. §. pactorum allega. Sed si non, vt quia persona inseritur in pacto: & tunc si in verbo promissionis, seu obligationis: & tunc adhuc est reale: vt si dicam promitto, ꝙ nō petam: vt. ff. de verb. obli. l. stipulatio ista. § quæsitum. Sed si persona inseritur in verbo executionis: vt quia dico promitto, quòd non petam à te: & tunc pactum est personale: vt. d. §. pactorum. ij. responso. Si verò verba pacti non apparent, nec sunt certa, sed dubia: tunc in dubio reputatur, & præsumitur pactum reale: quia in dubio quis præsumitur sibi & hæredibus velle acquirere, & prouidere: vt. l. si pactū. alleg. ¶ Si queris de pactis, siue conuentionibus affirmatiuis, tunc siue persona inseratur obligationi, siue inseratur executioni, indistinctè est pactum reale magis, quàm personale: vt promitto tibi dare. x. vel promitto dare tibi. x. vt. ff. de verb. obli. l. stipulatio ista habere. in prin. ¶ Sed quare secus in affirmatiuis, quàm in negatiuis? certè ratio est secundum eum: quia in dubio interpretatur conuentio magis, vt valeat, quàm vt pereat. ff. de rebus dub. l. quoties: in actionibus. & de verb. obli. l. quoties. & arg. ꝭ. de verb. signi. c. Abbate. Sed vbi conuentio est affirmatiua: tunc si te mortuo, non soluere hæredi tuo, ipsa conuentio nullam vtilitatem afferret. Sed si promitto, ꝙ à te non petam, licet possem petere ab hærede tuo: tamen tibi afferret commodum: quia nō petam à te quamdiu viues: vt. ff. de pact. l. qui in futurum. §. j. ¶ Sed Iaco. de Butr. in recollecta noua Digesti veteris super dicto. §. pactorum. aliter dicit, hoc modo. Si quæris quando pactum dicatur reale, vel personale, quando de mente non constat, sic distinguit, quia aut pactum continet dari, aut continet fieri, vel non fieri. Primo casu, tunc de sui natura transit ad hæredem: & est reale, vt colligitur. ex. l. à duobus. & l. cū patronus. ff. de operis liber. & ex dicto. §. pactorū. ver. vtrum autem. & C. de cadu. tollen. §. ne autem. Fallit quando illud, quod debet dari de sui natura non transit ad hæredem, vt vsusfructus: vt. ff. de libe. leg. l. non solùm. § tale. & de vsuf. l. qui vsumfructū. §. stipulatus. vel secūdum Io. Nicoti, quando expressum est contrarium: vt. ff. de verb. obli. l. si seruum. §. fi. & l. vbi autem. §. fi. & dicto. §. quæsitum. in fi. Secundo casu. s. cum continet fieri, vel non fieri: & tunc si certum est, quòd persona apponitur causa faciendi pactum personale: & tunc personale est, vt dicto. §. pactorum. In dubio autē distinguit, qa aut pactum huiusmodi accedit alteri pacto, quod continet dari. Et sic conuentio talis accedit conuentioni alteri transitoriæ ad hęredes. Et tunc reale dicitur, & transit ad hæredem. ar. l. cum per liberam. C. pet quas perso. nob. acqui. & l. si necessarias. § de vendēdo. ff. de pig. act. Sed si conuentio non accedit alteri transitoriæ, subdistinguit, quia aut conuentio non potest operari cū paciscente principali: & tunc est reale, & transit ad hæredem. ar. ff. de verb. obli. l. si quis stipulatus. & materia. l. si non re. §. fi. & l. sequen. ¶ Aut potest operari, cum contrahente principali, & tunc aut persona cōiungitur cum verbo executionis ipsius obligationis: & tunc est personale: vt. ff. de pact. l. idem. §. personale. Aut coniungitur cum verbo obligationis: & tunc præsumitur reale: vt. ff. de pac. l. qui in futurum. In dubio autem si confusus est sermo, præsumam reale, per. l. si pactum. allegatam. & per rationem, quæ est in. §. pactorum. Et etiam alia ratione. Nam quando aliquid potest assumi ad duo, ad vnum necessariò, & ad aliud voluntariè, videtur in dubio ad necessitatem esse assumptum. ar. ff. de acqui. re. do. l. cum in corpus. Item alia ratione. quia quādo duo sunt, & ex vno resultat vicium, & ex altero non: eligimus id, quod est sine vitio: vt. ff. de re. dub. l. quoties. & de verb. obli. l. quoties. allegata. Modo ita est, quòd ille, qui habet obligare, exigit ꝑsonam necessario ad demonstrationem. vt. ff. de pact. l. j. §. pactum. Et verbum executiuum obligationis, non necessariò exigit. & ideò præsumitur in dubio ad necessitatem adiecta persona. s. ad demonstrandum: & sic erit reale, maximè, quia certè aliâs obligatio non esset sine vitio: vt supra dedu xit Henr. ¶ Prælatus verò dominus Io. Nicoti in dicto. §. pactorum finaliter, cum datio vertitur in obligatione, dicit idem, quod suprà proxi. de hoc membro dixi. Sed cum factum in obligatione vertitur, subdistinguit: quia si est tale factum, quod habeat dationem, idem de eo, sicut de datione dictum est, etiam est dicendum, per. l. veteris. C. de contrahen. & commit. stipu. & l. fi. eo. ti. Sed si factum non continet dationem, sed merè factum nudum: tunc non transit ad hæredem siue persona sit expressa ex parte promittentis: vt quia promisi per me non fieri: vt. ff. de verb. oblig. l. ij. §. itē si in facto. & l. iiij. § Cato. & l. cū filiusfamilias. §. pen̄. & l. Iulianus. eo. ti. Et idem si ex parte illius, cui promittitur, vt si promitto tibi licere ire, vel agere, hæres tuus non poterit ire, nec agere: vt. ff. de verb. obl. l. stipulatio ista habere licere. § si quis ita stipulatus. in fi. & l. quod dicitur. eo. ti. Et est casus in dicto. § si quis ita stipulatus. Et facit in ratione dictus §. pactorum. quod intelligit si ad executionem: secus si ad obligationem, vt suprà dictum est post But. Ratio diuersitatis inter dationem & factionem est secundum eum, quia vbi vertitur datio agitur de iure dominij acquisitione & translatione, quod ius est transmissibile ad hæredes: vt. ff. de acqui. po. l. cum hæredes. sed secus in factis merè nudis, quæ non transeunt: vt dicto. § ne autem. salua distinctione an ad obligationem, vel executionem, &c. Et ideò si promisi facere domum manibus meis proprijs, nihil trāsmitto ad hæredē ante morā. Ideò hęres meus ante moram non tenet. ar. ff. de ver. oblig. l. si ex legati. Secus post moram: quia tunc succedit interesse in obligatiōe. ff. de re iudi. l. si qs ab alio. in fi. in quo vertitur datio. Et eandē distinctionem dicit seruādam. s. an ante, vel post moram in omnibus promissionibus facti nudi. Et dicit ꝙ differentiam positam per quosdā inter affirmatiua & negatiua pacta, ipse nō videt, cū & in affirmatiuis possit esse eadē ratio, quę in negatiuis. Tu verò simpliciter & de plano dicas, ꝙ si verba, aūt mens clarè patent, id sequendum est, prout cōcordant oēs. Sed hoc cessante regulariter præsumit reale. Et in hoc satis cōcordāt oēs distinctiones ꝑdictę. & rationes hmōi, quę. s. tactę sunt. Fallit vbi id, qd deductū est in obligatione de sui natura, non pōt trāsmitti ad hæredes, siue fit in dando, sicut vsusfructus: vt. l. nō solùm. § tale. & l. qui vsumfructū. § qui stipulatus. alleg. Siue sit in faciēdo, vt in facto merè nudo. vt. s. ꝓxi. dixi, post Io. Nicoti. Nec curo circa obligationes facti distinguere, an nō possit operari cū paciscente principali: vel apponat ad verbum obligationis, quibus casibus est reale, scdm prædictos: quia tunc statur regulæ pro eo, qd apparet ex mente, quòd ꝓmissio tunc nō solùm refertur ad factū nudū vnius, vel alteri. Et ita in paucis verbis recolliget oīa supradicta, qd magis simplici expedit Canonistæ. ¶ † Hic qri posset de vno.
4 s. e. c. contingit. in oppositione. ij. difficultate tertia. ver. nisi saltem. & ver. sed si quæritur. Remisi ad hîc dicenda, videlicet vtrū ad hoc, ꝙ valeat transactio personaliter ad vitam prælati transigentis, requiritur cōsensus capituli, seu plati. sic, ꝙ si nō cōsenserit, possit ipsum capitulū reclamare. Sed pmitte oīno, ꝗ hîc notanī per Ber. in gl. pe. & ꝗ scripsi in supletionibus illius gl. Et his saluis, sup hoc vr̄ posse dici, ꝙ si sine læsione ecclesiæ potest compelli prælatus transactionem seruare ad vitam suam: tunc nec requiritur in ea cōsensus capituli: nec pōt illum capīm impugnare: vt qa nō agit nisi de censu soluēdo, quē Prælatus sine lęsione soluere potest: vt qa fortè habet aliūde, quā à platura: qa tūc de illis soluere tenetur

uere tenetur.& non de bonis prelaturę.Et sic intelligo no.
Archid.de rescript.c.statutum.§ assessorem. Vel quia si non
habeat bona aliũde,adeò habundãt reditus mẽsę suę ꝙ pôt
de illis oĩa onera prelaturę ẽt vltra vitę necessaria sustinere.
& etiam de his satisfacere,quod in trãsactione est deductũ,
etiam si per hoc detraherẽt id,qd consueuerat expendere
magis latè,vel erogare amicis.Et sic intelligo notata scribẽ-
tiũ de fideiuss.c.peruenit.Et est ratio huius,quia tũc de in-
teresse ecclesię,sed personæ cautum nil ad capitulũ:qa licet
posit prosequi interesse,non tn̄ potest prosequi interesse
personæ.Et quia iura loquentia de talis cõsensus requisitio
ne nõ sunt facta in fauorẽ personarũ,sed ecclesiarũ. Et ideò
ad personas extendi non possunt,vt reg.priuilegiũ & regu.
in argumẽtũ.de re.iuris.li.vj.Aut nõ posset hoc fieri sine ec
clesię lęsione:vt quia ꝓlat⁹ est regularis,& nõ habet aliquid,
nisi de prelatura.& fructus mensę suę sunt adeò tenues &
exiles,ꝙ vix potest necessaria vitę suę,& alia onera prelatu
ræ sustinere ex illis:ꝙ casu quo solueret id,qd erat in trans-
actione deductũ,oportet pati ecclesiã dãnũ:qa onera ipsius
non supportarentur:vel dedecus magnũ , vt quia prelatus
eius haberet viliter & pannosè incedere . ¶ Et hîc subdi-
stingue:quia aut queritur de primo,videlicet vtrũ nulla sit
transactio ex defectu consensus. Aut de scdo videlicet vtrũ
posit per capitulũ impugnari. ¶ Quó ad primũ subdistin-
gue:quia aut ibi agitur de obligatione ad vitã:aut ad longũ
tempus.& tunc nõ tenet transactio ipso iure etiã respectu
personę,si regularis est. Et si secularis est,nõ tenet in effectu:
quia nõ debet fieri executio,nisi quantũ ad hoc,ꝙ ꝑsona si-
ne læsione & verecũdia ecclesiæ soluere pôt:qa hoc casu de
graui preiudicio agereẽ:licet fatear,ꝙ respectu secularis ipso
iure teneret,pro eo ꝙ difficultas præstationis non impedit
obligationẽ.ff.de verb.obli.l.ij.§.ex his.Sed si ad modicũ tẽ
pus non esset,fortè ipso iure nulla,licet posset per viã resti-
tutionis impugnari per ea,quę leguntur & no. j.de his quę
fi.à Præla.c.cũ vos.vbi hunc articulũ plenius decidã,iũctis
notatis Hosti.& no.in.c.peruenit.alleg.& Arch.in.d.§.asses
sorem.Iunge tñ omninò quæ scripsi.s.ti.j.c.ij.in.j.oppo.&
quæ not.hîc per Ber.in gl.pe.& quæ scribã ibi post Hosti.
super fi.illius gl.& quæ dicã j.de arbi.c.peruenit.in.ij.q . Ex
ijs patet rñsio secũdi dubij:quia in primo per viã nullitatis,
& in scdo casu per viã restitutionis in quantũ cedit ex con-
sequẽtia in damnũ ecclesiæ talis trãsactio ꝑsonalis . & aliâs
nõ impugnari pôt noĩe eccl'iæ,& etiã per capitulũ cõgruẽ-
tius,quã per Epm.arg.s.de ma.& obed.c.dilecti.& j.de test.
c.cũ olim.vbi de hoc dicam. Et adde quæ no.hic per Ber.in
5 gl.pe.& quę scripsi supplendo ad illam. ¶ † Secundò quæri
pôt etiã de eo,de quo in.d.c.cõtingit.in.d.oppo.& difficul-
tate.iiij.remisi etiam ad hunc locum,videlicet an vt trans-
actio ꝓlati ipso iure valeat sit necessaria forma,& etiã causa
quæ in alienatione rei ecclesiasticæ immobilis necessariæ
sunt.Et primò exclude casus indubios. ¶ Primus est,cũ non
agiẽ de ꝑiudicio ecclesiæ,sed personę eo modo,quo dixi in
q.precedẽti.Hoc eñ casu certum est,ꝙ ꝑdicta nõ requirũ-
tur:quia iura,quæ talem solennitatẽ inducunt,non emana-
runt in fauorem personarum,sed ecclesiarũ.vt dixi in pro-
xi.q.de requisitione cõsensus. ¶ Scds casus indubius est,vbi
nõ agiẽ per talẽ transactionẽ de alienatione rei ecclesiasticę
mobilis,aut obligatione perpetua,seu alio graui ꝑiudicio di
ctã solennitatẽ aliâs requirẽtes per locũ à maiori de quo.s.
de elec.cũ in cũctis. ¶ Quib⁹ exclusis:restat dubi⁹ casus,vi-
delicet vtrũ casu quo in pacto alio,quã transactionis requi-
rereẽ dicta solẽnitas iuxta lecta & not.xij.q.ij.fine exceptio
ne.j.de re.eccl.non alie.c.j.&.ij.li.vj.& quæ ibi dicã,in trãs
actiõe necessaria sit forma. Et licet possem fortiter arguere
pro & cõtra,dico tñ breuiter saluo Iudicio meliori,ꝙ nun.
Nã si nõ esset hoc speciale in pacto transactionis ꝓpter Bo
nũ finiendę litis,ꝙ valeret transactio talis inter ecclesias fa
cta de authoritate Epi.superioris:vt.s.c.decæterò . Frustra
emanassent ista iura de hmõi trãsactione sic indistinctè lo-
quẽtia vt.s.ti.j.c.j.&.s.e.c.j.ij.&.iij. & c.decęterò.alle.facit,
qa indistinctè loquunẽ:ergo indistictè debẽt intelligi.de cõ
iugi.lepro.c.ij.Facit,quia si requireretur forma & causa,te-
xtus prædicti requirentes superioris authoritatem & con-
sensum capituli ac litem dubiam,sicut de illis expresserunt
signanter:ita,etiam de forma & causa faciliter expressissent.
ar.de deci.ad audientiam. ¶ Sed quæres,quare secus in trãs-
actione, quàm in alia cõuentiõe.Itẽ quæres,quomodo pôt
valere alienatio rei ecclesiasticę immobilis facta sine causa:
cùm ex his insurgat enormis læsio. Solutio : dico, ꝙ causa
principalis huius est litis dubietas q̃ sic requirit trãsactio,ꝓ
aliter facta ipso iure non tenet.ff.de transac.l.j.cũ ibi nota-
tis in gl.ij.& ff.de cõdi.inde.l.& eleganter.§.si qs.&.l.in sum
ma in prin.&.§.fi.e.ti.Et bonum quod consequitur ecclesia,
dum à iudiciali anfractu,in quo seruos non expedit impli-
cari j.de sind.c.vno.Bonarum enim mentium est lites exe-
crari.ff.de alie.mu.iud.cau.fac.l.iiij.§ vlt.Fateor tamẽ,quòd
si ecclesia in hoc est enormiter læsa restituetur : vt . j.de in
integ.resti.c.j.&.ij.per totum . Et circa hoc omnino iunge
ea,quę scripsi.s.e.c.j.in oppositione.ij.&.c.statuimus.in ter
6 tia oppositione.&.c.decęterò.in.q ij.&.iij. ¶ † Tertiò prin
cipaliter ad certas questiones Collec.hîc notatas accedo.Et
primò quæro,nunquid super decimis posit prelatus ad vi
tam suam transigere cum laico ? nõ credit hoc Collect.vbi
laicus non haberet decimas infeudatas ante Lateraneñ.cõ-
ciliũ:cũ earũ aliâs nõ sit capax.de prescrip.causam.cũ simi-
7 libus. ¶ † Scdò quærit:pone,per translactionẽ prelati , quæ
nõ pôt valere,nisi personaliter translata est possessio rei ec-
clesiasticæ immobilis,vtputa,iuris decimalis in monaste.
posteà mortua est ꝑsona prælati,quę transtulit:nunquid si
successor authoritate ꝓpria occupat & recuperat dictã pos
sessionem,pñt se dicere monachi spoliatos?dicit Collec.ꝙ
hoc non videtur,vt hîc.Sed nihilomin⁹ ipse contrariũ te-
net.Et ita dicit notari per Inno.j.de censi.c.significauit.&
c.preterea & de institu.c.cum venissent.Dicit tamen quòd
in contrarium faciunt collecta per eum de censi.peruenit.
in fi.sed super hoc remittit ad ibi no.vide omnino,& iun-
8 ge hîc,quæ scripsi in cõsilijs meis . consil.xxxiij. ¶ † Ter-
tiò quærit super verbo, *confirmatam*.nunquid in hoc suffice
ret Episcopi authoritas?& videtur,quòd sic , per . c.decæ-
terò.s.eo.Dicit Collect. quòd ab initio authoritas Epi-
scopi interueniens potest alienationem facere realem &
perpetuam:vt in contrarijs:sed ex postfacto non:sed solùm
papa,quæ per sui confirmationem naturam rei immutare
potest.Et de eo quod nihil est aliquid facere:vt notatur . s.
titulũ.proximè.cùm pridem.Oportet enim,quòd consen-
sus authorizabilis interueniat in ipso actu , ad hoc , quòd
actus sit perpetuus:vt notatur Inno.de consue.cum consue
tudinis.nisi Papa hoc faceret:vt hîc. ¶ Suppl. Glos.in glos.
j.ibi.§ *sed notandum*.aliâs incipit . *Si ergo* ¶ Et ibi:*in necessita-
te*.Iaco.quinto capitulo .Et ibi:*iuxta illud*.de hoc de pœni.
distinctione prima.c.quis aliquando.§.his author . infrà de
spon.non est.*In glo.iij* tertia.ibi : *argumentum*.in hoc contra:
quia probant,quòd confirmatio,vel innouatio nõ tribuit
ius nouum.Et ibi :*fuit realis*.est simile de desponsatione im
puberum.c.vno.libro.vj. ¶ Et ibi : *cum appostolica* . &.s.eo.
titu.c . primo.in fine. ¶ In gloss.antepenultima . ibi:*si quis
præsbyterorum*.hoc.c.& præcedens loquitur de alienatione,
quæ non tenet . Ista verò temporalis pactio tenebat ad
tempus. ¶ Et in fine sed quomodo potest lędi ecclesia ex
translactione , quę personalis est.Solutio posset de facto lę
di:vt quia non haberent,vnde viuerent seruitores.vnde re-
stituenda esset.argumentum expressum.ff.de mino.&.j.de
clericis non residentib.cum ad hoc . Si tamen compõnens
haberet proprium,teneretur alteri ad interesse . argumen.
de prebendis,& dignitatibus.de multa.versic.& si vltra .&
j.de appellationibus.reprehensibilis.versi.si autem . Et il-
lud , quod in substentationem eius cederet,deduci posset.
argumentum j.de fideiussoribus.c . peruenit . Et queraẽ de

ſeipſo: quia malè meriti &c. vt. ff. depoſ. l. bona fides.

SVMMARIVM.

1 *Cōpoſitio inter monachos duos litigantes: ſuper vno beneficio. Abbatis authoritate. num ſic interuenire poſſit, vt vnus prioratum, vel eccleſiam, alter penſionem obtineat?*

2 *Actio quænam ex tranſactione oriatur? Et quam actionem parere dicatur tranſactio?*

¶ CAP. IX.

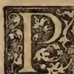

Ræterea, quando inter. ¶ Caſ. Non valet tranſactio ſuper iure præſentandi, per quam nouus cenſus imponitur, vel antiquus augetur. Communis diuiſio. Secunda ibi: *cum igitur.* ¶ Expone literam. *De præſentatione.* ſupp. clerici. Vel expone. i. ad aliquam eccleſiam. & dicit Hoſti. quòd hîc ſumitur præſentatio pro iure patronatus, cuius cauſa in foro eccleſiaſtico debet agi de iudi. quantò. Et ſic no. etiam in annexis non poſſe tranſigi ſine vicio ſimoniæ. Nouella *Percipiant.* laicis tacentibus & conſentientibus, non dico conferentibus: quia laici non poſſunt conferre res eccleſiæ, nec de ipſis diſponere. x. q. j. c. j. & c. ſequentibus Inn. Allegat Hoſti. c. fin. de reb. eccle. non alienan. *Simoniaca.* quia ipſe reditus purè temporalis eſt, ex quo nouus eſt. & tamen à laico conſtituitur, vt ius patronatus habeat. Si autem laici haberent cenſum de eccleſia ab antiquo. xviij. q. vlti. Eleutherius. pro eo recipere ius patronatus fortè poſſent. ſ. e. ſtatuimus. vbi de hoc notatur. Et bene facit ad hanc decret. ʒ. c. proxi. Inno. quod putat Hoſtiē. non ex ordinatione partium, ſed ex ſuperioris authoritate: vt patet ex notatis. ſ. e. ſuper eo. & c. de cęterò. *Nullam.* innitentes enim auariciæ non curabant de præſentatione, vel curæ: dummodò fructus, vel cenſum haberent. Hoſtien. *De iure non tenet.* nec quoad cenſum monachis dandum: nec quoad ius patronatus in laicos transferendum Inn. *Religioſi.* ſed nec laici: vt prædixi.

1 ¶ † PRIMO quærit Collec. nunquid ſi duo monachi litigent, ſuper vno beneficio authoritate Abbatis poteſt interuenire compoſitio, quòd vnus prioratum, vel eccleſiam obtineat, & alius penſionem? videtur quòd ſic, argu. ſ. e. de cæterò. & c. ſuper eo. ſed contra. de re. eccle. non alie. c. j. lib. vj. & eo. titu. c. primo. in cle. ¶ Credit Collec. quòd Abbas ſuper hoc datus iudex poſſet hoc facere: vt in cōtrarijs. Sed quòd vt Abbas hoc facere non poſſet, niſi cum conſilio cōuentus: vt ibi. ſed de hoc dicam. ʒ. de præben. niſi eſſent.

¶ SECVNDO quæritur ibi: *tranſactio.* in quam ſpeciem conuentionis, ſiue pacti cadit tranſactio. de quo. ſ. e. veniēs. per Lignanum recitantem dicta Cyn. quæ habes. C. eodem. l. ſiue apud acta. in prima quæſtio. Ideò dic, vt ibi, vbi etiam mouentur & deciduntur plures aliæ quæſtiones bene ad

2 iſtū ti. facientes. † Videlicet nunquid ex tranſactione oritur condictio ob cauſam. & maximè in actionibus odioſis, aut actio præſcriptis verbis, vel de dolo. Et nunquid ex parte rei poſsit tranſactio parere actionem. ¶ Et nunquid ex tranſactione poſsit naſci actio ex ſtipulatu. & multæ aliæ quæſtiones ſubtiles. Verum quia illarum diſcutio magis ad Legiſtarum ſubtilitatem, quàm Canoniſtarum ſimplicitatem pertinere videretur, de illis remitto ad ibi notata. ¶ Super Glo. in gloſſ. ſecunda. ibi: *prohibemus.* dic, vt ibi. & eo. titu. c. ſignificauit.

SVMMARIVM.

1 *Confeſſum etiam excipiendo pro conuicto haberi.*

2 *Tranſigi ſuper ſubiectione an poſſit? Et num ſic, vt quis ſeruus fiat? numero. 3.*

4 *Tranſigi in cauſa matrimoniali num poſſit? Et quid in cauſa monachatus. remiſſ.*

¶ CAP. X.

Ræterea quarto loco. ¶ Caſ. Super ſpirituali ſubiectione tranſigere non licet communis diuiſio. ſecunda ibi. *Reſpondemus.* ¶ Expone literam, *quarto loco.* vide notata de offi. dele. prudentiam. in prima glo. *Matrici.* fortè monachali, vel baptiſmali, ſeu cathedrali. de verbo. ſignifi. venerabili. *Tenebatur.* ſupple, vt ſe eximeret, cenſum ei reddere promiſit. Inno. ¶ Et infra hîc decidetur, quòd & qualiter matrix eccleſia ſubiectionem illius cellæ petebat Hoſtien. *Tranſactione* no. quòd licet cenſus ſit recognitio debiti ſubiectionis in aliquo. ʒ. de cēſi. omnis anima. xviij. q. ij. Eleutherius. Quandoque tamen datur in ſignum exemptionis: vt hîc fiebat. ſed malè, quia ſicut. ſ. c. proximo diximus, non licebat nouum reditum dare, vt ſe eximeret: ſed bene licebat eximere, & in ſignum huius, quòd aliquando fuit ſua, & exemptionis beneficium recepit ab ea aliquē cenſum imponere. ar. dicti. c. Eleutherius. & de reli. do. conſtitutus. & c. cum venerabilis. & de cenſi. cū venerabilis. Inn. *Eatenus.* i. tali tenore. vel. i. eo pacto. Innocē. *Cenſum.* quamuis non ſit veriſimile, quòd cella de matrici eccleſia cenſum recipiat. Si tamen matrix ſoluebat veterem cenſum huic cellæ: cum vetus cenſus ſit ius ſpirituale, poſſet cella illum remittere, vt eximeretur: vt dixi. ſ. ſecundum Innoc. Sed Hoſti. dicit ſe non videre, quomodo hæc ſolutio ſtare poſſet: cum ſubiectio ſit ſpiritualis, & cenſus temporalis. Et cum in talibus ſit idem remittere, quod dare. ʒ. de ſimo. querelam, niſi fortè ex ſuperioris ordinatione, ſiue partium conuentione matrix cellam eximeret. & cella cenſum remitteret. de præben. niſi eſſent. *Reddendo.* i. ſoluendo, vel remittendo. *Eſſent* fratres ipſius cellæ. *Sententia.* ſcilicet quòd ſint ſubiecti matrici eccleſiæ. Inno. *Nequiuerit.* nec erat vis cum idem in vno denario, quod in mille marchis. Nec hîc pronunciatur ſuper cenſu ſoluēdo. quo caſu neceſſaria erat declaratio cenſus. vndecima. q. iij. graue. Inſtit. de ac. § curare. C. de ſentē. quæ ſine certa quantitate. per totum. Hoſti. *Iniquitatem.* dic, vt notatur. ſ. c. proxi. Nam non valet tranſactio facta de re ſpirituali aliquo temporali dato. Inno. ¶ Not. hîc Collect. ibi: *confitentes.* quòd non dicebant hoc excipiendo: quia ſic eis nō obeſſet. de exceptione. cum venerabilis. & vide, quod legitur, & notatur, maximè per Ioan. An. de reg. iuris. excep.

1 libro. ſexto. ¶ † Secundò nota confeſſum etiam excipien

2 do pro conuicto haberi. ſecunda queſtione. j. c. j. ¶ † Tertiò nota ſuper ſubiectione non poſſe tranſigi. ¶ Opponitur de. l. interpoſitas C. eo. vbi ſuper ſubiectione temporali tranſigi poteſt. ¶ So. dicit Hoſtien. ſuper ſubiectione ſpirituali non poteſt tranſigi, vt hîc: ſed bene ſuper temporali, vt ibi: quia tranſactio, quæ in temporalibus locum habet vt. ff. & C. eo. per totum, in ſpiritualibus non vendicat ſibi locum: vt iſto titulo per totum. ¶ Aduerte tamen propter l. fi. C. eo. quæ videtur contraria dictę. l. interpoſitas, propter quod dicunt Gof. & Hoſti. quòd non tenet, niſi quando probabiliter dubitatur, an is de quo agitur, ſeruus ſit. Nec enim aliter fit tranſactio: vt notatur. ſ. e. ſuper eo. Ita enim ratione dubij tenet iudicium inter patrem & filium. C. de pa. po. l. j. C. ſi aduer. rem iudi. l. ij. ff. de proba. l. ſi fur. & aliâs ſecus: vt. ff. de iud. l. ſis nulla. Et ſic videtur inter ſeruum & dominū

3 vt. ff. de iudi. l. vix certis. ¶ † Sed nunquid ſic poteſt ſuper ſubiectione temporali tranſigi, vt per huiuſmodi tranſactionem quis fiat ſeruus, qui fortè priùs erat liber? gloſſ. C. eo. l. iubemus. quæ finalis eſt, tenet quòd non. Sed ibidem dicit Cyn. quòd Moderni doctores legum dicunt contrarium. Primò quia dicta. l. interpoſitas. & dicta l. fina. C. e. non diſtinguūt, ar. ff. de le. pręſtā. l. j. § generaliter, Secundò, quia in

quia in adscriptitijs non est dubium.C.de Episco.& cleri. l.iubemus.& auth.adscriptitios.Et idem in seruo.Nec obstat ratio gl.positæ ad cōtrar.in.d.l.fi.quia si certū esset de libertate:tunc bene esset pactum transactionis contra bonos mores:sed secus quando dubitatur.Multa enim conceduntur ratione dubij,quę aliâs non concederentur.ar.ff.de iudi.l.si quis ex aliena. Et alia dicit,vt habes in Cyn.in.d.l.
4 fi.¶ † Iuxta quęritur,nunquid in causa matrimoniali potest transigi:mouet Cynus in dicta.l.fi.Sed dicetur.j.c.seq. & ibi etiam dicetur,quid in causa monachatus.quod etiam tangit Cy.in dicta.l.fi.¶ Supp.Glo.in glo.ij.ibi:*hoc fecerunt.* quod dic,vt ibi.& plenius in reg.exceptionem.j.de re.iuris.li.vj.No. Et in fi.hęc doctrina nō est secundum Euangelium,secundū qd in grauamen alterius veritas occultanda vel palianda nō est.xxij.q.ij.primum.Hosti.

SVMMARIVM.

1 *Iudicem ante omnia inter partes de concordia tractare debere.Et ad eam ipsas compellere queat.nu.7.*
2 *Seueritati quandoque detrahendum.*
3 *Transigi,aut componi in matrimonio non posse.*
4 *Compositio,vel dispensatio in quibus fieri possit.*
5 *Transactio quibus casibus locum nequaquam habeat.*
6 *Æquitas rigori,& contrà,quando præferatur?*
8 *Transactio in monachali causa non interuenire possit?*

CAP. XI.

EX parte. Cas.Super matrimonio non pōt interuenire trāsactio. Et primò hortatur legatum,vt componat etiā in casibus expressis à iure.Scdò ab hoc excipit ibi:*exceptis.*Tertiò exceptionē exemplificat:ibi *vtpote.*Et.iiij.in fine dicit,qd de casib⁹ nō expresis ibi:*in his.*¶ Expone literā.*poteris.*& debebis.*Componendum.* inter latinos in Romania habitātes,vel inter Græcos & latinos.Inno.*interponere.*puta in decimis,quas vnus Eps tenet in alterius parochia,secundū Pe.& Ab.*Seueritati.*vt in ordinatis à non suis Epis,vel furtiuè.Pe.& Ab.*Detrahere.*in pœnis & pœnitentijs imponendis,vel dispensando cum eis. Inn.¶ Ad primum allegat Hosti.de pœni.dis.j.pœnę.ff.de pœ.l.interpretatione.&.l.si præses.&.j.e.c.in fi.Ad scdm.j. de pœnis.deus.Ad tertium de cōsang.& affi.de infidelibus. de diuor.Deus,qui.¶ Et est sciendum,ꝙ hęc decretalis allegatur pro & contra potestatem legatorū in dispensando.Et meritò quia vtrumq; probatur hic:quia certis casib⁹ dispēsat,& certis non.veritas habet legatos de latere dispensare, vbicūq; dispensant Episcopi.Et de aliquibus vltra illos,vide in Spe.de legato.§.consequēter.in princ.secundum nouellam *statu imperij.*vt pacificetur,& ad bonam obedientiam retrahatur.Quod si excandesceret,forsan sequiret etiam inter ipsum.*Casibus.*puta criminibus publicis in quibus qualitercunque proposita fuit.*Prælatum:*illa debet discutere,& vlcisci.de collu.c.j.etiam sine delectu personarū.ff.de offi.pręsi.l.iij.&.l.congruit.nisi forsan ratio suadeat dispēsari:quia quandoque vtilis,& necessaria est dispensatio.l.di.vt constitueref.&.c.dño sancto.In illis verò ciuilibus,vel criminalibus,in quibus dispensatio non habet locum,non oportet Iudicem laborare ad componēdū:vt in illo, qui tenet superinductam.de spon.c.j.vel in monacho,qui habet proprium de sta.mona.cum ad monasterium.in fi.dispositionis. sicut est crimē incorrectiōis,vel impœnitētię.xxiiij.q.ij.legatur. Pe.& Ab.*Non licebit.*.i.non licet circa hoc dispensare Inno. *Expressum.*scilicet quòd non possit componi,vel dispensari.Inno.Vel loquitur de pœna non expressa in iure,quæ cōmittitur arbitrio boni iudicis.de offic.deleg.de officijs.Hostien. *Procedas.*dispensando,vel componendo,seu pœnas mitigando Innocen. Et in omnibus alijs,quæ occurrant condem nando,vel absoluendo, seu componendo.Hosti. *Æquitate.* æquitas est iustitia dulcore misericordię temperata secundum Bartholomeum Cyprianum.Hostien.& vide in summa eius de pœnitentia.super rubrica.§ primo.& de iudi.§.iij.in fi.& in Spec.delegato.§ dispēsatio.ver.vt q̄.
1 tas. ¶ † Nota primò iudicem ante omnia tractare debere de concordia inter partes.de mutuis petitionibus.c.primo. de transactionibus.c.fina.de testi.cum causam.in fine.De quo hîc in gloss.ij.Ber.Si dicas:ergo per partium concordiam remanebunt impunita.Solue,vt notatur.nonagesima distinctione.c.primo. Et de hoc dic,vt notatur eadem distinctione.studendum.allegato in dicta glossa Bernardi.
2 ¶ † Secundò notatur quandoq; seueritati detrahendū,maximè reipublicæ bono,& excedentium multitudine: vt in gl.Bernardi tertia & quarta. Nam qui nimis emungit &c. de renun.c.nisi.§.propter in fi.De quo dic,vt.s.de tempo.
3 ord.sanè.¶ † Tertiò nota in matrimonio non possit transigi,nec componi.De quo hîc per Bernardum in gl.sic patet. & quod dicit illa glo.ibi:*legitimè coniuncta.* expone.i.carnali copula consummata.Quod dic,vt notatur de conuersione coniugatorum.ex publico.in vltima gl.¶ Quartò nota, vt in gl.Bernardi super verbo,ad infideles.¶ Quintò not.& Sextò,vt in duabus sequentibus gl.eiusdē Bernardi & maximè æquitatem non præferri rigori expresso.¶ Vltimò no.vt in vltima gl.Ber.in humaniorem partem declinandū Matthę.v.beati misericordes &c.& nona distinctione.sana quippe.&.xlv.dist.disciplina.&.c.vera.&.lv.dist.recedite.& xlj.dist.c.j.& textib⁹ sacræ scripturę vtrobiq; signatis,quorum verba ad literam hîc recitat Henric.tanquam notabilia valde.¶ Opponitur Contra primum notabile:quia iudex debet tendere ad punitionem delictorum,non ad compositionē eorum.ff.de fideiussl.si à reo.de sen. excommu.vt famæ.¶ Soluit Lignanus.d.ꝙ iudex,maximè ecclesiasticus, debet intendere circa pacem,maximè generalem.Allegat.j. de iudi.nouit.Melius facit.s.ti.ij.c.j.Sed & circa pacem singularem vbi de temporalibus vel etiam de criminibus ciuiliter agitur,etiam componere potest,& debet:vt.c.studendum.&.c.si quis membrorum alleg.in secunda gl.Ber.Sed si de crimine criminaliter ageretur in delegato seruarentur notata in.c.de causis.de offi.deleg.Ordinarij verò vbi dispēsare,ibi & componere possunt:circa gradus tamen lege canonica prohibitos non dispensant etiā legati de latere:nec Papa circa prohibita per legem diuinam veterem,vel nouā ar.de ma.cum inferior.Secus de prohibitis lege positiua:qa illam tollere potest.ar.ff.de leg.nō est nouum.& de cogna. spi.c.j.vbi nil reperiretur lege positiua prohibitum,inse-
4 rior dispensaret.¶ † Verum ex dictis Hosti.quibus nouella & Henricus concordare videntur:cum quęritur in quibus compositio,vel dispensatio fieri potest:sic distinguere potes:quia aut compositio,vel dispensatio tradit præcisè ad peccatum mortale committendum:vel in eo remanendum:& tunc fieri nō potest:vt.j.de vsuris.super eo.de spon. c.j.ar.s.ti.j.c.fi.xxij.q.iiij.inter cętera.Aut non: & tūnc aut sit contra ea,quæ sunt de iure naturali,& in lege diuina cōtinētur.& tunc non valet.s.ti.j.c.fi.& de consue.c.fi.secundum Hostien.& nouellam.Aut cōtra ea,quæ sunt de iure positiuo:& tunc si est præceptorium vel prohibitorium sic,quòd eius trāsgresio peccatum mortale inducat,iuxta ea,quę habentur.s.de treug.& pa.c.j.Et in his non potest fieri compositio,nisi ex authoritate & certa scientia Papæ. s.ti.j.c.fi.in fi.Nec dispensatio,vt transgresioni non sit locus:nisi per solum Papam,de treug.& pa.c.j.alleg.de Biga.à nobis.de consang.non debet.¶ Sed si non est præceptoriū, nec prohibitorium,dicit regulariter non posse componi. Sed dicit hoc intelligendum,vt notatur de foro competenti.si diligenti.Super illis autem si sint de specialiter Papæ reseruatis de quibus notatur de offi.leg.quoad trāslationem. solus Papa dispensat de iudicijs,at si clerici.nisi ex commisione Papæ,ex qua alius dispensare posset.de offi.deleg.

c.fi.de sen.excom.nup.¶ In cæteris verò Episcopi & superiores dispensant:vt.d.c.at si clerici.vbi plenius expediam istum passum in quarta oppositione. ¶ Secundo opponitur,quia non semper transactioni,&c.est locus:vt patet ex
5 ijs quæ leguntur & notantur.C.eo.l.transfigere. ¶ † Henri. ex dictis Cy.in.l.transfigere.& Hosti. ac aliorũ vnã longam distinctionem componens,& hãc materiam latè aggrediẽs: cùm quæritur in quibus casibus trãsactio locum habeat,& in quibus nõ:præmittit,ꝙ solùm super dubijs,& nõ super certis transigi potest.ff.e.l.j.& per totum.Et postmodũ distinguit tres casus.s.de ciuilibus, criminalibus & spiritualibus causis.¶ Et in primo casu videlicet in ciuilibus causis. pro regula dicit posse transigi.ff.&.C.e.per totum.& spãliter.C.e.l.causas.¶ Fallit in alimentis futuris in vltima volũtate relictis,super quibus non transigitur:nisi cum causę cognitione & decreto.ff.eo.l.cũ hi.Secus de præteritis.C.e.l.de alimẽtis.Et secus si nõ vltima volũtate relicta forent: quia tunc super his indistinctè trãsigeretur:vt.l.cùm hi.§.planè. Fallit secundo in relictis in testamento verbis illius nõ inspectis.ff.e.l.de ijs.¶ In secũdo verò casu de causis criminalibus.dicit primò,ꝙ si super ijs ciuiliter ageret transigi posset.No.gl.in.l.transfigere.Fa.C.de fur.l.post decisionẽ.etiam sine iudicis authoritate in actione famosa:vbi tamen non potest trãsigi absq; iudicis authoritate sine pœna infamię. ff.de ijs,quæ no.infa.l.fur.§.pactus.&.§.qui iussu. Sed si criminaliter ageretur:tũc in accusatore dicit,ꝙ postquã se inscripsit ad pœnã talionis,& dedit fideiussores de iudicio sistendo,non potest absq; abolitione obtenta legitimè sine pœna calumnię per transactionem ab accusatione recedere:vt.ff.ad Turpil.l.in senatus.§.qui post.&.l.quæsitum.&.l. ab accusatione,&.C.ad Turpil.l.j.Sed antequã se inscripserit,licet etiam si iam fortè reũ super accusatione cõuenerit si crimẽ publicũ est ingerens pœnam sanguinis,regulariter licet sibi transigere & pacisci:vt.l.trãsigere in prin.Siue inferat mortem,siue membri abscisionẽ vel mutilationẽ: & sic capitale dicatur,in auth.de colla.§.prohibemus.coll.ix.Illud enim de abscisione & mutilatione esse capitale not.gl. C.de offi.eius,qui vi.alte.ge.l.ij.&.ff.de iurisdi.omnium iudi.l.iij.Eadẽ enim ratio est in illo,quę in mortifero:cũ mutilatio hominẽ difformet,& mutatio formæ dantis esse rei rem immutet.ff.ad exhi.l.iulianus.§.si quis.¶ Fallit in adulterio:vt.l.transfigere.Et est ratio, quia nimis frequentatur xxxij.q.vij.c.quid in omnibus.ar.ff.de pœ.aut facta.in fin. Quã assignant Hosti.de præscrip.cum non liceat.& Pet.de Bel.perti.in.l.transfigere.Et st alia ratio scdm Iac.& Cy.ibi: quia leges & canones in subditis pudiciciã inuiolatam præ cæteris exigunt.in auth.de leno.in prin.coll.iij.&.§.in pœmio.¶ Item fallit eadem ratione in captu.ar. ff.ad.l.iul. de vi.pu.l.qui cętu.vbi gl.hoc tenere videtur & Iaco.de Ra. & Cyn.in.l.transfigere.¶ Tertiò fallit scdm eos in incestu ea. ratione.ff.ad leg.iul.de adulte.l.si adulterium. cum incestu xxxij.q.vij.c.adulterij malum.¶ Quartò etiam fallit in crimine læsæ maiestatis.¶ Qnintò in crimine hęresis.ar.C.de hæreti.auth.Gazaros.¶ Sextò in crimine patriæ expugnatę,vel ꝓditę.¶ Septimò generaliter in criminib⁹ exceptis: quia non paciscendo,sed suam innocentiam demonstrãdo, rei se purgare debẽt:vt.ff.de bo.eo.qui ante sen.mor.sibi cõsci.l.ij.cũ ibi no.Sed si crimen nõ ingereret pœnam sanguinis,regulariter transigere non liceret:vt.l.transfigere.ij. responso.Et est ratio propter publicum zelum & publicã vtilitatem,seu publicum interesse puniendi delicta. ff.ad leg. Aquil.ita vulneratus.de fideiuss.si à reo.§.id quod vulgo.de sen.excõ.vt famæ.Vnde & si super publicis criminibus posset transigi,de facili ad delinquendum diuites mouerentur: quia per pecuniam aduersarium corrumpendo,pœnã euaderent.Fa.ff.de pac.dotal.l.conuenire.Facilitas enim veniæ incentiuũ tribuit delinquẽdi.xxiij.q.iiij.est iniusta.Et hoc est verũ regulariter:sed fallit in crimine falsi. Et rationem ibi vide in gl.¶ Sed si est priuatũ crimen potest indistinctè transigi:quia hoc nulla lege prohibetur.ar.ff.ex qui.cau.ma l.necnõ.§.qd de his.scdm Hosti.qui hoc no.in summa.e.ti.§. super quibus.& Io.in gl.transigere.& gl.decreti.ij.q.iiij. c.j. Sed Cy.& gl.in.l.transfigere.in gl.quis autẽ.intelligunt hoc verum,quãdo agitur ciuiliter.ar.illius.l.transfigere.à contrario sensu.sed si ageretur criminaliter,dicunt idem quod in publicis criminibus.ar.ff.de priua.delic.l.fin. Et hoc credit Henri.viuus.s.vt postquã inscripserit non possit transigere sine pœna calũniæ:vt.ff.ad Turpil.l.& in priuatis.In reo verò accusato dicit distinguendũ,prout distinguitur in.l.trãsigere.s.ꝙ super criminibus capitalibus licet sibi transigere: quia licitum est sibi per fas,vel nephas sanguinem suum redimere:vt.ff.de ijs qui mor.sibi consci.l.j.Fallit in crimine adulterij,sed super alijs criminibus nõ,excepto crimine falsi.& hoc per rationes suprascriptas.¶ Circa quod aduerte, quia in casibus,in quibus nõ põt reus transigere, si trãsigit, habetur pro confesso:vt.ff.de priua.l in omnibus.&.ff.de is quæ no.infa.l.quoniam.&.l.Athletas.in fi. Gratuita tamen pactio,vel remissio fieri potest.ff.de iure fis.l.in fisci causis. ar.l.Iulianus.de vi pu.l.q cœtu.§ fi.de ijs,quæ no.infa.l.furti. §.pactus.no.Hosti.§.alleg.super quibus.vbi notat etiam ꝙ transactio facta cum vno super publico crimine,nõ nocet, quominus possit ab alio accusari.Et hoc siue sit crimen,super quo possit transigi,siue non:sed transigenti bene nocet, dum modo sit tale crimen,super quo possit trãsigi:aliãs nõ nocet etiam sibi:vt.ff.de pac.l.iure gentium.§.si paciscar. & l.si vnus.§.pacta.&.l.ius publicũ.& no.gl.& Cy.in.l.transfigere.Licet Specul.ti.de notorio crimine.§.plures.ver. quid si accusatus.dicat ꝙ in crimine publico vel alio,in quo non licet transigere,non nocet transactio alijs.Quod dic,vt not. ij.q.iij.§.notandum.In alijs secus,scdm eum.Hodie verò secundum canones nõ licet transigere vera trãsactione super aliquo crimine:cũ pro aliquo crimine pœna sanguinis non inferatur:vt.xxiij.q.viij.his à quibus.j.ne clerici vel mo.sentẽtiam sanguinis.& de rap.in archiepiscopatu.licet gratuita & amicabilis compositio fieri possit,scdm gl.hîc & Hosti.in.§.alleg.super quibus.in fi.Et vide de hoc per Io.& Archid.ij.q.iiij.c.j.ver.in omnibus.& per Bern.j.de collu.dete.c.j.gl.ar.ꝙ non liceat.& per Hosti.in summa de collu.dete.§.qualiter.¶ In tertio autem casu principali,videlicet cũ agitur de & super causis spiritualibus,remittit solùm ad ea, quæ ipse scripsit.s.e.statuimus.vbi tamen non reperio aliquid scriptum per eum. & ad notata etiam hîc per Ber. in gl.sic patet.Quid dicendum.Ecce primum examinatiõe nõ eget:scdm verò examinabo infra de collu.dete.c.j.Tertium autem examinaui in.d.c.statuimus.in oppositione prima.iõ nihil aliud circa hoc intendo dicere de præsenti.

¶ Tertiò opponitur contra publicum notabile videtur enim,quòd æquitas sit omnino præferenda rigori:vt.l.pla-
6 cuit.C.de iudi.¶ † Cy.in.d.l.placuit.sic soluit:si rigor scriptus est sub.& non æquitas,seruandus est rigor:vt.ff.qui & à qui.l.prospexit.Sed vbi rigor iuris est scriptus in aliquib⁹ terminis,& dubitatur de quibusdam terminis,qui similes sunt,non tamen omnimodè:tunc æquitas nõ scripta seruabitur.& est rationabile. Nam quæ contra iuris communis rationem,&c.vt.ff.de legi.quod verò. &.ff.de aqua plu.ar. l.ij.§.idem Varus.ver.idemq; putat.in fi.ibi:*hoc æquitas suggerit.& si iure deficiamus*.& de excu.tu.l.scire.§.sufficit.¶ Sed caue,quia latius exordiri oportet.Qñq; enim contraria sunt ius & æquitas.Quod dic,vt plenè no.j.di.ius generale.in.j. gl.Et etiã de materia huius,vide.xlv.di.disciplina.in princ. Et tunc distingue scdm quosdam:quia aut vtrumq; est scriptum,aut alterum tantum,aut neutrũ.Et de æquitate scripta pone exemplum de rer.permu.c.vno.li.vj.& cle.quamuis.de app.in prin.& scdm Pe.& Abb.de offi.dele.cõsuluit. licet parùm valeat illud exemplum:quia de arbitrijs loquitur.¶ Vltimo casu videlicet cum neutrum est scriptum.s. neq; rigor,neq; æquitas:dicunt standũ æquitati.Et ad hoc facit iste finis.Sufficit enim naturalis æquitas:vt.§.sufficit. &.l.placuit.

&.l.placuit.allegata. Secundo casu, qñ alterum solum scriptum est, dicũt præferendum illud, quod scriptũ est.ar.C.de legi.l.j.de neg.gest.l.fi.&.l ꝓspexit.alleg. Cy.cõtra.d.l. moré. vj.q.iij.scriptum.xix. dist. romanorum. Primo casu, quando vtrunque scriptum est, subdistingunt: aut vnum se habet ad aliud, vt species ad genus: & tunc speciale derogat generali. de reg. iuris.c.generi. &.c. in toto.li.vj. Et de genere exemplificat sicut, quòd non dicetur quis cum alterius iactura locupletari.ff.de cõdi.inde.nam hoc natura.j.de pœ.c.suã. De specie verò exemplificant in vsucapionibus.& similibus. Et pro hoc membro etiam allegant.s̃. de rescrip.c.j. Aut se habent vt duæ species, vel duo genera: & hoc casu dicit Dynus.de re.iuris.c.ij.li. vj.ꝙ prefertur æquitas.per.l. placuit. Sed aliqui contradicentes dicunt legem illam loqui in æquitate scripta & rigore nõ scripto dicẽtes, quòd propterea eo casu debet preferri vltimum, de consti.c.j.lib.vj.&.ff.de leg. non est nouum. Cum verò non aduersantur æquitas & rigor, sed loquuntur in diuersis casibus: tunc vtrũque remanet, ex quo stare nõ prohibetur. C. de testi.l.scimus.&.j̃. de his quæ fiunt à prelato.cum apostolica. ¶ Verum in dicto tertio casu, videlicet cum vtrunque est generale, vel vtrumque speciale, & vtrunque scriptum, subdistingunt alij: quia aut vnum est prius, & alterum posterius: & tunc posterius præfertur priori. infra de offi.deleg. super quæstionum.in princi.& de consti.c. licet. libr.vj.&.ff.de legib.non est nouum. Aut rigor & æquitas insimul concurrunt: & tunc ęquitas vincit rigorem: vt. d.l.placuit. &.ff. de aqua plu.ar.l.in summa.&.C.de procurato.l.exigendo.& hic, &.j̃.de in inte. restitu.c.suscitata.& clementina quamuis.alleg. Landen.sic distinguit, Butrig.verò in.l.placuit. dicit sequẽdo Dynum. simpliciter quòd cum vtrumque scriptum est, vel vtrumque non scriptum est: dummodò vtrumque sit speciale, vel vtrumque generale, præfertur æquitas.& habet locum.l. placuit.& placet Henri. Sed hoc intelligendum æquum videtur, cum ordo non apparet, sequendo Landinum. & si aliud occurrat, dicam.j̃.de re.iuris.c.ij.le.vj. alle.& vide etiã quæ scripsi post Pau. de pręd. cle.quamuis.in.j.notabili. ¶ Expedit is contrarijs, ad quæstiones Collec.accedo.

7 ¶ † PRIMO quæro circa materiã primi notabilis nunquid partes ad componendum iudex compellere potest? dicit ꝙ nõ vt in auth.vt litigantes iurẽt.§ fi.Et sunt hęc in argu.contra pessimos iudices, qui à cõpositoribus pœnas exigunt.ff.de operi.no. nunci.l.j.§. potest autem ver.inde quęritur.ibi: quid enim aliud &c. vt scripsit Archi. lxxxx.dist. discordantes. Quod verum credit Collec. nisi inquantum pœna concerneret priuatũ interesse.de sen.excõic.c. nup.

8 ¶ † SECVNDO quærit: nunquid in causa monachali potest interuenire transactio quod mouet Cyn.C.e.l.fi. vbi glo.dicit ꝙ valet, si decretum Epi̅ interueniat. quod ibi dicit Cyn.intelligendum, si trãsigatur: vt remaneat secularis: quia tunc est quædam alienatio: sed secus, si transigatur: vt remaneat, vel sit monachus: quia tunc ibi non est necessarium decretum Epi̅ de iure ciuili, secundum quosdam. vel dicit, ꝙ in ijs obligatur quis deo. Ideò per homines talis. obligatio nõ dissoluitur vt probatur.ff.de receptis arbitris. Nam & magistratus. vel dicit melius dicendum fore: vt notatur.ff.de iureiur.l.iij.§ quæcunq̃. vbi notatur, ꝙ non valet transactio, per §. quia verò in aut.h.vt liceat ma. & auiæ. Verum Collec.recitata prima parte dictorum Cyn.dicit se illa non intelligere. Et distinguit, quia aut constabat eum esse monachum: & tunc per transactionem non potest fieri secularis: quia nec Episcopus hoc facere posset. quod dicit bene probari hic: cum transactio & dispensatio æquiparantur ar.j̃.de.sta.monachorum, cum ad monasterium.in fi. Aut erat dubium & tunc cum monachus sit res spiritualis, transactio super hoc propriè interuenire non potest: sed bene amicabilis compositio per ea, quæ leguntur & notantur.s̃.e.de cætero. ¶ Posteà quærit & recitat prout scripsi s̃.c.proximo in oppositione.vers.sed nunquid. ¶ Super glo. in glo.prima ibi: *dimittebant:* supple, vel permittebãt. In glo. secunda. ibi: *ad iudicium venire.* Et sic per partium concordiam remanebãt crimina impunita. Sed solue vt notatur lxxxxj.dist.c.j.Et ibi: *studendum.* dic vt ibi. In glo. iij. in fi.& qui nimis emungit, &c. de renunc. nisi.§. propter.in fi. In glo.iiij.ibi: *sané:* vbi de hoc. In glo. sic patet ibi: *legitimè coniunctæ.* carnali copula consummata.quod dic vt no.j̃.de conuers.coniuga.ex publico in vltima glos. In glo.penulti. in fi. Adde quod notatur de iureiur.cum quidam in prima glo.

De postulando. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Postulare quid sit, quis id possit: & non: & quid ad aduocati officium pertineat, remiss.*
2 *Aduocati copiam qui subtrahit, punitur.*
3 *Aduocati confessio an clienti præiudicet?*
4 *Aduocati quo casu infames esse dicatur, & ab huiusmodi officio suspensi. Et quando à patrocinando repellantur.*
5 *Aduocatus in principali, an possit in appellationis causa testis esset. Et sub hac, quod aduocatus iura interpretetur.*

Ontinua Sic. Quia dum vocati in ius nolunt transigere, vel pacisci, sed potius litigare: solent sibi quærere aduocatos & procuratores: Ideò post rubri. illas ponuntur istæ duæ sequẽtes ante rubricã de iudi. quia hæ sunt iudiciorũ præparatorię. Et primò de offic.digniori. ¶ Ecce possem cõueniẽte hîc tractare has quæstiones. Primò quid sit postulare. de quo per Ber. infra.e.c.fi.in.iij.glo. Secundo quis potest, vel non potest postulare. de quo tangit Ber. in dicto.c.fi.in.ij.glo. Et de hoc etiam habetur plenius.ff. eo.l.j. &.iij.q.v.vers.ij.&.§.verum. Tertio quid spectet ad offi.aduocati: de quibus omnibus per Hosti.in summa.e.tit.iij.iiij. .§.§.de quibus forsan tangã in.d.c.fi. De materia rubr.habes in.d.§. verũ.&.xiiij.q.v.deniq̃.&.xv.q.ij.c.vnio.& de pœnit. di.j.nemo &.c.cõuenit de offi.iudi.c.j.de trãsac.ex literis.de iudi. pastoralis.vtli.non conte.c.j.vbi danẽ inducię pro aduocato.de testi.cogen. peruenit.vbi punitur, qui substraxit copiam aduocati.de iureiur. veniens.vbi dicitur, ꝙ præceptum factũ per arbitratorẽ.aduocato renun. nõ obligat cõtra iuramentũ prius à se præstitũ de app.cũ causam.de censi.cum olim.vbi confessio aduocati nocet, si non reuocetur necle.vel mo.nõ magno.&.c.super Spec.vbi prohibiti audire leges si contra faciant in nulla causa patrocinari possunt. ¶ Item aduocati sunt infames, & ab illo officio suspensi in casu.c.si aduersus, de hære. Item à patrocinando repellũtur in casu.c.excommunicamus.eo.tit.§.credentes, & in casu.c. fundamenta. vers. iudices.de elec. & de pœ.felicis.§. quid si quis.& de sen. excommu. decernimus. lib.vj. Item pro salarijs aduocatorum subditi suffragiorum non conueniuntur coram Metropolitano.de for.compe. rationab.§.ij. Item aduocatus in principali, non potest esse testis etiam in causa appellationis.de testi.c. fina. eod.libr. secundum Nouellam. ¶ Item aduocatus potest interpretari iura not. de postulatione prælatorum.c.j. & vario modo exponere notatur quinquagesima prima distinc. Quod intelligit Collecta. nõ calumniosè: sed secundum iura iunge etiam notata vigesimaoctaua. q.j.sic enim.

SVMMARIVM.

1 *Clerici quinam, & apud quos postulare possint? Et an salarium exigere, an verò à sponte dantibus accipere. Et quid de medico, ibidem. Et pro quibus personis?*
2 *Postulare clericis coram seculari iudice qualiter liceat.*
3 *Postulare qualiter possint ecclesiastica persona in foro ecclesiastico? Et quid de officio procurationis? Et quid de religiosis numero.4.*

5 *Aduocatus in vtroque foro exercitatus, ac nunc tandem monasterij oberati monachus factus & an Abbatis mandato vel licentia in vtroque foro quæstus gratia, ad æris alieni dissolutionem postulare possit?*

6 *Abbates Priores & huiusmodi superiorem non habentes an in foris versari, & quale munus obire queant?*

7 *Consuetudo in postulando an clericus religiosos excuset.*

8 *Postulare clericis secularibus in causis criminalibus, in quibus de sanguine agitur, qualiter liceat? Et quid si de sanguine non agatur? numero.10.*

11 *Clericus aut præsbiter in causa sanguinis defendens si suo patrocinio reum absoluto, aduersarius decapitatus sit, nun ob id irregularis fiat? Et quot consilia in hoc habeantur, ne irregularitas contrahatur. & numero.12.*

13 *Consiliarius num esse possit, qui sacris ordinibus, aut beneficio careat?*

14 *Aduocatus causa finita, an possit partis aduersæ aduocatus esse? Et an pro vtraque parte allegare queat? Item quid si clienti fidem dederit, nun aduersus eundem patrocinari queat.*

15 *Aduocatus postulare prohibitus, si appellet in causa, an appellatione pendente, postulare possit?*

16 *Aduocatus nun possit cum clientulo de habenda certa litis parte, pacisci? Et quid de alia re certa?*

17 *Aduocatus, lite pendente, nun possit de salario pacisci?*

18 *Aduocatus nun esse possit in foro seculari, quis sacris, vel beneficio præditus sit?*

19 *Aduocato promissa pensio nun reuocari queat?*

¶ C A P. I.

Lerici. ¶ Casus. Clericus in sacris, vel minoribus beneficiatus in foro seculari postulare non debet: nisi pro se, vel sua ecclesia: aut miserabili persona. Prima prohibet. Secunda excipit, ibi: *nisi.* ¶ Expone literam, *in minoribus.* circa subdiaconatum, etiam simplices tonsurati. xcij. distin. a subdiacono. ē. titu. j. ex literis. *Coram seculari.* † Ergo coram ecclesiastico possunt. Si autem non sint beneficiati, nec in superioribus ordinibus constituti possunt coram seculari iudice litigare id est pro alio postulare. In sacris autem constituti & beneficiati non prohibentur hic coram ecclesiastico iudice litigare id est postulare. Nihil tamen quærāt pro salario, sed oblatum sponte recipiant. Monachi & priores nunquam aduocant. j. ne clerici. vel mona. non magno. xvj q. j. alia. Nisi pro monasterio & Abbate Imperante j. eod. c. proxi. Sacerdotes autem non: nisi pro se & ecclesia sua, & pro coniunctis & miserabilibus personis j. eod. c. fi. etiam coram ecclesiastico iudice: vt ibi dicitur. Inno. Et pro hoc quod dicit Innoc. nihil tamen quærant pro salario, sed oblatum sponte recipiant. alleg. Hosti. de simo. dilectus. in fi. Constituti verò in minoribus non beneficiati possunt salarium petere quia adhuc non sunt litigati ecclesiæ, & possunt nauigare, & vxorem ducere. de cle. coniug. c. j. de elec. cum ex eo. lib. vj. de hoc. xv. q. ij. c. vno. Licet quidam dicant illud c. hodie contraria consuetudine derogatum. Alij dicunt, quod in spiritualibus non possunt exigere: in alijs sic. Et dicit Ab. quod hoc seruat magister. Pe. Alij intelligunt illud cap. in regularibus: vt in §. ibi seq. de quo j tangam. *Aduocati*: notandum est, quòd aduocatus multa remedia habet ad agendum. vt not. Azo in summa. C. de suffragio. Et quòd si aduocatus, vel medicus cum aliquo conuenerit de salario suo totius litis, vel morbi: quòd extunc sic faciant aliquam conuentionem. Sed si ab initio litis non fecerint aliquam conuentionem de tota lite, vel infirmitate, licet à clientulo, vel infirmo receperint aliquid pro consilio vnius diei: nihilominus pendente lite, vel infirmitate possunt pacisci. C. de postu. l. si quis præterea. ff. de varijs & extraordi. cognitio. l. j. §. si sui. alteri dicere absurdum est Nec obst. C. de profess. & medi. l. Archiatri. l. penulti. libro. x. quia ibi loquitur de medicis, qui recipiunt salarium à publico qui à nullo infirmo possunt recipere salarium. siue in principio infirmitatis siue post eā. Sed tales tamen à sanis bene possunt recipere salarium. Et hoc est ea ratione, quia pro sanis non recipiūt salarium de publico. tamen quandocunque plus debito exigunt reduceretur ad formam iuris. ff. de varijs & extraordina. cog. l. j. in princip. & § si tui. Innocen. & idem dicas de aduocato de publico salarium recipiente, qui etiam potest salarium recipere à non litigante, sicut medicus à sano ea ratione secundum Hostien. qui remittit ad summam huius tituli § qui postulare. Quando autem salaria talia solui debeant, dicam j. de loca. c. propter. vbi de hoc per Nouel. in vltima glo. vers. Item videtur. *Secularibus negocijs.* nota, quod pro ecclesijs, personis, vel negotijs bene licet coram seculari iudice huiusmodi clericos aduocare. Innoc. *Non præsumant.* pro pecunia causa auariciæ. & hoc præsumitur. Secus si fiat causa necessitatis, vel charitatis: vt sequitur. Hostien. Propria causa. in qua nec procuratorem cogitur constituere j. tit. j. querelam. Et facilius est sibi per se agere, quàm alium conducere. Hostien. *Ecclesia sua*: Cyn. non debet deficere, nec alteri clerico. Hosti. j. dicetur. *Miserabilibus*: vt vidua pupillus, orphanis, & similibus impotentibus: vt sequitur lxxxviij. distinct. c. j. & per totum. Et idem credit Innocen. etiam de alijs, quæ continentur. ff. de post. l. j. § vlti. & videt legibus sequentibus. De quibus personis miserabilibus remittit Nouella ad not. sua. de offi. deleg. c. significantibus super verbo, diues. & super verbo, irrequisito. de quo ibi scripsi in. ij. quæstione. Et in expositione super dicto verbo, diues. pro quorum patrocinio cogi possent ab Episcopo etiam contra suam ecclesiam aduocare secundum Hostien. qui remittit ad summam. co. tit. § fi. sub § illud. vers. sed nunquid potest. & sequenti De coactione aliorum aduocatorum remittit de offic. iudi. c. j. *forte*: philosophicum temperamentum j. tit. j. c. tuæ. *Personis*: Idem de coniunctis. j e. c. fi. Hostien. Pe. & Ab. *Non possum.* Quasi in his plus sit cōsideranda oppositionis potentia. vnde non omnes viduæ & orphani miserabiles sunt. de quo in capitulo significātibus. alleg. secundum Hostien.

a ¶ † P R I M O quæritur, qualiter licet coram seculari iudice postulare? dic, quod regulariter hoc prohibitum est clericis in sacris constitutis & beneficiatis vt hîc. Fallit tamē in casibus hic expressis. Item fallit in causis ecclesiasticis secundum Innoc. vt dixi in expositione super verbo, secularibus. ¶ Sed contra hanc fallentiam videtur, quia secularis iudex de ecclesiasticis rebus vel negocijs, non haberet se intromittere. xcvj. dist. bene quidem. de consti. ecclesia. de iudi. decernimus. Sol. secundum quosdam supple hîc maximè. vel dic secundum Hosti. quod quandoque intromittit se iudex laicus de ecclesiasticis primò ad requisitionem ecclesiæ. de offi. or. c. j. ¶ Secundò cum clericus conqueritur de laico forum illius sequendo, de fo. compe. cum sit, quo casu procedet dictum Inno. Et est similis prohibitio secundum Hosti. ne clericus fideiubeat pro laicu. xj. q. j. te quidem. quód pro clerico facere posset. C. de Episcop. & cleri. l. omnes § in hac. Et de hoc, de fideiuss. c. j. ij. & iij. ¶ Huius occasione quantùm ad hoc, quare dicit esse negocium ecclesiasticum. Dicit Hosti. quod dicitur negotium ecclesiasticū primò ratione delicti, de quo agitur de quo secularis se non intromittit, nisi ad requisitionem ecclesiæ. Item ratione personæ defendētis. Secus enim de agente tantū in ciuilibus & personalibus: tunc omnino de rigore iuris salua consuetudine Romanæ ecclesiæ vel alterius ecclesiæ audiret hoc secularis iudex, si id quod à reo laico peteretur sit ciuile. Ad hoc. xj. q. j. § ex ijs omnibus. de testa. cum esses. & c. relatum. de or. cog. c. tuam. Realia autē & feudalia non sunt ecclesiastica hoc respectu: quia de illis cognoscit dominus feudi. de iudi. cæterum. Et etiam in nō feudalibus actor sequitur forum rei. j. de for. compe. cum sit ita quod hæres casibus se intermittit iudex laicus de ecclesiasticis, vel dominus tēporalis sub cuius iurisdictione consistit res non feudalis de actione reali cognoscit: maximè vbi hoc habet consuetudo. C. vbi in rem actio. l. fi. viij. dist.

quo iure

quo iure Excepto manso, vel dote ecclesię, quæ ola cẽsentur ecclesi astica.dc cẽsi.c.j. Idem videtur, si clericus promot⁹ est ad titulum patrimonij, ad hoc quod no.de præben. Episco. & c.tuis. Dummodò interueniat consensus domini temporalis in assignando titulo. vel hoc sciuerit & non contradixerit.ar.liij.dist.si seruus sciente.& quod not.de seruis non ordin.c.ij.&.iij. Aliâs enim non præiudicatur.ar.de iur. pa. c.penul. Et in ijs omnibus videtur, ꝙ clericus pro clerico possit aduocare coram iudice seculari: non sit pro laico. fa. de fideiuſ.c.j.& quod ibi notaẽ ne cler.vel monachi.sed nec. Quando verò iudex, litigantes & negotia sint secularia omnino abstineat cleric⁹ in sacris.ne cleri. vel mo.c.j.qa ob probrium est:vt in glo.secundum Hosti.& Nouel. Quid ergo dciendũ. Ecce primò dic de Epis & eorum superioribus, ꝙ isti, nullo modo etiam in propria causa debent coram seculari iudice aduocare. Sic intellige.v.q.iij. quia Eps. Et est ratio:quia indecens esset, ꝙ alicui seculari faceret Eps illam reuerentiam, quam tenetur facere aduocatus, qui tenetur stare coram iudice sedente. C.de postu.l.quisquis. Saluo forsan, ꝙ cum talis est dominus temporalis, à quo feudum tenet: necessitas, quę legem non habet, ipsum Epm cogere potest venire ad illum in propria persona pro repetendo forte res suas: sed tunc caueat ne dignitatem Epalem confundat. Proponat ergo cum grauitate sedendo, & non stando. Ad hoc.ſ.de ma.& obe.solitæ § j.ver. quod etiam. secundũ Hosti.ĩ.eo.c.si.& Ab.hîc. Et in hoc satis concordat. Gof.in summa eo.ti.§.quid dc Epis. De alijs verò clericus inferioribus quoad causas criminales dicam in .v. quæstione, quo ad causas verò ciuiles dico, ꝙ non constituti in sacris, qui etiam beneficiati non existunt, possunt in illis coram seculari iudice litigare: quia non sunt ligati ecclesiæ, & possunt vxorari.dc cleri.coniuga.c.j.vt dixi in expositione post Innoc. super verbo, *coram seculari*: Et idem si sunt constituti in sacris, & egentes:quia in necessitate licitum est eis ex officio victum quærere.ar. xcj. dist. clericus victum.C.de pñb. qui fil.distr.x.l.ij.ſ.de renũ. ad supplicationẽ.ĩ.de obseruatione ieiu.consilium. quia necessitas non habet legem.de conse.quantò.de furt.c.ij.de conse.dist.j.sicut secũdum Hosti. hîc.& in Summa.e.tit.§ quid pertinet.vers.si autẽ de facto. Aliâs autẽ regulariter, & maximè vbi litigantes sunt seculares, & negocia secularia, tales clerici cõstituti in sacris debẽt omnino à talibus abstinere, siue sint beneficiati, siue non: vt hîc.& ĩ.ne cleri.vel monac.c.j.ar.l. repetita.&.l. consulta. Exceptis casibus hîc exceptis in textu, in vers. nisi. Et idem de beneficiatis non constitutis in sacris, vt hîc. ¶ Fallit vbi salarium non quæreret, sed amore Dei facerent, licet oblatum sponte recipere possint, secundum Inno.& Hosti. Item fallit in casibus in versu, nisi. Item in coniunctis personis, de quibus. ff.de postu.l.j. &.v.l. sequentibus. iij. q.vij.c.infames. Nam pro isto permittitur causa necessitatis, vtilitatis, vel pietatis, vel naturalis affectionis, non fictæ charitatis postulare, secundum Hosti.& etiam pro amicis intimis, vt.ĩ.dicetur. ¶ Sed si personæ litigantes sunt ecclesiæ & negocia ecclesiastica. tunc possunt postulare. siue sint in sacris, siue non, secundum Inno.& Host.quod prosequere vt.ĩ.di xi in prin.q̃ónis. Sed si persona actrix tantùm est ecclesiastica adhuc puto idem in quantũ pro illa, sed non contra illã, & quemadmodum dicam in quæstione sequen. & hoc ex identitate. rationis Si verò res de qua agitur est ecclesiastica sed litigantes seculares, vt cum patronus, licet laicus, repetit à laico coram iudice laico res ecclesiæ malè alienatas in eum, aut per eum illicitè occupatas, casu suo, iuxta noĩ. de re.eccle. nõ alie.si quis præsbyterorũ. in vlti.glo. Ber. Certè tuoc adhuc dico, ꝙ pro laico ius ecclesiæ prosequẽte. Sed non contra eum hoc casu tales elerici in sacris cõstituti vel beneficiati coram iudice seculari poterũt postulare: quia cũ tales quoad hoc ipsam ecclesiã repræsententur, & in locũ prælatorum ipsius hoc casu succedant, haberi debet perinde ac si ipsa ecclesia, vel prælatus suus pro ea ageret propter illas communes regulas, quæ habent, ꝙ res subrogata, &c. Insti de act.§ fuerat. Et ꝙ ille videtur facere pro quo, seu nomine cuius dicitur fieri, vt regula, qui per alium. cum cõcord. lib. vj. Et ꝙ id propter quod, nõ id qd propter est cõsiderandũ ff.solu.ma.l.si verò.§. item quicquid. Et in concor.ibi signatis. Modò si nomine ecclesiæ prȩlatus ad hanc rem ecclesiasticam ageret, tales postulare possent, eo modo, quo dixi, & quo dicam ĩ proxi. q̃óne. Igitur. Et hoc casu per rationes.ĩ. proximas.

3 ¶ †SECVNDO principaliter quæritur, qualiter personæ ecclesiasticę possunt in foro ecclesiastico postulare: quid de officio procurationis vide quod scripsi.ĩ.de procura.cum pro causa.in q̃óne.iiij. Dicam.e.tit.si religiosus.in Cle.& de nõ promotis ad ordines sacros: vel beneficia est certum, ꝙ possunt postulare, sicut in foro seculari dictum est à ratiõe fortiori & hoc siue pro clericis, siue ꝓ laicis, siue cõ salario, siue gratis, siue in criminalibu, siue in ciuilibus.ar. hîc &.ĩ. c.fi.à cõtrario sensu. Alij verò cleriri seculares bñficiati vel constituti in sacris non egentes, non possunt, nisi pro se, & ecclesia sua etiam in foro eccle. postulare. Et qualiter dicatur ecclesia sua, notat plenè Arch.lxxxxvj.dist.si Imperator. Vel pro miserabilibus personis, puta vidnis, pupillis, orphanis, & similibus impotentibus. lxxxviij. dist. per totum vel pro coniunctis personis & numeratis.ff.de procura.l. sed & hæ.& ff.c.l.j.&.v. sequentibus vel etiam pro consanguineis vsq; ad quartũ gradum.C.de aduoc.diuer.iudi.l.petitionem ĩ.de consan.non debet. Vel etiam pro concanonico.ar.ĩ.de offi.deleg.cum.R. Aut etiam fortè pro amico intimo frater na charitate dilecto.ar.ff.de hęre.insti.l.nemo dubitat.§.qui frater.& de verb.sig.l.latæ culpæ.§.amicos. Dummodò non pecuniæ, sed dei charitatis amor, seu contẽplatio operetur, secundũ Hosti.hic, & in summa eo.tit.§. quid pertinet.vers. item ad officiũ suum.& de hoc vide in Spec.tit. de aduocato.§ j.vers. coniunctas autem personas. Sed secundum hoc nihil speciale induceret in sacerdote.c.fi.ĩ.e.& in religiosis e.ĩ.proxi.ideò dic de hoc, vt dicam.ĩ.eo.c.fi. in expositione super verbo, postulare.

4 ¶ †TERTIO quæritur qualiter religiosi possunt postulare.& primò quid de simplicibus monachis, aut prioribus manualibus sub Abbatis obediẽtia cõstitutis quæras: & de istis licet Io.& Lambertus. xvj.q.j.dc presentium. & Vin.ĩ. ne cleri.vel mo.ne magno.& Iaco.& Phil. eo. tit.c.penul.& viij.Pe.de Sansona, & Ab.hîc dicãt, ꝙ possunt postulare pro miserabilibus personis: quia opus misericordiæ eis iniungitur vt.lxxxvij.dist.peruenit. Tu tamen generaliter dicas, ꝙ nec pro miserabilib⁹, nec pro cõiunctis ꝑsonis: nec pro alijs quibuscunq; possunt postulare: nisi duobus interuenientibus.s.Abbate imperãte, & vtilitate monasteri suadẽte. sic, ꝙ alterum non sufficeret. Et probat.c.ĩ.proximũ cum textus ibi copulatiuè loquatur.ar.eius quod legiẽ & notatur de rescript.inter cæteras.secundum Tan.& Hosti.ĩ.c.prox. Idem sentit Gof.in summa.e.tit.§.repelluntur.vers.monachi autẽ. & Spec.tit.dc aduocatis.§ j.ver. sed nunquid religiosi. & Io. xvj.q.j.de præsentium.vbi dicit, ꝙ monachus nõ potest esse iudex.vel aduocatus, aut procurator siue arbiter siue licentia, sui Abbatis, etiam secundum Archid.ibi vtilitate monasterij suadente:vt.ĩ.c.proxi.&.xvj.q.j. monachi. Et hoc hîc credit Henri.tutius & verius. verum in hoc, an sit, vel non sit vtilitas monasterij creditur Abbati: vt no.Inno.ĩ.dc te iudi cum.I.&.A.in glo.j.& Archid.in.c.monachi.ij.alleg. super verbo, Imperante. vbi de hoc dc quo ꝑ Nouel.in regula,

5 in argumentũ. ¶ Vbi quærit, an bonus aduocatus in vtroq; foro nunc fuerit monachus monasterij multùm ęre alieno grauati, de mandato vel licẽtia Abbatis possit postulare in vtroq; foro vt de lucro eius monasterium releuetur à debitis, & soluere possit.& dicit, ꝙ non, per.c.dc præsentiũ.alleg. xvj.q.j.vbi dicitur monacho competere quies, oratio, & labor manuũ: quibus contraria sunt causarũ strepitus, & publica litigia. Cui optimè conuenit quod not.glo.de sta.mo-

na.ne in agro.§.quia verò.glo.de offi.or.in cle.Et bene facit
regula in argu.alleg.per quam patet, ꝙ si contra probibitio-
nem iuris aliquid ex necessitate conceditur.de illo non licet
arguere ad alios casus, etiam in quibus vigeret similis ratio
vt regula, quæ à iure.eo.tit. Illa enim argumento cōueniret
ijs, quæ cōueniunt iuri cōmuni probatur hoc dictum.ĩ.de
regu.constitutionum.j.respon.lib.vj. & ibi notatur in vlti.
glo.de pœn.rationab. de hæreti.statutum.in fi.j.respō.e.lib.
Restat ergo, ꝙ cum prohibitio, de qua loquimur, sit genera-
talis, & habebat casum exceptum, exceptio ad alium casum
extendeada non est. Nec est verum, ꝙ exceptio includat ca-
sum, de quo loquimur, qui intelligitur de vtilitate directa
ex causa, in qua patrocinatur pro conseruāda libertate mo-
nasterij, vel alijs ipsius rebus in iudicio defendendis, vel re-
cuperandis. vnde.c.monachi.ij.xvj.q.j.non simpliciter dicit
monasterij poscat vtilitas, sed dicit, exposcat: quasi desiderā
ter & directè poscat. Constat autem ꝙ causæ, cui patroci-
natur pro lucro ad clientulum non, ad ipsum monasterium
spectat vtilitas. Et fa.ĩ.de priuile.c.authoritate. in fi.lib.vj.
&.c.le.j.in fi.de decit.
6 ¶ † QVARTO quæritur, quid de Abbatibus, seu prio-
ribus superiorem Abbatem non habentibus? Super quo di
cit Io.in.c.de præsentium.alleg. ꝙ Abbas potest esse iudex,
procurator, aduocatus, vel arbiter sine licentia superioris.
Et in hoc cōcordat Hosti.de censi.sopitæ.super verbo. pri-
curatori.in fi.vbi dicit, ꝙ cum Abbas habeat administratio-
nem videtur ꝙ sicut quibus alius possit fieri procurator.ar.
in eo, quod legit & notatur.ĩ.de procura.requisisti.§.fi.Inn.
verò ibi notat in.j.gl. ꝙ in casu cōmuni sibi & alijs pōt esse
procura. Et idem Abbas ibi post eum. Henri.verò hic dicit
sic: Ego credo, ꝙ non potest aduocare sine licentia superio-
ris: nisi in casibus, in quibus possunt seculares existētes in sa
cris, beneficiati. Sed nec pro cōiunctis personis possunt po-
stulare, cum quoad mundum mortui reputent. C. de Epi.&
7 clerici.l.Deo nobis, & notatur.s.c.proxi. ¶ † Sed nunquid
consuetudo in hoc excuset? dic, ꝙ non excusat consuetudo
illos videlicet clericos & religiosos, qui prohibentur aduo-
care. Et est ratio, quia status ecclesiæ ex hoc lęditur, & diui-
num officium retardatur.ar.s.de consue.c.j.& de offi.or.ir-
refragabili. Et hoc not.Hosti.in summa. eo.tit.§.quid perti-
net.vers. illos autem. Sed contra, quia officium aduocatio-
nis honorabile laudabile & meritorium est. C.de aduo.di-
uers.iudi.l.laudabile.& per totum.Solū. propter aliqua, quæ
taceo ab eo tutius est abstinere. vnde Th.didimus ad Ale-
xand.artem bene loquendi non didicimus, nec facundię re
thoris, oratoris'q; operam damus, cuius officium est blādis
sermonibus figmentare mendacia, & Innocentię fidem con
ferre criminibus, ac parricidij reos assignare pijssimos, qui
dum putant se alienæ laudis fructum per iniquam victoriā
rapuisse, nesciunt se munimenta suæ conscientię perdidis-
se. Et recitat Nouel..ĩ.de confes.statuimus.lib. vj.
8 ¶ † QVINTO quęritur, qualiter in causis criminalibus,
in quibus de pœna sanguinis agitur, licet clericis secularib⁹
postulare? Et hic sunt duæ difficultates. Prima est, nunquid
clerici in talib⁹ causis possint, absq; metū irregularitatis po
stulare. Secūda difficultas est, nūquid à postulādo absq; me-
tu irregularitatis possint exceptione ab aduersario obiectā
repelli. ¶ Circa primam difficultatem inter accusatorem
& accusatum, est differentia facienda. Et primò circa accu-
satorem dico, ꝙ absq; metu irregularitatis clerici pro accu-
satore in huiusmodi causis interesse nō possunt: quia si hoc
facerent, & pœna sanguinis inferretur irregulares essent.ĩ.
ne clerici vel mona.c.sententiā sanguinis.xxiij.q.vlti. his à
9 quibus. ¶ † Circa reum verò criminaliter accusatū.& tunc
dic, ꝙ si taliter coram rei ducant postulando, ꝙ non possit
eis aliquid malitiæ, vel ignorantiæ imputari eis, non potest
pœna irregularitatię adscribi, etiam si effundatur sanguis.
ar.s.de ætate.& quali.ad au-es.&.ĩ. de homicidio. decæte-
rò.&.c.tua nos.&.c.postulasti.&.c.Ioannes. Qualiter tamen
ad eorum securitatem facere, & protestari debeant, vide
Hosti.& Henri.de homic. ad audientiam. Sed si talibus po-
test aliquid maliciæ, ignorantiæ, culpæ, vel negligentię im-
putari: vt quia propter imperitiam suam accusatus subcum
bit: & propter hoc decapitatur. vel quia accusatus propter
maliciam, & cauillosas positiones & allegationes aduocati
obtinet, & absoluitur: & accusator, qui se subscripsit ad pœ-
nam talionis damnatur. Tales enim sunt irregulares. arg.iu-
rium prædictorum. Et ideò, quia lingua de facili labitur,
vt.ff.ad leg.Iul.maie.l.famosi.prericulosum est quibuscunq;
clericis talibus interesse secundum Hostien.hic. ¶ Circa se-
cundam verò difficultatem dic, vt in casibus ciuilibus est
10 prædictum. ¶ Sed quid in causis criminalibus, in quibus
de pœna sanguinis nō agitur: vt in crimine stellionatus vel
leg.Iul.de vi priua.vel public.vt.ff. de crimina. stellion. per
torum.& Insti.de pub. iudi.§ item lege Iuliam.& similibus:
quia de omni crimine, in quo agitur de re familiari, po-
test agi etiam ciuiliter & criminaliter.ff.de fur.l.fina.&.C.
quando acti.ciuil.crimina.pręiu.l.vna.& not.Specu. rubric.
de fur.vers. sed nunquid ex eodem crimine. & hoc casu dic
idem, sicut supra in causis ciuilibus dixi.
11 ¶ † SEXTO subijcio hic vnā qōnem Hosti. Ecce: por-
ro: clericus, vel præsb.iurisperitus fratrem suum criminali-
ter accusatum suo patrocinio iuuit, ita ꝙ fuit absolutus, &
accusator decapitatus: quærit, an homini clericus, vel pręs-
byter sit irregularis. Et primò arguit Hosti.ꝙ non: quia nō
intendebat ad illius pœnam, sed ad istius absolutionē. Nam
si ecclesia etiam extraneos reos sanguinis defendit: vt in .li.
dist.c.4.& in Spec.de aduocat.c.j.ver.in causa. xxiij.q.v.reos.
de immunitate eccle.inter.fa.C. de epi.aud.l. addictos. For-
tius iste fratrem defendere potuit. Ad hoc.ĩ.en.c.fi.de iure-
iur.petitio.de presump.afferte.&.c.literas.fl.de recep.l.ij. Et
imputet accusator suæ malitię, & duriciæ si talionē passus
est: vt.d.c.tua nos. &.c.postulasti.de homici. Et hoc debuit
pręscire posse euenire. Item, qa nec semper de facto imponi
tur pœna talionis accusatori deficiēti. Nam quādoq; prece,
vel precio remittitur: vel in pœnam aliam cōmutatur. ff.de
his, qui no.infa.l.quid ergo.§.pœna grauior. C.eo.& si seue-
rior.s.ti.j.c.fi.& de hoc in summa de pœnis.§.fi. ¶ In contra
rium arguit, quia in hoc exercet clericus rem illicitam &
prohibitam: vt hic.&.ĩ.ne clerici vel monachi.sententiam.
Et accusatori prębet proximam causam mortis. Ergo quic-
quid intendat est irregularis.de homi.decæterò.&.eo.ti.is,
qui.lib.vj. Cum lex promotionis in facto consistat, non in
volūtate.xv.q.j.c.si. Ergo cum ex hmōi exercitio sit homici
dium subsequitur, fateri oportet illum irregularem. l.di.si
quis viduam.de cle.pug.in duel. Henricus. Nec ob. ꝙ eccle-
sia defendit reos sanguinis: quia illud nō facit sic, ꝙ ex defen
sione sequatur sanguinis effusio: sed recipiendo, vel precan-
do, de immunit.eccle. inter dilectos. de verb. sig. nouimus.
Nec ob.coniunctio personæ &.ĩ.eo.c.fina. quia illud in ci-
uilibus. Nec valet, quia accusator scire debuit hoc eueni-
re posse: quia & aduocatus hoc scire debuit. & sic est pro.
Nec obs.quòd quandoq; parcitur: quia illud rarò.ff.de le-
gi.nam ad ea. ¶ Demum Hostien. de homicid.c.ad audien
tiam.vbi hanc quæstionem disputat, recitans ad partem ne
gatiuam opinionem Bar. Et ad istam affirmatiuam contra-
riam opinionem Hug. notatam in dicto.c.j.lj. dist. dicit se
hanc secundam opininnem, scilicet, ꝙ sit irregularis. & ꝙ
non possit esse pro reo securus. Et hanc etiam tenet in sum-
ma.de obligat. ad ratiocinia.§. quid si quis obligatus. vers.
quid de curialibus.& hoc titulo.§.quid pertinet.vers.illud ta
mē.& de homi.c.qua pœna.vers. illud aūt certum est. Et fa-
cit etiam secundum eum: quia etiam in ciuilibus vbi non
possumus vnum iuuare, quin alter lædatur, abstinendum
est.xiiij q.v.deniq;. Et fortius in criminali Sed hæc vera se-
cundum eum, quando ex aduocatione, vel sententia, vel
testimonio, vel scriptura notarij, mors sequuta est. Aut trū
catiu membri: quia talia post baptismum exercens, non
promoue-

promouetur.lj. distin.c.j. &c.si quis post acceptum. Sicut enim ex facto nascitur irregularitas: ita sine facto non oritur. Si igitur ex facto, vel verbo aduocati mors sequuta non est, nil facit ad factum irregularitatis aduocatio talis.

12 ¶ †Sed quæritur, quale potest dari consilium ne sic irregularitas homini incurratur. Ecce Hosti. adhoc dat quatuor consilia. Primum consilium est, ꝙ quamuis fingat & comminetur ad retrahendum accusatorem se velle reum defendere, hoc tamen officiũ non assumat sibi per cannnes interdictũ, qd si fecerit puniri poterit. de ma.& ob.c.ij.licet tamẽ per solam assumptionem officij non efficiatur irregularis. ¶ Secundum consilium est, quòd si nullo modo vult abstinere à patrocinin rei, quibus modis potest, laboret, vt accusator desistat ante inscriptinnem quod potest. de accusa. licet. ¶ Tertium consilium: vt cumprimum venerit coram iudice, protestetur ꝙ ad pœnam accusatoris non intendit: sed solùm ad defensionem accusati. vnde si datur libellus sine inscriptione non petat inscribi: possit tamen forsan excipere se non teneri tali libello respondere. Item si iudex suppleat ex officio, poterit dicere ꝙ de eo se non intromittit, & consulit protestationem repeti. & nihil fieri, vel dici per quod illi renuncietur. ῀s. de cnnsti. cum. M. ferrar. Vnde nec accusatoris calumniã arguat, vbi abstinere possit salua defensione accusati.& hoc obseruans, cum non videatur directè in mortem accusatoris tendere licet indirectè ad hoc tendat, tutus ab irregularitate videtur. Ad hoc de homi.c.ij.lib.vj. Vel saltem esset talis dispensabilis. Dicebat ergo ꝙ absoluitur re⁹: qa actor nihil probauit, vel probauit per falsos testes de hoc conuictos, videtur potius ex sua calumnia, quã ex facto aduocati ipsius rei damnari. ¶ Quartũ consilium, cũ reus absoluitur pro toto posse laboret aduocatus rei pœnam sanguinis imponendam actori cõmutari in carcerem exilium, pecuniariam, vel similem. Et si posset à principio sibi super hoc per clientulum & iudicem caueri, bonum esset, etiam si sibi posteà cautio frangeretur. Ad hoc de homi. Petr⁹.& de immunita.eccle.inter. Sed si ab initio sibi non cauit, vel cauere non potuit: si post sentẽtiam hoc obtinet, satis est. Cum ex verbo, vel facto mors sequuta non sit. Item etiam securus esset, vbi iudex in criminalibus ex officio inquirendo procederet contra infamatum, quem studio suæ aduocationis obtineret absolui: qui tamẽ aliàs de capitãdus fuisset. Hîc enim dici non posset aduocatum irregularem. Ex his causibus saluari posset opinio Bar. pro qua facit: quia si armis possum socrũ defendere de sen. exc. dilecto. lib.vj. Fortius verbo. Fac. de app. dilecti. Itẽ, qa si pro bono & licito aliquid facimus, absit &c. xxiij.q.iij. de occidendis ¶ Porrò, si constat reum culpabilẽ, & aduocatus suus falsis probationibus, vel allegationibus illum obtinuit absolui: vel aliàs directè & sine protestatione: vel contra protestationem suam veniens calumniam accusatoris arguit, propter quod fuit mortuus hîc sic vera opinio Hug. & Io.& irregularis est iste. In dubio dicit Hosti. aduocatum suæ conscientiæ relinquendum de homi. petitio. ¶ Subinngit, ꝙ licet sic magistraliter & ad studentiũ exercitium scripserit, huius tamen dubium solutinnem Papæ reseruat, ad quem talia dubia declarari spectat. Alleg. qui si. sunt legi. per venerabilem.§. rationibus. De hoc autem, si quid addẽdum sit dicam in.c. ad audientiam allegato.

13 ¶ †SEPTIMO ad Collect. quæstiones accedo, & quæro primò, nunquid maximè sacris ordinibus & beneficio carens possit esse consiliarius? credit de simplici claustrali, quòd non · maximè si propter hoc liberet exire claustrum. ar.xvj.q.j.placuit. Sed si esset prior, aut claustralis, de licentia tamen Abbatis extra claustrũ existens, hoc bene posset, secundum eum.arg. de elec. ne pro defectu. Sicut dicitur de muliere, quæ vbi non potest dari tutrix in testamento, potest dari consiliatrix. ff. de admi. tuto. l. quidam decedens.

14 & not Hostien. de appellationibus.c. ex parte. ¶ †Secundò nunquid aduocatus causa finita potest esse partis aduersæ aduocatus? sic, sed non debet esse secundum Cynum. C. eodẽ. l. inuitus. in fin. Et ad hoc vide collecta sua. de elec. quærelam. ¶ Tertiò, Pone, religiosus in casu non concesso aduocat, & sallarium recipit, qualiter punitur? videtur ꝙ tanquàm vsurarius. xv.q.ij.c.j. ille tamen textus non loquitur magis de religiosis, quàm de alijs. Nec loquitur hoc casu, vt ibi legitur, & not. sed loquitur in iudice ecclesiastico de quo de vi. & hone. clerico. cùm ab omni. ¶ Quartò, nunquid potest aduocatus pro vtraque parte allegare. Ioan. not. xlv. distin. disciplina. quòd sic, per illud quod ibi legitur in.c. qui emendat. Sed illa iura non loquũtur de aduocato, sed de vicario iudicis. ff. Moyse. ¶ Quintò, quid si aduocatus dedit fidem clienculo, nunquid potest esse contra eum, & ipsum dimittere? dic, quòd nõ, si dedit fidem pro tota causa, & clientulus vult satisfacere. & hoc in aduocato priuatæ personæ: quia in aduocato fisci secus. Nam ex quo semel aduocatus fuit in sua causa, siue velit satisfacere siue non, illa causa contra eum esse non potest. C. de aduo.

15 fisc. l. cum te. vbi hoc not. Cyn. ¶ †Sextò, quid si aduocatus prohibitus est postulare, & appellat in causa: nunquid pendente appellatione poterit postulare? quidam. ꝙ non. Sed Petrus contra, quia appellatio extinguit pronunciatum. not. Cyn. C. eo. l. j. Sic videtur intelligendum, quod habe-

16 tur. iij.q.vij. infames.§. quamuis. ¶ †Septimò, nunquid aduocatus potest pacisci cum clientulo de habenda certa parte litis? sic, secundum glo. C. eo. l. si qui aduoc. citra medietatẽ. Sed Petrus & Cyn. contra: videlicet ꝙ de nulla parte potest pacisci eadem ratione: quia de facili moueretur ad calumniã. Et hoc videtur clarè probari in dicto.§. sunt autem. vers. Item pro iis. vbi hoc prohibetur indistinctè. & ita not. ibi In. ¶ Octauò, nunquid de alia re aliqua re certa põt pacisci? glo. in dicta. l. si qui. videtur notare, quòd sic. Sed in Cyn. contra. Sed opi. Accur. tenet Io. vbi. ῀s. quia textus non prohibet, nisi de parte negociorum, quæ tuenda in se susci-

17 pit aduocatus. ¶ †Nonò, nunquid lite pendente, potest aduocatus pacisci de sallario? Ioan. dicit, ꝙ sic. C. eo. l. quisquis. arg. illius legis, quia non videtur in fide sua recepisse, donec de salario conueniatur. ar. insti. de rerum di.§. venditæ. & ar. literę dictæ. l. quisquis. Sed Petrus de Bella Perti. ibi videtur dicere, quòd aut tunc, cum aduocationem suscepit, conuenerit de salario: & tunc põt, vt dicta. l. quisquis. Aut post ea: vt quia dixit, bene fiet de salario. & sic causam cœpit. & posteà vult conuenire, & non potest. Et sic intelligit dictam. l. quisquis. ar. ff. de publicia. in rem act. l. de precio. & ita videtur notare Ioã. vbi. ῀s. vnde ratio est, quare non licet lite penden. pacisci: videtur esse, quia incepta causa per aduocatum, vel circa per medicum cliẽtulus, vel infirmus, citius daret quicquid habet, quàm ꝙ medicum, vel aduoca-

18 tum amittere. ¶ †Decimò, nunquid est verum indistinctè, ꝙ in sacris, vel beneficiatus in foro seculari aduocatus esse non possit: nisi vt hîc dicitur? dicunt quidam, quòd hîc dicitur intelligi dum generaliter & in omnibus causis vult patrocinari. Dicunt tamen, ꝙ in vna causa, bene posset. & pro hoc inducunt, quod notat Innoc. de oblig. ad ratioci. c. vno. in fi. Sed Collec. sentit contrarium. cum hoc hîc prohibeatur simpliciter: nisi prout continetur hîc. Et quia eadem est ratio de vna causa, & de pluribus: vt videtur. Et ad hoc de pœ. distin. iij.§. quòd autem multos. Super quo vide Archid. lxxxvj. distin. peruenit. Fa. quia aduocatus iurare debet secundum illa, quæ ipse collegit. de iureiur. cæterùm. Quod isti facere non debent sine licentia Episcopi.

19 ῀j. tit. proximo. in nostra. cum ibi not. ¶ †Vndecimò, nunquid pensio promissa aduocato reuocari potest. Gul. de re. eccle. non alie. c. j. in clemen. notat quòd non, si pro patrocinio præstito sit concessa, & de hoc constet legitimè non per literam pensionis: quia secundum eum lex dicit, quòd propter colorem pensionis apponi præsumitur. C. de sacro sanct. eccle. l. iubemus.§. scientes. Ad hoc. xvj. quæstio. j. possessiones. de præb. c. fi. Sed si pro præstando patrocinio, seu

seruitio fuit promissum, potest reuocari satisfactio de præstito, seu impenso.arg.de appel.cum cessante.¶ Supp.glo.in glo.j.ibi: *aduocati*. an debeat maternis verbis loqui, sic vt aduersarius intelligat, not.xxviij.q.j. sic enim. ad finem. Et est quæstio dominicalis: clericus quidam.& in Spec.de aduoc. §.nunc de exordijs.in fi.Et ibi:*non debent*. etiam ex parte rei. De hoc lj.dist.c.j.& in Spec.de aduoc.§ j. vers.in causa.vnde dicebat hîc Hostien. quòd licet quidam dicant quenlibet etiam clericum posse defendere accusatum.ar. xxiij.q. v.reos.de immunit.eccle.c.inter.Tutius tamen est, q abstineat. Quid enim si propter maliciam vel cauillationes suas absoluatur reus, & accusator patiatur talionem? planum est, q est irregularis. Et ideò, quia lingua facilè labitur.ff.ad leg.Iul.maie.famosi.ante finem.periculosum est quibuscunque clericis talibus interesse licet secundum eum talis securus esset, si nõ posset sibi aliquid imputari. de æta.& quali. ad aures.de homi. decætero.& c.tua nos.Remittens ad plenius not. per eundem.de homi. ad audientiam. Et ibi: *cum secundum*. tamen si de facto egeant, & ecclesia bonis sustentari non possint, licebit eis ex tali officio sibi victum quærere etiam coram seculari.xcj.dist.clericus.C.de patr. qui fi.dist. l.j.& ij.j.de obser.ie.consilium.§ fi.xv.q.ij.c.j. Et hîc. loquitur in sic non egente. Hostien. Et in fin.de hoc.xv. quæstio. prima in Summa.

SVMMARIVM.

1 *Religiosi, non saltem pro coniunctis personis postulare queant? Et num exceptio de qua hîc aduersus eosdem obijci quærit?nu.1.*

2 *Aduocatus causæ: si excommunicatus fuerit, an sententia retractabitur?*

¶ CAP. II.

EX parte. ¶ Casus. Monachi & regulares canonici postulare nõ debent: nisi pro vtilitate monasterij.& tunc de pręcepto prælati. Communis diuisio. Secunda ibi: *vnde*. & erat olim hæc decretalis sub titulo, ne clerici, vel mo. & de materia eius vide, quod scripsi.s.c.proxi.in quęstio.iij.& iiij.¶ Expone literam: *forensibus*.i.secularibus. Eis regularib° canonicis. *Susceptores*.id est aduocati. Innoc. *Executores*. id est procuratores. Inn.vel secũdum Hosti. generaliter intelligant hæc verba, sicut generaliter sunt prolata. per quod videtur, q religiosus non possit effici delegatus. de quo remittit Hosti. ad summam de offi. deleg.§. cui possit.ver.sed nunquid religioso. Et de hoc de priuile.cum olim ij.post primũ.*Vtilitas*. propter causam, in qua postulat, non propter lucrum quod ex postula. consequi posset, etiam si monasterium debitis grauatum sit, secundum dominum meum: qui sic disputauit vt dicam in Mercuriali super regula, in arg.de reg. iuris.lib.vj. Nouel. *Ipsi*. regulares canonici. *Insolentiam*. Idem verbum de supp. negl.prę la.c ij.*Capitulum*. xvj.q.j.monachi. *Ad supradicta*. in esu carnium, habitu, & multis alijs differunt, & regulæ seruiunt laxiori: vt in fi.vlti.glo.

1 ¶ † PRIMO quæritur, vtrum religiosi saltem pro coniunctis personis possint postulare? Ber.hîc in glo.ij. tenet, quòd non. Et idem Io.Vinc.Gof.& Phil.vnde quoad agendum & postulandum, officium pro alijs exercendum, non censentur religiosi habere cognitos. Et ita intellige authen. quæ dicit cognatio eorum est in cælis.in auth. hæc constitutio interpretaf priorem cõstitutionẽ in princ. collat.vj. Nam quoad hoc, quoad mundum mortui reputatur.C.de Epis.& cleric.l.Deo nobis.ij.q.vi. placuit.licet Inno.videatur aliud notare.j.de re iudi.cum.l.& A.in princ. verũ quo ad successorem secus: quia cognatis, seu propinquis eorum succedit monasterium. Nam prætextu religionis tales exhęredari non possunt.l. Deo nobis.alleg.& in auth. de sanctis. Epis.§ nullam.xviij.q.j.c. vno.xix.q.iij.c.vlti. secũdum Gof. Hostien. & Nouel.hîc Fallit in feudis, in quibus non succedũt. Imò si quę habent ante, perdunt.in auth.de vas.mil.qui ar.bel.depo.c.vno.si de feud. contro. fue.qui clericus. Aut mutus, vel aliter imperfectus.c.vno.de benef. fœmi.c.vno. in fi.collec.x. Licet glo. ibi dicat, quòd potest seruire per substitutum. arg.ff.de recep. arbi.l.si arbiter. in fi. C.de Epis. & cleri.l. quisquis.&.l.ad similitudinem. Tamen Io.de Bel.visu tenet contrarium & fortè melius. Si de feu. cõtro. fu.c.si quis decesserit.vbi notaf de ista materia. Et in ijs cõcordãt Hosti.& Nouel.de iudęis.c.Iudęis. Licet Astensis de immunita.ar.vj. dicat. q in feudo paterno consueto seruiri per alium succedit religiosus, per § nullam. in auth. de sanctis. Epis. Collat ix.qui § parum facit. ¶ Secundò Fallit in religiosis mendicantibus: quia tales nõ succedunt: vt patet de ver.sig.c.exijt, qui seminat. lib. vj.& in clem. exiuit. de paradiso § quis igitur. Et satis expræsse innuit Nouel.j. de pœnit.& remis.officijs.super verbo, satisfactio.vbi in fi.de hoc aliquid per Henri. Cui etiam hîc prædicta placere videntur.& ibi dicam. Et adde circa hoc, quod scripsit Cyn. in d. l. Deo nobis.in duabus vlti.quæstionibus.& Butri.in quæstione, quæ incipit. Item quæro: quid si statutum. quæ non prosequor: quia materiam præsentem excedunt.

2 ¶ † SECVNDO descendo ad quæstiões Collec.& quæro primò ibi: *nisi forte*. nunquid contra religiosum postulãtem potest opponi, q hoc non concernit vtilitatem monasterij: & sic repelli monachus ab agendo, vel postulando? Innoc.not.j.de re iudi. cum.l.& A. q non: nisi per illos de suo monasterio.l. Abbatẽ & conuentum. Not. Pau.in cle. si religiosus.j.tit.proxi. Quod credit Collec.vbi apparet, q de mandato Abbatis interuenit. & sic loquitur Innoc.quia hoc casu non habent quærere extranei, vtrũ intersit monasterij, vel non ar.ij.q.vj.non solent. Secus crederet si interueniret siue mandato. Hoc enim casu iudex ex officio cum repellere posset, & deberet propter animæ periculum.ar.illorum, quæ leguntur & no.de excep. exceptionem. & de elec. cum nobis. Ad quod vide de iudi. intelleximus. & collecta sua.j.tit.proxi.in nostra.vbi melius secundum eum. Dic tamen quòd Land. in clemen.ij. de reb. eccle. recitans dicta Innoc. alleg. dicit quòd de vtilitate non oportet, q fiat fides parti: sed sufficit, quòd Abbas hoc dicat. Sic intellige notata Specu.de aduoca. in princ. vbi dicitur, quòd contra aduocatum opponi potest, quòd est monachus. Item, q est minor.xxv.annis.vt.iij.quæstio. vij.c.infamis § tria.

3 ¶ † Sed nunquid retractabitur sententia, si aduocatus causæ fuerit excommunicatus? Specu.vbi.s.not.q non: secus si testis, vel iudex secundum Vincen.de hæreti.vergentis. Sed hoc non credit Collecta.de teste.si per alios probatum fuit. Et ad hoc inducit quod legitur & notatur de proba.licet.de re.iudi.cum.l.& A. ¶ Super gloss.in glo. prima. ibi: *de præsentium*: vbi not. Ioan. ac. Laurent. & Vincen. in.c. non magno. Nec nõ & Iacobus ac Phili.ipso titulo ne clerici, vel monachi.c.finali. Et etiam Petrus & Abbas supra.c. proximo quòd pro miserabilibus, & pauperibus postulare possunt. Quod Guilhelmus intelligit de Abbatis Imperio: vt notatur in Speculatore de aduocato.§ j.in principio. In glo.secunda ibi: *priuatorum*. vide hic quod scripsi supra in quæstione prima. In glo.vltima.ibi: *super Specula*. quod dic, vt eodem titulo. c. j.libro sexto sic ex certis capitibus legis Aquiliæ verbum rupti, extenditur ad scissum, collisum, effusum, vel aliquod modo partitum, seu deterioratum. Institutionum ciuilium libro tertio de lege Aquilia § Item in omnibus. secundum Ioannem vbi textus est ad hoc apertissimus. Lex autem Aquilia habet tria capita, quorum secundum in desuetudinem abijt, vt Instituta eodem titulo. In actione autẽ legis Aquil. fit æstimatio quanti plurimi. Et in fi.glo.secundum Ioan. adde quod notatur de transla. Episcopi inter corporalia in glo. quod dictum est.

SVMMARIVM.

1 *Nomine sacerdotis venit omnis sacer ordo.*

2 *Sacerdotem postulare prohiberi.*

Cum sacer-

¶ CAP. III.

Vm sacerdotis. ¶ Se summat, & partes patēt. Secundò ibi: *clericos*. Dicit Hostien.& fortè
1 non bene: vt.j.dicam, ꝗ † nomen sacerdotis comprehendit hîc omnem ordinem sacrum.de cohabi. cleric. & mul.c.ij. & minores ordines habentes cum bñficio.s.c.c.j. Et forti⁹ Epm, qui corā seculari iudice nullo modo debet aduocare.v.q.iij.quia Epus. quia reuerētiam, quē facere debet aduocat⁹.s.stando.C.e.l.quisquis. indecens esset per ipsum fieri alicui seculari. Quòd intelligit Host.Nisi sit dominus suus à quo feudum teneat. Tunc enim multoties necessitas ipsum cogit ad illum venire & res suas repetere,& tunc ne dignitatem Epalem cōfundat proponat cum humilitate non stando,sed sedendo de maio.& obed.solitæ.versi.quo d autem.ff.de offi.Præsi.l. obseruandum.in fi.in ecclesiastico verò foro optionem habet Epus,an sit in iudicio per se, vel alium de iuramēto calum.c.fi.remittit demum ad summam. eo.tit.§. fi.§. quis verò. ¶ Expone literam, *nocere*. vnde Tullius lib.j. de officijs videndum est,vt ea liberalitate vtamur, quę prosit amicis, & nemini noceat.Et vt dicit Inno.noceret aduocati.Primò ad credulitatem hominum. vnde per illud officium vulneratur charitas. Aliâs tamen de iure non nocent.vnde filius patroni aduocatus contra libertum non perdit bonorum possessionem.ff.de bo.liber.l.qui cum maior.§.penult.& vlt. secundum Vin.*coniunctis*: idem de alijs qui habentur.ff.e.l.j. &.v.ll.sequentibus.*Miserabilibus*: quos etiam Epi.iuuare tenentur.lxxxvij.dist.c.j.&.ij. *Postulare*. etiam coram ecclesiastico.iudice, secundum Phil.Pe.Ab.& Inno.& Gul.in Spec. de aduoc.ver.sacerdos.secundum Io. Cal. in additione qui dicūt alios non prohiberi. Aliâs quid adderet quo ad hoc decretalis ista: cum omnibus constitutis in sacris coram seculari sit prohibitum postulare.s.c.j.Sed Hosti. dicit postulare coram iudice seculari.j.ne clerici, vel monachi.c.j. ver.in placitis. vel etiam corā ecclesiastico cum perceptione salarij.de hoc.s.c.j.satis putat Nouel. ꝗ aliquid speciale
2 voluit hæc decretalis inducere in sacerdote: vt† ex ordine prohibeatur à postulando: nisi in ijs casibus:sicut solo ordine prohibetur à sacris prohibitis.j.ne clerici,vel mona.c.fi. Et adde quod not.Nouel.j.tit.j.in nostra.& de præb.ei.cui, lib.vj.ac si dicere velit, quòd non sit regulariter prohibitū. Aliàs ecclesiasticis in sacris ordinibus constitutis, vel beneficiatis in foro ecclesiastico postulare. Quod placet Ioannide Ligniano.

SVMMARIVM.

1 *Clericus beneficiatus in iudicio contra ecclesiā in qua beneficiatus sit consistens qualiter pebeat beneficio,quod in ea obtinet spoliari.*
2 *Clericus beneficiatus in diuersis ecclesijs nun pro vna aduersus aliā postulare poterit?*
3 *Postulare,quid est.Et ibidem qui dicantur postulartore.?*
4 *Postulare quis possit?Et an quis inuitus postulare compellatur?nume. sequenti.*
6 *Aduocato de salario pacisci qualiter liceat,& idipsum petere?Et qua actione?*
7 *Aduocatio salarium solui quando debeat?*
8 *Aduocatus ab eodem in tres causas assumptus,hac lege,vt si in ipsis superior abiret,certum amplius palmarij nomine referret:an si partim obtineat,partim succumbat,illud plus habere debeat? Et quid in transactionis euentum? numero seq.*
10 *Aduocatus nun pro eodem salario postulare teneatur,si causa de vna in aliam transferatur.*
11 *Postulare,qui prohibiti dicantur?remißiuè.*
12 *Aduocati officio, quænam competere dicantur. Et quid aduocatus agere debeat, dum clientis causam malam deprehendit?*
13 *Sacerdos aduersus Decretal.cum sacerdot.postulans,nun ad salarij restitutionem teneatur?Et quid si necessitas immineat,nec æquè bonus reperiatur? numero.seq.*
15 *Sententia aduocati falsis allegationibus lata nun sit ipso iure nulla?*
16 *Aduocatus causæ victoriam,sicut nec medicus sanitatem promittere non debet.*

.Clericus. Et pars.ij.*Beneficium*. supp.gratuitum. Nam si non esset gratuitum, sed datum ratione seruitij iam impensi: non posset ista ratione illo priuati.vnde tunc in persona,non in secularibus distinguitur in.xvj.q.vj.illud secundum Vin.& Ab. Et vide in Spec.de aduo.§.j. vers. sed nunquid potest. *Optinet*. nunquid idem in patria: vt quis non possit contra patriam postulare. Et quid si pater cum ea litem habet. vide in Spec. de aduoc.§.j.vers. sed nunquid clericus.vnde dicit Hosti.ꝗ hanc pœnam non incurrit postulans contra ecclesiam pro cōiunctis personis strictè sumptis:vel pro miserabilibus si necessitas imminet. ad hoc.s.j. respō.&.s.c.j.& de iureiur.petitio.*Præfuerit*.iij.q.j.nulli.xvj. dist.si imperator.j.q.vij.c.j.C.loca.l.milites.Et hoc verū,nisi necessario officio fungatur, vt tutor.ff. de postu.l.puto.& l.fi.vel Pylatus ecclesię,qui multò magis,quàm tutor potest agere pro Prælatura contra aliam ecclesiā à qua beneficiū tenet.Item pro priori ecclesia potest etiam agere contra secundam.ar.j.de iureiur.petitio.&.c.tua.&.c.intellecto.Inn. De teste vide,quod not.de testi.veniens.ij.in fi.vlt.glo.*Maximè*. intendit hoc comparatiuū,ꝗ si aliâs habet beneficiū ab ecclesia, licet non sit ipsius clericus, vel etiam si talis sit laicus,locus est huic pœnæ,& priuabitur beneficio, secundum Inn. Vnde dicūt Pet.& Ab.aliquos beneficiatos ab ecclesia,qui sunt de ecclesia,& aliquos de ecclesia tantùm, qui sunt de ecclesia: quod ponit etiam Gul.in Spec.de aduo.§.j. in fi.iij.colū.*Spoliati*. in bona parte cum concor.vide de hoc de restitu. spo. conquerente. Et dicit Hosti. ꝗ vti hoc verbo quasi propter ingratitudinem sit de iure priuatus, & de facto subtrahatur.
1 ¶ † PRIMO quæritur qualiter clericus beneficiatus existens in iudicio contra ecclesiam,in qua est beneficiatus potest &debet beneficio,quod obtinet in illa ecclesia spoliari, Et hîc distingue:quia aut interest, vt testis: & tunc qa ferre testimonium est onus necessarium,dic vt legitur,& notatur j.de testi.c. veniens.ij. in fi.Aut vt aduocatus, vel procurator.& tunc habet locum istud.c. ¶ Sed hîc distingue: quia aut quęritur,nunquid possit esse contra ecclesiam,in qua est beneficiatus in propria causa, vel parentum, seu propinquorum suorum: & dic,ꝗ sic: vt not. Ioā.xvj. dist.si imperator.Quod intelligit Vin.licentia prius obtēta,quando est contra eam in causa parentum, vel propinquorū suorum, alias perderet beneficium suum.Sed in causa propria posset venia non obtenta: quia charitas ordinata incępit à seipso de pœ. dist. iij.qui vult.C. de seruitu.l. præses. Aut in causis extraneorum, vel etiam aliorum cōiunctorum: & tunc non potest,quin beneficio suo priuet: quia non debet plus diligere sanguineum suum, quàm ecclesiam,quę ipsum domino sociauit.j.de pœ.c.ij. Et idem intelligas si sit beneficiatus ab ecclesia non tamen in ea.& sunt illi, qui habēt beneficia.in diœcesi.Et hoc dicit iste text⁹ ibi: *contra ecclesiam à qua beneficium obtinet*. Et de hoc in Sepec. de aduoc.§.j.vers. super hoc autem scias. ¶ Fallit secundum Hosti. in summa eo.tit.§.vlti.vers.sed nūquid cogi.in miserabilibus personis, pro quibus potest cogi, clericus, vt sit contra ecclesiam à qua beneficium habet,si alius haberi nō potest: dummodò ecclesia habeat alium ita bonum, qui foueat iusticiam eius. ar.j.de testa.cum in officijs.Et in hoc concordat Astens.eo. tit. & dicit quòd appellatione ecclesiæ continetur. principaliter Episcopus: cum sit & tanquam caput.vij. q.j. scire & secundò Capitulum: non tamē canonici singulares.j.de verb.sig.cum clerici placēt.secundum Hosti. & Ber.hîc. Et hoc intellige de ecclesia,in qua, vel à qua est beneficiat⁹.sed si esset prælatus ipsius ecclesiæ, Nemensis contra ipsam iuuare posset: Imò haberet eam iuuare contra omnes.ff.e.l.puto.&.l.fi.iij.q.vij.c.infamis.§.item si cōtra patrē. & not.Spec. tit.de aduo.§ j.vers.sed nunquid clericus &c.Henricus.

2 ¶ †SECVNDO quæritur, nunquid beneficiatus pluribus, ecclesijs pro vna earum contra aliã poterit aduocare. & pro qua dic, ꝙ si in vna earum est intitulatus, vt prælatus. Et in alia, seu alijs non sed vt simplex canonicus tunc pro illa, in qua est prælatus: dummodò nõ repugnet cõscientia, semper stabit: vt hîc in gl. & hoc siue primò, siue vltimò recepit prælaturã. ar. ff. de in ius vo. l. quæsitũ. ff. e. l. puto. & l. si. iij. q. vij. §. item si contra patrem. ĩ. de iureiur. veniens. & c. ea. te. secundum Hosti. hîc, & in summa e. ti. §. quid pertinet. ver. illud. & Io. & Arch. xvj. dist. si impator. & Spec. ti. de aduocato. §. j. vers. quid si habet. Sed si nõ est intitulatus: vt prelat⁹ in aliqua ipsarum, sed simpliciter beneficiat⁹, vt canonicus in vtraq;. Et tunc pro illa, in qua fuit prius beneficiatus, stabit contra secundã. ar. ĩ. de iureiur. tuamos. & c. intellecto. secundũ Io. Inno. & Hosti. hîc. & Gof. hîc & in Gof. sua. e. ti. Et idem Arch. xvj. dist. si imperator. vel dic si placet: vt not. Bar. Brix. in q̃one sua dominicali, quę incipit, aduocat⁹ quidam. vbi dicit de aduocato. ꝙ si scit primam ecclesiã fouere malam, & iniquam causam, non iuuabit eam, sed alteram. Si autẽ hoc ignoret, iuuabit primã: & alij secundę mittet personam idoneam, quæ ipsam secundã iuuabit contra primã. Et hanc opinionem recitat Archid. in. d. c. si Imperator. glo. adde, dicas ergo. &c. vij. q. j. Epm. glo. fi. & de hoc no. j. q. vij. c. j. in fi. ¶ Sed si sunt duæ ecclesiæ, quibus ęqualiter tenetur: tunc consulit Host. ꝙ nõ assumat partes aduocati. sed mediatoris. ar. ĩ. de testa. relatũ. in. §. fi. Et ista oia intellige in casu dubij. Nam si cõstaret sibi aliquã istarũ ecclesiarũ habere, iniquã cãm ipsam cõtra cõscientiã & iusticiã iuuare nõ deberet, aliâs ędificaret ad gehennã. ĩ. de resti. spo. literas. Et de simo. Matthęus. Et qa iuramentũ, siquo ei astringit, etiã non debet esse vinculũ iniquitatis. ĩ. de iureiur. quãto &. e. tit. c. j. li. vj. & de hoc in Spe. ti. de aduoc. §. j. vers. qd si habet. Henri.

3 ¶ †TERTIO aggrediendo materiã per modum Sũmæ, quęrere possem: quid est postulare. Sed dic vt in. iij. gl. & qd scripsit Bar. ff. de vari. & extraor. cog. l. j. §. aduocatus. vers. Itẽ quęro. Alibi ꝓcut. pro petitiõe cautionis dãni infecti. ff. de dam. infecto. l. ij. §. hoc aũt iudiciũ & fi. Sed aliter accipit. ĩ. d postu. Pręla. &c. ĩ. de iudi. pastoralis, sed postulatores dicũtur patres, & aduoc. ff. de var. & extra. cog. l. j. §. aduocatos Alibi. dicit patron⁹, vel aduocat⁹, qui habet ius rẽpsentãdi in ecclia. ĩ. de iur. patro. in sum. & p totum scdm Host. in sum. e. §. j.

4 ¶ †QVARTO quæritur, quis postulare potest? & dic, ꝙ quilibet, cui nõ prohibetur: quia hoc ędictũ prohitoriũ est: sicut illud de procura. ff. de procura. l. mutus, & de testibus. ff. de testi. l. j. Dummodò ingenuus, & hoc siue sit literatus, siue illiteratus: dũmodò saltem ex consuetudine habeat experientiã causarum. C. e. l. nec cęterorũ. & e. l. prouidendũ. in prin. & de iudi. l. certi iuris. In auth. de iudi. j. respõ. ibi: nos igitur, &c. De hoc tamen vide plenius per glo. & Bar. ff. de vari. & extraor. cogni. l. j. §. aduocatos. Et ibi vide p Bar. qua-

5 liter quis censetur aduocati officiũ exercere. ¶ †Circa hoc quæro primò, nunquid quis inuitus cõpellatur postulare? videtur ꝙ sic: quia ait pretor. si nõ habent aduocatũ, ego dabo. ff. e. l. ĩ. §. ait pretor. Sed. hoc intellige de ijs, qui illum per se habere non possunt. vel propter paupertatẽ, vel propter potẽtiam partis aduersę. ff. de offi. procõsul. l. nec quicquã. §. fi. Et aduocato neganti parere sine causa, si subiectus est iudex in pœna põt perpetuò interdicere aduocationem. C. e. l. ꝓuidendũ. Et debet hoc expediri de plano: vt dixi de offi. iudi. c. j. & in summa Hosti. Quod intelligit Azo, si cõpetens salariũ sibi constituat pro facundia sua. ff. de var. & extraor. cog. l. j. §. in honorarijs. Nemo enim proprijs stipendijs &c. ĩ. ti. ij. c. vnico de pręscrip. cũ ex officij ad fi. Qd verũ est si cliẽtulus est diues, sed ꝓpter potentã aduersarij &c. Sed si paup esset, gratis aduocet, saltẽ si cleric⁹ est. & adeò expectet remunerationẽ spũalem à quo iam recepit pro salario donũ sciẽtię. ar. ĩ. de magist. c. iij. Sed hi, qui pro se habere possunt, nõ puto dandũ aduocatũ per iudicẽ, quibus sibi per se, & cũ pecunia sua prouideant. ar. ff. de reb. corũ. magis puto. §. in primis. Ideò expone, si non habẽt. i. si habere nõ possunt. Simile. ff. de aqua plu. ar. l. Labeo. Hosti.

6 ¶ †QVINTO quærit, qualiter licet aduocato de salario pacisci, & illud petere Ecce: non licet sibi pacisci de certa quota litis. C. e. l. si qui. etiam citra dimidiam. vt ibi no. in Cyn. Nec vltra modũ legitimũ. i. centũ aureorũ. vt. §. in honorarijs. alleg. & §. licẽtia. e. l. Quorũ. lxxij. faciunt librã. C. de suscep. & ar. l. quocũq;. li. x. Et hoc intellige, ꝙ non licet pacisci vltra centũ de tota cã. i. de oĩbus capitulis ipsius causæ: licet aliqui aduocati referãt hoc ad singula capitula & malè contra mentẽ. §. in honorarijs. vt ibi no. Bar. Hodie aũt aduocatis Romanæ curię, taxatũ est p Io. xxij. sum. xxx. florenorũ camerę pro prima instãtia. & xx. pro scda: & xv. p tertia: licet q̃nq; excedant. Potest & palmarij. i. victorię noĩe aliquid pacisci. ff. de Bar. & extraor. cog. l. j. §. sed & si noĩe palmarij. & cũ certũ quid pact⁹ illud petit certi cõdict. generali. & si incertũ: tunc actiõe ex stipulatu: vt. ff. si cert. pe. l. certi. in prin. si stipulatio interuenit, si non cõdictiõe ex lege. l. vna. C. de suffrag. vt nn. gl. in. l. vna alleg. Et est spãle secundũ lign. qa hîc agit ex pacto nudo. & incerta salarij pollicitatione. Si enim nihil certũ pactum est, põt implorari officiũ iudicis pro modo facundię, sciẽtię, & cõsuetudine fori, ac quãtitatem cãę, & qualitate negocij: dummõ non excedat legitimum modũ vt. §. in honorarijs. alleg. Simile in sum. Hosti. de procura. §. qs sit effectus. vers. tenet etiam dñs. Et si quis. l. ij. C. de sport. vbi solid⁹ pro aureo ponit, videat, & diligẽter inuestiget, reperiet, ꝙ aduocat⁹ secundũ tpa antiquorũ legum septies decies plus, & quater vltra pcipere poterat pro salario: quã maior iudex pro sportulis recipere posset. Sed hodie p consuetudinẽ seu prauum abusum, iudices hoc nõ seruant imò eis additum est, & detractũ aduocationis. & iũge qd notat ĩ. de iudi. sub rub. de seruis iudi. vers. sed cuius monetę. Hos ¶ Aduerte Cyn. post la. de ra. & Pe. in. l. vna. C. de suffra. alleg. prędicta valde impugnat. d. ꝙ lex. vna alleg. non loquit in pacto nudo: qa dicit ꝓmissa. Et qa dicit constrinxerint. & qa dicit, restituat, q̃ denotant efficaciã & vinculũ obligationis efficacis. Itẽ illud ꝙ salariũ non ꝓmissum petat officio iudicis. p. §. in honorarijs. qa ibi loquit secundũ iura antiqua, qñ aduocati habebãt salariũ à publico. Ideò cũ eo non cõtrahebat cliẽtulus: nec p consequẽs actio ibi poterat nasci aduocato: sed voluit legis benignitas, ꝙ vltra salariũ publicũ daret sibi post victoriã cãę quedã remuneratio q erat quedã curialitas. Ad qd officiũ iudicis p̃stabat suũ vigorẽ, sed ꝙ salariũ peteret officio iudicis, nõ dicit ibi. vñ cum hodie aduocat⁹ nihil de publico recipiẽs, nõ conuenit de salario sibi nõ succurrere p illã leg ¶ Sed nunqd per actionẽ locati peti põt salariũ gl. in. d. l. vna. dicit ꝙ nõ. Nam ꝓpter nobilitatẽ officij aduocationis nõ cadit locatio in opus aduocati: sicut nec l agrimẽsore: vt. ff. si mẽs. fal. mẽs. di. xlj. §. cũ aũt. Sed hoc dictũ Doc. reprehendũt pro hodie fatent bene tñ de tpe. §. in honorarijs. qa ad id tenebat rõne publici officij, non ꝓpter nobilit. officij. Et patet, qa hęc ratio cessat in mẽsore. verũ, qa hodie nõ sic pñt aduocati locare opas, sicut cõtinuò locãt, & iõ ex quo sic cõsueuerũt p̃suinil tacita cõuẽtio. Item cũ quęrit, qa actiõe petit salariũ aduocati. Doc. sic distingũt. qa aut aduocat⁹ nõ cõuenit de salario. & tũc sicõsueuit gratis aduocare, vt scholares nouicij: & tũc nihil petit. ff. de pig. act. l. vel vniuer. dele. i. si seru⁹ plur. in fi. Sed si cõsueuit recipe, tunc p̃scriptis verbis aget ad salariũ scdm circũstãtias de qb⁹. s̃. ar. ff. de p̃scrip. ver. l. si certũ. & arg. de vsu, & habitat. l. plenũ. §. equitij. Aut cõuenit de salario: & tũc si cõtraxit locatione agit actionẽ locati: vt. ff. lo. l. q opas. Aliâs aũt si p simplex pactũ agit pręscript. verb. vt. s̃. ar. C. de rerũ pmut. ex placito. Sed si p stipulationẽ ad certũ, aget certi cõdic. ex stipulatu. Aut ad incertũ: & tunc licet gl. dicat agi ex stipulatu dicendũ est certi cõdic. ex stipulatu: qa videt salariũ promissũ scdum facundiã & cõsuetudinẽ fori, quẽadmodũ dicit de interesse. ff. de re. cre. l. certi & no. Cyn. C. de sen. q̃ pro eo, qd inter. l. vna. ¶ Verũ aliter videt notare Brut. i. l.

vna

vna.de suffra.alleg.innitēs magis gl.quē ibi vide:sed dicvt.s̃.
7 ¶ † T E R T I O quæritur circa hoc,quando debet sol-
ui aduocato salariū: dicūt quidam q post patrocinium pre
stitum.argu.ff.de act.emp.l.Iul.§.offerri.But.in.l.vna.alle.di
cit hoc posse seruari.dicit tamen,q de consuetudine solui-
tur in tribus terminis.Primò tempore formationis libelli
Secundò tempore formationis articulorum seu capitulo-
rum.Tertiò tempore allegationis sciendæ in causa.quę cō-
suetudo seruanda est.C.loc.l.certa.Sed de iure, si aduocatus
vult,& petit salarium, debet implesse. Aut clientulus petit
patrocinium sibi præstari.& debet præstare salarium: vt.§.
offerri.&.§.in honorarijs.alle.scdm eū.Sed de hoc vide mul
tò pleni⁹ per Bar.in.d.l.j.§.diu⁹ circa prin.pe.col.vsq; ad fi.
8 ¶ † Q V A R T O quæritur,pone: aduocatus receptus
simili ab eodem clientulo in tribus causis,cōuenit, q si vin
ceret in causis istis haberet cētum plus nomine palmarij si-
ue victoriæ.Accidit posteà,q in quibusdam obtinuit & in
quibusdam succubuit.quęritur an illud plus habere debeat
in totum,vel in partem?dicit glo.in dicta.l.vna,q fortè ha-
bebit totum:quia verum est indefinitè ipsum vicisse. Butr.
verò ibi dicit,q Imò non est verum sumēdo rationem in
definitam,quæ æquiparari posset vniuersali:vt.l.si is qui.ff.
de re.du.& de leg.ij.si ex pluribus. & ideò tutius videtur q
pro rata consequatur.ar.l.qui solidum.§ cum post mortem.
ff.de leg.ij.Et idem not.glo.in simili.C.de iureiuran.l.gene-
raliter.& de transa.l.si ex falsis. secundum eum. Et hoc pla-
cet Iaco.de Ra.Pet.& Cyn.de æquitate in.d.l.vna.
9 ¶ † Q V I N T O quæritur retento eodem themate po
ne,q est transactum : nunquid aduocatus vicisse videtur,
vt petere posit promissum sibi nomine palmarij. Ista quæ
stio est Sabbatina in qua dicit glo.in.d.l.vna,q sic:quia trās
igere.est vincere.ff.man.l.fi.Sed illa lex nihil facit.licet But.
ibi stet cum glo.Vinc.Iaco.de Ra.distingunt sic.Aut clien-
tulus transigit cum consilio & consensu aduocati:aut trans
igit aduocato contradicente.aut aduocato nihil dicēte. Pri
mo casu nihil habebit ratiōe victorię scdo casu,si aduocat⁹
potest secundo ostendere,q clientulus habebat bonam cau
sam.& q obtinuisset,nisi transegisset:tunc petere potuit:qa
licet sit dubius litis euentus tamen præsumendum est, q fa
ciet iudex iustitiam.argu.ff.de pec.l.eo tempore.Aut non p
bat hoc,& tunc secus:vt.ff.de condi.& demon.l.quibus.§ fi.
Si verò transigit in tertio casu.s.aduocato tacēte & nihil di
cente.Idem q primo casu: quia tacendo consensisse videtur:
qa officiū suū non est tacere.arg.C.ad vele.l.si siuè. Et qa de-
buit resistere trāsigenti.ar.C.de app.l.qui nec pōt dicere ad-
uocat⁹,per me nō stat: vt.ff.de re.iur.l.iureciuili:qa illud ve-
rū est in cōditionibus potestatiuis, sec⁹ in casualib⁹,sicut est
hic.cum dubij sint litis euētus:vt.ff.de pecu.l.quod debet.
10 ¶ † S E X T O quærit,quid si causa transferatur de vna
causa ad aliam:an teneatur aduocatus pro eodē salario po-
stulari?glo.dicit,q non in.d.l.vna.Quod fatetur Butrig.in
multùm remota prouincia:secus in propinqua,seu nō mul-
tùm remota,quod de propinqua,seu non multùm remota
fatetur Iaco.de Ra.si de illa debuit cogitare.ar.ff.de euict. si
fundum.loc.si domum.Aliâs secus:vt cum Papa in alia pro
uincia committit causam appellationis puta in Anglia.tūc
enim remotio prouinciæ,& quantitas pecuniæ inspici de-
bent.ar.ff.de an.leg.l. Mæuia.§ fi. Et tunc demū ire tenetur
debet hoc esse expen.clientuli:quia nemo cogitur militare
suis expen.vt dixi.s̃.& tamen patroni causarum militāt.ar.
C.de testi.quoniam liberi & de appel.eos § si quid.secundū
dictos doc.in Cyn.in.d.l.vna. Et vide in procuratore nota.
Cyn.C.de procurato.l.inuitus:
11 ¶ † Q V I N T O principaliter quæritur,qui dicantur
prohibiti ab officio postulandi.sed de hoc dic,vt.ff.eod.l.j.
ij.iij.iiij.&.v.& prout in illis legitur,& notatur.Et de cleri
cis secularibus & religiosis ac beneficiatis,vt hic,& duobus
c.proxi.præcedentibus plenè scripsi.Alius casus.C.de offic.
acces.l.si.& alius casus.C.eod.l.prouidendum. Et alius casus
C.eo.l.si qui aduoca.Et alius casus.C.e.l.nemo.& de pœ.di.
j.l.nemo.&.j̃.de hære.excommunicamus.§ prętereà.Et ali⁹
xj.q.iij.cum excōmunicatis.j̃.de excep.exceptionē. &.j̃. de
pœ.in quibusdam.Et alius.ff.ad.l.Iul.repet.l.ead. Et alius.ff.
eo.l.puto.&.l.se.Et alius.j̃.de priui. super specula.& ne cler.
vel mo.super specula.&.c. non magno.in fi. super quo vide
Hosti.in summa,ne cleri.vel mo.§ fi.versi. vt religiosi.& se-
quentibus & hoc prosequère latius:vt in summa Hostien.
hoc ti.§.pe.& adde,quod scripsi.s̃.eo.supra.Rubr.ad finem.
12 ¶ † S E X T O principaliter quæritur,quid pertinet ad
officium aduocati?certè hoc principaliter s.ea quæ ad cau-
sam sui clientuli faciunt de iure,vel de facto curialiter pro-
ponere sine opprobrijs:vt.C.eo.l.quisquis.Et ita potest po-
sitiōes formare,& eis respōdere:vt.ff.de adul.l.si postulaue-
rit.§ qōnem.&.ff.de procu.l.non solùm.j.rñ. Sed de hoc ple
nè dicam.j̃.de iudi.pastoralis.Licet hoc hîc prosequatur la
tè Hosti.in summa.§.fi.in prin.vsq; ad versi.Item ad officiū.
¶ Et hîc primò quæritur,qualiter debet facere aduocatus,
dum videt causam clientuli sui malam.Ecce , ab initio hoc
aduertens,eam nullo modo debet recipere & hoc expost sa
cto cognoscēs:ab ea debet omnino recedere & salarium qd
inde receperat restituere alioquin dolosus est.ar.ff. de exce.
dol.l.ij.§.item queritur si quis.in fi.Gos. Sed de restitutione
non dicit illa lex:quia si laborem iam subijt bona fide,p illo
poterit competens salarium retinere.de quo dicam in ope
re sequenti ver.subditq; etiam & ad prædicta olim sacra-
mento adstringebatur.sed hodie nō seruatur, secundū Bar.
C.de iudi.rem non nouam.§ patroni.Peccat tamen hodie si
contra faciat,& ędificat ad gehennam.s̃.de seruti. in or. fa.
c.vno.de simo.Matthæus.vbi nil prodest vniuersum mun
dum lucrari,&c.& non minus peccatum linguæ,q sangui-
nis.xj.q.iij.quisquis § j.iuxta illud Psalmi: Quorum maledi
ctiōe & amaritudine plenum est.fa.C.de admi.tu.l.si bona.
& eodem titulo .ff.l. quoties .§. sicut igitur. Tamen bo-
nā fidem : vt ibi,&.ff.man.l.quintus.vnde aduocatus in tali
casu tenetur ad interesse clientulo.ar C.de admi.tu.l. nō est
ignotum. Quod die,vt no.Hosti.in summa de cōsuetu.§.de
virtute.ver.generalissim⁹.Tenetur& de imperitia & de ne
gligentia ar.ff.ad leg.aqui.idem iuris &.ff.loca. cū in plures.
§ locator.& de offi.præsi.illicitas.§.sicuti&.s̃.de æta.ad au-
res. Et forti⁹ si cām pdit.ff.de pœ.si quis aliquid.§ si quis iu
stā.ad leg.Cor.de fal.l.j.§ is,qui.& de extra.crimi.sacularij.§.
j.Et qualitercunq; vicio suo causam amittat.ar.ff.de euic.si
ideo.C.de eui.l.raptor.de tabu.exh.l.locū §.cōdemnatio. te-
netur eīm pti de suo malo consilio.j̃.de iniu.c.fi.Col. Secus
si ex qualitatę causę,vel ob defectū pbationis, quia vicium
est materię,nō artificis vt.ff.ad leg.aqui.l.si seruus.§ fi calcē.
& lo.Itē quærif.§ si gēma secūdū Hosti.remittit Col.ad no.
de pœ.di.j.c.magna in prin Hosti.aūt occasiōe illa, qa aduo
cati officiū est stare nō sedere.C.e.l.quisqs tractat hoc ti. in
summa.§ fi.valde latè,qualiter clerici & religiosi possunt po
stulare.Sed ista est materia horū triū capitulorū,quā in eis
pleniùs explicaui.Sed si vis,vide ibi Hostien.de longo.
13 ¶ † S E P T I M O accedo ad aliquas qōnes Coll. Et primò
quęro,si sacerdos cōtra hāc decretalē postulet, an ad salarij
restitutionē teneaf?dicit Hosti.notasse , q sic in summa de
pœnitē.§ qbus & qualiter versi.qd de aduocatis.& se.& idē
not.vbi aduocatus est excōicatus:vt dicit notari per Hosti.
de exce. pia.Timet tamē Col.ne nimis dura sit hęc opinio:
quia magis exercet meretrix actū damnatū,quæ retinet.ar.
notatorū de deci.extrāsmissa.fa.qd habef.ff.de cōdi.ob tur.
14 cām.l.idē,& si ob turpiū.§. sed & qd meretrici ¶ † Scdo q-
rit,qd si interueniat necessitas:vt qa fortè nō repio ęquè bo
nū aduocatū,sicut sacerdotem?dicit Spe.notare q hoc casu
postulare pōt.dicit tñ q hoc nō bñ patif hęc lra,q nō cōce
dit hoc etiā p cōiūctis,vel miserabilib⁹ psonis:nisi i casu ne-
cessitatis. Et multas aliâs qōnes Spe.hîc recitat quas cā bre-
15 uitatis omitto.¶ † Subdit etiā qōnem de sententia lata per
corruptas& falsas allegatiōes aduocati,an sit ipso iure nulla

Et recitat dicta Cyn. C. de aduoc. di. iudi. l. si patroonum. in iiij. oppositione. Et de hoc dic, vt ibi dicam. j. de in integ. resti. c. j. lib. vj. vbi videtur de hoc casus secundum Collect. ¶ Subditq; etiam Collect. id, quod habes in Cyn. C. de iudi. rem non nouam. in. iiij. q. De quo aliquid tetigi post Host. s. in prin. proxi. qõnis. Pone, aduocatus suscepit causam sub certo salario, deinde inuenit causam malam, & dimittat eam. nunquid nihilominus debet habere integrum salarium distinguit Cy. aut aduocatus deserit causam propter vitium antiquum: aut propter vitium nouum. Si propter vicium antiquum: aut percipere potuit, & non habebit. ar. ff. lo. l. si quis fundum. § si colonis. Aut percipere nõ potuit & tunc habebit vt. d. l. rem non nouam. & . ff. de var. & extraor. cogni. l. j. § diuus. Si verò nouum est distingue, vt legitur & notatur in. d. § diuus. Ecce de hoc qualiter dum vnus operã, & alius salariũ debet, impedita opera per casum, vel factum, aut mortem alterutri⁹ debetur salarium pro toto, vel pro parte ex contractu inter viuos, vel ex vltima voluntate. Et de pluribus alijs qõnibus contingentibus valde vtilibus, vide plenè per Bar. in. d. § diuus. quasi per vnum foliũ cum dimidio, quæ causa breuitatis de præsenti omitto.

16 ¶ † Consulit quoq; Collect. aduocato, φ non promittat clientulo victoriam causæ. & sicut nec medicus debet infirmo promittere sanitatẽ. lxxxviij. dist. palea, ejciens. quia victoria non est in eo. ij. q. iij. infames. § notandum. versi. nam facti qõ. de poe. di. j. hoc idem. Alia quædam tangit. s. expedita & alia de dictis Speculatoris de quibus. s. remisi generaliter. & aliqua tangit Ioan. And. in addi. Spe. maximè in titulo de aduocato. quæ etiam ibi vide quia illa etiam causa breuitatis omitto. ¶ Sup. gloss. in glos. j. ibi: *denique*. & ibi: *hæc glo*. Et ibi *nam hoc verum*. &. j. de re. iur. locupletari lib. vj. In glo. ij. ibi: *& pro quibus*. ibi ponitur generaliter duplex ordo nõ postulantium, qui habetur. ff. eo. l. j. De triplici verò ordine clericorum non postulantium, vide in Specula. de aduoca. § j. versicu. item, φ est clericus. Et ibi: *eiusdem ecclesiæ*. argu. s. de offi. delega. cum Rñ. Et fortè de amico intimo fraterna charitate dilecto arg. ff. de hæredi. insti. nemo dubitat. § qui frater. ff. de ver. sig. l. latæ. § amicos Quod satis admitti potest: dummodo hoc non pecunia, sed dei charitas operetur. qui cunq; enim fecerit voluntatem patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater, soror, & mater est. Matthæi. xij. in fi. *In glo. in fi.* &. ff. eo. l. j. § j. *In glo. vlti.* ibi: *nulli*. in his omnibus Deo. Et ibi: *contra aliam*. secundum Ioan. Gof. & Inno. de quo dixi. s. vide Mercurial. regula, contractus. Et ibi: *Prælatus*. supple alterius ecclesiæ.

De procuratoribus. Rubri.

SVMMARIVM.

1 *Procurator quis dicatur, & qualiter cõstituatur, item quis procuratorem dare possit, & quis dari? Remissiuè.*

2 *Procurator, & nuntius quot modis differant? remissiuè.*

HEc rubri. continuata est in rubrica præcedenti. & de materia huius habetur. v. q. iij. per totum. iij. q. vij. c. j. de rescri. nõnulli. ad fi. & c. ex parte decani. de ele. quia propter. § prohibemus. & c. pe. eo. ti. lib. vj. de offi. dele. cum olim. j. Et repetitur in. vj. & in Cle. ¶ Item fa. ad materiam. s. ti. j. c. fi. j. de resti. in integ. c. ij. de arbi. per tuas. de testi. insuper. de appel. significauit. vt lit. non conte. c. j. in fi. de resti. spo. ex parte. de Iudi. c. vlti. li. vj. de eo, qui mitti. in pos. c. fi. j. de proba. post cessionem. de appel. significante. de censi. c. olim. de accu. veniens. & c. super his. in fin. de elect. c. j. & c. cupiẽtes. § φ si ei. § ad hoc & § cæterum. in fi. & c. procurator. & c. indemnitatibus. § sed cum eas. & c. si compromissa rius. j. & ij. & c. auariciæ. lib. vj. & de iura. cal. c. ij. ij. rñ. cum c. vltimo. de confes. c. ij. de testa. c. vlti. de iur. iur. c. vlti. in fin. de sta. monacho. c. vno. § verùm. & § seq. eo. li. & cle. causam. 1 de elect. ¶ † Quis autem dicatur procurator, & qualiter cõstituatur, dicetur. j. c. petitio. in. iiij. q. & c. cum pro causa. in prima oppositione & ij. q. Et quis dare possit procuratorẽ. j. eo. quia in causis. in. iij. q. & remissionibus ibi datis. Et qs dari possit procurator. j. eod. non iniustè. in prima oppositio & in prima quæstione, sed non plenè. Et ad quid teneatur. j. eo. non iniustè in. x. qõ. Et qualiter mandatum procuratoris firmatur. j. eod. c. mandato. in prima oppositione & remissionibus ibi datis. Et quod sit officium procuratoris dicam. j. eo. c. constitutis. in. vj. qõ. 2 † Et de multis differentijs inter procuratorem, & nuncium, vide plenè in Spe. eo. titu. § vt autem scripta. versi. & not. φ. Scias tamen, φ quidã dicunt procuratori deputato ad agendum & exigẽdum nõ ideò posse solui. argu. C. solu. matri. l. j. & ij. in fi. & . ff. eo. non soltùm. & de solut. hoc iure & de pact. sed si tantum. Sed alij dicunt ei posse solui. argu. ff. de lega. iij. l. fideicommissa. § si rem. C. de solu. l. inductam. recitat Spec. eo. titu. § vt autem. versi. notabiliter. Secundum placet Alb. Gul. cui videtur casus. ff. de pigno. actio. l. solutum. § solutam. ibi: vel procuratori. inducit. ff. de nego. gest. soluendo. cum sua gloss. & . ff. de solutio. si quis seruo. in princip. Hoc placet Ioan. And. in additione Specu. vbi. s. in procuratore ad negotia, vel misso ad causas & negotia. de quo loquit formaliter Spe. vbi. s. Et in procuratore ad lites tantùm procedunt contraria. ff. s. inducta. Et ad. l. ij. C. solu. matri. in fi. quę innuit, φ exigere & accipere sunt diuersa: hoc fatetur Ioan. strictè loquendo: quia exigitur ab inuito, & recipitur à volente. de censi. exigit. lib. vj. Et vt diuersa censentur in procuratore litis tantùm. De procuratore autem in rem suam, vide in Specu. eo. titu. § sequitur videre. & per Ioan. And. in additio. suis. De quo scripsi aliquid. j. c. j. in. ij. opposi. De coniuncta autem persona etiam vide in Specul. sub ista rubricella cum additionibus Ioan. Et de defensore & excusatore vide ibi in duabus rubricis sequentibus. Et de reliquis recurre ad sententiam Hosti. & Gof. in eo isto titu & ad ea, quæ dicam in singulis ca. hui⁹ ti. hic & in. vj. & cle. Et quia materia huius titu. vtilis & quotidiana est, seriosiùs & studiosiùs est tractanda. ff. de liberis lega. l. legam.

SVMMARIVM.

1 *AEgidius quo tempore in hanc Decret. primã, de procuratoribus, & vbinam scripsit. Et quis ipsius scutifer fuerit, & quo tempore idem obierit.*

2 *Procuratorium quam solennitatem in se requirat? Et an procuratorium, iudicis interlocutoria interueniente, firmetur? numero. 3. Et nũ huiusmodi interlocutoria domino scienti, non contradicenti, nec appellanti præiudicet? numero. 4.*

5 *Gesta, de quibus hic, quę dicantur?*

6 *Cautioni de rato, quando locus sit?*

7 *Procurator actoris & rei, cur variè caueant.*

8 *Mandatum procuratoris, qualiter in dubium venire queat? Et num ad mandatum per testes probandum admitti possit? nu. 9.*

10 *Cautio per quã interponi debet?*

11 *Procurator cum cautione ad agendum admissus, qui obtinuit, num vigore primæ cautionis exigere queat? Et de materia cautionis & satisdationis procuratoriæ, sub hac remittit numero. 12.*

13 *Cautio rati in criminibus ciuiliter agitatis in quibus procurator intercesserit, num locum habeat?*

14 *Procurator generalis siue speciali mandato, num de crimine ciuiliter agere queat? Et de multis alijs quæstionib. hic ordine remissiuè traditur?*

15 *Procurator, de cuius mandato dubitatur, num præstando cautionem sub qua hic, admitti debeat.*

16 *Procurationis: quis sit effectus?*

¶ CAP. 1.

Lia quidem. ¶ Casus. Procurans in iudicio causam ecclesiæ collegiatæ, debet habere sufficiẽs mãdatum prælati & capituli. Et primo præmittit motiuum secundò submittit mandatum, ibi: *quia ergo.* ¶ Expone literam. *ad causam.* agendam, vel defendendam. *Non miseris.* i. procuratores non cõstitueris, qui tamen procuratores se fingebant. Innoc. *Et ideo.* s. quia miserat eos. *Subsistere.* quia cum falso procuratore lis nulla, iudicium nullum. C. eo. l. licet. j. co. ex insinuatione. *Non debere.* fuerant isti admisi, quia fortè erãt noti in curia, ꝙ fuerint familiares Episcopi. Pet. & Abb. *Sed & te.* hîc fortè erat nũcius Papæ. Inno. Et si dicas hic credi vni testi: dicit Abb. ꝙ eius testimonium literarum adminiculo fulciebatur. *d Elũ.* i. mandatum. Vel propriè. Et dic hoc quod . s. ꝙ prædictos viros ad causam non miserat. *Portitoribus.* qui hoc idem dicebant, ostendentes tale mandatum. *Similiter dicitur.* s. quòd non fuerint procuratores ad causam missi. *Instructum.* de instructoribus hodie. j. de elect. cupientes. *Præsbiterorum.* Repete quæ diximus. s. de resc. edoceri. Inno. *Diaconorum.* Non putat AEgidius conuersos ad hoc requiri debere pro & contra de ele. ex eo, ꝙ in si lib. vj. Et vide de syndico in Spe. versi. quid de conuersis. *Testium.* nota ꝙ licet capitulum constituat procuratorem, tamen subscribi debent testes. *Roborato* mandato. s. quod præmisit. *Ex more.* i. iuxta morem. *Indicto.* i. habente superioris authoritatem vt sic ea habita ac solenniter acta inter gesta publica computentur, secundum Innocẽ. ¶ Opponitur ibi: *Præsbiterorum seu diaconorum.* de. c. edoceri. s. de rescrip Super quo vide Ber. hîc in glo. vltima. ad quem semper recurritur: Inno. verò dicens hîc repetenda, quæ ipse scripsit in d. c. edoceri. Subdit ꝙ hi præsbyteri & diaconi nõ pręstiterãt hîc authoritatẽ procuratori: sed tãquã testes fidẽ faciunt instrumento. Et sic non obst. c. edoceri. Et hęc solutio per Moderniores communiter approbatur vel dic secundum eum, ꝙ illud magnum negotium erat vnde cum consilio sui capituli facere debuit. j. de his qui fi. à præla. quãtò. & c. nouit. & s. de maio. & obedi. humilis. Innocen. & maximè in his, quæ communiter eos tangunt: vt d. c. humilis. Sed de hoc dic prout scripsi in. c. humilis. in versi. oppositione hoc solùm addito. de præsenti, videlicet hoc bene notandum, quod hîc manifestè probatur, ꝙ in causa ecclesiæ solus Pręlatus procuratorem constituit. Sic. j. de dila. c. exposuit & de iura. calum. cum causam. Licet enim ad cautelam maiorem hîc Papa requisierit in ipsa constitutione solennitatem singularem subscriptionis presbiterorum & diaconorum: tamen non requirit, ꝙ prælatus & capitulũ insimul. vel prælatus, de vel cum consensu, aut consilio capituli constitueret. Et est bene aduertendum iudicio meo, quod non requirebat hîc Papa, ꝙ præsbiter, vel diaconi ecclesiæ se subscribentes essent canonici ecclesiæ: aut in capitulo vocem haberent. Nec etiam casu, quo canonici. ecclesiæ fuissent. non requirebat Papa, ꝙ omnes canonici ipsi, vel maior pars eorum. Nec etiam, ꝙ collegialiter se subscriberent: sed solùm, ꝙ aliqui præsbiteri, vel diaconi ecclesiæ canonici vel non canonici in procuratorio ipso ad cautelã, & ad tollendum falsitatis suspicionem ibi subscriberent se sicut in testamentis hoc requirit lex. C. de testa. hac consultissima Pluralis enim locutio binario numero est contenta. ff. de testib. l. vbi numerus. Et maximè, quia vt. j. dicetur hæc solennitas est cõtra ius commune ex causa singulari in casu isto specialiter adinuẽta. & per consequens non amarè contra, sed secundum ius interpretanda: & vt quãtùm fieri potest, minus recedatur à iure communi. de consue. cum dilectus. C. de testi. l. si quando. cum si. Ex quibus infertur, ꝙ licet Prælatus solus alienare non possit extra iudiciũ vel etiã transigere in iudicio: solus tamen potest ius ecclesiæ in iudicium deducere. ¶ Quorum occasiõe proposueram hîc tractare qualiter Prælatus, vel capitulum, aut alius quiuis ius ecclesiæ, seu Prælaturæ vel capituli aut commune, vel diuisum eorum agendo, vel defendendo nomine suo, vel ecclesiæ, aut Prælaturæ, vel capituli cõmuniter vel diuisim põt in iudicium deducere. Et qualiter si deduceretur, præiudicaret sentẽtia ecclesiæ capitulo, vel Prælato sciẽti vel ignoranti, communiter, vel diuisim. Et qualiter rõne huius præiudicij competere posset ecclesiæ, Prælato, vel capitulo, aut quibusuis alijs ius agendi ad reuocationem sentẽtiæ, vel ꝓcessus &c. per viam nullitatis, vel restitutionis, aut aliàs. Et qualiter in his vnus agens tenetur requirere consensum, vel consilium aliorum. Et quomodo & quãdo, & in quibus casibus & an defectus huius requisitionis annullet ipso iure ꝓcessum vel reddat per sententiã anullandum. quę sunt bene discutienda propter glos. vltimam versi. satis bene hîc cadere

1 posset. Verũ † quia propter maximam calorem aeris, ac pestis & mortalitatis intemperiem, quæ hoc mense Iulij anno domini M. ccc. lxxxiiij. hic in Auinione valde vigẽt: quo mense die mercurij. xix. mensis eiusdem, Laurentius de porta scutifer meus, & scriptor hui⁹ operis obijt hac peste: quem Deus habeat, laborem mitigans, & requiem quærẽs remitto de hoc ad. c. auditis. de præscrip. vbi de hoc per Inno. vide tamen, quæ de his interim fortè dicam de iudi. causam quæ. & de iura. cal. cum causam & de arbi. cum tempore. & c. exposuit alle. etiã de testi. c. cũ olim vbi de hoc etiã per Inno. in. iij. not. & q. j. & j. de testib. cum olim. in prima secunda oppositionibus & in prima. qõ. & in quæstionibus sequen. & de hoc etiã aliquid legi & not. j. de cõfirmat. c. cũ dilecta & c. si quis præsbyterum. de rebus eccle. non alie. Et vide quæ dicam. j. eo. quia in causis, in. iij. q. § quæritur. ver. in communibus verò. & remisionibus ibi datis. & quę scripsi. c. edoceri. de rescri. & de ma & obe. c. fi. & j. e. petitio. in expositione super verbo, constituit.

a ¶ † PRIMO queritur ibi: legaliter facto. qualiter hoc intelligitur. dicit glo. ꝙ litera sequens exponit hoc verbum. Sed Hosti. resistit. d. ꝙ lex solẽnitatẽ, de qua hîc sequitur in procuratorio nõ requirit: sed sufficit, ꝙ litera procuratorij contineat id, quod notatur. j. eo. mandato in princi. primę glo. & quod habetur. ff. e. l. procurator. & C. de satisdando. l. vna. Et sufficit ꝙ de hoc fiat fides iudicij. ff. rem ra. ha. ne satisda. ff. de proba. l. quinquaginta. C. de condi. ob tur. cau. l. j. ij. q. vij. pleriq; vel secũdũ Hosti. dicit mandatũ factũ legaliter ad instar decreti, qđ scđm legẽ appo. in alienatiõe rei ecclesię facta solẽniter in quo requirit. clericorũ cõsensus, ipsorũ subscriptionib⁹ roboratus, de qun. x. q. ij. c. eo enim § hoc ius. & xij. q. ij. siue quasi scđm eum Papa voluerit hanc cautelã adhibere, ne posset secũdò vel tertiò eludi.

3 ¶ † SECVNDO premissorũ occasione, queritur qđ si super ꝓcuratorio fecerit pretensus ꝓcurator iudicem interloqui se esse ꝓcuratorẽ, cũ nõ esset: nũquid per hoc firmat ꝓcuratoriũ qđ aliâs nõ valebat, si de ipso dubitetur. ar. ꝙ sic, etiam si fuisset falsum. ff. qđ cũ fal. tu. l. j. § pe. ff. qđ met. cau. l. fi. in fi. de pig. act. l. fi. ad fi ¶ Sed cõtra. ff. de collu. dete. l. cum non iusto. & hanc scdam partẽ tenet Iaco. de Are. etiã si iudex se ratum habiturum dicat, quod cum eo fieret. Non obst. ff. quod cum fal. l. j § pe. quę incip. idem Pomponius. qa non est iudicis dare, vel create procuratorem, sicut est dare tutorem, vel curatorem. Et hoc quidam alij Moderni tenẽt. Sed si propositis omnibus exceptionibus contra procuratorem, iudex pronunciat, ꝙ his non obstantibus, admittatur, videtur ꝙ prçiudicet sententia arg. C. si ex fal. instru. l. j. Et hęc est quędam cautela, quam faciũt aduocati. vt refert Speculator secundum Hostien. C. eodem. l. licet. ¶ Verùm hoc passu hîc dicit Hosti. si dominus sciat interlocutoriam latam, & non contradicat, nec appellet intra decem dies, pręclusa est sibi via. de electio. cum dilecti. ad finem. & de hoc de offi. delega. cum olim Abb. Sed si contradixerit. vel appellans tutus erit: vt in contrario. Et sa. quod scripsit Nouel. de rescri. sup literis. i gl. ma. & quã in fi. posuit circa med.

versi.secus. Et de hoc per Spec. de rescrip. pręsenta. §. j. versi. vlti. & de syndico. §. j. versi. quid si iudex. De hoc not. C. de eo, qui pro tuto. nego. gessit. l. fi. vbi videtur, ꝙ quamuis iudex pronunciauerit, non valent gesta per eum: iuncta glos. cum textu, quæ dicit, si à iudice. Licet possit responderi ꝙ ibi nõ pronunciauit se ratum habiturum: Imò simpliciter administrationem iniunxit, inter quę est differẽtia. Vel potest responderi, quòd ibi iudex qui non habebat potestatẽ, vel iurisditionem in tutorem approbauit eum pro tutore, vt ibi in glo. Idem habes de prælato, de quo ibi per Modernos. Et ibi habes etiam, quòd exceptio falsi tutoris potest opponi post litem contestatam ad exemplum falsi procuratoris. & per quæ Bartolus determinauit quæstionem. Ecce, quidam fuit condemnatus tanquàm tutor alicuius ex eo, ꝙ negocia malè gessit: nec fuit in causa probatum istum esse tutorem. Agitur contra certum possessorem bonorũ ipsius tutoris. Ille opponit, quód ille tutor non erat: an illa sententia probet? Bartolus dixit quód non, licet. §. idem Pomponius. allegatus in contrarium facere videatur. Iac. verò Butriga in dicta. l. licet. dicit sic: quòd si domino veniente ad causam fuit pronunciatum procuratorem legitimum. nocet domino: aliâs non: quia cum domin⁹ non venit ad causam, iste articulus an ille sit procurator, non agitur tanquã cum procuratore, sed tanquàm cum priuato procuratorem se dicẽte secundum eum. Et ita videtur quoad hoc, res inter alios acta: quæ alij præiudicare non debet. j. de re iudi. cum super. in fi. cum fi. Quid dicendũ? ecce, sicut scripsi in. c. sup literis. allegato in quæstione, quæ incipit: sed pone, ecce sententia compost. ibi tenet, ꝙ si per verum iudicem falsus procurator pronuncietur verus, & vigore illius, cum huiusmodi falso procuratore: iudex ille verus processerit, & sententiã tulerit: non valebit sententia, nec processus in præiudicium domini absentis: nisi ratum habuerit: vt. l. licet. allegata &. ff. de iudi. l. licet. Quia & si iurisditionem habebit contra absentem: tunc contra non contumacem non potest valere processus, nisi ratificet: vt de offi. delega. cum olim. ff. rẽ ra. haberi. l. iij. §. falsus. Nec ob. ff. quod cum fal. tu. l. j. §. j. &. ff. dè offic. prætoris. l. Barbarius. quia loquitur in habentibus legitimam administrationem: & propter rempublicam introductum est. at in alijs secus. Ioan. Andræ. in additionib⁹ Spe. de syndico. §. j. versi. quid si iudex. allegato in additione quę incipit. iste finis. reprobat opinionem quę habet, quòd si iudex sit interloquendo decreuerit se ratum habiturum, quicquid erit factum per talem, valet. per. §. idem Pomponius solutiones ad illum. §. vt. s. tetigi. Videlicet, quia ad dominum, & nõ ad iudicem pertinet dare procuratorem ita, quòd iudex non potest parti dare procuratorem, sicut pupillo tutorem. Inducit etiam ibi: quia certi sunt casus, quib⁹ sentẽtia facit ius, de sta. ho. l. ingenuũ. & quod not. j de re iudica. c. cum inter. inter quos iste non est. Item inducit, quia sicut iste non potuit, vt procurator repñtare dñm in causa principali ita nec in isto articulo an sit verus illius procurator. Et hanc partem simpliciter tenui Romæ tempore domini sancti Gregorij, in consilijs domini Cardinalis Angeli vltra præmissa inducebam, quòd sententia lata cum non iusto contradictore vim & nomen rei iudicatæ non habet nec aliâs potest præiudicare. maximè quod principaliter tãgit: vt. l. cum non iusto allegata. Sed talis nomine procuratoris, incedẽs, vt talis non potest dici legitimus contradictor, quia supponitur quòd re vera talis non est. Item cui denegatur terminus & via. ff. de sponsa. l. oratio. Et quia talis in hoc articulo non videtur agere nomine domini sicut nec beneficiatus agens de titulo non videtur agere nomine be-
4 neficij. not. Inno. de resti. spolia. in literis. ¶ † Sed nunquid procedit dictum Hosti. quòd præiudicetur domino scienti & non contradicenti nec appellanti. intra. x. dies? videtur quòd non: quia scit ius suum durare, &c. ff. quib. mo. pig. vel hypothe. sol. l. sicut. §. non videtur. Item, quia talis interlocutoria quæ respectu domini nulla est ipso iure, & in qua nomine domini non est actum, non videtur posse per talem taciturnitatem domini vt queat reconualescere ipso iure, per ea quæ notantur in reg. rati. & reg. ratum. & reg. nõ firmatur. lib. vj. Et scripsi post Inno. de offi. dele. prudentiã. in prin. in. v. q. Nec ob. si iuxta. §. falsus. alle. & not. Inn. de appel. dilecto. Dicas, ꝙ quia sententia tenet respectu falsi procuratoris. & in pręiudicium illius, licet non teneret respectu domini, seu in præiudicium eius, per consensum ipsius domini subsequentem ratificari potest. Et hoc primo, quia ibi. §. falsus. & glo. Inno. non loquuntur de taciturnitate, quæ in onerosis non operatur consensum: vt. ff. de fur. l. qui vas. §. vetare. & not. Dy. in reg. qui tacet. li. vj. & Cyn. C. eo. l. inuitus. sed in approbatione facti expressi. Item ibi agitur de approbatione sententiæ latæ contra dominum in personam falsi procuratoris nomine domini interuenientis: hîc verò loquitur de interlocutoria non lata contra dominum: nec in personam pro eo interuenientem: vt dixi. dico tamẽ, quòd quicquid sit de interlocutoria ipsa à tempore, quo domin⁹ sciuit procuratorem agere, & non contradicit & donec videlicet cõtradicat, tenet processus & sententia, si feratur & præiudicat domino: quia sic patiendo mandare videtur: vt ff. manda. l. qui patitur. & quia ex voluntate sua videtur agere, ex quo potuit prohibere, & non prohibuit: ne iudicium sit delusorium. ff. de re iudi. l. sæpe. & contra eum mandabitur sententia executiõi. ff. de re iudi. l. iiij. quia debuit protestari, cumprimũ sciuit ꝙ sibi displicebat. C. de fil. fa. l. ij. arg. bonum. j. vt li. non conte. c. j. Et ita not. Inno. de rescrip. ex parte decani. vt ibi scripsi in. ij. oppositione.

5 ¶ † TERTIO quæritur ibi: *gestis*. quæ dicuntur ista gesta? dicit Inno. gesta quoq; dicuntur aliqua facta, quæ nullo modo scripta sunt. sed sicut gesta sunt, sunt in mente hominum. & hæc gesta aliquando publicantur: vt. j. de testi. significauit &. c. Albericus. & vt lit. non conte. quoniam. §. sunt & alij. &. C. de re iud. l. gesta. &. C. de testa. l. publici. Quandoq; dicuntur etiam gesta quædam facta in scriptis redacta: vel potius ipsę scripturæ, in quib⁹ gesta referunt, & istę scripturæ apud sedem apostolicam dicuntur regestra. Et ista gesta sunt bene custodita: vt inueniantur in archiuis authenticarum personarum: puta earum, quæ habent potestatem authenticas scripturas faciendi fidem, faciunt vt hic, &. j. de præscrip. ad audientiam. cum suis concor. quę ibi notantur Si autem non essent bene custodita vel personæ non essent authenticę non crederem eis, arg. prędictę decretalis Inno.

¶ Dicit Hosti. quòd ipsi Reges, Principes, & duces habent etiam sigilla authentica de probati. c. j. de fide instrumẽ. c. ij. &. c. cum dilectus. Vel secundum Hostiẽ. gesta vocat scripta manu tabellionis. & specialiter autho. iudicis, quæ vocantur iudicialia acta. & fidem faciunt. de probatio. quoniam. Et exponit, *gestis*. i. apud gesta, vel acta. Allegat authen. hoc ius. C. de sacrosan. eccle. &. C. de satisda. l. vna. & vide qd not.
6 de re iudi. l. cum inter. in vlti. glo. ¶ † Quartò quia licet istorum portitorum mandatarium dubium videtur, tamen, nõ fuerunt hîc etiam cum cautione admissi, iuxta. l. primã C. eo. Vel forte, quia non fuit hoc petitum. vel quia constabat mandatum insufficiens: vt in glo. vel propter præcedẽtem delusionem, vel quia causa adeò grauis erat, ꝙ per cautionẽ ei non poterat sufficienti modo succurri. Et quia glo. prima intrat materiam huiusmodi cautionis, & dictæ leg. j. C. eo. Collec. & Lignanus illam seriosè prosequuntur hîc. Ideò ne gloss. & doctores prædictos contemnere videar, Quæro, quando locus est huiusmodi cautioni? Circa quod in procuratore actoris & rei distingue: vt in gloss. prima. Cui concordat in effectu Cyn. C. eo. l. prima in princip. Ad l. Pomponius. §. rati. ff. eodem dicitur, quòd ibi petebatur cautio de rato, lite iam contestata. Nec obstat quòd dominus hodie habet iurare de calumnia vt not. in dicto. §. rati. & infra de iuramento calumniæ. capitulo primò libro sextò. Nec obstat. l. de pupillo. §. qui procuratorio. ff. de operis noui nunciatione. quia secundum Dyn. & Iacobum

& Arc.

de Are.ff.eodem.l.non solùm.§.qui alieno.ille.§.intelligitur in casu dubij,& cætera.Nec ob.ff.ad Treb.l.qui ita.§.j. quia ibi speciale propter fragilitatem cautionis & illa fortè fuit ratio huius decre.vt dixi.s̃.Nec obstat.l.exigendi.&.l.sed & hæ.quia loquuntur in coniunctis.

7 ¶ † QVINTO quæritur,quia procurator dum certum est de eius mandato, non cauet de rato: & tamen procurator rei, etiam tunc cauet de iudicato soluendo quæ est ratio diuersitatis glo.in dicto.§.qui alieno. ponit duas rationes,quas ibi vide,dicunt Pet.de Bel.Per.& Cyn. in dicta.l.j.qõ.j.quòd facilius litigat habens saysinam siue tenutam.i. retentionem,quam non habens.vnde reus,quando procurator habet mandatum,saysitus eo securius litigat: quia securi⁹est de retentione debiti.& habens retentionem,saysitus & fretus partibus defensoris,facilius & securius se tuetur semper:sed non ita ex parte actoris,qui prosequitur qd non tenet,& quod non habet,sed habere debet. Nam cum veniet contra reum & eius bona,fortè reus inficiabitur mãdatum & oportebit actorem iterum probare: quia probatio inter eum & procuratorem non præiudicat reo, qui est alia persona:vt dixi.s̃.in qõ.ij. vnde non est ita cautum actori:nec litigat ita securus.Et ideò sibi cauetur de iudic. soluendo.Et hæc fuit ratio,quàm considerauit legislator,secundum Pe.Et licet illa cautio tres contineat.s.de defendẽdo quòd dolus absit,& de iudicato soluendo vt.ff.iudi.so.l. iudicatum solui.Tamẽ hoc est,quia verisimiliter actor semper prosequitur,& reus semper fugit, & dolum committit ar.C.de satisda.l.vna.& quod ibi notabil.scripsit Cyn. in.v. quæstio.Quam rationem hìc approbant Collect.&Ligna.

8 ¶ † SEXTO quæritur.quia dicitur.C.eod.l.j.& hìc not. in prima glo.quòd quando dubium est de mandato procuratoris actoris debet cauere de rato:quæritur, qualiter põt esse dubium de mandato? Et licet Accursius.C.eo.l.j. & hìc Bernar. & Gof.& Ber.de offi.delega.coram.teneant, ꝙ per solã negationem.Tamen secundum Iacob.de Ra.C.eodẽ.l.j. & Cardi.de offici.delega.c.j.lib.vj.& Collect.& Ligna. hìc oportet, vt res dicatur dubia: quòd talis procurator assertus doceat de mandato semiplenè,vel per aliquam præsumptionem probabilem.Quod latius prosequère:vt Cy.C.e. l.j.in.ij.quæsti.Et si procurator actoris primò plenè docuit de mandato & pro parte rei post semiplenè doctũ fuerit de reuocatione mandati:licet Iaco.dicat. procuratorem actoris tunc sine cautione admittendũ.quia plenè probat & potiora iura habet:tamen Pe.tenet contrarium:quia media ꝓbatio rei tollit mediam probationem actoris.argu.ff.de administra.tuto.l.quod vulgò.quod prosequère:vt in Cyn.in dicta.l.j.qõ.iij.& placet hìc Colle.Subdit tamen, quòd vbi probatio actoris & rei circa vnũ cõcurrunt,seruaſ bene de facto,quòd fundata intentione actoris reus condemnatur nisi melius,vel æqualiter probet.de proba.ex literis.cum si. verũ cum actor super principali plenè probat,sed super exceptione de soluto,probat reus semiplenè secundum præmissa: tunc semiplena probatio rei tolli mediam probationem actoris.Sed dicit Collec.quòd hìc super eodem produci videntur:quia super incidenti probat reus. argu.j̃. de ordi.cogni.c.j. Et ita seruatur secundum eum.& ideò reus succumbit hoc casu.argu.j̃.de iureiur.c.fi.& de proba.c. licet.Et hanc tenet Pet.C.si cer.peta.l.in bonæ fidei.in vlti.q. quod latius prosequere:vt ibi,& dicam de iureiurando.c.fi. & cuius sit electio de quo hìc in fi.glo.Istæ licet sint hìc opiniones tamen secundum Pet.verius est,quòd hìc non cadit electio:cum non sit hìc debitum, sed procuratoris facultas quod prosequère vt in Cyno.vbi.s̃.in.iiij.qõ. ¶ Verũ procuratori actoris non dabitur dilatio ad probandum mandatum,quod negatur:sed vel statim plenè probet, vel caueat de rato,si dubium est.argu.insti.de excep.§.fi.C.de dilatio.l.si quando.canonista.iij.qõ.iij.c.ei autem vt habes lati⁹ in Cyn.C.eo.l.j. in.vj.qõ. Fa. quod not. de dila.c.ij. & concordat in hoc Cald.in additione.vide omnino, quæ scripsi in Cle.prima.j̃.eodem in prima quæstio.

9 ¶ † SEPTIMO quæritur:nunquid procurator admittatur ad probandum mãdatum per testes? hìc sunt opiniones quas habes in Cy.C.eo.l.prima.in.vj.quæ.Iacob.de Ra. dicit,quòd sic:dummodò sint omni exceptione maiores & parati statim deponere:aliàs secus. Pet. dicit simpliciter ꝙ talis probatio non est recipienda:quia non est probatio ꝓbata.& quia huiusmodi accessiones fidem non facerent cõtra dominum.Sed Gul.de Cug.recitat & Cyn.in additione vbi.s̃.debent,quòd Imò talis probatio testium hìc admittitur.argu.ff.eod. si procuratorem. cum ibi notatis. & quia per nuncium,&c.ff.eodem.l.prima §.j.non enim magis pręiudicant domino absenti instrumẽta:quàm testes: cum ita posit arguere instrumenta de falso. dicunt etiam quòd absenti domino præiudicat vtraq; probatio instrumentorũ & testium:nisi probet contrarium:non obstat sui absentia: quia hoc casu ad esse negotij requiriſ eius absentia: quia si pręsens esset,non esset necesse probare mandatum.ff.eod.l. præsens.argu.ff.de arbi.l.sed & si interpellaſ.§.arbiter.Finaliter tamen Cyn.dubitat pro eo,quòd non bene videtur sibi,quòd talis probatio sit probata,cum contra eam obijci posit:maximè cum regu.sit: quòd res inter alios acta, &c. Nec iste casus sit inter exceptos.Pro quo.j̃. de testi. constitutis.&.c.veniens.Ecce Ber.hìc & Gul.eo.titu.c.j.in Cle.videtur tenere,quòd sufficit hìc probatio testiũ. Et dicit hìc Lign.quòd ista est communis opinio dicit hìc Colle.quòd probabilius videtur,quòd nõ sufficiat: nisi per cautionem iuuetur:sed cum cautiõe bene:quia probatio testium,saltẽ facit rem dubiam.Vnde cum sufficiat probatio testium,videtur supponere Spe.in prima parte.eo.titu.§.ratione autẽ formę.versi.porro,vbi quis.Et idem Huber. & Ioã. de Deo vt ibi nota Ioan.Andr.in additione & Azo.in summa huius.titu.vltra medium ver.est aliud.Super quo vide in Spe. de satisda.§.viso.in prin.Ipse autem Ioan.And.in dicto ver. porro.dicit quòd iudiciorum consuetudo non recipit talẽ probationem:maximè ex parte actoris prouocãtis.Ex parte autem rei ad excusandam eius contumaciam & impediendam,missionem,vel excommunicationem contra dominum satis congruum esset talem probationem admitti si talia erant in fieri& solùm ad illum finem,non ad prosecutionem litis.Et maximè si dicant instrumentum statim portãdum:quia festiuè pręuenerunt. Aliàs autem via parata esset reo fugienti protelandi litem,ordinando quòd aliquis dicens se procuratorem suum petere dilationem ad producẽdum testes super mandato suo.& illos produceret,quos fortè reprobari contingeret.& sic haberet lõgiorem tractum articulus iste,quàm negotium principe. Ad materiam fa. quod notatur.j̃.de proba.§.videndum.vers.sed nunquid delegatus.licet fateatur, ꝙ rationes Pet. positæ in dicta .vj. quęst.sibi nõ concludunt.ibi vide.Gul.Anglici dabat cautelam,quòd iudex interloquatur probationem hanc per testes fieri posse.& redigatur in actis. Et sic valebit probatio.Dicebat etiam distingui posse,an fiat probatio in ciuitate vel in rure: vt in primo casu requiratur instrumentum vel litera.Secundò sufficiant testes sicut alibi distinguiſ.C. si cer. pe.authẽ.nouo.de fide instrumen.authen.at si contra ctus.de testibus.l.fi.Ipse verò Ioan.And.in dicto versi. porro.dicit sic.fateor durum esse detrahere probationi testiũ, ne æquaretur instrumento contra textum vtriusq; iuris. Sed econtra fateri oportet aliqua melius probari per instrumentum vt not.j̃.de proba.c.tertio.& esse certos casus,quibus scriptura requiritur.de quibus in Specu. de fide instrumentorum.§.restat.& de censi. Romana libr.vj. Nec iniquè istud illis adiungeretur.quis enim testis bene rememoraretur quis,quem,ad quid,coram quo procuratorem constituerit: & cum qua potestate, vel limitatione, seu relatione, & si generalis clausula præcedebat ante specialem, & his similia, quæ faciliter in instrumento clarescunt. Placet ergo consuetudo iudiciorũ, quæ talem probationẽ

non recipit. Pro qua fa. Cle. prima. eodem titulo in princi.
& in fine. Quod tamen commendo quo ad lites prosequen
das, si tãtùm de præterito ageretur an talis fuerit ꝓcurator
responsiones prædictæ nõ vrgerẽt. Et meritò probatio ad
mitteretur, siue quæstio foret inter procuratorem & dñm
siue inter alterum eorum & tertium: siue inter duos tertios.
10 ¶ † OCTAVO quæritur, per quæ debet interponi cau
tio. Super quo vide Cyn. C. eod. l. j. in. vij. q. vbi ipse recitat
opiniones vnde Odof. dicit, ꝙ debet ꝓmittere per ista ver
ba: promitto me facturum & curaturum, ꝙ ille ratum habe
bit. ne aliter videatur factum alienum promittere: vt. l. sti-
pulatio ista. cum si. notatur in Spec. su brub. de satisd. ¶ Sed
Iac. de Ra. dicit, ꝙ sufficit, si promittat dñm ratum habitu-
rum. ff. rem ra. habe. l. procurator vbi Bar. istam sequitur. &
l. si sine. §. in stipulatione. Et idem Dy. Pe. stat cum Odofre.
quod prosequere latius, vt in. d. vij. qõ. cuius verba hîc reci-
tat Collec. Opinio Iaco. & Dy. concors est. & illam sequun
tur glossæ. & tenetur in iudicijs. Ideò non insisto.
11 ¶ † NONO quæritur, nunquid procurator cum cautio
ne ad agendum admissus, qui obtinuit, possit ex vi primæ
cautionis exigere dic ꝙ nõ secundum Cy. C. eo. l. j. in. viij. q.
per. l. ex hoc iure. ff. de solu. Sed nunquid procurator volẽs
exigere, ad hoc producens mandatum dubium volens caue
re de rato, audiendus est, & sibi soluendum? videtur ꝙ sic,
per dictam. l. j. indistinctè loquentem fa. quia dum dubita-
tur de mandato speciali in casibus in quibus cautio huius-
modi admittitur vt. C. de anno. l. ꝙ si de speciali. Et expressè
fa. ff. ad Terbel. l. qui ita. Sed contrarium est verum: quia nec
coniũctæ personæ fit solutio etiam cum cautione: vt. ff. vt
lega. no. ca. l. ij. & notatur. ff. de solu. l. verò. Et est expressum,
in authen. de colla. §. eis autem. col. ix. Maius est periculum
in exigendo, vt in quæstione præsenti, quàm in agendo: vt
d. l. j. vel verbaliter restituendo: vt. d. l. qui ita. Secus enim in
reali. ar. eo. ti. l. facta. secundum Dy. Pet. & Cyn. in. d. l. j. q. ix.
Quod intelligo etiam in procuratore in rem suã, cum du-
bia est cessio. Si enĩ procurator talis detur ad exigẽdum. ff.
eo. si procurator. §. vlt. plenè debet probare cessionem. ar. ff.
de nego. gest. si pupilli. §. videamus. secundum Cy. vbi. s̃. in
12 x. q. ¶ † De materia cautionis & satisdationis procuratoriç
vide aliqua nobilia dicta Ioan. An. in Spec. eo. ti. §. vt autem
additione, quæ incipit. secũdo & hîc prosequitur, quod hîc
continuat. AEgid. & §. ratione autẽ causç. additione, quæ in
cipit: dubitant autem, an reus.
13 ¶ † DECIMO quæritur: nunquid in criminalibus ciui
liter agitatis in quibus interuenit procurator. ĩ. eo. tuæ. ha-
bet locum ista cautio videtur, ꝙ non: cum cautio ista respi-
ciat interesse quod in his taxari non potest. ff. rem ra. ha. l. si
commissa. Sed dic cõtra quia obligabit se ad certam pœnã:
vt eo. ti. l. si procurator. secundum Cyn. vbi. s̃. in. xj. q. ¶ Sed
caue, quia licet aliqui doctores dicant cautionem de rato
admittendam esse sub conditione illa, si non apparuerit il-
lum habere mandatum vt. ff. de dam. infect. l. prætor ait. cir
ca prin. Tamen non placet hoc Petro de Bel. perti. quia tũc
non esset ita tutus actor, sicut si cum dño ageret quo ad ex-
pensas in probatione mandati. Quod prosequere, vt in Ca
no. vbi. s̃. in. xij. q. Qualiter autem dicta stipulatio commit
tatur, notatur. ff. de iureiurã. l. iusiurandum, quod. §. procu-
14 rator. ¶ † Quærit hîc Collec. nunquid generalis procura-
tor potest agere de crimine ciuiliter, sine speciali mandato
de quo per Archi. ĩ. eo. generaliter & ibi dicam. Item quæ-
rit, si procurator inducit instrumentum per se confectum
ad probandum nunquid facit fidem: de quo per Nouellam
in mercurialibus super reg. cum quid vna via. libr. vj. & ibi
dicam. ¶ Posteà quærit nunquid procurator rei videns par
tem aduersam paratã ad impugnandum procuratorem pos
sit defendere dñm tanquam infirmũ vel aliâs? & dic, ꝙ sic
secundum Pet. & Cyn. quod prosequere: vt in Cyn. C. eod.
l. maritus. in. q. fina. ¶ Rursus quærit de procuratore consti-
tuto, pro quo dominus promisit se ratum habiturum quic
quid cum eo legitimè factum erit: nunquid valet & recipi
debet procurator? & dic, ꝙ non. Nota Specul. eodem titu. §.
ratione. & Archidia. xxj. quæstio. ij. relatio vbi idẽ not. Ioã.
¶ Sed quid si constituitur saluis exceptiõibus domino cõ-
petentibus ad omnia, quæ dominus in respondendo & de-
fendendo esset facturus: aliter tamen plenè generaliter di-
cta clausula salua. Archi. dicit, vbi. s̃. ꝙ Hugol. dicit, ꝙ valet.
Et subdit, ꝙ hoc est contra Goffre. ibi vide latius, & per Ho
stien. ĩ. de dilatio. c. fin. ¶ Vlterius quærit, an procurator da
tus ad causam matrimonij est sufficiens ad causam dotis? vi
de Nouel. de offi. dele. cum causam olim. cuius dicta hîc re-
15 citat Collect. ¶ † Sed nunquid procurator, de cuius man-
dato dubitatur admitti debet præstando cautionem sub il-
la conditione, si non apparebit eum habere mandatum? di-
cunt aliqui, quòd sic, inducentes. ff. de dãno infect. l. prætor
ait. circa principi. Et erit vtilitas propter expensas vt. ff. rem
ratam haberi. l. non solùm. & l. si sine. §. cum autem. Sed Pet.
de Bel. perti. dicit contrarium & probat sic. Et primò per
argumentum sophisticum. quia cautio de rato est prætoria:
& prætorijs stipulationibus nihil est addendum vel detra-
hendum: vt. ff. de prætori. stipula. l. j. in fin. Secundò probat
fortius: oportet procuratorem esse talem, cum quo æquè
possit procedi securè, sicut cum domino. Sed si minus suffi-
ciens esset, non deberet cum eo procedi. argumentum. ff. ex
quibus causis in possessione eatur. l. ij. & ff. eodem. l. minor
vigintiquinq; annis. §. vltimo cum. l. sequen. & argumentũ.
eodem titulo. l. sed & hæ. §. defendere. Sed si reus cum
domino ageret & obtĩneret, si iteratò ageret contra eum,
haberet exceptionem, & peteret expens. per regulam victus
victori, &c. Sed si cum procuratore sic sub conditione pro-
mittente rato ageretur, non posset posteà reus domino
agente consequi expensas factas in probatione mandati. de
quibus expensis loquitur. §. cum autem. Cui dicto concor-
dat Oldradus & Cyn. C. eodem. l. j. quæstio. vlti. & Ioan. An
dre. in additio. Specula. eodem titulo. §. ratione igitur causæ
additione quæ incipit: ad literam fuit iste versus. dicens
quòd sine dubio in casu quo mandatum, de quo constitit,
dicitur reuocatum. Maior ratio suadet talem formam cau-
tionis admitti, quàm à principio. Tunc enim sic à iure gra-
tia procuratori, ꝙ admittatur: hîc verò sic ab homine gra-
tia opponenti, ꝙ caueтur sibi, cui incumbit onus probandi
reuocationem, vel certiorationem sibi de hoc factam. vbi
ergo ne fiat processus tardatio talem cautionem communẽ
offert. Facit ad quod nõ tenetur: maliciosè ergo recusatur,
cui obuiare debet iudex, præsumens malitiam opponentis,
nec recipere volentis cautionem: nec offerre volentis pro-
bationem. procedat ergo in principali. In princip. si verò ta
lem formam aduersarius acceptat, bene quidem. ff. de noui
operis nunciatio. l. j. §. & post. Aliter expectet probationem
mandati. & tunc procedet lis sine cautione rati: aut si festi-
nare vult, purè caueat, vt tenetur: & tunc procedit dictum
Petri, quòd in prætorijs stipulationibus nihil debet addi,
vel detrahi. Sed dicta alia ratio Pe. non placet. Ioan. Andre.
16 vbi. suprà. ¶ Vndecimò occasione præmissorum, & eius
quod dicitur hîc in fine decretalis quæro, quis est effectus
procurationis? de quo per Hostien. in summa eodem titu-
lo. §. quis sit effectus. & Bernard. vt ibi dicit Hostien. Effe-
ctus huius est, quòd quicquid fecerit in iudicio ex quo ap-
paret de mandato eius legaliter facto, omnino ratum sit: vt
hîc in fine vbi præcepitur, quòd Episcopus debeat mittere
procuratorem cum subscriptione præsbiterorum & diaco
norum. Cuius occasione Hostien. in dicto. §. quis sit effe-
ctus. Primò tractat materiam glossæ fina. hîc positç. Secun-
dò quærit, nunquid confessio à procuratore facta nocet do
mino. & illud ibi latè prosequitur, de quo per Innocen. ĩ. vt
lite non contestata. c. j. & ibi dicam. Tertiò pertractat qua-
liter dominus procuratori tenetur ad expensas quod expe-
diam. ĩ. eodem cum pro causa. ¶ Supple. gloss. in prima glos
sa ibi: *actoris*. de procuratore rei dicitur infra eodem.
mandato.

mandato.in prima glo.Et ibi:*ut dubitatur*. pone exemplum §.de offi.delega.coram.& vide in Spec.eo.ti·§·iij.circa prin. & de satisdatione·§·iij.post princi.¶ Et ibi:*coniuncta*.vel consors eiusdem litis,qui etiam admittitur post litem contest. cum cautione.de hoc. §.de constit.cum M.ferra.in prima glo.Et ibi:*in satisdationem*.ar.à contrario.l. exigendi. C.e.vt ibi notatur in gloss.cum sit.&c.*Facere velit*.ar.l.j.allegatæ.& l.si is aquo.ff.vt in poss.leg. ea·§·si procurator.Et ibi:*Azo. dicebat*.& dicit Hosti.quod in hoc omnes moderni conueniunt .Et ibi:*si quis seruum*.&.j.de reg.iuris.in alternatiuis. libro sexto.Et ibi:*non liceat*.& de rebus eccle.non alienan. si quis.& de testi.cum olim.in glo.ij.de conces.præben. ex parte.in glo.j.Et ibi:*defendendo*.nisi dominus extra iudicium vel in procuratorio pro eo satisdederit iudicatum solui.Insti.de satisdatione·§·si verò.& seq.Et quid contineat clausula,& quosdam casus,quibus procurator cauet & de rato & de iudicato.not.hîc Hosti.quod videas.j.c. mandatum.in prima gloss.Et in fine. quære hanc glossam per Accur.ff.e. non solum·§·j.& in Specul.de satisdatione·§·tertio . in prima columna.vbi etiam notatur.an cautio rati præstetur in arbitrijs.¶ In gloss.secunda.in fine.vbi de hoc.In glo.vlt. ibi:*vbi de hoc*.& per ibi notata reprehendit Hosti.hanc glo. quasi superfluam.

SVMMARIVM.

1 *Procuratorem constituere,vtrũ ac quãdo absens teneatur? Et in hoc effectus tres.*
2 *Defensus nullo modo,aut id quidem,sed minus legitimè,quilibet citra restitutionis beneficium iure communi abs tempore sententiæ intra dies decem appellare potest.Et quid si legitime defensus?*
3 *Restitutio aduersus sententiam interlocutoriam,num dari possit?*
4 *Causæ graues quænam dicantur?*
5 *Reus in citatione prima non cõparens,an sit in expensis condẽnandus*
6 *Procuratorem ne quis in causis grauibus constituat,qualiter excusari possit?*

¶ CAP. II.

Verelam. Cas. reuocatur sententia, qua condemnatus fuerat in expensis ex iusta causa absens legitimè excusatus, quæ in ardua causa procuratorem cõstituere noluit.Et prima ponit decisẽ ptis querelam.Secũda dat iudicẽ.ibi *Mandamus quatenus*.¶ Expone literam,*alia*.simplex relatio *nisi*.impropriè ponitur.& est simile.ij.q.j.notan.& viij.q.iij.c.si.Hosti.*Quis cogi*.si per se in iudicio stare possit.Aliâs sec°.de iudi.intelleximus.xj.q.j.te quidẽ.vj.q.iij.quia episcopus.secũdum Gof.& intelligas textum de temporali impedimento:vt no.de dolo & contu. cum dilecti.in glo.ex hoc.in fi.*Grauibus*.de hoc no.§.de rescrip.sedes.Aliqui tamen dicunt graues causas.i.intrincatas Innoc.*Præsbiterum*.idem si destinasset alium.Factum enim recitat Gof.*Absoluere*.reuocando primam sententiam de facili,& sine grandi causę cognitione,& quasi interlocutoriè. ff.de arbi.l. qualem.Aliâs incipit.l.dicere·§·si pluribus.Nec est necesse in integrum restitutionem petere,sed solùm sufficit implorare officium iudicis deseruiens actioni:vt eam reuocet.ff.de re iudi.l.quod iussit.§.de offi.vica.c.secundo. Vel petatur de plano restitutio.ff.de iudicijs.l.si prætor. Aliâs incipit,si per dolum.ad finem.C.de procura.l.iij.Inno. *sententia*.condemnationis expensarum.¶ Primo opponitur ibi:*cogi non possit*.de le. Papi.ff.de mino. vbi dicitur , quòd si sit in loco,vnde non possit agere vtpote in exilio:tamẽ si facultatem habuit agendi per procuratorem,currunt ei tẽpora petendi in integ.resti.¶ So.ibi loquitur in minoribus causis,in quibus quis cogitur per procuratorem litigare. Secus in grauibus vt hîc.vel illud est:quia propter delictũ fuit missus in exilium.& delictum nõ debet ei parare immunitatem.Inno.ar.ff.de interdi.& rele.l.relegatorũ.in fi.&.j.de dona.inter vi.& vxo.& si necesse Hosti.vel aliter distingue: aut quæris de actore quoad effectum interrumpendi præscriptionem & ille impeditus tenetur mittere procuratorẽ vt.ff.de diuer.& tempo.præscri.l.j.Aut ex parte rei: & tunc si est absens,vel impeditus ex causa necessaria & non probabili:vt quia propter culpam suam in illam incidit. & tũc tenetur mittere procuratorẽ:vt.d.l.Pompo.&.ff.ex quib.cau. ma.l.sed & si per procuratorem.§.j.&.§.aduersus.ar.j. de dona.inter vi.& vxo.& si necesse secũdum Ioan.Cal.Aut cum necessaria & probabili:& tunc non tenetur mittere: vt hîc. &.ff.si quis cau.l.ij.& de re iudic.l.quæsitum.vt not.in.d.l.j. ¶ Secundò opponitur contra vltimum membrum dictæ distinctionis:quia legatio est causa necessaria & probabilis. & sic opponitur de.l.eandẽ.ff.de leg.vbi legatus,qui nõ potest venire,procuratorem tenetur mittere. Fa.ff. eum , qui appel.l.j.¶ Solu.impeditus impedimento modico tempore duraturo ex causa probabili & necessaria non tenetur procuratorem mittere:vt.ff.de re iudi.l.quæsitum. &.ff. si quis cau.l.ij.§.sed & si quis.Et sic intelligitur dictũ vltimũ membrum quod intelligit Ioan. Calde. si causa ardua non est.ar. c.si ęgrotans.Sed si causa esset ardua,tunc secus , secundum eum,vt hîc etiam si iudex id mandaret.de re.iur.indultum. lib.vj.secundum eum.Sed impeditus impedito longo etiã ex causa necessaria & probabili,tenetur procuratorem mittere:vt in contrario.& ibi no.quia aliâs periret instãria aut ius actoris,contra omnia iura.xxiij.q.iij.est iniusta. de ma. & obe.inter quatuor.in fi.de offi.or.si sacerdos.Cal.Et ꝙ sit gum,vel modicũ arbitrio iudicis relinquitur. ar.ff. de effra. l.j.§.expilatores.secundum Pe.& Cyn.C. de resti. mili.l.j.in ij.oppositio.¶ Vnde Gul.in.d.§.sed & si quis.in hoc diuersificat à Petro.Sed Bar.in.d.l.j.ff. de diuer. præscri. Satis quo ad hoc videtur stare cum Petro , ꝙ tenetur procuratorem mittere actor impeditus quoad præscriptionem interrumpendam.ff.de diuer.& tempo.præscri.l.j. Et reus quoad cõtumaciã excusandam impeditus in perpetuum ex priuilegio dignitatis:vt.C.de procura.l. vlti. Aut impeditus propter aliam causam,voluntariam tamẽ.ff. eum qui appel. in prouin.defen.l.j.& de le.l.euidẽter.Aut necessariam, sed nõ probabilẽ.ff.quib.cau.ma.l.sed & si per procuratorem.§.j.& §.aduersus.Vel necessariam & probabilẽ,si est impedimentum multo tempore duraturum:dummodò post lit. conte. contigerit illud,vt patet.ff.de lega.l.eandẽ.§.j.Sed ecõtrario non tenetur mittere procuratorem ad excusandam contumaciam reus impeditus ad tempus tantùm ex priuilegio dignitatis:vt.ff.de iud.l.pars literarum.Nec etiam ex causa necessaria & probabili impeditus impedimento non durabili:vt.ff.si quis cau.l.ij.§.sed & si quis.Nec etiam dum est impedimentum durabile,si euenit illud impedimentum ante litem conte.vt patet in.d.l.eandem.§.j.¶ Tertiò opponitur de capi.cum dilecti.j.de dolo & contu.refert Innocẽ.quosdam dicere obtinere hoc,quando est simpliciter citatus,vt respondeat:secus si citatus esset,vt responderet per se , vel per procuratorem:vt in contrario.Sed dicit Inno.ꝙ hæc litera videtur sonare contrarium,quæ dicit , ꝙ non cogitur constituere procuratorem.Ergo nec citari: vt per procuratorem respõdeat in grauibus causis.& idcirco potest respõderi ad decre.cum dilecti.ꝙ est ibi speciale propter periculum vacationis ecclesiarum.ar.j.vt lite non conte.qm.&.§. de elect.bonæ memoriæ.Vel ibi non habebat iustam causam absentiæ.Et idem dicendum videtur secundum eum,si absens diuturno & incurabili morbo laboret : bene tamen fatetur,ꝙ si simpliciter citatus sit,& nõ potest per se comparere quòd per procuratorem comparere debet:dummodò non sit causa grauis. ¶ Ac si velit dicere Innocen. breuiùs, quàm supra quòd aut est morbo incurabili : & suppleo ego ex identitate rationis,seu impedimento alio incessabili , vel ad longum tempus durabili , quæ pro eodem in iure haberentur in authentico de aliena. & emphyteo. in princip.&.§.primo &.C. de rebus ecclesiæ non alienand. l.fina. Et tunc tenetur procuratorem mittere : quia aliter causa exitum habere non posset. Fallit in causis arduis , vt

videtur per hanc decre. Aut est morb⁹ curabilis, vel aliud
impedimentum nō multo tempore durabile: & tunc tenetur
mittere allegationes suas .s̃. super quo vide quod scripsi.
1 j̃.eo.c.nō potest.in cle. ad finem notabiliū. ¶ † Ad dissolu-
tionem autem dictorū cōtrariorū videamus bene de hoc
vtrū, & quādo absens impeditus teneatur cōstituere procu
ratorem. ¶ Et hic cōsidera tres principales effectus. Primus
effectus est in actore, vt dies vtiles nō currant contra eum.
& quantum ad hoc oportet procuratorē constituere, aliâs
currerēt etiam iustissimè impedito vt.ff.de diuersis præscri
ptionibus.l.j.& dixi.s̃.licet restitui posit.C.de in integ. re-
sti.mili.l.j. Aliâs nō compellitur actor.C.nemo inuitus age
re &c.per totum: licet quādoq; expediat ad expellendū iu-
ridicè possessorē: dum actor impeditus est agere per se se-
cundum Cal.in additione. ¶ Secūdus effectus in reo, vt nō
fiat missio in possessionē contra eum.& tunc idem: vt.ff.de
in inte.resti.mili.l.ignorare.scdm Inn.& Hosti. hic & de of
ficio dele.consu. ¶ Tertius effectus & in reo, ne procedatur
contra eum erratum ad causam, tanquā contra contumacē:
& tunc quo ad causas beneficiales dicit hîc Ioan.Cal.in ad-
ditio.simpliciter ꝙ in illis reus impeditus cogitur cōstitue-
re procuratorem.de elect.c.statuimus.&.c.cupientes.lib.vj.
s̃.insuper.ar.de appel.oblatę.in fi. Et sic potest intelligi secū
dum eum de dolo.cum dilecti.de appel.constitutis. de elec.
bonæ.j. Sed illud restringe per modū fallentiæ specialis ad
singulares casus.c.statuimus.& versi.insuper.alle. vt dicam.
j̃.in.iij.q.versi.sed nonvideo. Aliâs autem dic secundum eū
dem Calde. ꝙ reus non impeditus, tenetur procuratorem
constituere, si non vult personaliter comparere.de maio.&
obedi.c.fi.de dolo.c.fi. ¶ Vel aliter dic, ꝙ si ex causa volun-
tariæ dic vt. s̃.secundum Iaco.de Ra.ff.de diuersis præscrip.
l.j.& Henricum hîc. Alleg.ff.ex quib.cau.maio.l.necnon.in
prin.licet glos.teneat cōtrarium in absente ex causa proba-
bili voluntaria: puta studiorum in.d.l.nec non. Fallit tamen
quando est causa grauis & voluntaria probabilis tamen: vt
not.Hosti.j̃.eo.cum dilectus. Quod intellige dummodò sit
in breui reuersurus: aliâs contra, vt.ff.ex quibus.cau.maio.l.
item hi, qui.&.l.sequē. De absente verò ex causa necessaria
sed nō probabili: vt.s̃.sed de absente ex necessaria probabi-
li super quo vide quod scripsi.j̃.eo.accedens.in.vj.q. Et hîc
dicit Henri.ꝙ si tractet de lucro captando, tenetur procura
torem mittere: vt.ff.ad Tertul.l.ij.§.confestim. Sed si de dā-
no vitando tractet, vt est casus non admittens procurato-
rem, sed requirens comparitionem personalem: tunc idem.
j̃.de elec.cupientes.§.insuper.vt ibi no.Cardi. super verbo,
procurator. Sed Hostiē.in hoc contra.j̃. de voto, magnæ.§.
verum.in glos.contrarium &c.quē ibi vide: licet eius verba
hîc recitet Henric.dicens posse dici speciale esse in.§. verū.
propter naturam voti personalitatem requirentis: vt not.
Inno.eo.tit.licet nota ꝙ secus in.§. insuper vbi personalitas
requiritur.ex institutione ecclesię siue Papę & in.§.verum.
agitur cum deo: & est præfixum certum tempus. Secus in.§.
insuper.vbi agitur cū homine. Mitius autem agitur cū deo
quā cum homine: vt not.Hostiē. de conuer.coniug.c. pe.&
Henri.de iudi.c.j. ¶ Si verò agatur de casu, in quo cessante
impedimento absens non tenetur personaliter comparere:
sed procuratorem mittendo excusatur. Tunc si impedimē-
tum est perpetuum, vel nimis longum, tenetur, vt dixi, pro
curatorē mittere.v.q.v.si egrotans. Et hoc si potest. Aliâs ex
cusatur secundum Hostien.vt.d.c.cum dilecti.quicquid illa
glo.dicat. Vadat ergo iudex, vel mittat ad eum delegatum.
de testi. cogen.c.ij.& de plano, sine strepitu decidat cau-
sam in authē.de man.prin.§.sit tibi. Quod facile fiet in ciui
libus per cessionem.de solu.Odoardus. Simile not.Abb.de
eo, qui mit.in pos.c.fi. ¶ Temporaliter autem impeditus in
grauibus & arduis non tenetur procuratorem constituere
vt hîc secundum Tan.Ber.Inno.Hosti.& Abb. etiam cita-
tus ad comparendum per se, vel procuratorem. Faciunt no-
tata Hosti.de appel.ex parte.& Laudi in cle.causam.de elec.

& cle.vna.de fo.compe. Nam verisimiliter procurator non
est ita diligens, sicut dñs, vt hîc, &.ff.de carboni.edic.l.j.§.fi.
versi.cum verò. Fallit in causis electionum: quia propter pe
riculum vacationis ecclesiarum requirunt accelerationem:
vt lite non conte.qm̃.§.porro.de appel.oblatæ.§. fi. secundū
Inno.hîc, & Laud.in cle.non potest.j̃.c.Fa.j̃.de elect.statui-
mus.&.c.cupientes. Licet Spec.e.ti.§.ij.distinguat, an dilatio
afferat periculum, vel nō: & an causa sit grauis & ardua, vel
non. Laud.verò in.d.cle.non potest.tenet indistinctè, ꝙ in
non ardua tenetur mittere vt hîc à cōtrario. ¶ Hîc verò in
hoc vltimo membro subdistinguit Henri.inter causas in-
choatas per litis cōtestationem, in quibus oportet mittere,
si fieri potest aliâs nō. Patet i absente causa rei publicę, qua
nullus priuilegiatior: vt.l.eadem.§.j.allegata. Et nō sic in nō
inchoatis, in quibus secus: vt.d.§.j.& si quis caut.l.ij.§.j. secū
dum Pet.& Cyn.C.de resti.mili.l.j. ¶ Distinguit tamen Io.
in.c. si ęgrotans.& Laud.Dama.Plul.& Gos. hîc & Gos. in
summa huius ti.§.idem opponitur.& Vin.& Gof.in.c.cum
dilecti. vtrum quis sit citatus simpliciter, vel vt compareat
per se, vel per procuratorem: vt in primo casu nō teneatur
constituere procuratorem. In secūdò sic, per.c.cum dilecti.
Sed hoc non videtur bene dictū. Nam licet citatio emanās
à pricipe.qui est suprà ius, vt à Papa vel Imperatore possit
arctare impeditum ad comparēdum per procuratorem in
casu: cum per se comparere non posset: vt ibi. inferiores ta-
men iudices, qui sunt ministri iuris cōtra, vel supra ius hoc
facere non possent: quia indultum à iure &c.vt regul.indul
tum. Et quia idem est citare simpliciter illo modo, ibi pro-
curator potest esse.ff.c.l.j.&.c.cū dilecti. Ergo expressio ni-
hil operatur.ar.ff.de leg.ij.l.si ita relictum.§.illi.si volet.secū
dum Henri. ¶ Ego autem, Deo duce, decidā istum articu-
lum in.d.c.cum dilecti vbi de hoc est optima gloss. Ber. Et
aliqua fortè dicā in.d.Cle.nō pôt.vide omnino quæ scripsi.
j̃.de dolo & contu.c.finē.in.vj.q.ad finem versi.xiij. quæri-
tur. ¶ Quartò opponitur ibi: *destinauerit*. quia videt quòd
huiusmodi nuncij destinatio nihil facit ad factum: qa hoc
non obstante contumax excommunicaretur.iij.qō.v.c.j.&
c.si ęgrotans.allegato.& non contumax condemnatus resti
tuetur.de sent.& re iudi.cum Bertholdus. ¶ Sol.dicit Inno
cen.in quarta glo.ꝙ nuncij missio & excusatio ad hoc facit:
quia nisi nūcius iret & offerret se probaturum legitimam
causam absentiæ, & ad hoc haberet sufficiens mandatum,
posset excommunicari, & in expen.condemnari cum iustè
posit præsumi contumax: vt.c.j.&c.si ęgrotans.proximè al
legatis. Sed non est de necessitate hæc missio ad excusandū
quantū ad hoc, ne procedatur in principali causa, secundū
eum. Nam vt ipse dicit in seq glo.posteà.re patefacta reuo-
cabitur condemnatio in principali & expē.per modum re-
stitutionis etiam diffinitiuę, secundum opiniones diuersas.
vij.q.j.præsentum.ff.de re iudi.quæsitum.&.d.c. cum Ber-
tholdus. Eodē modo si promisisset sub pœna stare in iudi-
cio & impeditus etiā nunciū non misisset: re tamen patefa
cta daretur sibi exceptio.ff.si quis cau.l.ij.ff.de recep.ar.si cū
dies.§.si quis ex litigatoribus.licet aliqui in aliquibus cōtra,
secundum eum.de quo aliquid statim tangā. ¶ Subdit tamē
Inno.in fi.quartę glo.hoc autem videtur, ꝙ si probauerit iu
stas causas absentiæ. Subaudi, nuncius missus.vel posteà ipse
absens nihilominus fit missio in possessionem: cum etiam
fiat cōtra absentem rei publicæ causa.C.de resti.mili.l.igno
rare.&.ff.quib.ex cau.in pos.ea.l.hoc autem.in prin. Fatetur
tamen, ꝙ tunc videlicet cū de causa iusta absentiæ constet,
iudex festinare non debet ad faciēdū.huiusmodi missionē:
vt.ff.de dam.infect.si finita.§.si fortè. nec debet ꝓcedere ad
venditionem & de hoc notatur secundum eum.j̃. de eo, q
mitti.in pos.c.fi. ¶ Subdit & alium effectum missionis nun
cij.dic.ꝙ si vocatur quis ad cōsilium, vel ad electionem, aut
ad capitulum, debet mittere excusatorem. Et nisi mittat ad
consilium, tenet excommunicatio consilij lata in eum & si
nō mittat ad electionem, vel ad capitulum habebit robur,
quod præsen-

quod præsentes fecerint, etiam si iustam causam absentiæ
habet argu. optimū. xviij. dist. placuit. lxv. dist. in. c. vlti. ᷤ. de
elec. bonę, memorię. secundum Inno. ¶ Sed quo ad electio-
nē & capitulū nihil videtur facere missio nuncij solam ex-
cusationem allegātis: quia illi, qui interesse nolunt, vel non
possunt, non debēt in numero computari. de ele. quia pro-
pter. §. j. Sed bene faceret missio procuratoris eo modo, quo
legitur & nota. eo. c. quia propter. § illud aūt. & eo. tit. lib. vj.
c. si quis iusto. Et de huiusmodi nuncij missione & eius effe-
ctu, vide per eundem Inno. bona glos. j. de accusa. veniens.
in gl. ij. ¶ Quintò opponit: in fi. ibi. absoluere quia videtur
ꝙ statim, ꝙ ipse sciunt se condemnatum in expen. debuit ap
pellare: alioquin, sententia in rem transiuerit iudicatam. qa
ex quo sciuit se cundenatum in expen. non appellauit: vt. C.
quomodo & quando iudex. l. iij. & j. de re iudi ꝙ ad consul
tationem ¶ Sol. dicit Inno. in magna glos. non obstat: quia
hîc loquitur quando ex probabili causa, necessariò absuit.
& ideò minus legitimè defensus ad totam causam restitui-
tur. Lex verò contraria loquitur dum nullo modo defen-
sus aberat ex probabili causa tantum & fuerat citatus legiti
mè ad domum suam. Ideò nisi infra. x. dies à tēpore quo sci-
uit sententiam contra se latam computandos non appella-
uerit vel non contradixerit petendo restitui ad appellandū
2 tunc eum stabitur sententiæ: vt in contrario. ¶ † Subdit ta
men Inno. quod alij dicunt, & melius: ꝙ quilibet nullo mo-
do, vel min⁹ legitimè defensus sine bñficio restitutionis, cō
muni iure appellat infra. x. dies à tempore sententiæ. Et sic
intelligitur. l. iij. quomodo & quando iudex allegata & . ff.
quando appella. fit. l. j. § vlti. & . ff. ex quibus cau. ma. l. necnō.
Et subaudit: nisi appellauerit infra. x. dies à tempore noti-
tiæ non poterit posteà contrauenire sententię: nisi fortè in
casu, in quo nullum potuerit procuratorem relinquere vel
in quo procuratorem reliquerit, & mortuus est. Tunc eñ
restitueretur in totum & non tantùm ad appellandum siue
pronunciatum sit contrarium contra eum, siue iuri, siue
actione ipsius præscriptum. Et hoc innuit. d. l. necnon. & . j.
de in integ. resti. c. ij. § ad hoc fuit responsum. Et habent qui
dam in glo. Inno. vnum quod non habeo, videlicet in hoc
requiri veram contumaciam, quam non inducit citatio ad
domum, quæ personam non appræhendit. de quo plenè in
cle. si ante. de do. & contu. Subdit tamen Inno. ꝙ si legitimè
defensus esset, frustra restitueretur. Et idem dicit si tantum
necessaria causa absit: puta ratione delicti in carcerem, vel
in exilium missus: quia non restituitur, si condemnatur, vel
eius iuribus, seu actionibus præscribatur: nisi cum non po-
tuit procuratorem relinquere vel reliquit, & mortuus est.
ff. ex quib. cau. ma. l. sed & si. § j. & de mino. l. Papinianus. alle
gat. ¶ De absente verò ex voluntaria causa siue per contu-
maciam, dicit Inno. ꝙ ille nullo modo restituitur, nisi vene
rit iudice adhuc pro tribunali sedente: quia tunc fortè de
æquitate restituetur ad appellandum: aut iure communi
appellabit: vt. ff. de resti. in integ. l. j. ¶ De illo autem, qui ꝓ
babili & necessaria causa detinetur: de quo loquitur ista decre
ta. dicit Inno. ꝙ si fuit defensus legitimè restituitur ad ap-
pellandum. Si autem fuit minus legitime defensus, aut nul-
lo modo defensus, restituitur ad totam causam: vt hîc, & . ff.
de resti. in integ. l. vlti. & . ff. de iudi. si prætor. & ex quib. cau.
ma. in integ. resti. l. ab hostibus. j. rñ. & eo. titu. C. l. vlti. & . C.
de procu. l. iiij. Subditq́ qualiter contra iura, vel actiones ta
3 lium præscribatur, notatur in. d. c. cum Bertholdus. ¶ † Ec-
ce. aduersus diffinitiuā sententiam datur prædictis restitu-
tio vt dictum est: quæritur, nunquid etiam aduersus inter-
locutoriam: vt puta super expensis latam, datur etiam præ-
dictis restitutio? respondet Inno. ad hoc notandum esse, ꝙ
sic Doct. hîc, & . iiij. qō. v. c. j. Vel dic secundum eum, ꝙ Imò
in interlocutoria non habet locum hæc distinctio vt nota-
tur. i. de sent. excom. sacro. c. si. Et est verum hoc, vbi petitur
reuocatio coram eodem iudice, qui tulit interlocutoriam:
quia ille idem, qui tulit reuocare potest. ff. de re iudi. l. quod
iussit. j. de appel. cum cessante. Sed si coram alio peteretur
reuocatio, bene haberet locum restitutio. Et sunt hæc vera
vbi absens legitimè est citatus. Nam si non præcessisset legi
ma citatio, esset nulla. ff. quæ sen. sine appel. rescin. l. j. § item
cum ex edicto secundum Inno. Quod intellige de diffiniti
ua: secus tamen de interlocutoria: puta de expensis quia
illa tenet, etiam si ordo non seruetur: nisi fuerit appellatum
j. de testi. significauerunt: vt not. Inno. j. eod. auditis. Sed &
per officium iudicis reuocatur. argu. j. de offi. iudi. c. si. & . j.
de in integ. resti. coram. ¶ Sed contra prædicta opponit In-
no. de. c. si aduersus. ij. qō. vj. & eodem modo opponitur de
l. j. in fi. ff. quand. appel. fit quia vtrobiq; dicitur, ꝙ vbi quis
per procuratorem agit, & defensus est, difficilè auditur ap-
pellans. Soluit Inno. dicens ꝙ verè difficilè auditur: quia nō
auditur nisi in prædictis casibus, quos. ᷤ. notauimus. ¶ Sed
pone, ꝙ dolo alicuius factum est, quominus quis compare-
ret, & fertur sententia contra ipsum: quæritur quod reme-
dium sibi dabitur: respondet Inno. dicens ꝙ si sit causa, quæ
non recipit interesse, datur sibi restitutio ad id quod occa-
siōe absentię suæ amisit: vt. j. de in inte. re. ex literis. Sed vbi
esset causa, quæ ęstimationem reciperet, tantùm, contra do
losum daretur sibi actio ex illo edicto, quod habes. ff. de eo,
per quem fa. erit. l. vltima secundum Inno. & Hostien. fa. de
do. l. & eleganter. Et ex prælibatis dictis Inno. & per Hosti.
recitatis formauit Ber. vnam additionem, quam hîc habēt
aliqui pro glos. vltima secundum Nouellam.
4 ¶ † PRIMO quæritur ibi: grauibus. Quæ dicantur
causę graues, refert Inno. quosdam dicere causas graues, cau
sas intricatas. Sed Hosti. dicit graues, grandes, periculosas &
maiores: vt matrimoniales de consang. & affi. c. j. Et libera-
les. j. eo. tu... cum quis vendicetur in seruum. liiij. dist. in. fre-
quens. C. de assert. toll. l. vna, in princi. Secus tamen secundū
Gos. vbi proclamat quis in libertatem. ij. qō. vj. si quando. Itē
dicitur grauis si agatur de reuocatione Prælati. de accusat.
qualiter. ij. Item cum agitur de toto patrimonio, vel maiori
eius parte. ff. de excusa. l. propter litem. de rest. spo. frequens.
libro. vj. Item vbi vertitur periculum animæ. argu. xij. qō. j.
præcipimus. C. de sacrosan. eccle. l. sancimus. i. ᷤ. de transact.
c. inter. & . j. de symo. Matthæus. Item si est causa inducendi
infamiam. vj. qō. j. ex merito. ff. de pœ. l. in seruorum. in fine.
vnde dicit lex: Maior est amissio famæ, quàm oculorum. C.
de decurio. l. infamia. lib. x. secundum Gos. & Hosti. Nouel-
lam & Hēri. hîc. & Arch. in. d. c. si ęgrotans. Sed nunquid in
tali causa graui infamiam irrogante admittitur procura-
tor? dic, ꝙ sic cum speciali mandato: vt. ff. eodem. l. non so-
lùm. § si. ff. an cau. appel per ali. expedi. pos. l. j. § planè. Et ex-
pedit reo ad infamiam euitandam, ꝙ constituat procurato-
rem. ff. de his qui notan. infami. l. furti. § si quis ex aliena &
fa. quod notatur de rescrip. sedes. § pe. Hosti.
5 ¶ † SECVNDO quæritur, nunquid reus non veni-
ens in prima citatione condemnari debet in expensas? de
quo hîc per Ber. qui in glo. in dicit, ꝙ sic. Ad hoc de testi. co
gen. c. ij. per quam decretalem videtur hoc verū habere etiā
si tres termini in vna citatione ponantur. Quod placet hîc
Abb. & Spec. de cita. § viso. versi. quid si tres. Hosti. remittit
ad summam de dolo. sub rubrica de contuma. § qualiter. j.
responso & sub. § Item ter. Et patet in prædicto. § quid si
tres. Quorundam autem fuit opinio, ꝙ non veniens in pri-
mo, vel secundo termino non sit condemnandus, quasi de
licentia iudicis abstinuisse dicatur. Et fa. regul. in alternati-
uis. de re. iuris lib. vj. & posset illa opinio esse vera de expen.
citationis. Quæ cum sit vnica satis est, ꝙ in vltima compa-
ruerit. Item posset esse vera in præceptis de parendo, quæ
faciunt executores præcipientes sub pœna aliquem recipi
infra tres terminos vbi cùm aliud non exprimitur solùm
post vltimum terminum locus erit pœnæ. ¶ In præceptis
autem de veniendo constat de interesse: quod interest par-
tis, quæ venit in primo termino aduersarium. tunc venisse
illius ergo interesse, licet venit in vltimo, habebitur ratio.

Et sic intelligo quod prius dixi secundum Nouellã. Et pro hoc vltimo & glos. Bern. allegat Collec. de sen. excom. venerabilis § idem. & quod notatur. iiij. qõ. v. in summa. & in. c. actor. hîc allegato & per Hostien. de dilatio. c. j. & quod habetur de io integ. resti. ex literis. & de dona. cum dilecti de appella. reprehensibilis. & c. ex ratione & Innocen. vt lite non contesta. c. j. qui tenet, ibi id quod Bern. hîc. & Hostien. de do. c. si. & quod legitur & notatur de pœ. calumniam de do. finem. & omnino vide quod de hoc notat Henric. de do. & contu. c. cum venerabilis. & ibi dicam.

6 ¶ † TERTIO quæritur, qualiter in causis grauibus quis à procuratoris constitutione excusatur. Dicit hîc Collec. quosdam dicere ꝙ non excusaretur, si impedimentum, vel causa absentiæ longo tempore durare deberet per notata. j̃. eo. d. dectus. Dicit tamen se credere, ꝙ semper debet haberi ratio impedimenti etiam non mittentis procuratorem: nisi citetur: vt per se vel per procuratorem compareat. ¶ Hic aduerte: & primò exclude casus indubios, videlicet primò de absente voluntariè: quia ille non potest dici propriè impeditus. Potest enim, qui potest facere, vt possit. ff. de regul. iuris. l. vt potest. Et idem de absente ex causa necessaria & probabili tamẽ. vt quia propter delictum suũ incidit in illam. Ratione enim culpæ suæ hoc sibi, & non aduersario imputandum est. de don. inter virum & vxorem & si necesse. ff. de regu. iuris. l. damnum quod quis. & eo. ti. li. vj. c. damnum. certum est enim his casibus, quòd tenetur ꝓcuratorem mittere, si potest: vt dixi. s̃. in tribus primis oppositionibus & si non potest, excusatur: quia nemo ad impossibile obligatur de regu. iuris nemo potest. libro. vj. Et si est ex necessaria causa atq; probabili impeditus non in perpetuum, sed ad tempus & non ad tempus multum longum sed modicum. Et hîc licet dictum longum indistinctè videatur velle, ꝙ non teneatur procuratorem mittere, vt scripsi. s̃. in secunda oppositione. tamen Canonista iudicio meo, cui concordat Cal. vt dixi. s̃. in secũda oppositio. per istam. decreta. hîc distinguere inter causas arduas, & non arduas: quia in arduis non tenetur ad hoc. Et iste est intellectus huius decreta. ¶ Fallit primò vbi esset arctatus per principẽ ad comparendum per se, vel per procuratorem: vt. j̃. de dol. & contumacia cum dilecti. Ad quod non posset arctare inferior contra istam decretalem, quam tollere non potest alius: nisi Papa: vt cle. ne Romani. de electio. & quia solius Principis est auferre ius alterius: vt not. gloss. Ioan. Andr. de elect. qui religio. lib. vj. argu. xvj. qõ. vij Inuentum. cum similibus. ¶ Secundò fallit cum ex absentia etiam legitimè causa probabili & necessaria aperitur præsentibus liberum ius expediendi per se solos ex dispositione iuris id, qđ cum absente aliàs expedire habebant. Et sic procedit. c. quia propter § illud. de electio. ¶ Tertio fallit, vt dicit Ligna. in citatione iuris. vt. j̃. de elec. cupientes § insuper. Sed non video inter citationem iuris & hominis diuersitatis rationẽ. & videtur hoc contra rationem: quia mitius deberet agi cum lege, quàm cum ministro legis: vt. ff. de arbitris. l. Celsus. vnde puto, saluo omni iudicio meliori, ꝙ quicqd dicat Lignanus § Insuper. non ponit regulam, sed fallentiam. & placet hic Nouellæ vt dicam. j̃. in suppletione glo. Et est ratio ibi specialitatis pro euitando periculo diutinæ vacationis. Super quo vide quod scripsi post Henri. s̃. eod. c. in tertia oppositione. ¶ Si verò impedimentum esset perpetuũ, vel multum longum: tunc non habet locum ista decretalis: quia hoc casu tenetur quis procuratorem mittere, etiam in arduis causis, quicquid Collect. dicat vt scripsi. s̃. in tertia oppositione: quia aliàs sequeretur, quòd ex casu necessario & probabiliter impediti ius alterius nimium læderetur quod naturali aduersaretur æquitati. C. de inofficio. testamen. l. si quis in suo. in fine. & j̃. de regu. iuris non debet. libro. vj. Et licet lex, eadem § j. ff. de adimen. legat. videatur loqui lite iam contestata &c. qui casus maiori & clariori æquitate fouetur: tamen per prædictam rationem etiam lite non contestata puto idem Et pro hoc bene facit: quia in impedimento facti videtur eadem ratio, quæ in impedimẽto iuris. Ergo idem ius de transl. episco. c. ij. cum si. & tamen in impedimento iuris. dicimus indistinctè ꝙ ita impeditus tenetur procuratorem mittere: vt dixi post Bartolum. s̃. in oppositione. ij. per. l. vltimam. C. de procurat. ¶ Præterea, quia vbi adesse potest ordinarium auxilium, iustum nõ est, quòd ad extraordinarium recurratur. ff. de minorib. l. in causæ la. ij. Et tamen si nec defenderẽtur, nec esset spes, quòd defendi possent bona, instantibus creditoribus illis bonis curator esset dandus cum quo creditores ipsi expedire valerent vt. ff. de curato. boñ. dando per totum. Igitur iustius, & æquius est, quòd dominus eo casu per procuratorẽ se defendat. Et ita potest clarè casum colligere. in quo patet effectus istius decretal. quia, videlicet solùm cum quæritur de absente ex probabili & necessaria causa ad tempus, videlicet nõ multum longũ: & nõ puto quòd in hoc addat ad leges: sed potius declarat casum esse distinguendum, quàm domini legum indistinctè ponebãt. Et præmissa intellige quo ad euitandum contumacias, & earum pœnas: quę pœnæ aliæ sunt ante litem contestatam: & aliæ post. Quoad alios effectus, vide quod scripsi in tertia oppositione. & si alia occurrant, dicam in. c. cum dilecti. ¶ Supple glos. ¶ In gloss. ij. ibi: Episcopi. Ineptè loquitur: quia ipse Episcopus aduersarius erat. In glo. iij. ibi. *fue.* excusat etiam eam infirmitas suorum. xxiiij. distin. communis filius. vbi de hoc. Et de quibusdam alijs iustis causis, vide exempla notata. xviij. distin. peruenit. Et ibi: *quidam*. Ioan. v. qõ. iij. si ęgrotans. vbi plenè de hoc Lan. Dama. Philip. Gofre. hîc, & in summa huius tituli § Item opponitur. Ibi: *cum dilecti*. vbi de hoc. Et ibi: *non credo*. Idem Tan. Inno. & Hostien. Gof. Gul. distinguit an dilatio afferat periculum. in Specu. eo. titu. § ij. in fine. Et ibi: *condemnatus*. & . j̃. de regu. iuris indultum. lib. vj. Et ibi: *de contumacia condemnetur*. & est speciale in electo, ꝙ si non potest venire, tenetur procuratorem mittere, quàmuis ardua sit causa: vt dicto § insuper. Idem in casu de iudic. c. ij. lib. vj. secundum Nouel. de quo dixi supra in. iij. qõ. Et ibi: *Papinianus*. in hac lege dicitur, quòd existenti in exilio currant tempora petendæ restitutionis in integrum. Sed solue: vt scripsi. s̃. e. c. in tertia oppositione. ¶ *In glo. si enim*. ibi: *dico*. Idem notatur. lxxiiij. distin. honoratus. & . iij. qõ. v. in summa. Sic intellige, quòd vna citatio remaneat gratuita, sit prima, vel vltima. Et ibi: *contumacia*. de hoc dixi supra in. ij. qõ. ¶ In glos. vltima in fine, vide quod dixi supra. eodẽ. c. in. v. oppositione.

SVMMARIVM.

1 *Sententia cum procuratore reuocato lata non tenet? Et cui factus sit reuocationem denunciare?*

2 *Procurator ad domini voluntatem reuocatur.*

3 *Testi vni ac parti in propria causa credi.*

4 *Sententiam nullam executioni mandandam, antequam de eius nullitate agatur.*

5 *Possessor cum titulo colorato, &c. de quibus hîc, qualiter condemnandus?*

6 *Exceptiones partis legitimas in omni principis mandato, conseruari.*

7 *Causam proprietatis in restitutionem non tangendam. & cæter.*

8 *Possessor in beneficiali causa, quid probare debeat? Et quid in spoliato?*

9 *Institutionem suam probare, qualiter quis teneatur? Et quid si canonicam quis probare nequeat, qualiter iudex eam pronunciabit.*

10 *Canonicorum vnus si petat electionem confirmari, vel eandem infirmari, & succubuerit, alius autem deinde idem petat, an iterũ sit audiendus?*

¶ CAP. III.

EX insinuatione. ¶ Casus. Sentẽtia lata cũ ꝓcuratore reuocato, & de hoc certificato, nõ tenet. ¶ Et prima pars ponit partis nouationem, super qua dat iudices, ibi: cæterum. Expone li-

¶ Expone literam. *duobus*. ſi iſti venirēt, per eos probari poſ
ſet. de teſtib. licet. de ſenten. excommu. ſacro. ipſe procura-
tor. *Reportauerit*. innuit, ꝙ formata fuit ſententia in perſonā
ipſius, quod fieri debuit. de hoc ſupra de elect. querelam. *Cle
ricis*. coram quibus facta fuit inhibitio. *Sententiam*. etiam
fuit executioni mandata, ſicut ex ſequentibus apparet, vel
dic, quòd etiam in prima cauſa. Et modo Archidiaconus
petebat reſtitutionem eccleſiæ nec fuit per ſententiam. ſpo
liatus. Innocen. *poſſeſſionem*. hic innuit, quòd poſſeſſorio tā-
tùm eſſet actum. vel dic, quòd prouiſio eſt vt infra dicam,
ſecundum Hoſtiē. *perceptis*. ſubſtituit de percipiendis: quia
titulus ſententiæ ab illis excuſat, ſecundum Gofred. & dixi
de hoc ſecundum eum. ſ. de officio delega. tam in cauſa. in
ſecundo notabili. *Authoritate noſtra*. quaſi de gratia ſpeciali
ſecundum Hoſtien. ſecundum quem forſan conuenerunt
coram Papa vt diſpendia prolixi litigij euitarent. Allegat
de officio Archidi. c. fi. & § fi. & quod notatur de officio de-
lega. cum. R. canonicus & quod legi. & nota. de elect. ſcriptū
§ & ſi partes. *Ipſam ratam*. Si verò non poterit probare cano
nicam, iudex pronunciabit illam non canonicam. & non
1 debet haberi rata, ſecundum Hoſtien. ¶ Primò nota, quòd
lata ſententia cum procuratore reuocato, &c. vt in ſumma
rio. ¶ Secundò not. quòd ſufficit reuocationem ipſi procu
2 ratori intimare. ¶ † Tertiò, quòd licet quandocunq; procu
ratorem reuocare pro libito voluntatis. de quo in prima
3 glo. ¶ † Quartò nota qualiter credatur vni teſti & parti in
cauſa propria de quo in gloſ. iij. vel melius not. & menti te-
ne, ꝙ in cauſa magna, & vbi agitur de magno præiudicio. ſ.
de annullatione ſententiæ, quæ aliâs in rem tranſijſſe dici-
tur iudicatam, ſuper cauſa ipſius annullationis creditur vni
teſti & iuramento partis. Cuius materiam habes. j. de iure
iuran. c. fina. vbi de hoc dicam: niſi dicas cauſam hic modi-
cam: quia remanet ius ſaluum actori in negotio principali
& recurſus contra procuratorem ſalſum. ff. de procuratori.
l. plautius. Et hæc verior, & menti tenenda. Ne obſtent no-
tata in. c. fina. alle. §. ſanè. ſuper verſi. cauſæ. in Nouel. & place
re videtur hic Collecta. videlicet, quòd reuocatio mandati
probetur per vnum teſtem cum iuramento partis. iuxta le-
cta & not. j. c. proxi. & vt eccleſia. benefi. c. vno. Et idem di-
cit de mandato procuratoris probando per no. Nouellæ. j.
eo. cùm pro cauſa. ibi dicam. ¶ Quintò not. quòd non præ-
ſtat &c. vt in regula non præſtat. j. de regulis iuris libro. vj.
4 ¶ † Sextò not. quòd ſententia nulla eſt executioni mandan
da antequā de eius nullitate agatur: de quo vide legiſ qd, &
notatur. j. de re iudi. vt Camp. in cle. ¶ Septimò not. quòd
ſublato principali tollitur acceſſorium de quo per Cyn. C.
5 de lui. pign. l. intelligere. ¶ † Octauo not. quòd poſſeſſor cū
titulo colorato: puta ſententiæ de cuius non iure poſteā cō
ſtat, condemnandus eſt in fructibus, nedum à tempore mo
tæ litis, vel exſtantibus, ſed ſimpliciter in perceptis. ſuper
quo vide quod notatur & legitur. j. de reſtitu. ſpolia. grauis.
vbi de hoc dicam. Et quod ſcripſi de offi. delega. cum cauſa.
in. iij. notabi. allegato. Et quod ſcripſit Henricus de hoc. j.
de iure patro. cum dilectus. in quarta diſtinctione & quod
dicam in princi. c. grauis. in prima quæſtione, & in pluribus
6 quæſtionibus ſequentibus. ¶ † Nonò notes ibi: *aliud canoni-
cum non obſiſtat*. de mente principis. in mandato partis exce-
ptiones legitimas præſeruari. de reſcrip. ex parte. Et peten-
tem reſtitutionem per obiectum canonicum poſſe repelli.
ſuper quo vide lecta & notata de reſtitu. ſpoliat. Item cum
7 quis. & c. in literis. ¶ † Decimò notes, ibi: *reſtitutione verò fa
cta*. &c. quòd cauſa proprietatis non eſt tangenda in cauſa
reſtitutionis ſed vſq; poſt reſtitutionem differenda pro quo
j. de ordi. cog. c. cum dilectus. & c. ſi ſuper. de cauſa poſſeſ. c.
8 paſtoralis. ¶ † Vndecimò notes, quòd poſſeſſor tenetur in
cauſa beneficiali probare ſuam inſtitutionem canonicam
de quo hic late in gloſ. fi. ¶ Et duodecimò notabis à cōtra-
rio ſenſu, quòd in cauſa reſtitutionis ſpoliatus petens re-
ſtitui, non habet neceſſe docere de titulo ſuo. Super quo vi
de quæ ſcripſi de filijs præsbiterorum. conſtitutus. ¶ Op-
ponitur ibi: *præſentibus*. quia non videtur hoc ſufficere, niſi
aduerſario notificetur: vt. ff. de procuratori. & de inſtitor. l.
ſed & ſi. § primo & ſecundo. & melius. j. eod. mandato. Nec
aliâs ſufficeret etiam publicè reuocare, per nota. Inno. de re
ſcriptis dicens ſecundum Collect. hic. Sol. ſupplet hic Inno.
etiam aduerſario fuiſſe notificatum. Sed hoc diuinare eſt.
dicit tamen, quòd antequā procurator conſtitutus agere in
cipiat, ſufficit reuocatio ſola etiam ſi illa non ſignificetur
iudici, vel aduerſario. Et not. ſecundum eam. j. eo. c. proxi-
mo. Et iſte eſſet clarus intellectus iſtius decre. ſi procederet.
Quem etiam tangit Bartolus. ff. eodē. l. ſi procuratorem. in
fi. Sed Inno. videtur aliter ſentire. j. ca. proximo vt ibi dicā
in oppoſitione ſecunda verſu, vel dic ſecundum eum. Dicā
in dicto. c. mandato in. iij. oppoſitione. ¶ Secundo contra
quartum notabile opponitur vt in. iij. glo. Et ſolue vt ibi: qa
huic concordat Inno. ſaluis ſuppletionibus quas infra dabo
ad illam. ¶ Tertiò opponitur: quia inductus in poſſeſſionē
authore prætore, non dicitur ſpoliator: nec dicitur ſpolia-
tus cui poſſeſſio per iudicem eſt ablata. ff. de acqui. poſ. l. iu-
ſtè. argu. C. vnde vi. l. ſi quis. à contrario. Solutio, dic ſecun-
dum Ber. hic in glo. quarta & Inno. illud verum, cum ſentē-
tia iudicis per quam aufertur poſſeſſio, non eſt: ſed hic nul-
la erat: quia cum non procuratore lata fuit. Quę nullitas de
duci poteſt replicando in iudicio reſtitutorio aduerſus ex-
ceptionem de dicta oppoſitione formatam: aut etiam agen
do principaliter ad declarationem nullitatis ipſius ſenten-
tię & poſſeſſionis inde ſequutę: quia ſententia pronunciata
nulla, irrita eſt poſſeſſio & quicquid ſequutum eſt ex illa.
arg. j. cap. proxi. & c. auditis. & . C. de legib. non dubium. Et
ſimilem petitionem habes. ſ. de maio. & obe. c. fi. ff. de ferijs
l. j. & ad hoc competit officium iudi. ¶ Vel aliter dic, ꝙ hoc
non dicit reſtitutionem petendam immediatè poſt ſenten
tiam primam, quæ hic ſupponitur eſſe nulla. Sed dicitur
hic, quòd poſt illam lata alia ſententia ſuper caſſatione pro
ceſſus, & dictæ ſententiæ primæ reſtituitur. illi poſſeſſio,
quam petit, ſi ei nihil de iure obſtat. ¶ Sed hæc ſolutio non
placet. Nam ſententia non præiudicat abſentibus. ff. de mi-
nori. l. etiam. § fina. licet ſententia contra eum lata fortè ſibi
præiudicet quo ad omnes: vt not. j. de fo. compe. poſtulaſti.
& de accuſa. qualiter. Sed hæc ratio non eſt vera: quia fuit
præſens, & habuit copiam ſe defendendi. vt. j. de accuſa. ſu-
per his. Inno. ¶ Et forte vult. primo dicere Inno. quòd ſen-
tentia caſſationis fuiſſet lata poſſeſſore abſente, ſibi non ob
eſſet, Ideò ab hoc poſſeſſio ſibi tunc auferri non deberet.
Sed quid dum poſſeſſore præſente, & copiam ſuæ defen-
ſiōis habente, ferretur pręiudicare ſibi etiam quoad omnes
& ideò poſſeſſio tunc ſine alio proceſſu ordinario ſibi au-
ferri poſſet. Et ſic fortè poſſet intelligi iſta decretalis. & eſ-
ſet notabilis intellectus. ¶ Sed fortè periculoſus eſt: quia &
ex alia cauſa poſſet forte habere ius, vel cauſam poſſeſſio-
nem retinendi. argumentum. j. de præben. licet Epiſcopus.
¶ Tene igitur primum intellectum Innocē. videlicet quòd
hic fuit actum poſſeſſorio reſtitutorio & aduerſus exce-
ptionem de ſententia & authoritate iudicis, replicatum de
nullitate ſententiæ & proceſſus ex defectu procuratorij. Et
iſte intellectus eſt ſine ſcrupulo. ¶ Quartò opponitur con-
tra. xj. notabile de. l. actor. C. de probatiō. & aliâs vt in glo.
fina. quam vide: quia ibi reperies duas primas ſolutiones,
quas Innocen. primo ponit: quas tamen ambas reprobat
gloſſa & bene, vt credo: quia prima diuinatiua & ſecunda
contra textum. Tertiam quam recitat Innocen. quòd age-
batur hic petitorio contra Archidiaconum poſſeſſorem:
reprobat hic Innocen. & reprobationem inſerit Bernard.
in dicta gloſſa finali. Nnam ex quo eſt in poſſeſſione Archi
diaconus, non remouebitur, niſi contra eum probatum fue
rit crimen. Aut quòd non ſit canonicè inſtitutus. de conceſ
ſione præbendæ. quia diuerſitatem. lvj. diſtinctio. ſatis. xvj.
quæſtione fina. inuentam. Nec enim titulum. &c. C. de peti.

hereditа.l.cogi. ¶ Quartam solutionem ponit Innocen. dicens, quòd hic cogitur idcirco probare: quia petebat suam institutionem ratam decerni: vt expresse in litera dicitur. ¶ Subdit tamen Innocen. notabile dictum, videlicet, quòd si quis probaret ad se pertinere collationem beneficij, & se esse in possessione: & alius illud beneficium possideret, bene deberet possidens probare se canonicè institutum per eum ad quem pertinet. argumen. xij. quæstio. prima, legum. ȷ̃. vt ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur. capitu. vt nostrum. nisi tacitè vilus fuisset consensisse in eum. ȷ̃. de his quæ fiunt à maiori parte capituli, capi. ex ore. ¶ Subdit tamen aliud etiam bene notabile dictum quòd & si consensit tacitè, vel expressè, potest tamen ille ad quem pertinet, si vult probare institutionem contra ius factam. argumen. ȷ̃. de præben. dilecto. aliâs dilectus. ita quòd secundum hoc ille consensus transferet onus probandi, sed non aufert. Hostien. de hoc remittit ad not. de simo. licet Hely. & nota ad not. de regu. iuris. c. primo libro. vj. vbi post Dy. ipsa ponit casum conuersum. scilicet, quando prouisus vult agere contra prouisorem. & ibi dicam. ¶ Hostien. tamen videtur plus placere, quòd de quadam prouisione processerunt hæc: vt supra reuocaretur Archidiaconus in probatione releuationis. & hîc grauaretur in iustificatione institutionis. Nouella more suo transit sicco pede, & nil eligit. ¶ Sed non placet vltimum dictum Hostien. quia non videtur bene dictum, quòd Papa hîc in onere probandi exonerare vel grauare voluit vnum in præiudicium alterius: nec in vno iudicio nec in altero. argumentum. C. vnde vi. l. meminerint. C. de iudic. vi. tol l. prima. in fine ¶ Quid ergo dicendum? certè ego puto, quòd iste sit verus intellectus huius decretalis videlicet, quòd fuit hîc primo actum in iudicio petitorio contra procuratorem reuocatum Archidiaconatum possessoris. Quod patet: quia cum possessor erat, vt hîc textus aperit, nec appareat, quòd alium spoliasset, in dubio dicere hoc oportet. argumento. C. de rei vendicat. l. fina. & quòd actor probauit plenè intentionem suam in petitorio, videlicet præbendam Lexouiensem ad se pertinere. & ideò fuit sibi adiudicatum: & possessio sibi data vt aperit hîc textus: quia aliâs hæc non fuissent facta, vel facta fieri non debuissent. vt dicta l. fina. & tamen præsumitur in dubio etiam ritè facta. de renuncia. in præsentia. vnde Papa hæc attendens atque considerans præsumptionem, contra dictum originalem actorem inde insurgentem: & quòd verisimile satis erat, quòd probationes primi repeterentur in secundo quoque dicto originali actore in isto vltimo iudicio sic plenè probante suam institutionem esse canonicam oportebat Archidiaconum ad præbendæ restitutionem finaliter condemnari: nisi suam institutionem probaret esse canonicã. insti. de exceptio. § primu. ff. de excep. l. secũda. & ff. de probatio. l. in exceptionibus. in prin. ideò mãdauit sub illa forma, quæ est in textu. ¶ Vel dic absque aliqua diuinatione, quòd cum istud rescriptum fuerit impetratum pro parte Archidiaconi & contra dictum actorem originarium, est verisimile, quòd de voluntate ipsius Archidiaconi volentis ad purgationem suæ bonæ famæ, & suam securitatem perpetuam canonizari suam institutionem, fuit in rescripto apposita talis forma. argumentũ. C. arbitriũ tute. l. finali. ibi neque enim sic homo simplex, &c. ¶ Sed pone, quòd talis Archidiaconus videns in progressu causæ vtriusque partis iura obscura etiam se de iure à parte alterius in petitione ratione suæ possessionis absoluendum: nunquid tunc omissa forma tali poterit petere se absolui? & puto quòd sic: quia clausula apposita in sui fauorem, non debet in læsionem ipsius retorqueri C. de legib. l. quod fauore. ¶ Sed contra videtur: quia qui de vno dicit, de contrario denegare videtur. ff. de iudicijs. si prætor. C. de procuratori. si maritus. ȷ̃. de præsump. nunc cum concordantijs ibi signatis. Sed respondeo quòd illud argumentum sicut & argumentum quod dicitur à contrario sensu, non tenet, vbi de opposito est dispositum expressè in iure: vt scripsi de electio. puto in prima quæstione, versu, venio ad secundum. ibi: respondeo, quòd argumentũ. &c. vnde vbicunque reperietur, quòd sensus contrarius esset contra legem, vel rationem legis, non habet locum argumentum à contrario sensu: vt scripsit Cyn. C. de Episcopis & clericis. l. conuenticulam. argumentum illius. l. licet in illo dicto finaliter non insistat. Malè etiam notatur hîc, quòd compellatur quis probare titulum suæ possessionis nisi dicas compelli solum causatiuè si vult, quòd pronuncietur suam institutionem esse canonicam ¶ Sed contra præmissa facit: quia interpretatio mandati non est extensibilis, sed restringibilis. de præben. ei cui. libro sextò. & de rescrip. susceptum. eodem libro. Modò hîc mandatur solùm canonizari sub certa forma: & nil mandatur de pronunciando super petitione aduersarij: vel de absoluendo ab illa. Solutio, dic eo ipso, quòd mandatur pronunciari super petitione vnius partis, videtur mãdari pronunciari super cõtraria petitione partis alterius: quia commissiones debent esse communes. de mutu. peti. prudentiam cum concordã. & saltem in modum reconuentionis est indubitatũ. C. quomodo & quando iudex. authen. & consequenter. Et si potest pronunciari pro illa parte super petitione sua, ergo & pro alia super absolutione ab illa. argumen. notat. Innocen. de officio delegati. c. cum contingat.

9 ¶ IVXTA præmissa quæritur de duobus. & primò qualiter quis tenetur probare suam institutionem canonicam in beneficio. Et in primis certum est de actore, qui beneficium curatum non possidet, & iudicio petitorio beneficium vendicat: quòd ad hoc tenetur, vt. l. actor. de quo dicam latius post Innocen. ȷ̃. de præscrip. aliud. Sed si ageret possessorio restitutorio tunc secus. de restitu. spolia. in literis. saluis, quæ scripsi. ȷ̃. de filijs præsbiterorũ. c. constitutus. ¶ Si verò est reus, & possidet, regulariter ad hoc non tenetur. vt. l. actor. & l. qui accusare. cum concordan. colligitur ex not. Compostel. s. de rescri. c. capitulũ sanctæ cruci. glo. quia quæstiones, sed hoc cui incumbit. & per glo. c. dist. contra morem. & Zenzel. in extraua. suscepti. dicam fortè aliquid in dicta regula prima. libro sexto. ¶ Fallit tamen in duobus casibus & primò si petit suam institutionem canonicam decerni. vt hîc Et ita not. Innocen. & Hostien. hîc, & infra de confir. vti. probat. C. de proba. l. matrem. secũdũ vnum intellectum. ¶ Secundò fallit vbi conuenitur per prælatum ex suo officio agentem, & hoc maximè, si possidet plura beneficia incompatibilia de iure communi. quod dic, vt plenè scripsi de officio ordinarij. c. ordinarij. libr. vj. ¶ Et idem etiam hoc cessante regulariter. argumen. secunda quæstione prima, legum, & de institut. ex frequentibus. cum not. per Innocen. Hostieu. & Nouellam hîc, & ibi & glossa in c. contra morem. & eo quod dicam in regula allegata, & compos. in glossa prædicta. Fallit tamen hoc vltimum dictum in duobus casibus. & primò, si prælatus fecit aliqd, per quod videtur eum in beneficio approbare: puta illum ad titulum illius beneficij ordinando: vt not. Innocen. de filijs præsbite. veniens. Quod dic tamen prout ibi examinatè scripsi vel procurationes ab eo recipiendo. argumento. ȷ̃. de præben. dilecto & quod scripsi quo ad hoc post Innocen. supra in proxima oppositione. ¶ Fallit secundò si possessio sua non est recens, sed antiqua. argumentum. ȷ̃. de frigi. c. primo. nam tũc propter difficultatẽ probationis, videtur standum iuramento possessoris, etiam propter culpam prælati tandiu tacentis. argumento dicti capituli primi. & C. de testamentis. l. hac consultissima. § sed cum humana. Not Hostien. de simonia. c. licet Hely & Innocen. de accusationibus c. super his. in fine magnæ glossæ & Innocentium, & Hostiensis de eo, qui furtim ordi. suscep. c. fina. & Hostié. de præsump. c. illud. licet Innocen ibi in casu quo beneficiatus esset actor, videatur Et idem in simili contra glossam c. contra morem. & Cardi. de sententia excommuni. si iudex. lib. o. vj.

libro.vj.& quæ dicatur antiqua vel recens est arbitrarium argumentum.ff.de iure deliberan.lib.j.in fi. de officio delegati de causis.semper tamen admittitur in casibus prædictis ordinarius volens probare contrarium videlicet institutionem non esse canonicam argumen.de pręben.dilecto Sed fortè aliquid de hoc plenius dicam in dicta regula prima.libro sextò.

¶ SECVNDO quæritur, pone ibi suam institutionem canonicam, quòd talis qui petit pronunciari suam institutionem esse canonicam, non potest probare eam esse canonicam: quid pronunciabit iudex? Dicit Innocen. quòd pronunciabit eam non esse canonicam, & eam non debere permanere ratam. ¶ Plus dicit, quòd si quis petat suam electionem confirmari, iudex poterit pronunciare electionē non esse confirmandam de iure videlicet secundum Hosti. si minus canonicam illam inuenerit, sed & tunc potest eam informare secundum eam. ¶ Plus dicit Innocen. quòd si ponamus, quòd iudex pronunciet non confirmandam, posteà confirmationem petere non poterit, obstante sibi exceptione rei iudicatæ: cum de eo iure inter easdem personas iudicatum sit. argumen.ff.de exceptione rei iudic.l.cum quæreretur.& l.seq. ¶ Sed dicit hoc verum, vbi generaliter sit petita fuit confirmatio nulla causa expressa: vt.C. de anna.excep.l.fin. sed si vnam causam expressisset, scilicet, quòd electus fuisset per eos, quorum erat electio, & fuisset sibi in hoc impositum silentium, poterit nihilominus ex alia causa petere, scilicet, quia ex Papæ collatione haberet, secundū eum. Cum enim officium iudicis sit personalis actio, quod in prædictis, locum habet, succumbens ex vna causa, nihilominus ex alia poterit agere: vt no.de offi.ordina.conquerente. Et idem dicit, si petatur sententia vel electio confirmari. Inducit Hostien.de excep.rei iudic l.eadem.&l. si iurauero primò respon.& § primo & ea quæ plenè de materia ista notari dicit, de libel.obla.c.fina.de offi. deleg.c. cum contingat § j.de offi.ordina.conquerente. vbi de hoc etiam per Innocen. facit de re iudi. Abbate libro sexto sed prædictum non videtur extremum congruum: cum collatio non confirmetur. Item ex duabus electionibus quis non potest etiam successiuè petere: cum ex electione alterius fiat præiudicium eligenti.de elect.vt quis duas.libro sextò secundū Nouellam. ¶ Sed vtraq; impugnatio est periculosa. Et primò prima de incongruitate exempli: quia licet collatio nō confirmetur confirmatione tali, sicut electio confirmatur, tamen confirmatione tali sicut sententia. ¶ Item, quia Innocen.non habet aspectum ad illud sed solùm ad hoc vtrū succumbens in causa electionis ordinariæ petens post ex collatione Papali, exceptione rei iudicatæ. Item secunda impugnatio de.c.vt quis duas. etiam est periculosa: quia fortè quod ibi dicitur in fine, fortè solùm referri debet ad tempus instantiæ primæ: vt quidam voluerunt, prout ibi tangit & sententia videtur parisiensis in glo.finali, & maximè, si tempore prosequutionis primæ electionis ignoraret errore factis, vel iuris saltem probabili, ius sibi cōpetere in prima.argumen.C.de inoff.testamen.l.contra.&.ff.ea.l.mater. de quo ibi dicam. ¶ Volo tamen te scire, quòd dominus Mar.de salua, tunc Pamp. Episcopus, ita me audiente, in cathedra distinguebat: quia aut quærimus de iure ad rem, & habet locùm dicta impugnatio, per dictum.c. vt quis duas. Aut de iure in re: & habet locùm dictum Innocē. per lecta & no.de concessi. præben. post electionem. quod intendo examinare in.c.post electionem. alleg. ¶ Solùm miror ego de primo dicto Innocē. quia aliud est non constare electionem esse canonicam aliud est constare eam non esse canonicam vt videtur. sed aduerte, quia fortè voluit Innocē. hāc quæstionem notabilem hic ponere videlicet, quòd eo ipso quòd petens pronunciari electionem suam esse canonicam ad hoc probandum terminum habens, hoc non probat: vel cōcludēdo probationi renunciat, eo ipso censetur, quadam iuris fictione, seu præsumptione constare illam non esse canonicam. Pro quo videtur esse optimus textus de offi.ordi. c.ordinarij.lib.vj.§ quòd si fortè. quod est notabile & menti tenendum. Et super hoc vide omnino quæ super his scripserim in.d.c.ordinarij. ¶ Vltimo quærit Innocen. nunqd vno agente, alius admittendus sit? & dicit, quòd de hoc
50 no.supra de elect.cum dilecti. ¶ † Sed & quęrit Hosti. quid si vnus de canonicis petens electionem confirmari, vel infirmari, succubuerit, & alius canonicus posteà veniēs idem petat nunquid sit audiendus? ¶ Et respondet, quòd si appellatum sit, & per appellationem ad sedem Apostolicam negotium deuolutum, & ibidem diffinitum, nullo modo, per lecta & notata de elect. statuimus.lib.vj. Et idem dicit, si sciuit causam agi, & tacuit, & non venit per lecta & notata de re iudi. quāuis. Nam exceptio rei iudi. competit contra omnes, qui rem in iudi. deducere potuerunt: vt.ff. de excep.rei iudi.l.iiij.& de iure do.l.cū qui § in popularibus. ¶ Supple glossas. *In glo.prima.* ibi: *literas.* respicit antiquam, vbi dicitur quòd illi dederat literas: vt in glo.seq. Et ibi: *in causis.* &.j.e. c.ij.lib.vj. ¶ In glo. *argu.quòd.* ibi *c. veniens.* & vtrobiq; de hoc in vltimis glossis. Et ibi: *potest dici.* secundum Lauren. Gof. dicit hoc habuisse: quia præmortuus clericus in alio indicio fuerat introductus. Et sic faciebat fidem in secundo. C.de testi.l.si Sed hoc videtur diuinatio & contra mentem textus. Et ibi, *præsumptio.* sed contra secundum Gof.& Hosti. videt enim. quòd vnus testis non inducit præsumptionem: vt.ff. de quęsti.l.maritus. Solutio, dic, quòd ibi non ideò reprobatur quæstio, quia vnus testis non induceret præsumptionē sed quia ancilla non fuit contra dominum interrogāda, nec torquēda. C.de quæsti.l.j. Imo quòd vnus testis præsumptionem inducat probatur secundum eos de succes.ab intesta.c. fin.versi. etiam licet. Et ibi: *& quia.* secundum Tan. & placet Hosti. qui dicit, quòd in hoc, quòd recipitur iuramentum. Archidiaconi fit sibi gratia. Et ideò hac compēsatione grauatur. in alio: vt dixi supra: Imo & fit gratia secundum Nouel. ne alter per subreptionem beneficium obtineat. arg. de elect.cum dilecti.de re iudi.cum clau. Item fortè super possessorio tantùm erat sententia lata: vnde propter min⁹ pręiudicium partis, facilius potuit hæc gratia fieri. argum.C.si de momen.posses. agatur.l. vnica. Vel fortè ordinarius hic agebat ex officio: ideò cogebatur docere de titulo per not. Archi.in.d.c.ordinarij. secundum Collec. Sed istę omnes diuinationes sunt: ideò dic, vt dixi supra in oppositione vltima. ¶ In glo.pe. quæ communiter in textu glossarū est vltima ibi: *excommunicatio.* idem not.xxiij.dist.in nomine domini in fi.& in Spec.de peti.& posses.§ fi.versi.xxj. Hosti. remittit ad summam de resti.spo.§ quando. sub § in casibus. & Nouel. ad ea, quæ scripsit post Inno.de ordi.cog.c.ij. super glos. penul.& de conces.præben.cum *nostris.* in glo. multùm ergo versu, si tamen. ¶ Et not. quòd hic, & in prædicto canone habes glossam, quòd exceptio excommunicationis repellit agentem interdicto restitutorio. De rupto verò impedimēto in causa spoliationis no.de rescrip.dilectus.v. Et ibi: *vel, quòd aliàs ratam habuit sententiam.* &c. quod potuisset etiam si appellasset, si appellationi post renunciasset, vel eam deseruisset.ff.rem rat.habe.l.in § falsus. ¶ In gl.vltima quæ inci. *sed quare.* ibi: *dicunt quidam.* si antiqui glossatores. Alan⁹.& ibi *sanctorum.* optimè.fa.de offi.ordi.c.iij.lib.vj. Et ibi ex *frequentibus.* &.j.de regu.iuris.c.j.ibi de hoc. Et ibi: *ius haberet.* vel nisi ita coram Papa conuenisset. Hosti.

SVMMARIVM.

1 *Presbiterum in ecclesiastica causa procuratorem constitui posse.*
2 *Præsumptionem pro literatis esse.*
3 *Iudicium cum procuratore reuocato habitum ipso iure nullum.*
4 *Exceptio, nō potes esse procurator quia Monachus: qualis sit? Et quid de clerico post litis contesta. nume. 6.*
5 *Exceptio excommunicationis post litem contestat. non aduersus procuratorem constitui possit.*
7 *Sententia pro actore si super reuocatione prioris sententia & processus feratur: quis effectus futurus sit?*

¶ CAP. IIII.

In nostra præsentia. Rescri-
ptũ im-
petratum à procuratore reuocato & de hoc
certificato non valet:nec processus,vel sentẽ
tia lata per ipsum. ¶ Et prima pars narrat fa
ctum:secunda definit,ibi:*Nos vero*.vtraq; posset subdiuidi,
sed omitto.¶ Expone literam.*ipsum*.reum imperitum.*decæ-
num*.actorem.*processerunt*.& malè, & tanquã fallarij postquã
sciebant mandatum reuocatum etiam cessat contrariũ.Ho
sti.*In eius*.scilicet, Episcopi.*Noluerunt*.fortè expresè denegã
do,vel ad vlteriora procedendo.Et vide quod dicam de ap
pel.ex parte.ij.super verbo neglecta . Nouella.*conuolauit*.iu-
sta fuit appellatio si talem exceptionẽ admittere noluerũt,
quæ etiam post sententiã posset opponi:vt.j̃.sequitur Phi.
& Gof.*Lite non contestata*.concor.j̃.de pur.can. cum dilectis.
de iudi.exhibita.Hosti.Nec ob.huic literæ supra,vt lite nõ
conte.quoniam.§.sunt & alij. quæ loquitur in contumace:
qno casu proceditur lite non contestata,remouendo & ma
lèTum,quia pendente appellatione legitima : tum quia li-
te non contesta. tum quia aliâs iuris ordine prætermisso.
Hostiẽ.vix.exponit Gof.i.nullo modo donec fuerit ꝓbatũ:
vt sequitur iuris pręsumptione suggerente contrarium per
iura,quæ allegat glo.sic ponitur.ff.ad velleia.l.tutor.&.l.vl-
tima.j.respon.Insti.de vsu & habi.circa prin.*Sed* contra.ff.
de iudi.l.vix certis.j̃.de cog.spũ.per cathecismum.*plenam fi
dem*.merito iudicibus derogantem.j̃. de testi.cum à nobis.
viuere *obijci*. vsq; ad quod tempus.vide in *Spec*.de sen.pro-
la.§.fi.versu,sed vsq;.& se.vbi tractatur,an procurator succe
dens domino posset hoc casu dicere iudicium nullum.
1 ¶ †Primò not.ibi : *præsbiteros*.Præsbiterum in ecclesiasti-
ca causa,vel ecclesiastico foro tractanda procuratorem con
stitui posse.Ad idem allegat.Ab.de postula.præla.c.j.de cen
sibus.sopitæ,vbi Abbates,qui debent esse præsbiteri de ęta
te & quali.j̃.c.j.procurabant causas.Ad idem de appel. con
stitutis:in prin.*Sed* dici posset Episcopum suum sibi coniũ
ctum.Fa.de rapt.debitum.xxx.q.iij.ita diligere ꝓpter quod
ipsius ꝓcuratorẽ.gerere potest.Et sic non ob.decret.vlti.su
pra.titu.j.Et facit quod dicam in.c.sopitæ.&.j̃. de re iudic.
cum .I. &.A. in prin. de religioso non minus , imò magis
prohibito dicit Boc.quòd licet prohibeatur postulare , nõ
tamen procurare:vel admittũtur,si non excipitur:vt de mi
2 lite dicitur.j̃.in glo.quando dicatur.¶ †Secundô no.ibi:*li-
terati*.pręsumitur pro literatis.de præsump.cum in iuuentu
te.*Sed* & pro honestis & prouidis præsumitur, vt sequitur.
3 j̃.de præsump.mandata.& de præben.nisi essent. ¶ †Ter-
tiò no.in fine ibi:*nullum*.qualiter iudicium cum reuocato ꝓ
curatore habitum,nullum est ipso iure.Quod intellige,ni-
si ratificetur à domino actore,vel reo:vt.C.e.l.licet.&.ff. de
iudic.l.licet.secundum Inno.Hosti. & Nouel. Quod tamen
intelligunt quidem verum tunc demum,cũ ratificatio ipsa
tendit ad præiudicium ratificantis , & fauorem aduersarij:
non autem dum tendit in fauorem eius,& pręiudicium ad
uersarij.*Sic* notarunt Pet.& Cyn.C.in quib.cau. in integrũ
restit. non est necessaria.l.si tutor. Quod dictum tamen nõ
placet mihi prout latè scripsi de offi.delega.prudentiam.in
princ. in.vj.q.Nec placebat domino Ioan.Nicoti,prout ipse
scripsit.ff.de iudi.l.licet.vbi vide.¶ Et caue etiam,quia licet
hîc dicat textus tale iudicium nullum. Et hoc intellige re-
spectu domini.Nã respectu procuratoris bene valet:vt no.
Inno.de appel.dilecto.quia aliter ratificari non posset,con-
tra iura prædicta.&.l.iij.§.falsa.ff.rem ra. habe.eorum , quæ
scripsi in materia ratihabitionis in.c.prudẽtiam alle. & No
uel.in mercur.super regulis rati.& ratum.lib.vj.¶ Et aduer
te etiam,quia scripsit hîc Gof.ꝙ non fuit hîc irritatus pro-
cessus cum reuocato procuratore habitus propter reuoca-
tionem,in qua distinguitur inter scientem & ignorantem.
sed quia non admiserunt rationabilem exceptionem & legi
timam appellationem.& quia processerunt lite nõ cõtesta.

¶ Primò opponitur de.c.fi.s̃.ti.j.*Sed* solue,vt scripsi in no-
tabi.j.Nec ob.iura loquentia de milite:quia vel loquitur in
seculari:vel intelligũtur exceptione opposita,quę hîc oppo
sita non fuit,secundũ Lignanũ.¶ *Secundò* opponitur de.l.
vna.C.de sati sdando.vt in.iiij.glos.cuius sol.ibi vide Accur.
verò in cõtrario dicit,ꝙ si iudex sciuit reuocationem : tunc
nulla est snĩa,cum eam tulerit in non legitimam personam.
Si verò aduersarius tm̃,tunc quia iudex nil de contingenti
bus omisit,tenet sententia:sed propter scientiam suam re-
pellitur ille à commodo sententiæ ope replicationis.Et istã
solutionẽ ibi approbat Iac.But.*Sed* Cy.ibi in.iij. oppositio
ne videtur sentire , ꝙ ante litem contestatam sufficit scien-
tia iudicis,vel aduersarij:sed post litem contestatam requi-
ritur causa.¶ *Sed* dicit Innocẽ.ꝙ hîc aduersarius sciebat:vt
in glo.vt no.s̃.c.proxi.vel dic secundum eum , ꝙ aduersario
nesciente potest reuocare,vbi misit literas aduersario ante
litem contestatam:vt.j̃.eo. mandato. vel dic secundum eũ,
ꝙ si fiat reuocatio etiam ante litem cõtestatam aduersario
nesciente,sed post sequatur litis contestatio,valet.argu.l. *si*
procuratorem.sed si non sequatur litiscontestatio.alia,quæ
fecit post reuocationem non valent:vt hîc, &.c. mandato.
Modo hîc non fuit litiscontestatio facta,vt.j̃.seq.Finaliter
tamen dicas quòd primum dictum magis sibi placet,videli
cet,ꝙ sciuit reuocationem aduersarius dicam de hoc in.d.c.
mandato.in tertia oppositione. ¶ Tertiò opponitur quia
exceptio procuratoria videtur esse dilatoria,& solùm ante
litis cõtestationẽ proponẽda.ar.ff.de procu.l.filiusfa.§.vete
rani.&.C.e.l.ita demũ.Solutionẽ vide in glo.quãdo dicatur.
4 & eam tene.¶ †Iuxta quam quęritur,vtrũ exceptio quę op
ponitur aduersus monachum datũ ꝓcuratorem,ꝙ non pos
sit esse ꝓcurator,quia monachus:sit peremptoria, vel dila-
toria.videlicet eo casu,quo dari non potest,videtur ꝙ sit di
latoria vt post litem contestatam opponi non possit,per di
ctum.§.veterani.*Sed* Hosti.hîc tenet cõtrariũ dicens eã per
emptoriam in monacho : quia mortuus reputatur & in iu-
dicium nil deducere poteris titu.psoxi.c.ij. Et remittit ad
no.de re iud.cũ.I.&.A.in prin. Et ego remitto ad no. in cle.
religiosus.e.ti.Et ad id,quod dicam.j̃.de iudi. intelleximus.
qõ.ij.§.tertio quid de monacho. versu , si autem monachus
ageret.vnde vt dicebat Ia.de bello visu ꝙ .§. veterani.alle.&
l.ita demũ.C.eo.loquuntur in milite.& sic in eo , qui ꝓpriã
causam tractare potest.C.eo.l.qui stipendia. quæ quasi pro
pria videtur facta,ex quo cõtestatus est litem.*Sed* monach⁹
& seruus etiam ꝓprio nomine,non potest mouere litem.ff.
de iudic.l. non idcirco.§.cum posteà. Ergo aliud in istis,quã
in milite.Et hoc hîc plus placet Nouellæ quã id quod scri-
psit de accusa.super his.in glo.dicit Inno.in fin. *Sed* caue,de
militib⁹ nostri tẽporis:qa licet cingant̃ ense,tñ nõ habet lo
cũ exceptio hodie in eis,scdm Guil.in *Spe*.de ꝓcu.§.j.versu.
Itẽ qd est miles.Et sex quæ sunt necessaria in veris militib⁹
no.ff.ex qb.cau.ma.l.pe.Et vide qd scripsit Nouel.post Ho-
5 sti.de sen.exc.cũ desideres.in prin.¶ †Scdò q̃ro circa hæc,
an exceptio excõi.s.ꝙ ꝓcurator. sit vel fuerit tpe mãdati ex
cõicat⁹,possit opponi post litẽ cõte.Gof.dicit hîc,ꝙ sic. ar.
de re iudi.ad ꝓbandũ.& idẽ Gul.in *Spe*.de excep.§.ij.versu,
idẽ quoq;.Quod fateor de excõicatiõe durãte:sed de illa, q̃
fuit tpe mãdati,à qua fuit absolut⁹:dũmodo ruptũ nõ fue-
rit ab eo tpe excõicationis impedimẽtũ,iuxta.ti.j.de rescri.
6 lib.vj.Ego dubito de quo dicã.j̃.e.c.fi.¶ †Tertiò quæro qd
de clerico,eo casu , quo nõ poterat dari ꝓcurator.& cũ iste
nõ sit mortu⁹ mũdo, sicut monach⁹,videt̃ per li.cõte. factus
dñs,sicut ali⁹.C.e.l.neq;.&.l.ꝓcuratorib⁹.&.j̃.eo.c.ij.lib.vj.
¶ *Sed* cõtra,qa priuilegio ẽt cũ iuramẽto renũciare nõ põt.
de fo.cõpet. si diligẽti.*Sic* & officio iudicis debet repelli.de
excep.exceptionẽ.¶ Verũ putat Hosti.ꝙ i eo exceptio post
li.cõte.nõ possit opponi per prima iura.¶ Nec obstãt con-
traria:qa nõ est priuilegiũ,sed inhibitio,& talis ꝙ si contra
fiat mero iure tenet:licet ipse ex hoc puniri debeat. Nec si
ex eo aliqd patit̃ sibi debeat per ecclesiã subueniri.j̃.ne cle-
rici,vel

rici.vel mona.c.ij.&.c.licet.Nec etiã facit quod scripsit Nouel.de simonia cum essent.Super quo vide Nouel.de rescri. sciscitatus.super glo.ij.¶ Quartò opponitur ad finẽ decretalis,quia videtur,ꝙ hic fuerunt testes recepti per Papã, & sentẽtia ista Papalis irritationis diffinitiuè lata cõtra partẽ absentem non vocatam,contra.l.ff.de re iudi.l.de vno. quæ sen.sine app.re.l.j.§.cũ ex edicto.ij.q.j.imprimis.ĩ.de testi.c. ij.item lite nõ cõtest.cõtra.ĩ.vt lite non contest.in rubro& nigro.¶ Ecce habes solutiones in vlti.glo. quas etiam recitat Inno.¶ Vel aliter secundũ Inno.ideò hîc recepti fuerũt testes parte absente,quia morosus erat accusator:vt dicitur in integra.Et sic perierat actio.ff.de accusa.l.diui.C.si accu. mort.fuer.l.iij.Tñ Papa ex officio suo ꝓcessit intermenda inquisitiõe, vel denũciatione.xxiiij.q.ij.ecce.ĩ.de collu.crimina.Et hac ratione tenet sententia absente altera parte lata.¶ Sed hæc solutio non placet Inno.quia his testes non recipiebantur super principali:sed super appellatione tantũ. ¶ Quid ergo dicendum?certè solutionem claram super sequẽti oppositione habebis,ideò accedamus ad illã.¶ Quintò igitur quæritur,& subtiliùs:ad habendum ꝓprium literæ intellectum,quia nemo sine actione, seu petitione experitur.ff. de nego.gest.l. si pupilli.§. videamus. nunquid isti Episcopo agenti ad irritationem dictæ sentẽtiæ semp hoc nulla actio,seu petitio cõpetere de iure poterat. Probo. nã si sic,tunc cõpeteret sibi contra iudices,vel ministros inquisitionis factæ per illos cõtra eum:hoc non:quia illorum nõ interest.ij.q.vj.hoc etiã.& de hoc.š.de transac. decæterò.in princi.ĩ.de appel.cũ speciali.in glo.argue prætereà, quia actio non competit,nisi contra obligatum : quia ex obligatione oritur actio.ff.de.ꝑcu.l.licet.§.ea obligatio.Sed nec iudices,nec minister prædictus sunt obligati huic Episcopo. igitur.¶ Nec obstat.si dicas iudices posse esse obligatos ex maleficio,vel quasi:quia per dolum,vel imperitiam iudicarunt.Nam si ageretur ex maleficio,nõ ageretur ad irritationem,vel roborationẽ sentẽtiæ,sed ad pœnam ab lege inflictam.C.de pœ.iud.qui ma.iudic.l.j.&.ij.& authẽ.ibi posita. Et eodem modo,si ex quasi maleficio ageretur , vt puniret inquãtùm iudici visum æquum esset:vt insti.de ob. quæ ex quasi ma.in prin.Prætereà,quia si hîc diceret,ꝙ iudices deberent defendere suas sentẽtias:iam fraudulẽti eo cõmento possent,ꝙ recta via non possunt.s.reuocare suas sententias. C sen.re.nõ po.l.j.¶ Quid dicẽdum?soluit Inno.d.petitionem istam dandam iudici ab Episcopo , & super ea iudicis officium implorãdũ:quo implorato iudex in tribus edictis solenniter facere debet citari omnes,qui ex infirmatiõe dictæ sentẽtię læduntur.ar.C.si vt ab hæredi.se absti.auth.oẽs. C.quomo.& quãdo iudex.authẽ.qui semel.ff. de adopt.l. nã etiã.Et si non ꝓponitur tale edictum sic solenniter,nõ præiudicat sentẽtia,quin agere possint,qui volũt : vt.d.§.itẽ cõ ex edicto.ff.de minorib.l etiam.§.si.&.l.in causæ.la.j.§. causa cognita &.š.de ma.& obed.c.si.Nec sufficit sciẽtia,nisi præcedat citatio modu prędicto facta ar.d.§. causa cognita.Licet sufficiat in casibus notatis de re iudi.c.quãuis. Imo etiã facto edicto solenni:vt.š.non præiudicat illud eis , ad quos non peruenit,nec peruenire debuit , quin ius suũ prosequi possint.arg.lxxxj.dist.ꝓposuisti.ĩ.qui ma.accu.pos.c.si.cum ibi no.per Nouel.super vlti.glo.Si autem facto edicto solẽni:vt.š.nullos comparuerit,qui velit defendere sententiam iudex nihilominus recipiet testes huiusmodi Episcopi , & sententiam feret.vt hîc.& si nullus cõparuerit ante sententiam,sed post cõpareant,vel etiam tunc , nõ auditur super reuocatione,quæ facta erat,nisi secũdum tenorem, qui no. š.eo.querelam.quãuis alij dicant eos nullatenus audiendos. Si verò aliqui compareãt,qui sententiam defendere velint, dabitur eis petitio,& fiet litiscõtestatio & procedet lis suo marte.& quilibet de se & pro se respondebit,saluo quod dicunt alij , quòd vnum constituent procuratorem ,qui pro omnibus aget. ff.de exercito.actio.l.j.§.si.&.l.seq.secundum Innocen.¶ Ex quibus apparet solutio præcedentis oppositionis;quia supplendum est,quòd hîc præcessit edictũ &c. & quòd nullus comparuit: vel si comparuit fuit processus actus legitimè contra illum.vel meliùs dicas,quòd hîc actũ fuit coram principe,cuius præsentia supplet omnẽ defectũ C.de testa.l.omnium.vel sta cum solutione Ber.quę verosimilior est,vel aliàs,vt in fine dicam.& in pe. suppletione vltimæ glo.¶ Circa materiam istam ad expeditionem gl. In-
7 nocẽ.incidenter de pluribus quæro. ¶ † Et primò quæro: pone fertur sententia pro actore super reuocatione prioris sententiæ & processus:quis erit effectus?dicit Innocẽ.quòd vbicunq; inuenietur aliquid esse factum occasione illi⁹ sententiæ,siue data possessione,secunda siue alio reuocabitur, & non solũ inquãtũ prodest,illis qui præsentes fuerunt ,vel esse debuerunt in iudicio.vt hîc,&.C.de legi.non dubium. š.c.proxi.vij.q.j.præsentium.& no.š.de fil. præsb. veniens. Sed etiam inquantũ prodest alijs.Nam ex quo sentẽtia pro te lata reuocata est ad petitionem cuiuscunq;:imò eius etiã qui de iure admitti non debet ex illa sententia,nihil petere potes,etiam ab illis ,qui in iudicio non fuerunt.arg.ad hoc. ff.de inoffi.testa.l.posthumus.§.j.Nam & tenet etiam sentẽtia inter eos,quorum non interest:vt.ff.fa.ercis con.l. cũ patarem.Et ad materiam vide.C.qui.res iudi.non no. per glo. & pleniùs per Cyn.¶ Secundo eandem materiã prosequẽdo,quæritur:ecce,patet ex dictis,quòd in iudicio præiudicet isti reo,contra quem lata est huiusmodi sentẽtia , etiam quo ad omnes lata sententia pro actore & contra eum:etiã præiudicaret alijs,si lata fuisset sententia pro reo, & contra actorem:videlicet confirmatoria primæ.Dicit Inno.quòd non.¶ Sed quæritur tunc,quæ est ratio diuersitatis. respondet Innoc.dicens,quòd ratio diuersitatis est,quia sententia facit ius inter partes.& iste fuit pars,contra quam lata fuit sententia.& ideò præiudicat sibi,quoad omnes:sed aliàs,nõ præiudicat,qui non fuerunt in iudicio,si sententia feratur pro eo,quia ipsi non fuerunt partes,secundum Inno.¶ Sed si bene attendas secundum Hosti.nec in primo,nec in secũdo casu fuerunt præsentes in iudicio: nec partem fecerunt, & sic quoad ipsos nulla est hæc ratio. ¶ Dicit ergo Hostiẽ. quòd hæc est ratio:quia illẽ,qui in iudicio fuit , non habet de quo queratur.potuit enim sicut& placuit ius suum prosequi.& ideò sibi præiudicatur quoad omnes , si succũbat: alij verò cum nec præsentes essent,non poterãt de iure suo agere,& ideò si obtineat is,qui præsens est,nõ debet eis pręiudicare.¶ Item secũdum eum est etiam hęc ratio in vtroque casu efficacissima: quia proniores sumus ad absoluẽdũ, quàm ad condemnandum.ff.de actio. & obligat. Arrianus. ¶ Sed si ponderes,quicquid dicat Hosti.ratio Inno. est multò melior:quia ex sententia non potest obtinens se iuuare, nisi.inquãtũ recipit authoritatem ex processu habito inter partes. igitur si infirmata est inter partes nullo modo amplius aduersus quoscunq; de illa poterit se iuuare.Et sic,qa facit ius simpliciter cõtra eum,reuocatoria facit ius etiam contra omnes:vt eadem sit ratio contrariorum.¶ Fortè tñ posset imaginari cum priuatio & habitus sint correlatiua: nec per consequens plus se extendat priuatio,quàm ipse habitus illis solis proderit reuocatoria sententia , quibus ipsa sentẽtia reuocata ante reuocationem obesse poterat:& per consequens illis solis in effectu,quibus sententia confirmatoria obesse posset.argu.xxxij.distin.hospitiolum.instit. de his,qui sunt sui vel alie.iur.in princ.ff.de condi.& demon.l. titio vsusfructus, alijs.ij. qui tangi non possunt , nec vna, nec alia sententia ꝓpriè pòt dici prodesse,vel obesse : vt de se patet.& hoc credo verius.¶ Tertiò quæritur quãtum ad hoc:pone,quòd dum est super reuocatione sententiæ iudicis officium implorandum,est aliquos reperire , quos principaliter tangat,seu quorum principaliter interest, vtputa: quia lata fuit contra illos huiusmodi sententia, de cuius reuocatiõe agitur:vel quia ex sententia illa facti fuerũt possessores rerum,quas etiam possidẽt de præsenti: aut quia aliàs de illis certum est,quòd ipsi ex reuocatione sententiæ præ-

iudicium paterentur:nunquid illi nominatim citandi sunt? dicit Innocē.quòd sic,si sunt in eadem prouincia. argu.ij.q. vij.hoc quippe.j.de eo,qui mit. in pos. si aduersarius. & de dolo & cōtumacia cum olim.& aliâs his cessantibus habet locum dicta citatio generalis:vt.j.de electio.quoniam libr. vj. ¶ Sed nunquid,dum citandi sunt specialiter aliqui, quorum specialiter interest,& citati sunt:nunquid est tunc necessaria dicta citatio generalis?dic,quòd non , vt .d.c. quoniam,Sed nō præiudicat aliâs non citatis,nisi sciuerint causam agi:sed tunc bene præiudicat eis,vt.d.c. quāuis. &.ff.de re iudi.l.sæpe.§.sed scientibus:etiam videtur notasse Innoc. de maio.& obe.c.fi.Et per hæc modifica & restringe , quod post Innocē.s.scripseram de huiusmodi citatione generali, & quod de ea scripsit etiam Innocen.in.d.c.quāuis.

¶ QVARTO quæritur,quātùm ad hoc,nunquid iudices,qui tulerunt sententiam,de cuius reuocatione agitur in processu huius reuocationis sunt vocandi:& dicit Inno. quòd non: quod intellige vbi actum est ordinarie : vt not. de transac.de cœterò. aliâs circa prin.Et hoc verum , nisi expedierit,vt testimonium ferant de his quę acta sunt coram eis.j.de arbi.non fine.argu.s.de elect.cum dilecti.§.nosverò j. de accusa. cum dilecti.§. fina.in versu, mandamus, vbi de hoc de quo etiam no.de ma.& obe.humilis.alle. sed vbi Iudex processit ex officio: vt in causa inquisitionis , sicut hîc fuit,bene vocabitur iudex,qui sententiam tulit,quando petitur eius sentētia reuocari:vt.j.de appel.cum speciali.§.penul.versi.nullus.Inno.de sentē.excom. venerabilis libro.vj. sed in alijs iudicibus,qui nec etiam vocari debent non habēt locum prædictæ citationes.ij.q.vj.statuendum.

¶ QVINTO quæritur circa hoc pone,quòd nō agit de reuocatione sententiæ:sed de electionis confirmatione, aut de matrimonio contrahendo,aut alijs similibus,vbi q. libet de populo admittitur,vel saltem multi : habēt locum prædictæ citationes dicit Inno.quòd sic.Allegat.j.qui ma. accusa.pos.cum in tua.in auth.quomo. opor.Episco.§.si qs. & de sanctis.Episc.§.si quis autem.

¶ SEXTO quæritur circa hoc nunquid habent locum prædictæ citationes quandocunq; petitur sententia reuocari. Aduerte,quia secundum Inno.in hoc est distinctio facienda.Nam quandoq; per viam simplicis quærelæ petitur cassari processus solum propter ordinem iudiciarium non seruatum propter defectum personæ agentis, vel defendentis:vel aliâs.& tunc habent locum prædictæ citationes.quādoq; petitur reuocari sententia,vel processus,vel sententia non per modum prædictum:sed quia post,& contra appellationem legitimam factus,aut sententia lata fuit: & tūc nō sunt necessariæ dictæ citationes:quia tunc terminus præfixus est à iudice,vel à iure pro peremptoria citatione. & qa hoc speciale est in causa appellationis,vt absente parte,procedatur.infra de appella.ca.sæpe.&capi.interposita. &.C.de tempori.appell.l.fi.§.illud.& hîc not.in vltima glo.vnde secūdum Inno.ista posset esse solutio oppositionis:quia hîc nūquam petebat iste Episcopus cassari processum propter iudiciarium ordinem non seruatum:sed quia facta erant post appellationem Inno.& si etiam hoc petijsset certè postquā erat appellatum hoc petijsset in vim appellationis quæ ita deuoluit nullitatem,sicut iniquitatem:cum nulla sit maior iniquitas quàm nullitas.vt not.Inno.de appel. dilecto alleg. Et ista est , vt puto , verior solutio quicquid dicat glossa. ¶ Vel dic secundum Inno.quòd nunquā dicitur hîc , quòd ambæ pn̄tes non fuerūt partes:Imo secundum Hosti.potiꝰ. habetur hîc contrarium ex mente istorum verborum,quādo dicit,plenam fidem.Hoc enim de iure non potuit esse, nisi partibus præsentibus,vel altera absente per contumaciam testes recepti essent:nisi & velis dicere, quòd speciale sit hoc casu propter periculum animarum.argu.in eo,quòd legitur & nota.de elect.cum nobis clerici.§.his,quæ.j.de appel.c.oblatæ.§.fi.vel quia processit Papa de plenitudine potestatis:vt legitur & nota.j.de accusa.ad petitionem secundum Hosti.Tene quod dixi.s.in versu,vnde secundum Innoc.& quod dicam in penultima suppletione vltimæ glos. ¶ Possem quærere ibi:præsbiteros quia hîc Episcopꝰ simul plures procuratores cōstitui:quomodo ageret,vel defenderet licet Inno.hîc in principio.super hoc posuerit vnā magnam glossam:quia tamen quasi omnia puncta illius glossæ hodie per ius nouum.c.si duo.j.eo.lib.vj.sunt decisa,totam illam glossam ex certa scientia de præsenti omitto, remittens de illa ad lecta & notata ac dicenda per me in .c.si duo.allegato in secunda quæstione , vbi illam summabo & verificabo. ¶ Supple glossas.In gloss.ij. ibi *l. vltima.* &.s.de offi.Archi.presb.c.fi.Gos.¶ In glo.*cum ex literis*.ibi:*fuisse procuratores*.quod de stillo fieri non permittitur : nisi sit in curia de procuratorio facta fides.Hosti.Et ibi:*super literis*.vide quod notatur eo.titu.significante.Et ibi:*de consequutiuis*. exponit Abb.di.i.de consequentibus partibus iudicij.¶ In gl. fimo.ibi:*c.proximo*.quod dic,vt ibi.Hosti. ¶ In gloss.vltima ibi:*sed credo*.hoc idem videt placere Inno.qui prolixius hoc pertractat:vt scripsi.s. in penul. & vltima oppositionibus. Et ibi:*ad papam*.quasi tunc statuerint terminum parti vtriq; ad comparendum coram Papa. Vel dic,quòd de hoc nō est nunc disceptandum,pro eo quod super hoc non fundatur decisio huius decretalis. Et quia cum de hoc quæstio non refertur,pręsumitur in dubio omnia solenniter acta per iudicem.etiam inferiorē à Papa.de renun.in præsentia. & fortius per Papam.arg.l.omnium:alleg. Et hęc solutio iudicio meo satis sufficiens est.Et hęc est quod voluit Innocen. dicere hic:dum dixit non constare, quòd ambę partes essent absentes,ac si diceret de hoc non esse hîc disceptandum: nec esse pręsumendum aliquid inordinatè factis , secundū Collect.Vel fortè,quia in absentia partis,reuocatur in eius absentia:quod est notabile secundum eum. facit quod not. glossa.ff. de euictio.l. minor. glossa secunda.Et in fine.idem Hostien.Pet.& Abb.

SVMMARIVM.

1 *Adulterij crimen in vtroq; foro agitari posse.*
2 *Accusantem in criminalibus præsentem esse oportere.*
3 *Procurator in quib.casibus in quibus possit? Et cum de crimine agitur etiam de ciuiliter,quæ necessariò inesse debeant libello? Item quid in obiectibus?*
4 *Vir,constante matrimonio,mulierem de adulterio accusare potest.*
5 *Actio mixta,cuius naturam sequi debeat?*
6 *Actio non semper criminalibus est,quod de crimine agatur.*
7 *Adulterij accusatio,quæ vtroque in foro agitari potest,an in vno mota ab alio libera sit?*
8 *Adulterij legalis hodie,quænam pœna sit?*
9 *Mulier virum de adulterio,qualiter accusare possit?*
10 *Maritus vxorem ad legalem pœnam de adulterio accusans,nun se inscribere teneatur?*
11 *Procurator quibus causis admittatur,aut non admittatur?*
12 *Procurator super crimine,qualiter interuenire queat?*
13 *Procurator ad publicum crimen prosequendum aut defendendum, cur non admittatur?*
14 *Procurator,si pro homicidio pœna pecuniaria per statutum imponatur,nun interuenire possit?Et quid in accusatione priuati delicti. nume.seq.*
16 *Crimina quænam publica,& quænam priuata dicantur?Et quàm variè publicum dicatur?Et quid si pœna publici delicti alterata,aut attenuata sit,an publicum esse desinat?nume.seq.Et quid si statuti huiusmodi accusatio ad certas personas restringatur? numero.18.*
19 *Iudicia capitalia,quænam dicantur?*
20 *Membri abscisio an sit capitalis?Et membri appellatione quid contineatur?*
21 *Exceptio,in crimine publico procurator non admittitur,qualis sit?*

Procurator

22 *Procurator in criminalibus quatenus admitti dicatur. Et an ad iurandum & de veritate respondendum necessariò adesse principalis debeat? nume.seq.*

24 *Procurator ad media criminalis causæ aut eius certum articulum, nun interuenire possit?*

25 *Prohibito quopiam, prohiberi & id quoque pro quo deuenitur ad illud. qualiter de iure procedas. & vide nu.seq.*

27 *Iudex appellat. ad causas criminales deputatus, nun de appellatione à sententia in criminali lata, qua ciuiliter ad pœnam pecuniariam fisco applicandam ageretur, non autem corporalem, cognoscere possit? Et quid si ageretur criminaliter.*

28 *Impetrans decretum cum potestate personaliter citandi, cuius virtute aduersarium personaliter citari fecerit: an teneatur personaliter quoque comparere, alioquin non comparens reus, contumax censeri nequeat.*

29 *Procurator in specie de qua hic, an sit admittendus.*

¶ *CAP. VIII.*

Væ fraternitatis. ¶ Casus. *Si* agit de adulterio coram iudice seculari ad pœnam legalem, non interuenit procurator: Secus si agatur coram iudice ecclesiastico ad separationem thori. Et in prima decisa consultatio: in secunda consultationis responsio, ibi: *consultationi*, & distinguit secunda duo membra, & secũdum membrum prosequitur ibi: *si verò*. Et pars huius. ĩ. vt litis non contesta. & de præben. & de spons. tuæ. ¶ Expone literam *accusans*. casus quibus repellitur accusans de adulterio, vide in Spec. de accusatore. §. j. versu. Item contra agentem. & ĩ. de adulterio intelleximus: in glo. pe. *Inscriptionis*: quantùm ad hoc, vt lucretur dotem, vel donationem propter nuptias, secundum quod dic, vt not. xxxij. q. j. publico. & quod ibi not. hic repetunt Io. Vincẽ. Phi. & Gof. Pet. & Abb. Sed cum Nouel. de hoc me expedio remittendo. *Velit*. quod potest, licet multo tempore tacuerit, de hoc. xxxiij. q. ij. admonere. in glo. ar. quòd. *Cohabitatione*, id est non teneatur ad cohabitationem. Nec ad thorum. Et in hoc casu non potest lite non contestata super principali procedi: vt lit. non contest. c. j. Hostien. *nomine*, scilicet adulterij. Innoc. *Sustineri potest*, aliàs sustineri non potest: & secundum varietatem literæ debet ante istam literam fieri punctus planus, vel suspensiuus, *si necessitas*, maximè. Et est simile de offic. de leg. pastoralis. de offic. or. quod sedem Hostien. *criminalibus*, quo
1 casu prohibet constitui procurator. ¶ † Primò not. qualiter de crimine adulterij cognosci potest in vtroq; foro. & qualiter de crimine agi potest ciuiliter. Et censetur agi criminaliter, cũ agitur ad pęnam legalẽ & qualiter tunc est locus inscriptioni ad pœnam talionis. & ideò nun potest in-
2 teruenire procurator. ¶ † Secundò nota. quòd accusantem de crimine oportet esse pręsentem, & principaliter accusare. Et sic nota non posse quem facere per alium, quod
3 potest facere per seipsum. ¶ † Tertiò not. in quibus casibus potest interuenire procurator, quia regulariter potest, præterquam cum de crimine criminaliter agitur ad pęnam legalem imponendam. ¶ Quartò nota. quòd quandocunq; agitur de crimine etiam ciuiliter, & ad indirectum sententiæ necessariæ sunt specificationes. l. libellorum. in libello, & fortiori ratione in articulis, qui de vsu causarum requirunt maiorem specificationem quam libellus pro eo, quod illos vsus causarum ad hunc finem induxerunt, vt libellum per capitula diuidant, & declarent. ¶ Quintò nota ea, quę in criminibus, & obiectibus specificari oportet scilicet nomina personarum, ac loca & tempora. Item & alia quæ compræhenduntur in lege ciuili. ff. de accu. l. libellorũ. ¶ Sexto nota. ibi: *ne intentionis sue*, &c. primo, quòd cum aliquid prohibetur, prohibitum videtur etiam omne id, per quod peruenitur ad illud. Secundò, quòd cum quid vna via prohibetur, altera via non debet admitti: quia enim agens ad thori separationẽ si se obligaret ad talionem obligaret se ad huiusmodi separationẽ. & quia ad nihil aliud tẽdit deficiendo in probatione, hoc obtineret ista via, quod
4 altera via sibi esset denegatum. ¶ † Septimò nota qualiter vir durante matrimonio potest accusare mulierẽ de
5 adulterio. ¶ † Octauò nota ibi: *sed quasi mixta*, argumentum, quòd mixta inter criminalem & ciuilem debet sequi naturam ciuilis. Et facit ad hoc quòd compellãtur testes in odiosa exceptione, de quo. ĩ. de testi. tam literis. §. quia verò. de accusa. super his. quod non credo. Vincen. Dicit Abbas quòd ad ciuilem accedit propter adiudicationem temporalem, vt dotis: & criminalem, quia imponitur pœna
6 priuationis thori. ¶ † Not. nota, quòd nõ semper est quęstio criminalis cum de crimine agitur: vt si agatur ad pœnam ciuilem, vel canonicam infligendam, vel in modum exceptionis: vt. c. semper his alleg.

¶ ISTA Decretalis est famosa, vnde circa eam hunc ordinem obseruabo. Primò expediam quædam literalia dicta scribentium magis propriè concernentia materiam istius decretalis. Secundò accedam ad quędam generalia per scribentes hic extracta & discussa. ¶ Tertiò expediam quædam extraordinaria dicta, de quibus per ante remiseram ad
7 hunc locum. ¶ † Vnde prosequendo primum articulum, primò quęro ibi: *à iudice seculari*. cum vt dixi supra, in vtroque foro possit fieri accusatio adulterij: nunquid per vnum tollatur reliquum: dicit Hostien. planum esse, quòd secundum legem antiquam fuit pœna capitalis: vt in prima glo. vnde probato crimine decapitabitur mulier, & non probato decapitabitur vir propter talionẽ. Etiam soluebat mors matrimonium. in authen. de nup. §. deinceps coll. iiij. Et ita videtur etiam per pœnam nouæ legis, de qua etiam in glo. Et ita infert, quòd per forum seculare in effectu tollitur ecclesiasticum. Et dicit etiam & econtra, quòd per ecclesiasticum forum videtur tolli seculare: ne de delicto vnius sæpius quæratur. ff. nautæ, caup. stabu. l. licet. Super quo vide quod scripsi post Hostien. de offic. ordi. c. j. super vlti. glo. in prima suppletione de hoc dicam. ĩ. de accusat. de his vbi Henricus tractat istam materiã videlicet qualiter de crimine alicuius pluries agi, seu quæri potest.

8 ¶ † SECVNDO quæritur, quia hodie pœna legalis in muliere non est pœna sanguinis, sicut ante sed solùm detrusio in monasterium: vt hic in prima glossa: quæritur, nunquid ad hanc pœnam potest etiam mulier coram ecclesiastico iudice accusari? Ioan. & Vinc. dicũt, quòd sic: sed Inn. dicit, quòd quãdo mulier est de foro, & interdicto ecclesię etiam coram iudice ecclesiastico accusetur: hanc pœnã intrusionis in monasteriũ poterit talis iudex ecclesiasticus imponere mulieri, & etiam viro, vel aliã quę sibi placuerit. Vel dic secundũ eum, quòd has causas criminales debent seculares iudices instituti à pręlatis audire. Subdit tamen quòd si mulier non sit in iurisdictione ecclesię non debet de adulterio coram ecclesiastico iudice cõueniri: sed debet petere alter cõiugum separationẽ matrimonij, hoc est thori, propter adulterium: vt lite nõ contest. c. j. Hosti. verò de decimis, nouum solũ hoc imponat videlicet in hoc quod dicit Inn. iudicẽ posse imponere pœnam scriptã, vel aliam quę placuerit. Nam ex quo certa pæna statuta est in iure, non cõmittitur simpliciter voluntati iudi. Allegat de offic. deleg. de causis super quo vide quod ibi scripsi in. xvj. quæstione. Et remittit Collec. ad collecta sua de consti. c. j. circa fi. Et vide quod ibi scripsi in. quæstione. j.

9 ¶ † TERTIO quæritur qualiter potest vxor virum de adulterio accusare. de quo. xxxij. j. c. apud misericord. § hoc in mulieribus. vbi dicitur expresse, quòd non. & c. publico. dicebat hic Abbas. quòd triplex est accusatio adulterij ad pœnitentiam: & ad hanc quilibet admittitur: vt. ĩ. de hæret. cũ ex iniuncto. ergo & vxor. Alia ad thori separationẽ, & lucri dotis, & donationis propter nuptias captionẽ. Et ad

hanc admittitur quilibet coniugum. ī. vt lite non contesta. c. j. Et per consequens vxor. Et est ratio, quia vir & vxor nō ad imparia iudicantur. xxxij. q. v. præcedit. ī. de diuor. gaudemus. Sed vir hoc potest, vt hîc. igitur & vxor. Sed quoad hoc non admittitur alius: vt. xxxij. q. j. si quis vxorem. Et q. j. præcepit. Quod dic, vt plenè notat Hostien. ī. de præsump. literis. & in Sūma titu. de diuor. § quot modis. in prin. & de adulter. § quis admittitur. & Gof. in Summa titu. qui ma. accu. po. § possunt. & tit. de adul. § sed hæc locum. circa med. & Inno. ī de adult. maritis. & Hēri. eo. ti. c. j. & Ab. qui ma. accu. pos. c. j. in princ. ¶ Tertia est ad pœnā legalem infligendam. & ad hanc, licet accuset vir coniugem, non tamen econtrario: vt not. in dicto § publico. ar. ff. ad leg. Iul. de adul. l. publico. ¶ Et est ratio secundum Vincē. Pet. sanx. & Nouel. hic: quare hoc casu in viro, & secus in muliere: quia magis præiudicaf viro ex adulterio vxoris ꝓpter prolem, quę pręsumeretur mariti. Et sic succederet sibi. &c. ff. de his, qui sunt sui, vel ali. iur. l. filium. quàm vxori ex adulterio viri, cuius filius adulterinus de alia muliere, nunquam præsumeretur esse vxoris: quia mater semper est certa: vt. ff. de in ius vo. l. quia mater. Et idem not. Hustien. in Summa tit. de adult. § j. Et de hoc vide quod notant Innoc. de adult. c. j. & Hostien. in c. maritis. eo. tit. alleg. Henricus. Facit, quia vir est caput mulieris. de desponsa. impu. duo sunt pueri. secundum Nouel. quæ tñ fatetur, quòd alij sunt contradicentes, quòd etiam mulier accusat virum: remittens ad no. sua de diuor. gaudemus. § j. super vltima glo. vide lecta & nota. in dicto § publico. & ea. causa. q. ij. si quis. & Spec. eo. titu. § j. circa princ. secundum Collect.

10 ¶ †QVARTO quæritur vtrum, quando maritus accusat vxorem de adulterio ad pœnam legalem, teneatur se inscribere. super quo Henricus. ī. de accusa. super his in dist. quam ibi format. § sexto. quādo maritus dicit, ꝙ non, per. l. quamuis. C. ad leg. Iul. de adult. licet fateatur alios esse in opinione contraria per istam decretalem. Sed ipse respondet ad hanc decretalem. dicēs quòd loquitur in casu, dum maritus accusat, tāquam extraneus secundum Hostien. hîc, & Gof. in Summa de adul. § in primis. ac Ioan. & Archid. ij. q. viij. in summa. Sed cum accusat iure mariti, non tenetur se inscribere. Et sic intelligif quod proxi. dixi secdm eos. Et idē tenet hic Collec. & Hosti. de accusa. super his. Per hoc enim non corrigitur. c. nullus. § item si maritus. alleg. licet Ioā. iij. q. iiij. § Item si maritus. ac Ber. & Hosti. de adul. c. iiij. & Hostien. in sum. de diuor. § quot modis. sub § ius autem. versu, tertio. & de adult. § qualiter. in princ. & § quæ sit pœna. versu, iure verò nouo. & Accurs. in dicta. l. quamuis, & in auth. vt lic. mat. & auiæ. § qa verò plurimas. & § causas. & Spec. tit. de accusatore. § vno. versu, ego dico, & Cyn. C. qui accu. nō po. l. qui crimen. circa princ. & Hostien. lib. viij. titu. de accusatore matrimonij propter fornicationem. articulo. j. versu sciendum. & articu. ij. versu, & not. dicant indistinctè, quòd debet se inscribere. Quod tamen Henricus, in dicto § sexto, dicit fortè verius per dicta iura. & per authen. vt nulli iudi. § adulterium. collat. ix. de quo plenè per Ioann. xxxij. q. j. d. § publico. Et hoc vltimum verius: quia hic est textus clarus & intellectus datus. quòd tanquā extraneus &c. & est diuinatorius, tum quia à regula non est sine expresso textu recedendū. Et tamen de contrario nullus expressus text. allegatur. Sed restat soluere d. § Item si maritus. sed dic, quòd corrigitur, vt ibi not. per Ioan. Collec. tamen dicit, ꝙ pœna talionis mariti non est detrusio in monasterium, sed patietur alias pœnas secundum Archid. xxxij. q. j. d. § publico.

11 ¶ †Primò articulo expedito secundum intrando, quæro quinto in quibus causis admittitur: & in quibus non admittitur procurator. & hîc primò expedio casus à materia huius. c. extrauagan. videlicet cum de crimine non agitur postmodum de crimine inquiremus. Circa primū ergo distingue quatuor casus: quia aut agitur de re pecuniaria. & priuata: aut de re vsui publico deputata: aut de fama: aut de muneribus, vel honoribus. ¶ Primò casu do tibi regulam quòd vbi agitur de re pecuniaria. & priuata, semp potest interuenire procurator. s. & ante litem contest. & post: vt. C. eo. l. ij. & l. nihil. ¶ Verificatur autem hæc regula in personis priuatis: sed in illustribus est hoc singulare: quia nedum possunt, imò necesse habent procuratorem constituere. vt C. eo. l. penul. & authen. ibi signata. ¶ Et dicitur Episcopus illustris secundū Hostiē. hîc. & ideò vult textus ꝙ procuratorem cōstituere teneaf. v. q. iij. quia Epi. Et hoc notat Io. ibi & in summa illius quæstionis. Idem tamen de sacerdote: vt ibi in foro videlicet seculari: secus tamen in ecclesiastico secundum Hostien. ī. de iura. cal. c. fi. ¶ Item fallit prædicta regula in alijs casibus tribus. Primus habetur. vt omnes tam ciuil. quam milit. l. j. seruus. C. de asser. tol. l. vna. Tertius. ff. de procura. l. Pomponius. ¶ Secundo casu videlicet cum agitur de re, actione, seu causa vsui publico dedicata. Et hîc distingue duo membra. Primū est ex parte rei: secundum ex parte actoris. Primo membro dic, quòd potest, vt. ff. de popu. ac. qui populari. Secundo dic contra. Et hoc verum, si actor non afficitur: priuato incommodo: tunc secus, vt. ff. eod. l. qui populari. Sed si afficitur priuato incōmodo, tunc secus: vt. ff. eo. l. mutus. § in popularibus. Et sic not. hic Hostien. & in Summa. eo. tit. § & in qua re. iuxta princ. & per alleg. ī. de iudi. c. j. lib. vj. ¶ Et procedūt ista in actiōe populari. vbi verò agif de priuilegio publico. Tunc ad defendēdum quilibet admittitur. Sed ad agendum syndicus tantū: vt. ff. quòd cuiusq; vniuersi. no. l. j. & ī. de syndico. c. vno. ¶ Tertio verò casu principali, videlicet, cū agitur de fama non admittitur procurator ex parte rei: nisi mādatum habeat speciale: vt. ff. eo. l. non solùm. in fi. & multominus ex parte actoris. ar. ī. de proba. ex literis. & ff. de pœnis. l. in seruorum. in fine. Sed cum speciali mandato vtroq; casu admittitur: vt in iuribus allegatis. ¶ Quarto casu principali, videlicet, cum agitur de muneribus, vel honoribus. & dic, ꝙ tunc potest procurator interuenire: vt. s. de ma. & obe. c. fi. de elec. c. dudum. ij. ī. eo. accedens. de dolo & contumacia. c. fi. Et per hanc distinctionem, & ea quæ dicam in quęstione sequenti potes plenè instrui in quibus causis procurator potest interuenire: & in quibus non. omnis enim modus cognitionis ad alterū istorum. iiij. reducitur: vt. ff. de var. & extraord. cog. l. cognitionū. secundum Hosti. hic. Et vide eum in Sum. eo. ti. § & in qua re. & quod not. Arch. in c. in criminalibus. v. q. iij. & plenius. xj. q. j. in Sum. & hic nihil addo: quia membra satis clara & certa mihi apparent.

12 ¶ †SEXTO eandem materiam prosequendo, quęro specialiter, qualiter super crimine pōt interuenire procurator, non obmittas hîc videre, & etiam interserere, quæ scripsit Io. And. in additionibus Spec. parte. j. tit. de procuratore. § ratione. igitur causę. additione, quę incip. per hoc videtur, ꝙ his interuenientibus cum pluribus additionibus sequentibus, & quę scripsi. ī. c. quę gnaliter. lib. vj. iij. q. ij. & remissionibus ibi datis. & quod scripsi post Paul. ī. eo. non pōt. ante finem notabiliū. Et quia agitur quandoq; de crimine criminaliter, quādoq; ciuiliter, quādoq; mixto modo: quādoq; per viam accusationis, & quādoq; per viā inquisitionis, vel denunciationis. De his omnib⁹ videamus: sed volo per aliū modum procedere, quā Hosti. & Henri. Et sequendo tamen in effectu eos pro maiori parte. primo excludo casus indubitabiles quorū prim⁹ est. quia vbi agif ciuiliter, vel mixto modo interuenit ꝓcurator vt hîc, & C. ad. l. Cor. de fal. l. vlt. & ī. de testi. c. testimoniū, sa. lecta & no. s. c. ꝓxi. ī de re iudicata. l. & A. Et scias, ꝙ de quolibet crimine potest agi ciuiliter: vt. l. vltima. proxi. alleg. & legitur & not. ī. de testi. c. fi. ¶ Secundus casus indubius est, dum proceditur super crimine, non per viam accusationis, sed per viam, inquisitionis, vel denunciationis licet causa inquisitionis possit dici criminalis. arg. ī de dolo & contu. c. veritatis. & de accus. inquisitionis. cū ibi not. p Ber. in. ij. glo. in fi. Et per Iun. in c. cū oporteat in glo. dic, ꝙ vbi in literis. in fi. & p Hosti. post eum

Certum

¶ Certum enim est, quòd hoc casu interuenerit procurator sicut & in illo non est necessaria litis contestat. & tunc potest ferri sententia contra absentem. j. vt.lit.non contest. quoniam.§.sunt & alij.&.ff.de suspect.tuto.l. impuberib⁹.§. item si quis.& ita ibi not. per Petrum de bella Pertica, & Gausfredum de Salins in fin. cum ibi notatis & quo ad denunciationem de testi.c.ex parte Adæ.de præsump.cum in iuuentute.§.licet igitur secundum Innocen.Et Hostien.ibi, & Bern.& Abb.s.c.proxi.& Spec.tit. de denunciatione:in princ.& Cardinalis. j.de re iudi.c.j.lib.vj.super verbo, criminalis.Et hoc verum ne dum agendo, sed etiam defendẽdo, secundum Innocen. de rescrip. ex parte Adæ &. j.qui filij sunt legi.causam quæ enim.in fin.& Spec titu.de defensor.in fine. ¶ Fallit tamen iste casus in causis homicidij & simoniæ & aliorum, quæ post peractam primam impediunt exequutionem ordinis suscepti & retentionem beneficij, in quibus est sicut in accusationis iudicio procedendum, vt. j.de accusa. inquisitionis.in princ. secundum Hostien.ibi. ¶ Tertius casus est indubius & etiam in causis criminalibus, capitalibus, in quibus etiam proceditur per viam accusationis quo ad allegandas causas absentiæ: quia certum est, quòd quantum ad hoc potest interuenire procurator.vt.v.q.iij.in criminalibus.&. c.reos.&.C. de accusa. l.reos.&. j.de accusa. veniens. &.ff. de procurator.l. seruum quoque.§.publicè.& de public.iudic.l.inter accusatorem.& l.penult.§.ad crimen.in fin.Et ita intelliguo iura allegata secundum Ioan.&. Archid in dicto. c.reos: & Ioan. & Vinc. in.c.alleg.veniens. & Bern.in dicto.c. veritatis. in glo.antepenult.& Hostien. ibi post eum.Et dicitur causa capitalis, quando poena libertatem, vel ciuitatem adimit, vel ordinum degradationem inducit, aut beneficij destitutionem.vt. j.de accusa.super his.ar.vt.ff.si quis cau.l.sed & si rei capitalis de bo.po.l.edict.de publ. iudi.l.ij.de poenis.l.ij.de accusa.c.qualiter.ij.Et allegatur generaliter, quando est tale crimen, quod requirit maiorem poenam relegationis, secundum.H.hîc.& de tali intelligo hîc. ¶ Quartus casus indubius est, etiam quo ad allegandas causas causæ in causa capitali, & via accusationis dummodo sint tales causæ, quæ colligantur ex actis in eadem causa habitis. certum enim est, quòd tunc potest interuenire procurator, quia sine mandato quicunque eas allegare posset, vt not. plenè Innocen.in.c.veniens. allegato.vbi vide Bern. in prima glo. quàm recepit à Ioan.ij.quæstio.vj.c. quando in glo. vltima: ¶ Quintus casus indubius est in causa criminali collegij, vel vniuersitatis, quia tunc certum est, quòd interuenit & admittitur procurator, vt.C.de re mili.l.tam collatores.lib. xij.Et hoc tenet Specu. rubrica de procuratoribus.§.j.versu.xiiij.Et est ratio impossibilitas aliter faciendi. ¶ Sextus casus indubius est in causis fœminarum religiosarum, in quibus indubiè interuenit procurator. j.de iudic mulieres. §.cæterùm. lib.vj.quod dic, vt ibi per Archi. ¶ Septimus casus indubius secundum aliquos est quoad certum articulum causæ: quia tunc certum est, quòd potest interuenire procurator, vt not. Innocen. j.de testi. ex parte Adæ. alleg.in glo.ij.& Accursius in dicto.§.ad crimen.Concordãt nota. Bern.in dicto.c.veniens:glo.j.& Vinc.pla. Hostien.& Nouel.ac Innoc.in.c.præcedenti. Vnde dicit Spec. hoc tit.§. j.versu, & præcedens. & seq.quòd quanuis in criminalibus quando criminaliter agitur, non admittatur procurator. quantum ad causam principalem agendam, vel defendendam: vt in superioribus iuribus: tamen ad excusandum,& excipiendum admittitur: vt ibi, &. j.de dolo & contu.audiendæ.vt.C.de iniur.l.fi.Quod verũ intellige quo ad hunc finem, seu effectum:vt sentẽtia feratur in personam ipsius procuratoris: cum sententia non tendit, nisi ad declarationem criminis & poenæ impositionis. Et ita loquitur.l.fi.C. de iniur.in fin. Et sic videtur ibi notari per Cyn.in.ij. oppositione.Sed quoad finem defendendi reum ex actis, contrarium crederem, per id quod scripsi.s.in.iiij. casu in dubio.& arg. C.de adult.l. quanuis allegat. Et hoc teneas licet Spec.rubr.de procura.§.j. versu, sed nunquid media causæ quantum ad media causæ teneat contrariũ.Casu verò quo tenetur de fuga rei prouideatur, vt not. Hostien. de accusa. inquisitionis Bartolus tamen in dicto.§. crimen super hoc dicit sic, quòd si est in carceribus,& tunc potest constituere procuratorem: ad omnem articulum præterquam ad sententiam. Si non est in carceribus, tunc dicit, ꝙ non potest constituere procuratorem etiam ad vnum articulum, per regulam.quia ex quo remouetur genus,& quælibet eius species: vt.l.ij.in.fi.ff.de suis & leg.hæredi.Nam.§.ad crimen loquitur indistinctè. Sed dicta probatio modicũ valet: quia articulus causæ non se habet ad causam, sicut species ad genus. tamen fortè posset dici, quoad articulum causæ discussionem requirentem, hoc fieri nõ posset, aliâs bene: per ea, quæ legũtur & notan.Cle.vna,de offi.deleg.& de rescrip. c.statutum.§.j.super verbo, causæ.lib.vj. Super quo tamen vide Cyn.C.de accusa.l.ij.in secunda opposione vbi de hoc aliqualiter plenius dicam. j.in.xv.quæstio. ¶ Octauus casus indubius est, in quo tamen certum est procuratorẽ non posse constitui, videlicet alijs dictis.vij.casibus indubitabilibus cessantibus in causa criminali capitali, seu poenam relegatione maiorem requirente, in qua proceditur in modum accusationis, quo ad totam causam agendã, vel defendẽdã & ita procedit dictus.§.ad crimen. ¶ Nonus casus est, quãdo principalis iam est præsens in vinculis: quia tunc ad allegandum causas causæ admittitur procurator. Et hunc casum notat Bar.in.§.ad crimen. ¶ Decimus casus est, dum est tale crimen, super quo non imponitur poena relegationis neq; maior sed minor relegatiõe per.l.j.§.sed & si ea causa.ff.an per alium causæ app.à cõtrario sensu.Procedit enim argumentum istud.& sensus prædictus secundum vtrunq; intellectum dicti versus, videlicet siue inclusiuè, siue exclusiuè, ibi recipiatur dictio vsq;.Et quæ sint poenæ minores relegatione tangit Nouel. j.de accusa.veniens.sup prima glo. & ibi dicam.Accedamus nunc, videlicet cum causa non est capitalis: vt quia inducit solùm poenam relegationis vel suspensionis ab ordine: aut amotionis ab administratione, nõ tamen à beneficio propter lecta & notata in dicto.c. super his.videlicet iã obtento, licet secus in obtinẽdo: vt ibi.Aut fortè minorem: & ab isto casu exclude.vij.primos casus, super proxi.alleg.à causa capitali exclusos fortiori ratione. Et restringe dubiũ ad similem casum, sicut fuit casus octauus indubius supra proximus. Et tunc quæramus.vij. de dubio isto quid dicendum. Ecce opinio cõmunis quam seruat vsus causarũ, maximè in Italia, vt scripsit Cyn. C.de accu.l.reos habet ꝙ tunc procurator admittitur, sic intellige.ff.de accusa.l.qua.ff.an per alium caus.app.exerc. possint.l.j. & de poenis.l.absentem.§.aduersus. & de procurato.l.non solùm.§.fi. Et ita posses intelligere dictum.§.publ.& dictam.l.reos. Et hanc sequuntur glo.Odofredus.Iac. de Arena. & Dy.Iac.de Butrig.⁹ Ray.& Oldr.Hosti. Nouel. & Henricus hîc, & alij Doctores ior.cau.recẽtiores, de iudi.c.j.lib.vj.& Innoc. j. de accus.c. licet.in prima & secunda glo. Et hanc partẽ aliâs probabam sic:quia casibus, quibus põt damnari absens, potest interuenire procurator vt.§.publicè.allegato, quia si ibi admittitur procurator ad alleg.causas absentiæ, secundum Doct.ne puniatur de contumacia absens. ergo si potest puniri fortius admittetur procurator ad defensionem eius, ne de crimine puniatur quod ibi videtur aperte dum dicit sic: *Publicè vtile est absentem à quibuscunque defendi. Nam & in capitalibus iudicijs defensio datur vbicunque itaque absens quis damnari potest: ibi quenuis verba pro eo facientem. & innocentiam excusantem audiri æquum est, & ordinarium admittere quod ex rescripto Imperatoris nostri apparet.* Modò in criminibus pub. poena non excedit legationẽ potest absens dãnari: vt.ff.de poenis.l absentẽ.ij.respõ. ¶ Verum alia singularis opinio Ia. de Ra.& Pet.de bella pertic.notata per Cyn. C.de iniur.l.fi. alleg.&.C. de accusa.l.ij.&.iij. habet, quòd non est distin-

ctio facienda inter pœnas infra, vel supra relegationem Sed dicuot simpliciter, quòd ad publicum crimen prosequendum, defendendum non admittitur procurator per dictam.l.fina.C.de iniur. Nam inquibusdam personis, puta illustribus, est speciale quòd in actione iniuriarum criminaliter intentata, in qua tamen imponitur pœna relegationis: vt.ff.de iniurijs.l.fin.possint constituere procuratorem ad omnem actum iudicij præterquam ad sententiam: vt.C.de de iniur.l.fina. allegata. ergo in contrarium erit ius commune: vt.ff. ad municipa.l.j.in fin. Et hanc sequitur Bartol.de saxoferrato in § publicè vbi per eum plenè de hoc, & Ioan. Nicoti Aurelianeñ Episcopus in.l.fin.C. de iniurijs allegata. licet ipse contrarium tenuisset. C.de accusationibus.l. reos alleg. Et eandem opinionem Iacob. & Petrus sequûtur Iacobus de Bello visu, vt recitat Nouellam ỹ.de accusatio. veniens. super prima glossa vbi de hoc per Bernar. ac etiam Martinus Syliman. vt recitat Cynns in dicta.l. reos. Et pro hac opinione facit, quod dictus § ad crimen loquitur indistinctè. facit etiam pro hac parte dicta.l. j.ff.an per alium causæ appellatio. sumendo ibi dictionem vsque, inclusiuè, prout sumi oportet vt videtur, quia aliàs nugatoria esset litera. Item facit.l.ij.C.eod. à contrario in eo, quod ibi loquitur de pecuniaria causa, &c. igitur in alia non pecuniaria, sicut est quælibet criminalis non interuenit procurator. Et ad § publicè respondetur, quod loquitur totus iste § in eo, qui venit ad allegandas causas absentiæ. ¶ Sed & aliter nititur Ioannes Nicoti in.l. fina.C.de iniur.allegata. respondere ad dictum § publicè. dicens, quòd crimen de quo damnatur absens citra relegationem in dicta.l. absentem, secundo responso, erat crimen contumaciç notum iudici, vt iudici. ¶ Sed hanc responsionem aliàs impugnaui, dicendo quia de hoc crimine contumaciæ non plus quàm de quolibet alio crimine potest constare contra absentẽ: nunquid enim prætensus contumax potest habere legitimas defensiones & excusationes aduersus huiusmodi prætensæ contumaciæ crimen, sicut aduersus quodlibet aliud crimeo, & aduersus probationes illius, sicut alterius, quas posset allegare, si præsens esset. ¶ Verum Bartolus in § publicè. alleg. aliter nititur ad illum § respondere. dicẽs quòd ipse intelligit illum § aliter quàm glo. vel etiam Iacob. de Rauenna. Dicit enim quòd ibi non loquitur io procuratorem, sed in defensore sine mandato, ¶ Et dicit quòd loquitur in omni genere causarum de mũdo, siue sit pecuniaria, siue capitalis, siue contineat pœnam relegationis siue aliam. Dicit enim ibi textus generaliter quòd vbicunque absens potest quis damnari, &c. Dicit enim Bartolus quòd etiam in crimine capitali quandoque absens damnari potest: puta saltem in tribus casibus. Vnus est.ff.ad leg. Cornel. de sicar. ar.l. lege Cornelia. versu, & qui hoc crimeo tenetur. Alius est. C.de pœnis.l. ne diu apparitorum. Tertius est in quadam extrauaganti constitutione. Henrici Imperatoris, quam fecit Pisis, quæ incipit, ad reprimendum. in qua statuit, quòd in crimine lęsæ maiestatis absens possit damoari, quàm ipse Bartolus multum solenoiter glossauit, & tamen non propter hoc: dicens, quòd tunc in tali crimine posset interuenire procurator cum exigat pœnam relegatione multò maiorẽ. Ergo malè recipis ex dicto § publicè hanc maximam, quòd vbicunque damnari potest absens, potest interuenire procurator. Oportet ergo fateri secundum eum, quòd intelligatur de defensore, qui sine mandato admittitur pro absente, qni damnari potest io quocũque crimine damnari possit absens ad allegandum, & ostendendum de innocentia absentis ne damnetur. Et apparet hoc dum dicit: *à quibuscunque*: quasi dicat non curo cum mandato, vel sine: masculus, fœmina: seruus, vel liber: coniuncta persona, vel nõ. Et hanc lecturam probat sic Bartolus primò, quia nemine hoc faciente potest, Et debet iudex hoc facere ex officio suo: vt.l. ampliorem § penult. C.de appel. licet glo. dicat ibi speciale in causa appellationis quod non est verum sed est spetiale ibi: quia fertur sententia in causa appellationis parte absente: vt ibi not. & authent. qui semel. quomodo & quando iudex. Si enim potest hoc facere, multò fortius quilibet veniens: vt scripsit Inno. & accusa. veniens. Et hoc etiam scripsit Bar. in dicto § ad crimen. & plenius hoc prosequitur. ff. de dam. infec.l.iiij. § hoc autem iudicum. in repetitione sua, & pręsertim in.iiij. quæstione. ¶ Sed contra videtur enim hîc contrarietas, videlicet quòd non posse interuenire procurator. vbi imponitur pœna relegationis. & quenlibet nihilominus interuenire posse. respondet Bartol. quòd nulla est hîc contrarietas: quia quilibet potest interuenire ad allegandas causas absentiæ non vt procurator qui prodest & nocet: sed tanquam quilibet ad iudicẽ informandum. & istam opinionem etiam sequitur Bartol. in dicto § ad crimen, licet fateatur cõmunem opinionem tenendam in iudicijs. & quòd secundũ eam iudicaret: quia minimè mutanda sunt. &c. ff. de legib. minimè. ¶ Illam tamen opinionem singularem restringit Bartolus ad casum, cum imponitur pœna corporalis, seu corporis afflictiua, licet solùm relegationis similis aut minor: vt ictus fustium. Secus enim si imponeretur pecuniaria: vt.C.eo.l.ij. Et fuit dictum Gul. de cug. in dicto § publicè. ¶ Verumetiam cum imponenda venit pœna pecuniaria, iudices communiter nolunt admittere procuratorem, dicunt enim volumus, ꝙ veniat principalis: quia meliùs nouit veritatem: vt.C.eo.l. penult. Quale ergo remedium contra hoc dabat Iac. de Butrigario, hoc remedium quòd fiat instrumentum, de hoc, quomodo principalis informauit procuratorem, de veritate: nunquid hoc sufficit? dicit Bar. quòd non: quia veritas inuenitur ex aspectu vt.l. de minore § tormẽta.ff. de quæsti. ¶ Ad.l. reos. respõdet Barto. dicẽs ꝙ loquitur de illo, qui venit ad allegandas causas absentiæ etiam secundum glossam, Ad.l. inter accusatorẽ.ff.de pub. iudi. eodem modo etiam respondet ad.l. Lucius. ff.de appel. & ad.l. si cuinsclam. C.de accusa. & l. seruus. & l. sciendum. ff.de publi. iudi. respondet Bartol. quòd in illis admittitur dominus pro suo interesse, & pater eadem ratione pro filio, & Abbas pro monacho. ar.ff.de libe. ho. exhi.l.j. Hinc est quòd si statutum habet, quòd declinans iurisdictionem potestatis, vel capitanei possit impunè offendi pro clerico inquisito consultè declinabit Episcopus: & pro monacho Abbas: & pro filio pater, vt pœna vitetur secundum eum. Vel aliter dicit illas loqui secundum consuetudinem, quæ habet seruos accusatos poni in vinculis, & in vinculis causam agere: vt.ff. de custodia reorum.l.ij. Modò pro tali admittitur procurator tunc enim non est iudicium delusorium & nedum per aliũ sed etiam per se defendit causam. Et sic cessant rationes § ad crimen. Vide tamẽ omnino Butrigar. C. ad leg. Iul. de adul. l. quamuis indubitati. ¶ Quid dicendum breuiter ego aliàs elegi tenere opinionem cõmunem, etiam tanquam de iure veriorem. ¶ Et primò probabã eam sic: quia quandocunq; potest quis absens damnari, admittitur etiam defensor sine mandato ad allegandum, oedum causas absentiæ, sed etiam causas innocentiæ. & ita causæ. Igitur & procurator admittendus. Primam concedit Bartol. & de ea reputant ipse & Iac. de Butrigario casum in § publicè. per text. illius § ibi, cum dicit, Et *innocentiã excusantem*. Non enim dicit absentiam excusantem. Sed dicit innocentiam excusantem. patet consequẽtia: quia in casibus in quibus admittititur defensor: admittitur fortiori procurator etiam in criminibus. Et patet in.l. reos. & in.l. seruus. allegatis loquitur enim prima saltem in allegante causas absentiæ, & secunda etiam in allegante causas causæ, in quibus tamen interuenit procurator in causa criminali, sicut & defensor. Sed fateor quòd.l. seruus literaliter non loquitur de procuratore serui, sed Domini. Et probo dictam consequentiam per rationem: quia facilius admittitur quis pro alio cum speciali mandato eius, quàm sine mandato

dato aliquo: cum regulariter quis cum mandato, & regulariter nullus sine mandato pro alio in iudicio admittatur: vt supra.c. proximo, cum infinitis similibus. Igitur si sine mandato admittitur defensor, fortiori ratione procuratoribus cum speciali mandato. per regulam si id quod minus videtur inesse, &c. supra de elect. cum in cunctis. in princip. ¶ Secundò hoc probo: quia iustius & naturalius est, quòd de voluntate mea geratur negocium meum, quàm sine ea: vt.C. mandato. l. in re mandata. Item, quia iustius & æquius est, quòd æqualitas inter partes seruetur in iudicijs, quàm quòd non seruetur. de mutu. peti.c. prudentiam.C. de fruct.& lit.exp.l.terminato. Et tamen si procurator interuenit seruatur æqualitas inter partes: quia sicut poterit vtrique parti nocere, & econtrario: quod cessaret in defensore secundum intellectum Bartoli. Præterea pro vinculato interuenit procurator etiam secundum Bartolum. & tamen illi nocere potest. & adhuc declarabo in sequenti quæstione. ¶ Nunquid hoc supposito fatentur omnes in aliquibus criminibus publicis posse damnari absentem per.l.absentem.secundo responso. ff.de poenis.& dixi supra. igitur &c.Et pro hoc facit, quòd scripsit Cynus.C.de accusationibus.l. reos.in.iij. quæstione Dynus consuluisse in quæstione de facto, quòd si ex statuto in capitalibus causis supra relegationem condemnatur absens,potest interuenire procurator etiam ad allegandas causas causæ per rationem præcedentem,quia vbi potest damnari absens, vt supra per.§. publicè.l.inter accusatorem.ff.de publicis iudicijs. etiam sunt duo necessaria secundum eum, scilicet quòd causa sit capitalis supra relegationem, & quòd absens non possit definitiuè damnari. Et hoc tenet Iacobus de Arena.in dicta.l.inter accusatorem. ¶ Ad.§.publicè.cum glossa sua, quæ habet, & intelligitur de eo, qui venit ad allegandas causas absentiæ. Dic glossam veram non esse: quia imò intelligitur de allegante causas innocentiæ secundum Butrig.& Bartol.vt dixi.ff. Ad.l.j.ff. an per alium causæ appellationis exerceri possint. Soluunt Iaco.de Arena,& Oldradus quod ibi nulla est superfluitas:quia ibi in fine, versu, si autem. verbum capitalis debet sumi strictè pro decapitatione naturali, id est pro causa criminis, cuius poena est mors. Et verius, *sed & si eo*: accipitur pro alijs capitalibus quæ continent damnationem in metallum, vel deportationem.Et pro primo facit.C.de transac.l.transigere.& ꝭ. de rescrip.c.susceptum.lib.vj.Et facit, quia generalitas & obscuritas illius textus debet sic intelligi & exponi, quòd concordet cum alijs iuribus, videlicet cum.§ publice.&.l. absentem.simul iunctis. & cum ratione naturali. ar.ꝭ.de elec cum expeditat.¶ Ad.§.ad crimen.dic,quòd licet loquatur indistinctè, distinguitur per alias leges,quòd benelicet.Vel dic, quòd dicta lex ponit regulam, & dicta alia iura ponunt casum exceptum à regula, videlicet, dum absens de crimine damnari potest.Quod etiã licet:vt not.glo. ff.de public. in rem act.l.de pcio.in fi. Et quòd sit bona ista solutio patet: quia de mente illius literæ apparet. & hoc innuit finis illius.§. saltem à contrariu, quòd in crimine publico non admittantur defensiones innocentiæ: sed solùm excusationes absentiæ: non ad absolutionem, sed ad dilationem. Quod tamen esset contra.§.publicè.nisi distingueretur etiam secundum opinionem Bartoli, vt patet ex his, quæ dixi supra. ¶ Ad.l.ij.C.de procurato.dico quòd cessat argumentum à contrario sensu, quia contrarium est in iure dispositum per expressum: vt scripsi de elec. publicato.ar.C.de Episc.& cleri. conuenticulam.& quod ibi not. per Cyn. ¶ Ad.l.fi.C.de iniur.&.l.fi.ff.de iniur.simul coniunctas, respondet Gul.de cugno,qui sequitur hanc opinionem dicens quòd ista communis opinio glo.§. habet, quòd quando imponitur poena à relegatione infra potest interuenire procurator intelligitur in poena pecuniaria, aut in poena remotionis siue suspensionis ad tempus ab ordine, vel beneficio,& interdictionibus & similibus.Sed quando imponitur poena afflictiua in corpus, vt ictus fustium & similia: tunc nunquam potest interuenire procurator.Et licet in causa iniuriarum quandoque imponitur poena exilij temporalis, vel interdictionis certæ rei: vt.ff.de iniurijs l.fi.Sufficit tamen quòd potest imponi poena afflictiua arbitrio iudicis: vt ea.l.& ideò non potest interuenire procurator & etiam dicere posses speciali in crimine iniuriarum: vt not.Cyn.in.l.fi.C.de iniur.ad finem primæ oppositionis in additione. ¶ Nec obstat, quòd hodie in crimine lęsæ maiestatis & alijs casibus, in quibus imponitur poena maior, potest absens damnari: quia illi sunt casus speciales,ad quos non retulit se regula data in.§.publicè. sed ad ius cõmune.Et maximè, quia in illis contrarium specialiter est dispositum: vt.l.j.ff.an per alium.& dicto.§ ad crimen. Verumtamen de veritate iur.magis inclino ad opinionẽ aliam. Nam aut hanc theoricam videlicet an in criminibus possit interuenire procurator recipiemus ex distinctione termini, dicendo in publico crimine non posse: & in priuato secus. & hoc non, quia.l.fi.C.de iniur.dicens crimen iniuriarum esse priuatum, de illo probat contrarium.Aut eam recipiemus ex distinctione poenarum: & tunc hoc erit sumendũ necessariò ex.l.illa.ij.ff.an per alium.versu, sed & si ea.quia nulla est alia lex, quæ quoad hoc regulam ponat, nisi illa. Et tũc aut recipies dictionẽ,vsque, ibi inclusiuè: & habeo propositum.aut inclusiuè.& tunc tibi ob.l.fi.C.de iniur.alleg.in dicta:vt.ꝭ.cũ non patet re vera responsio bene sonãs.Præterea mouet me, quia lex illa fuit Vlpiani,&.l. absentem.§. aduersus.fuit etiam Vlpiani, & tamen in.§. aduersus ponitur etiam dictio,vsque, quæ etiam ibi sumitur conclusiuè: vt innuitur ibi clarè in litera.ergo apparet, bene de mente Vlpiani quòd solebat eam recipere inclusiuè: & tamen arguitur à mente tali.ff.de pig.act.l.vel vniuersorum. de leg.j.l.si seruus plurium. in fi.& satis hoc patet in versu, sed & si ea. ibi: planè si pecuniaria causa. Per quem textum dat intelligere in dictione vsque,& versu præcedẽ.Sed & si ea. includit omnẽ causam non pecuniariã,seu poenam pecuniariam nõ requirentẽ.Sed poena relegationis est huiusmodi,vt.ff.de interdict.& releg.l.relegatorũ. dat etiam intelligere quod poenæ minores relegatione sunt pecuniariæ.ar.C. de procura. l.ij. Et sic Gof. ꝭ.de proba.tertiò se audiisse a domino Symone Doctore suo.& sic scripsit Nouel. in dicto.c.veniens. super j.gl.Nec verè placet mihi illa,quã põt damnari absens: ergo potest interuenire procurator. quia bene per Bartol. meo iudicio reprobat. & quia non probatur nisi: per.§ publicè, qui tamen re vera non probat: quia secundum veritatem non loquitur in procuratore,sed in defensore,vt dicit Bar. Quod patet, quia per expressum loquitur in crimine capitali, in quo tamen secundum omnes non interuenit procurator verum, quia nondum sum bene clarus, redire intendo ad hoc in.c.veniens.alleg.

13 ¶ OCTAVO præmissorum occasione quæro, quæ est ratio quare ad crimine publicum prosequendum, vel defendendum non admittitur procurator. Et primò videamus, quę sit ratio in reo.& postmodùm videbimus in actore.In reo ergo dicit gloss.§. ad crimen, quòd hæc est ratio quia procurator debet damnari: vt.C.de senten.& interlocutionibus omnium iudic.l.j.Sed non esset congrum, quòd procurator innocens damnaretur ad mortẽ, vel aliam poenam. ¶ Sed ista ratio non est bona: quia id quod dicitur, quòd debet ferri sententia in personã procuratoris intelligitur, quando in procuratore potest eadem sententia:aliàs non: vt.C.de iniur.l.fi & not.per eã. glo. & Butrig. ea.l. nihil.& per Cynum, & Butrigarium in dicta.l.j.C.de sententijs.in fine. & per Bartolum in dicto.§ ad crimen. Quæ est ergo ratio ex parte rei? Ecce, Doctores solent assignare istam rationem: quia iudicia non debent esse delusoria, vt l.si prætor. in principio.ff.de iudicijs. sed si procurator interueniret ex parte rei, iam faceret iudicium delusorium, quod esse nõ debet. quia reus, si videret se dãnari non cõpa-

teret, & tamen absens damnari non possit, vt. l. absentem. ¶ Sed ista ratio non est bona, saltem in causis, in quibus absens damnatur, quæ tamen procuratorem non admittunt. Præterea, quia non videretur absens qui in causa per procuratorem compareret, si posset interuenire procurator. Subdunt domini legum aliam rationem, ne maleficia remaneant impunita. arg. ff. ad. l. Aquil. l. ita vulneratus. in fi. Sed ista ratio etiam non valet quoad crimina, in quibus damnatur absens, in quibus tamen non admittitur procurator, vt de se patet. ¶ Bartolus assignat rationem, quia reus diligentius defendet causam suam, quàm procurator. inducit. l. j. §. fin. ff. ad carbo. Et ego confirmo, & fortifico istam rationem hoc modo: quia in causis talibus maius est etiam reipublic. periculum, ne damnetur innocens, vt dicta. l. absentem. & per consequens cautius prouident iura. ꝭ. de elec. vbi maius. in princi. lib. vj. cum concor. ¶ Sed non placet mihi ista ratio: quia concernit principaliter fauorem rei: & tamen re vera constitutum huiusmodi videlicet, quòd non possit reus procuratorem constituere, non concernit fauorem, sed damnum rei, qui bene videt. Nam hoc est beneficium legis communis sibi auferre. ar. ꝭ. de regulis iuris. indultum. Et patet, quia plerumque principales sunt simplices & inexperti, & procuratores econtra experti, & cauti. Præterea, quia si in hoc principaliter attenderetur fauor rei iam illi posset renunciare ꝭ. de regul. ar. ad Apostolicam. cum concor. quod patet non esse verum. igitur. ¶ Dic ergo, quòd principaliter hîc in hoc consideratur reipublicæ fauor. & hoc principaliter quo ad duo. Primò, vt per præsentiam principalis melius veritas habeatur. Secundò vt per illius præsentiam sententia ferenda contra eum facilius & citius exequutioni mandetur. ¶ Considerauerunt enim iura quòd si admitteretur procurator, nunquam principalis compareret. Sed semper per procuratorem se defenderet: vt veritatis manifestationem impediret, & sententiam si veniret ferenda contra eum, executionem effectu frustraret, aut saltem amplius protelaret. Et ideò ne in rei publicæ veritatis manifestationem & sententiarum exequutionem, præsertim in criminalibus expostulantis damnum & elusionem ista contingeret. ar. l. si prætor. & l. ita vulneratus. alleg. & ff. de publicanis. l. licitatio § quod illicitè. & ne quid in loco publico. l. penult. & de fideiuss. l. si à reo § fi. ꝭ. de sententia excommu. vt famæ. ita statutum est. Et quod occultaretur veritas, vel impediretur manifestatio veritatis, apparet propter multa. Primò, quia per principales, quia meliùs sciunt veritatem in facto proprio, meliùs veritas sciri potest. ar. C. eo. l. vltima. & ꝭ. de iudi. c. j. lib. vj. ar. ff. l. fi. supra de rescrip. c. ab excommunicato. Secundò, quia procuratores ex vsu causarum experti & soliti baratare in causis plures modos sciunt, & cautelas palliandi, occultandi, & impediendi manifestationem. veritatis, etiam in facto, quos nesciunt partes, quibus ipsi vti consueuerunt & vtuntur, quando permittitur eis, prout longo tempore palatij Apostolici causarum experientia me docuit. ¶ Tertiò, quia præcedentibus indicijs, modus inquirendi veritatem à parte in criminalibus est per toturam ipsius principalis: vt. ff. de quæstionibus. l. j. § quæstioni. & § si quis vltro. & l. vnius § j. & l. fi. eo. tit. vbi de materia plenè per Barto. & per Cyn. C. de qõ. l. fin. & per Nouellam & Henricum. ꝭ. de regulis iuris. cum in contẽplatione. Modò principali præsente, potest hoc fieri, & non ipso per procuratorem in absentia defendente. ¶ Quòd etiam sententiæ exequutio ex hoc posset retardari: vel quandoque propter fugam totaliter impediri. patet: Exequutio enim in criminibus fienda est in personam ipsiꝰ principalis: modo cum præsens est, potest fieri statim exequutio in personam: cum verò absens, vel dat se in fugam, vel aliâs differre, aut impedire potest exequutionem huiusmodi: vt de se patet. Et quod id præsumat velle & appetere accusator nedũ, quia reus qui semper præsumitur fugere vel le: vt. C. de iudi. l. properandũ § & siquidẽ. cum glo. in verbo fugiente. sed etiam, quia timens de proprio sanguine: vt. C. de transac. l. transigere. & ff. de bo. eorũ, qui mort. sib. cõsci. l. j. in fi. ¶ Nec ob. si dicas, ꝙ etiam in causis ciuilibꝰ reipub. vtile est veritatem manifestari & sententias exequi. C. de hæreti. l. fi. ff. ne vis fi. ei. l. iij. in princ. & de orig. iur. l. ij. § post originem. Dico enim quòd hîc interesse publicum vtilitate & authoritate publicum quia vtilitate priuatum. Præterea hîc persona potest fugere: ibi bona plerunque portari non possunt: puta, quia verisimile est, quòd propter bona saluãda quis non ita fugiat sicut propter personam saluandam. & ideò ius positiuum id statuit in his, non in illis. ¶ Sed oppones, quia in criminibus, in quibus damnatur absens, sententia lata in absentem non potest, magis exequutioni mandari, quàm si fuisset defensus per procuratorem. ¶ Secundò opponitur ad idem: quia in illis admittitur defensor: vt dicto § publicè. vnde quare nõ possit admitti procurator, non apparet: maximè, quia reus ipse principalis per amicos suos poterit supponere, vel supponi facere huiusmodi defensorem. & per eum via indirecta obtinere, quod per procuratorem via directa obtinere nõ posset secundum eum, contra id, quod hîc no. in fi. penult. glo. de quo infra dicam. ¶ Ad primum respondetur, quòd licet ita sit, vt dicitur in oppositione, habuit tamen tunc aspectum. l. actor. sed quòd principalis videns se à procuratoris constitutione repelli. timensque in eius contumaciam causam periclitari, & pro tẽpore etiam in personã suã, vel etiã in bona exequutionem posse de facto fieri, mouetur propter hoc ad personaliter comparendũ. & idcirco, vt ad hũc finem deueniam, voluit eum à procuratoris constitutione repellere. l. actor. & hoc propter fauorem multiplicẽ ipsius reipubli. de quo supra. Et ista est ratio. c. j. ꝭ. de iudi. lib. vj. & l. fi. C. eod. ¶ Ad secundum respondeo, quòd non erit illa tanta fraus. & hoc pro eo, quia non admittetur ille, tanquã pars: cum vt talis repelli debeat. Et ideò cum eo non debit iudicium figurari: nec capitula, seu nomina testium sibi dari. iuxta. c. qualiter. ij. debet. ꝭ. de accus. Nec ad testium receptionem vocari, iuxta. c. in nomine domini. ꝭ. de testi. Nec libellus accusatorius sibi dari, iuxta. l. libellorum. ff. de accusa. Nec aliâs propter eum iudicium multùm differri: cum pars non sit. Sed solùm ad allegandum & probandum absentiæ, vel innocentiæ causas probabiles admittetur, & loquitur § publicè allegatus & habebit iurare, quòd ad hoc calumniosè non accedit. arg. ff. de oper. no. nun. l. de pupillo § qui opus nouum nunciat. Et si apparet iudici, ꝙ calumniosè accedat. poterit eum repellere, & de calumnia castigare. ar. eorum, quæ leguntur & not. ꝭ. de accusa. repelluntur & de calumnia castigare. ar. eorum, quę legũtur, & not. ꝭ. de accusa. repellantur. ¶ Viso de reo, restat videre de actore, videlicet, quæ est ratio quare ad crimen publicum prosequendum non põt procuratorẽ cõstituere? dicit Iac. de Ra. quòd hæc est ratio: quia accusatio criminis publici competit cuilibet de populo. & ideò ad illam ex parte actoris, nõ potest interuenire procurator. quia causa ita pertinet ad procuratorem, sicut ad constituentem: vt. l. licet. & ibi no. ff. de procura. Sed hæc ratio, licet sit bona, non tamen est generalis quia concludit quando accusaret sicut quilibet de populo: sed si accusaret suam iniuriam prosequẽdo tuam, huiusmodi ratio cessaret: vt in. d. l. licet. Alia ergo ratio datur, quoniam accusator reperiretur in calumnia, cõdemnaretur in similitudine supplicij. Et quia accusator debet detineri in carceribus, sicut accusatus: vt ad Turpilianum, & de. S. C. Libo. l. j. § j. & C. de accusa. l. fi. vnde sunt eædem rationes in accusatore, quæ in accusato dictæ sunt. ¶ Præterea, quia si de iure communi procederent, tamen quia hodie de iure statutorum non punitur accusator pœna talionis, nec etiam incarceratur, sicut accusatus, hodie vt plurimùm cessarent istæ rationes. quibus cessantibus, cessare debet etiã dispositio vulgaribus iuribus. ¶ Sed alia ratio est secundum

dum Bartolum, quia verisimiliter diligentius aget causam suam per se, quàm per procuratorem: quia proprio dolorẽ mouetur ad agendam diligentius causam propriam, quàm aliam ar.l.ij.§.fi.ff.ad.l.Iul.de adul. etiam eędem rationes ex parte vtriusq; habenť secundum eum. ¶ *Sed* caue, quia eadẽ ratione eisdem impugnantibus subiacere videntur, sicut in reo dixi. *Sed* ex ratione, quam dedi in reo ad similitudinem supplicij ratione talionis potes rationem colligere in actore. Et fateor quòd coniungi potest ratio Bartoli maiori studio & fideliori diligentia prosequendi, licet fatear, quòd illa ratio nõ tantũ apparet, nec tantùm viget in actore, quod signanter dat intelligere ad crimen in hoc quod dicit: *multoque magis ad deffendendum.* Nec obstat, quod dicit Bartolus de iure statutorum. quia.§.ad crimen.retulit se ad ius commune, quod tunc erat de quo iure dictæ rationes procedebant. & licet hodie rationes huiusmodi in parte cessarent, non ideò fortè cessaret iuris authoritas: donec esset aliàs reuocata, pro eo, quòd adhuc aliquæ de illis rationibus remanserunt arg. Insti. de nup.§.affinitatis. De materia scripsi de renunc.post translationem. & dicam de appel. cum cessante.

¶ † NONO eãdem materiam prosequẽdo quęritur quid si pro homicidio imponatur pœna pecuniaria per statutũ, an tunc procurator interuenire possit? dicit Dyn.quod ex quo ex genere pœnæ crimen iudicamus capitale, vel non capitale, vt legitur, & not.ff.de publ.iudi. vbi de hoc vide plenè per Bartolum iudicari debet tale non capitale: & per cõsequens põt interuenire procurator & hoc in reo. Et idẽ not.Io.in additioni.Spec. eo. tit.§ igitur causæ vers. Item ꝙ est criminalis additio.quæ incipit: per hoc videtur pro eo, quòd cessante ratione, vel causa, cessat prohibitio & effectus.ff.de iure patro.l.adigere.§ quamuis. bene facit.l.quod ad statutum.ff. de pœnis. &.l. in seruorum. in fi.eo. titu. Et quia capitalia crimina iudicantur ex pœna: vt dictum est: vt.ff.de de publicis iudicijs. l.ij.facit. ff.de bo.liber.l.qui cum maioribus.§ fi. cum.l.se. Fatetur tamen quòd Guid. de Suza formans hanc. q.super.§. publicè & in.l.ij.C. eo. & in quæstionibus statutorum sub litera. P.dicens se vidisse pronunciari pro & contra, tenet finaliter cõtrarium videlicet, quòd admitti non poterit, per.§.ad crimen. & quia origo respicienda est.C.ad Macedo.l.iij.ff.manda.si procuratorẽ.j. respon.Et quia pœna succedens in locum primæ, debet sapere illius naturam.ff.si quis cau.l.si cum.§.ij. & de dona.inter vi.& vxo.l.si donatæ.§. si sponsus eadem ratione dicens in princ. quæstionum, quòd si pœna adulerij, quæ capitalis est C. de adul.l.castitati. reducta esset ad pecuniariam, non liceret transigere inducens eam.ff.de verbo obli.l.filius.§.de dona.qui id quod de fideius.l.tutor Dicit tamen Io.vbi suprà, quòd communiter Doctores moderni tenent contrarium per prius allegata, vbi in sola pecunia consistit pœna secus si amixta esset corporali: vt si dicatur, qui tale crimen commiserit, decapitetur, nisi infra.x.dies soluat mille: vel si intra.x.dies non soluerit, decapitetur. Tunc enim est corporalis pœna in obligatione: primo, vel secundo gradu, secundum verba statuti: licet per pecuniariam solutionem euitari posit. De hoc Cyn.C.de accusatio.l.reos.in.iij.quæst. Vltra dicit, quòd quidam magnus practicus dicebat generaliter procurare, & in crimine ad defendendum admitti, quandocunq; absens damnari potest: sic intelligens.§ publicę. Et quia hodie per statuta Italicorum de omni crimine quantuncunque graui damnatur absens, in omni auditur defensor innocentiæ. quod tenet Iacobus de Arena.ff.de public.iudicijs.inter accusatorẽ. Et sic fertur Dyn. cõsuluisse. Et sic concludit.Ioan.duo requiri ad excludendum defensorem, quòd pœna fit.s̃.relegationem & quod absens non posit diminutiuè damnari *Sed* Dyn.dicit quòd in actore, si crimen publicum est, non interuenit aliâs interuenit procurator, secundum distinctionem.l. licet. ff. de procuratoribus. Et quàm si in defectu pœnæ pecuniariæ imponitur pœna corporalis? dic, vt notatur per Bartolum in dicta.l.secunda.

15 ¶ † DECIMO quid in accusatione priuati delicti? videtur ꝙ sic per dictũ.§.ad crimen à contrario.arg.ff.de offic. eius cui man. est iurisdi.l.j.argu. pro hoc. ff.eod. l. sed hæ. §.j.&.l. non solùm.§ fina.& de obsequi.l.per procuratorem. sed contra fa.C.vt omnes tam ciui.l.§ penultimo. Et vbi sena.vel cla.l.si circa princ.Ibi publi.incip.priuatũq;.Item per l.fin.C.de iniur.iuncta.l.iniuriarum. eodem titu. ff.&.l.j. in fin.ff. ad municip.gloss. in.§. ad crimen. alleg. arguit pro & contra. Et finaliter tenet idem, quod in publico vt non possit interuenire procurator: dummodò imponatur pœna supra relegationem. Dynus verò, vt recitat Cyn. in dicta.l.reo.in prima quæstione clariùs & latiùs dicit distinguendo aut de crimine priuato agitur ciuiliter & tunc potest constitui procurator. aut criminaliter: & tunc si pro tali, petitur imponi pœna pecuniaria seu minor relegatione: & tunc potest aliâs non. ¶ Quid dicendum? dicit Bartol.quòd idem quod glossa.§.ad crimen.allegati.teneret consulendo: quia hoc idem seruat etiam consuetudo. ¶ *Sed* gratia disputationis dicit teneri posse quòd etiam si imponitur pœna relegationis procurator interuenire nõ põt, per.l.vltimã.C.de iniur. Nec obst. ratio Guliel.de cug. cum dicit, quòd si est possibile quòd, imponatur pœna afflictiua corporis: tunc sufficit quoad hoc vt non possit interuenire procurator. Nam quando imponiť pœna pro delicto, arbitrario iudicis illa pœna videtur determinata, quæ pro illo declaratio consueuit imponi: vt not.ff.de his, qui no. infa.l.quid ergo.§. pœna grauior: bene potest esse talis persona, quæ debet relegari: & tamen non potest interuenire procurator. Præterea pœna relegationis est quandoque, vt quis certo loco morari debeat: vt.l. relegatorum. circa princip. ff. de interdict. ergo eadem ratio est in relegato, quę esset in deportato. Facit, quia secundum opinionem Guliel.de Cug. vbi imponitur pœna corporis afflictiua, non interuenit procurator. *Sed* genus relegationis infert pœnam corporis afflictiuam: quia omnis relegatio infert seruitutem quandam, & tollit siue impedit in aliquo hominis libertatem, quod est personam affligere, vt.ff.de condit.& demonstrat.l. Titio centum.§.ij. cum si. ¶ *Sed* quid de opinione Gul.de cugno, nunquid est verum quòd vbicunque imponitur pœna corporis afflictiua, non potest interuenire procurator.& certè non credo, quòd sic simpliciter procedat: sed adde quod, aut est tanta afflictio, quòd æquiparatur relegationis pœnę, vel maior est ea: & tunc non potest interuenire procurator. Aut est adeò modica, quòd non potest æquiparari pœnæ relegationis, vel maiori ea & tunc secus. Nam nõ reperio legem, quæ distinguat hanc theoricam nisi legem illam primam.ff.an per aliũ.versu, sed & si ea.quæ ex distinctione pœnæ relegationis & supra à relegatione.j̃. eam distinguit. Et ideò oportet quòd à similitudine pœnæ illi⁹ arguamus in casib⁹ nõ expressis.ar. ff.de legi.l.nõ possunt. Quæ aũt pœna sit similis, maior, vel minor, declarare habet bonus vir, qui dicitur iudex. cũ non sit lege determinatũ. ar.ff.de iure.deli.l. ait ꝑtor.§.j.de verb. obli.l.continuus.§.j.&.s̃. de offic.de leg.de causis. *Sed* quid si pro crimine publico, vel priuato criminaliter intentato petitur imponi pœna pecuniaria ex statuto? dicunt Doct. nostri legum: vt Cyn.refert in dicta.l.reos.in secunda quęstione: quia tunc potest interuenire procurator defendendo se ad effectum pœnæ, cuius ratione crimen dicitur capitale vel non capitale: vt.ff. de pœ.l. quod ad statutum. & de bo. liber. l. qui cum maior.§. fina. & optimè. ff. de iur. dot.l.in fundo.§. si. fundus omnis saluo eo, quod not. infrà eodem quæstione, versicu. secundò quæritur quo ad hoc.& versu, quid si non alternatiuè. &.j̃.decimaquinta & in vigesima quæstionibus. ¶ † Occasione autem præmissorum possent hîc moueri multæ vtiles quæstiones, de quibus me expedio per remissiones. Primò quæ crimina dicuntur

publica, & quę priuata. Super quo dic, ꝙ tripliciter dicitur crimen publicũ. Primò largissimè, quia ad vindictam, vel vtilitatẽ publicã sic loquitur. ff. de pub. iudi. l. interdũ. & de iniurijs. l. quod senatus, & de publica. l. Licitatio § quod illicitè. Alio modo largè, quia quilibet de populo de illo accusare potest. Et sic loquitur. ff. de suspec. tutor. l. iij. § consequens. & dicta. l. quod senatus. Et pro regula habeas quoad hæc, ꝙ de omni illo iudicio, quod non respicit principaliter offensam certæ personæ potest accusare quilibet de populo: vt. d. l. quod senatus. ¶ Tertiò strictè pro iudicio, de quo damnatus efficitur statim infamis: vt. ff. de his qui, no. infa. l. j. Sic loquitur. ff. de pub. iudi. & per totũ titu. lib. ff. noui. Vnde non sequitur, Tendit ad vindictam publicã & potest quilibet accusare: ergo est publicum vel ergo damnatus infamis est. & licet damnatus de suspecto sit quandoq; infamis, non est ex edicto prætoris. De quo. ff. de his qui no. infa. l. j. patet, quia etiam sępius potest damnatus non esse infamis, etiam sentit Azo. in sum. de publi. iudic. & Bar. ff. de pub. iudi. l. j. Quod prosequere plenius, vt ibi per eum: vbi vide quid de lege Agraria, de lege Iulia de residuis, repet. & annonę: de lege cornel. de fals. aliter, quàm de testamento commissis, fama, de plagiarijs de lege viscellia, & de Turpiliano, & accusatione suspecti tutoris.

17 ¶ † SECVNDO quæritur quoad hoc de tali quæstione, Pone statuto ciuitatis alterata seu attenuata est pœna homicidij, vel falsitatis, vel aliorum similiũ delictorum: an per hoc desinat esse crimen publicum ¶ Ecce: si non est alterata, sed statuta: vt quia aliàs delictum non erat: & tunc ex noua l. pœna imponitur, quæ in se consideratur secundum propriam qualitatem: vt. ff. de concussi. l. j. secundum lecturam: glossæ. Aut solùm alteratur pœna lege antiqua damnati, & puniti: & tunc non accusatur ex noua, sed ex antiqua, & remanet publicum sicut primò arg. ff. de iur. iuran. l. si duo patroni § Iul. ait. & § se. & quod not. Docto. in materia consuetudinis. C. quæ sit long. consue. l. ij. in simili. Quod prosequere in Bar. ff. de publi. iud. l. j. col. penult. in quæstio. quæ incip. Vlterius.

18 ¶ TERTIO quæritur quid si statuto restringatur accusatio criminis publici ad certas personas, vt aliàs accusare non possint: Nunquid per hoc desinat esse publicum. dic, ꝙ non, casus est. ff. de fal. l. lex Cornelia § de publico. & l. quãuis. C. de adulte. Et ideò non sequitur. Quilibet potest: vel non quilibet potest accusare: ergo est publicum strictè recipiendo. Item prosequere per Bar. vbi supra. & super quo vide quod legitur & notatur. ff. de præuari. l. iij. § fi.

19 ¶ † QVARTO quæritur, quæ dicuntur iudicia capitalia. & dic, ꝙ ex genere pœnæ hoc cognoscit: quia si imponitur pœna mortis naturalis: vel ciuilis quæ dicit amissio libertatis, vel ciuitatis capitale est, aliter non. ff. de pub. iudi. l. ij. quæ incipit publicorum: & de bon. possess. l. edicto. § rei autem. & si quis cau. l. sed & si quis § rei autem. & de pœnis. l. capitalium. ¶ Quid ergo si duæ pœnæ quarum vna capitalis, & alia non, alternatiuè imponatur dic, ꝙ tunc est capitale: quia vtrunq; in obligatione, argumen. quãd. dies leg. ced. l. cum illud & l. cum ita. & de leg. j. l. si ex toto. in fin. ¶ Quid, si non alternatiuè, sed conditionaliter, vt condẽnetur in mille, & si non soluerit, decapitetur? dicit Dyn. quod capitale: quia non soluta summa remanet pœna in obligatione. ff. de pe. leg. l. j. & ad leg. fal. l. j. § si ita. ¶ Contra quod videtur textus. ff. de in litem iuran. l. j. & de eo, quod cer. lo. l. centum capuæ. Quod quia longiorem habet inquisitionem, de hoc te remitto ad Bar. in. l. publicorum. alleg. ad fi. primæ colum. & per totam secundam columnã. ¶ Sed nunquid damnatus perpetuò ad opus publicum censeatur puniri capitaliter? dic, ꝙ sic: sed secus, si ad tempus: vt. l. capitalium. circa primum. & l. quidam sunt. ff. de pœnis.

¶ Sed nunquid in crimine publico vnquam imponitur pœna pecuniaria: dic, quòd sic: vt. ff. ad leg. Iul. de anno. l. ij.

20 ¶ Sed vtrum membri abscisio sit pœna capitalis? dicit Dyn. ꝙ sic: quia æquiparatur morti. in anth. de collatori. § ad hoc prohibem⁹ & notat. C. de offi. eius, qui vi. alterius gerit. l. ij. Sed contra videtur per. l. publicorum. alleg. & contraria loquitur quo ad iudicis competentiam solùm. & placet Bar. quia per hoc non infertur mors naturalis, nec ciuilis, quia non perditur ciuitas, nec libertas. Quod prosequere vt in Bartolo in. l. publicorum. ad finem penult. col. Sed quid appellatur membrum? & ꝙ non digitus, videtur textus cum glo. ff. de stat. ho. non sunt liberi. ff. de ædil. ed. l. offilius. & l. j. § si digitus. eo. ti. Sed contra facit. eo. tit. l. si cui lingua. & materia supra de corpo. vitiat. c. j. dicit Bartolus. in. l. publicorum. ꝙ largè quælibet pars corporis dicitur membrum. per not. ff. de vsucap. l. eum, qui ędes. Sed quia propriè loquendo partes rei dicimus illas, quæ distinguuntur per partes officiorum, seu ministeriorũ: vt. l. si finita § ex hoc ædes. ff. de dam. infec. versu. Sed si in plures. & C. de ędific. priua. l. ij. Ita ꝙ illa dicuntur membra, quæ habent officia certa in corpore rei: alia verò coadiuuantia dicuntur officia, non membra: vt digitus. ar. C. de ser. fugit. authen. sed nouo iure. vbi manus appellatur membrum secundum Bartol. vbi supra. Sed melius dic. secundum canonistas vt not. Bern. de fil. præsb. c. exposuisti. in prima glo. De dente certum est, ꝙ nõ est membrum: vt. l. cui dens. ff. de ędil. edict. & hoc nisi de mente statuentis aliud appareat. arg. ff. ad Trebel. l. nonnunquam. Debilitatio autem membri non est pœna capitalis: vt. l. qua ratione § ꝙ si quis seruus. & l. ita vulneratus. ff. ad. l. Aquil. Et dicitur debilitatio impedimentum aliquale: vt. l. item Offilius. ff. de ædil. edic. alleg. secundum Bar. vbi suprà.

21 ¶ † DVODECIMO principaliter quæro de hac exceptione, ꝙ in crimine publico non admittitur procurator, an sit peremptoria vel dilatoria. Pone enim ꝙ admissus fuit, in quam admitti nõ debuit nec fuit exceptum contra eum nunquid tenet processus habitus cum eo: Ecce primò Car. Ioan And. G. & alij. ĵ. de iudi. c. j. lib. vj. tenẽt, ꝙ excepto est dilatoria & ꝙ valet processus. Et idem Spec. de procura. § j. versu. Sed pone, ꝙ in causa. &c. & G. ĵ. eo. qui generaliter. eo. lib. vnde secundum hoc ante litem contestatam debet proponi. arg. ff. de adul. l. si maritus. in § præscriptiones: & hoc not. etiam glo. C. de adul. l. quãuis. de quo per Cyn. C. ad leg. Iul. de adul. l. quamuis indubitati. ad fi. versu, aduertatis. Cuius dictum recitat Nouel. de iudi. c. j. lib. vj. alleg. super fine suæ glo. quæ incip. intelligas. & ibi dicam.

22 † ¶ DECIMOTERTIO quæritur supposito, ꝙ procurator in criminalibus non interuenit ad allegandas causas causæ: sed bene ad alleg. causas absentiæ: Pone quidam accusatur de homicidio: vult excusare: quia dicit se interfecisse bannitum ciuitatis, vel domini. quem impugnè occidere licet ex forma municipalis statuti. Ad hanc executionem venit procurator nũquid dicetur tunc allegare causas absentię: vt exceptionem dilatoriã vel causas causæ: vt exceptionem peremptoriam, ita ꝙ admittatur, vel non admittatur: dicunt quidam, ꝙ admittitur, quia non debet excusatio recipi: quia idem est quem bannire: sicut dicere à quibuslibet posse offendi: vt. C. de his, qui ad eccle. confu. l. si seruus. & C. ne liceat priuat. l. ij. in fi. Sed certe illæ leges, quę loqui videntur, quando libellus accusatorius expressè continet contrariam naturam negocij, etiam reiterandus est: vt accuso te, quia vela imposita, vel seruus coarctatus, vel quia interfecisti talem bannitũ. & ideò exceptio repulsiua esset dilatoria, & interueniret procurator arg. illarum leg. Sed quando accusatio non habet patentem errorem: vt accuso te, quia occidisti Titium, non dico bannitum, licet re vera talis esset. Exceptio est peremptoria: nec admittitur procurator. Non enim impedit processum: vt. ff. de adul. l. si maritus § prescriptiones. & ibi notatur. & ad allegandas causas causæ non admittitur procuratore. Igitur. Cyn. verò in. l. reos. in. vij. quæst. dicit sic mihi videtur ꝙ aut erat notoriũ ꝙ talis occisus erat legitimè bannitus. & tunc admittitur procurator sic quilibet, qui opponeret se processui &c. vt

ff. iudi-

ff.iudica.sol.l.vir bonus.& de pecul.l.eo tempore.Aut hoc non erat notoriũ.Sed oportebat hoc fieri per viã iudicij:& tunc cadit in peremptoriam:& continet causas causę:& sic procurator non est admittendus.sed quia hoc tangit materiam.c.exceptionu,de litis cõtest.li.vj.ibi dicam.

23 ¶ † DECIMOQVARTO quæritur,nunquid in casibus,in quibus procurator admittitur in criminib⁹,quod est.j.relegationem.Et in omnibus,in quib⁹ pecuniaria poena infligitur secundum communem opinionem & vsum causarum:vel corporalis in absentem,secundum Dyn.licet aliter dixerit supra ad iurandum & respondendum de veritate,an debeat venire principalis:dicũt doctores,quòd sic, vt refert Cy.in.l.reos.q.vij.ar.C.de iura.calum.auth. principales.&.C.e.l.fi.si actor.& si non compareat tanquam contra cõtumacẽ procedit. ¶ Et contra maliciam aduocatorũ & delinquentium,iudex potest bonum adhibere consilium petendo personam principalem,vt de necessitate iuret,& respondeat.& si venerit in præsentia,sustineat eam: si non procedat contra contumacem.& hoc modo nunquid boni assessores patiunt se deludi,per ꝓcuratores & aduocatos.

24 ¶ † DECIMOQVINTO quæritur,nunquid ad media causæ criminalis,vel saltem ad certum articulum causæ criminalis,&c.potest interuenire procurator. hic repete, quæ circa hoc scripsi.s.eo.c.in.vj.quæstione.vers. septimus casus indubius.de quo in Spe.e.ti.§.ratione igitur causæ.versi.sed nunquid media.vbi Io.super verbo,sed hoc non approbo.in addit.dicit,ꝙ Rofredus in libellis iuris titul.canonici qualiter procedatur in accusatione neutro contumace.dicens quosdam tenere,ꝙ sic.Dicit contrarium tuti⁹ & securiùs.Pro quo videtur tex.C.vt omnes tam ciuil. quã mili.l.j.ad fi.ibi:accusatione verò per quam etiam Abb.gallic.hoc tenet.e.ti.versi.vltimo per eum allegato.in dicto versi.Sed nunquid media.quæ omnino hic repetas.Et quia aliquo prohibito,omne id per quod ad illud peruenitur,intelligitur esse prohibitum.ff.de spõsalibus.l.oratio.Item,quia si speciale est in quibusdam,qui dant procuratores ad media tantùm,non tamen ad sententiam:vt.C.de iniurijs.l.fi. in contrarium est ius commune.ff.ad municip.l.j.in fi.&.l.ij.C.de accusatio.non loquitur in procuratore,sed in domino defendente seruum suum,& causam prosequẽte.sed primam partem tenet Accursius.in.§.ad crimen.& Guido de suza in quæstionibus statutorum.& pleniùs Gandinus magnus practicus nominatus in sua rubrica.xxj.dicens Odofred.Romę idem tenuisse.ponit tamen casum in carcerato propter illud crimen.Et est eorum ratio:quia ad certã speciem datur procurator.ff.e.l.j.item,quia in ciuilibus licet,& in criminalibus non est prohibitum. igitur ar.ff.de proba. ab ea parte.Ad.l.ij.ff.de custo.reo.quę dicit,quòd in vinculis debet reus causam dicere:respondent,quòd loquitur de lit.contest.ad quam faciendã reus cum custodia iudici pręsentatur.In alijs autem non certum, quòd medium causæ præsupponit principium.Si ergo incœpta est causa per cõtestationem,& reus maneat in carceribus,custodia,vel cõpedibus iudicis,ita ꝙ si expedit facilè ab ipso veritas etiam de medijs haberi poterit,si expediat etiam per tormẽta, nõ videt.Io.in addit.prædicta.quare per procuratorem nõ possit producere,vel nominare testes,& impugnare testes accusatoris,& his similia.Nã ibi necessariò ipse reus remaneat, & in vinculis ipsius causa tractetur,satisfactum videtur illis duabus.ll.maximè,cum hîc non sit in procuratorem talem ferenda sentẽtia:cessat'q; in casu isto timor fugæ.Et reuera illa est opinio Bartoli quam recitaui in dicto versi.Septimus casus indubius,quæ mihi placet.dico tamen etiam vt ibi dixi,ꝙ salua distinctione,quam ibi posui,si reus non esset in carceribus,custodia,vel compedibus.reus ipse,ad media causæ,vel ad certum articulum discussionem maximè requirentem,per procuratorem non deberet admitti: tum per rationes suprà ad hoc adductas:tum quia ad peremptorias exceptiones prosequẽdas,quę dicũtur causæ,& non causæ absentiæ,non admittitur procurator.vt.l.absentem. §.aduersus.&.l.j.an per alium.&.§.publicè.alleg. secundum vnum intellectum.Et facit bene quod scripsi supra eo.c.in xiij.q.Sed proponere exceptionem peremptoriam, & eam prosequi:est proponere,& prosequi certum articulum. Igitur.&c.vide.j.in vigesima quæstione.

25 ¶ † DECIMOSEXTO quæritur de illo brocardico quod hîc notatur,videlicet,ꝙ cũ ꝓhibet aliquid,prohibet etiam omne id, per quod peruenitur ad illud prohibitum, qualiter de iure procedit. ¶ Circa quod distinguit Cyn.C. si rector prouin.l.vna.quam distinctionem ponit hîc Hostien.non recitans Cy.& Collec.recitans tamen illum:quia si est tale per quod peruenitur ordinatè,& est eadem ratio ꝓhibendi,vtrũq; arg.ꝓcedit:vt ecce ꝓhibet senator ducere in vxorem libertam:vt honestas seruetur patrono.ff.de rit.nup.l.semper.eadem ratio in sponsalibus.Ideò etiam ꝓhibitę sunt.ff.de sponsalibus.l.oratio.Ad idem.xxxij.di.hospitiolum.&.j.de cohab.cleri.& mulier.per.c.j.& per totũ: Secus si non est eadem ratio:vt si propter potentiam præsidis prohibetur nubere cum subdita:quia nuptiæ non possunt dissolui:vt dicta.l.vna.Secus in sponsalibus:quia dissolui possunt.vt.ff.de ritu nup.l.si quis officium. ¶ Si verò est tale,per quod deuenitur de necessitate,& est prohibitio iuris communis procedit argumentum,vt.ff.de pact.l.quod dictum.Et idem si de iure speciali,si prohibitio est in rem: vt.C.de vsur.rei iudi.l.fi.Sed secus,si in personam.ff.pro socio.l.verum.& sol.mat.l.si fideiussor.De materia tamen legum vltimò allegatarum,videlicet qualiter exceptio competens reo,competit fideiussori.vide plenè per Cy.C.de nõ numer.pecu.l.tam mandatori. ¶ Fallit secundum Henricũ hîc fauore libertatis.vnde pater non potest filium priuare quarta sibi debita iure natur.r:& tamen potest dare libertates,per quas minuit quartam:vt.ff.de inoffi.testa.l.papinianus contra veterem.§.quoniam autem quarta. ¶ Dicit autem Collecta.quòd licet hęc,& similes distinctiones sint necessariæ apud legistas ad dissoluendas mirabiles casuum legum contrarietates:Canonistæ tamen tot diuersitates casuum non sunt inuoluti,leuius se exponunt,vt patet.s.de consti.nam concupiscentiam.dicam in reg.cum quid prohibetur.de regu.iuris.li.vj.& vide,quod scripsi de offic.deleg. præterea.in.vj.primis quæstio.& præsertim in quarta.

26 ¶ † DECIMOSEPTIMO quæritur de alio brocardico & hîc notato,videlicet,qualiter prohibitum directò, seu vna via,non debet concedi per obliquum, seu alia via videtur dicendum,ꝙ si est eadẽ ratio ꝓhibitionis vtriusq;, obtinet argumentum aliâs non:vt scripsit Pet.de Bellapertica & Gauffridus.ff.de tu.& curatoribus dat.ab his.l.scire oportet.§.si mater.quos ibi vide.Quod hîc latè ꝓsequitur Henricus recitans Mercurialem,quam posuit Nouella in regula.cum quid vna via.j.de reg.iuris li.vj.Quod expediã
27 in regula allegata,cùm quid vna via. ¶ † Expedito secundo articulo principali accedo ad tertium,& quæro.xviij.in ordine quia supra tactum est causam,in qua ciuiliter de crimine agitur,non esse censendam criminalem:& hîc probabiliter quęritur,nunquid iudex appellationis super causis criminalibus deputatus possit cognoscere appellatione interposita à sententia lata in causa criminali,in qua agebatur ciuiliter ad poenam pecuniariam fisco applicandam, & non ad poenam corporalẽ.Refert Bernardus de bosqueto quondam auditor causarum palatij Apostolici,omnes auditores tenuisse in rota,quòd non:quia tunc non censetur causa criminalis,vt dixi:sed potius ciuilis.Et quia terminus analogus,si per se sumatur,recipitur pro significato.primario.Et ideò intelligitur de criminalib⁹ criminaliter agitatis.de simo.c.per tuas.Et hoc probat istud.c.coniunctum cum.§.ad crimen.alleg.fa.ff.de iudi.l.solemus.§.latrũculator. ¶ Sed qd si agatur criminaliter,sed sentẽtia lata est ciuilis:puta,quia iudex ex causa commutauit poenam corporalem in pecuniariam ad hoc dicunt quidã,vt refert dictus Bernar.in cõ-

filijs Rotæ inspici potius genus sententiæ, quæ est ciuilis & ad finem ciuilem, quàm genus illati criminis: vt talis iudex nequeat cognoscere. ar. ff. de poe. l. quod ad statũ. facit ꝓ hoc quod scripsi supra eo. in. xj. quæstione, versu, secundò quæritur quoad hoc. & versu, quid si non alternatiuè. potest dici, ꝙ si solùm appellauit delatus, cõdemnatus ex ea sola causa, quia dicit, quòd non debuit etiam in pœna pecuniaria condemnari procedat: quod proximè dixi: quia tunc iudex appellationis, vt videlicet non habet facere aliud, nisi inquirere de facto iudicis, à quo. s. an in hoc grauarit delatum. ar. ff. de minori. l. præfecti. Aut appellauit procurator fiscalis, vel etiam accusator: quia iuxta formam petitionis, & qualitatem delicti non condemnauit iudex primus in pœna corporali: & tunc cognoscere, qa sic videt adhuc remansisse causa criminalis: quia ex parte actoris ius metimur. vt. ff. si pars hæredi. pe. l. j. Et idem fortè dicerem, si pars, vel procurator fiscalis peteret coram iudice appellationis informari sententiam, & reum ad pœnam corporalem condẽnari: quod posset virtute appellationis ipsius delati: vt. C. quando prouo. non est necesse. l. fin. Et hoc maximè, si esset clarum, si essent duo iudices appellationum quorum vnus de ciuilibus, alter de criminalibus solùm cognosceret.

18 ¶ †DECIMONONO queritur, vtrum si aliquis obtinuit cõmissionem cũ potestate citandi personaliter, & in eius virtute fecit aduersarium citari personaliter, teneatur ipse actor impetrans commissionem personaliter comparere, ita quòd aliàs reus non comparens in termino personaliter non possit contumax reputari: nisi etiam actor tunc personaliter compareat. Et supposito, quòd ageretur aliter, quia si criminaliter, actor, qui tenetur se inscribere ad pœnam talionis, tenetur sine dubio personaliter cõparere. Sed cũ agitur ciuiliter, & actor ex speciali gratia obtinuit, ꝙ aduersarius posset citari personaliter, est questio fortis, quę fuit in rota tempore dicti Bernardi, vbi secundum quod ipse refert dicebant quidam quod non tenetur actor tunc personaliter comparere, ex quo causæ natura hoc non requirit: nec aliàs per iudicem, vel superiorem ad hoc expressè est arctatus. Et quia, quod sibi ex speciali priuilegio contra aduersarium concessum est, sibi in læsionem redũdaret. ar. l. quod fauore. Dic tamen, quòd multi dicebant contrariũ: vt sit paritas in iudicio. ar. C. de fruc. & lit. expen. & C. de resein. ven. l. ratas. & j. de mu. pe. c. ij. & C. de tempori. in integrum resti. l. petendæ. & argu. ęquitatis illius edicti. ff. quod quisq; iuris. & s. de cõsti. cum omnes. Nam interesse potest aduersarij ipsum debere personaliter comparere: quia super defensionibus suis sciet forsan per eum melius, quàm per procuratorem, veritatem. & hoc mihi placet.

19 ¶ †VIGESIMO quærit: pone: habet lex municipalis, ꝙ bannitus non cancellatus de banno ciuitatis potest impunè occidi: sed cancellatus nequaquã. quoq; si iudice maleficiorum contra occisorem de homicidio cognoscente opponitur per occisorem de banno. & oppositione facta de banno, dicitur bannum non fuisse factum, vel nõ fuisse bene factum, vel occisum fuisse ante occisorem de bãno cãcellatum. & dicitur per aliam partẽ cancellationem nõ fuisse rectè factam. de hoc habet cognoscere vicari⁹ loci, & interim iudex maleficiorũ supersedere. Hoc supposito, quęritur vtrum super isto articulo incidenti coram vicario pro occisore sit admittendus procurator. pro & contra faciunt ea, quæ scripsi suprà in. xj. q. Hanc quæstionem disputauit Ia. de butrig. & incipit quidam rauageren. & tenuit quòd sic. Et primò, quia hoc casu non reperitur lege cautum, ꝙ fallat regula. l. j. ff. de ꝓcur. igitur stãdum est regulæ. ar. ff. de fundo instruc. quæsitum § idem respondit. & ff. de legi. l. in his. Nam hîc non agitur de crimine ꝓsequendo, vel defendendo, sed solùm de hoc articulo an rectè fuerit bannitus, vel cancellatus. & ideò non videtur iudicium criminale: qa cessant hîc accusatio & cõdemnatio, & criminis etiam defensio: quia imò talis quasi fateri videatur crimen: nec ad aliquam pœnam hîc tenditur. Inducunt, quia in absentem potest super hoc interloqui: cũ non agatur de pœnæ irrogatione, per. l. absentem. Et quia ex interlocutoria tali non impeditur sententia iudicis maleficiorum: Nec ob. quòd ad allegandam exceptionem peremptoriam defensoriam criminis nõ admittitur procurator: quia dicit hoc verum coram iudice principali ipsius maleficij. quia per hoc ad sententiam & capitalis pœnæ impositionem, vel absolutionem tenderetur. Sed secus coram alio iudice, qui non habet cognoscere, nisi de vno tali articulo. Et ista latissimè prosequtur in quæstione prædicta: quæ causa breuitatis omittens ad illam quæstionẽ te remitto. ¶ Quid dicẽdum? verè pars contraria magis mihi placet: quia res est iudicanda secundũ effectũ, & nõ curatur de modo. ff. de adi. leg. l. iij. § conditio. C. de insti. & substi. sub condi. fac. l. iij. Ita, ꝙ vbi est effectus rei, ibi est denominatio eius. C. de ferijs. l. à nullo. argu. Insti. de donat. § est aliud. Et vbi ratio iuris, ibi ipsum ius. ff. ad legem Aquil. l. illud. Modò fatetur Butrig. & prædictum est suprà in. xv. quæstione ad hunc articulum, si coram principali iudice maleficij vteretur, non admitteretur ꝓcurator & tamen hoc casu est idem effectus, & eadem ratio re ipsa cõsiderãda in seipsa facit ꝙ id, qd nõ fit propter se: sed propter aliud ab illo ꝓpter quod fit. denominationem totam, recipere. ff. so. ma. l. si verò § itẽ qoquid. cũ concor. ibi signatis, de condi. & demon. l. filio. de iure dot. Profectitia § j. ꝓ dona. l. si. de solut. l. si enim. cũ si. Modo iste articul⁹ propter se nec proponitur, nec discutitur: sed propter causam criminalem, & eius exitum. Igitur illius naturam sequi debet: sicut dicimus, ꝙ constitutio statutum § j. de rescrip. li. vj. ordinans, ꝙ causa non possit per sedem Apostolicam, vel legatum nõ possit committi: nisi certis personis, intelligitur de vno principali. articulo alteri cõmisso: vt patet. c. ex literis, & no. in cle. vna. de offi. deleg. ¶ Supple glossas. in glos. j. ibi: *gaudemus*. vbi plenitùs de hoc. Et ibi: *vxor virum*. dixi suprà in. iij. quæstione. ¶ In glossa. ij. *s. iure mariti*. in quibus consistat hoc ius notatur. iiij. q. iiij. alij. ¶ In gl. iij. *nisi*. de hoc ibi. de testa. c. ij. ¶ In gl. *summum*. i. accusationis quid in denunciatione inquisitione. & exceptione vide Nouellã de purg. cano. c. fi. ¶ In glossa ꝙ esset. ibi: *nolum*. de hoc in Spe. de adult. post principium vbi etiam videre potes aliqua hic notata per Pe. & Abb. Et in fin. & j. q. ij. quàm pio. de testa. ad hoc. de cogna. spiri. tua. de iureiurando. quemadmodum. Primũ regulare. de regul. iur. cum quid. li. vj. In gl. vlt. ibi § j. Et quia quandoq; quæritur de crimine causæ ingratitudinis commissæ, in auth. vt cum. de ap. cogn. § aliud. coll. viij. & ideò interdum vocatur accusatio. C. de inoffi. testa. l. parentibus. & l. cum Arethusa. interdum querela.

SVMMARIVM.

1 *Mandatum procuratoris an gratuitum esse debeat? Et quid requiratur, vt quis repetere queat, quod in alieno negotio impendit?*

2 *Procurator in casu, de quo hic, num impensas repetat? Et qualiter dominus procuratori ad expensas teneatur? nu. 3.*

4 *Salarium procuratori debitum quantum esse possit? Et quid si salariũ promissum non sit, an procurator, vt sibi consilmatur, agere possit? Et quid in casu sequenti. nu. 5.*

6 *Procuratores qualiter esse possint ecclesiastici?*

CAP. VI.

CVm pro causa. Cas. Qui de mãdato dñi causam ꝓcurauit, potest ab ipso recuperare expensas ꝓpter hoc factas. ¶ Et pars prima ponit decisam partis querelã: & secunda dat iudices, ibi: *discretioni tuæ*. Et pars huius est j. de sent. exc. cũ ꝓ cã. ¶ Expone literam. *quæ inter G.* Iste. G. erat procurator capituli contra. F. Archidiaconum. qui. F. Archidiaconus petebat expẽsas à capitulo, quas dicebat se fecisse in negotijs, quæ de mandato capituli egerat, secundum Inno. qui exponit verbum, & propter quod. j. sequitur. i. pro negocijs, quę tractanda receperat. Nam si aliquis constitutus est procurator in

tor in aliquo negocio,& in illo negocio appellarit,& in causa appellationis expensas fecerit,etiam illas expensas repetet,vt hîc. Vel dic secundum eũ,ꝙ hîc appellauerat Archi. quia sententia lata erat contra eum super expẽsas.s.quia absolutum erat capitulum.Modo hîc mandatur iudicibus appellationis quòd condemnent capitulum Archidiaconi ad expensas,secundum eum.Hostiẽ.verò exponit: *quæ inter.G.* pro capitulo.& ecclesia ex parte vnà.&.F.contra ecclesiam, ex parte altera.Erat eñi iste.G.ꝓcurator capituli.contra.F. Archidiaconũ qui Archidiaconus dicebat se fecisse expensas in negocijs,siue causas,quas de mandato capituli egerat,quas repetebat:posteà ponit alia verba Inn.& cõsequẽter subdit:Tu dicas,quòd prior intellectus verior est:quia ipse.G.dicebat se missum fuisse ad curiam à capitulo,propter quædam negocia promouenda contra.F. archidiaconum contra quem etiam obtinuit:vt patet in dicto.c.cum ꝓ causa.Et quia expensas,quas ibi fecerat,capitulum nolebat soluere,huic recursum ad Papam,& tunc Papa causam expensarum commisit sub certa forma diffiniendam, ꝓut sequitur Hosti.¶ Sed Ab.dicit,quòd forsan iuit ad curiam vt impetraret confirmari constitutiones capituli . Et infrà cõtinet super quo erat causa.*Si legitimè.* probari debet ergo mãdatum & itineratio propter hoc facta ad curiam.Et de mandato fortè fiet fides:puta per duos testes,vel vnum electum cum delatiõe iuramẽti:quod dic,vt no.supra.c.ex insinuatione.Sed expensæ præmissa taxatione probabuntur per proprium iuramentum.argu.C.de ali.pup.præstan. l. ij.ad fi.legitur,& notatur.ĩ.e.c.ij.&.c.constitutis.secundum Hosti.propter hoc.i.propter prædicta negocia ꝓmouẽda.

1 ¶ † Nota hîc,quòd mandatũ procuratoris non debet esse gratuitum.No.ꝙ ad hoc,quòd impendens in alienis negocijs possit expensas repetere,oportet,quòd duo probet,videlicet quòd mandatum receperit de illis negocijs gerẽdis. Secundo,quòd illa negocia fecerit, seu tractauerit, prout sibi mandatum fuit.Sic.c.vt præteritę,hîc alleg.de accu . ex parte.&.c.olim.§.fi.Goff.¶ Opponitur contra primum secundum Collect.quia imò officium procuratoris debet esse gratuitum:vt.C.e.ti.l.litem.¶ Soluit Cy.in.l.cõtraria. d. quòd officium procuratoris debet esse gratuitum à conuẽtione illicita:vt in.l.litem.tamen est necesse,quòd sit gratuitum à remuneratione licita:vt.ff.mand.l.si remunerandi,nec à conuentiõe honesta.vt.ff.mand.l.salarium.&.ff.de pręscrip.ver.l.naturalis.§.pe.Et hãc approbat.Io.in additionibus Spe.e.ti.§.j.circa prin.vt videtur.vide etiam no.ff.eo. l.i.in prima gl.licet eñi remuneref,vel certo salario,vel vicissitudine quadam,vt præallegatis legibus.Remunerari tamen non potest,in quota litis,vt dicta.l.litem.quia per fas & nefas conaretur ad victoriam:vt.ff.de pac.do.l.conuenire.&.C.de postulã.l.si quo.Et eodem modo non valeret secundum Pe.de Bellapertica,si quæreret aliquid sibi dari in euentum victoriæ.ar.dictæ.l.conuenire.Modo hîc non est conuentio illicita.& ita soluerunt Collect.& Lignan⁹ hîc Et dicit Collect.quòd hæc solutio notatur per Archidiaconum,& Io.an.de foro compe.romana.libro sexto.Et per hoc quod dixi de promisso in euentum victoriæ,dicit Collect.videnda esse notata de elec.c.vt prçterit ę.¶ Sed aduerte,quia salua pace istorum dominorum , istud contrarium non meruit hîc signari:quia hîc non agitur de salario , vel remuneratione procuratoris per ipsum à domino exigenda:sed agitur solùm de expensis per procuratorem in negocijs domini expositis ab ipso domino per procuratorẽ huiusmodi recuperandis.Prædicta tamen inducit Collect.ad hoc,quòd si coniuncta persona agat sine mandato,& succumbat,ꝙ non possit agere ad expensas . Quod verum est secundum eum.Et facit quod hîc notat Ber.in gl.fi . versu, sed si egit.Factum enim coniunctæ personæ potest proficere absenti:non tamen obesse,nisi absens ratum habeat tacitè,vel expressè.No.Inn.ĩ.de re iudi.quamuis.in.iij.columna.imò talis defensor tenetur parti,nõ dominus . Ad quod vide,qui filij sunt legitimi.causam.per Inn.& quæ no.ĩ.eo. constitutis.& adde ad hoc,quę colliguntur.ĩ.e.mandato.in fi.¶ Secundò opponitur contra secundum notabile: quia ex hoc sequi videf,ꝙ negotia aliena gerens sine mandato vtiliter,& necessariam expensam in illis faciens , illa actione negotiorum gestorum recuperare non posset contra totum titulum.ff.&.C.de nego.gestis.¶ Sol.distingue,aut expendens probat expensam & vtilitatem expensæ: & tunc non oportet,quòd mandatum probet: vt in contrario.Aut licet probet expensam,non probat vtilitatem expensæ : & tunc oportet,ꝙ mandatum probet:vt hîc,& patet ex notatis hîc in glossa finali.

2 ¶ † PRIMO quærunt Phil.Nouella,& Collect.nunquid si ꝓcurator ducẽdo negocium domini,incidat in latrones, & spolietur,illas expensas poterit petere.Et est argu . quòd non.ff.man.l.inter causas.§.non omnia.secus in societate:vt ff.pro socio.l.cum duobus.§.quidam . secundum Phi.& Io. An.& remittit Collecta.ad collecta sua pleniora.ĩ.de iureiuran . c.sicut.De hoc fuit hoc anno in rota maxima quæstio.dicã in.c.sicut.Et de hoc vide plenè in cõsil.nostro.lvij.

3 ¶ † SECVNDO quæritur qualiter dominus tenetur procuratori ad expensas:de quo per Hosti.e.ti.in summa.§. pe.versu,& illud no.& hîc in gl.sed dic,vt hîc per Ber.in gl. fi.& qualiter ad salarium.Super quo dicit Hostiẽ.in dicto.§. pe.versu,tenetur etiam dominus.quòd secundum leges & dominos legum,super hoc sic distinguif:quia aut fuit promissum per stipulationem certum salarium.& tunc agitur condictione certi.insti.de verb.oblig.in princip.&.ff.si cer. pe.l.certi condictio.&.l.si quis certum.Aut nudo pacto in ipso mandato,vel ante,vel post incontinenti:& sic vestitur pactum nudum cohærentia contractus.C.de pac.in bonæfidei.secundum doctrinam traditam per eundem Hosti.in summa de pactis.sub.§.superest.versu , Idem à parte agitur actiõe mandati.C.mandati.l.j.ad finem.¶ Sed hoc dictum non placet Pe.& Cy.C.e.l.j. quia tunc competit actio in formata:cum est relatio pacti ad pactum:vt plenè deduxerunt in.l.in bonæfidei.Sed hîc non est talis relatio.ff.manda . l.j. ideò tunc petitur extra ordinem : vt in proximo membro. Aut nudo pacto,& ex interuallo:& tunc agitur officio iudicis.Sic intellige.l.salarium.ff.manda.alleg.Aut salarium fuit promissum incertum re,& genere:puta , quia dixit dominus:bene remunerabo te.& tunc nullo iure peti potest.tit. mandati.l.salarium.&.ff.mand.l.qui mutuam.§.pe.Aut fuit incertum re , sed certum genere:puta,quia dixit dabo tibi equum.sed non dixit quem.Vel,faciam te militem , sed nõ dixit qualiter,vel quãtum daret pro militia:& tunc agitur præscriptis verbis.& redigitur ad arbitrium boni viri.vt.ff. de præscriptis verbis.l.si tibi polienda.& pro socio.l.si societatem.&.ff.de leg.ij.l.j.in fin.& de leg.iij.l.si filię.& notat ipse Hosti.in sum.de postulan.§.quis postulare.versu , & illud notandum.& se.de simili materia.Et hoc verum cum salarium est licitum: quia secus,si illicitum.C.mand.l . si contra.ff.mand.l.salarium.Item hoc verum si est propriè salarium:quia si non esset propriè salarium , sed merces consisteret in pecunia numerata,ageretur actione locati : vt.ff. mand.l.j.in fin.Et si in alio contractus est innominatus , & agitur præscriptis verbis:vt.l.naturalis.§.at cum do.Et dicitur propriè salarium vbi dominus illud ꝓmittit ei,qui tamen erat aliàs facturus:vt.ff.manda.l.j.Sed vbi non erat alias facturus:tunc est merces:vt.e.l.j.in fi . Et prædicta collegerunt Pe.& Cy.ex dictis glossarum ind.l.j.§.mandatũ.Super

4 quo vide quę scripsi.s̃.e.ti.c.primo.in.xj.quęstione.¶ † Sed nunquid salarium debitum procuratori , potest excedere centum aureos.glo.C.manda.l.prima.dicit quòd non . Sed Ia.de Ra.dicit,quòd imò potest:quia aduocatus habet salarium de publico,sed non procurator vt.scripsit Cyn.in dicta.l.j.C.mand.quæstione secunda.Certum est autem,ꝙ hodie habet locum glo.in procuratoribus palatij Apostolici, quia eis est assignatum certum salarium pro qualibet cau-

sa:quod non licet excedere per constitutionem Ioan. Papæ. xxij. ¶ Sed nunquid de salario non promisso? pôt agere ꝓcurator, vt sibi constituatur, videtur ꝙ non: vt. C. de procuratoribus. l. litem. &. ff. mand. l. qui mutuam. §. salarium. Videtur contra, quia aduocato constituitur salarium. Et ad hoc agere potest. & tamen aduocatus est omnis, qui quoquo liti patrocinatur: vt. ff. de var. & extraord. cog. l. j. §. aduocatos. Et hoc tenet Ia. de Arena. non ob. l. litem. quia mandatum est gratuitum. i. gratiam confert. Et ideò meretur habere gratiam. Non obstat. §. salarium. quia non agitur actione mãdati vt constituatur, sed officio iudicis petitur constitutũ, secundum eum. Et ita quod. s. dictum est. s. non valere, quando promittitur, interdum verum est: vt per viam actionis agatur. Et ita ipse intelligit. vt refert Cy. C. mand. l. j. in fin. Et vt scripsit Butr. C. man. l. j. quoad hoc inter aduocatum, & procuratorem est ista differentia. Et primò, quia salariũ omninò incertum aduocato ꝓmissum, debetur: quia & sine pacto debet: vt. ff. de varijs & extraordinarijs cognitionibus. l. j. §. in honorarijs. & secus in ꝓcuratore, vt dictum est. Ratio, quia lex iuuat fortiùs inualidum. C. de rei vxo. ac. l. vna. in principio. Item, quia aduocatus aliàs non facturus, nihilominus non petet, vt mercedem, sed vt honorarium, sicut & mensor. ff. si mensor falsam mensuram dixerit. l. j. §. sed & si mercedem. Secus tamen in procuratore: vt dixi.

5 ¶ † TERTIO propter vnum dictum, quod posui suprà quæro, pone: mercenarius, qui consueuit ire cũ literis scholarium, venit ad me, & dixit: mandabitis aliquid ad partes vestras? dico ego sic: porta literas, & ego satisfaciam tibi. Ille portat literas, & non defert pecuniam: petit tamen post sibi satisfieri. Ego nolo, quid iuris dicendum videtur, quòd ex quo non erat aliâs facturus, arbitrio iudicis præscrip. verbis tenebor sibi. ar. Insti. loc. in principio. &. ff. de præscrip. verbis. l. si tibi. Ita scripsit Cy. C. mand. l. prima. in quæstione prima.

6 ¶ † QVARTO ibi: *de mandato*. cum iste Archidiaconus procurator capituli esset clericus, arg. de rescrip. cum adeò. & de æta. & quali. c. j. quæro qualiter ecclesiastici possunt esse procuratores? Super quo Henricus hîc distinguit hoc modo: quia aut quæris in causis sanguinis: & dic, quòd non absq; periculo irregularitatis, per no. & lect. ne cleri. vel monach. c. clericis. & c. sententiam sanguinis. In alijs verò causis: aut quæris de religiosis, & hi de iure ciuili indistinctè prohibentur esse procuratores etiam pro ecclesia sua: vt in authen. de sanctissimis Episcopis. §. Deo amabiles. coll. ix. de iure canonico verò simplices religiosi, & etiam priores sub obedientia sui superioris religiosi constituti non possunt etiam procuratores esse: nisi duobus interuenientibus quibus tamen interuenientibus, bene ꝓcuratores esse possunt, videlicet quòd Abbas, seu alius superior inuitis imperet, & quòd vtilitas monasterij id suadeat. j. de testi. c. insuper. xvj. qõ. j. monachi. ij. cum ibi notatis. Et præsumitur vtilitas monasterij, ex quo superioris sui licẽtia interuenit: vt not. Inno. de re iudi. cum. I. & A. Super quo vide zenz. in cle. si religiosus. j. eo. qui dicit ibi: quòd etiam eo casu potest esse procurator etiam religiosi. nedum suæ imò etiam alterius religionis: licet Land. in hoc ibi cõtra: Aliâs verò quàm de licentia superioris hoc non potest. vt dicta cle. si religiosus. Fallit in consorte eiusdem litis pro quo potest esse procurator. j. de censi. sopitę. Quod dic vt ibi, & dicto. c. cum. I. & A. legitur, & notatur in principio. Et de accusatio. olim. & c. ex parte. & cle. si religiosus. alleg. Abbates verò, seu priores superiorem religiosum non habentes, possunt etiam sine licentia superioris esse procuratores: vt no. Io. xvj. q. j. de præsentium. & Hostiẽ. in c. sopitæ. Facit supra de transact. contingit. ¶ Fallit in causis secularibus, in quibus non possunt esse procuratores: vt dicto. c. de præsentium. Et hoc notat ibi Io. &. j. ne cleri. vel monach. relatum. Nisi pro miserabilibus personis: vt. lxxxvj. distinctione. c. si. ¶ Aut de secularibus: & si non sunt in sacris, nec beneficiati, quia tales non tenentur de necessitate seruire ecclesiæ, possunt esse procuratores vbiq; tam in foro ecclesiastico, quàm in seculari: quia tunc cessat ratio leg. ar. ff. de iur. pat. adigere. §. quãuis. de iureiur. & si Christus. de appell. cum cessante. Sed si sunt bñficiati, qui beneficio seruire tenentur, nõ possunt esse procuratores, nisi in causa collegij: vt. C. de Episcopis & clericis. l. placet. & l. omnes, qui vbiq; §. primo. & hîc. Vel nisi fortè in causis suorum consanguineorum. argu. C. de Episcopis & cleri. authen. præsbiteros. vbi dicitur, quòd possunt tutelam suscipere cognatorum: cum eadem sit ratio. Nisi dicas, quòd sic ibi speciale fauore minorum. Henricus. Miror, quia hîc Henricus contra morem suum loquitur diminutè, quia omittit membrum clericis non beneficiatis, in sacris tamen ordinibus constitutis: & de beneficiatis, qui non tenentur seruire per seipsos beneficijs suis, secundum no. Inno. j. de cleri. non residen. c. fina. ¶ Et fortè videtur vincere eadem ratio in procuratoris officio, Sicut in officio aduocati: de quo plenè dixi suprà de postuland. c. primo. in quinq; primis quæstionibus. & per consequens eodem iure vtendũ. arg. ff. de verb. oblig. l. à Titio. in fi. vnũ casum valde dubium tangit cum modico ministerio ipse Henricus, videlicet in priure habente superiorem Abbatem: an sine licentia illius speciali possit esse procurator. de quo dicam in dicta clemen. & fortè hanc materiam latiùs ibi expediam.

SVMMARIVM.

1 *Procuratorem, num constituat vniuersitas. Et an dicatur domina?*
2 *Iure communi quod cõceditur, speciali iure non debet cõcedi. Et ibidem, quòd cancellaria literas gratiosas non concedit, pro eo quod iure communi competat. & quas iure concedat?*
3 *Vniuersitatem, in studio, quinam constituant?*
4 *Procurator constitutus ab vniuersitate, an de calumnia iuret?*
5 *Procuratorem, quinam constituere possint? & non.*
6 *Procurator ad negocia, vel iudicia, an alium procuratorem dare possit, & quando?*
7 *Episcopi, & alij ecclesiarum prælati procuratorem constituant? Et an iurabit huiusmodi procurator de calumnia?*
8 *Procuratorem num quis inuitus dare possit? & an dari queat? Remissiuè.*

¶ CAP. VII.

Via in causis. ¶ Cas. Vniuersitas ad agendum, & defendendum procuratorem constituere potest. ¶ In prima petitio, in secũda petitionis admissio. ibi: licet ergo ¶ Expone literã. *vniuersitas.* & sic nõ loquit̃ de q̃nib⁹ singularĩ, de quib⁹ nõ dubitabat̃. *Cõmode.* & videbat̃ nõ posse. de elec. qa ꝓpter. in princi. Hostien. *procuratorem.* propriè secundum Hostien. *super his.* scilicet causis quæ pro vobis, vel contra vos mouent̃.

1 ¶ † Opponitur: hîc dicitur, quòd vniuersitas constituit ꝓcuratorem. j. de proba. c. tertio. & infrà eo. c. fi. Contra quod videtur, quia procurator constituitur à domino: ideò vniuersitas, quæ propriè non dicitur domina, non constituit procuratorem, sed actorem cum decreto: vt not. secunda quæstione septima. si quis erga. vbi vide. & infrà de iuramento calumniæ. Imperatores. & supra de obliga. ad ratiocinia. c. vno. vide hîc Ber. in prima glo. quæ soluendo contrarium, ponit rationem dubitandi, & decidendi ad hanc decretalem cui quantùm ad hoc concordat Inno. ¶ Aduerte, Ia. de Ra. dicit & refert Cyn. eod. titu. C. l. neq; in quarta quæstione: quòd collegium, seu vniuersitas constituit procuratorem: nec exigitur decretum superioris: quia ipsum collegium, seu vniuersitas constituit procuratorem: quia ipsum collegium dominus est. & persona repręsentata, quę procuratorem facere potest: vt. C. de sacrosan. eccle. l. iubemus. in fi.

mus.in fi.&.ff.de fideiusso.l.mortuo.in fi.Et est expressum
hic.ff.de re.di.l.intantum.§.j.de acqui.possess.l.j.§.fi.&.l.seq.
Nec est verum secundum eum.& Pe.de bellapertica, quòd
sit hodie sublata effectualis diuersitas inter actorem, syndi
cum, & procuratorem.Licet enim nomina sint sublata. j.
eo.petitio.modus tamen constituendi non est sublatus. &
ideò si alius, quàm collegium, qui non habeat ius in re, pro
collegio constituat, non potest constituere procuratorem:
sed habet constituere cum decreto:vt.d.l.neq;.quocunque
nomine constitutus appelletur:vt dicto.c.petitio.Et idem
videtur sentire gl.in.l.neq;.Idem senserunt Inno. & Hosti.
j.de iura.ca.dicẽtes quòd vniuersitas in re propria bene po
test constituere procuratorem.Sed non in aliena, nisi cum
decreto:quia plus cõceditur in re propria, quàm in aliena:
vt.C.e.ita demum.fa.notata Inno.& Hosti.infra.e.cõsulti.
Etiam apparet, quòd quicquid dicat Cy.vbi soprà, re vera
non est differentia quantùm ad hoc inter legistas, & Cano
nistas & placet Collectario. ¶ Et pro præmissis, videlicet
quòd idem sit secundum leges, sicut hîc dicitur secundum
canonistas, allegatur tex.in auth.de sanctissimis Episcopis.
§.si quando colla.ix.vbi dicitur causam monasterij tractari
per procuratorem, licet glossa dicat ibi procuratorem suũ
pro syndico, vel pro procuratore dato à syndico post litem
contestatam.iuncto infrà de donat.c.secundo.Et idem no-
tatur.C.e.l.neq;.inducit Raymũd* de fargijs, quia quasi do
minus scilicet tutor lite contestata procuratorẽ constituit,
qui quasi dominus est.ff.pro empt.l.qui fundum.§.si tutor.
C.e.l.neq;.Allegat etiam casum.C.de iuramento calumniæ.
l.secunda.§.hoc etiam.quia ille.§.de actore loqui nõ potest.
Nam ille bene iuraret:vt.e.l.§.quod obseruari.Nõ enim pla
cet sibi expositio gl.pcurator.i.syndicus.quia de talib* sub
tilitatibus nominum non curant Canonistæ, cum nullum
importent effectum.C.de dona.l.fi.de constituta pecunia.
l.secunda.de testibus.l.quoniam.si minor ab hæreditate se
absti.l.j.C.de testi.l.qm.&.l.si numerus.cõia de leg.l. om-
ne verbum.in principio.de for.l.prima & secunda.qui pot.
in pig.ha.l.sicuti.§.si debitor.C.de eman.lib.l.fi.vide, quæ di
2 cam infra eo.petitio.& de iura.calum.c.penult. ¶ †Secun-
dò opponitur quia hîc de speciali conceditur, quod com-
petit de iure communi.Contra quod videtur.C.de thesau-
ris.l.vna.libro decimo.& contra id, quod notatur duodeci-
ma quæstione secunda.c.Augustino.&.c.dist.contra mino-
rem.Et ideò cancellaria nunquam concedit gratiosas lite-
ras super eo, quod competit de iure communi:sed bene cõ-
cedit literas de iustitia.& non super, quia si aliquis impetra
uit rescriptum Apostolicum & appelletur, & pendente ap-
pellatione moritur impetrans, cancellaria non admittit hæ
redem vniuersalem, nisi per viam supplicationis ad prose-
quutionem illius causæ, licet sibi competat de iure commu
ni, secundum Collect. ¶ Solutio.Dico, quòd non fuit ne-
cesse impetrari:vt in.l.vna.pro contraria allegata.Sed ad sa-
tisfaciendum zelo supplicantium & tollendum occasionẽ
dubitandi, potuit ex abundanti concedi.argu.ff.de iureiu.
ran.l.Item apud Labeonem.§.ait prætor. ¶ Et hoc multũ
facit contra vnum styllum multùm durum, qui est in pœ-
nitentiaria domini Papæ. Nam pœnitentiarius maior in
casibus dubijs nunquàm vult vti dispensatione ad cautelã
ipsius pœnitentis, nisi primò declaret contra eum:sed sem
per vel declarat pro eo, & non dispensat, vel declarat con-
tra eum:& tunc quandoque dispensat, quod durum est: qa
obtinens pro se declarationem in casu multùm dubio, re-
cedit adhuc cum aliquali scrupulo consciẽtiæ suæ:quia po
test esse declaratio erronea, vel defectuosa proper aliquid
tacitum, vel omissum incautè etiam sine dolo. Et fortè sic
seruatum fuit hactenus quia pœnitentiarij maiores circa
suam potestatem dispensandi, semper consueuerunt dubi
tare, & eam in dubio restringere, propter periculum ani-
marum, Et adhuc hodie dubitat Reuerendissimus in Chri
sto pater dominus Cardinalis Lbre.primarius hodiernus,
prout ipse mihi dixit.vnde optarem & salubriùs videretur
quòd dominus noster Papa dedisset potestatem primario
maiori in omni casu, qui sibi probabiliter dubi* videretur
dispensandi cum pœnitente ad cautelam, sicut iura permit
tunt absolui ab excommunicatione ad cautelam.j.de sentẽ.
excom.per tuas.&.c.venerabilibus.&.c.solet.e.libro.vj. Et
quòd vltra ordinaret, quòd tanta circunstantiarum omis-
sio facta sine dolo, effectum dispensationis minime impe-
diret:vt tolerentur multi scrupuli, illaqueationes.& pericu
la quamplurima animarum quibus est per ecclesiam obuiã
dum.de consti.c.ij.libro sexto.
3 ¶ †PRIMO quæritur, qui sunt illi, qui in studio vniuer-
sitatem constituunt? dicit Accur.C.de iurisdi.omnium iu-
dicum.l.vlt.quòd scholares non exercent professionem:sed
sub exercentibus sunt discipuli:sicut nec discipuli pellipa-
riorum secundum Azo.vnde magistri, seu doctores sunt il
li, qui vniuersitatem repræsentant:& illi possunt eligere p-
curatorem.& expedire facta vniuersitatis: quia professio-
nem exercent.& sic fit Parisijs. ¶ Sed Hosti.dicit, quòd fuit
dubitatio huius decretalis:quia aliqui, vt Azo.& Ia.Bal.te-
nebant, quòd vniuersitas non poterat procuratorem con-
stituere:sed Huguo.contra cuius hîc approbatur opinio.
4 ¶ †SECVNDO quæritur de procuratore vniuersita-
tis, an iuret de calumnia, habes glossam hîc, & decretalem.j.
de iuramento calũ.cãm. Ecce procurator vniuersitatis iu-
rat:vt.c.causam.Sed procurator alterius simplicis priuati,
non iurat:vt hîc in gl.quæ est ratio diuersitatis? Collect.re-
mittit ad Collect.sua de iura.calum.c.primo.per quæ dicit
intelligenda hîc notata in gl.fi.& qd dixi procuratorem pri
uati domino non iurare:intellige nisi habeat speciale man-
datum à domino iurandi.de iura.c.fin.libro sexto.Hostien.
autẽ dicit hîc, quòd hæc est ratio diuersitatis inter prædi-
cta: quia, qui melius præsumitur scire veritatem, iurare de-
bet.C.eo.l.fi.j.de iura.calum.c.iij.Sed vniuersitas sensu ca-
ret, & eius negotium negligi solet.sicut id quod communi-
ter possidetur:vt.C.quando, & quibus quarta pars.l.j.lib. x.
ideò syndicum iurare oportet.Sed priuatus melius nego-
tium suum scire potest, & præsumitur, quàm procurator.
& ipse sensum habet, & iurare valet.igitur &c.Qualiter au
tem scholares possunt habere rectores, & consules suos,
de quo hîc per Ber.in fine glossæ fin. remittit Nouella ad
notata sua de offi.or.cum ab ecclesiarum.super prima glos-
5 sa:quod scripsi ibi in tertia quæstione. ¶ †Tertiò generali-
ter quæro, qui procuratorem constituere possunt.quod tra
ctat Hosti.generaliter.e.titu.in Summa.§.tertio. Et breuiter
dicas, quòd quilibet non prohibitus.vt.ff.e.l.Mutus. ¶ Cir-
ca quod quæro de multis.primò de excommunicato, dic, q
non potest constituere si sit actor.j.e.c.consuln.Nec consti
tui.j.de proba.post cessionem.Sed reus bene constitueret.
j.de iudi.intelleximus De quibus dicemus pleniùs in capi
tulis allegatis. ¶ Secundò quæritur quid de pcuratore? dic,
quòd si est procurator ad negotia, ad illa bene constituit
etiam ante litem contestatam:vt.ff.mand. l. si procurato-
rem.§.primo.Imò & à procuratore huiusmodi datus.& sic
in infinitũ alium ad negotia dare potest.& tenebitur vnus
alteri.Sed lis tantùm æstimatur, quãti interest domini prin
cipalis primo cõstituẽtis:vt.ff.de nego.l.si quis mandato.§.
6 Titij. ¶ †Sed qualiter procurator ad negotia vel ad iudicia
constitutus potest alium procuratorem dare? dic, quòd nõ
ante litem contestatam.sed bene post, vt.C.e.l.neque.Et idẽ
de tutore, & de quolibet rei alienæ administratore: vt ibi
legitur, & notatur. Et quæ sit ratio diuersitatis, & quid si
datur procuratori potestas substituendi:& quid si ille, cui
datur substituendi, potestas est inhabilis:vide pulchrè no-
tata per Cy.post Pe.C.e.l.quod quis.quæ pro nunc cã breui
tatis omitto:nec admitteretur datus à procuratore:vel tu-
tore, vel curatore etiam datus:vt defensor vigore mandati
sine satisdatione ante litem contestatam.vt.ff. de cura. bo.
dand.l.secunda.tetio responso.licet aliàs admitti posset.In-

sti.de satisda.in principio.posset tamen minor cum authoritate tutorum facere procuratorem, etiam ante litis contestationem, arg.dictæ.l.neq;.& de tnt.l.quod dicitur.Quę psequere, vt in Cy.in.l.neq;.alleg.in duab⁹ vltimis qõnib⁹.

7 ¶ † TERTIO quæritur, quid de episcopis, & alijs ecclesiarum prelatis? videtur, quòd saltem ad negotia procuratorem constituant.cum sint pcuratores ad negotia generaliter dati.j.q.tertia.saluator.ad fi.de dona.c.secundo.Sed hoc non esset tunc, nisi post litis contestationem per prædicta, & ante non constituerent, nisi actorem, œconomum, vel syndicum.& sic exponunt quidam omnes textus de eorum procuratoribus loquentes.Et hoc tenere videtur glossa.Sed & omnes doctores in dicta.l.neq;.&.ff.e.l.prima.&.l.necessitatis.alij contra, & veriùs secundum Hosti.quia etiam ante litem contestatam possunt isti, & quiuis sacerdotes nomine suæ ecclesiæ, vel sui beneficij, & etiam nomine suo, & etiam ante litem contestatam constituere ita, quòd procurator iurabit de calumnia: & prælatus erit testis in causa: quia non dicitur sua, sed ecclesiæ.imò nec debet agere sine procuratore hæc probantur.j̃.de resti.spo.olim.in principio.& in fine.& de fide instrumento.inter dilectos.in principio.& in fi.& de iuramento calumniæ.c.primo, secundo, & tertio.&.c.cum causam.de testi.insuper.& .c.cum nuncius.xiij.quæstione secunda.semper prudentia.v.q.iij.quia Eps.Ad authẽticam.& si principales.dic: quòd corrigitur per leg.Henri.textus est j̃.de iuramento calumnię.c.j.Et fallatur solùm in alijs.& licet minor iuret.hoc est, quia causa est sua: ista verò est ecclesiæ.Nec est simile de tutore & curatore: quia hi nihil iuris habent in rebus pupilli: nec de illis vestire, vel pascere se possunt.Nec aliquid donare. C. de admini.tu.l.lex quę.Secus in plato, maximè, si sua sibi nõ sufficiant.xij.q.j.ex his.de pręben.cũ sedm de dona.cceterũ.Et ius habet in eis.xvj.q.vij.c.j.xij.q.ij.nulli.& q.j.Eps.Si enim non posset constituere actorem, & ita non nisi cum decreto superioris.ff.quod cuiusq; vni.noe. l.nulli.& .l.item.§.si decuriones. sic sine superioris authoritate in iudicio esse non posset, secundum.G.nazonis.videtur tex.j̃. de iura. cal.c.vlti.Quod dic, vt notatur in Summa. suprà de rescri. §.quę possunt obijci.versu.xxix.& hoc ti.in Summa.§.j.versu, sed secundum iura nostra.In proprijs autem negotijs pcuratorem constituunt absq; dubio.j̃.eo.petitio. Et super hoc vide, quod scripsi post zenzel.infra.e.c.procuratorem. in primo notabili in Cle.¶ In quibus verò sibi & capitulis suis, seu conuentibus cum illorum consensu.j̃.eo.c.fin.sicut econtra.j̃.de iudi.causam.& hæc tam in agendo, quàm in defendendo.Nec obstat quòd prælatus ex officio suo tenetur, & potest defendere ecclesiam suam in causa communi. suprà de rescriptis, edoceri.& vt no.in Summa de transact. §.quis potest.versu, sed quęritur & sequentibus.ergo potest dare procuratorem in causa eadem sine consensu capituli, & conuentus.Dicere enim forsan posses, quòd consequentia non tenet: quia procurator ad agendum, qui mandatum suscepit, potest & tenetur agere ex officio suo.& tamen nõ potest constituere procuratorem ante litem cõtestatam.vt l.neq;.C.e.& .ff.man.l.si procurator.Nisi datus esset in rem suam.C.de dona.l.illam.secundũ Gof.sed dic, vt no.in Summa de rescrip.§.quæ possunt obij.versu. xxix.in distinctione quæ incipit.cum quæritur.vtrum prælatus.Hostien.Sed circa hoc vltimum tene, quod scripsi de maio. c.humilis.in quinta oppositione.& supra.e.c.in prima oppositione.Dictam autem opinionem, videlicet quòd Episcopi possunt procuratores constituere, moderni domini legum.s.Iaco.de Ra.& Pe.de Bellapertica.& Cyn.in dicta.l.neq;.q.secunda. quia prelati habent non solùm administrationem.Sed plus quia sunt vsuarij & vsusfructuarij.& sic sunt domini, non ratione administrationis, sicut tutores: sed ratione iuris, vsusfructus & vsus, sicut pater in bonis filij, ratione vsusfructus, vt dicunt probari.C.de bo.ma.l.j.licet glossa ibi aliter intelligat.Et idem Gul.de cugno.& Bar.ff.e.l.j.& canonistę

infra eo.petitio.

¶ † QVARTO quid de vniuersitate? Sed dic, vt scripsi supra eo.c.in prima oppositione. Certum enim est, quòd ipsa constituit procuratorem hic, & suprà de rescrip.ex parte.& secundum Hosti.œconomum.j̃.de iura.ca.c.ij. & de religi.do.constitutus.& duobus.c.sequentibus.

8 ¶ † QVINTO qualiter inuitus dat procuratorem, vel datur procurator de quo per Hostiẽ.vbi supra dicam.infra c.accedens.

9 ¶ † SEXTO quales personæ priuatæ procuratorem cõstituunt? dic, quòd paterfamil.& filiusfami.quãdoq;, videlicet si habet peculium castrense, vel quasi, vel aduentitium: & pater eius sit absens, & patris procurator etiam absens. ff.e.l.filiusfamil.de iudi.si lõgiùs.& de iniur. sed & si vnius. §.filio.Itẽ liber homo, seruus nõ.nisi sit in quasi possessione libertatis: & moueatur ei quæstio status: vel ipse moueat. alleg.ff.e.l.seruum.j.responso.& §.primo.&.ff.de liber. causa.l.ordinata.C.de assertio.tol.j.Item maior vigintiquinq; annis: cum authoritate tutoris, vel curatoris. Sed bene tutor, vel curator post lit.contestatam dat procuratorem, & ante actorem cum decreto: vt dicta.l.neq;.Fallit in casibus, in quibus minor pro maiore habetur.de quibus dicam. j̃. e.non iniustè.

SVMMARIVM.

1 *Principali collapso, accessorium non consistere. Et non referre, an quod non fiat, an tarde fiat?*
2 *Procuratorem post conclusionem reuocari non posse.*
3 *Sententiam ferri contra absentem, nec vocatum.*
4 *Condemnatio expensarum futurarum, & ante litem contestatam procedat?*
5 *Iudex super dubio pronuntiare, vel incertam sententiam ferre, qualiter possit?*
6 *Expensæ cõtumaciæ, an directè peti possint & in contumaciam vocauit? Et an huiusmodi expensas restituat is, quo absente proceditur, aut procedi potest?*
7 *Confitens duo, quorum vnum est pro se, alterum contra, si aduersarium habeat, an possit aduersarius confessionẽ huiusmodi in partem pro se facientem, recipere, & alteram reijcere.*
8 *Procurator reuocatus, si procedat, an domino noceat? Et quid de aduersario?*
9 *Procurator, si in contentionem venit, an reuocatus esset, aut quòd procurator non esset, an si tandem admissus cum cautione de rato fuerit, possit deinceps de reuocatione, aut de nõ procuratione per aduersarium impeti?*
10 *Ratihabitio, an aduersario noceat, vbi de iure communi opponi, vel excipi possit, si dñs ratum habet factum, aut processum gestum cum falso procuratore? Et quid si, dominus videt falsum procuratorem, aut reuocatum causam suam tractare, nec contradicat, & quod aduersarium sciat, nec id obijciat?*
11 *Procuratorij literas circumferẽs, an procurator præsumi debeat, si talis negetur?*
12 *Sententis pro futuro, an ferri possit?*

¶ CAP. VIII.

AVditis & intellectis. ¶ Cas. Si post cõclusionem causę, procurator reuocatur, nihilominus fertur sententia. vel aliter, vt per inferiora patebit. Et de hoc facto loquitur de proba.cum causam. Nouella dicit quod solet ponere literalem casum sic, quod tempore ferendę sententię fuerit ostensa reuocatio.& quare hoc j̃.videbis. ¶ Et primò fert sententiã super processibus, & soluit obstaculum. Secundò in expensis cõdẽnat. ibi: *ceterum.* ¶ Expone literam *proposita*. hic in curia. *Mandati.* quod ei fecerat de litigando coram Papa. Inn. *contumacem* maximè, secundum Vinc. quia contumax fuit nõ in reuocando procurator qui non videbatur sibi bonus. Sed in nõ mittendo aliũ procuratorem qñ reuocauit illum. vnde procedi potuit in causa processuum. Et si quæras, quare vlteri⁹ expectatur? rñsio, quod ista est alia causa, quã prima. Vinc.

Procuratorat

Procurauerat.hoc aggrauat ipsius culpam.*Contempta*.nō fuit contemptus Papa,vel dispendium partis,non quia reuocauit:sed quia alium non constituit.Nouella *Dispendio*.i.grauamine,vel damno.de constitu.cognoscentes.*i tempore*. ex tunc non incipit esse contumax.*Peruenerint*. hoc dicit quia simul peruenerunt ad eum,& iudicem,vel partem:& simul lata sententia,vel ipsius tempore.Vnde pono casum,quòd vocatis partibus ad sententiam audiendam & existentibus in termino,venit cursor. & portauit literas reuocatorias procuratorij:quas cum ꝓcurator Papæ,& aduersario ostēdisset,propterea nihilominus super processibus diffiniuit & subiunxit,quod hîc dicitur.Aliâs si diceres,quòd reuocatio peruenit ad iudicem.vel partem Calend.Aprilis.& demum super processibus pronuntiatum est Calen.Maij,nō interest Episcopi Col.recuperare expensas factas per se de mense Aprilis:cum absentia Colubrien.Episcopi,& reuocatio procuratoris non impediuerint processum,& diffinitionem processuum. Sed modo expedito articulo processuum,si Episcopus Colubrieñ.per se,vel procuratorem in curia procedere vellet in principali:tunc inciperet inutiliter esse.& sic eius interest recuperare expensas illas. Et hoc est quare puto, quòd tempore sententiæ peruenit reuocatio.Nouella.*Negotiorum*.limitationis diœcesis.
1 ¶ † Primò nota qualiter cassato principali &c.vt in glo.ij.de quo plenè per Henricum.ꝟ.de fide instru.inter dilectos.§.cum igitur.dicam de hoc.ꝟ.de regulis iuris.accessorium.libro sexto.¶ Secundò not.secundum Gof. ibi:*causa antequam*.non referre aliquid non fieri,vel tardè fieri.Ad idem.ff.de euic.l.si rem.§.fi.vbi non sufficit post conclusionem denunciare venditori,quòd defendat.Ad idem.C.de temp.appellationum.l.nemo.& de iudi.l.properandum.§.& si quidem.Etiā propè finem termini,quo conuenit pœnam committi agi potest ad pœnam.ff.de verb.oblig.l.cum stipulat⁹.Sed hoc falsum:vt.ꝟ.de elec.commissa.primo responso.libro sexto. vbi vide Item scias,quòd licet vno respectu sumatur illud argumentum Goff.alio tamen respectu sumitur contrariū: quia si procurator non fuisset reuocatus,licet tardè,processum fuisset cum eo in principali,& valuisset processus: &
2 cessat condemnatio expensarum Nouella.¶ † Nota tertiò quòd post conclusionem non potest reuocari procurator in præiudicium aduersarij.& quòd reuocatio cedit ad contemptum iudicis:quòdq; eius pœna cōdemnatio expēsarū
3 ratione retardati processus.¶ † Quarto not.ibi:*irrita iudicasse*.sententiam huiusmodi latam fuisse super irritatione horum processuum contra partem absentem ad huiusmodi irritationem non vocatam.

¶ OPPONITVR intrando glo.magnā Inn.cōtra quartum notabile de.l.ea,quæ.C.quomodo,& quando iudex.& l.j.§.Item cum ex edicto.ff.quæ sen.sine app.rescin.Solutio, contraria loquuntur in sententijs diffinitiuis,quæ tantùm partibus præsentibus,vel ꝑ contumaciā absentibus,& cum multis solennitatibus ferri debent.& si aliter feraẜ sentētia, non tenet.C.de iud.l.properandum.§.j.ij.&.iij.& authē.ibi posita.¶ Nos autem hîc loquimur in sentētijs interloquutorijs, quæ possunt ferri etiam partibus non præsentibus,& etiam non absentibus per contumaciam licet ab eis possit appellari vt quidam dicunt:vt hîc, &.ff.de re iudi.l. quod iussit.secundum Inno.¶ Et placet hæc solutio Hosti. & Henri.& probatur secundum eos hæc distinctio.ff.de arbi.l.qualem.§.dicere.Potes etiam addere huic solutioni, seu potiùs alio modo soluere,secundum Inn.quòd hîc constabat iudici,vt iudici,& quòd procedebatur contra partem absentem per contumaciam.Non enim poterat se à contumacia excusare Colubrieñ.Episcopus:quia citatus ad causam per se,vel alium,vel per procuratorem perseuerare debebat vsq; in finē.Plus dicit,quòd imò & in definitiuis diceret ipse idem.l.vbi pars contra quam ꝓcederetur, modo prædicto,absens esset per cōtumaciā.Et ista solutio vr̄ melior,quoad intellectum istius decretalis.Nam prima solutio supponit sententiam latam hîc super processibus fuisse interlocutoriam:& tamen vt dicit hîc Inno.satis potest dici diffinitiua.Quod intelligo,si fuit petita ista reuocatio principaliter:quia si incidenter petita fuisset,nō posset dici diffinitiua sed potius interlocutoria.arg.ꝟ.de offi.iudi.c. ij.Et eius quod no.gl in Cle.ad compēsandas.de sequestra. in gl.quinta.quæ incipit:interlocutoria ergo vnde Inn.præmissa magis declarās quasi ꝑ modū q̄onis generalis,sic subinfert.Dicimus ergo,quòd ex quo Colubrieñ Episcopo generaliter mandatum fuerat, quòd ad causam suam agendā veniret,si per se,vel procuratorem suum ad causam non venit:vel si venit aliquando,sed recessit illicentiatus,sicut hîc fecit reuocando procuratorem,& nullum alium cōstituendo etiam ad sententiam diffinitiuam procederetur:vt hîc, &.xj.q.iij.certū.&.ꝟ.de do.& cōtu.c.iij.secundum Inn.& cōcordat etiam Hostien.

¶ SECVNDO opponitur supposita solutione secunda præcedētis oppositionis in qua Inn.persistit, vt videtur de c.consuluit.suprà de offi.dele.Soluit Inn.dicens,quòd cum q̄rit an semel citatus ad causam amplius sit citandus:distingui debet,quia aut est citatus,vt veniat ad totam causam, & non solùm ad vnum articulum:& tunc non oportet ampliùs eum citare:vt hîc.Aut est citat⁹ solùm ad aliquem solum articulum expediendum:& tunc nec super tota causa, nec super alio articulo procederetur,nisi super hoc iterum citetur:vt in.c.consuluit.alle.Sed hoc vltimum membrum Inn.& concordat etiam Hosti.Fallit vbi talis citatus appellat.Quod dic,vt legitur,& notatur infrà de dolo & contu. eum qui.libro sexto secundum Henricum.& de hoc dicam in.c.eum,qui.allegato.

¶ TERTIO opponitur quia non videtur bene verisimile,quòd Colubrien.Episcopus citatus fuerit ad totam causam,prout supponit solutio p̄cedētis oppositionis. Nam si fuisset citatus ad totam causam,iam potuisset Papa procedere & verisimile est,quòd processisset in ipsa causa principali,& tamen non processit,quia procedere non potuit.& ideò condemnauit in expensis factis ratione retardati processus.Soluit Inn.dicens quòd non processit Papa in causa principali:sed non,quia causa non fuisset in totum ad curiā legitimè deuoluta,& in ea tractanda:sed ideò, quia causa erat talis,in qua de natura sua lite non contestata procedi nō poterat.& tñ lis nō erat in ea cōtestata.Nec cōtestari poterat in absentia partis.Et iō nō potuit Papa aliqd facere,nisi condemnare in expensis ratione retardati processus. Sed contra,quia processit ad sententiam super irritatione processus.Solutio,dicit Inn.quòd ideò hoc fecit,quia super ꝓcessibus conclusum erat,& plenè constabat.& quia ex sentētia irritatiua ꝓcessus,nō gn̄abaẜ magnū parti p̄iudiciū,cōtra quā lata fuit: quia saluum sibi erat negotium principale.¶ Subdit Inn.quòd vbi prædicta non essent.s.quòd iam conclusum esset,& constaret de causa:subaudi etiam si lis cōtestata esset,meliùs esset expectare partes,& de nouo vocare,quàm eis absentibus procedere:vt.ff.de vaca. muner. l.penul.in fi.&.ꝟ.de voto,& voti redemptione.c.quod super his.versu,hoc non credimus.ff.de dam.infec.l. si finita.§.si fortè.& in eo quod legitur,& notatur.ꝟ.de re iudi.cum Bertholdus.§.postmodum.& cōcordant Hosti.& Nouella.

¶ QVARTO opponitur ibi:*& facies etiam vsquequo*.Nā primo videtur condemnatio iniqua:quia facta fuit in expēsis,non expressa certa quantitate determinatis contra id, quod legitur.C.de sen.quæ sine certa quanti.l.pe.& fi.Item videtur etiam hîc iniquitas,quia debet prius fieri taxatio expensarum,posteà debet præstari iusiurādum,& post modum condemnatio expensarum.C.de iudi.l.iubemus.& authen.si hodie.& tamen totum istud hîc omissum est ¶ Ad prędictas respondet Inn.dicēs quòd illud,quod hîc dicitur, locum habet in interlocutorijs,vbi si quid minus plenè determinatum est,potest post plenius determinari:vt.l.quod iussit.&.c.cum cessante.Illud verò quod habetur in contra-

rijs loquitur in diffinitiuis, vbi postquàm sententiam tulit iudex, quia functus est officio suo, vt no. s. de offi. deleg. in literis. nihil poterit immutare. & ideò ad nil esset vtile: nisi certam quantitatem contineret. ¶ Sed non videtur placere Inno. ista solutio pro eo, quòd. l. iubemus. & authē. sed hodie. C. de iudic. alleg. loquuntur in interloquutorijs. ¶ Et ideò transit ad aliam solutionem aliorum, qui dicūt, quòd tunc non valet sententia sine certa quantitate, quando certa quantitas petita fuit. Sed si incerta quantitas petita fuisset, tunc sententia posset ferri sine certa quantitate: vt. C. de sen. quę sine cer. quanti. profe. l. ij. de or. cog. c. cum dilectus. & post non quęretur, an debeat condemnari in expensis. necne. Sed tantùm taxatio fiet & iusiurandū præstabitur, & condemnabitur, vel potiùs solutio secundum taxationē fiet. Et est rō hui⁹. Nā incerta petitio admittit, quādo subest causa, vt. ff. quorum leg. l. prima. § quia autem. Sed hîc quoad expensas huiusmodi futuras, & incertas subest iusta causa: quia nescit petens quantùm durabit, vel quantùm expectabit aduersarium. Item, quia secundum varias caristias temporis, fient maiores, vel minores soluet expensas, & diuersa fiet taxatio. Cum ergo de debito expensarum constaret, bene fecit, quòd eos ad debendum condemnauit. Sed quia quantitas erat incerta, taxationi reseruauit. vel dic dominum Papam hoc posse: sed non esse trahendum ad consequentiam, secundum Inno. Forsan redibo ad materiam istam. j. & sum hîc, vide Ber. in glo. fin. & quod no. in Specu. de sententię prolatione. § qualiter. in secunda col. vbi etiam inuenies, quod de hoc distinguebant Pe. & Ab.

4 ¶ † QVINTO opponitur, quia hîc condemnat Papa in futuris expensis: & malè, vt videatur, quia tractus futuri temporis non spectat ad iudicem. vt. ff. de vsuris. l. prima. Respondet Inno. dicens illud locum habere in vsuris, quæ sunt odiosæ. Aliter enim bene prouidet in futuro: vt. ff. de iudic. l. in bonæ fidei. & de petitione hęreditatis. l. quòd si in diem. in principio determinātur q̄ ēt alimēta in futurum, secundū liberti, & patroni facultates. ff. de liberis agnoscendis. & alēdis à parentibus liberis. l. si quis à liberis. § alimenta. vel aliter dicit Inno. quòd tractus futuri temporis non pertinet ad iudicem, si non est obligatus sicut ille, qui erat condemnatus non erat obligatus ad vsuras: nisi postquàm quadrimestre tempus effluerer. C. de vsuris rei iudicatæ. l. prima. & l. eos. ¶ Si autem in continenti est obligatus: vt hîc: quia ex contumacia sua præsenti erat obligatus ad præsentes, & futuras expensas. bene fit condemnatio, & pertinet ad iudicem tractus futuri temporis. vide Bernar. hîc in glossa fina. ¶ Remittit Nouella ad notata sua, de sequestratione possessionis, & fructuum. c. primo. in fine. ¶ Dicit Hostien. quòd de rigore iuris considerato per ea, quæ dicit Gulielmus in Speculo. de sententię prolatione. § qualiter. colum. secunda. non videntur soluta dicta contraria. Dicit autem illa per subauditum solui posse. & sic primo exponendo, diximus. id est declarauimus. & sic non fiat condemnatio, sed declaratio de fienda. Et ad idē de maioritate, & obediētia. c. si. in fin. infrà de dolo & contumacia. finem litibus. Et in textu ibi: *facies*. repete declarauimus condemnandum. Supple taxatione præmissa. Ponit & alia quædam, quæ intrincant intellectum prædictum Hostiē. ¶ Fueram imaginatus alium, qui mihi placuit, & magis dum prædicta perlegi. De hoc autem, qualiter tractus futuri temporis pertineat ad iudicem, ponit vnam distinctionem Henricus. j. de sepulturis in nostra. vbi de hoc dicam.

¶ SEXTO opponitur, quoniam hîc Papa ex officio ante litem contestatam condemnauit vnam partem alteri in expensis: quod videtur esse contra. l. ædiles. § item sciēdum. ff. de ædilitio edicto. & contra notata in dicto. c. finem. ad finem magnæ glossæ. ¶ Ecce Pet. & Abb. qui notant ex hac decretali, & illa. j. eo. constitutis. quòd expensæ, quæ fiunt ante litem contestatam petuntur officio iudicis. Soluunt dicentes, quòd contraria loquuntur in extraneis accessionibus: vt in vitulo nato ante litem contestatam, qui non venit officio iudicis: sed petendus est in libello: licet secus in nato in accessionibus intraneis, videlicet in expensis pendentibus ex negotio principali, & ex ipso accidentibus, secundū eos. Et facit quod scripsit Nou. j. de testa. Raynuti⁹. versu. demum. super gl. sed nunquid. Glo. habes contrarias, vt dicit, arg. supra de offi. iudi. c. secundo. & infrà de dolo. c. tertio. & c. finem. Sed quod prędixi, verius est secundum eū.

5 OCCASIONE quartæ oppositionis, primò quæritur qualiter iudex super dubio pronunciare, vel incertam sententiam de similibus ad similia. procedendo. ff. de legibus non possunt. de rescrip. inter cætera. de translatione Episcopi. inter corporalia. § sicut autem. in fine. ¶ In dubio verò facti incertitudine proueniente ex parte actoris non potest ferri certa sententia. Sic potest intelligi. C. de sententijs, quæ sine certa quantitate proferuntur. l. penul. & fi. Idem si ex parte rei, si etiam factū ipsum incertum est: vt quia nescitur, vtrum delictum sit perpetratum, nisi absoluendo reum. Sic potest intelligi. Instituta de actionibus. § curare. xj. quæstione. iij. graue. xxxiij. distinct. habuisse. ff. ad legem Aquil. l. Item Mela. § si plures. Sed si ex parte rei tantùm, vt quia delictum est certum, licet delinquens sit incertus: tūc potest ferri sententia generalis & incerta quoad effectum ligandi animam pœna spirituali: vt capit. si sacerdos. de officio ordina. de sententia excommunicationis. si verò. & c. à nobis. j. & de consti. c. vt animarum periculis. libro sexto. alleg. Sed secus quoad pœnam corporalem, vel ciuilem: vt c. graue. & c. habuisse. alleg. & infrà de purga. cano. per totum. ¶ Sed econtra, si dubietas non est ex parte ipsius rei, de cuius condemnatione agitur: sed ex parte facti, ita quòd persona est certa, & factum incertum: vt quia iniungitur per iudicem aduocato, quòd aduocet in causa mea. Ipse dicit, quòd scit, vel credit me habere iniustam causam: & tūc in delictis, vel quasi distinguimus, vt prius inter pœnā spiritualem ligantem animam, & pœnam temporalem. arg. iurium supra allegatorum. & de app. præterea. ij. & c. à nobis allegato. & quod Hostieñ. in Summa de postulando. § quid pertinet. versu, quid si clericus dicat. & Speculator ti. de aduocato. § primo. versu, quid si dicit. ¶ Sed in contractibus vel quasi, ex quo reus est in culpa, talis incertitudinis potest ferri incerta sententia: vt hîc factum in expensis. Concordat. ff. quorum legatorum. l. j. § si autem. Et in ista distinctione pro maiori parte concordat Abbas, & Henricus hîc. & vide, quod scripsit ipse Henricus. j. de in integrum restitutione. constitutus. & Speculator in Speculo de sententiæ prolatione. § qualiter. allegato. ¶ Et aduerte circa hoc, quia notat Hostiensis, & Nouella. infrà de sequestratione possessionis, & fructuum. c. primo. in fine. quòd pro expensis ferri potest sententia generalis, tàm in præteritis, quàm in futuris, vt hîc, & infrà de dolo & cōtumacia. cum dilecti. & in Speculo de expensis. § viso. versu, quid si reus. & § postremò. in principio. & versu, Item scias. ¶ Et hoc dictum Hostiensis & Nouelæ tenet Innocen. infrà de dolo. & contumacia, finem dices, quòd necesse est sic intelligere. l. terminato. ¶ Nec potest stare, quod dicunt quidam, quòd ibi iudex non condemnat, sed reseruauit parti potestatem agendi de expensis: quia petuntur expensæ, vel iudicis officio: & istud cessat finito negotio. Institutionibus de officio iudicis. § præterea. C. de deposito. l. quarta. & C. de vsuris. l. quarta. vel iure actionis. Sed actio non competit ad illas, nisi fuit facta condemnatio & tunc datur actio in factum ex re iudicata. Et sic sequitur, quòd lex illa intelligatur, quando iudex condemnauit, sed ad incertas. Reseruādo enim petitionem illarum nihil ageret. Sed nunquid reseruare potest iudex condemnationem expensarum, quæ veniunt ex eius officio, sicut reseruat taxationem. Speculator videtur velle, quòd sic in. § allegato. ¶ Sed tu dic contra secundum Henricum per. l. Paulus. ff. de re iudicata. & infrà de appellationibus. c. cum appellationibus. libro sexto. &

to.& per præallegatam.l.terminato. Et dictum Speculatoris intelligas in interlocutorijs,in quibus vsq; ad diffinitiuam posset fieri condemnationis reseruatio,secundum Nouellam in dicto.c.primo.de sequestratione possessionis, & fructuum.Et de hoc etiam aliquid per Nouellam.de appel-
6 lationibus.sæpe contingit.super verbo,expensarum.¶ † Secundò expensarum materiam prosequendo,quæritur,vtrũ expensæ contumaciæ directè posit peti,& veniant in condemnationem.Quidam dicunt,quòd nõ,sed debentur indirectè.s.si velit contumax audiri.C.de iudi l.sancimus.§.vt lite non contestata.quoniam.§.in alijs.¶ Et licet quidam Legistę de hoc disputent,tamen certum est secundum Henricum expensas contumacię in condemnationem venire: vt hîc,&.s.eo.c.ij.& infrà de dolo & contumacia .c.cum dilecti.in fi.&.eo.ti.c.primo.libro sexto.¶ Si tamẽ esset missio in possessionem tędialem,tunc verum esset,quòd venirent expensę indirectè.s. si cõtumax recuperare vellet possessionis commodum,& ad talem condemnationem contumax non citatur secundum Henricum.nec obstat secundum eũ, quod no.Io.And.§.de dolo & contumacia.c.eũ,qui.glo.antepenultima.li.vj.quia illud in diffinitiua,vel processu negotij principalis.An autem expensas contumaciæ restituat is,quo absente proceditur,vel procedi potest? est opinio Compostelani tenentis quòd sic.§.de electione.c.primo.libro sexto.in glossa hanc pœnam.¶ Et hoc fatetur Henricus in fine litis,cum fuit condemnatus.Et sic respondetur. ad rationem & dictũ Speculatoris,qui in ti.de expensis.§.iuxta.versu,quid si talis.tenet contrarium,& Cyn.in.l.sancimus.allegata in quarta quæstione pro & contra.infra de appellationi. reprehensibilis.&.c.sæpe.Tamen si non proceditur,licet procedi posit,non videtur obstare condemnationi,per dicta in.c.nicolao militi . de appellationibus.& not. suprà de renunciatione.veniens.gl.sed non videtur.Ita notat Nouella.infrà de dolo & contumacia .sententiæ . super glossam,sed nunquid.

¶ TERTIO ad quæstiones Collectarij accedendo quęro,& primò ibi:*reuocatione* . quia ista reuocatio debitè non intimata,non nocet aduersario.infra eo.mãdato.& tamen nocet reuocanti.vt legitur,& notatur.de rescript.ex parte.
7 secundũ Hosti.¶ † Quærit Collect.gratia huius,si aliquis confitetur duo,quorum vnum est pro se,& aliud contra se: nunquid adoersarius potest recipere in ea parte in qua facit pro se,& in ea parte in qua facit contra se illam repellere.de quo per Cyn.post Iac.de Ra.C.de donationibus ante nuptias.licet præsidi.& per Archidiaconum.infrà de confessis.statuimus.libro sexto.vbi de hoc dicam . ¶ Secundò quæritur ibi:*Conclusum*.super quo fuit facta ista conclusio. Et dicit quòd non bene habetur.sed apparet , quòd super quibusdam processibus causæ principalis Episcopus constituerat procuratores,quos reuocauit post quæstionem tempore,videlicet quo præsentia ipsius nihil operaretur,quare non nocet secundum eum.Subaudi aduersario,& causę.Sed nil est hoc , quia imò ad totam causam fuerat procurator constitutus:quia aliter occasione reuocationis non condẽnasset in expensis factis,& fiendis occasione retardati pro-
8 cessus in negotio principali.¶ Tertiò quærit,quid si reuocatus procurator procedit , nunquid nocet domino? & dicit quòd non,per.c.ex insinuatione.&.c.in nostra.suprà eo. ¶ Adoerte hîc videtur difficultas,videlicet,an procurator posit post quæstionem ipso iure per dominum reuocari. & videtur velle Collect.quòd sic per dicta verba sua: & tamen hæc decretalis secundum communem intellectum cõtrarium probare videtur.Et ad contrarium consueuit allegari.Sed re vera hæc decretalis hoc non probat , quòd non obstante tali reuocatione potest procedi ad sententiam cõtra absentem vlteriùs non vocatum.Pro quo faciunt , quæ scripsi in summario,& in expositione super verbo,conclusum,& super verbo, peruenerint.¶ Sed hîc distingue:quia aut quæris,an valeat reuocatio in pręiudicium reuocantis & fauorem aduersarij,videlicet quoad hoc,vt contra absentem non citatum,tanquàm contra contumacem posit procedi.Aut quęris,an valeat in fauorem reuocantis,& præiudiciõ aduersarij,vel ipsius procuratoris reuocati,videlicet, quoad hoc,vt contra procuratorem reuocatum procedi nõ posit.primo casu dic,quod si lis est contestata,& reuocans citatus ad totam causam valet reuocatio in præiudicium reuocantis,& fauorem aduersarij reuocationem huiusmodi admittentis,quoad hunc effectum : quia procedi poterit etiam ad diffinitiuam sententiam contra hunc reuocantẽ licet absentem,& vlteriùs non citatum ratione contumaciæ suę.Sed si lis contestata non est,vel si est in vno articulo contestata,& in alio non:tunc super eo,super quo lis contestata non est propter impossibilitatem iuris,non potest procedi ad diffinitiuam,sed procedi potest tunc ratione huiusmodi contumaciæ ad condemnationem expensarũ.Sed si non erat citatus ad totam causam:tunc quoad hoc non valet aduersario,nec nocet reuocanti reuocatio : quia citatus ad vnum actum,licet contumax,nihilominus ad alios est citandus.Et patent prædicta omnia ex his,quę scripsi.s. hoc ipso.c.in trib9 oppositionib9 primis.¶ Scdò casu principali subdistingue:quia aut quæritur de præiudicio procuratoris:aut quæritur de præiudicio aduersarij . Si quæritur de præiudicio procuratoris:& tunc aut procurator nõ acquiescit reuocationi,sed cõtradicit expressè,vel tacitè post notitiam reuocationis ex certa scientia procedendo:& tũc ex causa legitima valeret talis reuocatio.Sed si sine causa rationabili fieret,non valeret:vt.ff.de procuratoribus.l . post litem autem &.l.aut religionis.cum pluribus leg.sequẽtib9. Quod intellige & modifica:vt dicam infra eo.quamuis pactum.libro sexto.in tertia oppositione.¶ Aut procurator acquieuit,& non contradicit tacitè,nec expresse:& tunc videtur mihi probabiliter posse dici,& ita vidi teneri in cõsilijs Rotæ,quod valet reuocatio : nec potest per alium ex huiusmodi præiudicio imputari:quia istud esset allegare ius tertij.arg.ff.si seruitus vendicetur,vel ad aliũ pertinere negetur.l.loci corpus.§.competit autem de seruitute actio.& de liberis præte l.filio.& qd notant in simili gl.& Cy.C.de iure emphyt.l.ij.¶ Si verò quæritur de præiudicio aduersarij:tunc dico,quod illud non est ponderandum:quia in re sua quilibet de iure est moderator,& arbiter.C.man.l.in re mãdata nõ pecuniæ solùm.& minimè facit iniuriam, qui suo iure vtitur.de elect.cum ecclesia.vbi de hoc generali satis dixi.Sed hoc intellige,modifica,& restringe per ea,quæ dicã. §.c.quãuis pactũ.li.vj.in.iij.oppositione:licet aliâs ratione contumaciæ,ne aduersario præiudicetur,posit procedi cõtra talem reuocantem.licet absentem , & aliâs non vocatũ ad sententiã,vel ad condemnationem expensarum,vt hîc loquitur,& notatur.Sed contra præmissa opponit primò, quia textus hic ponderat quęstionem causę factam super reuocatione processuum quoad sententiã super dicta reuocatione proferendam:& tñ secundum prędicta videtur quod conclusio nõ faciat ad factum huius reuocationis.¶ Secundò opponitur contra vltimum dictum specialiter,quia cõmuniter procuratores per dños in eorũ cõstitutione à satisdatione releuantur.In qua satisdatione clausula de ratũ habendo etiam in reo est necessaria:vt.ff.iudicatũ solui.l.si reus post iudicatum.Supposito ergo quod constituẽs in constituendo promisit pro procuratore ratũ habere,&c.videt quod post litẽ cõtestatã reuocari nõ posit:qa cõtractus licet ab initio sint volũtarij,ex postfacto subsunt necessitati irreuocabilitatis.C.de act.& obli.l.sicut.Modò procurator litem contestando pro dño cum aduersario,quasi contrahit.ff.de peculio.l.iij.§.idem scribit.Et quasi contrahendo tacitè per consequens promittit,quod ducet litem cũ aduersario vsq; ad finẽ.Si ergo dñs factũ procuratoris promisit ratũ habere:ergo promisisse vr etiam de huiusmodi tacita promissione facta in litis cõtestatiõe:qa tantũ operat tacitũ , sicut expressum, ff.si certum petat.l.cum quid . Igitur circa,hoc non potest

aliquid facere, ꝙ reuocationem inducat, per dictam l. sicut. Et pro hoc videtur textus, quia procurator releuatus per mortem non reuocatur. ff. e. l. si defunctus. igitur nec per reuocationem expressam: cum ista videatur æquiparari in iure. ¶ Ad primũ potest probabiliter sic dici, videlicet ꝙ aut potest faciliter reperiri, vt citetur: vel habet in loco domicilium, in quo citari potest: & tunc citãdus est absens talis, qui prius non fuerat citatus ad totam causam. & procuratorẽ reuocauerat reuocatione non obstante. & sic prædicta procedant. Aut hoc cessat: & tunc apud sedem Apostolicã, ante indictionem feriarum citandus est absens per audientiam contradictarum: quia sola citatio vna partem simul in curia apprehendens totam causam deuoluit sic, ꝙ sufficit, & etiam necessarium est absentem citare per audientiam antedictam. Sed extra curiam, vel in curia tempore feriarũ, credo, quòd expediret citare in locis publicis, sicut in valuis ecclesiarum, & alijs publicis locis, pro eo quòd ignoratur, vbi sit citandus. ar. de elec. c. si. li. vj. Et credo, quòd hoc sufficeret pro eo, ꝙ iam contractum est in causa, & plenè de causa cognitum, & nihil plus in causa per partem agẽdum. Et ideò voluit Ia. de Are. etiam in causa criminali cõtra reũ absentem post conclusionem sententiam ferri ar. C. ad leg. Iul. de adul. l. quamuis indubitati. prout ibi no. Cyn. in prima oppositione, versu. Sed Ia. de Arena. Et licet Cy. illud dictum non admittat, hoc est ea ratione, quia ipse est huius opinionis, quòd in criminalibus non potest damnari absens. Sed illa ratio cessat in causis alijs, ideò credendum videtur, quòd Cy. de ciuilibus interrogatus stetisset cum Iac. Are. Et pro hoc videtur hic textus, quia licet dicat hîc Inn. ꝙ citatus fuerat ille ad totam causam, tamen illud non aperitur in textu. Nec obstat condemnatio expensarum, quia fortè non fuit illa ratio, quia citatus ad totam causam fuisset, sed potius ista: quia constabat Papæ vt iudici, quòd ille per factum, & culpam suam dederat causam damno istarũ expensarum: quia procurauit totum negotium ad examen sedis Apostolicę euocari. & postmodum parte sua aduersa occasione huius euocationis in curia existente, illa dimissa & procuratore reuocato illicẽtiatus recessit. Qui enim dat per culpam suam causam damno alterius, debet condemnari ad illud. vt. ff. ad leg. Aquil. l. qui occidit. § penul. ad finem. ¶ Nec ob. quod dicit textus, quòd procurauit totum negotium ad examen sedis Apostolicæ euocari: quia nõ per hoc sequitur, quòd citari fecerit ad totam causam: quia sicut inter cõmissionem, ita inter euocationem negotij, & partis citationem est differẽtia: vt de se patet. Sed fateor, quòd hoc dubium est, quia Inn. & Hosti. ausi non fuerunt istud ponere. ¶ Ad secundum contrarium dico. quòd licet satisdatio impediat reuocationem tacitam quæ fieret aliâs per mortem constituentis: vt dicta l. si defunctus. Tamen non impedit expressam: vt no. gl. in l. ante litem. ff. de procuratoribus. & ib. Bartolus & plenius per eum in dicta. l. si defunctus. vbi tenet, quòd nec post litem contestatam impedit satisdatio reuocationem præcedentem expressam. vbi vide. dic vt dicam. infra. e. quamuis. libro sexto. in tertia oppositione.

9 ¶ † Quartò quærit Collectarius, quid si fuit altercatum super reuocatione procuratoris aut super eo: an esset procurator, & tandem est admissus cum cautione de rato: nunquid amplius de reuocatione, aut de non procuratione contra eum opponi potest per aduersarium. Et respondet, quòd nisi ꝓbet opponens defectum, quem opponit, incõtinenti. ar. ff. vt in po. leg. ea. l. si is à quo. in principio. Sic intellige. ff. de dam. infec. l. inter quas. § si alienæ. ibi, quòd si ei &c. vbi manifestè colligitur, quòd post cautionem de rato, non potest obijci exceptio procuratoris: nisi statum vellet probare, vt dictum est. Dicit tñ ꝙ vbi nunquàm super hoc fuisset altercatum, tunc posset opponi in quacunq; parte litis vt. C. e. l. licet. Et sic ibi no. Cyn. in. j. q. & remittit etiam Collect. ad collecta sua de ꝓba. qm̄. & s̄.. e. in nostra. Per quę dicit etiã post sentẽtiã vsq; ad p̄scriptionẽ id posse opponi

10 ¶ † Quintò quærit Collectarius, quid si dominus ratũ habet factum, seu processum cum falso procuratore: dixi supra. e. c. j. in. q. ij. & plenius de offi. deleg. prudẽtiam. in prin. q. ij. Et recitaui de longo dicta Pe. & Cyn. C. si aduer. cre. si tutor. Addit hic Collec. ꝙ ratihabitio nõ nocet aduersario vbi opponi, vel excipi põt de iure cõi. & ꝓ ho calleg. s̄. de rescrip. ex parte decani. Sec⁹ si de iure spãli. C. de ꝓcu. l. nõ eo minꝰ. secũ eũ ¶ Sextò q̄rit Col. pone: dñs videlicet sa l sum seu reuocatum ꝓcuratorẽ tractare causam suam, & nõ contradicit: & aduersarius etiam hoc idẽ scit: & nõ opponit de hoc: quid tunc dicendum? & respõdet se nõ credere hoc casu pręmissam sententiam locum habere: quia dominus hoc casu videtur dare materiam falso procuratori, & per consequens cũ obligetur dñs nõ interest partis aduersæ maximè scientis, & tacentis. Inducit no. Inno. de rescrip. ex parte. dixi plenè. s̄. e. c. j. & c. ex parte dictæ alleg. 11 ¶ † Septimò quærit Collect. quid si ille, qui datur procurator, vel comparet. negatur esse ille, qui scriptus est in instrumento procuratorij: nunquid præsumitur pro eo, ex quo literas ꝓcuratorij portat? & dicit, ꝙ sic. Et dicit Cy. hoc tenere. C. de Episc. & cle. l. ij. vbi de hoc nihil loquitur. & dicit quòd facit optimè suprà de offi. deleg. c. coram. ¶ † Octauò ibi: *facies*. no. Col. pro futuro sententiam ferri. Ad quod opponit de sententia excõicat. c. Romana. § caueant. Et remittit ad ibi not. per Cardinalẽ. & allegat ad hoc, de dolo. cũ dilecti. in fi. ac pro capitulo, & toto titulo allegat collecta sua de verbo. signifi. forus. q. vij. & seq. ¶ Supple glossas. ¶ In gl. iij. in principio. Hosti. qui habebat in gl. j. aduersarium, &c. reprehendebat Ber. quòd cũ Papa loquatur aduersario dixisset ad vos, vel ad te. ¶ Et ibi: *quicquid fieret*. cum procuratore reuocato. per quod dicit Nouella quòd valeret quod fieret contra contumacem, vt tetigi etiam in expositione. Et in fine. quid de de hoc, no. Hostiẽ. hic. vide per Io. And. j. e. c. ij. li. vj. in gl. sed nunquid. ¶ In gl. vlt. ibi: *ad iudicium*. illud verum ꝙ statum detur exactio. & sic nõ contradicit Gus. Et adde quod no. j. de sepul. in nostra. alia dixi in textu.

SVMMARIVM.

1 *Mens disponentis vbi certa est, non curatur de verborum improprietate.*

2 *Episcopum, & si dominus non sit, procuratorem constituere. Et quid de alijs locorum rectoribus, & similibus in dignitate constitutis?*

3 *Procurator, actor, & syndicus num inter se distent?*

4 *Procurator constitutus, vt hic, qualiter officium suum exercere possit, & mandatum exequi? Et quid in casu muneris seq.*

6 *Syndicus vel procurator, an possit sine decreto constitui?*

7 *Rector vniuersitatis an possit procurator sicut episcopus, cõstituere?*

8 *Procurator constitutus super petitorio an possit super possessorio litem mouere.*

9 *Procuratorem si dominus constituat, nec pro eo caueat, sed procurator ipse cauere velit, an sit admittendus?*

10 *Procurator quis sit, & qualiter constituatur: & num. n.*

¶ CAP. IX.

PEtitio. ¶ Cas. Procurator Epi causas episcopatus agit & defendit licet non fuerit datus sub nomine syndici vel actoris. Et in prima petitio: in secunda responsiua prouisio, ibi. *nos igitur*. ¶ Expone literam. *in liuonian*. ad prædicandum, illis Liuonien. de nouo conuersis. de vi. & hono. cleri. Deus, qui. de diuor. c. fina. *Constituit*. quia nil dicit de capitulo, putat Gul. nazo, quòd in his, in quibus agere poterat sine capitulo, aget procurator: in alijs non. Sed meliùs notare potuit Episcopum pro recuperatione iuris sui episcopatus solùm sine capitulo posse ad agendum. & defendendum pro eo procuratorem constituere. De quo plenè dixi suprà de maioritate & obedientia. c. fina. in quinta oppositione. *Actores*. de actore, procuratore, & syndico, à quibus constituantur de quo hic per Inno.

Innoc.notatur secunda quæstione septima.si quis erga.xvj.qõ.vij.quoniam.Et de his, & alijs nominibus plenius in Speculo de his,qui ali.no.in iudicio inter.per totum.Putat etiam Gulielmus ꝙ constitutus ab vniuersitate sub nomine syndici procuratoris,& actoris:vt est moris,non cogatur secundum Canonistas alterum eligere.& not.hoc in Spec.de actore vniuersitatis versu,sed pone.& de libel.cõceptio.§.iam nunc videndum. versu,contra syndicum. & quod not. hic Inn.curatorem ad litem(quia datio eius mixti imperij est)non dari per delegatum.sed per ordinariũ. hodie in delegato & subdelegato Papæ reprobatum.de iudicijs.c.primo.libro sexto.*Dare vobis*.quod hîc notant Inn. & Hostien.de illo,qui procuratorem dedit, quoties abesset.hodie expeditum est.infra.e.si quem.li.vj.*Episcopo*. aliâs Episcopis.vt supra. & idem verbum habes.lxxxix.distinc. c.volumus.§.officium.&.c.seq. *Reprobamus*.licet Papa sciebat his duobus,tamen quia de iure respondet consultationi per eos factæ,inter eos ius facit.& maximè cum de iure sentẽtiet,secundum Inn.¶ Sed Hosti.dicit in hac glossa nõ

1 esse magnam vim.Allegat tñ de re iudi.in causis.¶ †Nota primò id,ad quod cõiter allegatur ista decretalis,videlicet quòd ex quo constat de mente disponentis,non curatur de improprietate verborum.super quo habes hîc bonam glo. quã cũ sua vltima suppletione hîc iũge.Qd intellige in nominib⁹ appellatiuis,vbi nõ est tãta improprietas, qñ satis possit capi sensus ex verbo.Ne obstet.ff.de leg.j.si qs in fundi vocabulo,& de suppel.le.l.Labeo.saluo qd in principe le

2 gim⁹.ff.de supellect.leg.l.j.in fi.¶ †Scdò not.ꝙ licet Episcopus non sit dominus,tñ procuratorem constituit etiam secundum Inno.propriè sũpto vocabulo.Probat hoc Inn.qa si velles exponere procuratorem.i.actorem non esset hæc expositio bona:quia secundum hoc necesse esset ibi interuenire decretum superioris.Quod tamen hîc non dicitur interuenisse,licet secus in tutore,vel curatore.vnde secundum Canonist.omnes prælati ecclesiarum ante litem contestatam & post,constituunt procuratores.j.de iura.calum. c.cum causam.¶ Plus dicit Inno.in rectoribus locorum & similibus in dignitate constitutis:dummodò habeant administrationem clericorum,infert, quòd non satisdat de rato curator,vel iudicato soluendo.C.de adminis.tut. l.fi. ¶ Infert etiam de actore procuratore & syndico,quis eos constituat,de quo in expositione remisi. Et subdit, quòd vniuersitas,quia domina est,& possidere potest. ff.de acq. poss.l.j.§.fi.&.l.si procuratorem constituit.C.de iura.cal.l.ij. §.hoc etiam.quia ibi de syndico,vel actore loqui non potest:quia iurarent de calumnia:vt no.j.de iur.ca.imperato

3 res.dixi supra.e.in causis.¶ †Tertiò nota secundum Inno. ꝙ licet propriè sumptis vocabulis differentia sit inter procuratorem,actorem,& syndicum,tamen sæpe vnum ponitur pro alio:vt dicto.c.cum causam.¶ Quartò id,quod dixi in oppositione super verbo,constituit.

4 ¶ †IVXTA materiam primi notabilis,& glossæ finalis, quæritur ibi:*Intentio fuit*.&c.quæro primò secundum Inn. pone,constitutus est aliquis procurator ad litem contestãdam,& ad constituendum alium procuratorem super alijs, quæ in eadem causa fuerunt facienda: nunquid talis possit per se authoritate prædicti mandati totam causam agere:an verò teneatur alium procuratorem constituere dicti mandati authoritate,& nil vltra litis contestationem agere.respondet Inn.quòd totam causam agere potest authoritate prædicti mandati:quia voluntas constituentis potissimè attendenda est:vt hîc.quæ videtur fuisse,ꝙ potius ille per seipsum,quã per alium agere posset,si vellet.ar.ff.de ꝓcur.l.ad legatum.& iudi.sol.l.iam tamen.quia quod de alio constituendo adiecit,ad illius exonerationem adiecisse videtur licet quidam contra,per.c.nonne.j.de præsump. Inn.

5 ¶ †SECVNDO eandem materiam continuando quæritur,pone,quòd vltra dictam formam talis procurator sic constitutus ad litem contestandã & alium constituendum, &c.prohibitus est à dño agere ea,quæ post litis contestatione fienda essent:nunquid tunc poterit nihilominus agere ea,quæ post litem contestatam agenda sunt? dicunt quidã ꝙ sic:quia est factus dñs litem contestando:vt.j.e.c.j.vbi de hoc secundum Nouellã.Sed dicit Inn.ꝙ ista opinio sibi nõ placet.Et est ratio:quia mandatum recepit sub certo tenore.arg.ff.mand.diligenter.Sed tunc si nõ est sibi data potestas alium substituendi,dñs constituens necesse habet causam perficere,per seipsum,vel aliũ ab eo constituendum. Nam tunc ille procurator sic limitatus,licet litem esset cõtestatus,non posset alium cõstituere. verùm Ia.de Ra.vt dicit hîc Nouella recitari per Cy.C.e.l.si procurator. vbi videeum in quæstione vltima:in hoc vltimo videtur tenere contrarium propter rationem,quæ reddi solet.quare procurator post litem contestatã nõ reuocatur.sed quia partis aduersę interest,ne cũ pluribus distringat,vt tractari solet. ff.e.l.quædam.vnde forma in procuratorio cõtra iuris dispositionem adiecta in partis pręiudicium nihil operari debet,scdm eum.Ad quod arguit ex eo,ꝙ lex dicit rem minoris obligari nõ posse.Pone vendo rem minoris,& cõuenio secũ, ꝙ sit mihi obligata.& post eam sibi trado:lex dicit,ꝙ non valebit talis obligatio:vt.ff. de rebus eorum, qui sub tut. sunt.l.prima in fi.cum.l.sequẽ.¶ Tu verò sic,distinguere posses,quia aut est constitutus procurator ad vnum articulum talem,videlicet ad litem contestandam,& data est sibi potestas,quoad alia,alium substituendi:nec est aliud dictum in procuratorio.& tunc poterit alia etiam facere per seipsum,per ea,quę dixi in proxima quęstione.Aut est constitutus simpliciter ad litem cõtestandum:Nec est aliud dictum in procuratorio:& tunc postquàm litem fuerit contestatus,poterit & alia facere pro eo,ꝙ factus est per litis cõtestationem dominus litis.j.e.c.primo.libro sexto.Et sic intelliguntur notata Cy.post Iac.de Ra.in dicta.l.si procurator.in quarta quęstione.ar.C.e.l.procuratorib⁹.&.ff.e.l.post litem.Aut est constitutus procurator ad litem contestan.& vltra in forma procuratorij sibi est inhibitum ne ad vlteriora procedat:& tunc siue sic sit data potestas alium substituendi quo ad alia facienda siue non, de alijs se nõ poterit intromittere.ar.ff.de instito.l.sed & si pupill⁹.§.conditio.& C.de neg.gest.l.fi.& supra.e.ex insinuatione.&.c.in nostra. de rescript.cum dilecta.de offi.dele.venerabili.de resti.spol. Pisanis.de præben.ei,cui.li.vj.Sic intellige,quod hîc notat Inno.Et hoc placet Hosti.& Collectario.& ita seruatur in palatio Apostolico.Nec ob.ratio Ia.quia imo non ponderatur hîc interesse aduersarij,sed procuratoris:vt scripsi supra.c.proxi.in quæstionibus Collectarij,videlicet in tertia q.Nec obst.ꝙ ipse est dominus litis,quia verum est,ꝙ est dominus directus,sed constituentis,qui vtilis dominus est, vtilitas præfertur:vt.ff.e.l.in causæ.Et maximè,quia nõ tenetur procurator vti isto dominio,nisi velit.ff.de mino.l.si iudex.Nec ius istius dominij posset alius allegare:vt.ff.si seru.ven.l.loci corpus.§.competit.De hoc dicam.j.e.c.primo. lib.vj.super.v.oppositione in quæstionibus ad notata in.l. quæ omnia.alleg.dicam in dicto.c.secundo.

6 ¶ †TERTIO ad Collectarij quæstiones accedo.& primo quæritur secundum eum,vtrum hîc ꝓbetur,quòd syndicus,vel actor constitui possit sine decreto?& videtur ꝙ sic istam decretalem intelligendo de syndico, vel actore. Sed contrarium est verum secundum eum,quia hîc non loquitur de syndico,vel actore.Sed de vicarijs,& procuratoribus.Ex quo enim erant vicarij poterant omnia,quæ poterat dominus,exceptis quibusdam specialiter reseruatis. Et ideò per istud cap.iura de actore,vel syndico loquentia non corriguntur. Item,quia non ab Episcopo sed à collegio,vel vniuersitate constituitur syndicus, vel œconomus ad causarum vniuersitatem:vt dicit legi,& notari.supra eodem.quia in causis.Imò dicit hîc corrigi opinionem gl. & quorundam doctorũ dicentium.C.e.l.neq;.ꝙ Eps nõ põt procuratorẽ cõstituere,sed syndicũ solũ cũ decreto:qa

hîc nullum decretum interuenit:vt dixi ſupra poſt Innocẽ.
7 ¶ Secundò quærit,nunquid rector vniuerſitatis poteſt facere procuratorem ſicut Epiſcopus:Cy.poſt Ia.de Ra.in.l.
neq;.alleg.tenet quòd non.Sed poteſt facere tantùm actorẽ
cum decreto:quia adminiſtrator ſolùm eſt,ſicut tutor & curator:licet vniuerſitas,quæ domina eſt, poſsit procuratorẽ
conſtituere.Sed dicit Inno.hîc notare contrarium in eo,q̃d
ſcripſi in.ij.notabili,verſu,plus dicit. ¶ Super quo ſic videtur velle diſtinguere Collectarius:quia aut creantur per electionem:& ſic iuriſditionem habent,& ſuperiores ſunt,vt
patet in eo quod legitur,& nota.de offi.ordi.quanto.Et ſic
prælati & perpetui ſunt:& tunc ſit locus opinioni Inn.Aut
non creantur per electionem,ſi non ſunt prælati,neq; perpetui,ſed temporales eſſe debent:vt not.Hoſti.de iudi.c.ſi.
Et tunc ſatis videtur Collectario quòd idẽ ſit de his, ſicut
de tutore & curatore,vt ſic in hoc ſaluetur ſententia gloſſę
& doctorum prædictorum.Sic poteſt intelligi.ĩ.c.conſulti.
vbi clarè notat,quòd vniuerſitatis adminiſtratores faciunt
actorem cum decreto aliâs eſſet ſibi contrarius Inn.Col.Et
hoc ſatis placet,dum perpetuitas hîc non recipiatur reſpectu perſonę.Sed reſpectu adminiſtrationis.vnde monachi
habentes prioratus perpetuos ex commiſsione Abbatis,in
quibus tamen ſunt obedientiarij,& reuocabiles ad nutum
Abbatis.iuxta lecta,& notata.in cle.quia regulares.de ſupp.
negli.præla.pro illis agunt & defendunt,vt not.Inno.de reſcript.edoceri.& de iudi.cum deputati.& per cõſequens in
illis procuratores conſtituunt,per id quod not.Inn.de re iudi.cum.I.&.A.Et ſic intellige dictum Inn.hîc poſitum, q̃d
non loquitur de rectore vniuerſitatis:vt ſibi impoſuit Collectarius.Sed de prælato clericorum,vt patet ex verbis,quæ
ſcripſi in dicto notabili ſecundo.Quod tamen intellige,dũ
ſunt ibi,vt prælati,ſeu intitulati ſimpliciter & ſine temporis pręfinitione:ſecus ſi vt nudi adminiſtratores,vel ad tempus.argu.dictæ.l.neq;. Etiam intelligo dictum Collectarij
& gl.& doctorum prædictorum.

¶ QVARTO quærit Collect.de vno quod videbitis.ĩ.
8 eo.ſi duo.li.vj.ideò illud hîc obmitto. ¶ † Quintò quærit,
vtrum procurator conſtitutus ſuper petitorio poterit mouere litẽ ſuꝑ poſſeſſorio?videtur,quòd ſic:quia cauſæ cõnexæ ſunt ad inſtar eius,quod de iudice dicetur.ĩ.eo.c. cauſa
po.c.j.Cõtrarium videtur tenere Cy.C.e.ſi procuratorem.
quia imò cauſæ proprietatis,& poſſeſsionis non ſunt connexæ.vt.ff.de acqui.po.l.naturaliter.§.nihil comune.Et idẽ
dici ſolet in iudice delegato in petitorio:vt.C.ſi à non compe.iudi.l.ſi de proprietate.verùm in dicta.l.ſi de proprietate.Cyn.arguit in contrarium quia procurator datus ſuper
proprietate agit ad exhibendum.& interdicto quorum bonorum.ff.e.ti.l.ad rem.&.l.ad legatum.& finaliter in iudice
ibi diſtinguit,an quæſtio ſit incidens, vt tunc poſsit illam
tractare:vt.C.de iudic.l.nulli.&.l.quoties.aut non: & tunc
ſecus.C.ſi à non compet.iudi.l.j.& de ſenten.& interlo.om.
iudi.l.poſt ſententiam.& argu.dicti.§.nihil. ¶ Subdit tamen
ibi Cy.quòd Canoniſtæ volunt diſtinguere aliter , videlicet,aut iudex delegatus eſt ſimpliciter datus ſuper re,nullo
verbo reſtrictiuo appoſito:& tunc cognoſcere poterit etiã
de poſſeſsione.Aut eſt appoſitum verbum reſtrictiuum in
commiſsione,videlicet,quia datus eſt ſuper proprietate tãtùm:& tunc de poſſeſsione non cognoſcat etiam notari videtur de ſequeſtra.c. j.in gl.tertia.finaliter tamen dicit ibi
Cy.quòd rationes & iura ſuperius allega.concedunt, quòd
etiam quando ſimpliciter delegatur ſuper vno , non poſsit
de alio cognoſcere.Et ita dicit ſentire Ia.de Ra.& Petrus de
bellapertica.& tamen idem videretur in procuratore dicendum.ar.ff.de iuriſditio.om.iud.l.& quia. ¶ Collectario videtur placere diſtinctio Canoniſtarum de qua ſuprà:deci-
9 dam hoc in.c.j.de ſequeſtra.alleg. ¶ † Sextò quęrit Collect.
ſi dominus conſtituit procuratorem ſed non cauet pro eo,
ſed ipſe procurator vult cauere:nunquid admitteretur Et
dicit quòd Speculator no.ti.de replica.§ expedito.verſu,ſed
pone,quòd ante litem conteſt.debet admitti.& hoc quando agitur coram iudice,de cuius iuriſditione poteſt dubitari:quia iura,quæ dicunt procuratorem admitti non debere admitti ſine cautione,intelliguntur: vbi non dubitatur
de iuriſditione.Super quo remittit etiam ad notata ſua.ĩ.c.
proxi.in fi.Reliqua hîc notata per Collectariũ ſunt de materijs.c.j.§.j.&.c.qui ad agendum.in fi.li.vj.& cle.procuratorem.e.ti.vbi de his dicam.in locis proprijs.

10 ¶ † QVARTO propter prædicta poſſemus hîc quęrere quis eſt procurator,& qualiter conſtituatur?de quo per
Hoſt.in Summa.e.ti.§.j.&.ij.vbi dicit,quòd procurator dicitur is,qui de mandato domini negotium gratuitò adminiſtrãdum ſuſcepit.ff.e.l.j.Et dixi negotium vnum.ſ.vel plura.ff.de nego.geſt.l.iij.§.negotium.ff. vi bo. rap. l.ij.§.quod
ait.Et dixi,mãdato domini.vt excludat tutores,curatores,
collegia,& Prælatos eccleſiarum qui procuratorem non cõſtituunt:ſed ſyndicos,vel actores.C.eo.l.neq;.&.ff.e.l. Nec
ciuitatis.&.ĩ.ti.j.c.vno.Niſi fortè prælati ſuo nomine, non
eccleſiarum conueniantur. Tunc enim per procuratorem
agent & defendent,in auth.de Sanctiſsiſsimis Epiſcopis.§.ſi
quãdo.Quod autem ibi dicitur cauſam monaſterij agi per
procuratorem impropriè ponitur procurator.i.ſyndicus.
Et ſic poteſt intelligi de iura.cal.cum cauſam.ſupra eo.quia
in cauſis.vel poteſt dici,quòd cauſæ corporum & collegiorum agantur per procuratorem.Et hoc verius,vt ſcripſi ſupra.e.c.iij.ij.notabili.& ſupra.c.qa in cauſis.in prima oppoſitione,& in tertia quæſtione principali.verſu tertio quæritur.& verſu ſequenti.quartò quid de vniuerſitate.&.ſ.eo.
c.in quæſtionibus Collect.ſ.proximè.verſu,ſecundo quærit.Lite autem conteſtata etiam ſyndici,vel actores conſtituunt procuratorem.Et hoc eſt differentia inter procuratorem ad negotia.qui etiam ante litem conteſtatam cõſtituit procuratorem.ff.manda.l.ſi procurator.§.j.& procuratorẽ ad iudicia,qui nõ niſi poſt litem cõteſtatam ſubſtituit
vt.l.neq;.niſi ſit datus in rem ſuam.C.de donar.l.illam.ſecũdum Hoſti.dicam.ĩ.e.c.j.li.vj. ¶ Recipe ergo in dicta diffinitione verbum domini,pro omni illo.qui iure ſuo adminiſtrat:quia propriè ſatis perſonam domini repræſentat:quo
modo imperator dominũ ſe mundi appellat.ff.ad leg.Rho.
de Iac.l.deprecatio.licet & alij,dum bene adminiſtrant,modo quodam magis improprio domini appellantur:vt.ff.pro
emp.l.ij.§.qui dũ.& de fur.l.interdum.§.qui tutelam. ¶ Item
in eadem diffinitione ſequit̃ verbum,gratuito . quod ideò
dixi,quia ſecundum eum,ſi interueniat merces.locator dicetur operarum,non procurator.& locatio contracta videbitur non mandatum.Cõtraria eñ eſt officio merces:vt.ff.
mã.l.j.§.ij.Sed ſi procurator gratis mandatum ſuſcipiat, &
poſteà dominus remunerandi laboris,cũ aliquid ei donauerit nihilominus erit mandati actio.C.e.l.rem.ff.mand.l.j.
§.fi.&.l.ſi remunerandi.in principio.Hoſt. ¶ Sed caue,quia
iſtud dictum non ita vſquequaq; procedit. Sed de hoc dic,
prout ſcripſi ſupra eo.cum pro cauſa. in prima oppoſitiõe.
& ſecunda quæſtione.Item ſequitur *ſuſcepit*.quia ꝓcurator
tenetur,non ideò,quia gerit,ſed quia gerendum ſuſcepit.ff.
mand.l.ſi remunerandi.§.j.Sed ſecundum iura noſtra planũ
eſt,quia non facimus vim in nominibus.Nam ſiue dicatur
procurator,ſiue ſyndicus,ſiue œconomus, ſiue aſinus, ſiue
etiam nullum nomen exprimatur,nihilominus dummodo
de mente cõſtituẽtis liqueat,ſufficit:vt hîc.Tales ergo ſubtilitates meritò recuſabit Iudex eccleſiaſticus.ff.quib⁹ mo.
pig.vel hyp.ſol.l.ſic.§.ſi debilitari.Ergo ſecundum nos melius & cõueniẽtius poteſt procurator ſic deſcribi: procurator eſt,qui negotium gerendum ſuſcipit ab eo, qui poteſt
mandare:quia Epiſcopus dñs nõ eſt.Sed ꝓcurator.ĩ.de dona.c.ij.Et tñ ꝓcuratorẽ cõſtituit, vt hîc,&.ſ.e.auditis. Habet & hoc locũ etiã in multis alijs in auth.de ſan.Epi.§.reuerẽdiſsimi.ſub illo verſu,ſi qñ.col.ix.Per quẽ.§.dñs Iac.de bal.
hoc approbat.Sed aliter Az.intellexit quem ſecut⁹ eſt Goſ.
11 Hoſti. ¶ † Sed qualiter conſtituitur procurator?dicit Hoſt.
in Summa

in summa.eo.ti.§ secundo.quòd constituitur inter præsentes & absentes.Item ad vnam rem,& ad plures,in perpetuū & ad tempus.In diem & sub cōditione.Nec refert,per quæ verba,vtrum dicat mando,vel volo,vel rogo.ff.eod.l.prima ij.iij.&.iiij.ff.mand.l.prima.¶ Vbi autem aliquis constituit specialem procuratorem ad iudicium debet apponi in literis qs,& aduersus quē,& in qua causa cōstituit.ff e.si ꝓcuratorē.§.e.c.j.C.de satisd.l.vna.§.e.c.j.Et de hoc faciēda est fides iudici.ff.rē ra.ha.l.nec satisdatio.de proba.quinquagesima.secunda.q.vij.plerisq;.C.de condi.ob turp.cau.l.j. Hostiē.¶ Supple glossas.¶ In gl.prima ibi:*transigere*.nec pignus remittere.quibus mo.pig.vel hypo.sol.l.si cōsensit.§.j.Et hoc intelligas,nisi haberet generalē & liberam administrationem secundum Gof.& Hosti.vt.j.e.qui ad agendum.§.vlti.lib.vj.Et qualiter dicatur habere liberam,ibi dicam.Et ibi: *nec possunt*.quidam non habent hunc versum, vsq; ibi: sed nunquid.Sed bene fuit de glossa antiqua.quod patet etiam j.e.dilectus.in glossa secunda.Et ibi:*receptum*.& in executionibus vltimarum voluntatum.Quod dic,vt de testamē.c.secundo.libro sexto.Et in fi.dic,vt.j.e.si duo.libro sexto.¶ In gloss.*si patet*.ibi:*constituentis*.de hoc in Speculo.eo.tit.§.tertio versu,vbi autem.Et ibi:*contra ipsum*.infrà de regulis iuris.contra eum.lib.vj.vbi plenè de hoc.& infra de spon.ex literis.j.& ibi: *administrationem*.de dona.c.ij.& in fi.Et.j.de elec.commissa.§.porrò.libro sexto.¶ Vnde dicebat Hostien.quòd siue dicatur syndicus,œconomus,Apochrisarius,clericus,gestor.Imò plus:si dicat constituo te assistorē meum ad talem causam.sufficiens est mandatum.Et dicit etiam,quòd cum leges non faciant vim in nominibus,vbi constat de mente,vt patet.C.de dona.l.fi.vbi dicitur,quid enim verbis est opus,quando nullus sequitur rerum effectus?Ad idem.C.de formulis l.prima,& secunda.C.de testamen.quoniam indignum.C.si vt ab hæred.se absti.l.prima.& facit.C.de constitu.pecu.l.secunda.ante finem.Propter hoc dicit etiam in foro ciuili has subtilitates reijciendas:vt.ff.quibus mod.pig.vel hypo.sol.l.sicut in re corporali.§.si debitori.

SVMMARIVM.

1 *Procuratorem in filij causa,qualiter constituat.Et quid de tutore respectu pupilli?numero.2.*
3 *Procurator impeditus,an alium suo loco constituere debeat?Et cuius expensis?*
4 *Dominus in specie de qua hîc,etiam procuratore comparere nitente an contumax retro videri debeat?*
5 *Minor siue tutoris authoritate agens,si sententiam pro se referat,an efficax sit sententia?*
7 *Procurator ad agendum,& excipiendum constitutus,an sufficiens dicatur?*
6 *Procurator ad negotia constitutus,an ad negocia postea exorta porrigatur,vel remissiuè.*
8 *Procuratori an satis sit literas procuratorij exhibere sine literis de rato per dominum habendo?*
9 *Captiuus & obses,an possint procuratorē constituere?*
10 *Procuratorem in procuratorio,qualiter dominus relevare debeat?*
11 *Procurator specialis,vel generalis an dominum præcise defendere teneatur?*

¶ CAP. X.

ACcedens.¶ Cas. Prouidere debet iudex quòd in causa matrimoniali procuratorem constituens gaudeat libertate.Et primò prouidet libertati mulieris.secundo citat ad causam.ibi: *in verò*.Et est ista Gregoriana & in titulo quod me.causa.potuisset collocari.¶ Expone literam.*libertate*.captiua enim est,ex quo detinetur inuita.ff.de libe.ho.exhi.l.j.Et crimen priuati carceris.Simile est crimē læsæ maiestatis.C.de priua.car.l.vna.in fi.Goff.& Hosti.*Secure*.securitatē partium semper ꝓuidere debet iudex.tertia quæstione.jx.literas.vt lite non contestata.accedens.ij.de app.ex parte.j.Hosti.*ad litiam*.fortè alia erat quæstio inter mulierem istam,& alium præter quæstionem sponsaliorum.Gof.Bene dicebat Inno.hic expresse non haberi,quæ esset ista quæstio,super qua requirebatur procurator.Sed dicit Hostien.quòd satis ex verbis sequē.patet,quòd erat quæstio super spōsalibus.*meam tuam*.quædam notata hic per Inno.& Hosti.de consensu patris,an sit necessarius:cum filius agit,vel defendit causam spiritualē,sunt expedita.j.de iudi.c.fi.li.vj.*Respondendū*.nō refert ergo an detur ad defendendū an ad respondendū vt hic,&.j.c.secundo.*plenam*.Quod dic,vt infra.e.qui ad agendū.li.vj.

1 ¶ †AD QVAESTIONES accedendo aduerte:quia Inno.hic super verbo,*tu ergo*.tractat qualiter pater in causa filij alium constituit,quod expediam in loco proprio,videlicet infrà de iudi.c.fi.lib.vj.q.ij.Et qualiter pater agens pro filio satisdare teneatur,latè disputat Gul.in Spe.titu.de
2 syndic.vbi vide.¶ Et demum huius occasione,tractat de tutore qualiter pro pupillo ad agendum alium constituit.Et ista sit prima quæstio,& dicit Inno.quòd tutor in causa pupilli potest constituere actorem suo periculo.ff.de administra.tu.de cætero.& post litis contesta.procurator facere,sicut & quilibet procurator tanquàm dominus litis:vt.C e.l.neq;.Et hoc duplici modo.vno modo,quia iudex faciet actorem,& iudex præstabit authoritatem.C.de authoritate tutorum vel curatorum.l.prima.Alio modo,quia iudex faciet,quem tutor,vel curator elegerit.Insti.de cura.§.fina.¶ In oppositione autem tutoris vel curatoris est,an ipse agat,aut pupillo,vel adulto agenti assistat,& authoritatem præstet.ff.de admini.tutorum.l.j.nisi sint infantes,absentes,vel furiosi.quia tunc per se tantùm tutor,vel curator agere debet.Subdit Inno.quòd pupillus etiam curatorem faciet authoritate tutoris:vt.l.neq;.allegata.Subdit etiam,quòd agente procuratore pupilli absq; tutoris authoritate si fertur sententia pro pupillo,valet.Sed si contra eum ferretur,minimè valeret,per.l.non eominus.C.de procuratoribus.
3 ¶ †SECVNDO accedendo ad quæstiones Collectarij.Quæro primò secundū eum præmissorum occasione nunquid procurator impeditus tenetur substituere alium procuratorem suo loco?& dicit,quòd si suo iure hoc facere poterat,vt quia erat litem cōtestat⁹,tenetur hoc facere,adeò,quòd si hoc non fecerit,& causa non defendatur,imputabitur procuratori.Sed etiam dominus secūdum eum,quia inobedientem procuratorem constituit.Sed secus secundum eum,si non suo iure,sed à domino substituendi potestatem habebat:quia tunc non teneretur prouidere casibus fortuitis.Super quo remittit ad notata Inno.& Hostiē.vt lit.non contesta.c.j.circa fi.Et hoc vltimum verum,si nō reperisset hominem aptum,qui voluisset substitutionem recipere.Sed si reperisset talem,vt eum non substituisset,postquàm mandatum substituendi à domino receperat,iam videretur esse in culpa,& de hoc teneri.argu.C.man.l.à procuratore.plus dicit Collec.quòd procurator suo iure,quia factus dominus litis habens substituere tenetur hoc facere suis expensis.sed vbi de mandato domini,secus per notata Inno.vt li.non contest.c.j.in fi.alleg.vbi hoc decidam.
4 ¶ †TERTIO quæro Collectarium sequēdo:pone,quis cōparet tanquàm procurator & si non potest admitti vt procurator,potest saltem admitti,vt defensor cum satisdatione:assignat ei terminus ad interloquendum:iudex interloquitur quòd minus legitimè comparuit:nunquid perinde est,ac si non cōparuisset,vt dn̄s contumax retrò videatur.videtur lege expressum,ꝙ sic.ff.de admini.tu.l.tutor,vel curator.Et dicit Collec.aut ꝓcurator credebat verisimiliter valere procuratoriū:& tunc non currit sibi tempus pro domino defendēdo interponendi cautionē.Aut improbabiliter credebat:& tūc retro dn̄s fingitur cōtumax.Sed ista sunt verba Cy.C.de inoff.te.l.cōtra maiores.¶ Dicit Collec.ꝙ quibusdam videretur,ꝙ ratione dubij excusaretur procurator,ex quo iudex dubitans super mandato,diem assignat ad interloquendū vnde deliberatio iudicis ipsum constituere non deberet in mora.vt de elec.c.finali.latus dubitare poterat

procurator.ex quo Iudex dubitabat.Subdit, quòd fortè prę-
missa opinio Cyn.locum habere posset,vbi esset peccatũ in
materia,quæ latere potest iudicem,non procuratorem . ar.
de elec.si fortè.li.vj.Secus si in forma,potest locum habere
vbi iudex non potuit prouidere facit pro determinatione
quod legitur & notatur de elec.statutum.li.vj.secundũ Col
lect.sed non valet ratio illa de termini assignatione:quia fit
assignatio ad instantiam partis:non quia iudex dubitet,sed
vt ius super partium altercatione dicatur:aliâs sequeretur,
quòd nunquàm pars condemnata in principali deberet cõ-
demnari in expensis cõtra regulam communem iuris.C. de
iudi.l.properandum.§.sine autem vlteriora.cum similibus:
& ideò magis sto cum opinione Cy.

5 ¶ † QVARTO quæritur sequendo etiam Collect.po-
ne:minor egit sine authoritate tutoris,& pro se sentẽtiam
reportauit:nunquid valet?glossa.in.l.non cominus . alle.te-
net,ꝙ sic,per dictam leg. Et fa.qđ scripsi post Inno.suprà in
fine primæ quæstionis.Sed.l.non cominus.hoc nõ bene ꝓ-
bat.quia interuenit persona,in qua potuit substantiari iudi
cium.s.maritus maior.Tamen secundum Cy.melius.ꝓ hoc
facit insti.de autho.tu.circa principium quæ probare videt
minorem habere personam legitimam:cum de emolumen
to sibi quærendo tractatur.Sed nil valet hoc,per.§.neq;.e.ti.
ibi:quãuis lucrosa sit.¶ Satis posset dici secundum Collect.
ꝙ bene facit.l.non cominus.Et sic eam intelligit Inn.& Ar
chi.de iud.si annũ.li.vj.¶ Et hoc ꝓ nũc magis placet , quia
licet inter falsum procuratorem,& aduersarium figuretur
rectè iudicium,& ipso iure teneat quoad partes:vt scripsit
Inno.de app.dilecto.Tamen respectu domini illius falsi ꝓ-
curatoris,nullum est:vt.C.e.ti.l.licet.Et ideò eadẽ videtur
ratio hoc casu,sicut in illo.s.fauor minoris,in quo fundatur
illa lex.& tamen illa non videtur restringenda:quia priuile
giũ continet:vt.ff.de constitu.prin.l.iij.Maximè quia ad-
uersarius non potest suum prępiudicium allegare cum semel
personam illius procuratoris approbarit,& cum eo litem
contestãdo quasi contraxerit:vt.ff.de pecul.l.iij.§.idem scri-
bit.ar.ff.de nego.gest.l.Pomponius.De hoc tamen fortè di
cam,in dicto.c.si annum.

¶ † QVINTO ibi:*ad agendum*.subijcio alias quæstiones
Collectarij:quærit enĩ primò,circa hoc de cõstituto procu
curatore ad agendum & excipiendum,an sit sufficiens . &
dicit,quòd sic:quia excipere sumit ꝓ rñdere.de plus petit.
c.j.§.j.no.secũdum.G.nam & Nouellã.de iura.cal.imperato-
res.Secundò quæritur,quid si constitui procuratorem con
tra Titium,& Męuium & alios omnes.nũquid extendetur
7 ad maiores personas:dicam in cle.non potest.j.eo.¶ † Ter-
tiò quid si constitui procuratorẽ ad negocia:nunquid extẽ
datur ad negocia post exorta?dicam in dicta Cle.¶ Sed nũ-
quid procurator actoris non cauens in initio de defenden-
do in casu reconuentionis,eo ipso statim repelli debet? hîc
tangit Colle.& Inno.j.e.constitutus.de quo plenè per Cy.
C.e.l.actionem.in prima & secunda quęstione.quod hîc re-
citat Collec.Et hoc est,ꝙ volunt iura,ꝙ datus ad agendum
non admittitur,nisi defendat præstita cautione de iudica-
to soluendo.Subaudi dum aduersarius reconuẽnit.Sic intel
liguntur no.Inno.supra.e.constitutis.Et secundum hoc va-
let ꝓcuratorium ad agendum solùm ipso iure probatur de
condi.app.secundum Collec.qui inducit no.sua,supra.c.ꝓ-
xi.in.ix.q.Verùm caue,quia si procurator non est releuatus
per dñm de iudicato soluendo nisi de hoc caueat tẽpore
reconuentionis,non est ad defendendum sufficiens.C.de sa
tisda.l.vna.&.e.ti.insti.§.fi.Et sic sibi denegatur tunc actio:
vt.ff.e.l.mutus.§.pœna.dicam.j.c.non potest.in cle.in pri-
8 ma quæstione.¶ † Sed an sufficit exhibere literas procura-
torij ꝓcuratoris actori sine literis de rato . dicunt quidam
ꝙ non.ar.de offi.dele.coram de transactione contingit . de
reli.do.c.pe.Sed nõ placet Spe.e.ti.§.j.versu.Itẽ opponitur,
quia sufficit alterum pręmissorum:imò duo pręmissa idem
significant.

9 ¶ † SEXTO quæritur nunquid captiuus,& obses procu
ratorem constituere possunt,videtur ꝙ non,per hanc de-
cretalem.& id quod hîc notatur.in principio primæ glossę
sicut testamentum facere:vt.ff.de testa.l.obsides.& argu . ff.
de iur.fisc.l.diuus.Neq; qui detinetur inuitus,vt hîc.Et idẽ
videtur de illo,qui sub iuratoria, vel fideiussoria cautione
tenet obstagia:vnde dicit lex de tali.quòd si dum ita detine
tur deceptus,vel læsus,sic restituitur.& aduersus eum com-
petit restitutio.Ac si dicat,quòd nec agere,nec se defende-
re potest.ff.ex quibus cau.ma.l.nec non . Quod dicit Host.
intelligendum in graui causa.& quando abest à loco,in quo
litigandum est.arg.supra eo.querelã.vel quantùm ad lites,
quas habet cũ illis,qb⁹ est ratione obstagij obligat⁹.ar.ff.qđ
met.cau.l.si.§.si fœnerator.Et in his cõcordat Heri.Sup quo
vide qđ scrpsi in.c.querelã.allegato in trib⁹ primis opposi-
tionibus,& præsertim in tertia oppositione,& in tertia.q.
¶ Attende tamen,quia Io.Cald.hîc in additiõe dicit,quòd
dictum est,de captiuo debere intelligi de captiuo hostium:
vt.ff.ex quibus cau.ma.l.ait pretor.De alio verò detento in
vinculis dicit,ꝙ bene põt constituere procuratorẽ:vt.ff.de
minori.l.papinianus exuli.secundũ Inn.qui hoc no.de spon
sa.cum locum.Quod intellige saluis his,quæ proximè dixi.

10 ¶ † SEPTIMO quæritur ibi:*ad agendum , & responden-
dum*.quia vltra requiritur,quòd procuratorium contineat
releuationem ipsius procuratoris:per quem modum domi-
nus debet releuare procuratorem suũ in procuratorio.Ecce
habes hîc in gl.ij.ꝙ debet in cõstitutione satisdationem ex-
ponere,per quam fideiussor sui procuratoris existat iudica-
tum solui sub hypotheca &c.vt in gl.vij.quantùm ad duo
capitula istius clausulæ iudicatum solui.s.quòd procurator
dñm defendet,& dolum non committet : non intelligitur
dominus promittere factum simpliciter alienum:quia tũc
stipulatio nõ valeret,sed factum suum proprium.l.se factu-
rum,&curaturum &c.vt.ff.de verb.obli.l.stipulatio ista ha
bere.secundum Inn.Et facit qd no.j.eo.constitutis.&.j.de
sponsa.ex literis.in.j.gl.Et in Speculo de satisdat.§.pe.versu,
11 item quęritur.¶ † Sed quęritur circa hoc,nũquid specialis,
vel generalis cogitur præcisè dominũ defendere?dicit No-
uella post Inn.te scire debere,quòd non potest ad hoc cogi
præcisè,nisi velit etiam si satisdederit,de eo defendendo,&
de iudicato soluendo:vt.ff.e.l.mutus.§.vlt.&.l.se.Et hoc ve-
rum,nisi in certis casibus specialibus, quorum primus est,
cum dominus pro procuratore præsente & non contradi-
cente satis dedit,videlicet ne fidem fallat duobus.s.domino
& aduersario.ff.e.l.filiusfa.§.vlti.Secundus casus est:satisde-
dit dñs pro procuratore absente,& posteà procurator ratũ
hoc habuit tacitè,vel expressè.¶ Tertius casus est , si agat:
quia tunc defendere cogitur:vt est dictum . Quartus casus
est secundum quosdam,si susceperit procurationem litis,
quæ est tempore peritura:quia tunc pręcisè cogetur litem
contestari:vt.ff.e.l.sed etiã ex his.&.l.mutus.§.vlti . ¶ Quid
ergo valet satisdatio?certè ad hoc valet,quia si satisdederit
de domino defendendo,& dominum nõ defendit,cõmitti-
tur stipulatio satisdationis ob rem non defensam : vt.ff.e.l.
non cogendum.& tenet domino ad interesse.insti . mãda.§.
mandatum quidem.secundum Inno.qui hoc notat.j.e.con
stitutis.de quo in Spe.e.ti.§.vt autem. in fi.& de satisda.§ pe.
versu,sed quæritur.fortè tangam.in dicto . c . constitutus.
¶ Supple glossas.¶ In gl.secunda.ibi:*ei actio*.hoc non habet
locũ in procuratore necessariò dato in rẽ suam:vt.ff.e.l.ser-
uum.in fi.&.l.se.Et vide in Speculo.e.§.j.versu.Item excipi-
tur,ꝙ licet.& sequentibus:Et ibi.*contrahere possunt*.& dato,
quòd inuito patre,filia contraxerit dummodò dignum ele
gerit,pater eam dotare tenere tenetur.ff.de ri.nup.l.qui li-
beros.& no.xxxij.q ij.c.fi.&.xxvj.q.j.c.vlt.Et in fi.ad hoc de
despon.impube.c.vno.ad fi.li.vj.& de iudi.c.fi.e.li.

SVMMARIVM.

1 *Procuratori ad consulendum dominũ induciæ,an denegari possunt?*
Et quid de prelato conuento de his,quæ in eius [illegible] facia [illegible].n.2.

3 *Procuratore ad negocia simpliciter constituto, si quis vltra mare profectus sit, ac deinde rediit, nec reuocato procuratore, aliam profectionem susceperit, an duret procuratoris potestas?*

CAP. XI.

Ilectus filius. ¶ Cas. Si generali procuratori denegentur induciæ ad consulendum dominum absentẽ ex causa probabili poterit appellare. ¶ Et prima pars narrat grauamen appellãtis: secũda dat iudicem, ibi: quocirca. ¶ Expone literã, *studij*. & sic erat absens ex causa probabili. & de his absentibus, quando restituantur, dedit Nouella remissionesȷ̄. de verbo. signi. dilecto. super fine secundæ glossæ. *Super eadem ecclesia*. erat ergo ardua causa, ad quam non tenetur impeditus cõstituere procuratorẽ. de quo scripsi supra. e. querelam. *Omnia* præsentia, & futura negotia etiam agere, & experiri poterat exceptis casibus, qui mandatum exigunt speciale. ȷ̄. e. qui generaliter. in principio li. vj. *Si est ita*. ante reuocationem debet constare de veritate grauaminis. de app. non solùm. li. vj.

5 ¶ † Opponitur contra decretalem, quia aut citatus est dominus, & in persona propria per citationem apprehensus: & tunc non sunt sibi dandæ tales induciæ. Nam citatus, super certo articulo, vt super illo veniat respõsurus, si ad hoc procuratorem destinet, debet illum super huiusmodi articulo informare, quòd si non fecerit, in culpa est: Nec sibi induciæ dari debent: quia suæ culpę id imputare debet. arg. ȷ̄. de regulis iuris. c. damnum. ¶ Aut citatus fuit in personam procuratoris, cui causam illam commiserat, vt eam defenderet: & tunc etiam huiusmodi induciæ sibi dari non debent: quia præsumitur quòd dominus instruxerit eum. Aut citatus est ad domum, & non personaliter, in quo casu quidam nituntur saluare intellectum istius decretalis. Sed malè secundum Inno. quia ad effectum diffinitiuę citatio ad domum non est sufficiens, put ipse Inno. deducit. ȷ̄. latius ȷ̄. de eo, qui mittitur in possessionem: si aduersarius. vbi ipse deducit, etiam qualiter huiusmodi citatio non est sufficiens, nisi in casibus certis. Dicit ergo. quòd aliter respõdere potes, videlicet quòd hîc non fuit citatus ad domum quia hoc non sufficeret. Sed fuit citatus in personam procuratoris generalis, qui si vult respondere, potest. Sed habebit dilationem: vt dicit hæc decretalis. Sed per hoc nõ dicimus quòd procurator generalis teneatur respondere, nisi velit: vt. ff. de procur. l. sed & hæ. § prætor. & l. mutus. § si & l. non eo. ¶ Dicit etiam Inno. ꝙ & aliter responderi potest: quia potest etiam loqui hæc decretalis in casu, in quo ille principalis bononiæ existens ibi fuisset per citationem personaliter apprehensus. Sed non fuisset sibi expressus articulus in citatione, super quo respondere habebat. Tunc eñ si misserit procuratorẽ generalẽ, vel specialẽ ad cãm: ille habebit hãc dilationẽ ad eũ cõsulẽdũ, pro eo ꝙ cũ ignoret, sup quo citabaſ, nõ potuit instruere pcuratorem sup illo. vñ recepit Ino. istud notabile, qd si quis citat⁹ est, nõ expresso, sup quo constituit procuratorẽ, procurator debet habere inducias: vt consulat dominum. ¶ Plus dicit Hosti. quòd quandoq; aliquid occurrit, super quo procurator per se respondere non potest, nec potest aliquid domino imputari: tunc habebit procurator tales inducias ad dominum consulendum: vt se sic instruat, & respondeat. ar. C. eo. l. fin. & ff. eodem. l. si actor. infrà de iuramento calumnię. in pertractandis. de testibus. præsentium. libro sexto. Et quia in facto alieno iustè dubitat. ff. pro suo. l. fina. Nec subire tenetur anceps periurium. ff. de in litem iurando. videamus. in principio. Sed pudori suo parcere. ff. eod. quæ omnia. ff. mandati, vel contra. l.

2 Quintus mutius. ¶ † Per quæ putat etiam Hostien. quòd si prælatus cõqueritur, & quæritur de his, quæ facta fuerunt in capitulo, in quo ipse non interfuit, quòd dilationem obtinere debet ad ipsum capitulum consulendum. Ad hoc de testi. veniens. secundo, ad finem. ¶ Intellige ergo quod hîc dicitur de principali consulendo, cum ipse principalis non fuit in culpa non instruendo procuratorem: & fortè, quia tunc non erat lis mota: nec forsan cogitata: dum scilicet illum constituit. Et vide quod notatur in Speculo. de dilatione. § si. versu. sed quæro, ecce. & quod scripsit Nouells. in c. in pertractandis. allegato super verbo, omnino. ¶ Hinc est, quòd Collectarius in textu ibi: *procurator ipsius generalis*. supplet idem de speciali ad certam causam dato, dummodò non exprimatur in citatione causa, super qua debet conueniri citatus. & allegat Innocentium. hîc in principio & in fine. Secus dicit si causa esset in citatione expressa: remittit ad no. Inn. & Hostien. vt lit. non contest. quoniam. Et sic dicit intelligenda notata in distinct. per Inno. de dilat. exposuit. in glo. secunda. Inducit & notata Ber. de iura. calum. cum causam. Licet ergo procurator conuenti actione personali non possit dominum nominare in iudicio, vt not. Nouella vt lit. non contest. quoniam. § quòd si super. quia ille. § & l. si quis. C. vbi in rem actio. loquuntur in actione reali, tamen potest, vt dominũ consulat, dilationem petere, secundum hîc lecta, & notata: licet aliqui contrarium dicere videantur, pro eo quòd ista decretalis loqui videtur in reali: pro eo. quia loquitur in illo, qui ecclesiam vendicabat. & tamen not. Inno. in. c. quoniam. § quòd si super. alleg. super verbo possidet. in fine. quòd nominatio domini non habet locum in personalibus. Sed ex hoc non sequitur, quando habeat locum deliberandi dilatio, de qua hîc loquitur, & de qua per Inno. infrà de dila. c. fi. in fine.

3 ¶ † Iuxta præmissa quæriſ: pone: volens ire vltra mare constituit procuratorem simpliciter ad negocia sua: & posteà peregrinatur, & postmodum rediit. Et deinde facit aliam peregrinationem. non reuocato procuratore: quæritur nũquid duret eius potestas? Sed quia mouet eam Nouella. ȷ̄. eo. si quem. libro sexto. vbi intendo dicere, hîc non dicam. ¶ Supple glossas. In glo. prima in fine. Si velles dicere, quòd Iudices istum scholarem citassent Bononiæ. tunc dic, quòd in citatione non expresserunt articulum, super quo citabant. Et ideò etiam specialis procurator missus per scholarem ad causam, has inducias habere debebat, ad consulendum, secundum Inno. vt dixi supra. ¶ In gl. secunda. ibi: *iudicis*. vult ergo glossa quòd iste procurator etiam ad iudicia. Sed idem dic, etiam si fuisset tantùm ad negocia, quod dic vt. ȷ̄. eo. qui generaliter. primo responso. lib. vj. In gl. vlti. ibi: *non poterat*. maximè super hac ardua causa. arg. ȷ̄. e. c. ij. Et in fi. de hoc plenius. ȷ̄. de regulis iuris. indultum. in fi. lib. vj.

SVMMARIVM

1 *Procurator solum ad agendum constitutus, an sit sufficiens?*
2 *Maritus pro vxore sine mandato in iudicio agere potest.*
3 *Procurator rei ad agendum constitui non debet. Et quid si ad agendum tantum sit constitutus: an ad defendendum cum cautione sit admittendus? numero. 9.*
4 *Consilium iudicibus aptum ad terminorũ ad aliquid efficiẽdum præfixiones.*
5 *Libellus in litis initio, an sit reo semper offerendus?*
6 *Sententia aduersus dominum ab alio defensum lata, quando in bonis ipsius executioni mandetur? Et in cuius personã fienda sit. numero. 15. ad finem.*
7 *Procuratorem si quis sui defendendi causa constituat: nec velit eum procurator constitutus defendere: an in expens. condemnari constituens possit? & nu. 10.*
8 *Mari⁹, an pro vxore, & sine mãdato agat? Et an sit cõiũcta persona?*
11 *Reus corã iudice delegato citatus procuratorẽ cõstituit: procurator autẽ omnia sibi fieri fidem de iudicis potestate desiderat: & iudex cõtrà de mandato, vter prius fidem facere debeat?*
12 *Procurator ad bonam diffamati famam probandam constitutus in specie de qua hîc, an sit admittendus?*
13 *Citatus ad diem certam, si ad illã diem mittat, non ad excipiendũ, nec ad aliud quippiam specialiter expressum: sed gñaliter ad exercendũ omnia, quæ eadẽ die occurrent, vel fuerint facienda: an id sufficiat? Et quid in casu sequenti. nu. seq.*
15 *Procuratoris officiũ quodnam sit. Et quid ad eius officium pertineat.*

CAP. XII

Constitutis. ¶ Cas. Si reus recedat à iudicio dimisso procuratore solùm ad agendum, contumax est, & condemnatur in expensis. ¶ Et pars prima narrat contumaciam, & condemnationem rei. Secunda condemnationem approbat, & causam cõmittit. ibi: *Nos autem*. ¶ Expone literã priore. qui reus erat, *laico*. & actore *Nostrum*. alijs honorandum. de ma. & obe. per tuas. *Eum*. s. priorem. *Ex hoc*. quia illicẽtiatus recessit. & procuratore sufficientem nõ reliquit *Sterlingorum*. nisi hoc fuisset dictũ, qđ intelligeret de minori marca. ff. de leg. iij. l. minimis. Gof. nisi consuetudo patriæ obstaret. ff. de contrahẽ. empt. l. imperatores. Hosti. *Condemnauit*. Condemnatur ergò quis ad expensas in libello non petitas, secundum Pet. & Ab. qui remittit ad id, quod dixi supra, c. auditis in fine. *Cupientes*. hoc dicit propter commissionem, quam facit in partibus *Dignoscitur*. circa condemnationem expensarum.

1 ¶ † Primò nota. ꝙ si procurator constituitur ad agendum solùm, & non ad defendendum, non valet procuratorium,
2 de quo hîc in gl. ij. ¶ † Secundò nota, quòd marit⁹ sine mãdato potest in iudicio agere pro vxore. de quo satis. C. eo. l.
3 maritus. ¶ † Tertiò nota, quòd procurator rei non debet ad agendum constitui. Sed potius ad defendẽdum & quòd si defendere velit ex hoc non excusatur contumacia rei de quo posteà dicam.

¶ PRIMO opponitur intrando secundam glossam Inn. contra notabile primum. Nam ad allegandum, & probandũ causas absentiæ, iustè constituitur procurator in iudicijs etiam ante lit. contest. vt supra eo. querelam. & no. j. de accusa. veniens. Item ad defendendum vt hîc, & etiam ad producendum testes, & ad appellandũ & cætera huiusmodi, quæ ante, vel post litem contestatam proponenda occurrunt. de proba. quoniam contra. prout causarum experientia docet. ergo & ad agendũ solùm potest constitui ꝓcurator: vt videtur. Solue, vt hîc no. in gl. ij. ¶ Et ideò dicit Inn. hîc in principio. iij. gl. ꝙ si reus reconueniret actorẽ, valeret tunc procuratoriũ ad agẽdum: vt. ff. de procurator. l. sed & hæ. §. defendere. Et. C. de sen. & interlo. authẽ. & consequenter. ¶ Iuxta quæ proponit Inn. in. ij. gl. quæstionem curiosam. Pone, ꝙ ante libelli receptionem constituitur procurator ad ꝓponẽdas causas recusationis: aut exceptiones dilatorias, vel declinatorias fori, vel alia huiusmodi: nunquid est idoneus procurator? & tenet, quòd non, nisi prius dominus receperit libellum, subaudi, vel nisi constitutus fuerit etiam ad recipiẽdum libellum, aut ęditionem actionis: vt j. patet. ¶ Et hoc Inn. probat sic: quia semper in principio reo mittend⁹, vel offerẽd⁹ est libell⁹. iij. q. iij. c. induciæ. §. spaciũ. & C. de lit. cõtest. auth. offeratur. Sed iste de quo dictum est, non habet potestatem recipiendi libellum vigore dicti procuratorij. ergo nec recusandi, nec excipiendi. ¶ Secundò probat sic: quia reo non competeret exceptio, nisi aliquis contra eum ageret. Sed principium agendi est ædere actionem, vt ff. de ęden. l. j. igitur. si nullus compareat, qui habeat potestatem recipiendi libellum, vel ędendi actionem, nõ est in ea causa aliquis reus. & sic per consequẽs nec causas recusationis, nec dilatorias, nec peremptorias exceptiones, tanquàm reus poterit proponere, cũ nõ sit ad quid, vel cõtra quẽ ꝓponat, etiam nullum videtur iudicium ordinatum cũ nullus actor compareat, & nullus sit reus, & nulla causa ędatur. argu. j. de verbo. sig. c. forus. § in omni. deficiente igitur iudicio per consequens in ipso quod nõ est, exceptio proponi nõ potest. ¶ Tertiò hoc probat alia ratione: quia aut iste ꝓcurator ad excipiendũ cõstitutus, dicit sic: dominus meus non tenetur comparere coram te: quia pars aduersa, vel iudex est excõmunicatus. & tunc non est audiẽdus: quia tunc etiam comparere debet: vt suprà de app. c. si duobus. & c. cũ parati. & ff. de iudi. si quis ex aliena. ¶ Aut dicet, nõ teneor respondere in principali causa. & hoc non oportet eum dicere: quia hoc certum est: quia procurator nõ est in illa. Sed nec aliàs de excommunicatione proponere potest, nisi fortè accusando, quamquã excusare absentiam posset. licet si esset procurator constitutus ad recipiẽdum libellum, vel ędictionem actionis, bene posset proponere recusationem, & exceptionem: & tunc bene valeret procuratio super his: qa hîc aliquis est reus, seu procurator rei ad ea, quæ sufficiunt
4 in præsenti: licet non sufficiant ad totam causam. ¶ † Et huius occasione ad instructionem iudicum subdit Inno. quòd prudenter attendant iudices, quòd quando assignant terminum ad producendum testes, vel ad aliud consimile, quòd semper alij dicant, & ad omnia alia facienda, quæ occurrẽt: quia nisi adijceretur, hoc sufficeret domino constituere ꝓcuratorem ad producendum testes. nec ille procurator ad aliud teneretur, nisi ad testes producendos, seu produci videndos. & ad ea, quę circa productionem testium necessaria forent. vnde si tunc ex aliqua causa omitteretur productio testium, non posset cum illo procedi ad alia: quia non esset in eis procurator. ¶ Subdit tamen, quòd ad hoc tenetur quilibet procurator quãtuncunq; districtè ad aliquem certum articulum constitutus sit: ꝙ ad alia, quæ sequuntur in iudicio facienda recipiat terminum, ne circunducatur edictum. xj. q. iij. in. c. certum. & meliùs. ff. de iudi. & post edictum, & quia accessorium diei, & articuli procuratorij. arg. ff. de reg. iur. cùm principalis. & ff. e. l. ad rem. & l. ad legatũ. & habes similem glossam Inno. j. de accusa. c. fi. fatetur tamẽ Inn. alios dicere, quòd procurator constitutus ad excipiendum tantùm, admittendus est. & excipere põt etiam si non habeat procuratorem ad defendendum vel recipiendum libellum. Nam in hac causa reus est dominus, licet sit absens. Et hoc vltimum credit Hosti. verius, dummodo rationabile quid proponat. Nam & ante libelli oblat: onẽ potest proponi recusatio. vnde proponitur etiam si nullus libellus offertur, vt patet. j. de app. cum speciali. §. j. Et etiam consiliũ est, ꝙ hoc fiat. & si libellus posteà offerri debeat, vt patet in eo, quod legitur. j. de re iudi. inter monasteriũ. Nec ob. per Inno. allegata. quia nunquàm citatur aliquis, quin appareat, & quin etiam exprimatur, saltem verbo qs. & ad cuius instantiam. & super quo est citatus, & per solam citationem etiam sine libelli oblatione aliqua dicitur iurisditio perpetua si est, vt patet in eo quod legitur, & notatur supra de offi. dele. gratum. Ergo & si iudicium per libelli oblationem, & lit. contest. nec fundatum sit, nec ordinatum, iurisditio tamen citantis elidi potest & forus exercendę litis declinari. & per iuris garrium disceptari: vt patet. j. de verborum signifi. forus. j. responso. & §. j. versu, iurgium. si verò nil rationabile prætendat, & locus sit illa die oblationi libelli: tunc omnino est tanquam insufficiens repellendus. Et sic debet intelligi hoc. c. Et idẽ est, si sub certa forma esset per ciuitatem, qui hoc facere posset procuratorem limitatum: vt j. de dolo. c. fi. saluo eo, quod notatur de iudi. c. iuris. li. vj. Illud tamen asserit Hosti. quòd iudex elusionibus occurrere debet. Et materiam huius gl. vide in Speculo. e. ti. § iij. versu, quid si sit constitutus. Et ibi addit Io. in additione, quòd procuratorium ad certum diem non sufficit ad illam prorogandam: inducẽs. de offi. deleg. cum olim. de præben. cui de non. li. vj. ap. significauit. C. e. l. maritus. ff. de arbi. nõ distinguemus. § fi. iudica. sol. cum apud. Et quia constituens hoc euenire solere, & posse debuit cogitare. ij. q. vj. anteriorum. ar. de homicidi. is, qui li. vj. Dicit etiam dominus Martinus de salua Papiensis Episcopus quòd dicta opinio cõtraria in Nouella verior est, & plus approbatur: quia multa veniunt ante litẽ contestatam necessario expediẽda, ꝓpter quæ parantur exceptiones, & appellationes. & fit plerunq; processus bñ longus, vt causarũ experientia docet. Et ita audiui eum dicere in consilijs & in scholis. ¶ Ista est veritas, licet sit graue ita de plano Nouellæ contraire. Et vt planiùs intelligas, sic distingue: quia aut talis procurator ad exceptiones huiusmodi dilatorias, vel declinatorias proponendas, tñ

das tantũ modò cõſtitutus nihil rationabile excipiẽdo pro
ponit,propter quod debeat impediri proceſſum in negotio
principali & tunc citatum debet iudex pronunciare contu-
macem , & condemnare in expen. & in eius contumaciam
procedere ad vlteriora,prout natura cauſę,& iuris ordo re-
quireret. Et hoc pro eo:quia citatus ſuper eo, ad quod cita-
tus eſt per ſe,vel alium,legitimè non reſpondet : nec com-
paret:nec alleg. per ſe cauſam rationabilẽ, quare ad hoc mi-
nimè teneaẽ:vt.ff.ſi quis ius dic.nõ ob.l.j.in prin.& de re iu-
di.l.cõtumacia.in princ.¶ Aut talis procurator excipiendo
proponit aliquid rationabile in ſua exceptiõe dilatoria,vel
declinatoria quo,ꝓbato nõ debet de iure in negotio princi-
pali ad vlteriora procedi.& tunc aut non eſt cõſtitutus pro
curator ad ꝓbandũ:ſed ſolũ ad proponẽdũ.& tũc ſit locus
opinioni Inno q̃ non ſit ad hoc admittendus : quia non va
let veritatem in iudicijs proponere,niſi probetur. j̃.de app.
interpoſita. imò, niſi ſtatim , vel in termino aſſignato pro-
bauerit repelleretẽ.Probatur de offic.dele. prudentiã.§.ſexto.
vt ibi dixi in.ij.notabili.niſi illa veritas ꝓpoſita eſſet noto-
ria quia licet notoria propoſitione egeant, non egent tamẽ
probatione : vt patet ex his.quę leg.& no.de iureiur.ad no-
ſtram.iij. Aut eſt conſtitutus , etiam ad eas probandas: &
tunc dico ſalua pace Innocẽ. q̃ admittendus eſt. ¶ Et eſt ra-
tio, quia ſi dominus præſens ad hoc admitti deberet per ſe-
ipſum, vt de ſe patet:ergo & in eius abſentia per alium. per
regulã.iur.quæ dicit,quòd pōt quis per alium, quod pōt fa-
cere p ſeipſum.j̃.de regu.iur. poteſt quis.lib.vj. ¶ Item per
aliam iur.regulam,quæ habet q̃ poteſt quis cõſtituere pro-
curatorem ad plures res, vel ad vnam . & per cõſequens ad
totam vnam cauſam, vel ad plures articulos,aut ad vnicum
articulũ vnius cauſe : vt.ff.eo.l.j.§.j.vt eadẽ ſit ratio totius &
partis.ff.de rei.ven.l.quæ de tota & hoc etiam cõcedit Inno.
extra tamen caſum iſtũ , in quo ſolùm dicit contrariũ pro-
pter quaſdã rationes.s̃.per me tactas , ad quas inſerius re-
ſpõdebo facit quia edictũ iſtud de procuratorib⁹.eſt perſo-
narum certarũ & rerum prohibitoriũ , vt.ff.eo.l.mutus.§.j.
&.j̃.eo.c.j.lib.vj.& per conſequẽs in omni caſu nõ prohibi-
to,pōt cõſtitui procurator. Modò iſte caſus nõ reperiẽ pro-
5 hibitus.ergo &c.¶ † Nunc ad rationes Inno. formaliter re-
ſpondeo.& primò ad primam cum dicit,q̃ ſemper in prin.
reo eſt offerendus libellus &c.fateor enim hoc in prin. litis
ſuper principali negotio agitandæ,in qua videlicet ex ordi-
ne iudiciorũ neceſſarius eſt libellus. Sed dico, q̃ ante hmõi
principiũ,& libelli dationem,qõ incidens prẹiudicialis pro
ceſſui huius litis,videlicet exceptionis dilatorię,vel declina
torię agitari pōt : vt.C.de excep.l.fi.vbi glo.de hoc.Imò ex-
ceptione dilatoria propoſita ſuſpenditur proceſſus negocij
principalis,& ſtatim cognoſciẽ.de eadẽ.s̃.de offi.dele.prudẽ
tiam.§.ſexto.& ibi ſcripſi in ſecũdo notabili.fruſtrà iu anteà
offertur libellus illi, qui nec illum vult recepere, nec ad illũ
recipiendum de iure poteſt arctari. ar. ff.ad velley.ſi quan-
do. Ideò negatur talis conſequẽtia. Iſte procurator non ha-
bet poteſtatem recipiendi libellum, nec excipiẽdi,quia ſuf-
ficit ei qui ipſum conſtituit habeat poteſtatem recipiendi
libellum,& ipſi conſtituto faciendi id quod facit. ¶ Ad ſe-
cundam rationem Innocẽ.cum dicit,quòd reo non compe-
tit exceptio niſi aliquis agat contra eum : poſſum dicere id
verum de exceptione peremptoria quæ eſt actionis exclu-
ſoria etiam intelligitur.ff.de excep.l.ij.in principio. Sed etiã
poſſum dicere id verum de exeptione peremptoria,quę eſt
actionis excluſoria etiã intelligitur.ff.de excep.l.ij.in prin-
cipio.Sed etiam poſſum dicere,quòd ſicut exceptio perem-
ptoria eſt excluſoria propriè actiõis,ita dilatoria & declina
toria eſt excluſoria ſuo modo reſpectu temporis, vel perſo-
næ proſequutionis ſeu tractionis.Et ita per conſequens. in-
tentionis. Nam quia ille, ad cuius inſtantiam talis trahitur
ad forum illius in iudicio, vt illam cauſam contra eum ibi
tractet : in hoc eum proſequitur, & eſt intentionis ſic tra-
here illum,& contra illũ procedere coram illo iudice in illa
cauſa. & iſte per exceptionem dilatoriã, vel declinatoriam:
quam proponit nititur tractum, proſequutionẽ & intẽtio-
nem huiuſmodi excludere,vnde in exceptione tali,& quę-
ſtione habita ſuper illa eſt reperire actorem , reum, iudicẽ,
& cauſam ſuo modo. Et ita per conſequens iudiciũ quantũ
ad hoc ſufficienter figuratum. Nam obtinẽs citationem vi-
cem actoris ſuſtinet : quia citatum in hoc proſequitur tan-
quam actor,videlicet vt ille citatus coram capitulo iudice,
ſuper tali cauſa habeat reſpõdere,citatus obtinet vicem rei:
quia exipiendo quo ad hoc hmõi intentionẽ elidit , quan-
tum in ſe eſt. & iudex qui habet cognoſcere de hmõi exce-
ptione,& ſuper hoc interloqui,neceſſario in hoc procedit,
vt iudex.ipſa verò exceptio,& eius qõ dicitur res,vel cauſa,
ſuper qua in iſto articulo diſcepatur. Et huius occaſione
fuerunt multi,qui dixerunt, q̃ ſuper exceptionib. hmõi eſt
facienda conteſtatio litis. de quo ſatis per Ber.de offic.del.
c.prudentiã.§.ſexto.in gl.ex loco iſto.de quo ibi ſatis dixi in
ſecunda oppoſitione : ſeruatur enim ordo in probationib⁹
ſuper exceptione dilatoria recipiendis : vt.d.§ ſexto. vbi de
hoc ſcripſi in.iij.notabili. ¶ Ad tertiam rationẽ Inno.cum
dicitur,aut procuratorem dicit, &c. reſpõdeẽ quòd procu-
curator nõ dicet ſimpliciter q̃ non teneatur dominus ſuos
comparere : ſed dicet, q̃ non tenetur dominus ſuus libellũ
recipere : nec libello reſpondere , ſeu aliàs procedere cum
eo.& coram illo in negotio principali, vel qa iudex non eſt,
vel quia talis eſt,qui de cauſa hmõi aliàs cognoſcere nequit:
vel quia ſi iudex eſt tamen ad cauſam iſtam, vel ad perſonã
citati ſua iuriſdi. ſe non extendit. & tunc dicitur, q̃ quoad
expeditionẽ huius articuli: & vt ille interloquaẽ ſuper hoc
& pronũciet ſe non eſſe iudicẽ aut ſe non debere procedere
ad vlteriora,& condemnet actorem in expenſ.bene compa-
rere tenetur : vt.l.ſi quis ex aliena.alleg. &.s̃.de reſcript. ſup
literis.in fi. Sed nõ in negocio princi. donec ſaltẽ ſit repul-
ſa ſua exceptio, aut pronuntiatum ſuper illa : vt dixi. ¶ Et
ad hoc adhuc redibo.j̃.in prima qõne. Lignano autem &
Nouel.placere etiam videtur dicta opinio Hoſt.& ſeruatur
in curijs. & maximè apud ſedem Apoſtolicam.
¶ Secundò opponitur ibi : *ſufficientem*, intrando materiam
glo.Inno.nam videtur malè damnatus iſte ex ea cauſa, quia
procuratorẽ ad defendendũ non inſtituerat : quia non vide
tur mandatũ ponderandũ. Sed videtur ſola ſatiſdatio pon-
deranda : quia quilibet ſatiſdare volens ad defendendũ ad-
mittitur,etiam ſine mandato : vt.C.de ſatiſdan.l.vna. Et.C.
eodem.l. exigendi. Et etiam mandatũ habens ſatiſdare no-
lens admitteẽ.ff.eo.l. ſed & hæ.§.ij.C.de ſatiſda.l. vna.§ vlti.
6 ¶ † Aduerte,Inno.dicit ſic, q̃ multùm refert, an cum man
dato domini,vel ſine mandato domini quis defendat : quia
primo caſu mãdaretur ſententia exequutioni in bonis dñi,
& recõueniri poſſet dominus in perſonam eius.Et ſecundo
caſu de vtroq; ſecus : vt.ff.eo.l.ſi procurator. de inſtitor.l.ſi
quis.in prin.de acti.empt.l.Iul.§ ſi ꝓcurator de re iudi.l.ſi ſe.
in prin.ideò nõ immerito.Secundò caſu dñs contumax re-
putatur & condemnatur in expenſ. quia & ſi ad defenden-
dum alter pro eo admittatur , tamen per hoc actori nõ ſa-
tiſfit : vt patet ex dictis. Admit enim beneficiũ exequutio-
nis fiendæ in bonis ſuis,vt hìc,& inſti.de acti.§.hinc autem.
&.§.præterea.&.j̃. de plus peti.c.vno. ¶ Præterea, vt dicit
Inno.hìc procura. non offerebat ſatiſdationẽ & ſi nullũ re-
manebat actori auxilium. Verum ſi ſatiſdare vellet, magis
tunc placet Inno.q̃ deberet admitti,& abſens non condem-
nari in expenſ. vt.d.l.exigendi. Poteſt enim dici ſecundum
eum per dictam legem q̃ ſit audiẽdus defenſor, etiam ſuper
cauſam principalẽ ante lit.conteſt.& poſt, & hoc cum ſatiſ-
datione.ff.de ſolu.l.qui ſolutionẽ. Verùm cum contumacia
appareat recedentis,& per ipſum poſſet multa beneficia cõ
ſequi pręſens, ſi adeſſet, vel procuratorẽ conſtituiſſet. Satis
poteſt dici ſecundũ eum, q̃ condemnari poteſt in expenſ.
intelligo etiam ſi defenſor appareat, & admittatur ad cau-
ſam , quicquid.s̃.ſit dictum. & hoc per id, quod dixi.s̃.in

versu, adimerit enim. Subdit autem Innoc. quòd non facit differentiã vtrũ ante, vel post litis cõtest. defensor veniat: qa vtroq; casu audiendus est, qui iura absentis dicit. Sed etiam ante litis contest. iudex ex necessitate tenetur admittere de
7 fensorem. ff. de solu. l. solutionẽ. ¶ † Cuius occasione dicit Inno. si ad defendendũ procuratorem quis constituisset, & procurator cum defendere nollet: nunquid in expens. posset constituens condemnari? & respondet, ꝙ imputet sibi quòd vocatus non comparet, vt debet: & ꝙ minus idoneũ elegit: vt. ff. naut. caup. stabula. l. vlti. §. hac autem actiõe. &. ff. de minor. l. cũ mandato. Et postmodũ subdit Inno. qualiter ꝓcurator cogit̃ defendere? quod scripsi. s̃. eo. accedẽs. in. vij. qõne. ver. sed quærit̃. De materia ante dictę satisdat. vide aliqua notabilia dicta Io. And. in Spec. eo. ti. §. ratione autẽ causæ. additione, quæ incipit. dubitant autem aliqui, an lex.

¶ Tertiò opponit̃ ibi: *vxoris nomine*. nam sine actione nemo experitur: vt. ff. de negocijs gestis. l. si pupilli. §. videamus. vers. & certè. quod non apparet in textu, ꝙ vxor isti actio-
8 nem mandasset. † Sol. speciale est in marito, quia agit pro vxore sine mandato: nisi sit sibi prohibitũ: quia cõiuncta persona est. C. e. l. marit⁹: dummodò caueat de rato, vt ibi. & omnino vide circa hoc quod scribam. j̃. in quinq; primis suppletionibus primæ glo. ¶ Sed contra videtur, quod imò coniunctus agat sine cautione: vt. C. de pac. l. si. Sol. Collec. dicẽs ꝙ ibi coniũcta persona habebat instrumẽta. & sic duo concurrebant, quorũ alterum non sufficeret, de offi. delegati. coram. secundũ Cyn. in. l. maritus. Sed vide, quę scripsi in d. c. coram. ¶ Sed videt̃ ꝙ maritus non sit cõiuncta persona: quia non est affinis, sed affinitatis causa. ff. de gradi. l. non facilè. §. affines. Sed dic hoc maius, quia principiũ est affinitatis vt not. ff. eo. l. sed & hæ. in princ. facit quod dicitur de citatione, quæ est principium processus: vt no. de contest. c. ecclesia. & probatur insti. de pœn. litigantium. §. vlti. in princi. Et tamen minatur in processu. de proba. c. quoniã. Sic filius etiam minor pro patre post litis contestationẽ possit: vt. C. eo. l. exigendi. Nec propter mandatum ad vnam causam repellitur quis ab officio defensionis, in alijs etiam quoad allegandas causas causæ, secundum Collec. facit quod scripsit Cyn. in. d. l. maritus. circa prin. Et licet maritus habẽs mandatum ab vxore ad vnam causam tanquã procurator. ex vi mandati non admittatur ad alias: vt. l. maritus. Admittitur tamen bene ad aliud: vt cõiunctus. Nec apposita ad augmẽtũ, diminutionẽ operãtur. ar. ff. de leg. ij. l. cũ pater. §. curatoris. & de legatis. j. l. legata inutiliter. & de condi. & demon. l. cum tale. §. vlti. secundũ Pe. & Cyn. in. l. maritus. Sed Collec. cum hoc non videtur placere, dicit ꝙ Spec. & omnes tenent contrarium, & ꝙ verba. l. maritus. etiam contrariũ sonant. Et ita etiam intelligit Iaco. Butri. dictam. l. Et dicit ꝙ Doc. nostri ita intelligunt eam. Et quicquid sit, de ratione puto, ꝙ illa sit mens illius legis quia verbũ, sin autem. in vlti. responso positũ, quod est aduersatiuũ, & indicatiuũ, hoc importat, prout notatur in simili de verbo, secus. j̃. de conces. prębẽ. c. j. §. secus. in gl. in cle. iunge tñ omnino hîc id, qd scripsi. j̃. in proxima quæstio. Post hæc subdit Collec. multas qõues, quas videbitis in Cle. cle. religiosi. j̃. e. Quęrit posteà quid si plures sint cõiunctę personæ volentes admitti? & dicit, quòd admittetur ꝓximior, & inæquali gradu idoneior. ar. ff. de popula. actio. l. si plures. Et si cõiunctus non admittitur. ar. ff. eo. l. qui proprio. §. fi. cum ibi nota. secundũ Collec. Et licet minor non possit cauere de rato, nec agere: tamen pro eo defensor admittitur. Quod prosequere, vt in Cyn. in. l. exigendi. vbi reperies materiam qualiter ad agendũ admittũtur coniunctæ personæ. Et est rationabile secundum Collec. quia per hoc non præiudicatur absenti: cum non fiat executio in bonis illius secundum Innocen. hîc faciunt nota. Hostien. in Summa eo. titu. § ad quid teneatur. vers. sed nunquid. & quod notatur de capel. monacho. dilectus. Constituit autem coniunctus procuratorem post litis contest. quia factus dominus litis, secundum Iaco. de Rauenna in. l. exigendi. licet alij contra: quia quod possum per me, & per alium. Nec obstat de electione suffrag. quia si non fuit actu procurator fuit tamen habitu, & virtute. & ita facit pro, & non contra.

9 ¶ † PRIMO queritur redeundo ad materiam secundę oppositionis, videlicet an procurator rei deputatus ad agẽdum tantùm sit ad defendendum cum cautione admittendus: vides, quòd Bern. & Inno. hîc dicũt, quòd sic. Et idem Hosti. in Summa. eo. tit. §. ad quid teneatur. versu, sed nunquid. & versu, sequenti. Sed Collec. nititur contrariũ substinere. Nam per modum dictæ constitutionis satis apparet de contraria voluntate ipsius constituentis videlicet eo quòd constituit ad agendum, quòd noluit illum ad defendendum admitti. & per consequens etiam si aliâs admitti deberet, & hoc casu, tanquam specialiter prohibitus videtur repellendus, per. l. maritus. C. eodem. quod scripsi. s̃. in quæstione præcedenti. versu, sed Collectarius cuius hoc. dicit tamen, quòd si adiecisset clausulam, & ad omnia alia, &c. secus esset. Inducit plura notata per Hosti. de dila. c. fina. Et dicit, quòd in hoc remanet Innocen. finaliter. Et quòd quidam dominus Albertus etiam istud approbat: quia & si partis non intersit, quòd possit procedi, interest tamen iudicis, qui contemptus est. videretur tamen circa hoc probabiliter sic posse distingui: quia aut est constitutus ad agendũ adiecta clausula limitatiua, puta ista dictione tantũ, vel solùm: & tunc non admittatur ad defendendum etiã cum cautione, per dictã. l. maritus. & per. l. fin. C. de negot. gest. alleg. Et sic potest intelligi prædictã. l. maritus. & quod scripsi. s̃. in proxima quæstiõe. vers. sed Collec. cui hoc. Aut est constitutus simpliciter ad agendũ, non apposita clausula, seu dictione limitatiua, aut prohibitiua: & tunc stetur opinioni Bernar. & Hosti. Pet. & Cyn. in. l. maritus. circa princi. Et facit bene quod scripsi. s̃. eo. petitio. in prima quęstione. in ver. tu verò. sic distinguere posses. Et est ratio: quia non est verisimile, ꝙ in dubio quis velit impedire viam, per quam potest sciri afferri vtilitas & damnũ ipsius impediri absq; damno & periculo suo. ar. ff. de proba. l. cum de indebito. in fi. Modo via defensiõis est huiusmodi, quia si defensor obtinet, prodest reo. & si subcũbit, sibi non obest: quia nõ fit executio in bonis suis, vt est dictum. & si non defenderetur, & lis esset contestata, posset ferri sententia contra reum, & lite non contest. decerni monitio contra ipsum. C. de iudi. l. properandum. vt lite non contest. quoniam frequenter. §. in alijs verò. cum duobus. §. sequentibus. ¶ Et si non admitteres hunc intellectum ad. l. maritus. tamẽ illa. l. maritus contrariũ in nostra quæstione non probaret. Nam casus illius. l. maritus. & casus nostræ quæstionis non sunt similes. Nam periculosius est permittere aliquam agere, quã permittere illum defendere. ¶ Posteà subdit Collec. quædam dicta Cyn. scripta. C. eo. l. nihil. quæ scripsi. s̃. eo. petitio. in prima quæstione. & alia quædam, quæ dicam in cle. religiosus. j̃. eo.

10 ¶ † SECVNDO quæro sequendo dicta Collec. quid si procurator rei ad defendendum constitutus non defendit: nunquid reus absens cõdemnabitur in expensis? super quo Innoc. dicit, quòd sic: quia sibi imputari debet, qui talem elegit. Sed Collec. hoc intelligit, si reus absens non sit legitime impeditus, per lecta. & not. supra. eo. quętelam. & Ar-
11 chidi. j̃. eo. licet. libr. vj. ¶ † Cuius occasione quærit: pone reus citatus coram delegato per procuratorem vult defendi, qui procurator petit ante omnia sibi fidem fieri de potestate iudi. & iudex cõtra de mãdato quæritur quis primò tenetur facere fidem, vel iudex de sua potestate, vel procurator de mandato suo? Archid. iiij. quæstione. iiij. nullus. tenet, quòd iudex debet primò facere fidem de potestate sua. ar. literæ illius cap. ¶ Quod concedit Collec. reo principali in persona propria comparenti. Sed dicit quòd qui comparet procuratorio nomine, debet primò facere fidem de mandato, q̃ de suo interesse. ar. de testi. veniens. secundo cum,

cum si. Et hoc dicit Hostien. notasse in.c.iuris ambigui. de iudi.lib.vj.alleg. Dicere enim potest iudex comparenti: frater. Ego non citaui te, quare fidem facere tibi non habeo.ij. quæstione.vj.sunt quorum. & remittit ad collect.de ver.sig. forus.super verbo, accusator.

12 ¶ † TERTIO subijcio quæstionem quę fuit de tempore meo semel in Rota: pone: auditori committitur ad instantiam.C.Contra.B.quòd si repererit. B.de contentis in commissione publicè diffamatũ decernat personalem citationem contra eum. & demum auditor ipse super infamia huiusmodi testes recepit, posteà quidã cõstitutus p. B.procurator ad causam dat articulos, & producere vult testes de bona fama ipsius. B. quæritur, vtrum ad hoc sit admittendus: super quo vide, quæ scripsi.s.eo.c.tuæ.in.xiij.quæstione.¶ Super quo obtentum fuit in consilijs Rotæ, quòd non Et primò, quia ista est informatio extraiudicialis, quæ non habet formam iudicialem nec per consequens cõtradictionem, & strepitum partium non admittit. Super quo vide inter quæstiones meas palatij. 643. ¶ Secundò, quia natura dictæ causæ procuratorem non admittit. Et ita fuit pluries obtentum in rota. imò nec ad allegandas causas absentię voluerunt domini talem admittere, pro eo quòd illa allegatio non debet fieri ad impediendum decretum citationis. Sed potius citatione exequuta & reportata ad impediendũ processum fiendum vigore illius contra citatum, tanquam cõtra contumacem. Exceptio enim excludit actionem.ff. de exceptionibus.l.ij.iuxta ea, quę scripsi supra.eo.c.in prima oppositione circa prin.post Inno.

13 ¶ † QVARTO redeundo ad materiam primæ oppositionis quæro: pone citatus ad certam diem, mittit ad illã diem non ad excipiendũ, vel ad aliquid aliud specialiter expressum: sed generaliter ad exercenda omnia quæ illa die occurrent, vel fuerint facienda: nunquid sufficit illud? & videtur, quòd sic. Nam iuxta dicta in oppositione prima, talis potestatẽ habet recipiendi libellum: cum & illa die occurrere possit, quòd offeratur. ¶ Dicit Hosti. quòd quanuis talia procuratoria frequẽter in iudicijs admittantur, cauere tamẽ debet iudex, ne ipsa recipiat indistinctè. Nã aliàs in secunda die sub eadem forma poterit constitui procurator & alius in tertia, & alius in quarta: & sic de singulis. & per consequens negotium intricari: quia quod vnus confitebitur, alius negabit. Et vbi primus certus est, secundus vel tertius dicet se ignorare, & acta forsan amissa esse. & aliæ difficultates poterũt oriri in grauamine actoris, quibus iudex occurrere debet ex officio.ar.j.de appel. vt debitus supra de offi.dele.super quæstionum.§.porro.in fine cum suis concordan. ¶ Sed & debet iudex inconstantiam refrenare. ff.eo.tit.l.in causæ.& de renun.cum illusio. in Cle.cum concordãtijs ibi signatis: nisi fortè ex hoc videat se, vel partem eludi: cum ante litẽ contestatam mutari, & reuocari valeat procurator. ff.e.l.ante litem. ¶ Verum hanc mutationem, & reuocationem dicit Hostien. fieri posse sic, videlicet nisi in elusionem hoc fieri contingat, quam elusionem iudex refrenare debet, vt patet in eo, quod legitur, & not. supra de pos.præl.bonæ.ij.§.nec nocebat.j.de alie.mutand.iud. causa fac.c.j.de appel.suggestum.quam ex perspicuis indicijs cõprehendere potest.C.de dolo.l.dolum.& ex fuga, & contumacia.j.de præsump. nullus dubitat. cum suis concord.secundum Hosti. ¶ Sed si bene aduertis in quæstione proposita.non est plenè responsum, an procuratoriũ sit admittendum, tanquam sufficiens.an simpliciter repellendum: nec etiã qualiter sine metu appellationis iudex se habere debet. Et quicquid sit oportet fateri procuratorem ad illã diem de rigore iur.cessante noua principis constitutione sufficere: per ea, quę dixi circa primam oppositionem licet fatear ad iudicis officium pertinere quòd instet circa præmissa bonis modis. Fateor tamen procuratorium non extendi ad terminum prorogatum iuxta notata Ioan.And.eo.ti.in Specu.§. ratione autem formæ additione ibi, *post eum.*, fa. de offic.del.cum olim. de appel. significante.de præben.cui de non.lib.vj.C.eo.maritus.ff.de arbi.non distinguemus.§.fi.ff. iudic.sol.cum apud. Et quia constituens hoc euenire posse & solere debuit cogitare.ij.q.vj. canone anteriorum.§. ad hoc.facit de homicid.is, qui.lib.vj.

14 ¶ † QVINTO materiam glossæ secundæ Innocen.primæ oppositionis proximè præcedentis prosequẽdo. Quæritur: pone: ad videndum recipi testes actoris procurator rei ad articulum istum nullo alio addito articulo in procuratorio est constitutus, in cuius procuratoris præsentia in termino testibus productis, instante parte actrice assignatur terminus ipsi reo, & illi procuratori eius ad dicendum cõtra personas testium, vel ad dandum interrogatoria: nec intimatur assignatio huiusmodi aliter ipsi reo. Quæritur, an ad recipiendum huiusmodi assignationem termini procuratorium fuerit sufficiens, videtur, quòd nõ, per id quod not. hîc Innoc.quod scripsi.s.in prima oppositione videlicet, ꝙ prudenter attendere debet iudex, ꝙ quando assignat terminum ad testes producendos, vel alium certum articulum ꝙ semp adijciat.& ad facienda omnia alia, quæ occurrũt: alioquin si aliud expedire voluerit, poterit procurator dicere: domine non veni ad hoc, nec super hoc fuit dominus meus citatus: sed ad talem articulum expediendũ tantùm, ad quẽ sufficiens sum. Nec de alijs me expedire possum, vt patet in eo quod legitur & not.s.de offic.dele.cum olim Abbas.§. quia verò. Nec potest dominus meus fieri contumax super eo, super quo citatus non est.ff.quæ sen. sine ap.re.l.j.§. Item cum ex edicto. & ideò noua citatione opus est: vt patet in eo, quod legitur & nota.s.de ma.&ob.inter quatuor.secundum Hostien.qui subdit, ꝙ vbi quis citatus esset ad certum articulum & alia, quæ occurrerent, necesse foret, ꝙ procuratoriũ citatorio corresponderet. Alioquin insufficiẽs censeretur ar.in eo, quod legit & notat.j.de ordi.cog.cum dilectus.§. fin.&.s.de offi.deleg. cum olim Abbas.§. quia verò. ¶ Dicit tamen illud notandum, ꝙ ille procurator dicitur sufficiens, qui constitutus est ad litem cõtestandã, & ad peragenda omnia alia, quæ decisioni negocij necessaria videbuntur. Quod dic, vt legitur, & notat.j.de dolo.c.fi.j. respõso. Et remittit etiam Nouel.ad lecta & nota.j.eo.qui ad agẽdum.lib vj.¶ Ex quibus inferre potes responsionẽ, videlicet negatiuã ad propositam quæstionem, scilicet, ꝙ procuratoriũ ad prædicta non est sufficiens. Nec mirum, quia vt probant iura in prima oppositione allegata, procuratoria sunt strictè interpretationis vt.ff.mand.l.diligẽter. Et ideò, quod non est ibi expressum, pro omisso habetur. arg.ff.de verb. oblig.l.quicquid.

¶ SEXTO materiam secũdę oppositionis & primę quęstionis, necnon & primæ decretalis huius tit. quoad materiam satisdationis propter dicta Ioan.And.in additionibus Spec.reassumendo, quærere possem aliqua, de quibus me expediui remissiuè.s.eo.c.j.q.ix.in fin.¶ Ideò his causa breuitatis pro nunc obmissis, quæro de eo, de quo circa rubricã

15 hîc remisi.s.quod sit officiũ procuratoris. Et † dic breuiter quòd officium procuratoris est mandatum sibi iniunctum cum exacta diligentia seruare.s.de offi.dele.cum olim.& vt litem exequatur diligenter vsq; in finem. Insti. mandati.§. mandatũ. Nisi renunciatum sit: quod licet: ita tamen, ꝙ in integrum ius seruetur mandatori per se, vel alium negotiũ explicandũ: aliàs in caput mandatarij redũdabit: vt.ff.mãd. l.si mandare.§.sicut & cogitur procurator litem contestari, si dominus eo præsente satisdedit iudicatũ solui: nisi in casibus, qui enumerãtur.ff.eo.l.filiusfa.§.vlti.&.l.se. Item ad officiũ eius pertinet appellare si sententia lata fuerit contra dominum suum: vel si iusta causa eum excuset, denunciare debet domino, ꝙ appellet, si putauerit appellandũ: appel.tamen prosequi non tenetur: vt.j.eo. non iniustè.§. potuit.C. eo.l.inuitus.& de appel.l.si actor.ff.mand. si procuratorẽ.§ si ignorãtes. Item ad officiũ eius pertinet vt dominum defendat & faciat omnia quæ dominus faceret si præsens esset:

quia plenè tenetur eum defendere, nec sit causa sua deterior in aliquo præterquàm in satisdando. ff. eo. l. Sed hæ. §. defendere. ff. de inter. act. l. si sine. §. si defensor. aliâs est lex. & debet defendere in omnibus actionibus & insolidū. Nam si vnus vellet defendere in quinq;, alius verò in alijs quinque, nō admitterentur. ff. e. l. omnia. & l. seq. Sed si contractū sit cum pluribus personis plures procuratores interuenire possunt. ff. eo. l. si quis cum. §. vnius litis. ¶ Si autem cum vno contractum sit hæredes eius vnum procuratorem constituere iubentur: vt. ff. iudi. sol. l. iam tamē. §. penul. ne per plures, &c. ff. de exerci. act. l. j. §. penult. & l. ne in plures ipsi tamen hæredes, si inter se agant plures procuratores debent dare: alter non posset res expediri circa cōdemnationes, & adiudicationes. ff. e. l. licet. §. si plures. ¶ Per quod patet ꝙ sententia ferenda est in personam procuratoris, non domini: siue dominus ab initio litem contestatus sit. j. de religi. do. constitutus &. j. patet in prin. & in fine: siue procurator. vt. j. de capellis monacho. c. ij. & C. de sen. & interlocu. om. iudic. l. j. Quod est contra Mart. vt no. j. de sen. & re iudi. super rubr. & in Sum. de senten. §. qualiter. sub. §. iuxta. versu, vel quia nō procurator. & sequentibus. Et dilationem ad deliberādum petere potest, quod prosequere, vt scripsi supra. e. dilectus. Et qualiter transigere possit, vide in sum. de transac. §. quis possit. & j. e. c. & j. e. qui ad agendū. §. fi. lib. vj. ¶ Et generaliter ad officiū ipsius pertinet, vt proponēdo quę proponēda sunt, & etiam respondendo fideliter se habeat, nihil de contingētibus omittēdo: quia de omnibus tenetur reddere rationem. C. man. l. à procuratore. & C. e. l. si procurator. & pleniùs in Sum. de obli. ad ratiocinia. secundum Hosti. in sum. e. ti. §. quod sit eius officium. ¶ Supp. glossas. ¶ In glo. j. ibi: *vxoris nomine*: vel dederat vxor viro nomina in dotē: quod fieri potest. C. de hære. ven. l. nomina. sicut & donari. C. de dona. l. si donationis. & delegari. ff. de nouationi. l. & delegari. secundum Gos. ¶ Dicit autem Hostien. quòd mulier hæc nomina marito concesserat, vt illa loco paraphernalium repeteret, & haberet: in quo casu nomine vxoris viro competunt actiones, vt hic, & C. de pac. conuent. super dote. l. fi. ¶ Et ibi: *cautione*. & dicunt quidam hoc procedere iure coniunctionis. Sed planum est nec esse consanguineū, nec affinem. Sed quia est affinitatis causa iudicatur de ipso: vt de affini. vt not. ff. e. tit. l. sed & hæ. in prin. Et ibi: *maritum*. nō sic econtrario. C. e. tit. l. quia. Et ibi: *mandatum*: licet enim nō possit vir esse generalis curator vxoris. C. q da. tu. po. l. ij. pōt tamen esse procurator & curator ad certā litem. de quo in Spec. de cura. § vt autē. versu, sed nunquid. ¶ Et ibi: *non potest*. hoc verum fortè vi mandati cū. s. admitti vult, vt procurator, & sine cautione, aliàs si vult agere, & cauere, bene admittetur secundum Petr. in l. maritus. vt scripsi. s. eo. c. q. ij. versu, & licet maritus. Et ibi: *pecuniam*. vide not. j. q. vij. quotiens. ibi. in fine. iiij. glo. Et ibi: *si quis alium*. vbi satis de hoc. Et ibi: *si procurator*: & l. pręceden. in fine. & facit quod ibi not. de præferendo vtilem. & co. tit. l. procurator in rem. & C. de noua. l. iij. Et facit quod not. in Spec. de actore. §. j. versu. Item tutor. & in fi. adde quod not. j. de vsur. quamquā. ¶ In glo. ij. in fine. & patet. ff. ex qui. caus. in poss. eatur. l. Fulcinius §. illud sciendū. in authē. de litigio. §. omnē verò. versu, si verò. collat. viij. Ad hoc. j. de verb. sig. nam & ego. secundum Hosti. ¶ In glo. iiij. ibi. *defendere*: & cauere de iudicato soluendo. & iste finis glo. fuit additio à tempore Innoc.

SVMMARIVM.

1 *Procuratoris reuocatio, ad cuius notitiam peruenire debeat? nu. 4. Et an procurator in iudicio datus post litem contestatam reuocari possit? nume. 3.*

2 *Acta cum non procuratore, an valeant.*

3 *Cessione actionis facta, si cedens debitum à debitore recipiat, aut cum eo transigat super eodē debito: an cessionario sic præiudicet, vt ab eodem debitore actione vtili sibi cessa debitum exigere nequeat?*

¶ *CAP.* *XIII*

MAndato. ¶ Summat seipsum. ¶ Expone literam. *Contestatam*. ab ipso procuratore, vel à domino. *A domino*. id est per dominum. *Si hoc*. s. reuocatio. *aduersario*. etiam ipso procuratore sciente, *Expertus*. agendo, siue defendendo. fa. quod notatur infra de iudi. c. j. in tertia glo. ¶ Ratio dubitandi, quia per reuocationem etiam non notificatam, videbatur deficere vna de personis iudicium fundantibus. & sic acta nulla. de verbo. signi. c. forus. ¶ Ratio decidendi est, ne reuocatio præiudicet parti & iudici ignorantibus, secundum
1 Lignanū. qui collig. notabilia. ¶ † Primò ꝙ reuocationis notitia debet peruenire ad iudi. vel ad partem. de quo ipse
2 remittit ad not. sua. de rescrip. ex parte. ij. ¶ † Secūdò not. hìc casum in quo valent acta cum non procuratore, con-
3 tra. l. licet. C. eo. tit. ¶ † Tertiò à contrario notare potes procuratorem in iudicio datum posse reuocari post litem contestatam. & ita re etiam non integra: dummodo reuocationis notitia perueniat ad iudicem, vel aduersarium. & quòd quoad hoc sufficit sciētia, & sic videtur, ꝙ denūciatio domini reuocantis non sit omnino necessaria, quod dubium est & dicam posteà. ¶ Opponitur primò contra tertium notabile: quia videtur, ꝙ mandatum non possit reuocari re non integra saltem sine causa: siue loquitur in cōtractibus extraiudicialibus: vt insti. manda. §. rectè. Vbi de hoc per Ioan. Fabri. Siue in iudicialibus: vt. ff. de procurator. l. post litem. & j. c. quāuis. lib. vj. siue loquamur in reuocatione expressa: vt in iuribus allegatis. Siue in tacita quę fit per mortem: vt. ff. de iur. om. iudic. l. & quia. vbi plenissimè de hoc scripsi. & C. manda. l. mandatum. vbi de hoc plene per Cyn. De quo satis per Henric. de rescrip. ex parte decani. in duabus primis distinctionibus vbi de hoc aliquid etiā per Nouel. Et plenius per moderniores, & specialiter per Io. And. & per Pau. de renun. cum illusio. in Cle. ¶ Aduerte: quo ad contrarium dic, ꝙ ista decretalis intelligitur secundum alia iura. Vnde de materia reuocationis tacitæ per mortem, dicam in Cle. procuratorē. j. e. in. vij. quęstiōe. vbi de hoc plenissimè saltem coniunctis remissionib⁹ ibi datis. Et de reuocatione expressa iudiciali in d. c. quamuis. & de reuocatione expressa extraiudicia. j. c. fin. lib. vj. in. iiij. oppo. primis & de renun. cum illusio. in Cle. De quo per Io. And. & Henricum de rescrip. ex parte decani. Et ita pro nunc exonero materiā istius decretalis licet de hoc tractet Collec. Nam nō est ista propriè materia huius Decret. ¶ Secundò opponitur quia videtur, ꝙ scientia vel certioratio de qua hìc dicitur, non sit necessaria: vt. j. c. fi. § vlti. lib. vj. & ff. de ma. l. si pater. Solu. contraria loquitur in reuocatione extraiudiciali cuius materiam pertractabo in. §. vltimo allegato nos autem hìc propriè loquimur in iudiciali cuius materiam taliter decurtatam restat hìc tractare, videlicet qualē certiorationē hæc requirat: dicam in dicta Cle. cum illusio. ¶ Tertiò opponitur ibi: *post litis contest*. quia videtur, ꝙ imò idem sit ante ar. eius, quod leg. & no. in c. ex parte decani allegato. Sol. dicit Innocen. quòd idem est etiam ante litis contest. secundum quosdam. Contra quod opponit ipse: quia imò retro iudicium contenditur nullum: vt. s. eo. in præsentia. Sed respōdent illi, quòd iudex non admittet probationes super reuocatione mandati facta ante litis contesta. nisi excipiens de reuocatione etiā in except. adijciat, quòd notificauit aduersario. & est propter maliciam & negligentiam eius, scilicet reuocantis. Vel licet reuocauit, videtur à reuocatione recedere, nisi alteri prædictorū notificet. Sed plus placet Inn. quod primò dixi: videlicet, quòd idem si ante &c. Et hoc placet Collec. Et hoc verum secundum Collec. re non integra. Secus enim secundū eum, re integra, id est antequam aduersarius, vel iudex notitiam mandati habuerit. Et sic intelligas. c. ex insinuatione. De quo Innocen. opponit, &c. in nostra. secūdum eum. Sic potest intelligi. ff. e. l. in causæ. § j. &

de solu.l.cum quis.Et sic videtur notare Hosti. supra.eo.auditis.& Henri. in.c.ex parte Decani. alleg. & Innoc.in.c.ex insinuatione.alleg. Et vide,quod scripsi dicto.c. ex insinuatione.in oppositione prima, & dicto.c.in nostra.in oppositione.ij.Sed verè multùm vrget in contrariũ,quia eadem ratio est,siue ante litem contest.siue post, siue ante scientiam iudicis,vel aduersarij : siue post fiat occulta reuocatio.Nam si nihilominus reuocatus procurator sciens, vel ignorans reuocationẽ produxit procuratorium, & agit, æquè deludũtur iudex, & pars : æquè pars damnificatur, ac si post litis contest.fieret huiusmodi reuocatio : & per consequẽs æquè videtur in omnibus istis casibus locum sibi vendicare hæc constitutio, & maximè, quia iura ad hoc probãdum inducta non videntur hoc probare. Et primò dicere, quòd in.c. in nostra. &.c.ex insinuatione. mandatũ procuratoris non fuerit productum in iudicio nimis diuinare cõtra mentem textus: vt videt. Et satis est verisimile, quod apud sedem Apostolicam vbi negotia præsertim coram Papa & suis auditoribus vbi negotia ponderãtur illi sine mandati exhibitione admissi fuissent : præsertim ad quid de reuocatione fuisset obiectũ:nisi primò de procuratorio constitisset : cum priuatio habitum præsupponat.ff. solut.matrimo.l. maritus. Et idem sit iudicium in iudicijs,de his quæ non sunt,& de his quæ nõ apparent : vt.ff.de contrahen. emptio.l.in lege. ¶ Nec probat.l.in causæ.§.j.ibi: *cum neque in iudiciũ quicquam deduxerit*: quia non intelligo illum text.de deductione mandati. Sed de deductione negocij,quod patet per textũ.eo.§. proxi.præcedentẽ. cui ille versiculus in modum causæ coniungitur : vult enim dicere ille textus, quòd princ. legis videlicet quòd ita demum post litis cõtesta. à procuratore in dominum iudicium transferri permittatur, si dominus à procuratore omnia iudicia transferre in se paratus sit: aliàs non ita se habet, si de mandato domini procurator egit in istis iudicijs. Nam si sine mandato &c. Secus pro eo, quia tunc nil in iudicium deduxisse videretur, scilicet de iudicijs illis : quia omnia respectu dñi,nulla essent ex defectu mandati : vt.C.eo.l.licet. Et iste est verus & clarus intellectus literalis illius.§.qui nihil facit ad factũ. ¶ Nec probat l.cum quis.§.j.ff.de solu.quia ibi est casus specialis fauore liberationis : vt notant ibi Barto. & cæteri moderniores, & Henricus in.c.ex parte Decani. ¶ Sed Io.lxiij.dist. tibi domino.&Gof.hîc simpliciter tenuerunt argumentum a cõtrario sensu hîc procedere. Dicunt enim simpliciter, quòd ante litem contestatam sufficit quòd reuocatio perueniat ad procuratorem : nec est necesse, quòd perueniat ad iudicem,vel aduersariũ, per literam huius.c.ar.à contrario sensu.ar.ff.de offi.eius cui mand.est iur.l.j.§.j. Item hoc optimè probant.c.ex insinuatione. &.c. in nostra.alleg.quia loquitur de reuocatione facta ante litem contestatam. Et patet clarè in.c.ex insinuatione ibi : *nec causæ cognitionem susciperet*. quæ litem contestando, vel ante litis contestationem suscipitur.Et aliàs dixisset, ne in suscepta lite procederet. &.c. in nostra.ibi.j. *modicum temporis spatium*. & ibi,ingressi iudicium arg.ff.rem ra. ha.l.hoc amplius. & in authen.de exhi. re.§.si verò initium.Per quæ patet,quòd initium iudicij est litis contest.vel saltem vocatio in ius.Insti.de pœ.te.liti.§.fi. ¶ Prætereà etiã ista opinio alia ratione probatur. nam ista constitutio videtur ponere nouũ ius, & quandã specialitatem circa actus gesti per non procuratorem validationem in iudicijs.& loquitur certo casu limitato. Igitur extra casum illum,& eius limitationẽ extendi non debet.probatur consequentia ar.j.de regula.c.non solùm.&.c.constituti. & de regulis iur.quæ à iure.lib.vj.cum concor.Et patet secunda pars antecedentis, videlicet limitatio : quia post litem contestatã in ipso textu.Et probatur,prima pars ipsius antecedentis.videlicet,quòd hæc constitutio ponit ius nouũ, & quandam specialitatem circa actus gesti, per non procuratorẽ validationẽ in iudicijs. Nam aliàs regulare est,quòd quando ad esse actus per procuratorem gesti,quoad domino præiudicium generandum, necessarius est eius consensus principaliter : tunc illius consensus defectus reddit actũ illum respectu ipsius domini defectuosum, & nullum:vt.l. si pater : &.c.fi.§.vlt.j.eo.lib.vj.pro contrario allegatis.&.ff. de diuor.l.si pœnituerit.& de acquiren.hæred.l.si quis mihi bona.§.penul.& de dona.l.j.§.sed si quis donaturus.& si cert. pet.l.ei⁹,qui in prouincia.§.quas verò pecunias.iũcta.l.legẽ. de dona.Licet fallat in actu quem mandans tenetur necessariò ad implere.ff.de acqui.po.l.fundum.vt not. gloss.§.sed si quis donatarius.&.§.quas verò.alleg.Item in casu.l.cũ quis.§. j.ff.de solu.alleg.fauore liberatiõis.Licet enim ad esse & validationem iudicij respectu partium, scilicet procuratoris reuocati & partis alterius,sufficiat.& econtra principaliter vtriusque illorum consensus requiratur : quia inuicem quasi contraxerunt litem cõtestando: vt.ff.de peculio.l.iij.§.item scribit.Tamẽ,vt domino præiudicet,principaliter illius cõsensus requiritur.vt.C.e.l.licet.Et pro hoc non ob. quod de emptione not.glo.ff.de cõtrahen. emp.l.j.§.fi. Seu quod habetur.ff.quod iussu.l.j.§.sed quæro.Et ad Maced.l.si tamẽ. & l.si mandauero.& pro socio.l.sed & si socius.§.j.& de dona.l. hoc iure.§.si quis dedit pecuniam.& not.Land.in dicta Cle. cum illusio.Et patent ista ex notatis Cyn.C.man.l. mandatum.in.ij.q.versu.Pe.de bella pertica.& Henrici in dicto.c. ex parte Decani. dist.ij.versu. Ego verò subdistinguo. vsque in fi.¶ Nec obst.opinio Ber.Inno. Hosti.& Ab. in.c.in nostra. &.c. ex insinuatione. & procurator in.c.quanuis.j.eo. allegatis quæ habet,quòd in.c.in nostra.&.c.ex insinuatiõe. fuit facta reuocatio, aduersario sciente. Tum quia domini prædicti in hoc salua pace eorũ diuinant : Nec in hoc etiã Innocen.figit pedem : vt patet ex his, quæ vtrobique scripsi. Tum quia, & si ita esset, tamen non per hoc inferri posset contrarium eius, quod dictum est : licet fatear opinionem,quæ habet idem tenendum ante litem contestatam: quod post in iudicijs esse securiorem : quia eam decisiuè tenet hîc Innocen. præter casum, quo de mandato nulla fuit facta fides iudici,vel aduersario.in quo Innoc.videtur aliud tenere,vt dixi in.c.ex insinuatione oppositione prima. De hoc tamen si occurrit aliud dicendum, tangam in dicto.c. quanuis in.vj.oppositione. ¶ Quartò contra vltimũ notabile opponitur, videtur enim quod denunciatio reuocationis sit per dominũ facienda iudici,vel aduersario, etiam si aliàs sciant eam factam.ar.ff.ad leg. Iul.de adul.in.l.denunciasse. in fi.cum ibi notatis. ¶ Vnde Nouel.volens stare contrario hîc dixi sic : non est verum, quod quidam dicunt sufficere qualitercunque hoc sciat aduersarius.ar.ff. de pe.hær.l. Item veniunt.§.à quo de rescrip.cum cõtingat.vbi de hoc. Verius enim videtur secundũ Gof.& Hosti.hîc requiri,quod hæc sciẽtia procedat à reuocante.ar.de offi.deleg.prudẽtiam cũ suis cõcordantijs faciũt not.glo.ij.hîc ibi: *certificare*. & quod sequitur posteà in eadem glo. ¶ Et probatur etiam hoc ratione,quia alter reus reuocationem procuratoris frequẽter maliciosè fingere posset : vt sic desereretur negotiũ cui est hæc materia diffugij & maliciæ auferenda. Insti.vi bo. rap.§.sed nedum.&.j.de diuor.c.quanto. ad fi.Et facit quod notatur j.c.proxi.in glo.fi.Et idem sentit hîc Collec.de reuocatione extra iudicium facienda, per not. Innoc.in dicto.c.ex parte Decani.& per iura notata in gloss.ff.ad Ma. si tamen. &.ff. quod iussu.l.j.Dicit vltimo,quod si publicè habebat & publicè se gerebat pro procuratore,oportet,quòd publicè fiat reuocatio.nõ allegat. Probatur.ff.de institoria.l. sed si pupillus.§. proscribere. Sed hoc vltimũ tangit materiam extraiudi.reuocationis,de qua remisi.s.ad dicenda.j.eo.c.fi.§.vlti.lib.vj. ¶ Sed contra prædicta videtur : nam vbi non reperitur expressum,quod denunciatio sit de substãtia,sufficit sola scientia: vt.ff.de acti.emp.l.j.in fi.&.ff.de regulis iuris.l.eum,qui certus est.ad casus alios : vt reg. quæ à iure.eo.tit. Et maximè obtinet,qd dixi, quando denũciatio nõ tendit ad admonitionem : vt aliquid fiat:sed solùm ad certificationem:vt aliquis sciat : vt not. Bart.ff.de procuratorib.l.qui absentem.

&.l.denunciasse.§.j.ff.de adult. prout videtur fuisse in proposito.igitur &c.¶ Sed fortè dici potest, quòd necessaria est denũtiatio nedum cum tendit ad hoc, vt aliquid fiat, vt in casu euictionis moto per Cyn.C.de euic.l. emptor. in iij. quæstione. Sed etiam cum tendit: vt ab aliquo fiendo abstineatur, & ita loquit.l.nomen. C.quæ res pig oblig. po. & in gl.&.C.de noua.l.iij.&.l.denũciasse.§.j.alleg.& in glo. ¶ Sed obstare videntur.ff.ad Trebel.l.facta.§.si hęres, cum glo.sua. & quod no.gl.ff.de transac.l.fi.&Cyn.in.d.l.nomẽ.in vlti.q. & quod notãt Iac. Butr.& Bar.ff.de pac.l.cum ab emptore.
5 Et idem Ia.in.l.fi.ff.de transac.alleg.¶ † Aduerte, vt colligere potes ex dictis Barto.in.§.si hæres.&.l.si cum emptore.& Ia.de Butrig.in.l.si cum emptore.&.l.fi.ff.de transac. Distinguere potes hoc modo: cum quæritur, an cum cessione actionis facta recipit cedens debitũ, quod cessit, à debitore, aut cum eo transigit, super debito illo, præiudicet cessionario: vt illud debitum actione vtili sibi cessa, non possit à debitore sibi cesso exigere. Distinguitur, quia aut cessio facta fuit ad commodum cedẽtis & eius periculo tantùm, quia quicquid exigitur in eius vtilitatem vertitur, & econtra cõdemnatio, vel perditio venit solùm in damnũ ipsius: & tunc non sufficit sola scientia ipsius debitoris, quòd non debeat soluere cedenti: vt impediatur liberatio debitoris soluentis. Sed vltra est necessarium, quòd sibi fuerit à cessionario intimatum: ne illi cedenti soluat: vt si ego, cui tu debes.x.mando creditori meo, cui etiam debeo x. quòd à te in solutum petat, & recipiat illa.x.absq; aliqua delegatione: hoc mandatum solùm in mei vtilitatẽ, vel periculum cedit: qa si tu solues liberor ab illo, aliàs cõtra me recursum habet: vt prius. Ideò si tu hoc mãdatum etiam scueris, sed non certioratus solueris mihi, liberaris: nisi tecum fuisset lis per illum super debito contestata. aut iam incœpisses eidem in parte soluere. etiã loquitur.l.iij.C.de noua.&.l.nomen.C.quæ res pig. oblig.po.aut cessio fuit facta solùm ad commodum & periculum cessionarij: vt quia donando, cedo tibi omnem actionem, quam habeo contra illum debitorem meum intentum: vel quia vendo tibi hæreditatẽ: aut ex Senatuscon. Trebellianico restituo tibi eam: seu quia debitor, cuius sum in.x.alium debitorem meum in.x.ex eius consensu acceptilatione: & stipulatione hincinde interuenientibus tibi delego: & tunc sufficit sola scientia debitoris mei, seu debitoris hæreditarij. Si enim sciat cessionem, restitutionem, & delegationem huiusmodi, licet non aliàs certioratus fuerit: & nihilominus mihi soluat, vel mecum transigat, non nocet cessionario, fideicõmissario, vel etiã delegato: vt dicto.§.si hæres.&.l.fi.ff.de transac.cum glo.sua per Cyn.approbata in.l.nomen.q.fi.alleg.& sic concordantur glossæ, & opiniones prædictæ. ¶ Tertiò ad propositum cessio, seu demandatio actionis facta in procuratorem non constitutum in rem suam: sic solùm in cõmodum & periculum domini demandantis: igitur non sufficit scientia aduersarij cum procuratore mandatario litigantis: nisi fuerit certioratus.& faciunt notata Barto.ff.de oper.no.nun.l. non solùm.§.morte. In materia protestationis inhibitoriæ in membro primo. ¶ Primò quæri posset de procuratorio actoris & rei, quæ debeant continere, & qualiter vterque cauere debeat. ¶ Secundò quæri posset, qualis certioratio est necessaria in reuocatione mandati. Sed, quia præoccupatus & tristis de infirmitate & morte proprij nepotis, ac duorum familiarium in recenti præterita: ac etiam perterritus aliqualiter de epidemia adhuc durante, hoc videlicet mense Augusti anno domini M.ccc. lxxxiiij. transeo sicco pede, & remitto te ad duas glossas Bernard.hic positas de hoc tractantes ac suppletiões & remissiones, quas dabo super illis. & ad ea, quæ dixi in præcedentibus & remissionibus supra per me datis.& præsertim in.c.fi.ĩ.eo.lib.vj.vbi recolligam dicta hìc per Collec.imò in Clemen.illusio. ¶ Supple glo. ¶ In glossa prima ibi: *habeat mandatum*. quare mandatum habens caueat de iudicato soluendo, & non de rato: not.ff.c.

l.non solùm.§.j. & hìc per Abbatem. & plenius in Specu.ti. de satisdando.§.modo versu, sed quæ est ratio. Et ibi: *interponat*. quèm recipiat aduersarius, vel tabellio de quo in dicto.§.modo versu, sed quis recipiet. Et ibi: *per dictam cautionem*. Et antequam hoc faciat, potest iudicem recusare excipere, & alia facere præcedentia litis cõtestationem. De quo in Speculo de satisda.§.penulti. versu, sed pone. Et ibi: *peti debent*. à procuratoribus datis ante litem contestatam, vel etiam post, exigunt: vt ibi not.& suprà de consti.cum.Mar. in prima glo. Et ibi: *constituere procuratorem*. nec recipere procurationis officium. Et hoc plus facit ad propositum, & de hoc.ĩ.c.proxi.in glo.ij. Et in fine. hãc glossam plenius vide in Spec. de satisdationibus.§.penulti. ¶ In glossa.ij.ibi: *Decipi* Hoc declaratur.ĩ.eo.c.ij.§.j.in vlti.glo. Et ibi: *in negotijs*.n matrimonio dici: vt.ĩ.e.c.fi.§.fi.lib.vj. Et ibi: *tenet sententia*. etiam quoad dominum. Et ibi: *ni probet*. cum Bernardo concordat Innoc. AEgi.Pe.& Abb. & Specu. Sed cõtra eum sunt Tan. & Goff. ¶ Quid autem circa hoc tenuit Hostien.supra eo.auditis. vide notata.eo. titu.c.ij. lib.vj.in glo.Ioan.And.Sed nunquid. & quod not. Nouel. supra.c.in nostra.super fine.iiij.glo.& quod not.lxiij.distin.tibi domino. Et ibi: *cogentes*.ĩ. eo.c.ij.lib.vj. Et in fi.hìc adde, quod ibi notatur.& eo.tit.c.ij.lib.vj.in glo.& est suppletio Ioã. And. ¶ In glo vltima. ibi *vel pro &c*. &.ff.de verbo.signi. sæpe. Et ibi: *alterum*. tantùm. Et in fi.idem Hostien.per iura alleg.supra proxima glossa in principio.

SVMMARIVM.

1 *Filiusfamilias, vel minor an possit procurator constitui. Et an per huiusmodi procuratorẽ gesta sic teneãt, vt restitutio in integrum non sit concedenda?*
2 *Procurator ad causas generaliter constitutus, an futuras procurare queat?*
3 *Procuratoribus pluribus simul datis, an possit iudex vnum sine alio admittere ẽt remissiuè.*
4 *Lite cum procuratore primo contestata, an dominus per secundi procuratoris dationẽ, primum reuocare possit?*
5 *Procurator ad vnum deputatus, num de alio se intromittere possit? Et sic, num ad audiendam sententiam constitutus, ab ea appellare queat?*
6 *Negotium alienum quando quis gerere queat, & id sine in iudicio, siue extra?*
7 *Procurator ad defendendum dominum, quando quis pracise per iudicem compelli queat? Et num id idem in procuratore rei, quã actoris locum habeat? numero.11.& vide num.seq.*
8 *Procurator, num à sententia aduersus dominum lata, quam iniustam esse constat, appellare teneatur?*
9 *Procurator, qui ab interlocutoria, vel grauamine appellauit, num huiusmodi appellationẽ prosequi teneatur? Et quid si ap pellationis prosequutionẽ omittere velit, an id per se possit? num. sequenti. Et an saltem sponte quis procurator appell. causam prosequi possit, & id cuius authoritate. nume.13.& 19.*
14 *Dominus reus, an inuito procuratore, qui de iudicato soluendo satisdedit, cedere queat?*
15 *Causa principalis & causa appellationis an eadẽ dicãtur? Et num aduocatus pro eodem salario causam quoque appell. prosequi teneatur? Et qui pro vna parte in causa principali patrocinatus fuerit, idem in causa appellationis pro altera parte consistere possit?*
16 *Procurator actoris, an teneatur cauere de defendendo in causa reconuentionis? Et pœna procuratoris in causa reconuentionis non defendentis, quanam sit, & qualiter intelligendum? ad finem nu.*
17 *Procurator in pluribus causis constitutus, & litem in vna contestatus: an ad id quoque in alijs compelli possit?*
18 *Procurator, num necessariò appellare teneatur?*
20 *Filiusfamilias, num ex patris consensu in prima instantia habito, possit iudicium in secunda suscipere?*
21 *Appellatio in specie de qua hìc, an sit efficax?*
22 *Procurator ad quid teneatur?*
23 *Persona coniuncta, quænam dicantur?*
24 *Cauere, vel mandatum probare, in cuius sit electione?*

Mandatum

25 *Mandatum speciale, quibus casibus requiratur? Et quibus casibus quis contra voluntatem expressam admittatur?*

¶ *CAP XIIII.*

On iniustè. ¶ *Sex sunt dicta: nec summatur.* Secundum ibi: *quanuis.* Tertium ibi: *quibus.* Quartum ibi: *quod fieri.* Quintum ibi: *potuit.* Sextum ibi: *licet.* De quibus sex dictis, sex notabilia sumi possunt. Et potest inchoare casum, quod tria opponebantur cõtra procuratorem. quæ quia iudex nõ admisit, opponens conquerebatur de iniusticia iudicis. Et huic prin. est similis modus loquendi. ĩ. eo. tit. c. j. de iura. calum. c. vlti. lib. vj. ¶ Expone literam: *processit.* ergo iure processit. Similis ar. de deposito. l. bona fides: *filiumfa.* etiam constitutum absq; patris cõsensu. ĩ. e. qui generaliter. §. j. lib. vj. licet Gul. Nazo. & AEgidius hîc contrarium teneret. Et per hoc corrigitur glo. §. necessitate. in. l. fi. C. de bo. quæ liber. *posteriori.* supple in eadem causa, quia secus in alia. Quod prosequere, vt no. Archi. ĩ. e. licet. Facit de rescrip. si eo tpe. & quod not. de appel. an sit. Collec. Et hoc intellige etiam si ille procuratione non recipiat: vt no. Io. And. ĩ. eo. tit. in glo. ij. & Archid. in. c. licet. *Datus.* in solidum. *Occupauit,* per litis contest. ĩ. eo. c. si duo. lib. vj. *Potuit quoque.* is. s. procurator datus ad causam. Nouel. *in eo,* potest enim appellare in vno capitulo, & non in alio. ĩ. de testa. Raynutius. *Licet.* pro quanuis. ¶ *Non tenetur.* hoc intellige de procuratore certæ causæ. Secus enim in procuratore dato ad omnes causas, vel ad vniuersitatem causarum. Aut in vna causa etiam ad appellandum & ad appellationem prosequendũ, qui mandatum simpliciter sine protestatione recepisset: vt Cle. j. ĩ. eo. secundum Nouel. ¶ Primò opponitur contra primum dictum de. l. minor. ff. eo. ti. &. C. eo. titu. l. exigendi. §. sanè. & ĩ. e. qui generaliter. §. fi. vbi apparet contrariũ de filiofamil.
1 saltem minore. vide Ber. in glo. prima. ¶ † Dicit hîc Hosti. quòd filiusfa. bene potest, vt procurator admitti, quanuis minor, dummodo non opponatur, vel dũmodo is, qui eum constituit sit soluendo, vel pro ipso cauerit: quia tunc non restituitur: vt. ff. de minori. l. iij. §. sed vtrum. & se. probat etiã quia edictum istud est prohibitorium &c. ita quod quilibet nõ prohibitus, & à quolibet non prohibito potest cõstitui: vt hîc, &. ff. eo. l. filiusfa. §. ipse quoq;. &. l. mutus. §. j. eo. titu. Nec obs. huic dicto iura pro contrarijs allegata. s. lex minor. & l. exigendi. quia in vtroque valebat minor defendere sine mandato, & se & fideiussores suos obligare. Item probat, quia minor, maior tamen. xvij. annis, potest constitui procurator ad negocia generalis. ar. Insti. qui. & ex qui. cau. ma. nõ pos. §. iustè. ergo & ad iudicia. Probat consequentiã, quia pocurator generalis ad negotia datus, agere potest in iudicio, vt. s̃. e. dilectus. versu, earum. Facit. ff. de postulã. l. j. §. j. nitium. Nec ob. quòd nõ potest fieri delegatus principis. s̃. de offi. deleg. cum. xx. per id, quod ibi scripsi in prima oppo. Et si velles materiam ampliare, posses hîc iungere, quæ ibi tractaui in. iiij. oppositionibus, & quæstionibus. vij. Nec ob. quod procurator excõmunicatur. ĩ. vt. lit. non cõtest. c. j. in fi. Non enim propter hoc læditur, quia excõmunicatio medicinalis est non mortalis. ĩ. de sen. excõmu. cum medicinalis. Facit, quia in spiritualibus minor etiã nomine suo est in iudicio. ĩ. de resti. spo. ex parte. & legitur & notatur. ĩ. de iudi. c. fin. lib. vj. ergo multò fortius & alieno. In temporalibus tamen non habet minor personã nomine suo standi in iudicio: vt legitur & nõt. s̃. eo. accedens. ad fi. &. ĩ. de in integrum resti. constitutus & de app. ex parte secunda. Facit, quia si malè se habuerit minor in procuratoris officio, imputet sibi, qui talem elegit: vt. ff. de procuratoribus. l. cum mandato. in fi. ¶ Item, quid dicerent contrarium tenentes, si iurasset se non petiturũ restitutionem in integrum decætero. Cessaret enim tunc ratio quam allegat. C. si aduer. ven. authentic. sacramenta puberum. ĩ. de iureiur. cum contingat. Secundũ hoc intellige, quod notatur in Summa. eo. tit. §. si quis dari. versu, Item maior. secundum Hostien. & vide in Specul. eo. ti. §. j. versu. Item quòd est maior. Et procedere possent ista, quando non excipitur. Et sic intellige not. opi. Ioan. xv. quæstione. iij. c. certis. & Vincẽ. Gof. Ber. & Ioan. ĩ. de resti. spol. ex parte. & Hostien. hîc, & in summa eodem titu. §. quis possit. Sed si exciperetur, repelleretur minor. xxv. annis Et sic intelligitur præallegatum. c. qui generaliter. in fi. Et sic intellige opi. Accursij. in. l. minor. alleg. & Ber. hîc & vide, quod ibi dixi super glo. penult. & quod notat. s̃. eo. in nostra glo. quando Nouel. dicã. in. c. qui generaliter. allegato vbi recicabo dicta Henrici. Et Collec. & quæ super hoc scripsi in quæstionibus præalleg. quæstione. cxl. & quod infra in quæstione prima. ¶ Secundò contra secundũ dictũ opponitur de. l. Item eorum. §. sed si ita. ff. quod cuiusq; vniuersitatis. Solutio, ibi in actore: hîc in procuratore. & ibi in glo. notatur
2 diuersitas rationis. ¶ † Iuxta quod quæritur nunquid procurator ad causas generaliter constitutus poterit procurare futuras? videtur Nouel. sentire, quòd sic, per not. hîc in glo. ij. & de hoc in Spec. eo. tit. §. ratione aũt formæ. vtrũ procurator ad causas simpliciter constitutus possit tractare futuras. versu. sed quid si procuratoriũ vbi Gul. idem tenet: quia cum possit procurator constitui ad præsentes & ad futuras lites: qua ratione extenditur ad præsentes, & ad futura. ar. ff. de aur. & ar. l. j. de leg. iij. l. hæres meus. §. j. de serui. vrba. præ. si seruitus. xix. distintio. c. j. de priuile. quia circa. cum ibi not. C. quæ res pig. ob. l. fi. ff. de pig. & quæ nondũ di. ff. de admini. tu. quoties. §. fin. de libe. & pos. l. placet. &. l. se. de penu legata. l. ei quoq;. Et dicit Spec. vbi. s̃. quòd ita obtinuit. Et idem videntur velle tenere Pet. de Bellapertica & dominus Gaufridus de salinis in. l. qui habet. §. fi. ff. de tuto. alleg. per illum. §. & iura ibi alleg. ar. e. tit. l. si quis ita. §. j. & de leg. j. qui filiabus. §. j. & Paulus & Matthæus. ĩ. e. instrumento. in Cle. vt ibi dixi in textu in verbo, causis. & in verbo, extendunt. Sed glo. videtur tenuisse contrarium. ff. eo. l. omium & de dam. infec. l. damni. §. si is, qui habebat. Et contrarium tenet Gul. de Suza. ff. eo. l. iij. alleg. ff. de arbi. l. de his. &. ff. de dã. infec. l. damni. j. §. si is qui. alleg. & de leg. iij. l. vxori. §. vxori. & quod not. in Spec. eo. tit. §. j. versu. Item excipitur, quòd licet idem Dy. ff. de tutel. l. iij. Saluo, quod dicit, quòd ad futuras connexas præsentibus, sine quibus præsentes non possent commodè terminari, bene extẽderetur: vt. ff. de tutel. l. iiij. de procuratorib. si defunct⁹. &. l. ad rem mobilem. &. l. ad legatum. de pecul. leg. l. ij. de penu leg. l. nam quod. in prin. Secus dicit, de futuris nõ pendentibus & non connexis. vt dicta. l. damni. & de auro & arg. le. l. de his rebus. Et hanc partem sequitur Ioã. And. in additionibus Spec. in dicto versu. sed quid si procuratorẽ. Alleg. ĩ. de præben. qa sæpe. lib. vj. & c. si iuxta. e. tit. in Cle. Allegari potest eodem modo. c. literas. de rescip. in Cle. ¶ Bar. mouet hîc in. l. omnium. §. si is, qui, alleg. &. l. iij. ff. de tutel. & tenet in. l. omnium. & §. si is, qui. quod non intelligitur datus ad futuras lites non connexas, nec de pendeñ. sicut Dynus per. l. qui babet. in fi. cum. l. seq. ff. de tutel. alleg. Nec ob. l. fi. C. quæ res pig. ob. po. quia ibi loquitur in pignore vbi versatur modicum præiudiciũ partis: vt ibi not. Cyn. Et in ista opinione reperio Petrum finaliter remansisse. Vltra Dyn. allegabat. ff. de libe. l. Aurelius. §. Titi⁹ & §. legatum. &. C. de tutel. l. vlti. & ista est veritas. Super quo vide ad maiorem tui ipsius saturitatem qualiter pura seu generalis, vel vniuersalis, aut indefinita dispositio refertur ad futura, latè per Bar. ff. de auro, & argẽ. le. l. si ita. post vltimã oppositionẽ. Dicam in Cle. literas. de rescrip. alleg. materiã etiam extendere posses per ea, quæ scripsi. ĩ. de offi. or. Roma
3 na. lib. vj. in. vij. q. ¶ † Tertiò opponitur contra tertium dictum, quia videtur, quòd pluribus procuratoribus simul datis, iudex non debeat vnum admittere sine alio: vt suprà. de offic. dele causam ma. &. ff. de re indi. l. duo. De hoc habes hîc latè in gloss. iij. & aliquid suprà eodem. petitio in gloss. prima. Sed quia de hoc facta est noua decret. ĩ. eo. si

duo. vbi etiam dicam quid iuris, si vnus confitetur, & alius
negat. & in quibus glo. ista per illam decretalem corrigitur.
& quod de hoc not. hic Nouella post Gof. super glossa. iij.
4 ¶ † Quartò opponitur contra quartum dictum: quia
saltem lite contestata cum primo non potest dominus per
secundi dationem primum reuocare. j. eo. c. ij. lib. vj. Solu.
hęc intelligitur secundum illã. s. lite non contesta. cum pri-
mo, vt ibi dicitur. Super quo remittit Hostien. ad not. sua in
Summa. eo. tit. §. quis dari. ¶ Sed Collectarius videtur hic
tenere, quòd idem est post litis contesta. quia licet expressè
non posset reuocare, tamen tacitè posset alium constituen-
do: quia quædam possumus tacitè, quæ non expressè: vt
leg. & no. de foro compe. significasti. Sicut post procedendo
eo. tit. c. si quem. Simile. ff. ad Velleia. l. si fine. & quod no. de
testi. in fi. dicam in dicto c. ij. & in. c. si quis. ¶ Item ad idem
opponitur, quia in iudicum datione secundum rescriptum
non reuocat primum, si de illo non faciat mentionem de
rescrip. cæterùm. de offi. deleg. ex literis. licet glo. aliter hic
dicere videatur in glo ponit tenorem. ¶ Solu. aliud est in
iudicum datione, vbi etiam non est melior conditio occu-
pantis. Nam non fit tale præiudicium in procuratore, sicut
in iudice. iudex enim iudicat, & communis persona est: &
grauare potest. Quæ omnia cessant in procuratore, secun-
dum Hostien. Sed licet verum dicat, bonum intellectum
5 habuit glo. secundũ Nouel. ¶ † Quintò cõtra dictum quin
tum opponitur, quia procurator ad vnũ deputatus de alio
intromittere se non potest: quia vno concesso, aliud vide-
tur esse prohibitum: vt. ff. de iudi. l. cum prætor &. C. eo. l.
maritus. & supra de præsump. nonne. cum ibi allegatis. So-
lu. dic quòd procedunt cõtraria in casu, in quo esset depu-
tatus procurator ad vnum articulum solùm, vt puta ad sen
tentiam audiendã: quia tunc non posset aliud facere: puta
ab illa sententia appellare, ar. iurũ prædictorum. Sed hic lo
quimur in procuratore ad causam simpliciter constituto,
qui appellare potest à sententia: cum hoc sit de pertinen-
tibus ad causam, secundum Gof. ¶ Nunquid ergo est hoc
verum, quòd procurator solùm constitutus ad sententiã au
diendam appellare non possit ab ea, si lata fuerit cõtra eum,
vel contra dominum suum? videt quòd sic per prędicta. Et
quia forma, seu limitatio mandati diligenter seruãda est. ff.
mand. l. diligenter. Pro quo bene facit. ff. de de peri. & cõ. re.
ven. l. si vina. & quod not. Cyn. de legib. quod fauore. in. ix.
oppositione. & hoc tenet Archid. ij. q. vj. non solent. in glo.
iij. hoc idem tenet hic Collec. etiam de cõstituto ad causam
post litẽ contestatã quia ille tenetur appellare, contra quem
fertur sentẽtia: vt hic. Modò cõtra tales nõ fertur sentẽtia:
ergo &c. Verũ dominus Bernar. de Bosqueto inter quęstio
nes Palatij, quęstione. cxxv. secundum librũ meum, dicit ꝙ
in consilijs Rotæ omnes auditores fuerunt inclinati ad cõ-
trariam partem, pro eo quòd appellare est de cõnexis & de
pendentibus & quasi vicinũ ipsi mãdato. ar. ad hoc. ff. iudi.
sol. l. iam tamẽ §. in hac. Pro quo induco. ff. manda. l. si §. si. Et
facit ad hoc, quod not. Cõpost. de elec. statuimus §. j. lib. vj.
in. j. q. quam mouet super verbo, in personam. quasi circa
medium. xij. colum. Et quia dominus non videtur in dubio
illam limitationẽ fecisse ad impugnandũ suam iustitiam:
quod esset, si nõ posset appellare. ar. ff. de testa. mili. l. iij. Pro
quo etiam facit: simpliciter constitutus ad causam princi-
palem videt limitatus, vt nõ possit prosequi causam appel.
& tamen hoc non obstan. potest appellare: vt hic, &. C. e. l.
inuitus. Fatebãtur tamen oẽs quòd talis limitatus ad sentẽ-
tiam audiendã, licet possit appellare nõ tamẽ posset appella-
tionẽ prosequi. arg. d. l. inuitus. cum sua materia. ¶ Quid di
cendũ? certè pro nunc magis ad primã opinionẽ inclinor.
Nam audire sententiã ferri, & à lata sententia appellare, nõ
vidẽtur esse actus idem, vel similes, seu consequẽtes, aut con
nexi, vel vicini. Sed diuersi & separati ac multùm dissimiles
imò magis cõtrarij, maximè respectu finis. & per consequẽs
non est bona illatio inter eos. ff. de calũ. l. fi. de sol. l. qui homi
nem. in fi. Et ideò non video quare forma, & limitatio man
dati seruanda nõ sit. de præbẽ. cui de non lib. vj. Licet enim
generalitas bene trahat ad se suas species: vt puta generali-
tas causæ de mãdato articulos appellationis certũ est, quòd
cadit sub ipsa generalitate causę satis propriè. Et de secũdo
etiam satis patet, quòd sub larga verbi acceptione etiã sub
illa, bene cadit: vt patet ex his, quę notant. j. de iura. ca. c. ij.
lib. vj. Et sic ꝓcedũt, quę legunt & notant hic, & in. l. inuit⁹.
alleg. tamen de natura specierũ diuersarum nõ est, quòd vna
aliam trahat: imò ecõtra: vt probant iura allegata. Et facit
quod legitur & notat de procurato. nõ potest. in Cle. & de
prębẽ. c. cum in illis §. j. lib. vj. & cle. j. §. j. eo. ti. ¶ Sextò cõtra
dictum sextũ opponit. quia negotiũ inchoans, tenetur pro-
sequi. j. de cõmod. c. vno. Sol. dic quòd hoc facit hic, quia isti
actus sunt diuersi, licet primũ sit prępararoriũ alterius: vt
not. Accur. C. e. inuitus. Quod patet quia ad hoc diuersa tẽ
pora statuũtur secundum Nouel. ¶ Item opponit ad idem,
de. l. vna. ff. an per alium causæ appel. Sed illa loquit in pro-
curatore constituto ad appellandũ, & prosequedã secundũ
Gof. ¶ Item opponitur ad idem de. l. qui proprio §. Item
quærit. ff. eod. quo cauetur, procuratorẽ cogi suscipere iudi-
cium restitutoriũ finito principali loquit in illo, qui fuerat
specialiter datus ad id circa hoc, & circa materiã huius di-
cti omnino vide Cyn. in. d. l. inuitus. C. e. in. vij. q. ¶ Item op
ponitur de. l. vlti. ff. si tu. vel cura. appel. Aduerte, olim erat
opinio cõtraria, quę adhuc saluari potest in generali procu
ratore, de quo. s. e. dilectus. Hic verò loquit in speciali. Ho-
stiẽ. vnde dicebat Inno. hic loqui in procuratore actoris, ac
negotiorũ gestoribus, & fideiussorib⁹. Sed aliud dicit in em
ptoribus, & hæredibus vindicãtibus necem defuncti: quia
hi etiã prosequi appellationẽ tenent: vt. ff. ad Silla. l. propter
leuẽ §. fi. & de euic. l. Hęrẽnius §. j. Et idẽ credit in tutorib⁹
& curatoribus. ar. ff. si tutor, vel cura. app. l. vlt. alleg. &. C. de
appel. l. si actor. Et idem dicit ead. ratione in gestore, qui ac-
cessit animo gerẽdi omnia, qui cum teneat de alijs omissis,
multò forti⁹, si omisit appellationẽ prosequi. ff. de negotijs.
l. si pupillus § vlti. Quamuis secundum eum possit dici eum
teneri prosequi: quia sicut aliorum suorum negotiorũ pro-
sequutionem nõ potest omittere: sic nec prosequutionem
appel. secundũ eum. Pro quo. ff. de neg. gest. liberto § fi. & de
his in Spec. de app. § j. in princ. Et fertur etiã Inno. scripsisse
hic in additione, ꝙ arg. huius literæ probatur procuratorẽ
datum ad defendendũ cõtra quẽ actum fuit ꝑsonali ex cer-
ta causa nõ posse cogi posteà suscipere iudiciũ ad idem ex
alia causa: posset tamen recipere, si vellet: sed sufficiat, ꝙ in
paucis, &c. C. de neg. gest. l. tutori. vide cle. j. e. ti. in cuius casu
hoc dictũ non procedit. dicã in dicta Cle. ¶ Dicit Collec. se
non videre hoc dictũ non velle, si procuratoriũ continebat
certam cãm & actionẽ: quia mutata causa agendi mutat iu-
dicium sine causa. j. de iudi. examinata. Sed parcat mihi Collec.
quia nõ intellexit, vt puto, Inno. neq; Nouel. Non eũ puto,
ꝙ intellexerint de procuratore limitato ad certum modum
agendi, sed potius de dato simpliciter ad defendendũ con-
stituente contra actorem in his, quæ ab ipso cõstituente
petere vellet actor. & tunc stat bene dictũ Innoc. cessante
casu Cle. vtpote. quia non receperit procuratoriũ, sed con-
stitutus fuerit apud acta, vel quia recepit cum protestatio-
ne, &c. Et etiã stat bene dictum Nouellæ in casu dictæ Cle.
videlicet dum sine protestatione procuratorium simpli-
citer recepisset. ¶ Oppositionibus expeditis. ad quæstio-
nes accedens & rediens ad materiam primi notabilis, &
6 subintrans primam distinctionem Henrici. † Quæro pri-
mò generaliter in qua ætate quis potest gerere negocium
alienum. Circa quod dic secundum eum, quòd extra iudi-
cium cum mandato potest post. xvij. annum: vt. ff. de manu.
vin. l. si collactaneus. & Instituta, quibus manumittere nõ li
cet §. eadem. &. j. eodẽ, qui generaliter. lib. vj. vbi de hoc. &
etiã sine mandato post. vij. annos: vt. ff. de institor. l. sto. & si
quis §. paru. & de exercitoria. l. j. §. parui. In iudicio verò si

quæris

quæris de iudice, dic vt plenè notaui in .c. cum viceſimum. allega. de quo. ff. de iudic. l. cum prætor. §. non autem. ¶ Si q̃ris de aduocato dic, ꝙ in .xvij. an. vt. ff. de poſtu. l. j. §. initium. ¶ In procuratore verò ſiue cum mandato, ſiue ſine mandato requiritur ſecundum eum .xxv. annus: vt. ff. de procura. l. minor. & .c. qui generaliter. in fine allegato. Fallit in filio defendente patrem: vt. d. l. exigendi. ¶ In compromiſſo habente inſtar iudicij. ff. de arbi. l. j. requiruntur .xx. anni. ff. de arbitris. cum lege. Ratio diuerſitatis inter procuratorem & aduocatum eſt, quia procurator proponit actum iudicialem in perſona ſua: ideò læſus reſtitueretur. Et ſic proceſſus deluſorius: ſed aduocatus in perſonam domini, qui per conſequens non reſtitueretur. Vide Ioan. Andræ. in .c. qui generaliter. in fi. ſecundum eum: qui ſubdit no. Hoſti. & Nouellæ, quę ſcripſi. ĩ. e. c. in prima oppoſitione. Ego autem decidam in. d. c. qui generaliter. alle. vbi etiam dicam illa, quæ de his. hîc notauit Collect. ¶ Super quo etiam vide ea, quæ tetigi de hoc poſt legiſtas. ĩ. de arbi. c. dilecti. in magna ſuppletione glo. ſecundę. §. ſexto. verſu, ſextus ibi: attende tamen, & illa colloca hîc: quia ibi malè, & hîc bene ſederent. & reſpon-
7 de ad illa. ¶ Secundò ſecundam diſtin. Henrici ſubintrans quæro generaliter: qualiter procurator per iudicem poteſt præcisè compelli defendere dominum ſuum? Et dic ſequendo dicta Cyn. in. l. inuitus. alleg. in .v. q. de quo etiam tangit Archi. ĩ. eo. is, qui. lib. vj. in. q. ij. vbi de hoc dicam. & de hoc aliquid per Inno. ſ. eo. conſtitutis. & in cle. j. ĩ. eo. in glo. præcisè. Et dicam etiam. ĩ. c. quâuis. libr. vj. in oppoſitione. ij. ꝙ ſi eſt procurator generalis ad omnia negocia generaliter cõſtitutus, de quo. ſ. e. dilectus. Talis tenetur dominum defendere etiam in cauſis appellationum. aliâs de negligẽtia damneretur. de officio Archi. ea, quæ. de offic. cuſto. c. j. ſecundũ Hoſti. & Nouellam hîc & Specu. eo. ti. §. j. verſu, ſed pone, ꝙ procurator. ¶ In procuratore verò ad certam litem, vel ad certas lites deputato, de quo loquitur hîc: vt patet ibi. *Ad futuras controuerſias*. &c. etiam quo ad principalem cauſam, ſeu inſtantiam primam, ſatiſdatione de defendendo nondũ præſtita, non tenetur præcisè ad inſtantiam aduerſarij defendere dominum: nec iudicium in ſe ſuſcipere: ſiue ſit procurator actoris, ſiue rei: vt. ff. eo. l. filiusfami. §. inuitus. & .l. nõ cogendũ. §. ſabinus. & .C. e. l. inuit⁹ licet talis ꝓcurator teneat domino ſuo actione mandati, ſi eum nõ defendat: vt. ff. mãdati. l. procuratorem. §. j. Inſti. man. §. mandatum. Nam & ꝓcurator actorum habet tacitum mandatum de defendẽdo in cauſa reconuentionis. argu. ff. eo. l. ad rem. Et hoc niſi ex iuſta cauſa omittat eum defendere. Sed ſi ſatiſdatio de defendendo eſt iam præſtita: tunc procurator actoris nullam cauſam proponens, quare non vult defendere compellitur præcisè ſuſcipere iudicium in cauſa reconuentionis: vt. ff. e. l. ſed & hæ. §. præter ſatiſdationem. vbi de hoc per Accurſ. & .l. omniũ. eod. titu. ¶ Sed & ſi cauſam iuſtam proponeret, adhuc idem in actione tempore peritura, videlicet vſq; ad litis conteſta. vt. d. l. inuitus. §. vlti. & .l. ſequen. & ſeq. ¶ Sed ſi non eſſet tempore peritura, ſecus. Sufficeret enim tunc ſtipulationem committi ob rem non defenſam, ſi dominus pro eo ſatiſdedit. Sed ſi ipſemet ſatiſdedit, non committitur. ¶ Procurator verò rei, ſi ipſe cauit, non cogitur præcisè defendere, niſi res ſit tempore peritura: vt. § Sabinus. allegato & .l. ſed etiam. ff. eo. Sed ſi dominus cauiſſet pro eo præſente & non contradicente, cogeretur præcisè defendere eum. ſed ſtipulatio committeretur ad intereſſe cõtra dominum: vt. l. filiusfa. alleg. §. fi. vbi de hoc & .l. ſi defunctus. ff. eo. & . ff. manda. l. procuratorem. §. fi. Sic intellige notata Innoc. ſ. eodem conſtitutis. in glo. fina. & Nouellę. eodem titu. accedens. & Cardi. ĩ. eodem. is, qui. in glo. ſecunda lib. vj. Fallit in caſu, vbi pro procuratore abſente cauiſſet, & procurator poſteà expreſsè, vel tacitè ratum habuiſſet: quia tunc cogeretur præcisè defendere, ſiue eſſet procurator rei, ſiue actoris. Quod dic, vt legitur & notatur in Clemen. j. eod. titulo. & hoc de cauſa principali. ¶ In cauſa verò appellationis ſi loquamur de conſtituto in ipſa cauſa principali in qua extitit appellatum ad articulum certum, puta ad ſententiam audiendam: tunc dic de hoc prout ſcripſi. ſ. eodem in .v. oppoſi. Si verò loquimur de procuratore conſtituto in cauſa principali ad totam cauſam, ſeu ſimpliciter & indefinitè ad cauſam ipſam quod eſt idem. arg. C. eodem. l. ſi procuratori. j. reſpõſo. Et ſi quæras de appellatione quę defenſionis ſpecies eſt argu. ĩ. de excepti. cum inter. & de reſcrip. c. j. lib. vj. Dico ſequendo dicta Cyn. in. l. inuitus. in. vj. q. ꝙ ſi ſententia eſt lata contra dominum ſuum, ſeu contra eum nomine domini ſui: & eſt iniuſta, tenetur appellare, niſi iuſta cauſa eum excuſet: vt infirmitas. ĩ. qui matri. accuſa. poſ. cum in tua, vel paupertas vt. ff. manda. l. ſi procuratorem. §. ſi ignorãtes. Et quod dico de paupertate poteſt habere locum, quando appellatur ab interlocutoria, vel à grauamine aut etiam à diffinitiua non tamen in continenti: quibus caſibus appellandum eſt in ſcriptis. Et oportet dare pecuniam aduocatis dictantibus & ſcriptoribus ſcribentibus appellationem aliâs appellare à diffinitiua ſufficeret nudo verbo: vt. ff. de appellatio. l. j. ad fin. ſecundum Goſ. Abb. & Nouellam hîc. & legitur & notatur. ĩ. de appellatio. cordi. in princi. lib. vj. vel metus. C. de his, qui metu iudi. non appella. l. fin. & . ĩ. de appellatio. ſi iuſtus. vel alia iuſta cauſa, quibus, & ſimilibus caſibus tenetur domino denunciare; vt appellationis offi-
8 cium per ſe, vel alium exerceat. † A ſententia autem contra dominum lata, quam conſtat eſſe iuſtam, ſecundum Iaco. de Raue. C. eo. l. inuitus. non tenetur appellare: quoniam non prohibetur bonam fidem agnoſcere: vt. ff. mandati. l. ſi fideiuſſor. §. quædam. & .l. Quintus. in fin. Et de adminiſtra. tuto. l. quoties. §. ſicut. In dubio autem iuſta præſumitur. Et ideò procurator non habet neceſſe in dubio appellare: niſi dominus probet eam iniuſtam: quia pro ſententia præſumitur: vt. ff. de offi. præfecti prætorio. l. j. circa princi. & de reg. iur. l. res iudicata. & .l. non videtur. §. qui iuſſu. ſecundum eum. & . ſ. de renuncia. in præſentia. & . ĩ. de re iudi. c. ſicut. & .c. cũ inter vos. & eſt glo. in ſimili. ff. de euictionibus. l. Herenni⁹. in fi. Dicit tamen Henricus, ꝙ licet iſta opinio Iaco. poſsit ſuſtineri de iure, tutum tamen eſt procuratori, ꝙ denũciet domino, ꝙ appellet. Et idem no. Cyn. in. d. l. inuitus. in. vj. q. in fi. vide quod dicam. ĩ. in q̃onibus Colle. q. iij. ¶ Proſequi autem cauſam appellationis à diffinitiua interiectæ non tenetur talis procurator. vt hîc in fi. quia per diffinitiuam finitur inſtantia in qua ſe obligauit. De appellatione verò ab interlocutoria ſtatim dicam.
9 ¶ † TERTIO quæritur reſumendo dicta Innoc. vtrũ procurator, qui ab interlocutoria, vel à grauamine appellauit, teneatur huiuſmodi appellationẽ proſequi? dicunt quidam quod talem tenetur procurator proſequi. Et eſt ratio, q̃a ad huiuſmodi incidentes quęſtiones extendit ſe mandatum ſecundum eos. pro quibus facit. l. ad rem. & .l. ad legatum. allegatæ: & de officio deleg. prudentiam. in fine & . ĩ. de in integrum reſtitutione. c. penultimo. ¶ Quorum opinio ſecundum Innocen. Hoſtien. & Nouellam hîc, & Speculatorem titu. de appellatione. §. primo in princip. eſt vera, quando cauſa appellationis tractanda eſt in eadem ciuitate: vel in loco, vbi non oporteat eum ſua negotia poſtponere: vt quia appellatur ab Archidiacono Pariſienſi ad officialem Epiſcopi Pariſienſis. ¶ Si verò cauſa appellationis tractanda ſit in loco remoto: puta in curia Romana, vel metropolitana: tunc ſecus: vt hîc, argumento digeſtis. eodem. l. ſed & hæ perſonæ procuratorum debebunt. §. non ſolùm autem ſi actio. Verſiculo, cœterùm cogi eum etiam. ff. de iudicijs, ſi longius. de ope. liberto. l. quod. in fine. §. ex prouincia. de rebus eorum, qui ſub tutela, vel cura ſunt. l. prima. de iure dotium. l. cum in fundo. cum ſimilibus. ¶ Nec obſtat ratio allegata & adducta per eos. Nam licet mandatum ſe fortè extendat ad huiuſmodi quæſtiones incidentes quantùm eſt ex parte mandantis, non tamen quantùm eſt ex parte procuratoris: de quo non eſt veriſimile,

ꝙ per tale generale mandatum velit se obligare ad talẽ causam appellationis in remotis partibus prosequendũ per iura. §. proximè allega. argu. ȷ̃. de regu. iur. in generali. cum ibi not. libro. vj.

10 ¶ † QVARTO dicta Inno. prosequẽdo quæritur nũquid procurator, qui vult dimittere prosecutionem appellationis debeat super hoc requirere iudicis volũtatem, seu authoritatem? Refert Inno. quosdam dicere, ꝙ sic, maximè post litem contestatam: vt. ff. eodem. l. post litem. & l. aut lõga. ¶ Credit tamen Inno. ꝙ quãuis sit securius super hoc à iudice habere absolutionem, tamen sua author. hoc posse si bi à lege conceditur. Alleg. Hosti. ff. de condi. insti. l. quæ sub conditione. §. fi. ¶ Et intelligit hoc Hosti. nisi in sua fide suscepisset causam prosequendam vsq; ad diffinitiuam sententiam etiam si appellaretur: quia tunc pactum seruare tenẽretur. §. de pactis. c. j. Super quo vide latè lecta & notata. ȷ̃. e. c. j. in cle. ¶ Dicit tamẽ Hosti. hîc & Archi. de testi. Romana. lib. vj. ꝙ curia specialiter hoc seruat, ꝙ procuratorem appellantem in causa, quę ibi vertitur, non audit dicentem, ꝙ nõ vult. vel non potest causam appellationis prosequi: sed vult denunciare domino: vel ipsum consulere. Imo hoc ipso, ꝙ procurator non vult, vel non potest prosequi, procedit cõtra dominum, vt contra contumacem per audientiam contradictarum. Et ad hoc. §. e. auditis. & c. constitutis. & c. mãdato. ¶ Verũ si appellatur à diffinitiua in curia lata, & dominus sit propinquus ad arbitrium Papæ procuratori datur breuis dilatio. ¶ Sed si nimis remotus sit auditor causæ, pręfigit terminum peremptorium procuratori ad appellationem prosequendam, per cuius lapsum sententia confirmatur. Et hæc consuetudo, cui standum est, fundatur super ęquitate abbreuiandarum litium, & prouisione contra labores & expensas. & maximè, cum de beneficiorum prouisionib⁹ agitur. de appellatio. oblatæ. in fi. vel cũ viget necessitas vel pietas. de ferijs. c. fi. in fi. ¶ Quę consuetudo dños constituẽtes procuratores ad appellationes in Romana curia prosequendas reddit solicitos, ꝙ caueant ne propter defectum ꝓcuratorij, vel procuratoris, lædantur, secundum Nouellam. ¶ Aduerte tamen, quia hodie æquitas induxit in curia Romana alium stilum, videlicet ꝙ cum procurator prosequẽs causam principalem, vel causam appellationis in curia moritur, vel ab ipsa curia recedit ex toto, auditor non procedit in causa donec pars præsens & prosequens intimauerit domino mortẽ, vel absentiam procuratoris huiusmodi, & de intimatione fidem fecerit apud acta: quia talem casum dñs non potuit prœuidere. C. de pig. actio. quę fortuitis. Et ideò iustę & probabili ignorantię eius iustè succurritur. de consti. c. ij. & vlti. & c. vt animarum. lib. vj. & de reg. iur. c. ignorantia. eodem lib. cum cõcordan. Licet pro cõtrario rigore faciant; quæ leguntur, & notãtur de cõcessi. præben. c. vno.

11 in cle. in fi. ¶ † Quintò quia dictum est. §. ꝙ vbi procurator actoris satisdedit cõpellitur præcisè defendere, cessante excusatione legitima & ꝙ secus in procuratore rei. Nunc quæritur, quæ est ratio diuersitatis. dicunt doctores iuris ciuilis, vt scripsit Cyn. in d. l. inuitus. in. v. quæstione, ꝙ hæc est ratio: quia qui admittitur ad minus, in maius debet onerari. C. de Episcopis & cle. auth. hẽ. præsbit. §. de elect. cum in cunctis. in prin. qui in vno releuatur, in alio grauatur. ff. de iureiur. l. eum, qui. Sed procurator actoris admittitur ad maius: quia ad agendum & ad defendendum. procurator verò rei solùm ad defendẽdum quare, &c. Item procurator actoris iam cõsequutus est, ꝙ optauit. s. quia admissus est ad agẽdum. sed procurator rei non. ideò &c. dicam de hoc in cle. j.

12 ȷ̃. eo. ¶ † Sextò, quia dictum est. §. ꝙ procurator rei, si dominus pro eo præsente & non contradicente cauit: tunc compellitur præcisè defendere. Sed si ipsemet cauit, secus: quęritur: quæ est ratio diuersitatis? dicũt doctores legum, vt etiã scripsit idem Cyn. in d. v. qõ. ꝙ hæc est ratio: quia in primo casu falleret fidem duobus, si non defenderet. s. domino suo & aduersario: vt. ff. eo. l. Sed & hæ. & l. filiusfa. secus in scdo.

¶ Potest & alia ratio assignari: quia nemo potest mutare cõsilium suum in alterius præiudicium, sed bene in suum: vt ff. de reg. iur. l. nemo potest. ȷ̃. de regu. iur. c. mutare. libro. vj. Modo vbi re⁹ satisdedit ꝓ ꝓcuratore, si procurator nõ vult posteà defendere, mutat cõsilium in pręiudicium domini: quia contra ipsum dominum, & ipsi⁹ fideiussores committitur stipulatio. Sed quando ipse met procurator satisdedit: tunc si nõ defendat erit pręiudicium ipsius tantũ: quia tunc committitur stipulatio contra eum, & contra fideiussores eius. & fiet dicta præcisa coactio in casibus suis antedictis remedijs prætorijs per captionem pignorũ. & alijs modis, de quibus. ff. de rei vendi. qui restituere. insti. de satisda.

13 tu. circa med. ¶ † Septimò prosequendo dicta Cy. in d. l. inuitus. moueo aliquas quæstiones. Et primò ibi: *non tenentur*, an spontè possit. no. gloss. ꝙ sic. C. de appel. l. actor. Ecce dici potest, ꝙ imo nõ potest virtute mandati: sed potest author. legis cum distinctione, quam ponit Cy. in. l. inuitus. in. viij. qõ. Idem notat Spec. eo. titu. §. j. ver. pone. vbi no. ꝙ constitutus ante sententiam simpliciter ad causam, quę non per eũ, sed per alium tractata tuit: non admittitur post sentẽtiam: quia alia causa est. Sed glo. C. e. inuitus. videtur dicere, quod, imo virtute mandati. pro qua facit hæc decre. in fi. & quòd in causa est eadem, licet diuersificetur instantia. vt no. Cyn. in. l. inuitus. in. xiiij. q. Et facit quod no. Inno. §. eo. cum pro causa. & Archi. ȷ̃. eo. is, qui. & qd scripsi. §. eo. in vlti. opposi. cui stare dicitur Collec. de quo tangam ad hoc. ȷ̃. eo. c. ij. q. Collec. qõ. iiij.

14 ¶ † SECVNDO quæritur, an dominus reus possit cedere inuito procuratore, qui cauit de iudicato soluendo, Iaco. de Ra. dicit, ꝙ non. Quod prosequere in Cyno ibi in ix. q. ¶ Tertiò quid de defensore? dic, vt ibi, in. x. q. Quartò quid de recusatione, & supplere. ibid in. xj. & xij. quæstionibus. ¶ Quintò quid de procuratore habente mãdatum appellandi & appellationem prosequendi. Quo ad secundam appellationem dic, ꝙ illam prosequi potest. ar. ff. de leg. ij. si

15 plurib⁹. Quod dic, vt ibi in. xiij. q. ¶ † Sextò, an causa pricipalis & causa appellationis dicatur eadem causa. de quo ibi in. xiiij. q. eo. & ȷ̃. de iura. ca. c. ij. lib. vj. in glos. ¶ Septimò an aduocatus teneatur pro eodem salario prosequi causam appellationis. de quo ibi in. xv. q. facit tamen hec decre. ꝙ non ar. C. de aduo. diuers. iudi. l. scimus. ff. e. l. sed & hæ. §. non solùm. vbi de hoc. Et hoc videtur sentire Cy. vbi. §. Et hîc etiã tenet Pilleus in quæstionibus suis, & Bar. Brix. in quæstiõe dominicali, quæ incipit, quæritur vtrum aduocatus. remittit Collec. ad collecta sua. ȷ̃. de dolo. c. prout. ¶ Octauò, nũquid ille, qui fuit pro vna parte aduocatus in causa principali possit esse aduocatus partis alterius in causa appellationis? de quo ibi in quæstione vlti. vbi tenet Cy. ꝙ de iure po

16 test. Sed de honestate non debet. ¶ † Nonò an procurator actoris teneatur cauere de defendendo in causa reconuentionis: de quo ibi per Cy. in. iiij. quæstione. Sed plenius per eum. eo. ti. l. actionem. in. j. q. videtur ꝙ sic. arg. ff. re. amo. l. & ideò. & de Colla. bo. l. j. §. sed cum posset. In cõtrarium videtur: quia licet habeat cauere de rato in casu. l. j. C. eo. & de iudicato soluendo in casu reconuentionis, quę cautiões ꝓtoriæ sunt: vt. ff. de præto. stipula. l. j. Tamen illis non licet addere hanc à prætore nõ inuentã. ar. dictæ. l. sed & hæ. defendere. Et quia fraus fieri & in cõueniẽs inde sequi possent, si à paupere conuentus in. x. fingeret velle reconuenire in. M. pro quibus pauper cauere non posset. Simile argu. ab absurdo, &c. C. de fur. apud antiquos. de lib. præte. maximum vitium. Nec sufficit bene si iuret conuentus ꝙ sine fraude & c. quia tale sacramentum est peius pignus, quàm sit in domo. dicunt Iacobus de Rauẽna Petrus de bellapertica. & Cyn. quòd quicquid glossa. in contrarium dicant, quòd vera est ista secunda pars. scilicet, quòd sic cauere non tenetur: sed demum mota reconuentione, debet defendere: & tunc præstare cautionem de iudicato soluendo tres clausulas cõtinẽtẽ si id, qd sonat: quòdq; dolus absit: & de defendẽdo. ff. iu di. sol.

iudicatũ ſolui.l.iudicatum ſolui.Ad contraria ſolue, vt ibi.
¶ Quod auté dicitur,quòd pœna ꝓcuratoris in cauſa recõ
uentionis non defendentis eſt,ꝙ actio denegatur: vt.ff.e.l.
mutus.§.pœna.intellige,ſi ſit talis recõuentio, in qua deſen
dere poſsit:ideò ſi eſſet criminalis,in qua non interueniret
procurator,tunc ſecus:quia non poteſt teneri ad impoſsibi
le.ar.ff.eo.l.vlti.&.ff.de reg.iur.l.impoſsibilium: vt notarũt
ꝓdicti doc.in.d.l.actioné.i.q.ij.Decimo,an ꝓcurator q onꝰ
ſuſcepit poſsit pœnitere?Cyn.in.l.inuitus.in.ij.qõ.dicit, ꝙ
ſic re integra.ar.Inſti.man.§.vlti. Remittit Collectarius ad
notata ſua.s.eo.conſtitutis.dicam.j.eo.licet. ¶ Octauo pri
cipaliter vt recolligam ea,quæ vltra præmiſſa tangit hîc
Collec.moueo aliquas alias quæſtiones.
17 ¶ † E T P R I M O quæritur, an procurator cõſtitutus
in pluribus cauſis,& litem conteſtatus in vna, poſsit com-
pelli in alijs? Dico non:niſi eſſent coniunctæ ſicut dicitur
in delegato,cuius iuriſditio per litis.conte. perpetuatur in
connexis.non in alijs.Collec.
¶ S E C V N D O quæritur ibi:*contra ipſum*.qualiter in-
telligitur id,quod hîc innuitur.& not. ſententiam ferendã
in perſonam procuratoris.Dicit Collec.hoc intelligi de ꝓ
curatore conteſtato litem:non defenſore:nec de procurato
re poſt litis conteſta.interueniente.Quod, & alia quædam
notata hîc per eum,vide per Cyn.C.eo.l.nihil.
18 ¶ † T E R T I O quæritur ibi:*appellare*. nunquid procu
rator neceſſariò tenetur appellare.Super quo vide, qđ ſcri-
pſi.s.in.ij.q.verſi.in cauſa verò appellatiõis. ¶ Credit Col-
lec.ꝙ ſuper hoc eſt ſtandũ huic literæ,ex quo legiſtæ nõ ha
bent ius expreſsius. tenetur ergo ſecundum eum appellare
vel denunciare. ¶ Verùm cum non audiantur appellantes
vel agentes,ſeu excipientes,quorum non intereſt.ij. qõ.vj.
non ſolent.cum concor.ibi ſignatis.& inſti.de inutil. ſtipu.
§.alteri.cum ſi.& non interſit domini appellari à ſententia
iuſtè lata:cum hoc non ſit,niſi vexari inanibus ſumptibꝰ&
expenſis.ff.de inoffi.teſta.l.j.in fi.Puto magis,ꝙ ſi ſententia
fuit iuſtè lata,dominus de procuratore non poſsit conquæ
ri.Sed ſi iniuſtè lata fuit,puto ꝙ conqueri poſſet: maximè
ſi ſibi nõ denũciauit & in hoc ſto cum Colle. per hunc tex.
19 ¶ † Q V A R T O quæritur de eo,quod tetigi.s. in pri.
vij.q.an procurator conſtitutus in principali habeat, ſi ve-
lit,appellationem proſequi in virtute mandati, vidiſtis ibi
opiniones contrarias, quæ valde me faciunt dubitare. Sed
pro nunc magis inclinor , ꝙ non virtute mandati , ſed au-
thoritate legis.Nam ſi virtute mandati iam recipiendo mã
datum ſimpliciter & ſine proteſtatiõe ad hoc teneretur: vt
Cle.j.j.eo.contra mentem iſtius literæ. Vel dic, ꝙ imò vir-
tute mandati habita relatione ad mentem ipſius mandãtis,
hoc poteſt.Sed habita conſideratione ad mẽtem ipſius mã-
datarij ad hoc non tenetur,iuxta ea quæ ſcripſi.s.e.in.iij.q.
ideò enimverba mandati primo caſu recipiũt largam inter
pretationem pro mandãte:quia hoc cedit in fauorem ipſiꝰ
ſine præiudicio mandatarij.& ſcripta in caſu ſecundo: quia
tunc de mandatarij præiudicio ageretur,ſi teneretur. Sed ſi
ſponte vellet,ceſſare præiudicium cenſeretur.Faciunt iura
communia.ff.de ver.obli.l.quicquid adſtringendæ. &.j. de
reg.iur.c.odia.&.c.ſcienti.lib.vj.Nec eſt nouum,ꝙ vnum &
idem verbum in eadẽ oratione, & diuerſis reſpectibꝰ aliter
& aliter recipiatur: vt.ff.de offi.procõſu.& leg.l.j. in fi.j. rñ.
20 ¶ † Q V I N T O quæritur, an filiusfamil. ex conſenſu
patris habito in prima inſtãtia poſsit iudiciũ ſuſcipere.In ſe
cunda tangit Goſ.in.l.inuitus.Credit Collec.ꝙ ſic:quia ea-
dem eſt cauſa , vt ſubſtantia. & ſatis hoc ꝓbat hæc decre.
& facit quod ſcripſi in proxima.q.
¶ S E X T O ibi:*iuſta cauſa*.quæritur,nunquid eſt electio
in procuratore,qui fortè petit diem ad intimandum domi
no vltra mare.Et no.Spe.ꝙ non.eo.ti.§.j.ver.ſed pone.Sed lo
quitur in procuratore,qui à ſententia appellauit vnde cre-
dit Collec.Idem ante appellationẽ,& imputet ſibi, qui mi-
nus diligentem,vel diſcretum procuratorẽ mittit:vt.ff.eo.l.

quæ omnia.ſuper quo vide quæ ſcripſi.s.eo.in.iiij.qõ.& re-
21 mittit Collec.ad collecta ſua.j.de re iudi.ſuborta. ¶ † No-
nò principaliter ſubijcio quæſtionem,quæ de facto fuit.Po
ne:quidam qui nõ erat procurator appellauit vna die à diſ-
finitiua contra Titium lata: &.j. decendium ille Titius in
partibus ſequenti die illum procuratorem conſtituit ad il-
lam cauſam,dans ei mandatum appellandi , ratum & gratũ
habens quicquid,per eum actum fuerit,vel quomodolibet
procuratum:illud tamen procuratorium non venit in illiꝰ
procuratoris notitiam donec poſteà per menſem:quæritur
an talis appellatio tenuerit dicit dictꝰ dñs Bernardꝰ de boſ
queto in dictis cõſilijs Rotæ.q ccv.ꝙ quidã de dñis audito
ribus in cõſilijs Rotæ dixerunt,ꝙ nõ:quia tunc non erat ꝓ
curator cum appellauit.nec dñs ratificauit.j. decẽdium eiꝰ
appellationem:quia illa verba ratum & gratum &c.loquũ-
tur de agendis per eum in futurũ,nõ de tũc actis.Refert ta-
men,ꝙ alij tenebant contrariũ:quia tunc eoipſo,ꝙ conſti-
tuit eũ procuratorem ad cauſam,& dedit ſibi poteſtatẽ ap-
pellandi.videtur ratificaſſe,quæ in cauſa geſſerat,& appella
tionem quam interpoſuerat,allegantes caſum de hoc.ff.qui
ſatiſ.cog.l.Iulianꝰ.Et hæc opinio multis videbatur æquior:
vt dicit. ¶ Licet tenẽtes cõtrariũ poſſent,vt dicit rñdere ad
dictã.l.Iuli.ꝙ ibi interuenit expreſſa ratificatio : vt ibi ſatis
innuit glo.vel dato,ꝙ non interueniſſet,poteſt dici ſecun-
dum eũ,ꝙ ibi ſtipulatio interponebaſ in tempore,quo fie-
ret petitio vt ibi innuiſ:cũ diciſ ibi,fundũ peturꝰ.& ideò
quia antequã fundus peteretur,ſuperuenit mandatum, va-
let & habet effectum ſtipulatio , licet tempore interpoſito
ſtipulationi ille ſtipulans nõ fuiſſet procurator.Modo hîc
ſtipſo non cõferebaſ in aliqđ tẽpus futurũ ante,qđ ſuperue
nerit mandatum.Et hoc magis placet de rigore iuris.& hoc
maximè.ſ.dominus ratificans ignorauit appellationem:qa
nemo confirmat,quod ignorat.ar.ff.de excuſa.tu.l.Idem Vl
pia.in fi.à contrario.& de iuriſdictione om. iudi.l.ſi per er-
22 rorẽ.Et præſumitur ignorãtia.ff.de prob.l.verius. ¶ † Deci
mò principaliter propoſueram hîc proſequi illud generale,
ad quid teneatur procurator de quo per Hoſti.in ſumma.e.
ti.§.ad quod teneatur.Sed me expediam pro maiori parte p
remiſsiones. ¶ Et ecce:imprimis certum eſt, ꝙ tenetur pro
curator iniũctum negotium fideliter exequi; & diligenter.
Nec ſufficit diligentia,quam ſolet adhibere in ſuis.C.man.
l.in re mandata. ¶ Nam culpanda in proprijs , vituperatur
in alienis:vt.ff.ſo.ma.l.ſi conſtante.§.ſi maritus.in fi. Et ad iu
dicia conſtitutus teneſ ad tria:puta venire:iuſtis præceptis
parere:& ſine licentia non recedere.xj.q.iij.certum.in auth.
de litig.§.ſi verò intra prædictum.coll.viij. ¶ Qualiter autẽ
debeat probare mandatum,vel cauere de rato:vide quod le
giſ,& no.per Cy.C.eo.l.j.& ſcripſi.s.eo.c.j.Et qualiter non
ſufficit,ꝙ habeat mandatum ad agẽdum,niſi habeat etiam
ad defendendum:dixi.s.eo.conſtitutis.Et qualiter non pro
curator admittitur,vt defenſor cum cautione de iudicato
ſoluendo:vide.ff.eo.l.ſeruum quoq;.§. publicè.&.l.qui pro-
prio.§.qui per alium.& inſti.de ſatiſda.§.ſi verò.&.§. ſeq. Et
qualiter procurator rei non cauet de rato,niſi in caſibus.ff.
eo.ſi defunctus.§.vlti.&.l.non ſolùm.§.ſi ſtatus.&.§.eſt & aliꝰ
caſus. &.§.vlti.&.l.Pomponius.§. ſed & is. Et de coniuncta
perſona,qualiter cum cautione de rato admittitur ad agen
dum de reſcrip.nonnulli.&.c.ex parte.ff.eo. Pomponius. in
fi.ff.iudi.ſol.l.iij.ff.eo.l.non ſolùm.ſolu.mat.ſi cum dotem.§.
ſi verò.C.de ſatiſdã.l.vna.Et dicuntur coniunctæ perſonæ,
fratres,patrui,materteræ,affines & oẽs hodie vſq; ad quar-
tum gradum.ff.eo.ſed & hæ.j.de cõſangui.nõ debet. & for
tè patrinus.j.de cogna.ſpirituali,per totum.Et clericus re-
ſpectu eccleſiæ ſuæ. de officio delegati.coram. &.c. canoni
cus.& capitulo cum in iure. ſecundum Hoſtien. in dicto.§.
ad quid.qui remittit ad notata ſua in ſumma.de officio de-
legati.§.penulti.& vlti.Et qualiter cum conſtat de manda-
to non cauetur , niſi in reconuentione .C. de ſatiſdando .l.
vna. & §. plena. allegato. Subdit Hoſtien. quod datus ad

agendum non admittitur in vim mandati ad defendendũ,
sed vt defensor. argumentum. ȷ̃. eodẽ accedens. in fine. & c.
constitutis. & quia vno concesso, &c. vt l. maritus. & c. non.
ne. Et statim hæc differentia, quia contra dominum non fit
executio, quæ aliâs fieret. ff. eo. si procurator §. vlti. remittit
ad notata sua eo. titu. §. vlti. Et subdit formam procuratorij
ad vitandam pericula, consulens, quòd constituatur ad a-
gendum & defendendum, respondendum, excipiẽdũ, repli-
cãdum & præstãdũ cuiuslibet generis sacramẽtũ, & oĩa alia
proponenda & facienda, quæ in causa necessaria & vtilia vi
24 debuntur. argu. ȷ̃. de dolo. c. vlti. ¶ † Subdit, in cuius electio
ne sit cauere, vel probare mandatum. & dicit, quòd electio
25 est procuratoris. de quo in. d. l. j. C. eo. & dixi. s̃. e. c. j. ¶ † Sub
dit in casibus requiri speciale mandatum: puta in impetra-
tione rescripti. de rescrip. nonnulli. propter quod in consti-
tutione simplici, quam facit vniuersitas, dicit necessariam
nominum expressionem. De quo dicam. ȷ̃. eo. c. fin. Item in
petenda restitutione. ȷ̃. de in integr. resti. c. coram. ff. de mi-
noribus. l. illud. Et de alijs casibus remittit ad summã. Azo-
nis. ¶ Subdit, quòd sunt casus in quibus admittitur quis cõ
tra voluntatem expressam, vt in liberali causa. ff. de liberali
causa. l. j. ij. & iij. Et quando quis ad mortem condemnatus
est. ff. de appel. nõ tm̃. ¶ Sup. gl. in gl. ij. ibi: *& in dic.* hinc est,
quòd bene valet procuratorium, hoc expresso, quòd nõ du
rat vltra annum. De hoc in Spec. eo. titu. §. j. versicu. quid si
mandatum. Et ibi: *ad omnes.* ȷ̃. eo. tit. c. ij. lib. vj. Et ibi: *minime.*
vide Cle. primam. ȷ̃. eo. & ibi notata in glo. fina. Et ibi. §. j. &
ȷ̃. eo. c. j. primo respon. lib. vj. Et in fi. Quod dic, vt. ȷ̃. eo. c. j. li
bro. vj. ¶ In glos. iij. ibi: *sine altero.* de hoc. s̃. eo. petitio. in. j. gl.
Et ibi: *sunt admittendi.* quid iuris, si vnus confitetur & alter ne
gat? no. Ioan. An. ȷ̃. eo. si duo. in. iij. glo. & prout ibi in fi. no-
tatur, corrigitur hoc dictum glo. quod sequitur, & apertiùs
posuerat Gof. dicẽs reum in talibus procuratorẽ datum nõ
insolidum, non teneri respondere, ne in plures aduersarios
distinguatur. ff. de exercito. l. ij. & de pecu. l. & ancillarum. §.
fina. de transac. l. cum hi. §. in causa. Et ibi: *cum ratio illius.* no-
ta, quia non dicit gloss. simpliciter, quòd sit eadem ratio in
datis insolidum, & non in solidum. Constat enim ex clausu
la intentio constituentis, qui voluit alium solùm agere: se-
cus vbi non est clausula, sed voluit glo. quòd ratio de contra
rietate responsi vrget pariter in vtroq;, si ambo prosequan
tur. Et in fi. de hoc. ij. q. vj. c. post appel. §. forma. dic, vt in. c. si
duo. alleg. ¶ In glo. *pone tenorem.* ibi: *& ab excommunicato.* &
de regu. iur. eum, qui. lib. vj. Et ibi: *non appellabit.* hoc etiam te
net Hostien. alleg. de offi. dele. cum olim Abbas. in fi. Et ibi:
dominus sciat. Idem Guil. in Spec. de appel. §. j. an princi. Et ibi:
inopia. vel infirmitas. qui matrimonium accusare possunt. cũ
in tua. Gof. ¶ Sed quomodo, cum sufficiat dicere appello:
potest excusare inopia? dicunt Gof. & Abb. hoc locum ha-
bere, quando statim non appellat. Tunc enim quia necesse
habet appellare in scriptis, excusabit eum paupertas, si non
habet quod soluat aduocatis, & scriptoribus. Et in fi. huius
dicti est efficax ratio: quia licet dominus sciat contra se sen
tentiam latam, probabiliter credere potuit, quòd procura-
tor solicitus appellaret.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicati vt ab rescriptorum impetrationibus excluduntur, ita & eorum procuratores. Et quid de admissione excommunicati occulti? nume. seq. & 31.*

3 *Raymundus de Fargijs decret. Consulti. repetijt.*

4 *Procurator communitatis, an ab impetrando repellendus sit, quo tempore, quo constitueretur procurator, rectores ipsius communitatis excommunicati forent? Et procuratoris potestas vnde vires, vel impedimentum sumat? nume. 6.*

5 *Ciuitas, num sicut & priuatus possit se pecuniariter obligare? & numero. 10.*

7 *Excommunicatoris expressio an faciat procuratorem repelli?*

8 *Procurator ab rectoribus communitatis constitutus, num illis mortuis agere possit?*

9 *Communitas num possit aliquem in suum maiorem, vel rectorem perpetuum eligere?*

12 *Excommunicati gesti qualiter per excommunicationis exceptionẽ repelluntur? Et qualiter huiusmodi gesta per excommunicationis vitium ipso iure inficiantur. 13. Item, vtrum procedat differentia inter excommunicatum publicum & occultum, vt hic nume. 14.*

15 *Bartolomæi gesta, quo tempore credebatur verus Papa, in eorum personis, qui eundem verum Papam non esse scierat, an valida fuerint, an verò ipso iure nulla?*

16 *Beneficij præsentatio, vel collatio per excommunicatum occultum facta, num ratione dignitatis valida esse possit, & communi opinione tenuari debeat?*

17 *Excommunicatus si qua gessit, non per se, sed cum alijs admixtus, qualiter ex vitio excommunicationis infecta reddantur?*

18 *Actus, qui occasione publici officij fiunt, huius esse naturæ, quòd à vitio excommunicationis ipso iure inficiantur: qui verò non ea ratione, non ipso iure infici, sed exceptionis ope.*

19 *Excommunicatus occultus, si qua gessit, cõmuni opinione eadẽ tenuari.*

20 *Sententia iuris & hominis circa ea, de quibus hic, an inter se differentiam recipiant?*

21 *Gesta per non excommunicatos, sed quibus excõmunicati authoritatẽ præstiterint, an & qualiter valeant?*

22 *Gesta per non excommunicatum procuratorem excommunicati, qui tempore constitutionis ipsius, & quo procurator actum gessit, excommunicatus erat, qualiter ex vitio huiusmodi excommunicationis inficiantur? Et quid de rescripto per procuratorem ab excommunicato constituto impetrato? nume. seq.*

24 *Gesta per non excommunicatos procuratores excommunicatorum, quo casu, tempore constitutionis, & non tempore gestionis excõmunicati forent constituentes. Et quid contra? nume. 25.*

26 *Syndici, œconomi, actores, vicarij, ac officiales, an occasione excommunicationis constituentium repellantur ab agendo?*

27 *Gesta per procuratorem excommunicatum non excommunicati, num obnoxia sint vitio de quo hic? Et quid de gestis per non excommunicatum in personam excommunicati.*

28 *Vniuersitas, capitulum, collegium, aut communitas, si syndicum, vel procuratorem constituant, an sit in instrumẽto constitutionis ipsorum constituentium nomina exprimi.*

29 *Tabellionis officium non est deponere, vel fidem facere de his, quæ iuris sunt, sicut nec testis de his respondet.*

30 *Procuratorium in quo singulares vniuersitatis expressi sunt excommunicati, an efficax sit?*

31 *Procurator excommunicati, si rescriptum impetret, an post absolutionem vigore ipsius procedi queat?*

32 *Excommunicati contractus, durante excommunicatione, gesti an teneant?*

33 *Rescriptum pro non excommunicato per excommunicatum procuratorem occultum impetratum, an valeat ipso iure.*

¶ *CAP. XV.*

Consulti. ¶ Casus. Procurator vniuer
sitatis, cuius maior & iurati
sunt excommunicati ad impetrandum, ad-
mittitur nisi illi in procuratorio sicut expres
si, vel eorum authoritate sit factum. vel ad id
fuerint scienter admissi. Communis diuisio. Secunda ibi: *ta-
liter.* Nouella. ¶ Expone literam *Maior.* puta potestas, vel re
ctor. Iurati: puta consiliarij. *Regebatur.* ante excommunica-
tionem; quasi post excommunicationem regere non debe-
ant cum actus cum ipso, vel sententiæ non teneant. de re iu
dica. ad probandum. de immunita. ecclesia. aduersus. de sen.
excommuni. nouit. Fallit in casu de hæreti. præsidentes. lib.
vj. *Tempore.* Sic ergo consideratur data procuratorij sic &
data rescripti. suprà de rescrip. eam te. Illi, scilicet excommu
nicati, & soli, secundum Innocen. *Express.* specificatis nomi
nibus. Hosti. *Authoritate.* quia si nõ excõicati exclusis excõi-
catis,

catis,talem procuratorem constituunt,tenet cõstitutio. Sic etiam,si vnus solus non excõmunicatus remansit. Hostien. *Fuisset*.scienter,vt sic quod in sequenti casu de scientia dicitur in isto & præcedẽti,intelligat etiam repetitum.Hostiẽ. *Aut sciens*.hoc verbum determinat decretalẽ & casus præcedentes.vt sic per admissionem occulti, talia non vitientur, quæ vitiarentur per admissionem publici.Hosti.Tales.s.excommunicatos.*Communitas*.vel maior pars ipsius.§. de elec. scriptum.Pe.& Ab.*cum eis*.quãuis nõ authorisantib⁹. Et sic
1 differt à pximo casu.¶ †Primò no.ꝙ sicut excõicati excluduntur ab impetrationibus rescriptorũ.ĩ.de rescrip.c. ipso iure.lib.vj.Sic& procuratores eorum.Etiam no.ꝙ id,quod per me non possum,nec per alium.ĩ. de reg.iu. quod alicui. lib.vj.¶ Secundò no.qd pro intellectu literæ diligenter põdera,& aduerte ad sex.¶ Primò,ꝙ ista decre.non loquitur generaliter de procuratore ad causam, seu aliàs ad iudicialia,vel extraiudicialia constituto. Sed solùm de constituto ad impetrationem rescrip.¶ Secundò ꝙ non dicit tex. talẽ constitutionem esse ipso iure nullam,sed solùm dicit talem procuratorem ab impetrando debere excludi.¶ Tertiò,ꝙ nõ loquitur de excõmunicatis constituentibus pcuratorẽ, seu in procuratore constituendo interuenientibus pro se ipsis proprijs seu priuatis nominibus.Sed potius de maioribus,&iuratis vniuersitatis in constitutione interueniẽtib⁹ aut cõstitutioni authoritatẽ præstantibus iure & rõne suorũ publicorũ officiorũ.Et hoc pro cõitate vel vniuersitate cuius iurati sunt,vel in qua hmõi officia habent.¶ Quartò ꝙ non loquitur de constitutis in publicis officijs excõicatis procurator.pro ipsis officijs constituentibus:sed solũ de cõstitutis in publicis officijs,seu iuratis in procuratorum cõstitutione interuenientibus.& vocem seu authoritatẽ præstantibus.¶ Quintò,ꝙ decretalis ista non limitat se ad impetrationẽ rescripti Apostolici,sicut nec. decretalis ipso iure.de rescrip.lib.vj.¶ Sextò ꝙ hîc non dicit procurationẽ, vel impetrationẽ ipso iure nullam:sed solùm dicit procuratorem ab impetrando excludi.Et hæc faciunt contra multos malè hanc decretalẽ allegãtes vel intelligentes.¶ Tertiò no.ibi:*expressi*.ꝙ expressa nocent.ff.de condi.& demõ. nõnunquã.Et ibi:*autho*.illa facere vidẽtur,quibus authoritatẽ impartimur:vt in glo.Et ibi:*sciens*.ꝙ sciẽtia & non ignorantia nocere debet in malis.de consti.c.ij.& fi.¶ Quartò licet aliqui hîc notent,& tangit glo.ꝙ vtile per inutile vitiatur. de quo aliqua scripsi.§.de offi.deleg.cum super. in.vj. qõ.& vlti.quæstione.vbi etiam de hoc per Colle.& Hẽricum. Et dicam plenius in regula vtile. Et vide Cyn.de dona .l. scimus.tamen hîc totum contrariũ noto.Nam admixtio excõmunicatorũ cũ non excõicatis,de per se hanc exclusionem nõ inducit.sed eã solũ inducit expressio,authoritas,vel scia:
2 vt patet in tex.¶ †Quintò no.ꝙ tãtũ nocet,& ad exclusionem operaf admistio excõicati occulti,sicut & notorij:dũmodo illum admittẽtes scirẽt excõicationẽ:licet fortè aliàs non notoriam:vel dummodo nomen excõicati in pcuratorio expressum,aut ab eo authoritas præstita fuerit: quia tex.iste ista tria solũ,& nõ distinctionẽ notorietatis,vel occultationis notanter ponderat: vt diuiditur. Ex quo sequeretur à rõne fortiori,ꝙ si excõicatus sciens saltem se esse excõicatum,licet occultus cõstitueret pcuratorem ad impetrandũ rescriptum,talis pcurator ab hoc prætextu huiusmodi excõicatiõis excludi posset:& fortius ipse,si impetra-
3 re vellet. ¶ †Itẽ sciendum,ꝙ dñs Raymũdus de Fargijs doctor famosus decretorum citramontanus repetijt hanc decretalem,sed ad prias facultates iudicio meo non attigit: ne tamen contemnã authoritatem tanti viri dicta ipsius ef
4 fectualiter recitabo.¶ †Sextò igif no.secundũ eum,ꝙ licet tempore constitutionis excõicati existant rectores cõitatis nõ debet ex hoc solo ab impetrando eius pcurator repelli:quia ex quo nõ apparet in constitutione vitiũ,præsumif ritè facta.insti.de fideiuss.§.fi.ĩ.de re iudi.c.sicut.ff. de procurato.l.mutus.§.j.& præsumitur cõstituentes fuisse sufficien-
5 tes ad aliud:vt.d.§.j.¶ †Septimò no.secũdum eum, ꝙ ciuitas,siue cõitas põt se pecuniariter,sicut quilibet priuat⁹ obligare:quia pcuratorẽ cõstituit:vt hîc. ergo se procuratori obligat actione mãdati.ar.C.e.l.si pcurator.& no.per Inno. ĩ.vt lite nõ cõte.c.j.de offi.dele.c.cum olim.j.ff.e.qui pprio
6 §.pe.&.l.nõ solũ.j.rñ.C.mã.l.iiij.¶ †Octauò no. secundum eundẽ, ꝙ procuratoris potestas sumit vires, vel impedimẽtum totale tempore cõstitutionis.Allegat.ĩ.de proba. post cessionem.§.de rescript.eam te.Nec obstat.ff.de iudi.l. cum furiosus.Istud obtinet,cũ defectus ex culpa,seu delicto constituẽtis procedit.Ibi verò secus.vel istud obtinet in actib⁹ priuatorũ,qui nõ tantam habẽt prærogatiuã: ibi verò non sic secundũ eum.Nec curo intrare illud brocardũ, qualiter initiũ sit spectãdũ.de quo plenissimè per Hẽricũ.de ele.du-
7 dũ.¶ †Nonò no.secũdum dictũ Raymũdũ ꝙ excõicatorũ expressio facit pcuratorẽ repelli.Et idem si eorum autho. fuisset constitutus.Et intelligit de excõicatione maiori. ar. de cleri.excõ.ministrã.c.si.de sen.excõ.à nobis. ¶ Expeditis notabilibus,ad oppositiones accedo.Et primo secũdum dictũ Raymũdũ oppono contra .vj.notabile:quia per maiores cõitas gubernatur.ff.de condi.& demon.l.municipibus. ad municipa.l.municipes.de iura.cal.l.ij.§.obseruãdũ. iũcto c.j.ĩ.de offi.vi.c.j.lib.vj.& de testi.c.licet.¶ Solu. quia dicit ꝙ licet maiores vniuersitatẽ regant,illam tamen non cõstituũt:quia illis excõicatis,in alijs ius cõitatis remanet .ff. qd cuiusque vni.no.l.sicut.de postu.præla.c. gratum.xij. q.ij.c. Episcopus,qui manumittitur.¶ Ex quo infert vniuersitatẽ constituere procuratorẽ:cuius dicta quoad hoc recitaui.§.
8 c. quia in causis. in prima oppositione.¶ †Iuxta quod ipse quærit,an procurator constitutus à rectoribus cõitatis , illis mortuis agere possit:videtur ꝙ nõ.ff.si cer.pe.l.eius, qui. de præbẽ.dudum.lib.vj.ff.de iurisd.om.iudi.l.& quia.de offi. dele.c.relatũ.de offi.leg.c.fi.iuncto.ff.de offic. eius cui man. est iurisd.l.j.§.fi.xciij.dist.c.fi.& dist.seq.c.j.&.ĩ.eo.c.fi.in Cle. ¶ Cõtrariũ tenet dictus Raymũd⁹ quia durat mãdatũ donec reuocetur expressè.§.eo.ex insinuatione.&.c. fi.eo.ti.li. vj.insti.mãd.§.rectè.Vel tacitè.ĩ.e. si q̃ .§.j.lib.vj.viuit enim semp vniuersitas,nomine cuius dicif constitutus,de sen.ex cõ.mulieres.de resti.spo.cũ ad sedem.ff.de iudi.cum proponebatur.argu.xxxvij.q.vij.licitè.xij.q.ij.liberti.de rescrip.si gratiosè.lib.vj.Sic notare videntur,vt dicit Inno. & Hosti.
9 ĩ.de so.cõpe.dilicti.dicã dicta Cle.fi. ¶ †Secũdò circa hoc quærit,vtrũ aliqua cõitas possit eligere aliquem in suũ maiorem,siue rectorem perpetuum?videf ꝙ sic.ar.C. manda.l. in re mandata.Secundò,quia licet sequi exempla legum.C. de legi.l.leges.§.de consti.c.j.iũcto..xxiij.q.iiij. qui peccat. Sed lex vult aliquos officiales esse perpetuos,& semp in sua cõditione manere.C.de murilegu.& mo.l.j.libr.xj. ar.ff.pro so.l.j.Item,quia quilibet se libere submittit iurisdictioni.ff. de iudi.l.j.&.ij.& not.ĩ.de so.cõpe.si diligenti.Imò & superior illud potest.ij.qõ.vij.nos si incompetentem.ff. de iuris. om.iudi.l.est receptum.Item videtur expressum.ff.de origine iuris.l.ij.§.deinde,quia difficile.&.§. eodem tempore.& §.nouissimè.¶ In contrarium arguit, quia leges loquentes de officijs,illa non perpetua, sed temporalia esse volunt.C. de fabricen.l.ij.libro.xj. de silentiarijs.l.j. libro.xij. de consuli.l.penul.de domesti.& protec.l.fi.eod.libro de mensoribus.l.vna.de murilegu.l.æternam.ff.de offic.præfect. vig.l. j.ibi:ad tẽpus.de officio proconsulis.l.meminisse.de officio præsidis.l.si fortè.de adulterijs si adulterium.§.fin.&.l. si maritus.§.j.secundo respon.de iniur.l.nec magistratibus,de iudic.l.nec pars literarum.de ferijs.l.nec pridie calen.C.de muneribus non conti.l.secunda.libro.x.de defensoribus ciuitatum.l.in defensorib.de suscep.& archa.l.iiij. ¶ Hostien. tenet hanc partem, quòd non possit sic eligi in perpetuum vt dicit Raymundus argumen.ff.de muneri.& honori.l.honor.§.gerendorum.&.§.eodem.l.vt gradatim.§. quoties. & l.sponte. in authentico.de defensoribus.ciuitatum.§. fina. coll.prima. Ne teneant tales nimium rem publicam occu-

patam,seu dominētur asperè:aut habeant occasionē delinquēdi.ff.de origi.iur.l.ij.§.deinde,cum ærarium.&.§.fi.C. vt omnes tam ciuili quàm mili.l.vna.vbi notat,ꝙ si communitas subest dominio alicuius superioris non licet sibi hoc sine illius consensu.argu.j.de excessi.præla.dilecta. cū ibi no. j.de iudi.nouit.versu.vt illud videlicet omittamus,j.de vo. licet.Aut Imperato.regibus,vel ducibus, sicut Venetorū ꝓpter antiquam consuetudinē.de elect.venerabilē.§.fi.Ac in rectoribus & vicarijs ecclesiasticis de fi.instru.c.perpetuus. de offi.vi.c.fi.de re iudi.c.j.quę tamen morte in illis casibus soluitur.in authen.de nup.§.deinceps. de elect. ne pro defectu.¶ Verum ipse Raymūdus tenet contrarium. videlicet, ꝙ eligi potest ad in perpetuū per iura prima.Et probat primò,quia procurator potest in perpetuum constitui.ff.de ꝓcurato.l.& in perpetuum.argu.s. eo.c.j. & de sta.mona.c.ij. facit,quia concedi debet ciuitati id,per quod fit melior cōditio ciuitatis,& saluti pluriū prouidetur,& status reipub. in melius reformetur.ff.quod cuiusq; vniuersi.l.j.§. vlti.l. di. vt constituitur.Sed sic in proposito: quia ex mutatione talium,veniunt plura detrimenta:quia temporales nō curāt, & multa sub dissimulatione transire permittunt.j.de elec. fundamenta.de accusa.qualiter.contra iura.ff.de iudi.l.si lōgius.ad leg.Aquil.l.ita vulneratus de sentē.excom.vt famę. quia melius videtur per illum,qui iam statum totum communitatis nouit eam reg.&c.ff.de va.mu.l.pe.§. fi. de trāsla. c.j.cum melius nouerit &c.de pœni.c. omnis.qui ma. accu. pos.c.j.¶ Nec ob. cōtraria quia ibi sunt officia perpetua,vt officiales vacationem habeant & promotionem maiorem ac quietem,& remunerationē post laborem , & alia iura locū habuerūt,quādo omnes prouincię imperatori suberāt. Tunc enim constituebantur pro suæ libito voluntatis. Sed & hoc permittit cōitatem in hoc omnimodā potestatē habere.& si tunc ex duratione aliqua incōuenientia sequebātur.tamen hodie ex frequenti mutatione sequerētur maiora.igitur.de rescrip.statutū.de decimis,suggestum.lxiij.dist. c.quia sancta.§.verum.Quid dicendum?aduerte hîc loquimur de cōitatibus habentibus iurisditionē & potestatem perpetuam:quia si temporalem vltra tempus certum talem constitutionem non durare:vt.ff.de pœnis.l.vlti.cum concord.ibi signatis.quo supposito distingue: quia aut quæris, an sic possit fieri,ꝙ cōmunitas reuocare, seu contra veniendo alium constituere non possit.& dic,ꝙ non.& sic procedat alia opinio.& pro ea alleg.argu.ad hoc.ff. de lega.iij.l. si quis in prin.Aut quæris,an sic possit fieri remanente tamē penes cōmunitatem potestate reuocandi,& contrarium faciēdi. & tunc dico, ꝙ sic. & sic procedant omnia pro parte

10 ista allegata.¶ † Secundò cōtra septimū notabile opponit Raymūdus:quia videtur,ꝙ ciuitas siue cōmunitas non possit obligari,nisi inquātū in suam vtilitatem potest cōuerti: vt.ff.si cer.pet.l.ciuitas.Solu.illud speciale in mutuo:vt not. Inno.j.de pœni.c.j.Ratio,fauor ciuitatis& odiū baratorū. de vsur.consuluit. Et idem dicit Raymūdus vbicunq; aliqd ad ciuitatem pertinens ambitiosè remittitur.C.de transac. l.præses.Vel dic,ꝙ.l.ciuitas.loquitur de generali administratore:hîc de procuratore speciali.ad hoc.ff.de condic.inde.si procurator.¶ Quid dicendum?caue,& pro vero tene, ꝙ ciuitas ipsa,hoc est populus totus,seu commune,aut consiliū ipsius ciuitatis,vel alius à ciuitate , seu cōmunitate habens speciale mādatum ipsam ciuitatem, seu communitatem ex mutuo & procuratoris cōstitutione & alio quolibet cōtractu licito ipsam ciuitatem obligare pōt,siue sit vtilitas ciuitatis,seu cōmunitatis,siue non.vt hîc.&.ff.quod met. causa. l.metū.§.animaduertēdū.&.ff.quod vi,aut clā.l. prohibere. §.planè.&.l.planè.&.l.quod vbi.argu. ff.de publica.l.Cæsar. C.de dona.inter virum & vxo.l.pen. adeò , ꝙ pacta habita cùm ciuitate habent vim statutorum contra oēs ciues. arg. iurium prædictorū.Et.l.ciuitas.allegata.non loquiť de hoc. Sed loquiť de mutuo recepto per administratorem à ciuitate datū.Sic.ff.de exerci.l.pe.§.non autē.C. de sacro.eccle.auť.

hoc ius porrectum.& quādo ex sac.tu.l.si in rē.& quod notatur.ff.de neg.gest.l.si pupilli.§.j.in fine magnæ glos. Quod prosequere latius,vt not. Barto.in.l.ciuitas.allegata.¶ Occasione cuius quærit Raymū.qualiter accusari vel puniri pōt ciuitas ex delicto.Et hoc latissimè hîc prosequiť.Quod prosequar ego de sen.excō.c.grauē.vbi Innocen.hoc pertractat.

11 ¶ † Tertiò ad quintū notabile rediens , opponitur contra illud,& contra decretalē:quia illud quod facit prælatus,potestas,vel alius maior in publico officio cōstitutus,licet occultè excōicatus.rōne publici officij,quod gerit,valet quandiu toleratur. viij.q.iiij.nomine.vj.q.vij.si tanrū.C.de testamētis.l.j.ergo.& procuratoris cōstitutio.& rescripti impetratio per se,vel alium facta.fortius ergo nec nocebit admistio eius.¶ Solu.Inno.metu hui⁹ oppositiōis intelligit hūc tex.de sententia excōicationis lata ab homine. Et hîc subintro glossam primā eius.Nam si essent innodati per sententiā canonis,siue hoc esset occultum,siue notorium,teneret cōstitutio procuratoris facta ab eis.Nec posset procurator tali exceptiōe repelli,quādiu toleraretur in officio,cui⁹ auth. id faceret per iura in contrariū allegata.Sed quādo per sententiam hominis tales damnati sunt,siue sit occultum,siue manifestum,non possunt constituere procuratorem.Verū si non pro vniuersitate,sed pro se quis procuratorem cōstituat tantum,bene repellitur exceptione,etiam si tantùm à canone excommunicatus est,& etiam si occultum est.Et est ratio diuersitatis inter hos duos casus:quia primò casu tolerantur ea,quæ facit autho.publica, ratione publicę vtilitatis & publici officij,quod exercet.Sed in casu secundo , vbi publicum officiū non exercet,non expedit exceptionē nō admitti.Fatetur tamē,ꝙ & in secundo casu,si non excipiať, tenet quod facit.vt.j.de excep.pia.¶ Sed dicit Hosti.ꝙ istæ subtilitates sibi non placent:quia non potest negari secūdū eum,quin ista verba excōicationis sententia innodati conueniant,etiam sententię canonis.de sen.excom.non dubiū. &.c.quod de his. quare dicit , ꝙ sicut loquiť indistinctè , sic intelligenda est de vtroq;. Intelligit tamen eam de publico excōicato:vt.j.dicam.¶ Sed salua pace Hosti.nō loqtur hęc decret.generaliter, sed specialiter solū , & duntaxat de maioribus & iuratis.Ideò probabiliter multū intellexit Inno. eam de constitutis in publicis officijs:cum maiores & iurati cōmuniter soleant esse tales.argu.ff.de legi.nam ad ea. iuxta ea,quæ scripsi.s.ante fi.ij.notabilis.¶ Subdit secūdò Inno.aliam solut.dicens,ꝙ alij soluerūt aliter, & fortè melius hoc modo:quia refert multùm,an tales personę in publicis officijs constitutæ huiusmodi ꝓcuratorē cōstituāt pro officijs suis:quia tunc hoc facere intelligerentur,non personaliter,sed iure & ratione suorū officiorū.& sic loqui possunt iura in cōtrariū allegata.an verò vna cum alijs simul cū eis cōitatem,seu vniuersitatē facientibus in huiusmodi procuratoris cōstitutione pro cōitate,seu vniuersitate faciēda interueniant & votū seu consensum suffragia præstent. Nam tunc voces consensus,& suffragia huiusmodi personalia iura sunt,& non publica.vt.s.de elec.in genesi.Et ideò nō mirum,si personæ cōsentientes,vel faciētes ꝓcuratorē, etiam si noīe vniuersitatis faciant,excōicatę sunt , si pōt elidi per exceptionem hæc procuratio.¶ Tertiò subdit Inno. aliam tertiam solu.dicēs,ꝙ inter cōditiones & qualitates eorum quæ gerūtur circa hoc est distinctio faciēda: qa quidā sunt actus quos in publicis officijs cōstituti gerunt ratione officiorū suorū.Alij verò,vt in cōtractib⁹ & alijs negotijs aliorum,seu quæ alios tangūt.vt sententiæ,instrumēta,testimonia,& quarūlibet iurisditionū voluntariarū & contentiosarum exercitia.Et isti actus ꝓpter publicū officiū & publicam ignorantiam,quādoq; bene valent,& effectū habent, qui alter nō valerent:puta rōne excōicationis vel aliàs,vt.ff. de offi.præto.l.Barba.&.C.de testa.l.j.Alij verò sunt actus, quos tales faciunt tantùm cum alijs cōiter,& non authoritatem præstando, licet publicum officium habeant , sicut sunt procuratores,electiones,statuta,seu cōstitutiōes & cōsilia:

silia: quę potius respiciūt honorem facientium, quàm vtilitatem aliorū. Et tales bene possunt elidi per exceptionē excommunicationis facientium, & agi etiam tunc potest ad cassationem ex officio iudicis. ¶ Quid dicendum? Nouella nil decidit, nec addit aliquid in effectu: sed Ioan. de Lig. circa hoc dicit sic. s. quòd hæc decretalis strictè intelligiť in ꝓcuratore cōstituto ad impetrandū rescriptum. plus dicit, ꝙ non tenet constitutio. Item non distinguit inter occultum & publicum. nec inter sententiam hominis & canonis. mouetur ex c. ipso iure: quia per se non admittitur, vt in .j. notabi. Sed miror, quòd intellectum huius decretalis fundat in c. ipso iure. quia licet sit eiusdem authoris, illud tamē non emanarat adhuc: quia si emanasset, non ibi, sed hîc collocatum esset. plus dicit Lig. generaliter, quòd vbi repelliť, ipso iure, vel ope exceptionis repelliť. & simili modo ab eo constitutus & vbi admittitur iste, & ille. & vbi valent, vel non valent gesta per istum, sic de illo. ¶ Sed secundum veritatē istud nō est soluere ad oppositionē: quia oppositio nō tendit ad hoc, an ad id admittatur vel ab eo repellatur procurator excōmunicati: ad quod admitteretur, vel à quo repelleretur excommunicatus. de quo fortè .j̄. videbitur. Sed ad hoc perquirit, qualiter facta per excommunicatum prætextu excommunicationis ipso iure, vel per exceptionē repellatur. ¶ Circa quod dicebat dominus Martinus de salua Pampi. Episcopus sic distinguendum esse: quia aut loquimur de publico excommunicato, aut de excommunicato occulto. Si de publico, & tunc indistinctè repelluntur gesta per eum, non distinguēs inter excōmunicationem iuris vel hominis: quia nec distinguūt iura. j̄. de re iudic. ad probandū. & de excess. prælato. tanta. cum si. Si de occulto, tunc cōbinētur & cōiungantur tres solutiones Inno. & de illis fiat vna distinctio, secundum eum. Io. verò Cal. solùm remittit ad notata sua in distinctione sua, quam ponit in c. ad probādā. & in quæstiōe, quam de hoc disputauit: quæ incipit: excommunicatus qui cōmuni. ¶ Aduerte, hîc dubitatur primò de gestis per excommunicatum: secundò de gestis per non excommunicatū procuratorem excommunicati. Tertiò de gestis per excommunicatum procuratorem non excōmunicati. Et circa primū oriuntur sex difficultates principales: quæ sequōtur. ¶ Prima est qualiter gesta excōmunicati per exceptionem excommunicatiōis repelluntur. ¶ Secunda est qualiter gesta excommunicati per vitium excommunicationis inficiuntur ipso iure. ¶ Tertia de differentia inter publicum & occultum: seu qualiter cōmunis opinio, habens occultum excommunicatū pro non excommunicato, facit valere gesta per excōmunicatū quæ de iure aliâs non valerent. ¶ Quarta difficultas est de his, quæ gerit excōmunicatus non per se solus, sed admixtus cū alijs. ¶ Quinta difficultas: an fit in præmissis inter sententiam excōmunicationis iuris, vel hominis, differentia facienda. ¶ Sexta difficultas est de gestis nō per excōicatos, quibus excommunicati præstant authoritatem. ¶ Circa gesta verò per non excōmunicatum procuratorem excommunicati oriuntur quatuor difficultates, quæ sequunť. ¶ Prima est de procuratoribus simplicibus tempore excōmunicationis ipsius constituentis cōstitutis, & de gestis eadē excōmunicatione durante. ¶ Secūda circa idē de gestis per tales post absolutionem constituentis. ¶ Tertia de constitutis ante tempus excōmunicationis, & de gestis per eos tempore excōmunicationis, vel post absolutionē constituēťs. ¶ Quarta difficultas quid de œconomis, syndicis, actorib⁹, vicarijs, officialibus, & alijs officiarijs huiusmodi perpetuis, vel temporalibus. ¶ Circa gesta verò per excōmunicatum procuratorem non excōmunicati, est difficultas alia dependens ex prima, qualiter valeāt &c. Et vt materia cōpleatur, vltima difficultas esse potest, qualiter acta per non excōmunicatū in personam excōmunicati valere possunt: & sic in toto possunt simul. xij. cum principales differētes annotari, quas pro maiori enucleatione per particulares quęstiones inferius pertractabo. Sed imprimis, hîc coniunge & præmitte ac perlege omnia, quæ scripsi. j̄. de dolo, veritatis. in secūda quęstione principali. & in dictis Henrici & Collect.

12 ¶ Primò igiť ad primam difficultatem accedens quæro qualiter gesta excommunicati. per exceptionem excōmunicationis repellūtur. & finaliter circa hoc do pro regula, ꝙ regulariter est ita ꝙ gesta excōmunicati excōmunicationis exceptione repelluntur. Dicitur enim excōicatus, quasi extra cōmunionem positus: quia & ipse cum alijs, & alij cum eo communicare prohibentur: vt. j̄. de clerico excōmunicato ministrāte. c. illud. & de sententia excōmunicationis. C. à nobis. j̄. ti. j. c. sacris. xj. q. iij. cum excōicato. cum infinitis. Et sic cōiter & pręsertim per gloss. & Inno. intelligitur iste tex. vt. j̄. dicā. Fallit in casibus defensionū & appellationū quoad iudicialia: vt d. c. ipso iure. cum concord. ibi signatis. & quo ad extraiudicialia in casibus notatis. j̄. de sen. excō. inter alia. & c. si verè. versi. de hoc latius dicam. & de hæreti. c. præsidentes. lib. vj.

13 ¶ † Secundò ad secūdam difficultatem accedēs, principaliter quæro, qualiter gesta per excōmunicatū per vitium excōicationis inficiuntur ipso iure. Et specialiter primò quæro de procurationis cōstitutione de qua loquitur textus noster, vt habeas super hoc hîc nota. Super quo Inno. cui gloss. satis concordare videtur, hîc clarè sentire videtur, ꝙ licet à talibus excommunicatus possit per exceptionem repelli, tamen si non repellantur, valent in iudicio, & extra regulariter ea, quæ facit. & maximè procuratoris cōstitutio de qua hîc loquimur. Et hanc ꝙōnem prosequitur Innoc. clariùs in d. c. si verò. de sent. excō. & j̄. de dolo. c. veritatis. Hîc autem in proposito specialiter dicere videť, ꝙ voluit hîc procuratoris cōstitutio ipso iure, etiā in tribus casibus, in quib⁹ tex. hic dicit talē procuratorem posse excludi. Dicit enim sic satis videtur, ꝙ nisi excipiatur contra procuratorē excōicatorum, q̄diu tolerantur eorum procuratores, quæ facta sunt ab eis, tenent, adeò, ꝙ si eorū ꝓcurator egerit in iudicio, tenet, quod facit. quia & hoc casu adest. Et alia ratio. s. cōmunis ignorantia. & publicū officiū, & etiam quia quæ fiunt à talibus excōmunicatis, non cassantur propter eorū pœnitētiam, licet voces eorum non præstent suffragium: subdit tamen ꝙ posset hîc adhiberi, illa distinctio. quam ipse de hoc posuit de elect. illa. & ibi dim. probat aūt Inno. prædictā q̄ōnem per istū tex. qui dicit procuratorē huiusmodi per exceptionē excōicationis excludi. Ex quo satis datur intelligi, ꝙ tenet ꝓcuratio ipso iure. ¶ Secūdo hoc ꝓbat Inno. quia re⁹ etiā dum est excōicatus pōt cōstituere procuratorē. j̄. de iudi. intelleximꝰ. & etiā actor in casu appellatiōis. j̄. de excep. significarūt. Melius est enim, ꝙ excōicatus agat per procuratorē, quā ꝙ ꝑ se ageret: vt se nō ingerat cōioni: vt. c. illud. all. & hîc. Et ideò subdit, ꝙ si procurator excōicati minus bene agat in casibus, in quibus agere pōt, sibi tenetur actione mādati, scd̄m eū. ¶ Cui⁹ occasiōe forsan quęres rōnem, ex quo tenet cōstitutio ꝓcuratoris, quare admin⁹ post absolutionē nō teneť ꝓcurator exequi mādatū. ¶ Sed dic, ꝙ hæc est rō: qa excōicat⁹ licet dn̄s sit, tn̄ nō habet exercitiū litis. Et ideò illud mādare nō pōt. ar. j. q. vij. Daibertū. Sed qd habet mandat. s. ꝙ teneat, qd cū eo factū fuerit, si exceptū nō fuerit. Sicut similiter non teneret, si cum dn̄o excōicato actum esset & etiam propter cōem ignorātiā & publicā cōtrahētiū vtilitatē scd̄m eū. ¶ Prædicta tn̄ locū habent secūdō eū, si non est per sniam excōicatus. Nā si per sniam esset excōicat⁹ non valerent, quæ faceret in iudicio vel in spiritualibus etiam si non experiretur. j̄. de re iudi. ad probandū sed alios contra ∂us excōicatus etiam per sniam agere posset: vt nota. j̄. de dolo. veritatis. in fi. scd̄m eum. Sed qd̄ dicit de iudicio referas ad personā ipsius iudicis: quia ita loquitur. c. ad probandum. nō ad personam partis: quia sic obstarent lecta & not. j̄. de excep. pia. lib. vj. ¶ Quid dicendum? ecce, hîc solùm distinguo principaliter duos casus. Nam quidam sunt actus, quos gerūt in officijs publicis cōstituti iure & rōne officiorū prędictorū. In primò casu, dico gesta ꝑ excōicatū ꝑ vitiū

excommunicatiõis.regulariter infici ipso iure. Et in casu se-
cundo totum contrarium si illos ipso iure tenere. Primum
probatur in.c.ad probandum.vbi loquitur & not.quòd ge-
sta in iudicio per iudicem excommunicatum ratione suæ
iurisditionis ratione cuius censetur indubitanter in publi-
co officio constitutus ipso iure non valent.& hîc notat In-
no.patet etiam in spiritualibus actibus,qui geruntur ratio
ne officiorum publicorum,& tamen si fiant ab excommu-
nicatis ipso iure non valent:vt not.Inno.hîc,& in.c.verita-
tis.alleg.&.c.š.de elect.nihil vbi de hoc dixi.& de testa. Ray-
naldus in glo.pactum eum.Et est ratio huius , quia excom-
municatus est eo ipso ab omni publico officio suspensus:&
gesta per suspensum durante suspensione ipso iure,non va-
lent,prout legitur & notatur.in.d.c.veritatis.Verum est ta-
men,quòd dictus dominus Martinus de salua in.d.c. verita
tis.quoad id,quod dixi de spiritualibus , excipit tres casus.
Primus est in actibus,in quibus imprimitur character, si-
cut Baptismus & ordo sacer.quia collati ab excommunica
to,vel suspenso ipso iure tenent: vt legitur & nota. de ordi.
ab Episcopo,qui renun.Episcopa.c.ij. ¶ Secundus casus est
in actibus spiritualibus irrectractabilib⁹,sicut sunt votum
professio & matrimonium,& est ratio huius: quia prohibi
tio communis est in odium excommunicati ideò in eius
fauorem retorqueri non debet argu.ff.de neg.gest.l. fine hæ
reditate.& de interdict.& releg.l.iij.in fi. Sicut nec econtra:
vt.C.de legi.l.quod fauore. & eo. titu.ff.l. nullo modo. Et si
prædicta propter excommunicationem min⁹ tenerẽt. iam
cederet hoc in fauorem excommunicati. Igitur. ¶ Tertius
est in occulto excommunicato.de quo.ĵ.dicam. Item fallit
in casu.c.præsidentes.ĵ.de hæreti.libr.vj. ¶ Sed in alio casu
principali dico,quòd alij actus,qui non geruntur ratione
publici officij gesti p excommunicatũ.licet ope exceptio-
nis elidi,seu excludi,vel impediri possint:vt dixi .š. in pro-
xima quæstione,& hîc probatur.tamen regulariter tenent,
& nulli non sunt ipso iure.patet de iudicialibus per notata
in.c.pia.Et de contractibus per nota.Inno.hic.& in.c. veri-
tatis.&.c.si verè.& Henrici.in.c.veritatis.in.ij.dist.Et de te-
stamento per nota Nouellæ de sen.excom.decernimus.vbi
plenè lib.vj.quod membrum latius prosequitur in.c. allega
tis. ¶ Fallit in casib⁹,vt in impetratiõe rescripti:vt.d.c. ipso
iure.& in voto in electione præstito:quod licet ex iure per
sonali procedat:vt not.Inno.hic,& in.d.c.illa tamen nõ pręe
stat suffragium &c.vt.š.de consue.cum dilectus.de elect.cũ
inter.Etiam nisi in casu qui habetur de elect.c. ne Romani.
§.cœterum.in cle.An verò fallat in procuratoris cõstitutio
ne.non reperio,nisi quòd de constitutione ad rescripti im-
petrationem hîc dubitatur,vt dixi.š. de quo posteà dicam.
Item fallit secundum aliquos in spiritualibus. Sed contrariũ
vidistis.š.secundũ Martinum de salua in voto,professione,
& matrimonio:fateor tamen,quòd quidam hanc fallentiã
ponunt in receptione prouisionis:vel acceptatione benefi-
14 cij ecclesiastici.de quo.ĵ.dicam. ¶ † Tertiò ad tertiam diffi
cultatem accedens principaliter.quæro,vtrum procedat il
la differentia,quam quidam ponunt inter excommunica-
tum publicum.& occultum:dicentes gesta per occultum ex
communicatum valeret quæ proximè dicta sunt intelligi
debere de publico. Et hoc est quęrere in effectu,qualiter cõ
munis opinio habens excommunicatum occultum pro nõ
excommunicato facit valere gesta per ipsum excommuni-
catum occultum,quæ aliâs non valerent:puta si nõ esset oc
cultus excommunicatus,sed manifestus.Hosti.tenet hîc, ꝙ
valet constitutio procuratoris & impetratio occulti excõ-
municati.Collectari⁹ remittit ad collecta sua in.c. possessio
nem. & .c. prudentiam.Nouella verò tenet contrarium de
impetratiõe rescripti,per.c.possessionem.&.c. ipso iure. Et
sic tenebat hic olim Ber.in glo.quam posteà cancellauit. Et
sic tenuit Cardi.in.c.ipso iure,nõ obstat,quòd ponatur do
minus non excommunicatus , qui non peccauit in hoc , qa
rescriptum sui procuratoris excommunicati nõ tenet:quia
si sciebat , sibi imputet. Si ignorabat,agat contra eum. Vin.
Hostien.pro opinione sua inducit verbum hoc,sciens de re
iudi.ad probandũ.de excep.exceptionem.& l. Barbarius. C.
de testa.l.j.qui filij sunt legi.ex tenore.de clerico. exco.mi.si
celebrat.de sen.excõ.sacro.&.c.significauit.ff.ad Maced.si qs
patrem. nec obstat secundum eum de rescrip. super literis.
ad fi.quia & si Papa sciret excommunicatum impetratum,
sed occultum,non repelleret ipsum.argu. de senten. excom.
cum non ab homine.ij. quæstio.vij. pleriq; .vj. qõ.ij.c.ij. &
iij.Et dicit hoc expræssum de excep.pia.lib.vj.& super hoc
iunge primam glossam Berñ. ¶ Dominus Raymondus de
de fargijs est in alia opinione quòd non valeat tale rescriptũ
impetratum per excommunicatum procuratorem non ex-
communicati. Et probat per.c.ipso iure. quia loquitur indi
stinctè.argu.iij.qõ.iiij.nullus.de hæreti. fraternitatis. & eo.
titu.c.ij.§.penul.lib.vj.de cleri.excõ.mi.c.illud.ff. de eo , per
quem fac.est.l.vlti.Et quia dolus& factum procuratoris cir
ca commissum negotium nocet: vt.ĵ. vt lite non conte.c.j.
Nec obstat.c.si compromissarius.de electio.libr.vj. quia illi
compromissarij non erant soluendo.ff. de dolo.l. eleganter.
§.si dolo.cum alijs ibi no.& de in integ.resti.in.iij.glo. ex li-
teris.in.iij.glo. Item prædictã opinionem Cardi.Nouellę&
Raymõ.tenet Calde.si dominus constituens sciuit procura
torem esse talem:secus si ignorauit.quædã.ĵ.prosequar.ĵ.in
xiiij.quæstione:versu,quartò quæro.Et hîc directè percu-
tiũt notata Io. Cal.in quæstione & distinctione prædictis.
Et hîc etiam solùm distinguo duos principales casus.& po-
no duas quæstiones principales. Quarum prima est , quòd
gesta per excommunicatũ occultum in publico officio cõ
stitutũ ratione publici officij à communi opinione & vti
litate iuuantur.& propter communem opinionem & pu-
blicam vtilitatem valent talia , quæ de iure aliâs non vale-
rent excommunicatione obstante. ¶ Secundus casus & se-
cunda quæstio est,quòd gesta per excommunicatũ occul-
tum constitutum,vel nõ constitutũ in officio publico nõ
tamen ratione publici officij à communi opinione,vel pu-
blica vtilitate regulariter non iuuantur. & si aliás facta per
publicum excommunicatio de iure non valent,æquè irrita
erunt,si fiant per occultum ¶ Respondeo ad primam quæ-
stionem.& dico,quòd dicta quæstio prima probatur in .d.
c.ad probandũ.à contrario.& in.c.nonne.&.c.si tantum. &
l. Barbari⁹.&.l.j.C. de testa.aliâs.&.l.ij.C.de sent. Notaẽ per
Inno.Hosti.Nouellam Cal.Lig.& Henricum & per Cal. in
quęstione & distinctione prędictis. ¶ Fallit tamen ista quę
stio in casib⁹. ¶ Primò enim fallit in casu,in quo opinio cõ
munis non est probabilis:vt probat dicta decre.ad proban
dũ.vbi & in quęstione prędicta hîc not.Cal.sa.xvj.dist. qd
dicitis.de postu. pręlato.c.j.& ibi concordantię.viij.qõ.j.c.j.
Secundò fallit,cum ille in cuius personam & vtilitatem a-
ctus huiusmodi per talẽ excommunicatum occultum,licet
ratione publici officij exerceretur,scit huiusmodi excom-
municationem alijs occultam:quia enim in eo cessat ratio
communis erroris aliorũ ignorãtia:licet probabilis ipsum
scientem releuare non debet.argu.ff.de iur.pat.l. adigere.§.
quãuis.Et probatur hîc,quia vt dixi.š.in.ij.not. tex. iste lo-
quitur generaliter. Nec se restringit ad excõmunicatos ma-
nifestos.& tamen ponderat solam scientiam huiusmodi.ta-
cit, qa q in legem peccat,legis beneficio se iuuare non põt:
vt.ff.de minoribus.l.auxilium.§.in delictis.Modò iste com
municando contra legis prohibitionem scienter peccat in
legem.igitur in eo,in quo delinquit, iuuari non debet , sed
puniri.argu.j.qõ.j.si qui Episcopi.de cleri.excõ.minist.c.po
stulasti.cum concor. Et hoc credo verius,quã id, quod scri-
psit in qõ prędicta.Calde.dicẽs actũ talem mero iure nõ va
lere:sed cassari debere.credo enim potius, quòd nec ipso iu
14 re valeat talis act⁹ per prędicta. ¶ † Et ex hoc saluo omniũ
iudicio meliori,putarem,quòd facta per Bartolomeum tẽ
pore,quo verus Papa communiter credebatur , in personis
illorum,qui sciebant ipsum non esse verum Papam,ipso iu

re nulla

re nulla fuisse, etiam si erant talia, quæ cõmuni errore aliâs iuuari potuissent. Et ita dixi iam pridem de transla. Episcopi. Moderni Albiensis tunc Masiliẽsis de ecclesia Masiliẽsis ad ecclesiam valentinam, per dictum Bartholomæũ tũc facta: quia dictus Episcopus Albiensis tunc masiliensis sciebat, vel scire debebat Bartholomæum non fuisse canonicè institutum. Nam & ad custodiam conclauis tempore intrusionis ipsius Bar. fuerat ordinatus. & totum tumultum. ac rumorem & clamorem popularẽ occulatè inspexit. Et ideò cautè ad gratiam domini nostri rediens obtinuit dispẽsationem & nouam translationem primò ad valẽtinam, & secũdò ad Albienses ecclesias antedictas. ¶ Tertiò fallit in casibus omnibus, in quibus vtilitas, vel honor actus gesti cederet principaliter in fauorem ipsius excõicati. sicut præstare suffragium, vel vocem in electione, aut procuratoris constitutione ad communitatem, vniuersitatem, vel collegiũ pœnitente. licet eum istud faciat excõicatus occultus ratione, publici officij: quod exercet: hoc est ratione dignitatis, cui præest. vsus tamen & actus huiusmodi personarum solùm cedit in honorem, seu vtilitatem ipsius facientis: vt hîc vbi de hoc reputo casum expressum cap. intelligendo textũ etiã de excommunicato occulto: vt sępius dixi. Et hoc est, quod voluit hîc Inno. in eo, quod scripsi post eum. s. in solutione tertiæ oppositionis. ver. subdit ij. Inno. Et hoc ratione ostendo. Nam sentẽtia excõmunicationis in non excõmunicato, ad cuius vtilitatem actus cederet, actum ipsum valere impedit ipso iure: vt. s. dixi in proximo casu igitur fortius in persona ipsius excommunicati impedire debet. Nam propter vnum quodq; tale, & illud magis: vt. ff. de colla. bo. l. dotem dedit. vel incipit: dedit dotem. &. C. de sacrosan. eccle. auth. multò magis facit quod scripsit Calderi. in decisione quæstionis præcedentis: dicens, q ciuiles actus, quos facit excõmunicatus ad suum commodum, vel vtilitatem, sicut sunt eligere & impetrare non tenent: ne de sua malicia lucrentur de iudi. intelleximus. Et hoc verũ in priuato pro se impetrãte. Secus fortè in casu hui⁹ decre. cõmunitati nihil valeat im
26 putari, secundum Ray. de fargijs. ✝ Et ex his infero vnã cõclusionem contra præfatum Calde. videlicet, q collatio, vel præsentatio beneficij ecclesiastici facta per excommunicatum occultum ratione dignitatis, cui pręest, nullę sunt ipso iure. nec cõmuni opinione iuuantur. cuius contrarium ipse Calde. posuerat decisiuè in. q. prædicta. Et patet ex dictis, quia licet ius conferendi sit ipsius dignitatis, vsus tamen, & fructus solùm cedunt ad cõmodum, & vtilitatem, seu ad honorem, vel fauorem ipsius prælati conferentis, vel præsentantis. Et ideò à generali vicariatu excipitur. de offi. vicarij. c. si. lib. vj. Sicut de elec. dixi. s. post Inno. Et fatetur etiã Calde. & ideò miror de eo, cum re verà sit eadẽ ratio vtrobiq;. Nec valet quod dixit, q eligere competit ratione canonicatus, vel spiritualis fraternitatis: vt no. Inno. in. d. c. veritatis. & de elect. cum Vintonieñ. in glo. vlti. Quodq; nullus canonicus dicitur habere publicum officium: sed solùm capitulum: vt no. ipse Innoc. de consue. cum dilectus. facit de offic. ordi. irrefragabili. § excessus. cum ibi no. per Innoc. Et quod hîc no. Inno. in glo. fi. Dico enim, q nedum ipsum conferre vel præsentare: sed etiam ipsum eligere, seu in electione vocem, aut suffragium pręstare, potest competere dignitati ratiõe ipsius dignitatis. vt. s. de ele. c. scriptum. Nec obstat, qd dicit, q eligere ab ipso eligente fundamentum & ordinem capit, sicut & impetrare, quia fateor, licet oporteat etiã dicere, q hoc fit ex iure & nomine dignitatis: quia vt priuat⁹ hoc non posset. Sed ideò dicuntur tales actus recipere originem à persona: quia tales actus non cadunt in corpore ficto, quod consensu caret: sed solùm cadunt in corpore verò videlicet in suppositis personarum, quæ huiusmodi fictis corporibus, hoc est ipsis dignitatib⁹ præsunt, prout pulchrè no. Inno. de senten. excom. c. Romana. post medium magnæ glo. versi. ex isto loco. ¶ Sed si aduertis, idem in præsentatione & collatione omnino reperies: quia causas ab ipsa dignitate nomine, cuius fiunt, & originem ac fundamentũ à persona faciente, recipiunt. vlterius hoc probo aliter. Nam ista ęquiparo quoad actus nullitatem, de qua agitur: agentem pati defectum potestatis, vel exercitij: quia vterq; defectus æquè impedit & annullat. de primo. j. de iure patroñ. quod autem. de. ij. j. de sentẽ. excom. per tuas. Et quod scripsi. s. de offi. deleg. prudentiam. § j. Modo ad propositum: cum de facto in aliquo publico officio constitutus, qui in illo officio ius non habet ex defectu canonici, seu legitimi ingressus in illo toleratur & agit, vt talis, & habetur opinione pro tali. De gestis per eum, qualiter valeant ipso iure: reperio talem distinctionem ex textibus vtriusq; facultatis posse recolligi. Nam quidam sunt actus, quorum expeditio cedit principaliter in commune bonum illi dignitati, vel officio subditorum: vt de causis inter partes cognoscere & indicare. Et tales actus propter commune bonum à cõmuni errore iuuantur, & valent. Et sic rectè loquuntur l. Barbarius. &. c. ad probandũ allegata. Et idem dicendũ de actibus cedentibus in commune bonum, etiam non subditorum, secundum naturam officij: sicut testari in teste. Et sic rectè procedit. l. j. C. de testa. Vel instrumenta conficere in notario. Et sic rectè procedunt not. de verbo. signi. veniens. antè fin. magnæ glo. ¶ Alij verò sunt actus, quorum expeditio non cedit principaliter in commune bonum, sed solùm principaliter in bonum ipsius dignitatis, vel officij, aut personæ, dignitati, vel officio præsidentis. Et de istis non reperio textum iuris canonici, vel ciuilis, qui dicat eos communi opinione iuuari. Ideò stabo regulæ, quæ dicit veritatem opinioni præferri. viij. di. veritate. de biga. nuper. de re iudi. cum Berthold⁹. C. plus valere, quod agitur. in rubro & nigro. Et tales actus sunt conferre beneficia, præsentare, vel eligere ad ea, concedere antiqua feuda ecclesiæ. j. de feu. c. ij. Et cætera huiusmodi. Nec obstat huic. c. si tantùm. & c. nonne. allegata cum similibus iuribus indistinctè loquentibus. de iure patro. cõsultationibus. de cau. pos. cum ecclesia. de electi. querelam. dico enim, q dicta iura nõ dicunt talia à communi opinione, seu errore iuuari. Sed bene dicunt tales præsidentes non esse ante sententiam deponendos, nec spoliandos, seu impediendos quominus vocentur & faciant, sicut tales. Et fateor q etiam dicunt, q gesta per tales ratione pacificę possessionis ipsorum præsidentium, vel etiam ipsarum dignitatum, vigorem recipiunt: quæ tamen aliâs non valerent: habita tamen ista distinctione, an bonafide, vel mala fide possideãt: quia cum tales actus sint vsus & fructus iurium ad quæ pertinent: & possessor malæfidei de iure nõ faciat fructus suos. C. de rei ven. l. certũ. Quos tamen possessor bonæfidei suos facit: vt. ff. de acqui. re. do. l. bonęfidei. Et de vsuris. l. qui scit. § præterea. &c. querelam. c. cum ecclesia. & c. consultationibus. allegatis. ideò oportet dicere, q si bona fide possideant, iuuat possessio. si mala fide, nequaquàm. ¶ Et ex hoc apparet differentia inter primos actus & secundos: quia vbi publicus error iuuat, non nocet mala fides ipsius facientis. Quod probat. l. Barbarius. quia ille Barbarius erat fugitiuus, vt ibi dicitur, continuò sui ipsius furtum faciens. C. de ser. fugiti. l. j. Qui per consequens factum suum non poterat ignorare. s. de rescrip. ab excommunicato. Nec obstat quod dicit Calde. confirmationem electionis factam per superiorem occultè excommunicatum communi opinione iuuari. allegans ad hoc pro casu dictum. c. ad probandi. hoc modo: quia secundis iudicibus commissum fuit secundum quod primis, quorum alter erat excommunicatus. & casus habetur in antiqua: secundis committitur confirmatio electionis. ergo & primis. & tamen factum illorum valet, non obst. excommunicatione, si occulta erat: vt ibi patet, à contrario. dico enim, quòd ibi commissa fuit causa confirmationis electionis iudicialiter expedienda. & ibi agitur solũ de cassatione sententię, vel processus. Talia autem videlicet inter partes iudicialiter procedere, & iudicare, sunt actus concernentes commune aliorum: id est ipsarum partium

bonum. Ideò non mirum, si communi opinione iuuantur. Non sic autem de collatione, quę non concernit, nisi particulare bonum conferentis & prouisi. & quæ ideò non pōt à communi errore iuuari, sed solùm à possessione bonæ fidei ipsius facientis. Vnde hodie fateor confirmationem electionis debere inter primos actus semper annumerari. Et idem puto de institutione præsentati, seu confirmatione præsentationis: quia ista non videntur principaliter cedere in bonum excommunicati ista facientis: cum hæc habeat facere de necessitate. Et ideò in generalitate vicariatus cōpræhenduntur: sed cedere videntur principaliter in commune bonum ipsorum confirmandorum, vel instituendorum, qui in vim institiæ ista petunt: & aliorum, quorum generaliter, vel specialiter interest se opponere: vt patet ex his, quæ leguntur, & notantur. de institu. c. ij. lib. vj. & de electio. c. vlti. eo. lib. Item fallit dicta conclusio in ipsa sententia excommunicationis, quę à communi errore iuuari non potest in excommunicato occulto vt. s. quę stio. j. ab excommunicatis. j. q. j. c. si qui. de ordi. ab Episco. qui renunc a Episcopa. c. ij. & ibi. ar. lxxiiij. qō. j. in summa. hoc no. Licet contrarium videatur sentire Innocen. in. c. si verò. allegato. Et idem puto quoad executionem ordinum ab excommunicato occulto collatorum: quia illam non habent ordinati, etiā ab occulto: sed egent dispensatione. j. qō. j. si qui à simoniacis. de ordi. ab Episcopo, qui renun. c. ij. Licet aliter notate Inno. videatur. j̃. de scisma. c. j. & ita etiam scripsit Calderi. in qō. prædicta. ¶ Sed huius occasione quæro, pone prælatus verus & canonicus prælaturæ, & iuris conferendi possessor excommunicatus occultus, & suam excommunicationem ignorans, confert beneficium non excommunicato eandem excommunicationem etiam ignoranti: quæritur, vtrum collatio teneat. Et fortè sic: qa iste est de actibus, qui à possessione bonæ fidei recipiunt efficaciam suam: vt dixi. Et sic videtur de hoc textus in iuribus pro effectu dictæ possessionis allegatis. c. nonne. & c. si tantum. cum similibus. Super quo vide, quod dicam. j̃. in proxima quæstione & in. iiij. qō. post tertiam quæstionem: veriu, sed nunquid tales actus in excommunicato occulto. Et tene, quod ibi dicam. ¶ Expedito igitur casu primo, seu conclusione prima redeamus ad secundam, in qua dixi, quòd gesta per excommunicatum occultum constitutum, vel non constitutum, in officio publico non tamen ratione publici officij à communi opinione, vel publica vtilitate regulariter non iuuari: & si aliàs facta per publicum excommunicatum de iure non valent, æquè irrita erunt, si fiant per occultum. Et de hoc est textus in isto cap. quia constitutio procuratoris de natura sua non est de officio publico. Nec etiam impetratio rescripti. Et probat optimè, quod scripsi post Innocē. de rescrip. superlitoris. in qō. ij. de falso rescripto per delegatum pronunciato vero, &c. Et patet hoc, quia si regula est in contrarium videlicet, quòd talia de iure valere non debent, excommunicatione obstante. Et iura de communi errore loquentia ad gesta ratione publici officij solùm se adaptant: vt in his patet, necessario standū est regulæ: cum casus à regula exorbitantes strictam interpretationem recipiant: vt. j̃. de regu. iur. quæ iure. Et facit, quia tales actus de natura sua non tendunt, nisi ad commodū & vtilitatem excommunicati. & ideò valere non debent, per ea quæ in præcedentibus dixi. ¶ Ex quibus infertur, quòd verior est opinio Cardinalis, & Ioan. An. notata in. d. c. ipso iure. quæ habet, quòd impetratio rescripti facta ab excommunicato occulto, nulla est ipso iure. Et sunt hæc vera secundum Ioan. Calde. iij. qō. prædicta siue se excommunicatum sciat, siue ignoret. Ad quod inducit notata de cleri. excom. ministrā. c. apostolicę. vbi etiam dicit Hostien. quòd eligere, vel eligi non cadit in excommunicatum. quantumcunq; sit occultus. Et hoc intelligit, dummodo conuinci possit. & per hoc saluat notata Innocen. de electio. c. illa. dicentis, quòd excōmunicati occulti ad electionem sunt vocandi. Intelligit enim hoc Calder. de illis, qui nullo modo possunt conuicti, in quibus omnino probatio deficit, prout dicit ibi patere ex verbis Inno. Pone ergo patronus laicus iure patrimonij ius præsentandi possidens pacificè & bona fide, excommunicatus occultus, & suam excommunicationem ignorās clericum habilem suam excommunicationem ignorantem ad beneficium præsentauit: Nunquid præsentatio tali ratione excommunicationis est nulla: videtur quòd non, per id quod dixi de collatione in conclusione præcedenti. Sed oppositum ego teneo de præsenti: quia non ex defectu potestatis proprietatis, aut possessionis, sed ex vicio excommunicatiōis talis defectus insurgit. Siue enim expeditio actus nostræ proprietatis, siue iure possessionis, siue vtroque modo ad aliquem pertineat, semper vitium excommunicationis est idem. Prætereà, quia aut diceres illum actum ex communi errore iuuari: & hoc non: quia non fit ratione publici officij. Nec tēdit ad aliorum commune bonum, vt dixi. Aut ratione possessionis: & hoc non. quia effectus possessionis aliud nō facit, nisi possessorē quoad effectū fructus suos faciendi pro domino reputati: vt. l. bonæ fidei. alleg. Et ideò in verò domino quo ad actus huiusmodi validationem nihil agit: maximè si anteà ad alium minime pertinebat. ar. C. de iure. do. l. in rebus. Nec obstat quòd de collatione dixi: quia ibi est aliquid aliud. nam ibi collatio fit ratiōe publici officij. cuius authoritas & tollerantia aliorum vna cum possessione huiusmodi hoc inducunt. per. c. nonne. & c. si tantum. alleg. Aduerte tamen hic, quia quidam subtilis doctor voluit dicere, quòd nec collatio beneficij facta per prælatum excommunicatum valet: nec cōmuni opinione iuuatur per præmissa. Et secundum hoc dicit quòd non procedit, quod scripsit Bernard. in. c. isto. Et impetrationem excommunicati occulti, contra quem non fuit exceptum, valere. nec notata Hostien. idem dicentis, siue suo, siue procuratorio nomine impetrasset. Nec etiam notata Inno. in. c. si verè. ad finem. ij. glo. & in. c. dilectus. de rescrip. in fin. vltime gloss. Nec notata Archid. in dicto. c. ipso iure. inquantum videlicet isti conclusioni aduersatur. Sed quod procedunt ibi notata per Cardi. & Ioan. And. Et secundum hoc etiam dicit quòd procedunt notata Innoc. de excommunicato eligente. de consue. cum dilectus. de elect. consyderauimus. in gloss. de quo ver. melius credimus. & c. cum Vintoniensis. in gloss. ex hoc in fin. & de dolo. & contu. c. veritatis. in glo. magna. versi. dicunt aliqui. ¶ Nec obstat, vt dicit, quod scripsit Innoc. de elect. nihil. in gloss. vltima. dicens, q ea quæ fiūt ab his, q canonicū habuerint ingressum, licet posteà facti hæretici, vel symoniaci quousque tollerantur. nisi essent cōsecratiōes vel ordinatiōes, quę quoad executionē irritę sunt: vt. d. c. si quæ à symoniacis. & nona qōne secunda capitulo primo & secundo. valent. Cum tamen collatio videatur actus spiritualis: quia dictum Inno. intelligere & saluare debes secundum eum in actibus primis. & ab illo excipere actus secundos per præmissa. Licet enim conferre sit actus spiritualis: quia ius quod inde acquiritur, spirituale est. argumen. eorum, quæ leguntur, & notantur. infra de iudicijs. c. quantò. tamen non est eiusdem nature, sicut sunt consecrationes & ordinationes. Nam illæ bonum commune consecrandorum & ordinandorum, & non bonum consecrantis principaliter respiciunt. collatio verò sic licet prouisi vtilitatem etiam respiciat. Præterea, quia consecratiōes, & ordinationes, communiter subsunt necessitati atque communi iustitię: prouisiones verò principaliter non continent, nisi gratiam: quia licet sit necesse conferre gratiæ tamen non est, cui conferre: vt legitur & notatur. de præbendis. c. relatum. in verbo, liberaliter. Ideò in dictis Innocen. verbum illud, vel alia spiritualia: non referam ad beneficiorum collationes. argumen. infra de præbendis. c. si dignitate. § adhæc. in clementina. in verbo, seu quamuis aliam, &c. Et facit pro hoc quod ipse notauit in. c. Raynaldus. de testamentis. allegato. in gloss. pactum enim. versi. in beneficijs

beneficijs tamen.vbi ipse scripsit,quòd in beneficijs ecclesiasticis,& alijs spiritualibus collationes factæ à suspensis non tenent.Et quod ipse Innocen.scripsit in decretalem.nihil.ad fin.dictæ glos.vltima facta ratione publici officij ab excommunicato tolerato,refert ille ad primos actus regulam facientes: à qua tamen actus secundi excipiuntur, sicut collatio,vt prædixi.¶ Sed prædictis nimis obstare videt quod not.Innocen.in dicto.c.si verè.post medium magnæ glo.dicens,quòd dum tolerantur in aliqua dignitate, & sunt occulti non nominatim excommunicati, satis videtur,quòd possint excommunicari,beneficia conferre,& literas impetrare:quia hoc ipsa dignitas facere videtur,& nõ persona excommunicata:vt.c.nõne.facta enim eorum tuetur prætor:vt ipse nota.in.c.nihil.Respondens ad.c.ij. & in xxiiij.quęstione prima.vbi dicitur,quòd excommunicatus non potest excommunicare,quòd ibi loquitur de nominatim excommunicato non tolerato.Dicit enim ille se posse multùm probabiliter dictum Innocen.quo ad hoc declinare.¶ Nam de primo omnes,vel quasi,& præsertim ipse Calder.tenet contrarium.Et de tertio est casus in contrarium in dicto.c.ipso iure.vnde si Innocen.errauit ibidem in primo & tertio casibus,potuit errare etiam in secundo. vel vt de honore in dicto Innocē.dicit se dicere posse, quòd ad factum se retulit,videlicet,quòd sicut prędicti tolerantur,ita tolerari debent excommunicationes,collationes, & impetrationes ipsorum:subaudi quandiu eorum collatio durat: ne videantur deponi,seu spoliari ante sententiam: vt dicto. c.nonne.Nec obstat,quòd Innocen.no. de cleri. excommu. mi.c.vlti.in glos.alij dicunt.vltra medium. vbi videtur dicere,quòd si etiam erat excommunicatus electionis tempore valent,quæ exercet circa spiritualia,& temporalia.Et quod ipse nota.in.c.primo.de scisma. dicens, quòd ordinationes & sacramenta alia collata ab hæreticis excommunicatis & simoniacis & alijs,quibuscunq; criminosis occultis valent, & tenent:nec recipientes indigent dispensatione, respondens ad iura contraria:vt ibi videre potes.Nam dicit,quòd ad dictas glo.secundum præmissa intellectum dare necesse est.Et eodem modo respondet ad id,quod scripsi post Innocen.in.c.nihil.allegato in.xvj.quæstione.Sed contrarium tene per dictas glossas,ad quas non videtur quoad mentem & verum intellectum bene responsum,& per ea, quæ dicã. ĩ.in difficultate,seu quæstione sequenti post tertiam quæstionem,versu:sed nunquid tales actus in excommunicato
17 occulto.& tene quod ibi dixi.¶ † Quartò ad quartam difficultatem accedens,quæro de his,quæ gerit excommunicatus non per se solùm,sed cum alijs admixtus: qualiter ista ex vitio excommunicationis redduntur infecta. Et ista est materia principalis istius decreta.circa quam suppone imprimis, & hîc iunge, quæ scripsi de electio.c. illa. in decem quæstionibus.& distinctiones Henrici.& de officio delega. prudentiam.in quæstione secunda.&.c.cum super: in oppositione quarta & duabus sequentibus.& in quæstione.vj. & vltima.¶ Quibus suppositis, & præmissis ad materiam huius admixtionis continuandam,& ad intellectum decr.explanandum,pono conclusiones,quę sequũtur.¶ Prima conclusio est,quòd illa verba posita in principio.ij.partis dicit nisi illi essent in literis procurationis expresßi.secundum Innocen.sic exponi debent:hoc est illi soli.vt sic omnibus generaliter expresßis: dicendo sic:commune talis loci fecit procuratorem talem:vel etiam illis nominatis specialiter vna cum generalitate dicendo sic:tale commune scilicet.P. &.M.& alij : etiam ciues omnes nominando etiam si inter alios maiores & iurati specialiter tunc nominati fuissent, non esset locus quoad hoc huic decretali: imò,hoc non obstante, valeret talis procuratio:dummodo alij eos admittẽtes illorum excommunicationem ignorassent.Licet,vt dicit Collec.glos.hęc videatur notare contrarium in duobus locis:sed dicit,quòd intelligi potest vbi constat, quòd authoritate excommunicatorum fuit procurator constitutus.Et est ratio,quia commune,mortuis eorum rectorib⁹, vel aliás factis impotentibus possent constituere procuratorem.vt.ff.quod cuiusq; vni.no.l prima.§.vl.Et fortius idẽ dici deberet si nõ fuissent tales in huiusmodi procuratorio inscripti:nisi vt testes secundum Innocen.hîc. ¶ Verũ Hostien.hîc dicit,quòd potestate & consiliarijs,per quos ciuitas regitur,excommunicatis ciuitas agere non potest: quia quasi mortua tunc habetur,vt hîc notatur in glos.secunda. Quod verum putat omnino,nisi non excommunicati, excommunicatis exclusis,conueniant,& alios eligãt ad regẽdum.Et si omnes pręter vnum excommunicati essent, ille posset eligere potestatem,& ei adsistere.Et sic ciuitatẽ regere:quia tunc recideret ius vniuersitatis in vnum:vt patet ex not.suprà de postulatio.prę lato. gratum. seipsum tamen non posset eligere.de institu.c.fina.¶ Subdit,quòd si substitutus in locum excommunicati exclusi nõ satisfaceret, formidare posset eandem pœnam. Quod dic, vt infra de immunitate ecclesia.c.aduersus.ad fin. Ipse tamen Hostien. in sua glos.vltima,simpliciter dicit,quòd si exclusis excommunicatis non excommunicati procuratorem constituũt, valet procuratorium & rescriptum impetratum. Et poterunt agere constituto syndico à duabus partibus non excõmunicatorum:vt.ff.quod cuiusq; vni.no.l.nulli.&.l.sequẽti. vel etiam ab vno,si alij omnes sunt excommunicati: vt dixi secundum eum: & videtur recitatiuè placere Nouellę. Et quid dicendum de hoc vltimo dicto?Hostiẽ.videtur dicere,quòd non procedat:quia excommunicati non sunt per excommunicationem à sua communitate ipso iure exclusi. Nec etiam ab actibus particularibus,qui non fiunt ratione publici officij:imò talia gesta per eos ipso iure valent, licet ante factum exceptiõe excludi possent: vt dixi in difficultate proximè pręcedenti.Modò talis videtur procuratoris constitutio:igitur non valet,quod fit ipsis contemptis,donec priuati, vel exclusi sint per sententiam : sicut dicimus in electione,vt supra de electio.cũ Vintoniẽsis.&.c.scriptũ. cum simili.Nec obstat.c.ipso iure.allegatum quia vt scripsit Lapus illud.c.ponit ius nouum speciale & exorbitaps: vt etiam patet ex dictis in proxima difficultate & ideò tenendum solùm casu suo.Modo illud cap.loquitur solùm de impetrato rescripto ab excommunicato: non autem procuratoris cõstitutione.igitur.¶ Solutio,licet dubitẽ, sto magis quoad mentem cum Hostien.Dico enim primò & ista sit conclusio secunda, quòd notarij excommunicati siue sint maiores,vel iurati,siue alij de communitate sic censentur ab ipsa communitate exclusi, quòd possunt & debent per alios,non excommunicatos de iure repelli ab omnibus actibus illis ab eis repulsis per solos alios nõ excommunicatos etiam vno pauciores,imò & per vnum solum non excõmunicatum,si alij omnes tales essent, posset & deberet ad ipsos communes actus de iure procedi. & sic gesti valerent tales actus. ¶ Etiam probat satis hîc: ibi.*aut sciens eos*.&c.quia quod notorium est probabiliter ignorari non potest: vt.c. primo.de postula.prælato.&.c.quod dicitis.Aliàs & probatur ratione:quia tales communes,seu collegiales actus geri debent per solos præsentes,qui debent, volunt & possunt commodè interesse.Et sic gesti tenent,vt patet in electione,quæ censetur de solemnioribus actibus collegialibus. suprà de electio.quia propter.§. statuimus.& tamen excommunicati notorij etiam si velint,& de facto possint,non tamen debẽt,nec commodè possunt communi talium actuũ se immiscere,vel ad huiusmodi communionem per non excommunicatos admitti:vt.c.sacris.&.c. illud. & alijs iurib⁹ ad hoc.s.in prima difficultate allegatis.Et hoc intelligo, si non excommunicati possunt,& audent huiusmodi excommunicatos à talibus actibus repellere:puto quòd tunc sufficeret protestatio ad excusationem.Et quòd ex hoc actus cõmunis non inficeretur.argumen.ĩ.de appellatio.si iustus.& quod scripsi in.c.illa.in.vij.quæstione.& de maioribus, qui ratione publici officij quod exercent, talibus intersunt,est

minùs dubia secunda conclusio. Nam tales per excommuni
cationem à beneficio sunt ipso iure suspensi, sic quòd non
valent ipso iure, quæ gerunt publici officij notoria excom-
municatione durante: vt dixi. s̃. in proxima difficultate. Et
sic intellige dicta Hostien. ¶ Dico secundò quoad hoc: &
ista sit tertia conclusio, quòd occulti excommunicati inui-
ti non debent, nec possunt à communitate, & communi-
bus actibus iure excludi: sed cautè facient scientes excom-
municationẽ, si protestẽtur, quòd excommunicatorum vo
ces suffragium non præstent. & si nõ excommunicati igno-
rantes huiusmodi excõmunicationem simpliciter, aut etiã
scientes cum protestatione prædicta simul permixti dictos
actus communes egerint, valent actus sic gesti de iure, præ-
dicta occulta excommunicatione nõ obstante. verùm si sci-
entes illos sine protestatione admiserint actus communes
ex hoc inficiuntur aut ipso iure, aut ope exceptionis se-
cundum naturam actuum eorumdem. Et patet prima pars
huius conclusionis: quia excommunicati occulti antequã
per sententiam iudicis detecti fuerint esse tales, tolerandi
sunt: vt. c. si tantum. & c. nonne. allegatis aliâs sequeretur, ꝙ
in dubijs & occultis casibus liceret priuatis propria au-
thoritate ius sibi dicere cõtra communia iura. C. de iudęis.
l. nullus. C. vnde vi. l. si quis in tantam. l. cũ querebatur. ff. qd
me. cau. l. extat. ĩ. de præben. eum qui. Et in hac ratione fun
dantur. c. viam. & c. tua nos. de coha. cleri. vbi de hoc saltem
in ratione videntur esse textus. ¶ Secunda pars conclusio-
nis de cautela protestationis, satis patere potest ex his, quæ
scripsi post Inno. in. d. c. illa. in prima. q. ver. sed qd si ignore
tur. & in. iij. q. ver. sed qualiter. & in. vij. q. quæ causa breuita
tis recapitulare omitto. & secundum ibi no. intellige caute-
lam prædictam. ¶ Tertia verò pars dictæ conclusionis de
ignorantibus excommunicationem occultam. &c. satis hîc
probatur. Et per id quod dixi in prima conclusione post In
nocẽ. quia electio collegij est, vt. s̃. de ele. in Genesi. ¶ Quar
ta verò pars dictæ conclusionis de scientibus &c. infertur
ex prima parte conclusionis eiusdem & his, quæ scripsi in
d. c. illa. in quibus antedictis. Et patet ratione: quia tunc ex
huiusmodi admissiõe insurgit talis infectio, ꝙ videlicet vo
luntas contrariatur potestati: hoc est cum admittentes ad-
mittant illos: vt ius habentes, qui ius non habent, secundũ
ꝙ legitur, & not. s̃. de offi. deleg. cum super. Et maximè quæ
ibi scripsi in. vj. q. modo per protestationem prędictam pro
testantium animum declarantem apparet, ꝙ sic protestan-
tes non habent voluntatem contrariam potestati. igitur.
¶ Quinta verò pars dictæ conclusionis hîc probatur in ver
bo, an sciens eos esse tales, ꝙ sic debet intelligi & modifica-
ri: quia cessante protestatione, de qua. s̃. apparet voluntas
contraria potestati. & sic sumus in casu. c. cum super. allega-
18 ti. ¶ † Dico autem actus, qui fiunt ratione publici officij es
se huius naturæ, ꝙ à vicio excommunicationis inficiuntur
ipso iure: & alios actus, qui nõ fiunt ratione publici officij,
non infici ipso iure, sed ope exceptionis, prout deduxi. s̃. in
difficultate præcedenti. vnde cum procuratio non sit actus
talis, quæ à communitate seculari fiat ratione publici offi-
cij plusquàm contractus cœteri, satis putarem valere ipso
iure ipsam talem procurationẽ: licet procurator possit in
exceptiõe repelli, etiam si maiores, & iurati, vel etiam si oẽs
ipsi de communitate procuratorem constituentes essent tẽ
pore constitutionis notoriè excommunicati fuissent scien-
ter admissi, vel expressi. Et hoc est, quod scripsi. s̃. post prin.
huius. iiij. difficultatis. versi. nec obstat. c. ipso iure. allegatũ.
Et est ratio, quia tales actus particulares, qui geruntur non
ratiõe publici officij, sed ex priuato & particulari interesse,
non inficiuntur à vicio excommunicationis ipso iure: sed
tantùm ope exceptionis, vt deduxi in difficultate proximè
prępcedenti. Nec aliud dicit ista decre. Sed si collegium eccle
siasticum publico fungens officio elegisset, vel pręsentasset
ad beneficium ecclesiasticum aut illud forsitan contulisset
ex potestate aliàs sibi ex communi, vel speciali iure canoni-
nicè competẽte, & fuissent in actu tali excommunicati no-
torij, vel sine protestatione, & scienter occulti cum non ex-
communicatis admissi, non valeret tunc electio, præsenta-
tio, vel collatio ipso iure, qa tales actus de natura sua ab ex-
communicatione inficiuntur ipso iure: vt deduxi. s̃. in diffi
cultate. ij. Et per hæc puto expeditam materiam admixtio-
nis quãtùm tangit materiam istius decre. quæ tota subtilis,
& caput meum multùm commouit. ¶ Sed pone, ꝙ prælat⁹
ecclesiæ vel collegium ecclesiasticum nomine ecclesiæ, vel
collegij syndicum actorem, vel procuratorem constituit,
aut alium contractum, vel quasi contractum iniuit: nunqd
tales actus censentur gesti ratione publici officij, vt sic ab
excommunicatiõe notoria inficiant ipso iure? videretur, ꝙ
non per nota. Inno. hîc & in. c. veritatis. & c. si verẽ. allegatis
vbi videtur dicere, ꝙ contractus facti cũ excommunicatis
valent, & concernunt priuatum interesse contrahentium.
facit quia procuratorium prælati videtur esse personale: vt
ĩ. e. c. procuratorem. in Cle. De præsenti puto contrarium.
Nam negari non potest, quin fiant ratione publici officij,
postquã fiunt nomine ecclesiæ: vt supponitur. Et saltem fa-
teri oportet, quę fiunt ratione administrationis à qua suspẽ
sus est prælatus excommunicatus: vt. c. veritatis. ĩ. de dolo.
Modò per suspensum non tenent. vt ibi not. per Inno. in. c.
Raynaldus. glo. pactum enim. allegata. Et probaẽ de sen. ex-
19 com. per tuas. cum similib⁹. ¶ † Sed nunquid tales actus in
excommunicato occulto à communi opinione iuuantur?
certè puto, ꝙ sic regulariter, respectu ecclesiæ, & aliorum
contrahentium, vel quasi: dummodo illi contrahentes, vel
quasi excommunicationem huiusmodi probabiliter igno-
rent. Et hoc per ea, quæ scripsi. ĩ. in. xiiij. q. principali versu,
quarto quęro & per. l. iij. in prin. ff. ad Macedo. cum concor.
ibi signatis. Et per hoc veriùs puto collationes, præsenta-
tiones, & electiones beneficiorum factas per tales prælatos
ecclesiasticos excommunicatos occultos toleratos de perso
nis excommunicationes eorum probabiliter ignorantibus
à communi opinione iuuari. Nam tales donationes habent
vim contractus: vt. C. de dona. l. si quis argentum. & eo. ti. in
stituta. §. alia autem. & §. se. Nec obstat, ꝙ talia cedunt ad cõ-
modum, & honorem excommunicati pręlati: quia sic cede
bat ad honorem & vtilitatem Barbarij Phil. officium præ-
toriarum, qui ratiõe officij. salarium de publico recipiebat.
& tamen valebant gesta per eum propter vtilitatem illorũ
qui cum eo in iudicio quasi contrahebant: vt. d. l. Barbari⁹.
Nec obstat, ꝙ collatio facta tibi non concernit, nisi bonum
tuum: quia dico, ꝙ imò concernit bonum commune eccle-
siæ, & suorũ clericorum, atq; plebis. Nec etiam illud bonũ
commune, cuius respectu talia gesta tuentur, consideratur,
vt vnoquoq; bono singulari per se considerato: sed ex com-
muni vtilitate multorum in iure consideratorum. & ideò
non consideratur in. l. Barbarius. allegata. vtilitas istarum
partium, vel illarum in causa ista litigãtium: vel in illa: quia
de per se non posset validare acta delegati in ista causa: vel
in illa per falsas literas talis vtilitas pro eo, ꝙ ille non cense-
retur communis error. Nec illud censeretur commune bo-
num: vt no. Innoc. de rescrip. super litteris. Sed consideratur
vtilitas multorum, qui secundum exigentiam casuum ad il-
lum in officio publico recursum habebãt ac communis er-
ror illorum & aliorum. Si ergo pro collationibus, electioni
bus, præsentationibus, sicut & pro alijs contractibus & qua
si cõtractibus, atq; iudicijs recursus publicus & communis
habebatur ad tales tuentur gesta eorum ex tali errore & pu
blica vtilitate: eadem ratione in istis, vt in illis. Aut enim di
ces talia sortiri naturam iudicialium: & eris tunc in casu. l.
Barbarius. Aut extraiudicialium & eris tunc in casu dictæ
leg. iij. ff. ad Macedo. Et huic opinioni cõmuniter assentiũt
omnes scribentes, & præsertim Calde. in. q. prædicta decre.
& doct. ibi per eum allegati. & nouissimè Lapus & alij Mo-
derniores in. c. ipso iure. allegato. Et ideò talis opinio mini-
mè mutãda videtur, vt. ff. de legib. l. minimè. ¶ Nec obstat
quod oppo-

quod opponitur de possesione malæfidei,&c.quia illa materia locum habet,cum prælaturę ius proprietatis non competit:sed possessionum ita consideratur,& in dubium reuocatur ibidem ius prælaturæ,non personæ:hîc verò consideratur, & in dubium reuocatur ius prælaturæ & non personæ. ¶ Præterea ibi cessant error publicus,& vtilitas communis,& consideratur sola possessio, cuius malæfidei vitiũ impedit acquisitionem fructuum:sed hîc non cõsideratur: nec consideratur principaliter sola possessio ecclesiæ,vel psonę:sed potiùs publica vtilitas & communis error.& ideò mala fides cohærens personæ & possessioni, & nõ cõmuni errori, & vtilitati,quominus gesta valeant,impedire nõ potest.Nec obstat,ꝙ intrusi,qui in prælaturis,qui cõmuni errore reputantur canonicè instituti nõ possunt alienare res ecclesiæ:vt.s.de elec.nihil.vbi hoc tenent Inno.Hostien.& Nouella & Henricus.argu.ff.de eo,qui pro tuto.neg. gessit. l.si is,qui.& de rebus eo. qui sub tute.sunt.l.qui neq;.xij.qõ. ij.alienationes.&.c.si qua de rebus.quia tunc ecclesia vacare dicitur.de transla. Episcopi.c.ij.§.sed neq;.versi. sicut iuxta. de præscrip.c.j.in fi.&.c.cum nobis.eo.ti.Nec statuta facere nomine ecclesiæ.C.de sacrosan.eccle.l.decernimus.cum ibi not.per Cyn.& tenuit Barto.in tractatu de Tyr.dico enim ꝙ quia illi sunt casus speciales , probant in contrarium esse ius commune:vt.ff.ad municip.l.j.in fi.&.C.de thesau.l.j.li. x.Non enim & maximè,quia collatio beneficij non est alienatio eius,sicut nec possessio feudi antiqui ad ecclesiam reuertentis:vt probatur.j.de feu.c.ij.iuncto canone,sine exceptione.xij.q.ij.in qua concessione feudi idem quod in collatione beneficij:dico ex identitate rationis.Et ad cle.fi.j.eo. dabitur tibi ibi responsio.Nec obstat quod dixi post Innoc. s.in confirmatione.iij.oppositionis.versi.subdit.ij.Inno.qa illud dictum non est mihi clarum,& potest referri ad voces siue suffragia,non tanquã iure publici officij : sed magis ratione cõmunis fraternitatis tanquã concanonicis, vel cõciuibus competẽtes.Et ita exponit Lapus in.d.c.ipso iure. inducens nota. Nouellæ in .d.c. si verè. Et facit ad hoc quod solet dici , distributiones debitas iure confraternitatis & canoniæ ac seruitij personaliter exhibiti in fructibus præbendæ computari non debere:de quo notari solet in cle.vt his.de æta.& quali.Non autem ad ipsam electionem collegialem:quia illa ad solum collegium pertinet.s. de elect.c.j. &.c.in Genesi.Et si pertineret ad prælatum ratione publici officij ad eum pertineret.Nec obstat,ꝙ opponitur,ꝙ generalis administrator,qui non est dominus,non confert beneficia:vt.c.fi.de offi.vica.pro eo,ꝙ collatio gratiæ est, & non iustitiæ:vt legitur,& nota.per Cardi.in.c.fi.de supplen. negli,præla.lib.vj.¶ Nam imò bene cõfert ecclesiastica administrator habẽs plenam & liberam administrationem, prout legitur & nota.de elect.c.is cui.lib.vj.Modò talis prælatus putatiuus propter communem errorem ac publicã vtilitatem & tolerãtiam,censetur habere plenam & liberã administrationem:quia donec per sententiam declaretur,põt omnia,quæ potest verus prælatus:vt.c.nonne.&.c. si tantũ. allegatis.cum similib.Et per hoc retracto illa,quę in contrarium scripseram de gestis per Bartholomęum in tractatu scismatis.parte vndecima.articulo.vij. quę ꝓlixa.q. descri-
20 bo,conclusione quinta.¶ † Quintò ad quintam difficultatem accedens,principaliter quæro,an circa præmissa inter sententiam iuris & hominis sit differentia facienda? Et vides,vt prędixi,ꝙ Hosti.& Nouella ac Lignanus & Martin⁹ prædicti tenent,ꝙ non,pro eo,ꝙ eadem ratio vtrobiq; est. Dominus verò Ray.de fargijs dicit dictum Inno.ponentis differentiam,quam dixi in solu.iij. oppositionis , verum in his,quæ alios tangunt:vt sunt sententiæ: sed in tangentib⁹ constituentes & ipsorum honores,sicut sunt constitutiões, procurationes,electiões, & similia dicit repellendos constitutos ab excommunicatis,etiam non per sententiam.Sed si per sententiam,dicit nedum illos repellendos cõstitutos ab excommunicatis, etiam non per sententiam. Sed si per sententiam,dicit nedum illos repellẽdos,sed etiam factum huiusmodi excommunicatorum non tenere,etiam si non exciperetur:vt.c.ad probandũ.Saluo,ꝙ in priuato iure agente, seu constituente,dicit sufficere sententiam canonis.Sed ista non intelligo:cum nec iure,nec ratione fulciantur.Ideò cõsulo stari opinioni Hostien.quantùm ad hoc : quia non video rationem diuersitatis inter ista.Nec reperio huiusmodi differentiam aliquo iure tactam.argu.ff. de verbo. oblig. l.à Titio.& in authẽ.de trien.& semi.§.consideremus.inquã tùm magis potest esse de sententia iuris,qualiter liget occultum quàm de sententia hominis.& facilius de sententia hominis notorium,quàm de sententia iuris.secundum ea,quę scripsi in.c.illa.allegato in.q.ix.Et ita saluari potest dictum Inno.de sententia iuris ad occultam:& de sententia hominis,siue notoria,prout & communiter tales existunt.arg.ff. de legi.l.non ad ea.Saluo,ꝙ sententiam hominis generaliter latam de qua de sententia excom.c.à nobis.i.Idem habberes
21 dicere,sicut de sententia iuris identitate rationis. ¶ † Sextò ad sextam difficultatem accedens,principaliter quęro de gestis per non excommunicatos,quibus excõmunicati præstant authoritatem,qualiter valere,vel non valere possunt. Et videtur simpliciter hîc expressum,ꝙ tale actum inficiat. Quod intelligit Inno.etiã si hoc,videlicet,ꝙ eorum authoritare factum esset,non exprimeretur in instrumento procurationis.Et fortius,si exprimeretur vel forsitan diceretur hoc modo.Talis conuentus fecit talem procuratorem , seu actorem:& maior , & iurati tãquàm iudices interposuerũt decretum,vt.ff.quod cuiusq; vniuersi.nomi.l. item eorum. Sed quæ est ratio huius?respondet Inno. dicens , ꝙ hæc est ratio:quia actoris constitutio vim habet ex authoritate decreti.¶ Sed contra hoc opponit Inno.Nam vniuersitas domina est,vt.ff.de re.diui.l.in tantum.igitur nõ facit actorẽ, sed syndicum:vt.ff.quod cuiusq; vniuersita.nomi.l.j.in quo non est decretum necessariũ,vt Inno.dicit se credere.Quid plura?certum,ꝙ imò & procuratorem constituit vniuersitas,tanquàm domina,vt hîc expressum est.Et patet ex his, quę scripsi.s.eo.quia in causis.in prima opposi.vbi etiam satis expressum est. Nec obstat,quod dicitur in.d.l.j.ff. quod cuiusq; vniuersitatis nomine.quod licitum est vniuersitati habere actorem:quia lex illa loquitur secundum Inno.de actore cõstituto ad negotia,vel de actore ab administratore vniuersitatis constituto.vel de cõstituto ab vniuersitate in negotijs,in quibus vniuersitas non est domina , secundum eum. vel accipitur ibi actor pro syndico , seu procuratore: vt probat ibi textus,dicendo sic.& actorem siue syndicum recipiẽdo ibi verbum siue,expositiuè.Et si reperies ampliatiuè,seu copulatiuè,adhuc propositum haberemus, ꝙ syndicum constituere posset.Et idem,si reciperet alternatiuè: cum natura sic alternatiuè posset saluari i vtroq; membro: vt.ff.de consti.pecu.l.illud.in prin.& de verbo.obli.l.si duo. §.j.¶ Quid dicẽdum?Inno.metu huius oppositionis ad intellectum huius decre.inquantùm de authoritate loquitur tradit talem regulam generalem dicens hoc generaliter verum,ꝙ non valet procuratio facta authoritate excommunicatorum:siue authoritas sit de substantia procurationis, siue non:puta,quia procuratio valeret,etiam sine authoritate maioris.Et dicit hoc esse speciale statutum in odium excommunicatorum.Et dicit idem dicendum in omnibus cõtractibus,vbi decretum eorum interponitur. Et hanc conclusionem probat ista ratione : quia quod minus est , etiam si non ex authoritate præstantes, sed tanquàm alios admiserunt scienter excommunicatos,non valet procuratio : licet secus,si ignoranter:vt hîc.& licet etiam secus si alios excommunicatos scienter:sed cum protestatione admisissent , eo modo,quo notatur in dicto.c.illa.Quamuis aliud posset dici in spiritualibus:aliud in constitutione procuratoris , vel alijs temporalibus.¶ Dicit dominus Mart. de salua dictam regulam Innocen.restringi debere ad casum,in quo excommunicati per non excommunicatos ad præstandum autho

ritatem procurationũ scienter admissi fuerint, si erant oc-
culti excommunicati, per illud quod in eadem glos. dicit In
nocen. de alijs scienter, vel ignoranter admissi: sed si essent
publicè excommunicati, tunc standum dicit regulæ indisti
ctè. Tum quia hoc facerent ratione publici officij: tum q̃a
in publica excommunicatione non est ignorantia probabi
lis. Et patent ista omnia ex prædictis posset satis probabili-
ter sustineri: licet & posset aliquis dicere non improbabili-
ter fuisse de mente Inno. ꝙ de excommunicatione authori-
zantium publica vel occulta contra procuratorem excipi
possit: siue authoritas sit necessaria, siue non: dummodò ꝓ-
posita exceptio probetur. Et per hoc excommunicatio oc-
culta manifestetur, quia aliàs non prodesset exceptione ꝓ-
ponere, nisi probaretur. ỹ. de appel. interposita. Et ad omnia
quæ ex præcedentibus in cõtrarium opponi possent, respõ-
deri posset hîc esse casum specialem in excommunicatorũ
odium inductũ. Et hoc per istam literam quæ loquitur in-
distinctè. Et quia si textus voluisset, ita potuisset de expres-
sione, vel scientia ad istum casum addere, sicut addidit ad
alium casum admixtionis: quod non fecit. Et per consequẽs
intelligam textum indistinctè, & tenebo regulam Inno. ge-
neraliter, siue excommunicati authorizantes fuerint publi
ci, siue occulti. & siue sciuerint eos admittentes ad authori
zandum illos, esse excommunicatos, siue non. & siue expres
sum fiunt in procuratorio de eorum nominibus, seu excõ-
municationibus, vel authoritatum interpositionibus, siue
non: & siue eorum authoritas fuerit necessaria, siue nõ: quæ
omnia ex dictis Inno. satis colliguntur literæ applaudere. &
22 ita de præsenti satis placet. ¶ † Septimò ad septimam diffi-
cultatem accedens, quæro de gestis per non excommunica-
tum procuratorem excommunicati, qui tempore constitu-
tionis ipsius procuratoris, & tempore quo procurator ipos
actus gessit, erat excommunicat⁹, qualiter ex vitio talis ex-
communicationis inficiantur: vt hîc videntur concordare
omnes, quòd sic. Inno. hîc tradit regulam, quòd si repellitur
quis, repelletur & ab eo constitutus. Quam latiùs Lignanus
prosequitur, & scripsi in solutione. iij. oppo. quia quod non
potest quis per se, nec per alium vt. ỹ. de regu. iur. c. pôt. quis
23 à contrario. ¶ † Vnde circa illud dubium, qualiter rescri-
ptum impetratum per procuratorem constitutum per ex-
communicatum valeat, Henricus sic distinguit: quia aut est
vnus solus, ad quem pertinet constituere, & qui constituit
procuratorem: & tunc non valet, siue tempore constitutio
nis procuratoris cõstituens erat publicè excommunicatus,
siue occultè: vt. d. c. ipso iure. cum ibi nota. per Calde. & Io.
An. Aut sunt plures, ad quos pertinet constituere: & tunc
aut sunt omnes excommunicati: & tunc idem per dictum.
c. ipso iure. Aut aliqui ipsorum sunt excommunicati, & ali-
qui non: & tunc aut soli excommunicati cõstituunt: & tũc
idem. Aut soli non excommunicati constituunt, vel autho
ritatem præstant excommunicatis exclusis: & tũc valet cõ-
stitutio procuratoris: & valet rescriptum etiam si esset vn⁹
solus non excommunicatus cõstituens, & omnes alij essent
excommunicati: quia hoc casu ius vniuersitatis residet in
vno: vt l. si quis. allegata secundum Hosti. & Nouellam hîc.
Aut constitutio procuratoris, vel authoritas constitutio-
nis, seu expresio nominum per excommunicatos, siue de
ipsis insimul, vel mixtim vna cum non excommunicatis, &
facta: & tunc aut illi excommunicati erant tempore consti
tutionis procuratoris publicè excommunicati. & tunc non
valet, vt hîc secundum Hosti. Aut erant occulti excommu-
nicati, & valet nihilominus rescriptum. argu. hîc in versicu.
aut sciens. à contrario sensu. Et est ratio quare secus in pu-
blico excomunicato, & secus in occulto: quia in publico po
test culpa, seu delictum imputari non excommunicatis, ar.
dicto. c. scriptum. Sed non in occulto, argu. de cleri. excom.
mini. Apostolicę. secundum Hosti. Et remittit Henricus su
per hoc ad notata sua in dicto. c. illa. vbi generaliter discutit
qualiter excommunicati, suspensi, vel interdicti ad electio-
nem sunt vocandi, admittendi, vel repellendi. Et licet Inno.
hoc cap. intelligat, quãdo maiores, & iurati sunt excommu
nicati ab homine, dicens secus in excommunicatione cano
nis, etiam notoria, quoad vniuersitatem: vt. c. nonne. licet se
cus quoad priuatum: tamen Henrico sicut & Hosti. non pla
cet hęc subtilitas. datam autem procuratorij dicit Hẽricus
post Hostiẽ. & Nouellam attendi. ¶ Sed singulorum dicto-
rum ipsius distinctionẽ nõ prosequor. sed remitto te quo-
ad ea, ad illa quæ in præcedentibus & in sequentibus dixi.
& quoad id de quo nunc agitur sequens Innoc. & Lignanũ
pro regula tibi trado, quòd procurator ab excommunicato
constitutus constituentis excommunicatione durante re-
pellitur regulariter ab omnibus, à quibus repelleretur ipse
constituens sine ope exceptionis, siue ipso iure fieret talis
repulsio: de quo reputo casum. ỹ. de offi. vica. in. c. Romana.
in fi. lib. vj. quod latiùs ibi discusi. ¶ Fallit tamen ibi repul-
sio ipso iure fieret per ius nouum & exhorbitans: vt est. c.
ipso iure. argu. de regu. iur. quæ iure. de regula. c. non solùm.
& c. constitutionem. li. vj. secundum Lapum in dicto. c. ipso
iure. Quod tamen latius ibi intendo prosequi, & hoc intel-
24 ligit verum Inno. ¶ † Octauò ad octauã difficultatem ac-
cedens, quæro principaliter de gestis per non excommuni
catos excommunicatorum procuratores, in casu in quo tẽ-
pore constituti omnes, & non tempore gestionis erant ex-
communicati constituentes. ¶ Et super hoc dicunt Innoc.
Hostiẽ. & Nouella ac Henricus idem ac si vtroq; tempore
constituens esset excommunicatus: quia tempus datæ pro-
curatorij debet attendi secundum eos. ¶ Vnde dicit Inno.
sic, quòd si procurator esset ante constitutus ab excommu-
nicatis nomine vniuersitatis, tamen is post absolutionem
non poterit posteà inchoare litem. Et quòd etiam si incho
asset litem antequàm excommunicaretur constituens nihi
lominus eo posteà excommunicato remoueretur à prosecu
tione causæ, sicut & ipse constituens remoueri deberet. Et
hoc intelligit verum, etiam si ad ipsum excommunicatum
constituentem pertineat exercitium actionis, licet alio no-
mine agatur, sicut est in prælato, ad quem pertinet agere, li-
cet non nomine suo, sed ecclesiæ: vt not. ṡ. de rescrip. edoce-
ri. ¶ Nam hîc cum iste procurator habeat necesse agere
nomine prælati, ad quem pertinet agere: si ipse Prælatus re
pellitur. ergo & ab eo constitutus. verum si fallit membrum
præcedens, fortius & istud in casu dicti. c. ipso iure. vbi hoc
25 decidam. ¶ † Nonò ad nonam difficultatem accedens, quæ
ro quid de gestis per non excommunicatos procuratores
excommunicatorum, qui tempore constitutionis excom-
municati non erant. & hîc videtur dicere Hostien. quòd
tunc valet rescriptum impetratum nomine vniuersitatis,
dummodò non exprimantur nomina excommunicatorũ
in rescripto: quia causa est vniuersitatis, & non singulorum.
Quod placet Collecta. remittenti ad collecta sua. de officio
delega. prudentiam. & ỹ. titu. j. c. j. ¶ Sed tu distinguas: quia
aut cessabat excommunicatio tempore constitutionis &
gestionis, & etiam tempore medio: & iste casus non habet
dubium: quia superueniens excommunicatio, licet suspen-
dat exercitium in Prælatis, tamen perpriùs facta legitimè
ipso iure non tollit: vt regula, factum legitimè. ỹ. de regu. iu
ris. lib. vj. ¶ Aut non erat constituens excommunicatus cõ-
stitutionis & gestionis temporibus, sed bene tempore me-
dio: & tunc adhuc credo idem. Tum quia, quod tollit excõ-
municatio, absolutio reddit: vt dixi in dicto. c. Romana.
¶ Aut erat excommunicatus constituens tempore gestio-
nis, licet non tempore constitutionis. ¶ Aut tempore me-
dio excommunicatus non est: & hoc casu certum est, quòd
eo modo repellitur procurator, quo repelleretur consti-
tuens si non ipso iure, ope exceptionis repelli deberet: vt
dicto. c. Romana. æquanimiter intelligas de quolibet ex-
communicato notorio, vel occulto ad casum repulsionis,
vel non repulsionis ipsius principalis singularia referendo.
26 ¶ † Decimò ad decimam difficultatem accedens, quæro,
quid de

quid de œconomis, syndicis, actoribus, vicarijs, officialibus & alijs officiarijs, &c. ¶ Dicit hîc Innocen. quòd si talis est persona, quæ posset nomine ecclesiæ agere, non nominatis excommunicatis, vt est vicedominus, qui potestatem agendi & iurisditionem habet à canone. lxxxix. distin. volumus. ac œconomus, visitator, syndicus, & actor vniuersitatis, qui non à persona priuata, sed à lege habent administrationem: vt. ff. quod cuiusq; vniuersitatis nomine. l. j. §. quibus. & l. item. § penulti. & vij. quæstione prima. quia frater. & lxj. distinct. obitum. & lxxxix. distinctio. quod in quibusdam. tunc non repellitur ab agendo nomine vniuersitatis, etiam si singuli essent excommunicati: quia vniuersitas, cuius nomine agitur, excommunicari non potest: vt. xxiiij. quæstio. iij. si habes. & . j̃. de senten. excommuni. Romana. § in vniuersitatem. lib. vj. ¶ Saluo, quod si constituentes tempore constitutionis excommunicati fuissent, bene repellerentur tales ab his constituti: quia non teneret talis constitutio, vel datio officij syndicatus, seu aliorum officiorum prædictorum facta ab excommunicatis secundum eum. ¶ Subdit tamen, quod dicunt quidam, & non improbabiliter, quòd distinctio facienda est quoad hoc inter syndicos, actores, & alios huiusmodi officiarios temporales ad libitum reuocabiles, & vicedominum & alios officiarios perpetuos: dicendo in primis idem quod in procuratorib⁹, ac in secundis, id quod proximè diximus, iuxta lecta & notata de officio delega. licet. & in. c. Romana allegato. ¶ Item subdit differentiam posse poni inter officiarios temporales: quia quidam sunt, qui agunt constituentium nomine, vt syndici: & in his idem quod in procuratoribus ex eadem ratione dicendũ videtur. ¶ Alij verò sunt temporales, qui nomine constituentium non agunt: vt visitator & coadiutor. ibi enim non agunt nomine dantium, sed nomine ecclesiæ, cuius est ipse visitator, vel coadiutor. In his enim officialibus non nocet, si is cuius coadiutor est sit excommunicatus: cum ab eo non fuerit institutus. Nec nomine eius agat, sed ecclesiæ. sic not. Archidi. vij. quæstio. j. quia frater. Et idem dicit etiam si constituens esset excommunicatus. Quod intelligo de tempore gestionis non de tempore constitutionis: nisi secundum ea, quæ dixi. s̃. in secunda tertià. & quarta sexta & septima difficultatib⁹. ¶ Vnde succinctè circa hoc sequendo Innocen. sic distinguere posses: quia aut quęrimus de officiarijs perpetuis, aut de tẽporalibus. ¶ Primo casu, aut tempore constitutionis constituentes erant excommunicati: & tunc dic idem, quod in procuratoribus diximus in quæstio. præcedentibus distinguendo inter publicum & occultum circa constitutos ratione publici officij: vt superius in procuratoribus est distinctum ex identitate rationis. ¶ Aut non erant excommunicati tempore constitutionis, sed tempore gestionis: & tunc dic, quòd talis excommunicatio huiusmodi constituentium talibus officiarijs perpetuis sic constitutis obesse non debet: vt scripsi. s̃. post Innocen. ¶ Secundo casu principali subdistingue: quia aut quæritur de officiarijs temporalibus, qui agũt constituentium nomine, vt syndici: & tunc idem quod in procuratoribus. ¶ Aut quęris de his, qui nomine constituentium non agunt: & tunc idem quod dixi in perpetuis ex identitate rationis, secundum dictum Martinum de lalua. ¶ De officialibus autem & vicarijs dixi plenè in dicto cap. Romana. in tertia & quarta oppositionibus, & duabus quęstioni. primis: & iunge, quæ scripsi. j̃. de arbi. c. fina. in. ij. Collect. quęstio. octaua & quęstio. decimatertia. & in remissiõibus vtrobiq; datis ¶ Vndecimò ad vndecimam difficultatem accedens, principaliter quæro de gestis per excommunicatum procuratorem non excommunicati: & hîc est cõmunis opinio, quòd tali vitio subiacent, sicut si per excommunicatum ipsum proprio nomine gererentur. per regulã: quod alieno. de regulis iuris. lib. vj. Quod latiùs prosequar in. c. ipso iure. ¶ Duodecimo ad duodecimam difficultatẽ accedens, quærere possem de gestis per non excommunicatum in personam excommunicati, qualiter valere possunt. Sed quia materia ista magis conuenit ca. postulasti. infra de cleri. excommuni. ministran. ideò ibi dicam. Et iunge ad cõplementum materiæ, quæ scripsi. j̃. supra de iudic. intelleximus. quæstione prima. & in remisionibus, quas ibi dedi.

23 ¶ † DECIMOTERTIO quæritur, vtrum si vniuersitas, capitulum, collegium, aut communitas syndicum, vel procuratorem constituant, sit necesse in instrumẽto syndicatus, vel procuratorij nomina constituentium exprimi. Super quo vide hîc Bart. & Gul. in Specu. titu. de syndico. § primo. versu, porro. & ibi. Ioan. And. in additione. ac Hostien. in summa de syndico. § & qualiter. ¶ Opinio Ber. est, quòd necesse est nomine exprimi. & idem videtur velle Innocen. cui concordant Odofre. & Dulius. C. de legati. l. quoties. libro decimo. & bene videtur ibi probari & . C. de vendi. re. ciui. l. fina. & de prædi. curiali. l. vltima. libro vndecimo. facit de albo scriben. l. prima, secunda & vltima & . j̃. de his, quę fiunt à prælato. c. quanto. & . C. de curi. l. nominationum. & . ff. quod cuiusq; vniuersitatis nomine. l. placet. & l. nulli. & qui satisda. cogan. l. inter omnes. § fina. cum. l. sequẽ. & de euictio. l. si rem. § primo. cum concordan. ¶ Et pro parte ista inducuntur aliquæ rationes. ¶ Prima ratio est, quia vniuersitas, collegium, & capitulum sunt nomina iuris, quę in indiuiduis conseruantur. Sed notarius & testes non videntur posse deponere, prout de teste notat Innocen. de testi. c. cum causam. & Specu. de teste. § nunc tractandum, versicu. quid ergo. Modò testibus parificantur instrumenta. C. de fide instrumento. l. in exercendis. & notarius dicitur testis. ff. de testamentis. l. Domitius. ¶ Secũda ratio quia si nomina constituentium non exprimerentur, auferretur facultas defensionis circa reprobationem instrumenti: de qua loquitur. l. optimam. C. de contrahenda & committenda stipulatione. Et circa exceptionem excõmunicatiõis, de qua loquitur ista decre. & aliàs exceptiones contra personas cõstituentium proponendas: quod fieri non debet. j̃. de re iudica. pastoralis. in Clemen. ¶ Tertia ratio, quia licet solennitas intrinseca præsumatur. ff. de verborum obligationib. l. sciendum. C. de contrahenda, & committenda stipulatione. l. j. institu. de fideiussori. § vltimo. etiam si aliquid de iure importet: quia super hoc creditur notario: vt nota glossa. C. de vsuris. l. prima. tamen vbi solennitas in mero facto consistit, nunquàm creditur notario; nisi in his, quæ vidit & de quibus rogatus fuit. Modo ad hoc, vt constituentes collegium repræsentant: & sic potestatem constituendi habeant. requiritur, quòd faciant maiorem partem præsentiũ vt. l. planè. & . l. nulli. Quod non potest sciri, nisi sciatur qui, & quot numero sint de illis, qui debent, volunt & possunt commodè interesse. de electio. quia propter. §. statuimus. Super quibus non deponit notarius: nec deponere potest. Tum quia non rogatus: tum quia non subiecta occulis ipsius notarij. Et licet non sit necessaria vocatio absentium nisi in electionibus, alienationibus & canonicorum receptionibus: vt nota. Ioan. And. de officio ordinarij. si canonici. de testibus. præsentium. & de prębendis. c. in ecclesijs. lib. vj. Et faciunt notata Bernardi de cõstitutionibus. c. omnes. de maioritate & obedientia. c. humilis. de his, quæ fiunt à maiori parte capituli. c. primo. Et Compostellanus in dicto §. statuimus. super verbo, maior. & Innocentius. de operis noui nunciatione. capitulo secundo. Tamen viget prædicta ratio, quæ non se adaptat, nisi ad præsentes. ¶ Alia opinio habet totum contrarium, quam sequuntur Oldradus & Lignanus dicentes, quod sufficit si in instrumento dicatur tale capitulum talem procuratorem sic constituit, &c. Et hanc quæstionem reperies inter quæstiones Oldradi. quæstione vigesimaprima, cuius dicta recitat Ioan. in additione prædicta. & probat Oldradus per rationes, quæ sequuntur. ¶ Prima ratio est, quia in executiõe incumbentium actuũ actiuè & passiuè se habent vniuersitas & collegium sicut vnum certum & determinatum corpus. vt. ff. de fideiussori.

l.mortuo.ex quibus causis maiores in integrum restituan-
tur.l.ergo.§ si.C.de officio rectoris prouinciæ.l. ciuitas. vt
nemo ad suum patrocinium suscipiat rusticanos,vel vicus
eorum.l.prima.libro vndecimo.& de stud.lib. vr.ro.l.secun
da.Sed vnum per circunloquutiones certum,& determi-
natum corpus implet opus intentum:quia non refert pro-
prio nomine,an eadem monstratione,quæ vicem proprij
nominis fungatur,aliquid demonstretur:vt si dicatur opus
talis ecclesiæ talem procuratorem constituit &c.vt.ff.si cer
tum petatur.l.certum.& de conditioni.& demonstrationi.
l.nominatim. Ergo idem erit in collegio: vt si dicetur tale
collegium talem procuratorem constituit: de iure proce-
dit. ¶ Secunda ratio,quia in re certa,& demonstrata,aliam
demõstrationem requirere superuacuum est:vt.ff.de dote
prælegata.l.prima.§ vltimo.Sed cum dicitur,capitulum ta-
lis ecclesiæ:res est certa,& demonstrata. Quod probatur:
nam vt teneat legatum in personam legatarij requiritur cer
titudo.Institu.de legatis.§.incerta.Sed si aliquid relinquatur
collegio talis ecclesiȩ,valet legatum.C.de sacrosanctis.l.j.ff.
de legatis tertio.l.pater.§.Tusculanus. &.l. Lucius.§.colle-
gio.Item patet hæc certitudo:quia in iudicijs persona acto-
ris,& rei debet esse certa tam in principio,quam in fine.Cõ
stat autem sub nomine capituli vniuersitatis,ciuitatis, &
collegij actionem,& defensionem proponi.& cum eorum
designatione sententiam ferri.de rescrip causam,quæ. &.c.
capitulum.vt lite pendente.capi.ecclesia. j.de probationi-
bus.c.licet.de iureiuran.venientes.de exceptionibus. signi-
ficarunt.C.de officio rectoris prouinciȩ.l.ciuitas.de Episco
pis & clericis.l.omnes.In talibus enim continens ponitur
pro contento,secundum eum. ¶ Tertia ratio,quia in nomi-
nib⁹ collectiuis ad veritatẽ ꝓpositionis,indefinita ęquipol
let vniuersali,vel ea quæ pro vniuersali habetur:vt.ff.de in-
terrogatorijs actionib⁹.l.si defensor.§ primo.vnde hæc ꝓpo
sitio:populus talis loci,tale quid fecit.non est vera.nisi om-
nes de populo fecerint,aut tanta pars,in qua totus popu-
lus iuris fictione repræsentatur: vt de decur.l. nominatio-
num. de regulis iuris.l.aliud.§.refertur. Et qd cuiusq; vni-
uers.no.l.nulli.&.l.planè.Sed si in procuratorio,de quo est
sermo,esset signum vniuersale,valeret secundum omnes.er
go & sic indefinitum. ¶ Quartò satis videtur expressum.ff.
de legatis tertio.l.si corpus.vbi dicitur,quòd si corpus, aut
familia leget,perinde est,quasi singuli homines legati sint.
Quod ergo aliquando notant doct.debere nomina expri-
mi,locum habet,quãdo fit procuratorium per nomina sin-
gularia designantia:vt canonici talis ecclesiæ fecerunt. Et
est ratio:quia talis sermo posset verificari in duobus tan-
tùm:vt.ff.de verborum significatione. l. inter illam.§ vlti.
de manumis.testam.l.libertas.§.finali.Sed secus,si per colle-
ctiua certam à iure determinationem habentia: vt capitu-
lum talis ecclesiæ.argumento dissolutionis duarum legum.
ff.de acquirenda possessione.l.possideri.in fine tertij respõ-
si.& ad Trebellianum.l.restituta.in principio. Et probatur
bene hæc distinctio.ff.de legatis secundo.quoties.&.l. gre-
ge.Et ita loquitur hæc decretalis. & quod hîc notat per In-
29 nocentium secundum eum. ¶ † Et addit,quòd tabellionis
officium non est deponere,vel fidem facere de his,quæ iu-
ris sunt:sicut nec testis respondet dicens hoc falsum: quia
aliud est in tabellione,cuius fides est approbata:quia de so-
lennitate præsumitur nisi contrarium appareat:vt.l. scien-
dum.& alijs supra allegatis.Et hoc est,eo quòd notarius de
ea liberè attestari potest.& aliud in teste,cuius fides appro-
bata est. Et hoc quod voluit dicta gl.l.in.l.prima. C.de vsu-
ris allegata.licet Bulg.idem esse iuris in teste dixerit. argu.
legis quoties.ij.ff.de rebus dubijs.quæ tamen hoc non pro-
bat sequenda est igitur opinio Ioannis per textum forma-
lem.dicta lege sciendum.de verborum obligationibus. Als
non posset notarius dicere aliquem solemniter stipulatum:
quia hoc iuris est.cuius contrarium de iure,& de consue-
tudine est verum. ¶ Subdit tamen ipse,quòd si procurato-
rio vna cum notario appensum sit sigillum capituli, hoc
minus dubium habet:quia sigillo standum est argumento
de appellationibus.c.significauit.de probationibus.c. ter-
tio.ff.eodem.l.si procuratorem.Ad fidem enim rei gestȩ in-
strumentum,& sigillum parificantur.de electione.vt circa.
de sententia excommunicationis. cum medicinalis. C. de
Episcopis,& clericis.l.si quis in hoc. &.l.si quis.argumen-
to.infrà de probationibus.post cessionem. & eodem titu-
lo.C.l.cum precibus.secundum eum.Sed vt aduocatus lo-
quutus est. ¶ Ioan.verò de Lignano sequitur hanc opinio-
nem Oldradi.& probat eam per rationes, quæ sequuntur.
¶ Prima ratio est:quia quædam sunt meri iuris: & de tali-
bus non attestatur notarius, neq; testis, testis enim de fa-
cto.& non de iure deponat.l.si quando inuitos.C.de testi-
bus.sicut de lege,vel de canone: sed debet iudex per libro-
rum reuolutionem informari. Quædam sunt iuris. quibus
annectuntur actus,vel supposita facti:sicut apparet in con-
suetudine & fama.Consuetudo enim est facti,& in facto
consistit.c.primo.de constitutionibus.libro sexto.quę quã-
do iuris sit,tradit glossa.in dicto.c.licet Cõsuetudini enim
quæ iuris est,annectuntur actus vicibus iterati. prima di-
stinctione.mos.&.c.consuetudo.ff.de legibus.de quibus. &
famæ,quæ nomen iuris est,etiam annectuntur actus,&c.vt
publica loquutio populi.Modò de huiusmodi actibus de-
ponunt testes.de accusationibus.cum oporteat.&.c.inqui-
sitionis.ff.de quæstionibus.l.de minore.§ tormenta. & ibi
notatur.& tamen si testis deponat super articulo de con-
suetudine & fama,scilicet quòd est consuetudo, vel fama,
valet depositio,licet sit necessaria interrogatio,sic quòd in-
terrogatus de actibus non deponit,repellitur. Sic de nota-
rio dicat in capitulo.quod est nomen iuris, cui annectun-
tur supposita indiuidualia capitulum facientia. de quibus
de excessibus prælato. dilecta. per Innocentium. de iure
patronatus.postulasti.de electiõe.c.primo.decima quæstio-
ne tertia.congregatio. ¶ Secunda ratio est:quia hic non de-
ponit notarius,super dispositione iuris,sed meri facti: vbi
est attendendum,quòd in hac oratione probanda capitu-
lum fecit statutum:& est suppositum sine substantia.Et est
dispositio,quam significat verbum,fecerunt.& cum testes
deponunt super factione statuti,hæc depositio meri facti
est,sicut & aliæ factiones.ff.de verborum obligationibus.l.
stipulationes.§ Celsus.licet statutum sit ius.ff.de iustitia &
iure.l.omnes populi.de constitutionibus.c. secundo. libro
sexto. de sententia excommunicationis à nobis deponen-
tes ergo super solo facto,solùm pro causa exprimunt no-
men iuris.Imò nec aliud testes exprimere debuerunt: cum
non suppositis indiuidualiter,sed collegialiter istud com-
petat.argumento.ff.ad municipales. l. quod maior. de his
quæ fiunt à Prælato sine consensu capituli.nouit.&.c.quã-
to.& maximè.quia vbi exprimuntur nomina collectiua re-
stricta ad locum,& alias circunstantias indiuiduales,æqui-
parantur quoad illam indiuidualitatem:vt not.Innocen.de
prębendis.in lateranen.dicens ciues Bononien.interdictos
haberi pro nominatim interdictis.faciunt notata Bern.de
sententia excomunicationis. à nobis. ¶ Tertia ratio, quia
testis deponens super aliquo actu,debet deponere de causa
immodiata ipsius.infrà de testibus. cum causam.C.eodem.
l.testium.Sed capitulum,& non singuli nominatim,vt sin-
guli,sunt causa statuti. ¶ Tertia opinio Gul.in Speculo.tit.
de syndico.§.j.versi.porrò.vbi dicit,quòd si notarius in in-
strumento syndicatus dicat,quòd Abbas de consensu om-
nium monachorum,vel Abbas,& omnes monachi hoc fe-
cerunt,sufficit in actu,qui nõ requirit absentium vocatio-
nem. ¶ Item idem Speculator in eodẽ.§ vers.quid si in ali-
quo instrumento.dicit,ꝙ omnes ad sonitum cãpanę,vel ad
vocem pręconis cõgregati talem syndicũ fecerũt:obtinuit
hoc valere.facit,quia qui omne dicit,nihil excipit,xix.dist.

si Romanorum.de maior.& obedien.solitę.Et quia creden dum est instrumento,donec probetur contrarium:vt.l.cum precibus.&.l.optimum.allegatis.& de præscriptionibus.ad audientiam.Sed si dixisset duas partes hoc fecisse,indubitanter esset necessarium nomina exprimi,secundum eum: quæ differentia est inter vniuersalem adiectionem,& specialem:vt.ff.de euictionibus.l.si venditor.ff.de operis noui nunciatione.l.de pupillo.§.qui nunciat. ¶ Quarta opinio fuit Hostiensis qui in Summa de syndico.§.qualiter. tenet nomina exprimenda:nisi impossibilitas, vel grandis difficultas esset in exprimẽdo propter ipsorum multitudinem. ¶ Quinta opinio fuit Ioan.Andr.in additionibus super dicto versi.porrò.distinguentis sic:quia quædam sunt vniuersitates,quæ consistunt in numero, sicut ciuitas habet centum consiliarios,ecclesia,vel monasterium centum canonicos,vel monachos,& in his solent notarij sine expressione personarum ponere in genere numerum verum, & præsentem,sic dicendo:in quo interfuerunt plusquàm duæ partes.Nam cum centum sint consiliarij, interfuerunt octoginta.& sic de clericis, vel monachis. & hoc sufficit. Consulit tamen,quòd in arduis maximè in longinquo tractandis nomina exprimantur. ¶ Reuerendissimus autem pater dominus.G.Nouelleti tunc palatij Apostolici causarum auditor,& nunc Romanæ ecclesiæ sancti Angeli diaconi Cardinalis, iampridem de tempore domini Vrbani Papæ quinti de hoc dubio, cum reuerendissimo patre domino Petro Flandrini tunc eiusdem palatij auditore, & posteà sancti Eustachij diaconi Cardinalis .& mecum tũc cum ipsis in familia domini Petri Rogerij, aliàs de bello forti,tunc sanctæ Mariæ nouæ diaconi Cardinalis posteà facto Papa Gregorio vndecimo viterbij commorante habita collatione manum ponens ad calamum, & prædicta recolligens finaliter dixit indistinctè nomina exprimenda, per rationes ad partem istam primo tactas ¶ Et ad horum euidentiam,& pro solutione rationum Oldradus adiunxit sciendum esse,quòd aliquando loquimur de vniuersitate, capitulo,& similibus nominibus iuris collectiuis ponendo illa,prout sunt formata & in actu esse: & sic ponuntur in legibus & canonibus de capitulo,vel vniuersitate loquentibus,quando dicunt, quòd capitulum dedit libellum,vel sententiam suscepit,aut similia. Supponunt enim iura illa nomina collectiua,prout esse debent in debito actu,& formа.Frustra enim fieret lex,nisi supponerent veritatem terminorum.& sic leguntur rationes domini Oldradi. ¶ Sed in quæstione nostra loquimur de capitulo,vel vniuersitate prout est dubium, an illa supposita facerent ipsam vniuersitatem,vel capitulum:quod non potest sciri, nisi per expressionem nominum subiectorum indiuidualium vniuersitatem,vel capitulum constituentium:alioquin sequeretur quòd notarius,vel testes iudices essent. quod esse non debet. Tales enim non possunt testari,nisi in illis quæ sensu corporali possunt appręhendi.Iudex autem iudicat de his quæ solo mentis,& rationis oculo appręhenduntur, & ad mentem,& rationem per sensuum exteriorum corporalium appręhensionem deducuntur,secundum Innocentiũ. de testibus.cum causam. ¶ Item pro solutione rationum Lignani,dicit præfatus dominus præmittendo,quòd duplex est causa testimonij,vna quæ pars est dicti ipsius testis: & tunc non valet dictum illa nõ expressa:sicut est in his,quæ solo mentis oculo appręhenduntur:sicut in probatione dominij & ebriositatis ¶ Alia est solùm causa scientiæ ipsius testis,& sine tali valet dictum non interrogati, secundum Innocentium.in.c.cum causam.allegato.Modò de secunda, non de prima Lignani rationes procedunt secundum eum. Et licet factio statuti facti sit,tamen vt valeat,requirit personam veram,vel fictam facientem.argumento.ff.de confirmando tutore.l.naturali.Sed de ficta non potest constare, cum sit iuris nisi per relationem habitam ad indiuidua.

¶ Prætereà facere statutum competit singularibus,vt capitulum constituentibus,non capitulo, vt est nomen iuris quia sic manu & lingua caret.ergo de cõstituentibus testes, & notarij testari debent,per notata Innocen.de sententia excommunicationis.Romana.§ finali.& in.c.lateranensi.de præbendis,& dignitatibus.de sententia excommunicationis.si ciuitas.libro sexto.§ primo.Nec sufficit signum vniuersale etiam in corporibus,quæ in certo consistunt numero:vt tollantur motiua & argumenta Speculatoris,quę non multùm vrgent.& Ioan.Andr.in additione per rationes in principio factas de defensione per substractionem talis expressionis parti ablata ¶ Ego autem tunc Viterbij sine libris existens,& tunc Hostien.opinioni adhęrens, primas rationes confirmabam hoc modo. ¶ Et primò,quia defortuis solennitas etiam intrinseca propter dubiũ fraudis,non præsumitur.Quod prosequere:vt in Cy.C.de contrahenda,& committenda stipulatione.l.licet epistolæ. per illum textum.in vltima quæstione.vbi etiam Bartolus latiùs hãc regulam prosequitur,quę habet fictionem intrinsecam semper præsumi.& idem Bar.in.l.sciendum.ff.de verbo.obliga. hanc tamen regulam videtur limitare.gl.in dicta.l.sciendũ. Modò talis est solennitas constituendi capitulum,&c. ¶ Secundò,quia per hoc daretur occasio(quæ tñ semper tollenda est,vt est textus rotundus.l.conuenire.ff.de pac. dotal.) notarijs malignandi sic,ꝙ nunquàm in hac materia de falso conuinci possent,& etiam posset esse periculum de incautela & imperitia notarij circa huiusmodi solennitatem errantibus:quia iura illam inducẽtia non videref esse de illis,quæ notarij tenentur scire explicitè,vt videtur notasse Bertrandus droeçanus.C.de tabularijs,scribis,logographis, & censualibus.l.generali lege.in glos.magna circa medium. li.x.maximè,quia etiam magni doctores de his consueuerunt dubitare,videlicet,qui & quot in singulis actibus expediendi capitulum repræsentent.& qui vocandi admittẽdi,vel repellendi sunt. ¶ Tertia ratio est,quia aliâs crederetur notario ex quadam tacita fictione,& in vim generalitatis implicitę super eo,super quo eidem nullo modo deberet credi spẽaliter & expressè.& .ĩ.plus operaretur fictio falsitatis,quàm veritatis expressio,cõtra cõia iura.Quod sic patet:quia notarius non potest fidẽ facere per expressum,nisi de his,quæ nouit. Et de quibus rogatus est,cuiusmodi non est solemnitas necessaria ad constitutionem capituli. ¶ Alia verò opinio habet,quòd cum sigillo capituli sufficiat narratio generalis ipsius notarij,vt tetigi.s.post Oldra.Et hanc sequitur de æquitate palatiũ Apostolicũ. ¶ Alia opinio distinguit inter magnitudinem & paruitatem ipsorũ actuũ: dicens in magnis actibus primam opinionem expressionẽ requirentem esse seruandam.& secundam opinionẽ Oldra. tenendam esse in paruis negotijs.Ratio diuersitatis,quia in maioribus maius est periculum.& per cõsequẽs cautela maior & probatio arctior adhibenda.ĩ.de electione.vbi maius est periculum.li.vj.de probationibus.C.l.fin. ¶ Alia opinio distinguit inter cõicantem magnæ,vel modicæ multitudinis vt in magna ad vitandã difficultatem,seu quasi impossibilitatẽ de æquitate sequenda sit secunda opinio.Et in parua prima opinio de rigore. ¶ Alia opinio distinguit inter actus requirentes vocationes absentium,vt in illis teneatur prima opinio:vt sciatur de absentibus si vocati fuerunt,aut interfuerunt.Et alios actus,qui huiusmodi vocationem nõ requirunt:vt in illis non requiratur talis expressio. ¶ Alia opinio distinguit, verum notarius narret solennem & consuetam vocationem.& tunc non sit necessaria expressio:quia cum talis vocatio non comparẽtes constituat contumaces,cesset periculum:an verò tunc hoc nõ narret:& tunc secus.Expressio enim eorum,quæ nihil operatur,frustra fit.arg.l.aliqñ.ff.ad vell.Tria aũt expressionũ genera ponit Bar.l.prætor ait.ff.de operis noui nuntiatione. ¶ Alia opinio distinguit,an superior interuenerit, & de-

cretum, vel authoritatẽ interposuerit, seu interuenerint maiores & iurati. & hoc notarius referat. & tunc præsumantur omnia solemniter acta & per consequens non requiratur talis expressio. aliâs autem necessaria sit. ¶ Tu verò ex omnibus prædictis facias tibi vnam theoricam, dicens quòd in modicis, vbi agitur de modico præiudicio, & etiam in magnis non requirentibus vocationem absentium narrata vocatione præsentium consueta, & etiam his cessantibus, si specificatio propter multitudinem impossibilis est, dummodò notarius asserat duas partes præsentium, vel vltra interfuisse: hisque cessantibus, si maiores, vel iurati, aut superioris authoritas, vel decretum, vel communitatis, seu superioris sigillum interuenerit, non sit necessaria expressio nominum singulorum: aliâs bene. Et sic omnes prædictas opiniones concordabis. An tamen hoc possit opponi post litis contest. vide Specula. de syndico § j. versicu sed quid si omisisti. & versicu. sequenti. vbi notatur quis probet, cum opponitur duas partes non interfuisse.

30 ¶ † Decimoquartò, vt habeas ea, quæ Collecta. vltra præmissa hic scripsit: quæro ibi, *maiores & iurati*, quid si aliqui alij singulares in procuratorio expressi sunt excommunicati? Credit Collectarius, quòd tenet: quia procurator nomine illorum non agit. xij. quæstione. ij. c. Episcopus § qui manumittitur. Inducit nota. Innocen. hic in fin. Sed de hoc dic meliùs & verius, vt scripsi. in. iiij. quæstione principali in prima conclusione.

31 ¶ † SECVNDO quæritur posito, quòd procurator excommunicati rescriptum impetret: & supposita opinione, quæ habet, quòd rescriptum non valet. de qua videbitur in. c. ipso iure. quæritur, nunquid post absolutionem poterit procedi vigore rescripti. dicit Collectarius, quòd non: remittens ad collecta sua. j. de probatio. post cessioné & not. Specula. eo. titu. circa princi. Idem tenent dominus Raym. de sargijs per dictum. c. ipso iure. Et per hoc impugnat gloss. positam in. c. pia. quia. c. pia. loquitur in ordinario: secus in delegato. Et rationem diuersitatis not. Ioan. And. in. c. ipso iure. Et sic loquitur in delegato, ibi excommunicatio post impetrationem superuenit. & sic fuit ab initio interdictio sufficienter fundata. ¶ Posteà autem subdit Collectarius. viij. quæstione. Specul. quas. quia transcendunt materiam istius decret. iam multùm oneratæ per me obmitto, & dicam. j. eo. c. j. libr. vj.

32 ¶ † TERTIO, vt habeas dicta Raymund. præfati quæro quid de contractibus excommunicati gestis excommunicatione durante. Vides opini. Innoc. quæ habet, quòd valent. & quòd excommunicatione durante agi potest contra eum: sed non ipse contra alios, nisi post absolutionem: sed posteà benè, & est ratio: quia tales contractus non improbantur, nec habetur iure, quòd nulli sint. & ꝙ valeant. allegat. xj. q. iij. quoniam multos in fin. & de sententia excommunicationis. si verè. vbi dicit hoc expressum. & sic no. in. c. veritatis. ¶ Sed dicit Raym. quòd opinio Hostien. contrariam ipse tenet causa collationis: quia contractus sic facti sunt contra ius prohibens cõmunionem excõmunicati ipsi excommunicato, & alijs. igitur non valent: vt. c. illud. alleg. & x. distin. vides. & regula ea, quæ contra ius. lib. vj. Item, quia illa quæ verè debita sunt ante excõmunicationem per excommunicationẽ tolluntur, seu suspendũtur. xv. q. vj. iuratos. & c. nos sanctorũ. Igitur fortiùs impediuntur isti contractus nasci. ar. ff. de his, qui sunt sui, vel alie. iuris. l. patre furioso. j. de iureiuran. c. quemadmodũ. ¶ Sed in hoc bene fecit, quòd hoc solùm causa collationis dixit. Nam sine dubio vera est de iure opinio Inno. vt dicetur in. c. veritatis. & c. si verè. Nec est illa regula, quæ contra ius. in omnibus semper vera. Nam non habet locum in his, quæ non habẽt causam, seu prohibitionem perpetuam: vt not. Bern. j. de sponsa duorum. c. penul. glo. ij. & Ioan. And. de iure patronatus. in verbo, prohibentes. in Cle. Modò non perpetua est ista prohibitio, cum multis casibus, & tẽporibus permittatur, vt probant. c. si verè & c. ipso iure. cum multis. Nec est verum, quòd excõmunicatio tollat, vel suspendat, licet exceptionem repulsionis.

33 ¶ † QVARTO quæro de quæstione, quam moui circa tertiam principalem in prin. vtrum rescriptum impetratũ pro non excõmunicato per procuratorem excõmunicatum occultum habeat ipso iure. Recitaui opiniones, vbi. s. quas vide latius in. c. ipso iure. ¶ Circa hoc distinguit Calde. quia aut dominus sciuit excõmunicationem procurationis: & tunc non valeat: quia non prodest beneficium ignorantiæ scienti. de sententia excõmunicationis. cum nõ ab homine. j. respon. & quod not. de clerico excõmuni. ministrãte Apostolicæ. Et quod solet dici, rescriptum impetratum à procuratore reuocato non valere in fauoré domini reuocãtis. & per consequẽs scientis, licet non noceat aduersario ignoranti. de rescriptis. ex parte Decani. & quod ibi no. Nouel. super vlti. glo. & de præben. dilectus. primo. super glo. ij. scilicet, quòd non tenet impetratio iudicis excõmunicati occulti facta à sciente. & bene facit ad hanc rationem de præbendis, & dignitatibus. in antiquis. cap. inter cętera. & optimè. e. tit. si beneficia. lib. vj. vnde nulla est emptio liberi hominis facta à sciente: sed ignorantia emptoris non prodest venditori. ff. de contrahenda emptione, & venditione. l. liberi hominis emptioné. & l. si in emptione § liberi. ¶ Aut dominus ignorauit excõmunicationẽ procuratoris, & habebatur cõmuniter pro nõ excõmunicato, qa occultus: & tunc valet impetratio, sicut electio & collatio: qa hic non agit de cõmodo, vel vtilitate excõmunicati. sed dñi, qui in nulla culpa fuit. ¶ Præterea, quia ratione publici officij prædicta fecit excõmunicatus: quo casu opinio iuuat: nec curat cõstituens possit tollere impedimentũ occultũ, an non. Item an multa alia fecerit ratione publici officij, an nõ: sicut quidã intelligunt. l. Barbarius Puto enim sufficere, ꝙ ratione pub. officij fecit ex quo cõmuni opinione habilis putabat, secũdum eum. Sic dicit valere collationẽ beneficij factã per occultum excõicatum, qui cõmuni opinióe habebatur pro nõ excõicato ignoranti hmói excõicationem: quia ratione publici officij, &c. vt. d. c. nonne. & j. q. j. dedit. & c. Christus. xxiiij. q. iiij. tu bonus. j. q. j. prophetauit. & c. dictũ. In quibus patet tolleratos in officijs fecisse sicut veri. ar. de cohab. cleric. vña. xxxij. dist. ad hoc. & quod no. de elec. dudũ. ij. in glo. quia cum, de presbytero nõ bap. c. ij. ideò valent instrumẽta notarij exõicati occulti. No. Io. And. de sententia excõicationis decernimus. & Inn. in. c. pia. Proban. d. l. Barbarius. C. de sententijs & interlo. iij. q. vij. c. pręter § verũ. j. q. j. si quæ a simoniacis. secundũ vnam lecturã. & § iuxta. & d. c. ad probandũ Iuncto, ꝙ conferre est iurisditionis de electio. nosti & c. transmissam. & idem dicit de electione facta à canonico occulté excõicato ratione sui canonicatus. Et hæc faciũt pro his quę scripsi in. iiij. q. principali. versi. sed nunquid tales. vide tamen Inn. in. c. si veré in glo. ij. ad fi. & c. dilectus. de rescript. in gl. vlti. in fi. & Archi. ac Card. & Nouel. in. c. ipso iure. ¶ Supp. glo. Glo. j. ibi: *vel etiam credentibus*. Supple illum excõmunicatũ. Et ibi: *vniuersis*. interdũ refert, vt. j. de hęreticis. c. ij. § ad hoc. Et ibi: *tenent*. dic contra, vt scripsi. s. in. q. iij. & in. xiiij. versi. secundò quęrit. Et ibi *sed verum*. imò tene quod scripsit Io. And. in. d. c. ipso iure. in glo. Nunquid ergo. ¶ In glo. iij. in fi. hęc fuit additio à tẽpore Inn. ¶ In glo. vlti. ibi: *cum. I. & A.* dic, vt. j. de regulis iuris. vtile per inutile libro sexto. & per Henricum de officio delegati. cum super. in prima distinctione & per Cynum. C. de donationibus. l. sancimus. & per text. formalem. l. j. § sed si mihi. ff. de verborum obligationib. & per Bartolum. ff. de fideiussoribus. l. Græcè § illud. Et ibi: *exprimi*. dixi. s. xiiij. quæstione. Et ibi *nonnulli*. contrarium ibi scripserint Gofredus. Hostien. Compostellanus, & Nouella, scilicet quòd canonicus non impetrat pro ecclesia sine mandato. Pro glo. quòd admittatur saltem cum cautione de rato. facit. s. de offi. deleg. corã.

¶ Verum

¶ Verùm Archidi. de rescrip. statutum § cum autem. libro sexto. dicit de consuetudine curiæ nullum admitti ad impetrandum, vel contradicendum pro alio sine mandato speciali: nisi sit coniuncta persona carnali proximitate, vt intellexerunt Goffre. Hostien. imò nec etiam Episcopus ad contradicendũ pro suo subdito admitteretur. Sed intersit contradicentis, quòd litera non transeat, teneatur ei, & literam recipiat impetrator. ¶ Dicit etiam in curia non requiri mandatum, nisi literæ contradicantur. Allegat quod notatur Hostien. in Summa de rescript. § quæ possunt. versi. sed nunquid canonicus. & vers. imò est. ¶ Dicit demum, quòd licet decret. nonnulli. permittat cõiunctos impetrare, non permittit illos contradicere impetrantibus. Et sic ad agendum admittendi non videntur sine speciali mandato: cum talis actus sit potius quoddam contradicere, quàm defendere.

De syndico. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Syndici qui dicantur? & qualiter syndicus aliter vocetur? Et quid differant actor, & syndicus?*
2 *Oeconomus quisnam sit.*

DIximus De procuratore, qui agit, & defendit causam domini: nũc dicamus de syndico, qui agit, vel defendit causam vniuersitatis Goffred. ¶ De oeconomo habetur. lxxxix. distin. per totum nona quæstione. j. cum sumus ¶ De syndico singularium vniuersitatum, vide de probatio. ca. licet. de capellis monachorum. dilectus. ¶ Et quomodo syndicus, in causa collegij respondet sine iuramento. de testi. c.
1 ij. versi. sine iuramento. libr. vj. ¶ † Et vt scripsit Ioan. And. in additionibus Spec. tit. de his, qui alieno nomine in iudicio interue. § j. addi. quæ incipit: *sequitur*. dicit, dicuntur syndici, qui ad certam causam agendam, vel defendẽdam constituũtur, seu eliguntur. & hoc singnanter, quia diuersæ diffinitiones syndici dantur ab antiquis, & tamen non reperit alium, qui ponat dictum Specu. dicentis in dicto § j. versi. syndicus autem. quòd syndicus tantùm constituitur ad iudicia, & dicitur quasi singulorum de collegio, vel vniuersitate causas dicens: vt. ff. de munerib. & ho. l. munerum § defensores. ff. quod cuiusq; vniuer. nomine. circa fi. & § quibus. vbi de hoc, & l. sicut § j. j. de proba. licet. j. eo. c. j. ¶ Et vocatur sydicus quandoq; Apochrysarius in authẽ. quomodo opor. Epis. § non aliter. & § in eum. & de elec. significasti. Licet Apochrysarius ponatur pro oeconomo in authen. e. tit. § reuerendissimi. Item syndicus defensor vocatur: vt dicto § defensores. Et ordinatur cum cõsensu Episcopi. & tractatu in ciuilibus & secularibus causis. Et est personale munus, dicto § defensores. & in hoc differt à procuratore, vt. ff. de procurat. l. filiusfamilias § inuitus. ¶ Actor verò constituitur ab vniuersitate & ad vnam causam: vt. ff. quod cuiusque vniuer. l. item eorũ. Sępè tamẽ vnum ponitur pro alio: vt ibi. & s. tit. j. petitio. & ff. quod cuiusq; vniuersi. nomine l. j. in fine. Sed in hoc differunt, quia actor ad lites pręsentes tantùm constituitur propter decretum, quod non se extendit ad futura: vt. l. item eorum § decuriones. ff. quod cuiusq; vniuer. nomine. Non sic de syndico, qui datur etiam ad futuras, & sine decreto, sicut procurator. Sed quãdoq; actor pro procuratore accipitur. liiij. dist. ex antiquis. Item etiam datur actor inuitus & ab vniuersitate, & ante litem contestatam. Et in his differt à procuratore. & sic constitutio, & stipulatio actoris municipum in personam municipij: & procuratoris in personã suam cõcipitur. ff. de cõsti. pecu. l. cũ
2 qui § Iulianus. ¶ † Oeconomus autem, cui res ecclesię gubernanda mandatur. C. de sacrosanct. eccle. l. Iubemus. in prin. de Epi. & clerici. l. omnes, qui § hoc nihilominus. lxxxix. di. quia in quibusdam. de offi. ordina. cum vos. de iura. calum. Imperatorum. Et interuenit in iudicijs, & contractibus: & eligitur cum tractatu Episcopi: vt. l. Iubemus. & c. Imperatorum. allegatis. Et dicitur vicedominus. lxxxix. distin. volumus. & c. seq. j. q. iij. saluator. propriè tamen in rebus canonicorum oeconomus. & in Episcopalibus vicedominus, de simonia. consulere. ¶ Et sonat idem quod præpositus. j. q. iij. saluator. secundum Spec. vbi suprà. ¶ Sed Ioan. And. in additione prædicta dicit, quòd dictum. c. consulere. nõ probat id, ad quod inducitur: dicens varias derinationes dari de isto nomine oeconomus. vna quòd dicitur ab oicos græcè, quod latinè dicitur dispensator: & comes pauper, quasi pauperum dispensator. Sed hoc non congruit ei, quod dictũ est supra. Hug. non dicit, quod oeconomus dicitur ab ycon. quod est ymago, vel signum, & noma, quod est lex, vel regula: quia ad eius signum, vel regulam tota familia dispensatur. vnde yconomus idem quod dispensator. vnde extat liber, qui dicitur oeconomicus demophontis ab acto, quod est sonus: quia ad eius sonum familia ordinatur. ¶ Subdit etiam Ioan. in additione prædicta, quòd Damasus Tancre. & Io. de deo dicunt syndicum constitui ad agendum, & defendendum causas vniuersitatis. Et Vbertus in Sum. dicit syndicum, qui ad certam causam agendam, vel defendendam eligitur, laborem personalis muneris aggrediens, vtẽs verbis. d. § defensores. Sed statim subdit & generaliter ad omnes causas. Ioan. And. no. ij. q. vij. si quis erga. quod hîc dixit disiunctim, dicit coniunctim dicẽs syndicũ per vniuersitatẽ constitui ad vnã & plures causas. Et in. c. quoniam xvj. q. vij. dicit constitui ab vniuersitate ad vniuersitatẽ causarum. ¶ Hosti. e. ti. in Sum. § quis syndicus, dicit syndicum constitui ad causas vniuersitatis agendas, & defendẽdas præsentes & futuras sine decreto. ff. quod cuiusq; vniuer. nomine. l. j. & l. Item eorum. ¶ Goffre. dicit, quòd syndicus est procurator vniuersitatis ad iudicia constitutus, non adijciens tantùm, sicut Speculator. Illud enim est contrarium cõmuni obseruantiæ, quæ habet per vniuersitates, ecclesias & seculares cõstitui syndicos ad extraiudicialia & tractatus quoslibet per vniuersitates faciendas: vt venditionum, emptionum, locationum, conductionum, obligationum, mutuorum, & his similium. & facit. j. eo. c. j. ibi: *monasterij generaliter debeat negotia commendare*. Ex quibus patet conclusiuè, quòd syndicus dicitur procurator vniuersitatis ad iudicialia, vel extraiudicialia aut vtraq; simul pręsentia, vel futura, seu præsentia & futura, sine decreto constitutus. Alia vide per Summistas Hostien. Goffre. & Spec. eo. tit. & Ioã. And. in addit. super illo oeconomo, orphanatropho, vicedomino, tutore, & curatore. vide ibi in titulis sequentibus Spec. & additio. Ioan. quę causa breuitatis omitto: aliqua tamen forsan tangam. j. de his, quæ fi. à maio. parte capituli, in rubrica. & in c. primo.

SVMMARIVM.

1 *Syndicatus officium non determinationem à iure scripto habeat?*
2 *Syndicus si à maiore collegij parte constituatur, minore contradicente, num siue obtineat, siue succumbat, teneatur minor ad expensas.*
3 *Syndicus ab alijs alieno nomine agentibus, qualiter differat?*

¶ CAP. I.

SIcut studii. ¶ Casus. Decet religiosos à litigijs abstinere. Et ideò debent habere syndicum, qui causas monasterij agat, & defendat. ¶ Et præmittit exordium, & casum in principio. & in fine ponit duas causas mãdati ibi. *Expedit enim* Et in medio. ¶ Expone literam. *Submouere*. de postulan. c. ij. de offi. ordi. quanto. *Negotia*. quasi diceret, & si diligenter

sint exercenda spiritualia, non sunt tamen temporalia negligenda. Sicut enim ad vitam corpus necessarium est animæ, sic ad sustentationem necessaria sunt temporalia ecclesiæ Dei. j. quæstione. iij. si quis obiecerit. xij. quæstione. ij. expedit. & c. videntes. & c. Episcopus. *Ita necesse.* notatur pro compensatione facienda. & quòd contrariorum est eadem disciplina. Collect. *fausto.* fortè proprium nomen alicuius partis. Laicus erat: vt not. Hosti. in Summa. eo. tit. § fin. in fi. Facit infra. de procuratoribus. c. j. Nec obstat de iudic. decernimus. vt ibi not. imò potest esse religiosus, secundum Hostien. in Sum. eo. tit. § j. an possit esse infamis. Dixi de iudi. cum deputati. Collectarius. *Si voluerit.* scilicet Faustus. Aliâs, *voluerint.* scilicet monachi. *Salario.* quia nec cogitur suis militare stipẽdijs. de prescrip. cum ex officij. ad fi. De hoc salario in sum. de procuratorib. § quis sit effectus. vers. tenetur etiã dominus. & sequenti. Hostien. *Generaliter.* habet enim talis potestatem agendi & defendendi quomodocunq; vocetur: cum nec sit vis in nomine. ĩ. tit. j. petitio Hostien. *Negotia.* id est lites de verbo. signi. forus. § negotiũ. *Incommoda.* ne dum humana lucra attendunt: æterna præmia perdant. v. q. iij. c. vlti. *Strepitu.* facit de accusa. c. penul. de sta. mon. c. fin. versicu. fin. quòd si Abbas. *Seruos Dei.* id est monachos, qui per antonomasiam dicuntur serui Dei: quia illi melius & purius, quàm alij sibi seruiunt. & pro ipsis relinquunt omnia. de excess. præla. nimis. de no. oper. nunc. c. ij.

¶ PRIMO quæro quis dicatur syndicus. Sed dic. ĩ. in rubri. vnde sciendũ quod Hostien. in sum. de syndico tractat, & præmittit, quid sit vniuersitas: quid collegium: quid corpus: quid societas: subdẽs demum quid syndicus, quid actor, quid œconomus. & de differentijs eorumdem. & ibi vide & prius per Goffre. ea. rubri. in fi. ¶ Hic autem tractatur de syndico, qui procurat causas vniuersitatis. ¶ Sed in Italia est quoddam officium syndicatus Rectoris & officialium locorum, qui dicuntur in officio deliquisse: qui de istis habent cognoscere: & culpabiles repertos punire. ¶ De quibus sæpe quæsitum est, an merum, vel mixtum imperiũ,
1 possunt exercere, vel pœnas corporales imponere. ¶ † Et breuiter istud officium non habet determinationem à iure scriptam, quia, vt sic loquamur, Rector, vel potestas succedens deberet aliâs pœnas pro forefactis imponere, quàm tales syndici cognitores defectuũ, vel extorsionum. faciendũ autem est quòd hoc discerni oportet ex ordinatiõe officij & potestate sibi attributa. Non enim veniret ardua meri, & mixti imperij: nisi specialiter essent commissa: vt. ff. de offi. eius cui manda. est iurisdic. l. j. Sicut de officiali & vicario dicitur de offi. vica. c. ij. lib. vj. & de arbitro. ff. de arbi. non distinguemus. § de officiali. Et priuilegiato, de priuile. c. porro. Vnde vniuersitas studentiũ cum Bononiæ per sua statuta eligit syndicos, qui contra præteritos Rectores & Massarios audiuerint querelantes, & denunciantes, & habent officium limitatum.

2 ¶ † SECVNDO quæritur: pone syndicus, contradicente minore collegij parte, à maiore cõstituitur: nunquid siue obtineat, siue succumbat, tenetur minor pars contribuere ad expensas? quidam dicunt, quòd non. argu. ff. de negot. gest. l. si ex duobus. Secus in fi. Et eo. titu. C. l. fin. & ff. manda. l. si propriè. ¶ Sed Ioan. And. in additione Specu. eo. tit. tenet contrarium: quia à toto corpore, videt factum, quod fecit maior pars. ff. de regulis iur. l. aliud. § refertur. & ad municip. l. quod maior pars. ĩ. de his quæ fi. à maiore par. ca. c. j. ¶ Et vide in additione prædicta. quæst. latè disputatũ qualiter pater agens pro filio satisdare teneatur.

3 ¶ † TERTIO quæri potest, qualiter differt ab alijs? dicit Lignanus, quòd differt à procuratore: quia procurator constituitur à priuato domino. ff. de procurato. l. j. syndicus ab vniuersitate. Itẽ differt ab œconomo: quia illi res ecclesiæ Gubernanda mandatur. xvj. q. vij. quoniam in quibusdã. Sed syndicus potest constitui etiam à seculari vniuersitate. Item æconomus deputatur ab Episcopo, & capitulo. C. de Epis. & clerici. l. omnes. § nihilominus. Nisi cum dat ecclesiæ vacanti. ¶ Item differt ab actore: quia ille deputatur, sicut procurator à priuato: sed cum iudicis decreto, & etiam à non domino, si à tutore. C. de procuratoribus. l. neque.

¶ Sed tunc quæri solet, an tutor, vel iudex tunc det actorem. De quo vide glo. ff. rem ratam haberi. l. actor. & C. de appel. l. actor. Et an actor caueat: sed communiter dicitur, quòd sic, dum dubium est de tutela, aliter non dicitur: quia quòd datus à tutore cauet rem ratam tutorem habiturum. Sed datus à iudice cauet de hoc pupillo: quia non habet fomentum à tutore. Et constituitur ante litem contestatam. Et idem per omnia dic in actore ciuitatis, saluo, quòd si ciuitas constituens superiorem recognoscat, illius authoritas interueniet. ¶ Et dicit gl. iij. l. actor. ff. rem ra. haberi. quòd in syndici, vel actoris constitutione decretum non est necessarium. Et si requireretur, præsumeretur interuenisse. Cuius contrarium not. in. l. nulli. Et secundũ Lignanum, cuius dicta non examino: quia nec ipse examinatè scripsit: sed dic, vt not. per Bartolum in dicta. l. actor.

¶ Supple gloss. In glo. prima ibi: *corpore.* collegialiter, & non à singulis. De hoc in Spec. eo. tit. versi. quòd si vnus. Et de ætate constituentium, & an admittantur serui, & mulieres, ibi in versibus sequentibus, & dicam. ĩ. de oper. no. nunc. c. ij. vbi per Nouel. in glo. magna. vers. sed & si sit vniuersitas. Et ibi: *mutari.* an syndicus annalis contestatus litem, finito illo, prosequatur eam, vel eius substitutus, vide in Specu. eo. titu. versi. illud etiã quæritur: vbi datur cautela ad omne dubium tollendum, quòd contestatus alium procuratorem substituat ad causam illam. Et ibi: *hic in fine.* & ĩ. de procurator. c. j. in princi. lib. vj. Nec obstat. lxxxix. distin. iudicatum & xvj. quæstiõe. vij. in noua. quia non loquitur de procuratore, vel syndico, sed de œconomo, vel vicario administratore ecclesiasticarum rerum, vel personarum. Hostien. Et ibi: *bonæ famæ.* & bonæ scientiæ, non sicut Nicolaus syndicus Massiliensis. qui cuique positioni Comiti Prouinciæ, licet patenter verè respondit, negat Nicolaus. Hostien. Et adde quod post eum dicam. ĩ. de iuramento calumniæ, in pertractandis. Et ibi: *quia Episcopi.* & ibi not. quòd ab hoc iure paupertas excusat. Et ibi: *de honestate.* secundum Lauren. Tancre. & Vinc. Allegant ad hoc Petrus & Abbas, de iudi. cum deputati.

De his, quæ vi, metusve causa fiunt. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Metus voluntatem cogit.*
2 *Metus quid sit? Et multa de metu ibidem obiter & remissiuè tractantur.*
3 *Vis, quid sit. & qualiter diuidatur.*
4 *Vis, & metus in quo differant.*
5 *Rubrica hæc cur de vi mentionem faciat, cum id nõ fiat. ff. eodem.*
6 *Exceptio, sua non interest ratione dominij, quod meum est: in specie de qua hic, an valeat?*
7 *Conuentus actione quod metus causa, si non excipit, vel non probat de dominio, & cætera, an nihilosecius deinceps rem tanquam dominus vendicare poterit?*

Icto de his, Quæ sponte agimus circa negocia, & circa iudicia: & maximè de procuratoribus, quorum officium est gratuitum. ff. de procuratoribus. l. litem. & ff. man. l. pri. in fine. & de pac. quæ etiam voluntaria esse debent. C. de act. &

ac. & obliga.l. ficut. & de iure deliberandi.C.l. nec emere. &.lv. distinctio.si Euangelica. de his, quæ coacti facimus,
1 provideamus.† Metus enim voluntatem cogit: vt.ff.eo.l. si mulier.§. metum. &.ff.de ritu nuptiarũ.l.si pater. verùm secundum Philosopum Ethicorum.iij. Quæ metu verisimiliter fiunt, sunt simpliciter voluntaria, licet extrinsecus sint inuolũtaria: vt probatur in dictis legibus secundũ Car di.ĩ.eo.in rubri.lib.vj. Et secundum Nouellam habetur de materia huius tituli.j.q.ij.cõstat.iij.q.j.per totum. vij.q.j.c. aduersitas § hoc etiam tunc.xv.q.j. meritò. &.q.vj.per totũ xx.q.iij.Item.xxiij.q.v.&.vj.per totum.de renunc super hoc de offi. deleg.c.j.de procurat.accedens.de ap.c.fi.de batiptis. maiores.c.fi.despon.cum locum.&.c.sequenti.Et addit, qui matrimoniũ accusare possunt.insuper.de despõ. impube.de illis.ij.&.c.ex literis.de eo, qui duxit in matrimoniũ.c.ij.de rescrip.statutum.§.cum verò.lib.vj.de præb:eum qui de hęreti contrà Christianos vbi obligat baptismus etiã per metum mortis. Circa materiam huius rubricæ plura quæri possunt.

2 ¶ † ET PRIMO quæritur, quid sit metus? respõdet iurisconsultus.ff.e.l.j.§.j.dicẽs metus est instantis, vel futuri periculi causa mitens trepidatio. Exigitur tamen, ꝙ metus sit præsens, licet periculum: vt.ff.e.metũ.ij. Et dicitur quasi mentem.s.liberam tenens.i.retinens, seu impediens. Nam qui timorem habet, quod non ore exprimit, semper mente gerit. Hosti. De hoc per Ber.ĩ.e.ad audientiam.iij.glo.ij.

¶ † SECVNDO quæritur quot sunt species metus. Sed de hoc dicam.ĩ.ad audientiam.q.j.

¶ TERTIO quæritur, quis metus excuset. Sed de hoc dicam.j.e.ad audientiam.

¶ QVARTO quęritur qualiter facta per metũ teneant, vel non teneant ipso iure. Sed de hoc dicam.ĩ.e. Abbas.&.c. vno.lib.vj.

¶ QVINTO quæritur qualiter retractãtur ea, quæ per metum fiunt. Et de hoc dicam in dicto.c.ad audientiam.

3 ¶ † SEXTO quæritur, quid sit vis, dic ꝙ maioris rei impetus, cui resisti non potest.s.commodè. ff.e.l.j. in fine. Aduersus quẽ nõ proficit custodia.ff.locati. sed de damno.& de ac.emp.si ea.& cõmodati.ad eos. Et excusat vis huiusmodi, cum vitari nõ põt sine periculo.ar.C.de hæredi.institu.cum proponas. Et potest dici actrox, quando fit dolosè & illicitè.vt.ff.de mino.l.auxiliũ. Nam si a iudice fiat licito modo, non tenetur. ff.e.continet. Hostien.de hoc in dicta glo.ij.

¶ SEPTIMO quęritur, qualiter distinguitur bis, de quo in dicta glo.ij.dic, quòd alia compulsiua, per quam compellitur quis ad id faciendũ, quod non faceret, si esset liberi arbitrij. Et ex hac nascitur edictũ, quod me.cau. Alia dicitur expulsiua. Et hæc inducit interdictum vnde vi.ff.de vi & vi ar.l.j.§.iij. Alia turbatiua: & hæc inducit interdictum vti possidetis in rebus immobilibus.ff.vti pos.& vtrobi, per totum. Alia ablatiua: & de ista procedit quod dixi in proxima.q. Et inducit vi bonorum rap.& de ista.ff.vi bo.per rap. per totum. & eodem.ti.insti.§. sed neq;. Super qua vide notata in summa de treuga & pace.§. Quod sit.ver.si ergo aliquis cęperit hominẽ. Alia inquietatiua: cum quis ante prohibitus, vel se suspicans prohibeodum in meo ædificat, ex qua nascitur interdictum, quod vi, aut clam, de qua.ff.quod vi aut clam per totùm, quibus iungere potes de causa pos. & propri.sub rubricella de causa possessiõis. sub.§.his igitur præmissis Hostien.

4 ¶ † OCTAVO quæritur quæ differentia est inter vim & metum? dic quòd vis accipitur dupliciter: vno modo generaliter & largè pro violentia & coactione quacunque. Et isto modo continet sub se metum, sicut genus continet speciem. Et hoc modo respectu agentis dicitur vis, & respectu patientis metus, sine timor, secundum Iaco Butri.ff. eo.l.j. & ita procedit.eo.tit.l.iij. ¶ Alio modo recipitur vis specialiter & strictè prout est species à metu distincta: sicut de adoptione, & arrogatione dicimus.ff.de adopt.l.j.& ij.de iurisdictione, & imperio mero, & mixto.ff. de iurisdi. omnium iudi.l.iij. & hoc modo vis diffinitur: vt scripsi statim in.vj.q.vt.ff.eo.l.ij.& in hoc differt à metu: quia vis habet præcisam necessitatẽ impositam omnino contrariã voluntati: vt.ff.eo.l.j.in fi.primi responsi. Sed metus non habet sic præcisam necessitatem impositam, sed solùm causatiuã. Nec est omnino contrarius voluntati: imò habet adsistentiam voluntatis, licet coactæ, causaliter ad volendũ, videlicet propter metum.§ si metum.allegato vide, quę scribam.ĩ.eo.c.sacris.in penul.quæstione ante finem.

5 ¶ † NONO quæritur quare hic in decretalibus in ista rubrica fit mentio de vi: cum tamen.ff.e.in eadem rubrica. de vi nulla mentio habetur? dicit Hostien. quòd compilator huius voluminis in hoc antiquitatẽ respexit, sicut olim in prætoris edicto habebatur: vt antiquitatis nil ignoremus. Institu.de testa.in prin. Et quia & si iura antiqua non sint in vsu, notitia tamen eorum necessaria est: vt vij. dist. c.fuerunt. Sed compilator.ff. habuit aspectum ad nouitatem edicti prætoris vis mentionem posteà detrahẽtis ideò, quia quodcunq; vi atroci fit, id metu quoque fieri videtur: vt.ff.eo.l.j.in prin.& in fine. Considerauit etiam secundum Butriga. quòd effectus dat semper intelligere causam suam: ideò dicendo de effectu.i.metu illato personæ patienti, satis dedit intelligere causam suam. Ideò dicendo de effectu.i. metu illato personæ patienti. satis dedit intelligere causam videlicet violentiam inferentis. Et ideò breuitatis causa sufficit sibi dicere de metu.& ideò dictam leg.j.ff.e.sic summat Butriga.gaudent breuitate moderni.

6 ¶ † DECIMO ad dicta Innocen.descẽdendo pone, vt videas naturam actionis, quod metus causa. quòd conuentus ista actione, excipit: non interest tua, ratione dominij, quod meum est: quæritur, vtrum valeat talis exceptio, & si sic cui onus probandi incumbat. dicit Innocen. quòd exceptio bona est. Et est ratio, quia actiones istæ de dolo, furti, quòd metus causa, & aliæ similes, requirunt damnũ. Patet quia in eis, cum ab interesse condemnatio facienda est.ff.quod me cau.l.si cum excep.§. quadruplabit. &.§ Iulianus., Et ideò si nullum esset damnum, nulla fieret condemnatio. Dicit etiam sic: excipienti incumbit onus probandi dominium, de quo excipit esse suum, contra legem.C.de rei ven.l.fin. pro quo.ff.de probario.l.ij.&.l.in exceptionib. in principio. Nec releuat eum ab isto onere probandi suam possessionem: quia constat eam esse malam, cum sit per metum extorta. ar.ff. de interdictis, & relegatis.l. relegatorum. in fine. fatetur tamen Innocen. quòd si ratione possessionis interesset metum passi, ipse metum inferens, etiam illius interesse seu ęstimationem ipsam rei ablatæ restituere deberet. ¶ Subdit quoque etiam Innocen. quòd & si elidatur actio, quod metus causa per exceptionem, hic tamen incertũ passus, nihilominus alia remedia habet contra metum inferentẽ, scilicet legis Iuliæ de vi, & edictum diui Marci. Et hæc dicit probari.ff.quod metus cau.l.sed & partus. cum duabus legibus sequentibus.&.ff.de fur.l.creditori. Allegat Hostien.ff.de vi pu.per totum. & de vi priuata.l. penult.& fi.& per totum. ¶ Sed contra videtur, quòd conuentus actione, quod me.cau.non possit referri quæstionẽ dominij, sicut nec conductam.C. loca.l. si quis conductionis. Solutio, secus hic: secus ibi. Ratio diuersitatis, quia conductor habet causam voluntariam à domino, sed metum inferens non habet causam à metum passo, saltum voluntariã, secundum Innocen. Facit. quia conductor negans se habere causam à domino, potest referre huiusmodi quæstionem. quod prosequere vt ibi in Cyno in secunda oppositione.

7 ¶ † SED vltimò quæro quid si cõuentus actione, qđ me. cau.non excipit, vel non probat de dominio.& ideò condẽnatur ad restituendũ: & restituit: nunquid posteà nihilominus illam rem tanquã dominus poterit vẽdicare? dicit Inn. quòd sic, si de dominio non excepit. Nec obstat sibi exce-

ptio rei iudicatę, licet sint eædem personæ, & eadem res: tamen non est eadem causa petendi. ar. s. de offi. dele. causa matrimonij. Allegat Hostié. ff. de excep. rei iudi. l. si mater § eandem. & l. cum quæritur. & l. sequenti. Dicit tamen Lig. quòd contrarium videtur nutasse Inno. j. de causa pos. cum ecclesia. quia licet fuerit exceptum, non tamen propterea fuit dominiũ petitum. & sic sententia debuit esse conformis libello. ff. commum distin. l. vt fundus. de symo. licet Hely. & de hoc promittit dicere plenè in c. cum ecclesia. alleg. ¶ Per prædicta tamen dixi semel in consilijs, quòd si pro certa sua re tibi danda quis se, & omnia bona sua tibi obligat: & posteà ipse, vel alius possessor huiusmodi rei, cõuentus hypothecaria det tibi illam rem, vt hypothecatam: non transfertur eius dominiũ. ar. ff. si cer. pet. l. non omnis. Nec mireris, si illam eãdem contineri sub hypothecatione generali: quia propter vnum quodq; tale, &c. ff. de colla. bo. l. dotem dedit. Et quia pro eodem tempore ius hypothecæ & dominiũ non concurrunt. & ita hîc nulla perplexitas, nec ratio vrgens, quare ab hypothecæ generalitate recedendum sit. ¶ Sed potius pro contrario vrget ratio, quã prædixi, ideò standum videtur esse verbis: vt. ff. de exerci. l. j. § in re igitur dubia. & delega. iij. l. non aliter. & qui & à qui. l. prospexit. ¶ Verùm si conuentus actione, quod met. cau. de dominio excepisset, sed non probasset. & ideò exceptione non obstante, sententia restitutionis pro actore lata esset: fortè posset dici, quòd obstaret expcetio rei iudicatæ. ff. de compen. quod in diem § j. & notatur de hoc infra de cau. pos. cum ecclesia. Inno. & j. de re iudi. cum super. & c. inter. c. suborta Hostien. Sed caue ad hoc, quod Inno. dicit fortè: quia non credo sine ministerio id dictum. Si enim de huiusmodi exceptione nõ fuisset per iudicem cognitũ, non obstaret propter hoc exceptio rei iudicatæ: vt probat l. quod in diem § j. alleg. à contrario: cum non sit de accessorijs habentibus consequentiam necessariam imò de accessorijs habentibus solùm cognitionẽ incidentem, in quibus distinguitur, an plenè, vel semiplenè cognouerit iudex: vt dicto § j. Sed si esset accessorium habens consequentiam necessariam ad principale, obstaret semper exceptio: vt. ff. de procuratoribus. l. Pompon § Sed & is qui. vt in fi. Et ita no. Butrig. in l. quòd in diem § j. alleg.

SVMMARIVM.

1 *Metus dum infertur, an valeat protestatio eius, cui metus infertur. & numero. 8.*

2 *Simulationem cautam & vtilem quandoque permitti. & nu. 11.*

3 *Absolutionem sine satisfactione impendi: & nu. 14.*

4 *Metus excedentis vitium qualiter purgetur.*

5 *Religionis professio metu facta an teneat? Et quis metus religionis votum impediat?*

6 *Metus causa remota cessante, non desinit metus.*

7 *Exceptio proprietatis, an contra spoliatum obijci possit?*

9 *Metum patiens protestari non audet, an protestationis omissio eidem noceat? Et an in specie sequẽti sit omnino necessaria protestatio? numero sequenti.*

12 *Mendacium verbale non sine peccato committi queat?*

13 *Bartholomæi in sede Apostolica installatio & coronatio & reuerentia eidem à Cardinali exhibita, an excusari potuerunt, cum intrusus esset?*

14 *Absolutio, de qua hîc, non ante satisfactionẽ & pœnitentiam peractam impendi possit?*

15 *Timoris causa probata, quid de iure præsumendum sit?*

16 *Negatiua, quòd quid factum non sit, timore mortis: qualiter probari possit?*

17 *Vxorem, si vir atrociter percussit, quod nollet instrumento cuipiam consentire, an si postea etiam ex interuallo consenserit, videatur metu consensisse?*

18 *Electio papalis quid requirat?*

19 *Votum de religione ingredienda, & habitus susceptionem differre.*

20 *Metus mortis an votum impediat? Et quid de metu perditionis omnium bonorum? numero sequenti.*

¶ CAP. I.

PErlatum. ¶ Casus. *Si quis timore mortis posteà ratum non habens, religionẽ profitetur, exire, & matrimoniũ contrahere poterit: secus, si à principio, vel ex post facto consensit.* Pars prima narrat factum: secunda dat iudicem: ideoque.

¶ Expone literam. *Perlatum est*: auribus nostris. aliàs ad audientiam nostrã. Hostien. *Nobilis & potens*. hoc ideò dicit, quia non omnes nobiles sunt potentes, nec econtra: sed & ratione potentiæ præsumenda est, quod probabilius potuit vxor timere: & de hoc not. j. de ali. mu. iu. c. ij. Hostien. Et re vera plus habuit timere potentiam, quàm nobilitatem. & hoc vult ista litera. Nouel. *Suspecta*. de adulterio videlicet, ne alium admitteret inhoneste. quod quãdoq; nõ erubescit mulier confiteri. j. de diuor. ex literis. Hostien. *Milites, sui*. Eius. s. nobilis. *Præcepto*. cui obedire nõ tenebatur. ff. ad leg. Acquil. l. liber homo. ij. xj. q. iij. Iul. & c. nõ semp. Et fit simile præceptum. j. e. c. j. Hosti. de tempori. ord. ad aures Nouel. *Euaginato gladio*. iste metus bene potuit cadere in cõstantẽ. ff. eo. l. nec timorem. & l. isti quidem. & de hoc not. j. de sponsa. veniens. ij. & j. eo. Abb. & c. dilecti. Hosti. *Sed tandem pietate ducti*. scilicet milites. Hostien. *De coller*. proprium nomẽ est. Et. j. hoc est. & ita consensit vxor & ad matrimonium ducta fuis, & significatum marito. qui misit Episcopos, vt vt sequitur: Hosti. *Episcopi*. non audẽtes mutire, verẽtes faciem hominis, plusquàm deũ: contra id. j. de treu. & pa. c. j. in fi. xliij. dist. sit Rector & c. epatus Host. & j. de offi. ord. irrefrag. Hosti. *Et*. s. mili. *Velum*. s. cõuersionis. j. de regula. vi duas. & accipe suspectã habentes. qđ est. j. *Quia iuuenis erat*. bene nõ erat verisimile, quod sponte conuerteretur. Sed aliud cõsiderandũ erat. s. quia vir in seculo remanebat: vt legit. j. de conuers. coniuga. cũ sis prodictus. & c. vxoratus. Sed forsam Episcopi non audebãt mutire, vt. s. Hosti. *Seorsum*. & secretò & separatim: vt diceret libentiùs veritatem de elec. quia propter Hostien. *Eandem*: scilicet. M. *Cameuerunt*: non in iudicio, sed quærendo qualiter hoc fiebat. Hosti. *quã rem*. id est veritatem. Hostien. *Patefaciens*. id est manifestans & aperiens. s. quõ maritus ipsam habuit suspectam, & mandauit eam occidi, & protestationẽ &c. vt supra Hosti. & ita vides, quod hîc valet protestatio contraria facto, contra lecta & no. de cõsti. cum. M. de elec. Cumana. de app. solicitudinẽ. Sed hoc facit iusta causa procedendi. videlicet metus iuxta ea, quę scripsi in dicto. c. cũ. M. quod inde. s. à monasterio. *Posset*. scilicet, commodè & cessante periculo supra de procura. quia in causis. j. de despon. impu. ex literis. vbi de hoc quod & bene seruauit: vt patet. j. eo. versu. tandem. Hosti. *Tyrannidi*. id est crudelitati. Sic. j. de sententia excom. cum non ab homine § j. Host. *sublato*. id est mortuo de offi. dele. licet. Hosti. *Exiens*: sine mora. & sicut protestata fuerat: vt patet supra versu, quã rem. Si verò moram traxisset diutinam, videtur ratum, quod fecerat, abuisse. j. de spon. ad id quod. & s. § j. in fin. Hostien. *Alium maritum*. aliàs virum. Hostien. Quos, scilicet maritum & mulierem. Hostien. *Sororum*. & priorissæ: quia ipsę sine priorissa agere nõ possent. Sed ipsa sine eis posset: vt not. de rescriptis. c. edocere. Innocen. *Adstrinxit*. imò fulminauit etiam si mulier monasterio adstricta erat: quia sibi de veritate non constitit. vnde de ipsa mandat Papa inquiri in. se § Hostien. Sed diceres, quòd excommunicauit propter cõtumaciam in non veniendo Nouel. *Et*. j. hoc est, quòd ex parte mulieris fuit ad sedem Apostolicam appellatũ, vel querela exposita de præmissis vnde & causam committit sub certa forma in § *virum*: supradictum quod dixit Hostiẽ. *Recepto sacramento*. quia nec aliter absolui debent: vt not. de offi. del. prudentiam § peuult. & fin. Hostien. *Præsentiam*. mulier per se, & per procuratorẽ poterit cõparere, & mulieres per procuratorẽ & nõ per se. de iudi. c. ij. lib. vj. Nouella. *Aut*. supp. licet metu mortis intrauerit tamen quod fecit &c. Hosti. *Ipsam*. scilicet in mulierẽ: nisi

nisi aliud probauerit. Nã & ꝓbationes suæ repellendæ non sunt: vt patet. s. de renun. c. super. §. j. ĩ. de spon. cõsultationi.
1 & de despon. mpu. c. si. Hostiẽ. ¶ † Nota primo ibi. *propositum*: quasi protestando, qualiter dum metus infertur, valet protestatio eius, cui metus infertur, contra metũ. fa. xxxj. q. ij.
2 Lotharius. xxviij. dist. diaconi. vij. q. j. c. pontifices. ¶ † Secũdo nota ibi: *simulauit*. qualiter vtilis & cauta simulatio permittitur. fa. xxij. q. ij. vtilem. ff. de dona. l. doli. in fin. xxxiij. q. ij. dominus. & q. fi. vt pridem. xliij. distin. in mandatis. ff. de
3 dolo. l. j. §. non fuit. Insti. de dona. §. aliæ. ¶ † Tertiò not. ibi: *absoluatis*: absolutionem sine satisfactione impendi. dicã. ĩ. ¶ Quartò not. ibi: *non timore mortis*. qualiter probato facto vnde metus mortis verisimiliter potest insurgere, non incumbit metũ passo aliter probare affirmatiuè se passum metum mortis: de quo etiam dicam. ¶ † Quinto nota. ibi:
4 *post modum ratum habuisse*. qualiter vicium metus præcedentis ex sequenti expressa, vel tacita ratihabitione purgatur: Facit de simo. c. sicut tuis. circa finem. ibi: *nisi post ea consense-*
5 *ris*. & c. de quo etiam dicam. ĩ. ¶ † Sextò nota à contrario quòd professio religionis per metum facta non tenet. ¶ Septimò nota. quòd non metus mariti, quia maritus, seu alius quilibet metus, sed demum metus mortis votum religionis seu professionem impedit. de quo. ĩ. eo. cum dilecti. Et quòd non sufficit dicere se habuisse metum mortis præsentis vel futuræ, nisi probetur factum præsens pactum & dispositum ad inferendum statim mortem. s. gladij euaginatio facta à potente tyranno, seu de eius mandato, vt hic. vnde non sufficit mariti instantia: nisi verbera, vel minæ præcesserunt: vt notat Innocẽ. de conuer. coniuga. accedens. & notatur
6 Bart. C. eod. ad inuidiam. ¶ † Octauò nota, quòd durante causa remota metus, censetur metus durare, licet cesset cau-
7 sa propinqua, puta clamor, vel euaginatio gladij. ¶ † Nono nota. quòd contra spoliatum admittitur exceptio proprietatis. ĩ. dicam. Huius autem decretalis materiam, quæ vtilis est, distinguam secundum distinctionem notabilium prędictorum. Accedens igitur ad materiã primi notabilis, contra illud oppono, de. c. in genesi. supra de electio. & de. c. cum M. de constitutio. vbi non valet protestatio cõtraria facto Pro cuius solutione remittit Hosti. ad plenè notata per eum in dicto. c. cum. M. de quo ibi pleniùs dixi in sexta oppositione. & in prima quæstione. vbi posui vij. bonas quæstiones, & multas vtiles remissiones de materia ista. ¶ Sed quantùm facit ad propositum nostræ decretalis dicit Inno. in dicto. c. cum. M. quòd illa regula, quæ habet, quòd non valet
8 ꝓtestatio cõtraria facto. † Fallit vbi subest causa iusta protestandi, puta probabilis metus, vt hic. & de appel. si iustus.
9 xxij. quæstione. ij. nec artificioso. ¶ † Iuxta quod quæritur. ¶ Primò: pone enĩ quòd metũ passus non audet protestari, & ideò protestari obmittit: quæritur nũquid hæc omissio noceat sibi. Dicunt Bernar. & Host. quòd non. dummodo de hoc, quòd non audeat, in iudicio constet. Quod dic, vt in prima gloss. Bern. Consulit ergo Host. quòd fiat protestatio coram alijs probis viris, vt hic, & dicto. c. si iustus. & supra
10 de offic. ordi. pastoralis. §. fi. ¶ † Secundò quæritur iuxta pręmissa. vtrum ad obtinendum effectus huius edicti, vel quoad annullationem ipso iure, vel quo ad rescisionem per actionem, quod metus. secundum naturam casuum singulorum, iuxta dicenda. ĩ. c. proximo. sit necessaria omnino protestatio, super quo omnino vide, quæ scripsi. ĩ. de resti. spol. c. olim inter. in sexta. q. ad finem. & ex proximis dictis videtur ꝙ sic. ¶ P. Flãdi. dudũ Card. sancti Eustachij sic dicebat quandoque ius disponit, quòd fiat petitio. & tunc est necessaria, non absolutè, si causatiuè. quia aliter præiudicatur protestationem omittenti Sic procedere potest istud. c. pastoralis. & c. si iustus. cum si. Quandoque ius hoc non dispo nit. sed bene notat, quando facta est: & tunc si fit sine causa inutiliter est. C. de rescin. vend. l. si maior: & notat Archid. xxviij. dist. diaconi. & de elect. vt quis duas. libro. vj Si ex causa iusta vtilis est: dummodo non sit contraria facto: vt not. in cle. j. de procurat. Sed si omittitur, nullum fit præiudicium. C. de præscr ip. longi. tempo. l. emptor. & de excep. l. si quidem. & c. cum M. & c. cumana alleg. ¶ Sed ego & magis ad rem tibi aliter dico, quia aut metus adhibetur, vt quis non faciat infra præfixum tempus ab homine, vel à iure id, quod aliâs. ĩ. illud facere tenetur. Aut vt faciat illud, quod facere simpliciter prohibebatur ab homine, vel à iure. Primo casu protestatio est necessaria, si possibilis sit. & si possit securè fieri coram metum inferente magis valet: si non sufficiat facere, eo absente, coram publicis personis, aut alij probis viris, qui haberi possunt: sic procedunt quæ scripsi suprâ proxi. & secundũ Host. & Ber. & quæ legũtur. & not. in. c. si iustus. alleg. & ff. de operis noui nunt. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. & C. de his qui propter met. iu. l. ij. & c. pastoralis. alleg. & C. de Episco. audi. l. si præsbiteros, & l. fi. & de annal. excep. l. fi. xvj. q. iij. §. potest. versu. is autẽ. & ff. de app. l. cum quidam. Et est ratio, vt diligentia protestãdi loco illius diligentię, quę aliâs necessaria erat, succedere videatur etiam in telligo. §. si quis ipi prætori. l. de pupillo. ff. de oper. no. nunt. cuius materiã. per Bar. intactam, quantũ concernit materiam huius protestationis tibi tradam in dicto. c. si iustus. Sed si tantus esset metus, quòd nullo modo securè protestari posset, no. Cy. C. de his q p me. iud. non app. l. ij. in. iij. quęstione. ¶ Secundo verò casu dico primo, quòd protestatio homini non est simpliciter & absolutè necessaria, quin videlicet metu aliâs probato sufficienter sufficiat homini probatio metus. Et ideo hìc non mandatur de protestatione inquiri: sed sed solùm de metu. facit totus titulus. ff. & C. quod metus causa. vbi textus de protestatione huiusmodi nullam facientem mentionem simpliciter, dicunt gesta per metum reuocanda, quæ ex narratione facti, quam ponit absque dispositiua decisione ista decretalis sine alia. l. distinguere non debemus. ff. de offi. præ. l. iij. Non enim se fundat edictum, quod metus causa. in negligentia protestationem omittentis: de qua non loquitur. sed in metu solo anferente liberum arbitrium voluntatis. Solum enim ait prætor, quod metus causa gestum est. ratum non habebo. ff. e. l. j. & per totum: facit, quia protestatio fit principaliter ad declarationem voluntatis: vt. ff. de religio. & sump. fune. l. & si quis. §. sed interdum. & §. seq. & §. labeo. ff. nau. cau. l. penultima. §. j. de verborum signi. subsignatum. §. penult. & l. seq. in princi. & l. plebs. §. j. de acqui. hære. l. qui in aliena. §. fi. & l. pro hærede. §. cæterùm. etiam absque clamore emissa: vt. C. de non munes. pec. auth. querelam. de an na. excep. vt perfectius. de neg. gest. l. fin. de appel. appellatio. lib. vj. Not. Bart. ff. de oper. no. nun. l. non solùm. §. morte. licet aliter notet Cardi. ĩ. de regu. iur. in gñali. Modò satis ex iure verisimili præsumptiuè apparet de mente metum passi ad agendum rem sibi prohibitam, vel damnosam per metum impulso, quòd non libenter id fecisset, si fuisset in sua libertate. ar. ff. de his, quę in fraud. cre. si pater. & de proba. cum de indebito. in fi. Et est magna diuersitatis ratio inter dictos duos casus: quia faciliùs quis negligẽdo, quã acceptando delinquit: vt experientia docet. Et ideo maius peccatum, quod in faciendo consistit, probat dissolutio. l. iulianus. in prin. ad. l. si sterilis. §. cũ ꝑ venditorẽ. ff. de act. empt. Sed secundò dico, quòd bene posset esse vtilis protestatio, quoad coadiuuandum & adminiculandum probationem cum dubia foret: videlicet si dubitaretur, an ille, qui diceretur metum passus, fuisset in animo metum passus, & sequutus: quia tunc protestatio iuuaret ad animi declarationem per iura prædicta. Et ita loquitur ista decretalis, & iura alia pro notabili post allegata. Et hoc casu, qui ad istum effectũ ꝓtestationẽ huiusmodi allegaret, deberet eã ꝓ bare: qa veritas in iudiciũ allegata. nõ valet: nisi ꝓ bet. ĩ. de app. interposita. Ex quib⁹ aſs cõsului, ꝙ si electio Papę vel cui⁹ ius alteri⁹ Epi. fit ꝑ metũ, nõ iõ iustificari põt: qa electores nõ cõstat fuisse de metu ꝓtestatos. Cui⁹ materiã posui. s. de elec. c. Osius. & c. qsqs. & c. licet. in. vij. op. Qd tñ dñt hic Ber. & Host. ꝙ si dicit ꝙ non fuit ausa ꝓtestari, de

hoc docere debet in iudicio, vt dixi ooo bene accepto in casu huius decretalis nisi adminiculatiuè: vt dixi, licet bene
11 procederet in casu.c.si iustus. p prædicta. ¶ † Secũdò accedens ad materiam secũdi notabilis opponitur, vt io glo.iij. Bern.& vide solutionem ipsius, quam hîc ponit. ¶ Circa hoc dicit Hosti.quòd simulatio dolosa, seu deceptoria prohibetur: vt in cõtrarijs. Sed cauta & prouida admittitur, vt hîc, & in similibus. Plus enim valet, quod agitur, quã quòd simulatè concipitur. C. plus valere, quod agitur. in rub.& in nigro.de cõsecra.distin.iij.solet quæri. Simulatio igitur, per quam cauet quis ne decipiatur, approbatur. vnde dicit Salomoo prouer.xxij.c. Qui dissimulat iniuriã, callidus est. Sed nec videt aliquis fraudẽ fecisse, cum fraudẽ excluserit. ff. de lega.ij.l.cum pater.§.Titio.& secundũ Philosop. parũ interest decipere, vel decipi posse.xvj.q.j.si cupis. Quasi diceret, ne cuilibet te committas. Vnde Seneca: omnibus esto benignus ęquus: nemini blandus: paucis familiaris.& ecclesiastici.vj. Multi pacifici sint tibi. & cõsiliarius sit tibi vnus de mille. Et ex premissis Butri.ff.de dolo.l.j.vbi dicitur, ꝙ est dare dolum bonum, seu bonam simulationẽ, quæ apud veteres solertia appellatur pro Romandiolijs, qui dum faciunt proditionem dicunt, quòd non est proditio, sed plus scire. Bar. autem in eadem lege dicit, quòd deus potest decipere casu, quo deceptio tendit in boonum: quia oullum bonum est impossibile sibi. Facit.xxiiij.q.ij.domious.&.q. si.vt pridem.xxxvj.q.ij.§.his authoritatibus. Super quo vide notata in.c.interogasti.&.c.vtilem.hic allegatis &.xxiiij. q.j.officij.& de regula.vt clerici.vbi aliquid de hoc per Henric.in prima distin.&.c.vidua.e.ti. & per Accur.ff.de dolo.
12 l.j.§.j.allegata. ¶ † Caue tamen, quia verbale mendacium non potest absq; peccato, saltem veniali committi. & ideò omoi casu prohibitum est, saltem perfectis. xxij.q.ij.omne genus.&.c.nequis arbitretur. &.c.his autem, qui mentitur. Et sic tenet magister sentẽtiarum.lib.iij.distin.xxxviij.post principium. ¶ Sed quare ergo secus de mendacio operis, quod simulatio appellatur. operibus enim metiri dicuntur. xxij.q.v.cauete.xj.q.iij.existimant. allegatis. ¶ Respondet Archid.in.c. vtilem. xxij. q.ij.allegato, dicens, quòd opera noo sunt instituta ad significandum conceptum animi. Et ideò si opere suo animum alicuius non intellexerit, hoc est potius ex industria sua, quàm ex significatione operis deputata. & ideò non peccat, qui opere dissimulat. Sed caue, quia fortis textus videtur in contrarium.ij. Machabæorum.cvj. post medium capituli vbi Eleaz. imputatum fuit ad virtutem: quia noluit sic fingere. Et sic facere ibi videtur imputari ad damnationem. Sed de vocibus secus: quia ad significandum dictos conceptus institutæ sunt & qui significationẽ mutat, peccat.xxij.q.ij.is autẽ alleg.& quod scripsit magister sententiarum post August. lib.iij.distin. xxviij.c. porro omne. Indiscreta tamen fictio vituperabilis est.xxij, q.iiij. quidẽ cum bonorum. & etiam inhonesta, seu malum finem habens: vt.c.quod interrogasti. &.c.certè hîc allegatis & in dicto.c.certè: vide per glo.& Archid. quod peccatum est maius occultum p hypochrysim palliatũ aut publicum. de quo hîc per Col. Sed cum est discreta pia honesta & officiosa & ad bonum finem, peccatum non includit: vt.c. vtilẽ.& hîc cum concordantijs. Et huius occasione hic subijcit Collec. illam trufam, quam fecit Alexander Tertius cuidam Episcopo, per quam deposuit illum: quam vide p Archid.in.c.vtilem.allegato. & quædam aliam per Archid.
13 ibi notata. ¶ † Et ex his consulendum dixi ꝙ, installatio, coronatio Bartholomæi io sede Apostolica Romæ intrusi & reuerentiæ per tres menses durante timore, ibi à Cardinalibus sibi exhibitæ possunt excusari in ipsis Cardinalibus à peccato pia enim diuidendi fuit huiusmodi fictio & causatiua: vt saluarent personas proprias, & omnium citramontanorum existentium tunc in vrbe. arg. primi Regum xxj.c.vbi de fictione Dauid.& l.distin.de his.cum glo.cente sima. distin. obnoxium.cum glo. de homic. interfecistis.§ ij. cum glo.&.eo.titu.si furiosus.in Cle. Loquitur enim in illis de homicidio aliâs lege prohibito. Deuter.c.xiij.di.non occides.xxv.distin.aliâs demum. de temp. ordi. quæsitum.vj. q.j.illis, qui.& ad Gala.v.c. Simile de furto de consecra. dist. v.discipulos. quasi de furtis, si quis per necessitatẽ. licet aliâ prohibito Deuter.v.c.allegato de furtis.c. qui cum nec.q. Dauid primi Regũ. xxj.c.& Abraam Genesis. xij. facit. xxij.quæstione ij.quæritur.& quæstione.iiij.§. Sed notoriũ. vbi habetur de simulatione Gabaonistarum. ¶ Secundo dico, quòd fuit discreta: quia pro euitatiooe magni scandali facta. Fuisset enim magnũ scandalum de tam ignominiosa moneta tantarum ecclesiæ columnarum & tantorum etiam Innocentium. Facit etiam de renunciatio, nisi cum pridem.§. pro graui de prę́scrip.nihil.de oper.no.nunc.cum ex iniuncto Mattæh.xviij. Væh homini illi, per quem scandalum venit. Quinimo etiam inculpatur, qui negligit tali scãdalo obuiare.ij.quæstione.vij.negligere.de senten. excõmuoi. quantæ. &.c.dicto. Ideò iustitia, cuius damnata est omissio.l.distin.vt constitueretur. xxiij. quæstione. v.cum quisq; fratrum.de sententia. excommuoi. vt famæ.xxiij.q. iiij.est iniusta. Et tamen propter scandalum omittitur, in versi.illud ob populum multum, &c. Notat Hostien.de tempo.or.sanè. Nec obstat regula, qui scãdalizauerit. quia intelligitur.de scandalo veritatis, qui Christus. Super quo vide ibi Henri.& in remissionibus per eum datis. ¶ Præterea prouida fuit. siue cauta simulatio Cardinalium antedicta, prouidus eum, & cautus homo inter duo mala perplexus, pro maiori vitando malo potest, & debet eligere minus malum.xiij.distin.duo mala.&.c.nerui. de spõ. requisiuit.& c.præterea.xxxj.quęstione.j.c.hac ratione. Modo maius malum fuisset exponere tot Innocentes periculũ mortis, quàm facere fictionem prædictam. ¶ Præterea dico, quòd fuit officiosa: quia ad saluandum se & proximum, vt dixi.s̃.cuius contrarium crudele fuisset. Modo talia habẽt excusationem.xxij.q.ij.ne quis arbitretur.ar. de iureiurã. Quintauallis.&.c.inter cætera.j̃.cum dilecti.& de conuersio. coniuga. dudum. cum similibus. ¶ Præterea dico, quòd fuit facta ex causa honesta & iusta & necessaria: & ita ad optimum finem: puta ad vitæ propriæ saluationem. vt hic. Nulla enim maior necessitas, quàm saluatio vitæ: quia quoad vitam, quo ad mundum, nec bonum, nec malum.ij. Ethicor. Mors enim omnia soluit.in authen.de nup.§ deinceps. Et ꝙ subesse tale periculum, vt prædictum est, supponit quæstio.& deducere infra circa materiam quarti notabilis. Necessitas verò est causa iustissima excusationis de consecra. distin.j.sicut.de obserua.ieiuniorum, consilium.de consuetud.quanto de reg.iuris quod oon est licitum.ff.qui satisda. cogãtur.l.si fideiussor.§.si necessaria.& de separat.l debitor. ¶ Et pro p̃missis allegari potest de Iacob.qui finxit se Esau. Gen.xxvij.& alia fictio eiusdẽ Gen.xxxij. Itẽ ficto Abrahę, Gene.xij.& Heliæ in Regum.xix.& domini nostri Iesu.Ioã. viij.& Lucæ. xxiiij.j.quæstione.j.quod quidem.§. Item dominus.& omniũ Apstolorum, qui in passione fugerũt. Marci.xviij. Induci posset negatio Petri, & in Paulo allegatio fori. Act.ix.&.xxv. Et fictio Aaron fingentis vitulum conflatilem esse deum &c. Exo.xxxij. vnde Cardinales hoc possunt in Romanũ populũ retorquere, dicentes: vos fecistis hoc malũ Christo Regum.xij.videlicet violẽtię à deo prohibitæ. Leuitici.xxv. Et si peccassent, venia digni forẽt, sicut antiqui patres de quibus.s̃.ar.eorum quæ leguntur & notantur.j̃.eo.sacris. Nec eorum culpa alectionis vitium purgasset: vt.s̃.de elec.c.quisquis.& hic, & vtrobiq; in ratione est casus, Et vide, quod de hoc latè scripsi.j̃.eo.c.sacris in
14 vj.quæstione. ¶ Tertiò accedens ad materiam tertij notabilis contra illud oppono. quia absolutio huiusmodi non nisi post satisfactionem & peractam pœnitentiam impertienda est.ij.q.vij.accusatio.j.in fiine. ¶ Solutio, vbi excessus notorius est, & offensus est homo, satisfatio præcedere debet nisi periculum sit in mora.j̃.de senten. excom.sacro.

Sed

Sed vbi dubius est excessus, & est offensus homo sine ecclesia absoluitur cum iuramento de sufficienti satisfactione recepto infrà de verborum significatione. ex parte. primo. Si verò solus Deus in primo, & secundo casu offensus est, absoluitur cum iuramento: vt hîc. Erat enim excessus hîc dubius. vnde & de ipso mandatur inquiri, vt sequitur. Et quod dicitur in. c. accusatio. scilicet quòd non absolsoluitur peccator: dicunt quidam speciale esse quousq; in illis, qui ecclesias offendunt. Alij contra, & dicūt quòd illud hodie non tenet. & de hoc notatur ĩ. de appel. qua fronte. §. sanè. Quod non prosequor, quia non propriè respicit materiam istius tituli. Sed dicam in dicto. c. qua fronte.

¶ QVARTO Circa materiam quarti notabilis insistēs, contra illud oppono, vt in penult. glo. Bernaldi. Aliqui, vt Collectarius, & sequentes dicere volunt: ideò nō dicit hîc, ad quem spectet probatio, quia arbitrarium est. Si enim ita erit iuuenis, vt dicebatur, ex huius, & illius paruuli filij præsumptione, videretur quòd deberet ad monasteriū ꝓbatio deuolui, & propter possessionem libertatis, in qua est mulier. Et hoc secundum eum satis probat litera: cùm dicit, si constiterit, quòd non timore. quasi dicat quòd intētio mulieris fundata est. dicit tamen, quòd si moniales petijssent restitutionem tanquàm sponte non fuisset mulier audita, antequàm redijsset ad monasteriū. no. Archidiaconus. xxvij. quæstione prima. si custos. vbi glos. sentit idem. Ratio, quia quæstio spoliationis non recipit exceptionem, nisi alterius conspoliationis: vt loquitur, & notatur. de ordi. cog. c. fi. Sed licet hoc vltimum dictum probabile sit, principiū tamen literæ non applaudit. Et licet saluari posset in tacita professione, non tamen in expressa: per ea, quę dicam infrà circa materiam sexti notabilis oppositione quarta. ¶ Præterea ex alio capite in hoc malè dicit, quia certum est, quòd hoc probare, de quo hîc dicitur, non spectat ad mulierem: quia facit contra eam. C. de testibus. nimis graue. Et quia illud negat. C. de proba. l. actor. Sed ad monasterium qui illud allegat, & pro quo facit, & cuius intentio in hoc fundatur. C. de edendo. l. qui accusare. & ff. de proba. l. secunda. Ideò aliqui soluere voluerunt dicētes, quòd protestatio mulieris onus ꝓbandi hanc negatiuam, quòd non timore mortis transtulit in moniales. Sed non placet Bernardo, & Hostiensi: quia non constat de protestatione, &c. Quod facit ad hoc, quòd protestatio hîc non fuit necessaria, per hęc, quæ scripsi circa materiā primi notabilis. ¶ Alias duas solutiōes ponit Bern. quas recitat et Host. & fuerūt istę tres solutiones Vincētij, vt Nouella refert. Hosti. verò quæstionē prosequens tertiam solutionem sic dicit, dicas, quòd moniales subgesserūt, ꝙ mulier nullo metu instāte, sed spōte se eis reddiderat: & quòd etiam post mortem primi viri tantam moram traxerat in monasterio. & sicut monialem se gesserat. & etiam si metu intrasset ab initio, præsumitur hoc ratificasse. vel quod expressè dixit, quòd hoc ratificabat. Et de his mandat Papa probationes ipsarum recipi: quia, probatiōe facta, obtinebūt: nisi mulier aliud probet: vt infrà. c. notatur secundum eum. ¶ Verùm quia non obstante suggestione prædicta, adhuc videtur stare obiectio: quia quicquid fit, præsumitur liberè fieri sine mortis timore: nisi ꝓbetur huiusmodi timor: cum ista sit nobilis præsumptio, quæ vitium, & crimen excludit: vt. ff. pro socio. l. meritò. de donat. inter virū & vxorem. l. Quintus. suprà de seru. c. vno. ĩ. de præsump. c. fi. Et quia de facto extrinseco, seu facti extrinseca qualitate, quæ nunquàm præsumitur, non apparente habetur ac si constaret de ea, quæ non esset. ff. de publica. l. quæcunq;. §. fi. iuncta. l. in mortis. & l. rutilia. ff. de contrahenda emptione. videtur mihi posse imaginari, quòd dictę moniales, quæ rescriptū huiusmodi apud sedē Apostolicā ex eorum suggestione impetrarunt, fuerunt illę per quarū propositionem perlatū fuit ad audientiam Papæ factū narratum hîc in prima parte decretalis. Super quo creditur suggestioni earum in pręiudicium suū: vt. C. de liberali causa. l. cū prętiū. Facit no. Nouellæ. de iureiur. c. ij. lib. vj. in gloss. j. verùm quia vltra habebat dicta suggestio, quòd his nō obstantibus, mulier nullo metu &c. vt dixi suprà, secundū Hostiē. Ideò mandauit Papa, vt hîc in textu. & tunc rectè iustificatur ista cōmisio. Nam postquàm ex cōfessione monialiū super metu, & metus causa, ac causæ duratione ingressum & continuationē religionis inficientibus fundata est intentio mulieris: succumbent moniales: nisi aliquid rationabile probent, per quod prædicta intentio elidatur: vt. ff. de proba. l. in exceptionibus in princi. & institu. de except. circa principium. & de replicatione. in principio. Modò nō potest elidi bono modo. nisi per probationem libertatis, aut ratihabitionis. igitur &c. ¶ † Et ex isto intellectu, quē credo verum, colliges vnum dictum menti perpetuò commendandum, videlicet quod timoris causa probata de iure præsumitur impulsus animus ad timendum, sic quòd alia probatione non eget ipse metus. fateor tamen, quòd si iudex in aliquo suspicetur, potest exigere iuramentum à meticuloso. ff. de operis noui nuncia. l. de pupillo. §. qui opus. Et tunc eius assertioni iuratæ indubitanter creditur. ar. de homici. significasti. j. cum ibi notatis per Ber. in glo. sed qualiter. &c. c. significasti. ij. cum ibi notatis per Hosti. & Nouellā super gl. argumētum quod & in fi. & c. ex literis. ff. de re milit. non omnes. § à barbaris. de sent. excom. si verò. ij. cum ibi notatis in glossa, soli sacramēto de except. pastoralis. & de elect. vt circa. li. vj. Et quod notarunt Io. & Archid. j. q. j. qui est prælatus. & Nouella de homici. c. Petrus. super prima gl. & per Vinceñ. & Io. e. ti. petitio. & per Gof. Tan. Raymundū, & Philiphum. c. si verò. allegato. & Io. lxxxiij. dist. proposuisti. & per Host. in. c. Petr⁹. & c. significasti. allegatis. & Archid. in dicto. c. proposuisti. & Henri. in. c. si verò. & c. significasti. allegatis. Et est ratio, quia metus consistit in animo: cum sit trepidatio mentis. ff. e. l. j. Cuius solū Deus, & ipse scrutatores sunt. xxij. q. ij. beatus. & Hieremię. xvij. prauum cor hominis inscrutabile quis cognoscet? illud notat Bernardus de simonia, & si quæstiones. super verbo intentionem. facit, quia cum alia probatio sit impossibilis isti fauendum est argumento. C. de hæreti. l. quoniam. xxij. qō. ij. faciat. & regula impossibilium. ff. de proba. si arbiter. & quod dicit Hosti. de homici. significasti. probationibus succurrēdū esse. Et Nouella. e. ti. Pe. sub prima glo. facit quia, vt dicit Hosti. vbi supra, credi debet testi, qui solus, & melius post eum nouit veritatem. Ideò scientia, vel ignorantia probatur. de elect. vt circa. & c. nulli. lib. vj. de excep. pastoralis. Et quod notat Bernardus de calumnia. c. secundo. & in alijs locis suprà in principio allegatis. ¶ Et hoc maximè præsumptione verisimili contra iurantem, seu asserentem minimè faciēte: quia aliàs forsan ei nō crederet, nisi aliquibus alijs adminiculis iuuaretur: vt. ff. e. quia non est verisimile. & qd notatur de homici. ex literis. j. & per Hostien. e. ti. Petrus, & Io. And. & Pau. in cle. de sen. excō. si quis suadente. § fin. Ideò ignorantia crassa, & supina non excusat. de præsumptio. quantò. qui matri. accu. pos. cum in tua. de postu. præla. c. j. de consti. c. secundo. & c. fi. & quod notatur in regula, ignorātia. & per Henri. de homici. c. nuper. distinctione vltima. ¶ Et fortiùs crederetur præsumptione pro asserente faciente: vt puta ex nobilitate personæ. de rescript. statutum. § cum verò. licet fatear, quòd semper est præsumptio probata iusta causa timoris pro meticuloso: quia non est verisimile, quòd quis aliàs contra iura, & ad damnum suum pro hoc, quòd liberè, & secundum iura sine difficultate, & damno obtinere posset violentiam tantam tam periculosè inferre vellet: maximè cum habeat naturæ repugnantiam. ff. de iustitia & iure. l. vt vim. de seruis exportandis. l. seruus ea lege. in fine. iunctis lectis & notatis de præsump. cum in iuuentute. de ædili. edic. quòd si nolit. § qui mancipia. C. ad l. Iuliam maiestatis. l. quisquis. infrà de regu. iuris. semel malus. libr. sexto. ¶ Sed oppones, quia non probat hoc esse, qd ab hoc contingit abesse. C. vnde cogna. l. nō ob hoc. quia il-

la regula non obtinet in probatione directa testium, vel instrumentorum recipiente authoritatem à lege. nec etiam in iuris præsumptione, quæ ex iuris dispositione pro veritate habetur: vt infra de testibus. de fide instru. & de præsump. per totum. ff. de his, qui sunt sui, vel alieni iuris. l. filium. Modò ex ꝓbatione causæ iustæ timēdi insurgit præsumptio iuris, quòd assertio dicētis se timuisse, & propter timorem fecisse, continet veritatem. Et sic intelligo totum istum titulum, pro eo maximè, quòd met⁹ aliter est improbabilis. ¶ Nec obstat infra eo. c. sacris. quia metum inferens est in maiori delicto. Et quia hoc non ponderauit prohibitio, sed rei publicę bonū: vt violentię cohiberentur. ff. e. l. extat. & malum metū inferentis: ne cōmodum ex illo reportet. vt. ff. e. l. j. Nec obstat in casu. c. sacris. aut similibus, ꝗ non est verisimile quem velle peccare, &c. de præsumpt. c. si. quia in casu incerto, non autē in certo militat talis præsumptio. ff. de verborum obligationi. continuus. § eum ita. maximè, quia constito de actu damnato, qui dicitur ꝓpter metum gestus, pręsumptio metus facit pro culpę alienatione: vt legitur, & notatur in dicto. c. sacris. Facit quod legitur. & notatur infra de regulis iuris. c. ij. ¶ Non obstant notata de senten. excom. si quis suadente. in cle. per Pau. & per Io. An. in penulti. gl. quia ibi contra meticulosum præsumptio probabilis faciebat propter culpam præcedentem propter quam excommunicationem incurrat, arg. ff. de accusat. l. si cui. § hijsdem. & de senten. excō. romana. § caueant. versi. ij. ¶ Nec obstat, quòd mulier hîc fuerat protestata: quia talis protestatio non est necessaria, vt deduxi supra circa materiam primi notabilis. Nec fortè de ea constabat, prout hîc notarunt Hosti. & Ber. Facit, quia non reperio, quòd ad ꝓbandam, vel præsumendam hanc animi qualitatem, quæ dicitur trepidatio mentis, prætor, iurisconsultus, Imperator, Papa, aut alius quiuis legislator vltra causam timendi probabilem, & meticulosi assertionem saltem iuratam requirat probationem huius protestationis, vel alterius adminiculi cuiuscunq;: quia ista decretalis inquantum facit mentionem de protestatione loquitur narratiuè, & non dispositiuè. Nec constabat hic clarè de narratione prędicta. Igitur hoc non debemus ponere sine lege, argumento in authen. de tri. & se. § consideremus. Nec in hoc leges extendere. ff. so. ma. l. si verò. § de viro. Aut distinguere, seu supplere. ff. de officio præsidis. l. iij. seu ipsum meticulosum ex facto, & culpa metum inferentis sine culpa propria onere talis protestationis aggrauare. C. de inofficioso testamento. l. si quis in suo. in fine. ¶ Et ex hoc aliâs consulendo respondi, quòd cū ex dicti notorietate constet manifestè quòd intrusione Bartho. de prinhaio in sede Apostolica per mortem Grego. xj. tunc vacante, causæ timendi mortis periculum iustissimę dominis Cardinalibus pro duabus partibus, & vltra gallias natione illatæ fuerunt. & ipsi constanter asseruerunt, & asserunt etiam per propria iuramenta, quòd dictum Bartholomeum per metum elegerunt: sed potiùs intruserunt: non est super timore huiusmodi alia probatio requirenda, etiam supposito, quòd iudicem haberemus, qui deberet, & posset de ista cognoscere quæstione, maximè personarum ipsorum dominorum Cardinalium, numero, concordia, &
16 grauitate attētis. ¶ † Sed qualiter ꝓbari pōt hæc negatiua, quòd non timore mortis? Dico quòd indirectè per meras affirmatiuas libertatis indicia inferentes: vt quia probabitur impotentia viri, & potentia mulieris, vel amicorum suorum: aut Episcoporum &c. vel ipsius mariti pacificationem, & mandati reuocationem mulieri notificatæ: aut alia huiusmodi, ex quibus infertur, quòd sit verisimile mulierē, vel non timuisse, vel timere non debuisse. Sic intelligo de renunciatione super hoc cum si. Aliter enim regulariter negatiua probari non potest: vt patet ex lectis & not. C. de ꝓbatio. l. actor. & suprà de electione. c. bonæ. ¶ Et licet hîc dicat de timore mortis, non tamen excludas alios timores iustos: vt hîc not. in fine dictæ glossæ, sed qualiter. & dicetur latiùs infra eodem. cum dilectus.

¶ QVINTO ad materiam quinti & octaui notabilis accedendo, inprimis opponitur de notabili quinto contra textum: quia plus est approbare facto, quàm verbo. infrà de appellationibus. dilecti. cum concordātijs sibi signatis. Sed si mulier post ingressum, marito viuente, per vnum annū, vel duos steterit in monasterio portando habitum professarū, & pro religiosa professa se habendo: & ita facto approbauerit ingressum, & votum in ingressu emissum, sibi non nocet, quominus marito mortuo resilire possit: vt patet hîc in textu, in versu, *Tandem igitur &c.* Innocentius volens soluere hanc oppositionem sic dicit: nota metum mortis non tantùm ei imminere, quando gladij erant præsentes, sed toto tempore, quo vixit maritus: quia potestatē necis habebat super eam. C. eodem titu. l. si per impressionem. Et intelligo hunc metum præsentem, cum semper posset occidi per maritum: quia ita potens erat, quòd non poterat habere locum, ad quem confugeret sine timore mortis. ff. eodē. l. metum. secunda, in principio vnde toto tempore vitæ eius non præsumitur ratificare: sed eo mortuo, si post remaneret: tunc præsumitur habere ratum. Innocen. Idem Hostiē. Et est tunc ratio: quia ratihabitio sequēs tunc tollit, & purgat proximam turpitudinis causam, scilicet, vicium metus. ff. de condi. ob turpem causam. l. si ob turpem. in principio. & quod legitur, & notatur. C. eodem. l. cum te. ¶ Et ad materiam subijcio quæstionem, quam format Cynus in dicta l. cum te. Circa secundam quæstionem principalem. Pone ergo statutum fuit in ciuitate Pistorij, quòd bona extitionum, & expulsorum venire deberent in publicas rationes, tam mobilia, quàm immobilia, & iura, & actiões &c. Hoc supposito, accidit, quòd debitor cuiusdam expulsi per officialem communis fuit coactus soluere communi, & fuit detentus ob hoc in palatio, & fame affectus per aliquot dies, ita quòd dixit se paratū soluere, & canit, & postea relaxatus est eadem die, vel sequenti soluit: demum reuersus creditor repetijt ab eo, qui se tuebatur ex solutione iam facta communi per coactionem Iudicis. Et ad hoc inducebatur tota illa cōsueta disputatio de debitore expulsi per iudicem coacto soluere communi: quæ ponitur in quæstionibus statutorum, de qua per Dynum. & pleniùs per Bartolum. ff. de solutionibus. l. creditor. Item allegabatur statutum, quod dictam difficultatem tollere videbatur. ¶ Ex aduerso dicebatur, quòd licet probasset se coactè promisisse, non probauit se coactè soluisse, & ideò fuit lata sententia contra illum, per glossam Accur. dictæ. l. secundæ. C. eo. quę not. quòd si promitto per metum, statim soluo, non repeto. Sed Petrus dicit illud verum, si interuenisset tantum interuallum, quòd appareret per metum non soluisse. argumento dictæ. l. secundæ. Aliâs secus. argum. ff. ad velleianū. l. si mulier. & ff. quarum rerum actio non detur. l. prima. § quę onerandæ. Cynus autem dicit dictam sententiam contra dictum debitorem repulsi latam, fuisse malè latam: quia non erat remissa instantia iudicis. imò semper imminebat, & semper durabat coniectura metus. Ad hoc enim deputatus erat, & poterat facere. & ideò semper ille iuste timuit iam expertus. & sic ex præterito in præsenti cōiectura erat præsumptio. ¶ Præterea secundum eum videtur casus. ff. quod fal. tu. l. prima. § nouissimè. ¶ Vltimò inducit, quòd contra officialem præsumitur metus: vt. l. si per impressionem. allegata. ¶ Et pro his, quę scripsit Butrig. in dicta. l. cū te. dicens quòd si ille, qui per metū promisit posteà soluit, metu adhuc instante, videtur metu soluere: ideò repetit. Et quòd ideò dicit lex, quòd confessio facta in tormentis non valet, nisi perseueret confessus in loco remoto à loco torturæ. & sic non immineat metus tormentorum propinquorum: aliâs perseuerare non videtur. vt colligitur ex. l. prima. § diuus Seuerus. & § quæstioni. & § si quis vltro. ff. de quæstionibus. & ex lectis, & notatis. C. de custo. reo. l. secunda. vbi etiam vide Butriga. Sed illud facit magis contra, vt videtur, quia loci remotio, vel perseuerantia, viuente marito, hîc metum, vel eius effectum non auferunt.

& tamen

& tamen ibi si manens sub posse iudicis,& in vinculis eius, in confessione perseueret,statur illi confessioni.Sed ibi loquitur de metu iustè illato:hîc de illato iniustè:ideò tam variè &c.ar.ff.e.l.si mulier.Bartolus verò in.l.cum te.allegata addens ad dicta Butrig.dicit puto autem metum instare si causa,propter quam metus inferebatur,subsistit:Verbi gratia:aliquis Tyrannus compulit me ad promittendum:certè toto tempore suæ vitæ tyrãnidis durat metus.Et inducit istam decretalem.&.ff.ex quibus causis in possessionem eatur.l.Fulcinius.§.quid sit autem latitare.versu,veluti. Et idē notat ipse Bartolus.in dicta.l.si ob turpem.Et id ibi etiam exemplificat in metu illato in promissione per commune ciuitatis:dicens quòd durante regimine illius ciuitatis durat causa metus:& per consequens ipse metus. Nec potest dici secundum eum: tu debebas recedere de ciuitate illa,& dimittere domum,& omnia tua bona:quia imò primò debuit soluere. Metus enim perditionis omnium bonorum æquiparatur morti:vt.ff.de excusationibus tutorum.l.post
17 litem.in principio.& infra eodem.c.proximo.¶ † Itē aliud exemplum ponit Bartolus in dicta.l. si ob turpem. Pone vir percussit optimè vxorem,quæ nolebat consentire cuidam instrumento:posteà consensijt ex interuallo: certè videtur metu fecisse.Donec enim matrimonium durat, metus viri durat.Inducit lecta & notata.in dicto.§.quæ onerãdæ.&.C.de translationibus.l.interpositas.& infrà de cõuer si.coniuga.accedens.de sponsalibus.c.veniens.primo,& secundo.Optimè facit.infra eodem,ad audientiam. secundũ intellectum, quem ibi signaui in quinto notabili. ¶ Plus dicit ipse Bartolus.ff.de solut.l.creditor. allegata ad finem. quòd si vna parte de ciuitate expulsa remanente in ciuitate ordinarunt,quòd debitores expulsorum soluant communi illi;qui post hoc soluunt,alia causa metus eis non illata, censentur soluisse per iustum metum quandiu illi tyranni sunt.Inducit.l.si.§.primo.& sequen.ff.eo.& §.quid sit latitare.&.§.quę onerandæ.allegatos & no.in dicta.l.interpositas. & per Azo.in summa.Et istud facit quòd licet post dictam electionem Bart.Cardinales steterint cum eo in vrbe per duos menses cum dimidio,vel circa,& tempore illo pendēte Romæ existentes eum installauerint, & coronauerint. & cum eo in consistorijs interfuerunt, ac sibi reuerentias Papales exhibuerunt,& aliqui diaconi ab eo communionē sacram receperint,de eiusq; mandato literas recommandatorias regibus scripserint,non censentur hæc fecisse liberè: quia durabat eadem causa metus.Et ideò subiacent eidem vitio,sicut electio prima, per prædicta.Imò tunc videbatur iustior causa metus:tum,quia turpiùs eijcitur, quàm non recipitur hospes.de iureiurando.quēadmodum.& difficilius ratione possessionis talis,qualis, cuius defensio fauorabilis est.Et ideò aduersus eam turbantes, vel minitantes ꝓdita sunt interdicta & diuersa iura &remedia.ff.eo.C. de interd.cum titulis sequentibus. Et licet hîc sit speciale, quòd fallunt illa iura:quia de facto licet illum eijcere.vigesimatertia distinctione.in nomine.in fine.iij.quæstione.j.c. Deus ergo.§.patet. Tamen de facto grauiùs est expellere, quàm non admittere.argumento.Institu.de interdict.§ cõmodum.Tum,quia intrusus cum suis fautoribus dedisset authorititatem & directionem, & procurasset fortiorem populi inflammationem:& Romani tũc habuissent maiorem colorem,quæ omnia cum in Romanis maiorem inducerent ad inferendum periculum prouocationem,& in dominis:per consequens iustè inducere potuerunt maiorem timendi occasionem arguendo ex regula illa,si simpliciter, ad simpliciter:& magis ad magis,ac maximè ad maximè.de electione.cum in cũctis.in prin. ¶ Secũdò opponitur cõtra dictum notabile quintum:quia præcedentem electionem vitiosam ex defectu consensus non firmat ratihabitio sequens.de elect.auditis.Solutio,ibi de electione, quæ vltra cõsensum requirit formam.de electione.quia propter.Ideò solus consensus superueniens non sufficit vt in contrario. Sed hîc loquimur in casu,qui vltra consensum formam nõ requirit. Et ideò solus consensus superueniens hîc sufficit infrà de regulis iuris.c.rati.cum ibi not.per Dynum.& per Nouellam tertia quæstione.Mercuriali,& eodem titu.non firmatur.per Dy.& quod scripsi post Innocentium de officio delegati.prudentiam.in principio.q.quinta & quatuor
18 sequentibus.¶ † De electione Papali esset dubium quia illa formam non requirit,sed solùm consensum dominorũ Cardinalium de electione.licet de euitanda.Dicunt tamen aliqui,quòd consensus ille necessariò debet esse collegialis. de quo aliquid tetigi.de electione.auditis.quæstione septima.& cap.in Genesi.oppositione prima. & remissionibus vtrobiq; datis.argumento dicti.c.in Genesi.versu,quoniã licet Cardinales vt collegium pertinet eligere decimasexta quæstione.fi.congregato.de electione.nullus.& quod notat Innocentius de constitutionibus.cum omnes.& quod ibi scripsi oppositione tertia.& quæstione prima,& secunda.ac in remissionibus ibi per me datis,ac etiam electiuis, & dispositiuis non consequutiuis tantùm.argumēto de minoribus.l.tertia.§.scio.C.ad velle.si mulier perfectæ ætatis. ff.de condictione ob turpem causam.l.penultima.j.de regula.cum videtur de voto.c.licet.& lege nouissimè allegata de officio delegati.causam matrimonij.& quod notat glos. in dicto.§.scio.Sed obstat de sponsalibus ad id, quod. & de desponsatione impuberum.si infantes.libro sexto. Sed ibi non loquitur de accusationibus collegij.nec de actu deliberatur ratione præiudicij alieni:sicut hîc. Tu cogitabis.
¶ Tertiò opponitur ad idem:quia ad recedendum à monasterio,& ad deliberandum super hoc post mortem mariti, dari debet aliquantulum tempus.ff.de solutionibus.l.quod dicimus.ex quibus causis maiores.l.ab hostibus.§.sed quod simpliciter.& ita malè videtur loqui textus ita simpliciter. peiùs vltima glossa. Ber.sol.Omnes concedunt argumentũ. & in hoc supplent hunc textum,& glossam prædictam. & dicunt quidam, quòd recitat manendo ibi per integrum mensem.argumento primo.quæstione prima.constat. Alij dicunt de duobus mensibus.argu.de conuersi. coniuga. ex publico.Inn.& Hostien.dicunt hoc arbitrarium.arg. notatorum.de offi.dele.de causis.in fin. Etiam intelligitur quod supplet,& colligit hîc Hosti.qñ non potuit ad locum alium confugere tutè:qui etiam dicit,quòd debet hoc frequenter protestari coram conuentu, vel saltem coram Abbatissa. Et hoc si talis protestatio tutè fieri potest:aliàs non imputabitur ei,vt hîc not.in.j.glossa Ber.& facit ad materiã ꝓtestationis,de qua dixi suprà circa materiam primi notabilis quod dic,vt ibi.¶ Quartò opponitur,quia non videtur procedere quod hîc de ratificatione dicitur, argu. eius, quod no.Inno.intrà de regularib.ex parte.&.c.vidua. Solutio,aut mulier solenniter velum accepit fortè de manibus Epõrum,& monasterium ingrediendo vouit. Et tunc, si cessante timore in monasterio perseueret,hoc votum ratificare videtur,vt hîc.Aut sine solēnitate accepit,nec verbo voluit:& tunc non intelligitur ratificare,vt no.per Inn.vbi s.& hîc.& idē si in eodē monasterio essent non professę ha
19 bitum portantes.¶ † Subdit hîc Inno.quòd est differentia inter votum,& habitus susceptionem:quia votum tenetur seruare:nisi metus interuenerit, qui in virum constantem caderet.Et dicit,quòd nec tunc valebit ei protestatio: nisi talis iustus metus interuenerit.quia non iuuat protestatio, nisi iusta causa interuenerit vt no.de elect. Cumana. Non est autem iusta causa,nisi metus sit talis,qui caderet in con stãtem virum.Sed in habitus susceptione sufficit, ꝙ qualiscunq; metus vel etiam alia præsumptio,aut protestatio super hoc habita appareat,quòd habitum inuitus suscipiebat.vnde si non commonitionibus patris habitum susciperet, illum posset dimittere.xx.quæstione tertia.præsens. Secus si voluisset.Ratio diuersitatis,quia in voto, cum expressa sit voluntas, ei standum est: nisi expressum ad contrarium appareat.Sed cum suscipiendo habitum non ex.

presse voueat, sed præsumptiuè tantùm, talis præsumptio facilè per aliam præsumptionem eliditur, secundum Inno. hîc. idem Hosti. qui allegat de elect. cum inter. R. facit, quia tacitus consensus meticulosi non recipit extensionem: nec de facili operatur dispositionem: vt colligitur ex nota. Inn. de rescript. dispendia. post principium maioris gl. facit optimè, quod not. Bartolus. ff. de acceptila. l. & per iusiurandũ. §. n. §. si legatorum. & si ita, ibi: quæro, quæ est causa, q porrigatur &c. ¶ Facit, quòd actus prædicti, quos domini Cardinales fecerunt Romæ post intrusionem Bartho. ex leuiori metus præsumptione eliduntur, quàm principalis ipsa electio præcedẽs: quod est valde notabile & faciũt optimè no. Inno. de renunc. c. super. gl. ij. post principium. col. ij. versu, sed dices, nonne eo ipso &c. quæ notata hîc recitat Collect. Et ideò illa etiam recitare potes. Et idem etiam in effectu notat Bar. C. e. l. si per vim. licet Inn. non alleget. Faciũt optimè, quæ scripsi post Archi. ĩ. eo. c. absolutionis. libro sexto.

20 in quinta oppositione versu, & finaliter elicit. ¶ † Circa materiam sexti notabilis opponitur, quia videtur, quòd timor mortis non impediat votũ, vt infrà de regula. sicut nobis. & c. porrectum. So. ibi loquitur de naturali morte. Facit de conuersi. coniug. ex parte Abbatis. Et idem de morte accidentali, casuali periculi maris, vel incendij, ruinæ, aut pestis: quæ forsan Deus mittit, vt hões conuertãtur. xvj. qo. j. eñ. & §. j. vt nõ luxu. cõ. nat. ho. coll. vj. Hîc loquimur de morte accidentali violenta, quæ impedit votũ ipso iure: vt hîc. Ratio diuersitatis horum casuum est, quia in hoc vltimo casu immittitur ab homine, non à Deo. Et ideò contra violẽtiam hominis subuenitur. ff. quod met. causa per totum. Sed in primis casibus immittitur timor à Deo: vt forsan anima conuertatur: contra quod non competit restitutio. de regula. cum virum. Sed nec debet fieri, nec potest restitutio per aliquem. de ma. & obe. cum inferior. Nã & Deus qñq; per flagella corripit peccatores. xxiij. q. iij. c. Nabuchodonosor. & §. de Thynis. secundum Hosti. in c. sicut nobis. allegato. & in summa de regularibus. § & qualiter. circa principium. Ber. eñ dicit, q timor naturalis nõ impedit votũ. Accidẽtalis verò impedit, si violentus sit. Nã casualis idẽ videt̃ qd in naturali: ergo timor imissus ab homine impedit: immissus à Deo nõ impedit, scdm eum. Et idem. H. Sed quod dixit de accidentali violento illato ab homine, intellige sanè, videlicet dum propter hoc inferebatur, & aliâs non: per ea, quæ no. ff. eo. qui in carcerem. ¶ Secundò opponitur quia imò spiritualia per metum extorta ipso iure tenent ĩ. eo. absolutionis. libro sexto. à contrario. Sed ibi dicam. ¶ Et hîc posset tractari de electione, maximè Papali, an facta per metũ teneat ipso iure. Sed dic, quòd non. & prosequere prout scripsi suprà de elect. licet euitanda. in septima oppositione. De receptione ordinum dicit hîc Collect. quòd si per vim absolutam recipiuntur nil confertur de baptis. maiores. ar. ĩ. c. sacris. Aliás recipitur character, sed non effectus: videlicet quia cõpelletur continere. Ad quod vide Io. lxxiiij. dist. quorundã. dicã in c. maiores. sed dicã de hoc plenius in pdi-

21 cto. c. maiores. in. iij. q. ¶ † Septimò ad materiã septimi notabilis accedendo, opponitur: quia imò minor metus, quàm mortis: puta omnium bonorum perditio. infra. e. Abbas. vel cruciatus excusant. ĩ. e. cum dilecti. Solutio, hîc factum solùm narrat. ¶ Quæri posset, qualis metus vitiet electionem maximè papalem. Sed dic de hoc scripsi suprà de elect. c. licet. de euitanda. q. ix. & ix. sequentibus. hîc etiam singulariter no. probari id, quod not. Inno. de cẽt. super. vxorem esse sub viri potentiam, eo, quia sibi subiecta est, q quicquid facit ad mandatũ viri, quod aliàs præsumitur esse cõtra suam propriam voluntatem, censetur fecisse per metum cadentẽ in constantẽ. Tñ non est verum nisi qñ metus, vel verbera præcesserunt vt hîc. Et hoc verum in dispositione expressa. Secus enim in tacita, iuxta id qd scripsi supra. e. c. Ioxta materiam quinti notabilis in. iiij. oppositione. ¶ Aliqua alia no. per Cy. C. e. l. eũ te. alle. scripsit hîc Collec. quæ causa breuitatis omitto. Henricus etiam hîc ponit vnam distinctionem, quam colligit ex not. Ber. hîc in vltima gl. & suppletionibus quas ibi dabo. Et ex dictis alijs Hosti. quæ suprà scripsi, inducens lecta, & not. de conuersi. coniug. c. quidam intrauit. c. placet. c. ex parte. c. cum sis. c. vxoratus. & c. ad Apostolicã. de quibus ibi videbitis ¶ Octauò ad materiã octaui notabilis condescendens: quæritur circa illud supposito facto intrusionis Barth. de quo dixi suprà: & quòd domini Cardinales posteà ab eo recedentes infra duos, vel tres menses attestantur per propria iuramenta se illum elegisse per metum. Pone iuxta hoc, quòd dicto medio tempore fecerunt multos actus liberos circa personam Bart. vt Papæ: vt quia ab eo ex sua spontanea voluntate gratias, & beneficia pro se & suis petierunt: nunquid per hoc debet præsumi, q liberè eum per prius elegerunt. Et facit bene, quod scripsi. ĩ. e. absolutionis. libro sexto an. v. q. versu, & hoc vltimum facit. puto, quòd non. Et primò pro hoc induco tres glossas Inn. per me supra circa finem. v. notabilis allegatas. Secundò probo sic: quia Cardinales ex alio respectu facere potuerũt dictos actus: vt puta ratione possessionis, aut incerti euentus. Ideò contra voluntatem certam præsumptionem contrariam non inducunt. ff. de furtis. l. penult. quia nõ probat hoc esse, & c. C. vñ cog. l. nõ ob hoc. ¶ Tertiò, qa media præsumptionem, & determinationem recipiunt ab extremis: vt patet ex his, quę no. xvj. q. iij. volumus. in gl. ecce. in fine. Facit. j. q. iij. quæsitum. & quod legitur, & notatur. de priuilegijs. accedentibus. & de causa possessionis. cũ ecclesia. versu, ex parte clericorum. & de conuersi. coninga. accedens. & quod not. Goff. in summa, de præscript. § j. ad finem. Modò constat, quòd Cardinales inuiti ab initio cõpulsi fuerint, & quòd in fine etiam ab expresso se ostenderũt fuisse coactos. ¶ Quartò, quia secunda dispositio tendens ad effectum primæ, illum nõ tollit: vt. ff. de leg. j. l. legata inutiliter. & de adimendis legat. l. legata. Et præsertim cũ prima durante emanat: quia imò tunc ab illa, & consequutione præsumitur processisse: vt. l. cum te. Et. t. l. si ob turpem. allegatis. quia sic causa causæ est causa causati. ff. ad leg. Aquil. l. qui occidit. § penul. Modò sic est in proposito: quia non exercebant illos actus aliàs voluntarios circa eum, vt Papam: nisi quia ipse Italicus per eos in Papã fuerat electus: & tamen hoc per metũ, qui adhuc durabat. igitur. ¶ Præterea videtur hîc textus, quòd quicunq; actus per mulierem in monasterio eliciti, viuo marito: & sic durante eadem causa metus, censentur metus vitio subiacere. Nec aliquam declarant animi libertatem. Præterea verò, quia vltra mentem agentis non progreditur dispositio. ff. si cert. pet. l. non omnis. de actionibus & obligat. l. obligationum. substantia. & tñ hîc domini per tales actus supponebant eum esse Papã, & de hoc disponendo minimè cogitabãt. igit. ¶ Sextò qa isti sunt act⁹ cõsecutiui, q supponunt, & nõ disponũt vt dixi. Itẽ sunt actus accessorij sequẽtes naturã principalis nolationis infectæ. ĩ. de regul. iuris. c. accessoriũ. libro sexto. cum concordan ¶ Nonò circa materiam. ix. notabilis opponitur, quia contra spoliatum non admittitur exceptio proprietatis ĩ. de restitu. spol. in literis. & c. item cum quis. Solutio, dic quòd moniales non intentarunt interdictum restitutorium, sed ipsam vendicabant, adiecta causa de iure canonum. ff. de rei vendicatione. l. prima. § per hanc. Et ita notant gloss. & Archidiaconus vigesimaseptima quæstione prima. si custodientes. & hîc Collec. & Lignanus. ¶ Supple glossas. In glossa prima ibi: *Cumma*. Et in Cle. instrumento. ĩ. de procuratoribus. Et in fin. ad hoc. ĩ. de appellationibus. c. si. Fiat ergo protestatio coram alijs probis viris. de officio ordinarij. pastoralis. ad finẽ. Hostien. in gl. ij. ibi: *quod interrogasti*. vbi de hoc. &. ĩ. de regula. vidua. & c. j. ¶ Et ibi. ij. Reg. vj. Et in fine. de hoc de summa trinitate. ¶ In glos. quarta. ibi: cum desideres. gloss. Ala. & . j. q. vj. si qui voluerint. Et in fi. idem no. in. d. decretali. ex tenose. Dicebat Gof. quòd posset esse differentia in formis: quia iurat quis stare mandato nominatæ personæ, iuramentum non extẽ

non extenditur ad ſucceſſorem, de quo mentio facta non
fuit.ff.iudi.ſol.l.cum apud.Sed ſi iurat ſtare mandatis eccle
ſiæ vel iudicis,vel excõmunicationis illud erit reale, ita ꝙ
reſpicit ſucceſſorem etiam delegatum ſi delegati facta eſſet
commiſsio de offi.dele. quoniam.In gloſ.pe.ibi: *reſpondetur.*
primæ tres reſponſiones. Vinc.Et ibi:*Præmiſſa*.vnde,& hîc
de facto, ſub quo continetur proteſtatio mandat inquiri.
Materiam autem proteſtationis tractat hic Lignanus ſuper
prima gloſſa dicens quòd proteſtatio quandoq; repugnat
ſubſtantiæ actus:& tunc non valet de conditio. appoſi.c.
ſi.Aliâs bene valet extra iudicium,ſi concernit ius proteſtã
tis tantùm.ſeptima quæſtione prima.pontifices.de poſtulã
do.bonæ,ij. Et idem ſi etiam reſpicit ius alterius,ſi eſt iuſta
cauſa,vt hic.& de officio ordinarij,paſtoralis.& idem ſi ve-
ſtitur conuentione:vt.c.Cumana.allegato vel cohærentia
expenſarum,aut conſenſus.ff.de negotijs geſtis. Neſennius.
Aliâs nuda tolluntur extra iudicium per factum contra-
rium.de conſtitutionibus. cum acceſsiſſent.de elec.in Gene
ſi.Sed in iudicio ſuper actu cõtrario tollitus ſecundũ quoſ-
dam.de quo remittit ad notata ſua de litis conteſtatione. c.
vno.dixi pleniſsimè.in dicto.c.cumM.

SVMMARIVM.

1 *Metum à ſuperiore illatum iuſtè timet ſubditus.*
2 *Metum iuſtum inducere,omnium rerum amiſsionis periculum.*
3 *Cauſa prima reſoluta,cauſas omnes conſequentes reſolui.*
4 *Beneficij renunciatio,metus cauſa,aut vi facta reuocanda.Et ſub hac actio,quod metus cauſa,aduerſus quem competat?*
5 *Reſtitutio,qualiter facienda.*
6 *Metu facta nũ ipſo iure teneãt?Et ſub hac limitationes huius regulæ.*
7 *Soluente vno,vbi plures ad idem ex facto eodem tenentur, qualiter alij liberentur?*
8 *Traditio,vel promiſsio & cæteris de rebus eccleſiæ metu facta, an iure ipſo teneant?*

CAP. II.

Bbas. ¶ Caſ.qui per metum amiſsionis
patrimonij ſui beneficio renun-
ciat,illud repetere poterit.Et prima pars nar
cat factum,ſecunda dat iudicẽ,ibi:*Vnde quia.*
¶ Expone literam.*Tenere.*& ideò magis po-
terat timere.C.c.ſi per impreſsionem.*Qui.*ſ.milites.& Bur-
genſes.*Poſſeſsione.*ſ.patrimonij.*Expellerent*. hîc tenuit Goff.
quod not.infrà de ord.cog.c.ſecundo.in tertia glo.*Eccleſiam.*
1 pertinentem ad collationem Abbatis.Pe.& Abb. ¶ †Pri-
mò nota,quòd iuſtè timet ſubditus metum illatum à ſupe-
riore,cuius materiam plenè ſcripſi de elec.quiſquis.¶ Secũ
dò no.quòd milites,& Burgenſes apti ſunt ad metum per-
ſonis eccleſiaſticis inferendum.Et facit,quòd domini Car-
dinales in impreſsione per Ciues Romanos,Bar.Barenſem
2 in Papam nominarunt metum iuſtè timuerunt. ¶ †Ter-
tiò no.quòd periculum amiſsionis omnium rerum inducit
iuſtum metum.Inno.plus dicit Inn.damnum omnium, vel
maioris partis rerum,quas quis habet in domo eſſe graue.
& inducere iuſtum metum:vt.ff.de excuſa.tut.l.propter li-
tem'. Et dicit ſoluendo contrarium de canone.omnes cau-
ſationes.xxxij.quæſtione ſeptima. Et ſoluit quòd loquitur
de damno non graui.De hoc dicam infra.e.ad audientiam.
q.prima.verſu,de metu verò perditionis.¶ Quartò,quòd
licet meticuloſus peccet,quia citiùs conſentit in malum ꝓ
euitando periculum,quod nollet ſuſtinere:quia abiurat ec-
cleſiam in manibus laicorum ſine licetia Epiſcopi.de renũ.
admonet.&.c.quod in dubijs.Tamen nihilominus datur ſi-
bi reſtitutio in odium metũ inferentis ſecundũ Inno.Et be
ne facit,qd hîc notat Bern.circa mediũ primæ gl.ꝙ etiam
ſi quis per metũ in quẽ incidit culpa ſua contrahat matri-
3 moniũ,cũ illud nõ tenet, ¶ †Quintò nota,ꝙ reſoluta cau-
ſa prima,hoc eſt,renunciatione facta per metũ, reſoluitur
& omnis cauſæ ſequentes.j.collatio facta per Abbatem de
eccleſia ſic vacañ.ar.ff.de pigno.l.lex vectigali.in fi.cũ con-
cor.Et ita habes hîc caſum vbi priuatur quis à iure in ſe ſi-
bi in beneficio cõpetente ſine culpa ſua contra communia
iura.Sed hoc eſt,quia ſucceſsit vitium. Et quia remedium
huius edicti datur contra tertium poſsidentem,vt hîc not.
poſt principium primæ gloſſæ.vbi iura pro hoc, quod eſt
menti tenendum.Facit enim ad hoc,ꝙ ſi priuatus per Pa-
pam de beneficio ratione impoſitæ falſæ adhæſionis Anti-
papæ,aut ex alia falſa cauſa poſt ea probatus innocẽs,reſti-
tuitur,reſtitui debet etiã contra poſſeſſorem,cui papa per
priuationem contuliſſet.& ita de dominorum auditorum
conſilio pronunciaui.& fuit ſententia mea confirmata per
4 duas.¶ †Sexto no.quòd renũciatio beneficij,& alia metus
cauſa,vel vi facta in irritum reuocanda ſunt.Et per conſe-
quens non ſunt nulla ipſo iure,ſecundum gloſ.Quod eſt de
renunciatione beneficij:quia eſt actus merè ſpiritualis men
ti tenendum.¶ Septimò nota,ꝙ nedũ contra metum infe-
rentẽ cõpetit actio quod metus cauſa.ſed etiam contra poſ
ſeſſorem.Sed vno ſoluente,alter liberatur,vt hîc in gloſ.
5 ¶ Octauò not.ꝙ cum integritate eſt facienda reſtitutio.ff.
de vſur.l.videam'.§.in fauiana.de minori.l.quòd ſi minor.§.
reſtitutio.C.de ſen.paſsis.l.j.§.fi.j.de reſti.ſpol.Piſcus.
¶ PRIMO opponitur contra ſextũ notabile:quia videt,
ꝙ imò facta per metum non teneant ipſo iure. j.de ſpon.
6 veniens.ij.&.c.cũ locum.¶ †Vide Bern.poſt medium pri-
mę gloſſæ,qui dat iſtud pro regula:ꝙ ea quæ per metũ fiũt,
ipſo iure tenent.Et concordat Hoſt.idẽ dicens de his, quæ
vi fiunt,& de iuramento,dicens illud obligare.j.e.ad audiẽ
tiam.Et hoc ideò,quia coacta voluntas,volũtas eſt.xv.qõ.
j.meritò.& ibi notatur de electione cum inter.R.ff.e.ſi mu
lier.§.ſi metu.licet talia ſint reſecanda agẽdo actione,qd me
tus cauſa,vel per alia remedia.& in hoc caſu omnes concor
dare videntur.Et pro hoc induco.C.de inuti.ſtipu.l. dolo.
¶ Ad contrariũ reſpondetur,ꝙ dicta regula fallit in ſex ca-
ſibus notatis in gloſſa.Alium caſum habes infra.e. c.vno.li.
vj.¶ Octauum caſum ponit Hoſtiẽ.videlicet quãcunq; tale
quid eſt, quod non poteſt ſeruari ſine detrimento ſalutis
æternæ.infra.e.cũ dilectus.primo reſpõſo.ver.cum vtrũq;.
j.de iureiu.ſi verò.de re iudi.tenor.& cõſanguinei.Illud enĩ
ſeruandum non eſt.xxij.q.iiij.ſi aliquid.& argu.ſ.de pac.c.
ſi.nec pro aliquo metu debet quis mortali conſentire.j.eo.
ſacris.¶ Nonum caſum addit Bernardus.j.e.ſacris.in prima
gl.cũ teſtes in teſtamento detinentur inuiti.Sed Hoſti. po-
nit generalius in teſtamenti factione.¶ Decimũ caſum di-
cebat addendum Hoſti.in prolatione ſententiæ per.c. in-
iuſtum.ij.q.iij.De quo ſunt opiniones.& de hoc dicam.j.e.
c.vno.li.vj.vbi de hoc per Archid.Et. xj.in procuratoris cõ
ſtitutione:vt.ſ.de procuratori.accedens.de quo ibi dicam.
¶ Duodecimum addere potes de electiõe.vt ſuprà de elec.
c.bonæ memorię Ma.&.c.quiſquis.argu.eius.quod hîc no-
tatur de ſpirituali matrimonio.Facit de renunciatione.in-
ter corporalia.& quod ſcripſi de elect.l.licet de euitanda.in
ſeptima oppoſitione.Decimũtertium caſum ponunt qui-
dam de renunciatione beneficij.arg.ſ.de renun.ſuper hoc.
Sed contrariũ ibi notat Bernardus & ſatis colligitur hîc
ex notatis ſuis.& videtur etiã hîc probari, vt dixi in ſexto
notabili.Sed tunc eſt difficile dare diuerſitatem rationum
inter acquiſitionem,& perditionem beneficij.Sed poteſt di
ci,quòd conceſsio iuris publici iuris eſt, & à publica ſupe-
rioris authoritate procedit.Et ideò non mirum ſi priuata
vſurpatione cõuelli nõ debeat.ar.quod hîc notatur de au-
thoritate tutoris & alienatione Prælati,ac iuriſditionis cõ
ceſsione.& quod dictum eſt ſecundum Hoſtien. de prola.
ſententiæ.Sed in renunciatione agitur de iure priuato re-
nunciantis,quod à conſenſu eius pendet:quem conſenſum
metus non excludit.Sed contra videtur.ff.de officio præſi-
dis.l.penul.ſuprà de renunc.admonet.Solutio procedit qd

proximè dixi:cum prælatus in receptione renunciationis consentit.& hoc intelligo, si consentit liberè:quia secus, si ad hoc induceretur per metum: cum illud etiam procedat ex iure publici officij. Et versavice faterer ex identitate rationis,quòd si liberè electus,seu prouisus per metum consentiret.obligaretur prælaturæ ipso iure.Sed contra id, qđ dixi de his,quæ geruntur ratione publici officij,videtur textus.infra.e.c.vno.cum ibi notatis:per quæ veritis videtur dicendum,quòd prædicti sint casus speciales nullam communem regulam de gestis ratione publici officij induceñ. suosq; proprios terminos minimè exceden̄.arg.infrà de regulis iuris.quæ à iure.quia re vera absolutio, & excommunicatio iure publici officij exercentur.Et ante.c.istud.infra e.tenebat absolutio vt ibi patet.& hodie tenet exmmunicatio,metu non obstante:vt ibi notatur,& tenet iuramentum metu extortum:vt dicetur infra.c.seq.in secunda oppositione.Saluatur tamen iste casus.xiij.de renũciatione in casu cle.multorum.de pœnis.in fine.Alij verò ponunt .xiiij. casum in contractibus bonæ fidei, quibus metus causam præstitit ꝑ notata.ff.de dolo.l.& elegãter.vbi notatur,quòd dolus dans causam istis contractibus,illos reddit nullos, & metus dolo æquiparatur:vt.l.dolo.allegata.Nec mirum,qa in metu,& vi est dolus manifestus,& in dolo absconsus. ff. de dolo.l.prima.¶ Sed non placet Petro,qui, vt notat Cyn. in.l.dolo. allegata.&.C.de rescindenda venditione.l.iij. dicit indistinctè,quòd siue dolus det causam contractui. siue incidat in contractum,contractus tenet, & actio nascitur: siue sit contractus stricti iuris,siue bonæfidei. Probat primò,quia contractus bonæ fidei initus per metum tenet.ff. e.l.metum.§.volenti.Licet glo.in dicta.l.dolo.soluat ad hoc, & ponat differentiam inter dolum apertum, & velatum: quasi iura contra velatum magis insurgant.argu.eius,quod notat Cardinalis de elect.auariciæ.cui fortiter repugnat,ꝙ iura magis insurgunt contra fures manifestos, raptores, & violentos,quam contra non manifestos,& dolosos.vt.ff.e.l. si cum exceptione.§.qui vim intulit.Et videtur textus pro Petro ibi in.§.sequenti.probat etiam Petrus, quia extrinseca causa contra actum habentem sua substantialia non est nulla.ff.de pactis.l.iuregentium.§.si hoc maleficium. Et qualiter ad leges contrarias respondetur, vide per Cynũ. in.l.dolo.allegata.vnde quicquid sit de dolo velato in dolo aperto metus tenet Butrig.cum glossa. Et tenent communiter omnes,quòd ille dans causam contractui etiam bonæ fidei, regulariter non annullat:licet de dolo velato sint opiniones:vt dixi. ¶ Alium casum addit Collectarius per clementinam multorum.de pœnis. De materia ista plenè vide per Hostien.in summa.eodem titulo.§.fin.versu,quod
7 autem fit metu.¶ † Vlterius ad declarationem eius, quod notat hic Ber.post principium glossæ.ibi:*sed si ab vno*.quęro qualiter quando plures ad idem ex eodem facto tenentur,vno soluente,alij liberantur.Ecce super hoc Hostien. dat talem doctrinam,quòd quandocunq; plures mihi obligati sunt ex eodem facto,& peto quod mihi abest, & eis adest:vno soluente cæteri liberantur. & quando pœna pro priuato cõmodo introducitur:secus quando peto id, quod mihi abest,& tibi non adest.& qñ pœna est pro bono publico introducta.ff.de iur.om.iud.l.si quis id quod.§ finali. vel quando pura pœna est:vt.ff.si quis ius di. non ob. l. vna. §.fin.Hic enim,vno soluẽte,alij nõ liberant̃.ff.ad legẽ Aquiliam.l.item Mela.§.si plures.& de hoc notat̃ suprà de referi ptis.capitu.fina.vbi Hostien.idem not.super verbo, moderatis.vel dic,vt in sequenti.c. secundum eundem Hostien. ¶ Ego autem dum legebam Aureliæ.l.si quis id quod.§ vltimo,sic distinguebam:quia cum quæritur, vbi plures ad idem tenentur,an vnus soluens alios liberet: distinguitur, quia aut agitur ad rem,aut ad pœnam. Si agitur ad rem subdistinguitur:quia aut quilibet tenetur insolidum ex eadem causa: & tunc vnus soluens alium liberat.Sic intelligebam.l.primam.C.de condictione furtiua.Sic est in obligatione duorũ reorum.ff.de duobus reis.l.secunda. & eodem titulo institutionibus.§ finali.Ac fideiussione, & mandato. Et potest ratio dari per. l. bona fides.ff.de regulis iuris.& l.si ex legati.ff.de verborum obligationibus.Aut debent ex diuersis causis:& tunc,aut sunt tales, quarum vna in subsidium seu defectum alterius subrogatur: vt vtilis in locum directæ:& tunc idem:vt.ff.de petitione hæreditatis.l. nec vllam.§ finali.cum leg. sequenti.quia videntur causam eandem repręsentare.argumento.ff.de re iudicata.l.post rẽ. de rei vendicatione.l.sin autem.§ primo.cum ibi allegatis.& de alienatione mutandi iudicij causa facta.l.prima.in fine. & de noxalibus actionibus.l.electio.§ primo. ¶ Hoc autem cessante subdistingue,quia aut illę plures causæ ambæ lucratiuę:aut ambę onerosę:aut alia lucratiua,& alia onerosa. Et de istis trib⁹ mẽbris remittebã ad lecta,& notata per gl. & doctores. ff.de actionibus empti. l. non est nouum.& de actionibus,& obligationibus.l.si is,qui stichum.&.l.ex promissione.& de leg.j.l.si seruus legatus.§ primo.&.l.huiusmodi.§ primo,& secundo.¶ Secundo casu principali, videlicet, vbi agitur ad pœnam subdistinguebam:quia aut agitur actione merè pœnali:aut agitur actione merè rei persequutoria:aut agitur quæ non est merè pœnalis: nec merè persequutoria. ¶ Primo casu cum agitur actione merè pœnali:dicebam cum dominis legum,quòd vnus soluens alios non liberat:vt dicta.l.si quis id, quod.§ finali.&.ff.ad legẽ Aquil.l.Mela.§.sed si plures. & de furtis.l. vulgaris.§ penultimo.& C.de condictione furtiua.l.prima.& est ratio,quia tunc soluens,soluit ratione proprij delicti:& exigit publicum interesse,quòd aliorum flagitium puniatur: vt. ff. ad legem Aquiliam.l.ita vulneratus.§ finali. Secundo casu, videlicet cum agitur de actione pœnali merè tamen persequutoria ex parte actoris:subdistinguebam: quia aut talis actio solùm rei persequutoria ex parte petitoris,& ab initio sui originis:& tunc vnus soluendo alium:vt.ff.de eo,per quem factum est.l.prima.§ si plures. aut talis actio licet esset ab initio, & originaliter merè rei persequutoria ex parte actoris, ex post facto accidentaliter fit pœnalis, vt actio quod metus cau.ab initio est merè rei persequutoria originaliter:& ideò non competit, vbi nihil abest metum passo.ff.quod metus cau.l.si cum.in principio.Et si ex post facto reus per contumaciam distulerit soluere, & sententiam expectauerit, fit pœnalis: quia simplum in quadruplum conuertitur:vt.eo.l.si cum exceptione.§ primo. &.§. hæc actio.&.§.quatenus.cum.§ præcedenti.in fine.¶ Et tũc aut vnus rem præstitit, aut interesse loco rei: si vnus rem præstitit:tunc siue soluerit,cum hoc pœnam propter contumaciam suam,siue non:alij liberantur: vt. l.si cum exceptione.allegata.Si verò interesse præstiterit, subdistinguitur:quia aut præstitit totum interesse:& tunc idem:quia illud succedit loco rei.Aut non præstitit totum interesse: & tunc in illo,qđ superest,alij nõ dicuntur liberati.Et ꝓbãtur hæc in.d.l.si cũ exceptione.§.fi.cũ.l.seq.Et est rõ,qa si res,vel æstimatio tota soluta est,nihil abest.Et iõ nõ cõpetit actio originaliter merè persequutoria:vt.l.si cum exceptione. in principio. Et hoc verum,nisi in actione,quod metus causa.alij facti fuissent contumaces,& ex contumacia tenerentur ad pœnam:quia tunc quo ad pœnam non liberarentur: vt dicta.l.si quis id, quod.§.primo.¶ Tertio casu,cũ agitur ad pœnã actiõe,quæ ex parte petitoris partim est pœnalis, & partim persequutoria:vt ecce:Actio legis Aquiliæ, quæ ad veri damni æstimationem dicitur persequutoria. Quoad hoc autem,quod inspicit̃ retro,dicitur pœnalis. Potest enim esse,quòd multò pluris æstimabitur pro tempore retro,quàm valeat pro tempore,quo damnum datum est. ff. ad legem Aquiliam.l. inde Neratius.§.idem Iulianus. &.§. sed si hodie.&.§ in summa.Et tunc dicebã,quòd pro parte illa,pro qua pœnalis est vnus soluens alium non liberat.Sic intelligebam dictam.l.idem Mela.§.si plures.i.pro parte autem,ꝓ qua dicitur rei persequutoria, dicebam quòd vnus

soluens

soluens alium liberat. Et ita notat glossa in. l. illa. Et ita videtur placere Odofredo. Facit, quia debet esse ratio eadem totius, & partis. ff. de rei védicat iõe. quæ de tota. Fatebar tũ talẽ debere dici simpl'r plequutoriã: qa per aliã perlequutoriã tollitur: vt sit litiũ finis: quia potest imputari illi, qui potuit agere, & non egit. Sic intelligebam. l. ita vulneratus. allegatam. & l. vnde quæritur. in fine. ff. commodati. arguméto. ff. de actionibus empti. l. non est nouum. & de leg. primo. l. huiusmodi. § qui seruum. & ita videtur sensisse gloss. in. § si plures. & l. ita vulneratus. allegata. Dicebam etiam posse intelligi. § si plures. Quo ad pœnam, quę crescit ex post facto per inficiationem: vt. ff. ad legem Aquiliam. l. secunda. in fine primi responsi & l. inde Neratius. § penulti. & eodem titulo Institu. § his autem verbis. verùm quia de ista materia habes glossam Inno. magistralem. infrà de homicid. sicut dinum. super verbo, occupauerunt. vbi de hoc per Henricum in quarta distinctione. Ideò hîc non decido: sed Deo propitiõ ibi dicam. Et super hoc etiam quæ leguntur, & notantur. ff. de tabulis exhibendis. l. quarta. § condemnatio. & de tutelis & rationibus distrahendis. l. prima. § finali. &. ff. eodẽ. l. si plures dolo.

2 ¶ † SECVNDO quæritur ad declarationem eiusdem glossæ Ber. versu: *item & in rebus ecclesiæ*. vtrum traditio, vel promissio, seu iuramentum factum de rebus ecclesiæ per metum facta teneant ipso iure. de quo per Archidiaconum de rebus ecclesiæ non alienandis. c. primo. libro sexto Ber. tenet quòd non. Sed Io. decimaquinta quæstione sexta. c. primo. in glossa secunda. tenet contrarium videlicet, quòd per huiusmodi traditionem ecclesia perdit dominium. Quod placet ibi Laurentio. Et videtur idem tenere Vinc. de restitutione spoliatorum. cum ad sedem. in fin. Sed non loquitur ibi de ecclesia, sed de priuato. ¶ Hugo verò in dicto. c. primo tenet primam opinionem Ber. pro qua facit textus dicti. c. primi. ibi: ad nullum eis præiudicium, vel nocumentum valere censemus. vbi de hoc per Archidiaconum. Et pro hoc secunda quæstione secunda. c. primo. & quod notaſ de renunciatione. super hoc. cum remissionibus suis. Et hoc putat Nouel. veriùs per dictum. c. primum. decimaquinta quæstione sexta. Et per ea, quæ hîc notantur in glossa Ber. forsan dici posset, quòd opinio Ber. & Nouellæ in rebus, quarum alienatio requirit solennitatem. c. sine exceptione. decimasecunda quæstione secunda. omnino vendicatur sibi locum per rationes hîc tactas in glossa. Et hoc cum metus etiam contractui dedit causam. Sed in rebus mobilibus, quarum alienatio prædictam solennitatem non requirit. & in alijs cum contractus alienationis præcedens sint absq; metu: aliâs legitimè factus. & solùm ipsi traditioni, & non contractui dedit causam metus, saluari potest opinio Ioannis: quia de his casibus cessat ratio Ber. & quia his casibus expressè non reperitur ius huiusmodi traditionis naturalem effectum annullans. Et tamen regula habet, quòd facta per metum ipso iure tenent: vt dixi supra. igitur stabo regulæ extra casus exceptos. ff. de regulis iuris. l. prima. cum ibi notatis. ¶ Collectarius hîc quærit de no. Cy. C. eodem. l. si vi, vel metu. quæstione quinta & vltima, de quibus ibi remitto. ¶ Supple glossas. In glossa prima. ibi: *intellige*. secundum Vin. & Alanum. Et ibi. *omnes causationes*. loquitur de illa quæ se vult excusare de adulterio propter metum. Et ibi. § *si plures*. de. xij. q. secunda. mnnemus. &. c. j. & de regulis iuris. bona fides. libro sexto. Et ibi: *eum locum*. vbi de hoc per Gnf. ¶ Et ibi: *non præcepti*. s. c. proximo. Et ibi: *auctionatur*. Hostiẽ. expouit hoc verbum. i. lucratur. vel. i. sua authoritate acquirit, seu fraudulẽter mercaſ, vel auctionaſ, ab augeo auges: qa per hoc numerus suorum augetur, vel auctionatur ab ango angis. quia appręhẽdit talem inter angustias. Threnorum. j. Authoritas. vt. xxij. q. iiij. inter cætera.

SVMMARIVM.

1 *Metum iustum inducit laicorum terror clerico illatus.*

2 *Renuntiatio electi per metum extorta absque iuramento & fide præstita, confirmationi impedimentum non affert.*

CAP. III.

ADaures. ¶ Caſ. Qui terrore laicorũ electioni de se factæ renunciat: si renunciatio iuraméto, vel fide firmata, nõ sit, regimini ad quod electus erat, præfici poterit. Communis diuisio, secunda ibi, tuæ. igitur. ¶ Expone literam. *electioni*. & sic hæreditati spirituali sibi delatæ. ei verò, qui renunciat tẽporali dupliciter prætor subuenit. s. dando vtiles actiones quasi hæredi. aut præstando actionem, quod metus causa. ff. de eo, quod met. si mulier. in fine. Hosti. excepto, qui contradicens fuerat, nõ contentus, vt patet in antiqua. Et infrà. deciditur hîc quæstio, an non obstante renunciatione possit cõfirmari. Pet. & Abb. *iuramento*. facto super libro, vel reliquijs, aut alia re sacra. Inn. *Praficiatur*. non obstante prędicta renũciatione, ex primo iure, vel ex nouo. Inn. Dicunt Pe. & Abb. priùs petita restitutione in integrum contra hanc renunciationem.

1 ¶ † Nota, q laicorum terror illatus clerico iustum metum inducit. Quod facit ad hoc, quòd terror romanorũ in Bar. electione Cardinalibus illatus iustum metum induxit. Concor. suprà de electione. Osius. argu. lxj. dist. Miramur. octaua quæstione prima. licet. & c. si ergo C. de pœnis. l. decurionum. facit. ff. de appellationibus. si constat. vnde dicit Coll. quòd licet denunciatio noui operis verbo facta non sit ita efficax, sicut facta per iactum lapilli. vt notatur. infra de noui operis nunciatione. c. primo. terror verborum inducit iustum metum: vt legitur, & notatur. infra eodem. cũ dilecti. & notatur prima quæstione sexta. si quis in fine. Et hîc repete, quæ ibi scripsi in secunda quęstione. & quatuor sequẽtibus.

2 ¶ † Secundò, quòd renunciatio electi per metũ extorta absq; iuramento & fide præstita confirmationi impedimentum non affert. & per consequens ipso iure non tenet. ¶ Tertiò notatur. quòd iuramentum, & fides præstita æquiparantur. xxij. q. quinta, iuramenti. Et extorta per metum obligant ipso iure: & donec relaxata fuerint, sunt seruãda. inducit Inno. xxij. quæstione quinta. qui compulsus. &. c. si quis coactus. de restitutione spoliatorum. accepta. de iureiurando. si verò.

¶ PRIMO opponitur contra scdm notabile. de his quæ leg. & not. supra. c. proximo. & quod ibi scripsi in sexto notabili. & in dissolutione oppositionis, quam ibi feci contra illud notabile vide solutionem, quam Ber. videtur tacitẽ velle dare ad hanc oppositionem. hîc in glossa prima. Sed hęc solutio, licet pcedat in cõfirmato, nõ tñ in electo tãtũ. De quo loquitur hęc decretalis: quia talis sine superioris authoritate bene renunciatur. vt legitur, & notatur de elect. si electio. lib. vj. Et per ipsum Ber. de transla. c. inter gl. ergo ante inno. per id quod scripsi in expositione super verbo, præficiaſ. videtur sentire, quòd tàm ex nouo, quàm ex antiquo iure potest fieri hęc præfectio, quod alij tamen intelligunt priùs restitutiõe petita, vt ibi scripsi. & hoc securiùs. Sed hæc tunc eodem libello peti possunt, videlicet restitui, & pręfici argumento eorum, quę leguntur, & notantur. infrà de in integrum resti. constitutus. Sed non videtur hoc esse de mente Inno. quia post medium suæ primæ glossæ. in versu, sed si iuramentum. dicit, quòd si iuramentum, vel fides hîc nõ interuenisset, sua authoritate posset cõtrauenire: vt hic dicit. ¶ Et igitur aliter potest dici non confirmabit electionem: quia illius renunciatio licet per metum extorta ipso iure, tenet: vt in contrario. Sed quia constat de naturali, & legitimo electorũ consensu, & de iure, ad quod electus propter metũ illatum foret restituendus superior, qui aliâs cõfirmare haberet electionẽ, cui sic renunciatũ nõ esset, poterit, & debebit saltẽ authoritate huius cõstitutionis directa via talẽ, qui sic renunciauit, nihilominus præficere prælaturę, vt circuitus euitetur. arg. ff. de cõdi. inde. l. dñs testamento. cũ si. Pro quo faciũt quę scribã j. seq. oppositione.

versu, ex quibus. ¶ Secūdò opponitur cōtra secundam partem tertij notabilis: quia videtur, ꝙ iuramentū metu extortum non teneat ipso iure: nec seruandū sit: vt. xv. q. vj. authoritatem inducit Innoc. c. s. proxi. &. j. proximū, & de resti. spol. solicitè. vide Ber. in glo. j. & suppletiones, quas j. dabo ad illam. ¶ Postmodū descende ad glo. primā Inno. quę primò recitat tres opiniones, quas reperies per Ber. in. c. si verò. alleg. in glo. iij. ideò hic illas non recito. Posteà subdit in versu, nos distinguimus. quòd duplex est iuramentū turpiter præstitum. Quoddam enim est quod etiam est sui natura malum: & tale non obligat. Nec seruandum est: vt quia est tale, quod non potest seruari sine dispendio salutis ęternæ. Et sic notat Inno. de elec. venerabilem super verbo, venire: inducēs. xxij. q. iiij. c. j. & seq. Aliud verò est solùm turpiter, id est, metu, vel dolo extortum. Sed nō est aliàs sui natura malum: vt quia pōt seruari sine dispendio salutis ęternæ: & de isto agimus hîc. Et super hoc dat Innoc. talem regulam, videlicet, quòd tale iuramētum metu extortum super rebus suis non repetendis obligatorium est, quātùm ad hoc: quia tenetur illud seruare quousq; per Episcopū absoluatur. Sed primò absolui debet, & posteà petere, etiā loquitur dicta decretalis, si verò, &. c. verum. j. de iureiuran. super quo vide not. Cyn. post Pet. C. eo. l. cum te. in. ij. oppositione. Dicit quòd in causæ cognitione, quæ super absolutione huiusmodi impendenda habenda est, debet cognoscere Episcopus, an fuerit metus, qui caderet in cōstantem virum ff. quod me. cau. l. metum. ¶ Subsequenter Inno. laxando interserit vnam aliam solutionem, dicēs quòd hæc decretalis etiam potest intelligi, quando talis metus, scilicet, qui caderet in constantem virum, nō interuenit. Nec obstat tunc, ꝙ non obstante tali renūciatione pręficiendus est: quia superior, seu ecclesia ipsa non tenetur habere ratā eius renunciationē, nō vult: quanuis renunciās nō possit repetere: vt notat ipse Inno. s. de renūn. quod in dubijs. sed finaliter nō videtur placere Inn. hæc solutio. & ideò subdit: vel dic, ꝙ hîc metus bene fuit tantus, ꝙ in cōstantem virum caderet. Sed tamen nō potest contrauenire, nisi priùs obtenta absolutione à suo Epo. Sed si iuramentū, vel fides non interuenisset, sua authoritate posset cōtrauenire: vt hîc dicit. Et ꝙ tale iuramentum metu sic extortum obliget ipso iure, sed relaxandum sit, videtur text. expręssus in. d. c. verùm. Et ideò dicit hîc Nouel. in fin. Ego inhæreo textui illius decretalis, verū. de iureiur. vt ibi dicam. ¶ Ex quibus valde corroborat solutio, quam dedi. s. ad oppositionem: quia si cum nō interuenit iuramentū nec fides, esset necessaria restitutio: iam non videret differentia inter illum, & alium, in quo interuenit iuramentū quia etiam tunc per viam restitutionis auditur ille, qui iurauit videlicet petendo relaxationem iuramenti: inter quæ tamen textus noster differentiā ponit. & qd dicit hîc Inno. in primo casu authoritate propria posse cōuenire &c. intelligo. i. ipso iure, seu directa via, super præfectione sua superioris officiū implorando. Collec. tamen intelligit hunc textum alio modo, videlicet dum renūciatio fuit coactè facta, & iuramentū præstitum liberè. Et hęc inducit quòd si ille, qui per metum iurauit soluere, soluit libere, repetere pōt, secundū Pe. vt not. Cyn. C. eo. l. cum te. in vlti. q. Sed alius intellectus magis placet. & maximè, quia spontaneum iuramentū post sequutum vitiū purgaret. arg. d. l. cum te. & l. si ob turpem. ff. de condi. ob turp. cau. licet non sit de solutione libera sequente promissionem iuratā metu extortam: quia iuramētum licet meticulosum quendā metum infert: vt. ff. de alie. mu. iud. causa fac. l. item si res. Etiam procedunt dicta notata Pet. & Cyn. faciunt, quæ infra scribam post Tancre. & Vincen. in prima suppletione glossę. ij. ¶ Lignanus tamen aliter intelligit hanc decretalē. dicēs ꝙ si interuenit iuramentū, duo sunt necessaria. Priò, ꝙ procedat relaxatio iuramenti. Secundo, ꝙ aduersus renuntiationē detur restitutio. & si non interuenit iuramentum requiritur vnum solum, videlicet restitutio prælibata. Dicit etiam ꝙ vtroq; casu restitutio facit reconualescere primum ius. & ita intelligit, quod hîc notauit Innoc. in glo. vlti. videlicet præfici debere ex primo iure, vel ex nouo. Et licet hoc securius, alius tamen intellectus per me datus probabilis est. iūge tamen quę sunt vera. j. c. proxi. oppositiōe. ij. ¶ Sed iuxta præmissa subdit posteà Inno. In eadem glo. ꝙ semper iudex quantūcunq; potest, cauere debet, vt directè nō veniat contra iuramentū. Verbi gratia, si iurauit soluere vsuras, soluat. sed posteà repetat. j. de iureiur. debitores. & c. ad nostrā. & etiam si iurasset non repetere, posset iudex ex officio suo compellere detentorē ad restituendum, de iureiur. ad nostrā secūdo. Posset etiam denunciare ad pœnitentiam, & si iurasset non denunciare, illud non deberet seruare: quia esset contra regulam euangelicam. ij. q. j. si peccauerit. Vnde quousq; aliter prouidere potest Eps non veniat ad absolutionē à iuramento, quāuis cōtra ius non reputē, si alijs vijs omissis absoluat. Inn. Et adde quod not. j. c. proxi. in vlti. glo. Remittit Collec. ad lecta, & not. de ver. signi. c. ius, & de re. iuris. latenter, & c. qui ęstimare. quę modicū faciūt. ¶ Et vltimò prosequitur quędā notata Archid. Io. An. & Nouel. j. e. c. vno. lib. vj. quæ ibi dicam. Circa hoc tamen qualiter quis potest venire contra iuramentū metu extortum, vide Host. in Sum. eo. ti. §. fi. versu, in hac autem retractatione. vbi plenissimè de hoc. ¶ Supple glo. ¶ In glo. j. ibi: *superiorem*. vnde dicebant Tanc. & Vinc. in arbitrio superioris pēdere. ¶ In glo. ij. ibi: *quidam dicunt*: s. Abbas, & Lan. secundū Tanc. Sed ipse Tan. & Vinc. dicūt se sequi Alanū, & magnę authoritatis viros: dicebāt, ꝙ qui per metum, qui cadere debuit in cōstantem renunciauit & abiurauit, repetere poterit: secus si sponte iurauit, vel renunciationē aliàs ratam habuerit. Vel si metus fuit vanus. & ibi: *expoliatus*, & sit ratio: quia primo casu non est res affecta, quando traditur, & interuenit volūtas, licet coacta. Sed in secundo, quando iuratur, nec interuenit volūtas spoliati in traditione rei, res est affecta, & vitiosa. Hosti. Et in fine: vel dic ꝙ in contrarijs plenū ius habebat in re: hîc verò non. vel dic, ꝙ renunciatio impedita per superiorē fuerit: vt. d. c. verum. Goff. Tu verò teneas, quod scripsi. s. in oppositione. ij.

SVMMARIVM.

1 *Meticulosus quisnam dicatur?*
2 *Iuramenti formam seruandam esse, & idem strictam interpretationem habere.*
3 *Timor periurij, an sit iustus metus.*
4 *Renuntiatio posterior spontanea præcedens iuramenti vitium per metum extorti, non probat.*
5 *Vitium principali inhærens, ad actus consequutiuos transfundi.*
6 *Metu superioris, si quis quid dare promisit, vel facere, si postea illo superstite id dederit, vel fecerit: hoc factum eodem metu durante, censetur.*
7 *Metus quotuplex sit, Et ibidem cuiusuis speciei exempla.*
8 *Metu facta, qualiter retractentur.*
9 *Metum passus, quotuplex remedium habeat.*
10 *Metum inferre quis possit?*

¶ *CAP.* *IIII.*

D audientiam. ¶ Casus. Qui per metum, qui debuit cadere in constantem, beneficio suo renunciare iurauit & renūciauit, illud repetere poterit. ¶ In prima partis cōquestio. ¶ In secunda iudicis datio, ibi: *quia verò.* ¶ Expone literā. *Canonicè*. includit authoritatē illius, ad quem spectat. Et excludit vitium simoniæ, vel simile. *Possedisset*. maximè

ximè quoad casum propositum. *Resignaret*. ergo ponde-
ra, quòd solùm resignando iurauit. *Grauissimo tandem*
regis metu. si interuenisset captio, vel arrestum personæ,
propter hoc dicerem ipso iure non tenere renunciatio-
nem : vt clementina, multorum. de priuilegijs. aliâs non
credo, quod ibi dicitur, locum habere:cum ponat casum
specialem exorbitantem à iure.vt not.supra eodem. Abbas.
Colle.*Resignauit*.propter metum periurij.Hostien. *Constan-*
tem.Imò constantissimum.ff.eo.l.metum. Ioan.non meticu
losum,seu formidolosum,qui mouetur ad volatum auium.
Sed non semper ferret quodcunqȝ minabitur arcus.Contra
talem dicit Seneca:Noli esse miser ante tempus : satis dole-
bis,cum venerit:interim tibi meliora promitte. Item plu-
1 ra sunt quę nos terrēt,quā quæ opprimant.† Is meticulosus
dicitur,qui timet timenda & non timenda.ff.eo.l.metum.j.
&.l.timorem.Constans vero securus stat.Hosti.*Restitu*.ipso
2 intentante actionem,quod metus causa.Inno.¶ † Nota pri
mò, quòd forma iuramenti seruanda est, & strictam habet
interpretationem:quia iurans renunciare,non ideò non re
petere iurare videtur.Facit.j̃.de iureiurā.debitores.Et hoc
maximè secundum Collec.cum in iurantis,vel alterius præ
iudicium vertuntur:vt hîc.Et de iureiurā.c.quanto.vel vbi
per eius obseruationem iura lęderentur.de iureiurando.ad
3 nostram.iij.secundum eum.¶ † Secundò nota,quòd timor
periurij etiam cui potest per superioris relaxationē obuiari
4 iustus metus est.¶ † Tertiò nota, quòd sequens spontanea
renunciatio non purgat præcedens vitium iuramenti per
5 metum extorti. ¶ † Quartò nota,quòd vitium principali
6 adhærens ad actus consecutiuos diffunditur. ¶ † Quintò
nota secundum vnum intellectum, quòd qui ad terrorem
potentioris aliquid promisit dare, vel facere, si posteà illo
superstite id dederit,vel fecerit,cēsetur hoc factum eodem
metu durante,& per metum. Erad hunc intellectum facit
textus ibi:*mandamus quatenus si eundem ad resignationem vobis*
constiterit per talem metum fuisse exactum.Iste enim textus cla-
rè demonstrat,quòd nedum iuramentum de renunciando,
sed etiam renunciatio dicebatur factū fuisse per metum.Et
hæc faciunt ad ea,quę scripsi.s̄.eo.c.j.in.v.oppositione.Nec
obstat,quod dicit hîc textus in fine de non obstantia iura
menti:quia illud dicit pro eo solùm, quòd iuramētum etiā
metu præstitum obligat,donec relaxetur:vt dixi:vt.s̄.c.pro
ximo,cum his,quæ ibi scripsi in.ij.oppositione.Et hoc mo-
do non bene procederent ea,quę.ij.&.iij.s̄.notaui.Quę ta-
men referuntur ad alios intellectus. ¶ Opponitur tamē cō
tra tertium notabile:vt veritas illius aliqualiter discutiatur
de l.cum eo.C.eo.&.l.si ob turpem.ff.de condi.ob turp.cau.
& de simo.c.sicut tuis. ante fin. per quas videtur, quòd per
spontaneam voluntatem sequentis renunciationis sublata
sit proxima causa turpitudinis.Tunc enim cum adest volū
tas spontanea,non potest dici metus, metus præsens.& ita
non potest esse locus actioni,quod metus causa. vt.ff. eod.l.
metum.ij. ¶ Soluit Hosti.dicens, quod hoc facit metus
periurij. Nam quicquid facerent de anima non curantes,
Christianus tamen maximè clericus,quæ procedunt de la-
bijs suis non debet facere irrita.vt patet in eo,quod legitur.
& notatur.s̄.de pac.c.j. &.iij. Ergo semper imminet metus
transgressionis & peccati,etiam ex quo simpliciter hoc pro
misisset:quia inter simplicem promissionem& iuramentū,
Deus non facit differentiam.xxij.q.v.iuramenti.&.s̄.c.pro-
ximo.¶ Sed sic cōtra præmissa rectè videtur expressum in
l.cum te.s̄.pro contrario allegata vbi clarè colligitur, quòd
si promittat per metum,sponte soluit, non repetit. Sed ad
hoc soluit Hosti.dicens,quòd hoc ideò est, quia promittat
per metum, fortè non intendebat se obligare cum effectu:
sicut.Nec prima facie præsumitur.Et ideò nullo modo quā
tùm ad Deum obligatus erat:quia ad cor respicit Deus.xv.
q.vj.c.j.in fine.xxij.q.v.qui peierare. Et ideò talis promis-
sionem soluere non habebat: quare non repetit: vt ibi.

¶ Sed cōtra adhuc opponitur,quia videtur,quòd idem sit,
& quando iuramentum præstatur:vt.c.iuramenti.allegato.
¶ Soluit Hostien.dicens,quòd ecclesia aliud statuit in iura
mento.vt in maiori reuerentia habeatur:sicut eadem ratio
ne statuit,quòd periurus, quantuncunque pœniteat, sem-
per infamis remanet.j̃. de testib.c. finali. Et dicit iungenda
notata sua.j̃.eodem.c.penul.j.responso.versicu. volentes.&
supra capitu.proximo.in fine.&.j̃.de iureiurā.si verò. & .c.
verum. vbi euidenter hæc soluit. comprobatur secundum
eum.Subdit,quòd meritò hoc statuitur ob reuerentiam iu-
ramenti:quia & cum totu isto pauci sunt,qui obseruent,si-
cut deberent.& ne videatur ecclesia viam periurij aperire,
legitur & notatur in dicto versicu. volentes. igitur. Et resi-
gnat,cum sciat se non obligatum quantùm ad Deum tenet
resignatiu : vt in pluribus iuribus. & quia hoc fecit,sibi est
imputandum.Sed propter metum illatum subuenitur:vt se
quitur in.§.j.Hosti.¶ Aduerte,habes hic ex dictis.qō.Host.
duas quæstiones satis dubias.prima est,quòd in promissio-
ne metu extorta non est obligatio quoad Deum,saltem cū
effectu.Secunda est,quòd ecclesia positiuè statuit ob reue-
rētiā iuramenti quòd licet ex illo metu extorto nō oriatur
cum effectu obligatio quoad Deum, tamen seruandum est,
donec relaxetur.prima enim differentia est,quia volunt ci-
uiles & canonicæ sanctiones,quòd ex promissione extorta
obligatio oriatur,licet non cum effectu: quia potest metus
exceptione repelli,& actione,quod metus causa,rescindi:vt
isto titulo,&.ff.&.C.e.per totum.& maximè.s̄. eod.Abbas.
cum ibi notatis.& quæ in oppositione ibi scripsi.Aut ergo
dicens idem quoad Deum : & tunc non valet imaginatio
Hostien.Aut dices aliter quoad Deum:& hoc non:quia sic
sanctiones huiusmodi non ligarent.de consuetu.c.j.de præ-
scrip.c.fina.viij.distinctio.qui contra mores. Præsumuntur
enim leges à Deo promulgatę.omnis enim lex donum Dei
est.ff.de legibus.l.secunda.C.de præscrip.long.tempo.l.vlti-
ma,in fine.in authentica de fide instrumento.§ propterea.
circa principium & fortius decretales editæ à Christi vica-
rio.de quo non est verisimile, quòd aliud velit, quàm ipse
Deus.argumen.ff.de officio prætoris.l.vna.penulti.respon-
so.ibi:credidit enim Princeps. ¶ Pretereà non reperitur
ista dissonantia Dei & legum,seu canonum à patribus san-
ctis scripta,vel tradita.Igitur non est superstitiosis adinuen
tionibus imponenda. Nec obstat, quòd Deus cor respicit:
quia metus cor huiusmodi non excludit : sed potius inclu-
dit:cum voluntas coacta sit. decimaquinta quæstione pri-
ma.meritò.¶ Prætereà,secunda conclusio etiam dura est:
quia non reperitur canon, qui hoc dicat, quem memine-
rim me legisse.Nec Hostien.allegat,nisi iustum, qui tamen
non probat:quia textus vltra reuerentiam iuramenti requi
rit, quòd constet eundem ad resignationem per metum
fuisse coactum. ¶ Quid ergo dicendum?distinguere po-
tes: aut constat,quod non propter reuerentiam iuramen-
ti,vel promissionis hoc fecit.Aut constat de contrario, aut
dubium est. ¶ Primo casu,censetur liberè & sponte feciss
se:& purgatur vitium præcedens.vt.l.cum te.&.l. si ob tur-
pem.Et idem fortius, si à iuramento, vel promissione iam
absolutus fuisset secundum Henricum hic.Sic intelligit no
tata Bernardi,& Hostien.hîc.&.c.debitores.allegato & Ar-
chidiaconus decimaquinta quęstione sexta.capitulo primo
glossa adde ad intelligendum. ¶ Secundo casu, aut pote-
rat obuiare sine nota infamiæ & periurij ,petendo relaxa-
tionem iuramenti à superiore.Et tunc idem, quia imputa-
tur illi,qui potest facere,vt possit,si non facit:vt.ff.de regu.
iuris.si non potest.& ibi concordantiæ.Non enim succur-
ritur ei, qui per culpam suam incidit in metum.ff.de eo,
quod metus.l.si mulier.in fine primi responsi. Aut non sic:
&c. & tunc secus: maximè de hoc iure. Nam nullo metu
quis debet peccare: vt.j̃.c.proximo.& tamen directè veni-
ret cōtra iuramētū,vel fidē præstitam,quæ æquiparant.s̄.e.

ad aures.Peccare est,vt.c.iuramenti.allegato.& quod notatur de pac.c.j.¶ Pone enim,quod promisi tam arcto termino soluere,quòd non possim interim superiorem adire, vel quod, nobilis promisit in præsentia nobilium ignorantium metum secretò illatum, quin per consequens notabiliter,si fidem frangit.Facit quod notat Cy.post Pet.C.vnde vi.l.prima.ver.adhuc quæritur.pone,quòd quidam est valens.arg.ff.si quis omis.cau.te.l.Iulianus. Nam qui famam suam negligit,crudelis est. decimasecunda quæstione. j.nolo.Et sic intelligo not.in dicta.l.cum te.Et idem fortiùs,si eodem metu durante,hoc fecit:vt hîc,&.ĩ.c.j.¶ Tertio verò casu dico ad circunstantias boni viri arbitrio recurrẽdum.ar.ff.de verborum obligatio.l.continuus.quia si erat homo nobilis,& grauis,timẽs notari,seu verecũdari de periurio,vel fide fracta:& assereret maximè cum iuramento propter hoc se fecisse:dicerem hoc casu tertio eo modo,quo dixi in casu tertio eo modo,quo dixi in casu secũdo.ar.eorum,quæ scripsi supra eodem.c.primo.in quæstione quarta. Sed si esset homo leuis conditionis mentiri assuetus,seu parum curans de iuramentis,& promissionibus suis:sicut,prohdolor,hodie plures sunt.& tunc dicerem idem,quod in primo casu quibus cessantibus in dubio,si promisisset sine iuramento non audire eum: quia rarissimi sunt hodie, qui in talibus promissionibus hodie curarent.& tamen in dubio ad communiora nos referre debemus.arg.ff.de legi.l.nam ad ea. Et ita procedit.l.cum te.allegata.Sed si iuramentum interuenisset,licet adhuc talem difficulter audire vellem,donec videlicet suam assertionem aliquibus probabilibus indicijs adiuuaret:tamen quia communiùs homines timent venire contra iuramenta.& de hoc magis notantur.Et quia quilibet præsumitur in dubio bonus,& grauis.de præsumptionibus.c.fin.cum concor.starem super animo suo suę assertioni iuratæ:cum de illo aliter constare non possit.Et distinguerem,vt in casu secundo argumen.eorum,quæ scripsi in dicta quarta quæstione,& eorum,quæ leguntur,& notãtur in iuribus per me allegatis ibi:versu, & ex isto intellectu.

¶ SECVNDO contra præmissa,& decretalem nostrã opponitur de.c.proximè præcedenti.versu:nisi fortè. Soluit hîc Henricus dicens quòd ibi loquitur dum quis renunciat iuri sibi non ad plenum quæsito:vt iuri quęsito ad rem per electionem. Tunc enim non potest repetere ius illud, obstante iuramento. Sed hîc loquitur cum quis renunciat iuri sibi ad plenum quæsito in re.Et ideò non mirum, si id possit repetere non obstante iuramẽto.Loquitur enim hîc de illo,qui renunciauit beneficio suo.Et hanc solutionem etiam ponit Abbas. supra. c. proximo inducit Henricus: quia faciliùs tollitur ius ad rem,quàm ius in re.de præbendis.c.penul.& de concessione prębẽ.c.vlt.libro sexto.Sed re vera ista solutio non valet:tum quia licet certis casibus faciliùs tollatur ius ad rem,quàm in re,per illos qui ex iuris dispositione:aliâs ius licitè tollendi habent,vt in iuribus proximè allegatis.Et in his,quæ no.de elec.si electio.libro sexto.Tamen respectu huius edicti,quod metus causa.est eadẽ ratio vtrobiq;:quia ęquè prohibet in vno sicut in alio metum inferri:sic æquè in modico,sicut in magno:cum prohibitio,& ratio prohibitionis generales sint. Tum etiam,quia falsum supponit ista solutio,videlicet quòd contra renunciationem iuramento,vel fide firmatam, metu extortam, restitutio non detur.Hoc enim falsum est: quia datur, sed primo debet peti relaxatio iuramenti,& postmodum restitutio aduersus renunciationem postulari:aut directè peti, quòd pręficiatur:prout secundum diuersos intellectus plenè tetigi ibidem in oppositione secunda per quod patet solutio oppositionis. Nam si recipis singularem intellectum, quem dedi,patet quòd versus:nisi fortè.ibi adiectus est ad designandum,quòd dum iuramento,vel fide interposita firmata est renunciatio,impedit:nihilominus renuncians directa via præficiatur: quia primò debet relaxari iuramentum.Si verò recipis alium intellectum Ioan.de lignano, & aliorum, qui communior est,videlicet quòd sint duo pręambula necessaria.videlicet iuramenti relaxatio,& restitutio,habes illum versum intelligere,videlicet,donec,vel nisi iuramentum priùs fuerit relaxatum.Si vero recipis intellectum aliorum,qui habet,quòd ille versus intelligitur de iuramento,aut fide sponte interueniente:tunc litera stat plana:quia illo casu non est pręficiendus, nec directa via per modum restitutionis.

¶ OCCASIONE glossæ secundæ Ber.possem quærere,quid est metus.Sed de hoc dixi circa rubricam in prima quæstione.¶ Secundò quærere possem,quid est vis,& qualiter distinguitur vis.Sed de his dixi circa rubricã in sexta, & septima quæstionibus. Ideò, his omissis,quęritur qualiter metus distinguatur,seu quot sunt species met⁹,de quo in dicta rubrica remisi ad hunc locum.de quo per Hostien. in summa.§.secundo.¶ † Dic ergo,quòd metus distinguitur,quia alius probabilis,alius improbabilis.Probabilis dicitur ille,qui cadit in constantem.& ille excusat,& continetur hoc versu.Excusat carcer, status, & mors, verbera, stuprum.De carcere.ff.eodem.qui in carcerem. De morte subaudi,& corporis cruciatu,quæ hîc recipiuntur ad idem habes.C.de transactionibus.l.interpositas. & infra eodem. cum dilecti. De statu,id est status subuersione: vt puta de infamia iuris.& habes quod legitur,& notatur.ff.eo.nec timorem.in principio.de verberibus,seu vinculis,habes in dicta.l.nec timorem.§ primo.De stupro verò in se, vel in filias,habes.ff.eodem.l.is isti quidẽ.in fine.improbabilis verò dicitur,qui non cadit in constantem. & de illo habetur. infra eodem.c.penultimo.& infra qui clerici, vel vouentes. insinuante. ¶ De metu vero perditionis rerum, qualiter excuset,tetigi supra eodem.c.primo.in septima quæstione. & supra eodem.c.Abbas.in tertio notabili.¶ Super quo dicit Hostiensis in summa.§.secũdo. allegato.quòd modicum damnum non excusat. trigesima secunda quæstione septima.omnes causationes.Sed graue, puta omnium rerum,& maioris partis,bene excusat. de excusationibus tutorum.l. propter litem.supra eodem.c.Abbas.l.di. præsbyteros. & iunge notata Hostien.in summa de procuratore.§ & in quare.ver.& quod dixi.Vel veriùs secundum Hostien.vbi supra post Goff.metus damni,excusat in dato, vel promisso, vel remisso:quia datum repetitur,& promissum non soluitur,& remissum exigitur. Sed non excusat in commisso.f. in peccato mortali.quia potiùs debemus omnia mala tolerare,&c.ĩ.eodem.sacris.xxxij.qõ.v.itãne. ¶ Sed salua pace, idem est in quocunq; metu,vt videbitur.ĩ.c.sequenti. ideò distingue solùm inter graue damnum:vt proximè dixi,prout distinguit Inno.supra eodem.Abbas.¶ Sed qualiter exemplificatur metus probabilis?ecce vidistis supra plura exempla.Sed Hostien.vbi suprà post Goff.ponit alia plura.& primò metus honoris,seu beneficij perdendi infrà de institu. cum venissent. ¶ Secundò, metus onerandæ libertatis.ff. quarum rerum actio non datur.l.j.§ quæ onerandæ.¶ Tertiò metus iudicis.ij.q.j.imprimis.C.eo.l.pe.& finali. de quo dixi de elec.quisquis.¶ Quartò metus verborum.xxiij.qõ. viij.commemor.& hoc verum,si pręcessit protestatio.l.qa in secreto dixi coram amicis:sciatis, quòd quicquid fecerim,timore facio.Sed potest intelligi.ff de acquirenda hæreditate.l.qui in aliena.§.vltimo. Secus si protestatio non præcessit:vt.ff.eo.l.si mulier.aliâs incipit,si metu. Sed hoc quod de protestatione dicitur,non bene placet: per ea,quæ scripsi.s̃.e.c.j.in prima oppositione.ideò circa hoc arbitrariè ad naturam,& circunstantias personarum,& rerum recurrendum est.Attendenda est enim potentia, & qualitas, vel consuetudo comminantis. Sunt enim quidam minas inferentes,ad inferendum potentes,& ita mali, vt id quod dicunt,consueti sunt facere.& tunc talis timor verborum inducit iustum metum.vt est textus formalis, & apertus. C.eodẽ. l.si donationis.& hîc dicta.l.si per impressionem. Quidam verò sunt impotentes,vel potentes: sed tales qui

consueuerunt

consueuerunt multa dicere, & pauca facere: & tunc talium minæ elusoriæ sunt, & non verisimiles. & ideò iustum metum non inducunt: vt. ff. si cui plusquàm per legem falcid. l. tertia. Nec tunc iactatio, contestatio, seu protestatio proficeret: vt. C. eodem. l. metum. & l. ad inuidiam. & de transactionibus. l. si maior. & colliguntur ista ex dictis Bar. in. l. metum. proximè allegata. vide quod dicam infra eodem. c. penulti. in tertia quæstione. quanquàm periculum timeret, licet verè periculum non fuisset: vt in. §. finali. penult. responso dictę. l. ¶ Sextò in victo, qui victorem inuitum retinet ad ludendum: vt. ff. de alea. l. prima. in fine. & l. sequenti. Sed ille textus non meruit signari: quia non exprimit causam specialem, cur timendum sit. ¶ Septimò, metus vinculorum, & carcerum: vt. ff. eodem. l. isti quidem. de quo dixi in dicto. c. quisquis. ¶ Octauò in metu excommunicationis, de quo per Ber. infra eodem. c. penultimo. in glossa tertia. vbi de hoc dicam. & de prædictis habes in glossa Ber. in dicto. c. penult. in penultima glossa.

8 ¶ † SECVNDO principaliter quæritur, qualiter illa quæ fiunt per metum, retractantur. Hostien. in summa. eodem titulo. §. vltimo. dicit, quòd aliquando retractantur per verba, & mentè editi: & tunc competit actio, quod metus causa, directa: vt in metu cruciatus corporis, vel verberum. Aliquando per metũ, & non per verbera: vt in metu stupri, vel subuersionis status. & tunc competit vtilis, quando per responsa prudentium ex officio iudicis: vt quando quis potens minatur mihi, quòd ducet me victum ad præsidem: nisi, &c. vel quando coactione iudicis soluitur vltra debitum. ff. eodem. l. vltima. & in casu dicti. §. quę onerandæ. & supra eodem. Abbas. & ff. de varijs, & extraordinarijs cognitionibus. l. medicus. Item per constitutiones principum: vt. ff. de contrahenda venditione. l. non licet. & dicta. l. non est verisimile. §. primo. & fi. & de iure fisci. l. aufertur. §. quod à præside. & C. de contrario iudicio. l. vna. in fine. & C. eodem. l. vltima. & C. de paganis. l. Christianis. & finium regundorum. l. si constiterit. & de suffragio. l. vna. C. & locati. l. nec cui. infrà de locato. c. primo. C. vnde vi. l. meminerint. & l. si quis in tantam. & l. non ab re. & l. cum quęrebatur. ff. eodem. l. extat. & infra eodem. cap. vltimo. & l. si quando. C. vnde vi. in authentico vt nulli iudicum. §. & quia verò. colla. ix. & vt nõ fiant pignorationes. collatiõe quinta. iunge, quæ scripsi infra eodem. c. penultimo. in suppletione penultimæ glossæ. Subdit de impressione, & concussione, quæ scripsi in dicto. c. quisquis. in tertia quæstione. ¶ Subdit etiam qualiter facta per metum tenent ipso iure, vel retractanda sunt. de quo dixi supra eodẽ. c. secũdo. in oppositione. ¶ Item subdit qualiter dolo, vel metu quis potest induci ad bonum agendum: de quo dicam. infra eodem. c. cũ dilecti.

9 ¶ † Deinde redeundo ad materiam quæstionis dicit, quòd metum passus triplex habet remedium. Primum est actio personalis, quod metus causa in rem scripta, si tradidir, & si non soluit, exceptio. & si dominus rei vtilis vendicatio. ff. eodem. l. metum. §. sed licet. vsq; ad finem legis. saluo casu. l. secunda. C. eodem. ¶ Subdit etiam ad primum remedium personalis actionis redeundo quòd contra quemlibet possidentem competit infra annum in quadruplum: post annum, in simplum: licet ante sententiam soluens vitet pœnam. ff. eodẽ. l. si cum. §. j. §. in hac. & §. hæc autẽ actio. ¶ Et quid si plures sententiæ latæ sint, an post primam & ante secundam soluens vitet damnum? tractat ibi Hostien. Super quo vide notata in dicto. §. hæc autẽ actio. & §. quatenus. ea. l. vbi latè per scribentes de materia huius. Et etiã quid si res prout ante, vel post primam, vel secundam sententiam. De quo etiam vbi supra per Hostiensem. Dicit etiam quòd actione personali non potest agi in rẽ. & quòd ita demum competit personalis, si nulla alia superest. ff. eo. l. metum. §. licet tamen. & l. si cum exceptione. §. in hac.

10 ¶ † TERTIO principaliter quæritur quis potest metum inferre? & dic secundum Hostiensem vbi supra, quòd singularis persona, populus, plebs, collegium, & corp⁹: vt dicta. l. metum. §. animaduertendum est. Submittit etiam casum. l. metum. §. sed licet. & l. si quis alius. & l. fideiussori. ff. e. ¶ Subdit, quòd si quis obsidet castrum meum, & non valens euadere, castrum reddo, sic tamen quòd cum familia, & armis exire possim, competit hæc actio. ff. eodem. l. metum. primo responso. ibi aliter atq;. Dummodò bellum sit iustum ex parte mei. quod dic, vt scripsi suprà de treuga, & pace. c. j. qõ. secunda. & quęstione duodecima cum sequenti. Sed non cõpetit interdictũ vnde vi. ff. de vi & vi ar. l. si rerum. Ego autẽ non verifico dicta Hostiensis, quia nimis vagantur extra materiam. & quia in singulis locis sunt examinanda. Sed propter memoriam quarundam remissionum hæc interere dignum duxi ¶ Qualiter autem metus probetur, tangam fortè infra eodem. cum dilecti. ¶ Supple glossas. In glossa secunda ibi. *expulsiua*. de his. infrà de causa po. pastoralis. & Hostien. remittit ad summam huius tituli. §. qualiter distinguatur: & dixi circa rubricam in septima. q. Et in fine. vel terret. In glossa nota quod in fi. de hoc. decimaquinta quæstione sexta. c. j.

SVMMARIVM.

1 *Soluenti distinguere quandoque necesse.*
2 *Coactionem absolutam à culpa & à pœna excusare. Et quid de vi seu coactione conditionali?*
3 *Metum passo, quàm ignorãti, vel necessitatem habenti minus faueri.*
4 *Communicare excommunicato mortale esse.*
5 *Coactio conditionalis & absoluta, quid sint: & earundem exempla. Et num vbi vna incidit, incidat & altera? nu. 6.*
7 *Metus de quo hic, quisnam esse intelligatur?*
8 *Metus vanus, an attenuet delictum?*
9 *Communio prohibita, de qua hic, quænam intelligatur?*
10 *Communicare excõmunicato in casibus non permissis, an sit peccatũ?*
11 *Cardinales qui Bart. de prinihano antipapam in Papã instituerint, an sint metus occasione à mortali excusati?*
12 *Peccare pro quacunque re temporali, corporali, vel quocunque cõmodo, nunquàm debet simpliciter eligere vir constans ac fortis.*
13 *Peccare nullus simpliciter cogi potest.*
14 *Consensus constantis, ac fortis, an coactus esse possit?*
15 *Malum pœnæ minus eligere, vt maius vitetur, etiam in forti, ac constanti virtutis est.*
16 *Deus qualiter iuramentum accipiat.*
17 *Fictio, aut dissimulatio, quando mortale peccatum inducat.*
18 *Metus ac coactio conditionalis, quando à peccato mortali excuset?*
19 *Mortem fugere an semper liceat?*
20 *Peccata quænam à testimonio repellant, & an authores canonica infamia notet?*
21 *Peccatoribus grauissimis ecclesia credit.*
22 *Cardinales publicando Bart. assumptionem ad Papatum per suas literas, an necessariò peccant? Et quid si in his peccassent, nunquid &c. & numero. 23.*
24 *Deceptio ecclesiæ, scisma atque scandalum de quibus hic, ob antipapatum Bart. quibus imputari debeat?*
25 *Scismata in Dei ecclesia per Romanos inducta, quinque, & viginti, de quibus hic ordine. Et quænam earum causæ?*
26 *Vis, ac metus, qualiter in volunt. ac immutent? Item qualiter vis voluntati inferri possit? Et qualiter metus inuoluntarium inducat? Et quid in patiente? nu. 27.*
28 *Metu mortis faciens id, quod natura sua bonum non est, neque malum, sed indifferens, &c. excusatur à peccato?*

CAP. V.

Acris. ¶ Excõmunicatus non est, qui absolutè coactus cõicato cõicat. Secus si coactio fuerit conditionalis, & pars huius de sent. exc. sacris. de sepul. sacris. Et diuiditur in duas. In prima ponitur decisa con

sultatio.In.ij.responso distinguens.& primum membrum prosequitur ibi in primo:& secundum ibi,in secundo.¶ Et hãc repetijt dominus Gebardus comes de friboure in scholis.Io.An.Bononiæ.& in repetitione interfuit domina Milantia vxor prædicti Ioannis.Ideò propter tantam nouitatem Ioan.Andr.hanc decretalem prosequutus est cõmentando.argu.xxxv.q.viij.c.j.Quod vtinam fecisset de omnibus:quia licet aliqualiter diffusiùs processisset,doctrina tamen clarior incomparabiliter extitisset. Nec tunc tantum assumpsissem laborem, sed solum per modum additionis processissem:dummodò gl.Inno.per contraria,& quæstiones,diuidens etiam commentasset,Sed puto,quòd vt hanc vitaret difficultatem,id omisit.¶ Expone literam. *& infra.* hoc decisum habetur.de sepul.sacris.*Communicat.*in oratione,conuiuio,& similibus,per quæ contrahitur minor, vel aliter,vt infra. *Excommunicato.* maiori excommunicatione. de sententia excõi.si quem. communicans cũ excommunicato minori, nullam excommunicationẽ incurrit.xj.qõ.iij. quoniam.& dicam de senten.excõ.cum desideres.in principio.Coactionem absolutam.vt in in glos.*Metum* scilicet cõditionalem.In primo.s.cũ fuerit absolutè coactus.*Non credimus.*nec nos credimus.vt habet hoc verbum infra repetitum.Et alibi quadruplicatum.infrà de deci.pastoralis. *Excommunicatione.* etiã minori.*pati.s.* vim,quę infert,vel communione illorum.*Agere.*i. communicare.¶ In secundo.i. quando per metum inductus.*Licet.*pro quamuis. *Attenuet.* de pœni.distin.prima potest. *Eam.* culpam.*Nullo.*morti,vel alij,qui etiam possit cadere in constantem.Licet enim quidam hoc intelligunt de metu,qui non caderet in constantem virum.Et de communicante solùm in crimine,non in mensa,vel hospitio.infrà de sentẽtia excom.nuper.Tamen aliorum opinio,qui intelligunt etiam de metu,qui in constantem virum,& de cõicante etiam aliàs,quàm in crimine magis placet Innoc.pro eo,quòd hoc sonare videtur litera, quæ loquitur indistinctè.*Mortale.*ergo communio excommunicati est mortalis.de quo dicam infra excommunicatione maiori,vel minori.*Labe.*sic fortè dictum,quia multi labuntur:vt etiam dicam infrà de simo.tanta.in principio.

1 ¶ Primò nota,quòd interdum soluenti incumbit distinguẽdi necessitas. nec aliter distinctè soluere posset: propter quod interdum distinctio vocatur discretio.de rescript.super literis.concordat de ordinatis ab Episcopo.c.primo.de resti.spol.literas.de sententia excom.cum illorum.cum similibus.¶ Secundò no.quòd absoluta coactio excusat à culpa

2 & à pœna.¶ †Tertiò,quòd vis,seu coactio conditionalis

3 culpam attenuat:sed non excusat à pœna. ¶ †Quartò, ꝙ minus fauetur metum passo,quàm ignoranti,vel necessitatem habenti.de primo hîc:de secundo de sententia excom. cum desideres.in fine primi responsi.de tertio .inter alia. &

4 c.si verò.¶ †Quintò,quòd communicare excommunicato mortale est.

¶ PRIMO opponitur contra tertium notabile quia videtur,quòd metus nullo modo culpam attenuet, seu excuset.ar.de cõse.di.iiij.c.eos.&.xj.q.iij.q.squis metu. ¶ Solutio. dic ꝙ imò coactio cõditionalis vtrobiq; attenuat, vt vtrobiq;notat̃ & non excusat,sicut ab excõicationis cõione: vt hîc.Nec ab irregularitate rebaptisationis: vt. c.eos. Nec à periurio:vt.c.quisquis.Sed omni casu,si iustus est culpã attenuet:vt hîc Nouella.

¶ SECVNDO opponitur de canone,quod prædecessor.& canone,antecessor.vndecima quæstione.iij.vbi participatio cũ excommunicatis recipit excusationem. Super quo vide Ber.in glo.vlti.Soluit Hosti.dicens.quòd participanti per metum,si iniquitati non consentiat, nullum coram Deo est detrimentum:vt ibi.Tamen quantùm ad ecclesiam est excõicatus minori:vt hîc.Et sic discordant iudicium Dei & ecclesiæ.de sen.excom.à nobis.ij.&.e.ti.inquisitioni.& de spon.c.tua.cum si.Sed multũ aduersatur huic litera huius decretalis loquens de culpa, & peccato mortali,quæ respiciunt iudicium Dei.Ideò præualere videtur solutio Ber.Vnde Collectarius dicit de solutione Hostien. satis mirandum:cum minor excommunicatio non consistat,nisi in peccato.iuducit.xv.q.j.meritò.

¶ TERTIO opponitur,quia viator, vel peregrinus sine pœna excommunicationis propter necessitatem victus communicat excommunicatis,per quorum terram transit. Et idem in creditore excommunicati ne sibi pereat debitum.vndecima quæstione tertia.quoniam.de sententia excommunicationis.c.inter.&.c.si verè.& de iudi.c.intelleximus.Sicut ergo necessitas vitæ,vel rerum conseruandarum excusat:sic potiùs metus vitæ priuationi, vel rerum. Imò vnum videtur,quòd necessitas vitæ seruandæ contra famã excuset,& non contra gladium. & est mirum etiam quòd excuset necessitas recuperandi, quod meum est, vel mihi debetur.& non excuset necessitas conseruandi. ¶ Solutio,si intelligeremus hanc decretalem de communione maiorẽ excommunicationem iudicante,cessarent ista contraria:ac cessarent,etiam si diceremus id,quod tangit glossa. videlicet quòd illa tanquàm specialia contra regulam indulta nõ sunt extendenda ad casus alios eiusdem,vel similis æquitatis:nisi per principem.ff.solut.matrimonio.l.si verò.§.de viro.de priuile.sanè.de regu.c.non solùm.&.c. constitutionẽ. de re.iur.quæ à iure.libro sexto.Et quod dicitur de repetitione debiti,concernit odium excommunicati, secundũ Nouellam. ¶ Sed mirabilis satis ista solutio. Nam soluitur & malè,cum soluitur per speciale:cum specialitatis ratio nõ redditur. & maximè,quia licet communicare exorbitet à prohibitione communionis, redit tamen ad regulam libertatis,à qua dicta prohibitio exorbitat.argu.ff.de pact.si vnus.§.pactus.versi.quid in specie.Non enim casum istum ab exceptione exorbitanti exorbitantiam pati, sed potiùs non ipsam exorbitantem exceptionem. Sed potiùs regulã generaliorem,à qua exceptio ipsa exorbitat,locum sibi vendicare in dictis casibus iura contraria declarare videntur. Modò cum declarationes non sint contra ius, sed secundum ius,videtur quòd in illis possit argui ex identitate rationis.argu.ff.de verborum obligationibus.l.à Titio. &.C. ad leg.falcidiam.l.vltima.¶ Soluendum ergo videtur aliter distinguendo:quia aut directè incutitur metus alicui, siue necessitas,vt ipse contra prohibitionem iuris,vel hominis excommunicato communicet.Et tunc parere tali necessitati non licet,vt hîc.Aut ad hoc directè non incutitur, sed inest aliâs:& tunc secus:vt in contrarijs casibus.Et non secundo offenditur,& iniuriatur neruus ecclesiasticæ disciplinæ:vt patet ex his,quæ leguntur.& notantur.infra eo.libro sexto.Facit,quia in primo casu consentiens participat in graui crimine cum metum inferente:& elegit potiùs suæ voluntati damnatæ,quàm Deo,& ecclesiæ obedire. & talis necessitas à principio damnato progrediens, & ad finem damnatum tendens,non excusat.sed accumulat peccatum & culpam.quod non habet locum in contrarijs. Ideò fortè probabiliter posset dici,quòd dicto fine præcluso, nõ esset locus isti decretali.super quo tu cogitabis.

¶ QVARTO opponit Hostiensis de decretali,significauit.infrà de sententia excommunicationis. vbi metus ab excommunicationis pœna excusat.¶ Soluit Hostiensis, licet excuset à sententia, & pœna, vt ibi: non tamen excusat à culpa, vt hîc.Licet enim Papa quemlibet posset à sua sententia eximere, vt dicto capitulo,quoniam.non tamen peccandi licentiam dat: vt notatur de concessione præbendæ.cap. proposuit. In obedientia verò secundum omnem legem,peccatum est.Allegat notata de translatio. c.secundo.§.sed neque.Sed solutio non videtur sufficiens: cum soluat solùm partem illam,quæ hîc dicitur,quòd metus non excusat culpam.& ideò aliter soluit Nouella. dicens quòd decretalis illa inducit specialem casum excommunicationis:cuius absolutionẽ Papa sibi reseruat. In quo quinq; requiruntur.& inter alia spontanea communio: vt ibi dicetur.

ibi dicetur. Hic loquitur de generali sententia iuris. qua ligatur maiori, vel minori communicans in crimine, vel extra crimen. & tali sententia bene ligaretur is, de quo loquitur prædicta decretalis. licet per metũ cõmunicaret, vt hîc. ¶ Quintò secundum Vincẽ. opponit de quadam decretali de immunitate eccl. quoniam. §. si verò. quam hodie non habemus. & erat in cõpilatione secunda: vbi dicebatur, ꝙ si à domino, vel aliquo potente viro vis fuit illata hospiti in hospitando excõmmunicato, ipse hospes reus non erit. Solutio. Vincẽ. Lan. & antiqui supplebant ibi: ipse hospes reus non erit. subaudi tantùm. vel intelligebatur de coactione absoluta secundum eos. & sic concordat hîc.

5 ¶ † PRIMO quæritur, quæ sit absoluta coactio, & quæ conditionalis, & quæ sint ipsarum exempla. ¶ Et primò de absoluta videam⁹. dic ergo, quòd absoluta denominatio secundum Nouellam propriè cadit sub illa denominatione. de vi præcisa de antiquo edicto prætoris: vt notatur supra c. proxi. Et est maioris rei impetus, cui resisti non potest: vt dixi circa rubri. in sexta quæstione. & habet in se attractionem, vt dicit textus. & sic fit pèr manuum attractionem, vel detentionem. Exemplum, vt dicit Boatinus: inuitus trahor intra ecclesiam ad audiendum missam excommunicati, vel cum excommunicatis ibi audientibus: vel ibi existens detinere inuitus: nec permittor exire: sicut in Baptismo, si Iudęum, vel paganum inuitum Christianis vestibus exuunt, ad fontes portant, & illum baptisant: vel hæretici per eundem modum rebaptisant Christianum, vel cogunt illum Idolis thurificare, aperiendo manum ipsius, & imponendo thus, & demum ipsam manum reuoluendo super primas, quæ sunt ante Idolum. l. di. præsbyteros. j. quæstione prima. con stat. de Baptismo. maiores. §. vlti. vel detinetur acolitus inuitus coram Episcopo, per quem fit subdiaconus. vel vestitur quis inuitus veste religiosa, vel veste ꝓfessorum, vel his similib⁹. Coactio conditionalis propriè cadit in metu, quando propter instans, vel futurum periculum aliquid ago, qđ sponte non agerem: vt si timens mortem, vel membrorum truncationem, vel rerum confiscationem, aut aliud simile, ago aliquid de supradictis, vel similibus sine coactione absoluta. & hoc casu procedit, quod dicit canon, quòd coacta voluntas est. xv. quæstione prima. meritò. Certum est enim, quòd hoc casu volui communicare, Baptisari, rebaptisari, thurificare, vel ordinari, vt periculum illud euaderem. Primo igitur casu in vi absoluta, nec mœreor, nec demœreor, vnde nec recipio sacramentorum characterem. Secundo casu in conditionali circa illicita demęreor: circa sacramẽtalia, & licita non męreor: tamen recipio characterem: vt dicto. c. maiores. vbi etiam notatur, an cõditionaliter coactus ad sacrum ordinem continere cogatur. Nouel.

6 ¶ † SECVNDO quæro, an vbi cadit absoluta coactio, cadat conditionalis, & econtra. ¶ Solutio, dic quòd vbi cadit, vel interuenire potest absoluta, & conditionalis, sed nõ nõ conuertitur. ¶ Hinc est, quòd in emissione verbi, non posset asolutè quis cogi: ad actuale sic. puta ponere manum super librum iuramento mihi delato: vt dicam j. de iure iurando. verum. inde est, quòd in verbali dispensatione non posset interuenire absoluta coactio. Sed in actuali per annulum bene. Posset enim man⁹ attrahi, sed non verbum. Item videtur posse esse absoluta coactio cõiunctionis feminum, vel opresio ad copulam cadere in mulierem, & non in virum: vt dicam infra. de sponsa. is, qui. Non nego tamen, quin vir per sodomiam posset absoluta coactione stuprari. infrà de raptoribus. in archiepiscopatu. Horum rationes patent. Nouella. Prætereà licet conditionalis coactio cadat in animo, & ipsum faciat trepidare, etiam si constans sit homo: vt. ff. eodem. l. prima. § primo. & l. quinta. in fine. eodem titu. simul iũctis. Tamen vis seu coactio absoluta animo inferri non potest: vt notatur. trigesimasecunda quæstione quinta. in principio. Si enim vis inferretur animo in totum excusaret a culpa contra textum istum: vt patet per ea, quæ dixi in quęstione supra proxima ad finem. De hoc habes per sanctum Thomam quæstionem disputatam. prima secundę. q. sexta. articulo quarto. vbi vide. Et vtrum violentia, metus, concupiscentia, vel ignorantia causet inuolũtarium, ibi vide in quatuor articulis sequentibus. Item de timore obiecto causa, & effectu timoris, vide Tho. secunda secundæ. q. xlj. & tribus seqnentibus. Et specialiter ibi vide, an malum culpæ sit obiectum timoris. xlij. q. arti. ij. & iij.

7 ¶ † TERTIO quæro, de quo metu intelligatur, quod hîc dicitur? Inno. quosdam intelligere de metu vano: aliâs omninò ęxcusaretur participans. Aliâs si est talis metus, qui cadit in constantem virum, excusat: vt dicunt. Nec sic cõicans excommunicato incurrit minorem excommunicationem. &. j̃. videtur sensisse Hug. xj. q̃õ. iij. quoniam multos. Et ista opinio humanior, & verior videtur. Cùm casus necessitatis excuset in talibus, & etiam casus vtilitatis. quod minus est, prout notat glos. super Summa Ray. ti. de sententia excommunicationis. & super Io. in Summa conferre. e. ti. de senté. excom. q. clxv. secundum quosdam. Sed Inno. & Hosti. contra: vt intelligatur etiam de illo, qui cadere potuit in constantem. Et satis videtur quæstio solui per textum, qui dicit quòd pro illo nullo metu &c. metus ergo iust⁹ attenuat culpam: sed non excludit eam. Henricus dicit, quòd hæc opinio videtur sibi verior: quia quod dicunt prædicti de casibus necessitatis, & vtilitatis, habet locum in casibus exceptis à iure. Et intelligit aliquem participare excommunicato, siue participet cum eo tacto, vel verbo, vel nutu, vel signo: argu. de senten. excõ. si summus. in cle. & ibi notatis. per

8 Land. & zenzel. ¶ † Sed incidenter quæro, an vanus attenuet? & apud Deum non dubito, quinetiam vanus attenuet, licet nõ tantùm, vt iustus. Certum est enim, quòd meticulosus, qui timore, licet vano ductus, agit quod displicet minus contemnit, quàm sponte agens, ergo minus peccat, iuxta notata. xl. distinc. homo Christianus. & infrà de iureiurando cum quidam. Nouella. Et idem putarem in arbitrijs, saltem quo ad nos: quia debemus quantùm possumus conformare iudicium nostrum cũ iudicio Dei: vt dicetur infrà de sententia excommunicationis. à nobis.

9 ¶ † QVARTO quæro, de qua communione hîc intelligatur, an de illa, quæ inducit maiorem, quæ scilicet fit in crimine, vel cum excõicato & participibus? dicit Inn. quosdam intelligere de secunda. Vnde Tan. & Ægid. intellexerunt de cõione in crimine. ¶ Sed ipse Inno. & Hosti. tenent contrarium. s. quòd intelligatur de prima oppositione. s. ꝙ intelligatur de prima. Et sic communiter solet legi licet fortiter obstet quod dixi in tertia oppositione. s. ꝙ intelligatur de prima. Et facit quod dicam in proxima quęstione Nouellę. Nec haberet dubium si intelligeretur de participatione in crimine. Igitur? ar. ff. ad Carb. l. quod Labeo.

10 ¶ † QVINTO quæritur, an scienter cõicare excõicato in casibus nõ permissis, sit peccatum etiam mortale. Et intelligo de participante excommunicato excõicatione maiori: nõ aũt de participãte excõicatione minori excõicato: quia talis non est exclusus à cõione hominum: sed tantum à participatione sacramentorũ. xj. q. iij. quoniam. de except. à nobis & cleri. ex. mini. si celebrat. vbi de hoc habes. ¶ Item intelligo de participante scienter, &c. Nã ignorans, dico ꝓbabiliter, nõ peccat: nec incurrit excõicationẽ aliquam. xj. q. iij. excõicatos. &. c. se. &. c. excellẽtissimus. de sen. exc. cũ desideres. j. responso. in fi versu, quia qui cũ à cõtrario. argu. de cleri. ex. minist r. illud. &. c. Appostolicę. de cõsti. c. ij. li. vj. C. de tabu. l. gñali. li. x. ignorantiã tñ crassam, & supinã haberẽ ꝓ scietia: vt legis. & no. in. c. illud. alle. & d. c. Apostolicę. Et idẽ puto de attracto per vim seu coactionem absolutam: potiùs dicitur pati, quàm agere: vt hîc. Concordat. l. di. pręsbyteros. xlv. distinct. de Iudęis. j. quæstione. j. cõstat. de bapt. maiores. ad finem. versu, si ille verò. Et adhuc idem intelligo de participante in casibus permissis à iure: puta in his, quæ ad salutem animæ ipsius pertinent: vel in alijs

casibus, qui notãtur in illis versibus. Vtile, lex, humile, &c. no. in dicto c. cum desideres. in glo. nisi in casibus. argu. ĵ. de sententia excommunicationis. cum voluntate. & c. responso. & not. hîc Ber. in gl. minor. arg. xxiij. q. iiij. qui peccat. in principio. Et idem in participante ex priuilegio papali cõcesso, notant Inn. & Hosti. de sen. excom. nulli. vbi per Henri. Et idẽ dicit hîc Henricus de participante ante denũciationem ecclesiæ. arg. de hæreti. excommunicamus. ij. § si verò clericus. versu, si qui autem. not. Host. de appel. c. dilectis. & in summa de sententia excommunicationis § vlti. sub § sed nunquid participans. & gl. de senten. excom. statuimus. gl. fi. libro sexto. Nec intelligo de participãte in crimine criminoso: quia iste indubitanter excõmunicatus est, & peccat mortaliter. de senten. excom. nuper. & c. si concubinę: quia excommunicatur maiori. Igitur ar. xj. q. iij. nemo Episcoporũ. & c. excommunicatos. de consti. ex literis. ¶ Quibus cessantibus, hîc videtur expressum, quòd sic. Ad idem. xj. q. iij. rogo. vbi dicitur talẽ cõmunionẽ esse contra animam cõicantis. Ad idem de except. exceptionem. & c. pia. libro. vj. & de homici. sicut dignum. § illi præterea. Ad idem tripliciter. de clerico excõicato ministran. c. fin. ¶ Primò in eo, quod ibi dicit, q̃ grauiter peccent celebrando. & sic in mortali. ¶ Secundò colligitur ex eo, quod ibi dicitur eum inelligibilem, quod non inducit veniale. ¶ Tertiò, quia per hoc excõmunicatur maiori: Sed maior non infligitur, nisi pro mortali. xj. q. iij. nemo Episcoporum. & c. seq. Contra dicitur ergo. q̃ est mortale. & eodem modo inducitur de sent. excom. statuimus. lib. vj. Item talis communio prohibita per excõicationis pœnam, quę priuat à participatione sacramentorũ. ij. qõ. iij. sicut Apostoli. & tribus cap. sequentibus. de senten. excõ. cum desideres. Ergo ex cõtemptu prohibitionis. lxxxj. dist. qui sunt. in fine. Et qualitate pœnæ, quæ pro veniali infligitur. de consecratione. distinct. ij. si non fuit. Iudicabitur mortale. Ad hoc. xxiiij. q. j. non afferamus. in fine. Item hęc communio describitur sub nomine criminis. xj. qõ. iij. qui meritò. Sed crimen est graue peccatum. lxxxj. dist. c. j. ergo mortale. Item ipsum ingerere se communioni, videtur in excommunicato mortale. de clerico excõicato ministrãte. illud. in fine. ergo & communicanti. Item inducitur authoritas Apostoli. j. ad chorinthios. v. auferte malum de vobis ipsis. xl. di. sed illud. ij. q. prima. multi. Sed illud auferte est imperatiuum & quod imperatur, necesse est fieri. xiiij. q. j. quod pracipitur. de verborum significatione. In bis ergo obligat ad mortale. Item videtur expediens hæc opinio: ne frustretur censura ecclesiastica, quæ maximè in hac pœna consistit. propter quod licet interpretari in duriorem partem. de sententia excommunicationis. si quem. ¶ In cõtrarium facit, quia certis personis etiam non adstrictis, vt peregrinis, permittitur ista communio. vndecima quæstione tertia. quoniam. de sententia excommunicationis. c. inter. & c. si verò. ergo de se non est mortalis. Item si omnis communio induceret mortale, frustrà distingueret inter communionem criminis, & extra crimen. de sententia excommunicationis. nuper. ¶ Solutio, diuersa inuenio circa hoc scripta. Vnde Gos. in summa de sententia excommunicationis. § vltimo. vers. quæritur an peccet. tenet, quòd sic per hanc decretalem. & per rationem illam, quòd excõmunicari potest minori. Quod dicit se intelligere, cum determinatione decre. si celebrat. in fine. ¶ Raymundus in summa ipsius tituli ad finem. versi. quid si aliquis communicat. tenet quod peccat mortaliter: maximè si ius nouit. vel si est clericus per c. excellentissimus. & c. vltimum. xj. q. iij. Et per hanc decretalem. & dicit contrarium tenentes blandiri peccatoribus in stragem, & periculum animarũ. ¶ Et pro hac opinione facit, quod variè tamen notat Inno. de dolo. veritatis. in vltima glossa. de exceptionibus. c. secundo. & Bernardus. in dicto c. si celebrat. in. iij. gl. & Inno. & Hostien. ibi in suis primis gl. Hosti. verò in summa. e. ti. § vltimo. vers. sed nunquid participans. tenet, quòd participans contra prohibitionẽ canonis, nisi hoc faciat minus frequenter, & in contemptũ canonis, venialiter peccat. ¶ Et quòd communicans cõtra prohibitionem hominis generaliter, vel specialiter, mortaliter peccet, etiam pobat: quia ante prohibitionem hominis non potest excommunicari. Ergo prius non est mortale, posteà sic. per decretalem statuimus. e. ti. libro sexto. Sic dicit intelligendam istam decretalem. & decretalem si celebrat. & c. excellentissimus. Ipse etiam hîc, & in decretali statuimus. tenet idem Ray. in decretali celebrat. quem Abbas hîc sequitur, dicit meliorem esse opinionem Theologorũ qui dicunt, quòd talis non peccat mortaliter. Ad hanc decretalem respondent, quòd loquitur de excommunicatis cum participibus. quod patet per decretalem sacris. de sententia excommunicationis. quæ est pars huius. Ad. c. si non fuit. de consecratione. distinct. ij. & similia respondent: excluditur à sacramentorũ participatione, qui non est in mortali. Allegant de pœnitentijs & re. omnis. Facit quod notatur de sententia excõmunicationis. si quem. Ad rationem Goff. quòd propter hoc excommunicatur, illud verum, sequuta contumacia, aliter non. Archidiaconus in dicto c. rogo. vndecima quæstione tertia. recitat fratrem Thomam super quarto sententiarum hoc tenere, quòd communicans non peccat mortaliter: nisi communicet in crimine, vel in contemptum: vel in diuinis. Sed dicit ibi Archidiaconus q̃ in duobus vltimis casibus requirit admonitionem. Dicit Nouella quòd sibi videtur salua pace Ray. & sequacium, q̃ communicare excommunicato regulariter sit veniale. & hoc tenent doctores allegati in locis allegatis. & Hostiẽ. de hæreti. excommunicamus. in § si verò. versu, si qui autem. Pet. de saxo. c. si celebrat. Abbas & Nouella. hîc. Tho. quarto sententiarum & Archid. in. c. rogo. & Asten. libro sexto. de pœnis participantium cum excommunicatis, vbi vide plenè. Henricus. nisi in casibus hic positis. ¶ Primus, si hoc facit in contemptum clauium, seu ecclesiasticæ disciplinæ, cẽsuram ecclesiasticam truffam putans. secundum Hostien. & gl. in. c. statuimus. alleg. & Gof. in summa de sententia excõmunicationũ. § restat. versu, quærit, an peccet. Ray. in summa ipsius tituli ad fi. versu, si aliquis communicat. Facit. c. excellentissimus alleg. Nun tamen est excommunicatus maiori excommunicatione. vt. c. statuimus. alle. & c. constitutionem. de sententia excõ. ¶ Secundus, quando id facit in contemptum superioris contra ipsius adminitionem de nõ participando specialiter, vel generaliter sibi factam. vt hîc. & no. Hosti. dicto vers. sed nunquid participãs. & hîc, & dicto. c. statuimus. & gl. j. in glossa finali & Nouella, ibi Archidiaconus de sententia excommunicationis. quod in dubijs. Et faciũt omnia ad hãc partem supra in princ. allegata. Cal. tamen non est excõmunicatus, nisi specialiter & nominatim fuerit monitus. iuxta formam dicti. c. statuimus. & c. cõstitutionẽ. libro. vj. de senten. excom. Henricus. ¶ Tertius, quando in crimine. ¶ Quartus quando ille excommunicatus erat cum participibus per eum, qui hodie potest scilicet per Papam. Sed iste posset includi sub secundo. ¶ Quintus, quando in diuinis commuoicat. & præcipuè in casu decretalis, significauit. de sententia excõmonicationis. etiam intelligit Hu. & Archid. c. rogo. vbi de hoc plenè per eum. ar. ĵ. de sen. excõ. is, qui. li. vj. Fallit in sacerdote, q iam inceperat canonem misse ante aduentum excommunicati. Quod dic, vt no. Inn. de sent. excõi. nup. & Arch. in. c. Eporũ ĵ. alle. & c. xj. q. iij. sicut. & gl. in Cle. grauis. de sen. excõ. nõ tñ incurrit excõicationem maiorẽ: licet ingressus ecclesiæ sit ei interdictus. de priuile. Eporũ. li. vj. Fallit in clerico participante cũ excõicato à Papa in dictis scienter & spõte: licet secus in laico. vt. d. c. significauerũt. Quod intellige, vt ibi no. per Henricum. Henricus. ¶ Posset addi sextus, quando nimis frequenter. argumẽto. decimaquinta distin. § causas Et iste posset etiã includi sub primo. Et facit quod notatur in Spe. de sentẽ. prolatione § vt autem. versi. quandoq; etiã. in fine. Aliâs non credit Nouella cõmunicantem in oratione, vel

cõuiuio

conuiuio peccare mortaliter. Aliâs nimis magnus esset rigor dicere, quòd si excommunicatum cui in via occurro, saluto, vel resaluto, vel per communem forsan amicum inuitatum in conuiuio non euito, quòd per hoc sim dignus gehenna infernali, quam inducit mortale. Facit, quia potiùs se obijcit hæc communio ad feruorem charitatis, quàm ad charitatem. ergo dicitur veniale. argumento eius, quod notat ipse Io. And. in salutatione sexti libri. glo. vltima, ibi: siue igitur. sumitur veniale quasi cito veniens: vel sine quo præsens vita non ducitur: siue sumatur, vt veniæ causam habeat annexam: vel vt dignum venia. de quo notatur de pœ. distinct. j. serpens. Satis huic competit: vt dicatur veniale. Ad contraria respondetur, quòd habet locum in prædictis casibus exceptatis. vnde decretalis ista intelligatur in quarto casuũ prędictorum per decretalem, quę est pars huius. Et sic legendo cessabunt etiam aliqua de contrarijs suprà signatis ad hanc decretalem: quæ aliàs plenè non soluuntur. Capitulum verò, rogo. &c. c. duo. simul coniuncta loquuntur in casibus exceptatis supra. & saltem in vltimo ad. c. si celebrat. in primo & secundo inducendi modo dic, quòd id non inducit culpa communionis, sed pœna. ¶ Ad vltimũ est responsum de maiori excommunicatione, & de sacramẽtorum priuatione, ad id quod suprà dixi secundum Petrũ, quod dicitur describi sub criminis nomine, fateor in exceptis. Decretalis autem non probat, ad quod inducitur authoritas Apostoli. vel intelligitur sua siue, vel in casibus ex. vel in casibus exceptatis: quod dicitur expedire, ne frustretur censura. Verum est in casibus prædictis, in alijs non expedit propter periculum animarum. & in decretali si quẽ. non sit durior interpretatio culpæ, sed pœnæ secundũ Nouellam. ¶ Collect. tamen dicit se dubitare & se putare fore notatum, quod tantorum virorum sententia nos excuset, hoc casu contrarium faciendo, eo quòd litera ista indistinctè loquens, violenter probat contrarium. & etiam. c. si celebrat. cum ibi notatis per Inno. & c. veritatis. de dolo. Et quia contra pręceptum Apostoli. Allegat etiam dictum. c. rogo. & c. sicut dignum. §. illi præterea. Et Henricus hoc solum addit, quod non est magna nota dignum videlicet, ꝙ differentia est, vtrum participet per metum cadentem, vel non cadentem in constantem, vel vtrum perticipet spõtanea voluntate: quia in primo casu metus siue sit talis, qui cadat in constantem, siue non. culpam attenuat, secundũ Hostien. Sed in secundo casu, in nihilo excusat. ¶ Ego autem nil addo, nisi quòd quia Theologi omnes communiter sequuntur opinionem, quam Nouella tenet, illi tutiùs puto standum. Maximè quia in foro animę certiùs eligendum est. de homicidi. ad audientiam. argumen. de hoc. in. c. significasti. & c. penultimo. e. titu. cum similibus.

11 ¶ † SEXTO quæritur vtrum domini Cardinales qui Bar. post mortem. G. Papę. vndecimi metu mortis per Romanum populum eis illato, nominarũt in Papam, & ipsum intronizarunt, & coronarũt, & sibi in consistorijs admissis & reuerentijs per duos menses, vel quasi exhibitis obedierunt, eodem tamen metu durante, possint à peccato mortali excusari. Super quo videantur Vincentius in speculo hystoriali, parte secunda, libro vndecimo. c. xcj. & glossam ad Galatas tertio. c. super illo verbo, *quomodo gentes*. vbi videtur, quòd non, per ea quæ supra in proxima quæstione sunt dicta. Nam aut sciuerunt eum esse Papam, dum obediuerunt: & tunc cessat quæstio. Aut sciuerunt eum non esse Papam: & tunc scienter excommunicato participauerunt, etiam in diuinis. vigesimatertia distinctione. In nomine domini. in fine. Quinimò quod deterius est, intruserunt. & ita authoritatem peccandi sibi dederunt. & per consequẽs magis, quàm ipse, peccarunt, per ea quæ dixi suprà de officio delegati. c. primo. in quarta quæstione. & saltem peccarũt, quantùm ipse in consensu cooperationis, iuxta ea, quæ ibi scripsi in tertia quæstione. ¶ Et quicquid sit, in loco deceperunt ecclesiam Dei dando ad intelligendum illum esse Papam, qui papa non erat. & quodam modo idolatrarunt, ponendo in ecclesia Dei idolum, & illud adorando pro vicario Iesu Christi: quę carere peccato mortali non possunt. ¶ Nec obstat, quod id fecerunt fictitiè, & propter metum: quia leuiùs est apertè, quàm simulatè peccare: vt scripsit Hieron. in glo. Isa. xij. Ideò gl. super illud Iob. ij. *Sicut enim* placuit domino, &c. dixit, quòd simulata æquitas non est æquitas: sed duplicatum peccatum facit. quod notat Ioan. Mo. post Gregorium. de elec. auariciæ. in fine. & super illud threnorum. iiij. maior effecta est iniquitas populi mei peccato Sodomorum. ¶ Dicit gloss. scelera animę, quæ in hypochrisim labitur, cuius maior est peccato Sodomorũ. Sed peccata Sodomorũ sunt peccata mortalia. ergo hypochrisis, seu fictio semper est peccatum mortale. ¶ Prætereà Grego. dixit. xxxj. moralium, quòd hypochritæ ex malicia peccant. Sed hoc est grauissimum. & hoc est in spiritũ sanctũ. ¶ Præterea nullus męretur iram Dei, & exclusionẽ à visione: nisi propter peccatum mortale: sed per fictionẽ aliquis męretur iram Dei, secundum illud. Iob. xxxvj. Simulatores & callidi prouocant iram Dei. Excluditur talis visione Dei, secundum illud. Iob. xiij. Nõ veniet in conspectũ eius omnis hypochrita. quæ argumẽta reperies per Thomam. j. secundæ. q. cxj. articulo. in principio. ¶ Præterea, vt scripsit Thomas. ea. quæst. articulo. j. loquendo decisiuè ad virtutẽ veritatis pertinet, vt aliquis talem se exhibeat exterius per signa exteriora, qualis est. Sin autem exteriora non solũ, sed etiam facta sicut. ergo veritati opponitur, quòd aliquis per verba exteriora significet aliud, quàm quod habet apud se: quod ad mendacium pertinet. Ita etiam opponitur, ꝙ aliquis per aliqua signa factorum, vel rerum aliquid de se significet contrarium eius, quod in eo est, quod propriè dissimulatio dicitur. vnde simulatio propriè est mẽdaciũ quoddam in extrariorũ signis factorũ consistens. Facit. xxiij. q. j. officij. Vbi de triplici fictione. Non refert autẽ vtrũ aliqs mẽtiat verbo, vel quocunq; alio facto. vnde cũ omne mẽdaciũ sit peccatũ, cõsequens est etiam, quòd omnis simulatio est peccatũ, scḋm Thomã, vbi suprà. ¶ Nec metus videtur posse excusare eos à peccato vt hic. & in his, quæ scripsi. s. q. pręcedẽti. & in his quæ scripsit Thomas. ij. scḋæ. q. cxxv. articulis. j. iij. & iiij. qui causa breuitatis omitto. Nec potest ignorantia, seu dubitatio allegari in personis duorũ Cardinalium quoad factum: quia proprium erat, & recens. s. de rescrip. ab excõicato. cum ibi notatis. & ff. pro suo. l. vltima. Nec etiam quoad iuris dispositionem: quia turpè esset tantis columnis ecclesiæ circa canonicas sanctiones, in quibus versantur continuò. argu. ff. de ori. iu. l. secunda. §. seruus. cũ concor. ibi signatis. ¶ In contrarium videtur, quia simulatio cauta & prouida, discreta, pia, honesta, & officiosa, & ad bonum finem tendens, peccatum non habet. Sed talis fuit fictio. Cardinalium, prout ista deduxi. supra eo. c. j. in secunda quæstione. ¶ Quidã verò Episcopus in Theolo-

12 gia magister hîc ponit. iiij. conclusiones. ¶ † Prima est, ꝙ vir constans, & fortis, nunquã debet simpliciter eligere peccare pro quacunq; re temporali, vel corporali, vel quocũq; cõmodo. ista patent per omnes doctores, & per Anselmũ de casu Diaboli. Ac etiam probatur, quia malũ culpæ, maximè mortale magis est, quàm quodcunq; malum damni, vel pœnæ. Et vir fortis, & constans virtuosus est, & virtuosus semper eligit minus malũ. Casus est in isto. c. cum cõcor.

13 hîc signatis. ¶ † Secunda cõclusio, quod nullus potest cogi simplr ad peccandum. Nã simpliciter cogi est simpliciter violentari, & simpliciter violentari est cogi. igitur si quis simpliciter cogetur, simpliciter violentaretur. & si sic peccando, non peccaret: quia nemo peccat in eo, quod vitare

14 nõ põt, teste Augustino de libero arbitrio. ¶ † Tertia conclusio, ꝙ cuiuslibet fortis & constantis consensus potest esse coactus secundum quid. Probatur, Aliquis fortis, & constans eligit in casu aliquid, quod aliâs non eligeret. Sequit ergo cõsensum fortis &c. Añs notũ est: qa si ꝑponat alicui

tali,quòd moriatur,vel det substantiam suam: eliget dare substantiam,quod est dare contra volũtatem suam. Et hoc est,quia impellitur quodam modo ad hoc volũtas habitualiter. Et probatur consequentia:quia nõ est ibi coactio simpliciter secundum superiorem conclusionem.ergo secundũ quid:vt etiam tradit Phylosophus.iiij. physicorum. de il-
15 lo,qui proijcit merces in mare.¶ † Quarta conclusio, ꝙ in viro cõstanti,& forti est virtuosissimum eligere minus malum pœnæ,vt vitet maius. Probatur.nam vir fortis,& constans agit secundum iudicium rectæ rationis : aliâs nec esset talis,nec virtuosus.patet antecedens:probatur cõsequẽtia:quia ratio recta dictat,quòd minus malũ pœnæ est eligendum.¶ Ex ista conclusione sequitur,quod licet illud ad quod induxit metus in viro inconstanti sit semper peccatũ mortale veniale,in constanti non:quoniã illud ad quod inducit metus inconstanti viro,est malum pœnæ solũ.& iõ licet inconstans sit duplex & mendax,constans tamen non. His suppositis fatetur quòd domini Cardinales sciuerunt Bar.non esse Papam.dicit tamen quòd ex hoc non sequit, quòd ex hoc peccauerint,vel discinderint ecclesiã Dei. Nã scire Bar.non esse Papam,nec est per se peccatum : nec est deceptio:nec vnquàm Cardinales habuerunt pro obiecto velle decipere ecclesiam Dei:nec aliquod malum culpę elegerunt,secundum primam conclusionem. Eandem opinionem sequitur alter in Theologia magister ingenio subtilis valde,& etiam fundat sic:quia quandocunq; ad illudẽdum iniquorum maliciæ pro morte propria & aliena vitanda,licitum est absq; repręhensione in iuramentis, & scripturis vti verbis æquiuocis, anologis,seu multiplicibus orationibus. Inducit notata glossę.xxij.q.ij.ne quis arbitretur.ad medium primę glossæ.ver.qualiter autem.&.c.quæritur.super verbo,soror.&.xliij.distinct.in mandatis.super verbo, illudere.Et hoc tenet Pet. de Tarentasia in quæstionibus suis de præceptis . vbi quærit vtrum omne mendacium sit peccatum. Et idem Raymõdus.li.j.ti.de mendacio.inducens exẽpla de Iacob,de Abraham,de Iheri.Gẽ.xxvij . Gẽ . xij.& xx.iiij.regum.x.& Thobię.vj.imò ponit Raymõdus ꝙ si cõscientia sua dictat sibi,quòd debeat negare verum,vel affirmare falsum ex iusta causa: tunc enim non mentitur : quia contra mentem non dicit.xxij.q.ij.primum . Licet alij hoc non approbent iudicis exemplum:quod habetur.iiij.regũ. viij.& quod legitur.xxij.q.ij.vtilem. Inducit, quod habetur Io.ij.vbi Iesus dicit,soluite templum hoc,intelligens de corpore suo,& discipuli intelligebant de materiali. Nec talis cẽsetur mentiri:quia iste sensus licitus est ratione æquiuocationis. Inducit exempla,quæ habentur ecclesiastici.xix.luc. xxij.iudic.xx.Iosue.viij. Facit,quia propositio ambigua ex ęquiuocatione vnius termini nõ est tota negãda,sed distinguenda,secundum philosophum iij.elenchorum.& probatur in ista decretali. Aliâs enim quasi omnia dicta sacræ scripturæ sauctorum,& Philosophorum pro maiori parte essent falsa:cum requirãt expositionem & distinctionem . Et idem de communi sermone,qui communiter est figuratiuus & tropicus: aliâs non excusarentur sancti patres à mendacio in dictis exemplis:nec Paulus actorum.xxiij.ibi:nesciebam fratres,quia princeps est sacerdotum. Quod tamẽ Paulum non poterat latêre : quia notorium,secundum notata in.c.ne quis arbitretur. Quod tamen saluatur , quia retulit se Apostolus ad hoc quòd principatꝰ cessabat apud Iudęos. Inducit quod habetur in.c.quæritur.allegato. Cùm ergo fictio posset tendere in bonum,& in malum,tendẽtes ad bonum finem,neq; mentiantur,neq; peccant. Modò verbum eligo,vel eligimus,est æquiuocum ad electionem canonicã & non canonicam.sicut verbum desponso,de spon.cum locum. Sic saluatur æquiuocatio illius,qui dicit de imagine: ecce beatum Ioan.Pet.vel Paul.aut franciæ regem &c. vbi tamen maior est distantia veritatis. Nec obstat.xxij.q.secunda.nec artificioso.quia hîc nullo modo est mẽdacium peruersitas animi propter solum rectum finem,qui intendeba-
16 tur.¶ † Nec obstat,quod habetur.iij.sententiarũ.dist . xxxix.c.vltimo.vbi dicitur sciendum est , quòd quacunq; arte verborum quid iuret , Deus tamen qui conscientiæ testis est,ita hoc accipit,sicut ille,qui iurat,intelligit . Ad hoc eñ respondet in simili Gulielmus Altisiodorẽsis.li.tertio,tractatu de mendacio.q.qua quærit,vtrum Iacob licitè potuit iuramentum firmare,quòd ipse esset Esau.& dicit sic : dicimus,quòd bene potuit Iacob iuramentum confirmare: & tamen si iurasset,intellexisset sic Deus,sicut Isaac. Illa enim authoritas intelligitur de illis,qui iurant per fraudem.hæc ille. Nec est verum,quòd vnum dixerint,& aliud senserint: quoniam verbo eorum significabant ad bonum intellectũ, quem in corde sentiebant:videlicet de electione non canonica,& tendebant cœlare hostibus veritatem:aliâs concluderent contra Christum dicentem se templum,intelligentibus de templo Salomonis,secundum dictum magistrum. Idem dixit alius magiter in Theologia Episcopus Seneteñ. dicens quòd aliâs similis consequentia posset fieri de beata maria virgine:quia appellauit virum suum Ioseph patrem filij sui Iesu Christi. Lucæ secundo arguendo sic. Aut sciuit illum esse patrem Christi:& propositum habet hæreticus. Aut sciuit illum non esse patrem Christi:& sic mentita est. & sic ampliùs ei credi non debet,&c.quod falsum est . Soluiturꝰ enim quòd intellexit de patre putatiuo.& sic hîc Cardinales qui dixerunt Bar. Papam,intellexerunt de papa pu-
17 tatiuo.¶ † Quidã verò dominus Cardinalis vtriusq; iuris doctorꝰ multùm solẽnis eandem conclusionem hoc modo intelligit:præmittit enim,quòd peccatum mortale distinguitur à veniali ex fine. Si enim aliquis dissimulet,& fingat, quod non est propter suum vtile,vel delectabile:quia tunc facit falsum & mendosum propter se,postponendo Deum & mandata eius:tunc est peccatum mortale. Si quis dissimulet,vel fingat,vt malum tollatur,& bonum publicum fiat: talis dissimulatio,vel fictio potest non esse peccatum mortale:quia hîc ꝓponit Deum,propter quem talem dissimulationem.vel fictionem operatur. Non enim voluntas agentis fertur in malum:nec habet malum pro obiecto. Excusare enim potest peccatum mortale bonus zelus in actibus, qui non sunt de genere malorũ:sed se habent indifferenter. & in talibus iudicium fit ex fine:quia si ad bonum finem,boni sunt:si ad malum,mali sunt. Et tales actus sunt illi de quibus differuimꝰ scilicet nominare,inthronizare , coronare, & similia. Inducit quæ scripsit Thomas secunda secundæ.q. centesima vndecima articulo vltimo,in fine:dicens dissimulationes hypocrisis,quòd non semper est peccatũ mortale,sed quandoq; veniale. Et quòd hoc discernitur ex fine: si repugnat charitati Dei,vel proximi:tunc erit peccatum mortale . Sed si finis intentus non repugnat charitati Dei, nec proximi,erit peccatum veniale.vnde de tali dicit philosophus in.iiij. Ethycorum quòd magis videtur vanꝰ,quã
18 malus.¶ † Secundò præmittit , quòd metus , siue coactio conditionalis in actibus,qui non sunt absolutè de genere malorum,sed sunt indifferentes ad bonum,vel ad malum: excusare potest à peccato mortali:quia licet illa voluntas procedat à libero arbitrio,non tamẽ producitur liberè simpliciter actus:cum ostendit,quòd si voluntas esset simpliciter libera,non faceret illum actum,qui producitur à vo-
19 luntate coacta,secundũ quid.¶ † Tertiò præmittit , quòd quicũq; debet fugere mortẽ,nisi esset necessaria cã,vel pars maxima vtilis ad exaltationẽ fidei. Sed si esset maioris vtilitatis viuendo,quàm moriendo:nunquàm debet se facere interfici . Sponte enim se offerre morti abhorret natura. Hoc docuit Iesus saluator exemplo. Fugit enim in Egiptũ puer. Et alibi dicitur,quòd dum iudæi leuauerunt lapides, vt iacerent in eum , abscondit se ab eis,& exiuit de templo. Sic Apostolus voluit se submitti in porta per fenestrã: vt euaderet manus præpositi Damascenorum , videns se ampliùs proficere viuendo & prædicando , quàm fecisset moriendo . Sic domini Cardinales plus profecerunt agendo cum

do cum Bartol. sicut egerunt, quam si sponte ceruices suas
impiorum gladijs submisissent: vt statim clarius patebit.
Non enim quis debet se sponte morti exponere, quandiu
remedium humanum superest: alias esset tentare Deum.
¶ Quibus præmissis dicit, quòd Cardinales sciuerunt,
& scire debuerunt Bartho. non esse Papam. Sed dicit, quòd
ex hoc non sequitur, quòd deceperint ecclesiam Dei imò
ad vtilitatem ecclesiæ cum Bartho. sic egerunt: quia si non
fecissent, maior pars. Cardinalium interfecta fuisset. Et sic
sponte se morti obtulissent: quod facere non debuerunt:
vt dictum est. Item idolum in ecclesia remansisset, & non
verus Papa: quæ fuisset horribilis & detestanda ecclesiæ
deceptio. ¶ Item ambitiosi & tyranni traxissent hoc in
exemplum, & semper facerent in futurum impressiones in
electione Papæ. vtilis ergo fuit talis actus: quare domini
Cardinales potuerunt ex hoc non contrahere peccatum
quia non intēdebant decipere ecclesiam dei, sed prouidere
20 ipsi ecclesiæ. ¶ † Item, quia in his quæ sunt est de genere
malorum, sicut est furari, adulterari, & similia, quæ sunt
capitalia vitia, determinatum est, quòd sunt capitalia &
mortalia. & talium peccatoribus non creditur: quia ipsos
concomitatur infamia canonica, quæ sola repellit à testimo
nio. Sed in alijs, quæ non habent speciem mali, & non sunt
mala: vel quando possunt se habere indifferenter ad bo-
num, vel malum, de quibus Nouella post Abb. de vi. & ho.
cleric. cum ab omni. in prin. est difficile iudicare peccatum
mortale. & per consequens infamiam canonicam interue-
nire. Nec aliquis sanctus Doctor certam determinationem
circa hoc peccatum tradidit. Nimis ergo præcipitatur sen-
tentia, quando dicitur, quòd Cardinales mortaliter pec-
cauerunt: cum non intēderent decipere ecclesiam: nec ma-
21 lum culpæ. ¶ † Item grauissimis peccatoribus ecclesiā cre-
dit, vt apparet de Balam idololatra, de Caypha, de Cen-
turione, & similibus, qui veras prophetias posuerunt.
¶ Item August. trahit in testimonium de Christo gentiles:
vt Virgilium, Ouidium, & alios plures. ¶ Item peccatori-
bus post peractam penitentiam creditur, si aliàs specialis
iuris ordinatio ipsum non impediat. Scriptum est enim:
Age pœnitentiam, & bona opera fac. Aliàs nō crederetur
Apostolis, qui recesserunt a Christo metu Iudæorum, &
postea reuersi sunt: sicut fuit Petrus, & aliqui alij, Ac etiam
pauci boni testes aliàs reperirentur. ¶ Item, si fuit aliquod
inordinatū, illud est imputandum his magis, qui metum
intulerūt, tanquam causæ efficienti & principali, non do-
minis Cardinalib⁹. ¶ Alius verò dominus Cardinalis Do-
ctor decretorum magnæ authoritatis eandem opinionem
sic deducit. Dicit enim, quòd illi, qui ex gestis per Cardi-
nales inferunt ecclesiam dei debuisse reputare Bar. esse ve-
rum Papam, prout dicta ratio præsuponit, non bene atten
dunt qualiter ipsi domini Cardinales ad hoc euitandū col-
legialiter & particulariter scripserunt & diuulgarunt, quan
tūm potuerunt per Italiam, Franciam, Angliam, Scotiā,
Hyberniam, Hyspanias, Alamaniam inferiorem, & aliàs
partes orbis, quòd Bart. non erat Papa, sed intrusus per
violentiam Romanorum. & miserunt solennes nuncios. &
legatos, qui etiam pro adstruenda veritate de intrusione
Bart. se exposuerunt. & multi passi sunt magna pericula, &
aliqui duros carceres, & tormenta. Certè, qui sic arguit,
non bene attendit, quòd dicti domini Cardinales, prout
in dictis eorum literis continetur, antequam ingrederen-
tur conclaue, requisiti pluries per Romanos, & quandoq;
cum cōminationibus magnis, quòd eligerent Papam Ro-
manum, vel Italicum: aliquando responderunt in com-
muni, & ad partem, per certos deputatos seriosius ipsos
informari fecerunt: quòd si tales modos tenerent, electio,
quam facerent, non valeret. Et qualiter aliqui ex ipsis do-
minis Cardinalibus hoc expressè dixerunt coram alijs in
conclaui. & aliqui fecerunt super hoc confici publica do-
cumenta. & qualiter aliqui nullum voluerunt nominare in

Papam. & quomodo hoc non obstante prout etiam continetur in dictis literis: Romani impressionem & violentiam per modum popularis publicę seditionis eis intulerunt, quandiu in conclaui fuerunt. Et alia multa habentur in dictis literis ad istud propositum, quæ luce clarius manifestant Bartho. non esse Papam. & quòd domini Cardinales hoc dixerunt ante factum, & in ipso facto, & post factum vbicunque, & quandocunque potuerunt. vnde constat quòd domini Cardinales toto posse procurarunt, quòd ecclesia Dei non deciperetur, nec crederet Bartholo. esse Papam, sed intrusum. & hoc publicarunt vbicunque, & quandocunque potuerunt. ¶ Et si dicatur, quòd Anglici, Vngarij, & Alamani, & alij multi prædictorum hoc nescierunt, certè hoc non fuit culpa dominorum Cardinalium, sed ipsorum, qui de veritate informari noluerunt: nec certificari etiam postquàm audierunt, qualiter aliæ gentes, Reges, & mundi Principes qui priùs tenuerant. Bartholo. esse Papam veritate comperta, ipsum tanquàm intrusum diuiserunt, & abiecerunt, & condemnarunt. ¶ Et si dicatur, quòd nimis in hoc tardauerunt, & quòd potius debuissent ab initio omnia mala & mortem pati, quā fecisse talia, per quæ Bartho. posset reputari & credi Papa. ¶ Respondetur, quòd cum nō potuissent Romanorum propositum præcibus, vel rationibus immutare, nec effugere manus ipsorum, quinimo illi, qui effugere attentauerunt, coacti sunt ad Bartho. redire: necesse fuit eos tenere modos, quos tenuerunt, vt possent exire manus & dominium Romanorum, & in loco tuto se congregare, & deliberare simul, quid essent facturi. Alioquin, interfectis omnibus Cardinalibus in vrbe reclamantibus, tota ecclesiam Dei perpetuò remansisset sub obedientia Bartholo. falsi pontificis, tāquàm veri summi pontificis, & Episcoporum præficiendorum, & successorum suorum. Quoniam igitur domini Cardinales, si inconsyderatè & ante tempus opportunum, contra Barthol. loquuti fuissent, nil proficere potuissent, sed radicassent fortius tantùm malum: prudentius fuit veritatē dissimulare ad tempus & tacere, quàm inconsyderatè, & ante tempus opportunum loquendo nil proficere, sed radicare fortius tantùm malum. Sic enim in magnis periculis, & perplexis negocijs, attendendum & agendum fore & ponderandum instruunt iura & authoritates sanctorum, quæ duritatem animæ, & necessitatem consyderantes, & præferentes damno priuato maiorem, & publicam vtilitatem: quin imò propter necessitatem ac grandem ecclesiæ vtilitatem, sic agentem excusatum habere videntur à crimine quod aliàs incurrisse videretur per actus exteriores, ex quo seruat in anima puritatem & syncceritatem. ij. q. j. multi. xj. quæstione. iij. quod prædecessor vbi etiam sanctus Bonifacius veniebat cōtra id, quod iurauerat priùs. Absit enim ꝙ ea, quę propter bonū finem facimus, nobis imputentur ad culpam. ¶ His suppositis, cum dicitur quòd Cardinales pro nullo debuerunt decipere ecclesiā Dei: respondetur, quòd tota intentione & toto posse fecerunt, & procurarunt, quòd ecclesia Dei non deciperetur: vt est præmissum. Et vt hæc possent efficere & vitare, quòd ipsemet non haberent perpetuò adhęrere intruso, licitum fuit eis tenendo modos, quos ipsi tenuerunt Romanis illudere: sicut semper licet decipere publicū hostem. & præsertim frangentem fidem, & rem publicam subuertentem. Nullos autem alios decipere voluerunt: nec certe Romanos in hac materia fallere, seu decipere potuerunt: quia bene sciebant, quòd ipsi cogerant Cardinales ad Romanum, vel Italicum eligendum. Prætereà, vbi procuratur salus hominis, non potest prætendere se dolo, falsa promissione fuisse deceptum. de conuersi. coniug. c. veniens. &c. dudum. hæc ille. Facit. j. c. proxi. ¶ Subdit ille dominus: cum dicitur, quòd melius est omnia mala pati, & c. ponderandum esse, quod dicit pati, quàm malo consentire: quod interiorem

animum requirit præter actus exteriores. etiam non fuit in facto præsenti, imò semper fuerunt domini Cardinales pro veritate, & iusticia in animis suis. hæc ille. Super quo vide notata Ioan.xiiij.distinctione quod ait.j.quæstione.j. baptizandus glo. penulti. vbi de hoc per Archidiaconum ac Bern.Hostien.Nouellã, & Henric.ne clerici, vel monachi.c.non magno.vbi pulchrè de hoc. ¶ Facit. xxiij.quęstione.iiij. recedite. &.vij. quæstione.j. aduersitas. ¶ Item inducebat quidam dominus pro casu exemplum de Iesu quod habetur, quarti Regum.x.&.xxij.quæstione. ij. vtinã. qui existens rex Israel, vt interficeret sacerdotes Baal, quos aliâs interficere non poterat, idolum adorauit, cuius fictio commendatur in textu; vt videtur. Dicit enim in.c.x. allegato dominus ad Iesu: quia studiosè fecisti, quod rectũ erat, & placebat in oculis meis: & omnia, quæ erant in corde meo fecisti contra domum Achab, filij tui sedebunt vsque ad quartam generationem super thronum Israel. Et dictam fictionem dixit expresse Hiero. fuisse vtilem in dicto c.vtilem.in prin. ¶ Sed quidam domini hoc non admittebant, dicentes quòd Iesu non fuit excusatus à peccato idololatriæ, licet fuerit præmiatus temporaliter: fundantes se in dicto Thomæ, qui secunda secundæ quæstione. centesima.xj.articulo primo in solutione secundi argumẽti dicit, quòd simulationem Iesu non est necesse excusari à peccato, vel mendacio; quia malus fuit: vt puta ab idololatria Hieroboam non recedens commendatur, & temporaliter remunerantur à Deo, non pro simulatione, sed pro zelo quo destruxit templum Baal. ¶ Sed ad veritatem vrget multùm in contrarium textus ille, qui in hoc quòd dicit: quia studiosè fecisti, &c. Non enim, nisi in fictione huiusmodi tale studiũ consistebat. Vrget & textus Hierony.quia peccatum mortale, quo Deus offenditur, & perpetua gehenna paratur, vtile dici non potest. ¶ Inducebam ergo & vnum, quod in veritate facti consistit, videlicet, quòd dum domini prædicta in vrbe agebant, ipsi erant in tanto periculo constituti, quòd non audebant se congregare in vnum: imò, quòd non audebant inuicem vnus alteri in facto, vel in iure, aut sua finali intentione suum animum declarare. Nec vnus cum alio deliberare in tanto facto, quid agendum foret: aut qualiter in eo procedi deberet. ¶ Ex quo infertur, quòd quilibet poterat intra se dubius, & scrupulosus esse, non quidem propter se, sed propter alios. ¶ Item est aduertendum, quòd quilibet scire poterat, & debebat, quòd sua voluntas sola, aut etiam voluntas paucorum quoad faciendum Barthol. esse, vel non esse Papam, non poterat, vel poterat sufficienter operari. ¶ Ex quo infertur: quòd pendente huiusmodi dubio debebat quilibet potius obedire, quàm se morti exponere sine causa. Et quòd piè credendum est, sic obedientem non peccasse. arg. viij. quæstione.iiij. nonne, cum similibus. ¶ Ex quibus patet respõsio ad prædicta obiecta. Primò enim non obstant ea, quæ dicta fuerunt in quæstione præcedenti, & quæ leguntur in ista decretali; quia intelliguntur de communione inducente malum culpæ: cuiusmodi non fuit ista, vt superius est ostensum. ¶ Nec obstat, quòd dicitur: Aut sciuerunt & cætera. quia illa est insufficiens diuisio: quia omittit casum dubitationis valde probabilem vt suprà deduxi. Et cum dicitur quòd scientes Bar. non esse papam & communicantes cum eo excommunicato in diuinis non possunt excusari à peccato propter metum: vt hîc. Dico, quòd hoc non est verum: quia cõmunicare cum excommunicato in casu necessitatis non est peccatum mortale. vndecima quæstione tertia capitulo, quoniam.de sententia excommuni.si verè.& capitulo inter. ¶ Nec obstat ista decretalis. Nam metus inferebatur dominis per Romanos ea intentione, vt participarent excommunicato: cum Bart. excommunicatum non haberent per ea, quæ scripsi suprà.eadem decretali.in tertia oppositione.versiculo.soluendum ergo. ¶ Nec obstat, quod installando & coronando sibi & alijs peccandi authoritatem dederunt: quia hîc non fecerunt ad illum inordinatum finem: nec cum tali intentione mala & corrupta. sed hæc fecerunt, vt per suarum saluationem personarum: quia aliâs subitæ & detestabili morti expositæ, posteà posset ecclesiæ salubriter prouideri. & tale ydolum ab ecclesia abijci & scisma exortum sedari: quod ipsis peremptis fieri minimè potuisset. Nam ille nihilominus sciens suam nominationem, prædicta authoritate propria recepisset & retinuisset. Patet, quia authoritate propria, vt electus perantea in palatio Apostolico se intrusit, & post recessum omnium Cardinalium ab eo statim istum de facto retinere præsumpsit. Nec licet charitatiuè per Cardinales admonitus, illum dimisit. & ideò cum peccatum iudicetur ex fine, vt.ff.de furtis.lege verum.cum concordantijs.& dictum est supra ex his peccatum non infertur. Et per hoc etiam ad consensum cooperationis est responsum. ¶ Et cum dicitur, quòd deceperunt ecclesiam dei dando ad intelligendum illum Papam esse, qui Papa non erat: Respondetur, quòd hoc non est verum; imò ecclesiæ potiùs prouiderunt. Expediebat enim ecclesiæ dei potiùs per tales modos euitare periculum mortis, tot & tantarum notabilium ecclesiæ columnarum, necnon & aliorum prælatorum & cæterorum omnium clericorum, & laicorum Curtesanorum citramontesanorum: quia aliâs verisimiliter, vt credit, omnes interfecti fuissent quàm reclamando & contradicendo dictas suas personas omnes exponere periculo prælibato. Et hoc maximè apparet consyderanti finem exitus vtriusque. Nam prædictis morti expositis ex morte nullum commodum, sed plura incommoda ecclesia reportasset. & hoc præsertim, quia remansisset ydolum forte perpetuum in ecclesia dei. Nam remansisset. Bart. intrusus qui Anticardinales & Episcopos intrusisset, prout & fecit, qui Anticardinales illo mortuo alium intrusisset loco sui: & sic deinceps. quę fuissent maxima ac detestanda irremediabilis, saltem humanitus, deceptio ecclesiæ Dei. ¶ Prætereà ex hoc sequutum fuisset aliud notabile malum in ecclesia Dei: quia per hoc, quòd sic remansisset Bartho. intrusus per violẽtiam perpetuò seculares potestates ambitiosos instantibus ex hoc sumpsissent exemplum & occasionem in electionibus Romanorum pontificum & aliorum Prælatorum violentias, & impressiones contra libertatem ecclesiasticam electoribus inferendi: à quibus tamen malis exemplis abstinendum est: vt ff.de pœnis.l.si quis aliquid.§.qui abortionis. cum sex concor. ibi signatis. Et saluatione verò dictarum personarum vltra alia bona, quæ salute personæ fecerunt postea, & facient in futurum, prouenerunt, seu prouenient multa notabilia bona. ¶ Primò quidem quia veritas detegitur, error confunditur: idolum de ecclesia Dei tollitur, & tanta deceptio ecclesiæ euitatur, ac tam perniciosum exemplum aufertur; & tot & tanti boni viri saluti ecclesiæ reseruantur, & tantum flagitium impeditur: iudicet igitur quilibet sanæ mentis, quæ præponderent inter ista. ¶ Et cum dicitur, quòd quodã modo idololatrarunt ponendo in ecclesia Dei idolum adorãdo pro vicario Iesu Christi. respondetur, quòd syncera intentio, propter quã hoc faciebãt, excusabat à peccato, etiam in casu isto. Nam isti actus, eligere, installare, & coronare non sunt de per se meritorij, vel demeritorij, licet ratione circunstantiarum adiacentium meritorij, vel demeritorij possent dici iuxta dicta notata in c.cum ab omni. & ideo fictio vtilis bonæ intentionis excuset à peccato: vt probãt iura & exempla de fictione loquentia allegata suprà.eod.quæstione.&.§.eo.c.j.in.ij.quæstione. Nec enim est opus fictione in his quæ se non possunt habere, nisi ad bonum: cum veritas ibi obfuscare habeat fictionem.C.de iure doti.l.in rebus. Nec in simpliciter malis cadere possit. quia illa nullam excusationem recipere possunt: vt hîc.§.de reg.iuris.c.ij.in fine. Modo fictio in talibus facta propter bonum finem ex recta intentione vtilis est,

lis est, & peccatum non habet: vt probatur in dictis iuribus authoritatibus & exemplis. Modò Cardinales istos actus fecerunt ex bona intentione, & ad finem rectè ordinatum, eo modo quo proximè dictum est: igitur non peccarunt. Et fecerunt hoc ex causa rationabili, videlicet, propter metum iustissimum. Et cum dicitur, quòd talia non possunt fieri sine peccato: negatur. Ideò non obstat, quòd leuius apertè, quàm simulatè peccatur. Nec illuc quod simulatores prouocant iram Dei, & non venient in conspectum eius. Nec illud, quòd simulatio est mendacium: quia hæc omnia intelliguntur de simulatione, quę ex mala intentione, & ad malum finem tendit: vt scripsit Thomas secunda secundę quæstione centesima.xij.articulo vltimo. Et si re vera peccassent: quod negatur propter tantum metum, venia digni forent: per ea, quæ scripsi supra in tertia quæstione. Nec per hoc iustificaretur Bart. factum: cum constitutio canonica impressiuam electionem nullam reddens, puniat etiam electores, qui in culpa sunt. s. de elect. c. quisquis. Qualiter autem vis potest, vel non potest voluntati inferri, vide Thomam prima parte summæ. quæstione. vj. articulo. iiij. & qualiter quòd fit per metum voluntarium dici possit. ea. q. articu. vj.

22 ¶ †SEPTIMO quæritur, nunquid domini, qui assumptionem Bartho. ad Papatum per suas literas publicarunt, in hoc necessariò peccauerunt? & videtur quòd sic quia pro quacunque re non est mentiendum, etiam pro salute hominis: quia omne mendacium est peccatum. Nec pro salute etiam infinitorum mendacium, seu quodcunque aliud peccatum minimum perpetrandum est: vt deduxit Anselmus titu. deus homo. lib. j. c. xxiij. c. & de similitudinibus. c. vltimo, & ad probandum, quòd omne mendaciū sit peccatum: cum etiam nullus hoc neget: sufficit determinatio Augustini in libro de mendacio: quæ ponitur secundo sententiarum distin. xxxviij. c. iij. vbi inquit Augustinus: Mihi videtur omne mendacium esse peccatum: sed multùm interest quo animo, & de quibus rebus quisque mentiatur. Non enim sic peccat, qui consulendi, sicut qui nocendi voluntate mentitur. Idcirco ait Philosop. iiij. Ethic. c. vij. per se autem mendacium improbum est fugiendum: verum autem, & bonum est, & laudabile. & pro hoc xxij. quæstione. ij. c. primum est. cum nouem. c. sequentibus. Sed domini Cardinales, vt videtur non possent à mendacio excusari cum vnum scientes aliud scriberent: & ita contra proprias mentes. igitur nec a peccato. ¶ In contrarium facit, quod scripsi. s. quæstione proximè præcedenti in multis partibus. & præsertim in § eandem opinionem. ver. nec est verum. & in § quidam verò domini. & § sequenti.

¶ Facit, quia scripturæ à sacerdotibus conscriptæ, seu roboratæ quoquo ingenio per metum ab eis extortæ nullam vim habere debent: nec ipsis sacerdotibus præiudicium, vel nocumentum afferre. xv. quæstione. vj. c. si à sacerdotibus. Quod fuit Alexandri Papæ. & tamen si induceret peccatum mortale, nocumentum afferret. ¶ Quid dicendum? respondetur, quòd cum illi per metum iustissimum in vrbe extortæ fuerunt, à peccato, & mendacio excusantur domini, qui scripserunt se Barthol. elegisse: quia verbum eligo est æquiuocum, & bene accipitur pro electione minus canonica, vt prædixi. Non enim apparet ratio, quare minus admitteretur in scriptura fictio, quàm in verbo. & tamē in verbo ęquiuoco indubitanter admittatur: vt probant iura, authoritates, & exempla in præcedenti quæstione. & supra. c. j. in quæstione. ij. allegata. Igitur & in scriptura æquiuoca cadit fictio. arg. ff. de verb. obliga. l. à Titio. in fine. facit quod notat Ioan Andr. de sententia. excommu. constitutionem. libr. vj. gloss. iij. in fin. Et idem puto de illis, qui per metum nominassent, dixissent, vel scripsissent eum esse Papam: cum istud verbum Papa in vocibus, & in literis osculis, & signis ad papatus possessorem referri possit: vt clemē. si summus. de sententia excommunicationis ¶ Imò etiam excusarem à peccato, & mendacio, etiam dominos, qui per metum scripsissent illum concorditer gratia Sanctispiritus fuisse electum: quia omnes finaliter attraxit spiritussancti gratia ad cōcordandum in illum: non siquidem, vt verus, & canonicus Papa foret: quia hoc fieri non poterat illo modo: sed vt euitarentur illa mala, de quibus in quęstione superiori est dictum: cum enim secundum Apostolum Spiritussanctus sit spiritus consilij, videlicet iusti, & rati. Et consilium euitandæ mortis iustum, & rectum hoc casu fuerit: vt deductum est in proxima quæstione à Spiritusancto piè existimandum est processisse: vt in benigniorē partem interpretatio fieret. Maximè, cum agitur de bono, vel malo in homine præsumendo. de scrutinio. c. vno de præsumpt. c. fin. ff. pro socio. l. meritò. & de dona. inter virum & vxor. l. Quintus. de regulis iuris. l. quoties nihil. & l. ea § primo. cum similibus. ¶ Fateor tamen, quòd si scientes eum non esse Papam dixissent, vel scripsissent eum fuisse canonicè institutum, etiam per metum non excusarentur à mendacio: etiam nec à peccato: quia verba talia adeò certa sunt, quòd recipere æquiuocationem non possunt: sicut in certis non est locus præsumptioni, nec cōiecturis. ff. de verb. obliga. l. continuus § cum ita. & de supellec. lega. l. Labeo. ad finem. cum concor. ibi signatis. Et sic procedunt omnia in contrarium allegata. Vide super hoc Thomam prima secundę quæstione. vj. articulo quarto, & . vj. quæstione. lxxj. articulo. v. ante fi. quæstione. lxxiij. articulo. vj. circa medium.

23 ¶ †OCTAVO quæritur: supposito, quòd Cardinales in his peccassent: nunquid ex hoc censeri deberet tantùm fuisse attenuata eorum opinio, seu fides, quòd literis eorundem scriptis in loco libero collegialiter, per quas eorum minas, & modum intrusionis ipsius Bartho. vniuerso clero, & populo publicauerunt, minus sit credendum? & videtur, quòd sic: tum quia variarunt etiam ex interuallo. de testi. cogen. præterea. cum ibi notatis. Tum, quia viles facti ratione delicti, non videntur ad testimonium admittendi. de testib. c. testimonium. cum ibi notatis. ¶ In contrarium vrgent ea, quæ scripsi. s. quæstione. vj. § quidam verò dominus. versi. Item quia in his. Quæ probantur per ea, quæ leguntur, & notantur in. c. testimonium. allegato. videlicet quia, qui peccarunt, si non perseuerant in peccato, nec eos concomitatur infamia: idonei testes esse possunt: vt in dicto. c. legitur & notatur. ¶ Modò constant, quòd domini si peccarunt in peccato huiusmodi non perseuerarunt: Nec diceret aliquis, quòd ex hoc concomitaretur infamia: cum peccatum huiusmodi si aliquod fuit, non possit dici notorium: vt patet ex notatis supra in proxima quęstione. ¶ Prętereà quis ob solum peccatum sine periurio non est regulariter à testimonio repellendus. de accu. c. inquisitionis § ad hoc. ver. aut etiam. ibi. nisi forsan. ¶ Prętereà, quia in casu, qui non potest probari, nisi per certos, illi ad testimonium admittuntur etiam si aliâs admittendi non essent. c. tertio loco. cum concordan. ibi signatis in secunda glossa. & de testib. cogendis. c. vltimo. & cum ibi notatis in fine vltimæ glossæ, & in concodantijs ibi signatis. Nec obstare potest variatio, quia depositio facta in loco libero, solummodo attendenda est: vt. c. si sacerdotibus. allegato. & . xxxj. quæstione. ij. Lotharius. ¶ Prętereà testis varians & variationem probabiliter excusans, & incontinenti. i. arbitrio boni viri, quàm citius commodè potest, errorem corrigens. bene auditur: vt patet ex his, quę leguntur, & notantur per Hostien. & Nouellam in. c. præterea. allegato. Modò domini causam variationis ex metu iustissimo veridicè iustificant, sic quòd non variatio sed correctio in melius dici debet, quod laudatur in fine in authenti. de nup. in fine primę columnę. de rescrip. ab excommunicato de vsu palij. nisi specialis. de accusationibus. qualiter. de appellationibus. cum cessante. ff. de re iudi. quod iussit. Et citius quàm commodè potuerunt, fece-

runt hanc correctionem: quia non fuerunt ausi eam facere in vrbe: cum metus duraret etiam maior, quàm ante. Nec etiam post recessum ab vrbe, donec veniret ad eos pro eorum tuitione gens armorum. Sed incontinenti, quòd applicuit ad eos gens armorum, ad dictam correctionem processerunt. Et ita hæc fecerunt citiùs, quàm commodè potuerunt. arg. eorum, quæ leguntur & notantur per glossam & Bartolum. ff. de vi & vi armata. l. tertia. §. cum igitur. & Bernard. de loca. c. potuit & de homici. c. significasti. & Cyn. C. vnde vi. l. j.

24 ¶ † NONO quæritur, Quibus imputari debeant deceptio ecclesiæ, de qua supra, ac scisma, scandalum, &c. infinita mala, quæ occasione huius facti in Dei ecclesia, prohdolor, contigerunt? & videtur quòd dominis Cardinalibus: quia ipsi huiusmodi Bart. intrusionem, ex qua hæc sequuta sunt, fecerunt. & qui causam, seu occasionem damni dat, damnum dedisse videtur. ff. ad. l. Aquil. l. qui occidit. §. penultimo. cum concordan. multis ibi signatis. & infra de testibus. sicut nobis. vbi de hoc in gloss. iij. versicu. ad hoc concordan. multæ. Et de homicid. decætero. vbi de hoc per Henricum. & præsertim est hoc verum, quando talis sic faciendo dedit operam rei illicitæ: not. per Bern. & Hostien. in dicto. c. sicut nobis. & ibi probatur etiam per Henricum post alleg. in c. decæterò. allega. & ibi etiam probatur. Et pro hoc etiam. ff. ad legem Aquil. l. item Mela. §. j. ff. ad leg. cor. de siccar. l. nihil. & infra de iniurijs. c. fina. cum si. Modò Cardinales videntur dedisse causam malorum istorum perperam intrudendo idolum in ecclesia Dei, & ipsum illicitè adorando. ¶ Solutio, dicendum videtur, quòd non à facto Cardinalium censenda sunt mala ista prouenisse: quia in illo magis pati, quàm agere videbantur: quia ad hoc per Romanos cogebantur inuiti. Et quia operam rei illicitæ non dederunt: vt deductum fuit, in sexta, & septima quæstionibus, & diligentiã quam potuerunt, adhibuerunt. Nam sicut fuit ostensum in octaua quęstione, versi. præterea testis statim quòd potuerunt, errorem ecclesiæ detexerunt. Modò talibus sequentes euentus impingi non debent. xxiij. quæstione. v. de occidendis. ff. ad legem Aquiliam. si putator. in fine. Et. eo. titu. instituta. §. item si putator. Et sic notarunt Bernard. & Hostien. in. c. sicut nobis. allegato & Henri. in dicto. c. decæterò. ¶ Quibus igitur imputari debent? Respondeo quòd Romanis principaliter: quia ipsi rem damnatam & illicitam committendo, Cardinales ad hæc per metum mortis cõsuluerunt. Et ita per culpam suam causam dederunt omnibus istis malis. Et per consequens eis debet meritò imputari per iura in principio allegata. Dans enim operam rei illicitæ, tenetur de casu sequenti: vt. c. sicut nobis. & ibi notatur notatur per Bernardum & Hostien. Et. c. decæterò. alleg. & ibi notetur per Henri.

25 ¶ † Nec fuit hoc nouum: quia reperio. xxiiij. alia scismata per Romanos in dei ecclesiam introducta. Primum fuit Anno domini. ccc. lxvj. cum Papam Liberium hoc nomine primum, natione Romanum: quia in Arrianorum hæresim noluit consentire de Papatu eiecerunt, & in exilium transportarunt, & quendam præsbiterum nomine Fœlicem in sedem Apostolicam intruserunt. Posteà verò, quia Liberius exilio fatigatus in dictam hæresim conscripsit, eum ad Papatum reuocarunt, & prædictum fœlicem, vt catholicum decollarunt, quem Liberium, vt hæreticum immediatè sequens Papa Damasius condemnauit. ¶ Secundum scisma fuit Anno domini quingentesimo, quo anno Papa Symmachus hoc nomine primus, natione Sardus, per potentiam Romanorum à sede Apostolica eijcitur, & quidam Laurentius intruditur. Sed post temporis processum Symmachus restituitur, & Laurentium Antipapam prædictum fecit Episcopum Nicernium. ¶ Tertium scisma fuit Anno domini. dxxxj. quo anno Papa Bonifacius secundus natione Romanus per violentiam Romanorum à Papatu eijcitur, & quidam Dioscorus dictus intruditur. sed mortuo hoc intruso Bonifacius ab exilio reuocatur, & ad sedem restituitur. ¶ Quartum scisma fuit Anno domini. cccccxxxvij. quo anno Romani Papam Siluerium hoc nomine primum, natione Campanum à Papatu de posuerunt: quia Antonium propter hæresim ab Agapito Papa primo noluit reuocare. & quidam Vigilium intruserunt, quem posteà pœnituit, & pro fide vitam martirio consummauit. ¶ Quintum scisma fuit Anno domini sexcentesimo nonagesimo octauo, quo anno Romanorũ patronus electus est in Papam, natiotione Romanus, quem leonem tertium vocauerunt, cui quàm plures obedire voluerunt. & quia Romanorum patrocinio est electus in catalogo Romanorum pontificum in multis chronicis non habetur, neque in chronicis Romanorum, neque etiam in decreto: sed sequens loco Papa Leo tertius nominatur. ¶ Sextum scisma fuit Anno domini. cccccccvij. quo anno quidam natione Romanus in Papam eligitur, Sisimusq; appellatur. hic sedit diebus. xx. tantùm: cuius tempore in ecclesia fuit magnum scisma quibusdam ex Romanis ei obedientibus, quibusdã contradicentibus. ¶ Septimum scisma fuit Anno domini quingentesimo ducentesimo sexagesimoseptimo, quo anno quidam natione Romanus ex layco subitò clericus factus per violentiam Romanorum in sedem Apostolicam intruditur, & Constantinus secundus appellatur: Sed post annum expellitur, intruditur, excœcatur, & quidam natione Siculus in Papam eligitur, & Stephanus secundus appellatur. ¶ Octauum scisma fuit Anno domini quingentesimo ducentesimo sexto, quo anno quidam natione Romanus canonicè Romæ in Papam eligitur: & Leo tertius appellatur. hic postmodum à Romanis capitur, excœcatur, ac lingua priuatur, & à Roma expellitur. Sed dei omnipotentia visus & loquella sibi restituuntur: & ad Regem Franciæ pergens, cum eodem rege Romam redijt. Et facta vindicta de suis inimicis Romanis ad sedem reducitur per Regem Francię Carolũ nuncupatum. ¶ Nonũ scisma fuit Anno domini quingentesimo quadringẽtesimo quarto quo anno quidã natiõe Romanus in Papam eligitur, & Leo quintus dicitur: hũc auxilio Romanorũ quidã Christophorus pręsbiter Cardinalis cœpit, & in carcerem detrusit, & Papatum inuasit, ac in sede Apostolica se intrusit. Sed post hęc Christophorus expellitur, & Leo restituitur: quo mortuò, Sergius Papa primus eligitur, qui Christophorũ prædictum cœpit, & vt inuasorẽ martyrio mancipauit. ¶ Decimũ scisma fuit Anno domini quingẽtesimo quadringentesimo decimoseptimo, quo quidam filius Papæ Sergij prædicti auxilio Romanorum Papatum inuasit: sed post à populo Romano, vt inuasor & à complicibus comitis Guidonis capitur, & strangulatur, & quidam subrogatur: quo postmodum etiam expulso, quidam alter, qui Ioannes appellatur, subrogatur: Sed post eijcitur. ¶ Vndecimum scisma fuit Anno domini quingentesimo quadringentesimo trigesimo secundo, quo quidam Octouianus natione Romanus, viuente Papa Agapito: vt, eodem defuncto, eligeretur. Tractatu facto per nobiles Romanorum, iuramento firmato defuncto Papa prędicto, in Papam eligitur: & Ioannes vndecimus nominatur, à generali cõcilio Episcoporũ Italię vt malus, criminiosus deponitur, & Leo Romanus adhuc laicus substituitur. Sed Ioannes à Romanis iterum recipitur, & in sede Apostolica collocatur &, synodo conuocata, Leonem deposuit ante dictum. ¶ Duodecimum scisma fuit Anno domini quingentesimo quadringentesimo sexagesimo primo, quo anno viuente Leone Papa, quidam natione Romanus, à Romanis intruditur, & Benedictus quintus appellatur: propter quod Imperator Romam veniens illam obsedit, & Romani hunc Benedictum ei tradiderunt, qui Leonem in sedem suam restituit, & Antipapam illum Benedictum in Saxoniam exilio relegauit, & in

& in Ambuth. moritur: & ibidem sepellitur.

¶ Tertiumdecimum scisma fuit Anno domini quingentesimoquadringentesimoseptuagesimosecundo, quo anno Romani quendam natione Romanum in Papam per violentiam intruserunt, & Bonifacium septimum vocauerunt, priùs tamen Benedictus verè Papa sextus. Idcirco & postmodum strangulatur.

¶ Quartumdecimum scisma fuit Anno domini quingentesimononagesimosexto, quo Anno quidam dictus Bruno natione Saxus, ad instantiam Imperatoris in Papam electus est, & Grægorius quintus appellatus. Sed post paruum tempus Romani quẽdam Crescentinum dictum Episcopũ de legatione Constantinopolis cum magna pecunia reuertentẽ in Papatum intruserunt, quem Ioan. decimumsextum nominarunt, & prædictum Papam Grægorium eiecerũt: Sed Imperator postmodum hunc Ioannem eiecit, & decapitauit, & Papam Grægorium ad sedem restituit.

¶ Quintumdecimum scisma fuit Anno domini millesimo duodecimo, quo Anno in Papam quidam natione Tusculanus eligitur, & Benedictus octauus appellatur. Sed ad tempus per Romanos eijcitur, & alius quidam intruditur, propter quod maximum fuit scisma.

¶ Sextumdecimum scisma fuit Anno domini millesimo trigesimosexto, quo anno quidam natione Tusculanus in Papam est electus, & Benedictus nonus vocatus. Hic posteà per violentiam Romanorum à Papatu eijcitur: & Cardinalis Episcopus Sabiensis intruditur, & Siluester vocatur. sed post eijcitur, & Benedictus prædictus restituitur. Sed postmodum iste Benedictus rursum eijcitur, & quidam Ioannes Archipræsbiter sancti Ioan. Ante portam latinam in Papatum intruditur, & Grægorius sextus nominatur. Iste cum esset literarum nescius, secum fecit quẽdam alium in Papam consecrari ad vices ecclesiastici officij exequendas: post tertius in Papatum superinducitur, vt solus vices illorum duorum exequeretur: & altercantibus de Papatu duobus contra vnum, & vnus contra duos, Imperator contra eos Romam accessit, facta sinodo canonica, & Imperiali censura illos tres deposuit, & Sinderum Mardeburgarensem Episcopum in Papam ipsum instituit, qui Clemens secundus est vocatus.

¶ Decimumseptimum scisma fuit Anno domini millesimo quinquagesimo, quo Anno per violentiam Romanorum quidam in Papatum intruditur, & Damasius vocatur cui per omnes non obediebatur: sed infra. xxiij. annos ab intrusione est defunctus.

¶ Decimumoctauum scisma fuit Anno domini millesimo sexagesimosecundo, quo Anno Lucanus Episcopus natione Mediolanus in Papam concorditer à Cardinalibus est electus, & Alexander secundus vocatus. Sed post quidam Cadulus dictus Parmensis Episcopus ab omnibus Lombardis Episcopis in Papam est electus, allegando, non deberem in Papam eligi, nisi de paradiso Italiæ. Fuit tunc magnum scisma, multaque sequuta homicidia: tandem Alexander approbatur, & Cadulus reprobatur.

¶ Decimumnonum scisma fuit Annò domini millesimo septuagesimoquarto, quo anno quidam natione Ethruscus Ildebrandus vocatus in Papam canonicè à Cardinalibus propter eius vitam laudabilem eligitur: & Grægorius septimus appellatur. Postmodum verò plurimi Episcopi seditiosi apud Brixiam conuenientes auxilio Imperatorum Romanorum fieri quendam Gilbertum Episcopum Rauennatem in Papam elegerunt, Clementemque vocauerunt. & in sede Apostolica Romæ intruserunt auxilio Romanorum. & concertantibus Papa Grægorio, & Cardinalibus ad castrum sancti Angeli, ibique sunt obsessi: sed per quendam Robertum Guiscardum de Apulia liberantur, & Grægorius restituitur: sed post electus intrusus Romam reuertitur, & Grægorius exulans Salernum venit, & coruscans miraculis moritur. Intrusus verò Romæ mala morte defunctus est.

¶ Vigesimum scisma fuit Anno domini millesimo nonagesimonono, quo anno quidam natione Thuschus in Papam Romæ eligitur, & Pascalis secundus appellatur. Hic à clero Romano à sede sua eijcitur, & tres videlicet Albertum, Agnulphum & Theodorum successerunt ei, diuersis temporibus in sede Apostolica intruserunt, sed infra annum à Papa Pascali confusi, & prostrati sunt.

¶ Vigesimumprimum scisma fuit Anno domini millesimo centesimovigesimo, quo anno filius Comitis Burgundiæ Archiepiscopus Viennensis Guido dictus à Cardinalibus in Burgundia in Papam eligitur, & Calixtus secũdus nominatur, Sed Romæ à Romanorum Imperatore quidam dictus Burdinus Hispanus intruditur: sed Calixto Romam veniente, intrusus fugit, & Sutrium se recœpit. Sed Papa Calixtus ibi eum obsedit, & cœpit, & ante se in asino versa facie ad tergum habens caudam asini pro freno vsque Romam ante se præcedere fecit: quem Papa in arce fimionis retrusit, vbi ignominiosè obijt.

¶ Vicesimumsecundum scisma fuit Anno domini millesimo centesimotrigesimo, quo anno Romæ defuncto Papa Honorio, eadem die electi sunt ad Papam duo, scilicet, Grægorius sancti Vincentij Cardinalis, qui Innocentius secundus est appellatus, & Petrus Leonis Cardinalis sanctę Mariæ ruscubeam, qui Anacletus est dictus, & celebratis concilijs generalibus, Innocentius in Papam confirmatur, & Petrus Leonis reprobatur, & anathematizatur.

¶ Vicesimumtertium scisma fuit Anno domini millesimo centesimoquinquagesimonono, quo anno mortuo Adriano Papa Cardinales adinuicem diuisi duos sibi summos pontifices elegerunt, scilicet Rolandum cancellarium natione Thuscum, qui Alexander tertius appellatur, & Octouianum, qui victor nominatur: Romanorum autem quidam vni, quidam alteri adhæserunt. Rex Franciæ Ludouicus, & Rex Angliæ Henricus cum suis Alexandrum in Papam recœperunt. Fredericus autem huius nominis Imperator primus Octouiano adhæsit: & nouendecim annis in tali scismate perdurauit: quo tempore mortuò Octouiano, qui Victor à suis dicebatur, intruditur, in Papam Guido Cremonensis Episcopus reeligitur, qui Pascasius fuit dictus: quo mortuò intruditur quidam dictus Lardo, qui Innocentius nominatur: Primi tres fuerunt præsbiteri Cardinales, qui omnes quatuor mala morte perierunt: quibus mortuis Alexander Romam reducitur, & ibi conciliũ celebrauit, & Imperatorem prædictum ad veniam recœpit, & tunc Papa ponens pedem suum super ceruicem Imperatoris ipsum conando, dixit. Super aspidem, & basilicũ ambulabis, & conculcabis Leonem & draconem.

¶ Vigesimumquartum scisma fuit Anno ab incarnatione domini millesimo trecentesimoquadragesimo tertio, quo Anno de mense Maij Ludouicus dux Bauariæ, qui in imperium se intruserat, & imperatorem se nominabat viuente Papa Ioanne vigesimo secundo. Huius multæ & elegantes extant decretales, quæ extrauagantes appellantur. Eo verò in Auinione residente, ac contra dictum intrusum Imperatorem procedente Romę auxilio Romanorũ quendam de ordine fratrum minorum professorem, vocatum fratrem Petrum Rauillucij de Corbario, de diocœsi Artatinæ in Papam fecit eligi, & cõsecrari, ac coronari, eique dicto Romano pontifici dictus Ludouicus fidelitatem promisit, ipsumque tenuit, & defensauit. Hic fecit se vocari Nicolaum quintum, & Romæ fecit vnam ordinationem Anticardinalium: hic Antipapa vxorem habuit Ioannam monachi de Corbario: qua viuente & renitente, ipse habitum ordinis fratrum minorũ recœpit, & regulam professus fuit. & Antipapa postmodum est effectus: postque captus Pisis ad obedientiam Papæ Ioannis apud Auinionem

venit, & veniam postulauit, & obtinuit: quo peracto vxor eius Ioanna ipsum repetijt, & coram Episcopo aretino libellum obtulit, & pro se sententiam obtinuit. Sed ipse sententiæ non paruit, sed in domo fratrum minorum Auinione moram traxit, & ibi obijt.

Vigesimumquintum scisma fuit Anno domini millesimo trecentesimo sexagesimooctauo, quo anno defuncto Romæ Papa Grægorio vndecimo, vigesimoseptimo die mensis Martij sequenti immediatè mense Aprilis decimo die illius mensis per notoriam, & manifestam Romanorum impressionem per Cardinales metu mortis, aliâs non facturos, quidam Bartholomæus de Pingnano tunc Archiepiscopus Barensis de Ciuitate Neapolitana in Papam nominatur: Vrbanusque sextus appellatur, & perseuerantibus eiusdem violentia atque metu inthronisatur, & coronatur. Et ferè per duos menses ab omibus Cardinalibus & reuerentijs, & alijs consuetis, vt Romanus pontifex pertractatur, & nominatur. Postque cautelosè omnes Cardinales de Roma exierunt, & Anagniam peruenerunt, dempto vno, qui infirmus Romæ remansit, & obijt. Postque in Anagina ciuitate Cardinales sæpe & sępius etiam de seipsis ad eundem intrusum miserunt tractantes, quòd desereret sedem Apostolicam occupare: quod cum noluisset: in ecclesia Cathedrali celebrata missa solenniter de Spiritusancto ex facto sermone per Patriarcham Constantinopolitanum declararunt palam & publicè ibi per eorum processum dictum Barthol. per metum mortis, aliâs non facturos, se illum in Papam nominasse, & Papam non esse, sed potiùs Antipapam. Quæ declaratio facta fuit nona mensis Augusti eiusdem anni, & post eodem anno vigesimo die mensis Septembris. in ciuitate Fundorum, Cardinales concorditer elegerunt dominum Robertum de Gehennis, tunc Cardinalem præsbyterum tituli Basilicæ duodecim Apostolorum, qui fuit, & est Papa Clemens septimus nominatus, ex quibus sequutum est magnum scisma, & vsque hodie perseuerat existente prædicto Papa Clemente in Auinione cum omnibus Cardinalibus. Intruso Romę remanente cum suis Anticardinalibus, fauente eidem communi populo Romanorum.

¶ Prædicta autem scismata extraxi eo modò, quo supra sunt scripta, de quodam tractatu super materia dicti vltimi scismatis ædito à venerabili fratre Nicolao Eymerici ordinis fratrum prædicatorum in Aragonia inquisitoris hæreticæ prauitatis, & in theologia magistro, & hoc Auinioni sub anno domini millesimo trecentesimooctogesimoquarto, & de mense Maij, dominis duce Bituriæ & Armaniaci conuenarum, & insulæ comitibus existentibus cum dicto domino Clemente.

¶ Item sciendum, quòd scismata vigintiquinque sub alia forma recitata reperies in fine huius libri post finem.c.vltimi. infra de arbitris. quæ tamen cum istis pro maiori parte coincidunt.

¶ Item etiam dico, quòd prædicta mala ipsi Bartholomęo intruso non modicum imputanda sunt: quia violentiæ, & impressioni consensit, illam sciens & electioni per eam factæ scienter assensum præbens, & licet per dominos charitatiuè pluries requisitus, ab ea recedere nolens. Talis enim magis proximam causam his malis dedit, & ideò tenetur, cum causa magis proxima pre alijs ponderetur. ff. de condictione ob turpem causam. l. penultima, & ff. locati & conducti. l. qui domum. si bene inducatur, & inspiciatur. & infra de homicidio voluntario, vel casuali. c. exhibita. Et notant Bernardus, Hostiensis, & Henricus eodem titulo. de cætero. allegato. Et bene apparet malus homo, & modicæ conscientiæ: quia cum solùm de suo temporali fastigio ageret secundum deum, & veritatem sibi debebat eligibilius esse dimittere statum illum, vt sic pacificaretur ecclesia, & tolleretur tantum scisma, quàm retinere, etiam si ius haberet propter exempli perniciem, sicut dicitur fecisse beatus Clemens, & ne ex hoc tot mala in Dei ecclesia sequerentur. sed re vera eum damnata ambitio totaliter excæcauit. ¶ Dico etiam quòd alia fuerunt, quę magnum fomentum dederunt istis malis. Et primò Romanorum, & aliorum cupiditas: quia volebant apud se curiam, & eius commoda retinere.

¶ Secundo multorum ambitiositas. Illi enim qui à Bartholomęo pingues gratias, & promotiones habuerunt, quas amittere timent.

¶ Tertio contra Galicos concepta odiositas, videlicet per Italicos, Anglicos, & Alamanos, eo quòd Gallici tanto tempore sedem Apostolicam possederunt.

¶ Quarto multorum nimis propera & præcipitata credendi facilitas: quia audita violentia, & impressione, quæ in Bartholomæi intrusione notoriè interuenerit, debuerunt fideles antequàm crederent expectare, quòd domini Cardinales essent in sua libertate: & tunc declarassent mentes suas. & qui prius in Bartholomęum crediderunt, iudicium præcipitarunt, & seipsos deceperunt.

¶ Quintò multorum obstinata, & indurata pertinacitas: quia sunt plures Reges, principes, populi, & nationes, quæ quasi ignorantiam, & damnationem affectatam. sibique & saluti suæ ac veritati obijcere ponentes nedum obturando aures suas in hac materia tam in facto, quàm in iure, informationes veras, & bonas audire negligunt, & contemnut. Imò pro toto posse impediunt: quo minus perueniant ad eosdem.

¶ Sextò fortè in causa peccata nostra, propter quæ forsan diebus nostris deus voluit affligere ecclesiam suam: allegationes causa breuitatis omitto.

26 ¶ † Nonò, quia hic dicitur, quòd metus non excusat à mortali peccato: quod non potest esse, nisi voluntarium: quæro quid, & qualiter vis, vel metus in voluntate immutet? Et hîc ter recitabo dicta Thomæ, quæ videntur mihi valde vtilia. ¶ Et hîc duo principaliter videamus. Primum est vtrum, vel qualiter vis potest voluntati inferri. ¶ Secundò vtrum, & qualiter metus causet inuoluntarium. ¶ Ad primum respondet Thomas prima parte summæ suæ articulo quarto dicens quòd duplex est actus voluntatis, vnus quidem qui est eius immediatè, velut ab ipsa elicitus, scilicet, velle. ¶ Alius est autem actus voluntatis à voluntate imperatus, & mediante aliqua potentia exercitus: vt ambulare, & loqui: qui à voluntate imperantur mediante potentia motiua. Quantùm igitur ad actus à voluntate Imperatos voluntas potest pati violentiam in quantum per violentiam exteriora membra impediri possunt: ne Imperium voluntatis exequantur: sed quâtùm ad ipsum proprium actum voluntatis non potest ei violentia inferri. Et huius ratio est, quia actus voluntatis nil est aliud, quàm inclinatio quædam procedens ab interiori principio cognoscente: sicut appetitus naturalis est quædam inclinatio ab interiori principio, etiam sine cognitione tamen. Quod autem est coactum, vel violentum est ab exteriori principio: vnde contra rationem ipsius actus voluntatis est, quòd sit coactus, vel violentus: sicut est & contra rationem naturalis inclinationis, vel motus. Potest enim lapis per violentiam sursum ferri. Sed quòd iste motus violentus sic ex eius naturali inclinatione esse non potest. Similiter etiam potest homo per violentiam trahi. Sed quòd hoc sic ex eius voluntate repugnat rationi violentiæ. Ideò dicit Augustinus quinto de ciuitate Dei, quòd si aliquid fit voluntate, non fit ex necessitate. Et sic quod fit ex voluntate, non potest esse coactum. Et sic repugnat violentia naturali essentiæ voluntatis. argumento. ff. de actionibus, & obligationibus. l. sub hac. & eodem titulo. C. l. sicut. ff. de adimendis, & transferendis legatis. l. rem legatam. & de legatis tertio. l. fideicom-

nissa

missa.§.quanquàm.cum similibus. ¶ Non obstat, quòd à deo præpotentiori agente cogi possit voluntas: quia Deus, qui est potentior, potest mouere voluntatem humanam secundum illud prouerbiorũ. xxj. Cor Regis in manu Dei.& quocunq; voluerit, vertet illud. Sed si hoc esset per violentiam, iam non esset coacta voluntas: nec ipsa moueretur, sed fieret contra ipsam. Nec obstat, quòd voluntas, & volens motum, vt dicit philosophus. iij.de anima. Et ita vis passiua mutabilis ab actiuo suo: quia nõ semper est violentus motus, quando passiuum mutatur ab actiuo. Sed tunc cum hoc fit contra interiorem inclinationem passiui: alioquin omnes alterationes & generationes simplicium corporum essent innaturales. & violentæ sicut ad naturalem, propter naturalem, & interiorem aptitudinem materiæ, vel subiecti ad talem dispositionem, etiam quando voluntas mouetur ab appetibili secundum propriam inclinationem, non est motus violentus, sed voluntarius. Nec obst. quod dicit Damascenus, quòd metus voluntas ad peccandum est contra naturam. quia illud verum respectu rationis, quæ in homine vigere debet. Sed non contra naturam voluntatis, quæ apprehendit illud, non vt malum, sed vt bonum, & conueniens naturæ inquantùm est conueniens huiusmodi secundum aliquam passionem sensus, vel secundum aliquem habitum corruptum, secundum Tho.

¶ Ad secundum respondet Tho. dicta quæstione.vj. articulo.vj. referens tamen primò qualiter philosopus.iij.Ethicorum. & Nycenus in libro suo de homine dicũt, quòd quæ p metum aguntur mixta sunt ex voluntario, & inuoluntario. Illud enim quod per metum agitur in se consyderatum non est voluntarium, sed fit voluntarium in casu, scilicet, ad vitandum malum, quod timetur. ¶ Verùm finaliter dicit Thomas, quòd si quis rectè consyderet magis sunt huiusmodi voluntaria, quàm inuoluntaria. Sunt enim voluntaria simpliciter, & inuoluntaria secundum quid. Vnũ quodque enim simpliciter esse dicitur, secundum quod est in actu. Secundum autem quod est in sola appræhensione, non est simpliciter, sed secundum quid. Hoc autem quod per metum agitur, secundum hoc est in actu, secundum quid fit. Cum enim actus in singularibus sint. singulare autem inquantũ huiusmodi est hîc, & nunc & secundũ hoc, illud quod fit, est actu secũdum quod est hîc, & nunc, & sub alijs cõditionalib. inuidualibus. fa.§.de re iudi. Abbate in si. cum ibi notatis per Car. sic autem hoc quod fit per metũ, est voluntarium in quantũ si est hîc, & nunc prout.s.in hoc casu est impeditiuũ maioris mali, quod timetur: sicut proiectio in mare fit voluntarium tempore tempestatis propter timorem periculi. Vnde manifestũ est, quod est simpliciter voluntariũ. Vnde & cõpetit ei ratio voluntarij: quia principiũ eius est intra secundũ quod accipitur illud, quod per metum fit: vt extra hunc casum existens prout repugnat volũtati hoc non est, nisi per consyderationẽ tantùm, & ideò est inuoluntariũ secundum quid, id est, prout consyderatur extra hunc casum existens. vnde ea, quæ aguntur p metum, & per vim, non solùm differunt secundũ præsens, & futurum, sed etiam secundũ hoc, quod in eo agitur per vim, voluntas non consentit: Sed omnino est contra motum volũtatis. Sed illud quod per metũ agitur fit voluntarium: ideò, quia metus volũtatis fertur in illud: licet non propter seipsum, sed propter aliud.s. ad repellendũ malum, quod timetur. Sufficit enim ad rationem voluntarij, q fit propter aliud voluntariũ. Voluntarius enim est, non solùm quod propter seipsum volumus, ac propter finem: sed etiã quod propter illud volumus, vt propter finem. Patet ergo q in eo, quod per vim agitur, volũtas interior nil agit: sed in eo, quod per metũ agitur, voluntas interior aliquid agit. Et ideò vt Græg. Nycenus dixit ad excludendũ ea, quæ per metum aguntur in diffinitione violenti, nõ solùm dicitur qd violentũ est, cuius principiũ est ab extra: sed addere nil conferente vim passo: quia ad id, quod agitur per metũ, voluntas timentis aliquid cõfert. Et licet ea, quę absolutè dicuntur, quolibet addito, remaneãt talia: sicut album & calidum. tamen ea, quæ dicũtur relatiuè, variantur secundũ comparationẽ ad diuersa: quia quod est magnũ comparatũ huic, paruum est alter cõparatum. Et ideò cum voluntariũ dicatur aliquid non solũ propter seipsum, sed propter aliud quasi relatiuè, nil prohibet id, quod non est voluntariũ dici per cõparationem ad aliud, & econtra: vt in metu &c. Nec id, quod per metũ agitur, est voluntariũ solùm sub cõditione: vt aliquibus videretur: sed simpliciter est volũtarium, & inuolũtariũ sub conditiõe.s.si talis metus nõ immineret secundum Thomã vbi.§. Et ex his apparet ratio manifesta istius decretalis. Nam peccatũ causatur à consensu, & arbitrio volũtatis: vt.xxiij.q.iiij.c. Nabuchodonosor.&.c. vasis irę. & tamen metus volũtatis cõsensum, seu arbitrium non

27 excludit. ¶ † Sed circa hoc, cum quæritur qualiter metus in patiente peccatũ inducat, habes Thomam secunda secũdæ.q.cxxv. artic. j.&.iij. qui dicit in effectu, q quando quis per metum fugit, vel prosequitur, quod secundũ rectam rationem sustinendũ, vel fugiendum esset potius, quã cõminatum periculũ euadendum: tunc ipse peccat: vt quando pro euadendo minori malo eligit facere maius malum. & si illud malum, quod eligit facere, sit malum animæ, vt malum culpæ contra præceptũ legis Dei: tunc propter damnum pœnæ, vel incõmodum temporale id electum fuerit, mortale est vt hîc: quia malum culpæ, seu damnum animæ maius est omni damno pœnæ & personæ, seu bonorum: vt.C. de sacrosan. ec.l. præcipimus. &.xij. quæstione prima præcipimus.

28 ¶ † VNDECIMO occasione præmissorũ quæritur, vtrum metu mortis faciens id, quod de natura sua nõ est bonum, neq; malum, sed indifferens: qd tamen in casu illo, in quo facit ratione malæ circunstantiæ, malũ culpę foret, si metus cessaret propter metum omnino excusetur à peccato vt ecce, pone, q ego post intrusionem, Bar. Romæ existens metu mortis sibi obediui in officio auditoris, sibi etiã tanquàm cappellanus sedis Apostolicę seruiui in missis, ac etiam reuerẽtias alias cõsuetas sibi exhibui tãquã Papę: isti actus nõ sunt mali, nisi ratione circũstantię, videlicet, quia ille licet diceref Papa, papa nõ erat: nunquid sum excusatus à peccato propter metũ, etiam supposito, q tunc crederem ipsum Papam nõ esse. Et breuiter puto ꝓbabiliter posse dici, q sic per exẽpla sacrę scripturę. Bellare enim est act⁹ indifferẽs, qui põt bene, vel malè fieri: & ratione tẽporis sacri malũ est in sabbato & in festis. Exodi.xx.c.&.§.de treug. & pace.c.j. & tamẽ licuit in illis bellare ratione iusti metus j.Machabeorũ.ij. Sic possunt induci de comestione panium propositionis, & collectione spicarum in sabbato, quę habentur.ij.Regũ.xxj.& Marci.ij.& de fictione furoris, quod habef.j. Regum. xxj. in fine, & de clargi. Thesau. facta proditori quod habef Ieremie.xlj. & de adoratione Olofernis, quod habef Iudic.x. Licet enim sine peccato ex causa licuit fingere amico se velle facere, quod facere nõ intendit: sicut Iesus finxit se longius ire. Lucæ vltimo. Ergo ex causa licet hosti fingere faciendo actum, quem non vult sortiri effectum, à fortiori ratione: quia grauius est amicum decipere, quàm inimicum. Et in ista ratione fundãtur omnes parabolæ, & alia verba Christi quæ veritatem mysterij discipulis, & Iudæis occultabant. ¶ Prætereà licet voces ad bonum & ad malum sint indifferentes, & quandóq; malæ ratione circunstantiæ: puta, cum ad occultandum veritatem pro alio decipiendo proferuntur in improprio sensu ff. quod me.cau.l.quod si cum scires. Tamen si ex causa, vt propter metum iustum, vel aliàs proferantur verba huiusmodi cum intentione æquiuocandi, vel improperandi ad decipiendum hostem & euitandum periculum. Et patet ex his, quæ scripsi.§.eo.tit.c.j. oppositione secunda, &.§. isto c. quæstione.vj.&.vij. Ergo eadem ratione idem dicã in factis: quia ista æquiparantur. de appellationibus.c. dilecti.

Sic etiam iuraui Papæ non communicare excõmunicato, & sic à iure & ab homine prohibitus potest hoc facere in casu necessitatis. xj. quæstione. iij. antecessor. Facit, quia non licet priuatæ personæ interficere maleficum sine publica administratione, secundum Augustinum.j. de ciuitate Dei. Et pro hoc.ff.ad.l.Iuliam repetundarum.l.antepenultima.in fine. Et tamen priuato propter metum, vel aliâs ex iusta causa videlicet ad conseruationem rerum suarum licet alium sine publica administratione occidere. Exodi. xxij. Et facit. C. quando liceat sine iudice se vindicare.l.j.& ij. Facit quod habetur de cura iumenti in sabbato. Lucæ xxiiij. Item facit bene iudicio meo id, quod legitur, & notatur.ff. de bonis eorum qui ante senten. mor. sibi consci. l.j.in fine. &.C.de transac.l.transigere. Prçtereà facta ista aliquid verum reprçsentant, seu significant secundum intentionem facientis, videlicet statum possessionis pacificæ, in quo Bartho.erat. & errorem publicum quem sequebar, & iustum metum, qui me mouebat. Et idcirco non potest dici, quòd peccatum, seu mendacium prædicta inferant. vnde Augustinus in libro de quæstioni. Euangel. Non omne quo fingimus, mendacium est: sed quando id fingimus quod nihil signat: tunc est mendacium. Cum autem fictio nostra refertur ad aliquam significationem non est mendacium, sed aliqua figura veritatis: vt cum fingitur quædam res, non vt asseratur ita esse: sed eam proponimus, vt figuram alterius, quod asserere voluimus. Hçc Augustinus. Facit bene quod scripsi in dicta sexta quæstione.vj. Item inducebat & versic. ad veritatem. Nec obstat quod metus non excusat à peccato, licet culpam attenuet, vt hic, & deducit Thomas in dicta quæstione. cxxv. articulo vltmo: quia dico quòd nec hîc excuset à peccato: quia hîc peccatum non est, sed facit, seu ostendit talem actum geri sine mendacio, & peccato. Nec obstat, ꝙ actus cõmunionis non est malus, nisi ratione circunstantiæ: & tamen in casu circunstãtiæ metus non excusat: vt hîc: quia refert, vtrum mens & intentiometum inferẽtis, ac modus coactionis tendant directè ad actum malum ratione circũstantiæ, seu ratione mali: vt puta ad obediendum excõmunicato in contemptũ nerui ecclesiasticæ disciplinæ: & tunc parens non possit excusari à peccato: vt hîc. An verò mens intentio & modus huiusmodi, licet tendant ad actum sic damnatũ, non tamen sub ratione mali ipsius circunstantiæ malæ, sed potius sub alia ratione, seu consyderatione indifferẽte: vt si tyrannus te cogat ad pertractandũ vnum commune negotiũ suum aliâs de iure non damnatũ cum quodam suo consiliario, quem tu scis excõmunicatum. Nam tunc crederem metum excusare. Et hoc inducere, ꝙ dicta præcipitatio peccatum non esset p ea, quç dixi.s̄.proximè, & ea, quæ scripsi.s̄.eo.in tertia oppositione. Et hanc opinionem tenere videtur sanctus Thomas secunda secũdæ.q.cxx.articu. vltimo. vbi tractat, an timor excusat à peccato. Et dicit, quòd timor intantũm habet rationem peccati, in quantũm est cõtra ordinem rationis. Et quòd ratio inducat quædam mala, quç sunt magis fugienda. Et ideò, ꝙ quicunq̨, vt fugiat mala, quæ sunt secundũ rationem magis fugienda non refugit mala, quæ sunt minus fugienda non est peccatum: sicut magis est fugienda mors corporalis, quàm amissio rerum. ¶ Posteà ad propositum subdit: vnde si quis propter timorem mortis latronibus aliquid promitteret, aut daret, excusaretur à peccato, quod incurreret, si sine causa legitima prætermissis bonis, quibus esset magis dandum, peccatoribus largiretur. Ex quo clarè infertur de mente beati Thomæ, quòd esset aliâs malum solùm ratione circunstantiæ, facit causa necessitatis, quàm metus inducit, malum non esse. Et videtur textus expressus de regulis iuris.c. quod non est licitum. cũ concordantijs ibi signatis, & aliâs ibi notatis per Henricum in distinctione. ¶ Sic ad propositum, si timor fuisset mihi incussus ea consyderatione, vt non Papæ, vt Papæ seruirem, indubitanter obediendo peccassem, vt hîc. Sed quia fuit incussus sub alia consyderatione, videlicet quia pro Papa se gerebat, & reputabatur, mihi licuit occultare verum tali modo sic, quòd non debet mihi ad mendacium imputari: argumento, vigesimasecunda quæstione secunda. ne quis arbitretur.§.j. Et si fuisset mendacium, fuisset valde officiosum, videlicet mihijpsi, à quo incipit charitas.C. de seruitu. l. præses. & nulli nociuum: ideò absque peccato saltem mortali factum fuisset. argumento eorum, quæ leguntur, & notantur vigesimasecunda quæstione pri.c.primũ.§. penulti. & finali. &.c.ne quis arbitretur.§.duo verò. ¶ Et ista valde faciunt pro excusatione dominorum Cardinalium ne Bart. eligendo, seu sic fecisse scribendo, & eum installando, coronando, vel obedientiam, & reuerentiam eidem faciendo videantur peccatum, aut verbo, vel facto mendacium commisisse: quia vltra metum superant in eis ecclesiæ & rei publicæ euidens vtilitas, atque necessiras: vt deduximus.s̄.eodem.c. in sexta quæstione allegata. ¶ Supple glossas in glossa.prima ibi: *de Iudæis*: & infra de baptismo, & eius effectu.maiores.§. vltimo. Et ibi: *constat*: de hoc quinta distinctione, ad eius verò. ¶ In gloss.secunda ibi: *imprimis*: vbi de hoc: *& decimaquinta.q.sexta.c.j.*quod in gl.penultima. Et ibi: *eos*. aliâs hos, quos vbi parificat rebaptizatos sponte, vel per metum. Et in fine, ibi parificat in teste tacere veritatem sponte, vel per metum.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum in salutis æternæ dispendium vergens, seruandum non esse.*
2 *Metus vanus quando dicatur?*
3 *Dolus ex parte vnius, & fatuitas ex parte alterius vbi cõcurrunt, vter alteri præponderet?*
4 *Metus, vel dolus, qui non tendit ad damnum, sed ad bonum illius, cui infertur, actum, qui sic geritur, non inficit.*
5 *Metus leuis matrimonium spirituale non impedit.*
6 *Canonici ecclesiæ collegiatæ, an possint eam alteri, aut monasterio subijcere.*
7 *Metus excommunicationis, an sit iustus? Et quid de metu verborum, aut minis? Item quid de metu perditionis rerum nu.8.*
9 *Metus electionem communem qualiter vitiet? Et quid de Papali? remißiuè. Et quare in electionibus lenior requiratur? Et cur tã in matrimonio, quàm in voto exigatur: ibidem.*
10 *Religiosi nun ad arctiorẽ religionem propria authoritate se transferre possint?*
11 *Metus quisnam ad fatuitatem pertinere dicatur?*
12 *Dolus cur non semper puniatur.*
13 *Metus quisnam excuset?*
14 *Principis, aut parentum imperium, an ad metum sufficiat.*
15 *Constantia quid.*
16 *Metus qualiter probetur.*
17 *Cardinalibus an sit in casu de quo hîc credendum? & nu.19.*
18 *Informationes recipiendæ per testes, quales esse soleant?*
19 *Inductio, seu coactio, ad bonum, an valeat. Et qualiter id procedat?*
20 *Actionis, quod metus causa, quenam natura.*
21 *Dignitas qualiter præsumptionem inducat, vel tollat?*
22 *Metus mortis, accusationis, vel comminationis, qualiter metum iustum inducat?*
23 *Metum, an iudex inferre intelligatur. Et quid si agat rem administrationis suæ?*
24 *Violentiam multis modis puniri.*

¶ *CAP. VI.*

Vm dilectus. ¶ Casus. Metũ passo nõ subuenitur, si metus fuit talis, qui non debuit cadere in constantem. ¶ Primò præmittit distinctionis causam. Secundò: ibi: *non obstante*. tollit obstaculũ primum. Tertiò ibi: *nec obstante*. tollit

tollit obstaculum secundum. Quartò ibi: *super restitutione.* diffinit causam. ¶ Expone literam, *Constituit* per illorum confessionem. Pet. & Abb. *Vtrumque.* scilicet, quòd regulam seruans, & quòd Cistersiẽsibus supponantur. *Seductos.* à Cisterciensibus. *Fatuitatem.* ff. de iuris & fact. ignoran. Nec supina. de ædilit. edicto. l. quæritur. §. vltimo. Innocen. ¶ Exponit Hostien. fatuitatem. i. simplicitatem, & salutis consequẽdæ facilitatem. *Translationem.* in veteri compilatione. vbi est hîc translationem. Innocen. *Impedirent.* subaudi legitimè faciendam per eos, ad quos spectat. Innocen. *Eterna.* idem est, & si corporalis. xxij. quęstio. iiij. si aliquid. ⁊. de iureiurando verum. C. si aduersus venditionem. l. j. Innocen. *violentia.* fortè tali: nisi faciatis voluntatem nostram, cogemini scilicet, authoritate domini, vel alia consimili, quæ non cadet in cõstantem virum. Innocen. *Mortis.* iustus metus est mortis, & cruciatus corporis, vt hîc. C. de transac. interposita. & C. eo. l. metus. Item famæ, stupri, & status. ff. eodem. l. isti quidem. Item omnium rerum, fortè & maioris partis. ⁊. eod. Abbas. C. eo. l. penul. C. sine iussu principis. l. j. Item verberum. Et si negetur iustus metus, arbitrio iudicis relinquitur. ff. eo. non est verisimile. §. j. ex quib. cau. maio. l. iij. Innocen. *Restitutione.* est enim actio, quędam metus causa, vel de dolo: quia hîc agitur restitutoria: qua petitur rescissa obligatione per dolum. i. per actionem dolo, vel per dolum facta in pristinum statum restitui. ff. de dolo. l. arbitrio. §. j. & ff. eodem. l. j. §. ex hoc. Innocen. Dicit Hostien. vel iudicis officium implorando, vel simpliciter proponendo. de iudi. dilecti. Dicunt Pe. & Abbas, quòd isti petebant se restitui in statum, in quo erant ante votum emissum. *eis* scilicet canonicis insularum. *Imponendum.* scilicet duplici de causa. Tum quia iurauerant: tum quia minus probabilis erat metus, quem allegauerant: tum quia bonus dolus & vtilis erat eis, quoad hoc facien-
1 dum inducti fuerant: vt patet ex præmissis. Hosti. ¶ † Nota primò, quòd iuramentum vergens in dispendium salutis æternę seruandum non est: alioquin omnino seruari debet infra de pact. c. quamuis. in fine. & de iureiuran. cum contingat. in fine. & c. si aliquid. allegato. Etiam si per metum vanum, aut dolum bonum exactum fuerit, vt hîc. De exacto verò per metum iustum, aut dolum malum dixi. ⁊. c. ad au-
2 res. in. ij. oppositione. ¶ † Secundò nota, quòd vanus metus dicitur, vbi non agitur de periculo mortis, vel de corporis cruciatu. Alioquin textus malè argueret in versicu. non ob-
3 stante violentia. ¶ † Tertio nota, quòd vbi dolus ex parte vnius, & fatuitas ex parte alterius simul concurrunt, fatui-
4 tas præponderat dolo. ¶ † Quarto nota, quòd metus, vel dolus, qui non tendit ad damnum, sed ad bonum illius, cui
5 infertur, nõ inficit actum, qui sic geritur. ¶ † Quinto nota, quòd leuis metus matrimonium spirituale, seu votum religionis non impedit. ¶ Sexto nota, quòd etiam in spiritualibus, vt pote in voto religionis, vbi de metu agitur non ad declarationem nullitatis actus, qui sic geritur, sed potiùs ad
6 illius rescissionem per viam restitutionis agi debet. ¶ † Septimo nota, quòd canonici ecclesiæ collegiatæ possunt ecclesiã ipsam alteri ecclesiæ, seu monasterio subijcere, & statum ipsius mutare sine consensu & authoritate Episcopi. ¶ Omissa prima materia primi notabilis, quia de illa satis dictum est in. c. quamuis. & c. ad aures. allegato. ¶ Opponitur contra secundum notabile: quia plures alij metus excusare videntur: vt patet ex his, quæ scripsi supra post Innocẽ. super verbo, mortis. & quæ scripsi supra eodem. c. ad audiẽtiam. in prima quæstione. & quæ hîc notantur per Bernardum in secunda, tertia & quarta glo. ¶ Solutio: iste textus supplẽdus est per alios casus, quos ponit textus in notis & glossis prædictis allegatis, & ad aliqua ipsarum suppletionum dubia accedamus.
7 ¶ † ET PRIMO quæritur, vtrum metus excommunicationis sit iustus. Super quo vide, quæ scripsi infra de restitutione spoliatorum. cap. olim inter te. in sexta quæstione ad finem. Bernardus hîc in tertia glossa tenet, quòd non. Et idem Ioan. cuius fuit dicta glossa ac Tan. Vincen. Philippus & Goffredus. Probat Goffre. quia aut excommunicatio est iusta, & sibi imputet, qui se talem reddidit. Aut iniusta: & sic non timenda: quia non ligat. Idem Archidiaco. de sententia excommunicationis. c. primo. libro sexto. Fallit: quia si sententia est iniusta, vacuatur: nec de ea est curandum. xj. quæstione tertia. non debet. & §. ex his & §. si ergo & §. cum ergo. & cap. qui iustus. cum similibus. Nec sententia talis ligat: dummodò non contemnatur vt ibi. & xxxiiij. quæstione tertia. notandum. Henri. ¶ Sed Bernardus infra de restitutione spoliatorũ. olim inter te. tenet contrarium, quòd verius est, secũdum Hostien. quia continet nedum corporis, sed etiam animæ detrimentum. secunda quæstione prima. de manifesta. vndecima quæstione tertia. Audi. ¶ Nec obstat secundum Hostien. quòd excommunicatio medicina est: qa illud est verũ, cũ subest causa, vel ꝑpter bonũ obedientiæ. Alioquin quandoque plus aufert, quàm afferat. de ætate, & qualitate. bonę. Et ideò non semper expedit ipsam recipere. Quid enim si Episcopus dicat misero & pauperi præsbitero: ego excommunicabo te, nisi dederis mihi decem. & fortè speretur de promotione sua in aliqua ecclesia, iustè & probabiliter potest timere. argumẽ. vndecima quęstione tertia. sententia. & dicto cap. olim. ¶ Bonaguida de hoc tractans supra titulo proximo nil approbat. ¶ Tu verò secundum Nouellam dicas primam opinionem in sententia iusta per rationem Goffre. quia regulariter non excusat metus: cum culpa pręcedit. ff. eodem. si mulier. secunda. & secundam opinionem in iniusta sententia fore intelligendas. pro quo bene facit. C. de apo. l. hi, qui sanctam. vbi dicitur, quòd grauis est pœna esse inter homines, & hominum carere commercio. ergo timor excommunicationis est timor grauis pœnę. Ad idem de sententia excommunicationis. sacro. circa medium. ibi: cum non sit culpa leuis tantam infligere pœnam insumpti. Et ista placet Lignano & etiam Archidiacono. placere videtur septima distinctione. fuerunt. ¶ Quod intelligit verum Collectarius, si sententia lata fuerit à iudice competenti: vt dicto cap. olim. ¶ Opinionem verò Hostiensis simpliciter tenet Astensis libro septimo. titulo de forma excommunicandi. articulo secundo versicu. nota etiam, quòd timor. ¶ Henri. verò sequitur distinctionem Nouellæ in excommunicatione lata ab homine: quia sententia canonis semper iusta est, & semper ligat: sed sententia hominis quandoque est iniusta vndecima quæstione tertia. sententia. & §. si ergo. de sententia excommunicationis. à nobis. & eodem titulo. solet. libro sexto de appel. ad præsentiam. Et patet in his, quæ notat Innocentius de testibus. testimonium. & de testibus cogendis. capitulo primo. ¶ Caue, quia forte hoc debet recipi cum distinctione. Pro quo sciendum, quòd Hostiensis ponit hîc vnum notabile dictum, dicens: sic dicas igitur, quòd hæc à iudice erunt inspicienda: vt arbitretur fideliter in præmissis, si acciderunt. Et refert se ad omnia exempla metus hîc posita per Bernardum in secũda tertia, & quarta glossa per ipsum Hostiẽsem recitata. Subdit etiam, quòd in his inspicere debet iudex vtrum metus, qui allegatur, debeat excusare in quo personas, loca, qualitatem facti, causas, necnon tempora, & alias circunstantias considerabit, & parificabit habẽs Deum & veritatem præ oculis, ac etiam æquitatem: vt legitur & notatur de transactio. capitulo finali. ff. eodem. non est verisimile. ex quibus causis maiores. l. tertia. de rei vendicatione. in fundo. infra eodem capitulo primo. Et de hoc dicit notari spatiosissimè in summa eodem titulo. §. qualiter metus distinguatur. versiculo inuenio tamen. & sequenti. ¶ Facit bene, quod scripsi post Innocẽtium supra eodem. capitulo in expositione supra verbo, mortis. in fine. & quod hîc notatur per Bernardum post principium ibi: *vnde videtur relinquendum.* ¶ Ex quibus infero, quòd cum

dubitatur, an excommunicatio iniusta induxerit iustum metum, considerare debet iudex secundum arbitrium boni viri: vtrum sit talis qui consueuerit contemnere excommunicationes, vel qui possit faciliter suam absolutionem obtinere, aut effectum ipsius excõmunicationis per appellationem legitimã impedire. Nã his casibus crederẽ metũ vanũ. Sed si esset talis, qui consueuisset excommunicationes timere, & adeò pauper, seu aliàs talis, qui non posset de facili absolutionem obtinere, seu per appellationem, & appellationis prosequutionem effectum excommunicationis impedire, starem tunc cum Nouella & Hostien. per prædicta.

8 ¶ † Secundò possem quærere de metu verborum, seu de minis potentum. Sed de hoc prout scripsi supra eod. ad audientiam. versicu. quarto metus verborum, &c. Et facit pro eo, quod ibi dixi, id quod de hoc notat hîc Bernard. ¶ Tertiò idem quęrere possem de metu perditionis rerum. Sed de hoc dic, vt scripsi in. c. ad audiẽtiam. in dicta prima quæstione versic. de metu verò perditionis. & prosequere aliàs materiam istam per ea, quæ scripsi. ¶ Secũdo contra tertiũ notabile opponitur, quia videtur, quòd dolus debeat præponderare fatuitati, siue culpæ: vt. ff. ad leg. Aquil. l. item si obstetrix. in fine. ¶ Solutio, ibi de dolo malo & pernicioso: hîc de dolo bono, & officioso. vide omnino, quæ super hoc scripsi. j. eo. c. in. j. quęstione, per totam illam quæstionem. & maxime in versu, sed quærit Innocen. vsque in fi. Et aduerte bene ad hoc, quia in hoc vertitur totus intellectus huius decreta. Et ideò in hoc multùm laboriosè institit Innocẽ. vt dicam in dicta. j. q̃õne. ¶ Tertiò opponitur ad idẽ: quia dolus dans causam contractui bonæfidei, ipsum reddit nollum: vt patet ex lectis & notatis. ff. de dolo. l. & eleganter. igitur ingressum religionis, cuius cõtractus videtur acquirere bonam fidẽ. De materia huius oppositionis habes glo. Ber. s̃. de transact. c. j. in glo. iij. & ibi de hoc tetigi in. iiij. oppositione. ¶ Ecce, glossæ cõiter distinguunt, vtrum incidat in contractu: & tunc non vitiat ipso iure. an det causam contractui: & tunc vitiet ipso iure: vt notaſ in dicta. l. & elegantur. allegata. Et hoc verum, si contractus est bonæfidei: quia si esset stricti iuris, dolus nunquàm vitiaret ipso iure. vt. C. de inuti. stipu. l. dolo. Super quo vide Barto. & Butri. in dicta. l. & eleganter. & etiam Butriga. C. de transa. l. sub prætextu. j. & Barto C. de transactio. l. interpositas. Cyn. tamen post Pe. tenet indistinctè, quòd in dicta. l. dolo, quòd dolus dans causam contractui, illum, non vitiat ipsu iure. Super quo vide, quod scripsi supra eodẽ. Abbas. in oppositione, versi. alij verò ponunt. Et licet in dicta quarta oppositione promisissem istum punctum expedire hîc, transeo tamen per remissiones: quia aliàs nimis extra materiam euagarer. ¶ Oppositio autem soluitur sicut & præcedens. Prætereà hîc interuenit iuramentum. Prætereà hîc interuenit fatuitas ex parte decepti, & cessabit re ipsa deceptio: quo casu non habet locum oppositio. ¶ Quartò opponitur contra quartum notabile: quia bonum nõ est per modũ illicitum extorquẽdum. Non enim est cõmittenda rapina: vt eleemosyna fiat. j. quæstio. j. non est putanda. xxiiij. quæstio. quinta. c. nolite. & . c. fortè aliquis. Et ideò videtur, quòd propter bonum alterius non est dolus per aliquem cõmittendus. ¶ Solutio, textus iste non dicit, quòd bene fecerunt dolum hîc taliter cõmittentes, quanquàm deneget restitutionem sic decepto, propter vtilitatem & fatuitatem ac iuramentum ipsi⁹. ¶ Iuxta hæc pone: iuxta ea, quę tetigi de Bartho. s̃. c. proximo. quòd Barth. fuerit optimus, qui elegi posset. & quòd ad eum eligendum in papam Cardinales per metũ mortis inducti fuerunt: nunquid tunc valeret electio? videretur, quòd sic, per prædicta: sed nihilominus veritas est in contrarium propter defectum liberi consensus, iuxta ea, quæ scripsi supra de electio. licet de euitanda. Et probatur, quia meritum personæ electæ non facit electionem valere: quia aliâs de iure non valet. supra de elect. c. innotuit. in fin. Verum licet Bartho. ante suam intrusionem bonus ab aliquibus, qui ipsum ab intra non nouerant, crederetur: tamẽ in continenti post intrusionem detexit suos malos, & fatuos, & incontinentes mores. Nec obstat ista decretalis, dico enim, quòd si hîc interuenisset iustus metus, non tenuisset ipso iure ingressus: vt patet ex his, quæ scripsi supra eodem. c. primo. in sexta oppositiõe, & ibi probaſ. ¶ Quintò opponitur cõtra quintũ notabile quia videtur. quòd leuis met⁹ votum impediat per ea, quæ notantur. j. quæstione sexta. c. si quis. in fine vltimæ glossæ. & infra qui clerici, vel vouentes, insinuante. in penult. gloss. vbi notatur, quòd leuis metus sufficit in electione & matrimonio. per quod videtur, quòd etiam deberet sufficere in voto.

9 ¶ † Aduerte de electione cõmuni, qualiter vitiat eam metus, scripsi de electio. c. quisquis. in septima quæstione. Et de Papali specialiter scripsi in dicto. c. licet de euitanda. iij. quæstione. ix. & in tractatu scismatis. qõ. ij. folio. xxuij. cum duobus sequentibus. & eod. tractatu folio. clxxxviij. super verbo, libertas. & folio. cxcj. versicu. item alia. vsque ad finem folij & quod scripsi infra eod. absolutionis. libro. vj. in. iij. q. ¶ De matrimonio verò notat Bernard⁹ in dicto. c. insinuante. in glos. penul. allegata, quòd quia ibi plena libertas requiritur, sufficit ibi leuior metus, quàm in voto: tamen requiritur tantus metus, quòd possit cadere in constantẽ virum: inducens de sponsalibus veniens. & ca. consultationi. ¶ Sed quare requiritur leuior in electionibus? potest dici, quòd in fauorem ecclesiarum & rei publicę, de quorum interesse solùm principaliter ibi agitur: vt deduxi in remissionibus allegatis, quæ ratio cessat in matrimonio, & in voto: quia ibi principaliter agitur de interesse priuato. ¶ Sed quare leuior in matrimonio, quàm in voto? potest esse ratio: quia vbi maius periculum, ibi cautius est euitandũ. ff. ad Carbo. l. quod Labeo. infra de elect. vbi maius. libro. vj. Modo in voto nullum, vel modicum est periculum, vt hîc probatur. quia si ibi tollitur corporis voluptas, adijcitur tamen mentis puritas, atque sanctitas. Sed in matrimonio est periculum magnum: quia inuitæ nuptiæ malos exitus pariunt. xx. quęstio. iij. pręsens. xxx. quęstio. ij. §. j. infra de spon. c. prætereà. & . c. cum locum. & . c. requisiuit. & . c. gemma. & eodem titulo. C. l. vltima. in fine. ¶ Sextò opponitur contra sextom notabile videtur enim, quòd votum metu extortum nullum sit ipso iure: & per consequens, quòd debeat peti declarari nullum, & non agi ad rescissionem. vt supra eodem. c. primo. & hoc notatur & probatur per Bernard. supra eodẽ. Abbas. post medium glossę. versiculo. Item & in voto. ¶ Solutio hæc est veritas, quòd votum religionis metu extortum, nullum est ipso iure: vt in contrario. ¶ Nec hîc probatur contrarium: maximè, quia restitutio non admittitur, sed potius silentium imponitur circa illa. Pręterea, quia quod hîc narratur sic fuisse actum, non est dispositio iuris, sed continentia facti. Pręterea hîc non interuenerat iustus metus, qui posset votum reddere nullum. & ideò meritò super nullitate non agebatur. Sed quia dolus interuenerat, videbatur de dolo ad restitutionem posse agi: quod, vt in textu dicitur, nõ est verum. ¶ Septimo opponitur contra septimum notabile vt in prima glossa Bernardi. & vide qualiter ibi soluitur. Innocẽ. autem in. ij. glos. dicit, quòd pactum, siue promissio canonicorum hîc non tenuit, per. c. sicut vnire. vel quòd non tenet contra alios: sed personale est, & promittentibus tantùm obstat. de donatio. inter dilectos. in glo. Bernar. Et sic iuxta commune Brocardicum venire non possunt contra factum suum. de quo Brocardico remittit Innocen. ad notata sua. s̃. de electio. nosti. Cuius dicta ibi expediui, quantùm ad hoc per decẽ oppositiones. vbi de hoc latiùs per Henri. ¶ Tertio soluit Innocen. dicens, vel dic & melius, quòd isti canonici bene potuerunt ordinem Cistersien. profiteri tanquàm arctiorem. infra de regularibus. capitu. licet. ¶ Quarto soluit Innocentius dicens, quòd potuerunt promittere nõ impedire trãslationem: sed ipsi per se ecclesiam transferre non possunt.

Dicit Hosti.

¶ Dicit Hostien.quòd vt singuli bene potuerunt arctiorẽ regulam profiteri:nec se,& locum ad eandem transferre sine Diocœsani licentia & cõsensu:vt patet.j.de eccle.ædifi. ad audientiam.ij.Et in eo,quod legitur & notatur. infra de rebus ecclesijs non alienau.possessiones. & de religi. domi. inter quatuor.Inducit Nouella.eodem titu.c.vno.in fine. libro.vj.& dicit, quòd etiam requiritur tunc omnium consensus.Et super hoc remittit ipsa Nouella ad notata sua de regula. super eo. in glossa quanuis. versiculo aliqui tamen.

¶ Licet tamen non possent subijcere ordini Cisterciens.canonici simpliciter,poterant tamen promittere non impedire translationem,si Diocœsanus vellet ipsam supponere Cisterciensn.Nam in eius præiudicium nihil facere possent: sed factum per eos personaliter tenẽtes, vt.c.inter dilectos. & de arbi.cum tempore.posset Episcopus ratificare. de his, quæ fiunt à prælato.c.iij.in fine.& habere iura Episcopalia, sicut prius.de religio.domib. quia monasterium. Posset tamen Episcopus hoc petere reuocari secundum id quod notatur de translat.Episcopi.quanto §.fina. de renun. quod in dubijs.Quinimo videtur,quòd si sine consensu Episcopi, se alijs submiserit,ecclesia incidit in commissum:sicut notatur in feudo alienato sine consensu domini. de constitut. quæ in ecclesiarum.de feudis.c.ij.de locato,potuit. de statu monacho. recolentes.secundum Hostien. qui dicit addendum,quod notatur de re.ec.non alie.c.j.de priui. pastoralis.

¶ Posset tamen secundum Goffr.& Bernardum istam submissionem facere cum consensu capituli:vt.c.sicut vnire.al legato. &.lxx.distin.sanctorum.Et dicebat Goffre.talem cõsensum hîc interuenisse dicebat, etiam quòd si Episcopus consentire nollet,vbi hoc sic ageretur,quòd nullum præiudicium sibi fieret,cogi posset per superiorem.de iure patrona.nullus.viij.quæstione tertia. Artaldus.ix. quæstione tertia.nunc verò.

10 ¶ Ex quibus distinguit Hẽri.si quęris,vtrum religiosi possunt ad aliam religionem arctiorem authoritate propria se transferre:quia aut quæris,nunquid hoc possint facere singulariter & per modum singularium?& dic,quòd sic petita tamen licentia licet non obtenta: vt.c. licet. Aut nunquid hoc possint per modum collegij.scilicet in eodem loco remanentes aliam religionem profiteri, vel se & locum suum ad alium locum transferre; & dic, quòd non sine licentia Diocœsani,vt dixi supra.vnde regulam in ipso loco institutam,vel habitum, vel statum antiquum eiusdem loci immutare,vel locum alijs subijcere sine authoritate Episcopi, non possunt:nec Episcopus sine capituli consilio debet talibus consentire.de supplenda negligentia prælatorum .c. secundo de his,quæ fiunt à prælato sine consensu capituli.c. nouit.&.c.quanto.vt notat Hostien.de restitutione spoliatorum.olim causam.

11 ¶ † Expeditis oppositionibus ad quæstiones accedo:& intro glossam magnam Innocen.super verbo,fatuitatem.versiculo.Item ad fatuitatem.Et quæro primò , quis metus dicitur ad fatuitatem pertinere?Dicit Innocent. quòd ad fatuitatem pertinet omnis promissio,& iuramentum,& inductio, quæ est supra cursum inferiorum causarum: vt si promiserunt Cistertienses hîc canonicis , quòd carnis stimulos à iuuenibus amouerent, Item dicit, quòd ad fatuitatem pertinent etiam promissiones,quæ sunt contra ius naturale,vel ciuile,vel positiuum,vel contra constitutionem, vel contra regulam alicuius ordinis: vt infra de conuersio. coniugato.dudum.& hîc.Subdit etiam Innocen.quòd licet aliquando,rato tamen promissio in his tali dolo extorta infringi possit,iuramentum tamen nunquàm.

¶ Sed pone,quòd in iuramento talis dolus interuenit, qui peritissimos falleret:vt puta in facto alieno, quod de facili cognosci non potest:quis deceptus iurauit: nunquid tunc iuramentum authoritate superioris remitti poterit? Dicit Innocen.quòd sic:quia dolus & fraus alij &c. de rescrip. ex tenore.ff.de iuris & fa.igno.l.regula.& quia malitijs est obuiandum.ff.de rei vendicatione.in fundo.

¶ Sed opponitur,quia videtur,quòd nec hoc casu iuramẽtum remitti possit,per.§ sed cum his.xxij.quęstione quarta. vbi habes,quòd Gabaonistę decœperũt Iosue in facto alieno.& tamen,quia iurauit,iuramẽtum seruare coactus fuit.

¶ Respondet Innocẽ.dicens,quòd ibi ad fatuitatem Iosue pertinuit ille dolus:quia de facili Iosue & sui crediderunt, quod non debuerunt.Nam sicut metus non excusat, nisi sit talis,qui caderet in cõstantem virum:sic nec dolus excusat, nisi sit talis qui caderet in prudentissimum.¶ Vel dic secundum Innocen.quòd seruatum fuit iuramentum,ne Iosue & seniores Israel aliquam infamiam periurij incurrerent.

12 ¶ † Sed quærit Innocen. quare non semper punitur dolus, licet non sit ita magnus? Respondet Innocen. quòd dolus huiusmodi licet non ita magnus , bene puniendus est in pœnam dolosi.Sed non in lucrum fatui quod esset,si remitteretur sibi iuramentum, Imò. secundum eum , sicut iustum est,quòd dolus cum dolo compensetur.ff.de dolo .l. si duo.& culpa cum culpa.ff.de eo,per quem factum est.l.fina. sic fatuitas cum dolo compensatur:quia lata culpa dolo cõpensatur.ff.depositi.l.quod nerua.ff.de verborum significatione.l.latæ culpæ.

¶ Dicit tamen Innocen.quòd alij dicunt, quòd nunquàm remittendum est iuramentum dolo extortum. Et dicit Hostien.de hoc notari supra capitulo proximo,& duobus cap. sequenti.Sed verior est opinio alia scilicet, quòd iuramentum dolo extortum, dum cedit in graue damnum decepti remittendũ est:vt infra de pact.capi.quanuis.à contrario.libro sexto.ibi:nec dolo præstito, &c. Fallit propter fatuitatem decępti:vt puta,dum credidit,quòd nullo modo credere debuit:dummodo non cedat in graue damnum decępti: vt hîc. Aliâs dolus culpæ præponderaret:per id , quod legitur & notatur .ff. de ædilitio edicto .l. quæritur .§. finali. Et per hoc intellige quod scripsi supra eodem capitu.in secunda oppositione.

13 ¶ † Secundò principaliter quæro , quis metus excuset. Super quo vide , quod scripsi supra eodem capitu . in quinta oppositione , & in remissionibus ibi per me datis . & quæ notantur infra de sponsalib.veniens.ij.per Innocen. eodem titulo.c.cum locum.& per docto.legum , & præsertim per Bar.de transact.l.interpositas.vbi Cyn. ponit vnum bonũ dictum dicens,quòd hoc est notabile,quòd vbi timeo graue damnum in rebus meis,ibi sit legitimus metus,ita quòd officio iudicis consulitur mihi aduersus illum . & potest probari.C.de reuocandis donatiõib.l.vltima.secundum eũ. & per ipsum Bar. ff. quarum rerum actio non datur .l. prima .§. quæ onerandæ. Vbi Bartolus ponit vnum aliud bonum dictum dicens,quòd licet actio,quod metus causa. requirat cruciatum corporis,vel metum mortis : tamen propter metum,qui est ex nimia reuerẽtia vt est illa,quã habet vxor ad virum,clericus ad Episcopum,rescinditur promissio.Et hoc colligit ex glossa Accurs.ibi posita : quæ videtur hoc dicere in effectu.Et dicit,quòd glossa illa continet veritatem.& quòd huiusmodi rescissio fit per officium iudicis.Et est casus secundum eum.ff.quod metus causa.l. finali. .§.j.&.§.cum fœnerator.& notatur eodem titu.l. metum. & l.interpositas.allegata. Subdit tamen Bartolus , quòd non eo,quòd maritus , vel Episcopus erat , præsumitur illatus metus,vt dicta.l.interpositas.& quod metus causa.l. ad inuidiam.debet ergo probari,quòd præcesserint minæ, vel verbera.& tũc ista cum ista qualitate scilicet,quòd vir,vel maior,efficitur iustus metus.& nota.C.eodem.l.metum. inducit,de conuersione coniugatorum. accedens. & facit bene, quod ibi notat. Bernardus in prima glossa.

14 ¶ † Sed in contrarium videtur, quia imperium principis,vel parentum nõ sufficit ad iustum metum: vt notatur infra ne clerici vel monachi . capitulo . insinuante . in

glossa quarta, quòd Nouella post Petrum melius dicentem secundum se, modificat sic: dic, quòd nisi aliter probetur oppresio aduersarij: non sufficit ad metũ probandũ. Sic ꝓbant iura allegata in dicta glossa quarta. ¶ Subdit tamen ibi Nouella dicens credo tamen, quòd imperium Principis qui aliàs consueuit tyrannicè & oppresiuè tractare eos, qui precibus, vel præceptis suis non obediunt, induceret iustum metum. Ex quibus videtur, quòd minę, vel verbera cum ista qualitate, quòd vir, vel maior, non sufficiunt ad iustum metum: nisi subsit & alia qualitas, videlicet realis oppresio, aut consuetudo tyrannisandi, vel opprimendi. ¶ Verum circa hoc pro dando cœteris occasionem melius & altius perscrutandi, hîc aliquantulum immoremur, & distinguamus sic: quia aut secundum rectam rationem periculum, quod timetur magis est fugiendum, quàm id propter quod metus infertur, aut econtra: aut æquanimiter. ¶ Primo casu siue quoad excusandum, siue quoad actum inficiendum, metus censetur iustus. Nam vt dicit Thomas secunda secundæ quæstio. cxxv. articulo primo, tertio, & quarto. ratio dictat inter fugienda, & prosequenda, aliqua magis prosequenda. & quòd si propter metum, seu timorem interfugienda eligatur fugiendum id, quod magis fugiendum est, & prosequendum id, quod minus fugiendum est: tunc timor est bene ordinatus & iustus. Et idem exemplum patet in prosequendis: vt si propter metum de duobus malis, ꝙ minus malum, vtputa malum pœnæ, vt euitet malum culpæ, vel malum amisionis bonorum, vt euitem cruciatum, aut notam personæ. Pro quo faciunt. xiij. distin. cap. primo. & cap. nerui, & alia iura allegata ad hoc per Bernar. & Henri. infra ne cleri. vel mon. cap. non magno. & facit quod scripsi. supra eodem sacris. in vltima quæstione versicu. & hanc opinionem. Et intellige vbi est tanta perplexitas, quòd oportet alteram eligi. Nam si vtrumque euitari posset, vtique euitandum foret, secundum rectitudinem rationis. Et aduerte, quia in malis culpæ non potest esse talis perplexitas, licet quandoque aliter fatuis hominibus videatur: vt patet ex his, quæ leguntur & notantur. xiij. distin. cap. primo. & capit. nerui. de restitutio. spoliato. literas. de simo. per tuas. de senten. excommu. inquisitioni. Et ideò cum nullum sit maius malum culpæ, non est pro quocunque malo vitando, quantuncunque magno. Et ad istum sensum dicit text⁹, quòd vtilius est scandalum, quàm veritatem relinqui. de regu. iuris. c. iij. & ibi notatur. Et sic econtra, iustissimus metus cum pro fugiendo malo culpę, qualecunque & quantũcunque malum, aliud suscipitur eadem ratione. ¶ Et exemplificatur dicta conclusio. ¶ Primò in casu, in quo competit directa actio quod metus causa. directè descendens ex verbis edicti prætoris, videlicet cum propter metũ mortis, vel cruciatus corporis, quis bona dimittat: vt patet in ista decretali. & l. interpositas. allegata. & l. si per vim. C. eo. Et sic directè intelliguntur verba prætoris. ff. eodẽ. l. j. in principio. ¶ Secundo exemplificatur in casu, in quo competit vtilis actio, quod me. causa. dum non timetur mors, sed quasi mors: vtputa nota seu infamia, aut perditio, seu notabilis diminutio status personæ, vel suorum liberorum: vt. ff. eodem. l. isti quidem. Nam si maius malum est vitam perdere, quàm statum ledi, & grauius in se, quàm in liberis: ideò secundum rationem magis fugiendum. ¶ Tertio potest poni exemplum: contra metum inferentem per officium iudicis succurritur, vbi non timetur, nisi amisio lucri, vel bonorum: vt. ff. eodem. l. fina. §. si fœnerator. Quod sanè intellige, si amisio lucri, vel bonorum sit maior, quàm damnum, propter quod metus infertur, etiam non sit de toto patrimonio, vel maiori parte ipsius. Sufficit enim, quòd afferat maius malum: quia tunc dictat ratio illud magis fugiendum. Et hoc egregiè probat dictus §. si fœnerator. Et ideò Cyn. in dicta. l. interpositas. casibus tribus supra proximis per eum ibi expositis: ex isto tertio casu rectè ibi infert quòd vbi timeo graue damnum in rebus meis. idest grauius quàm sit illud, ad quod tendit metus, sit legitimus ipse metus, ita quod officio iudicis consulitur, &c. Quod ergo dicit hîc Innocẽ. requiri, quòd sit de omnibus rebus, vel maiori parte, vt scripsi in expositione super verbo mortis, & supra eodem Abb. post Innocen. in tertio notabili ten et in casibus istarum decretalium prout inferius declarabo. ¶ Quarto potest exemplificari in casu, in quo succurritur metum passo per constitutionem principis. l. si per impresionem. C. eodem, vt si iudex, qui potest diuersimodè me & meos opprimere in personis & bonis, cum comminando mihi mandet, quòd aliquid sibi donẽ, vel donare promittã Et per rationem naturalem iudicare debeo magis mihi expedire tãtum perdere de meo, quàm subijcere me talis oppresionis periculo: tunc est iustus metus. Sed quia incertũ & latens est tale periculum, cessant tria prima remedia, & opus fuit suffragio constitutionis dictæ. l. si per impresionem. Et idem eadem ratione dicere habes de cõminatione Episcopi facta clerico, vel mariti vxori, aut patris filio, si videlicet naturalis ratio dictauerit secundum rectum ordinem arbitrio iudicantis attentis qualitatibus personarum, illatique periculi, & rei, vel promisionis per metum extortæ, quod plus expediuerit subire damnum metu extortum, quàm Episcopi, mariti, vel patris indignationẽ incurrere. Et sic intelligo glossam Accur. & dictum Bar. in dicto. §. qui onerando. ¶ Secundo verò casu principali videlicet cum secundum rectam rationem minus est fugiendum. & per consequens minus timendum periculum, de quo metus infertur, quàm illud pro cuius extorsione adhibetur metus. ¶ Et hîc subdistingue: quia aut agitur de excusando metũ passo à culpa, siue à peccato: aut agitur de actu per metum gesto rescindendo, seu nullo reddendo. ¶ Primo casu dico simpliciter, quòd talis metus quoad huiusmodi excusationem nullo modo potest censeri iustus. Et hoc est quod dicit Thomas vbi supra. Dicit enim ibi quod si aliquis per timorem fugiens mala, quæ secundum rationem sunt minus fugienda incurrat mala, quæ secundum rationem sunt magis fugienda, talis timor est inordinatus. & ideò iustus dici non potest quoad excusandum totaliter à culpa & peccato. hinc est, quòd cum mala animæ sint magis fugienda & timenda, quàm mala corporis: quia melius omnia alia mala pati, quàm consentire malo culpæ. xxxij. quæstione. v. ita ne. xxxj. quæstione secunda. lotharius. xj. quæstione tertia, extimant. argumen. ff. de ritu nuptia. l. palam. §. non est. Et mala corporis, quàm mala exteriorum: vt. l. & c. præcipimus. allegatis. si quis incurrat mala animæ. idest peccata, fugiens mala corporis: puta flagella, carceres, aut mortem, aut mala exteriorum rerum, puta damnum pecuniæ: aut si substineat mala corporis, vt vitet damnum pecuniæ, non excusatur totaliter à peccato, licet diminuatur in aliquo eius peccatum: quia minus voluntarium est, quòd ex timore agitur. Imponitur enim huiusmodi quædam necesitas aliquid faciendi propter eminentem timorem. Vnde Philosophus tertio Ethicorum. huiusmodi quæ ex timore sunt, dicit esse non simpliciter voluntaria, sed mixta ex voluntario & inuoluntario. de quo dixi supra eodem. sacris. in decima quæstione. Et hoc facit ad cognoscendum in contractibus, in quibus potest agi, vel excipi ex culpa ipsam culpam. ¶ Secundo casu videlicet cum agitur de actu per metum gesto rescindendo, aut nullo reddendo ex edicto, quod metus causa. Et hîc distingue quatuor casus. ¶ Primus casus est de illis actibus, qui licet consensum, non tamen libertatem consensus pro principio essentiali regulariter requirunt, sicut sunt contractus, & cœteri actus. C. de inutilibus stipulationibus. l. dolo. & dixi supra eodem. Abbas in oppositione. Et in casu isto dicõ, quòd quoad effectum de quo supra dictum est quòd talis metus iustus censeri non debet. Nam metus, in quem quis per suam culpam

incidit

incidit non est iustus: vt.ff. eodem.l. si mulier. circa principium. Et est ratio, quia fatuus constans dici non potest.
15 † Constantia autem bonum virtutis in homine est secundum rationem esse. ergo id, quod fit contra rationem, cunstantiæ hois adscribi non debet, sed potiùs culpæ, & fatuitati: quæ fatuitas locum non facit huic edicto, vt hîc ꝓbatur. Et ista conclusio placet Theologis & Philosophis, quorum aliqui & plures iustificant electionem Bart. & impugnant metum per Cardinales allegatum, pro eo, quod dicũt, quominus malum erat Barth. facere verum Papam: aut omnes Cardinales interimi, quod fuisset malum potiùs pœnæ, quàm malum culpæ. Quod dicunt per Cardinales fuisse cõmissum eligendo, installando, & coronando, non Papam ꝓ Papa, illiq; obediendo, & cum eo participando etiam in diuinis. & quòd esset malum scismatis ecclesiæ, ex quo tot mala spiritualia, & temporalia sequi habent. & per consequens minus fugiendum, & potius eligendum. Ex quo inferũt, quòd metus Cardinalium fuit vanus, fatu⁹, & culpabilis, ex quo consequenter dicunt, quòd non potuit, Bar. electionem vitiare. ¶ Sed parcant mihi isti: quia secundum Philosophum primo Elencho. ad pauca respicientes de facili paralogizantur: quia factum, quòd ponunt, non cadit sub isto casu: sed potiús sub quarto. j. dicendo, in quo non habet locum dicta conclusio: vt ibi deducam. ¶ Secundò, quia falsum dicunt in hoc, quod ponunt in Cardinalibus malum culpæ: vt deduxi in.c. supra proximo in sexta quæstione. ¶ Item & in hoc, quia dicunt, quòd peiora mala sequuta sunt, quàm si Cardinales fuissent interempti: vt etiã deduxi in dicta quęstione. vj. & qõ. ix. eod. c. ¶ Item & in hoc, quod dicunt, quòd potiùs expediuisset Bar. esse verum Papam: quia imò non expediuisset. Nam ex hoc in ecclesia Dei in perpetuum remansisset exemplum perniciosissimũ pro ambitiosis, & tyrannis in Romani pontificis, & aliorũ prælatorum electionibus, ipsis electoribus amodo violentias & impressiones inferendi. Tum, quia mores ipsius Bar. non possunt conueniri isti statui: cum sit satuissimus, & vitijs omnibus irretitus: tum etiam, quia canonicis sanctionibus, quæ tales electiones nullas reddunt, non potuissent renunciare Cardinales metu & impressione durantibus: cum non sit in eorum, sed potiùs in Romanæ & vniuersalis ecclesiæ, ac totius reipublicæ fauorem inductæ. argumẽ. de foro competenti. si diligenti. cum similibus. & clementina ne Romani. de electione. Nec debuerunt post impressionem ipsum reeligere pro eo, quòd acceptando electionem violentam, & se gerendo pro Papa reddidit se totaliter indignum, quamobrem mandat Cardinalibus & alijs, quòd ipsum expellant. xxiij. distin. in nomine domini. in fine. ¶ Secundus casus est de illis actibus, qui libertatem, non tamen libertatis plenitudinem cum consensu requirunt. & tale est votum religionis, de quo loquimur hîc & suprà eodẽ cap. primo & cœteri actus omnes, qui gesti. per metum nulli sunt ipso iure: qui ideò nulli sunt, quia metus in eis consensus libertatem excludit: quia libertas in illis principium essentiale existit: in quibus tamen non requiritur de iure plena libertas. & hîc licet sub dubio fortè. Adhuc idem dico, quòd in casu proximè præcedenti maximè per istam decretalem. & per id, quod notatur in dicto cap. insinuante. in glossa penulti. & quod de hoc scripsi. supra in quinta oppositione. Sed dices iam de casu reg. constituenti, & malè, responderi dupliciter. Primo, quòd non malè, quando casus ratio generalis est, vt in proposito. argumen. ff. de legi. l. non possunt. Item alio modo, quia conclusio casus primi regulam habet. Et est ratio illius generalis ad actus omnes per metũ gestos. & licet aliud sit in sequẽtib⁹ casib⁹, hoc in illis speciale est. & habent illi casus rationes speciales: vt dicetur in illis. ¶ Sed quæ res, quæ ergo differentia inter istum casum & proximè præcedentem? Respondeo, ista est differentia, quia ibi opus est rescisione: hîc nullus est actus ipso iure. & ibi est regula: hîc specialitas. Et ratio specialitatis libertas: quia liberum debet esse arbitrium in vouendo. Et liberum militem eligit sibi Deus: vt no. Ber. supra eodem Abbas. ante finem glossæ. Et licet iste casus præstat specialitatem respectu primi: ponit tamen regulam respectu tertij & quarti. ¶ Tertius casus est de illis actibus, in quibus plena animi libertas est necessaria, sicut in matrimonio: vt infra de sponsalibus. cum locum. ibi: *plena debet securitate gaudere*. Et assignat ibi textus rationem, ibi: *ne per timorem dicat sibi placere, quod odit. & sequantur exitus, qui inuitis solent nuptijs prouenire*. quia quis quod non diligit, facile contemnit: vt capitulo. præsens. & capitu. præterea. & capitu. requisiuit. & capit. Gẽma. allegatis. Facit quod habetur in dicto capitulo cum locum. ibi: *nihil timere*. & quod scripsi de hoc suprà eodem in quinta oppositione allegata. Et in casu isto & similibus: licet requiratur, quòd periculum comminatum sit graue & notabile: & tale videlicet, quòd animum hominis ad timendum haberet: vt sæpius commouere: non tamen requiritur, quòd grauius, nec etiam, quòd ita graue damnum afferat, sicut actus per metum extortus afferret. Etiam intelligo in matrimonio sufficere leuem metum: vt nut. Ber. in capitu. cum locum. Aliâs & enim talis libertatis plenitudo nil afferret hoc casu contra iura. infra de priuileg. si Papa. & de legatis primo si quando. argumen. ff. de verborum obligationibus. l. Titia. in principio cum concordantijs ibi signatis. facit, quia hic culpa dans causam, vel occasionem negotio non obest meticuloso: vt notatur infra de sponsa. veniens. ij. in glossa finali. Dixi autem hoc requiri, quòd periculum comminatum sit graue & notabile & talè videlicet, quòd animum hominis ad timendum haberet sæpius commouere. & hoc ideò, quia textus quoad hoc metum talem requirit ex parte viri, qui posset in virum constantem cadere infra de sponsalib. veniens. ij. in fine. Dixi tamen quòd non requiritur, quòd grauius sit &c. Et ideò sola parẽtũ reuerẽtia hîc videtur metum inducere: vt infra de spõsalib. veniens. primo. in principio. ¶ Quartus casus est de illis actibus, in quibus necessaria est, nedum plena: sed etiam plenissima animi libertas, sicut in electionibus prælatorum: vt prima quæstione sexta. capitulo si quis autem. ibi: *cuiuslibet generis timore*. &c. & de electione capitu. fundamenta versu, ipsa quoque. libro sexto. ibi: omni libertate &c. & capitu. vbi maius. § cœterum. eodem libro cum similibus multis. Et in casu isto, & similibus puto sufficere adhuc metum leuiorem, quàm in casu suprà proximo, per ea quæ scripsi supra in quinta. oppositione. ¶ Sed qualis debeat esse ille metus? dic, vt plenè scripsi. supra in remissionibus ibi datis. Et maximè in. viij. primis quæstionibus, quas formaui. de electione. capit. quisquis. quas pro materia huius decretalis omnino hîc vide. Et quòd leuis metus ibi sufficiat, probat valde bene dictum capitu. quisquis. vt ibi deduxi. & maximè in hoc. quòd pœnituit electores. per quod apparet, quòd de culpabilibus intelligitur. Sed illi, qui fugiunt magis fugienda & propter hoc minus fugienda prosequuntur, non sunt in aliqua culpa. ergo de illis non intelligitur illud capitulum. Intelligitur ergo de culpabilibus: quia propter id, quod est minus fugiendũ ita propter metum leuem, prosequuntur magis fugienda: hoc est eligere ad voluntatem & impressionem laicorum. Et ponitur ibi ratio: quia per hoc violatur ecclesiastica liberalitas cum videlicet electores quocunque timoris genere à melioris electione diuertuntur. Facit ratio Philosophi, quæ habet, ꝙ si simpliciter, ad simpliciter: & magis ad magis. & maxime ad maximè. ¶ Si ergo simplex libertas requirit metum iustum, & plena leuem: igitur plenissima leuissimo contentari debet. ¶ Verum circa hoc breuissimè sic distingue: quia aut electores sibi metum intulerunt, & nun alij: vt quia Cardinales timentes, quòd Imperator contra eos turbaretur, si non eligerent Theuto-

tiicum in Papam elegerunt Theutonicum vel simili modo
timentes de Rege Franciæ elegerunt Gallicum. aut simili
modo timentes de populo Italiæ, vel Romæ elegerunt Ita-
licum, vel Romanum: cum tamen prædicti de hoc non co-
gitantes. nec tunc, nec aote verbo, vel facto nec fuissent eis
comminati: & tunc non putarem istum metum debere ali-
quid operari ad electiooem vitiandã: imò sibi debent tunc
Cardinales hoc imputare solùm ad culpam: vt. l. si mulier. j.
respon. ¶ Aut alij iotulerunt, vel alius intulit eis huiusmo-
di metum: & tunc, aut timor est omnino vanus, vt-
pote talis, qui oec io constantem, nec in noo constan-
constantem communiter caderet: & tunc adhuc illius nulla
æstimatio esse deberet: vt. ff. de re iudi. l. iiij. Aut noo est oĩo
sic vaous: sed tamen aliâs dicitur nõ omnino iustus: vt quia
bene posset mouere aliquos communes homines mundum
sequentes, non omnino constantes: & tunc aut quæris, an
vitiet ipso iure electionem casu, quo de illo bene constet. &
dico, quòd sic. Et sic intelligo, quæ scripsi in dicto. c. qoisqs.
io. vij. quæstione. Aut quæris, an sit statim credendum ele-
ctoribus, qui dicunt se fecisse per metum & hic dico hæc
necessariò relinquenda arbitrio boni viri, qui secũdum qđ
timor erit magis, vel minùs iustus, aut vanus, & verisimili-
bus pluribus, aliâs paucioribus coadiutus, vel etiam impu-
gnatus maiorem, vel minorem, aut nullam fidem eorum as-
sensibus adhibebit factorum & personarum conditiooib⁹
discretè pensatis. Tota enim hæc materia arbitraria est, vt
scripsi. s. post Hostien. & Inno. in prima. oppositione. versic.
pro quo sciendũ, quòd Hostien. vix enim crederetur, quòd
constans homo ex leui causa moueretur, nisi subesset aliqua
causa extrinseca id credendi: vt. ff. eo. l. iiij. & l. si. in princip.
Saluo, quòd vbi interuenisset in electiooe secularis potesta
tis abusus. de quo io. d. c. quisquis. quẽ electores sequuti fuis
sent, electio simpliciter & indistinctè nulla esse deberet. &
electores qui fatuè abusum sequuti essent, forent puniendi
vt. d. c. quisquis. Et est ratio, quia electores videntes talem
abusum laicorum & offensam ecclesiasticæ libertatis debẽt
propter honorem ecclesiæ, & maximè ad tollendã mali ex-
empli perniciem alium eligere, & noo illum de quo facta
est impressio, licet aliâs eum fuissent electuri: vt ibi. argum.
ff. de pœnis. l. si aliquid § si abortionis. cum simi. Et hoc ve-
rum oisi id fuisset io fraudem viri boni eligendi commis-
sum, ne eligeretur: quia tunc liceret electoribus illum eligẽ-
do fraudem excludere: vt. ff. de leg. ij. l. cum pater § Titio. in
fi. ¶ Tertio verò principali casu secundum rectam ratiooẽ
periculum quod timetur, & illud propter quod metus in-
fertur inter se æquaminiter ponderant, & quæ fugienda
sunt. Et tunc aut loquimur in duobus vltimis membris di-
stinctionis, quam vltimò feci circa casum proximè præce-
deotem & hic certum, quòd sufficeret talis metus. Nam si
id, de quo minus videretur: & id de quo magis. de elect. cum
in conctis. io princi. & tameo minus videretur, vbi pericu-
lum esset minus &c. & tamẽ qooad illa sufficeret leuis me-
tus talis periculi: vt deduxi in illis. igitur fortius de æquali.
¶ Si verò loquimur de duobus membris primis, hîc maius
dubium: tunc tamen dicerem in dubio secus. Et est ratio.
Nam qoilibet constans & prudens homo de vno eodemq́;
malo, potius deberet velle se exponere periculo, ne sibi per
alium inferretur, quàm illud sibi inferret. & potiùs tunc de-
beret velle pati malum ab alio, quàm agendo in seipsum il-
lud sibi ioferre. Et ideò supposito periculo mortis, ob hoc
se interficere noo deberet: vt. ff. de his qui mor. sibi cõscue.
l. j. ij. & iij. Et deducit Augustio⁹ de Ciuitate Dei li. j. c. xviij.
xix. xx. xxij. titu. ij. c. sequentibus. Igitur inter duo æqualia
mala, tutius quis debet ab alio vnius periculum expectare,
quàm alterum sibi ipsi inferre. Patet cõsequeotia, quia post-
quàm æqualia mala & æquè fugienda sunt, malum aliud
vni additum reddit illud altero malo maius: vt de se patet.
26 ¶ † TERTIO quæritur qualiter metus probetur. So-
lutio, dico, quòd cum consistat in animo, quia dicitur trepi
datio mentis: vt. ff. e. l. j. Directè probari non potest, oisi per
illum, qui dicitur metum passus. C. de dolo. l. dolum. & . C.
de rescin. vendi. l. dolus. Vertioi quia in causa propria ipse
metum passos oon potest esse bonus testis. C. ne quis in cau
sa propria. l. vna. C. de testi. l. omnibus. Nec etiam in causa
aliena sufficeret testis singularis suprà de electio. cum dile-
cti. § nos verò. versu, cum contra. & de accusa. cum dilecti. in
fi. C. de testi. l. iurisiurandi. in fi. necessarium est talem facti
probare qualitatem, ex qua resultet iusta causa timendi,
etiam in constante, per quam meticulosi assertio reddatur
verisimilis. Et tunc bene creditur metum passo: vt. ff. ex
quibus causis maiores. l. iij. Quæ probat modum huius pro
bationis esse iudicis arbitrio committendum: vt ecce. Di-
co me nõ appellasse propter metum iudicis: oportet, quòd
probem. tunc certè si probo, quòd consueuit appellantes à
gestis per eum in carcerem detrudere, & eis violẽtias & in-
iuriam inferre: ex huiusmodi qualitate personæ hoc præsu-
metur: vt. ff. de rei vendicatione. l. si à bonæfidei. in princi-
pio & commod. l. argentum. vel, quòd mioatus erat sic
facere: vt. l. metum. C. quod metus causa. cum glossa sua. quę
bene facit. quia textus illius legis dicit, quòd non sufficit
protestatio: sed debet probari. Et glossa docens qualiter de-
bet probari, dicit, quòd per minas &c. considerata tamen
conditione personæ &c. argumento. C. si quis impera. ma-
led. l. j. Et sufficit, quòd semel fuerit comminatus: dummo-
do ex animo fecerit: vt. ff. de ædilitio edicto. l. quis sit fugi-
tiuus. in principio & § j. & § illud enim. & § idem Celsus. &
quasi per totam legem. oportet tamen, quòd in isto officio
sic facere consueuerit. Nec sufficit, quòd in alio officio hoc
facere coosueuerit. argumen. ff. de suspect. tutori. l. iij. § quæ-
ri potest. & quod ibi notatur in glossa & super verbo, cessa-
re. Nec sufficeret probare simpliciter, quòd consueuisset
homines incarcerare: quia hoc posset facere iustè. & sic
noo esset iusta causa timoris: vt dicta. l. quis si fugitiuus § j.
Ideò oportet probare, quòd consueuerit hoc facere contra
ius. ¶ Si verò tales officiales io carceribus causas fingant
formando inquisitiones de delictis ad probaodum, quòd
ioinstè procedetur ex coniecturis: vt quia contra appellan
tem incontinenti post ioterpositam appellationem forma
uit iudex informationem: vt. ff. de priuile. creditorum. l. si
ventri § vltimo. Et quòd posteà sequuta est renuociatio
appellationis, vel absolutio ab inquisitione: quia omnia
concludunt animum præcedeotem: vt. ff. ad Macedonia-
num. l. sed Iulianus § proinde. ij. Imò fortè sufficeret sola fa-
ma scilicet, quòd consueuit violentias appellantibus, & re-
clamantibus inferre. argumento. ff. de quæstionibus. l. de
minore § tormenta. ibi, vel cuius æstimationis. &c. indu-
cit ootata Cyni. ff. de seruite legata. l. quarta. Imò satis es-
set probare, quòd non consueuisset hoc facere talibus ap-
pellationibus, sed consanguineis & laborantibus terras
ipsorum: vt. ff. de cõditionib. & demonstrationib. l. hæres §
finali & . ff. eodem. l. isti quidẽ § finali. Et de hoc est decreta-
lis multùm notabilis. c. in ecclesia. primo. de excessibus prę-
latorum argumento de immunitate ecclesiarum. cap. finali.
libro sexto. imò sufficit probare, quòd familiaris suus hoc
fecerit, & quòd ipse non correxerit: cum corrigere potuis-
set: quia sic fecisse videtur. argumento. ff. de damno infe-
cto. l. fluminum § quanquàm. & est textus. j. de testibus
constitutis § si quis autem. & . c. sequenti. secundum Bar-
tolum. ff. de operis noui nunciatione. l. de pupillo § si
quis ipsi prætori. Vnum solum exemplum dedi reliqua
imaginaberis per teipsum. Et quia quot facta, tot exem-
pla: cum materia tota sit arbitraria. lunge tamen quid scri-
psi de minis io dicto capitulo quisquis. in septem quæstio-
nibus primis. & supra eodem ad audientiam. versiculo quar
27 to, metu verborum &c. ¶ † Quartò redeũdo ad materiam
currẽtis scismatis q̃ris, vtrũ dñis Cardinalib⁹ ĩ literis decla
ratiõis, seu denũciatiõis Agnanię emanatis, v oiuerso clero,
& populo directis, p̃ quas denũciauerũt in electiõe Bartho.
interuenisse

interueniſſe iuſtum metum mortis eis illatum pro Roma-
no, vel Italico eligendo, ſeq; metum huiuſmodi fuiſſe ſe-
quutos & per metum talem Bartholomęum elegiſſe, aliâs
18 non facturis à fidelibus ſit credendum? ¶ † Pro huius quę
ſtionis declaratione, pręmitto primò, quòd informatio-
nis, recipiendæ de per teſtes quandoq; ſunt iudiciales, vt
ſunt regulariter omnes, in quibus parti præiudicatur. de
maiori. & obedi. inter quatuor de cau. poſſ. c. j. de re iudica.
de vno quoque. C. ſi per vim, vel alio modo. l. fina. ¶ Aliæ
ſunt extraiudiciales ex natura propria: quia earum natura
partis vocationem & proceſſum iudiciarium non requirit
de quibus de reſcriptis. cum contingat. & ibi per Bernar.
in prima gloſſ. & per Innoc. in tertia gloſſ. de ſenten. excom.
inquiſitioni. cum gloſſa de coniugi. ſeruo. propoſuit. ſic in-
telligunt quidam de reſcriptis. ſciſcitatus. de officio delega-
ti. prudentiam. circa principium. Sed dic, vt ibi dixi, deſpô.
in præſentia. cum ibi notatis. & C. de repudi. authentica,
hodie. & de his propriè habetur. ff. de administra. tuto. l. pa
ter tutelam. § vltimo. de acquiren. hæredit. l. cum quidam. §
quod dicitur. ij. & vtrobique per Bart. & clemen. cum ei,
quem. primo reſponſo. de conceſ. præbend. cum ibi notatis
per Paul. & Gul. & per Inno. de præſumptionibus. c. fina. &
per gloſſam. in clementina. vna. de offic. deleg. ¶ Aliæ verò
ſunt extraiudiciales non ex natura propria ſed ex defectu
iudicis, vel partis. His deficientibus, deficit iudicium. de
verborum ſigni. c. forus. § in omni. ¶ Secundo præmitto,
quòd in atteſtationibus iudicialibus conſyderãtur ſubſtan
tia & ſolemnitas. Conſiſtit autem, ſubſtantia. ¶ Primo in
numero & authoritate deponentium. in auth. de teſti. § ſan
cimus. ff. de teſti. l. iij. § j. ij. & iij. & eo. ti. ff. l. vbi numerus. Fa
ciunt iura allegata. per gloſſam. in. c. cum contingat. & c. in-
quiſitioni allegatis. ¶ Secundo in materiæ, ſuper qua depo-
nitur, natura & conditione, videlicet quòd ſit talis, quòd
cadere in mentem teſtis. Nam aliás per teſtes probari non
poſſet, quod legitur ex notatis de electione cap. bonæ.
Innocen. de teſtibus. capitulo, cauſam quę. Speculator. parte
prima. de teſte. § poſtquàm. & parte ſecunda. de poſitionib⁹.
§ ſeptimò videndum. & Ioannes Andreas. de confeſsionib.
cap. primo & ſecundo. ¶ Tertiò in depoſitionum modo &
cauſatione: vt quòd non ſingulares, in veriſimiles, repug-
nantes de auditu, vel articulo iuris. & quòd cauſas reddant
Quod intellige, vt legitur & notatur in remiſsionibus ſu-
prà per me datis. ſolemnitas receptionis conſiſtit in partis
vocatione. de teſti. & atte. In nomine domini. cum ibi alle-
gatis. de fide inſtrumentorum. iudices. in authentica. de te-
ſtibus. § hoc verò iuramenti receptione. j̃. de teſtibus. capi-
tulo quoties. capitulo tuis. & capitulo nuper. de iureiuran
do. & ſi Chriſtus. & lege iuriſiurandi. allegata. cum concor-
dantijs. Et in interrogarione, datione, vel citatione, vel cita
tione ad dandum. de teſtibus. per tuas. & c. pręſentiũ. eo. ti-
tu. libro ſexto. ¶ Tertio pręmitto, quòd licet ſubſtantia de
qua ſupra locum habeat in atteſtationibus extraiudiciali-
bus, tamen dicta ſolemnitas in eis locum non habet. ¶ Pa-
tet primum per iura & gloſſas pro prima parte primi eui-
dentialis ſuperius allegata facit, quia in non mutatis ſtat re-
gula: vt. l. ſancimus. & l. præcipimus & ſublato vno impedi-
mento, aliud remanet: vt. l. ſi domus. Modo regula requirens
ſubſtãtiã & ſolẽnitatẽ in atteſtatiõib⁹, quoad ſubſtãtiã, mu-
tata nõ eſt. & eſt eadẽ rõ in illis, videlicet, ne ex leuibus fal-
ſis vel mẽdoſis alteri præiudicet. verũ ſicut in iudicialibus
qñque, plenæ, pleniores, vel pleniſsimæ, quãdoque leues, le-
niores, ſeu leuiſsimæ probationes requiruntur, vel ſuffi-
ciunt ſecundum naturam materię, ſic in extraiudicialibus.
ſuper quo vide Barto. in. § ſi dubitetur. allegato. ¶ Patet ſe
cundum in exemplis iurium primæ partis primi euidentia
lis. & patet ratione: quia ceſſante iudicio, ceſſat ſolemni-
tas iudicialis. Et ceſſante parte, ceſſat vocatio partis. & ceſ-
ſante iudice, ceſſat vocatio & expeditio iudicialis. Iſta per
ſe patent. Fallit in iuramento quod quandoque exigitur ex
traiudicium. C. de repudijs. authentica, hodie. quiã non
de facili creditur omni ſpiritu. facit quod legitur & nota-
tur. in capitulo. & ſi Chriſtus. ¶ Quarto pręmitto, quòd
nos ſumus in materia, in qua copia iudicis non habetur.
Caſum reputo de electione. licet in fine. Facit vigeſima-
prima diſtinctione capitulo nunc autem. quadrageſima di
ſtinctiõe. ſi Papa. Et patet per ea, quę ſcripſi in tractatu ſciſ-
matis. quæſtione. xxx. ¶ Quinto præmitto, quòd circa ſub-
ſtantiam atteſtationum ſeptem ſunt conſideranda, quæ te-
ſtimonium ipſum fortius & vrgentius reddunt. ¶ Primò,
ſi teſtes ſint numero plures. j̃. de teſtibus, in omni. & legitur
in authen. allegata. C. de arbi. l. in arbitris. § ſi autem. ¶ Secũ-
dò ſi ſint homines notabiles bonæ authoritatis & famæ. &
quantò ſunt maiores authoritatis, vel dignitatis, tantò ma-
gis probant. ar. ff. de offi. præſec. præto. l. vna. xcvij. diſtin. no
biliſsimus. cum ibi notatis. Probant notata Spec. parte pri-
ma de teſte. § poſtquã. verſi. porro cum ab vtraq; parte. vſq;
in finem. § in authen. de teſtib. § ſancimus. cum ibi notatis.
¶ Tertiò, ſi deponant de re, quæ poſsit appræhendi ſenſu
corporeo. vt dixi in. ij. parte ſecundi euidentialis. ¶ Quar-
tò, ſi de quo nõ poteſt ſciri per alios, quàm per eos. C. de re-
pudijs. l. conſenſu. j̃. de proba. in loco. ¶ Quintò ſi deponãt
veriſimilia. ff. de teſti. l. iij. § tu magis. Et præſertim ſi huiuſ-
modi veriſimilitudo trahat opinionem à communi opinio
ne & fama: vt. ff. de teſti. l. iij. § eiuſdem. de acquiren. hæredi.
l. cum quidam. § cum dicitur. iij. q. iij. ſæpe. cum ibi notatis.
de teſti. veniens. cum glo. & Nouella & remiſsionibus datis
in Nouella & notatis Barto. ff. de quæſtio. l. de minore § tor
menta. & adhuc plus vrget cum authoritate inſurgit argu-
mento de regu iuris ad noſtram. de accuſatio. euidentia. ij.
quæſtio. prima de manifeſta. ¶ Sextò ſi ſunt tales, ad quorũ
officium pertineat hoc teſtimoniũ ferre: quia magna fides
cuilibet adhibetur in officio ſuo: vt de appel. cum parati. de
rebus eorum. l. magis. § illud. de quo notatur. lxxxij. diſt. ꝓ-
poſuiſti. iiij. quęſtione. ij. c. infamis. § Item in criminali. ver-
ſicu. patroni. per Hoſtien. in ſumma. de contumacia. § quali-
ter. verſicu. quid ſi abſens. & ſequenti. in Specu. de citatione.
§ ſequitur verſi. ſed nunquid credetur. ¶ Septimò, ſi id de
quo deponunt ſic factum proprium eorundem: vt. § quod
dicitur. allegato cum ibi notatis per Barto. quia meliùs de-
bet quis ſcire factum proprium, quàm alius. ff. pro ſuo. l. ſi. s.
de reſcrip. ab excommunicato. ¶ Sexto præmitto, quòd cũ
duo de Papatu contendunt, quilibet catholicus Chriſtian⁹
tenetur facere omnem diligentiam ſibi poſsibilem, de ha-
bendo veridicam informationem, quis ſit Papa. & ſequi eã.
¶ Patet, quia quicunq; in proplexo conſcientiæ conſtitu-
tus, tenetur pro poſſe ſe informare de veritate viæ, quam ſe
qui habet, & illam agnitam proſequi. & ſic tollere ſcrupulũ
& perplexitatem. de reſcrip. cum contingat. de reſtitutione
ſpoliatorum. literas. de ſimon. per tuas. de ſententia excom-
municatiõis. inquiſitioni. Modò mandata contraria tam
canonum, quæ præcipiunt obediri vero, & recedi à falſo,
quàm contendentium, qui faciunt proceſſus contrarios. &
quorum vnus ligat, & alter ſoluit quemlibet de facto iſto
dubitantem, perplexum in conſcientia reddunt, vt experi-
entia docet. probat. c. in nomine domini. allegatum in fine.
& lxxix. diſtinctione, ſi quis peculio. cum ſimilibus. ¶ Hijs
ſuppoſitis, probo, quòd dominis Cardinalibus & dictis eo-
rum literis à fidelibus eſt credẽdum. Nam duodecim teſtes
bonæ famæ & opinionis, ac maximæ dignitatis & authori
tatis viri in materia extraiudiciali cadente in proprios ſen-
ſus corporeos de natura ſua, & per eos viſa, & corporaliter
appræhenſa, ac per alios non probabili, veriſimiliq;, & à cõ
muni opinione & fama, imò à notorietate trahente origi-
nem: necnon caſum eis commiſſum ex officio, ac factum
eorum proprium concernente, deponentes maximè iurati,
licet his, quorum intereſt non vocatis apud quemlibet ſa-
nę mẽtis: & præſertim apud eos, qui tenenẽ de hoc iuſtã in
formationẽ requirere atq; recipere, ac ſe eidẽ cõformare dñe

facere plenam fidem. Sed sic est in proposito. Igitur. &c. Maior propositio insertur claré ex. vj. pręcedentibus euidentialibus simul iunctis. Minor propositio probatur discurrendo per singularia mēbra. Dixi primo, quòd Cardinales hãc relationem facientes erant numero. xij. probant dictæ literæ in formam publici instrumenti redactæ: quia saltem notarijs est credendum de proprio visu, de quo rogati sunt: de fide instrum. ē. l. in exercendis. Dixi. eñ quòd ipsi erãt bonæ opinionis & famæ. Quis enim crederet omnes. xij. mente insanos, salutis immemores, cõscientia damnatos, seu quòd omnes. xij. in tanto facto proprium præcipitium scientes in propriarum perditionem animarum, & euidens suarum periculum personarum, ac delusionem totius vniuersi mentiri ex certa scientia, & contra proprias conscientias voluissent: maximé, cum omnes essent homines literati, & semper cum optimis conuersati. Nam & si in quolibet collegio possint aliqui esse mali, quando tamen collegium de se est bonum & sanctum credi nõ debet, quòd omnes mali sint. Nam in collegio. Apostolorum, quod collegiũ Cardinaliũ repræsentat, non fuit nisi vnus malus. ¶ Item, quòd essent maximę dignitatis & authoritatis viri, nullus in dubium reuocaret, cum iam à longis temporibus eis. s. omnes post Papam in Dei ecclesia delatum fuerit. & probat. c. j. de officio leg. lib. vj ¶ Pro præmissis fa. generales iuris præsumptiões. ¶ Prima generalior præsumens quemlibet bonum & memorem salutis proprię. de præsump. c. fi. C. ad leg. iul. repe. l. vlti. ¶ Secunda specialior ratione maximę eorum dignitatis. l. vna. de offi. pręfi. &c. c. nobilissim⁹ alle. ibi notaris. Et qa in casibus creditur dicto vnius Cardinali quod non fit in alijs iuxta lecta & notata Nouellæ de testi. cum à nobis. & Hosti. & Nouellæ de fide instru. quod super his. & Hosti. & Nouellæ de appel. constitutis. super verbo, assertionem. versicu. Inno. & Nouellæ de priuile. cum olim. i. super versi. fratrum. & Inno. de accusa. cum dilecti. Archidiaco. & Nouellę de elect. vt circa. super verbo, instrumento publico. Ioan. & in. c. nobilissim⁹ alle. ¶ Dixi tertio, quòd hęc materia est extraiudicialis non de natura sua: sed quia hîc iudex superior haberi non põt, iuxta ea, quæ supra scripsi in primo & quarto euidentiali. ¶ Dixi quarto quòd ista est materia, quæ cadit in proprios sensus corporeos de natura sua, ac per eos visa, & corporaliter appræhensa. Nam ea de quibus deposuerunt, dicuntur fuisse dicta & facta per eos, & coram eis hoc de se patet. ¶ Dixi quinto quòd ista materia non erat, nec est per alios probabilis. Quod ītelligo quoad facta per eos, ī. conclaue. Et patet, quia cum eis nullus forensis interfuit prout nec interesse consueuit: quia nunquàm in electione Romani pontificis interuenit testis, vel notarius, aut quiuis alius. ¶ Dixi sexto, quòd ista materia est verisimilis: qa à communi opinione fama & notorietate trahit originem videlicet à tumultu & acclamatione publica furentis & armati populi notorij. hodie etiam quasi toti mundo; quia ꝑpter quadragesimã. & indulgētias erant tunc in vrbe pręsentes homines, quasi de omnib⁹ partibus totius Christianitatis. Fa. no. Nouellæ in regula fi. s possessiõe Bar. i. d. § tormēta. ¶ Dixi septimò, quòd iste casus fundatur in facto ꝓprio deponentium. Quod intelligo pro maiori parte. patet ex tenore literarum prædictarum. & tangit officium eis cõmissum. Nam pertinet ad eos solos toti Christianitati dicere quis est Papa: cum ad eos solos spectet eligere, & electionē publicare: cum nullus cum eis in electione interueniat: vt prædixi. Nec aliâs scitum fuit de Bonifacio octauo, Clemēte quinto, Ioan. vigesimosecundo, Benedicto decimosecundo, Clemente sexto, Innocē. sexto, Vrbano quinto, Gregorio vndecimu, quòd fuerint summi Pontifices. ¶ Dixi octauo. istos duos deposuisse iuratos: quia cum deliberatione in eorum conscientijs asseruerunt ita esse: vt probant dictæ literæ in formam publici instrumenti, quoad⁹ hoc redactæ: vt di. Modò aliquid asserere in propria conscientia est iurare. xxij. q. v. iurati. suprà. c. ad aures. de frigi. fraternitatis. in principio & ibi not. Hosti. de appel. constitutis. ij. vbi Cardinali creditur, si in conscientia dicat. licet aliâs non iuret. & licet in iudicialibus aliquod dubium esse posset: tamen in materia ista extraiudiciali, vbi non est, qui exigat, vel præstan faciat: aut iudex, corã quo pręstet huiusmodi iuramētum, videtur hoc sufficere: maximè, quia iuramentum non debet vltra offerri: cum tantum sit à malo non credentis. de iureiur. & si Christus: maximè secundum opinionem quæ habet Episcopos non debere tangere sacra. de quo notatur per Ioan. And. de elect. vt circa. lib. vj. in glossa, licet in additione aliter sentiat. ¶ Vnde assertio notariorũ hîc probat oia illa, quę coram eis agitata fuerũt, & de quibus rogati fuerũt videlicet qualiter domini Cardinales Ananiæ, die expressa sic asseruerunt, & assertioni subscripserunt, & assertionē coram se legi fecerunt. & sic lectam in suis cõscientijs dixerũt & approbauerunt coram eis & testibus ipsis rogatis: sed q huiusmodi dominorum assertio contineret veritatem nõ probat de per se assertio notariorum, per no. Inno. de prob. quoniam. glo. ex hoc patet. & Hosti. & Nouellæ ibi, post eũ & Specu. de instru. edi. §. restat. ad finem. versu in summa de procura. §. ij. ad fi. versi. illud quoq;. & de proba. § fi. versi. sed pone iudex. & Pau. in Clemen. i. de procura. Sed ipsa dominorum assertio tanquàm testium & authenticarum personarum probat id, quod in ea continetur per præmissa. Nec obstat, quòd iurati non erant in præsentia, vel in contumaciam partis iuxta lecta & not. C. de testi. l. iurisiurandi. in q. ex. hortamur. iiij. q. iij. §. item iurisiur. de testib. quoties. tu. nuper. & dicto. c. & si Christ⁹. & c. in nomine domini. de testi. C. de fide instru. l. iudices. in authen. de testib. §. hîc vero colla. vij. Quia ista vbi est copula iudi. & in iudicialibus locum habent: hîc secus: vt dixi. Nec obstat, quòd speciale est in Papa, vt eius assertiõi credatur: vt cle. literis. de procu. ar. ff. dę iudi. cum prætor. & ad municipa. l. j. in fi. & de legi. ius singulare. Quia fateor de assertione vnius solius secus, quãdo sunt plures, tot, & tales, & ī materia de qua dixi. Nec ob. quòd literis Episcoporum narratiuis secundum quosdam non creditur. Quod dic, vt scribam de proba. post cessionē. vbi per Nouellam & Cal. quod est maximè verum cum literæ non narrant dispositiuè factum præsens, sed enunciant, quod præterijt. not. Nouella in. c. post cessionem. super fine primæ glossæ. versi. potiùs videretur. & Pau. de fide instru. cum dilectus. seu cum cõtra suam partem aduersam, & illi⁹ graue præiudicium, aut commodum suijpsius literæ huiusmodi emanassent. patet ex no. Inno. de fide instrumē. c. j. in fine mag. glossæ à contrario. & in principio glo. eo. & *Pauli* in. c. cum dilectus Aut etiam cum de alterius, licet non aduersarij multùm graui præiudicio ageretur. patet ex no. Inno. in principio dictæ glossæ prout latius scripsi. de prabē. licet. ij. lib. vj. super. v. nam prædicta loquũtur de assertione vnius solius Episcopi non iurati de eo, quod non spectat ad eius officiũ in iudicio producta: cum iudicis copia habetur & super materia quæ per alle. & aliás probari potest: sed aliter hîc, vt dixi: qa nulli præter ipsos dominos scire possunt huius veritatem. Fa. lecta & nota. de elect. cum dilectus. de testi. cum à nobis. de accusa. cum dilect⁹. ¶ Item dico, quòd in dicta relatione se habuerunt domini & veridici testes toti orbi euangelizantes veritatem ex officio eis commisso. sicut enim canonicum publicare, ita non canonicũ detegere habent. de elect. quia propter. in fine, de re. iur. c. j. Et maximè, vt procederēt ad secundã. Sicut de via ad certum. xxij. qõ. j. cum renunciatur. & suum articulum dubium declararēt. ff. de acqui. hære. l. qui in aliena. §. fi. C. de his, qui in iudi. l. ij. & § si quis ipsi prætori. & c. si iustus. alle. & cle. j. de procura. & vt denunciationem Euangelicam exercerent. ij. q. j. si peccauerit. de iudi. nouit. Et saluti proximi prouiderent. de senten. excom. quante. & c. dilectu. Facit, quia talis declaratio saltim ad Romanam ecclesiam pertinet, sicut declaratio sanctorum, per lecta & notata de reliqui. & ven. sa. c. vno. Quam repręsentat coetus Cardinalium, sede vacan.

argu. de

argu.de hære.ad abolendam.& Cle.multorum.eo. titu.iuncta extraua.vnam sanctam. Fa.quia si spectat ad eos eligere & de viribus suæ electionis veridicã relationẽ facere.de rescrip.dilectus filius. ĵ.de ele.cum dilecti. Et eis sicut de spectantibus ad commissum eis extraiudiciale officium credi debet, iuxta not.Inno.de fide instrumen.c.j.in fine.& Compo.de elec.statuimus.lib.vj.& Nouellę in.c.post cessionem. & Spec.de remissio.§ fi.& Ioan.And.ibi in additio.Nec ob. ꝙ quia rogati non fuerunt, videtur suspectum eorum testimonium.ff.de procura.quæ omnia.argu.in authẽ.de fide instru.§.nos autem.&.§ fin.quia ex officio & bono charitatis, quo proximo tenebantur, hoc faciebant, quæ pro homine interpellant.C.de contrah.stipu.magnam. quia tunc non se ingerit, sed debitum reddit, etiam non exactum.xxxiij.q.v. c.j.Nec ob.ꝙ testibus,& non testimonijs est credendum .ff. de testi.l.iij.§.proclivus.de custo.re.diuus.ij.in authen.de fide instru.§.hinc nos.de cohabi.cleri.tua.cum ibi not.de dolo.cum olim.quia id regulare,& in iudicialibus solùm. hic verò specialis & extraiudicialis casus, vbi necessariò huiusmodi testimonia pro informatione locum habent. Et ꝙ sit specialis, & exceptus à regulis, quib⁹ probat superioris defectus.c.licet.in fine. ¶ Nec ob.ꝙ non habens potestatem disponendi, nec confitendi.notat Bar.ff.de ver.ob.l.iciendum. & de castren.pecu.l.si fortè.Modò functi erant officio suo. igitur.ff.de re iudi.l.iudex.de offi.deleg.ex literis. de elect. si compromissarius.lib.vj.Maximè, quia variare non poterãt in præiudicium electi.de elect.publicato.&.c.ab eo.& regula mutare.lib.vj.Fa.eo.ti.l.cum vna via.Nam non fecerunt hoc domini in modum confessionis, sed in modum testimonij necessarij.sicut deponunt testes de re, quam non disponũt:licet re vera disponere possent, eligendo secũdo, put fecerunt pro eo, ꝙ prima electio non valebat.& sic sine primo primi:quia ius nõ habet. Et hoc pro eo, quòd actus erat extraiudicialis.& spectabat ad eos de iure suo.Super quo videnut.Inno.in.d.c.ex literis.& aliorum.in.c. si compromissarius.alle ¶ Nec ob.ꝙ domini, quorum nullus potest deponere, nisi de animo suo sunt singulares, etiam eis credi non debet.de elect.c.bonæ.j.&.c.cum dilecti.& de accu.cum dilecti.Maximè in præiudicium alterius.vj.q.ij. si tantùm. & c.placuit.C.de testi.l.omnibus.posita.iij.q.iiij.Fa.no. de proba.tertio.de elect.cum dilecti.secundum Lignanum. Dico enim, ꝙ tunc cuilibet de suo animo singulariter deponenti creditur:cum patent causæ & circunstantiæ reddentes verisimilem de iure huiusmodi depositionem. vt in proposito. ff.ex qui.cau.ma.l.iij.de rescrip.statutũ.§. cũ verò. versu.sed & in duobus.lib.vj.cum ibi nota.& cum no. eo.§. versu, vel nisi.super verbo, meritò.Fa.no.lxxxij.dist. proposuisti. pro hoc de sen.excõ.si verò.ij.de excep.pastoralis.de elect.vt circa.&.c.nulli.libr.vj.Facit, quia in pluribus casibus creditur vni soli.xxviij.dist.de Syracusanæ.lxxx.di.tanta.viij.q.ij.talia.vbi per Hugu.&.c.nobilissimus alle.xxiij.q.iij.inter querelas.xx.q.iij.præsens clericus.quod secundum Hugu.intelligitur:vbi rei veritas, seu casus formam iudicij non requirit:vt quia superior iudex non habetur.iuxta.c.forma.&.ĵ. no.in.c.talia.alle.Et sic fortiùs.xij. creditur. etiam si esset in modo depositionis super eodem articulo singularis. maximè tantis, quorum authoritas patet.xxj.dist.sacrosancta. cũ ibi not.per Archi.&.c.vbi maius.de elec.lib.vj.& per glo.de offi.Archipræsbi.c.ij.& per tex.xcvj.di. Constantinus.maximè, quia vnico tabellioni creditur in pelle mortua, etiam sine testibus in iudi.de proba.quoniam.in fi.de elec. cum dilecti. ¶ Prætereà, quia cum animus per verba,& facta iuris præsumptione detegatur, per ea indirectè probatur .C. de dolo.l.dolum.&.l.iij.alle.igitur ex dictis & factis eorum inuicem vnus alterius mentem cognoscere poterit. & per consequens deponere super illa. Licet secundum primũ modum dici posset hic pluralem relationem dominorũ in singulares singulorum omnium reseruandam.ff.de cõdi.& demon.l.falsa.in fi.Fa.quia animũ suũ per protestationem declaranti creditur.l.qui in aliena.§.fi. de acqui. hære.ff. Cle.j. de procu.& alijs ad hoc supra allegatis verba etiam animũ detegunt.ff.de supellect.leg.l.Labeo.De alijs autem actibus extrinsecis est indubitatum, ꝙ in illis non possunt dici singulares, sed in consistorialibus ipsi soli possunt deponere: quia nullus alius cum eis fuit præsens.Sed de gestis extra cõclaue deponere possunt alij.Sed per hoc non infertur, quando & ipsi deponere possint. ¶ Sed oppositiones, quia in causa ecclesiæ canonici in.iiij.casibus sunt minùs idonei testes. Primus est, si canonici vel clerici, qui testimonium ferre volunt causam ipsam per se, vel alium de testi.insuper.cum ibi no.&.c.ij.eo.ti.lib.vj.ar.C.de testi.l.ij.cum ibi not.per Cyn. ¶ Secundò si habẽt nimis magnam affectionem ad causam colligitur ex no.Ber.de testi.in literis.gl.ij.in fi.& in remissione ibi allegata.eadem ratione repellitur proxeneta.in authẽ.de testi.§.antepe. & cedens agente cessionario secũdum Nouel.in.c.insuper.super glo.ij. ¶ Tertiò, si aliquid vtilitatis ex victoria consequatur particulariter secundum Nouel. in.c.cum nuncius.de testi.super glo.j.argu.ff.quando appel. sit.l.j.§ biduum.iuncta.l.omnibus.C.de testi.& Ioan. An.de sen.excõ.si sententia in fi.lib.vj.Et quod notatur de venditore in causa emptoris.ff.de testi.l.nullus.vel quod notatur econtra.l.omnibus.alle.& in Spe.eo.ti.§ j.versu, quid de venditore.No.Inno.de testi.c.iij.& quod loquitur & not.in simili de donatore.ff.de dun.l.Aristo § fi.C.de eu.l.ij.de pac. si certis secundũ Iac.de Are. ¶ Quartò vbi per testimoniũ hmõi gñe multũ & excessiuum pręiudicium aduersario aduersaretur.xiij.q.ij.super vero de hoc in Spe.de teste.§.j.versu, sed nũquid in causa.per Hosti.in summa de teste.§.ij.ver. & cum causa.& Nouel.in.c.cum nuncius.alle.Faciat.iij.q v. accusatoribus.& de accusa.repellantur.vbi de hoc.Modo dicti.iiij.casus hic videntur habere locũ:quia Cardinales iam fecerunt partem contra Bar.pro Clemente,& damnũ aliàs substitueret.& inde vtilitates particulariter consequuntur, & per seipsos causam agunt.& agitur de maximo præiudicio Bar.vt videtur.igitur. ¶ Sed respondeo, ꝙ prædicta oĩa cessabant tẽporę declarationis, seu relationis & depositionis antedictæ, imo honori & vtilitati dicti Bar. condoleñ. per dominum.M.Papam.Episcopum doctorem decretorũ in tota Christianitate de fidelitate & probitate ac scientia commendatum,& priorem Chartusiensium de Neapoli requiri eum fecerunt, cum instantia, ꝙ vellet super hoc saluti propriæ prouidere.Nec est eorũ aliquis, quin valde in hoc perdiderit.s.beneficia saltem quę habebant in Vngaria Alemania & Anglia, Flandria & Italia, ac reditus capelli, maximè super regno Apuliæ constitutos.Nec versatur hîc præiudicium Bar.quia cum ius non habeat, ex detentione continua maiorem Gehẽnam sibi parat. de consue.c. fina. ¶ Præterea ratio fauoris merè huic præiudicio præponderat.de testib.mediatores.lib.vj.& de hæreti.in fidei.eod.lib. ¶ Qua oppositione sic sublata infertur credendum istis dominis in causa Romanæ ecclesiæ, licet sint canonici eius xiij.q.ij.super prudẽtia de testi.insuper.cum nuncius. de iniuria.& si Christus.quia causa non est eorum propria.ff.qñ appel.sit.l.ij.§ biduum.de re.di.in tantum.xij.q.ij.c. Episcopus.§.qui manumittitur.ff.de in ius vo.l.sed si hac.§.qui manumittit de quo per Cy.C.e.l.parentes.Potius est enim totius vniuersalis ecclesiæ.xix.dist.ita dominus.xxj. di.quãuis. cum multis cano.ea.dist.xxiij.q.j.quasi per totũ. &.d.c. vbi maius §.qui verò. ¶ Itẽ oppositiões, quia propter inimicitiã aduersarij & amicitiam, filiationem paternitatem & fraternitatem & domesticationẽ producentis testes repelluntur. Super quibus recipere allegationes.in Specu. de teste.§.j. in prin.vsq; ad vnum folium.Sed isti domini videntur inimici. Bar.& amici filij familiares & domestici Clem̃. Sed responde per illud vulgare:distingue tempora & concordabis scripturas.C.de furtis.l.apud antiquos. Nã tempore declarationis suæ, domini Cardinales cum eo se habuerunt, cum charitatiuè monendo:vt tactum est .s̃. Sed posteà per

longum tempus videntes, duriciam, obstinationem, & incorrectionem, ac etiam corruptissimos mores ipsius Bar. propter Zelum, quem habebant ad ecclesiæ, & rei publicæ bonum, de dño Clemente, eidem ecclesiæ prouiderunt, & cõsequenter vt tenebantur eidẽ tanquã dño adhæserunt. Nec aliâs aliquid contra Bar. fecerunt. Modò ex bono opere qs malè notari non debet. Nec per consequens repelli à testimonio. Sed quicquid sit, nõ valet. ratio: quia tempus lati testimonij attenditur. C. de testa. l. j. & eo. ti. insti. § testes. Sicut non iniuriat iudex, qui exequitur sententiã per se latã. ff. de rei ven. qui restituere. ne vis fi. ei. l. iij. in prin. ar. de testi. cum à nobis. cum si. ¶ Item oppones, ꝙ allegãtes suã turpitudinẽ non sunt audiendi. C. de reuo. do. l. cum profitearis. Modo fecisse, vt fecerunt dñi intruso, licet per metum, videtur turpe: maximè in eo, qui deberet esse constans, & perfectus. s̃. c. proximo. Sol. qualiter non fuerit hîc turpitudo ex parte dominorum, sed solùm ex parte Romanorũ & Bar. onerosum est. s̃. c. proxiũ. in. vj. vij. ix. & xj. qõnibus. Nec allegant hoc Cardinales; sed dñs Clemens & vniuersalis ecclesia pro eo, & contra Bar. cuius dolus tali culpæ prę ponderare deberet. ff. ad. l. Aquil. Item si obstetrix. in fi. ¶ Itẽ oppones, quia variantes, & inconstantes, maxime tales non sunt audiendi: vt Cle. cũ illusio. de renũ. Nã ipsi primò ꝓ Bar. testificati fuerunt: ergo nunc in contrariũ audiri non debent. de testi. c. prę tereà, cum ibi no. Sed adhoc patet rñsio ex his, quę scripsi. s̃. c. ꝓxi. in. viij. q. versu, prateteà testis variãs. licet enim de bono in malum, vel de maiori bono in minus bonũ: nec in materia indifferenti in alterius præiudicium liceat variare. vt in contrarijs, tamen de malo in bonum, hoc est licitũ. imò cõiter est præceptum: quia quilibet debet suum errorẽ corrigere, in authẽ. de nup. in fi. j. col. de rescri. ab excõicato. de vsu palij, nisi. & ibi no. de accusa. qualiter. de appel. cũ cessante. ff. de re iudi. quod iussit. Modo satis patet ex dictis, ꝙ dñi per metũ re ipsa errarunt, &c. igitur. & nõ interest Bar. cum sit intrusus nisi dimitteret ablatum: vt sibi dimittatur peccatum: vt regula peccatũ. lib. vj. dñi etiam variationem probabiliter excusant, & incõtinenti se correxerunt: quod sufficit: vt notaf in. c. pæteteà. quia vt ibi no. Nouel. & Host. verbum incõtinenti, ibi est arbitrariũ. i. quã citiùs cõmodè. Super quo vide, quæ scripsi in. d. viij. ratione, & quæ no. glo. & Bar. ff. de vi & vi ar. l. iij. § cum igitur. & Ber. de loca. potuit. de homi. significasti. & Cy. C. vnde vi. l. j. ¶ Item oppones, quia cum de multis deponant dñi in dictis literis factis extra cõclaue super quibus alij deponere possunt, non videtur Cardinalibus credendum super illis: cum videatur causa propria eorũ. Dico enim ꝙ cõiter illa fuerunt, & sunt notoria, quæ probatione nõ egent. ij. q. j. de manifesta. Et si alia interuenerũt per Romanos corã solis Cardinalibus attẽtata, credendũ est dñis: quia aliàs cõmodè veritas sciri nõ põt: quia illi vix super hoc dicerent veritatem. ar. C. de testi. nimis graue. Nec essent testes idonei de testi. c. testimoniũ. & c. mediatores. alle. iunctis de proba. uj. de testi. veniens. ij. in fi. C. de repu. l. cõsensu. § super plagijs. ¶ Et quia alia quę notoria sunt per se sufficiũt. ¶ Item oppones: quia electoribus sup decreto electiõis nõ creditur. no. Inno. de elec. Inno. Sol. hoc nõ dicit, sed dicit, ꝙ decretũ nõ ꝓbat: quia verba sunt narratiua. ¶ Prætereà ibi est iudex supior, corã quo possunt canonici, parte vocata, produci in testes. Item ibi cõsueuerũt interesse in electione boni viri, per quos põt ꝓbari: hic secus. ¶ Pro ista parte allegare posses aliàs rationes dñi Bo. me. Car. sancti Eust. ¶ Et primò, quia credi debet Cardinalib⁹ de vicario sicut de apostolis. actuũ. c. j. x. & vlti. sic ꝙ credens saluaf & alij damnanf morti vltimę Psalmo. xviij. xix. di. ita dñs de ele. fundamẽta. vbi de hoc igitur. & de via &c. ff. de spon. oratio. cũ si. hoc enĩ appropinquat multũ articulo vnã sanctã catholicã ecclesiã. Igitur tenef quilibet inquirere ab his, q soli bñ scire debẽt, & eis credere, cui⁹ mõi sunt Cardinales ar. xxj. di. in prin. & c. in nono. ij. q. vij. quãq. & c. ipsi Apostoli. & c. fundamẽta. § decẽ. allegata. vj. q. j. si qs eũ. ij. q. iiij. c. pręsul. de off. leg. c. j. li. vj. de pœ. c. fœlicis. Inducit ꝓ claro tex. xciij. dist. diaconi legãt. Et si loquif ibi de diaconis oibus, fortiũs de diaconis ecclesiæ Romanæ. Licet aũt Episcopi, & nõ Cardinales nõ Episcopi videãtur esse tales legati à Deo missi, quibus in fide credi debet. xxj. di. in nono. ij. q. vij. accusatio. ad fi. de pœnis. Cle. si quis suadẽte. § pe. versu, Episcopi. ij. cũ ibi allegatis in gl. Tamẽ inter Cardinales sunt, & tũc erãt plures Episcopi. Et ad id, qđ opponere posses de fide nõ dãda literæ vni⁹ Episcopi. s̃. est rñsum. ¶ Secũdo probat, quia collegio Cardinaliũ est cõmissum officiũ Papã creandi. patet per. iiij. cõcilia: duo lateranñ. c. in nomine dñi. & Alex. c. licet. G. x. c. vbi maius. & Cle. v. c. ne Romani. igitur assertioni eorũ super facto electionis est credẽdũ. de appel. cũ parati. de sen. exc. venerabilib⁹. § itẽ. vbi de hoc. de loca. cũ olim. versi. præsertim. cũ ibi not. in Nouel. Facit grauitas personarũ. ar. de testi. licet ex quadã. Et qa de facto collegij. vt. d. c. iij. loco. Credif enim literis delegati super remissiõe officij sibi commissi. de offi. dele. cũ olim. ij. de præsump. cum in iuuẽtute. de confir. vti. cũ dilectus. in prin. de præben. cũ secundũ. in fi. de accus. cũ dilecti. de pur. ca. c. pe. versi. his. cũ glo. & qđ no. Spe. de remissi. § vtile. vsq; ad finẽ. & Compo. de elec. c. statuimus. col. iiij. versu. Itẽ facto. Not. Nouel. in. c. post cessionẽ. & maximè vbi sunt plures. de ele. cũ dilectis. de testibus. cum à nobis. à contrario. vbi de hoc de accu. cũ dilecti. Et sic super obtinuit in omnibus scismatibus, quæ explicaui. s̃. c. proxi. in. ix. qũ. in quibus semp fuit victor, cui collegiũ Cardinaliũ adhęsit: licet pauci Cardinales quãdoq; tenerẽt se cũ intruso: hîc verò omnes sunt cum Clemẽte. ¶ Tertiò, quia possunt inuocare brachium seculare, vt. c. si quis pecunia. lxxix. dist. & c. patet. c. q. iij. igitur eis credere debet brachium illud. de offic. ordi. pastoralis. c. j. in fi. cũ ibi no. Nec ob. no. Inno. Hosti. & Nouel. eo. ti. c. j. de sententia expectanda. quia hîc speciale ꝓpter defectũ iudicis. vt d. c. patet. ¶ Quarto, ꝙ quilibet catholicus de necessitate salutis habet super hoc se informare iuxta illud Apostoli ad Romanos. x. c. oẽs enĩ quicũq; inuocauerit &c. & cũ illis, q melius debẽt scire. xx. di. per totũ. & maximè. c. fi. & lxxxiij. c. porro. cuiuimõi sunt Cardinales vt. c. veniẽs. & c. ij. alleg. Et ad eorũ informationem debet quilibet scrupulũ cõsciẽtiæ deponere: vt. c. literis c. per tuas. & c. inquisitiõi. alleg. & ꝙ eis sit credẽdũ, vr text⁹ scđm eũ. lxxix. di. c. si qs ex Episcopis. & seq. & c. fundamẽta. alle. § quia verò. Nec ob. qđ scribitur ecclesiastici. xij. non credas inimico in eternum. De quo plenè in Spe. de citat. § sequif. versu, quãdoq; citatio fit. vbi vide qualiter qs debet esse, vel nõ esse credulus. Nã saltẽ nõ põt dici, ꝙ tẽpore suæ declarationis essent inimici: vt dixi. ¶ Quinto, quia nõ est verisimile, ꝙ mẽbra verũ caput abnegarẽt, & sibi imponerẽt fictitiũ & adulterinũ, qa ꝑsumptioni iuris repugnat. de præsum. afferte. de pręscrip. cum nõ liceat. lxxix. di. singula. ¶ Sextò ipse inducit, qđ habetur Deutero. xvij. & q sil sunt leg. per venerabilẽ. § rõnibus. vbi loqtur de recursu habẽdo in dubio iudicij ad sacerdotes leuitici generis: cuius deductionem causa breuitatis omitto.

19 QVINTO quæritur, quia hic videtur, ꝙ inductio, seu coactio ad bonum valet: vt videtur: quæritur qualiter hoc ꝓcedat? & videf, ꝙ hoc fieri nõ debeat: quia coacta seruitia Deo nõ placent. Vnde Apostolus. ij. ad Corinthios. ix. c. vn⁹ quisque prout destinauit in corde suo, nõ ex tristitia, aut ex necessitate. Hilarem enĩ datorẽ diligit Deus. vnde inuenitur, ꝙ qui inuitus dat ꝓpter præsentẽ pudorẽ, & rẽ & meritũ perdit. & j. ad Corinthios. c. ix. veh mihi si nõ Euangelizauero. Si enĩ volens hoc ago, mercedem habeo: si autem inuit⁹ dispẽsatio mihi credita est, &c. Itẽ ad Gala. v. c. si spiritu ducimini, nõ estis sub lege. Sed qui timore pœnę, nõ amore iustitiæ seruit, non ducitur spiritusacto. Si autẽ spiritusancto nõ ducif, Deo placere nõ põt. & ad Romanos. viij. c. dicit Apostolus: non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore: sed accepistis spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus Abba pater. Ex quibus verbis datur intel-

ligi, ꝙ

ligi.ꝙ & si in veteri testaméto,timore pœnę homines coge
bantur ad bonũ:in nouo tamē testaméto sola dilectiõe in-
uitandi sunt ad bonum:sine qua dilectione boni nullus pla
cere põt Deo. Vnde Ioã. in epistola sua prima Ioã.iiij.c.Ti-
mor nõ est in charitate,sed perfecta charitas foras mittit ti
morem.Quas authoritates habes.xxiiij.q.vj.c. si.xx.q.j.c.il-
lud.Nam etiã in subditis cauendũ est,ne generetur.xlv.dist.
licet.&.c.disciplina.¶ In cõtrariũ facit iste tex.& quod scri
bit Apostolus.ij.ad Corinthios.c.xij.Ego vos non grauaui:
sed cũ essem astutus,dolo vos cœpi.Pro quo vide no.Hosti.
in summa de conuersi.coniuga.§.& vtrũ. vbi notat,ꝙ si cõ-
iugatus dolo inductus cõuersus fuit ad religionem exire nõ
põt:per.c.veniens.&.c.dudũ.j.de cõuer.cõiug.quæ bene fa.
ad hoc propositum,licet Pe.de Bel.per.scripserit cõtrariũ.
C.de sacrosanct.eccle.authẽ.ingressi.& male: vt ibi scripsit
Cy.in.viij.q.Et idẽ si ex falsa causa.eo.tit. ex parte. Et est rõ
ibi:quia dolus in spiritualibus cõtractũ nõ vitiat,vt hĩc:cũ
bonus sit,vt.ff.de dolo.l.j.§.nõ fuit.alle.Dicit Hostiẽ.hĩc in
summa.§.fi.versu,itẽ si quis inducał,ꝙ ad bonũ nõ susceptũ
nemo est cogẽdus.xlv.di.qui syncæra.&.c.de iudæis. Sed ad
bonũ iam susceptũ cogẽdus est.ea.di.disciplina.Ad contra-
ria nõ respõdet.Dic ergo,ꝙ aut loquimur de coactione ab-
soluta vel cõditionali.Et hĩc sta simpliciter cũ Hosti.per al-
legata per eũ.Aut de dolo bono:& tunc dic in bono nõ sus-
cepto totũ cõtrariũ,per dictũ Apostoli.&.l.j.§.nõ fuit. alle.
in bono dolo enim non est peccatũ,sed astutia bona: vt ibi.
Aut de dolo malo:& tunc aut quæris,an sit cõmittendus:&
dic,ꝙ nõ:quia pro nulla re,quis peccare debet.s̃.c.pxi.Aut
quæris,an si interuenit sit reuocandũ,quod factũ est: & tũc
dic,ꝙ non,vt hĩc.&.c. veniens.&.c.dudũ.&.c.ex parte.alle-
gatis.Sed si quæris,an talis dolo,vel timore inductus ad fa-
ciendũ bonũ:& sic faciens tantum mereatur,sicut si faceret
aliãs ex voluntate sine dolo & metu.& dic,ꝙ nõ.Et sic pro-
20 cedunt primæ allegationes de tex.Apostoli.¶ † Sextò acce-
do ad quæstiones collectarij. ¶ Et primo quærit de natura
actionis,qđ metus causa.& dicit, ꝙ quoad pœnam quæ est
dupli,& tẽporalis,& annalis tantũ.C.eo.si per vim.& no.j̃.
de resti.spo.c.j.Et licet glo.Accurs.dicat,ꝙ si ageref.j̃.annũ
feretur duplex sẽtẽtia.Sed Pe.de Bel.perti.ꝙ nõ , nisi vna.
ff.de iure deli.si res.Quod dic,vt not.Cy.C.eo.l. si per vim.
21 ¶ † Secundo qualiter dignitas inducit,vel tollit pſumptio-
nẽ metus?dicit Cyn.post Pe.C.eo.ad inuidiã,ꝙ ex parte in-
ferentis inducit,& ex parte patientis tollit,si est cum admi-
nistratione,aliãs nõ.Quod dic plenius,vt ibi no.in Cyn.re
22 mittit ad no.j̃.ti.j.c.fi.¶ † Tertio qualiter timor mortis,ac
cusationis,vel cõminationis inducat iustũ metũ.Et hĩc di-
cit Collec.primo,ꝙ timor mortis,vel accusatiõis iustus est,
si timeł à priuato:secus si à ministro. Quod dic, vt notatur
in Cy.C.eo.l.metũ.vbi Cy.post Pe aliter dicit. ¶ Subdit,ꝙ
cõminatio mortis facta cũ causa à priuato inducit iustum
metũ: secus si sine causa.exemplificans per.l.Gracchus.C.ad
legẽ Iul.de adul.Et ita dicit notari per Cy.C.eo.l.accusatio-
nis.Sed nõ habeo in Cy.meo super.d.l.sed habeo bene hoc
super.l.metũ.eo.ti.Et est hoc bene notabile ad factũ scisma-
tis:quia minæ Romanorũ causam habebãt insertam.s.vt cu
riam retinerent.ſa.collec.sua de iureiur.sicut. ¶ Subdit etiã
ꝙ si tibi dedi,vt ab excusatione mea desisteres,& verè & le-
gitimẽ accusabas:non repetã:quia in pari causa, &c. Secus si
calũniosẽ.Quod vide in Cy.in.d.l.metũ. in vlti.q. Facit qđ
notatur.xiiij.q.v.nõ sanè. ¶ Tertio qualiter per metũ mor-
tis,cruciatus corporis,vel minarũ,&c.Sed dic de hoc super
23 Cyno.C.eo.si donationis.¶ † Quarto gl.hĩc dicit,ꝙ iudex
metum inferre non intelligitur.quæritur, quid si rem emit
suæ administrationis?tunc dic,ꝙ valet, si palam & bona fi-
de.C.de cõtrahen.emp.si cum ipse.& ibi notatur.Si verò pa
lam & mala fide, restituit rem ,& punitur in quadruplum.
Sed si res non erat suæ administrationis,sed sui subiecti, li-
cet non per metum fecerit,restituit rem: sed pretium recu-
perat.ff.de iure fisci.l.aufertur.§.quod à præside.& ibi nota-
tur.Quod dicit Collec.intellige verum dum alienigena est:
aliãs secus.Sed si per metum rem restituit,& pretium amit-
tit.C.eo.si per impressionem.Sed non per actionem qđ me-
tus causa:sed per cõditionem illius legis,vt ibi not.Cy.Nec
cõpetit de dolo:quia damnum non dedit.Et quia competit
alia actio.C.de do.l.de dolo.vnde si induxisti me dolo:vt p-
mitterem,non possum agere de dolo,vt me liberes: quia cõ
petit mihi exceptio doli cum qua non cõcurrit actio de do
lo:licet concurrat actio qđ metus causa.Quod dic,vt notat
Cyn.post Pe.in.d.l.de dolo,in prima.q.Nec cõtra patrẽ , vel
patronũ de dolo agitur.C.de dolo,si superstite.Sed in factũ,
dicendo : fui inductus per patrẽ,saluo honore suo, fraudu-
lenter,&c.& quia bonæ fidei nõ congruit,&c.nisi esset cum
magna violentia & cũ armis:cũ tunc delictũ honorẽ omnẽ
excludit.Quæ prosequere vt in Cyn.in.l.si superstite.allega
ta.remittit ad collecta sua de resti.spo.eũ quærite.¶ Supple
glossas.In glo.pe.ibi:*subuenitur metum passo.* dicit Lig. qñque
reperitur met⁹ mortis:& ex hoc oritur actio directa, quod
metus causa.ff.e.l.j.&.l.metũ.Quãdoq; reperitur met⁹qua-
si mortis:vt stupri filiæ:& iste inducit actionẽ vtilem nõ di
rectam.ff.e.isti quidẽ.in fi.Quãdoq; reperił metus nõ mor-
tis:nec quasi mortis:sed perditionis bonorũ. & ex hoc non
oritur actio directa,vel vtilis qđ metus causa,sed officij im
ploratio.ff.eo.l.vlti.Quãdoq; reperił metus nõ mortis, nec
quasi mortis,nec perditionis bonorũ,sed ex impressione iu
dicis.Et ex hoc nõ cõpetit actio,quod metus causa directa,
nec vtilis:nec etiã officiũ iudicis,sed cõdictio ex.d.l. ſup im
pressionẽ. Et ista habuit à Cy.licet nõ recitet.C.eo.l.inter-
24 positas.vt tetigi.s̃.e.c.q.ij.versi.& exemplificał. ¶ † Subdit
Lignanus,ꝙ etiã violentia multis modis punitur : de quo p
Bernardũ.s̃.eo.ad audientiã.quia ablatiua punitur in imo-
bilibus per interdictũ vñ vi.In mobilib⁹per actionẽ,vi bo-
norũ raptorũ.Inquietatiua per interdicta,vti possidetis. &
vtrobi.cõpulsiua.iiij.modis,quos pximè dixi,& per edictũ
diui Marci.ff. eo.l. extat.& per edictũ Cõstantini.C.finium
regũdo.l.fi.ac cõdictiõibus ex legibus.C. vnde vi.l. si quis in
tantã.meminerint.& cũ quærebatur. Et super hoc vide no-
tata Accur.ff.eo.l.extat.& qđ scripsi.s̃.eo.audientiã.in.ij.qõ.
Et ibi:*metu rerum.*vel impediẽdæ promotionis.de institu.cũ
venissent.ver.ipse verò.Et ibi:*suspicio metus.* Imo suspicabał
periculũ.Et ibi:*interpositas.*&.xv.q.vj.c.j.vbi de hoc.in glo.j.
Et Hosti.remittit ad summã.eo.ti.§.qualiter metus.ver.inue
nio tamẽ.Et ibi:*primo responso.* hucvsq; durabat gl. Ioã. quã
posuerat super eo.ad audientiã.& quod sequił,erat additio.
¶ In glo.vlti.ibi:*constituit.*dic,vt ibi notał, &.j̃. de cõuersio.
cõiuga.dudũ.ad finẽ.Et in fi.Io.ibi nõ ſup matrimonio , sed
super absẽtia restituitur , quæ per alterius fraudem affuit.

SVMMARIVM.

1 *Testimonio proprio vinus contra aduersariũ in iudicio quãdoq; credi.*
2 *Violentiam committentes iura exosos habere.*
3 *Procedendi ordo aduersus violentiam inferentem.*
4 *Taxatio damnorum ob violentiam illatam aduersus inferentem qualiter fieri & per quem debeat?*
5 *Iuramentum de quo hĩc,super quo deferendum & præstandum.*
6 *Violentiam passo,& vt plus consequatur ab inferente calumniante, quid necesse probandum sit?*
7 *Remedium huius Decretal.Super eo.quale sit?*
8 *Statuto cauente, quod de furto,aut iniuria scholastico illata,ipsius iuramento de persona credatur: quid prius scholasticus probare habeat,quàm eidem de persona inferentis credatur?*
9 *Deposito si non violentia,sed dolus ac fucus factus fuerit,an,& quatenus deponentis iuramento aduersus depositarium standum sit.*
10 *Decre.hæc,super eo.in quotuplici violentiæ gñe locũ habere dicatur.*
11 *Rex,vel terræ dominus in casu de quo hĩc,an huiusmodi banuito,vel diffidato,actione,quod metus causa,de amißis teneatur?*
12 *Iuramentum in supplemẽtum alterius probationis multiplex. Et qualiter huiusmodi iuramenta inter se differant?numero.13.*
14 *Iuramẽtum actoris idonei solum ad interesse agentis, aduersus reum cõuentũ in iudicio ad id quod interest probandũ,qualiter sufficiat?*

15 *Statuto cauente, quòd si in villa incendium, vel deprædatio fiat: villa damnum ref. ciat an incendium, vel deprædationem passi iuramento contra villam standum sit.*
16 *Statuto cauẽte, quod pater pro filio deliquẽte soluere teneatur: an si filius per cõtumaciã cõdẽnatus fuerit pater soluere teneri videatur.*
17 *Dolus aduersarij, non probationis difficultas, si adsit, in speciẽ huius Decret. Super eo. an iuramento dicatur fieri sufficiens probatio.*
18 *Probatio existentiæ rerum in specie de qua hic, an sit necessaria?*
19 *Vim passo in causæ cognitione, aduersus inferentem quid expediat efficere? Et quid si mercator sit, qui vim, aut violentiam rerumque amißionem passus fuerit varijs implicitus negocijs rerum omniũ quas amisit, memoriã nõ habẽs, siue quãtitatẽ, ac numerũ? nu. se.*
21 *Spoliatus in casu de quo hic, qualiter libellum concipiet?*
22 *Libellus in actione ex empto, qualiter concipiendus?*
23 *Appellari à taxatione post Iuramentum partis super ea præstitũ facta, num poßit? Et quid si non à taxatione, sed à iuramenti delatione, aut à sententia appellatum sit? Item, quid si iudex cognosceret se in taxatione errasse, an reuocare poßit, & errorem suum corrigere? numero sequen.*
25 *Taxationi faciendæ, & iuramento deferendo, an necessariò pars euocanda sit?*
26 *Probationes si super iniuriæ æstimatione legitimæ haberi non possunt an in hoc iniuriato iuramẽtum deferri debeat? Et quid si sine taxatione præcedente, vel sequente, aut cum taxatione tantùm sequẽte, iuramentum deferatur, sententiaque feratur? numero seq.*

¶ *CAP. VII.*

SVper eo. Casus. ꝓbata violẽtia ꝑ testes, res amissæ ꝓbantur per iuramẽtũ. ¶ Et in prima parte partis cõquæstio: in secũda parte respõsio, ibi: *verum.* ¶ Expone literã. *spoliatum.* rebus mobilibus, vel immobilibus: vt si mercator spoliatus fuit in nemore, ꝓbabit res, quæ erãt in mõtica, & valorẽ ipsarũ suo sacro taxatione præmissa. & hoc innuit lex, si quãdo. dũ dicit, abreptis, respectu mobiliũ: vel inuasis, respectu immobiliũ, secũdũ Innoc. & institu. de vsucapio. §. furtiuæ. & §. qd autẽ. ij. Hosti. *Arbitrium.* isti, vel appellauerãt, vel restitui petebãt cõtra sententiam. ff. de iudi. si prætor. *Contra vos.* agẽdo interdicto vñ vi, vel quod metus causa. Inno. *processum.* per iudicẽ, qui vos cõdẽnabit. *per testes.* maximẽ. Nã idẽ si per confeßionẽ. vñ lex nõ distinguit, quomodo fuit patefacta. Hosti. *ipsius.* s. spoliati, vel violẽtiã paßi. *potuit.* & debuit. Hosti. *Ab ipso.* s. iudice. *Negocij,* & loci, an sit verisimile, ꝙ in eo loco talia tenuisset. Imputet enĩ sibi, qui violẽtiã fecit: vt. ff. eo. l. extat. & de dona. inter vi. & vxo. l. ij. j. respõso & de iuris. & fac. igno. l. regula. §. pe. qd vi, aut clã. seruus. xvj. q. j. legij. de dona. inter vi. & vxo. & si necesse. in fi. Tamẽ ꝓpter cõfeßionẽ impõtaneam magis crederetur eis in alijs, & minor fiet æstimatio contra illos. de elec. innotuit. §. multa. xv. q. fi. si quis præsbiter. Nisi timore ꝓbationis talis cõfeßio facta esset. ar. lxxxj. di. si quis

1 cleric⁹. Hosti. ¶ † Nota mirabilẽ, & singularẽ casum, in quo credit alicui in iudicio cõtra suũ aduersariũ super causa propria, etiã si in suo testimonio singularis, qui extract⁹ fuit. de l. si qũ. C. vnde vi. Hoc idẽ Cyn. in. l. si quando. in prin. in. ij. no. dicẽs leg. illã miraculũ cõtinere. & maximẽ, quia lex illa & ista decre. in ꝓbationũ difficultate cautatur. & tamẽ tũc demũ, cũ est semiplenẽ ꝓbatũ defertur huiusmodi iuramẽtũ parti: vt. j. de iureiu. c. fi. & c. e. ti. C. l. in bonæ fidei. cũ vtrobiq; nota. loqtur tamẽ in immobilibus secũdũ eũ, cuius cõtrariũ not. hic Inno. vt scripsi in expositiõe super verbo, spo

2 liatũ. ¶ † Secũdò nota qualiter iura violentiã cõmittẽtes exosos habẽt: quia in odiũ & pœnã ipsorũ hãc singularitatem inducũt. Et ita no. qualiter bonũ est refrenare man⁹. Puniũtur enĩ violẽti per edicta, interdicta, respõsa prudẽtiũ, cõstitutiones Principũ. de quo scripsi. s. c. pxi. in suppletione penultimæ glo. & c. ad audiẽtiã. iij. q. ij. vbi de hoc per Bernardũ in gl. ij. & ꝑ Hostiẽ. in summa. §. qualiter tractatur. primo respõso & sub. §. j. Et ideò primo cõstare debet de violentia,

3 quã isti singularitati sit locus. ¶ † Tertio nota ordinẽ ꝓcedẽdi, quẽ mẽti teneas. ¶ Primo enim oportet cõstare per testes, vel aliàs de violẽtia. ¶ Secũdo cõstito de violẽtia, debet per iudicẽ fieri taxatio summę vsq; ad quam summã passus iurare poßit, & nõ vltra. ¶ Tertio post ista duo, & nõ ante, debet iudex iuramẽtum deferre vim passo, sic tamẽ ꝙ vltra summã taxatã iurare nõ poßit. Et sic nota qualiter taxatio debet præcedere iuramẽtũ: Secus de iuramẽto in litẽ, quod

4 põt sequi taxatio. ¶ † Quarto nota, ꝙ taxatio fieri debet ꝑ iudicẽ cũ causæ cognitione, videlicet ꝓ ꝑsonarũ ac negocij qualitate, ꝓpter qd expedit. Et est cõsuetũ in curia, ꝙ vim passus pretẽdẽs maiorẽ taxationẽ hr̃e, ad hũc finẽ de notabilitate personæ suæ, ac aggrauatione negocij det articulos

5 & ꝓbet eos. ¶ † Quinto nota, ꝙ iuramẽtũ de quo loquitur ista decre. super rerũ æstimatione deferẽdũ & præstandum est. Ex quo videtur, ꝙ ipsarũ rerũ existẽtia aliàs sit ꝓbanda cuius tamẽ contrariũ videtur dicere Nouel. hic in summario. & Inno. vt scripsi iam in expositione, super verbo spolia

6 tũ. ¶ † Sexto nota, ꝙ calũniatori passo violẽtiam volẽti ex hoc habere plus, quã admiserit, nõ sufficit probare violẽtiã ꝑ testes, vt sibi soli posteà credaƒ de veritate, numero, *qualitate*, existentia, & æstimatione rerum: quia imò oportet, ꝙ vltra hoc aliqua alia ꝓbet de personæ & negocij qualitate: quia super his haberi debet causæ cognitio, vt hic. & etiam super existentia rerũ amissarũ: quia super earũ æstimatione iuramẽtũ deferri debet, vt hic. & quod nõ est, nec fuit, æsti-

7 mationẽ nõ recipit. ¶ † Septimo no. ex. l. si quãdo. à qua ista decre. est extracta ibi. *si non potuerit, qui vim sustinuit, quæ perdidit, singula comprobare.* Et ex ista decre. in verbo, *potuit.* ꝙ remediũ huius decre. est subsidiariũ hoc modo, videlicet, ꝙ quãdiu põt esse locus probationi, hæc decre. ponat ius singulare & extraordinarium, restringẽda est: vt regula quæ à iure.

8 lib. vj. & l. ius singulare. vt. ff. de legi. ¶ † Ex secũdo not. in fi. Et ex. iij. nota. in prin. infert. Iac. Butri. in. l. si quãdo. istud argu. ꝙ si statuto cauetur, ꝙ si iniuria, vel furtũ scholari inferatur eius sacramẽto credatur de persona: certẽ prius debet ꝓbare de iniuria, vel furto sibi facto: quo ꝓbato creditur ei de persona. quæ fecit sibi furtũ, vel iniuriã. Facit, quia statutum sicut illa & dicit ista, loquitur cõditionaliter. s. si facta fuerit violentia, iniuria, siue furtũ. ergo oportet primò probari cõditionẽ extitisse. Simile. ff. ad sylla. l. j. §. itẽ illud. ¶ Opponitur primo, quia actor debet probare, non iurare. C. de eden. qui accusare. & de ꝓba. l. actor. ff. de proba. l. ij. Solu. illa reg. fallit hic ꝓpter dolum aduersarij. Nam nõ solũ propter difficultatẽ probatiõis, sed etiã propter dolũ, vitiũ, & odiũ aduersarij spoliantis. & vtrũq; simul creditur hic iuramẽto aduersarij, sed laco. Butriga.

9 ¶ † PRIMO quæritur ibi: *per violentiam.* Et hic intro primã glossam Inno. quid si nõ per violẽtiã, sed per dolũ fecit, puta, saccũ cũ pecunia penes se signatũ, depositũ aliquis aperuit: posteà cũ actione depositi repeteretur saccus cũ pecunia depositus: reddit saccum per se resignatũ, & cõfitetur ꝙ saccũ signatũ apud se depositũ recepit, aperuit, & resignauit: sed negat ibi fuisse pecuniã: & dicit lapides tãtũ ibi fuisse. vel negat tãtam pecuniã, quãtam depositor dicit. Modo de hoc ꝓbationes deficient: cũ saccus fuerit signatus. Quæritur ergo, nunquid super pecunia deposita & ipsius quãtitate depositori deferetur iuramẽtum, de quo loquitur ista decretalis? ¶ Dicunt quidã, ꝙ sic: quia in hac actione depositi, de dolo & perfidia arguitur depositarius: vt legitur & notatur. j. de depo. c. j. igitur probanda est veritas per iuramẽtum petentis taxatione præhabita: vt hic dicit ar. ij. q. j. imprimis. & ff. depositi. l. j. §. si cista. licet secus, si nõ de dolo, vel violẽtia, sed ex cõtractu cõuenire. f. s. depositi, vel alia actione: nec de dolo redargueretur: quia tũc necessariæ essent ꝓbationes legitimæ super depositione pecuniæ mutuata. ar. ff. de ædi. edi. s. l. ædiles etiam §. ij. & c. iij. ¶ Refert tamẽ Inno. alios dicere, ꝙ primo furti agi debet, & ꝙ victus condemnabitur in expen. & sacci signati restitutione. & si nõ restituerit, defertur depositori cõtra depositariũ iuramẽtum in litem. ff. de.

tem.ff.de in litem iurādo.l.ij.&.iiij.de rei ven.l. qui restitue re.pro eodē enim habendus est,qui non restituit:cum dolo fecerit,quominus restituere possit:vt si posset restituere,& cōtumaciter restituere renuisset.ff.quod vi,aut clā.l.semper.§.cum autem.Nisi certū esset,ꝙ saccus esset resignatus:quia tunc nō condēnaretur ad restitutionem sacci signati:sed statim deferretur iusiurādū in litem.ff.de dolo.l.arbitrio.j.rñso.&.§.nō tamē.& depositi.l.j.§.item pōponius.&.§. si pecunia in sacco signato.& de peti.hæredi.l. qui se obtulit. & de cōdi.furti.l.in re furtiua.Et est hoc verū, quādo apparet depositariū furtum cōmisisse:quod apparet, quia aperuit. tūc enim iuratur in litem,quātū saccus signatus valebat,quādo furtum factū est,& saccus apertus.ff.depo.l. si sacculū. & de in lit.iur.l.cū furti.Nec mireris,quia etiā nomine hominis mortui,in cuius restitutione mora interuenit,iuratur in litem.ff.de in lit.iur.l.in actionibus. §.fi. ¶ Et hæc vera sunt, vbi in apertione dolus interuenit:vt in eadē.l.in actionib⁹. ¶ Sed pone,ꝙ dixit nō interuenisse dolū:nūquid sibi credetur?dic,ꝙ nō:cum præsumptio sit contra eum:quia contra ꝓhibitionē legis fecit:nisi hoc probauerit.ar.j.de præsum. c.j.& de hoc notatur.s.de ele.cum in iure.Sed quid si neget se soluisse saccū,constat tamē,ꝙ datus fuit sibi signatus?rñdeo,nō creditur ei,nisi præsumptionibus verisimilibus,vel alijs ꝓbationibus probet se innocentē:vt.ff.depositi.l.quod Nerua.& in.l.superius alle.¶ Subdit etiā Inno.posse etiā dici,ꝙ cōtra hunc depositariū agitur actione ad exhibēdum, & si nō exhibuerit signatū,sicut sibi datus est,dabitur actori iusiurādū in litem:vt.ff.ad exhi.l.Iulian⁹ rescripsit.j.rñso. &.§.j.&.§.sed & si qs.&.l.iij.§.j.¶ Patebit ex qōnib⁹ sequētib.

10 ¶ † SECVNDO quæritur,quia lex.si qñ.vnde extra cta est ista decre.loquitur in vi ablatiua:an huic decreta. in vi compulsiua,inquietatiua,ablatiua, & turbatiua sit loc⁹? ¶ Dicit Inno.ꝙ sic.Dicit enim,hoc modò,nō facimus vim siue violētia fuerit expulsiua,ꝓpter quam datur interdictū vnde vi:siue fuerit ablatiua,pro qua datur actio,vi bonorū raptorū.In his tantū duabus constat,ꝙ prædictū iuramentum deferetur : vt ex hac decretali. &.l.si qñ.colligi potest. Et idem videtur,si vis sit cōpulsiua, vt hic. Aliâs enim frustra hæc decretalis in hoc titulo poneretur, nisi & vim cōpræhenderet cōpulsiuam.Et idem videtur in vi inquietatiua.ff.quod vi,aut clā.l.semper.§.pe.Imò plus videtur,ꝙ etiā in vi turbatiua locū habet delatio huius iuramēti : quia generaliter loquunt hæc decretalis,& lex,si quādo.ergo& generaliter debēt intelligi.arg.j.de testa.relatum.ij.rñso.secūdum Inno.& Hosti.Et ideo per hoc determinari pōt quæstio quid si nō spoliauit,sed furtiuè subtraxit?Super quo dicit Inno.quosdā dicere ibi nō habere locum,quod hîc dicitur.Sed ipse dicit,ꝙ nō videt diuersitatis rationem.Idē placet Hosti.cum subueniendum sit probationibus,& malitia punienda.Itē &.ꝓpter difficultatem,& impossibilitatē ꝓbationis,etiā vbi nō est cōmissa violentia,sufficiāt probabilia argu.de cleri.peregri.c.ij.Et fit aliâs probatio solo iuramento.C.de ali.pu.præstā.l.ij.ff.vbi pupill⁹edu.de.l.officio.sufficit em ꝙ faciat hoc,qd pōt.xxij.q.ij.faciat ad hoc.ff.de testi. l.curēt.C.de hære.l.qīn.Facit qd dicā.j.in.q.seq. post ipsos.

11 ¶ † TERTIO quæritur,de tali quæstione: pone aliqs Rex,vel dñs terræ iniustè bāniuit, vel diffidauit aliquē,qui multa mobilia & immobilia in eius districtu habebat, quæ sunt per alios occupata : quæritur , nunquid ipse de amissis omnibus actione,quod metus causa.teneatur?rñdet Innoc. dicens,videtur nobis ꝙ sic: vt.ff. eo.l. Itē si cū exceptione.§. Pædius.&.§.in hac actiōe.&.§.hæc aūt actio.&.§. quadrupla bitur.&.§.Iulianus.&.ff.de incēd.rui.nauf.l.ne quid ex naufragijs.Nam secūdū Hosti.causa metus per eū illati fuit occasio amissorū.ideò tenētur.arg.iuriū prędictorum. facit.j. de iureiur.c.olim.secūdum Abb.¶ Sed opponit Inno. de.l. metū.ij.j.rñso.ff.eo.vbi dicitur,ꝙ actio, quod metus causa. nō habet locū,vbi audiui armatos venire,si ego fugi,& occupatus sit fund⁹ meus.¶ Soluit Inno. dicēs,ꝙ loquitur illa lex,quādo timor fuit vanus,& nō præsens,sicut expresè ex textu apparet:quia verè van⁹ timor est fugere , quācito audit armatos venire:quia fortè nō vadūt cōtra eū.ff. de vi & vi ar.l.iij.§.si quis autem visis.Sed si armati prœmitterent ei, ꝙ cōtra eū irent,vel alio modo probabili hoc suspicari deberēt:tūc bene haberet locū actio,quòd metus causa cōtra armatos:& tenerentur armati de omni damno , quòd eorū occasione iuraret sibi cōtigisse.ar.dictarū.ll. & huius decre. &.c.imprimis.ij.q.j. alleg.Et tamē nō propter hoc tenerent̄ iterdicto vñ vi,nisi occuparēt:vt.ff. de vi & vi ar.l.iij.§.si qs aūt.& sequenti.Ibi em̄ vis est necessaria.ff. de incendio rui. nau.l.iij.§.nō solùm.secūdum Inno.& Hosti. ¶ Sed cōtra ea oīa,q̄ dixi in trib⁹ qōnibus præcedētibus post Inno.fortissimè opponit̄.Nam casus huius decre.est multùm singularis & in actionibus regularis,valde exorbitās,& nedū propter difficultatē probationis,sed etiā in violenti odium introductus:vt patet ex his quę scripsi.s.in duobus notabilibus primis.Igitur extra casum suū extendi nō debet. & tamē loquitur solū in illo,qui est per violētiā spoliatus,sicut &.l. si qñ. ar.ff.de legi.l.ius singulare.&.j.de reg.iur.reg.quæ à iure.lib. vj.& de regula.c.cōstitutionē.cum si.& maximè,quia pœnalis & odiosus est.argum.j.de regu.iur.c.in pœnis.&.c.odia.

12 ¶ † Solutio,duplex est iuramētū , per quod in supplemētū alterius probationis debet fides fieri de rei æstimatione.Nā quoddam est veritatis,& aliud est affectionis.Item iuramētū veritatis est duplex. Nam quoddā defertur à parte .ff. de iureiur.quasi per totū.Et de isto nil ad ꝓpositum.Aliud defertur à iudice:& istud est duplex.Nā quoddam est quod requirit semiplenam probationē.de quo loquitur lex in bonę fidei.C.de iureiur.& eo.ti.j.c.fi.§.fi. Et de isto etiam nil ad ꝓpositum.Aliud est iuramentum veritatis delatum à iudice absq; adminiculo semiplenæ probationis præcedētis.Et de isto loquitur ista decre.& per istud iuramētū iuratur nedū de veritate æstimationis,sed etiam de existētia rerū , & etiā de æstimatione illati damni:vt probat lex,si quādo.ibi:*super abreptis,vel inuasis,aut de damno tempore impetus*,&c.Et ibi:*nō potuit,qui vim sustinuit,singula comprobare*. Et de isto probabiliter dici,ꝙ non habet locum,nisi contra spoliatorē violētū quia de illo solùm loquitur lex,si quādo.& ista decre.Et hoc per rationem,quā statim præmisi.¶ Sed aliud est iuramentū affectionis,quod appellatur in litē de quo loquitur.ff. de in litem iurādo.per totū.Et quod sit affectionis,patet id ex l.j.&.iiij.§.si tamē.&.l.v.in prin.Et istud iuramētū nedū habet locū in omni violentia,sed etiā vbicūq; dolus , vel perfidia conuenti arguitur:vt.ff.de in litem iurādo.l. in actionibus.§.pe.Et de isto iuramēto saluari possunt notata per Inno.& Hosti.in tribus quæstionibus ꝓximè dictis.Et de natura & conditione huiusmodi iuramēti in litem , vide plenè per Hosti.in summa ti.de iureiur.sub Rubricella de iuramento in litem dando.

13 ¶ † Sed dic mihi quę differentia inter ista,& quis effectus differentię?Respondeo,ꝙ differunt huiusmodi iuramēta.Primò,quia primū est veritatis,& secūdum affectionis. Et in primò veritas æstimationis, & in secundo interesse affectionis:vt dixi. & hoc grauius est, quā primum.¶ Secūdo differt, quia per primum probatur etiā existentia rerū:per secundum non.Imo in secūdo oportet aliter res probare,in quibus damnum cōmissum est. Et demum hoc probato,ꝓ interesse & damni æstimatione recurrere ad iuramentū in litem.ar.ff.de in li. iur.l.j.& in hoc primū graui⁹ est multò,quā secundum. ¶ Tertio vbicunq; est locus primo,est locus secundo:quia dolus dat causam secūdo,quem necesse est includi in primo:vt.C.vnde vi.l.si qs in tantā.&.l.cum querebatur.Sed nō econtra: quia casus nostræ decretalis non est extensibilis,vt dixi. Aliam differentiam valde notabilem dabo tibi.j.q.xiiij.versu,caue. ¶ Satis tamē potest concedi,ꝙ habeat locum nedum in vi ablatiua,sed etiam in vi cōpulsiua:cum illa largo vocabulo violentia & spoliatio possit dici. arg.iij.q.j. redintegrāda.xij.q. ij.c.iij.&.c.qui abstulerit.& quod notat Archi.de elec. sciat

cuncti.lib.vj.super verbo,spoliando. Et videtur hoc verisimile fuisse de mente Greg.ix. quia aliâs minus inepté hanc decretalem sub isto titulo collocasset. Et ex simili mente fit extensio in materia restringibili.j.de elec.si postquã §.fi.lib.vj.iuncto.c.statutum.eo.ti. Et ista est opinio clara Innocẽ.& Hosti. ¶ Fateor etiam, ꝙ vbi per factum dolosi directè ablata est ipsi actori facultas probandi existentiam rerum, super hoc credi debet iuramẽto ipsius actoris. ne per factum ipsius dolosi actor sine culpa priuetur iustitia sua. argu. pro hoc.ff.quod vi, aut clam.l.semper.§.in hoc interdicto. Et sic intellige, quod scripsi post Inno.in.j.q.de illo, qui saccum ligatũ aperuit. ¶ Et placuit hoc dictũ in vno consilio cuidã dño Cardinali magnæ in legibus authoritatis viro, qui per hoc dicit, ꝙ si mortuo marito statim expelliť mulier de habitatione cõi, in qua erant bona mariti pro dote sibi obligata:& cõtra expulsorem agat ad illa bona hypothecaria, nec possit probare, quæ bona erant: quia per factum & culpam expulsoris probandi facultatem amisit. Super hoc debet credi ipsius iuramẽto. ¶ Quod autẽ dixi de ꝓbanda existentia rerum, referas existentiam huiusmodi ad tẽpus damni, vel spolij facti in rebus, nõ ad tempus iudicij. habetur enim ratio æstimationis earũ, vt posteà magis declarabo. ¶ † Quar-

14 to principaliter quæritur, qualiter contra reum cõuentum in iudicio sufficiat ad probandum interesse solũ iuramentũ actoris idonei ad interesse agentis. ¶ Et super hoc Henri. hîc ponit vnam longam distinctionem præmittens modũ quadruplicem originis ipsi⁹ interesse. Nam quãdoq; insurgit ex maleficio: qñq; ex quasi maleficio.j.de sen.exco. sacro. versi.cũ quæ.Insti.de obli.quæ ex quas.de.na.per totũ. Qñque ex contractu: exemplũ de plus peti.c.vno.ff.depo.l.j.§.si rem.de acti.emp.l.Iul.in prin. Qñ q; ex quasi contractu. exemplũ de elec.vt præteritæ.Insti.de ob. quæ ex quasi contractu.na.per totũ. ¶ In primisque duob⁹ casib⁹ dicit, ꝙ si isurgit ex maleficio, vel quasi ipsi⁹ rei, contra quem agiť, probatur iuramẽto actoris: vt &.l.si qñ. &.c. imprimis.alle. siue sit vis expulsiua, siue ablatiua: vt.l. si qñ. siue compulsiua. vt hîc. siue inquietatiua: vt.§.in hoc interdicto.alle. siue turbatiua: vt.l.si qñ.alle. Quæ generaliter loquiť secũdũ Innocen. Hosti.& Abba. ac Nouel.hîc. ¶ Sed si insurgit ex maleficio vel quasi, tertij non illi⁹, contra quem agiť: tũc non probať iuramento actoris, sed testib⁹, vel instrumẽtis.re.alle.& alijs legitimis documentis. Sic loquiť glos.C.de sent.quæ pro eo, qd interest.l.vna.in glo.per probationes & not.Archi.iij.q.iij.c.induciæ.§.offerať.versu, qd fieri. ¶ Sed in vltimis duob⁹ casib⁹.s.qñ interesse surgit ex contractu, vel quasi: si loquiť in actionibus bonæ fidei,& arguiť dolus rei, probať interesse per iuramentũ in litem. Sed si culpa, tunc per testes, vel alia documenta: vt.ff.de in litem iuran.l.ij.§.j.&.l.nũmis.in fine.&.l.in actionibus.& de præ.stip.l.vltima. ¶ Sed in actionib⁹ stricti iuris, si arbitrariæ sunt, adhuc idem: vt.l.in actionib⁹.allegata. Aut si reus fecit, qd facere non debuit, dolosè tũc sufficit iuramentũ actoris: vt hîc,&.l.si qñ.& dicto.§. in hoc interdicto.versi.sed quod interfuerit.& ne quis eũ, qui in ius vocat⁹ est, vi eximat.l.pe. Sed si nõ dolosè, sed per culpam, nec arguiť, nisi de culpa, requiruntur legitimæ probationes aliæ, quã iuramentũ, vt.ff.ad leg.aquil.l.lege Aquil.si deletũ.&.l. in lege aquil. &.j.ti.proximo.c.j. vbi Nouella sup verbo, manifestè.dicit interesse proueniens ex contractu ꝓbandũ esse per testes vt ibi: sec⁹ si prouenit ex maleficio, vt hîc. Sed si prouenit, quia reus deliquit circa cõtractũ in nõ faciendo, qd facere debuit:& tũc in contractib⁹ inter viuos siue dolus, siue culpa arguať, necessariæ sunt legitimæ probationes.ff.de eden.l.argentari⁹.§.cũ aũt.&.l.vbi.§.fin. ¶ Fallit primo, qñ res debita per actionem stricti iuris perit post moram rei: vt.l.in actionib⁹.§.fi. ¶ Fallit.ij.in actione famosa si non restituať res alienata in fauorem patroni: vt.ff.si qd in frau.patro.l.teneť.§.fi. Sed in vltimis volũtatib⁹, etiam si sola culpa rei arguiť: dic idẽ, qd.s.proximè: vt.l.in lege Aquilia si deletũ.allegata. Sed tũc, si arguiť dol⁹, sufficit iuramentũ actoris inspecta pri⁹ dignitatæ personæ suæ, & quantitate interesse petiti. Sic intellige.ff.de ta.exhi.l.locũ.§.condemnatio. Ratio diuersitatis inter viuos & vltimas voluntates: quia testator legat communiter absentibus,& hæredes absentes instituit. vnde non debet imputari legatario, vel hæredi, si non exhibuit alias probationes, quàm testamentum quia fortè testes, qui in factione testamenti præsentes fuerunt, non cognoscit. Et maximẽ hodie in testamẽtis nostri temporis, vbi testes non requirũtur, sed solũ sigillum authẽticum apponitur: ideò quasi impossibile esset probare per alias probationes. Secus in contractib⁹ inter viuos, vbi possunt partes sibi de probationibus prouidere.ff.de proba.l.si pactũ. ¶ Alij breuiter se expediunt. dicentes, ꝙ aut debetur interesse, quia factum est, quod fieri non debuit:& tũc siue ex dolo verò, siue ex præsumpto, iuratur in litem: vt.l.si qñ.&.§.in hoc interdicto. Aut debetur interesse, quia factũ nõ est, quod fieri debuit:& tunc si, quia dolus cõmissus est, in arbitrarijs & bonæ fidei actionibus iuratur in litem: vt.l.in actionibus.&.l.nummis. Sed si culpa, requiruntur testes, seu aliæ probationes legitimæ: vt.ff.de in litem iurando.l.ij. & C.de sen.quæ pro eo, quod interest.l.vna. Et sic notat Cyn. in.l.si quando.in.j.qõne. Et vide notata Bernar. de fo.cõpe. dilecti.in glo.fi.& quod ibi scripsit Henri.de hac materia,& notata Hosti.in summa, de sentẽ.§.quis sit effectus. sen.§.sed quia aliquoties.& de iureiurã. sub rubricella de iuramento in litem.§.propter quæ.&.§.in quibus.& Spec.de fruc.& interesse.§.fi.versicu.ex præmissis.vsq; in finem. ¶ Ego autem non extendo me, ne habeam nunc cahos magnum,& vager nimis extra materiam: sed fortè de hoc dicam in capitulo sa-

15 cro. vbi Innocẽ.tractat materiam interesse. ¶ † Quinto occasione præmissorum quæritur: pone, statutum est in aliqua ciuitate, quòd si fiat incendium in villa, vel deprædatio: ꝙ villa resartiat damnum: nunquid stabitur iuramento cõtra villam: tetigi in cle.quamuis.in.xj.q.ad fi. ¶ Iaco.de Ra.dicit, ꝙ sic: quia villa conuenitur ex quasi maleficio: quia non custodiuit, vt.ff.de his qui deiecerunt, vel effuderũt.l.j.§.summa.& de incẽd.rui.& nau.l. ne quid. scdm vnum intellectũ. ¶ Et contra videtur dicendum, ꝙ non: quia conuenitur ex alieno facto: vt.ff. quando ex facto tutoris.l.j.§.j. & ibi per Dy.& hoc credit Cyn.verum, non obstan.quod dicit Iaco. quia in isto casu petitur damnum: quia nõ est factum, quod fieri debuit. Et licet sit quasi maleficium, non tamen arguitur dolus, sed culpa, ex qua nõ verum, sed quasi maleficium causať. vt notať Institu.de obli.q̃ ex quasi maleficio. in prin. Et ideò dicit, ꝙ debet probari per testes cõtra villam: sicut probatur per testes in.d.l.ne quid. secundum vnum intellectum.s.quia debeat testari.i.testibus probare.i.ante litẽ contestatam: cum sit casus specialis, vbi testes recipiuntur lite non contestata. Non autem procedit ille alius intellectus, vt dicatur testari.i.præsentibus testibus verificari, vt ibi dicit glo.ꝙ hoc non est verum: vt.ff.eodem.l.capite.v.cum sua glo.dicit tamen amittendos hoc casu, etiam testes domesticos: vt.C. de repudijs.l.consensu.§. super plagijs. Et ad hanc materiam vide quædam multum notabilia notata per Bar. ff.furti aduersus nau.caupo.sta.l.vna.§.serui verò.& alia notabiliora dicta eiusdem Bar.in.l.ne quid.allegata. ¶ Ex quibus simul recollectis& iunctis debes verificare prædicta: cuius ne vagari habeam extra materiam, laborem de præsenti omitto. Vide etiam notata eiusdem. Bar.ff.quando ex facto tu.l.j.allegata. vbi generaliter notat, ꝙ quãdo derobatus nõ agit contra debitores, sed contra homines villæ ad emendationem damni, non est locus huic iuramento, quod locum

16 habet solùm, cum contra delinquentem agitur. ¶ † Et ideò dicit, ꝙ si statuto caueatur, ꝙ pater teneatur pro filio delinquente soluere,& filius fuit condemnatus de dilicto ꝓpter contumaciam, hæc probatio non sufficit contra patrem: sed oportet, quòd cõtra eum verè probetur crimen. Et ita etiã notat Dy.in dicta.l.j.licet aliter videať dicere i.l. cum filius. ff.de verbo.ob.li. Quam.q.latè disputauit Bar.ff.de ver.obli.

l.cum

l.cum filius.in princi.dicens verba statuti coarctantis patrẽ esse diligentius intuenda:de quo ne vager nimis extra materiam,ad notata ibi per eum te remitto:vt si careas Bar.remaneas sitibundus:quia scio,quòd contra me de prolixitate clamabis.

17 ¶ †Sexto ad decretalis materiam redeũdo,quęritur,quid si adest solùm dolus aduersarij, sed non difficultas probationis?glo.Accur.tenet,quòd etiam tunc iuramẽto probetur:vt notatur.l.matrimonijs & Dy.idẽ per.l.semper.allegatam.§.vltimo.vt refert Butrigarius.in.l.si quando. ¶ Sed pone econtra,quòd non est dolus, sed difficultas probationis?certè secundum Butriga.tunc necessarię sunt probationes. dicit tamen admittendas imperfectas, quæ aliàs non admitterentur,vt dicto.§. super plagijs.puta iuramentum,& domesticum testem,& quandoq; famam secundum negotij qualitatem:vt.ff.de testi.l.iij.§. idem diuus. cum hîc totum iudicis arbitrio committatur.Dicit etiam recipiendam probationem non necessario,sed tantum probabilitatem,& secundum communiter accidentia concludentem: vt.C.de probat.l.ad probationem.quod si verum sit,est mẽti tenendum.

18 ¶ †SEPTIMO quæritur,quia dixi suprà in casu huius legis non esse necessariam probationem existentiæ rerum amissarum:quęro,nunquid hoc sit simpliciter verum? respondeo,quòd ea,quę dixi,intelliguntur de probatio.distincta & separata,seu determinata:volo dicere, quòd non oportet distinctè & separatè vim passum probare de vnaquaq; re, seu quantitate vel qualitate vnius cuiusq; rei,quã ibi habebat:sed dico,quòd aliqualis probatio confusa saltẽ & indeterminata requiritur,nõ quidem plena,sed præsumptiua & verisimilis. Volo dicere,quòd vim passus debet informare animum iudicantis,quod habebat ibi res mobiles, vbi dicit se damnum amissiõis incurrisse.Sed sufficit, quòd hæc informatio procedat ex verisimilibus coniecturis.Ratio mea est,quia vult textus nostræ decre. &.l. si quando. ꝙ causæ cognitio ex qualitate negotij præcedat taxationem. ergo oportet,quòd de qualitate negocij iudex informetur. Modò non potest informari de qualitate negotij nisi informetur de hoc,quod proximè dixi.Item,quia remedium huius legis est extraordinarium.Non enim habet locum, cum deficit alia probandi facultas:vt dicitur in dicta.l. si quando.ibi.si non potuerit,&c.Modò licet satis verisimile,quòd indeterminata & separata probatione prædicta deficiat aliàs probandi facultas,tamen inconfusa & indeterminata, de qua proximè dixi non est illud sic verisimile. Mercator enim derobatus in nemore,licet non posit probare singulas res amissas,quas in fardellis portabat,probare tamen potest faciliter,qualiter vnam,vel duas vecturas cum fardellis ligatis & reb⁹ inter existẽtib⁹ de villa recesit versus nem⁹.

19 ¶ †OCTAVO quæritur,vtrum vim passo sit necessarium in causæ cognitione taxationem præcedente præscribere iudici in actis singulas res,quas dicit amissas ac etiã singulas æstimationes singularum.Super hoc omnino vide, & hic præmitte,quæ scripsit Collec.ĵ.de lib.obla.c.fin. col. iij.versu,sed nunquid si agatur.¶ Inno.ĵ.de ordi.cog.c.ij.in glo.iij.videtur velle,quòd non.Et ibi de hoc dixi in prima oppositione,semel etiã dixi in cõsilijs Rotæ,quòd sic,quod tunc acceptum fuit:licet male consueuerit obseruari. & faciunt quæ scripsi in proxima quæstione. Tum, quia ex hoc pendet negotij qualitas,ex qua iudex habet in taxatione arbitrari:vt dixi.Tum quia hîc cessat ratio difficultatis, i qua fundatur hæc extraordinaria prouisio. Licet enim res & ęstimationes huiusmodi singulares singulariter probare nõ posit,tamen verisimile est,ꝙ si hîc bona fide incedit potest singulariter ipsas describere:cum inanibus immorari non sinatur obiectis:vt vires sibimet rerum caueatur incognitas qui familiaris rei scire vires, vel merita atq; emolumenta debuerat.C.de rescind.vendi.l.quisquis.in fine. ¶ Præterea rationem magis vrgentem induco:quia iuramentum istud succedit in locum legitimæ probationis testium.vt colligitur ex.l.si quando.ibi,si non potuerit,&c.Modò testibus super æstimatione omnium rerum in genere non crederetur, si causas speciales non redderent de singulis rebus.Et est ratio,quia non creditur testi de eo, quod per sensum corporeum immediatè appræhendi non potest, nisi causam reddat:vt notat Inno.de testi.c.cum causam.Modò genus non potest de per se per sensum corporeum apprehendi:cum actus non sint generum,sed suppositorum:vt notat Cardiñ. de re iudi.c.Abbas.lib.vj. Et eadem ratione non sufficeret testi allegare scientiæ causam in genere. & ita per cõsequẽs testi necesse foret reddere causam de singulis rebus.Nõ eñ posset quis scire,saltim clarè & veridicè quantùm centum diuersę res existentes in arca valerent:nisi sciret determinatè de qualibet earum:licet posset ęstimare grosso modò,nõ existẽtia vera,sed ex credulitate & opinione,eo modò,quo æstimant mercatores,qui emunt & vendunt talia in modũ vnius vniuersi:qui quandoq; decipiunt & decipiuntur: vt palea,eijciens.lxxxviij.distin.&.ff.de mino.l.in causę.§.pe.in fine.Verum aliud oportet dicere in sacramento testis,& iuramento,de quo hîc agitur:quia neutrum est de credulitate,vel opinione,saltim vt effectum probationis operetur: sed est vtrunq; de veritate.Ergo non debet sufficere, quòd qui in vim iuramẽti deponit, ad opiniõis æstimationẽ,seu credulitatem se referat: sed oportet, quòd præcisè dicat illud,quod scit in veritate ita esse,nec obstat,quòd testis producitur ad probandũ famam.De quo vide per Inno.de ver. signifi.veniens.&.c.quid per nouale. & per Calde.de cohabi.clerico.c.vestra.& per Barto.ff.de quæstio.l.de minore.§. tormenta.& per Spec.parte.iij.sub rubricella de fama,circa princi.Dico enim,quòd ibi deponere debet solùm de veritate existẽtię famę,vel opinionis,quę separationem ab existẽtia rei habet.

20 ¶ †Sed pone,mercator multis rebus & negotijs implicatus,nec scit,nec scire potest distinctè numerum,seu qualitatem,aut quantitatem omniũ singulariũ rerum,quod potest bene esse:cum dicat textus,quòd sæpe de facultatibus suis amplius quàm in eis est,sperant homines: vt institu.quib.ex cau.manu.non licet §.in fraudem.Ergo & minus,& aliter,quàm sit,credunt plerunq; eadem ratione, quod non est:nisi ex ignorantia veritatis:dices ne tunc hũc mercatorem propter hanc difficultatem ex facto spoliatoris contingentem,perdere totam iustitiam suam? certè hoc durum iniquum & impium videretur, & contra mentem huius decretalis,&.l.si quando.Quid ergo dicendum? Videtur mihi probabiliter posse dici, quòd arctetur mercator ad specificationem, & aliàs sibi iuramenti delatio denegetur per ea,quę dixi:nisi alleget aliquã probabilem causam, propter quam posit rationabiliter dicere sibi esse imposibile hoc facere.& dictã allegationem ex aliquibus coniecturis probabilibus & saltem per proprium iuramentum verisimilem reddat.Simile de excep.c.pastoralis.de elec.c. statuimus.&.c.vt circa.lib.vj.Sed & hoc casu non audirem eum, nisi maiores & notabiliores res,& in magna parte ipsarum ac valorem specificaret:quia non reputarem allegationem probabilem mercatoris,si diceret se ignorare simpliciter mercantias suas,per.l.quisquis.C.de resciñ.vendi.allegatam.¶ Sed & tunc non taxarem ita fortiter,sicut si oĩa, & omniũ qualitatem,quantitatem,& æstimationem singulariter declarasset: cum tota ista materia arbitraria sit. taxarem tamen ad aliquam summam grossam,viam mediam,ꝑpter difficultatem probationis eligendo,per ea quæ dixi supra post Hosti.ad finem secundæ quæstionis & post Butri. in fine.vj.quęstionis.Facit,quia hoc casu propter dolũ spoliantis,etiam iuratur in litem: vt dixi supra. per quod iuramentum fit ęstimatio interesse ipsius iurantis:vt.ff.de in litem iurand.l.j.&.§.condemnatio.allegato.quod iuramentũ est affectionis: vt prędixi. Facit de in litem iurand.l. videamus.§. iurare.Igitur super interesse huius difficultatis, seu imposibilitatis secũdum affectionẽ spoliati arbitraria taxatione pręmissa iurari potest.

21 ¶ † NONO queritur de modo practicãdi istam decretalem videlicet, qualiter formabit libellum sic spoliatus. Et videtur hoc difficile, quia si res petitur, non debet in æstimatione condemnari. ff. de verbo. oblig. l. si seruum. §. pe. & tamen repetenda est: vt. ff. de cõdi. fur. l. in re furtiua. Respõdet Butri. in. l. si quando. ꝙ libellus dandus est super violentia, & principaliter super re immobili, & in consequentiam rei mobilis, super mobilibus: ac iudex condemnabit de his, & fiet in eis executio, si extabunt: alioquin in æstimatione, super qua credetur iuramento actoris. & sic sententia feretur super rebus. ¶ Sed contra, quia textus in. l. si quando. in fi. dicit sic: *si quod huiusmodi iureiurando dato fuerit declaratum, iudicem condemnare oportet.* ¶ Respõdet Butri. duobus modis Primo, ꝙ creditur & de æstimatiõe rerum. i. de qualitate earum, exponendo: cessabit contrarium. vel alio modo exponendo textum in fine legis, ibi: *condemnare oportet.* i. condemnationem exequi. Et sic semper fiet condemnatio in rebus. ¶ Vel dic, & fortè non malè, secundum eum, quòd creditur istius iuramento de quantitate & æstimatione rerũ, & post eà iudex pronunciabit res esse restituendas tantæ ęstimationis. Et sic non super æstimatione restituẽnda: sed super reb⁹ tantæ æstimationis pronunciabit. & si non extant res, fiet executio in æstimatione iam per sacramentum actoris de-
22 clarata, secundum eum. ¶ † Aduerte: similis difficultas solet fieri super actione ex empto, quæ tangitur per glos. ff. de actio. emp. l. j. in qua glo. ibi sic libellum format: *Dico contra talem, quòd ipse vendidit mihi rem talem, &c. quare ago contra ipsum, quòd tradat. & si non potest tradere, quòd condemnetur ad interesse.* ¶ Sed vt dicit Cyn. C. de actio. emp. l. si traditio. q. ij. quidam reprobant istum libellum: quia venditor solutè tenetur ad vtrunq;. Ideò &c. arg. ff. de verb. obli. l. inter stipulantem. §. si stipulatus. ¶ Sed vt dicit ibi Cyn. isti non bene reprobant: quia glo. Accur. non format alternatiuè, imò copulatiuè. vnde dicit ibi Cyn. ꝙ libellus procedit: *vnde rem venditam peto.* per modum principalis, & interesse non principaliter, sed propter impossibilem præstationem, propter quam iudex se conuertet ad condemnandum in interesse. arg. l. vinum. ff. si cert. pet. ¶ Bar. hanc materiam in actione ex empto discussit. ff. de actio. emp. l. j. & generalius ac plenius. ff. de verb. obli. l. stipulationes non diuiduntur. in. v. q. & v. sequentibus. Et præsertim in. q. ix. Et finaliter tenet de prædicto libello, ꝙ procedit pro eo, ꝙ in illa actione nõ agitur ad dandum, sed ad tradendum, seu restituẽdum. Et ideò interesse succedit in obligatione post moram: vt. ff. de re iudi. l. si quis ab alio. in fine. ¶ Et quia etiam si esset obligatio dandi, petitio interesse, seu æstimationis nõ ad genus aliud actionis: sed solùm ad facultatem præstatiõis referri debet. Sicut in noxæ deditione solemus dicere: vt. ff. de re iudic. l. decem. §. miles. & sicut notat glo. ff. de actio. emp. l. j. hîc nõ sunt ferendæ duæ sententiæ, sed vna tantùm. s. ad interesse post moram. ¶ Sed Bar. ibi dicit, ꝙ hoc nõ est necesse, imò potest ferri sententia de re tradenda, licet reus liberet de soluendo interesse, quod est in obligatione ex dispositione legis, & in facultate etiam post sententiam: vt. l. item veniunt §. cum prædixerimus. ff. de peti. hære. Et pleniùs hoc deduxit in. l. stipulationes. allegata vsus autem iudiciorũ hoc recœpit, quod siue sit actio dandi, siue tradendi, siue restituendi, formantur libellus & sententia super re, si extat: alioquin super æstimatione in sententia taxata. & sic executio in rebus. Alioquin fit in æstimatione. quod satis potest iustificari per præmissa. Et hoc verum, cum dubitatur tempore sententiæ, an extant: quia si tunc cõstaret, ꝙ extarent, nõ curaretur de interesse, sed fieret simpliciter cõdemnatio in rebus secundum opinionem Butri. Et si constaret, ꝙ nõ extarent, fieret solum condemnatio in æstimatione: maximè in actionibus tradendi, seu restituendi vel faciẽdi secundũ glo dictæ. l. j. Ex quo distinctionem bimembrem & nostræ quęstionis principalis solutionẽ potes colligere per teipm.
¶ DECIMO quæritur intrando vltimam glos. Inno. super verbo, *taxationis.* ecce dicit lex, si quando. in fine, ꝙ taxatione facta, & iuramento præstito in taxatione, oportet iudicem condemnare in eo, quod per taxationem & iuramentum declaratum est. Et ita non licet iudici aliquid diminuere de summa taxata & iurata: imò si diminuit, nõ va-
23 let sententia, in authen. de iudi. § oportet. ¶ † Pone ergo, ꝙ ille, contra quem fit taxatio, audit taxationem fieri: nunquid si excessiuè taxatur, poterit appellare? Dicit Inno. ꝙ prudenter faciet, si appellet, vel propter grauamen taxationis, vel quia credit se nullo modo teneri. ¶ Verùm, si crederet se teneri in aliquo, sed non in tantum, quantùm fit taxatio, tũc in tantum quantùm fit grauamen excessus taxationis. appellet. ¶ Sed pone, ꝙ ab hoc non appellauerit, appellauit tamẽ posteà à iuramento, vel à sententia: nunquid in vim talis appellationis de excessu, vel grauamine taxatiõis cognosci poterit? dicit Inno. ꝙ sic. & ꝙ hæc omnia venient in cognitione appellationis: quia fiet à iuramento, vel sententia. arg. C. de iureiuran. l. generaliter. § sin autem. ¶ Sed nunquid debet à iuramenti delatione appellare: vel nunquid sufficit appellare à sententia? dicit Inno. sic. A iuramento autem si credit eum plus iurasse, quàm debet omnino appellet. j. x. dies. nec reseruet se appellationi, quæ fiet à sententia: quæ fortè nec feretur infra. x. dies. vel etiam nunquàm. Et quia etiam si feretur. j. x. dies, non prodesset sibi ab ea appellare. Quod sic probat: quia ex iureiurando oritur actio in factum, vt. ff. de iureiur. l. sed & si possessori. & l. sed & si seruus. & C. de reb. credi. l. actori. quæ non admitteretur, etiam si sententia cassaretur, vel etiam si pronunciaretur appellatio iniusta. Et hoc secundum Hostien. tutiùs & meliùs est: vt patet in eo, quod legitur & notatur infra de re iudi. quod ad consultationem. & per id quod habes. j. ead. q. versu, semper tamen. ¶ Sed dicit Inno. ꝙ quidam alij dicunt & fortè non malè, ꝙ sufficit appellare à sententia: & cassata sentẽtia admittetur ius, & actio quæsita ex iureiuran. quia sententia procedit ex iureiur. cum totum sit vnum instructum. Ad hoc in authẽ. de iudi. § oportet. coll. vj. C. de duo. reis. l. pe. ff. de mino. l. iij. § pe. ¶ Semper tamen tutiùs est appellare à iureiuran. quia si posteà non sequeretur sententia non prouideretur posteà & contra grauamen illatum ex iureiuran. nisi in casibus. ff. de iureiur. l. admonendi. & C. de iureiuran. l. j. & fin. ¶ Nec miteris secundum Inno. si dixi appellandum à iureiuran. cũ tale iusiurandum sententiæ comparetur, cum ex eo oriatur actio & exceptio, sicut ex sententia. Caue tamen secundum Inno. quia prædicta locum habent, cum quis iuret rem, quã petit suam esse, vel non esse: aut sibi deberi, vel non deberi. Secus enim est, vbi iurat se tantùm expendisse. Nam hoc iuramentum non comparatur sententiæ, sed iuramento. Et ideò ex tali iuramento nõ oritur actio, vel exceptio. Et ideò non est vtile. i. necessarium à tali iuramento appellare: sed sufficit appellare à sententia, quæ sequitur: vt in authen. de iudi. § oportet. & l. si quando. C. vnde vi. & de tali loquitur hîc. Et in tali secundum Hostiẽ. & Nouellam potest saluari opinio quæ habet, quòd sufficit à sententia appellare. ¶ Et ex hoc dicto Innocen. dicit dominus Martinus Pampilonẽsis. Episcopus dictas opiniones concordari. Nam aut iuratur super iure principali. id est rem petitam actoris esse: vel sibi deberi. & tunc necesse est à tali iuramento appellare. Aut iuratur solùm super facto, ex quo oritur illud ius, vt actorem tantùm expendisse, numerasse, vel amisisse: vt hîc: & tunc sufficiat à sententia appellare. ¶ Et sanè primum intelligas, videlicet, quòd appelletur à iudice: id est ab excessiua taxatione iudicis, & delatione iuramenti facta per eum non autem à parte id est à iuramento ad partem præstito: quia in hoc pars non grauat, sed iudex: licet ad instantiam partis. Nec obstat contra primum dictum de appellatio. c. fin. libro sexto. cum ibi notatis: quia in primo dicto est ratio singularis propter ius actionis ex delatione & pręstatione quęsitum. de quo dicam in dicto capitulo finali, versus finem tertię quęstionis. versu, *vnum autem moui supra &c.*

Vndecimo

24 ¶ † VNDECIMO prosequendo dictam glo. fin. Inno. quæritur, quid si iudex post iuramentum præstitum cognouit se in taxatione errasse: nunquid poterit reuocare, & errorem suum corrigere? ¶ Dicit Innoc. quòd licet iudici non liceat minus iudicare, quàm iuratū est, si iudex cognosceret etiam post pręstitum iusiurandum se malè taxasse expensas, potest reuocare taxationem suam, & procedere ad sententiam ex virtute iurisiurandi: vt. ff. de re iudica. l. quod iussit. Facit de accus. c. qualiter. de pur. vul. c. ij. de sen. excō. sacro § fi. j. respon. & quod not. in Spec. de expensis ad finem versi. porrò. ¶ Nec obstat dictus § oportet. in authentico de iudi. quia loquit ibi de taxatiōe legitima. nec reuocatur. Sed vbi non est bona, & reuocatur, secus secundum Innocē. maximè dum reuocatur ex vera, & rationabili causa. Sed & sicut à delatione, seu taxatione, sic & à reuocatione, nedum à sententia appellari potest: in quo casu, & correctioni locus est. Ad hoc. ĵ. de appel. cum cessante. ar. d. e. sacro § si verò iudex. Hostien. ¶ Item etiam secus credit Innoc. in iuramentis, ex quibus datur actio. Vel secundum Hostien. exceptio, quia tunc non licet iudici reuocare post præstitum iuramentum, nisi in casu: vt. ff. de iuretur. l. admouēdi. sicut non licet iudici reuocare sententiā suam, postquā eam tulit. supra de offi. deleg. in literis. secundum Innocē. & Hostien. quod de delegato iudice verum est indistinctè: sed de ordinario die, vt legitur. & not. de accus. qualiter. primo. primo respon. secundum Nouel.

25 ¶ † DVODECIMO quęritur, nunquid ad videndum fieri taxationem & iuramenti. delationem pars necessariò sit vocāda. de quo vidi in Rota sępiùs dubitari & p auditores quandoq; sic, quandoq; aliter obseruari. Credo tamen de iure eam vocandam: quia de vno quoq; negotiò, maximè iudiciali, & causæ cognitionem requirēte præsentibus, vel per contumaciam absentibus, quos causa tangit, agi debet. ff. de re iudi. l. de vno. cum concor. de maior. inter quatuor. de cau. poss. c. j. in fine. ¶ Certum est autem, quòd ista requirūt causę cognitionem, & parare possunt parti graue pręiudicium, vt patet ex dictis. & posset pars vocata allegare ad taxationis attenuationem, aut ad ipsius, & iuramenti delationis denegationem in iure, & in facto probabiles rationes, quas non posset posteà saltem contra sententiam opponere: cum iudicem condemnare oporteat: vt. l. si quā do. in fine. ¶ Verùm, si parte non vocata ad ista processum fore, nihilominus ipso iure valerent: quia interloquutoria lata parte absente non vocata, nō est ipso iure nulla, iniqua tamen est. & potest ab ea appellari: vt not. Inno. de procurator. auditis. & ibi dicam. Appellet ergo, qui sic grauatus est, si potest ante sententiam, iuxta ea quæ dixi in. x. q̄one. ¶ Sed pone, quòd non appellauerit, nisi à sententia: nūquid iudex appellationis hoc poterit emēdare? De hoc vidi valde dubitari in Rota & finaliter teneri, & obseruari in casu nostrę decretalis, per ea quę dixi supra in proxima. q. iūcto, quòd iudex appellationis cēsetur subrogatus in locum primi: & facere pōt, quod primus facere potuisset, & corrigere factum primi. Et pro hoc etiā facit. ĵ. de ap. c. fi. lib. vj. alleg. cum ibi notatis. ¶ Fateor tamen bene, quòd cōsuetudo fori posset induce. e, quòd ad ista procedi posset, parte etiam non vocata: dummodo ad sententiam vocaretur: quia & ita communiter seruatur in curijs. ¶ Sed casu, quo vocari habet: pone, quòd in termino peremptorio ad sententiam assignato, reo citato, non comparente, iudex taxat, & defert iuramentum actori, ac post illius præstationem fert diffinitiuam in causa. ¶ Post quæ reus propter hoc specialiter sentiens se grauatum, quia non fuit specialiter vocatus ad taxationem, & iuramenti delationem antedictas. ¶ Primò ab hoc specialiter, & posteà à sententia consequenter appellat infra tempus iuris nunquid ex huiusmodi grauamine poterit præmissorum omnium retractationem obtinere? De hoc vidi in Rota sæpiùs dubitari. ¶ Quidam enim domini volebant dicere, quòd sufficiebat ad sententiam citauisse, qui per hoc videbatur citasse ad omnia connexa ipsi sententiæ. argumentum de constitutionibus. translato. & per quæ poterat ad sententiam deuenire. ff. de procuratoribus. l. ad rem. & l. ad legatum. ff. de iudicijs. l. secunda de officio. delega. c. j. & c. præterea. cum simi. ¶ Sed alij domini dicebant contrarium, cum ista non sit connexio consequentiæ necessaræ: cum possit etiam ferri sententia sine illis. & sic cessant argumenta prædicta: vt scripsi in. c. præterea. allegato, & hoc credo veriùs. ¶ Fateor tamen, quòd si sententia suam recipit iustificationem ex alijs actis primis, aut nouis, non propter hoc irritabitur: quia tunc propter hoc non deficit ex ordine, vel ex causa. argumentum eius, quod legitur & notatur de re iudic. c. sicut.

26 ¶ † DECIMOTERTIO quæritur, pone super ęstimatione iniuriæ probationes legitimę haberi nō possunt: nunquid super hoc iniuriato iuramentum deferri debet? Fuit obtentum in consilijs Rotæ, quòd sic hoc modo: quia iudex consyderatis omnibus qualitatibus, & circūstantijs, quæ possunt augere, vel minuere æstimationem, taxabit eam, & posteà deferet iuramentum sic, quòd vltra iurare nō possit, & posteà in eo, quod iuratum fuerit secundum taxationem condemnabit. argu huius decretalis. & l. si quando. Sic intelliguntur. ff. de iniurijs. l. si vnus § seruus me⁹, & l. cōstitutiōibus § j. & l. iniuriarum æstimatio. & ĵ. de iniurijs. c. olim scribentibus. & de offi. ordi. si canonici. lib. vj. cum ibi notatis. Nec facio vim, an agat, ex leg. Cornelia, vel ex actione prætoria secundum Bart. in dicta. l. iniuriarum. licet glo. aliter ibi dicat. Dictum etiam fuit, quòd cautè facit pars volens ęstimationem augere, si probet qualitates ad hoc faciētes: vt Institu. de iniurijs § pœna. cum ibi notatis. ¶ Caue tamen, quia secus est in iuramento in litem. Nam ibi taxatio iudicialis etiam iuramenti præstationem sequi potest: vt. ff. de in litem iurando. l. videamus § penultimo. & l. in actionibus § primo. Et est ratio diuersitatis: quia istud est veritatis, & illud est affectionis: vt dixi in oppositiune post tertiam quæstionē. Modò si iudex minueret quantitatem declaratam per iuramentum veritatis, casu nostro veniret contra religionem iuramenti, contra. l. j. & secundā. C. de iureiurando. Sed si minueret quantitatem declaratam per iuramentum affectionis, in casu illo non veniret contra iuramentum: cum affectio possit excedere veritatem, & etiam æquitatem: quas tamen veritatem, & æquitatem iudex sequi debet, quantùm pōt. Et alias differentias inter ista iuramenta dedi tibi. s̄. eo. quæstione. iij. & oppositione se. Et facit multùm ad propositum: quia licet de iure codic. in condemnatione expensarum taxatio non haberet necessariò præcedere iuramentum, sed sequi posset: vt. C. de iudicijs. l. sancimus. tamen quia iuramētum illud veritatis est, ius nouum statuit, quod necessariò præcedat, & sequi non possit. in authētico de iudicibus § oportet. Collatione sexta, & authentica post iusiur. situata super dicta. l. sancimus. Ex quo infertur quòd malè faciunt iudices, qui primo deferūt iuramentum, & posteà taxant: vel qui primo taxant, & posteà de iuramento facto infra taxam diminuunt. Et hoc verum, nisi ex magna causa iuxta ea, quæ scripsi in vndecima quæstione, & præmissa menti commenda: quotidiana enim sunt. & propterea attendenda vt eleganter à iure consulto Paulu responsum est. l. legaui. in fine principij. ff. de liberatione legata. Plurimùm tñ refert, an iuramenti delatio taxationem expensarum præcedat, an vice versa: quod accipe prout notant Barto. & sequaces. l. sancimus. superius alleg. & de hac materia vide per Bar. & interpretes legistas in. l. videamus § pe. & fi. ff. de in lit. iur. & an huic legi derogatum sit per authen. post iusiurandū. vide glossam Accursij. l. sancimus. C. de iudicijs, & per Panormitanū, & Canonistas. c. fina. de his, quæ vi, metusue causa fiunt. in antiquis.

27 ¶ † Sed pone, quòd in casu nostræ quæstionis vel nostræ decret. sine taxatione præcedente, vel sequente, vel solùm

cum taxatione sequente iuramentum defertur, & sententia fertur: nunquid valent hæc ipso iure? ¶ De iuramento dic, quòd non valet eius delatio, vel præstatio ipso iure: quia ista est prouisio extraordinaria habēs certam formam studiosè appositam: qua omissa non valet, quod agitur ipso iure: vt. ĩ. de electio.c.quamuis.&.c.prouida.libr.sexto. ¶ Sed de sententia dic, quòd etiam sinō iustificatur, ex alijs, non tamen propter hoc solùm potest dici nulla: quia licet illa omissio taxationis præcedentis respectu iuramenti inducat defectum ordinis: respectu tamen sententiæ non inducit defectum ordinis, sed solùm æquitatis, & iustificationis: cum iuramentum ipsum, & omnia quæ fiunt propter illud, succedant solùm in locum legitimæ probationis, vt dixi. ¶ Supple glossas. In glo.j. ibi: *probandum est*. ĩ. tit. proximo.c.j. ¶ Et quoniam id difficile est, solet dari consilium, quòd loco interesse, certam pœnam contrahēs stipuletur, per leg. infra allegatas. & per.l.fin.ff.de prętorijs stipulationibus. Hosten. vide in Specula. de fructibus, & expensis. §. penultimo. ver. penulti. Et ibi: *non possent*. nec secreta patrimonij cuilibet reuelantur. Imò quandoq; creditur diues, qui pauper est, & ecōtra. Instituta. quibus ex causis manumittere non licet. §. in fraudem. in authentico de nupt. §. quia verò hactenus. collatione quarta. Sed dominus hoc nō præsumitur ignorare. C. de rescindenda venditione.l. quisquis. Hostien. & in fine. Idem in casibus in authentico. de collato. §. super eo. & sequenti. collatio.ix. ¶ Ponitur etiam casus de preside prouinciæ, qui post depositum officium nō manet post quinquaginta dies. & in iudice ad aliam administrationem, vel prouinciam vocato, qui non dimisit procuratorem, cōtra illos, cum iuratur per damnum passis ab eis. Goffre. ¶ In glo. vlti. ibi: *vel diues*: vnde si muliercula diceret se ibi scyphos habuisse argēteos: vel mercator vilis preciosas margaritas, aurum, vel balsamum: aut Grammaticus libros iuris, vel sacræ paginæ amisisse: non crederetur. Dicit etiam Hostien. considerandas personas reorum vtrum aliâs fuerunt bonæ famæ, & an tales excessus consueuerint frequentare, vel econtra, & his, & alijs circunstantijs pensatis, vt. ff. de legitimis tuto.l.legitimos. ŝ. de procuratorib. in nostra. §. fi. & legitur, & notatur. ĩ. de iureiur.c.fi.

De restitutione in integrum. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Restitutio, vnde dicatur? Et à quo facienda? Item cui facienda & de reliquis huiusmodi, remissiuè.*

Viso De quadam restitutione speciali, quę datur ratione metus, videnda est materia restitutiōis in integrum in genere, sub quo compræhendit restitutionem ecclesiarum, & hoc vt plurimùm. Item minorum. ĩ. eo. constitutus. & c. penul. & maiorum. ĩ. eo. ex literis generaliter. Vel aliter, viso de restitutionibus, quę maioribus competunt, vt quę fiunt vi, metu, siue causa: hîc sequitur de restitutionibus, quæ competunt minoribus, vel ecclesijs, quæ vice minorum funguntur. ŝ. eo. c.j. Nec competit hîc suffragium leg. Diuus. ff. eod. in fin. Et coram quibus iudicibus habeat causa in integ. resti. tractari, habetur. ĩ. eo. c. penul. secundum Cal. ĩ. eo. in rubrica. lib. vj. Sed prima cōtinuatio videtur mihi melior: quia etiam hîc tractatur de restitutione maiorum. ĩ. eo. ex literis. de materia. ij. quæstione. iiij. in fi. & . xxxv. q. ix. per totum. Repetitur autē hæc rubrica in. vj. & in Cle. cui competit de officio iudicis. c. ij. de priuile. cum olim. iij. versu. nos igitur. de rescrip. quamuis. lib. vj. not. ¶ 1 † Dicitur autem restitutio prioris status, vel iuris, seu audientiæ redintegratio. C. de sen. pas.l.j. & . ij. quæstione. iiij. §. notandum. in fi & dicto. c. ex literis, & . ĩ. de minori. quòd si minor. §. restitutio. & de vsuris. l. videamus. § in fauna. A quo autem facienda sit restitutio, dicetur. ĩ. eo. c. penulti. & p Hosti. in summa. eo. tit. §. ij. & in Spec. eo. tit. § videndū restat, quis possit. ¶ Cui autē facienda sit: certum est quòd ecclesiæ & minori læsis: vt. ĩ. eo. c.j. & . c. constitutus. & c. penulti. allegatis. Et quandoq; maiori, vt. ĩ. eo. ex literis. In quibus de his dicetur plenius. & videre potes Hosti. in summa. §. ij. & . iij. & Spec. §. ij. e. tit. ¶ Quādo autē restitutio fieri debet, dicetur. ĩ. eo. c. ecclesia. lib. vj. & sequenti. & . c. ab ecclesia. eo. tit. in Cle. & habes per Hostien. in summa. eo. tit. §. iiij. & in Spec. eo. ti. §. infra quod. ¶ Et qualiter peti, vel fieri debeat, habes per Hostien. vbi. ŝ. §. & qualiter & Specu. §. qualiter autē. ¶ Et cōtra quem debet fieri restitutio, per Hosti. vbi. ŝ. §. & cōtra quem. ¶ Et quoties debeat dari restitutio, vbi. ŝ. in. §. quoties. ¶ Et vtrum perpetuetur per litiscon. vbi supra. §. vtrum. Et an executio sententiæ, contra quam petitur restitutio debeat retardari, & habes vbi. ŝ. § an executio. & dicetur. ĩ. c. suscitata. ¶ Et in quibus faciēda est restitutio per Hostiē. vbi. ŝ. §. in quibus. ¶ Et in quibus denegetur, vbi supra. §. & in quibus. ¶ Et qs sit eius effectus, vbi. ŝ. §. vltimo. & in Specu. eo. titu. §. fi. ¶ Et de formis libellorū, & positionum in materia ista formandorum in. iiij. parte Spec. eo. tit. Ad quas remissiones habes recurrere quoad ea, quę minùs completè in hoc titu. tradita reperies, licet pauca, præter formas, proponam omittere, maximè de his, quæ necessaria videbuntur.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia, vt restituatur, quid requiratur.*
2 *Interesse ex contractu proueniens qualiter probandum. Et quid si ex maleficio?*
3 *Episcopus ecclesiæ cōditionem meliorem, non deteriorem facere potest.*
4 *Damnum propter restitutio dari ecclesiæ debet, quale esse oportea? Et quo iure in obtinendis restitutionibus fungi videatur numero sequenti.*
6 *Restitutio in quo contractu locum habere dicatur?*
7 *Restitutioni facienda expensarum ac laborum rationem habendam esse.*
8 *Minor, ecclesia, respublica ac ciuitas quoad restitutionis naturam qualiter inter se distent.*
9 *Ecclesia, si possessorio egerit, & in eo succubuerit, ob idque super proprietate, de sententia super possess. lata mentione non facta, rescriptum impetrēt: an super possessorio restituta intelligatur, & teneat impetratio? remissiuè.*
10 *Ecclesia aduersus temporalem præscriptionē qualiter restituatur?*
11 *Ciuitas qualiter priuilegio, de quo hîc, gaudeat?*
12 *Præscriptio aduersus minorem curatorem habentem qualiter curare dicatur? Item quid de temporibus appellandi?*

¶ CAP. I.

Requisiuit. ¶ Casus. Ecclesia restituitur cōtra contractū aliâs legitimè celebratum, si enormiter ex eo sit læsa. Communis diuisio ij. ibi: *noueris*. Expone literam. *Possessionibus*. ecclesiarū. *Laicis*. vel clericis. *Concessis*. ab Episcopo, vel ecclesia. *Facere*. & sic in faciendo loquitur, non in omittendo. *Semper*. in omni contractu. Inno. *Seruari*. per beneficium in integrū restitutionis. Innocen. *Redire*. scilicet, eodem, qui locauit, petente in integrum restitutionem Innocen. *Sumptibus*. C. de iure rei public.l.j. ff. de mino.l. minor. §. restitutio. j. non coguntur reddere eos: nisi eis refundantur expensæ necessariæ & vtiles, quas pro eis, & in eis fecerunt. Sed & si illas expensas restituere velint, clerici non recuperabunt rem locatam si in ipso contractu locationis decepta fuerit ecclesia: puta, quia sine hmôi locatione plus locari poterat. Inno.

¶ Primò

1 ¶ Primò nota, quòd vt ecclesia restituatur, nedum est ne-
cessaria lęsio, & quòd de illa appareat, sed oportet, quòd ap-
pareat manifestè. & sic non videtur in hac materia de præ-
sumptionibus arguendũ. Sic. j. de præsumptio. literas. Mate-
ria enim restitutionis extraordinaria est, & obuiat communi
iuri. & ideò debet restringi. j. de regu. iuris. c. quæ à iure. Et
potest poni secundũ Hosti. exemplum decre. per. c. ad aures.
2 & c. ad nostram. j. de rebus eccle. non alie. ¶ † Secundò ibi:
manifestè: interesse proueniens ex contractu probandum est
per testes: licet secus de proueniente ex maleficio: vt. s. titu.
3 proximò. c. fi. ¶ † Tertiò nota, quòd licet Episcopus possit
facere conditionem ecclesiæ meliorem, non tamen potest
eam facere deteriorem. De quo hîc per Bern. in glo. iij. Fa-
cit regula, delictum personæ. de regu. iuris. lib. vj. Et hoc est
verum regulariter circa iura, & bona ecclesiarum: sed circa
honores secus: vt legitur & notaẽ. xxvj. quæstione. ij. ita nos.
Sed credit Collec. quòd est meliùs dicere, ꝙ ibi est casus spe
cialis in odium ciuitatis vi suum Episcopum interficientis.
Nec ibi agitur de delicto prælati. Et intellige notabile de
delicto cõmisso in faciendo: secus in omittẽdo: vt. j. de prę-
scriptio. per totum. Nec ob. secũdũ Collec. j. e. auditis. quia
imò restitutiõe indiget: vt ibi dicetur, secundũ eum. Tamé
Io. An. in dicta regula delictũ. hoc velle videtur, quòd in iu-
dicijs siue faciendo, siue omittendo, factum prælati præiu-
4 dicat ecclesiæ. & in extraiudicialibus secus. ¶ † Quartò nota,
quòd damnum, propter quod debet dari ecclesię restitutio,
debet esse magnum. Quod hîc sonat verbum, detrimentũ.
De quo hîc per Ber. in glo. ij. Et faciunt not. de rescriptis. si
5 proponente. & de loca. c. propter. in prima glo. ¶ † Quintò
nota, quòd ecclesia in restitutionibus obtinẽdis iure mino-
ris fungitur. De quo hîc per Ber. in glo. iiij. & . j. eo. auditis.
etiam in glo. iiij. Caue tamen, quia dicit hic Iuno. notãdam
esse differentiam inter minorem, ecclesiam, rem publicam,
& ciuitatem in integrum restitutione petenda, prout. j. di-
6 cam. ¶ † Sextò nota, ibi: *ius & proprietatem redire*. duo prin-
cipaliter. Primum est, quòd iste textus non loquitur in con-
tractu locationis, sed alienationis. de quo hîc per Bernar. in
prin. glo. penul. Secũdum quòd habet locum restitutio etiá
in contractu licito, atq; valido, verique dominij ab ecclesia
in alterum translatiuo: quia non potest redire ad ius, & pro
prietatem ecclesię, quod à iure & proprietate ipsius non re-
cessit. ar. ff. de inoffi. test. l. v. §. j. cum fi. Sed caue, quia imò po-
test ratione possessionis: vt not. Inno. j. de reb. eccle. nõ alie.
c. Episcopi in gl. id est, potestatẽ. de quo hîc post prin. dictæ
7 penul. glo. Ber. ¶ † Septimò nota. in fi. quòd horum duorũ,
scilicet expensarum, & laborum hîc ratio est habenda, scili-
cet, ne doleant coloni se agriculturis curam dedisse. Et facit
C. de alluuionibus. l. fi. §. j. de consti. cum M. de reb. eccle. non
alie. ad aures. & c. ad audientiam. de pecul. clerici. c. fi. de reg.
iuris. locupetari. lib. vj. cum suis concor. & vide, quod scripsi
in expositione in verbo sumptibus.
8 ¶ † PRIMO quæritur iuxta materiam quinti notabilis,
quæ differẽtia est inter minorem, ecclesiam, rem publicam,
& ciuitatem quoad materiam restitutionis? dicit hic Iuno.
quòd licet dicãt leges, quòd ecclesia fungitur vice minoris.
C. ex qui. cau. maiores. l. penul. de iure rei publicæ. rem pu-
blicam. de sacrosanc. eccle. l. fi. Tamen inter eos differentia,
est notanda: quia pupillo, & minori etiam non pupillo, non
currit hodie vsucapio, vel præscriptio. x. vel. xx. annorum
in rebus, quæ seruando seruari possunt, siue sint mobiles,
siue immobiles. C. de admin. tu. l. lex. Et ideò, super his non
est eis necessaria in integrum resti. C. in quibus causis in in-
tegrum restitutio non est necessaria. l. fin. licet ante tempus
dictæ. l. contra minores. Sed non contra pupillum curreret
vsucapio & præscriptio decem, vel. xx. annorum. ff. de acqui
ren. re. do. l. bonæ fidei emptor. Sed contra ecclesiam, rem
publicam, & ciuitatẽ bene currit vsucapio & pręscriptio, &
aliæ temporales, & perpetuæ præscriptiones. Sed datur eis
restitutio, sicut minori. secũdum Innoc. Et dicit Hostien. sic
posse intelligi authentica, quas actiones. C. de sacrosanct.
eccle. & authentica hæc constitutio innouat constit. colla.
viij. ¶ Et potest secundum Innoc. esse ratio: quia prædictę,
scilicet, ecclesia & res publica finguntur esse in vltimo instá
ti minoris ætatis: præscriptio verò. xxx. vel. xl. annorum cer
tum est, quòd currit contra omnes prædictos. Sed datur eis
restitutio ex verbis generalibus edicti, quę talia sunt, quod
cum minore. xxv. annorum gestum esse dicetur, vti quæq;
res erit, animaduertam. ff. de mino. l. j. §. prętor edicit. Pupil-
lus tamen ab his præscriptionib⁹ seruatur illęsus. C. de prę-
scrip. xxx. annorũ. l. sicut. §. non sexus. Subdit tamen Inno. ꝙ
sibi non placet, quòd ciuitati detur restitutio in integrum.
ar. ff. ad Mace. l. nihil interesse. Super quo plenam remissio-
nem per Nouel. j. e. auditis. super glo. ecclesia. Hosti. tamen
dicit, quòd non videtur præscriptio temporalis curre-
re contra ecclesiam: nec leges, vt ecclesijs in hoc damnosæ,
essent recipiendæ. x. dist. c. j. Et per totum, & in eo quod le-
gitur & not. j. de noui oper. nunc. c. j. §. j. Imò per vltimũ au-
thenticum hæc constitutio, quę innouat cõstitutionem: vt
etiam tẽporalis. x. vel. xx. annorũ non currat ecclesijs, sed so-
la. xl. annorũ. Vnde nec Gratianus. xvj. q. iiij. neq; decennij.
posuit partem legis, quæ cõtra ecclesias erat: ne illud ad pri-
uatos restringatur: vt quãuis in sum. de præscriptio. sub ru-
bricella de vsucapionibus. §. quæ verò. vers. quidã etiam vo-
luerunt dicere aliter. sit notatũ. Super quo remittit Nouel.
ad not. sua de regu. iuris. possessor. lib. vj. super fi. j. glo. Sed di
cit. Hosti. quod nũc hîc dicimus, magis placet: quia nec in-
uenio expressum in text. iuris canonici ꝙ contra ecclesiam
currat præscriptio triennij, vel quadriennij, saluo casu fauo
tis fidei. j. de pręscriptio. c. j. Faciunt lec. & not. j. de testã. fi-
lius. Et saluis præsciptionib⁹ iudicialibus, & quæ cõtra cõtu
maciã puniũt: vt lit. non contest. quoniã. §. in alijs. Et quæ ad
statum, & cõditionem personarum, & iudicialia pertinent.
v. q. ij. præsenti. xxviij. q. ij. si quis incognitus. & c. d. § in alijs. &
se. De quibus multa exẽpla scripta sunt in sum. de præscri-
ptio. sub rubrica rerum immobilium. §. quot sint eius spe-
cies. Nec reperitur cautum iure canonico quòd Princeps
aliquis secularis rem ad ecclesiam pertinentem possit alteri
donare: imò potiùs contrarium. xij. quæstione. ij. c. iij. & se.
Quinimò & si princeps rem immobilem ecclesię velit cum
alia permutare, requiritur communis vtilitas, & causa ra-
tionabilis, & quòd res, quam præstat, maior sit, vel æqualis,
& quòd pragmatica sanctio super hoc promulgetur. Quod
dic, vt legitur & notatur de re. permuta. c. j. & sic quantùm
ad ecclesiã locum non habet quadriennalis præscriptio: de
qua. C. de quadrien. præscriptio. l. bene à Zenone. Hostien.
9 ¶ † Secundò occasione præmissorum, tango quasdam quæ
stiones Collect. de quibus solùm me expediam remissiuè.
Pone ergo primò: Ecclesia, quæ possessorio egit, & succu-
buit, imperat rescriptum super proprietate, nõ facta men-
tione de sententia lata super possessorio contra eam: nunc
quęritur de duobus: an ecclesia super possessorio restituatur
& anteneat dicta impetratio. Sed quia hoc mouet Nouella.
j. c. j. tit. lib. vj. in glo. ij. Ideo ibi remitto. Item quærit Colle.
de eo, quod tetigit. s. Inno. nunquid contra minorem currat
præscriptio. Et ea, quæ hîc tangit, habes partim per glo. j. e.
auditis. & c. constitutus. partim per Cyn. C. ex qui. causis in
inte. resti. non est necess. l. sancimus. Maximè in. ij. oppositio
10 ne inducens collecta sua. j. eo. c. fin. ¶ † Posteà quærit. qua-
liter ecclesia restituitur cõtra temporalem præscriptionem:
inducens nota. Archidiaco. j. eodem. c. j. & Nouellæ. de re-
scriptis plerumque. & Inno. j. eo. tum ex literis. circa finem.
& c. auditis. & notaẽ per Specula. de minori. eodem titulo. §.
11 primo, versicu. hoc autem. ¶ † Posteà de ciuitate quæ-
rit, qualiter gaudet priuilegio hoc, cum non currat con-
tra eam præscriptio: inducens hîc notata per Innocentium
& per gloss. in authentica quas actiones. & Innocẽtiũ con-
cordantem, & per Hostien. in summa de emptione & ven-
ditione. § qualiter rescindatur. & notat Cynus. C. ex quibus

cau.maiori.l.res publica. vbi omnino vide in quatuor quæstionibus per Cyn.ibi motis. Per quam remissionem hîc decido iura per Collec.ibi notata.¦Recitat etiam Collect.aliqua notata in Specu.vbi.§.& per Paul.in Clemen. prima.§. eo. Et dicam.§.eodem.auditis.in secunda quæstione.

12 ¶ †Posteà quęrit de minore habente curatorem, qualiter ei currit præscriptio: inducens not.Archi.§.eo.c.ij.libr.vj. & Cyn.in.l.si curatorem habens.C.de in inte.resti.mino.in ij.q.Inducit etiam not. Cyn.eo.tit.l.si minorem.in oppositione & quæstione.& notata.§.de resti.spoli.cum ad sedem. ¶ Posteà quærit,qualiter minori currunt tempora appellandi: & recitat not.Cy.C.si sępiùs in inte.resti.post.l.postquàm.&.Spec.eo.tit.§.fi.in fi.& Ber.§.eo.auditis, & Inno.§. eo.c.fi. Vlteriùs magis dilatando quærit,nunquid minor aduersus impetrationem venię ętatis possit restitui.Et de differentia inter masculum & fœmellam, quantùm ad hoc: & qualiter impetrans veniā habetur pro maiore recitās dicta Cyn.C.de his,qui veni.ætatis.impetra.l.j.&.ij.Item quęrit, quid si minor dolo suo, vel aduersarij probauit se maiorem qualiter restituitur recitans verba Cyn.C.si minor se maio. dix.l.si alterius.& Specu.eo.tit.§.j.vers.sed nunquid.& collecta sua de.pactis.quoties.in fi. Quæ omnia,quia sunt extra materiam nimis exquisita,causa breuitatis omitto. ¶ Suple glo. *In glo.* id est, ibi: *læsa est*, nec tenetur exprimere,an dolo aduersarij,an sui facilitate sit lęsa. De hoc,& an plures causas possit exprimere,vel vna expressa alteram prosequi: vide in Spec.parte.ij.eo.tit.§.qualiter.in princ.¶ In glo.iiij.ibi communis opinio Lan.Vincentij,Tancred.& Iac.Philippi, Innoc.Hostien.& Abbat.Et ibi.G.nazo.& Goffre.hîc,& in Summa huius tit.§.fit computatio.&.§.quādo autem,dicens quòd semper restituitur etiam post quadriennium, donec sit præscriptum.Et ibi: dic secundum Innoc.à cuius tempore addidit hunc finem. Et in fine dic, vt.§.eo.titu.c.j.lib.vj. quod capitulum hîc posuit. & glo.Hostien. ¶ In glo.ij. *iudicio*: ibi: *tum ex literis*: &.§.de reb.eccle. non alie.ad nostram. ¶ In glo penulti.ibi: *casu licito*. idem hîc Goffre.Sed Io.dicit idem,etiam si casus non sit licitus dummodo seruetur forma. Hoc not. xij.quæstione. ij. in fine summæ. &.c.fine exceptiōe.Facit pro Bernar.de cōsti.quę in ecclesiarū.&.de re. ecclesiæ non alienan.c.vlti.ibi: *legitimo*: &c. secundum Nouel.& Cle.de reb.eccle.non alienan.monasteriorum.vbi videtur hoc expræssum secundum Io.Calde.& hoc tenet Archid.de reb.eccle.non alie.c.ij.lib.vj.vbi.de hoc not.per Nouel.Lignanus verò super hoc remittit ad not.sua.§.de reb. eccle.non alie.si quis presbiterorū.vbi tenet Lign.quòd valet alienatio facta in casu non licito,forma seruata. Et idem Damasius de his, quæ fi.à præla.c.ij. & Hosti. de reb. eccle. non alienan.in summa.§.ex quibus.ad fi. Sed cum Bernar.in opinione contraria cōuenire videtur ipse Hosti. in summa de in inte. resti.§. in quibus danda ver.in contractibus. ibi: quod locum habet.& Archid.xij.quæstione.ij.in summa.& c.fine exceptione.ac Nouel. & Archid.in.c. cōsultissimo. de reb.eccle.non alie.lib.vj.alleg.& Io.Calde.in repetitione dicti.c. si quis præsbiterorum. in solutione.v.oppositionis.Et hæc opinio Bern.& sequacium mihi placet: quia maiorum authoritate & ratione fulcitur: quia non receditur à regula, nisi in casu excepto,qui iure probetur:& succumbit reus actoris intentione probata si legitimā exceptionē non proponat,& probet.iura communia sunt. Sed cōstat,quòd Canonicæ sanctiones nobis dant pro regula,quòd ecclesiarum prælati non possunt alienare res immobiles ecclesiarum.& quòd si contra fecerint,, alienationes non valeant: resque cum fructibus repetantur: vt.c.nulli liceat.de reb. eccle. nō alienan.&.c.si quis præsbiterorum.&.xij. quæstione.ij. non liceat. ¶ Permittitur autē exceptiuè in casibus specialibus, vt ob æs alienum , & redemptionem captiuorum,&c. Ac etiam in casu generali,& incerto vtpote dum necessitas,aut euidens vtilitas ecclesiæ hoc exposcit: vt.c. sine exceptione.allegato.ibi,quòd non sit dubium.& de reb.ecclesię non alienan.dudum.lib.vj.ibi,euidens vtilitas.Igitur nisi constiterit de casu huiusmodi generaliter, vel specialiter sic excepto,stetur regulæ.Facit quia plus concernit fauorem ecclesiarum , propter quem fuit indicta huiusmodi prohibitio, aspectus ad vtilitatem,vel necessitatem ecclesiæ euidentem, quàm ad formam. Igitur identitate, seu potiùs maioritate rationis vrgēte,idem iudicandū est vtrobiq;, prout vtrumque tex.æquiparare videtur in.c.dudū.allegato.Et quia plùs videtur attendendū ad defectū fundamenti & vitij intrinseci,quam ad omissionem cuiusdam solennitatis extrinsecæ leg.expositiua constitutione necessario requisitę. Maximè, quia quodā iure naturali adminstratori videtur alienatio interdicta : cum nomini & officio contraria videantur: vt.ff. de offi.procuratoris Cęsa.l.j.§. denique. &.ff.pro emp.l.qui fundum.§.si tutor.& de furtis.l.interdum.§. qui tutelam. Et est ratio,quia non domini, sed dispensatores sunt: vt scribitur ad Corinth.c.iiij.in princ.& de donat.c.ij. Et sic scripsi, atq; consului in vno negotio magno tangente Romanā ecclesiam coram Reuerendissimis patribus Pamphilonen̄. Viuarien̄.Et Ebredunen̄. Cardinalibus deputatis per Papam ad me super hoc audiendum. Imò tunc plus volui opinari prædicta locum habere in alienatione rei præciosæ immobilis,puta castri, vel ciuitatis notabilis ad Romanā ecclesiā pertinentis celebrata per Papam: quia licet princeps cōtrahens videatur velle tollere constitutiones positiuas disponentes solennitates,per quas contractus eius annullari valeret.ar.C.de testa.l.omniū.& de donat.l.sancimus. in fin.j.respon. Tamen de constitutionibus concernentibus contractus substātiam, vel naturam, mihi contrarium videbatur. Excipio tamē casus, in quibus ipse princeps aliter statuisset ex priuilegio speciali. Et sic procedunt.C. de dona.inter virum & vxor.l.penul.& de bon.quæ li.l.cum multa.in princ. & de quadriē.pręscrip.l.fi.in fi.cū si.Ex quib⁹ arguo sic.nam si dicti casus sunt concessi Principi ex priuilegio: igitur quo ad alia iura cōmunia in eo vendicant sibi locum.ar.ff.ad municip.l.j.in fi.C. de legi.l. digna vox.&.l.ex imperfecto. cum si.Aliter esset dicere contractum initum cum Principe valere non posse: quia si se legibus non subijceret, per eas obligari non posset. Modò contractus non obligatorius valere non potest.ff. de acti. & oblig.l.sub hac.&.C. de contrahen. emp.& vendi.l.in emētis.Pręterea,quia verisimilius est Papam potius velle casu,quo alienatio esset ecclesiæ perniciosa,eam non valere, & per successorem secundū canones reuocari,quàm tollendo canones firmasse perniciem, & ædificasse ad gehennam. Quod fecisset secundum not. *Hug.*& Archid.in.c.non licet.alleg. enim nobiliorem præsumptionem recipiūt.ff.pro socio.l.meritò.de dona. inter vi.& vxo. l.Quintus: & præsertim in patre & patrono.ff.de obsequijs l.antepenulti. Et iste vedetur casus.d.c. non liceat. cum sit declaratoriū iuris antiqui, & dicat rem restituendam cum fructibus: vt patet secundum quendam dominum etiam ex antiqua.

SVMMARIVM.

1 *Restitutio,quæ hoc conceditur, vt quis audiatur:an propriè sit restitutio?*

2 *Innocentij Papæ tertij tempore,cardinales ad diffiniendum iudices non dabantur,sed ad audiendum.Et quid hodie? Item in commissione verbum , audiat, quid importet?nu.seq.Et quid de verbo, adiungitur?*

4 *Auditorum Palatij iurisditio,remissiuè.Et nun Cardin.etiam nunc de causis non specialiter commissis cognoscant?*

5 *Petitionem nudam etiam verbo proponere,in causis ordinem iudiciarium requirentibus,satis esse.*

6 *Episcopus in monasterijs in sua diœcesi sitis, qualiter quoad subiectionem intentionem fundet? Et quid si exemptio ius commune excludat?*

7 *Intrusum dici,qui minus canonicè institutus sit,etiamsi nō violentus.*

Iudex

8 *Iudex collegium, de cuius causa cognoscit, cogere potest vt syndicum, vel procuratorem constituat. Et quot ad illius officium pertineāt?*
9 *Possessor iuris in iudicium deducti, prohibitione iudicis contraria nō obstante, possessione eiusdem iuris vti potest. Et quid de eo, qui ius cōmune pro se habeat, an possess. intendere necesse sit?*
10 *Sententia, vel legitima exceptione spreta, & nimis animosè promulgata, valet, & in rem iudic. nisi appellatum fuerit, transit.*
11 *Defensus per procuratorem, an restituatur? Et quid de restitutione illius, an remedio ordinario præponderet.*
12 *Eligendi iuris possessor, eiusdemque in iudicium deducti, si lite pēdente, eligat, huiusmodi electionem ex futuro litis euentu pendere.*
13 *Episcopus ius eligendi Abbatem in monasterio habens, & Abbate viuo, Abbatem eligens, qualiter eligendi possessionem perdere possit? Et, quid vbi Abbas per Episcopum institutus est. nu. 14. Et quo interdicto agere possit, si monachi Abbatē elegerint. nu. 15.*
16 *Possessio iuris eligendi qualiter electori quæri possit?*
17 *Episcopus, qui est in subiectionis monachorum possessione, si monachos excommunicet & interdicat, qui exēpti sunt, an teneat & publicanda sit excommunicatio?*
18 *Possessionem iuris eligendi habens, si plures successiuè eligat, qui & confirmētur & administrent: non ob id possessor antiquus possessionem amittat.*
19 *Mandata quænam in rem iudicatam transire possunt.*
20 *Sententia aduersus ecclesiā, vel minorē lata, qualiter valere possit.*
21 *Electio, vel præsentatio facta per illum, qui est in possessione, vel quasi, iuris eligendi, vel præsentādi, qua ratione vacat, suúmque consequatur effectum.*

¶ C A P. II.

CVm venissent. ¶ Casus. Restituitur ecclesia læsa propter negligētiam procuratoris, qui iura ecclesiæ non produxit: & pars huius de iudicis. cum venissent. & habes quatuor partes. ¶ Prima ponit cōparitionem procuratoris & dationē auditoris. ¶ Secūda ponit allegationē Epi. ¶ Tertia allegationē monasterij. ¶ Quarta interloquit. Secūda ibi: *coram.* Tertia ibi. *ad hoc:* Quarta ibi: *nos igitur.* ¶ Expone literam sic. ex vna parte, & cōtra Epm: *ind. accessi.* & sic ius cōmune ad subiectionē facit pro Epo *inconcessæ:* probationes de exēptione & subiectiōe videt superfluę: nisi dicas q Eps ex cōsuetudine, vel ex priuilegio habebat eligere in omnib^9 monasterijs sibi subiectis. vnde probata subiectione habebat optatū, & illi ecōtra obtinebant exēptione probata. vel potes dicere, q dicebat electio nulla propter excōicationē monachorum latam in eos per Epm. Sed illi dicebant se exēptos. & hoc dicam in fi. Primū verius. Nouel. *pro se.* s. electo. Inno. Sed tamē verba sunt procuratoris Epi, qui coram Cardinali prosequit sermonē suum: vt ex eo suam petitionē formaret. Inno. *Falsa.* per monachos. Inn. Et hic incipit glo. maior Inn. ad quā redibo, *Assensu.* & sic nō poterant recusari: nisi ex noua causa. de o. s. deleg. insinuāte. Gofre. *Amissionis:* tam de electionis meritis, quā de iure: quod ibi Eps contendebat se habere. *Intrusus,* vt allegabat pcurator Epi. *Renunciant.* Satis videt, q ante confirmationē possit renūciare in manib^9 eligentiū, etiam si consensit. Arg. quia cum solo cōsensu eligentiū & electi matrimoniū spirituale solum sit initiatum: cum eorū dissensu retractatur. j. de re. iuris. c. omnis. Cum enim sit cōfirmatus ab aliquo, & nihil habeat à cōfirmatore in eius renūtiatiōe illius sensum requirere nō debet. Inn. Et idem Ber. in glo. iij. Inducit Hosti. simile de re iudi. cum olim. ad. fi. Ad hoc. s. de translatiu. c. ij. & quod legitur & no. de elec. si electio. lib. vj. *Electioni.* fortè sibi malè cōscius. de simonia. per tuas. in fi. lo. dicebat Hosti. q isti. veniebāt, vt iudices, quos Innocentē timere nō oportet. ar. ff. de pœnis. ab sententi. xj. q. iij. senti. Secus si vt hostes armati venirēt. Quo casu sufficere posset ad excusationē terror armorū. ff. de vi & vi. ar. l. iij. §. qui armati. Hosti. Quod facit pro Cardinalibus cōtra Bart. q solus terror armorū, cum quibus Romani ad cōclaue accesserūt, induxerit in Cardinalibus iustum metum, de quo [illegible] scripsi in tractatu scismatis. q. xv. principali: *Iniunxerunt.* [illegible]e, quia licet non sit ibi Abbas, remanet cōuentus qui p[illegible] cū agere & cōueniri potest. & intelligo hoc de iuribus, q[illegible] rtinēt ad conuentū, vel simul ad vtrumq. Si autē ad A[illegible]m, segregatim pertinere, nō valeret quod sede vacāte fieret contra eum. j. ne sede vacante. c. vlterius. Inno. Facit ad hanc distinctionē. eo. tit. c. j. libr. vj. *Procuratorem.* Et sic vniuersitas pōt constituere procuratorem de hoc notat. s. de pcurato. petitio. & c. qa. Inn. Et ideò loquitur disiunctiuè, quia non est vis in nomine, vt. d. c. petitio. *in causis:* his iudicibus delegatis cōmissis. Inno. *Et si.* pro quamuis. *Petunt.* ea ratione. qua primā, & fortiori ratione: vt j. dicam. *Infirmari:* ex causa, qa dicebat se in possessione eligendi, & monasteriū nō esse in possessione. Vel, quia ab excommunicatis facta erat. Inno. De quo dixi in prin. Et facta fuit hæc petitio secundū Inn. coram delegato. *Ad possessionem.* eiusdem monasterij, vel iuris Epalis in eodē monasterio tanquā sibi subiecto: vt ex principio huius decre. apparet, & non iuris eligendi: qa si iure eligēdi fateretur Eps se esse spoliatum p monachos, fateret eos possidere. Et ideò cōfirmationem electi impedire nō posset: nisi errans in iure, hoc in libello diceret credens se spoliatū per solam electionē siue confirmationē. ar. C. de erro. aduo. l. ij. Nos tamen hic cōtradiximus in glo. per monachos. Inno. Nec etiā videbatur Eps possessionem acquisiuisse propter renūtiationē electi: quia iniquū esset renuntiantis odio monasteriū grauari. ar. j. de re. iuris. nō debet. lib. vj. Nec etiā, quia cōtra inhibitionē iudicum facta sunt: quia ad iniquū præceptū iudicum monachis præiudicium nō debuit fieri. Hostié. Et an possessor in dubio præsumat verus, an verò detentor, Inn. hic in. v. col. not. q detentor. Sed circa principiū. iij. col. not. contrarium Ad quod vide, quæ colligūtur de causa pos. cum ecclesia. j. dicam. Collect. *Protulerunt.* per quā forte restituerant Epo possessionē iuris Epalis, vel subiectionis monasterij. vel melius lata fuit sentētia super cassatione electionis, de qua Prælatus hic prosequitur. Inn. *Cassantes.* & malè, cum de iure epi, ex quo dependebat ista quęstio, nil esset probatum: vt in fi. Hosti. *Magister.* cuius fuerunt omnia ista verba superiora. *Petijt.* hic est libellus Epi porrectus Cardinali. Inno. Sed vt dicit Hosti. non obtinuit: quia iniustè petijt. *Responsum.* ex parte monachorū: *Nimis animosè.* quasi partē assumendo, & procuratori suo audientiā denegādo. vnde potuisset recusari. de offi. deleg. suspicionis. Vel ab eis appellari. de appellationibus. Vt debitus. Hosti. Dicit Abbas, q fuit animositas in ferēdo sententiā, nō inspectis priuilegijs monasterij. *Cœperunt.* & cōtemptis prędictis priuilegijs electionē factam à monachis tanquā ab excōmunicatis cassauerūt. & sic lęsa est ecclesia. Et ideò datur restitutio in integū ad petitionē monachorum, qui interfuerūt Inn. Sic in hoc, quod de excommunicatione dicit magis placet, quod scripsi in verbo incōcusse. *Et infra.* hic petebant se restitui ad producenda priuilegia, quæ procurator producere omiserat negligēter & hoc Cardinalis auditor Papæ retulit. & hæc petitio repulsa petione aduersarij in sequenti §. admittitur: Hosti. *Inspectis.* & sic probata fuit lęsio. & an hoc sit de necessitate, vide in Specu. ij. parte. eo. §. ij. vers. illud quoq. Et ad hanc inspectionem inducebat Goffre. ff. de transactio. l. de his. *Priuilegiorum.* no. summariā cognitionē in integrum restitutione fieri. Item talia priuilegia bene debuerūt habere cōfirmationē sententię latæ pro Epo: quia si erat exemptū monasteriū. Nec erat Episcopi electio. ar. j. de testi. veniens. & de re iudi. cum super. Nec sibi subiectū esse debebat: & ideò non tenebat eius excommunicatio. Et sic per consequens propter excōmunicationem non iudicis, nō erat cassanda electio. Innocen. De quo hic per Bernar. in glo. hæc inspectio. Cui cōcordat Hostien. dicens de his iudicari non posse, nisi per inspectionem textus est apertus de vsu pallij. c. fina. *Iudicant.* directè. Quod dic, vt infra si Papa libro sextò. Nouella. *Protestatur:* idem esset etiam si nō esset protestatus. nam quandocūque

inueniaſ monaſteriũ lęſum ſiue per negligentiã monacho-
rum, ſiue per iuſtam ignorantiã. i. quia tunc nihil ſciebãt de
priuilegijs ſuis, ſed poſteà inuenerint, ſemp debẽt in integrũ
reſtitui. Innocen. & concordat Bernar. in gloſſ. & ſic in fin.
Quod facit pro Cardinalib⁹, qui de metu nõ fuerunt in cõ-
claui proteſtati. de quo ſatis ſcripſi in tractatu ſciſmatis. q.
iij. principali. *Ad auditum.* ſ. probationis, quaſi diceret re-
ſtitui in monachos: vt audiantur in probatione omiſſa. Et
dicit Gof. ꝙ datur hæc reſtitutio tum, quia per negligentiã
procuratoris lęſum erat monaſteriũ. Tum, quia ius eccleſiæ
Romanæ tangebatur. Tum, quia duo iudices proceſſerant,
tertio abſente, nec ſe excuſante. Sed dicit Hoſti. ꝙ hoc vlti-
mum ſibi non placet: quia ſecundũ hoc nõ eſſet neceſſaria
reſtitutio: vt. ſ. de offi. deleg. cum ſuper. & melìus ſibi placet
quod hîc not. Ber. in glo. ij. *Reſtituimus* vt dicunt Innoc. Pe-
trus & Ab. neceſſaria erat reſtitutio: quia nõ erat appellatũ
à ſententia. Et ſic deerat ordinarium remediũ. & dicit Inn.
quòd inducere licebat omnes probationes, quas aliás ſentẽ
tia prohiberet induci, ſentẽtia non obſtante: cum per eam
læſus fuerit. j. eo. ex literis. † Dicit etiá, ꝙ reſtitutio quæ fit
2 ad hoc, vt audiaſ, dicitur impropriè reſtitutio: quia per eam
non fit rei reſtitutio. Nec per ipſam reſcinditur ſententia,
vel contractus. Eſt enim hæc reſtitutio præambula ad verã
reſtitutionem. Nec eſt in hac reſtitutione libellus neceſſa-
rius, vel litis conteſtatio: ſed ſufficit, ꝙ aliquem colorem ha
beat ad hanc petendum: quia incoloratè peti nõ debet. ff. de
mino. l. minor autem magiſtratus. vnde nec eſt recipiendus
hîc libellus ſuper petitionem reſtitutionis in integrum: niſi
primò aliquem colorem ſuæ petitioni dicat. ſecundũ Inno.
Sicut dicitur: not. Hoſti. cautum iudicem aſſerere non debere
id, quod probatũ non eſt. *Concorditer.* dicit hîc Hoſti. repe-
tendum quod not. de elec. quod ſicut. §. ſinauſem. *Pendente.*
ſubaudi, inter Epiſcopũ Veneteñ. ex parte vna, & electum
in Abbatem & monachos Rothoneñ. ex parte altera, ſuper
iure, & quaſi poſſeſſione eligendi Abbatem, & iure ſubie-
ctionis eiuſdem monaſterij, quæ tanquã præiudicialis pri-
mitus eſt tractanda: quia cum Epiſcopus petat contra ius
cõmune, ſi probetur exemptio minus pro Epo pręſumetur
arg. j. de confirma. cum dilecta. §. quia verò. Hoſti. controuer
ſia ſubiectionis & exemptionis: vt dixi. Nouel. *Ex qua.* ſ. cõ-
trouerſia. Hoſti. *Pendet.* quia ſi Epiſcopus obtinet, erit ele-
ctio infirmanda. Confirmabitur autẽ, ſi ſuccũbat: niſi aliud
3 canonicis quid obſiſtat. Hoſti. ¶ † Nota primò ibi: *auditio-
rem.* quòd de tempore Inno. iij. cuius fuit hęc decre. domini
Cardi. non dabantur iudices ad diffiniendũ, ſed ſolùm audi
tores ad audiendũ. & ꝙ tunc Papa diffiniebat per ſeipſum,
vt hîc patet, in fi. Et audio quòd tunc nõ erant palatij Apo-
ſtolici auditores ad audiendu cauſas. Verùm hodie poſtquã
Romanus pontifex alios labores conſueuit recipere, ac cau-
ſas ab ordinarijs magis paſſim aduocare, & ad curiam ſuam
trahere, neceſſarium cenſuit auditores ſpeciales ad cauſas
audiẽdas in ſuo palatio deputare, quos, vt audio, Boniface⁹
octauus faciebat expenſis palatij ſui Apoſtolici in ipſo pala-
tio cõmorari, & ipſos auditores cauſarum palatij Apoſtoli-
ci nominari. & tunc re vera erant capellani ſedis Apoſtoli-
cæ cõmenſales. à quibus expenſis & mora palatij ſucceſſores
Bonifacij vſq; ad Innoc. vj. deſtituerunt. Qui Innoc. ſtatuit
ipſos auditores in certo numero, ac omnes eos ordinauit
eſſe cappellanos cõmenſales, & in vna librata eis cõmuni-
ter aſſignata omnes voluit cõmorari. Sed Vrbanus quintus:
ſucceſſor ipſius diuerſis modis exquiſitis commenſalitatem
huiuſmodi aboleuit, ipſiq; Romani pontifices poſt Inno. iij.
ſuper additis attediati laboribus, paulatim introduxerunt,
quòd Dominis Cardinalibus, & demum finaliter palatij au
ditoribus daretur poteſtas cauſas eis commiſſas decidendi.
3 † Quid plura? ad hoc deuẽtum eſt, quòd in ſignũ cuiuſdam
prærogatiuę in ſignatione cõmiſſiõis Cardinali directæ po
nitur ſolùm verbum, audiat. Nec additur, & iuſtitiã faciat.
Quodq; per verbum ſolum, audiat, cenſetur ſibi data pote-
ſtas decidẽdi. Quodque dum appellatur à Cardinali, cauſa
appellationis non cõmittitur, niſi Cardi. Imò non cõmitti-
tur per modum cõmiſſionis, vel auditionis: Sed ſolùm ſcri-
bitur ſic in ſignatione cõmiſſionis: adiungitur talis Cardi-
nalis: & habet tantam vim, ſicut ſi diceretur, audiat ſolus, &
iuſtitiam faciat: ſaluo, quòd vt honor reuerẽtialis exhibea-
tur, à quo appellatũ eſt, Cardinalis adiunctus mãdat ad eũ,
an cum ipſo procedere velit. Et ille conſueuit reſpõdere ſi-
bi placere, quòd procedat ſolus. Quinimò etiã ad hæc deuẽ
tum eſt, ꝙ Romanus pontifex iam conſueuit nullas cauſas
audire, vel decidere per ſeipſum. & ꝙ aliqui moderni domi-
ni Cardinales per ſuos auditores cauſas ſibi commiſſas au-
diũt. Imò & quãdoq; quaſi omnia, pręter diffinitiuas, deci-
dunt per eoſdem: & ꝙ omnes Cardinales auditores habent,
& forſan ad hoc pro tẽpore deuenietur, quòd nec domini
4 Cardinales cauſas diffinient per ſeipſos. † De iuriſditione
verò auditorum palatij not. in Cle. auditor. de reſcriptis. &
ibi dicam. Refertur etiam in Spec. parte. iij. ti. j. de litis con-
teſt. §. iam nũc videndũ. quòd Gul. durandi canonicus Bel-
uaceñ. & Narboneñ. domini Papæ capellanus & ſubdiaco-
nus erat cauſarum palatij Apoſtolici generalis auditor. & ꝙ
temporibus Cle. iiij. & Grægo. x. ſeruabatur, ꝙ auditores pa
latij ex generali, & ſine ſpeciali cõmiſſione de cauſis omniũ
appellationũ totius mundi cognoſcebant: niſi eſſent cauſæ
Epiſcopatuũ, vel Abbatiarum, aut magnarũ dignitatũ. Sed
alij Romani pontifices poſt hoc mutarunt. Cardinales autẽ
nec tunc, nec nunc vllam cauſam audire poterant, niſi ſibi
ſpecialiter cõmitterenſ ratiõe ſui Epiſcopatus, vel tit. &c.
5 ¶ † Secundò nota ibi. *propoſuit:* ꝙ in cauſis ordinem iudicia
rium requirentibus ſufficit eãdem petitionem verbo propo
nere. de quo per glo. in Cle. ſępe contingit. de verbo. ſig. in
6 princ in glo. datur per hoc intelligi. vbi de hoc dicã. ¶ † Ter
tiò not quòd Epiſcop⁹ in monaſterijs ſuis infra diœceſim
ſuam fundat intentionem de iure cõmuni, quoad ſubiectio
nem. de quo de offi. Archi. dilecto. de offi. ordi. dilectus. &c.
conquerente. &. c. quanto. ¶ Quartò not. ibi: *poſſeſſione ſub-
iectionis:* qualiter expedit vltra poſſeſſionem illius iuris, vt
ſi exemptio ius cõmune, quoad proprietatẽ excludat: tuea-
tur ſententia Epi ratione poſſeſſionis, & propter alia cõmo
da ipſius poſſeſſionis. de quibus. ff. de rei vendi. is qui. & de
7 interdic. §. cõmodum. ¶ † Quintò not. ibi: *intruſus:* qualiter
minùs canonicè inſtitutus, licet nõ violentus, nec forte ſciẽs
vitium, appellatur intruſus. Et hoc facit ad ſoluendũ com-
miſſiones & impetrationes, in quibus pars actrix poſſeſſorẽ
beneficij intruſum appellat: tamẽ in literis ſubrogationum
clauſulam illam: *dummodo intruſus non fuerit.* appont per Can
cellariam cõſuetam, intelligo de poſſeſſore violẽto, vel ma-
lę fidei. de quo loquitur. c. eum qui in prin. de pręben. lib. vj.
8 ibi: *ſed ſcienter iniuſte intrudit.* ¶ † Sextò not. ibi *intruſerunt:* ꝙ
iudex cõtra collegiũ de cauſa cognoſcẽs, illi põt pręcipere, ꝙ
ſyndicũ vel procuratorẽ cõſtituat, & ꝙ ad illius officiũ duo
pertinẽt, videlicet cõſultè ſingula agere, & ad ſingula vtili-
9 ter reſpõdere. ¶ † Septimò not. ibi: *contra prohibitione.* ꝙ poſ-
ſeſſor iuris deducti in iudiciũ prohibitione iudicis contra-
ria nõ obſtan. vti põt poſſeſſione illius iuris. ¶ Octauo not.
ibi: *& ad poſſeſſionem.* ꝙ habenti ius cõmune pro ſe, etiã ex-
pedit poſſeſſoriũ intentare. ¶ Nonò not. ibi: *caſſantes.* ꝙ actio
10 poſſeſſorio, quicquid fecerit, caſſandũ eſt. ¶ † Decimò not.
ibi: *nimis animoſe.* qualiter ſentẽtia ſpreta exceptione legiti-
ma, & nimis animoſè promulgata nihilominus valet, & tranſ
11 it in rem iudicatã, niſi fuerit appellatũ. ¶ † Vndecimò not.
ibi: *reſtituimus.* ꝙ defenſus per procuratorẽ. licet aliàs regu-
lariter de iure cõi nõ appellet, reſtituitur, & etiã reſtitutio,
quę eſt extraordi. remediũ præponderat ordinario remedio
12 appellatiõis. ¶ † Duodecimò not. ibi: *Ex qua pendet.* ꝙ ſi poſ-
ſeſſor iuris eligẽdi deducti in iudiciũ eligit pendẽte lite, ele-
ctio ipſa ex futuro litis euentu dependet. ¶ Primò opponi-
tur, & intro magnam glo. Inno. quę incipit. per monachos,
quam exponã per duas oppoſitiones & aliquas quæſtiones
incidẽtes

incidētes & ad eam aduerte: quia reputaf vna de difficilib⁹ huius voluminis. ¶ Et hîc faciam duo genera oppositionū. Primò enim opponā contra monachos: secūdo cōtra Epm. ¶ Opponitur ergo cōtra monachos. & recipio primā oppositionē ex dicta glo. p monachos, quasi in princ. ij. col. versu. sed dices. ¶ Opponif ergo sic: quia videf hîc innui, q monachi erant in possessione eligendi. Aliter enī malè petijsset procurator Epi, Epm ad possessionē restitui, sicut petijt, vt patet hîc in §. j. versu. *cuius electionem &c.* Igitur debet ab eis facta electio omnino cōfirmari. j. de iure patro. cōsultationibus etiā controuersię pendētia nō obstante: qa possessor lite pendēte propter litis pendentiā cōmodo possessiōis priuari non debet. j. vt lite pen. c. ij. Et ideò Inn. in d. c. cōsultationibus in glo. ij. latè prosequif qualiter ille, qui bona fide ante lit. contest. erat in possessione iuris pñtandi. etiam post litis contest. pñtare pōt. Super quo tamē non omittas videre, quæ scripsi de off. ordi. cum vos. in. j. oppositione. Quare ergo non fuit cōfirmata electio pendēte controuersia nō apparet. Fa. s. de elec. querelā. &. j. de causa po. & proprie cū ecclesia. ¶ Quid dicendū? aduerte bene: quia occasione huius oppośit. principaliter fecit Innoc glo. per monachos. & dilatando fimbrias suas videf velle dare, licet in quodā glo. materiā quinq; solut. quarū primā pręmittit in pricipio glo. vsq; dictum vers. sed dices. ¶ Prima ergo solutio Innoc. stat in hoc, q isti monachi non fuerunt in possessione, vel quasi iuris eligēdi. pro quo oportet duo tēpora ponderare. videlicet, primò tēpus, quo vixit Abbas per Epm fortè institutus. Secundū tēpus, quod successit post illius mortem. Et oportet examinare de vtroq; tempore, qualiter supposito, quòd Eps ius huiusmodi prius possedisset, & Abbatem illum elegisset: potuerit ipse possessionē amittere. & sic sunt

13 hîc duæ difficultates. ¶ † Prima ergo difficultas est, qualiter Episcopus ius eligendi Abbatem in monasterio possidens, & qui Abbatem elegit, viuo Abbate, pōt perdere possessionem eligendi. Et dicit Inno. circa principiū dictæ glo. primò, q quādiu Abbas per Epm institutus viuit, Episcopus est in possessione instituendi, siue conuentus dicat, siue neget ipsum esse in possessione: Imò idem est etiam secundum eum, si institutus per Episcopum interuertere velit possessionem Episcopi, & nomine monachorū dicere se electum, vel institutū: quia nemo pōt sibi mutare causam possessionis. C. de acqui. pos. l. nemo. Ad idem. j. de reli. do. cum dilectus. ¶ Fatetur tamen Inno. quòd etiā viuente Abbate per Episcopum instituto, vel electo, certo casu pōt episcopus possessionem amittere: puta, si ei renunciet, & in alium transferat verbo. Vel si per sententiā alij detur potestas ingrediendi possessionē eligendi. Quod tamen prosequere latius eo modo, quē not. ipse Inno. j. de concess. pręb. cum nostris. in glo. quoniā. vbi omnino vide, & est ratio. Nam ille pro quo fertur sentētia, videf habere animū possidēdi nihil corpore faciat: quia nunc non pōt, cum non offerat se tēpus faciendi, & alius etiam contra quē sententiatur, nō videref desinere possidere: quia debet suspicari, q reuertēs non admitteref. Allegat Hosti. ff. de acqui. po. l. si id, qd §. fi. ¶ Subdit tamen Inno. huius occasione vnū dictū de possessione subiectionis, videlicet q illa potest priuari Eps, viuēte Abbate, si alij Epo Abbas cœperit respōdere. probat hoc dictū, quia tamen extunc alius Eps incipiat pręscribere. j. c. proximo. ergo & possidere: quia sine possessione nō currit præscriptio. Alleg. Hosti. j. de pręscrip. cautam, quę. ¶ Caue tamen, quia circa hoc quod dicit Inn. s. q episcopus renūtians possessioni iuris eligendi, & eam in alium verbo transferens, eam amittit ipse, subaudi, & ecclesia. Vidi valde dubitari, an si pręlatus possidens rem nomine ecclesię cōstituat se pręcario nomine alterius ecclesiæ possidere: per hoc ecclesia sua hmōi possessionē amittat, iuxta leg. ff. de acqui. po. l. interdū. & de pręca. l. fi. & nuperrimè audiui reuerendissimū patrē dñm Cardi. Viuarien. tenere, q nō. dicens sic notari per Ia. de But. C. de acqui. po. l. fi. & per Bar. ff. de iti. actuq; priua. l. j. § si tibi. & ibi probari. Sed hoc mihi adhuc aliqualiter dubium, & alibi dicam. ¶ Facit tamen in contrariū hoc dictū Inno. in hoc, quod dicit, q sola verbalis trāslatio ad hoc sufficit: q tamen in dicto casu interuenisse videf. per iura prius allegata. aliâs hoc examinabo. ¶ Item de alio, qd dicit Inno. de sententia &c. etiam valde dubito: qa licet fateor, q habens sententiā adiudicatoriā maximè cum licentia & authoritate iudicis, possit ingredi possessionē: tñ non video, q ex sola sententia pdat, condēnatus possessionē qa in perdendo requiritur corpus & animus si à corpore incipit: vel saltem animus, si incipiat ab eodē. ff. de acqui. po. l. iij. §. in amitēda. & l. quēadmodū. e. ti. Modo licet condēnatus à sentētia nō appellet, non tamē sequitur, q habeat eoipso animū extūc possessionē dimittēdi: quia nō probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse. vnde cog. l. non ob hoc. Et tamē multi sunt condemnari per sentētias quę in rem transeūt indicatā: qui tamen possessiones rerum eis adiudicatarū retinent. & quibus oportet eas manu militari auferri. ff. de rei ven. l. qui resti

14 tuere. & ff. ne vis fi. e. l. iij. in principio. ¶ † Secunda difficultas, qualiter, mortuo Abbate per Epm instituto, perdere potest Eps possessionem iuris eligēdi. videf aliquibus, q in electione facta à monachis amisit Epus possessionē. Sed alij vltra requirūt, q Abbas electus p monachos per aliū, quàm p Epm, fuerit confirmatus. De quo imprimis remittit Inno. ad notata sua. s. de electione querelā. vbi ipse de modo possessionem admittēdi satis notauit in gl. dicūt quidā. ¶ Alij tñ dicunt, q nec etiam p electionē, nec confirmationē hmōi perderet Eps possessionē iuris eligendi, seu instituendi: nisi alio modò expelleref de possessione iuris eligendi. & videf expressum de causa po. cū ecclesia, ibi: *et renitentibus & exclusis*, Fa. de elect. Cumana. *collecta*. Quod videf placere Inn. dicit enim sic: non video alio modo posse fieri. subaudi, q Eps hmōi possessionē amittat: nisi quia Epus habet timorē, vel metum iuris. s. quia nō credit ad se pertinere ius illud: qd sua ecclesia possidebat. Et ideò de illo se intromittere vlterius nō intendit: vel timore facti, puta: quia nō sit ausus Eps eligere, seu instituere de facto cōtra voluntatē eorū, qui dicūt se ius habere eligēdi: vel qui de facto nō de iure possessionē nacti sunt: & ideò suspicatur se posse repelli. ¶ Iste est vnus modus possessionem amittendi: vt. ff. de acqui. possess. si id, quod §. vlti. De modo autē possessionem perdēdi, vide Ber. de resti. spoli. c. olim. in glo. vt scias. & est ratio præmissorū. quia in possessione admittenda animus amittentis est necessarius vt § in amittenda. & l. quemadmodū. allegatis. Super quibus omnino vide not. Innoc. s. de postulat. præla. c. bonæ. ij. in gloss. quæritur, cum lex dicat & in glo. sequen. ¶ Ex quibus infert Innoc. quòd si possessor eligendi, vel alterius iuris nesciat electum ab alio, seu etiā institutū & cōfirmatum per institutionē, seu electionē & cōfirmationem hmōi possessionem nō amittit: quia illa nō amittif sine animo: vel saltem sine corpali expulsiōe, quę corpalis expulsio scdm Inn. etiam in iuribus fieri pōt: vt. d. l. quēadmodū. & l. clam. ff. de acqui. poss. ¶ Fatetur tamē Inn. q si Eps, qui prius habebat ius eligendi ad ecclesiā, videt electū ab alio esse in possessione ecclesię. & nihilominus nō eligit. j. tēpus à canone statutū. l. j. tres menses. de elec. ne pro defectu. & de concessione præben. c. nulla. Nec implorat, quàm cito potest, q j. tempus iudicis arbitrio relinquendum, secundū Inn. officium iudicis admodū cassationis de alio factę: vt remoueatur de ecclesia, cum nō sit per eum electus. Et remittit Nouel. ad ea, quæ dicet. j. de concessio. præben. quia diuersitatem. in glo. quæritur. in principio. Et subaudi etiam secundum Hostien. si non agit interdicto retinendæ possessionis contra alterius electores. His tribus deficientibus per hoc possessionem amittit: quia per hoc videtur suspicari se posse repelli. Et ideò tunc interdicto retinēdę possessionis cōtra electorem illius non agit. Et benefacit pro his. ff. si seruitus vendicetur. l. & si fortè § primo. Sed aliàs bene. Super quo vide notata eiusdem Innoc. de censibus. c. significauit

vltra medium vbi notat, quòd tali electione aget interdicto vti possidetis: quia ex illa non spoliat, sed turbat. Fa.de appel.concertioni.libro.vj. secundum Collect. qui remittit ad collecta sua de verbo.signi. ex parte. ¶ Et subdit tamen Innoc. quòd alij dicũt, quòd si sit mortuus Abbas per Episcopum institutus: & neget conuentus Episcopũ possidere, conuentus fungitur vice possessoris: inducentes. argu. ff. si seruitus vendi.l.sicut hi.§.distant. Subdit tamen, ꝙ quidam alij plus requisũt, & dicunt, quòd possessionẽ amittet Episcopus, vacante monasterio: si conuentus monasterij elegit, etiam si non habeat electus possessionem: nec sit confirmatus, nisi Episcopus faciat aliquid de pręmissis, per quod videatur possessionem retinere: hoc est, nisi eligat, vel officium imploret: aut interdicto agat, vt præfertur. Et probant sic: quia eo ipso, quòd conuentus eligit, conuentus est in possessione eligendi, & per consequẽs Episcopus eam amittit: cum duo insolidum idem ius possidere non possunt: vt.ff.de acqui pos.l.iij.§.ex pluribus. Sed hæc dicta nõ placent Inno.inducenti notata sua.ĩ.de resti. spoli.c.in literis.vbi omnino vide in glo. magna, vel præfertum. in versi. Item not.quòd si possessor.vsq; ad fi.glo.quasi per duas colũnas. Et sic est de mẽte Inno.ista conclu. Ex præmissis omnibus sic sparsis taliter recollige, quòd ius eligendi possidens, electo mortuò, ex electione & confirmatione aliorũ, ac possessione electi suam possessionẽ iuris eligendi non perdit: nisi negligens fuerit in tribus, videlicet, in eligendo, officium implorando, vel interdicto agendo, & quòd si in omnibus his negligens fuerit ex tali negligẽtia huiusmodi possessionem amittit. Et bene dico, si negligens fuerit: quia si ista absq; negligentia omitteret, per talem omissionem huiusmodi possessionem non perderet. Et ideò dicit Inno.generaliter dicimus non pręsumit Episcopum possessionem amittere, quam animo tenet, si infirmitate detentus, vel non habens copiam iudicis, coram quo agat: aut si quemlibet aliam iustam causam habet, propter quam videlicet eligere, vel agere cessat. ¶ Dicit vlterius Inno. quòd etiam & alio modo quàm per dictam negligentiam, posset Episcopus eligendi possessionem amittere: hoc est, per aliquem actum exteriorem, per quem appareret eum esse spoliatum: vtputa, si esset in possessione cum alijs in capitulo eligendi, & veniens ad eligendum cum illis eiectus esset extra capitulum: vel cum esset in possessione seruitutis itineris agri, & volens ire per agrum debentem seruitutem prohibitus esset. Nam in casibus his, & similibus non prodest dicere: ego animo retineo possessionẽ: quin amittat eam: nisi fortè in eligendi simpliciter possessione existens semel prohibitus eligere, eligeret posteà in continenti, possessionem suam statim recuperãdo quod posset:
16 vt.C.vnde.vi.l.j.ſ ¶ † Sed circa præmissa quæritur, quo interdicto agere potest Episcopus ius eligendi possidens contra monachos, qui elegerunt Et hîc distingue secundum Inno. quia aut amisit Episcopus altero fortan de modis superiùs expressatis: & tunc non prodest ei litigare interdicto vti possidetis retinẽdæ possessionis: quia tunc prodest agere huiusmodi interdictis retinendæ possessionis quãdo non est amissa possessio: quia sic agẽdo videtur habere animum possessionẽ retinendi. Sed quando est amissa per vim, subaudi, vel alio modo, nõ prodest, scilicet agere vti possidetis. Sed subaudi, agi necesse est possessorio recuperandæ possessiõis, puta interdicto vnde vi: vel beneficio canonis, redintegrãda. iij.q.j. Aut possessionem non amisit, sed retinuit: & hoc casu dicit Inno. quòd tunc stultè facit talis, qui intentat interdictum recuperandę possessionis: quia sic se amisisse possessionem confitetur, & in aduersarium eam transfert: sed debet intentare interdictum retinendæ possessionis. Nam videtur turbare possessionem illius, qui, eo in possessione iuris eligendi existente, alium eligit, vel instituit. ¶ Sed quid faciunt prædicta ad solutionem principalis oppositionis? Et videtur quòd nihil: quia de possessione Episcopi & alijs allegatis in facto consistentibus, non constat: nisi per narrationem procuratoris Episcopi: cui non tenetur credere pars aduersa. Nec etiã iudex, quia veritas in iudicijs allegata non prodest, nisi probetur. de appellationib⁹.interposita. Respondet Inno. dicens, ꝙ nec ita parum constabat de possessione monachorum, non obstante satua allegatione procuratoris Episcopi, vt scripsi in expositione literæ in verbo, ad possessionem. Et ideò cum partium allegationes contrariæ forent, donec de veritate constiterit, non confirmatur, neq; infirmatur electio ab eis facta. Et ideò de hoc interim quæstio pendet, vt hic in fi. Sed quare est disputatum superiùs, an per electionem monachorum Episcopus eligendi possessionem, si eam habebat, perdiderit? puto quòd propter hoc, quia cõstabat in actis per cõfessiones partium, vel per producta de electione monachorum, & per ius commune de proprietate iuris eligendi.xvj.q.vlti.cõgregatio. Et ideò necesse erat Episcopo probare possessionem iuris eligendi, ad se prius pertinere illam, quę per dictam electionem non amisisset. Ideò secundum istorum opinionem, quod in iure consistit, expediuit examinare. per hoc enim primo probato, videlicet Episcopi possessione præcedente, patet sublata obiectio, quæ videbatur fundari principaliter in possessione monachis ex dicta electione quæsita: quia alia per monachos non allegabatur in actis. & ita proprijssimè ad dictæ oppositionis solutionẽ prædicta omnia inducta sunt. ¶ Secunda solutio Inno. ad dictam obiectionem est ista: quia illud quod dicitur, quòd electio facta à possessore confirmata est, intelligendo est quando quis ab eo, qui bona fide est in possessione iuris eligendi, præsentandi, vel instituendi, electus, præsentatus, vel institutus est. Talis enim posteà remoueri non debet hîc autem eligentium vitiosa possessio dicitur: nisi Episcopus prius tempus habuerit ad probandũ: vel de violenta, vel de alio modo illicito procedendi. Et ideò sic institutus non facit fructus suos: vt.ĩ.de re iudi.cum Bertholdus. vnde hoc, scilicet, vt differatur cõfirmatio, vt dicitur hîc in fi. videtur secũdum quosdam tunc tantũmodo locum habere, cum certum est eum habere possessionem violentam: vel quando ignoratur, an possideat. Sed quandiu de violentia dubiũ est, & certum est, ꝙ alius possidet, videtur quòd ille, ad quem pertinet cõfirmatio: statim cognito, ꝙ elector possideat, debet electionem confirmare. arg.s̃.de elec.querelam, & ĩ.de cau.poss. cum ecclesia. Imò plus videtur quibusdam, quòd etiam violenta possessione probata, non remouebitur electus per violentum possessorem. ar. ĩ.de iure patro.ex literis. Sed certè hoc non est verum secundum Inno. Imò sufficit contra electionem opponere, quòd facta est à malę fidei possessore, vt hic. Et illa decre.ex literis.non loquitur in præsentato à violento possessore: sed loquitur in præsentato à bonæ fidei possessore: licet verus non fuerit patronus. Sed dicit Innoc. eum remouendum: quia quicquid fit per violentum possessorem, reuocari debet. Et idem dicit dominus Martinus de salua notari per Inno.de resti.spoli.in literis. & de elec. Cumana. Et est ratio nam, vt dicit Inno. ad fi.dictæ glo. per monachos non sufficit dicere, quòd elector sit in possessione eligendi ad hoc, vt confirmetur electio, vel vt confirmata non irritetur. Imò oportet, quòd bona fide sit in possessione sua per quo ipse remittit ad notata sua in.c. consultationibus allegato, vbi omnino vide. ¶ Sed oppositiones, quòd frustra de bona, vel mala fide disceptetur in proposito: cum præsumantur monachi, si possessores sunt, possidere bona fide: cum præsumatur aliquis bonus: nisi probetur malus ĩ.de pręsumptioni.dudũ.s̃.de seruti.c.j. Et qui dolũ allegat, illum probare tenetur.ff.de proba.l.quoties.§.qui dolo. Dicit enim Inno.quòd non sic est in possessore, qui ad hoc, ꝙ præsumatur bonus, oportet, quòd habeat iustum titulum: vel quòd constet, ꝙ probabilibus rationibus quæsierit possessionem: vt.ff.de libera. causa.l.igitur.§.ij. &.l.liberi.§.hi.

vel quod

vel quòd longo tempore fuerit in possessione.ff.de acquirē. possessione.l.possideri.§.si seruus. Et quod dicatur longum tempus,arbitrio boni viri,vel iudicis relinquitur.ff.de iur. deli.l.j.§.fi.Pro quorum declaratione vide lecta & notaȷ̄.de præscriptio.c.Episcopum.li.vj.& quod ibi scripsi in.vj.qō. & de restitu.spoli.ad decimas.e.li.&.j.q.j.principatus. &.c. nullus Episcopus.vbi per Archid.&.xxxiij.q.ij.si vir.secundū Goff.& per Host.de iure patro.cura.¶ Sed aduerte,quia hoc non soluit oppositionē,quia locum habet,quod dictū est:puta qn̄ extraneus.i.in ecclesia cathedradrali alius,quā capitulum maioris ecclesiæ secundum Inn.vel in monasterio alius,quā conuentus illius monasterij est in possessione iuris eligendi,& petit suam electionem cōfirmari:quia tūc succumbet in petitione sua:nisi probet bonam fidem altero de tribus modis proximè dictis.Et est ratio,quia nō pręsumitur bona fide esse in hac possessione:quia nititur venire contra ius commune.& sic de consimilibus videtur secūdum Inn.Allegat cētesi.dist.contra morem.Sed qn̄ eligunt illi,ad quos eligere pertinet de iure communi:puta quia cōgregatio monachorū Abbatem eligit.vt.d.c.congregatio. non habet locum hoc:quia tunc ius commune facit pro eligentibus.s̄.de elec.c.j.Faciunt pro præmissis notata Archi. in dicto.c.Episcopum.Ad hoc non soluit Inn.sed dicere potes,quòd pręsumitur mala fides propter possessionem Episcopi proximè præcedentem & spoliationem ipsius per monachos authoritate propria temere attentatam:vel quòd pars Episcopi de mala fide fidem facere offerebat.Caue tn̄, quia hoc,quod dixi de bona fide probanda,non habet locū in interdicto vnde vi,vel vti possidetis:qa tunc sufficit sola possessio sine bona fide.C.vnde vi.l.j.&.ȷ̄.de restu.spoli.in literis.Nec habet locum in iudicis officio pro reuocatione attentatorum,lite pendente,implorato:quia pendente lite possessor in possessione tuendus est.Nec quęritur ibi de bona fide.ȷ̄.de instiu.cum venissent.& vt lite pendente.c.fi.secundum Inn.Et ideò spoliatus lite pendente omninò restituendus est:quia in possessione sua facti tuendus est secundū Hosti.& ea,quæ diximus in electione,dicenda sunt in possessione iuris excommunicandi,& in multis alijs secundum Inno.¶ Tertia solutio Inn.ad dictam principalem oppositionem est ista,quòd nunquàm debuit confirmari huiusmodi electio monachorum:quia licet ex hac electione, si confirmaretur,acquireret conuentus monachorū possessionem iuris eligendi.& sic decætero tenerent electiones ab eis factę quasi à possessoribus:tn̄ hęc electio non fuit facta à possessoribus iuris eligendi:quia tunc cum elegerunt, nondum erant in possessione iuris eligendi:vt dicit Inn.in gl.per monachos.versu,vel dic,quòd nunquam. Tn̄ Inno. ante finem dictæ glo.versu,& videtur,ꝙ etiam prima.dicit aliter.Sic videtur,ꝙ prima electio,quæ facta est ab eo,qui prius erat in possessione,licet postea per prius possidentes acceptata tacitè,aut expresso consensu illorum,quorum interest,teneat ratione possessionis:quia licet qn̄ elegit,non esset in possessione,tn̄ modo est,qn̄ fortè agitur ad amotionem electi.Vel dic,dicit ipse,ꝙ qn̄ elegit,erat in possessiōe. Electio enim habet plures partes.Prima pars est factum electionis. Secunda est patiētia illorum,quorū interest. Tertia est confirmatio,vt no.de cōsue.cum dilectus.Tunc ergo dicendū est elegisse,vel electionē factā fuisse,qn̄ prędicta oīa interuenerunt.& qn̄ hæc oīa interuenerūt,bene erat in possessione.& ideò rectè tunc dicit̄ facta à possessore iuris eligendi.& ideò nō pōt tunc cassari.vltra etiam dicit,ꝙ fortè etiam potest dici,ꝙ consensus,vel patiētia primo possidentiū trahitur ad tēpus electionis,licet non multū necesse sit dicere hoc scdm Inn.Et ideò scdm Hosti.si intētat interdictio vti possidetis ab antiquo possessore succūbet. Nam in hoc interdicto obtinet is,qui tēpore litis cōtest. inuenitur possessor.Sic ergo non antiquus possessor,sed nouus obtinebit:vt colligitur insti.de interdic.§.retinendæ.&.§.hodie. Sed magis placet primū dictum Inn.vt sic solutio ista tertia data per eum salua permaneat.Nam aut dices,ꝙ tēpore electionis isti electores erant in possessione ex ipsa electione. Et hoc nō potes dicere,quia ex ipsa sola electione noo quęritur possessio iuris eligendi:vt dixi in prima solutione post ipsum Inn.& quia causa debet esse inesse producta,antequā producat effectum secundō naturā.& per consequens etiā scdm artē ar.insti.de adop.§.minorē natu.cū si.Aut dices,ꝙ isti electores non erant,dum elegerūt,in possessione hmōi. & tunc ex ipsa possessione,quā non habebant,eligere nō potuerūt:quia qd nō est,effectum parere non pōt.de despon. impub.ad dissoluendū.cū cōcor.Aut dices,ꝙ facta sequentia,seu possessio ex illis quęsita de iure retrotractionis validat electionē præcedentē.& hoc nō:quia electio quę à principio nulla est,ex facto sequēti recōualescere non pōt:vt.s̄.
16 de elec.auditis.¶ † Horū aōt & pręcedentiū occasione,quęrere possum qualiter q̄ratur possessio iuris eligendi,& vt.s̄. tetigi,si dicis ꝙ ex sola electione hoc stare nō pōt:qa se elegit,& non habuit effectum eius electio:puta,quia nō est cōfirmata:nec etiam habuit possessionem dignitatis,qn̄o pōt dici eum quæsiuisse possessionē iuris eligēdi per sola verba, quę protulit:hnc dicere est absurdum.Itē si dicas,ꝙ quærit possessionē,dū confirmat̄:vel qn̄ is,cuius interest eū habuit pro electo:hoc similiter videt̄ absurdū,videlicet,ꝙ ex alieno facto.s.cōfirmatoris,maximè,ꝙ noīe meo nō facit, & ꝑ qd mihi electori ipse cōfirmator quęrere intēdit,q̄ratur mihi possessio.dicit Inn.tu rñde,& dic,ꝙ possessio iuris eligēdi q̄sita est electori.s.qn̄ elegit,& ex facto aliorū.s.qn̄ electū ab eo,hi,qui pri⁹ hoc ius possidebāt,pro electo habuerūt, vel passi sunt eum agere,quæ pręlati faōere debent.In possessione eñ iurium quęrēda necessarius est cōsensus expressus illorū,qui priùs possidebāt,vel saltē patiētia,scdm Inn. qui super hoc remittit ad dicta no.sua.in.c.bonæ.alleg. Sed qualiter apparet dicta patiētia:dixi post Inn.s̄.in.j.solutiōe versu,fatetur tn̄ Inn.ꝙ si Ep̄s.videlicet cū nec elegerūt,nec alijs electoribus agēdi interdicto,vel officio iudicis,quā citò possunt,cōtradicūt:qd dic,vt ibi.¶ Quarta solutio Inn. ad dictam oppositionē est ista.Vel dic,&meliùs,vt videt̄,ꝙ quāuis constet conuentum esse in possessione iuris eligendi,& etiam licet præsumatur,de facto,sicut & de iure præsumitur,quia ius cōe habēt pro se,ꝙ iostè possideāt:tamen ounquā superior ꝓcedet ad confirmationē electionis,si opponitur ꝙ electores sunt in violēta possessiōe,sicut & quęlibet alia audire debet confirmator,quæ electionē reddunt minus canonicā.Nō eñ valet ista abiectio facta ab his, qui erant in possessione eligendi.ergo debet cōfirmari electio: quia tūc habet tm̄ locū,vbi nihil cōtra electionē opponit̄. Sed si aliud obijcit̄ cōtra electionē,& ꝓbat̄,ꝓpter qd debet cassari,cassabit̄ sicut cōtingit in electione, de qua loquit̄.c. cū eccl̄ia.de cau.pos.Nec ob.c.cōsultationibus.allegatū.quia ibi ante cōfirmatinnē legitimè habitā,nihil fuit obiectū.opponi eñ possunt cōtra cōfirmationē exceptiones legitimę, etiā petitoriū concernentes.Et sa.no.s̄.de elec.c.postquā & c.nihil.qa qui petit electionē cōfirmari,nō agit possessorio tantū:sed etiā petitorio,vel potiùs de iure electionis.s.vtrū electio sit legitima,& cōfirmāda,scdm Inn.Sed caue,qa ista solutio quarta,&etiā.ij.solutio.s̄.ꝓcedēs tā circa malā fidē,ꝙ malæ fidei oppositionē ad tex.nostrū diuinare videt̄:eū tex. noster nō appareat hoc dicere,nō soluit Inn.Sed dicere potes,ꝙ in hoc,qd tex.dicit ꝓcuratorē Ep̄i petijsse restitutionē ad possessionē satis videt̄ innuere,ꝙ Ep̄m hoc ius prius possidētē conuētus attentādo eligere,possessione huius iuris,quātùm in se fuit,spoliauit.Et per cōsequēs cū hęc non sint cōiter,nisi notoria in monasterio,videlicet,qs Abbatē ibi eligat,instituat,vel cōfirmet,satis etiā videt̄ tex innuere, ꝙ ꝓcurator hmōi monachos p̄tendebat Ep̄m sciēter huius iuris possessione spoliasse,& mala fide se intrusisse in illam. & ita nō vidētur istę solutiones diuinare.¶ Quinta solutio Inn.ad dictā oppositionē principalē est ista.Vel dic,ꝙ cōfirmatio electionis ideò nō fit:qa cōtrouersia erat, an electio

teneret, quia dicebaẛ facta ab excõicatis, ab Epo Veneteñ. ex ordinaria potestate Sed ecõtrario monachi dicebãt non tenere excõicationẽ, q·uia erant exempti: & sic per cõsequẽs illa excõicatio nullum impedimentũ electioni pstabat. Et quia hæc quæstio pambula erat ad confirmationẽ nõ poterat cõfirmatio fieri: nisi primò hæc qõ expediretẛ. ar. j. de ordi. cogni. c. j. & c. tuã. scdm Inn. Nec videẛ diuinatoria: quia tex. illã videẛ innuere in hoc, ꝙ in tãtum festũ facit de priuilegijs ipsius monasterij, quę aſs nil ad ꝓpositũ facere viderenẛ: sed re vera imò & aliter ad ꝓpositum facere possunt cõuenienti⁹ iuxta ea, quę scripsi in expositione literę, super
37 verbo, incõcussẽ. ¶ † Huius aũt solutionis. v. occasiõe quęrit Inn. qd si Eps, qui est in possessione subiectionis monasterij, excõicat, & interdicit hos monachos habẽtes priuilegiũ exemptionis? Rñdet Inn. ꝙ si Eps ꝓbauerit de iure suo, publicabiẛ excõicatio. Sed oppones, quia absq; alio iure vr̃ sufficere possessio. Rñdet Inn. ꝙ nõ est ita: quia ista. s. excõicare, & interdicere ratione proprietatis cõpetunt. vnde ille, qui in veritate est platus, prædicta, & similia facere poterit, nõ ille, qui est in possessione. ar. xj. quæstiõe. iij. c. j. s. de offi. dele. ex literis. Et super hoc remittit ad not. sua de relig. do. cũ dilectus. & de resti. spoli. olim causam. vbi dicit melius de hoc notari. vbi etiã de hoc per Nouellã in gl. petebat. in pri. Et ibi collect. hic remittit ad Collecta. & dicit, ꝙ melius facit de verbo. signi. ex parte. dicitq; etiã Collec. ꝙ in hoc nõ remanet Inn. sed in hoc, qd ipse notauit in. d. c. olim. vbi ẽt de hoc dicã: quia hoc dictũ non est securũ. & materia huius decre. onerata est. ¶ Quid dicendũ de solutione oppositionis principalis licet eñ Host. & Nouel. ad cõpediosam vtilitatẽ. d. gl. per monachos eliciẽdam tractãt hic qualiter electio facta à possessore de iure valeat: de quo j. dicã. tñ ad mẽtẽ Inn. & intellectũ literę in. d. oppositionis solutione consistentẽ nõ reducũt se saltem bene clarẽ. ¶ Ego aũt puto de mente literę fuisse, ꝙ petitio Epi ꝓ electionis monachorũ cassatiõe tria principaliter allegabat. Primò, ꝙ monasteriũ illud situ erat in sua diocœsi Veneteñ. & suæ Venetẽ. eccle. subiectũ. ipseq; Eps in possessione incõcussa hactenus subiectionis eiusdẽ, vt patet hic in pri. §. j. huius decre. Scdò allegabat se habere ius in electione abbatis monasterij antedicti, & se fuisse in possessione illius iuris. Tertiò allegabat, ꝙ monachi eligentes ipsum possessione pdicta spoliauerant. & ꝓpter ista petebat se restitui ad possessionẽ dicti iuris. Et patent hæc duo. in. d. §. j. vers. districtiùs inhibentes. Scdò sciendũ est, ꝙ monachi cõtra narrationẽ & defensionẽ Epi pro sua defensione allegabãt exẽptionẽ per priuilegiũ Apostolicũ. vt hic patet in. § ad hæc. ꝓpter qd non videẛ de excõicatiõe monachorũ aliquid hic diuinandũ. cũ de illa tex. hic nõ videaẛ somniasse. Et sic nõ bñ placet. v. solutio Inn. faciẽda est talis interpretatio narrationis, petitionis, & defensionis pdictarũ, ꝙ esse poterũt pertinentes, ac decisioni textuali cõuenientes: videlicet hoc mõ, ꝙ Eps ꝓpter cõem subiectionẽ diocœsanã dicebat se ius in electiõe habere, & ꝙ monachi propter exẽptionẽ dicebãt Epm ex dicta subiectione diocœsana nõ posse ptẽdere ius in electione pdicta. Sed qd ad ꝓpositũ: cũ nec de lege iurisditiõis, nec de lege diocœsana pertineat ad Epm ius in electione monasteriorũ de iure cõi: sed ad solã congregationẽ. s. de elec. nullus. & c. congregatio allegatis. Item quale sit istud ius in electione, Epo cõpetẽs, & vtrũ sit p exclusionẽ monachorũ, & an sit plenũ ius eligẽdi, vel ius solùm pstans vocis suffragiũ. Et an ex cõtẽptu hui⁹ iuris reddaẛ monachorũ electio cassa, vel cassanda: nõ bene apparet, vt videẛ. vnde fateor, ꝙ facti narratio fuit nimis decurtata, forte per fratrẽ Ray. cõpilatorẽ huius voluminis: vt patet in ꝓœmio. vñ non possum saluare, quin saltem vnũ supplere oporteat ad textũ, videlicet ꝙ vt scripsi in verbo incõcussẽ Eps habebat ex generali cõsuetudine in monasterijs suæ diocœsis suę iurisditioni subiectis, vnũ ius gñale in electionibus eorũdẽ. Et propter hoc, ꝙ cõsuetudo gñalis erat relata, quæ ad iurisditionẽ, & subiectionẽ episcopalem extẽsibilis erat ratione suæ gñalitatis, & causę ad monasteria omnia. j. diocœsim cõstituta, aſs episcopali iurisditioni subiecta. ar. s. de offi. Archid. dilecto. Et tunc stat bene ad ꝓpositũ totus tex. quia Eps hoc ius ptendẽs, vltra prætendebat ratione huius iuris, se fuisse in possessione huius. s. ius habẽdi, etiã electiõe huius monasterij: & monachi negantes intentionem Epi priuilegiũ exẽptionis allegabãt: vt tollẽdo subiectionẽ, tollerẽt & cõsuetudinẽ in ipsa subiectione fundatã. Et qcquid dixerit Inn. tex nõ aperit, ꝙ ius prætẽsum per Epm esset ius eligẽdi. Sed solùm dicit, ꝙ Eps ius in Abbatis electione se habere dicebat. nec dicit text. ꝙ Eps peteret electionẽ infirmã declarari: vel ꝙ iudices ꝓnunciauerint eã cassam. Sed dicit, ꝙ Eps petijt eã infirmari: & ꝙ iudices eam cassauerũt. Ex quo luce inferẛ clariùs, ꝙ electio non dicebatur infirma, siue cassa. i. ipso iure nulla. Nec per consequẽs ius ptẽsum per Epm esse tale ꝓpter qd ius eligẽdi monachis auferreẛ. viribus ergo dicere cõpulsus es, ꝙ illud ius prætensum per Epm nõ erat ius eligẽdi: nec ius, nec possessionẽ iuris eligẽdi monachorum tollebat. ex quo nec possessionẽ iuris eligẽdi monachorũ violẽtã, vitiosam, *vel* malæfidei reddebat. p qd ruerẽt multa dicta Inn. *in. d. gl. per* monachos. Sed aduerte, quia nõ est verisimile, ꝙ Inn. fuerit tã debilis itellect⁹, Et imprimis. ecce dico tibi, ꝙ ius, qd Eps in electione huiusmodi prætẽdebat, qd nõ erat ius eligẽdi, vt pfertur, erat ius in electione per se vel fortè per suum vicariũ, vel ꝓcuratorẽ interessendi, & vnã vel duas voces in electione habẽdi: cuius contẽptus nõ reddit nullã electionẽ ipso iure: dũmodo aliàs à maiori parte eligẽtiũ vocẽ in ipsa electione habẽtiũ, & indebita forma fuerit celebrata. & fortiùs si fuerit celebrata aſs cõcorditer, sic textus hic dicit, ꝙ facta fuit in ꝓposito. Sed põt Eps contẽptus agere de contẽptu. & p hoc petere cassari electionẽ ipso contempto præsumptã. vt. s. de elec. c. qd sicut. § quod si eos. ¶ Prǽtereã nihilominus etiã est verũ, ꝙ licet dictũ ius Epi, nõ auferat electionẽ monachis, restringit tñ & clarificat illud: videlicet, vt ipsi ius eligẽdi habẽtes nõ debeãt eligere, nisi vocato & admisso ad cap. coeligẽdũ. & si soli, eo contẽpto, sciẽter hoc faciunt, ipsi eligunt quoad hoc mala fide, & etiã violẽtiã faciũt, si Epm ab electione expellũt. & quantũ in eis est, Epm spoliant à possessiõe dicti iuris. & in hoc potest saluari imaginatio Inn. quo ad aliqua: nõ tñ quoad omnia: qa talis mala fides, violẽtia, vel spoliatio nõ reddit monachorum electionẽ nullam, pro eo, ꝙ vitium malęfidei, violẽtiæ, seu spoliationis huiusmodi non afficit possessionẽ iuris eligendi congregantis monachorum: quia cõstat illam sine dubio ad eos pertinere. sed afficit psonas eligẽtes temere in iuris episcopalis præiudiciũ attẽtantes. Vñ Inn. forte posuit glo. per monachos. gñalius ad maiorẽ doctrinam tradendam, quàm tex. se extẽdat, saltẽ i aliquib⁹ dictis ei⁹. Et hoc fortè ꝓ eo, qa tex. loquiẛ nimis cõfusẽ & gñaliter: & potest diuersos intellectus habere. Sed videtur ꝙ impertinẽter de exẽptione cõtra possessionẽ Episcopi exceptum fuerit: quia exẽptio concernit ius ꝓprietatis, quæ nihil cõe habet cum possessione: vt. ff. de acqui. pos. l. naturaliter. § nihil. forte dici põt, ꝙ licet allegaretur possessio Epi, non tñ ꝓbabatur, vel non constabat, nec præsumebatur ipsam esse bonę fidei. Si eñ ipse fuisset in possessione coeligẽdi cum eis bona fide, & fuisset contẽptus: hæc duo de per se sufficerẽt ad cassandam electionẽ ipsorum, etiamsi ꝓpter exẽptionem posteà ꝓbatam super hoc iure coeligẽdi esset Episcopo ppetuum silẽtium imponendũ: vt infrà de causa pos. c. cum ecclesia. Et puto veriùs, quòd de eius possessione nõdum constabat, imò super hoc adhuc controuersia pẽdebat, vt hic in fin. Et per ista habes tex. tuum satis clarum, vt videẛ. Sed nihilominus alia lectura verior est. Quod dic, & ꝓsequere. j. ad finem. v. oppositionis, vbi reperies veritatem. ¶ Secundò opponitur, contra Episcopum. videtur enim quòd ipse malè egerit ad restitutionem possessionis. & hic redeo ad dictam glossam per monachos. in fine colũ. penul. versu. mirum videtur. Et arguo sic:

guo sic:quia aut egit interdicto vnde vi recuperandæ possessionis: aut interdicto vti possidetis possessionis retinendæ.Sed neutro modo agere potuit,vt videtur.ergo &c.Primò enim videtur,quòd agere non potuit interdicto recuperandæ possessionis,quia illud non competit, nisi spoliato.de resti.spoli.cum ad sedem.&.c.frequens.e.ti.li.vj.& cōtra illum,qui spoliauit.ff.vnde vi.l.cum à te.Aut forte, qui successit in vitium.ῑ.de resti.spo.c.sæpè.& tamen per solam electionem,maximè confirmatione nondum sequuta per monachos facta,non censetur Eps iure eligendi,si illud possidebat,spoliatus:nec eo modo videntur monachi illius iuris possessionem quæsiuisse:vt scripsi.s.in.j.solutione oppositionis supra proximæ.¶ Item,nec scdm videtur posse dici,quia per solam talem electionem monachorum nondū cōfirmatam non videtur in aliquo turbata fuisse possessio eligendi Epo competēs,pro eo ꝙ ipsa electio verbalis nō videtur factū cōtinere,& tñ turbatio possessionis sonat in factum.Aliâs eadem ratione deberet dari.Itē interdictum, si extraneus aliquis inter amicos suos diceret,ad me pertinet electio in tali ecclesia,vel loco:quod videt̃ absurdum: quia ex solis verbis non datur hoc factū.Et idem videtur in sententia excōicationis lata ab illo,qui non est in possessione.s.ꝙ contra eum nō cōpetat hmōi interdictū.Et idē à fortiori videtur de interdicto vnde vi.Imò dicit Inno.adhuc plus videt̃,videlicet ꝙ etiā si hmōi electus à nō possessore sit maliciosè confirmatus per errorē,& etiam si ipse sit electus & cōfirmatus,non cōpetit hoc interdictū cōtra electorē:imò potiùs videtur,ꝙ deberet competere contra electum, vel etiā cōtra cōfirmatorem.¶ Soluit Inn.dicēs,ꝙ imò verè cōtra prædictum electorē competit hoc interdictū:quia re vera ipse elector,qui turbat possessorem super iure eligendi, in quo casu hoc competit interdictū.ff.vti pos.l.j.§.inter litigatores.&.l.si duo.&.l.fi.Ipse enim est,qui cōtendit se esse in possessione huius iuris,quia si hoc non contendat: tunc non habet locum hoc interdictū vti possidetis. Imò si alio iure non iuuetur,punietur de iniuria,quā fecit: & cassabit̃ quicquid sequutum est ex eo.s.de elec.qualiter.in fin. quia elect⁹ ab eo remouebitur:dūmodo sciuerit,q̄n elector fuit cōuentus,& passus fuit eū agere.ǰ.de re iud.quāuis.Secus tñ esset,si electus extra iudiciū confiteret̃ se nō fuisse in possessione,etiam si renunciauerit omni possessioni:quia tūc nō præiudicaret electio.Super quo remittit Nouella ad not.sua de elec.dudum.ij.super verbo,si cōstaret. Nec est simile de eo,qui inter amicos dixit ad se pertinere electionē,quia ille per prædicta verba non turbat possessionē, qui nihil facit, vel dicit.vnde turbatio posset prouenire:sed ex electione,licet solis verbis fiat,posset prouenire magna turbatio.Et idē videt̃ dicendū de excōicatione.Contra cōfirmatorē autē, vel electum,vel cōtra excōicatum,seu seruantes excōicationē,nunquā dat̃ hoc interdictū.scdm Inn.quia licet ipsi turbent verū possessorē,non turbāt eum super possessione iuris eligēdi,vel excōicandi:quia nec se esse in possessione dicunt,licet aliâs puniēdi sint,si malicio sè faciūt.Allegat Ho-

18 stieǰ.de senten.excō.vt famæ.§ j.cum suis cōcor.¶ †Sed qd si plures successiuè eligātur per hmōi possessorē,& cōfirmētur,& etiā administrent:nunquid per hoc antiqu⁹,& verus possessor possessionē amittit?dicunt quidā,ꝙ non:imò obtinebit in interdicto antiquus possessor, & ille,qui posteà incipit possidere,remouebitur:vt.ff.vti possidetis.l.pe.§.fi. Inn.Allegat Host.ff.vti possidetis.l.j.§.est igitur.&.§.se.&.l.si duo.§.Item videam⁹.&.§.labeo quoq;.&.§.fi.Nec ob.facta electio,si effectū non habuit: quia per sola verba non fuit amissa,nec acquisita possessio.Sed nec ob.si effectū habuit. puta:quia confirmata fuit.Absurdū enim esset,vt dixi.s.in solutione.iij.oppositionis præcedētis.§.horū autem.vers.Itē si dicas,ꝙ ex alieno facto noīe electoris,non facto,per qd faciēs nō intēdit electori possessionē quærere, ipsi quæreret. ar.ff.de dona.l.qui mihi.& de acqui.re.do.l.per seruū.§.fi.& l.res ex mandato.& de acqui.pos.l.possessio quoq;.§.fin.&.l.

per eum.§.fi.&.C.si quis alteri,vel sibi.l.fi.Quod prosequere,vt scripsi.in.d.§.horū aūt.¶ Aduerte, licet præmissa oīa sint vtilissima,& perpetuæ memoriç cōmendanda:tñ non bene clarè.Et formaliter vident̃ satisfacere oppositioni.& ideò ad satisfaciendū ei,distingue sic.Quia,aut quæris, an Eps malè egerit petendo electionem cassari:& tunc dic, ꝙ non,si erat in possessione eligēdi,seu coeligēdi.Aut si illud ius ex consuetudine gn̄ali ratione subiectionis ad eum pertinebat scdm ea,quæ scripsi in si.v.solutionis, oppositionis prçcēdentis.Aut quçris nunquid bene egerit ad restitutionē possessionis:& dic,ꝙ non: vt optimè probat prima pars huius oppositionis,& vt scripsi in expositione literç,super verbo,ad possessionē.Nisi dicas,vt tetigi sup.d.verbo,ꝙ diceret,& bn̄,se esse re vera spoliatū iure subiectionis:aut iure eligendi modo tñ alio,quo de iure pōt spoliatio dici facta.Et idcirco iudices,qui super cassatione electionis ꝓnūciauerunt,cautè omiserūt pronunciare super restitutione possessionis:quia procurator illā petitionē fatuè fecerat,& incautè.¶ Aut quæris,nunquid eps agere potuerit interdicto vti possidetis.retinēdæ possessionis:& tunc dic,ꝙ sic,si re vera erat in possessiōe,tēpore quo monachi elegerūt per ea,quæ.s.proximè scripsi post Inn.quib⁹ cōcordāt Host.& Nouel.¶ Aut quçris,nunquid Eps hic intētauerit interdictū vti possidetis.Et dicas,ꝙ non aperit tex.imò totū contrariū in hoc,qd dicit,ꝙ petijt se ad possessionē restitui.Et per hæc habes clarā solutionē oppositionis.&.d.gl.per monachos totaliter.¶ Tertiò opponitur adhuc contra Epm, ibi, *pertineret*.videtur enim ꝙ eps nō contra monachos,sed cōtra papā agere debuisset:cū quoad ꝓprietatē, & possessionem dicerēt monachi monasteriū ipsum ad Romanā ecclesiam nullo medio pertinere,& etiā cum Papa diceret se possidere monasteriū,& in monasterio episcopalia iura.Ex hoc eīn videt̃,ꝙ nō cōpetebat cōtra eos ista petitio:sed contra Papā,per ea,quç notauit ipse Inn.s.de maio.& obed.inter.Nec videt̃ valere,si dicatur,ꝙ monachi in hoc mentiebātur:quia si inuenirent̃ filium dixisse.i.ꝙ nō Papa,sed monasteriū petita possideret,ꝑ iudicē debet ei tolli possessio, & dari actori:vt.ff.de rei vendicat.l.vlt.Et sic videt̃,ꝙ nulla sit sn̄ia lata pro Epo cōtra eū,qui non possidet.R n̄det Inn. dicēs,ꝙ licet sic dixerit monasteriū,tñ de hoc nō cōstabat. Vel dic,ꝙ bn̄ contra vtrūq; cōpetit actio,& contra vtrūq; fert̃ sn̄ia,per no.Inn.in.d.c.inter.Vel dic veriùs,ꝙ licet monachi dicerēt Papā in eis iura episcopalia possidere:tñ hoc ius eligendi,vel coeligēdi episcopale esse,seu per Papā in eis possideri nequaquā dicebāt.Imò per se solum,& nō per Papam,vel Epm illud possideri asserebant scdm dispositionē iuris communis.Et ita scdm veritatē oppositionis ad ꝓpositum nihil facit.¶ Quartò opponitur.¶ Et hic incipio arguere contra monachos.Nam videtur,ꝙ propter litis pendentiam super iure eligendi inter Episcopū, & monachos exortam,electio facta à monachis non valuerit.Nō enim super eo,de quo pēdet lis,debet ante eius terminum iudicari: vt hic in fine.licet videatur contra hoc.ῑ.qui filij sint legit. per venerabilē.§.j.vers.de filijs.&.§.fi.e.c.vbi dicit̃,ꝙ fit dispēsatio super eo,de quo lis pendet.Et confirmatur.Primò, quia res litigiosa,seu ius dubitatum in alium transferri non debet.C.de litigiosis.l.ij.& vlti.& authen.litigiosa. ibi sita. ¶ Secundò confirmatur,quia ad dignitatem super qua litigatur,quis non potest de iure eligi:vt.ǰ.vt lite pēden.c.dispēdijs.&.c.si hi contra quos.li.vj.&.c.si duobus.eo.tit. in Cle. ¶ Tertiò confirmatur,quia quicquid fit aduersus inhibitionem iudicis,maximè,quæ in rem transiuit iudicatam, debet pro irrito haberi.Nam inhibitiò hmōi licet contra ius partis,tñ non contra ius cōstitutionis facta transiens in rem iudicatam,habetur pro veritate.ij.q.vj.c.ei,qui.§.diffinitiua.ῑ.de re iudic.c.inter vos.ff.de re.iur.l.res iudicata.Faciūt no.Inn.de consti.cum.M.in gl.cognitione præmissa.& gl.seq.¶ Ad primum dicit Host.quòd licet circa id,de quo lis pendet non consueuerit fieri dispensatio,tamen circa li.

tis accessorium potest fieri dispensatio,lite pendente, quia
gratia ex certa scientia potest fieri qñcunq;,vt ibi. Confir-
matio verò cum de iure cõi fit,nõ nisi causa cognita,& par
tibus pręsentibus,fieri debet.& ideò,lite pẽdente,nõ debet
interponi:vt hic.ar.in eo,quod legitur,& no.§.de procura.
ex insinuatione. Et sic loquitur hic. Vel meliùs,pẽdẽte lite,
põt fieri gratia,vel dispẽsatio,per quã non præiudicetur li-
tigantibus:vt in contrario.sed non debet fieri talis,per quã
litigantibus præiudicetur:vt hic.ar.in eo,qd legif,& not.ĵ.
vt lite pendente.c.fi.Remittit Nouella ad no.sua de elec.du
dũ.ij.sup gl.talis electio.cũ suis remissionib.Sed istud est dis-
soluere.c.p venerabilẽ.ad finẽ decre.nõ añt finẽ decr.ad id,
qd opponif de electiõe facta lite pẽdẽte.Sed facilis est solu
tio:quia aliud est possessorem vti possessione sua,lite pẽdẽ-
te.quod licet,vt.ĵ.vt lite pẽdẽte.c.j.&.ij.& aliud est lite, pẽ-
dẽte,super eo,de quo pendet lis,ante cognitã causam snĩam
dare:quod non licet,vt hic in fi.¶ Ad primam cõfirmatio-
nẽ respõdef,q hic litigantes,nec rem litigiosam,nec ius du
bitatum in aliũ transtulerunt.Transferendo enim abbatiã,
non transtulerunt rẽ litigiosam:quia nec Eps contendebat
se Abbatem.Sed nec per hoc fuit ius eligẽdi,de quo agebaf
in alium translatum.Si verò de abbatia ageretur,nõ liceret
postea aliũ eligere:vt.ĵ.de arbi.c.ex parte.secundum Inno.&
io iuribus pro secunda confirmatione allegatis.¶ Ad secũ-
dam confirmationem respondet Nouella dicta iura noua
non corrigere hanc decre.Nam hæc decretalis loquitur,qñ
de iure eligẽdi,vel cõfirmandi inter electores,vel collatores
est quæstio:vel lis pendens.Dicta verò iura noua loquũtur,
quãdo inter duos electos,vel alterum vendicantem,& alte-
rum possidentem lis pendet.& facit,quod scribit Nouella.ĵ.
de arbi.ex parte.super verbo,ius habet.in fi.& quod no.Spe
cu.de appellationibus.§.pe.vers.verũ.Sed clariùs loquif Inn.
iudicio meo:licet non viderit iura noua:qa hic nõ principa
liter agitur de abbatia.Nec contra abbatem,nec de electio-
ne principaliter.Sed de iure eligendi,& possessione illius iu
ris,& cõtra eligẽtes.In contrarijs verò agitur principaliter
vel de beneficio,vel de iure electionis ipsius, & contra ele-
ctum,vel prouisum.Et ponunt illa iura ius nouum,nõ ex-
tendendum extra terminos proprios: vt scipsit Nouella in
dicto.c.si hi,contra quos.in verbo,decedant.¶ Ad tertiam
confirmationem dicit Inno.responderi posse dictam inhi-
bitionem malè fuisse factam:quia,lite pendente,non debet
priuari possessor possessione.xj.q.j.c.fi.decima septima quę-
stione sexta.volumus.duodecima quæstione quinta.c. pri-
mo.de quo no.per ipsum Inn.de elect.Cumana.Et quia ma-
lè perhibuerunt,idcirco non fuit cassata electio incontinen
ti:vt hic in fi.Secundò dicit illam inhibitionem fuisse nul-
lam:cum nihil esset illis iudicibus mandatum de ea re. Mo-
dò etiam si ordinarius mandaret vltra suam iurisditionem,
non tenerentur subditi obedire.septima quæstione prima.
quia.argumen.suprà de officio delegati.cum olim.¶ Sed di-
ces,nonne eo ipso,quòd appellauerunt,videntur prorogasse
se iurisditionem,argumen.dicti.c.cũ olim?¶ Sed fortè pos-
set dici secundum eum,& non malè:quòd in prorogatione
eiusdem expressus consensus sit necessarius.argu.ff.de iudi-
19 cijs.l.prima,& secunda.† Vel dic,& melius,secũdum eum,
quòd talia mandata,quæ non fiunt cum causæ cognitione,
sed ex abrupto.& maximè cum ad hoc non agitur,iuxta.c.
hoc quippe.non habent vim diffinitiuæ,seu interloquuto-
riæ sententiæ. Et ideò non transeunt in rem iudicatam,
etiam si non appelletur argumen.C.comminat.epısto.l.ter-
tia.& pe.& aliàs vlti.licet si quid per tale mandatũ soluenr,
non repetitur condictione indebiti.ff.quod metus causa.l.
fi.io fi.Sed si cognitio præcederet super hoc,scilicet, an ta-
lis prohibitio fieri deberet,& posteà interloqueretur iudex
prohibitionem fieri debere:tunc nisi appellaretur, satis cre
derem,dicit Innoc.transire in rem iudicatam:vt.§.de offi-
cio præfecti vrbis.l.prima.§.fi.secundum quosdam.Et remit
tit Nouella super hoc ad notata sua de institutionib⁹.cũ ve
nissent.in gl.perpetuò.c.vlti.super vltima glossa.¶ Sed hoc
non placet Inno.Imò dicit,quòd si pro peccato manifesto
pœna imponatur,siue temporalis,siue spiritualis, etiam si-
ne ordine iudiciario,tenet:vt.ff.de pœnis.l.vlti. &.l.moris.
& secunda quæstione septima. si quis ab Episcopo. Item,
quia præceptum de his, quæ pertinent ad officium iudi-
cis, valet sine causæ cognitione. septima quæstione pri-
ma.quia.secundum Inno.qui remittit ad nota.sua, de tem.
porib⁹ ordi.ad aures.Super quo omninò vide,quod scripsi
in dicto.c.ad aures.in prima oppositione vsq; ad finem op-
positionis.Super quo vide,quod scripsit Inno.infrà de his,
quæ fiunt à maiori parte cap.c.primo.in gl.tertia.& per In-
no.infrà de appellationibus.Romana.§ si verò vocatis. su-
per verbo,post interloquuturiam,vel diffinitiuam.vers.sed
nunquid illatum.libro sexto.& quod legitur,& not.in.c.cõ
certationi.& per Innocẽ.infra eodem.cum ex literis.& per
Host.de tẽp.ord.ad aures.de appel.vt debitus.de causa pos.
cum olim.& per Archi.ij.q.vj.biduum.& per Car.de elect.
si postquàm.Dicunt autem Host.& Nouella.quòd ideò nõ
adstrinxit hoc mandatum:tum quia non pertinebat hoc ad
iudicum officium:quia non erat eis hoc cõmissum.infrà de
reg.iuris.ea,quæ fiunt.li.vj.Tũm quia notoriè apparet iniu
stum.Quare nec per superiorem debet haberi ratum. de
appellat.solicitudinem.§ si verò.Et hoc idem placet hic In-
no.in vltima glossa.dicens,quòd ideò non cassatur hic fa-
ctum contra interdictum,cum non fuerit iustum. Non enĩ
prohiberi debebant illi,qui erant in possessione: vel nulla
secundũ eum potiùs est inhibitio:vt.ĵ.de iudi.c.fi. & de iu
re patro.consultationibus.Nec obstat.c.primo.de oper.no.
nunc.&.c.ad dissoluendum.de desponf.impub.quia in noui
operis nũciatione,& in matrimonio est speciale,quòd tale
interdictum,lite pendente,valeat.Cum ergo vterq; conten
dit se esse in possessione,vterq; eliget,si volet:sed superior
à quo petitur confirmatio,in qua de iure non tantum pos-
sessionis,sed etiam proprietatis tàm electorum,quàm eligẽ
tium,quæritur.cognoscet,ad quem pertinet electio:& quis
sit in possessione:& cuius electio confirmanda sit. argu. ff.
vti possidetis.l.prima.§ huius.Ad arma tamen venire phi-
bebit:vt.ff.de vsufruc.l.si cuius.§ æquissimũ.aliàs lege,ęquis
simũ.in princip.Quidã tñ dicunt,quòd vbi cõtrouersia est
de possessione eligẽdi:tunc iudex vtrunq; debet prohibere
eligere.ar.ff.de aqua quotidi.l.pe.Sed qui sic dicũt,non in-
telligunt illam legem.Inno.Sed super hoc vide Ber.in glos.
si.qui in vers.sed Ioan.dicit.vult dicere secundum Io. quòd
si possessori iuris eligendi fiat controuersia,an possideat ta
le ius,non debet eligere.Sed hoc non placet Host. quia per
hoc daretur via figmentis.Nam quilibet negare posset col
legium pacificè possidere.vnde ad tollendum.c.ex literis.de
iure patro.dicit Hosti.q aliud est in præsentatione,quã in
electione.Et est ratio,quia si mota quæstione super præsen
tatione non fuerit terminata infra sex,vel quatuor menses,
Episcopus ordinabit ecclesiam nisi ipse moueat quæstionẽ.
Tũc enim nõ ordinat de rectore,sed de œconomo tantùm:
vt.§.de offi.ordi.cum vos.Super quo vide, qd ibi scripsi in
duabus oppositionibus primis.Et ideò nõ multũm pręiudi
catur patrono,si interim non pręsentat. Sed qñ super iure
eligendi,refertur quæstio:dicit Host.non inuenire tẽpora li
mitata quæstiõi terminãdæ.Sed currit lis suo Marte,donec
fuerit terminata.de elect.dudum.j.&.c.scriptum. &.c.con-
gregato.Et ideò,si non fieret electio,maius ex hoc præiudi-
cium pararef.Item,quia collegium in eligẽdo innititur iuri
cõi:patronus verò in pręsentando innititur gratię. de iure
patro.qñ.Non mirum igif,si faciliùs impeditur secundũ,
quàprimum.Itẽ Eps petens cassari electionẽ factam per mo
nachos,hoc ipso cõstituebat illos possessores.C.de rei ven-
dic.l.fi.vt ecclesiastica bñficia.c.j.post prin. vñ,lite pẽdente,
nõ debuerunt monachi sua possessione priuari.nec poterat
hęc qõ diffiniri,nisi alius eligeref.Electio enĩ,quæ nõ esset,
infirmari,vel cõfirmari nõ posset.de cõsti.cum accessissent.

cum ius

cum suis concor.Fatetur tamen ipse Host.q Inn.aliter soluit.& solutionem .s̃ . posui.Et errat Host.in eo,qd dixit ad fi.v.solutionis.j.oppositionis.In hoc tñ quod dicit aliud in præsentatiõe,sto cum eo:quia credo ibi speciale per rationes Host.sicut & in operis noui nunc.& matrimonio.:licet differant in modo.Et de nõ solutione oppositionis tene,qd scripsi.s̃.vers.dicunt autem Host.& Nouella.

¶ QVINTO opponitur adhuc cõtra monachos,& aduersus restitutionem hîc concessam.& hic intro gl.Inn.quę incipit:malè.videtur dicere hæc decre.quam Host.omisit. & quã Nouella recitauit post fi.gl.Opponitur ergo sic.Nam nõ dicis monast.lęsum,nisi ꝓpter priuilegiũ exemptionis, per qd pretendebant monachi monasteriũ subiectum esse Papæ:nec debebãt restitui:nisi læsione probata.s̃.c.ꝓximo. Et tñ illud priuilegiũ hic non fuit exhibitũ.Imò nec exhiberi potuit:cũ hic possessorio ageretur.Hæc enim priuilegia respiciũt petitoriũ,& iõ si exhibita fuissent,nihil profecissent in causa possessionis,qualis erat hîc: vt ex litera apparet.Nam Eps petebat se ad possessionem restitui:nec electio confirmari,vel infirmari petebatur:nisi quia electores erant,vel non erant in possessione.¶ Item ,ad idẽ opponitur:quia videtur tex malè dicere in eo,qd dicit monasterio prȩiudiciũ generari circa ius exemptionis:quia licet sentẽtia lata sit contra monasterium in causa possessionis exceptione rei iudicatȩ nõ obstan.potest agere de ꝓprietate.j.de cau.pos.& proprie.c.vlt.& c.quęrelam.allegato.Nec valet si Papȩ pręiudiciũ allegetur.Tum,qa ad monastẽriũ nõ pertinet illud allegare.Nec ꝓpter illud deberet restitui monanasteriũ,sed eccl'ia Romana,Tũ,qa Papa nec causȩ interfuit.nec vocat⁹,nec citat⁹ fuit.Res aũt inter alios acta alijs nõ pręiudicat.C.res inter ali.ac.&c.ꝑ totũ . &.s̃.de maio.& obe.inter. ¶ Tertiò oppo.ad idẽ qa tex.vr̃ malè dicere in eo,qd dicit, q pendente cõtrouersia,ex qua pendet.s.electio , electionẽ. nec cõfirmandam duximus,nec etiam infirmandam.Pẽdente eñ controuersia recuperandæ possessionis,quã Eps intẽtabat,ex qua etiã apparet monachos possidere.insti.de interdic.§.recuperandę possessionis.debent monachi,qui possidebant,eligere,vt scripsi,in formatione primȩ oppositionis.Et patet hic in prio.vlt.gl.Ber.Sed fortè dices,q licet super subiectione monachi possessorio ageretur:tamen petebatur electio officio iudicis,& ex omni iure,qd Epo competere poterat,infirmari:vt.j.de cau.pos.cũ ecclesia.Sed hoc non valet:quia certè nec hoc confirmationem electionis factæ ab his,qui erant in possessione impediret. Nihil eñ pl⁹ petere poterat Eps,quã electionẽ,quã monachi fecerãt cassari:quia ipsi eum expoliauerant,ex hoc dicens electionem eorũ factã à quasi spoliatoribus.& ideò non tenere.Et quia ad eũ de iure,vel cõi,vel speciali pertinet:modò talis ꝓtectio de iure nõ impedit,quin electio à possessoribus facta confirmetur rationibus supradictis secundũ Inn.Tu autem secundũ eũ,vt pleniùs intelligas responsionem ad prędicta: dic petitionẽ fuisse talem,vel consimilem:*Petit Episcopus cassari electionem de tali à talibus monachis factam,quia in monasterio etiam ab Episcopo interdicto,& à monachis excommunicatis facta est prædicta electio: vel quia erat in possessione eligendi: vel quia ad eum pertinet electio*.vel etiam non fuit assignata prædicta causa,sed posteà eam pro se allegabat,& probabat.& sic nec petitorium,nec possessorium super iure eligendi intentabat Eps.vel petebat:sed tantùm officium iudicis super electionis cassatione implorabat. Et cõtra hoc pars monasterij ꝓtestata fuit de suis priuilegijs,per quę apparebat Episcopũ non posse interdicere,vel excommunicare,cum essent exẽpti,ac negabant Episcopum non esse in possessione eligendi:vel habere ius eligẽdi:Quę quia non exhibuit , læsa fuit: cum vlteriùs exhibere non possit post sententiam.à qua nõ est appellatum:Et ideò quantùm ad hoc,fuit sibi necessaria in integrum restitutio.Et per hoc tollitur prima obiectio, & per hoc respondetur etiam secundȩ obiectioni. Apparet enim q præiudicium fiebat monasterio,si ab eis electus cõcorditer cassabatur.& maximè ex ea causa:quia ad eos electio non pertinebat:vel magis,quia non tenebat electio ab eis facta tanquàm ab interdictis,vel excommunicatis : vel ab eis,qui in possessione non erant. Et sic etiam fiebat præiudiciũ Papȩ:quia alius in loco sui aliquid iuris,vel in proprietate,vel in possessione sibi vẽdicabat.Et licet posset Papa agere de iure suo,tanquam ille cõtra quem nihil iudicatum erat:tñ damnũ eius erat:quia authoritate suorũ priuilegiorum electus,eis non obstãtibus cassabatur . Et ideò nõ credimus restitutionem dandam pro iure Papæ,cui non fit prȩiudiciũ directè,sed pro iure monasterij,cui præiudiciũ directè fiebat:licet & per hanc restitutionem releuetur grauamen vtriusq; propter cõnexitatem.ar.ff.quemadmo.seruitu.amitt.si eõem. Et per hoc etiam tertiȩ obiectioni secundũ eum respondet. Nã cum esset monasteriũ restitutũ, vt probaret per priuilegiũ exemptionis excõicationem nõ tenere,si posset:apparet,quòd controuersia ista pendente.s. super exceptione non erat cõfirmanda electio,vel etiam infirmanda.sed potiùs de hoc cognoscendum erat:de consue. cum dilectus.de appel.constitutus.& de elect.cũ inter . Vel etiã dic scd̃m eum,q pendente controuersia primi,qui renunciauit:sed ꝓsequebatur controuersiã contra eum ꝓpositam,non debet confirmari electio secundi : vel infirmari. Vel dic,dicit ipse,vt in gl.licet.& in gl.per monachos . quas s̃.summaui.¶ Tu verò dic,quòd textus in fi . decre . in verbo,*ex qua pendet*.soluit ad istas obiectiones . licet enim text. iste confusè & imperfectè factum narret,vult tñ hoc dicere,q causa super qua pendebat cõtrouersia , talis erat à qua electionis,& confirmationis efficacia dependebat . hoc est dictu , quòd Episcopus agens ad cassationem electionis principaliter.& placet,quòd ex officio iudicis allegabat talem causam pro dicta cassatione obtinenda,propter quã dicebat electionem cassari debere : qua probata de iure erat electio infirmanda:super cuius causæ veritatis inquisitione,ac probatione,adhuc pendebat cõtrouersia.Et quæ erat illa causa,duȩ sunt opiniones:vna opinio habet , quòd erat monachorum excommunicatio,vel interdictum monasterij:aut vtrunq; simul.Et hæc magis videtur Inno.placuisse: vt patet ex dictis.¶ Alia habet opinio,quòd imò erat consuetudo generalis,vel priuilegij dans Episcopo ius eligendi in omnibus monasterijs sibi subiectis. Et hæc magis placet Hosti.& Nouellæ vt dixi in oppositione literæ super verbo,*memmisse*.Et de istis magis assentio:quia text.illis magis applaudere videtur,saluo quòd vbi dicunt ius eligendi : dico ius in electione.& dico ius agendi,hoc casu Episcopo cõpetens non ex iure electionis ad eum pertinente,vel ex contemptu illius iuris,quod in electione se haberẽ dicebat,directè,& immediatè procedit.Quod prosequere , vt deduxi in fin.v.solutionis primæ opposi- onis. Et per hoc faciliter tolluntur oppositiones Inn.Et primò prima:quia pars Episcopi duas petitiones faciebat,vnam super cassatione electionis,& aliam super restitutione possessionis:quarum petitionum primam iudices admiserunt,pronunciando super illa:& secundam repulisse videntur : quia pro neutra pronunciarunt super illa . Et licet secunda petitio si debuisset admitti,non reciperet exceptiones proprietatis:tamen prima,quæ non tendit ad restitutionem,& quæ magis continet petitorium iuris in ea deducti,quàm possessorium bene illas exceptiones admittit ¶ Præterea & alio modo dicitur,quòd sicut in possessorio admittitur exceptio proprietatis etiam possessionem afficiens,sicut exceptio renunciationis,iuxta lecta,& notata.j.de restitutione spoliatorum.solicitè.& reseruationis secũdum aliquos,de filijs presby.c.constitutus.oppositione secunda.& meliùs.iij.q.sexta. Modò exceptio per monachos aduersus petitiones ambas Episcopi,de quibus.s̃.afficiebat etiam possessorium , puta ista:exempti sumus.ideò licet diocœsanos tuos excommunicare possis,& sis in possessione eos excõmunicandi , nos excõicare non potuisti:nec eras in possessione nos excom-

municandi. Et ideò nec te ab illa possessione spoliauimus: nec prætextu prætensæ excõicationis debet nostra cassari electio. Vel sic: nos sumus exempti à tua iurisditiõe, & subiectione, per priuilegia Apostolica. Ideò priuilegium, seu cõsuetudo ibi ius attribuens in electionibus monasteriorũ nõ habet locũ in nr̃o monasterio. Et licet sis in possessione illius iuris generaliter in monasterijs tibi subiectis: tamen illud ius in nostro monasterio non posides. Nec tua possessio licet gñalis ad nostrum monasterium extenditur: quod est alterius rationis, & cõditionis. ideò nec te spoliauimus: nec propter cõsuetudinem, vel priuilegium huiusmodi nostra electio est cassanda. Et faciunt lecta, & not. in c. dilecto. allegato. & quæ ibi dixi in. vij oppositione. & tribus sequẽtibus, & in oppositione. xij. Non enim aperit text. ꝙ Episcopus diceret se esse in possessione iuris, quod in electione huius monasterij se habere dicebat: licet dicat tex. ꝙ Episcopus dicebat se habere ius in Abbatis electione, & petebat se restitui ad possessionem: quia eum monachi spoliarant. & ideò crede, quòd erat solùm generalis possessio, de qua dixi. Et ita clarè procedit dicta solutio. & est intellectus literæ valde planus. ¶ Ad secundam oppositionem Inno. responde per interuentionem, ꝙ imò interest notabiliter eligentium, quòd eorum electio confirmetur: sicut interest domini, vel possessoris, quòd fruct⁹ rei, aut possessiõis percipiat. ff. de rei vendic. l. solùm § meum. & de acquir. re. do. l. bonæ. fidei. Fructus enim eligendi est eligere, sicut præsentandi, præsentare: & conferendi conferre: vt no. Inno. in. c. cum ecclesia. & c. consultationibus. allegatis. & c. de multa. de præben. Licet &, interesse sublato per sententiam, quęstio proprietatis salua remaneat, sicut perdita possessionis quæstione, remanet salua ꝓprietatis quęstio. licet etiã interesset nõ perdere quæstionẽ possessionis, si saluari posset: vt de se patet. Et ad id, quod dicebatur de papa optimè soluit Inno. in dicto meo. ¶ Ad tertiam obiectionem Inn. fateor, ꝙ de per se pendentia possessorij recuperãdę possessionis contra possessorem iuris eligendi, non impedit de stricto iure electionem: maximè ante ipsam pendẽtiam à possessore factam cõfirmari. Et est ratio, quia nec propter restitutionem per sententiam factam talis electonis confirmatio, vel infirmatio fieri, vel impediri deberet. cum ipsa electio facta à pacifico, & bonæfidei possessore iuris eligendi, canonica est de iure: vt sæpiùs dictum est. Et ideò per casum sequentis controuersię, aut malæ fidei, sententię seu restitutionis dicti iuris, vel possessionis ipsius infirmari non debet: ne canonicè electus sine culpa sua ex facto superuementi priuetur iure suo: vt latus patet ex lect. & not. in c. cum ecclesia. allegato. & ibi dicam. Sed secus dico, si electio huiusmodi facta fuisset lite pendente: quia licet propter hoc, quòd ratione litis pendentiæ, nõ debet alicui auferri sua possessio, fatear electionem tunc nõ debere interdici: vt dixi supra: tamen quia litis motio possessorem in mala fida de iure constituit: vt ff. de peti. hæredi. l. sed & si lege § si ante litem. vbi dicitur, quòd post litem omnes incipiunt malæfidei possessores esse. & possessor malę fidei, non facit fructus suos: vt. C. de rei vendi. l. certum. in prin. vbi etiam dicitur in fi. quòd post litem contestatam bonæfidei possessor restituit vniuersos fructus. Dico quòd electio quæ est fructus possessionis iuris eligendi, vt dixi, facta lite pendente super iure eligendi, & possessione ipsius à possessore, contra quem pendet lis, censetur, si possessor ius nõ habet in proprietate, facta à possessore malæfidei. Et sic per consequens non valeret: nec confirmanda esset per prędicta: licet secus, si ad eum iuris illius proprietatis, & possessio legitimè pertinerẽt. Et quia sup hoc, an ad eũ pertineat, vel nõ ptineat proprietas, pẽdet controuersia. & ab hoc pendeat hoc dubium, an electio sit canonica & confirmanda, vel non. oportet viribus pendente controuersia à confirmarione cessare: ne sententia confirmationis pendeat in incerto à decisione controuersiæ memoratæ: quod esse non debet: cum sententia non debeat ferri sub incerta conditione, vel suspensione. ff. quando appel. sit. l. prima § biduum. Et iste posset esse casus clarissimus istius decre. supposita opinione Inn. Hosti. & Nouellę quę habet, quòd Episcopus dicebat ius eligendi, & illius possessionem ad se spectare: & super his monachis cõtrouersiam faciebat. ¶ Sed caue de his, quæ scripsi post Henricũm. j. in prima quęstione, & recurre ad remissiones, quas ibi dedi, in fi. ¶ Non enĩ de prima electione facta ante litem hîc agebatur, cum illa per primi electi renunciationem expirasset: sed agebatur solùm de electione secunda facta post litem motam & inhibitionem. ¶ Et secundum hoc non habemus aliquid supplere ad tex. sed dicere solùm, quòd Episcopus dicebat ius eligẽdi in isto monasterio ad se spectare, & illius possessionem se habuisse ante spoliationem monachorum: dicebatq́; se fuisse per monachos de dicta possessione spoliatum: fortè per hoc, quòd dictam primam electionem facere præsumpserunt per se, aliâs non curo quomodo: quia textus non bene aperit modum huiusmodi spoliationis. & propter hoc petebat se ad possessionem illam restitui, & dictam primã electionem cassari. Et quia hac petitione data, & lite pendente super ea, primus electus renunciauit, obtinuit pars Episcopi inhiberi monachis, ne secundò eligerent. & quia litis pendentia, & inhibitione non obstantibus, elegerunt, petijt pars Episcopi de nouo dictam secundam electionem infirmari, & se nihilominus, sicut priùs petierat ad dictam possessionem restitui. ¶ Sed hic duo occurrunt dubia. Primum est, quia licet motio litis super proprietate malæ fidei constituat possessorem: non sic fortè, si super sola possessione: maximè si contra de iure communi dominum facta esset: vt in proposito. Secundum est, quia s̃cdm hoc iudices super prima quæstione & petitione deputati super secunda non viderentur fuisse dari: maximè, quia ad futuras lites non debent dari iudices delegati. suprà de rescriptis. c. quia nonnulli. ver. aut literas ipsas. Et sic non per viam restitutionis extraordinariam, sed per viam ordinariam nullitatis sententiæ, & processus, ex defectu iurisditionis monachis succurri debuit. ar. ff. de inino. l. in causę. ¶ Sed ad primum respondetur, quòd licet dum possessio, nec pertinet, nec pertinere debet ad alium, fructus ratione dominij debeantur: vt dicto § meum. Tamen cũ dominium ad vnũ pertinet, & possessio bonæ fidei ad alium, non ratione dominij, sed ratione possessionis habent percipi dicti fructus, vt. l. bonæ fidei. allegata. Et iõ valet tunc electio facta à possessore, & non valet facta ab illo, ad quem pertinet eligẽdi proprietas: vt colligitur ex nota. Inn. in capitulis, querelam. cum ecclesia. de multa. & consultationibus. allegatis. Et ideò dico, quòd cum Episcopus diceret possessionem eligendi, quã petebat sibi restitui ad se, & nõ ad monachos ptinere, & super hoc controuersiam fecerat: quod si erat verum, monachi per litis cõtestationem in dicta possessione facti malę fidei fructum illius possessionis, qui est eligere quem non poterant iure proprietatis percipere per ea quæ dixi: quia possessio debebat ad alium pertinere. Nec etiam illum fructum iure possessionis percipere potuerint. cum illam per contestationem censerentur mala fide tenere. Et ideò cum pendeat quęstio, & dubitatio, an ad Episcopum, an verò ad monachos illa possessio debeat pertinere. ex qua tamen quæstione dependet istud, an electio potuerit, vel non potuerit fieri. & per consequens, an sit, vel non sit confirmanda, viribus oportet dicere, quòd æquè à confirmatione supersedendum est: cum possessorio, sicut si petitorio ageretur. ¶ Ad secundum verò dico, quòd licet super causis futuris, nullam ad pręsentes connexitatem habentibus, non debeat iudex dari: vt. c. quia nonnulli. allegato. tamen super futuris ad præsentes connexitatem habentibus bene potest dari iudex: vt colligitur ex no. Nouellæ. contra Card. tertia quæstione. per Cardi. disputata. infrà de electione. si confirmationem. libro sexto. Et ideò hîc potuerunt iudices dari super iure, & possessione iuris eligendi, ac dispositione totali videlicet

tali videlicet electionis factę, & fiendę, ac cõfirmationis dicti monasterij, & electionis etiam fiendæ. Et si dicas, ꝙ dicere ita factum fuisse, in proposito est diuinare: respondeo, ꝙ cum hîc supponatur, ꝙ tales iudices ad id, quod fecerint, iurisditionem habuerunt: quia aliter ad audientiam contra eorum sententiam restitutio non daretur, nec referat per quem modum iurisditio data fuerit, dummodò data fuerit, sufficit vnum modum possibilem tibi aperire: licet nõ negetur, quin alius modus excogitari valeret. ¶ Sed caue, quia secũdum istum modũ non potuisset cassari electio, sed debuisset potiùs nulla declarari, si constaret de intẽtione Episcopi, cum facta electio à possessore malæ fidei nulla sit ipso iure: vt patet ex dictis, vel canonica declarari. & confirmari, si constaret de intentione monachorum. & tamen tam sententia iudicum, quàm verba Papę in fi. decre. non ad nullitatem, sed ad cassationem, & infirmationem se referant per expressum. Et propter hoc dico tibi, quòd habes viribus alterum facere de duobus: videlicet, vel redire ad intellectum, quẽ dedi in fi. quintæ solutionis primæ oppositionis, vel violentare, & impropriare literam exponendo, *Cassantes*. i. cassam declarantes. *Infirmandam*. i. infirmam nunciandam: nisi quantùm dicere posses sententiam iudicum malè, vel ineptè latam. ¶ Sed dices iam per prædicta, & per fi. decre. patet, quòd electio non fuit confirmanda: nec infirmanda pendente controuersia, &c. Igitur sententia iudicum cassans electionem fuit malè & nulliter lata. ¶ Item quæres, quæ erat re vera controuersia, quæ pendebat, & super quo pendebat: & an esset æquè, vel magis, aut minùs principalis, quàm quęstio confirmationis. ¶ Ad primum dico, ꝙ re vera sententia per illos iudices ferri non debuit. Sed nego consequentiam, quòd propter hoc fuerit nulla: quia licet sententia sub conditione ferri non debeat, lata tamen tenet: vt dicto. §. biduum. Vel dic, quòd si malè lata est, non contra ius constitutionis, sed contra ius partis: vt dicto. §. diffinitiua. vel dic, quòd in prima instantia non fuerunt ꝓducta priuilegia. Et ita non constabat de intentione monachorum, & constabat de intentione Episcopi, saltem vt iudicibus videbatur. In ista autem secunda instantia monachi ad producenda priuilegia restituti, illa nondum produxerant. sed adhuc erant infra tempus productionis: aut super iure, vel possessione eligendi nouas defensiones, vel probationes inducebant. C. de tempori. appellat. l. per hanc. vel si has tres solutiones coniungas meliùs facies. ¶ Ad secũdam diuersitatem lecturarum aliter & aliter respondetur. Nam secundum lecturam supra proximam, prima, & principalis quæstio partium de qua loquitur finis decretalis erat super possessione iuris eligendi, & restitutione illius Episcopo facienda. vel non facienda. Sed secundum lecturam Hostien. Inno. & Nouellæ principalis quęstio partium erat super cõfirmatione, vel cassatione electionis, & controuersia iuris eligendi, vel possessionis ipsius non erat quæstio partium principalis, sed accessoriè & in modum causæ ad confirmationem, vel infirmationem huiusmodi, accedebat, sicut accedunt probationes, & defensiones partium ad sententiam condemnatoriam, vel absolutoriam obtinendam. ¶ Et secũdum hoc, quod in fi. dicitur pendere controuersiam, exponi debent. i. probationis facultatem. Sed, vt veritatem nunc loquamur, si inhibitionem iudicum, & finalem Papæ responsionem mentaliter ponderemus, reperiemus, quòd licet Episcopus peteret se ad possessionem restitui, qua eum monachi spoliant, & monachorum electionẽ infirmari: tñ re vera quæstio ipsius principalis super iure, qđ se in Abbatis electione habere prętẽdebat, vertebatur: vt hîc patet in §. j. ver. districtiùs. vbi dicit sic: *Districtius inhibentes eisdem, ne aliquem eligerent in Abbatem: donec prius cognosceretur de iure, quod Episcopus se habere in Abbatis electione dicebat.* Ex hoc em̃ literã calumniari non volenti manifestè apparet, quòd erat quæstio principalis de iure, quod Eps se habere in Abbatis electione dicebat: & ꝙ sic, nõ solùm possessorio, sed etiã petitorio hîc pro parte Epi agebatur: & sic rectè applaudebat id, quod scripsi. s̃. circa istam. v. oppositionẽ. §. ad tertiam obiectionem. versu, sed secus dico si electio. Et sic non fuit opus facere oppositionẽ, quã posteà ibidem feci I. §. Sed hîc duo occurrunt in principio: nec solutionẽ ad illam, quam posteà ibi scripsi. §. sed ad primum respondet. licet aliàs repu tẽ illam verã. vnde licet de petitione Epi in textu non ponãtur, nisi duo capitula, videlicet de possessionis restitutione, & electionis cassatione: puto, ꝙ illa duo capitula solùm ad scdam superadditam petitionem referũtur: & quòd prima petitio habebat aliud capitulum, videlicet de declaratione, vel adiudicatione iuris eligendi pro Episcopo facienda ꝗa aliter malè diceret textus in versu, districtiùs inhibẽtes ibi: *de iure, quod Episcopus se habere in electione dicebat.* & finis literæ etiam malè staret. Ibi enim si attendatur litera ibi: *pendente controuersia, ex qua pendet.* satis apparet, ꝙ controuersia illa iuris eligendi principalis erat. Nam in dubio illud, ex quo aliud pẽdet, dicitur respectu illius principale, non econtra. Et hoc etiam satis denotant illa verba: *occasione cuiusdam electionis.* posita in principio. §. j. Dant enim intelligere, ꝙ non super electione, sed illius occasione super alio principaliori s. super iure eligendi erat principalis quæstio inter partes. ¶ Et ideò quicquid veritatem inquirẽdo. s̃. dixerim, videt mihi lectura, quam dedi. s̃. in solutiõe istius. v. oppositionis post dicta Inn. §. ad tertiam obiectionẽ Inn. vsq; ad. §. sed hîc duo occurrunt. & maximè versi. nõ em̃. de prima electione. & sequenti. verior & textui amicabilior. quã illa, quã dedi ad fi. v. oppositionis primę solutionis. Nec videtur mihi magna absurditas, ꝙ exponatur infirmandam. i. infirmam nũciandam: quia sic & alibi exponitur. s̃. de elect. cum in veteri. in fi. vt ibi scripsi in expositiõe literę, super verbo, *irritarent.* & super verbo, *irritam.* Et si dicis, ꝙ non violentamus & impropriamus literã in verbo, *infirmandam.* dicemus, quòd aliam opinionẽ tenẽtes literam & mentem eius, etiam magis violentant, & impropriãt, in versic. *districtius.* & in vers. fi. istius decre. scdm ea, quæ scripsi infra de arbi. c. ex parte. in tertia oppositione. maximè ad fi. oppositionis. ¶ Sextò opponitur ibi: *restituimus.* quia videtur ꝙ hęc restitutio non sit danda ecclesiæ, nisi cum procurator est non soluendo, iuxta ea, quę hîc no. Ber. in gl. hęc restitutio. Sed solue, vt in gl. cui

20 concordant Host. & Nouella. ¶ † Occasione huius, si quæris qualiter sententia lata cõtra ecclesiam, vel minorẽ valere potest. Distinguit Henricus quia aut nõ habuit in iudicio procuratorẽ, seu legitimum defensorẽ: & tunc nõ valet ipso iure. C. si aduer. rem iudic. l. cũ & vos minores. inducit text. huius. c. ad fi. §. ad hæc. ibi: *ad audientiam monachos restituimus Rothonen.* Et hoc, quia defensi fuerunt. quasi dicat Romanã ecclesiã nõ restituimus: quia ipso iure remansit læsa. nec in eius ꝑiudiciũ valuit sñia ipso iure: cum fuerit indefensa. Et pro hoc etiam faciunt ea, quæ leguntur, & notant. ĩ. de re. ec. nõ alie. c. dudũ. li. vj. Aut habuit in iudicio legitimũ defensorem: & tũc si à principio causæ vsq; ad fi. nec sit aliud, quod obsistat, valet sententia ipso iure. Sed si ecclesia in hoc læsa fuerit restituitur aduersus eam: vt hîc. & ĩ. eo. c. ecclesia. li. vj. Sed si solùm in aliqua parte processus habuit ꝓcuratorẽ, seu legitimum defensorem: & tunc aut habuit in principio causæ, & non in fine: aut non habuit in principio causæ, sed habuit in fi. procuratorem, seu defensorem huiusmodi. ¶ Primo casu dicit Accur. in dicta. l. cum & vos. & Dy. ff. de auth. tuto. l. j. in prin. & ff. de re. iudi. contra pupillũ. in prin. ꝙ tenet sententia ipso iure, per. l. si præses. à contrario. C. quomodo & qñ iudex. & ff. de bo. auth. iudic. pos. l. si minor. Super quo vide no. in dictis legibus. & per Iac. de Ra. in l. acta. §. fi. ff. de re iudi. Sed in hoc casu credit Henricus sic dicendum, quia aut procurator, seu legitimus defensor interuenit vsq; post conclusionem, & vsq; ad tempus sententiæ ferendæ: sed tunc desistit: & tunc valet, & tenet sententia ipso iure, licet sit læsa ecclesia & debeat restitui. Et sic dicit posse intelligi istam decretalem. §. nos igitur. ar. C. de adulte.

l quamuis. Post conclusionem enim procuratoris officium modicum operatur, vt legitur, & no. §. ti. iij. c. auditis. Et ita intelligit opinionem gl. & Dy. Aut diu ante sententiam destitit, forte statim post litem contestatam: & tunc sententia non tenet ipso iure: quia paria sunt non habere, vel minus idonee habere: vt. ff. quod cuiusq; vni. noie. l. j. in fi. & de cō di. & demon. l. cum ita legatum. ver. si verò indignus. & c. §. de transla. Epi. c. ij. §. sed neq; cum ibi not. Et hanc opinionem tenuit Petrus in dicta l. cū & vos minores. C. si aduer. rē iud. vt ibi recitat Cy. in. iij. q. Si verò nō interuenit à principio nec in ptinc. causæ, sed tantum: ō in medio, vel in fi. Tunc nō tenet sententia: quia eo casu iudicium fuit non legitimè inchoatum. ar. qui legiti. perso. ha. stan. in iudic. l. momētaneę. & . C. qui tuto. vel cura. da. pos. l. in vniuersis. in fi. Nā ea, quæ carent bono principio, carere debent effectu: quia principiū potissima pars est rei. ff. de origine iuris. l. j. & . j. q. j. principatus. cū ibi allegatis. Et vide quod no. Spe. titulo de actore. vers. quid si minor fuit in iudicio. & ar. xv. q. iij. certis. Et quod dictum est de legitimo defensore, intellige mandatum sufficiens habente: aliàs sententia esset ipso iure nulla, & ecclesiæ non noceret. ff. de procura. l. Plautius. cum ibi not. Et ista posuit in effectu Cy. in dicta. iij. q. & Bar. in. l. contra pupillum. allegata.

21 ¶ † OCCASIONE eorum, quæ scripsi circa primam oppositionem, quæritur qualiter electio, vel præsentatio facta per illum, qui est in possessione, vel quasi, iuris eligendi, vel pręsentādi, valet, & suum debet sortiri effectum? Et exclude primò casum, in quo quis non iure suo, sed deuoluto elegit, seu præsentat. Tunc enim, & si valet electio, seu præsentatio, alio videlicet canonico non obstan. non nocet illi, vel illis, ad quem, vel quos spectat illud ius, quominus in alia vacatione possint illi præsentare, vel eligere, & non iste: vt supra de supplenda negligentia prælatorum. c. sicut. in fine. & no. Hostiensis. de causa possessionis, & proprietatis. cum olim. Secūdò exclude alium casum, videlicet cum ad illum, qui eligit, vel præsentat, non spectat proprietas, neq; possessio huius iuris. licet pro tali communi errore habeatur. Tūc enim talis electio, vel præsentatio non valet, vt dicto. c. consultationibus. in fi. ¶ Et modò recipe casum tuum, videlicet cum eligens. vel præsentans non est proprietarius, sed possessor huius iuris. ¶ Et hîc primò pone casum certum videlicet, quòd si eius possessio pacifica est, nullaq; mouetur sibi controuersia super illa. Tunc enim certum est, quòd valet electio, vel præsentatio sua, & statim debet confirmari, licet posteà in iure, seu causa proprietatis succumbat: vt legitur, & notatur. in. c. consultationibus. & . c. cum propter discordias. de iure patronatus. & meliùs in. c. cum olim. allegato. ac Innocen. & Hostien. de iure patronatus. quoniam. & Host. & Nouellam. in. c. eam te. no. in summa confessorū. titulo primo. quæstione. lxxxij. quid si patronus. & per Car. de electio. cupientes. in materia attentatorum. ¶ Sed & si mouetur sibi controuersia, sed tantùm super proprietate huius iuris, adhuc idem, quod priùs per iura allegata. argu. ff. de aqua cotidiana, & æstiua. l. penultima. & octaua quęstione quarta. nonne. secundum ioannem hîc in gl. fin. vers. ad hoc dicit Io. & . iij. quæstione sexta. hoc quippe. in glo. argumentum pro obsequijs. & hoc ibi not. Archidiaconus in gl. adde. vbi de hoc, & circa. & Io. Lauren. Goffre. Alanus. & G. Naso. in. c. allegato. ex literis. & Inno. ibi. in glossa sua fina. & Abbas post eum & Hostien. in. c. eam te. & Compostellanus de de constitutionibus. cum. M. in glossa sua finali. & Hostien. in. c. consultationibus. allegato in fi. & Vincentius, Ber. & Inno. infrà de appellationibus. vt nostrum. in glo. licet traditio. vers. item satis videtur. & ad hoc facit. infrà de appellationibus. significante. cum ibi not. per Ber. & Hosti. post eum. Sed si super possessione mouetur sibi cōtrouersia sed posteà declaratur per sententiam, vel aliàs eum esse in possessione: & habet talis possessio iustum titulum. i. quia non vi, nec clam, nec præcario possidet: & tunc adhuc valebit electio, vel præsentatio, pendente huiusmodi controuersia, per eum facta, ipsa controuersia non obstante, & confirmari debebit, etiam ante sententiam pro eo ferendam in possessione, vel saltem antequàm de possessiōe pacifica fiat fides. ¶ Et dicitur esse in possessione, si bis elegit, vel præsentauit possessores immediatè præcedētes: vt. c. cum olim. allegato. Et idem est, si de eo, qui immediatè pręcessit, hoc probetur vt in dictis. c. quærelam. consultationibus. cum propter discordias. & , cum olim. Et ita Host: intelligit hoc capitulum in fi. & etiam gl. fi. Ber. ibi. sed si eligat iudex. tamen &c. & . j. de causa possessionis. cum ecclesia. secundum Henricum qui dicit, quòd capitula. quę innuunt contrariū intelliguntur, in quo dubitatur, quis sit in possessione. Et idem Collectarius inducens ea, quæ notat Hostien. in. c. cū olim. de causa possessionis, & proprie. Hîc enim non constabat quis erat in possessione, nec de iure epi:copali. Aliâs ille, qui probasset possessionem, obtinuisset, vt capitulis, consultationibus. quęrelam. & cum ecclesia. allegatis. Collec. Et idem Lignanus dicens quòd causa, quare non fuit electio confirmata, vel infirmata fuit, quia super quæstione erat quæstio inter partes: nec habet locum hîc restitutio: quia pręsentatio dilationem non capit. Nam fructus, qui seruando seruari non possunt, alienari possunt: vt. ff. de petitione hęreditatis. l. Diuus. j. responso. Et hanc solutionem approbat Host. in. c. consultationibus. iam allegato secundum Alanum. G. Naso. Goffre. Io. Inno. Abbatem, & Archid. vbi. §. Sed si est in possessione vi, vel clam, aut precario, nō potest eligere, vel pręsentare: quia talis possessio prodesse non debet: vt infrà de restitutione spoliatorum. cum ad sedem. & ff. quod vi, aut clam. l. j. & quasi per totum librum. ff. noui. Verùm cum dubium est, vtrum possideat, vel non, nec per sententiam, vel aliàs de hoc apparere potest: tunc non valebit electio, vel pręsentatio facta per eum. Sed pręualebit electio, vel præsentatio illius, qui in petitorio obtinebit secūdum Henricum qui sic intelligit finem huius decretalis. & no. Tancr. & Host. in dicto. c. consultationibus. & Io. hîc in gl. fi. Ber. vers. Sed Io. dicit, &c. Et pōt esse ratio: quia ex quo dubium est, & non potest constare quis possideat, neuter pro possessore habetur. arg. ff. de testa. tute. l. duo sunt Titij. ff. de lib. & post. l. nominatim. de hæred. instit. l. in tempus. §. quoties. de rebus dub. l. si fuerit. §. item si ex pluribus. & . l. si quis de pluribus. & de manumis. testa. l. cum ex pluribus. Vel potest dici secundum Host. quòd aliud est in pręsentatione, vt in capitulis allegatis. querelam. ex literis. consultationibus. cum propter discordias. Et aliud in electione vt hîc. Quia super præsentatione mota quęstione, & intra sex vel quatuor menses non finita, Episcopus ordinat ecclesiam: ideò non multùm præiudicat, si interim non pūtat. Secus in. q. iuris eligēdi, vbi non sunt tēpora limitata. j. quæ terminari. debeat electio. Item collegium habet de iure cōi eligere. de elect. c. j. Sed patronus de gratia præsentat, ideò faciliùs tollitur, vel impeditur ius patroni, tanquàm accidētale, & debilius, quàm ius collegij: qd est naturale, & fortius. Sed priùs dicta credit Henricus veriora. Et ita habes secundā Hērici distinctionem expeditam, & in effectu dicta Hostiē. & Nouellæ per eos posita ad fi. gl. per monachos. Vbi dicit Nouella sic: tu verò scdm Host. ad cōpendiosam vtilitatē eliciendam, dicas quòd si capitulum vnum eligat, & Eps, qui est in quasi possessione eligendi, eligat alium, electus ab Epo confirmandus est: dummodò de quasi possessione fiat fides. puta, quia bis, vel semel elegit, &c. vt dixi. §. vers. & dicit esse in possessione si bis. Nec requiro, q probetur bona fides, sed sufficit probatio act⁹ pacifici. Et vbi tantū possessorio agitur etiam si ex interuallo post electionem factā à conuentu electio Epi sequuta fuerit, cōfirmāda erit: quia constat primam factam ab illis, qui non erāt in possessione eligēdi. ar. §. de supplen. negli. præla. c. fin. Nec ob. q Eps ex interuallo elegerit: quia hoc fecit, vt videtur, expulsus ad tuitionem iuris possessionis suæ, quam aliâs amisisset, vt hîc patet in no.

Inno. à

Inn. à principio glo. per monachos. vsq; ad vers. Illud etiam generaliter. s. per me recitata in prima solutione primæ oppositionis. Nec videtur iniustè agere, vel iniuriam facere, qui vtitur iure suo. s. de elec. cum ecclesia vulterana. vbi de hoc: tunc necessaria esset bona fides & titulus: vt patet in eo, quod legitur, & no. de præscrip. si diligenti. & c. cum ecclesia Sutrina. allegato secundum hoc in tali casu potiùs cō sulendum Episcopo, quòd eligat, & instituat, & postea agat, quàm sine nulla facta electione ageret. ar. insti. de interdic. §. cōmodum. & c. j. de probat. ex literis. secundū Host. Nouel. Et hoc facit pro Cardinalibus, quòd consultè fecerint ante Barthnlomęi expulsionem ad domini clementis electionem procedendo. ¶ Quid dicendum? verè non capio bene omnia dicta Henrici. licet enim ego fatear cum Host. quòd possessor bonæ fidei iuris eligendi, vel præsentandi, non debet propter controuersiam pendentem, vel aliam alterius electionem, vel pręsentationē præcedentem omittere quin eligat, vel præsentet: tamen nō possum capere, quin douec controuersia super iure eligendi, vel præsentandi cō tra huiusmodi possessorem illius iuris mota fuerit terminata, debeat confirmatio talis factæ, lite pendente, differri, propter ea, quæ scripsi. s. in solutione quintæ oppositionis. § ad tertiam obiectionem Inn. Et maximè, quia ista decretalis hoc probare videtur in fi. quia finalis decisio in dubietate possessionis alterutrius nō fundatur, vt imaginabatur Henricus, & meritò, quia tex. non aperit, quòd monachi se posidere prætenderēt. Nec etiam, quod possessio Episcopi dubia esset, aut per monachos negaretur. Sed fundatur in pendentia controuersiæ iuris eligēdi, sicut & inhibitio iudicū: vt patet in § primo. versu, districtiùs inhibentes. Et ideò videtur planus tex. nisi calumnietur, quòd sola pendentia cōtrouersiæ iuris eligendi impedit, seu potiùs differt confirmationem electionis per possessorem talis iuris, pendente tali controuersia contra eum celebratæ. Nec scribentes iudicio meo contrarium ibi notarunt. Sed quia hoc dubium habet, latiùs intendo dicere de hoc in c. cum olim. & c. consultationibus. allegatis. vbi soluam cōtraria & gl. per Henricum allegatam: nisi cogat redire ad eum. ¶ Supple glossas. In gl. iij. ibi: *excusante*. & hoc vbi in rescripto erat clausula: *quòd si nō omnes*. per iura hic allegata. In gl. v. in fi. inducit Host. simile, vt scripsi in tex. in verbo, renunciauit. In gl. *& sic vide*. tur in fine. ad hoc. s. de consue. cum dilectus. Sed videtur, quod hoc casu constituendus est actor de consensu Archiepi. arg. insti. de auth. tuto. § fi. Sed his subtilitatibus secundum canones nō est locus. ar. j. de iudicijs. c. dilecti. Host. In glo. ex hoc in fi. Sed hæc sunt verba partis: nec ponunt ius. vnde dicebat Host. non fuit præsumptio, sed sui iuris tuitio, ideò reseruatur in fine. In gl. *& sic*. in fi. Inn. post quem fuit facta hęc additio. Nouel. In glos. pe. ibi: *per negligentiam*. hìc verò restituit ecclesiā læsam per negligentiam. ergo loquitur de restitutione, quæ fit iure minoris. Et ibi: *imputet sibi*. dominus maior. Et ibi: *cum o. in*. & de elect. si compromissarius. li. vj. j. & ij. in fi. Et ibi: *optione*. Idem Host. remittens ad no. de rebus eccle. non alie. ad audientiam. In gl. vlt. ibi: *ad dissoluendum*. ad hęc contraria solutionem Inn. scripsi circa quartam oppositionem. § ad tertiam cōfirmationem. & duobus pręcedentibus.

SVMMARIVM.

1 *Princeps secularis ecclesiæ priuilegia ac libertates donare potest.*
2 *Episcopo inferior iura episcopalia præscribere potest.*
3 *Iure duplici quispiam vti potest.*
4 *Ecclesiam minoris iure fungi. Et quòd ecclesia contra ecclesiam, ac minor contra minorem restituitur.*
5 *Restitutio in iudicialibus ante læsionem, an detur?*
6 *Prælati delictum qualiter ecclesiæ noceat?*
7 *Ecclesia si testes super vno articulo induxit, qui publicati visi sunt non probasse: an possit alios meliores saltem per viam restitutionis superinducere? Et quid de aduersario nu. seq.*
9 *Ecclesia, vel minor aduersus præscriptionem ipso iure currentem, an debeat restitui?*
10 *Ciuitates, seu ciuitatum res publica, quoad restitutionem obtinendā, quonam pacto minoris iure fungātur? Et quid de alijs ciuitatibus quam Roma. sub nu. 12. Item quid de castro, villa, &c. nu. 13.*
11 *Verbum indefinitè prolatum, quo sensu, ac præsertim in odiosis, accipi debeat?*
14 *Respublica Romanorum quousque restitui queat?*
15 *Minor, si cui centum debeat, fideiussore dato, ac deinde moriatur: an videatur obligatio fideiussoria extincta, vt sic fideiussor ex minoris persona restitutionem consequatur?*
16 *Princeps, si ecclesiæ priuilegium concedat, vt illi nulla exceptio obstet, an efficax sit priuilegium huiusmodi.*
17 *Ecclesia, vel minor in causa restitutionis in integrum succumbens, num in expensis condemnari debeat?*

CAP. III.

AVditis. ¶ Casus. Etiam contra ecclesiā restituitur ecclesia, quæ enormiter est læsa propter probationes omissas. Et primò recitat factum, secūdò interloquitur, ibi: *licet autem*. Et pars huius de præscriptionibus. auditis. & secundum Host. terminatur quæstio. j. de priuile. ex ore. ¶ Expone literam. *Episcopum*. ex parte vna. *Abbatē*. ex parte altera. *diocæsana*. largè ponitur, vt compręhendat legem iurisditionis: vt patet. j. & de his habes. s. de tempori. ordi. dilectus. *Prorsus*. quasi quoad vtranq; legem. Petrus, & Abbas. *Euidenter*. finitè per inspectionem priuilegiorum. de vsu pall. c. fi. *iurisditione*. hic patet, quòd largè sumitur lex dioccesana. *Offa*. nomina sunt Regum. *Et quem*. locum libertati donatum per illos Reges. *Verum*. ac si dicat, licet priuilegia nō probetur libertas, tamen probaē per præscriptionem, vt sequitur. *Iure episcopale*. ergo ius epale præscribit Abbas in capitulis. De quo. j. de pręscriptionibus. auditis. quæ est pars huius. *Possessę*. ipse ecclesiæ. *Videatur*. Abbas. *Legitime*. i. canonicè. quod verum est interueniente titulo. Quod dic, vt de pręscriptionibus. c. j. libro sexto. *Conclusum*. sic suprà de procuratoribus. auditis. *Asserit*. Sed nonne probari debuit lęsio, vt. s. c. proxi. quod de hoc notarunt hic Petrus & Abbas pleniùs in secunda parte. c. ti. § secundo. vers. illud quoq;. vbi etiam remisit. s. c. proxi. Nouel. *Probationem*. quia monachus omisit probare, quod vallis esset ille locus, & pars Episcopi vocationem ecclesiæ omisit. Et sic reprobatur distinctio: quia dicitur delictum aliud in omittendo nocet ecclesiæ, non quandocunq;, sed præscriptione completa. vel dic, quòd delictum in faciendo non præiudicat ecclesiæ ipso iure in omittendo præiudicat: sed datur restitutio. Gnifre. *Aequitate*. quæ semper seruanda est. Quod dic, vt suprà de transactionibus. *Vtrunque*. scilicet ecclesiam episcopalem, & monasterium. *Rationem*. pro eo sumitur hìc ratio, quod allegatio. Sic & in l. minor vigintiquinq; annorum. ff. de minoribus. *Graui iactura*. hoc pondera esse neces-
1 sarium ad restitutionem: vt supra. c. j. Lignanus. ¶ † Notat
hìc Lignanus sex per ordinem ¶ Primò, quòd princeps se-
2 cularis pōt donare priuilegia, & libertates ecclesiæ. ¶ † Se-
cundò, quòd inferior ab Episcopo potest præscribere iura
3 epalia. ¶ † Tertiò, quòd quis potest vti duplici iure scilicet
priuilegio, & pręscriptione. de quo no. de pręscriptionibus.
4 veniens. † ¶ Quarto, quòd ecclesia fungitur iure minoris.
¶ Quintò, quòd ecclesia contra ecclesiam, & minor contra
5 minorem restituitur. ¶ † Sextò, secundm aliquos, quòd in
iudicialibus datur restitutio ante læsionem.

¶ PRIMO opponitur, quia prælatus in omittendo præiudicat ecclesiæ. j. de pręscriptionibus. per totum. Ergo non debet dari restitutio. so. Negatur consequētia argumenti quia potest præiudicare id, aduersus quod competit restitutio saltē ipso iure, & quousq; restitutio sit concessa. &

in onere petitionis ipsius restitutionis, in qua labores, & ex-
pensæ requirunt, esse graue præiudiciū: vt. ff. de inoffi. te. l. j.
in fi. ar. ff. de minori. l. minor. annis. xxv. an, cui fideicōmis. in
prin. & l. minoribus. xxv. & si cer. pe. l. quidā. & j. de dolo. &
cōtu. c. finem. in prin. Maximè etiam quia euentus iudicij
restitutorij plerūq; bene dubius, vt. ff. de peculi. l. qd debet.
Imò nō dat restitutio, nisi adsit hoc præiudicium: quia iure
cōi tutus restitutionem nō petit. ff. de minori. l. in causę. Sed
caue, & modifica hoc per ea. quæ dicam j in fi. j. quęstionis,
& in cle. j. j. e. in quęstione illa prima. Et coniunge id, quod
6 scripsi. s. in expositione literæ in verbo omisit. ¶ † Circa
hoc tñ qualiter delictū prælati nocet ecclesiæ, dicit hîc Li-
gnanus, quia aut cōmissum huiusmodi est delictum dānatū
à lege: & tunc ipso iure consulitur ecclesię. Sed vbi non est
delictum damnatum à lege, tunc succurritur per beneficiū
restitutionis. & sic dicit notari supra. c. j. vbi vide, quod scri-
psi in tertio notabili. ¶ Sed cōtra præmissa facit: quia sic ma
lè pcederet, quod solet dici: quòd in delictis nō restituitur
ecclesia. arg. C. si aduersus delictū. l. j. & ff. de minoribus. l. au-
xilium. Sed dicas, quòd illud pcedit, & intelligitur, quando
tota ecclesia delinquit, vt. C. de sacrosan. ecc. l. iubemus. se-
cundum Nouellam & Collect. Et hic omnino iunge, quod
notat ibi Cy. in. ij. oppositione. & in. j. q. & ij. sequētibus. &
Butrigarius in vlt. oppositione. Aliâs enim delictum perso-
nę non nocet ecclesię vt regula delictū allegata. & facit quę
not. Nouella. infra ti. j. c. ij. Sed hoc plenè examinabo, si De°
dederit in regula, delictū. allegata. ¶ Sed quid si prælatus nō
delinquit negligendo, sed neglexit de delicto, crimine, vel
defectu in termino peremptorio ad pponendas exceptio-
nes assignato opponere: nunquid restitueret ecclesia? dicit
Gulielmus in Speculo quòd non, dicit enim obtinuisse, q
exclusa ecclesia per peremptorium datum ad proponendas
exceptiones non restituatur ad proponendum crimina,
vel defectus contra eum, cum quo litigat super beneficio.
Hoc no. in Spec. parte. ij. c. ti. §. ij. versu, sed pone ecclesia. &
no. hæc Compo. de elec. quod sicut. & ibi etiam hoc scripsit
Nouella in gl. fi. ad fi. Dicunt etiam hîc Io. & Phil. quòd si
ecclesia non est vsa rescripto suo. j annum per negligentiā.
restituitur, secus si per dolum C. si aduer. deli. l. j Idem etiam
notant Phi. & Vin j c. ij. & Gul. in Spec. parte. ij. e. tit. §. quali-
ter. in fin. & de restitutione aduersus confessionem prælati.
vide j. eo. c. secundo. lib. vj. & quod not hîc Hostien. ibi vide
in gl. ij. & in Spe. parte secunda. c. secundo. §. ij. versu, sed nū-
quid ecclesia. ¶ Secundò opponitur ibi: *vtrăque restituimus*.
de. l. si ex causa. & l. cum minor. ff. de mino. soluit Inn. dicēs,
q bene dicit tex. hîc, cū dicit, q vtraq; fungebat iure mino-
ris: nā si tantū vn° fungeret vice minoris, licet minor impe-
traret in integrum restitutionē in vno articulo puta contra
confessionem suam: non propter hoc restitueretur maior
ad suā cōfessionem: sed ad ea tantùm restitueretur, quę co-
hærerēt confessioni minoris: vt in cōtrarijs. & c. ff. de confes.
l. certum. §. fi. Secus tamen esset, vbi minor restitueretur in
his, quæ fiunt extra iudicium: quia tunc sicut minor resti-
tueretur, sic & maior: vt. C. si aduersus transac. l. j. & . ij. Et fa-
ciunt leges allegatæ per Ber. in gl. vlti. Et facit rationem di
uersitatis adhęrentia, & inseparabilitas secundū Coll. Ho-
stien. tamen intelligit minorem restituendū contra confes-
sionem, quando confessus tempore, quo non debebat: vel
si velit probare factum contrarium suæ confessioni. Aliâs si
non sit vitium in confessione, non restituetur secūdum eū.
Et sic potest gl. intelligi, quę no. indistinctè, q imò j. e. c. ij. li.
vj. quantū ad ecclesiam minoris cōfessio non valet, absente
curatore: vt no. in Spe. e. ti. in prin. de quo remittit Collect.
ad no. de cōfes. ex parte. Subdit etiā hoc notādū, q in cogni
tione, an minor sit restituēd°, vel non venit cognitio, an sit
industriusus, vel nō. Pone enim, q minor est bonus aduoca-
tus: certè non restituetur. Sed secus si ppter defectum sapiē-
tum factus esset decurio. Ista notantur. C. qui & aduer. quos.
l. in consilio. vbi per Cy. in oppositione remittit ad no. Inn.

infra. coram. in fi. ¶ Tertiò opponitur de. c. fraternitatis. in-
fra de testibus. & cle. ij. eo. titulo. Aduerte, Innocē. in verbo
omissam. dicit, quod ideò pro eodem hîc accipiuntur ratio
& allegatio: quia siue sit exceptio, siue allegatio omissa, aut
alius articulus, cuius probatio vtilis esset, semper danda est
restitutio. Et ex hoc credit, quòd si aliqua ecclesia obtulisset
se ad probandā pręscriptionē & omisisset pbare titulū, re-
stituēda esset: quia in omissione huius articuli lęsa est, & ex
quacunq; causa lædatur, restituenda est. ff. de minoribus. l.
non omnia. & l. ait prętor. §. hodie. Facit, quod legitur, & no-
tatur. j. de deci. dudum. Si enim iure communi vsa esset, ad
probandum titulum admissa fuisset. Est ergo læsa, quia hoc
non petijt. & ideò restituenda: quia iure communi non est
vsa. C. de in inte. resti. l. non videtur. & l. si a cōtrario. Sed an
post publicatas attestationes hoc casu posset admitti, vide
7 Nouellam in. c. fraternitatis. allegato. ¶ † Sed intrando ad
materiā oppositionis, pone: super vno articulo ecclesia te-
stes induxit, qui fuerunt publicati, per quos tñ non pbauit:
nunc ad illum articulum probandum vult alios testes me-
liores inducere, saltem per viam restitutionis: quæritur nū-
quid possit? videtur quòd sic, vt. ff. de minio. l. prętor ait. §. ho
die. allegata. Nam ad hoc de iure cōi ante publicationē ad-
mitteretur: ergo in publicatione est læsa: quia vtile esset ei,
quòd anteà hoc probasset. & sic debent restitui. ¶ Sed con-
tra hoc facit, quia quicūq; peritus hoc fecisset. ergo non est
restituenda. ar. ff. de mino. l. verum. § locupletioris. & . ff. eod.
l. non videtur. Inducit nouella quod legitur, & notatur. in
c. fraternitatis. allegato. Dicit Inn. aliud est cum ecclesia nul
las pbationes propter prælati negligentiam super articulo
necessario adducit: quia tunc est euidens læsio: & de fraude
tunc probabiliter timetur. ideò de facili datur restitutio.
Aliud est, cum ecclesia super articulo iam probationes ali-
quas induxit testium: quia tunc præsumitur, q meliores p-
bationes induxerit. & post publicationem de facili præsu-
mitur, q velit se admitti: vt testes subornet: qa hoc facilius
potest fieri, qñ super eodē articulo pducti sunt, quā si super
alio. arg. in auth. de testibus. § quia verò multi. coll. vij. Dicē-
dū est igitur scdm eum, q in hoc secundo casu nō restitue-
tur ecclesia, nisi præmissa causæ cognitione ac diligenti in-
quisitione, & examinatione, forsan iudex perpēdat ecclesiā
esse læsam sui facilitate pręlati. Tūc eñi etiā post huiusmo-
di publicationē debet iudex ecclesiā restituere ęquitate pē-
sata. ar. s. de transac. c. fi. Et quia ex quo cōstat ipsam esse læ-
sam, semper est restituēda ppter rationē generalē: quia mi-
noribus & ecclesijs læsis semper subuenitur. s. eo. c. j. & non
oīa. allegata. Nec ob. qd oppnitū est de subornatione per. c.
fraternitatis. Quia & ex qualitate personarū hæc pśumptio
tolli pōt, vt patet in eo, quod legit, & not. s. de pcur. in no-
stra. § nos verò. Sed nec ob. § si locupletioris, quia nec id dili
gētissimo patrifamiliâs, de quo ibi loquitur, contigisset. Et
per cōsequēs nō ob. l. nō videt. C. e. quia ibi exponitur, videt
s. pręsumit. Sed hîc præmissa examinatione, & inquisitione.
de cōtrario liquet: vt. s. no. per qd ēt timoris subornationis
pśumptio nō vēdicat sibi locū. ¶ Quid ergo si post publica-
tionē apparet. q oēs testes repellūt ppter excōicationē, vel
aliā iustā cām, vt ppter graue crimē occultū nunqd iudex
restituet ecclesiam in hoc casu: vt per alios testes, vel p eosdē,
si impedimētū cessat, possit probare intētionē suam? pōt di
ci, q sic, si pducens in nulla culpa inueniat, & causa repellē-
di testes cessat. & hoc ex eadē clausula gñali. Et idē fiat in si-
milib° scdm Inn. ar. no. s. & . s. de rescrip. inter cęteras. & de
cōsti. trāslato. Verūtñ nō videt q culpa pducētis impedit
restitutionē. ar. xvj. q. vj. si Epm. Nec etiā negligētia. vt patet
hîc, & supra. c. pximo. quanuis negligentia obsit, si restitu-
tio non petatur, vt patet in eo, quod no. s. eodem. c. primo.
secundum Host. & de materia gl. vide in Spec. ij. parte. eo. ti
8 tu. § vltimo. vers. sed quid si in causa? ¶ † An autem tunc
aduersarius possit etiam testes producere: vide de dilationi-
bus. § videndum. Host. in summa. De hoc remittit Collect.
ad no.

ad no.per Hosti.de successione ab intestato.c.fi.& ad collecta sua in dicto.c.fraternitatis.Et de hoc etiam vide Pau.in cle.vna.j.eo.gl.in præscriptionibus.§.an autem publicatis. qui recitans verba no.hic per Inn.Host.stat cum eis.

¶ QVARTO opponitur in versu.licet autem.quia ibi dicitur,quòd vtraq; pars asseruit necessariam probationẽ omissam,& Papa fidem adhibuit assertioni eorum,vt patet in fi. ¶ Cõtra quod videtur ꝙ imò debuissent ꝓbare se læsos antequàm fuissent restituti.vt supra.c.ꝓxi.&.c.j.&.ff.de iureiurãdo.l.nam posteà.§.si minor.si quæritur vtrum,quãdo minor,vel ecclesia,quæ vice minoris fungitur,restitui petit aduersus læsionem aliquam,teneatur ꝓbare ipsam læsionem:distingue,quia aut allegat læsionem in lapsu tẽporis,& negligentia sua:puta,quia omissam ꝓbationem necessariam antequàm cõcluderetur in causa:vel omisit iuramentum deferre.j.tẽpus à iudice statutum.vt.j.c.coram.Et sic solo ipso temporis lapsu apparet ipsam læsam. Et tunc aliam læsionem non habet ꝓbare:quia solus lapsus temporis eam ꝓbat,vt hic.& infra eo.coram.Aut petit restitui contra cõtractum,vel cõtra sentẽtiam,petẽs reuocari sententiam,vel contractum.& tũc habet necesse ꝓbare læsionẽ per sniam, vel contractũ.Et sic intellige.c.supra ꝓxi.&.§.si minor.alle. sedm Abbatẽ,& Hẽricum hic post Odo!.Et qd dictum est s.in primo mẽbro de læsione ꝓpter lapsum tẽporis contingente,idẽ intelligit Henricus in omni alia læsione notoria. s.ꝙ non oportuit ꝓbare:quia notoria ꝓbatione non egẽt. s.de elec.bone.j.§.contra legati.&.j.de accusat.cũ ibi allegatis.Inducit no.Bar.Bri.in.q.venerabili,quę incipit:qa ꝓpter vtilitatẽ ecclesiæ.vbi quærit,an ecclesia teneatur soluere pecuniam ad eius vtilitatem eius nomine receptam, & postea amissam.vbi soluit,ꝙ sic.Et idẽ Tancredus. & idẽ dicũt de pretio rei vẽditæ.& pro hoc.C.de in inte.resti.mili.l.vlt.iunge tamẽ imprimis ad ea,quæ de hoc scripsi in cle. vna.j.e.super gl.enormiter.in.j.suppletione.Io.And. autẽ in additionib⁹ Spec.parte.ij.e.ti.§ quis aũt.ver.itẽ si omisit.refert qualiter Mar.de fano.ff.de minori l. si minor.§.minores.ponebat certos casus,quibus ecclesia,vel minor ipso facto probat lęsionẽ:vnũ casum ponebat,dũ minor cõpromittit,& ꝓmittit stare sniæ arbitri:vt.d.§.minores.&.C. de arbi.l.j.Alium ponit in mutuo,in quo aduersarius ꝓbare debet in ipsorum vtilitatẽ pecuniam esse versam.C. si aduer. credi.l.j.C.de sacrosanc.& auth.hoc ius porrectũ.canonizata.x.q.ij&.j.de fideius.c.j.¶ Tertiũ ponit si fideiubeat ecclia. vel minor.ff.de mino.l.ait pręto.§.nõ solũm.xj.q.j.te quidẽ. j.de fideius.c.j.ff.qui satisda.cog.l.de die.§.j.Nisi fideiuberet in rem suã.puta ꝓ procuratore suo,vt ibi.Faciũt prædicta ꝑ.G.de suza.qui.C.de suspect.tut.vel cura.l.j.& addit casum de minore volente restitui:quia hæreditatẽ adiuit,vel se immiscuit:ꝙ non tenet læsionẽ ꝓbare:quia lęsio ex aditione, vel immistione apparet.Expedit enĩ sibi sumptibus,& litibus non vexari.ff.de mino.l.minoribus.xxv.annis. Per quã l.dicit Alexander.C.si vt ab hæred.absti.l. j.minorem ,qui adiuit etiam si per aditionem nil de bonis suis diminuitur, restitui.Itẽ allegat.G.ff.mandati.si hæreditatẽ.& ad Trebel. l.quia poterat.dicit tñ ꝙ aliquid cõtra,& male. ¶ Sed aduerte.quia hoc contrarium tenet Cy.post Iac.de Rauenna.C.si vt se ab hære.absti.auth.si omnes.in.iij.q.inducens.ff.de mino.l.verũ.§ item non restituitur.&.§.si locupleti.vbi hoc videtur apertè dici,& dicta authentica,si omnes. Ad quid enĩ ibi vocarentur creditores:nisi minor aliquid probare haberet.Inducit no.in dicta.l.non videtur.in glo.Et quia adeundo contrahit.& sic debet probare læsionem , sicut in contractu.Non obst.ff.de mino.l.ait prætor.§.non solùm. in fi. Et quia in fideiubendo est aperta læsio.Sed hic potest non esse,vt si hæreditas est opulenta.Item non obstat.l.minoribus.quia nõ vexat,si hæreditas sit pinguis, & ita opulenta, vt ex ea possit satisfacere. Nec obstat si dicas,quòd personaliter vexarentur:quia per procuratores , & actores potest agere,& currere,& ipse in pace morari.Nam quod dicitur in dicta.l.minoribus.locum habet,quando tot sunt onera, & credita,ꝙ nihil , vel quasi creditori remanet , secundum eum. ¶ Sed dicit Io.An.vbi.s.quòd hæc responsio ad.l.minoribus.nõ videtur sibi sufficiẽs propter.c.querelã.s.de ꝓcura.Et quod ad auth.si omnes.dici posset,quòd ibi vocantur creditores,ne res dissipentur:vel ne baratẽtur.Sed ad.l. verum.§. item non restituitur.§.si locupleti non restituitur. §.si locupleti.non respondet.vbi tamen videtur esse casus. Ligna.verò de solutione huius iiij.oppositionis remittit ad c.coram.dicam infra eo.constitutus.in quæstione secunda.

9 ¶ † PRIMO quæritur vtrum minor,vel ecclesia aduersus pręscriptionem ipso iure currentem debeat restitui.De quo plenè in Spec.parte.ij.e.ti.§.ij.ver.vt autem hęc materia.& hic per Io.Vin.Phi.& Bernard.in quarta glo.vbi ipse ibi,sed veriùs,& prædicti alij simpliciter tenent,quòd contra præscriptionem non datur restitutio. Et idem tenuit Goffre.supra eodem.c.primo.dicens,quòd non inuenit ecclesiam restitui in vsucapione,vel præscriptione licet inueniat quædam tempora de præscriptione subduci. Et idem videtur tenuisse Clemens quartus , qui pronunciauit ecclesiam Treuerensem non posse creditoribus opponere exceptionem . non numeratæ pecuniæ post biennium: vt not.in Spec.eodem titulo.§ si quis autem.vers. hoc autem notandum.Sed contrarium videtur tenuisse Hosti.de transactionibus.contingit.vbi dicit,quòd ecclesia restituitur cõtra præscriptionem.sicut minor aduersus vsucapionem.C. si aduersus vsucapionem.l.vna.& de hoc not.in summa.eo. titulo.§.quarto.Et hoc Paul.in clemen . vna . infra eodem. glossa in præscriptionibus.§.& hoc videtur verius approbare,maximè per illam literam,quæ loquitur sic generaliter.video enim,quòd maior impeditus restituitur ad tantum tempus , quantum fuit impeditus agere , currente vsucapione contra eum.ff.ex quibus causis maiores in integrũ. sed & si per prætorẽ.§.quoties.&.l.succurritur.&.l.in eadẽ causa.Et video etiam,quòd minor iure minoris ætatis contra præscriptionem restituitur.C.in quibus causis in integ. resti.non est necessaria.l.si.quare ergo non eodem modo ecclesia,non apparet.licet illud intelligat Pet.de bellapertica. quando præscriptio est completa in minori ætate,vel contra maiorem,durante absentia,seu parum post.Aliás superesset auxiliũ iuris communis,& sibi non daretur restitutio. ff.de mino.in causæ.& sibi imputare haberet, qui non interrupisset cursum præscriptionis:vt.ff.ex quibus cau. ma. l.non enim,in fine.Sed de hoc vltimo plenè scripsi in dicta cle.in prima glo.Item aliter hoc probat Pau.Quę enim erit ratio quòd ecclesia restituitur contra præscriptionem temporis circa statum iudiciorum : vt puta : si contumax est condemnata,vel non appellauit.ff.de mino.l.minoribus.& l.ait prætor.§.sed & in iudicijs.&.j.e.c.beneficia.& in omissis in damno vitando,vt not.hic.Et generaliter si infra tempus debitum non fecit,quod ei expediebat:vt si omisit ꝓbationem necessariam.vt.s.c.ii.&.j.c.coram.& non contra præscriptionem currentem ad bona,non apparet: cum tñ etiã iura velint ꝑ tales præscriptiones ecclesijs præiudicare:vt.c.corã.cum tñ maior sit læsio in perditione rei.quàm in lapsu dilationis,& alijs præscriptionibus circa statum iudicij.cum istę possint per appellationẽ subueniri,& illa nõ. Facit,quia sic transfertur rei dominium non in contractu per traditionẽ licitè factam,sicut per pręscriptionem.C.de pac.l.traditionibus.& tñ contra contractum restituitur ecclesia.s.e.c.j.ergo.& contra præscriptionem. ¶ Item , quia aduersus sententiam,quę in rem transiuit iudicatam , restituitur ecclia per quod satis videtur in omnib⁹ præscriptionibus temporalibus,& longissimis dari etiam ecclesiæ,si in eis læsa sit,in integrũ restitutionẽ.Nõ obs.ꝙ istud nõ est expressum:quia in verbis gñalibus satis includit de maio. & obed.c.solitæ.cum concor. Nec dico præscriptionem quadriennij non currere contra ecclesiam : sed dico ,quòd finita pręscriptione. xl.annorum immediatè currat quadri-

ennium: cum tunc incipiat esse læsa. Et idem dico de vsucapione, quę bene currit contra ecclesiam secundum vnam opinionē, quæ placet Goffre. in Summa de præscript. § quęritur. & Dy. de regulis iuris possessor. lib. vj. argumentum in auth. de non alie. § pro temporalib⁹. & xvj. q. iij. quas actiones. vbi tñ Io. videtur tenere cōtrarium. Et idem videtur in exceptione annali, quæ currit non præsentanti rescriptum per negligentiam. de rescript. pleruną. Secus si dolo secundum Vin. infra eo. tum ex literis: quia aduersus delictum nō datur restitutio. C. si aduers. delic. l. prima. Videlicet dum tota ecclesia delinquit. C. de sacrosan. ec. l. iubemus. Aliàs enim delictum personæ non nocet ecclesiæ. xvj. q. sexta. si Episcopum. & de regulis iuris. delictum. lib. vj. Ideò non placet aliorum opinio, qui dicunt clemē. vnam. infra eo. non loqui de præscriptione quadraginta annorum: quia dicunt illam contra ecclesiam currere, & aduersus eam non competere ecclesiæ restitutionem, & cle. loqui tantùm de lapsu temporis, contra quem datur restitutio. Pau. ¶ Et eandē opinionem tenet hîc Lignanus hoc latissimè prosequens super gl. Et mouetur principaliter per dictam. cle. quæ dat restitutionem contra præscriptiones temporales. & per cōsequēs multò magis contra perpetuas: quia in illis multò maior lęsio. Et recitat etiam rationes, & motiua partis vtriusq; multùm latè. de quo aliquid no. C. de sacrosanctis eccle. authen. quas actiones. vbi etiam de hoc per Cyn. in sexta quæstione. qui etiam ibi tenet restitutionem locum non habere: reprobans gl. Accur. ibi contrariam: quia aliàs in perpetuū posset restitui: cum non currat tempus his, qui restitui possunt. vnde quia hoc infinitatem induceret, vitandum est. C. de sacrosanctis ec. l. vt inter diuinum. & infra de rescriptis. cum in multis. Licet aliqui dantes hanc restitutionem dicant finita præscriptione currere quadriennium pro infinitate vitanda. Meliùs enim dicunt alij restitutionem denegantes. Et quòd dicitur aliâs ecclesiam æquiparari minori dicunt verum esse in contractibus: secus in tempore. Et dicit, quòd hanc opinionem tenent Inno. & Hosti. Collec. verò recitat hîc multa de no. in cle. ab ecclesia. allegata, quæ ibi dicam. Et dicens inter alia, quòd Cyn. vbi suprà malè imposuit Inno. & Host. super hoc. Et in pluribus alijs locis, vbi imposui rabiem. Dicam in cle. prædicta super gl. pone exemplum. in vlti. suppletione. & in. xij. q. &. ij. c. beneficio. in sexta oppositione. Et hoc facit multùm ad examinationem primæ oppositionis & solutionis, quam ibi dedi: quæ non procederet in præscriptione, aduersus quam non deberet dari de iure ecclesiæ restitutio. Et vide, quod scripsi de hoc post Collect. suprà eo. c. primo. in quæstionibus Collect. versu, item quærit.

10 ¶ † SECVNDO quæritur occasione eius, quod not. hic Ber. in glossa. iiij. in principio ibi: *iura reipublicæ*. qualiter ciuitates, seu res publicæ ciuitatum quoad restitutionem obtinēdam fungantur iure minoris. Et de ciuitate romana, seu de republica illius ciuitatis videtur expeditum, quòd iure minoris fungitur. C. ex qui. cau. maio. l. respublica. Sed si sit ita quid de fisco? nunquid læsus restituitur? videtur quòd sic. argu. dictæ legis. quia fiscus, & respublica idem sunt: vt not. ff. de iure fisci. l. in fraudem. § neq;. & de bo. pos. l. non est ambigendum. & C. de iudi. l. properandum. in princ. & de seru. fugi. l. si quis seruum. & l. mancipia. maximè, quia negari nō potest, quin respublica fisci successerit in locum reipublicæ Romanorum, per l. Regiam, de qua. ff. de origi. iur. l. ij. § nouissimè. & de cōsti. principum. l. j. & de offi. præfec. præt. l. j. versi. regimentis. & insti. de iure na. § sed quod principi. & ita no. C. de iure fisci, li. x. in rubrica: ergo eius priuilegia, & conditionem assumpsit. arg. ff. si quis cau. l. si eum. § qui iniuriarum. ¶ Sed contra videtur. primò quia hoc nulla lege cauetur. Secundò, quia ratio nō est eadem. Nam de republica Romanorū. ratio est, quia illa ꝓpriè publica est, q̃a in quolibet suo casu particulari publicā affert vtilitatē: cū sit dn̄a aliarū ciuitatū, & magistra. & q̃a regitˀ ꝑ alienos administratores, & multis deceptionib⁹ subiacet. ar. ff. de mino. l. j. Sed fiscus habet ꝓprium patrimoniū, & peritus est. & habet consiliū, & omnia iura in pectore suo. C. de testa. l. omniū. Et hoc tenent Pe. & Cy. in. d. l. respublica. in. j. q. Nec est verū, ꝙ fiscus, & respublica sint idē hodie: cū imperiū, & ius fiscale sit translatum in principē. Vnde aliud est hodie respublica imperij, seu fisci, quā Romanę ciuitatis: vt not. in authē. de hęre. & l. fal. in pri. Et patet ex diuersitate rubricarū de iure reipublicę. & de iure fisci. Et si dicis, ꝙ eadē priuilegia consequitur: verum est in his in quibus cōueniūt penes eandē rationē. Vnde refert Petr⁹, ꝙ cū audiret Regē Frācię velle restitui: dixit, ꝙ nō poterat. & bn̄ facit. ff. de le. j. l. sciendū. in prin. & § j. Quid ergo de alijs ciuitatibus? videtur ꝙ læsæ possint restitui: quia. d. l. respublica. loquitˀ indistinctè. ff. de publ. in rē. de pretio. de leg. ꝓstan. l. j. § qui gn̄aliter. Res enī ciuitatis publica appellatˀ. ff. de verb. sig. l. eū, q vectigal. in pri. Et q̃a ꝓpter vnūquodq; tale, &c. C. de sacrosanct. ecc. auth. multò magis, & tn̄ legati ciuitatum restituuntˀ. ff. ex q. cau. ma. l. legat⁹. & e. ti. C. l. j. Et quia eadē rō videtur, cū etiā illę regantˀ per magistrat⁹, & de facili lędantˀ. ar. ff. illud. & l. à Titio. vˀ casus. C. de offi. eius, q vicē alteri⁹ ge. l. j. § sanè. vbi dicitˀ, ꝙ pręses, vel eius vicarius restituet si in aliquo captū est ius reipublicæ. Per quod patet, ꝙ loquitur de alijs ciuitatibus: cū pręses sit in prouincia, nō in Roma. Itē videtˀ casus C. de iure reipublicę. l. rēpublicam. intelligēdo illū titulū secundū qd̄ ibi not. in Rub. Sed in cōtrariū videtˀ, quia verbū simpliciter positum refertur ad id, de quo per prius dicitˀ: & nō ad id, de quo dicitˀ per posterius. ff. si ager vectigalis. l. j. § vlt. & de le. ij. l. si ita quis. § si is, qui. Sed respublica per prius

n dicitˀ de Romana per posterius de alijs: vt. d. l. eū, q. ¶ Facit, quia verbum indistinctè ꝓlatū in propria significatione recipitur. C. de his, qui veni. ęta. impetra. l. si. Maximè in casu odioso restitutiōis. ff. de act. & obli. l. in honorarijs. § sed cū rescissa. ar. in auth. de nō alie. § quia verò verisimile. q̃a odia sunt restringenda. vt. l. eū quidā. Facit, quia si sic mutuando filiusfamil. restitueretˀ. & sic non haberet locū exceptio Macedoniani: vt. ff. de mino. l. vni. § vl. Cuius cōtrariū dicit. l. ff. ad Macedo. l. nihil. licet ibi gl. sentiat aliter, & male. Accur. hic variauit. Nā in. l. respublica. dicit, ꝙ nō. & in. l. nihil. & l. rēpublicā. allegatis dicit, ꝙ sic secundū Azo. Pe. verò & Cy. in. l. respublica. q. ij. tenēt, ꝙ nō. Et ad. l. respublica. dicūt, ꝙ licet indistinctè loquatˀ, tn̄ non æquè ꝓpriè membrū vtrūq; distinctionis illi coaptatur propter rationes ꝓlibatas. nec restituuntˀ legati ciuitatis ꝓpter ciuitatē, sed propter absentiā ex causa ꝓbabili: vt scripsit Cy. C. ex qui. cau. ma. l. j. in. j. oppositiōe. Nec est eadē ratio. Nā ratio in republica Romanorū non est solū illa, &c. sed & ista: quia eo, ꝙ dn̄a aliorum est: & in quolibet suo particulari publicā affert vtilitatem hoc speciali priuilegio dotata est. Nec obstat § sane. quia ibi defensor ciuitatis Romanæ petit illius rēpublicam restitui aduersus subditum præsidis in prouincia, sequendo forum rei. C. de iurisdi. om. iudi. l. iuris ordinem. Nec. l. respublica. quia intelligitur de republica Romanorū. q̃a tex. ille loquitˀ de republica propriè & impropriè sumpta. Quod oportet intelligere alio modo, quā intelligat gl. ibi in Rub. Nā cum hodie alia sit respublica fisci. i. Romani īperij, & alia sit respublica ciuitatis Romanæ: vt not. in auth. de hęre. & fal. in prin. primò legislator in Cod. posuit Rubr. de iure fisci. li. x. i. de iure reipublicę Romani imperij. Scdò, q̃a separata est hodie causa rei Romanæ ciuitatis, à causa rei Romani imperij, posuit aliā rub. de iure reipublicæ. in li. xj. vbi tractatˀ per se de republica tàm Romanę, quàm aliarū ciuitatū. Et in hoc differunt illi tractatus secundum eos. de quo aliquid tetigi post Collectarium supra eo. c. primo. in quæstionibus Collec. versi. postea de ciuitate. Et super hoc etiam vide notata. C. de officio eius, qui vicem alteri⁹ gerit. l. prima. & de iure reipublicæ. in rubrica. & l. rempublicam. & l. respublica. allegatis. & ff. ex quibus causis maiores in integ. restit. l. sed & si per prętorem. § item nū quid. & in Spec. pa. te. ij. e. tit. § ij.

ti.§ ij.vet.idem quoq; iuris.vbi etiam dicitur,quid de villa,
vel castro. Et hanc partem negatiuam tenet Inn.§.eo.c.j.in
fi.gl.ij.vt ibi dixi.facit qui po.in pig.ha.l.si pignus.¶ Sed &
pro parte affirmatiua inducuntur.C.de venden.re.ciui.l.ij.
vbi inclitæ vrbi aliæ ciuitates comparantur.& Rub.ibi seq.
de debit.ciui.l.j.&.ij.li.xj.&.ff.de ædili.edic.l.j.§ illud. & de
publicanis.l.sed & hi.§.j.&.C.de seruis fugi.l. mancipia. Et
hanc tenet Odofr.supposito, quòd ciuitas subsit Romano
imperio,vt.ff.ad trebel.l.omnibus ciuitatibus.Et idem Si-
mon Vinc.super.l.rempublicam. allegata.Ad hanc partem
facit.ff.de fur.l.sed si imaginem.Et dicitur,quòd Accur.in
q.quam disputauit,quę incipit:commune cuiusdam castri.
stabat in opinione negatiua.Sed in secunda opinione affir-
matiua stant Alberic⁹,Papa,Hubertus de Bobio,& Odof-
fredus:inducentes identitatem rationis,& clausulam gene-
ralem,quæ est.ff.ex quibus cau.ma.l.sed & si.§ penul.& fi.Et
quia humanior ratio sequenda.C.qui bo.ce.poi.l.fi.maximè
propter minores,viduas,& miserabiles personas, quæ læsa
ciuitate,castro,villa,vel municipio,læduntur. Et ideò hic
fauor ampliandus.ff.de ven.impo.mitteñ.l.j.§ ita, q doct.
proximè dicti hoc etiam tenent in castro,villa, & munici-
pio.Quod etiam extendit.G.de suza ad omne corpus, in.l.
respublica.allegata.Io.An.in addit.Spec.in dicto ver. Idem
quoq; iuris.recitat opiniones:sed nihil eligit.Iac.verò Bu-
tri.in.d.l.rēpublicā.arguit ꝓ parte affirmatiua.Quæ habet,
q vbicunq; verba possunt operari secundum improprium
intellectum,si hoc procedat ex mente legis, trahuntur ad
improprium.ff de leg.iij.l.librorum.§ quod tū Cassius &.l.
cum quis decedens.§ Seia.&.ff.ad Trebel.l. Sceuola. Modò
certum est secundum omnes,quòd res aliarum ciuitatū im-
propriè ex mente legis publicæ appellantur: vt.l.eum,qui
vectigal.Et colligitur ex ratione legis:vt.ff.de legi.tuto.l.le
gitimos.in pri.& insti.de legi. patro.tute.§ fi.Sed ratio qua-
re respublica Romanorum restituitur,est:quia per alios gu
bernatur,& non facilè potest scire omnia:vt.ff.de offi.præ-
toris.l. Barbarius.Et pro impropriętate allegat.l.sed & hi.§.
prætereà.ff.de publica.alleg.Sed in contrarium arguit:quia
tunc verba trahuntur ad improprium intellectum:cum se-
cundum proprium operari non possunt:vt.l.Sceuola.alleg.
&.ff.de vulg.l.verbis. Et per hoc tollit argumētum contra-
rium.Nec obstat quòd potentior est ratio in causa,quam in
causato.C.de legi.digna vox.& auth.multò magis.prosequē
do de legato &c. vt supra:quia vt dictum est,legati non re-
stituuntur propter ciuitatem,sed propter seipsos : quia iu-
sta causa abiunt,& ex clausula generali:vt dicta.l.sed & si.§.
fi.Imò illa ratio tendit in oppositum.Nam cum legati ciui-
tatis habeantur pro absentibus:vt.ff.ex quibus cau.ma.l.le-
gatis.&.l.sed & si.alle.§.fi.Ergo nec ciuitas,à qua sunt missi,
reipublicę appellatione continetur.Et vlteriùs quidam alia
pro,& contra,arguendo,& soluendo ponit de his,quæ re-
12 citaui supra post Petrum,& Cynum.¶ † Et finaliter soluē-
do,& concordando cum omnibus secūdum se dicit, quòd
aliæ ciuitates,quàm Romana,restituūtur ex clausula, quia
absentē causa reipublicæ.Et ita,dicit ipse,non extendo no-
men reipublicæ ad improprium intellectum in materia o-
diosa.Et ita procedunt argumenta omnia pro parte affir-
matiua inducta.¶ Sed dico,quòd hæc restitutio fit ex clau
sula generali si qua mihi iusta causa videbitur,&c.vt dicta
l.sed & si.§ fi.Et ex eadem causa restituuntur legati,non ꝓ-
pter ciuitatem,sed propter se.vt quia iusta causa abiunt.Et
est iusta causa in ciuitatibus illa,quæ est in ciuitate Roma-
na.scilicet quòd difficile est, quòd omnes simul consen-
tiant in vnum & sciant omnia,quæ geruntur.Idem dicit in
quolibet magno castello,vel villa magna:cum sit eadem ra
tio.Sed secus vbi modica gens ibi habitaret,etiam si esset
ciuitas,vt Senogallia secundum eum. Bertrandus verò de
dioceo Card.quondam Sabineñ.dictam.l.rempublicam.in-
tellexit etiam de alijs ciuitatibus,quam Romana:etiam vi
detur voluisse illam restitui,&c.vt ibi notatur per eum.Sed
magis sto formaliter cum Inno.sola ea ratione,quia restitu
tio est beneficium quoddam extraordinarium:vt dicta.l.in
causæ.contra ius introductum:vt dicto.§ sed cum re.cissa.
quod non reperio statutum in alijs ciuitatibus,quàm Ro-
mana.argumento de regulari.c. non solùm.&.c.constitu-
tionem. libro sexto.N.de regulis iuris.quæ à iure.eodem li
bro.Per quæ iura,& alia concordia eis,clarè infertur,quòd
à lege positiua hoc ius concedente ciuitati Romanæ, ad
res ciuitatum aliarum argui non potest, maximè cum non
per omnia sit eadem ratio vtrobiq;. Nec ostat id, quod di-
cit Butrig.quia illa sola causa.quam ipse allegat de per se:
non infert hoc beneficium sine noua constitutione id no-
tabiliter statuente vt mihi appareat. Aliter sequeretur, q
omnes ex quacunq; causa non valente,vel non scientes per
se sua tractare negotia super essent in casu restitutionis.
13 quod esset absurdum:vt videtur. ¶ † Quid autem de ca-
stro,villa,vel municipio?certè licet colorem haberet dice-
re,quòd sit idem in his,quod in ciuitatibus,supposita opi
nione,quæ habet ciuitates habere hoc beneficium iuri cō-
muni contrarium pro eo,quòd ista subsunt suis administra
tionibus. & facilè læsionem incurrunt.Maximè,quia natu
raliter negligitur,quod communiter possidetur.C. quando
& in qui.quarta pars in bo.decu.de.l.j.Et ideò sæpiùs lædi-
tur & quia similitudo videtur esse inter ista,& ciuitates:vt
dicto.§ prætereà ¶ Tamen quia contrarium in ciuitatibus
tennimus,& motiua eadem in his fortiùs videantur vrge-
re:in his,etiam oportet huiusmodi restitutionem denega-
mus:nisi videlicet causa alia allegetur.Et in hoc tenuerunt
Pet.& Cy.in.l.respublica.alle.in tertia quæstione.& Accur
14 sius in dicta quæstiune per eum disputata.¶ † Sed vsq; ad
quantum tempus restituitur respublica Romanorum? vi-
detur quod vsq; ad quadriennium.vt suprà.l.fin.C.de tem-
po.in integrum restitutionis pe.Sed videtur,quòd imò sem
per:quia quadriennium non currit minori.vt dicta.l.fi.&.l.
omnia.&.l.ea, quæ.eo.titulo.Ergo nec reipublicæ, quæ mi-
nori æquiparatur,infrà de iure reipublicæ.l.pe. & ibi no-
tatur.Quod qualiter intelligatur,scripsi post Inn.§.eo.c.pri
mo.in prima quæstione. Econtra videtur,quòd currat à tē
pore læsionis:quia iura non debent inducere infinitatem.
ff de dam.infecto.l.si finita.de leg.tertio.l.fideicommissa.§.
si quis.x.Et quod dicitur,quòd respublica æquiparatur mi-
nori,verum est,quantùm ad lęsiones futuras:sed quantùm
ad læsiones præteritas æquiparatur minori facto maiori.Et
idem in ecclesia.Et hoc credit Cy.post Petrum verius in.l.
respublica.alleg.in vlt.quęstione.Et hoc placet etiam Ioan.
An.in additionibus Speculi parte.ij.c.ti.§.ij.versu,idē quoq;
iuris.alleg ito.Et est casus de ecclesia in cle.ab ecclesia.§.e.al
leg.Et tamen est eadem ratio & fortior in republica quæ
non est in omnibus tantū priuilegiata,sicut ecclesia.¶ Ter-
tiò de quæstionibus Collec.me expedio remissiuè, saltem
pro maiori parte.¶ Et imprimis tacta hic per Collect.quæ
tanguntur,vel solent,aut commodiùs possunt expediri.in-
frà.e.c j.vel.ij.li.vj.& cle.ab ecclesia.eo.li.dicam in locis illis.
15 & ideò de his me non impedio de præsenti.¶ † Quærit au
tem Collec.inter cætera:pone:minor debet mihi centum,
dato fideiussore Titio,qui minor illo relicto,moritur:nun-
quid extinguitur obligatio fideiussoria:vt habeat Titi⁹ re-
stitutionem ex persona minoris?Cyn.post Petrum.C.de fil.
fa.l.si filius.in vlti.qō. dicit,quòd sic,per.l.Stichum.§ quod
vulgò.ff.de solut.Ad idem in Specu.eo.ti.§.j.vers.quid si fi-
lia.Vbi notatur quòd filius minori succedens restituitur
contra patrem iure minoris.Sed contra videtur. infrà de iu
re patro.c.si laicus.§ vltimo.libro sexto.& quod not.Card.
de rescriptis. ipso iure.vbi not.quòd beneficium persona-
le principalis non transit in fideiussorem.Et Archid.de of-
ficio delegati.Iudex.vbi not. quòd exceptio personalis in
alium non transit,vt ibi probatur.Sed respondet Collect.
quòd beneficium restitutionis in integrum licet compe-
tat minori ratione personæ:tamen datur ex causa.s.ratione

læsionis, quæ proxima, & immediata est priuilegij. Vide no. Nouellę in Mercu. super reg. priuilegium. Subdit, ꝙ minor vendens fundum, dato fideiussore, potest restitui sub disiõctione: vt quòd res sibi restituatur: vel quod deest de precio suppleatur. ff. de iure dot. l. si res § primo. Sed dicit, quòd si petijt restitui, vt suppleatur, quod deest: committitur stipulatio contra fideiussorem, licet res non exierit de manibus eius: quia pactum de supplendo, videtur noua venditio, secundum Cyn. & Pet. Nam in maiore sic conueniente, & ad supplementum agente, eius beneficium fideiussoribus cõpetit. ff. de except. exceptionem. committeretur stipulatio vt scripsit Cy. C. de fideius. l. postquàm. secũdum eum. quod tñ non reperio. Dicit etiam post Iac. de Are. minorem non restitui contra minorem si non sit in dolo: sed potest recuperare à tutore, vel curatore: aut si non habet tutorem, vel curatorem, vel habet, sed soluendo: aliàs non. ff. de lega. tertio. qui solidũ § etiam contra alium minorem. ff. de minoribus. l. non § si. vt scripsit Cy. C. in quibus causis resti. non est necess. l. in minorum. in decimaquinta. q. Licet Collect. alleget sub titulo, si aduer. credi. & malè. Si enim in causa principali læditur, restituitur: non solùm contra tutorem, sed etiã contra aduersarium. C. si aduersus rem iudicatam. per totum. Et habet optionem quem conueniat: licet secus respectu procuratoris. ff. de procuratoribus. l. cum mãdato. in fi. vide tamen Ber. supra. c. proximo. in fi. gloss. pe. Minor etiam aduersus sententiam infra tempus appellandi petit restitutionem secundum Goffre. in l. in summa § sed si dubitatur. & seq. quia vtranq; viam extraordinariam dicit lo no. not. Accur. C. si aduer. rem iudicatam l. fin. pendente appellatione minorem petere restitutionem, quæ videntur placere Collect. Sed mihi non placent: quia re vera appellare, & appellationem prosequi ordinaria remedia sunt: cum competant omnibus maioribus, etiam non restituendis. Et

16 sic ob. l. in causæ. ¶ † Consequenter quærit quid si princeps concedit priuilegium ecclesiæ, quod nulla obstet sibi præscriptio? Gl. Pe. & Cy. in authen. quas actiones. dicũt, quòd non valet per l. nec damnosa. C. de preci. imperat. offeren. Quod concedit Collect. si deficiunt non obstantiæ: aliàs dicit concessum ex certa scientia valere: remittens ad lecta, & not. de æta. eam te. Ideò si diceret, non obstante decre. Episcopũ. de præscriptionibus li. vj. & alia quacũq;, valeret priuilegió Papę cõtra eccl'ias & ecclesiasticas p'sonas, & principis valentis tollere iura præscriptionum contra subditos suos: quia illa sunt contra ius gentium, & naturæ, à quo dominia processerunt. Inducit nota. de consti. quæ in ecclesiarum. Et licet glo. authenticæ, quas actiones. dicat valere priuilegium imperatoris ecclesiæ concessum, quòd contra ecclesiam non currat præscriptio minor centum annorum: Carẽs etiam non obstantia dictæ authẽticæ. quia per illud redigitur ad ius antiquum. Tñ Iac. Pe. & Cyn. ibi contra: quia lex concedens præscriptionem centum annorum est abrogata: & perinde est, ac si nõ esset. Non enĩ valeret secũdum testamentum non faciens mentionem de primo habente clausulam derogatoriam. vide ibi in octaua quæstione. secundum eum. ¶ Sed forsan vtrunq; horum falsum: quia priuilegium principis eò, quòd de natura sua contra ius est, tollit legem contrariam, de qua non facit metionem: vt scripsit Innocen. de rescript. c. primo. & quia lex, si quis. in principio. ff. de legatis tertio. loquens in legatis, non habet locũ forsan in testamentis. argu. ff. de iure codicillorum. l. Diui. § licet. Sicut nec in constitutionibus propter solennem deliberationem earum. de cõstitutionibus. c. licet. libro sexto. vbi pleniùs de hoc dixi. ¶ Subdit, quòd etiam si faceret oẽ tionem, non valeret quoad ecclesias, & ecclesiasticas personas. de constitu. ecclesia. cum similibus. Sed dubito, quòd adhuc istud sit falsum: quia licet non possit contra eas ordinare: quare saltem contra subditos in fauorem earum non possit ordinare, quòd subditi imperij non valeant præscri-

17 bere res ecclesiæ minori tempore &c. non apparet. ¶ † Dicit etiam Collect. quòd minor, vel ecclesia in petitione restitutionis succumbens, condemnatur in expensis per regulam generalem de pœnis. calumniam. & not. in Specu. eo. ti. § final. siue succumbat, quia non probat se minorem: siue quia non probat læsionem, nisi fraude, vel præuaricatione deceptus esset, & deberet propter hoc restitui. vt supra eo. c. j. secundum eum. ¶ Supple glossas. In gloss. infra: ibi. *libertatis*. etiam ecclesijs, vt hîc. Tamen secundum Inno. non dicitur hîc, quòd tenuerit illa libertas data per Papam de illa faciens mentionem: licet reges dent ecclesijs libertatem in temporalibus, quæ tenent ab eis: vt not. suprà de maiori. solitæ. Et sic procedit. lxiij. dist. in synodo. Sed in spiritualibus minimè. Vnde dicit Hostien. id verum, quoad temporalia. viij. dist. quo iure. non quoad spiritualia. j̃. de deci. tua. j. Dicebat Goffr. quòd reges has non donauerunt ecclesias, sed vallem, in qua poterant remittere regalia. & potuissent etiam ius patrono remittere, vel donare: vt dicto. c. primo. de iur. patro. ¶ In glossa secunda. ibi: *recurrendum*. vide quod ad huius declarationem, & nouitiorum aduocatorũ instructionem dixi de præscript. auditis. super gloss. Cœlestinus. quod hîc dici posset, Nouel. In glo. iij. quæ incipit, *ecclesia*. ibi: *comparantur*. non per omnia: vt not. xv. q. iij. c. vlti. in fi. j. gl. Et ibi: *quidem*. s. Io. & Vincentius. Et ibi § *penultimo*. & infra. e. c. ij. li. vj. & hic not. Hosti. vide ibi in gl. ij. vers. sed nunquid ecclesia. Et in fi. multa exempla quib⁹ restitutio datur: vide in Spe. eo. titu. § secundo. in prin. In glo. vlt. ibi: *conferri*. ipse minor, qui eam receperat ab alio minore.

SVMMARIVM.

1 *Sententia in causa matrimoniali lata, non in rem iudicatã transeat*
2 *Supplicatio quid sit.*
3 *Supplicatio quibus, à quibus, & de quibus fieri possit.*
4 *Supplicatio in quibus causis fieri queat?*
5 *Supplicatio intra quantum temporis proponi debeat?*
6 *Supplicatio ab appellatione qualiter, & quot modis differat? & nu. seq. Et nun quoad scripturam inter se dissentiunt 8. Et quid quoad impedimentum executionis? nu. 9.*
10 *Supplicationis effectus quis sit?*

CAP. IIII.

EX literis. ¶ Casus. Contra sententiam latam in causa matrimoniali, beneficio supplicationis ex iusta causa restituitur, etiam maior. Et sic patet, ꝙ de restitutione maioris loquitur hæc decre. Et pars prima ponit supplicationem mulieris, & relationem iudicis. Secunda dat iudicem, ibi. *licet autem*. ¶ Expone literam. *delegatonem*. quia suo iure facere non potuissent. de consangui. & affi. c. j. *Promulissent*. ad petitionem viri, propter aliqđ impedimentum consanguinitatis, vel simile. Pet. *Interpositam*. per mulierem, & ad cautelam, quia sine appellatiõe fuisset audita. de re iudicata. lator. Tamen faciliùs per appellationem. vt j̃. dicetur Hostien. *Abbati*. olim hoc verbum erat gl. *Committendam*. appellatione remota: vt dicetur. j̃. Hostiẽ. *Contulerat*. in totum. Goffre. vel simpliciter quod idem est, de offic. dele. venerabili. in fin. Hostien. Non curat Nouella de hoc, quoad appellationem porrigendam ex quo subdelegatus erat etiam Collega: vt. e. tit. super quęstionum § si verò. Sed hoc dicunt, vt sciatur eam sententiam ferre potuisse. Item not. Abbas secundum canones iudicem appellationis delegare. de quo in. c. super quæstionum § intentionis. *Confirmauit*. hîc habes expresse, quòd iudex, qui assignauit terminum peremptorium ad procedendum in causa simpliciter, non habet iterum citare. Ad quod vide, quæ collegi de dolo & cõtu. c. fi. Collec. *Promulisset*. ipse Abbas. *Firmauit*. cõtra cõfessionẽ aũt null⁹ põt petere restitutionẽ in integrũ. s. vt cõfessio sua sibi non preiudicet: dũmodo vitiũ nõ sit in

facienda

faciend a confessione:quia cum vsus sit iure communi,non potest dici circunscriptus.ff.de iureiur.nam post.§.si minor. &.l.tutor.C.de in inte.resti.l.fi.Sed si confessus esset aliquid eo tempore,quo non tenebatur confiteri:tunc bene posset petere restitutionem in integrum:quia tunc non esset vsus iure cõi.Item bene fatemur,quòd iure cõi posset dicere, & ꝓbare id esse falsum,quod cõfessus fuit.Sed hoc non fit per bñficium in inte.resti.vt ibi no.Inn.*Iuramento.* per se,& sine delatione:vt.ĵ.dicetur.Nouella.*Fraudulenter.*si damnũ esset tale,quòd ęstimationem non reciperet,tantùm cõtra fraudulentum ageretur ad interesse.Sed quia magnam non recipit æstimationem datur restitutio,& restituitur cõtra primum.ff.de eo,per quẽ factũ est.l.j.& vlti.Inn.de quo hîc gl. iij.*Ei.f.*filię.& vide,quòd nihil repetit de patre: vt per hoc detur intelligi,ꝙ causa talis erat,in qua minor etiam filiasa mil.sine patris consensu poterat esse in iudicio de resti.spoli.ex parte.de iudicijs.c.vl.li.vj.*præsentare.*.f.ipsa filia.*Appellauit.*hæc appellatio non tenuit ꝓpter eius contumaciã:quia de fraude non constabat Inn.*Supplicauit.*vt ad audientiã pro matrimonio ipsum restitueremus.Inn.Et est vnũ remediũ ꝓpter dubium contumaciæ,ꝓpter quod non videbatur audiendus appellans.dicunt tñ Tancred.& Vinc.ꝙ si à tẽpore sententiæ decendium non erat elapsum,bene tenuit appellatio:quia non erat contumax.Et facit ad ea,quę notãtur in cle.si ante.de dolo & contu.in magna gl.Sed Inn.dicit ꝙ appellatio non tenuit:quia de fraude nõ constabat:nec.ĵ.ꝓsequitur ipsam oppositionem.Dicit Host.hoc fuisse,quia appellatio remota fuerat in rescripto,& causa ꝓpter quã appellauit nõ erat in iure expræssa;ꝓpter quod mero iure nõ tenuit appellatio,de appel.pastoralis.Et sic nocuit expressio causæ.Simile.ĵ.de re iudi.sicut. Nam à sentẽtia poterat simpliciter appellare.ff.de app.l.j.§.j.&.l.ij.*Non constet.*cõtra de notatis,de dolo.cum dilecti.Solutio,licet impedimẽtum ex ꝓpria persona proueniens.s.infirmitas ꝓbetur per propriũ iuramentum,vt ibi no.quia plerunq; ꝓbare nõ potest.Secus tñ de impedimento proueniẽte ex persona alterius,vt hîc. Vel secus fortè,vbi solùm agitur de reuocanda pœna contumaciæ:vt ibi,quàm si de reuocando sñiam latam ageret: vt hîc.Vel licet minùs sufficiens ꝓbatio facta super absentia non sufficiat ad retractandum sententiam:sufficit tñ ad petendum restitutionẽ in integrum cõtra eum . no.Inn.de re iudi.cum super.in verbo,cessimus.Collec.*Ad plenum.*qa non fuerat ei delatum,sed animosè iurauerat . Et nunquid inferiori potest supplicari,vide Car.& Archid.de censi.Romana.in verbo,censendum.& etiam Io.An.& hîc Inn.Collect.Gos.Et sic soluit cõtrariũ de canone.xxxv.qõ.iij.extraordinaria.Host.*In fauorem matrimonij.*de quo iterum,& iterum inquiri potest:vt.ĵ.de spon.sicut.*De benignitate.*innuit, ꝙ secus de rigore iuris.de iudic.dilecti.de dolo,& contu.c.j. Host.*Contra fraudem.*quia si diceret secus in alio casu . Et sic concurrunt hæc tria,fauor matrimonij,benignitas canonica,& odium fraudulẽti.Host.Et hoc ideò,quia causa erat, quæ nõ recipiebat æstimationem:quia aliàs si constaret de dolo,ageretur contra dolosum.Et vide ad idem Inn.de ꝓcuratoribus.querelam.& Ber.s̃.e.cum venissent:in verbo,restituimus.Ex quibus no.etiam maiorem restitui iusta causa ꝓbata.ff.&.C.ex qui.cau.ma.vide Ber.de offi . iudic.c.ij.in addit.&.s̃.cũ venissent.& Spec.parte.iiij.e.ti.§.quis autem. vers.diximus de restitutione minorum.Et semper secundũ Pet.debet interuenire pręiudicium,videlicet rescindens & rescissorium.Super quo vide Cyn.C.ex qui.cau.ma.l . si ab hostibus.vbi plenè per eum in vna oppositione.&.xv.quęstionibus.& Spec.vbi.s̃.& no.s̃.eo.cum venissent.in fi.Collec.*Ad audientiam.*quasi dicat non ad restitutionem rei.Sed fortè hîc restitutio non petebatur super ipsa re.Vnde licet dominis legum sit stãdum in talibus materijs suis , maximè in foro suo : graue tamen fuit inuenire tales circuitus : cum eodem libello vtrunq; concipi possit.ar.cle.auditor.de rescrip . Sicut dicitur de actione ad exhibendum,& rei vendicatione.de quo per Cy.in dicta.l.si ab hostibus.in vltima quæstione.Placet,quòd in eodem libello intentari possint. de quo per Innocentium.infra.c.proximo.super verbo , reformari.licet variet,reputat expressum,vt lite non contest. accedens.j.Et inducit ibi notata per Inno.& Hostien.super verbo restituentes.& not.Innocen.infra.c.proximo.in verbo,potuerit.& in verbo,principali.& notata Inn.& Host.ĵ. c.Petrus.& not.supra.e.auditis.in fine.& Collec.sua de verborum signific.forus.in verbo,reus.& de appellat.ex ratione.*Restituimus.*hîc mulier,vel pater eius non potest restitui in integrum iure communi:cũ sit maior.nec etiam ex clausula generali,si qua mihi iusta causa videbitur . Nulla enim iusta causa hîc probata erat,qua restitueretur in integrum. Restat ergo vt soli gratuitæ supplicationi locus esset.Ipsi autem supplicationi causam præstabant. Fauor matrimonij, & semiplena probatio iuramenti.Inno.Et hic dicit de supplicatione.& in lege de appellatione.vt dixi supra Nouella. *Pro matrimonio.*arguit Hostien.quòd sententia lata pro matrimonio transit in rem iudicatam . remittens ad summam de testibus § & vtrum.vers.verum ad saluandas.*Iudiciario.*ergo in causa matrimoniali procedendum est , etiam ordine iudiciario.de quo remittit Hostien.qui filij sint legiti . per venerabilẽ.ver.prætereà.*A primis.* non obstante confirmatione secundi.*Promulgata* .sequebatur in antiqua facientes, quæ decreueritis,per censuram ecclesiasticam obseruari.& faciebat litera secundum Tancred.contra id , quod arguit finis vltimæ glossæ.¶ Primò opponitur , ibi : *ad audientiam pro monasterio postulantem* . datur enim hîc intelligi,quòd sententia lata in causa matrimoniali transit in rem iudicatam: quia aliter,nec appellatio,nec supplicatio,nec restitutio necessaria foret.Contra quod opponitur de.c.lator . infrà de
1 re iudi.† Solutio,aut quæritur vtrum sententia in causa matrimoniali lata transeat in rem iudicatam,quantùm ad instantiam iudicis,si velitis,vt videlicet necesse sit , aut infra decem dies appellare,aut saltem supplicare,vel in integrum restitutionem petere.Et tunc dicas,quòd sic,vt hîc legitur, & nota per Hostien.& per Archid.ij.q.sexta.in Summa.super verbo,gl.iudicatam.¶ Aut quæris,nunquid transeat in rem iudicam,quantùm ad veritatem causæ,seu fœderis matrimonij:& tunc aut sententia fertur cõtra matrimonium, & in præiudicium fœderis matrimonij,qđ valet , & tenet. & talis non transit aliquo tempore in rem iudicatam , quin videlicet audientia contra eam per viam supplicationis,seu restitutionis concedatur:vt infrà de re iudicata.c.lator.allegato.&.c.tenor.&.c.consanguinei . & de frigi.c . fraternitatis.& hîc in fi.Et sic procedit,quod hîc not.Ber . in glos.pe. Quandocunq; enim constabit de fœdere matrimonij retractabitur:quia quod Deus cõiunxit,homo non separet. xxxiij.q.secunda.an,quod in subditis.&.c.quod Deus.secundum Ber.& Hostien.in.c.lator.Nec obstat quod hîc dicitur de benignitate,&c.Hoc enim ratio dicit:quia iudex ad retractandum procedere non debet : nisi præmissa aliquali causæ cognitione secundum Collec.qui de hoc remittit ad notata doct.in dicto.c.tenor.Aut sententia fertur pro ipso matrimonio : & tunc , aut nullum subest impedimentum perpetuum matrimonij contrahendi,seu coniungendi : & tunc talis sententia,nisi ab ea fuerit appellatum transit in rem iudicatam:quia eo casu ille,contra quem lata est , iudicato acquieuisse videtur infrà de re iudicata . quoad consultationẽ.secundum Ber.& Hostien.vbi supra.¶ Aut subest impedimentum canonicum,& perpetuum matrimonij contrahendi:vt consanguinitas,vel affinitas in gradu prohibito,iuxta.c.non debet.§.prohibitio.infrà de consanguinitate , & affinitate . Et tunc sententia non potest transire in rem iudicatam,intelligendo eo modo,quo dixi : quia in eo casu matrimonium nullo tractu temporis confirmatur: vt dicto.§.prohibitio.& meliùs . infrà de eo , qui du.in matri.quam pollu.per adulterium.c.cũ haberet.Et allegans impedimẽtũ perpetuum auditur:quia ecclesia militãs deci-

pi poteſt.infrà.de ſententia excom.à nobis.ij.Et in hoc con cor.Ber.& Hoſt.& Nouella.in.c.conſanguinei.eo.titulo.& frater Aſtẽſ.li.viij.ti.quomodo cõiungit matrimoniũ.articulo.iij.verſ.quintus.dicens etiam,ꝙ ſi eccleſia decepta diuortium celebrauerit, deinde vir ſacros ordines receperit: inuẽta deceptione reſtituetur vxori ipſum repetenti:quia etiam monachus reſtitueretur ei,vt.d.c.fraternitatis. & tenebitur debitum vxori petenti reddere:ſed non poterit petere:quia quantùm in ſe eſt ſolennizauit votum. vnde ille non poterit eam repetere.Item nec ipſa poterit eum repetere,ſi ſit ingreſſa monaſterium,credens diuortium iuſte celebratum ſecundũ Roderi.quia falſa cauſa nõ impedit monachatus votum.ĵ.de conuer.coniuga.ex parte.& de voto. magnæ.¶ Hug.tñ no.xxvij.q.ij.Agathoſa.ꝙ ſi vterq; coniugum pro eo,quòd credit alterum eſſe mortuum,intrat monaſterium,cõperta poſteà veritate,repetere poterit vtriq; reliquũ:quia neuter eo animo intrauit,vt fieret monachus, ſi alter viueret.Et ponit exemplum de vxore,quæ credens virum ſuum mortuum,nupſit alij,à quo tenetur recedere, cognita veritate de vita primi viri.Vbi autem nõ ageretur de fœdere matrimonij,ſed de adulterio,vel ſeparatione matrimonij quoad thorum,ſententia tranſiret in rem iudicatam:nec poſtea poſſet retractari:quia illa cauſa non reperit priuilegiata:imò eodem iure fungitur cũ alijs cauſis:vt patet infra.vt lite nõ cõte.c.j.Et meritò,quia ibi de iure mero partiũ agitur,& tractatur,cui renunciare poſſunt:nedũ expreſſè,vt legitur,& notatur.de iureiuran.tua nos.&.c.quẽadmodum.in fi.&.ĵ.de adulte.c.ſi vir ſciens.Sed etiam tacitè non appellando:vt.c.quòd ad conſultationem. allegato. &.c.quãuis.e.ti.&.ĵ.de regulari. ſtatuimus. Et hęc placere videntur Henrico.in.c.lator.vbi fortè aliquid vltra de hoc dicam.¶ Secundò opponitur,ibi:*de benignitate*. Nam nullã benignitatis gratiam videtur facere ſupplicationem admittendo:cum idem poſſet conſequi appellationem proſequendo.Imò videt,ꝙiſta remedia extraordinaria ſupplicationis, & reſtitutionis ceſſare debeant,durante ordinario remedio appellationis:vt.ff.de mino.l.in cauſæ.Solutio,dicit Inn.& placere videtur Ber.in gl.hoc ideò.ꝙ in hoc facit Papa gratiam:quia non poterat proſequi appellationem niſi priùs oſtenderet legitimam cauſam abſentiæ,quam nõ oſtendit: quia iuramentum ipſius ad hoc non erat ſufficiens probatio.& quia contumaces non audiuntur appellantes:vt.ff.de in integ.reſti.l.Diuus.Sed aduerte,quòd ſupplicationem audiuit Papa vno iuramento tantùm motus,& reſtituit ad audientiam.Simile.ĵ.de re iudi.cum Bertholdus.ſecundũ eum. Subdit,ꝙ hac eadem ratione beneficium reſtitutionis iuuare non poteſt.Ex quibus reſtat inferre, quòd gratiam fecit ſupplicationem admittendo.Sed nunquid in alia cauſa,quã matrimoniali eſſet talis gratia facienda?dicit Inno. quoſdã dicere,ꝙ ſic:dicẽtes hanc ſupplicationem non ſolũ in cauſa matrimoniali,ſed etiam in qualibet alia cauſa fauorabili, vbi per veriſimilem præſumptionem princeps ad ſupplicationem admittendam eſſe recipiẽdam.arg.dicti.c.cum Bertholdus.verſi. poſtmodum.& de cõſanguinitate.c.tua.ad fi. non tamen credunt per alium poſſe admitti huiuſmodi ſupplicationẽ, niſi per principem,vel præfectum prætorio:cũ ſit contra ius,& in præiudicium alterius.C.ſen.reſcin. non poſ.l.ij.&.C.de preci.imper.offeren.auth. quæ ſupplicatio. Inn.¶ Circa materiam ſupplicationis quęruntur.vj.per ordinem.Primò,quid eſt ſupplicatio.Secundò qbus,& à quibus ſupplicari poteſt.Tertiò in quibus cauſis ſupplicari poteſt.Quartò infra quod tempus ſupplicari poteſt. Quintò, quæ ſit differentia inter ſuplicationem,&c appellationẽ.Sextò quis eſt ſupplicationis effectus.

2 ¶ † Ad primum dicit Inno.quòd ſupplicatio dicitur largè quælibet precum porrectio.Et dicitur ſtrictè, quædam benignitas ſuperioris ad reuocandum,quæ malè acta credit.ſ.quando interponitur à ſententia præfecti prætorio cognoſcentis principaliter de hac cauſa.Nam ſi hæc per appellationem ad eum ſit delata, & ipſe in cauſa huiuſmodi appellationis pronunciaſſet:aduerſus eius ſententiam,ſupplicatio nõ admitteretur. C. de preci.impera.offe.l.ſi quis.&.C.ne lice.in vna eademq; cauſa ter prouoc.l.prima.ſecundum Innoc.Et not. Speculator parte ſecunda.rubr.de ſupplicationibus.§.ſupplicari. verſu, quod autem dixi. Et ſolùm ſemel ſupplicatur, ſecundum eum.Et ſi ſemel denegatur,poſteà non conceditur.C.de preci.imper.l.ſi qs.in auth.vt nulli iudic.§.& hoc verò iubem*.

3 ¶ † Ad ſecundum dicit Inn. quòd libellus ſupplicationem continens porrigitur referendarijs,& cauſas introducentibus:vt in auth.de referendarijs.col.ſecunda.§.ij.Et quòd ſolùm principi,vel præfecto prætorio ſupplicatur,& quòd ſolus princeps,vel præfectus pretoriorio de ſupplicatione cognoſcit.& ſolius principis, non inferiorum ordinariorum eſt hanc ſupplicationem admittere ſecundum eum.Supplet tamen Speculator vbi ſupra:niſi eſſet à principe ſuper hoc delegatus, vel præfectus prætorio.Et ſatis videtur colligi ex præcedentibus dictis Inno.Et idem videtur notare Acc. in auth.vt ſpõſalitia largitas.§.illud.& videtur placere Ioan. And.in Spec.vbi ſuprà. Quilibet tamen ſupplicare poteſt, &c.vt hîc in principio.iij.gloſſæ. ¶ Et à ſententia nedum principis,vel præfecti,ſed etiam inferioris principi ſupplicari poteſt,vt hîc.&.ĵ.de re iudi.cum cauſam.C.de ſenten. pręfec.pręto.l.prima.ff.de minoribus.l.pręfecti.Caue,& ſanè intellige:quia licet de facto principis ſupplicari poſſit principi contra ſententiam inferioris,quæ ipſo iure tenuit, & à qua non extitit appellatum,& ſit in arbitrio principis, qui ſupra ius eſt.de conceſſione præben.propoſuit. admittere ſupplicationem:tamen hoc non debet facere ſine magna cauſa,propter ius parti hac ſententia,licet de iure poſitiuo,acquiſitum.ar.eorũ,quę no.Inn.de conſti.quę in eccleſiarũ.& de immuni.ecc.quia pleriq;.Et patet ex eo,qđ ſcripſi poſt Inn.infra in ſecunda ſuppletione.iiij.gloſſ.ver.non enim credit.Inno. Et facit quod notaut Card.Hoſtiẽ.& Io. An.de cenſi.Romana.libro ſexto.in verbo,cenſendum. Et licet à Principe, & præfecto non valeat appellari. Super quo vide in Specu.parte ſecunda.de app.§.videndum. quia non eſt veriſimile illos iniquè iudicare:aduerſus tamen eorum ſententias ſupplicare licet: quia ſupplicatio continet petitionem veniæ proprij erroris, vel circunuentionem aduerſarij.ff.de mino. & ſi ſine.ĵ.de re iudicata. cum olim.

4 ¶ † Ad tertiũ.ſ.in quibus cauſis ſupplicari poteſt:dic, quòd ab eo,quod malè,vel iniquè contra ius ordinatum eſt,ſupplicari poteſt:j.q.v.pręſentium.in auth.quomodo oporteat Epiſcopos.§.fi.aliàs penultimo.ſecundum Spec.in dicta rubricella.§.ſequitur videre.ver.poteſt.Sed Io.in addit.ibi dicit,quòd Spec.& Io.de Deo nõ bene receperunt ſenſum illius.§.ſicut Azo,qui dixit,quòd ille.§.hoc dicit, quòd licet ſupplicare pro eo,quòd ordinatio clericorum facta ſit per pecuniam:vel aliàs malè,& contra legem, vt ad meliorem ſtatum reuocetur, & pręuaricatoribus pœna imponatur. Itẽ ſuper criminis pœna venia poteſt per ſupplicationem impetrari.C.de precib.impera.offe.l.reſcripta. canonizata. vigeſimaquinta quæſtione ſecunda.ſecundum Specu.vbi ſupra. Et leges quę ponunt exempla huius,allegat ibi Accur. quæ tamen Azo exprimit in ſumma.Puta de fœmina nubente viro inferioris dignitatis impetrante,vt fruatur dignitate primi mariti.ff.de ſenatoribus.l.fi.Sic etiam præpoſiti ſacro cubiculo impetrant,vt fruantur poſt finitam militiam cingulo:cum ad agros ſuos, vel aliò proficiſcuntur. C.de prępo.ſacri cubili.l.finali.¶ Et quòd de cingulo dixi, dupliciter exponit ibi gloſſ.Textus autem ponderat,quod eſt dictum,quòd ad ipſorum deſyderium,& ad nullius lęſionẽ id pertineat.¶ Quod autem pręmiſit,*nec alij obſit*. intelligit Azo vbi ſuprà de læſione graui. Et idem Accur. in dicta leg.Dicit etiam Azo quòd vltra illas inuenirẽtur in iure multa ſimilia.Allegat.ff.de religioſis,& ſumptibus funerum.l.ſi quis ſepulchrum.ff.loca.l.habitatores.ſi vſuſfructus petatur.l.prima.§.vltimo.¶ Circa id autem, quod ſequitur in

quitur in dicta l.rescripta. de damno fisci. Dicit Azo in illis
expectari secundam iussionem.in authentico vt nulli iudi-
dicum.§. & hoc verò. & de manda. princi.§.deinde compe-
tens.Qui.§. vult omnino sperni primam iussionem: nisi sit
pragmatica sanctio: ex ea tamen quamuis recipiatur, nihil
fiet, nisi sequatur secunda iussio. ¶ Item dicit Specu.vbi.s.
quòd supplicari potest pro dilatoria exceptiõe nõ pro per-
emptoria.C. de precib. imperatori. offeren. l. quoties.§. de
procuratorib.insinuatione.de dolo & contu.c.j.Item durã-
te præsidis officio eius subditi supplicare possunt principi,
vt furtum, vel rapinam, aut aliud eius crimẽ puniat prima
quæstione septima sancimus.in authentico vt iudices sine
quoquo suffragio.§.si quis autem. Et generaliter debet sup-
plicatio continere, quod petenti prosit, & alij non obsit:
vt dicta l.rescripta.& fisco damnosum non sit.xxv.quæstio
5 ij. nec damnosa. ¶ † Ad Quartum videlicet.j. quantum
tempus debet supplicari, de quo hîc not. in fin. glo. iij.quæ
dicit iudici infra decem dies, & superiori vsque ad biennium
supplicatur, & secundum Innoc. computatur hoc bienniũ,
ex quo princeps successit in cognitione prædicta.C.de sen.
præfecto. præto.l.j. Et est secundum eum differentia inter
ista.Nam si supplicatur infra decem dies nihilominus man-
dabitur sententia exequutioni: dummodo victor, quòd tan-
tundem restituet, si sententia reuoluatur. Sed si post decem
dies infra biennium supplicetur, nihilominus mandabitur
sentẽtia executioni: nec dabit fideiussorem victor: vt auth.
quæ supplicatio.§.aliud.&.l.j.C. de sen. præfect. præto. alle-
6 gatis, & .j.eo.suscitata.in fi. ¶ † Et ex hoc notare potes secũ-
dum Innoc. & Spec.vbi.s.quoad materiam quinti dubij in-
ter appellationem, & supplicationem: per quatuor differen-
tias. Prima est, quia supplicare licet ab eo, à quo non licet
appellare.ff.de app.l.serui.secundum Innocen. pro quo facit
etiam. C. de preci. impera.l.j.&.l.vniuersas. Hoc enim ge-
neraliter verum est, quòd licet omnes liberi pro alijs sup-
plicare possint: non tamẽ possunt serui supplicare nisi pro
se & dominis suis: vt ibi, &.ff.de his, qui sunt sui, vel alie.
iuris.l.j.& de iudicijs.l.via certis ex causis. Et quod dixi ser-
uum pro domino supplicare posse: intellige, id est, pro nece
domini, secundum Azo.vbi.s. Et hoc vult.l.j. præallegata.
Addit tamen Azo. casum alium, videlicet in crimine lęsæ
maiestatis: vt.ff.ad legem Iuli.maie.l.nullus. Subdit etiam, q
fortè idem est in omni casu, in quo seruo permittitur age-
re, vel ad principem confugere, per duas leges statim allega-
tas. Addit etiam, quòd si seruo supplicante: supple, eo casu,
quo non debebat admitti, indulgeat princeps rescriptum,
tenet, per.l.vniuersas.s.proxime allegatã. Quæ placere vidẽ-
tur Ioan.Anñ.Spec.vbi.s.Secunda est, quia pendente appel-
la. nihil innouatur.ff.nil innoua.appel.pen.l.j. & per conse-
quens, nec sententia executioni mandatur.j.de iureiuran.
venientes. Et tamen secus pendente supplicatiõe: vt dictum
est, & legitur.& notatur in dicta authen. quæ supplicatio.
¶ Ex quo sequitur differentia.iij.videlicet, quia in appella-
tione præmissa cautio non præstatur. Patet & quarta diffe-
rentia: quia non supplicatur, nisi semel. Et tamẽ pluries ap-
pellatur, & ante sententiam, & post, & bis à quolibet graua-
mine, vel sententia. Quod dic, vt in Spec. parte.ij.de app.§.
quoties. ¶ Refert autem Cyn.in auth.quę supplicatio.quos-
dam dicere supplicari debere præfecto.j.decẽ dies, & prin-
cipi.j.biẽnium. Sed alia opinio supradicta, quæ habet quã-
tum ad potestatem supplicandi, vel sententiam per viam
supplicationis retractandam, non esse vim faciendam: an
infra decem dies, vel post infra biennium supplicetur: sed
solùm quoad pręstationem cautionis, eo modo, quo prædi-
ctum est. Pro quo.ij.quæstione.vj. anteriorum.& placet Pe.
de bella perti. in authentica, quæ supplicatio. Et hîc Hosti.
& Nouellę atque Henr. licet Specu.in tit.de app.§. restat.in
princi.dicat, quòd infra decem dies debet appellari, & sup-
plicari. Et idem Lauren. & Bernar.j.de re iudi. cum inter
vos.in glo.hoc est post decem dies.quod placet decisiuè. Iac.
Butri. in dicta authen. quæ supplicatio.in princi. & in fin.
oppositionum, dicens, quòd pręfecto solùm potest suppli-
cari.j.decem dies.& tunc mandatur sententia exequutioni
præstita cautione. Sed post decẽ dies supplicari potest Prin-
cipi, vsque ad biennium.& tunc mandatur sentẽtia exequu-
tioni secundum eum. Sed primum communius, & sequen-
dum. Et de materia vide per Cardi.de appellationibus Ro-
7 mana. super verbo censendum. ¶ † Ad quintum videlicet
qualiter appellatio & supplicatio differunt, adducere potes
quatuor differentias, quas scripsi in dubio proxi.præceden-
ti.versi.& ex hoc notare. ¶ Quinta differentia etiam patet
ex his, quę ibi scripsi in principio responsionis huius dubij.
& in vers.refert autem Cyn.vsque ad finem. Dicit tamẽ Spec.
in dicta rubricella quosdã dicere, quòd supplicare debet lę-
sus quàm cito potest cognoscere, se læsum: inducens istam
decret.&.j.de frigid.c.penul. & fin. Et hanc tenuit Ioan. de
Deo in cauillationibus suis rubrica vltima in prin. Sed te-
ne nihilominus quod prędixi. ¶ Sexta differẽtia est, quia is
à quo appellatur, non potest de causa appellationis cogno-
scere.C. de app.l.eos.in prin.&.j.de app.vt debitus.& de ma
trimo.cõtract.contra interdic.ec.c.j.& tñ de restitutiõe, vel
supplicatione cognoscere potest cõtra suam, vel prędeces-
soris, non autem contra maioris sentẽtiam: licet solus prin-
ceps contra suam, vel prędecessoris sui sententiam: aut res
bis iudicatas per se, vel delegatum suum quandoque: licet ra-
ro cognoscat & restituat.ff.de mino.l.in causę.§ fin.&.l.prę-
fecti.&.l.minor.C.de in integ. resti.l.j. & si aduer. rem iud.l.
aduersus.xxj.distin.inferior.l.di.accedens.xxv. quęstione.ix.
quod quis.j.e.c.tum ex literis.s.de elec.innotuit. Super quo
vide Spec. par.ij.eo. tit.§.videndum. vers & not. & in dicta
rubricella.§ differt.vers.Itẽ differunt. ¶ Septima differẽtia
est quia ante sententiã non licet simpliciter supplicare.C.vt
lite pendente.l.ij. Sed appellare sic, vbicunque grauamen in-
fertur: vt.c.vt debitus.alleg. ¶ Octaua differentia, quia supp.
protenditur ad noua & vetera: appellatio verò solũ ad ea,
super quib⁹ interponitur: vt.l.pręfecti.&.c.suscitata.& hîc
vnde versus. Discrepat appellãs ab eo, qui supplicat: ipse
Imputat errori proprio: redit hic ad eandem. hic semel au-
ditur, causa pendente, satisdat. secundum Specul.in dicto.§.
differt.quos versus posuit Ioan.de Deo vbi.s.& in fi. primi
versic. ponebat tempore. sed secundum hoc non esset con-
8 gruus versus: vnde cõmuniter habetur ipse. † Sed nunquid
quoad scripturam est differẽtia inter eas: glo.in authen. quę
supplicatio dicit, quòd supplicatio sicut appellatio debet
fieri in scriptis. quod intelligit Cyn. si post diem sententiæ
latæ supplicetur. Secus enim dicit si die sententię supplica-
retur.arg.ff.de app.l.j.&.ij. de litis contestatione. offeratur.
Sed miror satis de hoc: quia licet tex. requirant scripturam
in sententia, appellatio.ac libello, non reperio tamen text.
qui scripturam in supplicatione requirat. Non video ergo
qualiter de illis, vel similibus casib⁹ ad casum supplicationis
arguatur. cum illi sint exorbitantes à regula communi.C.
de fide instru. in exercen. &.l.contractus. & ff.de pigno.l.cõ-
trahitur.arg.j.de reg.iuris.quæ à iure.lib.vj. Non enim scri-
ptura requiris, nisi in casib⁹ expressis in iure: vt no.j.de cõ-
sib.Roma.li.vj. Si enim appellatio & supplicatio cõueniant
in aliquibus: tamẽ & in multis differunt, vt patet ex dictis:
licet fatear expediens & honestum, quòd detur in scriptis.
Imò, quòd supplicans aliter non audiatur, ar.prędictorum.
& vt negocium certius fiat. Et ex prędictis colligere potes
differentiam nouam. Et noueris quòd Cyn. in authentica
allegata in fin.dicit, quòd aliquę de prædictis differentijs
non sunt veræ. Et dicit se dicturum de hoc. C.de senten.prę-
fect.prędito.l.j. Sed ibi non dixit obitus, vt puto: vt etiam
9 narrat Ioan.Andr.in dicto.§.differt. ¶ † Sed quæro specia-
liter iuxta materiã differẽtię quintę quæ est ratio, quare pẽ-
dẽtia appellationis & restitutionis in integrũ exequutionẽ
impediunt, & tamen supplicatio etiam.j. decem dies facta
non impedit exequutionem? Super quo vide in Specul.eod.

titu.parte.ij.eodem titu.§. vltimo. Et quod dicam infra eod. fuscitata. videretur sufficienter responderi posse, quòd hoc inducit prærogatiua sententiarum, à quibus appellatum nõ est, iuxta ea, quæ scripsisit Nouella in.c.fuscitata.super gloss. penul. Dicunt tamen quidam quòd supplicatio continet benignitatẽ petentis, & gratiam iudicis. Appellatio verò innititur iustitiæ. Sed non valet hoc, quoad restitutionem quę benignitatem iudicis & fauorem petentis respicit: vt l.petenti. Et si dicas, quòd supplicatio respicit voluntatem, obstat.§.aliud.vt spon.larg.allegatus. Et si dicas, quòd per appellationem extinguntur, vel suspenditur pronuntiatum: vt dicit Iac. de bello visu in dicto.§.aliud. hoc est quod quæritur, quare plus suspendit appellatio, quàm supplicatio. Ioan.And. io dicto.§. differt. dicit sic, quòd his tribus, quæ diuisa sunt, meritò attribuuntur diuersi effectus. Dicit igitur, quòd appellatio, quæ ioterposita est à sententia, puræ iustitiæ innititur: propter quod executio fieri non potest. Et si facta esset infra decendium, quo fuit appellatũ per modum oullitatis & attentati reuocatur. de appel. non solùm lib.vj. Restitutio verò innititur iuri: habet tamen gratiam admixtam, non dico à iudice, sed à iure inuẽtam. Si lata est igitur sententia contra ecclesiam, vel minorem, & ab ea non fuit appellatum, iusta fuit executio sententiæ, si tamẽ posteà iofra tempus iuris petatur restitutio, fatetur quòd impediet exequutionem fiendã, sed iam factam non annullat, vel reuocat. Verba enim noo solùm innuunt, quòd ea postulata, sed nondum concessa, oil noui fiat circa rem: vt dicit rubrica.C. Absurdissimum enim esset, quòd vltra terminoum tardari deberet executio eo casu. Et imputari sibi debet, qui non appellauit. Supplicatio enim habet præsumptionem contrariam: & persona proferentis, quam appellare non licet. Æquum ergo fuit ipsam non parificari alteri præmissorum. Satis enim est sibi, quòd contrahit, de quo alter prędictorum, scilicet, Papa, princeps, vel pręfectus pręt orio poterat legitimè facere. auditur. De primis constat: de tertio patet.C. de offic. pręfec. præto. l.ij. Elegit ergo ius quandam viam mediam, vt ipso supplicante fiat executio cum remedio cautionis: vt tamẽ semel tantùm supplicetur:
10 simile de offic. deleg. quærenti. ¶ † Ad sextum dubium videlicet, quis sit effectus supplicationis, adducere potes, quę scripsi io solutione dubij, proximè pręcedentis. & præsertim in.§. sed quæro specialiter. Specu. autem in dicta Robricella dicit, quòd effectus supplicationis est, qoia si princeps rescribit ad supplicationem, obtinet vicem litis contestationis, quantum ad hoc, vt perpetuetur vsq; ad.xxx. aonos, secundum quosdam, vel secundum alios vsq; ad.xl.C. de anna. exceptio. l.j. Et quòd transit ad hæredes.C. quaodo libel. litis contesta. faciat. l.j.§.j. Et vt lite penden. vel post prouo. aut ante diffi. sentẽ. nulli lice. suppli. l.j.& c. ij. xvj. quæstione iij.§ potest. circa medium. ff. de acti. & obli. l. constitutionibus. secundum eum ¶ Adde, quòd effectus etiam est, quia supplicatiõis admissio habet effectum appellationis quoad hoc, quòd perinde de causa de vno cognoscatur, ac si fuisset legitimè appellatũ. Et quòd si ex antiquis, vel nouis actis constiterit de iniustitia sententiæ, retractetur, seu resoloatur, ipsa sententia: vt authẽtica, quæ supplicatio. allegata. ¶ Et hæc vera, cum supplicatio ad hæc tendit. cum verò teodit ad alia: tunc si supplicatio subreptione & obreptione careat, habet effectum, qui colligi potest ex tenore concessionis: de priuile. c. porrò. & eod. titu. si Papa. lib.vj. ff. de transac. de his. C. de manda. princi. l.j. faciendo latam interpretationem in præiudicium concedentis. de consti. princi. l. beneficium. C. de bo. vac. l. si quando. lib.x.j. de dona. cum dilecti. in fin. secuodum quosdam. ¶ Sed noo bene dicunt: quia prædicta iura intelliguntur in concessione facta motu proprio: quæ tamen restrictionem recipit: cum est iuri cõmuni contraria: aut tertio præiudiciabilis. C. de in offi. test. l. si quando. & de emancipa. lib. l. nec auus, & quod not. per Nouellam infra de præbend. si motu proprio. lib.vj. impetrationes enim eoipso, quòd impetrationes sunt, censentur importunę, & ambitiosæ. C. de petitis bono. subla. l.j. & secũda.j. de præben. quamuis. lib. sexto. Supplicatio autem obreptitia ipso iure non valet: vt patet ex his, quæ scripsi de rescrip. c. cum dilecta. in prima oppositione, & duabus sequentibus. & in prima quæstione, & duabus sequentibus. Subreptitia verò gratia est nulla, & de iustitia annollanda secundum distioctionem. c. super literis. de rescrip. vt colligitur. ex lec. & not. in dicto. c. super literis. & c. ad audiẽtiam. ij. eo. titu. septimam quæstionem addere potes, qualiter supplicatio admitti debet: quod dic, vt.j. in suppletiooe gloss. quartę supplet. ij. ad fin. ¶ Supple glossas. In glo. tertia ibi, *audietur*: Adde quod nota. xviij. distinctione quoniam quidem in gloss. penultima, & infra de præscrip. auditis. in gloss. vltima. ¶ In gloss. quarta ibi, *remota*: hinc est, quòd à iudicibus sopplicatur. à quibus oon appellatur. Item appellatur secundo, sed nõ supplicatur secundo: vt dixi supra, Et ibi: *differt*: not. secundum Innocen. quòd à iudice delegato hîc supplicatur eo, quòd mulier contumax per appellationem iuuari non poterat. Noo enim credit Innocen. locum habere hanc sopplicationeo ab inferiori iudice, si potest iuuari per appellationem hîc autem iuuari non poterat. vt. ff. de restitutio. in integrum. l. Diuus. Nam contumaciam noo excusat hic sufficieoter cum non probet sufficiẽter causam absentiæ. Subdit etiam Inno. quòd ad hoc quòd iudex supplicationem admittat, debet habere aliquam pręsumptionem. arg. ff. de mino. l. minor autem, si magistratus. & l. præcedenti. Vel fauorem matrimonij: vt hîc. ¶ Io gloss. hoc ideò ibi: *quisquis*: in fine. vbi de hoc io vltima glossa. & quod ibi not. Facit pro Goffred. Et in fin. idem hîc Inno. in gloss. penult. io fin. dicentes, quòd si noo transisset in rem iudicatam, non fuisset data restitutio: Sed hîc de iudicum deceptione oil dicebat, sed solùm de absentia. quæ, quia minus bene probata fuit, necessaria erat restitutio. Dicebat Hostien. quòd sententia non transit in rem iudicatã quoad veritatem, transit tamen quoad instantiam, contra quam restituitur hic mulier. dixi sopra in prima oppositione. ¶ In gloss. vltima ibi. *Reynaldus*: dicebat Goffred. per illas decret. patere, quòd etiam quandoq; ad iudicationes. Allegat etiam. ff. iudic. sol. l. cum apud.

SVMMARIVM.

1 *Legatus quam iurisdict. habere dicatur? Et an e(xce)dentis morte expiret?*
2 *Ecclesia post quadriennij lapsum, an restitu. in integrum petere possit?*
3 *Princeps in dubio, an præsumatur vti velle potestatis plenitudine?*
4 *Officium in specie de quo hîc, an committentis morte expiret?*
5 *Restitutionem in integ. & rei restitutionem petiturus, qualiter libellum concipere debeat?*
6 *Libellus in petitione restitut. in integr. an sit necessarius, &c. cum non petitur restitutio aduersus contractum, sed aduersus probationes omissas, &c. Et de ratione diuersitatis in casu sequenti numero sequen.*
8 *Iudicia quænam ac qualia, in restitut. intentanda sint?*
9 *Restitutio contra contractum, aut sententiam, si data est, per iudicẽ de re restituenda mentione non facta: numquid res &c. restitui debeat?*
10 *Restitutionem in casu de quo hîc, petiturus, qua ratiõe agere debeat? Et quid si petatur aduersus contractum, num. sequen.*
12 *Aduocatus faciens si contra sententiam, vel præscriptionem, transactionem, aut contractum rescissoriam non intentet, sed iudicis officium, &c. quid iuris?*
13 *Iudicium rescindens quid sit? Et quid rescissorium? Et cur ita vocentur?*
14 *Iudicia rescissoria & rescindentia, qualiter aduersus vsucapionem. & præscriptionem competant?*
15 *Rescissoria, an specialis actionis nomen sit?*

¶ *CAP.* *V.*

TVm ex literis. ¶ Casus. Etiam contra sententiam Papæ restitui potest ecclesia. Et causa restitutionis in integrum partibus præsentibus debet tractari. Hæc decretalis habet tres partes principales. Prima ponit petitionem ecclesiæ Ilerdeñ. Secunda ponit examinationem, deliberationem, & interlocutoriam Papalem. Tertia ponit citationem partis aduersæ: cum comminatione processus. Secunda ibi: *Nos igitur*. Tertia ibi: *Quo circa*. ¶ Expone literam. *Temporibus*: etiam antequàm esset Papa. Innocen. *Enormiter*. Aliâs non daretur restitutio. s. c. j. *Læsam*: & ideò per in integrum restitutionem supplicabat. Innocẽ. *Et olim & nunc*: ergo debet imputari ecclesię, per quam non stetit lapsus quadriennij, & maximè si dixeris, quòd coram Eugenio continuauit hoc petere. *Anastasij*: qui sedit Anno vno. Vincen. *Sed petit*: & sic erat perpetuata iurisditio. *Controuersia*. scilicet an ecclesia Ilerdensis lęsa esset in integrum restituenda, vel non. Innocen. *Cui*: legato. Innocen. *Successor*: mediatus: quia post Anastasium successit Adrianus, qui vixit annis sex, & post illum Alexandrum secundum Tranc. & Vincen. *Denuo*: si determinat verbum fungenti, videtur ex hoc colligi, quòd per mortem concedentis expirauerat legatio: nisi dicat cum Tancredo, quòd post longa tempora iterum illuc missus fuerat legatus. Si determinat verbum, commisit. est sensus, quòd iterata fuit delegatio causæ, non legationis commissio, & tunc cessat illud argumẽ-
1 tum. † Et verum est, quòd legatus habet ordinariam, quæ per concedentis obitum non expirat. de offi. leg. c. ij. lib. vj. Et vide quod ibi notatur de illo, qui nõdum ingressus erat prouinciam. Et de collegio Cardinalium vacante sede, an possit illum reuocare: quod hîc not. Hostien. & quòd reuocare non possit, videtur hodie per Clemen. ne Romani. de elect. *Non obstante*. de hoc non constabat, nec in absentia. per eum constare poterat: vt sequitur infra de re iudicata, cum Berthol. si per vim, vel alio modo. l. vltima. Vnde non obst. litera infra dicens, an data, an danda sit: quòd Cœlestinus mandasset inspectis priuilegijs non obstante sententia Eugenij ad diffinitiuã sententiam procedit, iuxta. c. pastoralis. §. ij. de offi. deleg. licet. Et si de hoc constaret, dicãt quidam in integ. restitutionem datam. Innoc. Vel dic, quòd in restitutione concedenda requiritur ordo iuris, & causæ cognitio, vt patet de offic. iudicis. c. ij. ideò etiam si de tali mãdato cõstaret, non sequeretur, quòd restitutio danda esset: quia tales literæ, vel mandatum viua voce factum extra iudicium, & sine causæ cognitione non habet vim sententiæ. argumentum. C. comminat. Epis. l. secunda & tertia, & §. vltimo, & pen. Allegat Hostien. C. de sententijs, & interlocuto. omnium iudicum. l. cum sententia, & l. ex stipulatione. *Legatum*. sancti Angeli Diaconum Cardinalem. *Tenore*. scilicet quòd inspectis ecclesiæ Ilerdensis priuilegijs &c. Canonicus tanquam procurator, vel aliâs vt not. j. de testi. cum olim. Innocen. *Per officium*. & videtur, quòd in hoc officio non sit litis contestatio necessaria: cum ex ea nihil lucretur restitutus. Sed tantùm, deseruit actioni, idest, viã præparat principali quæstiõi: vt infra sequitur. Secus esset vbi succederet loco actionis. Sed tutiùs est dicere, quòd semper fiat: & hoc satis dicit. c. secundũ. de offic. iudic. Innocen. *Sententiam*. Sed contra, quia competit ordinarium auxilium appellationis. ff. de mino. in causæ. Respondet Goffredus id in sententijs Papæ locum non habere: cum non sit superior, ad quem appelletur, de electione. licet. in fine. Et si competat supplicationis remedium vtrumque extraordinarium. Ideò vnum alterum saltem in origine non excludit. ff. quod metus caus. si cum exceptione. §. eum qui. Et vide quod ibi notatur. Sed quid de sententijs inferiorum: dicit Goffre. Nec quoad illas obstat ratio de. l. in causæ. Nec. l. j. C. si sæpius in integrum restitutio peta lex. enim, in causæ. loquitur, cum minor tutus est ipso iure: quod cessat maximè lapso tempore ad appellandum. Et. l. j. loquitur quando petita fuit restitutio, & denegata. Super quo vide Nouellam infra. c. fin. in. vij. quæstione. *Reformari*. idest, sententia Eugenij retractata, aliam cum meliori forma, id est, iustitiæ magis consonam fieri, siue dari. Innocen. *Restitui*. nota libellum istum continere duo capita, vnum in quo petit restitui ad audientiam & reformationem sententiæ. Hæc enim omnia primò inquirenda sunt in inte. restitutio. vt. j. eadem decreta. in fin. Secundum capitulum est, quòd ecclesiæ sibi restituantur. Vel potes dicere quòd rescissa sententia per beneficium restitutionis in integrum, per consequens ista omnia occasione sententiæ facta reuocabũtur. s. de procuratoribus. ex insinuatione. §. j. & . ij. & . c. in nostra. de electione. qualiter. ad fin. prudens ergo aduocatus diligenter attendat, quid in libello petat. Nam secundum libellum formanda est sententia. j. de ordine cognitionum. c. ij. de simonia. licet Hely. Posset etiam petere in libello, si vellet ecclesias sibi adiudicari: si fortè ratione sentẽtiæ reuocatæ sibi restituendæ non essent. Fortè, quia primò non erat possessor illarum ecclesiarum: sed meis solùm modo ius habebat. Et si hæc omnia petat non semper est super omnibus facienda litis contestatio à principio: nisi secundum quod infra dicetur. Innocen. *Deliberauimus*. Non enim est sententia præcipitanda. Pro quo infra eodem. c. versi. prospeximus. vj. quæstione. j. quomodo. ij. quæstione. vj. Deus. xj. quæstione. iij. summopere. & . c. graue. xxxij. quæstione. ij. quod non formatùm. Sed proferenda cum deliberatione habita cum peritis: vt hîc. C. de ingenu. manum. l. tertia. Et etiam cum libris deliberandum est: vt. C. de acqui. posses. l. ex libris. quia multa latent. xxiij. distinctione præterea. ff. de offic. asses. l. liberti. hoc est contra iudices suas capitaneas opiniones sequentes. Quod dic, vt nota. supra de consti. c. primo & . c. ne innitaris. *Indulsisse*. bene dicebant: dummodo constaret Papæ sic mandasse. Vel dic, vt dicetur infra. Innocen. *Supplicationem*: quia contra sententiam principis venire non licet: nisi per viam supplicationis. vt notatur supra eodem, ex literis. Innocen. *Præsertim*: secunda ratio motiua. *Sententia*: vigesimaquinta quæstione nona. veniam. Innocen. *Subreptum*: de hoc notatur de rescriptis. cum dilecta. Innocen. *Ætatum*. octuagesimasexta distinctione tanta. *Temporum*: nec non personarum, & locorum suprà de transact. c. fin. *Necessitatum*. lxj. distinctione. Priscis. de elect. cum in cunctis. *Et secundum*: tertia ratio. Contra res. ff. de mino. l. minor. seu etiam maior. C. si sępiùs in integrum restitutio postulet. l. j. & . ij. Innocen. *Prospeximus*, quarta ratio ex data, quòd data in sententia est ponenda: sicut in rescriptis. de rescrip. eam te. & in libello. in authentica de exhiben. & introdu. re. §. sancimus. versi. suscepto. Hostien. *Primo*. xlviij. distinctione. c. j. de pœnit. distinctione. ij. §.

hoc quidem de charitate.lxxvij. distinctione,monachus.C. de his,qui veniam ętatis impetrauerunt. l.ij. Innocen. *Illa nitens*: quinta ratio. Et dicat Hostien. illam non solùm notam,sed etiam diffinitiuam. *Præcipue ratione*: ecce,quàm incautum est exprimere causam in sententia. Reprobata enim causa, sententia retractatur,vigesimaprima distinctione, in tantum.C.de iudic.l.properandum.§. illo.de re iudicata. sicut.ff.de his, qui not. infa.l. quid ergo .§. quantum.Io. ff. de excu.tuto.qui testamento. Philip. *Consultum*. quod facebat pro Ilerdense, vel non inducit pro eo, quòd faceret, sed vt ostendat, quòd bene instructus non erat.Innocen. *Falsitati*: id est, fuit reputatum, quod non esset. Philip. *Registro*: cui statur Hostien. de quo dictum est supra de procuratoribus c.j.Et facit de probatio.c.j.de præscrip.ad audientiam. *Tandem*: quasi diceret secundum Hostien. propter subreptionem, de qua constabat, pronunciare possemus.de re iudicata.cum olim. Tamen quia æquum est,& fortè in hoc casu iustam partem audire: Ideò in hoc deliberatio nostra &c. *Data*: per literas Cœlestini.Innocen. *Danda*: propter læsionem ecclesiæ Ilerdeñ. *Sententiam*: Eugenij Papæ: *Præsentibus*: Danda est enim cum causæ cognitione.ff. de minorib. l.in causæ.l.omnes.de resti. in integ. Nisi forte vocatus per tres menses non comparuerit:vt in authentico vt spon.largi.§. adhæc. Innocen. *Vsque*. de hac forma citandi ad diem festum remissiones dat Nouella de dolo & contuma. cum dilecti. Et de citatione ad diem feria.ꝫ.de ferijs.c.vltimo.& ponitur ista dictio hîc exclusiuè: ne inde sequatur absurditas, si inclusiuè poneretur secundū Collect.qui remittit ad collecta sua de ordi.ab Episc.c.j.vbi plenissimè hoc dixi. *Idoneum*. remittit in hoc Hostien. de procuratorib.&.c. querelam. &.c.accedens. *Si poteritis & volueritis*: petētibus autem in integrum restitutionem incumbit onus probandi, si dicant se læsos.ff. de iureiurando. nam posteà.§. si minor.ff.de mino.l. quòd si minor.§. non semper. &.§. si quis iuuenili. &.l.non omnia. & videtur lædi quinque modis: vt iuribus proximè allegatis Innocen.*Principali negocio*: id est,super ecclesias, super quibus à principio agebatur, Retractabitur enim primò sententia, si de iure fuerit videlicet per beneficium in integrum restitutionis. Sed hanc retractationem pręcedere debet aliqua summaria cognitio, scilicet vtrum quis coloratè petebat, necne: & super hoc recipitur probatio. Sufficit tamen si videat priuilegium, vel instrumenta, quæ animum iudicis mouere debeant, non audita disputatione super eis.ꝫ. eod.c.ij. Vel sufficit, quòd recipiat iudex iuramentum partis: vt.ꝫ.eodem.c.proximo. &.ff.de mino.l.minor.secundum Innocenti. Et sufficit quādoque solus aspectus.de mino.l.minor.xxv.annis, adito pręside.secundum Hostien. Et sic notatur quòd priùs diffinietur negotium in integrum restitutionis, quàm incipiatur negotium principale.Ad idem.ff.de procuratorib.l.qui pro prio.§.Item quæritur.&.l.nam posteà.§.si minor. allegta,secundum Innocen. Cuius magna glo. hîc incipit: ad quam redibo.ꝫ.*Adimplere*: scilicet, non veniendo contra per vos, vel alios. *procedemus*. Nam si per tres menses venire distulerit, procedetur ad audiendum restitutionem in integrum. si danda sit. in authentico vt spon. largi.§. adhoc. Innocen. Potest ergo iudex in peremptorio comminari Hostien.

¶ Primò opponitur, quia hîc lapso quadriennio restitutio fuit data contra.l. fi.C. de temporib. in integrum. resti. petend.vt in prima glo.Ber.Refert Innocen. quosdam dicere, quòd tempore Anastasij proximi successoris Eugenij, fuit petita restitutio in integrū. Nec stetit. per dilationes actoris,quin infra quadriennium terminaretur causa in integ. restitutio.sed per iudicem, vel aduersariū.vnde sibi nocere non debet.C.de temporib.in intergrum restitutio. peten.l. petendæ.argumento secunda quæstione. vj.anteriorum.& authentico. vt spon.largi.§. hoc quoque.ff. ex quibus causis maiores.l.ait prætor.§.vltimo.cum tribus legibus sequentibus. & maximè cum id stetit per principem: vt in gloss. Et facit infra de appellationibus.ex insinuatione. Videri posset, quòd tempus istud currat: cum continuum sit. Sed detur restitutio sicut cum iudex non vult ius dicere.ff.ex quibus causis maiores.l.sed & si per prætorem.in principio.Sed vt dixerunt Ioan.& Philip. hoc nō est verum, quia secundū hoc peteretur restitutio temporis petendæ restitutionis.Et sic secūdi tēporis iterum restitutio peti posset.& sic in infinitū. Et quid iuris, si denegetur dicetur eodem. c.fin.idem etiā hoc non placet Innoc. quia Eugenius vixit. viij. annis, & sententia fuit lata primò mense sui ordinis. Ergo à tempore latæ sententiæ vsque ad tempus Anastasij fuerunt plusquā quatuor anni.Subdit, quòd Vincen. dicit de præscrip.subduci tempus Eugenij malè iudicantis: quia contra eius sententiam agebatur.xvj.quæstione.iij. sacerdotes. Et placere videtur Tancred.Et Innocen.& fortè hoc vult decreta. prima.in fin.ꝫ.eodem.lib.vj.vt ibi not.Vel secundum Hostien. etiam coram Eugenio petita fuit restitutio, vel interuenit præuaricatio: vt dicto.c.j.vel inuenit ecclesia nouas deffensiones.ꝫ.c. vltimo, vel quia patens fuit subreptio, de qua subreptione,vel falsitate semper quæri potest. de procuratorib.in nostra.de exceptio.venerabilis.vt.ꝫ.versi.prospeximus.ar.ꝫ. de purgatione. canonica. significantibus. & concordātijs.no.Hostien.ꝫ.de rebus ecclesiis non alienis.ad nostram. super verbo, per. multos. dicens, quòd in illo.c.contractus fuit nullus. Sed si dicas eum tenuisse, & quadriennium infra quod restitui ecclesia debuit, lapsum fuisse: potest dici, quòd adhuc implorari officium iudicis generale. argu.ꝫ.de pact.cum pridem.&.ff.de exercitorijs. actionib.l. j.§.parui refert. secundum Hosti.ibi. Vel audita fuit ecclesia post quadrienniū iure maioris ex clausula generali.ff.ex qui bus causis maiores.l.j.Sed in hoc sufficit læsio: Imò necesse est etiam, vt subsit alia iusta causa, vt habent etiam verba edicti. Ista ergo restitutio plus pendet à mero puro iudicis officio,quàm à petentis instātia.Sed restitutio minoris, vel ecclesiæ plus pendet à iure: & instantia petentis, quàm ab officio iudicis: & iudicis officium exercetur, sibi videtur, cursu temporis non obstante,vt hîc, &.ꝫ.de iureiurādo,ad nostram.ij. & de insti.cum venissent. in fin.de reb. eccle.nō alienan.ad nostram. Et secundum hoc potest saluari opinio

2 Alani & Goffre. Nasonis secundum Hostien. † Circa hoc ergo distingue: cum quæritur, vtrum ecclesia possit petere in integrum restitu.post lapsum quadriennij,quia aut petit iure minoris,& non potest,vt in contrario. &.ꝫ.eodem.c.j. &.ij.lib.vj. &.c.j. in Cle. Aut petit iure maioris ex clausula generali,& hoc potest etiam post quadriennium, & vt hîc. &.ꝫ.eod.c.j. in fi.lib.vj. per prædicta. Sed dę hoc dicam in dicto.c.j.ꝫ.eo.lib.vj. ¶ Secundò opponitur ibi: *non obstante*: quia istud videtur contrarium expresse ad illud, quod habetur.ꝫ.eod.c.§.tandem. in principio. Super quo vide,quod scripsi in expositione literæ, in verbo, non obstante.Et solue vt ibi vel dic, quòd licet Cœlestinus commisisset, quòd non obstante sententia Eugenij cognosceretur de causa, illud mandatum non fuit fortè iustum, vel fuit subreptitiè impetratum, & habuit tacitam conditionem de veritate expręssorum.iuxta lecta,& notata.supra de rescriptis ex parte.& de offic. del. si quando. Et ideò licet nonnulli assererent,quòd Cœlestinus per illud mandatum voluit dare restitutionem ecclesiæ Ilerdensis contra sententiam Eugenij ex eo, si quia mandauit, quòd ea non obstante de causa de vno cognosceretur, & ad sententiam procederetur: tamen Papa Innocen. tertius conditor huius decretalis nihilominus voluit de duobus inquirere. Primò videlicet, an inspectis literis mandati Cœlestini, & priuilegijs in eiusdem literis assertis super quibus mandatum id fundabatur de iure censeri deberet data restitutio per dictum mādatū Cœlestini contra sententiam Eugenij ipsi ecclesiæ Ilerdensis.

¶ Secundo si non potest censeri de iure data restitutio per dictum

dictum mandatum, nunquid tamē dictis priuilegijs denuo inspectis danda sit per sententiam hæc restitutio? Et quia horum examinatio non potest fieri ordinatè: nisi partibus præsentibus, vel altera absente per contumaciam, ideò procedit ad citationem: vt in textu. Et sic nulla contrarietas. Iuxta quod quæritur, nunquid vera sit assertio illa, de quia loquitur hæc decretalis. in. §. nos igitur. in principio ibi: *nonnullis asserentibus*. in eo, quod habet, quòd Cœlestinus Papa Cardinalis sancti Angeli committendo cōtrouersiam partium, sub eo tenore: vt inspectis Ilerdensis ecclesiæ priuilegijs, auditis etiam partium rationibus, non obstante memorata sententia Eugenij, diffinitiuam sententiam proferret, eamq; faceret obseruari: visus fuit contra dictam sententiam Eugenij Ilerdensis eccesiæ restitutionis beneficium indulsisse. Super quo habes ibi glossam Bernardi in verbo, committendo, & vide, quod scripsi in expositione literæ, super verbo, indulsisse. Et super verbo non obstante. Ex quibus videtur posse recipi ista distinctio breuis: quia aut tale mandato est productum iudicialiter, & pars citata ad dicendum contra: ac per partem sic citatam nullatenus iuridicè impugnatam: Aliásque quoad narrata in ipso adueratum & iustificatum: aut non. Primò casu, aut quæris, vtrum donec reuocetur sit standum ei: & videatur per ipsum beneficium in integrum restitutionis contra sententiam Eugenij esse concessum. & dico, quòd sic. Primum patet, quia mandato Pape, de quo constat, licet durum videatur prima facie, obediendum est. ͂s. de maiori. & obedien. c. si quis venerit. xix. distinctione, in memoriam. Patet secundum: quia constat Papam esse caput ecclesiæ, & esse liberum administratorem ipsius. & propter hoc de iure vnius libere posset dare alteri, etiam contra ius positiuum. In quo tale patet eius potestas iuxta ea, quæ leguntur, & not. in dicto. c. proposuit. & de præben. c. ij. lib. vj. & de immunitate ecclesiarum. c. quoniam. in Clemen. cum ibi notatis super verbo, pro infectis. Eius enim authoritas, & voluntas supplent omnem solennitatem in danda restitutione necessariam: vt. C. de testamen. l. omnium. & de donationib. inter virum, & vxorem. l. donationes. Quòd autem sit præsumendum hoc casu fuisse de mente Papæ dare restitutionem faciunt bene notata hîc per Bernar. in dicto verbo, committendo. in principio. Nam restituere aduersus sententiam, nihil aliud est, nisi in primo statu reponere: & sic impedimentum sententiæ tollere: vt patet ex his, quæ scripsi. ͂s. eodem titu. in rubrica. §. dicitur autem restitutio. Modò per non obstātiam expressam Papa tollit huiusmodi impedimentum: vt patet ex notatis Cardinalis & aliorum. ͂j. de rescrip. c. cum aliquibus. lib. vj. & sonant hoc verba Innocen. Et probatur ratione, quia sententia quę trāsiuit in rem iudicatā, manente & non sublata nō potest committi controuersia: nec de causa cognosci, nec sentētia ferri ͂j. de appel. si appellationem. in Clemen. cum ibi notatis & concordantijs suis. Igitur Papa committens controuersiam, & volens de causa cognosci, & sententiam ferri, non obstante sententia, voluit impedimentum sententiæ tollere. ff. de excusationi. tutorum. idem Vlpianus. in fin. de acquirenda hæreditate. l. illud. de re iudica. quidam. cum similibus. Aut quæris, vtrum possit popter iniustitiam, si eam contineat, reuocari. Et dico, quòd sic per ipsum Romanum pontificem, vel eius successorem, vt hîc expressè probatur sed non per alium: vt. ͂j. de confirmatione vtili, vel inutili. c. ij. cum similibus. ¶ Secundò verò casu principali, dico non esse censendum restitutionem esse datam per ea, quæ scripsi in dicto verbo, non obstante. Et sic procedit ista decretalis: quia vel omnia præmissa, vel alterum de eis, hîc supponitur defecisse: vel saltem an defecerit dubitari. & hoc vltimum verius. Et iste est verus intellectus, vt credo, & vera ratio, quare pars hîc vocatur, videlicet, quia dubitabatur, seu potiùs non constabat, quòd dictum mandatum Cœlestini fuisset productum contra partem, & parte citata quoad narrata adueratum, & iustificatum: & per partem non impugnatum. Nec constabat, quòd de hoc aliàs constitisset: nec de his, constare poterat: nisi parte vocata. Ideò ad hoc videndum & ex sequēti ad sciendum, an per tale mādatum data fuit restitutio. Et si non, an saltem danda sit. In quibus principaliter Papæ deliberatio residebat, pars non immeritò citata fuit argumentum. ff. de re iudicata. de vno quoque. cum si. Et sic rectè intelligitur. §. tandem. ͂j. eodem. Et sic possunt intelligi illa verba, *auditis etiam partium rationibus*. Posita in mandato Cœlesti. vt hîc patet in. §. idem quoque. Rationes enim partium stabant, ne dum in mandati exequutione, sed etiam in ipsius adueratione & iustificatione: cum sine illa non sit exequutioni mandandum: cum habeat tacitam conditionem, vt dixi: si illa veritate nitantur. de rescript. ex parte. vers. verum. cum ibi notatis & allegatis in gloss. not. ergo. ¶ Sed contra videtur, quia vt dicitur. ͂j. eodem. §. verum. vigore mandati processum fuit ad testium receptionem: igitur per processum habitum inter partes, videtur mandatum approbatum: cum exceptio subreptionis quæ opponi habet contra mandatum iurisditionis sit declinatoria, & per consequens proponi habet in principio causæ. C. de probationib. l. exceptionem. & de exceptio. l. fin. & ff. de iudicijs. l. sed & si susceperit. in prin. & quod not. de probatio. quoniam contra. in gloss. exceptio enim. & qui non opponit, dum opponere debet talem exceptionem, ad eam ampliùs redire non potest: vt. ͂j. de exceptio. c. pastoralis. & C. de iurisditione omnium iudicū. l. nemo. & dicta. l. sed & si susceperit. in principio. ¶ Solutio si testes producti fuerunt, non per hoc sequitur, quòd ritè producti fuerint, seu quòd pars ad hoc, vel ad oppositionem contra mandatum citata fuisset. Et ideò, vt hoc examinetur, adhuc pars nouiter est citanda. Vel dic, quòd & si de hoc constaret, tamen quandocunq; ante sententiam de huiusmodi subreptione opponi potest. Aduerte enim quia mandatum illud duo in principe continebat: vnum expressè, videlicet commissionem, seu iurisdictionis, & potestatis cognoscendi concessionem. Aliud verò tacitum siue implicitum in verbo, non obstante. videlicet restitutionem gratiosam sine causæ cognitione, & partis vocatione ecclesiæ Ilerdensis aduersus sententiam Euge. tacitè concessam. Et est secundum gratiosum, & præambulum ad primum. Et primum secundo præsupposito, à quo dependet, iustitiæ est. Et ideò hîc contra istud mandatū potest opponi duplex subreptionis exceptio: vna dilatoria respectu primi: & alia peremptoria respectu secundi: sicut diximus, quòd exceptio subreptionis. literas & gratiam afficientis in vim dilatoriæ & peremptoriæ opponi potest: vt dicetur. ͂j. de litis contestatio. c. exceptionis. lib. vj. Et consueuit dici, de rescrip. c. constitutus. & c. ad audientiam. ij. & c. super literis. Modò licet exceptio dilatoria, seu declinatoria fori sit proponenda in principio litis: peremptoria tamen ante sententiam proponi potest. C. sententiā rescindi non poss. l. peremptorias. Et quòd secundam gratiam contineat patet: quia contra iusticiam iuris communis est, quòd sine causæ cognitione & partis vocatione detur restitutio: vt. l. in causæ. §. causa. ff. de mino. & C. si minor. ab hære. se absti. authentica si omnes. Et sic procedit, quòd hîc nota. Bern. ad fin. gloss. j. ibi: sed hoc fecit Cœlestinus. ¶ Sed secundo ad intellectum literę circa hoc quęritur in. d. §. idem quoq; ibi: *dictam controuersiam*. Super quo pendebat hæc controuersia principaliter, an super prima quæstione per sententiam Eugenij diffinita: an non super restitutione aduersus illam sententiam data, vel danda. super quo dubitauit. Bernardus in verbo committendo, & etiam ante fin. primæ glossam. versicu. sed tu potes respondere. Sed breuiter magis puto, quòd intelligatur textus de controuersia primæ causæ principalis, & non de controuersia restitutionis in integrum datæ, vel dandæ: nisi eo modo quo. ͂s proximè dixi: videlicet in modum subreptionis, & exce-

ptionis dilatoriæ, vel peremptoriæ contra mandatum opponeretur per partem: aut requireretur adueratio, seu iustificatio per iudicem: vt præfertur. Et est ratio, quia aliter malè diceret text. in §. tandem. in principio, quòd deliberatio Papæ Innoc. in hoc resederit, an restitutio data sit Certum enim esset tunc ꝙ per mandatũ tale nõ esset tunc, data. Nam commissio cognitionis causæ, causam non diffinit: vt de se patet. Quoque nec per mãdati exequutionem data esset: cum dicat ex parte text. in §. verum. quòd licet testes recepti fuerint mandatum non sit executum. Nec tamen apparet ex textu, per quem modum alium potuisset. restitutio fuisse data. & si Papa super re non dubia in vanum deliberare voluisset: quod non est credendum. argumento. ff. ad Carbonianum. l. quod Labeo. Item, quia aliter ineptè textus loqueretur in §. idem quoque in verbo, non obstante &c. Si enim Papa committeret causam restitutionis aduersus sententiam partibus præsentibus cognoscendam, frustra in commissione non obstantiam poneret de sententia ipsa: quia licet sententia transiens in rem iudicatã obstet appellationi & appellationis prosequutioni, vt Clementina, si appellationem. allegata. Non obstat tamen supplicationi: vt. §. c. proximo. nec restitutioni, seu cognitioni causæ restitutionis. & eius commissioni, vt hîc. Item, quia secundum hoc non procederent ea, quæ scripsi post Innocen. in quibus concordant Hostien. & Nouella in verbo, nõ obstante. Dic quòd Cœlestinus committere voluit causam primam. & quia suæ commissioni obstabat sententia, quæ in rem transiuerat iudicatam, ipse in fauorem ecclesiæ Ilerdensis per modũ gratiæ, non obstãtię, sentẽtiam ipsam tol-
3 lere voluit de plenitudine potestatis. ¶ † Sed oppones: quia nõ præsumitur in dubio, quòd Princeps vti velit hac plenitudine: vt not. Inno. de elect. innotuit. ad fin. argumentum C. de legi. l. digna vox. & ff. de le. iij. l. ex imperfecto. Solutio, dum illud dicis regulariter verum. Sed dic, quòd fallit, dum appareat tacitè, vel expressè de contraria voluntate. Princeps enim solutus legibus potest, si vult in istis positiuis vti hac plenitudine potestatis. ff. de legi. l. Princeps &c. proposuit. &c. innotuit: allegatis, de præben. c. ij. lib. vj. Et æquiparo tacitam voluntatem expressæ. ff. de legibus. de quibus. si cert peta. l. cum quid. Modò dico, quòd cum princeps, qui in iure non potest decipi: vt. l. omnium. allegata &. §. de constitutio. c. j. libr. vj. certificatus est de facto, & sic ex certa scientia super illo actum gerit: de quo in iure constat, quòd valere non potest in plenitudine potestatis, censetur dicta plenitudine velle vti: in iuribus proximè allegatis, & l. idem Vlpianus. & l. illud. & l. quidam. §. allegatis sicut dominus seruum suum scienter hæredem instituens, vel ipsum filio suo tutorem ordinans, de libertate mentione non facta, censetur sibi dare libertatem: vt tollat impedimentum quod aliàs institutioni, vel tutelæ obstaret. ff. de fideicommiss. liber. l. generaliter §. si quis tutorem. C. de necess. seruis insti. l. penulti. in principio. & ibi concord. Modo sic est in proposito, vt patet ex dictis. ¶ Tertiò opponitur, quia hîc videtur innui circa principiũ ver. *cum etiam Alexander*: ibi: *denuo*. quòd legationis officium per mortem committentis expiret, contra quod opponitur. de. c. legatos. §. de offic. lega. libr. vj. sed solue. vt scripsi in expositione literæ in verbo, denuo, videlicet, vel quòd alio modo de iure possibili officium, vel exercitium legationis reliquerat. & posteà denuo reassumpsit. Vel quòd verbum denuo, non determinat verbum fungenti. sed verbum, commisit. Vel dic, quòd licet ita crederet fortè Innocen. tertius conditor huius antiquæ decretalis. contrarium tamen declaratum est hodie per decretalem nouam pro cõtrario allegatam. Sicut sępe videmus, quòd etiam in declaratorijs constitutionibus vltima derogat primæ. Non enim est nouum, quòd priores leges trahantur ad posteriores: vt. ff. de legi. non est nouum. Vel dic veriùs, quòd hæc decretalis. illud dubium non intendit decidere. Sed sic supponit in facto fuisse, quod de iure possibile erat, vt scripsi in prima solutione, Ideò stabo testimonio literæ super facto argumento Clemen. j. de probatio. Nec inquiram quomodo factum fuerit, quia illud scire non proficeret argumentum. ff. ad velley. l. si quando. Quomodo autem, id fieri potuerit, deci-
4 sum est per alia iura. ¶ † Iuxta hoc quærebat hîc Hosti. de quæstione facti, quam ponit Specula. titu. secundo. §. finitur. versicu. sed pone de facto. Ecce enim, quòd Clemens de fratrum consilio fecit Cardinalem Albanen. legatum in Francia, & in partibus transmarinis Crucis signaculo sibi dato. Sed super legatione transmarina nulla litera facta fuit qui intrans Franciam, vsus est officio suo prædicando, & cruce signando, ac modis alijs Demumque posteà Clemen. mortuo, & sede vacante, quærebatur, an ipsius officium expirasset, saltem quoad partes transmarinas. videbatur aliquibus quòd sic: quia quoad illas res erat integra, & quoad eas literas non habebat argumentum. C. de mandatis principũ. l. j. & de iure fisci. l. prohibitum. Aliud cõtrarium videbatur, quia crucem recipiendo & legatione Franciæ quasi præparatoria ad illam vtendo, non erat res integra. Et id potissimè in legatione fratris, id est, Cardinalis. argumento. C. de inofficio testamẽto. l. si mater & l. sancimus. ad finem. Non obstat, quòd de legatione trãsmarina non fuit facta litera, sine qua non probatur legatio: quia dici potest illud locum habere in extraneis, non qui de latere mittuntur. Et sic potest intelligi. xcvij. distinctione nobilissimus, argumento in eo, quod legitur, & notatur. C. familiæ erciscundæ. l. fin. C. de testamentis. hac cõsultissima. § ex imperfecto. & authentica. inter liberos. ff. de liberis, & posthumis hæredibus instituendis, vel exhęredandis. l. in suis. de legatis. ij. vnum ex familia. Et quod not. de officio legati. c. j. ad fin. lib. vj. Item, quia fallit illa regula in legatione sic solẽniter data per principem. & l. omniũ alleg. Sed & Cardinales possunt literas suas testimoniales super hoc dare. de sententia excommunicationis. c. j. de probationib. post cessionem. Et dicit addenda, quæ notantur de pręben. cum non ignores. de offi. dele. quoniam Abbas. ante fi. & Nouella remittit ad not. sua post Archidiaco. in procemio sexti, super verbo. transmittimus, & ego remitto ad lecta, & nota. mea §. de offi. le. c. legatos. & capitulo præsenti. lib. vj. ¶ Quartò opponitur, contra §. tandem. ver. vel, si forsitan. ibi: *vt in principali*. Nam etiam, vt ibi scripsi circa literæ expositionem, vult ille textus, quòd priùs diffiniatur negotium in integrum restitutionis, quàm incipiatur negotium principale. Contra quod opponitur: quia videtur, quòd iura non deberent tollerare hanc protractionem: nec inducere hunc circuitum causarum: cum vna probatio sufficiat ad vtrũque, scilicet, ad beneficium in integrum restitutionis, & rei restitutionem obtinendam, argumẽtum. ff. de minoribus. l. vltima. ff. de condictione causa data. l. si quis acceptotulerit. & l. si mulier. ff. de his, qui in fraudem creditorum. l. ait prætor. §. si creditor. secundum Innocen. Facit. l. fine hęrede. § interposito. ff. de administratione tutorum. inducit Hostien. illud interesse publicum: vt lites citius decidantur. §. de dolo, & contumatia, ad fin. Et vt partium parcatur laboribus, & expensis. §. de appellationib⁹, vt debitus. Et pro hoc facit illud vulgare, ꝙ frustra fit per plura, quod potest fieri per pauciora. ff. de condictione indebiti. l. dominus testamento. Ex quibus videtur, quod meliùs, & vtiliùs, ac rei publicæ expedientiùs foret vtrumque quòd vno iudicio, quàm duobus terminari. Et aduerte: quia ad materiam huius oppositionis venit tota magna gloss. Innocen. quæ propter maximam vtilitatem deberet aureis literis esse descripta. Et caue, quòd quanquàm videatur tibi prima facie intricata, nihilominus eam intelligas, quia aliter principia, & verum intellectum huius tituli non haberes. Sumemus igitur dictam gloss. descendendo ad dissolutionem oppositionis prælibatæ. ¶ Soluunt ergo Tancredus & Ioannes dicentes, quòd si dominus esset, qui petit restitutionem in integrũ

& de hoc constaret, non solùm iudex daret beneficium restitutionis in integrum, sed etiam faceret rem restitui. Sed si non probasset se esse dominum, & ita de dominio non constaret, sed tantùm probasset se læsum, daretur sibi tantum beneficium restitutionis in integrum: vt videlicet venditio, vel alius contractus, qui impediebat rei vendicationẽ decœtero non impediret. Et secundum hoc soluunt prædictam contrarietatem Innocen. Puto, quòd velint dicere sic: aut petens restitutionem aduersus contractum, præscriptionem, vel sententiam, potest probare se dominum: & ad hoc se offert: & tunc ambo eodem iudicio terminentur, per ea, quæ fuerunt pro contrario allegata. Aut non potest hoc probare, vel ad hoc se nõ offert: & tunc necessariò habet præmittere iudicium restitutionis petendo per restitutionis beneficium rescindi contractum, præscriptionem, vel sententiam, antequàm videlicet per iudicium rescissorium, id est, per vtilem actionem in rem petat rei restitutionẽ. & sic intelligatur ista decretalis. ¶ Innocen. verò innuit, vt videatur non procedere primũ dictum, vbi res non possidetur per illum, cõtra quem petitur restitutio, sed per alium. Dicit enim sic: Sed nobis videtur, quòd in contractibus minor, vel ecclesia implorabit in integrum restitutio. contra eum cum quo celebrauit cõtractum, non contra eum, ad quem res illa peruenerit: nisi & ille sciret rem ita gestam, vel nisi contrahens non esset soluendo. Subditque ad propositum, quòd in hoc casu, scilicet, quando agit contra illum, cum quo contraxit: subaudi secundum Hostien. & Nouellam, & qui possidet rem, siue sit dominus siue non petens restitutionem probata tamen læsione, secundum Hostiensem non solùm restituetur in integrum, sed & restituetur ei res. Et in hoc extenditur primum dictũ proximè distinctionis. Quod se ad dominij probationem restringebat. Et ad huius declarationem, subdit etiam Innocen. quòd cauere sibi debet ille, qui petit restitutionem in integrum in conceptione libelli.

5 ¶ † PRIMO quæro igitur. Principaliter circa istam materiam, qualiter qui habet in integrum, & rei restitutionem petere, debet formare libellum respondet Innocen. dicens, quòd si est dominus, dicat sic: cum sim læsus in tali venditione peto in integrum restitui, & rem mihi reddi. Vel si non est dominus, dicat: *Peto ex officio vestro reduci in eum statum in quo eram*: Et sic intelligit. ff. de minoribus. l. in causæ. §. interdum. & §. vltimo. ¶ Sed contra hoc opponitur de. l. qui proprio. §. Item quæritur. ff. de procuratoribus quę fortiter videtur contra facere, videlicet, quia videtur dicere, quòd vbi minor petit restitutionem rei contra illum, cum quo contraxit, agendum est ad rei recuperationem, licet cogatur procurator primi iudicij, & contra secundum defendere. ¶ Respondet Innocen. quòd ille. §. habet diuersos casus, secundum quorum positionem non contradicit, sed etiam casui, secundum quem occurrit contrarietas. Adhuc respondet, dicens quòd ibi minor vendidit iura, quæ in re aliqua habebat, sed rem non tradidit: quia non ipse, sed emptor, cui iura vendidit, eam possidebat. Et adeò iudex per officium suum non potuit ei restituere rem. cum rem non possederit tempore cõtractus. Sed caue, quia iste intellectus diuinatorius est. Nec est verus intellectus dicti. § verum autem intellectum posteà tibi dabo.

6 ¶ † SECVNDO ad præmissorum declarationem vlterius quæro, qualiter proceditur in integrum restitutione cum non petitur restitutio aduersus contractum, sed aduersus probationes omissas, vel aduersus præscriptionem, aut aduersus sententiam: nũquid tunc necessarius est libellus vel litis contestatio aut qualis alius ordo est necessarius. Et aduerte, quia hic sunt tres implicitæ quæstiones. ¶ Ad primam quæstionem respondet Innocen. dicens, quòd cum in iudicio petitur in integrum restitutio aduersus allegationes vel alias probationes omissas: tunc dicimus sic procedendum: quia actor petet in integrum restitutionem, & iudex quæret causam in integrum restitutionis, scilicet, læsionem, & causam læsionis, scilicet, quare hoc non dixit ante sententiam. Et si dixerit iustam & notam causam, quæ moueat iudicem: tunc iudex sine litis contestatione, subaudi: & per consequens sine libello in scriptis dando. argumento. s. eodem. c. ij. & s. de officio iudicis. c. ij. ac sine alijs probationibus, postquàm causa iusta & nota est, audita tamen parte altera, & cognitione summaria, & breui præmissa, dabit in integrum restitutionem: vt audiatur: vt. s. eodem. cum venissent. § nos igitur. & c. auditis. § si. Sed si incoloratè petat: puta, quia nõ assignat aliquã iustam causam, quæ moueat iudicem, restitutionẽ denegabit. Si tamen allegat iustam causam, sed non notam. iudex summariã probationem cum summaria causæ cognitione recipiet. Et si docet de illa summariè dictam restitutionem concedet. Aliâs eam denegabit, vt iuribus allegatis. & ff. de iureiuran. l. nam posteà. § si minor. & de minoribus. l. minor autem magistratus. Subdit Innocen. quòd si data fuerit restitutio ad audientiam secundum præmissum casum, illa restitutione data, iudex omissa probatione recipiet: vt. § si minor. & l. minor autem magistratus. allegatis. Et probatur hic in decretali. s. proximè præcedenti. Et secundum hoc, quando petitur restitutio in iudicijs contra tales allegationes seu probationes omissas, non est necessaria litis contestatio, subaudi, nec libellus in scriptis, sed solùm præsentia partium: vt per eam refrenetur petent restitutionem à falso dicendo: licet quando in contractibus petitur in integrum restitutio necessaria sit huiusmodi litis contestatio, & per consequent libellus in scriptis: vt. s. de officio iudic. c. ij. vbi est argumentum. ad vtrumque. ¶ Ad secundam quæstionem respondet Innocen. dicens esse notandum, quòd vbi maiores, vel absentes causa rei publicæ petunt officio iudicis aduersus præscriptionem in integrum restitutionẽ: tunc necessaria est litis contestatio, Supple, & libellus in scriptis. Item & necessaria sunt duo iudicia. Subaudi, rescissorium & rescindens. Nam primò fertur sententia super restitutione, & posteà proceditur in causa principali. C. ex quibus causis, in integrum restitutionis postu. l. vltima, & de capti. & postliminio reuersis. l. ab hostibus. ¶ Ad tertiam quæstionem respondet Innocen. dicens, quòd ea, quæ dicta sunt. s. in proxima quæstiõe petitur restitutio aduersus præscriptionem locum habent, dum petitur in integrum restitutionem contra sententiam diffinitiuam, vel interlocutoriam, vel aliâs super processu iudiciorum, vt hic, & s. eodem, auditis. & c. cum venissent. Et hoc vltimum intelligere sanè, videlicet dum contra interlocutoriam, vel processum petitur in integrum restitutio non incidenter, sed principaliter. iuxta c. ij. s. de officio iudicis. Ne obstet, quod diximus. s. in. § ad primam quæstionem.

7 ¶ † TERTIO quæritur principaliter, quę est ratio diuersitatis, quare cum petitur restitutio aduersus contractum, contra possessorem rei, cum quo super ea contractum est, ambo iudicia videlicet rescissorium, & rescindens vno iudicio, id est, vno libello, vna litis contestatione vno processu, & vna sententia expediri possunt. & tamen cum petitur restitutio aduersus præscriptionem, vel diffinitiuam sententiam, seu interlocutoriam, aut processum requiruntur duo iudicia, seu prædicta quatuor duplicata? Respondet Innocen. dicens, quòd ratio diuersitatis est: quia in primo casu rei restitutionem non impediebat, nisi contractus, vel ius traditum ex contractu. Et idcirco rescisso contractu, constat eum, contra quem petitur restitutio, nil iuris habere. & ideò simul datur restitutio in integrum ad rescindendum contractum. & fit rei restitutio quæ pendet ex ipso contractu. Refert tamen Innocen. in hoc casu posse dici, quòd sufficit petere in libello in integrum restitutio. cõtra contractum & quòd tunc resti-

tutio rei veniret quasi quoddam accessorium. Sed finaliter dicit tutius esse, etiam in libello rei restitutionem petere, & simul litem super ambobus contestari. Sed in secundo casu, videlicet vbi petitur restitutio, per quæ primò impediebatur agere, & quibus rescissis modo agere potest, non sequitur, quòd ipsa iura, vel res sint restituendę: cum sententia non dederit ei ius, sed detexerit tãtùm. ff. si seruitus vendicet. l. sicuti. §. sed si quæratur: de ædilit. ędic. l. bouem. §. penultimo. de testamen. l. hæredes. §. sed quid si post testamentum. quæ decętero tollitur per in integrum restitutio. Et idem est etiam in vsucapione, seu præscriptione: quia etiã si rescindatur vsucapio, seu præscriptio, non tamen propter hoc constat sublata vsucapione, vel præsciptio. quid iuris haberet iste, qui in integrum restitutionẽ petit. Vnde idem dicit, etiam Innocen. si contra contractum peteretur restitutio in integrum, & ex illo contractu non constaret, quid iuris translatum esset in eum, contra quem petitur restitutio in integrum, quia licet tunc daretur in integrum restitutio ad rescindendum contractum: non tamen fieret ei rei restitutio. vt prædictum est: quamuis hoc rarò contingere possit. Et sic intelligitur. l. qui proprio. §. Item quęritur. ff. de procuratorib. Et sic eam intelligit Cyn. post Iaco. & Petrum. C. de procuratoribus. l. inuitus. in. vij. quæstione. ¶ Licet & idem etiam dicendum videretur, si in eodem libello posset quis petere rescissionem sententiæ, vel præscriptionis, & rem sibi restitui. Subaudi, quòd vtroque iure cognosci deberet: proinde, ac si in diuersis iudicijs ageretur. & sic videtur innuere Innocẽn. quòd etiam in. ij. casuũ prędictorum vtrumque in eodem iudicio, imò in eodem libello compræhẽdi potest. Et sic videtur, prima oppositio per hoc fortificari. Sed forsitan si viueret, responderet, quòd quandoque materia primæ quæstionis habet paratum exitum: quia paratas habet probationes; & tunc præmitti debet. Et sic procedit ista decret. in fin. Quandoque verò habet probationes difficiles, & euentum dubiũ. Et tunc propter rationes in ipsa oppositione tactas potest procedere cum ipso negotio principali. Et sic procedit dictum Innoc. sicut dicimus de exceptiõe cõtra executionẽ, vel ad actionẽ exhibendum opposita, vbi dicimus quòd si non requirunt magnam indaginẽ, procedit earum cognitio: sin autem remittuntur ad negotium principale, iuxta lect. & not. ȷ̃. de re iudi. decętero. ff. de re iudic. l. à diuo. §. si super. ff. ad exhibendum. l. iiij. §. sciendũ. & §. ibidem. Pręmissa tamẽ verifica. eo modo quo dicam. ȷ̃. eo. c. coram. in fi. iiij. quęstionis principalis veriu, & istud est secundũ veritatẽ. & ver. sequenti.

8 ¶ † QVARTO quæro principaliter iuxta hæc, quæ & qualia iudicia pro his restitutionib. intentanda sunt? Respõdet Innoc. dicens, quòd duo sunt remedia: vnum cognitionis prętoriæ. i. officium iudicis. & aliud cognitionis rescissoriæ: vt. ff. de mino. l. in causæ. §. interdũ. ¶ Subdit, quòd primo auxilio. i. officio iudicis prudenter agitur, quando res, super qua restitutio in integrũ petitur, est apud prętorem: vtputa, quia ipse prętor sententiam tulit, sed eam executioni non mandauit: vel rem vendidit, sed eam non tradidit. Hìc enim sufficit, quòd officium iudicis imploretur ad retractandum sententiam, vel contractum, hoc enim facto, possessor remanet huius. Et idem dicendum est, si ab actore in rem est trãslata possessio ex cõtractu, vel sentẽtia, & post translationem possessionis imploret officium iudicis, cõtra sententiam, vel cõtractum. Nam si probauerit in hoc iudicio in integrum restitutionis se lęsum in contractu venditionis: puta, quia res plus satis valebat, quàm vendidit, restituetur ei res: nec oportebit eum probare dominiũ rei vel, si probauerit se lęsum ex sententia: puta, quia cum primo actũ esset contra eum rei vendicatione, & cõdemnatus fuisset, modo in causa restitutiõis probat ex actis primi iudicij sententiam fuisse iniustam. ȷ̃. de ordi. cogni. cum dilectus. §. nos tamen. Vel per nouas probationes probat rem esse suam. ȷ̃. de fide instru. cum Ioan. eremi. §. fin. ȷ̃. eo. c. fi. in fin. Vel cum ageretur commodati contra eum, & succubuisset, modo in causa restitutionis probat rem sibi non fuisse commodatam, vel aliâs se non teneri. Et sic sentẽtiam iniustam. Nam in his casibus, & alijs similibus, sufficit iudicis officiũ implorare: per quod non solùm contractus, vel sententia retractabitur, sed etiam res ipsa sibi restituetur, & transferetur eius possessio ad petentẽ in integ. restitut vt. ff. de admi. tut. l. sine hęrede. §. interposito. & ff. de mino. l. fi. vbi videtur casus. Sed pone, quòd in isto casu actor non probat lęsionẽ sufficienter, sed summariè tantùm: nunquid dabitur ei in integrum restitutio? Refert Inno. quosdam dicere, quòd sic non vt sibi restituatur res: sed vt tollatur contractus, vel sententia: quo sublato, posteà agetur causa à capite. argumen. ff. de procuratoribus qui proprio. §. Item quæritur. C. si aduersus rem iudicatã. l. j. Dicunt enim quòd sufficit, ꝙ aliquem colorem vel verisimilitudinem habeat, ad hoc solùm, vt sententia rescindatur: vt. ff. de minorib⁹. l. minor autem. ȷ̃. eod. cum venissent. in fi. Refert alios dicere aliter, videlicet quòd plena probatio exigitur ad hoc, vt talis restitutio detur, id est, vt contractus, vel sententia rescindatur. ar. ff. de iureiuran. l. nam posteà. § si minor. ¶ Innocentius tamen hoc loco est in contraria sententia. Ego non credo, inquit ille, in prædictis casibus sufficere semiplenã causæ cognitionem. Nec video, ꝙ in aliquo casu aliquę probationes sufficiãt ad audiendam restitutionem in integrum, vt rescindatur sententia, vel contractus, quin eędem probationes sufficiant ad condemnandum ad rei restitutionẽ. ¶ † Sed pone, quòd cõtra contractũ vel sententiã data est restitutio, de re restituenda per iudicem mentione non facta nunquid nihilominus ex consequentia res, quæ per contractum, vel sententiã in translata est, debet restitui: dicit Innocen. hoc plus, id est fortiùs, quàm prædicta sint, videri: videlicet, quòd sic argumentum. ff. de minoribus. xxv. annis. l. fi. & ff. de admini. tuto. l. sine hærede. §. interposito. ¶ Sed contra oppones: quia cum res istæ petitę non fuerint: nõ videtur, quòd iudex possit eas adiudicare, iuxta lect. & not. de ordi. cogni. c. fi. Respondet Inn. ꝙ iudex nihil adiudicabit: quia ex edicto de minoribus nulla proditur actio, sed officium iudicis: quod latè patet. & quicquid datum est hincinde, restituatur: vt. ff. de mino. l. quod si minor. §. fi. & C. de reputationi. l. vna. ¶ Et procedunt pręmissa cum illo, qui petit modo restitutionẽ in integ. est in possessione, semper qua petitur restitu.

10 ¶ † Nunc autem quęritur de casu, in quo petens restitutionem, non est in possessione rei, super qua petit restitutionẽ in integrum. Nec etiam est translata possessio ab actore in reum. verbi gratia: idem qui modo petit restitutionem in integrum cõtra sententiã, etiam primò egit. Sed reus fuit ab eo absolutus: Quæritur ergo qualiter habens petere restitutionem agere debet. Respondet Innoc. dicens, quòd in hoc casu prudenter facit iste, contra quem lata est sententia, si intentat rescissoriam, id est pristinam actionem in rem vtilẽ: dicendo sic: cum talis per sententiam sit absolutus à petitione mea: & rex tamen ad me pertineat iure dominij, vel quasi: peto quatenus rescissa illa sentẽtia per officiũ vestrũ, vos domine iudex à quo peto restitutionẽ in integrum mihi rem adiudicetis. Et hoc dicit dicta. l. in causæ. ȷ̃. §. interdum. ff. de minoribus secundum eum. Et hoc casu petitur restitutio aduersus sententiam, vel etiam contractum.

11 ¶ † Sed quid si petitur restitutio aduersus contractũ respõdet Inno. dicens, quòd idem dicendum est in contractibus. Verbigratia: si transegisti mecum super re: quid à te petebam: & ita quòd res petita apud te debeat permanere. Nam prudenter tunc ago rescisoria petens rescissa transactione: vt mihi res petita adiudicet. ¶ Et idem dicit in pręscriptione vt si pręscripsisti rem meã, quã alius tibi vẽdidit, nõ ago: tunc prudẽter ago, si intento rescissoriã. s. vt rescissa pręscriptione res mihi adiudicet. Dicit tamẽ, ꝙ hoc per rarò locũ habet

habet in minore: quia contra illum non currunt præscri-
ptiones temporales minores triginta annis: vt. C. in quibus
causis in integrum restitutio non est necessaria. l. finali, quæ
incipit, sancimus fauore &c. Et dicit Hostien. quòd est idẽ
dicendum de ecclesia vt patet in eo, quod legitur & notaſ.
supra eodem. c. secundo, quòd examinabitur in Clementi-
na vna. infra eodem ¶ Sed habet locum, & ampliatur pro-
cedere, quod supradictum est, secundum Innocen. in maio-
ribus, qui causa rei publice absunt. de quibus. ff. ex quib. cau
sis maiores. l. j. & per totum. ¶ Caueat igitur sibi diligens &
prudens aduocatus, vt in prædictu & similibus casibus re-
12 scissoriam intentet. ¶ † Sed pone, quòd fatuus aduocatus
contra sententiam, vel præscriptionem seu transactionem,
aut contractum non intentat rescissoriam: sed tantùm offi
cium iudicis implorat: & per sententiam iudicis obtinuit,
quòd sentẽtia, vel transactio rescinditur: nunquid per hoc
obtinebit, quòd res quæ non est ab eo translata in reum, si-
bi adiudicetur: vel sibi restituatur. ¶ Respondet Innocen.
dicens, quòd non. Et dicit, quòd imò noua actione agere
habet ad rem restituendam. Sed non obstabit sibi senten-
tia: quia sublata est per in integrum restitutionem priùs da
tam. Subdit, quòd & aliæ probationes sunt necessariæ ad
hoc, vt tantùm restituatur in integrum: & aliæ ad hoc, vt
obtineat rem sibi adiudicari. Nam in primo casu sufficit
quomodocunque probet sententiam fuisse iniustam. In se-
cundo oportet, quòd probet dominium rei. ¶ Quid dicen
dum? ¶ Certè subdit Innocẽ. vnum notabile dicens sic: no-
bis tamen videtur, quòd contra sententiam nunquàm in-
tentatur rescissoria: sed tantùm per officium iudicis peti-
tur restitutio in integrum & quòd per illud obtinebit pe-
tens non tantùm, quòd rescindatur sententia, sed etiam, quòd
res sibi adiudicentur, si ex probationibus præteritis, vel no
uis probauerit de iure suo. Subdit, quòd si nondum de iure
suo probauerit, sed probare intenderet, reponeretur in sta-
tu, in quo erat ante sententiam, quæ rescissa est, si ex quibus
cunque causis probaret eam iniustam. & quòd posteà recce
ptis probationibus super principali feretur super eo sentẽ-
tia sine noua libelli oblatione & litis contestatione. Nam
& litis contestatio & alia acta prioris iudicij, contra quæ
non est data restitutio in integrum, debent in suo robore
perdurare, secundum Innocen. Ad quod allegat Hostien. ar
gumentum. C. de testamentis. l. sancimus. & de appellationi
bus, & consultationibus, præcipimus. & ideò illa litis con-
testatio debet sufficere. argumẽto in eo, quod legiſ, & nota-
tur infra de probationibus. c. fina. Et per hoc habes summa
tas omnes gloſſ. Innocen. & deberent prędicta sufficere pro
materia decreta. ¶ Superest, vt ad dictarum glossarum in
tellectum clariorem & pleniorem & canonistarum simpli-
cium instructionem per modum summæ, videamus de du-
plici iudicio, rescindenti videlicet & rescissorio. Super quo
vide aliqua breuia per Ioan. in Specula. parte quarta. eodem
titulo. § primo. in principio. Videamus ergo primò, quid sit
iudicium rescindens, & quid sit iudicium rescissorium: &
quare sic dicatur: Secundò, qualiter contra vsucapionem &
præscriptionem competunt dicta duo iudicia. ¶ Tertiò
vtrum rescissuria sit distincta & nominata species actionis.
¶ Quartò, qualiter diffinitur rescissoria: & quare sic appel
latur, & cui competit, & contra quem. ¶ Quintò pro qui-
bus rebus competit. ¶ Sextò, an sit natiua, vel datiua, &
quando nascatur. ¶ Septimò à quo tempore incipit iudi-
cium rescindens, & quo iure petitur. ¶ Octauò quanto
tempore duret iudicium rescindens, vel rescissorium. ¶ No
no qualiter perpetuetur rescindens vel rescissorium. ¶ De-
cimo vtrum rescissoria posit opponi in modum exceptio-
nis. ¶ Vndecimo vtrum posit excipi perpetuò. ¶ Duode-
cimo cui, & quando, & contra quem competat iudicium
rescindens, & qualiter in eo, & in rescissorio formanſ libel-
li. ¶ Tertiodecimo vtrum rescindens & rescissorium pos-
sint simul, seu in eodem libello intentari ¶ Decimoquarto
qualis processus in istis iudicijs est seruandus. ¶ Decimo-
13 quinto quales probationes sunt necessariæ. ¶ † Circa pri-
mam quæstionem dico, quòd iudicium rescindens est offi-
cium iudicis, per quod datur in integrum restitutio & pro
hoc vide late per canonistas in. c. secundo & ibi textum &
glossam de officio iudicis. hoc ipso volumine. Et ideò re-
scindens dicitur, quia per illud rescinditur obstaculum,
quod impediebat restitutum agere, & rem reponit in statu,
in quo erat tempore, quo læsio contigit. Rescissorium verò
est iudicium, quod competit rescisso obstaculo. Verbi
gratia vsucepisti rem meam, quam potuissem vendica-
re: nisi fuisset tua absentia, datur mihi in integrum resti-
tutio, per quam rescinditur vsucapio, ita quòd rem meam
vendicabo, perinde ac si non esset vsucapta: ipsaque restitu
tio datur per officium iudicis, quod vocatur iudicium re-
scindens. Sed rei vendicatio quæ rescissa vsucapione com-
petit, vocatur rescissoria: quia ex rescisione orta. Et patet
exemplum, si detur restitutio aduersus sententiam, vel con-
tractum. vnde ista iudicia nomina ista recipiunt ab effectu.
Rescindens enim dicitur, quia rescindit: & rescissorium
quia ex rescisione oritur, vel ortum apparet: prout ista re-
peries per Cyn. C. de restitutione militum, & eorum, qui
reipublicæ causa absunt. l. quod tempore. in prima quæstio
ne per omnes scribentes. Institutionibus de actionibus. §.
rursus. & tangam latiùs infra in quinta quæstione. De pri-
mo habes. ff. de minoribus. l. quòd si minor. § ex hoc edicto.
Et de secundo. eodem titulo. l. in causæ. prima. § interdũ. Et
de istis post Innocen. scripsi supra oppositione quarta. §.
quarto quæro. in principio & post principium eiusdem
oppositionis. §. soluunt. Ego verò puto, quòd voluit.
¶ Sed aduerte, quia præmissa non sunt vera perpetuò. vn-
de hoc. quod dixi supra proximè de rescissuria, demum ob-
tinet, vbi læso competebat actio aduersus actorem: vel erat
cõpetitura si non fuisset absens, vel aliàs impeditus. Verbi-
gratia. Tu tenebas rem meam: habebam actionem ad eam,
quæ est extincta propter absentiam, vel impedimentum:
tunc obtinet, quod dixi. Vel pone: stipulatus sum, vel sunt
mihi legata decem annua, annis quibus essem in patria.
Ego absui causa reipublicę: & ita non fuit mihi quæsita
actio, seu nata: restituar per officium vt agere possim, ac si
præsens essem, text. l. si quis stipulatus sit in annos. ff. ex qui
bus causis maiores vigintiquinque annis in integrum resti-
tuantur quo textu vtilis actio a iudice introducta est ex
eius officio. Et hoc casu nõ dicitur propriè rescissoria: imò
potiùs institutoria. vt. ff. ad senatusconsultũ velleyanum. l.
quamuis. § si cum essem. Sed vbi non competebat actio læso:
quia fortè possidebat rem: vel est aliàs, quàm in perdenda
actione nata, vel nascenda: tunc totum expeditur per offi-
cium: nec datur rescissoria. verbigratia: possidebam fun-
dum tempore, quo incepi abesse: quem tu occupasti. Re-
uersus peto in integrum restitutionem. Certè ego non re-
stituor ad agendum. & ita rescissoria mihi nõ competit, sed
ad possessionem meam, & ad statum, in quo eram tempore
quo recessi. Quod intellige, nisi ad restitutionem possessio
nis competeret mihi iudicium aliquod ordinarium petito
rij, vel possessorij, cui per tuam absentiam esset præscri-
ptum: quia tunc facta restitutione competeret rescissoria
per prædicta. Vel non est præscriptum: quia tunc cessaret
restitutio extraordinaria, per. l. in causæ. la. ij. quo textu cau-
tum est, quod vbi cõpetit remedium ordinarium, ad extra-
ordinarium non est recurrẽdum: & facit text. l. auxilium. ff.
eo. sequitur ergo restitutionem in integrum nõ nisi in sub-
sidium competere, eiusque beneficium tunc competere,
quando iuris communis beneficio destituimur. d. l. in causę.
iure igitur prætorio, rescissa vsucapione, vtili in rem actio-
ne agimus. Vel fortè constitui procuratorem, qui me in
absentia defendit, & exceptionem omisit: peto restitui,

vt possim eam proponere, per officium: ad hoc admittar. Nec tunc datur rescissoria: vt §. interdum §. interposito. & §. Item quęritur. allegatis. ac dicta. l. ab hostibus §. si damni. Et facit quod dicam in decimanona quęstione & quod scripsi supra eodem capitu. in quarta oppositione §. ad primam quęstionem. Et hęc placent Ioanni Fabri in dicto §. rursus. §. sed quęritur, vtrum hęc sint vera perpetuò. Caue tamen, quia si impedimentum in absentia mea appositum non fuit tale, quòd actionem mihi competentem perimeret: agam directa actione mihi absque restitutione competente. C. de captiuis l. ab hostibus. & cessat restitutio, vt. l. in causæ.

14 ¶ † Ad secundam quæstionem, qua quæritur qualiter aduersus vsucapionem & præscriptionem competant dicta iudicia? dico, quòd concors est doctorum opinio, quòd per restitutionem in integrum vsucapio & præscriptio sicut contractus & sententia rescinduntur. & placet Innocen. vt scripsi. in quarta oppositione §. ad secūdam. & §. ad tertiam. & sic per officium iudicis. Probat Dynus, quia restitutiones maiorum & minorum æquiparantur. C. de temporibus in integrum restitutiōis petendæ. l. fina. Sed minoris restitutio petitur officio iudicis: vt. l. quòd si minor §. fina. pro hoc facit dictus §. rursus. cum dicit rescissa & l. ab hostibus. C. de capti. l. si quis stipulatus. ff. ex quibus causis maiores. Restat ergo falsa quorundam sententia contraria notata in dicto §. rursus. ¶ Sed pone: vsucapio, quæ per magnum tempus cucurrerat in absentia, fuit cōpleta in præsentia: aut in præsentia incœpta & finita: & partim in pręsentia & partim in absentia continuata, fortè vicibus interpellata: vel econtra: nunquid dabitur in integrum restitutio, vt restituatur tantùm tempus, &c. Hanc quæstionem mouet & pertractat Cyn. in integrum restitutione mili. quæstione nona. Etiam Ioannes Fabri in §. rursus §. pone, quòd vsucapio. & Barto. ff. ex quibus causis maiores. l. ab hostibus §. sed quòd simpliciter. & l. necnon. §. si quis sæpiùs. Sed dicam de hoc infra eodem ab eccle. in Cle. ¶ Item pone, ꝙ absens rē alterius absentis vsucœpit: nūquid erit locus restitutioni? dicas quòd sic, per. l. vltimam. ff. ex quibus causis maiores. Nec obstat, quòd in pari causa melior debet esse conditio possidentis & conuenti. & ff. de minoribus. l. verum. in fine. & de verborum obligationibus. l. si seruum §. sequitur. Concedo enim, quòd priuilegiatus pari priuilegio, non vtitur eo priuilegio contra priuilegiatum. Vnde quando duo minores non sunt, nisi in iure communi: & sic decœpti parem causam habent: melior est conditio possidentis. Sed vbi non priuilegiantur ambo pariter, tunc secus: vt in proposito: quia ille cuius res est vsucapta priuilegiatur in duobus, scilicet quia est absens & quia propter absentiam damnum est passus, ad quod habet remedium illud legis. Sed ille, qui vsucapit, non priuilegiatur, nisi in vno: quia non est damnum passus, imò lucrū acquisiuit. Et ideò ille, cuius est res vsucapta, vtitur priuilegio suo contra eum. Et faciunt ea, quæ notantur supra eod. auditis. in vltima glos. & per Cyn. in dicta. l. quod tempore. in vltima quæstione & per eundem. C. de sacrosan. eccle. authē. quas actiones. in quarta quæstione vbi pleniùs tractatum reperies, qualiter priuilegiatus contra priuilegiatum

15 vtitur priuilegio suo. ¶ † In tertia quæstione, qua quæritur, vtrum rescissoria sit distincta & nominata species actionis. Et videtur, quòd sic: quia per legem inducta est hęc distinctio: vt §. interdum. & l. quòd tempore. allegatis. Et quia in dicto §. rursus. appellatur genus actionis. & tamen legistæ genus pro specie recipiunt. ff. de lega. j. l. legato. Nota glo. si certum peta. l. ij. §. mutui. Et sermones intelliguntur iuxta materiam. ff. loca. si vno. Ponitur enim inter actiones in §. rursus. Item, quia sublata prima actiōe per vsucapionem, ista non potest dici eadem. Imò alia. ff. de solutiōib. l. qui res. §. aream. & ff. de seruitu. vrbano. prædi. l. seruitutes §. si sublatum. Facit, quia tex. eam sic nominat. ff. ex quibus causis maiores. l. necnon §. exemplo. C. de capti. l. ab hostibus. Licet alio sumatur modo. ff. de donatio. l. vt mihi & alio modo. ff. ad Velleianum. l. quamuis. quasi per totam legem: tamen illa non dicitur ibi rescissoria, sed restitutoria. & hoc placuit Iacob. de Rauen. ¶ Sed glo. in §. rursus. dicit contrarium, videlicet, quòd non est species distincta, nec nomen propriū, sed cognomen actionis, sicut de peculio, exercitoria, institoria, & similes. Et dicit Cyn. post Petrum. C. ex quibus causis maiores. l. si ab hostibus. in secunda quæstione, quòd ista est veritas: quia eadem species actionis non recipit differētias specificas. Sed istæ sunt differentiæ specificæ actionum, quòd alia in rem: alia in personā. Instit. de actio. §. primo, sed rescissoria quandoque est in rem: vt in. l. si ab hostibus. & l. ab hostibus. allegatis. cum similibus. Quandoque est in personam, vt quando per minorem remissa est actio personalis. quæ restituitur restitutione concessa, vel quando pręscriptum est actioni personali. argumentum. C. si aduer. trāsactio. l. prima. & de reputatio. l. vna. Nec sequitur genus est: ergo species. Sed in §. rursus. debet exponi, actionis genus, id est, agendi modus. Et quòd de peculio &c. non sit nomen actionis, inducit Ioannes Fabri. ff. de peculio. l. tertia. §. cum congruit. vbi de hoc. & Insti. quod cum eo. §. penul. & l. depositi. in princip. C. depositi. in princip. iuncta. l. filiusfamili. in fine. de in rem verso. & C. quod cum eo. l. prima. Sic de arbitraria Insti. de actio. §. prætereà. ff. de eo, quod certo loco. l. secunda. in principio. §. primo. Coadiuuat rationem Petri: quia si esset species, esset realis, vel personalis: nec participaret cum vtraque. Nam ista esse non potest. Insti. de actio. §. alię. cum glossa super verbo, tam in rem. Nulla enim species actionis potest dici quandoque personalis, & quandoque realis, siue sit actio prætoria, siue ciuilis: cum istæ sint differentiæ specificæ actionum. Insti. de actio. §. omnium. Licet enim actionum etiam ciuilium alia in rem, alia in personā, alia mista: valet tamen mista reduci ad aliquam istarum, non autem ista. Potest dici, quòd quandoque dicatur realis, quādoque personalis separatim: vt dicto §. omniū. cum sua glossa iuncto §. quædam re. Et dicit, quòd ideò habet specialem tractatum, quia est prætoria. Et quòd licet sit quandoque realis, quandoque personalis est: vt ponitur in §. rursus. Dicit etiam, quòd non resuscitatur, sed prima directa, & fortè ciuilis, nunc vtilis, & prætoria est: vel, quòd in illa insufflatur spiritus vitæ. & quòd hæc est intentio glossæ quoque fictione legis est eadem, sicut fingimus in postliminio, ac in patre & filio testatore & hærede. de captiuis per totum. Institu. de inutilibus stipulationib. §. ei quoque. Et bene secundum quendam dicitur actio vtilis. Nam cum penitus est sublata prima actio: vt est in materia vsucapionis, per quam ipso iure tollitur dominium iuxta legem traditionibus. C. de pactis. & l. vsucapio. ff. de vsucapionibus. Actio quæ priùs erat directa est nunc vtilis: vt. l. si ab hostibus. allegata. siue in rem sit, siue in personam. Et ideò alibi dicitur exceptio vtilis actionis: vt. l. ab hostibus. allegata. & C. de rei vendicatione. l. nullo. Licet enim non reuiuiscat extincta. ff. de minoribus. l. & si sine §. sed quod Papinianus. Institutionibus, de bonorum possessionibus §. quod autem. Dat tamen pretor mediante restitutione actionem vtilem, quæ rescissoria dicitur. Quæ etiam potest dici restituta, seu nouiter instituta adiectio actionis antiquæ directæ inefficacis reparatę. Nam restitutio quandoque restituit antiquam actionem, quę ipso iure fuerat sublata: vt est in materia vsucapionis rei mobilis: vt supra dixi. Et tunc dicitur adiectio vtilis actionis restitutę. Quandoque induxit actionem nouam, quę nunquàm nota fuerat: vt est cum quis restituitur ad implendam conditionem, quæ iam defecerat: vt. ff. ex quibus causis maiores. l. si quis Titio. Et hoc casu potiùs dicitur actio institoria, quàm restitutoria. & tunc debet dici adiectio actionis nouiter institutę, non restitutę. Quandoque autem restitutio nec restituit antiquam actionem, quæ ipso iure sublata est: nec inducit actionem de nouo:

de nouo: sed tollit impedimentum exceptionis & actionem, quę erat inefficax propter obstaculum exceptionis, sublatu illo obstaculo efficacem reddit: vt est in materia pręscriptionum circa res immobiles. vbi non perditur dominium ipso iure, sed ope exceptionis: vt.l.obligationum ferè.§ placet. ff.de actionib⁹.& obligationibus. Et hoc casu dicitur adiectio actionis directæ antiquæ inefficacis reparatæ. Ad quod. ff.ad Trebellia.l.si hæres institutus.& de pactis.l.si vnus.§ pactus. Ioannes autem de Blanasco super hoc distinguit: quia aut læsio non absorbet penitus ius actionis ipso iure, sed per exceptionem: vt si debitor contra creditorem præscripserat triginta annis. C.de præscrip.triginta annorum.l.sicut. Tunc enim non tollitur actio ipso iure, sed vulneratur: & tunc non est nomen proprium actionis: & pro tanto non recurreretur ad extraordinariam, quia extra ordinaria est: obstaculo enim exceptionis remoto, competit, & propter illius rescisionem rescissoria cognominatur. vt.l.ab hostibus.allegata. Aut læsio absorbet in totum actionem, vt in vsucapione: tunc noua actio, quæ rescissoria appellatur, habet nomen proprium actionis. Primo enim casu idem est in substantia. argumentum. ff. de præcario.l. sed si manente. & dicta.l.si hæres institutus.in princip. & quod nota.de eo, per quem factô erit.l.tertia.in princip. ¶ Dicit autem Petrus Iacob. quòd in prædictis oportet conniuentibus oculis pertransire & facere vexillum de.l.nemo.ff.de in integrum restitutione. quæ dicit, quòd nemo videtur re exclusus, quem prætor in integrum se restituturum pollicetur: vt sic statim, quod potuit, & debuit petere restitui, & habuit actionem in rem rescissoriam de iure prętorio, licet inefficacem, seu sine effectu: quæ fictione iuris prætorij cōtinuata censetur cum actione prima. & sit eadem cum ea.
16 ¶ † Et laxando ait sic posse dici de Lazaro resuscitatu, videlicet, quòd idem numero & supposito fuerit resuscitatus, sicut ante. Subdit tamen naturaliter loquendo, quòd fortè non potuit reuiuiscere: nec aliqua narrare de illis, quæ anima eius separata à corpore viderat: quia, vt dicit Philosophus: Intellectum necesse est phantasmata speculari. Quia ergo illa, quæ in alio seculo viderat, non fuerant in phantasia ipsius: nec in sensu eius singulari, vel communi: quia mortua erant cum eo organa, & potentiæ animales. & tamen nihil in intellectu singulari, vel communi. & cum supra naturam redit anima ipsa nouiter mole carnis oppressa, oblita eorum, quæ viderat à corpore separata De quo Lazaro no. ff.de legi.l.ex his. vnde finaliter ipse stat cum glo. quòd non sit nomen actionis, sed adiectio quædam. ¶ Ioannes Rellādi in.§ rursus. idem tenet: quia aut diceretur proprium nomen, quia restitutoria, & non eodem modo, quia vtilis nascitur in specie à prima nō differens. Et ꝓpter hanc differentiam directæ & vtilis, non diuersificetur species actionis, inducit. ff.ex quibus causis maiores.l.sed si stipulatus. & l.nec vtilem. & l. finali. eodem titulo. C. ¶ Quid dicendum: certè Canonista de hac disceptatione curare non debet, argumento eius, quod legitur & notatur infra de iudic. c.dilecti. Verumtamen mihi, quòd hæc disceptatio ex æquiuocatione procedit. Nam aut quæris, vtrum hoc verbum rescissoria sit nomen proprium actionis: & de plano dico tibi, quòd non est nomen proprium, sed quædam cognominatio, seu adiectio actionis: quia vt dicit Petrus vna & eadem species actionis, non posset esse quandoque realis, & quandoque personalis: quia sic prædicaretur de pluribus differentibus specie. Et sic potiùs sapet et naturam generis: & quia non sub eadem ratione prædicatur de illis. & sic nō se habet ad illa propriè, tanquàm genus, prout dicitur in alia facultate. Aut quæris, nunquid illa actio restituta, cognominatur rescissoria, ideò quia talis faciat propriam actionis speciem distinctam ab alijs. Et breuiter puto, quòd non, ex ratione etiam proximè dicta. nisi eo modo, quo dicere posses vtilem actionem à directa differre: quod probabile est. Postquàm enim datur vtilis illi, cui directa dari nō potest, etiam in materia ista, vt omnes fatentur: vt dicta.l. & si sine.§. finautem. in fine. Et patet in fideicommissario vniuersali & emptore hæreditatis & nominis, quibus con-
17 stat dari vtiles, & denegari directas. † Quid plura? nunquid prætoriæ & ciuiles actiones differunt? vtique certum est, vt Institu.de actioni.§. aliæ. & tamen prima ciuilis est, & ista prætoria: vt dicto.§ rursus. ergo necessariū est dicere, quòd specie differunt. Tu igitur dic finaliter, quòd si læsio non tollit actionem, sed parit solùm exceptionem cessat quæstio: quia remanet prima directa: nec datur vtilis. Si verò læsio tollit actionem: tunc, aut quæris, an hoc verbum rescissoria sit nomen proprium actionis. & dic, quòd non, per prædicta. Aut quæris, an actio restituta, vel instituta de nouo sit sub ea ratione, quia sit restituta, vel instituta est, certa species actionis: & tunc dic, quòd non etiam per prædicta. Aut quæris, an quia vtilis, & prætoria differat in specie à prima actione, quę ciuilis est, & directa. & tūc dico, quòd
18 sic etiam per prędicta. † Et nota secundum Ioannem Fabri, quòd in rescissoria vtili veniunt fructus, & omnia quę venirent in directa: vt. ff.ex quibus causis maiores.l. necnon.§. finali. ¶ Ad quartam quæstionem principalem quę tres cōtinet quęstiones circa primam. Dicit Cynum post Petrum in.l.si ab hostibus. allegata in prima quæstione principali,
19 quòd rescissoria sic diffinitur: † *Rescissoria est quedam vtilis actio, qua datur in integrum restitutis propter hostium potestatem, propter absentiam propriam, seu alienam, aut aliam iustam causam, rescisso obstaculo, iudicis officio.* Et probat, quòd sit vtilis per.l. si ab hostibus. Sed Dy. dicit, quòd quandoque est directa: & tunc debet poni in diffinitione vtilis, vel directa. Quod non placet: quia imò prætor viuus, vel mortuus per restitutionem non potest dare directam. Ideò oportet eam dicere vtilem, vt patet ex his, quæ scripsi supra quæstione proxima.§ quid dicendum. verùm, & breuiter dico. & ex his, quę dicam infra eodem.c.coram. in quęstione secunda.§ ego credo habuisse. Quod tamen intellige & restringe ad casum, in quo prima actio per lęsionem ipso iure sublata. Sed si nō fuisset sic ipso iure sublata, sed solùm inefficax reddita per lęsionem, vt videlicet per pręscriptionem annorum. & per restitutionem redacta ad efficaciam: fateri tunc oportet illam esse directam, & à prętore non datam. Et hoc casu procedit adhuc, quod hîc dicitur. Item, quod dicit, per potestatem, absentiam, vel iustam causam: probat per.l. primam.§. verba. & §. Item si quis. & § vltimo. Et quod dicit rescisso obstaculo probat per.l. quod tempore. Et quod dicit, iudicis officio: probat, quia rescissoria duobus modis accipitur. Vno modo rescissoria dicitur, quæ per legem mortuam cōpetit: vt. ff.ad Velleianum.l.quamuis.per totam legem & .C. ad Velleianum.l.senatus. Et de hac non tractamus hîc. Alio modo accipitur rescissoria, quę propter rescisionem, seu remotionem vsucapionis, vel alterius obstaculi, factam per prętorem viuum competit: vt. ff.ex quibus causis maiores. l.si quis sit stipulatus. & § interdum. & § exemplo. allegatis de qua tractamus hîc. ¶ Et est hęc actio rescissoria quandoque restitutoria, vt quando primò competijt, sed fuit vsucapione sublata. Et quandoque institutoria, vt quando non competijt primo, sed datur restitutione concessa actio, quę primo non competierat: vt. ff.ex quibus causis maiores.l. si quis Titio. ¶ Et appellatur hoc nomine secundum quosdam ab effectu: quia licet per iudicium rescindēs id est, per iudicis officium remotum sit obstaculum vsucapionis restitutione concessa. non tamen res habetur. Sed opus est, quòd agatur ad eam, quę facit per actionem rem restitui: vt l.si ab hostibus. & § interdum. in fine. ¶ Sed hoc non est semper verum: quia quandoque per officium rescindens restitutum ipsa res: vt dicto.§ interdum. Ideò dicit Cyn. post Petrum in.l.si ab hostibus. in tertia quęstione, quòd reuera dicitur ab euentu ex eo, scilicet, quia nunquàm datur, nisi lęsiōe rescissa, quę rescinditur per officium. quo primo agi oportet: vt.§. rursus. & .l. quod tempore. & non po-

oitur in descriptione in rem, vel in personam: quia aliquando est in rem, aliquando in personam: vt .l. ab hostibus. ¶ Addit autem Ioannes Rollao.li in diffinitione prædicta, hæc verba, *scilicet, ad id tendens, ad quod prius actio competebat.* quia ista est vtilis, quæ priùs erat directa. Inducit l. quod minor § restitutio. ff. de mi. & ex q. cau. ma. l. Iulia. & l. si à Titio. Sed non placet hæc additio: quia licet conueniat restitutoriæ, non tamen conuenit institutoriæ. Subdit Ioan. Rollandi, quòd ideò propriè dicitur rescissoria: quia nunquàm datur, nisi post iudicium rescindens, & donec quod rescindi petitur, remaneat rescissum. quia iudicium rescindens præparat ipsam: vt. ff. de actioni. & obliga. l. in honorarijs § sed cum. & dicto § rursus Sed quare dicitur hæc rescissoria, & non illa de qua dicta. l. quamuis. dicit Ioann. Rollandi, quòd ideò, quia in. l. quamuis. restituitur sine alio iudicio: vt ibi. & eodem titulo. l. debitrix. & l. aliquando. Sed hæc non datur, nisi alio iudicio rescindente eam præcedente. Quidam verò aliter sic diffiniebat: *rescissoria est quadam adiectio vtilis restituta, vel nouiter instituta, vel antiqua directa in efficacis reparatæ: quæ in integrum restitutis, qui sunt læsi ob absentiam, vel captiuitatem, vel aliam iustam causam, datur officio iudicis benigniter implorato, impedimento vsucapionis, vel præscriptionis sublato.* Et dicit adiectio, propterea quæ scripta sunt io proxima quęstione vbi reperies. etiam quare ponit verba sequentia. Item dicit, quæ in integrum restitutis datur: pro eo, quòd duplex est iudicium. Primum preparatorium rescindés, scilicet, officium iudicis, quod primo intẽtari oportet: vt. l. quod tempore. quo impetrato sequitur secundum iudicium rescissorium: vt. l. si ab hostibus. & ff. ex quibus causis maiores. circa finem, cum ibi nota. & plenius in. l. quod si minor § finali & in § interdum allega. & ff. ex quibus causis maiores. l. ab hostibus § sed quod simpliciter. de quo dixi supra in prima quæstione. Et hæc diffinitio coincidit cum præcedenti: sal-
20 uo, quòd est magis plana. ¶ † Sed cui datur? Dicit Cyn. in. l. si ab hostibus. in vndecima quæstione, quòd hìc promptum est dicere, quòd datur restitutis in integrum, aut propter captiuitatem, vt ibi. aut propter absentiam, vt § verba. & § Item si quis. allegatis. aut propter aliam iustam causam: vt. ff. ex quibus causis maiores. l. prima. in fine & l. succurritur. & de minoribus. l. in causæ § interdum. & quasi per to-
21 tum. ¶ † Sed contra quem datur rescissoria: respondet Cyn. vbi supra io duodecima quæstione, quòd datur contra eum, qui occasione læsionis restituti vtilitatem aliquam acquisiuit: & tam contra principales, quàm contra fideiussores: vt. ff de minoribus. l. patri § finali, dummodo immediatè ex læsione senserit lucrum & etiam contra tertium. Sed cum distinctione, quæ habetur. ff. de minoribus. l. in causæ. § vltimo, & l. sequenti & sequenti. Quod intelligit quidam, si magis intersit læsi habere rem, quàm æstimationem: vt § interdum. Aliàs secus: nisi ille, ad quem res peruenit esset in aliqua culpa: vt quia scienter emit ab illo, qui decipiebat: vel nisi decipiens esset non soluendo: sic intelligens. l. in causæ § finali, cum. l. sequenti, quod satis credo. ¶ Et si quæris, cuius naturæ sit? dico, quòd est prætoria, & regulariter vtilis: licet quandoque directa & ciuilis, vt patet
22 ex dictis. ¶ † Circa quintam quæstionem, qua quęritur, pro quibus rebus competit rescissoria? refert Cyn. in. l. si ab hostibus. in quarta quæstione quosdam hic ponere mirabiles nouitates. Dicunt enim quidam, quòd competit pro rebus mobilibus tantùm: non autem pro immobilibus, vel actionibus personalibus. Et est ratio secundũ eos: quia p vsucapionem rei mobilis quæritur directum dominium: vt in l. traditionibus. Ergo ei, cuius res est, nulla remansit actio: nisi rescindetur vsucapio per iudicis officium: qua rescissa, tunc competit rescissoria: vt § rursus. Sed per præscriptionem rerum immobilium non quæritur directum dominium: vt solet dici. C. de bonis maternis: authen. nisi. & de præscriptione trigiota annorum. l. si quis emptionis. Ergo si competit adhuc directum dominium, competit rei vendicatio: & per consequens restitutio cessat: quæ non datur, vbi est aliud auxilium de iure communi: vt. l. in causæ. Agatur ergo actione prima. & si excipiatur de præscriptione, replicabitur de læsione, petita restitutione in modum exceptionis incidenter: vt. ff. de exceptionib. l. exceptiones. & ff. de rei vendicatione. l. in rem. ad finem. ¶ Sed dicunt Cynus & Petrus, quòd ista sententia non est vera: quia competit tam pro rebus mobilibus, quàm pro immobilibus, & etiam pro actionibus personalibus. Et patet hoc vbi minor vendidit & tradidit rem immobilem solenniter. Nam tunc transfert dominium, & nulla sibi directa actio datur. Et idem vbi liberauit per acceptilationem aduersarium suum, qui sibi tenebatur personali actione. Nam tunc actio tollitur: nec habet aliquam actionem minor in præmissis, nisi restitutionem impetret: qua impetrata, competit rescissoria. ff. de minoribus per totum, & C. si aduersus transactio. l. prima. & de reputa. l. vna. secundum Petrum. Et hoc probatur secundum Iacobum per. l. ab hostibus. C. de capti. Ibi enim loquitur de vsucapione ac præscriptione libertatis. Inducit Ioannes Rollandi, quia saltem actiones temporales lapsu temporis ipso iure tolluntur: & tamen in illis etiam de iure Digestorum datur restitutio & rescissoria: vt. ff. ex quibus causis ibi: *cum dies exierit.* ¶ Præterea supposito secundum opinionem communem, quòd per præscriptiones non tollitur actio ipso iure: nec quæritur directum dominium: tamen & tunc videtur, quòd competat rescissoria: quia & restitutio locum habet, sicut videmus io restitutione quę competit per actionem quod metus causa, etiam vbi est exceptio: vt. l. metum § quod prætor. ff. quod metus causa. ¶ Sed hoc vltimum non credunt Cynus & Petrus, quia vbi pristina actio competit ipso iure, & adiuuatur ope replicationis, non habet locum rescissoria: quia restitutio tunc cessat: vt. ff. de iureiurando. l. Nam posteà § si minor. & de minoribus. l. in causæ. in principio. Tamen dici potest, quòd licet competat actio in casibus præmissis, ista actio non est efficax: quia non poterit contra exceptionem replicari ante restitutionem. argumentum. l. exceptiones. in fine. ff. de exceptio. Et sic, cum petatur restitutio in integrũ ad remouendum obstaculum præscriptionis dicitur actio rescissoria competere. ¶ Petrus tamẽ de bella pertica dicit hìc mirabilia, tam in personalibus, quàm in realibus. Dicit enim, quòd in personalibus actionibus præscriptiones operantur, quòd ipso iure tollantur: quia licet verum, quòd iure veteri tempus non esset modus tollendæ actionis: vt. l. obligationum fere § placet. ff. de actionibus & obligationibus & sic pręscriptio non tollebat olim actionem ipso iure, sed pręscriptionem parabat. hodie tamen introductum est, quòd tempus sit modus tollendæ actionis ipso iure: quia hodie, ne lites fiant immortales, voluit ius, quòd actio tollatur spatio triginta annorum. C. de constituta pecunia. l. secunda & Institu. de perpe. & tempo. act. in principio. Et sic cum hodie actio tollitur in personalibus ipso iure, non potest iure communi agi prima actione, vt expressum videtur de præscriptio. triginta annorum. l. sicut. in fine. Agetur rescissoria vtili, quæ primò erat directa remota præscriptione per restitutionem concessam in realibus. Dicit Pe. quòd si quæratur de re mobili, certum est omni iure, quòd dominiũ directũ tollitur tempore vsucapionis: vt. l. traditiõibus. Item si quæratur de re immobili, & de præscriptione bonę fidei: cum titulo decem vel viginti annorum. Similiter dicit Petrus, quòd per eam directum dominium tollitur, vt. ff. de vsucapio. l. eum, qui ædes. Plus dicit, quòd etiam si non interueniat titulus, sed bona fides cum spatio triginta annorum, plenum dominium quæritur de iure Codicis. vt. C. de præscriptioni. triginta annorum. si quis emptionis. in principio. Et sic vtili aget, cui anteà competebat directa. Dicit tamen, quòd si mala fide, & sine titulo possideretur, non quæreretur directum dominium, vel vtile. Sed qa ille neglexit rem suã petere, actionẽ suã in effectu amittet.

Et ideò,

Et ideò, si petit ope exceptionis ratione negligentię suę repelletur. Et sic intelligitur, quod dicitur, quòd actio quandoq; perdit: vt dicta. l. si quis emptiõis. in medio. Verùtñ si possessor cadat à possessione: & tertius incipiat possidere: vendicabitur ab eo sine aliquo offendiculo vel impedimento exceptionis cuiuslibet. Et in hoc est differentia inter dominium, & personales actiones: quę certi cõdictiones in varijs iuris partib⁹ appellant: quia personalẽ actionẽ per .xxx. annos perdo ipso iure. Sed dominium ope exceptionis quá do deest titulus & bonâ fides. Ratio diuersitatis est: quia differentia est inter personales actiones & iura formalia, vt dominia. Nam possumus amittere actiones, etiam si alij non quærantur: vt. C. de consti. pecu. l. ij. & Insti. de perpe. & tempora. actio. in prin. Sed dominium rerum nostrarum nõ possumus perdere, nisi alij quæratur: vt. ff. ex quib. cau. maio. l. deniq;. & .l. nec vtilem. Modò ita est, quòd vbi rem meam posides cum titulo & bona fide, vel bona fide & sine titulo per legitima spacia temporum, dominium tibi quæritur vt. l. traditionibus. & l. si quis emptionis. & ideò illud amitto. Sed si mala fide posides, nullum habes principium per quod quæratur dominium. & ideò cum non quæratur alij, illud non amitto: quia nec hoc possibile est: vt dicta. l. denique. Ideò viribus mihi remanet rei vendicatio, sed ratione negligentiæ perdo eam in effectu per exceptionis obiectũ. Et sic patet secundum Petrum tam in mobilibus, quàm in immobilibus rebus, quàm etiam in personalibus actionibus vtilem rescisoriam locum habere. Sopita est ergo secundum eum illa quæstio: qua solet quæri, vtrum actio rescissoria sit vtilis tantùm; vel inueniatur aliquo casu directa. In qua determinat Dy. quòd aliquando est vtilis, aliquando directa. Nam si vsucapta est res immobilis restitutione concessa, vtilis erit actio rescissoria, vt dicitur in .l. si ab hostibus. Sed si præscripta sit res immobilis, vel præscriptum sit personali actioni: tunc actio rescissoria, quæ per restitutionem incipit habere effectum, erit directa. C. qui. non obst. longi temporis prę́scrip. l. ab hostibus. Et sic intelligit leg. illam. Primo enim casu resuscitatur actio, & ideò resuscitata est vtilis. Secundo verò casu obstaculum, quod ei per præscriptionem vel ratione præscriptiõis poterat obijci, remouetur per præscriptionem. Et hæc est communis opinio, sic quòd habet locum rescissoria in rebus mobilibus propter restitutionem scilicet rescissa vsucapione & actione resuscitata, & in rebus immobilibus, & actionibus personalibus propter restitutionem rescisso obstaculo præscriptionis ex qua probatur exceptio. Non enim per anteà dabatur replicatio de absentia: cum & absentibus currat præscriptio: vt C. de præscriptio. longi temporis. l. vltima. ¶ Præterea & secundum Petrum vbi posidetur res immobilis mala fide, paratur exceptio: & tunc opus est restitutione ad remouendum obstaculum. Et ideò adhuc ex casu potest rescissoria dici directa. Rationes autem per quas Petrus probat opinionem Marti. veram, quæ habet per præscriptionem longi tẽporis directum quæri dominium: & contrariam Butri. esse falsam, habes in Cy. in dicto authentico. nisi §. quæri solet. Et illam opinionem Marti. tenebant. Iaco. de Raue. Iaco. de Feritate & Thomas doctor Anglic⁹ q aurelianis Anno dñi. M.cccxxiij. in repetitiõe hoc tenuit. & quidã alius subtilis doctor per. l. cum, qui ædes. allegatam iuncto, quòd dominium simpliciter sumptum prius intelligitur de directo. argumentum. ff. si ager vectiga. l. j. & .ff. de vsufructu. l. Stichus. ¶ Dominus Ioan. Fabri fatetur, quòd dominio per præscriptionem saltem malæ fidei non translato, & sic remanente directa rescissoria, non est vtilis: quia vtiles actiones nõ formantur à prætore, nec à iure, quando directæ remanent: vt ff. ad Trebellia. l. si hæres institutus. Quæ tamen aliâs firmarentur & competerent: vt eod. titul. l. ex asse. secundum Dy. Dicit tamen, quòd etiam dominio non translato, & personali actione directa non perempta per præscriptionem secundum diuersas opiniones. nihilominus est obstaculum exceptionis, & aliud: quia in immobilibus vtile dominium præfertur directo: vt. l. si quis emptionis. Quæ omnia per prætoris viui restitutionem remouerentur. & ideò tunc locus est rescissorię: quia dominium inutile reddit vtile secundum Iacob. & Dy. ¶ Ioan. verò Rollandi videtur velle dicere, quòd directa actione remanente, non habet locum propriè rescissoria, etiam si, vt agi posit, necessarium sit rescindens iudicium restitutionis. Et hoc probat, quia rescissoria & pretoria. vt in §. rursus. prima verò ciuilis. Preterea pro hoc inducit illud quod scripsi supra in eadem quęstione versiculo sed hoc vltimum non credunt. Et pro hoc inducit. ff. nautę, caupones, stabularij. l. & ita. de dolo. l. & elegãter §. seruus pactionis. & de iure dotium. l. si mulier. Quę magis videntur facere contra. inducit, quia exceptio non lędit actionem quoad sui principia: licet bene faciat, quòd cõdemnatum non sequatur. Super quo remittit ad nota sua. Insti. de actioni. in principio iij. quęstione qua quęrit, quę actio ibi diffiniatur. Item probat per. l. si hęres. iuncta. l. prima §. de illo. ff. ad Trebellia. Fatetur tamen, quòd potest largo modò rescissoria appellari pro eo, quòd acciperet effectum propter iudicium rescindens. ¶ Sed re uera non apparet mihi, quòd ista sit disceptatio realis, seu dicta impugnatio effectualis, imò potiùs verbalis est. Nam cum hoc nomẽ rescissoria non sit proprium nomen actionis, nec designet certam speciem actionis, sed solùm quandam adiectionem & cognominationem rescisionis præcedentis, & accipiatur pro actione, quę competit restituto post restitutionem ad rem ipsam, in qua passus fuerat lęsionem: vt patet ex his, quę dixi in quæstione supra proximè præcedenti. non apparet mihi, quare non posit ita adaptari hoc verbum rescissoria directæ, sicut vtili & reparatæ actioni, sicut restitutę, vel institutæ de nouo. Nam cui diffinitio, seu ratio diffinitionis, illi debet competere diffinitum. ff. de dolo. l. j. §. dolum. & dicitur in alia facultate. Modò diffinitio, seu ratio diffinitiõis rescissorię est, quia datur restitutio post rescisionem & propter rescisionem consyderato effectu: vt §. rursus. & dixi in quæstione præcedenti quæ tamen diffinitio siue ratio in reparata actione vendicat sibi locum. Vnde sicut dicitur in alia facultate, concretum sicut est album, supponit id est accipit pro subiecto, id est, pro re alba. & cõnotat, id est, consignificat, seu appellatiuè designat adiectionem abstracti, id est, albedinis. Sic in proposito istud nomen rescissoria, licet designet adiectionem rescisionis præcedentis, accipitur tamen pro actione, quęconq; sit illa restituta, instituta, vel reparata, aut vtilis, vel directa, quæ datur post restitutionem, & propter rescisionem saltem cum effectu. Licet enim reparata non detur ipso iure, sed quoad sui principia, propter, seu post rescisionem, quando reuera suo effectu post & propter rescisionem comparatae carebat: qui effectus in proposito principaliter ponderatur, vt. ff. de in integrum restitutione. l. nemo videtur. allegata. cum cõcor, ibi signatis. ¶ † Circa sextam quæstionem, qua quęritur, an rescissoria sit natiua, vel datiua: & quando nascatur: formantur duæ quæstiones. Circa primam, an sit natiua, vel datiua Cyn. in .l. si ab hostibus. in quinta quęstione post Petrum præmittit, quòd vbicunque non est sufficiens materia ad productionem sui in esse, actio non nascitur deficiente materia. Et ideò non dicitur natiua. Sed actiones datiuæ non habent causam ad sui productionem. vnde tanta est differẽtia inter natiuam & datiuam actionem, quanta est inter generationem & creationem: quia generatio est ex præcedenti materia sufficienti. Sed creatio non est ex pręcedenti materia, sed ex nihilo. Caue tamen quia Petrus. C. de transactionibus. l. cum mota. in fine. vbi hoc per Cyn. reperies. Dicit hoc verum ex parte allegationis quia illę, quę habent ex cõtractu vel quasi, aut delicto, vel quasi, pręexistentem materiam dicuntur natiuę: alię verò datiuę tamen in actionibus non cadit illa differentia: quia ad hoc, q cõpetat actio semper oportet, q habeat præexistétem materiá, verùtamé su-

25 (in the margin beside "ibi signatis. ¶ † Circa sextam quæstionem")

dicando, magis pones matrem, iudicantur natiuę: vt .ff. de actionibus & obligationi.l.obligamur. & de procura.l.licet. §.ea. super quo vide plenius in Cyn.C.de actio.& obli.l.j.in iij.q.vbi vide etiã pulchrè de materia vtilis actiõis, an sit natiua, vel datiua: & an sit eadem cũ directa. Et hoc supposito, dicit secundum Pet.ꝙ cum hodie dominio & actioni personali præscribatur ipso iure: vt diximus in.q.præced.rescissoriam, quæ prima actione sic perempta datur, datiuam dicimus, non natiuam: quia nec in realibus, nec in personalibus habet sufficientem materiam ad productionem sui in esse: quia dominium ex causa habili traditiõe secuta vt pulchrè per Cy.in.l.traditionibus. & hic dicitur dominium natiuũ. Nam vbi res mea præscripta est, dominium amisi: & iudex me restituens restituit mihi vtile dominium: quod tunc nõ habet sufficientem materiam. Et sic dicitur datiuum dominium: quod tunc non habet sufficientem materiam. Et sic dicitur datiuum dominium, & datiua actio vtilis: vt.l. si ab hostibus. Et idem est in personalibus actionibus, quę nascũtur ex obligationibus, quæ procedunt ex contractu: vt.§.ea. allegato. Cum enim actioni sit præscriptum ipso iure, cessauit obligatio: & iudex mihi restituit actionem, quæ tũc nõ habet sufficientem materiam. Et ideò dicitur datiua. vnde dicit Cyn.ꝙ cum secundum suam opinionem actio rescissoria sit quandoq; directa, & quandoq; vtilis: vt dixi in præcedenti.q.dici oportet, ꝙ quandoq; sit natiua.s. quando est directa: & quandoq; datiua.s.quando est vtilis. Et hoc ꝓdest scire propter formationem libelli. ¶ Alij dicunt simpliciter, ꝙ natiua est per.l.nemo videtur.ff. eo.ti.iuncto, ꝙ non præsumitur quem velle illi beneficio iuris renunciare. ff.de probatio.l.cum de indebito.in fi. Dicit enim speciem attendendam vt.ff.fami.erciscundæ.l.propter spem. Et dicunt, ꝙ noscitur ex huiusmodi spe & memoria præcedentis dominij: sicut dicitur de furioso. ff.de his, q sunt sui, vel alie.iuris.l.patre furioso. & .ff.de regu.iur.l.furiosus. Facit.ff. de quæstionibus.l.vnius.§.seruus.de curato.l.fi.de solu.l. vero procuratori. Sed alij respondent nulla superesse vestigia: quia dominium obligatio & actio in totum tolluntur: vt.l. traditionibus. & Insti.qui.mo.tol.obli.per totum. Nec propter spem, vel memoriam admittitur quis ad agendum .ff. de solutio.l.cum quis. ¶ Alij verò dicunt, ꝙ licet directum dominium sit sublatum per vsucapionem & præscriptionẽ remanet tamẽ vtile, propter quod prætor rescissoriam pollicetur, quod præfertur directo: vt.ff.si ager vectiga.l.j.Sed cæteri dicunt hoc sustineri nõ posse: quia prætor nihil dat nisi probato, ꝙ dominus esset ante præscriptionem, vel vsucapionẽ. Ergo ante hanc probationem nulla actio superest. ergo non natiua, sed datiua datur: vt.l.ꝙ si minor.§. restitutio. & .C.de sen.pas.l.iij. Maximè quia prætor sub conditione promittit. ergo nihil debetur, nisi conditione præmissa. argu.ff.de acqui.pos.l.qui absenti.§.j.Sed respondent quidã, ꝙ retrotrahitur ad tempus vsucapionis, vel pręscriptionis. ar.ff.qui potio.in pig.habẽ.l.potior.de verbo.obli.l.fil.fami. Ioan. autem Fabri, cui applaudere videtur Ioan. Rollandi, dicit, ꝙ si prima actio restituitur, seu in ipsa spirit⁹ vitę insufflatur, ipsa restituta erit talis, sicut prima, natiua videlicet, vel datiua. Nam restitutio reponit omnia in pristinum statum: vt.§.restitutio.allegato. & ideò dominia & actiones restituuntur. Ex quibus supposito, ꝙ prima non restitueretur: quidam magis subtilizans dicit, ꝙ considerato medio remoto, videlicet restitutione, ex qua datur dominium vtile, censetur datiua. Sed considerato principio immediato, videlicet dominio ex quo nascitur, cẽsetur natiua. Et idem dicunt in personali respectu contractus, ac etiam in publiciana. quod placet Ioan. Rollandi. Verũ quia restitutio ipsa non habet præexistentem materiam, nec est secundum veritatem eadem restituta cum prima, sed potius regulariter diuersa, dominium obligatio & actio restituuntur. Et sic vnum non potest repręsentare causam, seu materiam præexistentem alterius. Magis Cyni conclusioni acquiesco, vtẽ do illis verbis natiua, & datiua, secundum intellectum, de quo supra: cum sint magistralia verba. Nec ob. quòd restitutio reponit rem in pristinum statum: quia hoc verum vtiliter, & in effectu, non autem directo: cum in prætoris viui, vel mortui potestate non sit de huiusmodi iuribus directis disponere. vt Insti.de bo.pos.§.quos autẽ. & .l. & si fine.§. finautem.in fin.allegata. Nec obstat valet distinctio de principio immediato: quia in his, quæ in instanti indiuisibili non est medium: cum indiuisibile diuisionem nõ recipiat: vt de se patet. Nec valet dicere, quòd hoc casu ex vtili dominio, vel vtili obligatiõe nascatur ista actio: quia ars imitatur naturam: & tamen secundum naturam pater & mater filium & filiam præcedunt tempore. argu. Insti.de adoptio.§.minorem natu. Et quod dixi per restitutionem prædicta omnia simul & in instanti, ac indiuisibiliter restitui: pãtet, quia restitutio non est, nisi quædam sententia prætoris viui restitutionem huiusmodi concedentis. argu. eorum, quæ leguntur, & nota.§.de offic. iudi.c.ij. & tamen sententia maximè circa idem negotium necessario indiuidua est: vt patet ex his, quę notauit Cyn. cum Petro. C.si aduer.rem iudic.l.j.in ij.q.argu.ff.de arbi.l.quis tamen.in princip. & .l.in hoc iudicio.ff.famili.erciscundę. Et ita non placet subtilitas hęc: de hoc tamen non multùm curare habet simplex Canonista: cum ex diuersitate opinionum non diuersificetur effectus.

26 argumen.ff.de leg.l.minimè.allega. ¶ † Circa secundam partem quęstionis, videlicet, quando nascatur rescissoria, Cyn. post Pe.in.l.si ab hostibus.in.vj.q.recitat circa hoc variationem glossarum & opinionem Bulga. & eius improbationẽ & opinionem Petri, quę habet quòd quia per vsucapionem & pręscriptionem tollitur dominium ipso iure secundum eum, vt dixi.§.restat, quòd actio non competit: vt.ff. de rei vendicatio.l.in rem. & de annuis legat.l.Quintus. Et per cõsequens, quòd oportet venire ad iudicem, & impetrare restitutionem, qua concessa, datur actio vtilis restituto. & sic nascitur immediatè data restitutione, & non ante. Non ob. l.si ab hostibus. cum similibus: quia intelligendum est, quòd actio vtilis anno vtili tollitur.i.eius natiuitas impeditur. Et sic cessat argumentatio legis, nam & si sub conditione. Et ita intelligit.l.si ab hostibus. & similes. argumen.ff. de solutio.l.dispensatorem. ¶ Dy. verò inter opiniones Bulga. & glo. mediam viam eligens, dicit: aut sublata est actio ipso iure, vt per vsucapionem triennij, & tunc nunquàm rescissoria datur, nisi post restitutionem concessam. Sic loquitur.l. si ab hostibus. & .§.sed cum rescissa. & gloss. in.l. si ab hostibus. Aut non est ipso iure sublata: vt in pręscriptione rerũ immobilium & personalium actionum, secundum eum: & tunc bene competit, licet sine effectu ante restitutionem concessam: vt.l. ab hostibus .C. qui. non obst.longi tempo. pręscrip. & .l.ab hostibus .C. de capti. & in primo casu pretor aditur, vt actionem det: quia extincta est per vsucapionem. ¶ In secundo aditur, vt efficacem cõstituat illam, quę erat inefficax ratione pręscriptionis. ¶ Ioan. Fa. dicit, quòd de primo membro proximę distinctionis & text. in.l.quod tempore. allegata vbi dicit tex. quòd amota pręscriptione infra annum potest vendicare. ergo extunc incipit ex quo amota est. & dicit hoc expressum in cle. vna.§.eo. ¶ Nec valet secundum argumen. cum dicitur: actio quę non est nata, tolli nõ potest. C.de iure dotium.l.in rebus.§.omnes. de vsufru.l.corruptionem. Sed hęc tollitur, vt.l.si ab hostibus. Nã actio non nata tolli dicitur, cum pręscribitur materię, ex qua causari debebat: vt vides in pignoratia: cum pręscribitur iuri offerendi. C.de pręscriptio.xxx.annorum.l. cum notissimi. & petitione hęreditatis. cum non intentatur querela. infra quinquennium. C.de inofficio. testamento.l. sancimus.§. finali. ¶ Sed bene concedit, quòd iudicium rescindens competit à tempore reuersionis, si fuit lęsio in absentia: aliàs à tempore lęsionis: vt dicta Clementi. prima. ¶ Ioã. Rollandi dicit, ꝙ Pe. malè intellexit.l.si ab hostib⁹. qa nõ dicit, ꝙ vtilis actio det à tẽpore reuersiõis. sed contrariũ, quia dicit

quia dicit, quòd datur restitutis: nec dicit, quòd perdatur ante. Sed successionem ex beneficio leg. corneliæ in hoc, qa
27 sicut ex beneficio edicti prætoris restituto datur prædicta actio vtilis. de pñsenti, placet distinctio Dy. ¶ † Circa septimam quæstionẽ qua quæritur de iudicio rescindenti, à quo tempore incipit: ad quam responsum est. s. proxi. q. ver. sed bene procedit. Sed hic distingue: quia aut quæris de iure agendi largè sumẽdo hoc ius, propter infra dicenda. Aut de lite super iure huiusmodi agitanda, quæ iudicium propriè dicitur: vt dicetur. j. de iud: in rubri. Primo casu: aut loquimur in minore, vel absente, aut aliàs agere impedito: & tunc à tempore maioris ætatis, reuersionis, seu impedimenti cessantis, currit hoc tempus. Aut quærim⁹ de ecclesia, vel alio maiore, aut republica Romanorum: & tunc à tempore læsionis. Plus hæc membra deducam latiùs in Cle. vna. j. e. vbi expediam. vij. qõ. motas. De ista materia per Cyn. C. de tempo. in inte. resti. petendæ. l. superuacuam. Secundo casu principali dic incipere eo modò, quo ceteræ lites. de quo
28 plura dicemus. in Cle. j. vt lite pendente. ¶ † Secunda quæstio est, quo iure petitur. & dicũt aliqui, quòd petitur actione in factum ex edicto prætoris: vt. ff. ex qui. cau. ma. l. j. quia actio in factum ex edictu prætorium est. ff. de eo, per quem factum est. l. j. & nau. cau. sta. l. ait. §. j. Dicit Cyn. post Pet. in l. quod tempore. in. j. q. quòd restitutiones quædam à prætore mortuo procedunt. & illæ petuntur per viam actionis, vt patet in titu. quod met. cau. de dolo, & similibus. Quædã conceduntur à prætore viuo: vt restitutio quæ conceditur minoribus & maioribus læsis. & istæ petuntur officio iudicis: vt. l. si quis stipulatus. alle. Tunc enim ex edictis prætorum descendit actio in factum, vbi non est actio propria, vel officium iudicis expressum. Sed ex illo edicto descendit officium iudicis: vt patet in l. si quis sit stipulatus. allegata. vbi dicitur officium prætoris est. &c. Et probat Dy. quòd detur officium iudicis per. l. si ab hostibus. allegatam. vbi pari passu, ambulant restitutio maioris & minoris. Modò in restitutione minoris non datur actio, sed officium iudicis: vt. l. quòd si minor. §. si. Item, quia actio habet matrem obligationem: vt. §. ea. allegato. Et modò hic non reperitur obligatio, quia nec cõtractus, vel quasi: nec delictum, vel quasi: & sic nec factum sufficiens. Ioã. Rolandi idem tenet, & probat sic. Nam ibi agitur per officium iudicis. modò in casu isto non possum redarguere factum aduersarij. inducit. ff. de opt. no. nuncia. l. prætoris officium. & l. prætor. &. ff. de dãn. infec. l. cum postulassem. Item, quia qui petit iure actionis, petit id qd põt facere aduersarius: quia impossibiliũ nõ est obligatio: vt regula, nemo potest. Modò restitutio tendit, vt rescindatur vsucapio, quod pars facere non potest. Item, quia actiones dantur vniformiter, & non restitutiones. inducit. ff. eo. item, quia cessante actione & æquitate dictante, datur officium iudicis. ff. de peti. hæred. l. hæreditas. & de adimẽ. le. l. Quintus. Modò sic est in materia restitutionis. Et ad id quod dicitur ex edictis prætorũ actionem descendere. dicit hoc verum, vbi reperitur factum sufficiẽs dandi actionem. quod hic cessat. Et sic respondet ad. l. quoties. ff. de præscrip. ver. Nec obstat æquitas. l. si me, & Titiũ. & l. si seruum. ff. si certum peta. quia hic nõ est de se factum sufficiens, ad producendam actionem, vt dixi. nam in vsucapione, seu præscriptione vsucapiens, seu præscribens rem meam, non tenet eam amodò, vt meam: sed vt suam: vtpote per vsucapionem, seu præscriptionem iam factus dominus. Nec sine causa: cum vsucapio, seu præscriptio sit causa sufficiens, & à iure probata. Et sic cessat æquitas dictarum legum, vbi rem meam sine causa alius tenet, ad quem de voluntate, vel pecunia mea peruenit. & ista est veritas. ¶ De quæstione verò octaua dicam infra eodem coram quæstione prima. §. sed quæro. & quæstione secunda. §. descendo. & de quæstione nona dicam in dicto. c. coram. quæstione tertia. De quæstione verò decima. dicam infra eodem. c. suscitata. quæstione quinta. Et de quæstione vndecima. eodem c. suscitata. quæstione sexta. Et de quæstione duodecima. infra eodem. c. constitutus. in quæstione prima. De quæstione verò decimatertia. dicam infra eodem. c. coram. in quæstione quarta. De decimaquarta quæstione dicam infra eodem in. c. coram. in quæstione decima. De quæstiõe decimaquinta. dicam infra. c. constitutus. in quæstione, secunda. & supra c. auditis. in quarta oppositione. ¶ Supple glossas. in glo. *argumentum*, quòd. ibi: *addiscere*. vnde dicit Canon: multo tẽpore disce quæ post modum doceas. decimasexta quæstione prima. sic viue. Lex tamen dicit in quinque annis quem imbui in legali scientia. in cõstitutione digestorum in pen. columna. Et ibi: *summus*. versiculo, iuuenalis. libro primo. Et ibi Monachus. vbi de hoc. vnde Seneca de consolatione ad matrem circa finem: beneficio capacis ingenij plusquàm tẽpore auxisti. Et Hierom. contra Rufinum. Memoriter tenendo præcepta doctoris ingenio pro libris vtebantur. Et ad Paulinum. c. tertio. ingenium docile etiam sine doctore laudabile est. ¶ In glo. *sed quare*. ibi: *contra eos*. Innocen. Sed secundum Hostien. fundata erat actoris intentio, per ea, quæ s. de priuilegio sunt dicta. dicit etiam Hostien. quòd hæc negatiua, non solùm per testes, & instrumenta probabitur: sed etiam per iura communia: cum sit negatiua iuris. De quo remittit de elect. bone. j. Et dicit hoc notari per verbũ, non debeat. quod potius notatur ius, quàm factum. Et forsan secundum eum probabitur per testes, quòd renunciauerunt suo priuilegio tacitè, vel expressè. de constitut. cum accessissent. in fine. Vel inducitur priuilegium contra priuilegium, quod si de primo sufficientem fecerunt mẽtionem, constat de iure primum reuocatum: aliàs secus. de hoc infra. de præscriptio. veniens. ¶ In gl. penultima ibi: *ad peremptor.* dicit Hostien. quòd prima vice non mittitur peremptoriũ, nisi ex iusta causa expressa: vt quia citatio non est facilis, vt hic: aliàs posset appellari. Remittit de dilatiõib⁹. c. primo & put dicit, vbi fit hoc ex causa, solẽt tres termini in vna citatione exprimi. de testi. cogen. c. secundo. Et in fine. ad idem de sententia excommunicationis. relatum. Hostien.

SVMMARIVM.

¶

1 *Ecclesia beneficio restitutionis in integrum sibi competenti, num renunciare possit? remissiue.*

2 *Minor beneficium restitutionis in integrum, an per se petere possit?*

3 *Procurator sine mandato speciali, num restitutionem in integrum petere possit? Et quid de syndico & actore? Et qui in hoc includantur? item quid de consanguineis? numero. 4. & 5.*

6 *Exceptionem incõtinẽti probatam sententiæ executionem impedire. Et quid de supplicatione? numero. 7.*

8 *Prouisio iuris de qua hic, in quibus sententijs locum habeat?*

9 *Præsumptiones efficaciores ad hoc requiri, vt postulatio restitutionis in integrum sententiæ latæ per auditor. palatij Apostolici impediat quam aliarum sententiarum per alios iudices minores latarum &c.*

10 *Exorbitantia quotuplex est.*

11 *Præsumptiones de quibus hic, quæ, quot, & quales esse debeant. Et num vna sufficere possit?*

12 *Sententiæ duæ, aut tres si latæ sint, an locum habeat Decreta. hoc, suscitata.*

13 *Restitutionem in integrum petens aduersus contractum, aut sententiam, vt audiatur, an sit causæ cognitio aliqua necessaria.*

14 *Restitutio in integrum, num per modum exceptionis peti possit? Et an post quadriennium implorari per exceptionis modum postulari queat? & numero. 15.*

¶ CAP. VI.

Vscitata. Casus. Si restituatur in integrum contra sententiam is, contra quem est præsumptio, sententia exequutioni mandabitur, recepta cautione de restituenda re, si priùs condemnatus in hoc

iudicio prævaleat. Et primò ponit decisam facti narrationem. Secundò ipsius diffinitionem. Tertiò restitutionis petitionem. Quartò ipsius cum certa prouisione concessionem. Secunda ibi: *nos intellectis*. tertia ibi: *sententia verò*. quarta ibi: *quam eidem*. ¶ Expone literam. *Articulis*. qui fuerunt illi, nescimus: forte erant super synodo, visitatione, procuratione, & similibus. Pet. & Abbas. Et infra deciditur, ꝙ iudices ad causam dati negotium retulerunt. Pet. & Abbas. lata per nos: *indulgendam*. Et sic contra sententiam Papæ datur restitutio. ṡ. c. proxi. etiam læsione non probata, & sic contra .c. j. & .c. iij. ṡ. eo. Abbas. Super quo vide, quod scripsi in .iiij. op

1 positione. An † autem ecclesia possit renunciare beneficio restitutionis in integ. sibi competenti: tangit hîc Colle. sed

2 dicam. ȷ̇. eo. c. j. lib. vj. † Tangit etiam nunquid minor per se petere possit beneficium restitutionis in integ. & arguit, ꝙ sic, per. l. si iudex. ff. de mino. Demum dicit, ꝙ fatuus esset iudex, qui admitteret eum sine tutore. ff. de admi. tuto. l. j. § pe. Licet tutor nihilominus restitueretur. Allegat Hostien. in summa de procura. § j. in fi. prouidendū. quasi viam mediam eligendo. de offi. deleg. querenti. Nunquid ergo potest trahi in exemplum: putat Hosti. ꝙ sic. quia non est prouisio simpliciter specialis, sed aliquantulùm continet ius commune. de re iudic. in causis. Et de hoc. ṡ. de tempo. ordi. c. j. ij. & iij. Et hoc dictum probat litera: quia hîc Papa de iure respondet, ambabus partibus prouidēdo hincinde, & ambas hincinde à grauamine releuando. Nouel. *Prævaluerit*. i. si proba-

3 uerit. quod intendit, obtinebit. Hostiē. ¶ † Primò opponitur ibi: *procurator*. quia sine speciali mandato non potest procurator petere restitutionem, quod prosequere, vt in gloss. iiij. vbi vide vnam solutionem, quam recitat etiam Innocē. allegans pro hoc, quod dicitur de iudice. ȷ̇. e. c. pe. iuncto, ꝙ mandatum iurisditionis simile est mādato procuratoris. ff. de iurisdi. om. iudi. l. & quia. Vel secūdum Inno. suppleri debet ad tex. ꝙ speciale mandatum habebat ad petendum hāc restitutionem. ¶ Vel secundum eum, alia ratio est hîc: quia ex quo committitur ei principale, & accessorium. ṡ. de offi. dele. prætereà. & .c. prudentiam. § pe. & vltimo. Vel dic secūdum & tunc tantùm sine speciali mandato potest petere in integ. restitu. cum per litis contestationem factus est dominus litis. Nam tunc constat, ꝙ petere potest cum dominus ad hoc non possit alium procuratorem constituere sine causa. ff. de procura. l. quæ omnia. & eod. ti. lib. vj. c. quanuis. Sed fortiùs ob. ṡ. de ele. innotuit. ad fi. secundum Hosti. ¶ Dicit ergo Hosti. ꝙ iste procurator in suo procuratorio habebat, vt est moris, expressum mandatum, ꝙ possit in integ. restit. petere, & ante, & post sententiam. Et hunc dicit verum intellectum. vnde dicebat Inno. de facto seruari, ꝙ procurator sine speciali mandato ad hoc non admittebatur. ¶ Vel secūdum Hosti. non fuit hîc de hoc obiectum, vel secundum eū dispensatio petita. In .c. innotuit. non erat ita annexa petitioni confirmationis, sicut hæc petitio annexa est principali, imò quasi contraria: quia dispensatio petitur de gratia: cōfirmatio de iustitia. de ele. postquàm. Nec fit ibi tantū præiudicium, si differatur dispensatio, quæ tota pendet ex gratia: sicut hîc fieret in restitutione, quæ fieri debet de iustitia. ¶ Subdit autem Inno. secundum quosdam, ꝙ sicut procurator minoris vel ecclesiæ in prosequutione causæ si malè agat negotium domini, sic ꝙ ex hoc sequatur læsio, & fuerit ipse in culpa: dominus restitutionem non habebit: imò tenebitur domino procurator actione mandati. Sed si non fuit in culpa, locus est restitutioni, quam nō procurator, sed dominus postulabit. ¶ Addit autem Hostiē. ꝙ etiam si fuit in culpa, sed soluendo non est, peti potest restitutio per .l. si. ff. de eo, per quem factum est. imò idem etiam si soluēdo esset: quia vtiliùs potest ecclesiæ, vel minori restitui, quàm vexari litibus & expensis. ff. de mino. l. minoribus xxv. annis. Hosti. Et hoc verum de procuratore petentis restitutionē. Sed quid de procuratore illius, contra quem petitur restitutio. Dicit Inno. ꝙ ille bene admittitur sine speciali mandato: vt. ff. de minō. l. ꝙ si de speciali mādato. Et est simile qd de actione populari notatur, de accusatio. veniēs. in gl. prima.

¶ SECVNDO quæritur quantùm ad hoc, quid de syndico & actore? dicēdū est secundum Inno. ꝙ prædicti & omnes, qui legitimam administrationem habent. Et sic includit prælatos, etiam si speciale mandatum petendi restitutionem nō habeant, in integ. restitutionem petere possunt. Et de his vide in Spec. ij. parte. eo. ti. § ij. versi. prælatus autē. & sequē. Et in generali procuratore intelligitur. § si talis, pro contrario allegatus secundum eum. Circa hoc tamen distinguit Iac. de Are. quia aut est syndicus vniuersitatis, qui gerit publicum officium ille poterit petere restitutionem, licet non habeat speciale mandatum. argu. C. de officio eius, qui vicem alter. gerit. l. j. Et idem secundum quosdam in tutore & curatore: vt probatur. ff. de re iudi. l. ex contractu. & de autho. tu. planè. & .C. si sæpiùs in integ. restitu. postu. l. j. Aut est syndicus alicuius collegij, vel alterius non habens officium. & iste sine speciali mandato non potest petere restitutionem argu. dicti. § si talis. siue sit de collegio, siue non secundum eum. Et hoc puto verum. Nam in tali est eadem ratio, sicut cum procuratore. & censetur effectualiter procurator. de nominibus non curetur. de procurat. petitio. & per hæc moderes dictum Innocen.

¶ TERTIO queritur, quod de patre? Dicit Innocen. quòd pater pro filio quanuis inuito, potest petere in integ. restitutio. Idem Iaco. de Arena si petat tanquàm legitimus administrator filij: vt. C. de bo. mater. l. j.

4 ¶ † QVARTO quæritur, quod de consanguineis? dicit Innocen. quòd consanguinei sine speciali mandato ad hoc non admittuntur. Et idem de alijs agnatis, vel affinib⁹: nisi adolescens eius vitæ esset, vt meritò bonis ei debeat interdici, prout hæc omnia probant. ff. de mino. l. illud. cum duabus legibus sequentibus. Hosti. Ex hoc infert Colle. coniunctam personam non admitti, per .c. nonnulli. in fi. de re-

5 scrip. & sua collecta ibi. ¶ † Ex quibus Hēricus colligit vnā distinctionem talem, si quæris vtrum procurator generaliter constitutus, vel ad causam specialiter datus possit petere in integr. restitu. refert: quia aut petitur principaliter: & tunc non, vt. § si talis. Aut incidenter: & tunc, aut ante sentē tiam, seu post appellationem legitimam ab ea interiectam, vel post sententiam, si ante appellationem intra tempus appellandi: & tunc sic, vt hîc, & .ȷ̇. c. proxi. cum ibi not. Quod placet Collec. quia potest appellare ex vi primi mandati: vt c. nō iniustè. Sed hoc est arguere à casu incluso, vt ibi, ad nō inclusum: vt. § si talis. Ideò non placet hoc dictum. Henric⁹ autem dicit, ꝙ est ista ratio: quia procurator datus ad causam, ad omnia cēsetur datus, sine quibus causa ad effectum prosperum perduci non potest. ff. de procurar. l. ad rem. & .l. ad legatum. Et ita intellige hîc glos. quartam. Et idem tenet Cyn. C. per procura. cau. in integ. restitu. agi pos. l. vna. Et ad hoc facit illa. l. nec obst. l. qui proprio § Item quæritur. ff. de procura. quia intellectus eius dubius est, vt refert Cyn. vbi. ṡ. de cuius intellectu satis scripsi. ṡ. c. proxi. in. iiij. oppositione. § quæro igitur. versic. sed contra hoc opponitur & . § iij. principaliter. post princi. Et ad hanc decre. respondet Cyn. vbi supra, dicens, quòd loquitur in facti narratione, non in iuris dispositione. Vel dic secūdum eum, quòd licet tex. hîc dicat, quòd procurator petijt restitutionem, nō dicit, quòd fuerit danda. Sed hoc est deliberare contra tex. qui dicit, ꝙ data fuit. & quicquid dicat Henricus Cyn. ibi non determinat: nisi de. q. incidenti ante sententiam, ita quòd securiùs est dicere cum Hosti. quòd hoc hîc habebat mādatum sufficiens. Et si dicas, ꝙ hoc est diuinare: responde per dictū Cy. quòd hîc narrat & supponit verum factum, videlicet, quòd procurator erat ad petendi restitutionem. Nec quoad hoc ius disponit: sed supponit factum quoad hoc rectè ordinatum. Nec video, quid faciat facultas appellandi post sententiam quantùm ad hoc: cum sententia de natura sua imponat finem liti. ff. de re iudicata. l. j. licet in materia attentatorum

torum certum inducat effectum.de appellationibus.non ſo
lùm.li.vj.Et ſic nihil facit hæc decretalis,quia loquitur de
reſtitutione danda poſt ſententiam Papæ, à qua appellari
non poteſt:& eodem modo non facit.c.coram.ideò nõ pla-
cet Henrici ſubtilitas contra dominum.Et iſta eſt cauſa no
ua non commiſſa.vt.§.ſi talis.Aut petit reſtitui poſt ſenten
tiam,quæ in rem tranſiuit iudicatam,ſeu à qua appellari nõ
poteſt:& hoc non ſine ſpeciali mandato:vt infra eo.coram.
Ratio,quia negari tunc non poteſt, quin ſuper principali
procuratorium ſit finitum.Ergo multò fortiùs ſuper incidẽ
ti,vel acceſſorio.arg.ff.de regulis iuris.l.cum principale.&.l.
cum principalis.& infrà de regulis iuris.acceſſorium. libro
ſexto.Et ſic no.zenzel.in cle.vna.infra eo.gl.j. Sed quando
cenſetur habere ſpeciale mandatum?dicit Iac.de Rauẽna,ꝙ
tunc,quando habet liberam adminiſtrationem.vt.ff.de ꝓ-
curatoribus.l.procurator,cui libera.& de iureiurando.l.iuſ
iurandum.quod ex conuentione.§.vlti.&.l.ſeq.facit infrà de
ꝓcuratoribus.qui ad agendum.§.fi.libro ſexto. Et idẽ dicit
Iac.in beneficio abſolutionis obtinendo.¶ Sed nunquid ſuf
ficit quantùm ad hoc,ſi detur licentia petendi in integrum
reſtitutionem quoties opus erit?Dicunt quidam,quòd ſic.
Sed alij dicunt contrarium, & bene ſecundum Petrum de
Bellapertica,dicentes quòd ſpeciale mandatum tunc demũ
videtur eſſe conceſſum:cum datur ſibi mandatum,quòd pe
tat reſtitutionem in integrũ aduerſus talẽ læſionẽ,vel abſo-
lutionem aduerſus talem ſententiam.Et quòd hoc ſit verũ
probatur.ff.de acquirenda hæreditate.l.ſi quis mihi bona.§.
iuſſum.ſecundo reſponſo ſecundum Cyn.poſt Petrum vbi
ſupra.Ad hoc vide not.Archid.de ſententia excommunica
tionis.is cui.li.vj.& Spe.de procuratoribus.§.j.verſ.ſed nun-
quid.ſecundum Collect.Sed hoc dictum non ſeruatur,nec
eſt verum prout ſcripſi.infrà de ꝓcura.c.fi.libro ſexto.in fi-
6 ne primæ.q.& ibi plenè.¶ † Secundò opponitur de.c.ve-
niens.vt in gl.hoc regulare.in prin.Aduerte glo.ponit hanc
concluſionem, quòd exceptio in continenti probata im-
pedit exequutionem ſententiæ.¶ Sed contra videtur,quia
ſententia lata iudex functus eſt officio ſuo.ſ.de officio dele
gati.in literis.Ergo contra ſententiæ exequutionem nullã
exceptionem vlteriùs audire debet.Solutio illud verum,ni-
ſi impetretur reſtitutio:vt hîc.Vel niſi ſit appellatum,de re
iudicata.cum inter.&.c.quod ad conſultationem. tamen ſi
aliquid iuſtum probetur,differtur exequutio.j.de re iudic.
decœterò.Vel diſtingue inter delegatum,qui hoc poſſet.C.
quomodo,& quãdo iudex.l.ſi præſes.de,quo remittit Hoſt.
de accuſa.qualiter.in prin.&.c.quod ad conſultationem.al-
legato.vbi vide Nouellã ſuper vltima gl.Et ibi vide de ex-
ceptione nullitatis.dicam in dicto.c.decœterò. Sed adhuc
videtur obſtare.c.venẽs.inducendo per alium modum: qa
ibi non mandabatur exequutioni ſententia, cui tertius ſe
opponit.Sed dicit Collectarius,quòd non obſtat,quia vbi
res vacans à nemine poſſeſſa petitur,habet locum quod ibi
dicitur:aliâs nõ,vbi no.per Inno.hîc verò res petita ab alio
poſsidetur.Nec hîc opponebat ſe tertius:& erat hic pręſum
ptio contra impedientem exequutionem.Et per hoc etiam
tollitur.c.cauſa ſuper.de re iudicata.quia ibi tertius,contra
quem nulla præſumptio debito tempore,& per viam ordi-
nariam appellationis,ſecundum Collec.qui ſubdit propter
præſumptionem contrariam hîc exigi cautionem:quod nõ
placet:quia præſumptio hîc non faciebat competentẽ exe-
quutionem,à quo exigitur.Sed contra petẽtem reſtitutio-
nem,cui exhibetur.& quia tex.in verſ.néue monaſterium.
&c.in alia ratione.ij.¶ Tertiò opponitur de.c.fi.de trãſact.
vt in fi.gl.Pet.Solue vt in dicta gloſſa.Vel dic,quòd hîc pe-
tebatur reſtitutio aduerſus ſententiam principis, quæ non
7 datur,niſi per ſupplicationem.† Et ſupplicatio non impe-
dit exequutionem,ſi petatur poſt decem dies:vt no.ſupra.e.
c.ex literis.& ibi dixi.in prima.q.§.& ex hoc notare potes.
&.§.ſeq.&.§.quinta differentia.&.§.ſed quęro ſpecialiter. Et
ſic intelligitur ſecundum Innocentium ff.de minoribus.l.
minor autem.arg.ſ.c.proxi.Vel dic ſecundum eum ſpeciale
eſſe in ſententijs latis à principe:vt prætextu reſtitutionis
in integrum ipſarum exequutio non debeat impediri. Sed
dicit Hoſtien.quòd quicquid ſcribatur,iſta fuit prouiſio,
dę qua dixi in expoſitione literę,in verbo prouidẽdum.De
illo autem generali qualiter æquitas rigori præfertur: dixi
ſatis.in.c.fi.de tranſlatione.allegato.in.iij.oppoſitione.
8 ¶ † PRIMO quæritur in.§.ne verò.ibi:*nos æquitate penſata,*
*iure duximus prouidendum.*vtrum hęc prouiſio iuris locum ha
beat in ſententijs iudicum aliorum?videtur quòd ſic per id,
quod ſcripſi in textu ſuper verbo prouidendum.Sed in con
trarium arguitur:quia priuilegium conceſſum ob honorẽ
principis ex iure nouo,& contra diſpoſitionem iuris com-
munis non debet extendi.ff.de legibus.ius ſingulare.& con
tra de regulis iuris.priuilegium.&.c. in argumentum.&.c.
quæ à iure.li.vj.Modò ſic videtur in propoſito.Nam de iu
re communi,pendente in integrum reſtitutione,nihil inno
uari debet.C.vt in inte.reſti.poſtu.nil noui fiat.l.vna.Et hîc
loquitur de ſententia lata à principe,& reſtitutione aduer-
ſus eam concedenda.¶ Reſtat videre,an iſta decretalis po-
nat ius nouum.& videtur,quòd ſic,per rationem proximè
pręcedentem.& per dictam l.vnam.vbi dicitur ſic: *poſtulata*
in integrum reſtitutione in ſuo ſtatu eſſe debere, donec res finiatur,
perſpicui iuris eſt:idque curabit is,ad cuius partes ea res pertinet.
Item hoc videtur velle gl.in dicta.l.vna.in principio ponẽs
exemplum eius in exequutione ſentẽtiæ,& Cy.dicens hoc
verũ eſſe de iure ciuili:licet ſecus de iure canonico,per hãc
decretalẽ.Per quod clarè innuitur,quòd hęc decretalis po-
nit ius nouum,& ſpeciale.¶ Ex quo videtur conſequenter
inferri poſſe,quòd cum in textu duo concurrant in facto vi
delicet:quia aduerſus ſententiam principis reſtitutio pete-
batur,& aduerſus petentem plures præſumptiones facie-
bant,vt patet in.§.ne verò.in prin.ibi:*ex præſumptionibus plu*
*ribus.*ceſſare debeat iſta decretalis hoc ius ſpeciale quodam
modo propter principis honorem:vt videtur priuilegium
ſpeciale inducens ceſſantibus duabus modificationibꝰ an-
tedictis,ſeu altera etiam earundem.ar.j.de regulari.c.conſti-
tutionem.&.c.non ſolùm.libro ſexto.& facit quod ſcripſi
poſt Inno.ſ.c.in proxima oppoſitione.ver.vel dic,ſecundũ
eum.Item,quia inter caſus adinuicem ſeparatos, & diuer-
ſam inter ſe rationem habentes,malè arguitur.ar.ff.de calũ-
niatoribus.l.fi.C.de donation. inter virum & vxorem.l.ma
ritus.&.ff.de verb.obliga.l.à Titio.à contrario.Modò ita eſt
in propoſito:nam alius eſt caſus de reſtitutiõe aduerſus ſen-
tentiam principis,& alius de reſtitutione aduerſus ſenten-
tias aliorum.Item eſt & alia ratio,quia ſententia principis
maioris eſt authoritatis adeò,quòd dicit textus,quòd per-
rarò aduerſus eam datur reſtitutio:vt.ff.de minoribus.l.mi-
nor autem magiſtratus.§.primo. Et ideò maior eſt præſum-
ptio,quòd meliùs,maturiùs,atq; ſolenniùs lata fuerit.ar.C.
de legibus.l.humanum.de teſtamẽtis.l.omnium. ff.de offic.
pręfecti pętorio.l.vna.Non ergo poteſt iuridicè inferri,ꝙ
ideò,quia poſtulatio reſtitutionis aduerſus ſentẽtiam prin-
cipis non impedit ſententiæ ipſius exequutionem: quòd
nec etiam impediet,& ipſa petita aduerſus ſententias alio-
rum.Sed in contrarium facit,quod ſcripſi ſuper verbo,pro-
uidendum.Aduerte in veritate valde ſum dubius,ſed ma-
gis acquieſco opinioni Hoſt.in hoc videlicet,quòd habeat
locum iſta decretalis etiam dum reſtitutio poſtulatur ad-
uerſus ſententias aliorum.Nam licet princeps reperiatur in
iure habere priuilegia:& hoc potiſsimùm,qa poteſt diſpo-
nere cõtra iura:tamen in dubio videtur velle diſponere ſe-
cundum ius,prout ſcripſi.ſ.c.proximo.in ſecunda oppoſi-
tione.§.ſed oppones.quia non præſumitur in dubio hoc vel
le.Et fortiùs vbi exprimit,quòd vult diſponere ſecundum
ius,vt hîc dicit ibi:*iure duximus prouidendum*. In certis enim
ceſſat præſumptio.ff.de verbo.oblig.l.continuus.§.cum ita.
¶ Aduerte tamen,quia dico nihilominus, quòd hîc ponit
ius nouum,ſed commune illud facit.Dico ęnim, quòd no-

uum est.quia ante istam decretalem oportebat stare regulę positiuæ,quam tradit.l.vna.allegata.cum non esset iste casus de iure prouisus:licet æquitas in contrarium suaderet. ar.ff.qui,& à qui.l.prospexit.AEquitas enim non scripta rigori scripto non præualet:vt scripsi de translatione.c.fi.in tertia oppositione.dico tamen q hoc ius commune est,non dico respectu regulæ:de qua supra,à qua fateor,quòd exorbitat.sed respectu omnium casuum similium,etiam sublata differentia principis:quia dicit hic:*de iure decernimus prouidē dum*.Sed, vt tollantur contraria,dico aduertēdum,quòd huius decretalis decisio in certo non ponitur,sed refertur ad arbitrium iudicātis.ar.ī.de officio deleg.de causis.cum ibi not.volo dicere,quòd non dicit tex.simpliciter,quòd restitutione postulata ad sententiæ exequutionem cum cautione procedatur:sed dicit hoc esse seruandum pluribus præsumptionibus contra postulantem restitutionem facientibus.Nec determinat quæ,vel quales illæ præsumptiones esse debeāt:& per consequens ipse remittit arbitrio iudicātis. arg.ff de iure delib.l.j.§.ait prætor.de verborum obligationib.cōtinuus.in princi.&.c.de causis.allegato Dico ergo,q cum arbitrium iudicantis ex circunstantijs factorū,& præsumptionibus inde insurgentibus debeat iustificari:vt patet ex lect.& not.in iuribus allegatis.fortiores pręsumptiones debent ipsius arbitrium mouere in dubio ad suspendendum exequutionem sententię Principis,quàm iudicis inferioris pro eo quòd sententia principis:quia Præsumitur lata solenniùs,difficilioris est reuocationis.vt dixi.¶ † Et ex hoc infero,quòd fortiores requiruntur præsumptiones ad hoc,quòd postulatio restitutionis impediat exequutionem sententiæ latæ per auditorem palatij Apostolici,quàm aliarum sententiarum latarum per alios iudices minores,qui cum minori solennitate procedere solent.& difficiliùs impediri exequutionem latæ sententiæ cum publicis relationibus:cum illis adhibitis solennior examinatio habeatur: & difficiliùs duarum,quàm vnius sententiarum.argumentus,quod habetur in.l.minor autem magistratus.§ primo. vers.sed & proscennio.quod pluries allegaui in consilijs,& etiam obtinui.Nec obstat quod de exorbitantia.ī.dictum est.¶ † Nam dico,quòd duplex est exorbitantia: vna simplex propria & absoluta:quę sic videlicet in natura proprię exorbitātiæ remanet,quòd facit ius omnino speciale: nec transit in naturam iuris communis:vt sunt illæ specialitates,quæ consideratione personarum,temporum,vel locorum contra communes iuris regulas inducuntur:vt.ff.de cōstitutionibus princi.l.j.§.planè.& de regulis iuris.l.quæ propter necessitatem.&.c.non solùm.&.c.constitutionem.allegatis.& infrà de regulis iuris.c.priuilegium.&.c.in arg.&.c. quæ à iure.li.vj.cum concor.in illis assignatis. Et in his dico extensionem non fiendam,etiam ex similitudine rationis,vt probant iura proximè allegata. ¶ Alia verò dicitur exorbitantia non simplex, neq; absoluta: sed solummodò respectiua,vt est illa,quæ non remanet in natura specialitatis & exorbitantię.Sed transit in naturam iuris communis, secundum quod sunt iuris communis regulæ generales à cōmunibus iuris regulis deuiantes.vt ecce,regula iuris gentiū concedit alienationes:regula verò iuris canonici,& ciuilis hoc prohibet in rebus immobilibus ecclesiarum,& minorum.Alia verò regula vtriusq; iuris permittit res huiusmodi alienari ex causa cum obseruatione certæ formæ.Istę regulę sunt omnes communis iuris,licet vna respectu alterius exorbitans videatur.Et in istis bene arguitur ex identitate rationis.Et sic rectè procedit gl.in dicta.l.quæ propter necessitatem.quod ostendo per alium modum:nūquid est regula iuris naturalis & gentium:quod non liceat alium occidere,vel vulnerare,seu in eum sæuire,aut ei nocere.ff.de iustitia & iure.l.vt vim.cum suis concord.¶ Nunquid etiam habes regulam aliam,quæ licet à prędicta generaliori exorbitare videatur,tamen re vera regulam iuris communis cōmunis constituit, videlicet,quòd liceat potestatibus pro delictis pœnas infligere.Hoc enim reipublicæ valde expedit.ff.de publicanis.l.licitatio.§.quod illicitè.& de fideiuss. l.à reo.§.fi.& ad legem Aquiliam.l.illud.Licet & vulneratus.§ vltimo. cum concor.ibi signatis.Et tamen infra istam regulam reperio argui posse a similitudine rationis, dum pœna non imponitur de iure.vt.ff.ad legem Aquiliam.l.illud.Licet secus,dum imponitur ipso iure:vt supra de electione.cap.statutum.libro sexto.Quę sic procedunt,quę scripsi in regula, quę à iure.allegata.circa Nouellam.Modò ad propositum, licet ista constitutio respectu legis vnicę supradictę videatur exorbitans secundum quid: non est tamen exorbitans simpliciter,quia transit cum in dispositione iuris communis generaliter statuentis,quòd vbi ex præsumptionibus vel verisimilibus præsumitur contra petentem restitutionem aduersus sententiam non impediatur executio sententię propter postulationem restitutionis.Ratio enim cōmunis est, & fauorabilis:cum assistat alijs regulis communioribus, & ad eas rem reducat.argu.ff.de pac.l.si vnus.§ quod in specie. Quarum vna dicit,quòd sententia quę in rem transit iudicatam,exequutionem desyderat.Alias frustra ferrentur sententię:nisi exequutioni mandarentur.ff.de iudicijs.l.si prætor.de rei vendicatione.qui restituere. ne vis fiat ei.l.tertia. in principio. Et aliàs dicit,quòd ille pręsumitur per maliciā causa dilationis aliquid petere,audiri non debet.C.de fal.l. fi.not.Innocen.de concessione præbendæ.post electionem. Coadiuuat,quia hoc ius petendę restitutionis,& impediēdę exequutionis sententię.valde speciale est.Et ideò *multū* restringendum.in auth.de non alie.§ quia verò.ff.de testamēt.mil.l.cios.Igitur per legem cōtrariorum, eius contrarium fauorabile,& ampliandum est.xxxij.di.hospitiolum. cum si.Nec etiam nobis obstat,quod dictum est de diuersitate casuum,atq; rationum.Nam quòd loquatur de sententia principis pluiquàm alterius fecit accidentia facti.Et pro gratia exempli positi videndum est.ff.de vi, & vi armata. l.prima.§.quod vulgò.& de legi.l.iura.&.l.non possunt.Nō enim fuit ratio sumpta ex priuilegio,vel authoritate Principis:sed ex præsumptionibus pluribus cogitatę malitię, quæ aduerius petentem restitutionem facere videbantur: vt patet in textu.Quę ratio etiam in cæteris potest vendicare sibi locum,licet enim casu,quo impedita restitutione argueretur iudex,seu factum,vel culpa,aut imperitia eius minùs audiri deberet petens restitui adnersus sententiam principis pro eo,quòd præsumptio pro persona principis faciens redderet causam restitutionis nimis inuerisimilem: secundum quam consyderationem fortè loquitur tex. dum dicit,quòd princeps perrarò solet permittere restitutionē contra sententiam suam.l.minor autem magistratus.§ primo.allegato.Tamen vbi persona iudicis in huiusmodi restitutionis petitione non arguit,sed alia iusta causa,quę quę potest fallere principem,sicut & alios:vt.ff.de iuris,& facti ignorantia.l.secunda.& infrà de constitutionibus principō. c.primo.vt si minor,vel ecclesia per dolum, culpam, seu negligentiam agentis,ea proponere,producere,vel probare iura sua omisisset, vt in pręsenti decretali.& supra eodem.c.cum venissent. hic casus vniformiter principem, & alios in ratione concludens in ipso,& in cæteris,debet ad paria iudicari.argumento dictæ legis illud.cum concordan. saluis supra & infra dicendis.Et sic non videtur casus, vel diuersitatis rationis hic posse notari.quæ vbi assignari non potest,nō est diuersum ius statuendum.

11 ¶ † SECVNDO queritur in.§.ne verò. ibi: *ex præsumptionibus plurioù.* quæ, quot, & quales debent esse istæ pręsumptiones.& an posit vna sufficere. ¶ Ad primum dico,quòd cum hoc lege non determinetur,iudicis arbitrio relinquendum est. argumento.§.ait prætor. &.c.de causis.allegatorū.&.ff.de effractoribus.l.prima.Qui persona rum,& causæ ac processus conditione pensata maiores,vel minores

minores requiret presumptiones iuxta ea,quæ scripsi supra in.j.qõne.§.sed vt tollantur contraria. Sed pone,quòd per Papam vni auditori palatij committitur executio sententię,& alteri auditori causa restitutionis,quis eorum de hoc cognoscet?certè dico,quòd ille,cui est comissa exequutio, & non alter habens causam restitutionis. Patet, quia ista exceptio,non potest procedi ad exequutionem,de directo peremptoriè contra exequutionem opponitur.Et ista est defensio,quòd imò põt fieri exequutio:qua restitutio præsumitur per malitiam postulari per modum replicationis, aduersus dictam exequutionem allegatur.Cum ergo iudex cognoscẽs de negotio principali,cognoscere habeat de exceptionibus & replicationibus:vtpote de incidẽtibus accessorijs & cõnexibus,vt patet per cõmunia iura,cognoscet, & iste de his.arg.eius quod legitur & not.ĩ.de re iudic.de cætero.Sed auditor causæ restitutionis de hoc non cognoscet:quia,licet hæc quæstio tangat exequutionem,non tangit restitutionis cognitionem:quia siue fiat,siue impediatur exequutio,continuari potest processus causę restitutionis,cum non subsit ratio aliqua.Nec etiam constitutio positiua,per quam valeat impediri:cum nec hoc dicat ista decretalis,nec etiam alia,quam ego viderim. Et tamen dicit communis iuris regula,quòd ecclesia læsa potest quandocunq; beneficium restitutionis implorare:vt supra.c.prox. &.c.auditis.&.c.cũ venissent.&.c.j.& infra.c.proxi.Et hoc verum,nisi tanta esset malitiæ præsumptio,quòd nedum exequutionem suspendere,sed etiam restitutionis postulationem impedire valent.Quod esse posset:quia incoloratè petens restitui,non auditur:vt.d.l.minor autem magistratus.§.deniq;.Sed oporteret,quòd essent multa magna,quia difficile est,quòd quis propter præsumptionem repellatur à prosequutione sui iuris:vt patet ex notatis Card.& Nouel.infra de hæret.c.filij.lib.vj. ¶ Quoad secundum verò dico,quòd posset vnica præsumptio satis sufficere:quia potest esse talis,quòd sola fortior est,quàm plures debiles simul iunctæ.& tamen hîc non ponderatur,nisi verisimilitudo probabilis excogitatæ malitiæ. Quid ergo facit,an ex vna,vel ex pluribus causis insurgat,dũmodo sit.Non enim refert,quomodo fiat.ff.de peti.hære.l.item.§.à quo.de act. empt.l.j.in fi.Et fortior videtur vna eiusdẽ potentiæ:quia virtus vnita fortior est seipsa dispersa.Et quia probationes malæ coniunguntur:vt.ff.de excusa.tut.l.spadonem.§.qui iura.Et ad istum tex.respondetur,quòd plurale in singulare resoluẽdum est:sicut in.l.falsa.ff.de condi.& demon.Natura materiæ,& ratione constitutionis,quæ singularitati, sicut & pluralitati conuenire potest.Sic.C.de impub.& al. substi.l.quãuis.&.l.cum quidam.remittitur arbitrio iudicantis pro eo,quòd tota ista materia arbitratoria est:cæteris tamen paribus duæ rationes vrgerẽt fortiùs,quàm vna. ĩ.de treu.& pac.c.j. in authẽ.de cõsan.& vte.frat.in princ.

12 ¶ † TERTIO quæritur ibi:*Effectum sententiæ*.Quid si plures sentẽtiæ essent latæ?Et hîc facio duo dubia. Primũ, quid si duæ tantùm sententiæ latæ essent. Secundũ,quid si tres latæ forent. ¶ Ad primum dico,quòd in principe,vel præfecto prætorio hoc locum habere non potest:cum ab eis non valeat appellari:Sed in alio inferiore à principe,à quo appellari possit:dico decret.istam posse vendicare sibi locum:quia non magis pondero vnam sententiam inferiorum,quàm vnam sententiã Principis:licet fatear,quòd difficiliùs debet moueri iudex ad suspendendum exequutionẽ prætextu restitutonis aduersus duas sententias postulatæ, quàm aduersus vnam:vt dixi supra in proxi.qõ.§.& ex hoc infero.¶ Ad secũdum dubium dico,quòd hîc possunt tres qõnes formari.Prima est,vtrum aduersus tres sentẽtias cõformes possit competere restitutio.Secunda est,an illa pendente debeat suspendi exequutio.Tertia est,an donec exequutio facta fuerit,debeat causæ in integrum restitutionis cognitio permitti. ¶ Et ad primam quæstionẽ dico,quòd sic.& sic pronunciaui,& fuit mea pronunciatio de tempore do.Gregorij.xj.confirmata,per duos dominos Cardinales:licet prolatores fuissent auditores palatij Apostolici,& viri magnę authoritatis,inter quos fuit do.Ber.de bosquto:quem posteà do.Vrbanus Papa.v.promouit ad Archiepiscopatum Neapolitanũ,& secundò ad Cardinalatum quem consueui sæpiùs in lectura ista allegare,pro eo quòd ipse fuit vir præclarissimus.& præsertim in iure ciuili:& quod magis est,vitæ apud graues & bonos inter alios singularis.Non enim video textum nec rationem,quæ in casu isto regulam absorbeat generalem:qua cauetur,quòd si minor,vel ecclesia læditur,restitutionem postulare potest. supra eo.c.& quasi per totum istum titulũ.Igitur si lęditur per tres diffinitiuas sententias ipsum restituam. Nam non recedam à regula in casu à iure nõ expresso.ĩ.de coniug.leprosor.c.quoniam.¶ Ad secundam qõnem dico hîc posse distingui:quia aut allegat aliqua ratio patens,vel ex actis, vel ex probationibus in contrarium allegatis,per quam de lęsione apparet,seu incontinenti apparere potest.Et tunc impediatur exequutio:vt.ff.vt in poss.lega.ea.l.si is,à quo. in prin.Nam frustrà fit per plura,quod potest fieri per pauciora:vt hîc scripsi supra.c.præcedẽti.in princ.iiij.oppositionis.Atque hîc videturprobari in ratione in eo,quòd sententia Principis quodam modo æquiparatur tribus sentẽtijs aliorum:cum eundem effectum reportet in iure,in hoc saltem,ꝙ non magis appellatur ab illa,quàm à tribus. ¶ Aut non allegatur talis ratio sic patens:& tunc non suspenderẽ ego exequutionem,vt.l.vna.C.resti.postu.ne quid no.fi.allegata.& maximè,quia si aduersus duas sentẽtias vix detur restitutio in.d.§.denique.fortiùs vix dari deberet aduersus tres.& non nisi propter præsumptionem calumniæ ipsam petentis.Igitur ipsa præsumptio mouens ad denegandam restitutionem,fortiùs mouere debet ad executionẽ suspendendam.ar.regulę,si id quod minus &c.Induci potest cle. vt calumnijs.de re iudi.&.C.si sępius in integ.resti.postu.l. j.ij.&.iij.& ita vidi in cõsilijs palatij sępius obtineri. ¶ Ad tertiam quęstionem dico,quòd de ea vidi sępius in consilijs palatij disceptari,& cõmuniter hanc conclusionem teneri,quòd cessante primo membro distinctionis,quam dedi.ĩ.ad proximam.q.In quo fortiùs permitti debet causę restitutionis cognitio,quàm executionis suspensio,vt probatur hîc,& in.l.vna.superiùs alleg.debet executio suspendi. & hoc per istam rationem.¶ Nam si id quod minus &c.vt c.cũ in cunctis.in prin.alleg.Modo minus videretur,quòd fauor debitus executionibus sententiarum,vincet iudiciũ commune & ordinarium nullitatis,quàm iudicium speciale & extraordinarium restitutionis in integ.arg.§.quia verò.in authen.de reb.eccle.non alie.&.ff.de testa.mili.l.eius. Et tamen ita est,quòd dictus fauor dictum cõmune vincit iudicium:vt cle.vt calumnijs.allega.Igitur fortiùs & istud speciale.¶ Nec obst.quòd dicta cle.ponit ius nouum,& loquitur solùm in iudicio nullitatis per id quod scripsi supra eo.c.j.q.§.nec obstat,quod de exorbitantia.de quo tamen fortè aliquid latiùs dicam in clemẽtina vt calumnijs.alleg.

13 ¶ † QVARTO quæritur,nunquid antequam audiatur petens in integrum restitui aduersus sentẽtiam,vel contractum est necessaria aliqua causę cognitio.& videtur quòd requiratur vna summaria causæ cognitio præambula:quia non sequitur:Contraxit minor,vel sententiam habuit contra se.ergo læsus est.Nec sequitur:Imo præsumitur in dubio sententia iustè lata.ĩ.de renuncia.in pręsentia. Modò incoloratè petens restitui,non auditur:vt.d.§.denique.Igitur cum de colore huiusmodi constare non possit, nisi per aliquam causæ cognitionem,saltem summariam: necessaria videtur præambula causæ cognitio,saltem summaria.Pro quo facit,quod scripsi.ĩ.c.proxi.in iiij.oppositione.§.ad primam quæstionem.Sic enim alibi reperimus de eodem,videlicet bis cognosci:videlicet primò summariè ante litis ingressum,& posteà plures in progressu litis. Et hoc maximè quando id,quod petitur,iuri,vel rationi

communi aduersum est:vt colligitur ex notatis.Innoc.ĩ.de foro compe.§.contrahentes.lib. vi.Facit.ĩ.de testib. veniens ij.vel quando est præparatorium iudicij principalis: vt.ff.ad exhiben.l.iij.§.ibidem.sicut videtur esse in proposito. ¶ In contrarium arguitur:quia in iudicio ordinario litis contestationem requirente probationes tangentes negotium principale non debent litis contestationem præcedere:cum ipsa litis cõtestatiu sit principium & fundamentum totius certaminis in authentica.de exhiben.rei.§.si verò.initium.ff.rem rat.ha.l.ampliùs.C.de rei vendica.l.more.ĩ.vt lit.non contest.in rubro & nigro.& de litis cõtest.c.exceptioni.lib.vj.Nec esset,nisi Carrugam ponere ante boues. Volui quandoque sic distinguere:quia aut quæritur an petens restitui,saltem tenetur in forma suæ petitionis exprimere nominatim causam sufficientẽ læsionis:sic quòd non dicat se læsum solum ideò,quia contraxit,vel sententiam contra se obtinuit à qua nõ appellauit. Sed vltra hoc causam,quare fuit lęsus in contractu,vel sententia,seu propter quam sibi expediuisset appellare,teneatur adijcere. Et tunc dico,quòd sic,ne incoloratè petere videatur.& sic procedunt argumenta prima. Aut quæritur,vtrũ de huiusmodi causis teneatur ante litis contestationem.animum iudicantis aliqualiter informare.Et hîc sępius variari vidi:audiui enim quosdam tenentes,quòd sic per argumenta prima. & quandoque alios tenentes contrarium,per argumenta secũda ¶ Sed mediã eligens viam iuxta id,quod legitur in ista decret distinguo sic de præsenti:quia aut causa læsionis alleg.in libello habet aliquam verisimilitudinem veritatis.& est de se iusta & probabilis:& tunc stetur opinioni secundæ. Aut non,& tunc stetur opinioni primę. Et probant vtrinque dicta argumenta.& plerunque hoc dixi in consilijs & placuit dominus,vt prima facie videbatur. dicam tamen aliud in.c.ij.ĩ.eo.lib.vj.

24 ¶ † QVINTO quæritur de vno,quod prosequitur hic Henricus in.ij.distinctione.videlicet,nunquid per modum exceptionis in integrum restitutin peti possit Verbi gratia:ecclesia vel minor,cuius res est vsucapta,nanciscitur possessionem rei sic vsucapt.æ:vel rem,quam vendidit,adhuc tenet.nunquid,si conueniatur poterit excipere de læsione,& per viam exceptionis.& sic restitutionis beneficium implorare: Ioan.fabri.in.§.rursus.& Henricus hîc tenent,quòd sic:dicẽdo,si vnquam actor vsucœpit rẽ meam vt asserit:hoc fuit in absentia mei,& debeo restitui:quare ante omnia imploro vestrum officium,quòd restituar,& vsucapio rescindatur.&ipsa rescisa.Dico ipsum malè petere.sic intelligit.l.exceptiones,quæ personæ.§.fin.ff.de exceptionibus.Et hanc decretalẽ vbi omne se quod erat reum & fuerat condemnatum dum sententia peteretur ex parte Episcopi executioni mandari,petijt restitui quasi per modum exceptionis&.l.necnon.§.exemplo.ff ex quibus causis maio.& de iureiuran.l.nam postea.§.si minor.licet vtrobique Accur. notet contrarium. ¶ Inducit Ioan.fabri ff. ex quibus causis ma.l.si is,cuius.&.ff.de inoffi.test.l.Papinianus.§.si filius.Iuncta.l.sancimus.C.de inoffi.test.&.ff.de bo.possess.contra tabu.l.si præteritus.iuncta.l.iij.§.penult.ff.de bono.possess.&.ff de minori.l.iij.§.sed vtrum Et hanc opinionem sequebatur Dyn.Fatetur tamen,quòd gloss.& doctor.in.§.exemplo.tenent contrarium per dictum.§ exemplo.& per dictam l.exceptiones.in fine.Et pro dicta opinione facit,quia cũ datur actio, multofortius exceptio.ff.de regulis iuris.l. inuitus.§.cui damus. de superfici.l.j.§.quod ait.Modò.§.rursus.dat actionem:ergo.Sed in cõtrarium videtur,quia antequam habeat effectum rescissoria requiritur iudicis audientia circa in integrum restitutionem factam.Et ideò dicitur in textu,quòd datur restitutis:non autem dicit restituendis.C.ex quibus cau.ma.l.si.Quibus non obstat longi temporis præscriptio.l.si ab hostibus.& de capti.l.ab hostibus. ¶ Reperio,quòd quidam dominus super hoc sic distinxit.aut quæris,an possit obijci per modum exceptionis antequàm fuerit obtenta impetratio in integ.resti.& hic dicit,quòd nõ.Nam nec rescissoria posset ante proponi per viam actionis:quia sicut oportet,ꝙ actio rescissoria verificetur per in integr.resti.impetratam iudicis officio:vt.ff.de acti.& obli.l.in honorarijs.§.sed cum rescissa.Sic requiritur,cum petitur iure exceptionis:cum exceptio huiusmodi exemplo actionis rescissoriæ sit constituta:vt est casus.& ibi glo.in.§.exemplo.& l.exceptiones quę personę.ad fi.allegatis.Aut quęris,an post restitutiones in integ.impetrationem obtentam possit opponi in modum exceptionis:& tũc dicit quòd sic,per superius allegata.Nec ob.l.si is cuius.quia prout ibi sentit glo.& in dicto.§.exemplo,ibi restitutio iã concessa fuerat ei,cuius res fuerat vsucapta antequã ad eum possessio peruenisset & antequam rescissoriam proponeret. Ad.§.si filius.respondet,quòd prout gloss.in quadam noua additione ibi,sentit.ibi proponebatur per filium querela cõtra hæredẽ scriptũ per modum exceptionis.i.per modum contradictionis,seu reconuentionis:dicendo testamentum esse factum contra officium pietatis Et hoc implorato non mirum,si per modum exceptionis poterat se tueri Et isto etiam modo responderi potest ad l.si præteritus filius. ¶ Vel dic,quòd ibi competebat reo ius de præsenti super bonorum possess.contrata.& sic non mirum si per modum exceptionis statim proponere volebat.Hic autem non competebat ius de præsenti in rescissoria,nisi esset exceptio per in integrum resti.prius verificata:vt prædixi ¶ Et hoc procedit in vsucapione rei mobilis,per quam perditur dominium ipso iure:vt.l.vsucapio.ff.de vsucapio. ¶ In præscriptione autem longissimi temporis,quam mala fides sequitur,non haberet locum: cum detur vero domino,qui remansit adhuc directa exceptio iure cõi,si res peruenerit ad eũ,& se possit tueri cõtra præscribentẽ,si agat:vt.l.si quis emptionis.C.de præscript.xxx.ann.fatet tñ bene,quòd in modũ exceptionis.possem postulare officiũ iudicis,& per hoc postulare restitutionẽ:vt.d.§.si filius.Et sic in effectu:cõcordat cum primis. ¶ Iac.verò de Butrigarijs.in dicto.§.exemplo circa hoc sic distinguit:quia aut restitutio datur à lege & tunc:quia statim,quòd contingit læsio competit restitutio,potest quandocunque de restitutione excipi:vt.§.si filius.allegatus.Aut restitutio datur ab homine:& tũc,si iam data est,opponi potest:vt.§.exemplo.Sed si nondum data est,non potest de ea excipi: vt.§.si minor. & idem repetit in.§.si minor. ¶ Alij verba mutantes dicunt sic:aliquando restitutio competit iure actionis absque hoc,quòd sit necessariũ iudicis officium implorare.Et hæc potest opponi per modum exceptionis.ff.quod metus causa.l.metum.§.quòd si prætor.Et pro hoc.ff.de dolo.l cum à te. Aliquandu competit non iure actionis,sed officio iudicis,quod necessum est implorare:& quod merum factum est:vt.ff.de mino.l.quòd si minor.§.restitutio.& ex quibus causis maio.l.j.Et hoc casu non potest opponi,nec per modum actionis,necper modum exceptionis nisi data restitutione.vt.§.exemplo.&.l.exceptiones. allegatis.Ratio diuersitatis:quia in casu primo ius æquiparat actionem & restitutionem:Sed in secundo secus:quia licet prætor mortuus pollicitus fuerit se læsos restituturũ,id non est alicuius efficaciæ,donec factum prætoris viui interuenerit ad reintegrandum,quod fuit factum.Nam illud ius prætoris mortui magis introducitur ad impetrandum factum prætoris viui,quàm ad præparandum restitutionem.Et hoc placebat Ioan.Rollandi.in dicto.§.rursus.qui respondet ad.§.si filius.quòd non sufficit ibi,quòd filius probet se exhæredatum:nisi testamentum esset rescisum.Et ideò oportet,quòd perprius rescindatur,quod probat per textum.ibi: cũ dicit *in modum contradictionis querelã inducerer,quẽadmodum ageret,si non possideret sed peteret*.Inducit etiam dictum.§.si minor.secundo respon.ibi:*& sic in integrum restituere*.Sed sto magis cum primis per eadem iura.Nam in eo,quod dicit textus in.§.si filius exhæ

redatus pos

redditus possessione sit hæreditatis.petitione hæreditatis conuentus in modum contradictionis querelam inducet: quemadmodum ageret,si non possideret,sed peteret.appa ret,quod ibi loquitur de deductione facta in modum exceptionis,non autem petitionis.hoc enim sonat verbum *contradictionis*.quia reus excipiendo actori propriè contradicit, non econtra. Item hoc probat clarè verbum,quemadmodum ageret,si nō possideret,sed peteret.In hoc enim quòd illam contradictionem possessoris actioni, seu petitioni non possessoris æquiparat:dat planè intelligere quòd illa contradictio in modum actionis,seu petitionis non fiebat: quia nihil est simile sibijpsi: vt.ff.depositi.l.quod Nerua. ¶ Item in eo,quod dicit,quemadmodum &c.dat clarissimè ad intelligendum , quòd talis exceptio anomala est,& naturam non sequitur aliarum. Nam qui excipit,regulariter nihil petit,sed solùm alterius petitionem excludit: quia nondum habet ad hoc materiam præexistentem:Sed primò directè & immediatè petit id,quod peteret,si ageret, videlicet,testamentum rescindi,tanquàm inofficiosum.& postea consequenter infert in euentum:hoc est dum testamentum rescissum fuerit,hæredem à petitione excludit.& nihilominus donec de hoc cognitum fuerit,effectum suæ petitionis suspēdit:ita quòd in duobus deuiat ista exceptio ab alijs. Primò quidem,quia principaliter continet petitionē,vt dixi.Secundo,quia exclusionē petitionis aduersarij,ad quam finaliter tendit,non ex iam causata ac præexistenti materia & purè,sed ex materia adhuc in futurum causanda,& producenda,videlicet ex rescissione futura , illam deducit in euentum productionis eiusdem. Et iste est verus intellectus §.si filius.nisi fallor.Ad propositum adducas in exceptione restitutionis per te ipsum iuxta exemplum datum in principi.q.Item hoc clarè probat.§.si minor.ij. responso.Negari enim non potest,quin cum minor ageret,& contra eum de iuramento per eundem laro exciperetur ipse de læsione petens in integrum restitui. replicauit.& quòd super replicatione iudex de læsione plenè cognoscere illa,qua probata restituere,ac facta restitutione exceptionem tollere debuit: vt ibi probatur ad contextum.Et si in modum replicationis hoc possit minor,quare hoc non possit in viam exceptionis non apparet.Ideo reputo ibidem casum clarum. Nec mireris , quia exceptio habet pro existenti materia æquitatem . ff. de exceptione doli.l. qui æquitate. Modo æquitas dictat,tum quòd totum simul expediatur per ea, quæ scripsi.§̄.c.præcedenti in formatione quartæ oppositionis.tum quòd non reddatur res petitori pro eo,quòd posset restitui post iudicis officio in modum actionis pro restitutione implorato : vt.ff. de exceptione doli. l. dolum facit. Et hanc opinionem sequitur Bart.in.§.si minor.&.l. exceptiones. allegata inducens.l.si possessione.ff.de bono. possess.cōtra tab. Inducit etiam.Exceptio de necessitate non continet conclusionem. Quod prosequere prout ipse not. ff.de exceptionibus.l.j.& placere etiā videtur Cy.C.de tempori.in integ.restitu.petendæ.l.fi.in princ.vlt.glo.

¶ † SEXTO quæritur de vno alio,quod etiam prosequitur hîc Henricus,videlicet vtrum post quadriennium per modum exceptionis poterit restitutio implorari?& videtur quòd sic:quia quæ temporalia sunt ad agēdum,sunt perpetua ad excipiendum.vt.C.de exceptionibus.l.licet.ff. de doli exceptione.l.purè.§.finali . ¶ In contrarium facit, quòd tantùm infra quadriennium implorari possit:quia exceptio datur exemplo actionis,vt dicto.§. exemplo. Modò certum est,quòd in modum actionis non potest peti post quadriennium:vt dicta.l.fin.&.§̄.eo.c.j.&.ij.libro sexto.& cle.vna.eo.tit. ¶ Henricus stat in parte secunda, videlicet quod post quadriennium restitutio peti non possit quia cessante ratione legis,debet cessare lex.ff.de iure patro.l. adigere.§.quamuis.§̄.de appellationibus.cum cessante. Sed ratio est,quare exceptiones sunt perpetuæ:quia non est in potestate rei,quando excipiat:vt.l.purè.§.fina.allegata.Sed ista ratio cessat in ecclesia,vel minore & in alijs læsis,in quorum potestate est,quando petatur restitui.Et hoc probant §.si minor.in fine.&.§.si filius.allegatis. ¶ Nec obstat quòd exceptiones sunt perpetuæ:quia illud intelligitur de exceptionibus.ideò competentibus,quia actio non competit: non autem de exceptionib.Ideo competentibus,quia actio competit. Tunc enim actio & exceptio eiusdem vitæ sunt, per iura proximæ allegata.facit.ff.de peti.hæredi.l.si quis libertatem.Et per hoc fuit semel repulsa ecclesia cum contra agentem aduersus eam ex contractu,in quo læsa fuerat,de læsione exciperet post quadriennium.& fuit sibi dictum; tardè venere bubulci.&c.Conuētionales verò exceptiones ex conuentione partium legem accipiunt.& secūdum eum esse possunt temporales , vel perpetuæ: vt.ff.de exceptionibus l.exceptiones.& Instit.de exceptionibus.§.temporales. secundum eum.Sed ista fuerunt verba Cyn.in dicta vltima q.licet Henricus ipsos alleget. ¶ Dynus verò aliter dicit,videlicet quòd ante impetrationem restitutionis quadriennalis est.& in hoc concordat cum prædictis.Sed post impetratam restitutionem perpetua est:& in hoc cadit in prædictis.Dicit autem fabri.in.§.rursus.quòd hæc opinio Dyn. satis videtur rationabilis.Nam data restitutione,si rem possidet,actionem mouere non potest ad eam vendicandam argu.ff.vti poss.l.j.§.penult. Nec est in potestate sua excipere de restitutione iam data,donec agatur contra eum.Ideò. l.purè.§.fina.& eius ratio hîc rectè vendicant sibi locum.Et sic potest intelligi.l.si is,cuius. allegata. Et hæc est veritas, quam etiam sequitur Io.Ro.in.§.rursus.super quo vide Cynum.C.de non numerata pecunia.l.si ex cautione.in vlti.q. ¶ Supple glossas.In gloss.ij.ibi:*ne causa*.vt patet in antiqua. In gloss.*ij.se fin*.ibi.*§̄.c.proximo*.Dicit Hostien. quòd ibi à tempore interlocutionis lapsi erant.x.dies:vel ibi procurator mandatum exhibuit spontaneus,non coactus.Et ibi: *incidenti*,ad hoc.§̄.eo.c.penult. Et ibi:*si actor*.ibi licet actor à curatore datus appellet, curator prosequitur.Et dicit ibi gloss.si procurator prosequitur,necessitate, actor verò voluntate.Et ibi:*non habebat*.s.quia papa pronunciauerat: hoc dico pro tanto,quia si intelligeretur,quando non poterat appellari propter lapsum.x.dierum:tunc dicerem illud principale,non incidens.& sic requireretur etiam speciale mandatum.In gloss.vltima.ibi:*ecclesia sanctæ Mariæ*.&.§̄.de senten.excommu.venerabili. Et in bonæ fidei iudicijs ex causa potest ante diem agi,vt interponatur cautio.ff.de judicijs. l.in omnibus. Vincen.

SVMMARIUM.

1 *Restitutio in integrum petendæ incidenter,num mandatum speciale requiratur?*

2 *Rescindens iudicium ,siue quadriennium quod datur & ab quo tempore currere incipiat? Et quanto tempore duret? nu.seq.*

4 *Rescissoria quanto tempore duret?*

5 *Restitutio si post quadriennium concessa sit,an teneat concessio?*

6 *Iudicium rescindens ac rescissorium qualiter perpetuari possint? Et num litis:om.in rescindenti facta,perpetuari rescissoria videatur numero sequenti.*

8 *Iudicium rescindens, ac rescissorium , num simul in eodem proponi queant. Et an in vno eodemque iudicio vsucapionis rescissio,& rei restitutio peti possint?*

9 *Restitutio in specie de qua hîc,an ecclesiæ dari possit?*

10 *Restitui post inscriptionem, vel sententiam latam in casu de quo hîc,num quis possit?*

11 *Restitutio in integrum an in exceptionibus dilatorijs solutionis locum habeat? Et an differentiam dilatoria solutionis & fori declinatoria quoad restitutionem? numero sequenti.*

13 *Restitutio aduersus interlocutoriam super debiti instrumento,an concedenda videatur?*

14 *Testes examinari aduersario reclamante , in casu de quo hîc, an possint?*

35 *Termino ad aliquid agendum constituto, eoque elapso, nunquis admitti ad ipsum termini ipsius lapsu non obstante, possit? Et vide in hoc quæstionem subiectam. & numero. 17. 18. 19. 20. 21. 22.*
36 *Res non integra variè dicitur.*
23 *Probationes criminum, defectuum siue obiectuum, an post terminum peremptorium recipi queunt?*
24 *Obiectus ex peremptorij lapsu repulsi, nunquid modum de quo hîc, admitti interim possint?*
25 *Terminus peremptorius, qualiter dignosci possit?*
26 *Restitutione principaliter implorata, nunquid in partis contumaciam lite non contestata procedi queat?*
27 *Restitutio dum petitur, qualis processus haberi debeat?*

¶ CAP. VII.

Coram. Casus. Post peremptorium de iure communi nõ auditur ecclesia: auditur tamen beneficio restitutionis in integrum. Prima narrat. Secunda interloquitur ibi: *nos autem.* ¶ Expone literam. *& te.* singulariter loquitur, cum specialiter dirigit sermonem ad Archiepiscopum; & quando communiter ad eum & capitulum, loquitur pluraliter: vt in fine. c. *Assignatus.* quo cum actis & munimentis præsentarent se coram Papa sententiam audituri. *Non modicam.* Hoc dicit secundum Hosti. propter. l. & si post tres. ff. si quis cautio. Et est simile de renunccia. veniens. secundum Hosti. *Non attulerunt.* Et sic non venerant instructi. *Depositiones.* in publicam formam redactas, vel sigillo authentico sigillatas, seu roboratas: aliâs non adhiberetur fides simplici scripturæ. de probationibus. quoniam. de fide instru. c. ij. *Inter eos.* & etiam contra eos. Nam ex quo ad instruendam causam statuitur peremptorius terminus, venire debent cum omnibus actis, quæ portari possunt, secundum Innoc. Allegat Hostien. de dolo & contu. c. fina. de appellationibus cordi. libro vj. facit de electione. c. fina. j. & c. cupientes. eod. libro. *Postularunt.* ipsi procuratores. vnde nomine ecclesiæ vestræ, & iure minoris eo: quòd exigens instructionis necessitas & damni aliâs imminentis hoc exigebat. C. de dilatio. l. j. iij. q. iij. c. Induciæ. §. spatium. secundum Hosti. *Interlocuti.* iustum fuit, quòd Bracarensis. ecclesiæ daretur restitutio in integrum. vt non obstet ei terminus peremptorius, quin plenè causam suam instrueret: quia sine hoc restitutionis beneficio ipse terminus obstitisset: nec ad probandum vltra terminum admitteretur. Et si non fuisset admissa ecclesia Bracarensis ad probandum. in hoc lædi grauiter potuisset. Nam per hoc potuisset sententiam contrariam reportare. Et ideò iustum fuit, quód ei daretur in integrum restitutio. vt. §. c. proxi. Innocen. *Octauas.* proximas. ff. de verbo. obliga. l. eum, qui. in princi. & de octauis dic vt dixi de ferijs. c. ij. Nouella. *Duximus.* præmissa aliqua summaria cognitione, in qua quæsiuit, an haberent aliqua instrumenta necessaria, vel vtilia omissa. sic. §. eod. c. ij. Multa enim occurrunt iudici inquirenda. de fide instr. cum Ioannes. ad finem. secundum Innoc. & Hosti. ¶ Secundum quod non egreditur hîc Papa formam petitionis dando terminum ad octauas non petitum. Nam quantitas termini petenda nõ erat: sed per iudicẽ secundum circunstantias arbitranda. De hoc de procura. dilectus. Et natura dilationis habet terminari, & terminum assignari: aliâs partes nescirent, quid agerent: vel nil fieret in causis, reo non comparente. *Indulgendum.* aliâs ex defectu probationis sententiam contrariam reportasset, & per consequens grauiter lædi poterat. fuit ergo subueniendum: vt. §. c. primo secundo & iij.

¶ Primó opponitur ibi: *Procuratores vestri.* quia Archiepiscopus contestatus fuerat litem vt patet. §. in princ. c. Et sic per contestationem factus dominus litis. vnde ipse solus habuit procuratorem dare. C. de procura. l. neque. & l. nulla. ¶ Dicit Hosti. quòd Archiepiscopus, vt caput ecclesiæ. & de consensu capituli prosequebatur illam. subdit etiam quòd iste casus adeò communis & arduus est, quòd solus Prælatus hunc prosequi non posset. renuittens ad not. sua. §. de rescriptis. edoceri. ¶ Sed caue, quia hoc non ita indistinctè procedit. & super hoc vide quod scripsi. §. de maio. & obedi. humilis. in quinta oppositione & remissionibus ibi datis. Et alio modo etiam posses soluere: dicendo, quòd verbum vestri, hîc ad partes litigantes communiter referebatur, pro eo quòd de ipsis immediatè prædixerat: licet soli vni parti restitutionẽ dederit, videlicet ecclesiæ Bracarensi. Vel dic, quòd tex. quoad hoc refert accidentiam facti, & non iuris dispositionem. simile. §. eo. tum ex literis. vt ibi dixi. in tertia oppositione. ¶ Secundo opponitur ibi:
1 *speciale.* † quia ad petendum restitutionem in integrum incidenter, non requiritur speciale mandatum: vt scripsi satis §. c. proximo. in prima oppositione. Dicit Hosti. quòd hîc sponte obtulerunt mandatum vel quòd à tempore interlocutoriæ lapsi erant. x. dies. vel quòd admitti posset procurator non ostendens speciale mandatum cum cautione de rato. ff. de mino. l. illud. §. j. & l. sequenti. Sed hoc vltimum mihi non placet. Nam siue sit certum de mandato sufficienti, siue sit certum de nullitate, vel insufficientia mandati non est locus admissioni cum præstatione cautionis. Sed tunc demum, cum de mandato vel sufficientia mandati dubitatur: vt patet ex lectis, & notatis. C. de procuratoribus. l. j. ¶ Nec obstat. l. quòd si de speciali. ff. de minoribus. sequens. l. illud. allegatam. Imo illa lex probat contrarium: quia non dicit procuratorem generalem, de cuius mandato generali constat, admittendum cum cautione ad petendum restitutionem in integrum. Sed dicit, quòd si de speciali mandato dubitetur, cum restitutio postulatur interposita stipulatione ratam rem dominum habiturum, rei potest mederi. ¶ Prætereà ibi non loquitur de petitione incidenti restitutionis. sed de principali. ¶ Dicit ergo, quòd si non appareat de mandato aliquo: vel apparet de mandato generali tantùm: nec subest aliqua ratio probabiliter dubitandi de speciali mandato petendi restitutionem: non est locus cautioni; quia sine illa ad incidentem admittitur. & à principali repellitur, per ea quæ scripsi in prima oppositione allegata. Sed dum constat de mandato, generali tamen, & sub est aliqua causa probabilis verisimiliter dubitandi de speciali mandato, admittitur ad petendum restitutionem cum cautione prædicta, per dictam. l. quòd si de speciali. & sine ea ad petendum etiam incidenter per ea, quæ dixi in dicta oppositione. Nec obstat hîc, quod dicitur de lapsu decem dierum. quia illud nihil facit, quominus petitio censeatur incidens, & non principalis. ¶ Quid ergo dicendum? putant Petrus, Abb. & Nouella quòd in procuratorio illorũ erat expressum, quòd possent: cũ necessarius casus occurreret in integrum restitutionem petere: vt est moris Aliâs viderent fuisse in dolo hi, qui dabant tale mandatum: cum æquè dare potuissent munimenta: vel fortè miserunt post interloquutoriam vel fortè prius munimenta cum tali expresso mandato. Ego autem puto, quòd vt dixi in oppositione. præcedenti. text. in hoc narrat accidentiam facti & non iuris dispositionem. Et ideò quoad hoc de iuris dispositione disceptare superuacuum est.
2 ¶ † PRIMO quæritur ibi: *Peremptorius.* à quo tempore incipit currere rescindens iudicium seu quadriennium quod datur ad petendum per huiusmodi rescindens iudicium in integrum restitutionem. Dicit Inno. quòd à fine termini peremptorij, & non à die interloquutoriæ datæ. pro quo infra eod. c. j. libro sexto. Et est ratio secundm eum. quia finito termino completa est læsio eius. Quod etiam ex eo apparet: quia etiam si sententia non sequeretur contra talem læsionem daretur restitutio. §. eod. auditis. & c. cum venissent. Et ideò prudenter facit, qui læsus est in sententia ex omissione probationis, si expressè petit in integrum restitutionem, & contra sententiam, & contra probationes omissas ad eas producendas secundum eum. fatetur tamen, quod alij

ꝙ alij dicunt,ꝙ tantùm à die sententiȩ quadriennium huiusmodi computatur.& quod sufficit à sola sententia petere restitutionem in integrum.ar.ff.de minoribus.l.tertia.§.primo.Inno.no.gl.in cle.vna.j.eo.id,quod primò dixit Inn. de re iudi.quod ad consultationem.super verbo,prȩlato dicere,quòd non à die datȩ dilationis.Sed interloquutoriȩ de dando,seu de concedendo currunt.x.dies,qui dantur ad appellandum.& ibi videtur expressum.Et facit ibi Inno.differentiam inter tempus,quod datur ad appellandũ,quod currit statim termino assignato,& tempora quȩ dantur in alijs prȩscriptionibus Collec.Dicit tñ Inn.finaliter,ꝙ prius dictum magis sibi placet.& ad hoc facit cle.ab ecclesia.j.e.vbi hoc no.in gl.in hoc.Nec mirum,quia reuera hìc,per interlocutoriam Papȩ nulla fuit inducta lȩsio:sed iam inducta per lapsum peremptorij solùmodò declarata.ar.ff.de acqui.re.do.l.adeò.§.cum quis.&.ff.si serui.vendi.l.sicuti.§.sed si quæratur.Ideò putarem,ꝙ aduersus huiusmodi interlocutoriã non posset peti restitutio,& quòd deberet succumbere petens propter petitionem ineptam.ar.eius,quod legitur,& no.j.de iudicijs.c.exhibita.Prædicta procedunt specialiter respectu istius decre.sed non generaliter respectu confusionis dubij propositi.Super quo,dic,vt scripsit Cy.C.de tempo.in inte.resti.peten.l.superuacuam.in.iij.q.& seq.quoad hoc inter maiores,& minores est differentia faciẽda.Licet enim in hoc conueniant,ꝙ non datur ante lȩsionem cõpletam,sed post hoc rescindens iudiciũ nec ante incipit currere,quadrienniũ,sed post.Et est ratio,quia non daẜ nisi læso: vt.s.e.c.j.&.ff.de mino.l.nã posteà.§.si minor.Nec incipit ei tempus currere,donec nascatur.C.de præscrip.xxx.annorum.l.cum notissimi.§.illud.& de annali exceptione.l.j.in fi. Item in alio,quia sicut minori non currit illud quadriennium,nisi à tẽpore,quo factus est minor:sic nec maiori absenti causa reipublicȩ propter absentiam lȩsi currit quadriẽnium,nisi à tempore reuersionis:vt.l.superuacuam.allegata. Tamen in hoc differunt maior absens causa reipublicȩ: ac propter absentiam læsus:& minor,quia quadriennium non currit statim maiore reuerso,sed demum post modicum tẽpus arbitrio iudicis relinquẽdum:vt.ff.ex quibus causis maiores in integ.resti.l.ab hostibus.§.sed quod simpliciter.ad fi. & tamen minori currit immediatè finita minoritate ȩtatis. Nam illud de modico tempore maiori reuerso à lege cõcessum,non reperitur concessum minori.Nec debet huiusmodi lex extendi:vt.ff.solu.matri.l.si verò.§.de viro.maximè cum non sit eadem ratio vtrobiq;:quia absens tẽpore absentiæ, nec bene,nec malè potest quærere aduocatum:nec sua negotia aliàs bene componere.Sed minor hoc potuit.Ideò sibi imputet,si nõ fecit.vbi tamen minor hoc facere non potuisset magis,quàm absens,eadem ratio esset.Et ideò videẜ, vbi.s.ꝙ & tunc esset idem ius.Sed pone,ꝙ præscriptio.xl. annorum inccepit currere in minori ȩtate solùm per vnam diem,vel aliquale tempus maius:nũquid quadriennium currit sibi aduersus lapsum temporis:vel expectatur,ꝙ læsio sit cõpleta?videẜ ex dictis,ꝙ expectandum est,ꝙ læsio sit completa.i.ꝙ cõpleta sit prȩscriptio.xl.annorũ.cum dictum sit s.ꝙ à tempore lȩsionis cõpletȩ currit hoc tempus.arg.ff.qñ acti.de pecul.est annalis.l.j.§.annus.Et sic videẜ tenere quædã gl.in.l.superuacuã.alleg.Sed hoc nõ placet Iac.de Ra.Tũ quia sequereẜ absurdum,vid.dicet.ꝙ restitueretur qs prȩtextu minoris ȩtatis in.lxv.anno.Tum,quia satis censetur cõpleta tota lȩsio,quã minoris ȩtatis fallitas attulit i eo abbreuiatum fuit tempus vitȩ actionis minori cõpetentis tempore minoris ætatis,cum sequentis temporis læsionem non attulerit minor ætas.Et idcirco dicit,ꝙ statim ȩtatis minoritate cessante,currit sibi tẽpus:cũ ꝑ interesse dictȩ abbreuiaturȩ,tũc posset agere.ar.ff.de le.j.l.si creditori.Sed hoc non placet Petro.dicit enim,ꝙ nõ,prȩtereà daẜ restitutio alicui, ꝙ actio sit abbreuiata:vt patet.ff.de castrẽ.pec.l.pater.§.fi.& de acquir.hære.l.Pãtonius auitus.in prin.Petrus tñ fateẜ,ꝙ gl.malè dicit:quia cũ læsio nõ sit cõpleta in minori ȩtate,nõ est tractandum de tempore restitutionis:quia non cõpeti. sibi restitutio:cum adhuc sit tutus ipso iure:vt.ff.de mino.It in causæ.& idem dicit in maiore,vt nõ competat sibi restitutio:si vsucapio non est in absentia,vel.j.modicũ tẽpus cõpleta:cum superfit auxilium iuris cõis:& imputeẜ eis,quare non agunt actione,quȩ sibi cõpetit,& non interrumpunt cursum præscriptionis,vt.ff.ex qui.cau.ma.l.nõ enim.in fi. Super quo etiam vide not.Cy.C.de resti.mili.qd tempore. in nona.q.Et ex præmissis resultare patet conclusio talis,ꝙ vt videẜ in integrum restitutio maiori,vel minori oportet, ꝙ sit lȩsus,& ꝙ læsio sit cõpleta,& ꝙ aduersus talem lȩsionẽ nõ possit se iuuare bñficio iuris cõis.quòdq; rescindens iudiciũ cõpetere,& quadriẽnnium ad illud intentandum currere incipiunt regulariter à tempore perfectæ læsionis.Fallit tñ in absente causa reipublicæ,cui vltra modicum tempus datur eo modo,quo dixi.

3 ¶ † Sed quęro horũ occasione,quanto tempore,seu vsq; ad quod tempus duret prædictum rescindens iudicium?& dices statim,ꝙ vsq; ad quadriennium,per.l.superuacuam.allegatam.¶ Sed videamus, an semper hoc sit verum:& si læsio insurgat ex contractu hoc indistinctè verum est,secundum doctores,& sic intelligitur.l.superuacuam.Sed, si petatur restitutio aduersus læsionem ex tempore contingentem,hìc difficultas.Verùm,si tempus illud sit tantum,sicut quadriennium,vel eo maius, adhuc est indubitatum apud eos,ꝙ habet locum quadriennium.&.l.superuacuam.Sed si minus sit tẽpus quadriẽnio, hìc sunt opiniones.Nam Butr.& Azo tenuerunt dari tantũ tempus ad petendum restitutionem,quantum est illud,qđ per lȩsionem est amissum,& non amplius.quam sequitur Dy.in.§.rursus ¶ Alia opinio fuit Iac.Balduini,& sequaciũ, ꝙ imò quadriennium semper vniforme est,atq; continuũ. & datur pro omni restitutione,etiam aduersus quamlibet læsionem minoris temporis.Sed nõ restituitur,nisi ad tantum tempus,quanto lȩsus est.Fatẽtur tamen,ꝙ si infra quadriennium læsus negligat petere restitutionem,tempus negligentiȩ cum tempore absentiȩ compensatur sic,ꝙ si fuit negligens per annum,& lȩsus fuerat in biennio,nõ restituetur sibi,nisi annus.Alia verò fuit opinio quorundam,quæ vera est opinio.s.proxi.quoad primum dictum de vniformitate & continuatione quadriennij.Sed falsa quoad secundum de compensatione negligentiæ,& absentiæ:quia complures infra annum,quod sibi incumbit faciendum,vsq; ad annum non sunt in mora.ff.de verbo.oblig.l.qui hoc anno. &.j.de elec.cõmissa.li.vj.Et hȩc opinio placet Petro,& Cy. in.l.superuacuam.in sexta quæstione.vbi reperies fundamenta istarum opinionũ,& responsiones ad arg.hincinde. Et ista opinio Petri deciditur in cle.ab ecclesia.j.e.vbi latiùs forsan dicam.

¶ SESVNDO quæritur,quia visum est.s.proximè de iudicio rescindẽti,qñ nascatur,ac quanto tẽpore duret. Nunc,vt continuetur materia,quæritur de iudicio rescissorio,quod alio noĩe actio rescissoria appellatur:qñ videlicet nascaẜ,& quanto tempore duret.Et primò,quando nascatur.Sed de hoc me expedio per remissionem:quia de hoc dixi.s.e.cum ex literis.§.circa secundã partẽ.

4 ¶ † Descendo igitur ad scdm,videlicet quãto tẽpore duret rescissoria.Et dixit Dy.ꝙ eodẽ tẽpore ꝓponẽda est rescissoria,quo tẽpore,& iudicium rescindens,ac.j.annũ.Et idem tempus debet restitutio peti,& rescissoriũ proponi sic,ꝙ istorum duorũ iudiciorum tempora non sunt separata.Sic intelligit.l.si ab hostibus.C.ex qui.cau.ma.&.l.quod tẽpore.de resti.mili.& l.ab hostibus.C.de capti.&.l.ab hostibus.C.qui.non no.lõg. tẽpo.præscript.&.§.rursus.Insti.de act.vbi de hoc per eum. Sed Petrus de bellapertica,& sequaces dicunt,ꝙ imò tẽpus restitutionis petendæ est quadriennium,& vniforme: sed iudicium rescissorium non est vniforme,sed habet annum vtilẽ post quadriennium,si tanti temporis erat actio directa,eo tempore,quo læsus inccepit lȩdi.Sed si erat minori temporis,& minoris vitæ directa,tunc eodem modo eiu

dem vitæ & tẽporis erit rescissoria:vt.ff.de mino.l.vltima. & ad Vell.l.si debitrix.§.primo.&.ff.e.l.sed & si quis per prętorem.§.quoties. quia sicut non debet esse in dãno, sic nec in lucro.ff.e.l.fi. Differentia est ergo inter tempus.ĩ.quod, & tempus ad qd. idem vult Ioan.Fabri.§.rursus.dicens,ꝙ licet annus vtilis vitę iudicij rescindentis sit correctus & immutatus,per.l.superuacuam.tamen annus rescissorię nõ est alteratus,nec immutat⁹:nec illa.l.fi.de eo loquitur,imò remanet incorrectus.Nec.l.si ab hostibus.nec.§.sed cum rescissa.allegati.nec etiam.l.si is,cuius.ff.ex quibus causis ma. reperiuntur correctæ.Subdit etiam,ꝙ quãquã lęsio sit de maiori tempore,quàm annus,vel quadriennium:nihilominus tamen rescissoria non durabit vltra annum.Et idem dicit, vbi est alia læsio:puta in liberatione,vel aliâs:quia secundũ eum nunquàm durabit vltra annum. Et idem dicit,vbi est alia lęsio:puta in liberatione vel aliâs: quia secundum eum non durabit rescissoria vltra annum.Et est ratio,quia contra ius,& ex quodam beneficio datur.& ideò non immeritò restringitur eius vita, vt dico.§.sed cum rescissa. Subdit etiam quód is annus vtilis est,sicut in alijs prætorijs:vt insti.de perpetu.& tempora.actio.§.eas verò.cum ibi notatis. ¶ Alij volunt dicere,ꝙ licet non duret:nisi anno, quando læsio,vel vita actionis perditæ non est,nisi tanti temporis, vel minoris.Tamen vbi lęsio,vel vita actionis perditę maioris est temporis,dicunt,ꝙ rescissoria tunc tanti temporis esse debet:quia non possum capere, ꝙ actio per læsionem perdita,ac per restitutionem restituta,minoris post restitutionẽ existat temporis,quàm esset antequàm perderetur.Et probant hac ratione:quia aliter restitutio in totum nõ reduceret omnia ad statum primum, contra id quod scripsi in rubrica.§.dicitur autem restitutio.Ioan.Ro.stat in hac opinione,videlicet, ꝙ si læsio est maioris temporis, vel actio restituta vitę longioris:rescissoria durat vltra annum tanto tempore,sicut prima.Et dicit,quòd hoc no.gl.in.l.superuacuam.& in.§.sed cum rescissa.Dicit tñ ꝙ breuioris vitę esse poterit,quã anno,si tempus læsionis sit minus.Et sic intelligit.l.si ab hostibus.&.l.ab hostibus.&.l.quod tempore. & §.sed cum rescissa.allegatis.inducit etiam.§.rursus. referẽdo verbum,intra annum.ad verbum petere.& non ad verbum rescissa vsucapione.Et dicit,ꝙ casus est,nisi calumnief,text. in.l.si is,cuius.ff.ex quib.cau.ma.vbi dicitur sic,si is cuius rẽ vsucepit reipublicæ causa absens possessionem suæ rei ab eo vsucaptę natus sit,& posteà amiserit,non temporalem, sed perpetuã habet actionem. ¶ Ego credo habuisse Io.Ro. corruptum,& magis sto cũ Io.Fabri de præsenti,saltem in hoc,quia rescissoria nunquã annum excedat.Quod probo: quia.§.sed cum rescissa.loquitur in rescissione vsucapionis, quę tollẽs dominiũ.vt.l.traditionibus.C.de pac.&.ff.de vsucap.l.iij.tollit etiam actionem in rem,licet natura sua perpetuã:vt.l.sicut.C.de pręscrip.xxx.annorũ.Et tñ rescissoria, quę post restitutionẽ,hoc casu datur,restitutio,vltra annũ nõ datur:vt.§.sed cum rescissa. Item probo per.l.si is cuius. allegatam.in verbo,*natus sit*.& in verbo,*amiserit*.iuncta.glos. super dicto verbo,*natus sit*.Nam iõ datur ibidẽ nõ tẽporalis,sed perpetua illi,qui post restitutionem nactus est rem suã vsucaptã:quia per dominiũ recuperauit,& acquisiuit iure naturali directam in rem,vt ibi.Igitur à contrario,si natus non fuisset,non daretur sibi perpetua, sed temporalis. Item sto cum Pe.de bellapertica.in ea parte,in qua dicit, ꝙ si minoris vitæ,vel temporis erat lęsio,vel perdita actio tãti tẽporis,& nõ pluris,erit rescissoriæ vita ꝑ ratiões ipsius. & per cle.vnã.ĩ.eo.in fi.vbi forsan hoc latiùs tangam. Nec obstat ad dictã.š.proximam,ꝙ restitutio reducit in totum ad pristinũ statũ:quia hoc verum in effectu:nisi stet per restitutum.Potest enim facta restitutione incontinenti rẽ petere:& scdm aliquos litem contestando rescissoriam perpetuare.Imò & scdm alios ipsam rescissoriã simul cũ petitione restitutionis intentare.Qd si nõ fecerit,prætor dignum duxit hoc eidẽ imputare:vt.ff.de reg.iur.l.dãnum, qd quis. Ideò prætor,qui vtrunq; instituit iudiciũ rescindens,videlicet,& rescissorium,videns vtrunq; esse contra ius commune,voluit vtrunq; arctare tempore:quam arctationem solũ quoad rescindens immutauit lege Codicis, superuacuam. allegata.In hoc sto cum Io.Fabri.Et hoc tenet etiam Bar.in

5 dicto.§.sed cũ rescissa. ¶ †Sed quæro,quid si post quadriennium restitutio sit concessa:an teneat cõcessio?videf,ꝙ sic, tanquàm contra ius litigatoris facta.ij.q.vj.c.ei, qui.§ diffinitiua.C.quando appel.non est necesse.l.ij.&.ff.quę senten. sine app.rescind.l.j.§.Item cũ contra sacras.de re iudi.l.præses.&.l.cum prolatis.Cy.in.l.superuacuam.in sexta quæstione.dicit fortè dicendũ esse contrarium:quia huiusmodi restitutiones cõtra ius commune cõceduntur:& ideò restringendæ sunt:vt.§.sed cum rescissa.Pręterea,quia qua ratione sententia post tempus excusationis lata nõ tenet ipso iure, vt.ff.de excu.tut.l.scire oportet.§.consequens.Eadem ratione neq; hîc,scdm Dy.& faciunt.C.de iudicijs.l. properãdũ. in princ.vbi videtur notari,ꝙ sententia lata post trienniũ non tenet. ¶ Idem tenent Io.Ro.&.Io.Fabri.in.§.rursus. qa arguendum est de tempore ad locum,& econtra.ff. si certũ petatur.l.vinum.Modò si iudex alio loco,quã debuit,dedit sententiam,nõ valet.vt.ff.de offi.præsi.l.iij.Inducit.l.fœminæ.ff.de tut.& cura.da.ab his.& cle.si appellationem.de appellationibus.Sed ad veritatem ego sum dubius:quia aut dices sententiam esse nullam ex defectu iurisditionis,vel processus,seu ratione alicuius positiuæ constitutionis annullantis.& hoc in facto non supponitur,aut propter defectum iuris agendi,respectu partis actricis.& hoc non:quia hoc non infert aliquid factum esse contra ius constitutionis,sed solùm contra ius partis,quod nullitatem nõ inducit:vt dictũ est.ar.ad hoc.ff.ad trebel.l.seruo.§.cum prætor.aliâs esset fortè dicere,ꝙ posset opponi contra sententiam nullitas: quia actori non competijsset ius agendi.Verùm si in forma suiæ per se considerata,vel ad libellum relata,esset error iuris,fateret tunc sententiã nullam.arg.ĩ.de sent.excõ.per tuas. sed hoc cessante,nimis dubito.Induci põt pro,& cõtra.ff.famil. erciscun.l.cũ putarem.Sed hoc de pręsenti relinquo sub dubio fortè.vel dic de hoc prout scripsi in cle.vna.ĩ.e.super gl. & hoc est qd dicimus in vltima suppletione.

6 ¶ †TERTIO quæritur:quia de perpetuatione horũ iudiciorum.š.in proxima.q. tactum est,qualiter perpetuari possunt.Et primò de rescindenti iudicio quærendum est, vtrum per litis contestationem perpetuetur.Et hîc certum est secundum Io.Fabri,ꝙ rescindens iudicium etiam per litis cõtestationẽ perpetuari nõ potest:quia nedum illud inchoari,imò & terminari oportet ĩ.quadrienniũ:vt.l.supuacuã.allega.& sic no.gl.& Pau.in cle.intimatã ĩ.e.& ibi ꝓbaf. Quid ergo de iudicio rescissorio?Aduerte,quærere pores, an iudicium rescissorium perpetuari possit per litis contestationẽ.Et hîc dicit Cy.in.d.l.si ab hostibus.in.viij.q.Io.Rolandi,& Io.Fabri.in.§.rursus.quòd sic,sicut & quælibet alia actio temporalis.Dicit enim lex simpliciter,quòd actiones per litis contestationem perpetuantur.C.de præscript.xxx. annorum.l.fi.Cum ergo hoc non sit prohibitum,& per cõsequens permissum.& dicit,ꝙ in hoc omnes cõcordant. ar. C.de præscriptioni.xxx.annorum. cum notissimi.arg.ff.ex qui.cau.ma.l.sed & si per prætorem.§.quoties.de dolo.l.fin. Itẽ nec obstat.l.superuacuam.&.l.petendę.eo.ti.quia loquif de iudicio rescindenti.Nec obstat.§.sed cum rescissa.quia loquitur de tempore dato ad inchoandum.& dum illius temporis pręscriptio,non reperitur per litis contestationẽ in-

7 terrupta. ¶ Itẽ quærere posses,vtrum per litis contestationem factam in iudicio rescindenti, censeatur perpetuata actio rescissoria?Ioã.dicit,ꝙ sic.Pro quo facit optimè.ff.de bo.pos.l.cũ quidã.Sed Dyn.dicit,ꝙ illa lex nihil facit:quia ibi vtrũq; remedium simul competebat,& ipso iure.sed hîc non competit rescissorium nisi demum restitutione impetrata.vnde

trata.vnde dicit,quòd sententia Io.necessariò conuincitur falsa:quia certum est,quòd rescissorium non competit:nisi demum restitutiõe impetrata.& quòd durat anno tantùm. Cum igitur petatur restitutio per iudicium rescindẽs,si dicas quòd contestatio facta in rescindenti perpetuet rescissoriam,sequitur quòd non erit annalis, sed perpetua, saltem per illud accidens.vnde sic frustrà statutum esset eam anno finiri.Facit pro hoc,q̃a nulla actio ꝑpetuaſ,antequã sit.arg. C.de iure dot.l.in rebus.§.omnes.& cõcor.Io.Ro.in.d.§.rursus.& super hoc omnino vide,quæ scripsi.ſ.eo.c.vno.in cle. super glo.& hoc est quod dicimus.

¶QVARTO propter vnum quod tetigi.ſ.in secunda.q.¶ † Quęro,nunquid ista duo iudicia rescindens,videlicet,& rescissorium possint simul in eodem libello intentari:vel nunquid saltem in vno iudicio possim petere vsucapionis rescissionem,& rei meæ restitutionem.vel nunqd oportet primò per iudicium rescindẽs petere rescindi vsucapionem,& posteà agere rescissorio iudicio ad rem illam? & videtur quòd successiuè duplici iudicio sit agendum: vt ff.ex quibus causis ma.l.necnon.§.vlti.&.l.ait prætor.§.item ei.In contrariũ videtur,quòd vtroq; iudicio:quia circuitus est vitãdus.l.allegata.in.ij.q.Distinguunt sic:aut ille,qui petebat restitui,possidebat rem suam tempore absentiæ: aut non.Si non possidebat rem suam tempore absentiæ: tunc vno iudicio petetur rescissio vsucapionis,& rei restitutio: vt patet.ff.de admi.tu.l.si sine.§.interposito.Et sic potest intelligi.Et est ratio,quia restituere est per omnia in eundem statum reponere:vt.ff.de vsuris,& fruct.l.videamus.§.insauiana.& de verborum significa.l.restituere.&.l.penultima. &.l.cum prætor.& de minoribus.l.quòd si minor.§.restitutio.Si verò non possidebat,tunc non petetur restitutio rei: sed reponetur in statu, in quo erat ante absentiam: vt sicut tunc potuit vendicare,& modò possit.Sic enim distinguitur in minore:vt notat.ff.de procuratoribus.l.qui proprio.§.Item quæritur.Ergo idem in maiore,cum restitutio minorum,& maiorum per eundem modum procedant: vt l.superuacuã.Sed adhuc videtur,quòd ista duo iudicia nullo modo possint in eodem libello intentari:quia ista sunt, sicut pręparatorium.& præparatum.Igitur non possunt simul intentari. Præterea, vbi plures actiones ita se habent. quòd sententia in vna lata,obstat rei iudicatę in alia: non possunt simul intentari.ff.de exceptionibus.l.fundi.&.l.fundum.Sed constat,quòd sententia absolutoria lata in iudicio rescindẽti,non potest competere rescissoria:quia ex eo causatur.Item,quia iudicium non potest esse de futuro: nec in pendenti:vt.ff.de iudicijs.l.non quemadmodum.& de vsuris.l.prima.Modò rescissoria,seu eius materia tempore,quo intentatur rescindens,est de futuro:quia non nascitur, nisi restitutione concessa.Igitur in contrarium arguitur, quia querela inofficiosi testamenti,& petitio hæreditatis possũt intentari in eodem libello.ff.de inofficioso testamẽto.l.qui de inofficioso.cum ibi not. hîc sunt opiniones contrariæ. Tamen Cy.post Pet.C.ex quibus causis maiores in integrũ restituantur.l.si ab hostibus.q.fina.& Io.Fabri post eos in.§.rursus.sic distinguit.Aut quæris vtrum possint intentari in eodem libello.i.simul complecti,ita tamen vt successiuè ꝓcedatur:& dic,quòd sic.Aut, vt simul procedatur:& dic,ꝙ non.Et hanc distinctionem attribuit Dyn. & Iacobus de Rauenna.secundum quem oporteret dicere, quòd referatur ad secundum membrum distinctionis præcedentis: vt sic cum ista subdistinctione membri secundi,sit illa distinctio completa.Non enim posset adaptari conueniẽter hęc subdistinctio primo membro dictæ distinctionis,nec pręsumendum est,quòd Dy.contrariari voluerit in dictis suis, seu quòd aliquis prædictorum falsum sibi attribuat.Et pro ista subdistinctione inducit.ff.de euictionibus.l.cum eiusdem.& de iniurijs.l.prætor.§.si plures.Refert Io.Rolan.in.§. rursus. Petrum de bellapertica indistinctè tenuisse, quòd imò possunt simul in eodem libello intentari, cui dicebat prædictum Iacobum,perpriùs consensisse de ęquitate:licet de rigore secus.Et pro opinione Petri inducit,quia rei vendicatio,& actio ad exhibendum eius præparatoria possunt in eodem libello intentari:vt.ff.commodati.l.secũda. Quęlibet probet vnam pręparatoriam alterius,non tamen probat vtranq; simul intentari posse. Inducit etiam.l.si sponsus.&.l.eum, qui.ff.de donationi. inter virum,& vxorem. Nec obstat quòd iudicium non potest esse de futuro: quia illud verum est purè,& simpliciter:secus tamen sub conditione.vel illud est verum in his,nisi futurum pẽdeat ex his, quæ sunt de præsenti,vt hîc,&.C. de fideicommissis.l.prima.Et pro hoc.ff.si quadrupes pauperiem fecisse dicatur. l.ex hac causa.ff.de his,qui deiece.vel effu.l.finali.Item inducit.l.si rem.§.omnes. ff.de pignora. actione. Non obstat.l. gemma.quia ibi subest alia ratio,quare ante exhibitionem vendicari non potest.Non obstat,quòd absolutoria in vna, &c.supra responsum est.Io.Ro.est in opinione,quam Iaco. attribuit,videlicet,quòd simul non possunt in eodem libello intentari.Allegat.ff.de rei vendicatione. l.in rem.§.item quæcunq;.Sed ibi aliud est in causa.Item inducit, quòd nemo sine actione experitur.ff.de administratione tutorum. l.quoties.§.si temporali.Modò rescissoria non est nata ante restitutionem.argumento pro hoc.C.de iure dotium. l.in rebus.§.omnes.allegata.&.l.cum notissimi.§.illud.C.de præscriptionibus triginta annorum.Et per hoc fortificat ar.de §.itẽ quæcunq;.ibi: *& tunc vendicentur*. iuncta.l.quarta.ff.de conditio.& demon.in fi.Et eodem modo facit.l.gemma.allegata.inducendo sic:quia sicut tignum iunctum ædificio, seu gẽma inclusa annullo statim peti potest,quod exhibeatur,& per hoc separetur:tamen vẽdicari non potest,donec fuerit separata.Sic per officium iudicis rescindens statim peti potest,quòd læsionis obstaculum tollatur. Sed donec sublatum fuerit,rescissoria agi non potest.Et per hoc tollitur responsio,quę statim dabatur ad.l.gẽma.&.§.Item quęcunq;.Nec valet responsio data ad.l.non quemadmodum. quia secundum illam agi posset ex qualibet obligatione conditionali:qd est falsum,vt.ff.quando di.le.ce. l.prima.in fi. Non obstat,cum dicitur,quòd actio ad exhibendum,& rei vendicatio simul intentari possunt:quia hoc non est verum in casu,quo non potest vna competere cum alia:vt in proposito.Nec.l.cum sponsus.&.l.in eum allegata. quia loquimur in contractibus.hîc verò loquimur in cõtractibus:in iudicijs,vbi nemo sine actione experitur.Nec obstat.l.si rẽ. §.omnes.allegata.quia ibi præcedebat contractus, ex quo actio competebat,de cuius.§.intellectu vide per scribentes de actionib9.§.omniũ.Nec obstat,in auth.de fideiussoribus. §.neq;.quia ibi vtrunq; competebat ipso iure.Et de intellectu illius.§.qui difficilis est, vide per scribentes Institutionib.de actionibus.§.item Serui ana.Et ex his apparet, quòd non valet subdistinctio Dyn.de qua supra. ¶ Quid dicendum?puto,quòd prima distinctio Petri inter omnes melior est,si sanè fuerit intellecta. Pro quo aduerte, quia aut quæris,nunquid in eodem libello possim petere tolli læsionem per rescindẽs,& rem restitui per rescissorium,non possum per rationes supra proximè præcedentes:nec vt simul hæc fiant:quia rescissorium de pręsenti nondum natum est. Et sic ex illo nihil de præsenti peti potest:nec vt hæc successiuè fiant:quia iudicium rescissorium, cuius nulla præexistens materia antecedit sub tali suspensione pendere non potest:vt patet ex dictis.Et sic patet,quòd imaginatio Ioã. Fabri nõ valet.Sed nec Petrus ad hoc percutiebat:aut quæris nũquid vtrunq; præmissorum possit peti per solum rescindens iudicium absq; aliquo suffragio rescissoriæ:& ipsa minus intẽtata:& in hoc casu dico locum esse prædictæ distinctioni Petri:quia aut materia rescindentis iudicij taliter est disposita,ꝙ restitutio fienda per illud,vtrũq; effectũ allatura est,videlicet,obstaculi rescissionẽ, & rei restitutionẽ

vt quia vtriusq; damnum læsio ipsa attulerat. Et sic vtrunq; restitutio reparare debet. Et tunc in eodem libello vtriusq; reparatio, sed per solùm rescindẽs iudicium peti potest. Et sic loquitur §. interposito. & primum membrũ dictę distinctionis Petri. Aut materia iudicij rescindentis non est ita disposita, quòd restitutio facienda per illud posit effectum vtrunq; afferre: vt pote, quia læsio, aduersus quam competit, priùs intulerat. & tũc, quia opus est duplici iudicio successiuum ordinem necessariò requirente, non potest vtrũq; simul peti. Primò siquidem non per rescindens, quia dispo sita non est ad hoc eius materia: nec per rescissorium, quia non competit de præsenti: nec sub conditione: nec in pendenti intentari potest: vt præfertur. Et hoc casu secundum membrum dictæ distinctionis Petri vendicat sibi locum. Et istud est secundum veritatem, quod voluit Inn. in dicto c. tum ex literis. vt scripsi ibidem circa quartam oppositionem §. tertio principaliter quęritur. in prin. & facit optimè, quod scripsi in eo. c. tum ex literis. quęstione prima. §. sed aduerte, quia præmissa. Sed ex præmissis apparet, quòd illud, quod scripsi post Inno. in dicto §. tertio principaliter quæritur. ante fi. versi. licet. & idem etiam non potest procedere de rigore iuris, sed de quadam grossa æquitate canonica: saluetur eodem modo, quo ibi dixi.

9 ¶ † QVINTO redeundo ad materiam decre. ibi: *duximus indulgendum.* quoniam hæc restitutionis concessio contra lapsum peremptorij locum habet in omissione probationis causæ principalis: quæritur: quid si extra casum huiusmodi fieret iniustitia ecclesiæ in aliqua causa per interlocutoriam, vel lapsum termini: vt puta: quia non admitterẽtur eius exceptiones puta de excommunicatione, vel expoliatione, aut falsi suggestione aduersarij, seu aliæ huiusmodi fori declinatoriæ: & maximè, quæ inducuntur in odium aduersarij, & non in fauorem petentis restitutionem: nũquid tunc erit locus restitutioni si ecclesia non appellauerit, posset enim appellare. ĩ. decem dies, si vellet ab interlocutoria huiusmodi. Dicit Inno. quòd appellet, si velit ecclesia: quia non habebit restitutionem in integrum contra tales interlocutorias, si non appellauerit. argu. optimum. ff. de vsuris. l. cum quidam. §. si pupillo. Ratio etiam est, quia restitutio nõ datur, nisi nõ modicè læso. ff. de mino. l. scio. Et ideò ad hoc, vt detur restitutio alicui oportet quòd ille aliquid amittat, vel non acquirat, quod acquirere posset, vel quòd oneri, qd non expediat, se subijciat: vt. ff. de minoribus. l. non omnia. & ideò iudici committitur: vt super his videat. ff. de mino. l. quòd si minor. §. j. At isti, qui huiusmodi exceptiones declinatorias fori proponunt, ex hoc etiamsi obtinent, nihil cõsequuntur. Et si repelluntur ex hoc nihil amittunt: quia etiã si obtinent in huiusmodi exceptionibus: sic, & naturaliter, & ciuiliter remanent debitores, ac si succumbant. Et sic nullo prædictorum modorum læsi sunt. & ita non est eis restitutio danda. Nec obstat, si dicas, imò in vno lucratur in exceptione huiusmodi obtinens: quia non cogitur modò soluere qd debet. Nec enĩ debet litis discrimẽ expectare, sed statim soluere, cum sciat se obligatũ. ar. ff. de admi. tu. l. quoties. §. sicut autem. Sed & si velit se iuuare exceptionibus prudẽter prosequatur eas, & si feratur contra eum interlocutoria appellet: alioquin cum per prædictam interlocutoriam, nec damnum incurrat, nec lucrum amittat, nec oneri malo se subijciat, non dabitur ei restitutio: vt dictum est. Nec etiam obstat, si opponas dicẽdo, quòd per reiectionem exceptionis spoliationis incurrit hoc damnum: quia non recuperat rem, qua spoliatus est: quæ quandoq; per viam exceptionis recuperatur, vt patet. infrà de ordine cognit. cum dilectus. §. pe. & oneri graui subijcietur: quia oportebit eum agere à capite cõtra spoliatorem, vt patet. ff. de minoribus. l. minoribus vigintiquinq; annis subuenitur. Respondeo enim illũ non incurrere damnum: quia per aliam actionem ius suum potest consequi, & etiam quia per talem exceptionem non consequitur ius suum mandato iudicis: nisi reus dare velit. Et non est graue onus, si quis suam iustitiam consequatur: quanuis tamen dici posset, quòd iudex etiã in hoc casu aliquando inspectis circũstantijs posset dare in integrum restitutionem. ar. dictæ. l. quòd si minor. § primo. Innocẽ. vnde Archid. lxxxij. di. irreligiosum. not. quòd si ecclesia omittat exceptiones dilatorias solutionis, restituitur: secus in dilatorijs iudicij. Tamen & in dilatorijs iudicijs cõcedit Spec. restitutionem indistinctè. c. ti. §. secundo. & Inno. & Host. hîc hoc cõcedunt, si ecclesia grauiter læderetur, & iudici visum foret. Et idem not. Io. An. infrà de sententia excommunicationis. solet. Et Gof. s̃. c. proximo. distinguit inter dilatorias solutionis, & iudicij. Sed verius videtur hoc iudicis arbitrio relinquendum. Collect.

10 ¶ † Sed adhuc quęritur, si post tales interlocutorias, per quas exceptiones iudicij declinatoriæ, & in odium aduersarij introductæ repelluntur, fiat missio in possessionem: vel fortè in casibus, in quibus fieri potest, feratur sententia diffinitiua: qui à tali interlocutoria appellauit, & sic contra præceptum iudicis, vel aliâs contumaciter, confisus tamen de appellatione recessit: nõne talis erit restituendus? Respondeo, quòd non: quia non est læsus ea læsione, quæ sufficiat in integrum restitutionem. Nam per tales interlocutorias, seu per denegationem restitutionis, quę in casibus prædictis iusta fuit, non fuit grauatus tali grauamine, propter quod potuerit appellare. ideò non releuat ipsum appellatio. ĩ. de appella. vt debitus. & c. seq. Nec occasione huius sententię interlocutorię, vel restitutionis denegatæ data est, contra eum missio in possessionem, vel etiam snia diffinitiua lata: sed potiùs propter contumaciam eius. Quod ex eo apparet: quia tunc qn sententiæ interlocutoriæ latæ sunt, vel restitutio denegata: & nullo modo læsus est, sed propter contumaciam sequentem. vnde tempus latæ sententiæ interlocutoriæ, vel in integrum restitutionis denegatæ respiciendum est: quia euentus consequens non dat in integrum restitutionem: vt. ff. de minoribus. l. verùm. Et quia si posteà non fuisset contumax, non incurrisset dicta damna. Et ideò patet, quòd contra interlocutoriam, vel restitutionis denegationem nõ datur restitutio: quia ex eis non consequitur damnum: sed ex eis contumacia subsequẽti. Prudenter ergo faciet, si contra interlocutoriam dimittẽdo in possessionem, vel etiam contra diffinitiuam sententiam restitutionem petat argumento. s̃. eodem. c. secundo. & c. suscitata. vel si per lapsum anni factus est aduersarius possessor, si petat restitutionem contra temporalem præscriptionem. de quo no. supra eodem. c. primo. Innn.

11 ¶ † Sed quid de exceptionibus dilatorijs solutionis: nunquid in illis potest dici, quod dictum est in exceptionibus declinatorijs fori, spoliationis, falsi suggestionis. & excommunicationis? dicit Innoc. quòd sic. argu. C. de preci. impera. offeren. l. quoties. Dicit tamen quòd ibi sępiùs iudex ęquius dare poterit in integrum restitutionem. vt dicta. l. quòd si minor. §. primo. Et hoc clarum, si in modum declinatoriæ iudicij pponuntur. quod frequenter accidit in literis. secũdum formam communem de simplici iustitia impetratis. ¶ Quid ergo si in modum peremptoriarum proponantur, sicut patet exemplum de exceptione spoliationis in eo, quod legitur, & notatur. de ordine cogni. cum dilectus. §. primo. versu, vnde verus dominus. Et de hac, & alijs in literis gratiosis ad beneficia impetratis, r̃ndeo, ꝙ tunc omnino est danda restitutio: cum apparet, quòd tali exceptione probata perimitur aduersarij intẽtio principalis: vt patet in eo, qd legit, & no. s̃. de ęta. & quali. accepimus. de offi. dele. prudentiam. §. sexta. ĩ. de excep. cum ecclesiæ. vnde si interlocutũ sit, ꝙ impetratum rescriptum sit verum, cum dicitur falsum: nunqd ad hoc dabit restitutio? R̃ndeo, ꝙ si in eo contineatur gratia, vel aliud, vnde posit grauari eccl̃ia, dabitur restitutio. Sed si sit tantũ de simplici iustitia, non quia tunc non incurritur aliquod de periculis pręditis. arg. legũ prædictarum. Inn. Dicit tñ Host. ꝙ cũ in iure nõ reperiatur expressè cautum, ꝙ in prędictis casibus restitutio denegetur, non audet

asserere

asserere hoc omnino esse verũ:nec videt,quòd duabus obiectionibus supra formatis præcedentib.sufficienter sit responsum.vnde potius dicendum est secundum Hostiẽ.hoc totum esse arbitrarium,vt videlicet iudex etiam in prædictis casibus restitutionem concedat,si ex aliqua latenti causa reperiat læsionem.¶ Quid si ab ecclesia petatur summa maxima,puta.x.milia marcharum,quæ in capite decennij soluẽda erat,vel etiam si iam venit dies,non habet eam præ manibus,nec habere potest,nisi prædia propria distrahat, vel sub vsuris grauissimis mutuum cõtrahat,& erat spoliata ab agente vno comitatu,qui tantum non valebat annua tim:nũquid hîc liquet de damnograuissimo,quod incurrit: quia sua exceptio est repulsa:nũquid erit restituenda?vtiq;. Et idem in similibus si occurrãt.ar.ff.de mino.l.j.§.prætor. &.l.ait prætor.per totum.&.l.quod si minor.j.responso.& §.primo.&.l.illud.§.j.&.l.pater pro filio.§.penultimo.&.l.si in emptionẽ.&.l.AEmilius.vt tamen magis penderet apud ipsum læsio substantialis veritatis,quàm iuris subtilitatis. argu.in eo,quod legitur, & notatur infra, de iudic.delicti. & de dolo & contumacia.c.primo.Hostien.Et hoc idem videtur sensisse Innoc.vt scripsi supra eo.circa hanc quæstionem principalem.ver.quanuis.Tamen dici posset,nec obst. quod dicit Innocẽ.quòd non est graue onus,quod consistit in omissione,vel repulsione dilatoriȩ:quia imò in omissione,vel repulsione dilatoriæ posset esse enormis læsio,quæ posset etiã in peremptoriæ obmissione,vel repulsione non esse.vt si peto ab ecclesia quatuor denarios:& omisit exceptionem pacti de nõ petendo:vel solutionis,vel proposuit, & repulsa fuit:absit,quòd restituatur.In his igitur ponderetur læsio.Fateor tamẽ,quòd communius,& facilius in peremptoria lȩditur.Et quod dixi in exceptione repulsa:Idem
12 intelligas in non opposita.† Vnde dicebat Goffre.supra.c. proximo.distinguendũ inter dilatoriam solutionis,& declinatoriam iudicij.Nam si prima obmittatur,restituitur ecclesia.Non enim expedit ante tempus soluere.& ideò si fideiussor hanc omittit non nocet principali.ff.mandanti.l. si mandauero.in princip.Sed si omittatur declinatoria non fiet restitutio,secundum eum.Allegat.ff.mandati.si fideiussor.§.quædam.& in præmissis concord.Nouell.& Martiñ. De hoc autem,an contra sententiam latam in possessorio restituatur ecclesia,tangit Ioan. Andr.infra eo.c.j.libro.vj.
13 & ibi dicam.¶ † Subdit autem Inno.ad fi.suȩ gloss.magnȩ, quòd contra interlocutoriam super instrumento debiti nõ est dubium dari restitutionem:quia ex ea magnum præiudicium pateretur.Super hoc vide Pau.in cle.vna.j.eo.glo. in præscriptio.§.vnde etiam.& glo.ibidem,quæ etiam hoc tangit.Sed non recito,quia nihil addunt in effectu.
14 ¶ † S E X T O quæritur,pone assignato parti perẽptorio termino ad probandum:pars in termino produxit,& fecit eos iurare:sed stetit per eam quominus infra terminum deponerent.Vult nihilominus,quòd examinentur post terminum,aduersario reclamante:nunquid bene?Specul.tenet quòd non.titulo.de teste.§.qualiter.versicu.is quoque.& Iacob.de Aretio.ff.de dam.infec.l.damni.§.sabini.& Archi.& Nouel.de except.c.pia.libro sexto.in verbo octo dierum. Et de hoc aliquid per Archidiaco.xxx.q.fina.c.fina.Sed Iacob.de Butriga.contra.C.de testi.l.si quando.¶ Pro prima parte facit,quia non est assignatus terminus ad producendum,nec ad iurandum,sed ad probandum:probatio autem, (quæ non est aliud,nisi ostensio rei dubiæ per argumenta faciens fidem.not.in rub.C.de probationib⁹.& eodem tit.per Azonem in summa)ex duobus simul insurgit:puta ex productione cum iuramento & depositione.C.de testibus.l.testium.Igitur si in altero paritum,& in altero defectum est in termino:in totum censetur esse defectum.argu.ff.de testibus.l.testium.§.primo.de excusatio. tutorum.scire oportet.§.scire.de repudijs.l.finali.de iti.ac.q; priuato.l.ij.§.hoc autem.& per Cano.in reg.qui in vno deliquit.de reg.iuris. in antiquis.¶ Et pro hoc quia cõfirmans trahitur ad tempus confirmati,& non econtrario.ff.de pignor.l.si fundus in princip.de solutionibus.l.vero.C.ad Macedo.l.finali.arg. ff.de test.mili.certarum.§.si miles.&.l. quedam.&.l. conficiuntur.§.si miles.ff.de iure codicill.vbi codicilli testamento confirmati ad tempus testamenti non trahuntur. Modò sacramentum dat robur dispositioni. Cum enim dispositio non habeat necessariam consequentiam ad sacramentum, ad illius tempus non trahitur.argumen.ff.quæ res pigno. oblga.possunt.l.penultima.&.ff.qui potiores in pigno.habeantur.l.j.&.l.potior.in principio.&.§.si colonus. Testis enim non compellitur deponere eò,quia iurauit: sed compellitur iurare,& deponere ratione veritatis inuestigandæ. ¶ Prætereà ad probandum datus est terminus. igitur probatione non facta,excluditur:vt hîc.& concord.C.de accusationibus.si ea.de remissioñ.pigno. si eo tempore. C.de ingenuis,& manumissis l.diffamari.ff.de iudicijs.ad peremptorium:cum.l.sequenti.de optio.lega.mancip.infra de exceptionib.pastoralis. ¶ Sed dictus Iacob.in.l.si quando. allegata,sic distinguit: Aut est datus terminus ad probandum:& tunc sufficit,quòd testes iurent:cum testimonij fides ad iuramentum reducatur:vt.l.si quando.allegata.&.ff. de hæredib.instituen.l.asse.Aut est terminus assignatus ad habẽdum probatum:& tunc non sufficit,vt dicta.l.si quando.in fin.vbi dicitur pars lȩsa:quia probare debuit.Et probatur primum:quia quando vnum propter alterum, &c. ff.de condi.& demonstra.l.Paulus.&.l.cùm seruus. Et quia sequentia ad primordium referuntur.C.de imponen.lucr. descript.l.j.ff.de edendo.l.j.§.sed & si his.&.§.si initium.& ff.de minor.l.iij.§.scio.facit optimè quod not.ff.de bo.poss. quæ ex test.mili.l.vna.Per quæ not.præsertim.Dynus.in dicta.l.vna.& per eum.ff.de condi.insti.l.vter ex fratribus.& C.de vsuris.l.si pro te.non imputatur producenti,si non stat per eum. Modò sic videtur necessariò in proposito: cum non ad partem,sed ad iudicem hoc pertineat.C.de testi.l.nullum.&.l.vlt.C.de fide instru.authen.apud eloquentissimum.arg.C.de tempo.app.l.si.§.illud.in fin. Licet reuera posset dici stare per partem:cum non solicitat superioris officium,quod aliàs non regulariter solet impendi.ff. de oper.no.nuncia.de pupillo.§.si opus.de damp.infec.l.iiij. §.hoc autem edictum.certum tamen est,quòd si per iudicem,vel aduersarium stetisset,vel non noceret ipso iure:vel daretur restitutio per not.allegata.in.c.pia.& per not.Inn. de re iudicata.cum Berthold⁹.¶ Caue tamen & distingue: quia aut est datus terminus ad probandũ,aut est dat⁹ terminus ad testes, seu alias probationes producendũ.¶ Primo casu procedit id,quod primo dixi de rigore.Sed opin.Iac. de Butrig.in iudicijs de æquitate seruatur:ne probationum facultas nimiùm angustetur. C. de hæreticis. l. quoniam. in fin.¶ Secundo casu vidi teneri in rota, quòd post huiusmodi terminum ad producendum &c.testes producti infra terminum,post terminum possunt examinari.Et hoc vidi teneri sæpius in iudice remissionis.Ad testes recipiendos præfiguntur duo menses.Et plus in illo teneri vidi, quòd licet verba literarum sint ista:*Infra duos menses testes recipere, & examinare procures*. ad verbum:ilud. *Infra duos menses*.refertur solùm verbum recipere & non verbum examinare.Licet domini francis.laudo.& G. horbanuc, tunc auditores essent contra.Et pro hoc vltra prædictam æquitatem facit bene:quia materia edicti peremptorij est odiosa, & pœnalis,& vltra hoc puniendo simpliciter infert pœnam ipso iure.ideo valde restringenda est interpretatio eius. Assumptum probatur hîc.Et in concordantijs.s.ad hoc datis.probatur consequentia.j.de electione. statutum. lib.vj.Et in his quæ scripsit Nouella.in Mercuria.j.de regulis iuris.in pœnis.eodem libro.
15 ¶ † S E P T I M O quæritur in.§.primo.ibi:*post expectationem non modicam*.quanta debet esse de iure ista expectatio:& vtrũ semp re integra, seu antequã intersit aduersarij possit qs admitti lapso pemptorio eo nõ obstãte ad id,ad

quod infra peremptoriũ terminum debuisset admitti. ¶ Et hîc intramus materiã decr. quã gl. & doc. minus bene, salua eorum reuerentia, attigerunt. ¶ Sed antequàm concludam mentem meam, subijcio quæstionem hactenus, me præsente, Romæ in consilijs palatij de tempore Gregorij. xj. inter auditores acutè disputatam: videlicet vtrũ articuli iure dãtis crimen non sapientes dati in causa prophana post terminum peremptorium ad ponendum, & articulandum per auditorem partibus assignatum: re tamen adhuc integra dati possint per auditorem non obstante lapsu dicti perẽptorij recipi, & ad probandum admitti. ¶ Et quanquàm super hoc multùm fuisset disputatum, tamen maior pars consilij tenuit finaliter, quòd sic, per. c. si tibi absenti. ĩ. de præbendis. libro sexto. & l. mancipiorum. ff. de opt. lega. & quod not. Cy. C. qui accus. non poss. l. si ea, quæ in vltima quæstione. Vbi quærit, vtrum post terminum ad producẽdũ testes & instrumenta poterunt produci sine, noua dilatione vbi dicit secundum Iacobum de Are. quòd licet aliqui dicerent, quòd non, quasi intelligatur renunciatum. argu. C. de rebus credit. l. si quis. & infra de testi. c. de testibus. Nisi iuraret, quòd de nouo peruenisset ad eam illa facultas. infra de exceptioni pastoralis. Distingui debet: quia aut omnia sunt integra i. nihil plus deperit aduersario, si admittatur probatio. tunc admittetur: quia probatio non est angustanda: vt dicta. l. quoniam. & C. de rebus credit. l. generaliter. &. ff. de testi. l. testium. § vltimo. & quia iudex debet admittere probationem. ff. de quæstionibus. l. vnius. § penultimo. Et sæpiùs interrogare, an aliquid noui partes addere desiderent C. de iudic. l. iudices. Aut aliquid deperit aduersario, quia ex hoc damnificatur: vt quia admisit testes reprobatorios interim mortuos: & tunc secus, per. l. mancipiorum. allegatam. Fatetur tamen quia noua dilatio non daretur: & sic potest intelligi ista decretalis. Quam opinionem Iac. de Are. & Cy. approbat, & etiam Iaco. de Butrig. per. l. secundam. C. de dilationi. ¶ Dominus verò Argentinus etiã dicit, quòd communiter approbatur: licet in contrarium alleget. ff. de ferijs. l. oratione. Et idem videtur notare in effectu Ioan. And. infra de verborum significatione. c. sæpè contingit. in cle. in gl. vbi ergo. Vbi quærit: an post terminum datum ad producendum instrumenta audiatur pars illa volens producere. & determinat finaliter eo modo in effectu. Quãquàm reperiam Bart. dixisse dictam distinctionem per. l. mancipiorum. non probari: quia in leg. illa quocunq; modo hæres incipiat post terminum disponere de seruis, quorum optio est legata: ampliùs ille optare non potest. Ex quo videretur, quòd quomodocunq; aduersarius post terminum in causa incepisset procedere, non audiretur volens producere: nisi iuraret, &c vt. c. pastoralis. Sed hoc. ĩ. tolletur, & bene vrget dictum Cy. quia loquitur in causa criminali. Et pro hoc inducitur. ff. si quis cau. l. & si post tres. de verb. obli. si quis ita promiserit. § Scia. & l. si insulam. de penu. lega. l. j. si quis in ius voca. non ierit. l. ij. §

16 fi. ¶ † Et ad euidentiam quęstionis dicebam tunc, rem nõ integram duobus modis. Primo modo, si est processum post lapsum termini ad aliquem actum negationem articulorum contingentem: videlicet, quia seruatus est terminus ad videndum admitti, vel repelli datos articulos, vel super admissione, vel repulsione eorum disputatum: aut iam assignatus terminus ad eos probandum. Aliâs si ad actus alios, vt ad terminum ad producendum omnia, seu ad dicenda cõtra producta solum processum fuisset: adhuc res integra cẽseretur, sicut distinguitur in processu facto dilatione pendente per Cy. C. de dilat. l. siue pars. & Nouellam de appel. significante. Et bene possunt adduci no. Cy. vbi. s̃ & de pac. si pacto, quo pœnam. de transac. siue apud acta. in pe. q. & l. si maior. xxv. annorum. de procur. l. nihil. & de consor. eiusdẽ litis. l. ij. & l. si insulam. alle. per Bar. in quibus locis traditur materia de purgatione moræ. Et per hoc tollitur opinio Bar. de qua. s̃. Facit pro primo, quia ex opinione contraria grauaretur non negligens, per moram negligentiæ quod esse non debet. vt. c. mora. cum ibi nota. li. vj. & ff. de vsuris. l. mora & dicta. l. & si post tres à contrario. Secũdò modo diceretur res non integra, quandu superueniat interim factum aliquod, propter quod læderetur ius aduersarij ex admissione istorum articulorum nouiter datorum: vt in casu quem posui supra post Cy. de morte testium reprobatoriorum. ¶ His tamen cessantibus, dicebam tũc, quoad impediendum admissionem huiusmodi esse ponderandum cursum temporis longioris: in hoc recedens à. l. & si post tres. de lus, quæ scripsi in textu super verbo non modicã. & à § Scia. alleg. Nec mirum, quia quantùm ad hæc latior interpretatio facienda est in iudicijs, quàm in contractibus, secundum mentem iudicantium iudicamus. ff. de verb. obl. l. in conuentionalibus. Sed in iudicijs iudicamus secundum mentem prætoris tales terminos peremptorios præfigentis, qui semper habet oculum ad æquitatẽ. ff. de eo, quod cert. loco. l. quod si Ephesi. Et ita dissoluuntur l. & si post tres. & l. traiectitiæ. § de illo. ff. de act. & obli. vt no. Bar. vtrobiq;, etiã in. l. si insulam. & § Scia. alle. licet & in extraiudicialibus regulariter hoc solùm attẽdatur: videlicet cum res sit integra, vel partis intersit: vt. l. mancipiorum. & c. si tibi absenti. Et etiam, quia casibus, quibus non est inobedienti per lapsum termini apposita certa pœna: nisi partis intersit, lapsus huiusmodi nõ imputatur: maximè in iudicijs: vt. l. ij. in fi. ff. si quis in ius voc. non ierit. cũ concor. licet secus si pœna certa esset apposita: vt. l. & si post tres. & de arbi. l. si cum dies. in fi. & l. C. lisus. in prin. Et sic soluitur. § de illo. ad. l. si insulam. & tamen hic non erat apposita certa pœna: quinimò nec interuenit hîc principaliter, nisi factum iudicis. Et in. l. & si post tres. interuenit principaliter factum partis. & hîc sedatur interesse partis. Et eisdem modis soluitur ad § Scia. coadiuuat ista æquitas: quia finis principalis attenditur. ff. de donat. l. ij. de condi. ob turpem causam. l. fi. de auth. tuto. l. j. in prin. Nec ad alium, maximè contra quem fit retortio ff. de adimẽ. leg. l. legata. de solut. qui hominem. in fine. Modò iste terminus non datur, vt partem intercipiat, vel tollat ius eius. Sed vt habeat tempus competens producendi. Facit. C. vnde vi. l. meminimus. ĩ. de iudic. vidua. tollen. l. ij. in fi. Et vt lis abbreuietur, vt legitur, & no. in. c. pastoralis. Et tñ ex contrario lis prorogaretur data occasione appellandi à diffinitiua: quia per nouas probationes in causa appellationis admissas reuocata labores, & expensæ primæ instantiæ perderentur, & lis prorogaretur, ac circuitus induceretur contra æquitatem, veritatem, & iustitiam. quorum contrarium quærere debet iudex. & consuluerunt præ cæteris dni auditores, de dolo. c. fi. & l. dñs & l. quidam existimauerunt. & l. properandum. & l. q si Ephesi. alleg. C. de appel. l. eos. ij. q. j. nos in quẽquam. Maximè cum dans articulos dicta æquitate adiutus tractet de damno vitando, & aliter de lucro cum iniquitate captando. arg. C. de codicil. l. fi. cum si. Faciunt optimè no. Bart. in § Scia. in dissolutione eius ad § de illo. ¶ Confirmabam etiam ponẽdo differentiã inter terminum studiosè, ac deliberatè, & cum magna causæ cognitione non ad litis ordinationem, seu abbreuiationem: sed ad partis fortè calumniosè exclusionem assignatum, & aliũ tendentem solùm principaliter ad ordinationem, & abbreuiationem. de quibus s̃. licet ex consequenti veniat peremptio quædam. Nam, & notabilior effectus debet esse in primo, quã in secũdo, per no. Dy. ĩ. de reg. iuris. indultum. vbi dicit terminum assignatum cum causæ cognitione non posse reuocari. & aliâs secus. & Inno. de rescrip. cum dilecta. in gl. no. pro ordine. Attenditur plus id, quod principale. C. de inoffi. test. l. ex hu. cum concor. Et quia q. l. cum maiori solennitate fit, difficiliùs reuocatur. C. de testa. sancimus. iuncta. l. tertia. in fin. ff. de adimendis legatis. ¶ Exemplum de primo in legibus, si ea. quæ mancipiorum. & c. si tibi absenti pastoralis. & hîc de probationibus. licet. cum simil. Exemplum de secundo in terminis palatij, qui sunt omnes ad litis ordinationem

tis ordinationem,& abbreuiationem principaliter,& sine deliberatione,& studio,seu causæ cognitione assignantur licet quoad agenda in terminis in hoc sunt peremptorij: quia ad ea agenda similes termini à modo sine restitutione non darentur.¶ Sic intelligebam gl.cle.j.de excep.quæ habet omnes terminos palatij esse peremptorios: qui tamen non principaliter sunt inuenti ad perimendum ius partis: cum restat terminus ad concludendum peremptorius allegationũ iuris & facti.de procura.auditis de cau.pos.pastoralis.de fide instru.cum dilectus.Et si igitur in termino primo cum causæ cognitione studiosè dato haberet locum qđ scripsi in tex.io verbo,non modicam.vt hic.tamen in casu nostro,fortè secus:dummodò saltem partis non intersit.Cũ tñ in pluribus sub primo comprehensis textus aperiant partem re integra simpliciter admittendam:vt.l.mancipiorũ.&.c.si tibi absenti.quod vrget arguendu de minori ad maius.Facit optimè quod no.Spec.parte.ij.ti.de dilat.§.j.vers. sed quid si terminus.vbi dicit,ꝙ non obstante termino pręfixo reo ad omnes dilatorias proponendas admittitur reus ad proponendas eas,si paratas habet,& eas absq; dilatione proponat.& hoc de æquitate.de qua in.c.consuluit.alleg.licet ad petendum nouam dilationem admitti non deberet. Et sic intelligit.c.pastoralis:Et pro parte ista videtur bene facere æquitas canonica saltem,de qua de iudicijs.c.pe.Inducebam etiam:quia licet peremptorium perimat respectu partis non tamen perimit respectu iudicis:vt videtur:quia iudex peremptorium potest expectare,& de nouo citare.ff. de iudic.l.& post edictũ.in prin.licet de gratia.de offi.dele. c.consuluit.allegato no.gl.xxiij.q iij.de illicita.circa prin. magnæ glos.simile in interlocutoria:quæ licet transeat in rem iudicatam quoad partem.ff.de re iudic.l.quod iussit. de appellatio.cum cessante.cum ibi notatis.Ad.l.si eo tempore.etiam dici posset,quòd text.non dicit,nisi quòd si secundus creditor distraxit post peremptorium.primus vlterius oon auditur:quia res per distractionem desinit esse integra.Nec negat quin ante distractioné audiretur.¶ Item in.l.diffamari.sententia fuit lata per præsidem antequam admonitus agere vellet.ac.c.licet.&.l.si ea,quæ.dici potest, quòd loquuntur in oppositione criminum,& obiectuum odiosa,iuxta not.Compostil.& Ioan.Andræ.in.c.quod sicut.& Ioan.Andrę.in clementina.non potest.argumento. ĵ.de regulis iuris.odia.de electione. vt circa.libro sexto. cum suis declinatorijs.facit quod scripsi.s̃.eodem.c.in quęstione.v.& Speculator.de exceptionibus.§.j ver.sed pone. datus est peremptorius terminus partibus.vbi plenè.ar.ff. de mino.auxilium.in princip.quod hic cessat.Ad.c.pastoralis.dicitur etiam,quòd loquitur de exceptionibus dilatorijs etiam odiosis:vt dixi in.v.q.Nec obstat quod Inno.& Host.dicunt iu.c.pastoralis.quod locũ habet etiam in peremptorijs:quia illud non est verum:vt ibi not.Ber.in.j.gl. Nisi secundum distinctionem,quam in prin.dixi.Vel intelligitur illud de exceptionibus odiosis.Quod patet per exẽplum quod ponit Inno.de exceptione excõicationis.Secus in merè defensorijs de iure partis reæ,vel etiam actricis, crimen nõ sapientibus,nec obiectum.Vel loquitur illud.c. quoad partis exclusiouem rigorosam.Et qđ hic dicitur,intelligatur de benigna æquitate iudicantis,cui non obstat peremptorium.Quæ æquitas ibi cessat propter odiũ,vt dixi:quæ æquitas scripta est in.l.& post edictum.&.l.mancipiorum.&.c.consuluit.&.c.si tibi absenti.alleg.de similibus ad similia arguendo.arg.ff.de legi.non possunt.Vel dico,ꝙ & si pars oegligẽs ex se exclusa sit ipso iure:vt ibi per viam restitutionis vt hic:tamen iudex ex æquitate prædicta potest articulos huiusmodi in hoc casu admittere,quasi de gratia.arg.ff.de aqua coti.& æsti.l.j.§.permittitur.Et quod notat in iuribus alleg.Nec obstat quòd per lapsum peremptorij ius quæritur.ar.de reg.iur.indultum.& de elect.ab eo.li. vj.quia illud ius ooo est firmum,sed dependet à iudicis voluntate.arg.ff.de iure dot.l.stipulatione.Nec obstat hoc.c.

quia hic non dicitur,quòd quoad effectum admittendi articulos,seu probationes oblatas opus sit restitutione.Sed dicitur,quòd nõ dabitur noua dilatio sine restitutione: quia si daretur,lis prorogaretur in præiudicium partis,& cessaret æquitas,de qua dixi:fatebar tamen ꝙ si res non esset integra,vel multùm interesset partis,noo audiretur sine restitutiõe.Nec obstat quod dicebat Io.de caueria dari secundã dilationem ad probandum cum aliquali causę cognitione absq; restitutione.de testamentis.in causis.cum ibi not. Et sic in articulis,qui sunt præparatorij ad probationes: quia c.in causis.non loquitur de dilatiõe per modũ peremptorij
17 assignati: quia sic obstat ista decretalis ¶ † Quid ergo de
quęstione principali,præmitto,quòd circa admissioné per
peremptorium exclusi,distingui debet,an petat admitti ad
nouum terminum:an verò non petat admitti ad nouũ ter
minum:sed ad id solùm,ad quod lapsus terminus fuerat ei
datus:¶ Et de primo noo quærimus principaliter de præ-
senti pro eo,quòd magnum dubium non habet:sed quæri-
mus principaliter de secundo io quo est difficultas princi-
17 palis.¶ † Secundò præmitto,quòd hæc decret. oon loquit
de casu secundo prędictę distinctionis, nec illud decidit.
Sed de primo,videlicet de termino peremptorio lapso, aut
alio termino ad arbitrium iudicantis restituendo. Certus
enim terminus fuerat primò per Papam hic partibus assi-
gnatus,infra quem se conspectu Apostolico cũ actis,muni
mentis,& iuribus præsentarent.Et quia altera pars, videli-
cet ecclesia Bracareñ.quæ nec infra terminum: nec longè
post ea,quãquàm diutiùs post terminum expectata porta-
uit de partibus ad curiam iura sua.Et per hoc dicebat etiã
in termini lapsu se læsam,summaria cognitione præmissa
ad alium terminum extitit restituta:vt patet ex contextu
literæ & apostillis per me datis.& præsertim in fine ibi:*vos
autem vsque ad octauas pentecostes.&c.* fateor tamen,ꝙ pri-
mo modo & secundum formam huius decre.restitued⁹,ad
duo restituitur:videlicet ad producendum,& ad terminum
productionis ipsius:quorum primum tollit peremptioné,
seu exclusionem,quam induxerat lapsus peremptorij.Secũ
dum verò inducit processus suspensionem,de qua loquun-
tur.l.siue pars.& cap.significante.allegata.Ex quibus sequi-
tur,ꝙ qui oon admittitur ad secundum,fortiùs nec ad pri-
mum:cum primum secundum includat,& vltra.¶ Et per
consequens,ꝙ de primo non est quærendum:nisi dum con
stat admitti debere ad id,pro quo est terminus assignatus.
19 ¶ † Tertiò præmitto,quòd hic loquimur de assignatione
termini ritè facta:quia si nulla foret,oon obesset.argumen.
eius,quod legitur,& oo.in cle.ij.de testi.in verbo ritè.& de
reg.iur.non prę stat.li.vj.Non dico rectè:quia si iniusta fo-
ret,non appellans ab ea acquiesceret iudicato.ĵ.de re iudi-
cata,cum inter vos.Nec aduersus tale grauamen arctæ,vel
aliâs iniustę assignationis audiretur post lapsum decennij:
nisi per viam restitutionis.C.quomodo,& quando iud.l.ab
eo.¶ Infero ex hoc,ꝙ lapso peremptorio ritè,etiam si non
rectè assignato,à quo non extitit appellatum,non licet aliũ
terminum petere absq; restitutione etiam ecclesię,vel mino
ris:quia aut liceret propter nullitatem assignationis:& hoc
oon:quia contrarium huius supponimus.Aut propter in-
iustitiam eius.& hoc non.quia acquieuit noo appellans:vt
est dictum.Aut propter eius lapsum,seu negligentiã ipsius
infra ipsum terminum non parendi.Et hoc non:quia in eo
non est lęsus per iudicem,vel aduersarium, sed solùm per
culpam,seu negligentiam suam,aduersus quam ipso iure
sibi succurri non debet: sed potiùs eidem imputari: vt de
regulis iuris.c.damnum quod quis sua culpa sentit. lib.vj.
Aut quia res adhuc sit integra:& hoc nun:quia postquàm
termious incepit currere, unò totus lapsus est, res assi-
gnationis ipsius integra censeri non potest: quia quod
iam totum completum est,non potest dici amplius inchoan
dum.argu.ff.de origine iuris.l.j.à contrario.cum similibus.
Aut quia partis non interesset:& hoc non:quia imo partis

intereſt,quòd lis ex noua termini aſsignatione non prorogetur.argumen.ff.de minoribus. l.minor.xxv.annis,cui fideicommiſſum.¶ Infero ſecundò,quòd in danda noua dilatione ipſo iure poſt lapſum terminum ritè datum, non eſt ponderanda expectatio longa, vel modica: de qua loquitur text. noſter:quia ſublato principali de quo dixi in proxima allegatione, tollitur & conſequens acceſſorium. de quo hîc loquimur.j.q.j.cum Paulus. de præſbite. non baptiſ.c.veniens. Dilatio enim non concedenda,nec hoc, nec illo modo concedenda eſt,quia tenet locus à ſuperiori ad inferius negatiuè.¶ Fateor tamen quòd in danda noui termini reſtitutione minori eccleſiæ,vel abſenti,ponderari debet longa,vel modica partis cotumacis expectatio poſt terminum lapſum. Nam auditur facilius cito poſt terminum lapſum petens hanc reſtitutionem,quàm longè poſt ea quia per longiorem expectationem litis prorogatio & maius partis præiudicium inducuntur:ac petentis reſtitutionem arguitur maior culpa.arg.ff.de minoribus.l.auxilium &.l.ſi mulier.ff.quod metus cauſa.in principio.Et ſic intelligitur iſte tex.Nam Papa,vt tacitam obiectionem tolleret & vt oſtenderet magnam,quàm Bracchar.eccleſiæ faciebat,præmiſit de iſta expectatione non modica.¶ Ex quibus patet reſponſio ad primam partem quæſtionis principalis reſpectu caſus noſtræ decre.videlicet,quòd attēdi debet expectatio:vt in proxima illatione.& vt hîc dicitur.Sed quanta eſſe debeat,text.non dicit.Sed dico ex prædictis apparere,quòd quantò maior eſt,tantò magis nocet:Et ideò fortè quanta fuerit,tex.ſubticuit.Quanta autem eſſe debeat, vt nocere poſsit,& quantùm nocere poſsit:quia lege determinatum non eſt,remitto arbitrio iudicantis.arg.ſ.de offi. dele:de cauſis:cum concordantijs. Et ita quoad primum membrum diſtinctionis in primo præambulo tactæ,ſoluta
20 eſt prima pars quæſtionis principalis.¶ † Quarto præmitto circam ſecundam partem.q.principalis,quòd dicitur res integra quoad id,,de quo agitur:cum duo concurrunt. Primum,quòd circa rem ipſam,videlicet circa ipſam termini aſsignationem,aut negotium,pro cuius expeditione aſsignatio facta aliquid extitit effectualiter monachatum. Nec aliàs dicitur res non integra.Et ideo ad quæcunque alia inter partes proceſſum fuerit, dummodo circa iſta non ſit proceſſum,ſemper dicitur res integra. facit vt dixi ſupra quod notatur de pendentia dilationis in.l.ſine pars.& in.c. ſignificante.allegatis.Nec enim ſequitur. Res illa deintegrata eſt,ergo & iſta.cum ſeparatorum ſit ratio ſeparata.ff: de coditionibus & demon.l.pater ſeuerinam.in fin.facit.ſ. de appellationibus.ſecundo requiris.ſicut nec perpetuatio iuriſditionis delægatæ in vna cauſa,in alia non operatur. Quod dic,vt dixi.ſ.eo.de offic.dele.c.licet.in ſexta quęſtio. vbi vide,& in remiſsionibus ſuis.¶ Secundum eſt,quòd interſit aduerſarij in eo ſpecialiter,quòd circa rem ipſam proceſſum eſt:vt quia in eius præiudicium oporteret illud fruſtrari effectu reſtitutione conceſſa.Aliàs enim ſi in eo non intereſſet aduerſarij,adhuc rem dicerem integram in effectu.& hoc probat dicta.l.mancipiorum ibi:quia non eſt damnum ſubiturus hæres.& dictum.c.ſi tibi abſenti.quia ibi ſolùm ponderetur collatio alteri facta,in cuius retractatione prouidentis,& prouiſi præiudicium verteretur.Nec mirum:quia aſsignatio peremptorij & effectus ipſius,non niſi in fauorem aduerſarij & propter ſuum inteteſſe emanant.Ideo ceſſante intereſſe ceſſare debet & pœna legis.ff. ſi quis in ius voca.non ierit.l.iij.in fin.& quod ibi notatur. Facit dicta.l.& ſi poſt tres.ibi:nec actoris,&c.Hoc enim regulare eſt,quòd in iudicijs audiri non debet conquerens:niſi cuius intereſt.ij.quæſtione ſexta.non ſolent.cum concor.
21 ¶ † Quinto præmitto,quòd eſto,quòd res ſit integra quoad proceſſum,ſi aliàs interſit aduerſarij propter factum aliquod interim ſuperueniens,re ipſa dicitur à modo res de integrata. Quod dic,vt ſcripſi.ſ.eod.quæ.§ ſecundo modo dicetur res non integra.Et per hoc poſſet poni differentia in ter rem non eſſe integram,& non intereſſe aduerſarij.& hoc dico ſolùm propter verba ſcribentium per ſcholaſticos melius capienda.¶ Infero,vno breuiori verbo loquendo,quòd ad admittendum excluſum lapſu peremptorij ritè dat ad id,à quo lapſu huiuſmodi excluſus eſt ſolùm eſt conſideran
22 dum,an interſit aduerſarij.† His præmiſsis dico,quòd re non integra,ſi nō interſit aduerſarij,iudex poſt peremptorium admittere poteſt excluſum peremptorio ipſo,ad id à quo per peremptorium erat excluſus de begninitate,& æquitate gratioſa.Quam concluſionem elicias ex dictis in. q.incidenti & præambulis prælibatis: dico tamen quòd ſi iudex in caſu quo admittere debet,repellit,appellari poteſt vt.§.permittitur.allegato. Et ita & gratia,cum conceditur: & iniuſtitia,cum denegatur.¶ Poſui in concluſione verbum poteſt,quia hanc materiam reputo arbitrariam:quia circa hoc maximè videlicet interſit aduerſarij tali intereſſe, propter quod hoc debeat denegari ex diuerſis circunſtantijs habebit conſyderare ipſe iudex:cum hoc non ſit leg.determinatum: vt.c.de cauſis. allegato. ¶ Item pro eo,quia tanta poſſet eſſe mora poſt lapſum peretorij,quòd etiam ſi alia res integra,nec aliàs intereſſet aduerſarij,deberet hoc ſufficere ad id denegandum:vt ſi datis tribus menſibus ad probandum,& illis elapſis iudex expectauit actorem alijs menſibus tribus.& cum actor nec infra illos diligentiam faceret de probando,iudex citauit eum ad concludendum in cauſa:qui citatus in termino vult producere teſtes ad impediendum concluſionem iudex poteſt eos repellere & concludere,ſi hoc videtur ſibi fiendum,conſideratis qualitate, & conditione perſonæ.Nam ſi hoc repellit à reſtitutione: vt dixi.ſ.fortius & ab hoc:cum facilius admittatur quis per viam reſtitutionis,vt hîc.Et ſic facit iſte text.§.j.in verbo,poſt expectationem non modicam.& dicta.l.& ſi poſt tres.in prin.Grauem tamen debet ſe reddere iudex in repellendo probationem ſine fraude & dilatione oblatam.& præſertim inſtrumentorum:quia multò præſtantius eſt primam inſtantiam plenè inſtruere:& per hoc imponere finē liti,quàm relinquere occaſionem appellandi:vt dixi ſuprà. Et per hoc quoad ſecundum membrum diſtinctionis tactę in præambulo primò expedita eſt vtraque pars.q.principalis. Aduerte tamen,& menti commenda,quòd quicquid de rigore iuris ſuper ſcripſimus,in omni parte proceſſus ante ſententiam recipiuntur hodie in palatio Apoſtolico à dominis auditoribus oblatæ probationes inſtrumentorum & teſtium ſuper articulis admiſsis,etiam in cauſa quantuncūque indiſtinctè,& etiam articulis de iure partis:dummodo non dentur in limine concluſionis,nec aliàs præſumantur dari calumnioſè:imò & propter inſtrumenta poſt concluſionem producta ſæpe & finaliter concluſionem reuocant: maximè in cauſa beneficiali.& inde concludere conſueuerunt cum poteſtate reuocandi. Et quicquid ſit:mādant ſemper prædicta deſcribi in actis:quinimò & hodie indiſtinctè quaſi concedit cancellaria de mandato generali ſuꝑ hoc ſpecialiter dato,commiſsiones, per quas mādatur dominis auditoribus,quòd in cauſis beneficialibus admittant articulos obiectiuos minùs bene ſpecificatos:& poſt terminum datos:non obſtante lapſu termini & mala ſpecificatiōe dummodo non ſint in perſonam,& ſint taliter ſpecificati quòd probari poſsint ex æquitate iſta:vt veritas,quam ſedes Apoſtolica & dicti domini auditores ſemꝑ habent pręoculis facilius præſertim in cauſis beneficialibus habeatur pro eo, ꝙ compertum eſt,quòd occaſione rigoris iuris ſcripti,multi hactenꝰ in bñficijs ſine canon.inſtitutiōe intruſi mãſerūt
23 pp ꝙ auditores hodie de dicto rigore minꝰ curāt.¶ † Octauo quæritur nūquid qđ proximè diximꝰ i.q.pręcedēti habet locū i excluſo ꝑ lapſū pemptorij à ꝓpoſitiōe,vel ꝓbatione criminū,ſeu defectuū,ſiue obiectiuū.¶ Et vr̄ poſſe ſic diſtigui:quia aut excipiēdo,aut accuſando opponunt.ſed excipiēdo,tūc lapſus pemptorio oīo excludit,ēt ſi noīe eccſię opponanſ,ſcđm Colle.hîc.Nec habet locum quod ꝓximè dixi,vt

xi, vt no. Compo. & Nouella de elec. quod sicut. quia in executionibus pœnarum beneficium in integ. resti. non est paratum. ff. de mino. auxilium. No. Spe. e. ti. §. j. vers. quid si filiꝰ. Aliâs vers. sed pone. & Collect. hic. Et facit quod scripsi. de elect. super eo. & supra eodem. c. in quinta quæstione. Tales enim exceptiones odiosæ sunt nimis. vt ibi dixi. Et facit quod no. gl. in cle. non potest. de procuratoribus. allegata. in fi. gl. penul. Et per consequens cessat benigna, & larga interpretatio, & stricta ac rigorosa locũ habet. ff. de liberis, & posthumis. l. cum quidã. infrà de regulis iuris. odia. libro sexto. Modò admittere quem post peremptorium ex larga, & benigna interpretatione procedit: vt dixi supra. Si verò accusando, tunc quia aut publico interesse prosequitur principaliter, & in periculum pœnæ talionis incidit: si succumbat, dicerem probationes instrumentorum oblatas re integra, & sine lęsione aduersarij per modicum tempus post lapsum peremptorium posse per iudicem recipi, non obstante lapsu peremptorij per not. Cyn. in. l. si ea. allegata. licet non ita faciliter, sicut in causa ciuili propter maiorem odiositatem ipsius articulos: tamen ad probandum per testes oblatos non faciliter deberet recipere iudex post lapsum peremptorium ad proponendum assignatum. Et ita vidi teneri quandoq; per mediam, quandoq; per maiorem partem cõsilij auditorum, etiam in causa iniuriarum ciuiliter intentata. & tunc determinari articulos in causa huiusmodi post terminum peremptorium ad ponendum, & articulandum datos debere repelli, pro eo quod hic agitur ad vindictam. de collatione bonorum. l. secunda. § emancipati. Vel ad personæ notam, in cuius præiudicium vocari non licet: vt. ff. de iniurijs. l. prætor edixit. in principio quæstionis. Et ideò res odiosa est. & per consequens strictę interpretationis. Et faciunt not. Car. de regulis iuris. in generali. libro sexto. Si tamen ex crimine non contra criminosum, nec ad vindictam, sed contra alium, & ad alium finem ageretur: vt si dicerem beneficium vacasse per priuationem Titij ratione delicti. & per hunc modum vacandi mihi esset collatum à Papa contra Mꝫuium possessorem illius ex alio titulo incumbentem. Tunc enim articuli mei censerentur de iure meo: nec dicerentur crimen sapere: quia ad finem vindictę, seu ad notam personæ non tenderent. argu. infrà de ordine cognit. cum dilectus. Et ideò tunc crederem locum esse his, quæ scripsi in quæstione præcedenti: quia cessante ratione dicti, dictum etiam cessare debet. ff. de iure patro. l. adigere. §. quamuis. & de pac. l. quod dictum.

24 ¶ † OCCASIONE huius quo supra proximè dictum est articulos super obiectibus &c. in modũ exceptionis datos post terminum, &c. non esse admittendos ad probandum: quæro nunquid in termino ad declarandum positiones, & articulos partibus posteà communiter assignato possint in modum declarationum dari prædicti obiectus ex lapsu peremptorij sic repulsi? Aut tales articuli forsan in termino ad articulandum propter defectum specificationis malè dati possunt in huiusmodi termino ad declarandũ dato corrigi, emẽdari, seu meliùs specificari: & in vtroq; dic, quòd non, prout tenere videtur Oldra. q. xlij. secũdum librum meum: quia actus certo tempore limitati, & irrepetibiles, si durante tempore facti non fuerint, vel inutiliter facti, seu in esse producti fuerunt, per nullam nouam ꝓductionem, vel declarationem factam post huiusmodi tempus valere, vel reconualescere possunt: vt. ff. rem ratam ha. l. bonorum. Et hoc expressè dicit. l. de testa. l. hæredes palam. §. si quid post. ibi: *Nam & si adiecta non fuisset, placet vtique cõiecturam fieri. &c.* quasi ibi etiam apertè dicat, quòd virtus declarationis non est inutile facere vtile, quantùm est in se: licet fortè quoad nos propter ꝓbationis difficultatem inutile: vt. de testa. tut. l. duo sunt Titij. per declarationem redditur vtile. Alioquin virtus primi peremptorij esset totaliter viribus vacuata: vel necesse esset dicere, quòd per actum omnino inutilem, & non contingentem finem propter quẽ articulus est inuentus, ei esse satisfactum. quod ridiculũ est, & inane. ar. ff. de diuor. l. si non legitima. & de adulte. l. pe. & l. accusaturus. & C. ne de statu defun. l. si pater. Nec obstat assignatio termini ad declarandum: tum quia aliud est declarare, aliud de nouo facere. ar. § cum quis. & §. sed si quęratur. allegatorum. Tum quia ad hoc non est datus ille terminus. Sed ad obseruationem stili palatij, qui pro imponendo finem declarationibus illum terminum introduxit, consueuit assignari. Tum, quia effectum reportare potest in declarationibus nominũ, cognominum notariorũ, signorum, & subscriptionũ, & aliorũ hmõi. & ad declarationẽ articulorũ, qui sunt de iure partis: qui semper recipiuntur. vt dixi. s.

25 ¶ † NONO principaliter quæritur qualiter terminum esse peremptorium cognoscatur. Et hic valde dubito: certi tamen sunt duo casus. Primus est ordinarius modus, cũ post termini edictum interpositis sufficientibus temporum interuallis, sequitur quartum edictum habens cõminationem de vltra non audiendo, &c. Alius extraordinarius, qñ post vnum, vel alterum, seu duo edicta, aut statim nullo alio ꝓposito iudex decernit peremptorium. i. vnum ꝓ omnibus, sic pro causę, personæ, vel temporis conditione moderãdo: & hoc de ipso peremptorio expressè dicendo: vt. ff. de iudicijs. ad peremptorium. cum. iiij. legibus seq. & ff. de re iudi. l. contumacia. ¶ Sed nunquid hoc non expresso, ꝙ edictũ sit peremptorium expressè, nec etiam tacitè. i. nõ dicto, ꝙ post terminum audientia denegetur: seu in negotio, non obstãte absentia, procedatur, poteritne esse peremptorium? videt̃ ꝙ sic. per. l. si eo tẽpore. C. de remis. pig. & de inge. manumis. l. diffamari. & C. si aduer. vendit. auth. si omnes. & qui accu. accu. non pos. l. si ea, quæ. & ff. de opt. le. l. mancipiorum. & de prębend. si tibi absenti. li. vj. allegatis. in quibus est terminus peremptorius. & tamen nõ dicebatur ibi tacitè, nec expressè, quòd peremptorius foret. ¶ Sed in contrarium faciunt leges perprius allegatæ. Et facit etiam optimè pro prima parte, quod notauit gl. infra. c. sępè. in fi. de verbo. signifi. super verbo peremptoriè. Alium tamẽ casum forsan etiam possumus dare certum, videlicet cum citatio vim denunciationis habet: vt puta, cũ iudex ad instañ. vnius habet aliquid expedire, quod posset alijs pręiudicare: de quibus non constat hoc casu edictum publicum solùm proponere: vt si qui sint, quorum intersit se opponere, cõpareant, & opponant se. Et quia denunciatio non requirit de natura sua multiplicationem edictorum, hîc vnum edictum sufficit: & de natura sua vim peremptorij habet, etiam si non fuerit hoc expressum. Et sic intelliguntur. l. si eo tempore. & authen. si omnes. allegatæ. & c. quoniam. infrà de electio. libro sexto. ¶ Quartũ casum etiam ponere possum, vbi edictum ꝓponitur ad istũ finem principaliter, vt per illud audientia denegetur, nisi fiat. ʒ. terminũ, ad quod fiendum terminus est præfixus. Et sic rectè procedũt. l. diffamari. & l. si ea, quæ allegatę. ¶ Quintum casum adhuc ponere possum in terminis, qui seruantur in causis, quę coram dominis auditoribus palatij Apostolici vẽtilantur, quia de consuetudine curię omnes peremptorij reputantur. Sed quid in dubio cessantibus casibus antedictis, vbi videlicet terminus assignatur, nõ ad denunciationem, & non ad exclusionem principaliter, sed potius principaliter admonitionem aliquid faciendi. & consequẽter ad exclusionem, sicut sunt termini ad excipiendũ, libellandum, ponendum, articulandũ, producendum, & declarãdum: nunquid tales cẽseantur peremptorij, licet nõ exprimat̃? & videt̃, ꝙ sic per decre. consuluit. de offic. deleg. Et hoc videnẽ tenere Host. & Nouel. de excep. pastoralis. in verbo. & tunc. & Spec. de dilat. §. j. in ver. except. & vers. se. & gl. in cle. vna. de excep. in verbo perẽptorio. Et pro hoc facit dicta decre. pastoralis. In verbo, extunc. Dicã de hoc aliqd in. c. pastoralis. alleg. in. iiij. q.

26 ¶ † Collectariꝰ hîc quærit, nũquid restitutiõe principaliter implorata põt ꝓcedi, lite nõ cõtest. in cõtumaciã partis? & dicit ꝙ Spec. e. ti. §. ij. ꝙ sic, scdm Odoff. & alios: dicens hoc probari per. l. in causæ. § causa cognita.

ff.de mino.quæ dicit indistinctè illam dandam partibus cõtumacibus:ideò nec nos distinguere debemus.Itẽ quia secundum Spec.non est propriè sententia,sed decretum.arg.C.ad Trebellianum.l.sancimus.Remittit Collect.ad Collecta sua infra,vt lite non cõtestata.accedens.primo.Ego autem remitto ad ea,quæ latè de hoc scripsi supra de officio

27 iudicis.c.secundo.in quarta quæstione. ¶ † Ex hoc aggredi possum quæstionem,qua quæritur, qualis processus in restitutione requiritur.Super quo dicit Io.fabri.in.§.rursus.allegato.quòd causæ cognitio,& litis contestatio, ac libellus requiruntur in isto processu:vt dicto.c.secũdo.Sed subdit in quæstione Collect.quòd si non potest procedi ad diffinitiuam contra absentem per contumaciam,lite non contestata.iuxta.l.properandum.C.de iudicijs.licet gloss.videatur sentire in dicto.c.secundo.quòd fiat missio.& tetigi supra in quinta quæstione.§.sed adhuc quæritur. Tamen per hoc nun est sufficienter prouisum: quia dictum iudicium non perpetuatur:vt.l.fin.C.de temporibus appellationum.&.ff.de minoribus.l.papinianus.§.fi. Et quoniam aduersarius etiam post quadriennium veniens recuperaret possessionem suam:vt dicta.l.properãdum.§.finautem.Et ideò videtur,quòd posit procedi,lite non contestata:sicut & hæc specialitas requirit in multis casibus.Et quia.§.causa cognita.& authẽ.si omnes.allegati.hoc velle videntur.¶ Distinguit super hoc Io.fabri.in.§.rursus.Aut per iudicium rescindens debet fieri restitutio rei:& tunc sufficit missio: nec proceditur ad restitutionem,lite non contestata.quia tunc sententia habet vim diffinitiuæ,& toti negotio finem imponit.Aut non,sed restituitur actio rescissoria:& tunc potest procedi,lite non contestata,in contumaciam partis ad diffinitiuam.Et est ratio,quia illa non est propriè diffinitiua:cum non imponat finem toti negotio: sed solũmmodò præparat aliam actionem.vt.ff.de re iudi.l.j.¶ Et huius distinctionis põt apparere ratio:quia in primo casu certa res petitur:& ita potest fieri missio in eam:sed in secundo nulla res petitur:sed solùm restitutio:& ideò non potest dici,quòd fiat missio in possessionem rei petitæ.& idem crederet,sicut in hoc casu,in primo, quando non petit restitui aduersus certam personam,sicut qñ petit restitui aduersus aditionẽ hæreditatis:vt auth.si oẽs.Sed adhuc restat rñdere,qa in prĩo casu nõ ꝓuidet missio:cũ nõ ꝑpetuet actio.Solutio:licet nõ ꝑpetuet ad minus tpa nõ currũt,ex quo facit diligentiã,& stat per subterfugia aduersarij.vt.ff.de minoribus.l.intra vtile.&.C.de admini.tutorum.l.si cum ipse. secundum eum.Et facit pro ista opinione,quod scripsi in dicta quarta quæstione.§.quæstio ad primum.vers.aliam fallẽtiam ponit hîc Inno.Cy.verò in authẽ.si omnes. in vltima quæstione distinguit.aut petit minor se admitti ad aliquid dandum,vel faciẽdum per in integ.resti.& tunc oput est litis contestatione.Aut nõ petit aliquid sibi dari,vel fieri per in integ.restitutionem.Sed petit aliquod obstaculum remoueri:& tunc non est necessaria litis contestatio.vt authẽ.si omnes.Et ita intelliguntur quæ allegantur pro,& contra.& istud dicit Ber.tenere in.c.secundo.allegato.& hoc volunt verba Io.fabri allegata.Petr⁹ verò de Bellapertica,vt refert Cy.in.l.quod tempore.allegata.in octaua quæstione dicit quòd contra partem absentem per contumaciam potest ꝓcedi ad sententiam diffinitiuam,lite non contestata,in hoc restitutionis iudicio rescindenti ad instar appellationis. vt l.vltima.§.illud.C.de tẽporibus appellationũ.Facit,quia appellatio,& restitutio æquiparantur:vt.ff.de mino. l.præfecti.Non obstat.C.l.superuacuam.quia tempus tunc ipso iure seruatur illæsum:vt.l.petendæ.&.C.de temporibus appellationum.l.tertia.Io.rolandi in dicto.§.rursus.dicit sic,quòd si sit aduersarius,cum quo posit lis contestari:& qui hoc velit necessaria sit litis contestatio:vt.l.Papinianus exuli.§.fi.ff.de minoribus.etiamsi nihil ab eo petatur dari,vel fieri:sicut dicimus in querela inoffi.test.Papinian⁹.& de petitione hæreditatis.l.si quis libertatem.&.C.de transactionibus.l.cum mota.Tamen si aduersarius sit absens,vel litem recuset contestari per contumaciam,non est necessaria litis contestatio.& est casus secundum eum in.§.causa. quòd negari non posset pro eo,quòd nihil peto à parte,sed tantùm à iudice eius officium implorando:vt.ff.de damno infec.l.cum postulassem.Aliud in his,in quibus concluditur contra partem:vt in actionibus.Reputat etiam casum in authẽ.si omnes.& per hoc dicit dissoluenda omnia cõtraria.& hoc magis puto:vt.c.secundũ.alleg.non corrigat.§.causa cognita.& auth.si oẽs.Sed intelligatur secũdũ ea quę noĩ de elect.cum expediat.li.sexto.& vt ęquiparẽtur appellatio,& restitutio:vt.l.præfecti.Vnde fuit quæstio inter monasterium vnũ & quoddam commune eò,quòd monasterium petijt restitui contra quandam sententiam latam pro communi:cui parte cõi resistente finaliter,lite non contestata,lata fuit diffinitiua sententia restitutoria pro monasterio:quã Odofre.impugnabat.per.l.nec quicquam.§.vbi.ff.de officio proconsulis.& lega.Et quia lata erat contra solitum ordinem iudiciorũ,lite non contestata:vt.C.de sententijs & interlocutioni.omni iudi.l.prolatam.inducens pro se.c.ij.de offi.iudi. Franciscus Accurs.allegauit pro monasterio,quòd iudicis officiũ non requirit litis contestationem, vel libellum: inducens quandam gl.Azo.super rubrica de interrog. actio.Item qa super actione datur libellus,& fit contestatio:sed officium iudicis nõ est actio.ff.de mino.quod si minor.§.fi.Sed,vt refert Io.And.in addit.in Spec.parte secunda.eo.titulo.§.quis autem.in fi.terminatum fuit,quòd & si secũdum scripta superiùs,ex quo petebatur restitutio contra sentẽtiam parte contumace,sentẽtia ferri potuisset:tamen ex quo pars erat præsens contestatio erat necessaria per dictam decret.ij.& hoc coniungas cum dicta quarta quæstione,& habebis totam materiam penè expeditam.Et per hoc habebis intellectum eius,quod tetigi post Inno.supra eo.tum ex literis.qõ.iiij.§.ad secundam quæstionem.&.§.seq.& quod scripseram ante.in.§.ad primam.q.habet locum in restitutione petita incidẽter.¶ Supple glossas.In gl.pe.ibi.*l.illud*. Ex hac gl.arguit Io.ij.q.v.quę de causa.quòd generali mandato non denegatur dispensatio.Et de hoc in Spec.titulo.ij.§.consequẽter.vers.generaliter.Et ibi.§.procurator.&.j.de procuratoribus.qui ad agendum.in fi.li.vj.vbi enumeraui.xxij. casus speciale mandatum requirentes,videlicet in expositione literę super verbo pacifici.Casum verò.c.fi.de procura.libro sexto.dicit hîc Phi.iure non probari.In gl.vltima in fi.posset dici secundum Collect.quòd regula infrà de regulis iur.cum quid vna via.li.vj.locum habet in damnatis de sui natura prohibitis:sicut est captio clerici per secularem iudicẽ facienda.de vita & ho.cleri.li.vj.Et in actibus non recipientibus dispensationem.de elec.auaricię.lib.vj.saltem quoad obtinendum viam per alium,quàm per Papam. de electio.c.cum nobis.Nec obstat.j.eo.c.fi. quia non admittitur alia via in effectu.Nam iteratò conceditur beneficium restitutionis ex nouis causis,& non aliàs.Appellatio verò à diffinitiua ex nouis,& antiquis.de fide instru.cum Ioannes.Sed ab interlocutoria ex antiquis tantùm.de appellationibus. appellanti.in cle.Collec.¶ Sed nõ capio,qualiter faciat ad ꝓpositum.dicit dominus Mart.cũ quid vna via prohibetur,non propter respectum habitum ad viam, sed propter seipsum simpliciter:tunc cẽsetur etiam alia via prohibitum,vt hîc.Sed si prohibitio fieret respectu habito ad viam prohibitiuam dicta via,non censeretur alia via prohibitum:vt in contrarijs.Induci posset.c.innotuit.de electione.iũcto.c.fi.de postulatione prælatorum.Goffre.ff.de tuto.& cura.da.ab his.l.licite oportet.§.primo.dicit,ꝙ vbi est eadẽ ratio in vna via,sicut in alia,habet locum regula,cum quid vna via.cũ cõcor.vbi nõ esset eadem rõ,tunc sec⁹.C.de testi.l.oĩbus.ff.de testi.l.nullus.ff.de testa.quæ testõ.&.ff.ad Trebel.l.j.§.fuit.Pro regula tñ inducit cõcord.ff.de libera.lega.l. si quis reum.§.j.ibi:ego inquietor,&c.de cõdi.institutio.l.quę sub.§.si quis. in fine.ibi:ne alia ratione.&c.ff.pro socio.l.Idem

quod.&

quod.& concor.alleg.in.§.si quis.in fi.super verbo,ne alia.& ff.rem ra.ha.l.quo enim.in fi.&.l.amplius. & de reb. eorum. l.magis.§.si pupillus.&.C.de vsur.rei iudi.l.fi. & Insti. de eo, cui liber.cau.bo.po. addi.§.tuæ.&.ͅj.de cleri. coniug.c.j.lib. vj.de quo etiam dixi in.c.tuæ.alleg.in.xvij.quæstione.

SVMMARIVM.

1 *Filij & heredes, an possint contra patris factum venire? Et quid de succedente alienanti? nu.seq.& nu.3.*

4 *Libellus sub cõditiõe, disiunctione, vel alternatiuè, an concipi possit? Et si quis in libello duas, aut plures actiones proponat, an eligere vnam cogatur? & numero seq. cui subduntur limitationes sex. vsque ad numero.5.*

6 *Restitutio, an concedenda sit minori aduersus contractum proprium iuratum.*

7 *Contractus per minorem initus, qualiter efficax sit, ac teneat?*

8 *Oblatio, an sufficiat. Et cuius, & de quo oblatio operetur. Aliquot conclusiones subijciuntur.*

9 *Restitutio iuris consuetudinarij minoribus quoad retrahendi facultatem an sit necessaria? Et in hoc conclusiones quoque subnectuntur.*

10 *Consuetudo retrahendi facultatem inducens, an fauorabilis sit. Et ad retrahendum tempus per consuetudinem concessum, quando currere incipiat, siue vnus sit, siue plures ius retrahendi habentes?*

11 *Libellus in iudicio rescindenti, aut rescissorio, vel in vtroque etiam, qualiter concipiendus? Et huius formulæ variæ.nu.12.& .13.*

14 *Rescissorium iudicium cui, & aduersus quem competat? Et sub hæc quid in rescindenti?*

15 *Restitui petens, quid necesse probare debeat? Et quæ probationes in rescissorio ipso requirantur? numero seq. Et num quæ in rescindenti inducta sunt, in rescissorio fidem faciant? numero.17.*

18 *Emancipatio coram quo fieri debeat?*

19 *Iuramentum minori per partem remissum, an perinde habeatur, ac si præstitum esset. Et id in cuius præiudicium? Et de quo iuramento locus hic intelligatur? nume.seq. Et quid si minor iuret super codice, in quo putet Euangelia inesse, & non insint? numero.21. Et quid de iuramento impuberis?*

22 *Iuramentum minoris curatorem habentis, in contractu sine curatore inito, an efficax sit?*

23 *Actiones plures, aut causas, qualiter quis simul prosequi possit.*

24 *Minor iuris communis viam eligens, vtpote rei vendi. aduersus possessorem, vel appellationem à sententia, num si succumbat, possit contra contractum, vel sententiam restitutionem petere?*

25 *Retrahendi facultas in specie, de qua hîc, an lite pendente currat?*

26 *Termino ad omnes exceptiones proponendas assignato, eodemque excurso, an possit aliâs opponere? Et quid si actum est cum minore vsque ad sententiam, & opponentes tunc aduersario, &c. numero sequenti.*

28 *Restitutio minoris, an fideiussoribus prosit?*

¶ *CAP. VIII.*

Onstitutus. Casus. restituitur minor in eo, quod contraxit, vel omisit, si probat se exinde læsum: & sic infra tempora restitutionis petendæ. In prima partis petitio. In secũda iudicis datio super illa concessa minori: ibi, *quo circa.* ¶ Expone literã: *minori.* s.xxv.annis.de hoc.ͅj.de proba.in præsentia.versi.prætereà. *vtrique.* s.patri & matri.Inno. Aliâs vtrisq;.s. patri & filijs.& poterat hoc esse ex successione materna, quæ habebat illa bona cum marito communia: vt in gloss. Vel secundum Hostien.pater successit filio præmortuo viriliter vna cum fratribus defuncti & suis filijs.C.ad Tertullia.l.ij.& authen. defuncto. *Emancipatus.* vt valeret alienatio: quia non poterat esse firma aliâs per patrem facta. Habet enim in bonis maternis solùm illum fructũ: nec tenet alienatio de illis facta per eum.C.de bo.mater.l.j.& in authen.de nup.§ si verò sit. Inno. Formam autem emancipationis vide in Spec. de nat. ex lib.ven.ad fi. Pater autem non cogitur emancipare filiũ. Insti.quib.mo.ius patri.pote.sol.in fi. Nisi in.iiij. casibus ibi not.in vltima glo. Quod hîc no. Bonaguida, si agnouit legatum ad hoc relictum, si adoptiuo facto puberi non expedit esse in potestate, si filiam peccare cogit: si malè & contra pietatem pater filiũ afficit. *fecit.* pater. *Eos* .s. filios. *Contractui.* s.vendicationis. *Consentire.* sine iuramento. quare obstat ætatis minoritas: quæ tunc non iuuasset. C.si aduer.vendi.l.ij.& auth.sacramẽta puberũ.ͅj.de iureiur.cum contingat. Hosti. *Nullum.* Nam nulla erat venditio nuncianda, siue ipsi, cum minores essent, alienassent sine decreto: siue eorum parentes, in quorum potestate sunt, etiam si essent maiores. C. de bo.mat.l.j.in authen.de nup.§.si verò sit. C. de prædi. mino. si prædium. Inno. *portione.* patris. *Consuetudinem.* C. quæ sit lõga consue.l.ij.& ͅs.de consue.in rubri.de his no. Inno. *Quod* s.offerre pretium, & rem repetere. Super vtroq; .i. super reuocanda alienatione rerum suarum à patre facta.& cui præstiterit consensum, super quo datur restitutio ex verbis generalibus edicti: cum ipsum consensum præstando læsi fuerint: & eo non obstan. restituendi.& super eo quod petebãt restitutionem in integrum: vt liceret eis offerre pro parte patris emptoribus pretium: quod offerre infra annum per negligentiam omiserunt. Inno. *Non modicum.* supra c.j. & c. auditis.in fi. *Eiusdem.* s. paternæ. *Offerre.* ergo etiam in lucro subuenitur minoribus.ff.de mino.l.ait prætor.§. hodie. Inno. *Beneficium.* s.restitutiõis in integrum. *veritate.* s. quòd sint minores & læsi. *Subnixa.* intelligebatur de rescrip.c.ij. *Venditionem.* fuit commissio alternatiua: quia petitio alternatiua. *partem.* quia vendita erat sine decreto, cum essent minores: vel maiores erant & in potestate patris constituti, & in casibus non licitis. Innocen. *Eadem.* scilicet, portione materna *solennitas.* scilicet decretum præsidis, & casus licitus. C. de bonis, quæ libe.§.vbi autem.vsque ad.§.filiam. Innocen. *Interuenerit.* scilicet, debita solennitas. Innocen. *Eadem.* quæ fuit patris. Innocen. *Residua.* scilicet, quæ fuit matris, secũdum Innocen. sed Hostiẽ.& Nouella econtrariò exponunt. de quo non est vis. *Faciendum.* Nec enim sufficit sola oblatio, sed requiritur oblati præstatio. Hîc enim opus est facto.de eo, qui mitti.in pos.c.j.de vsur.C.l.acceptam.ͅj. de re iudi. cum aliquibus. Et si emptores nolint pretium recipere, deponatur in ædem sacram: vt.l.acceptam.alleg.&.l.ij. eo. titu. &.C.de solu.l.obsignatione.secundum Hosti. videquè eum in summa de solu.sub rubrica de oblatione.

1 ¶ † Primo opponitur, quia hîc admittuntur filij & hæredes ad veniendum cõtra factum patris, cuius hæredes sunt, videlicet ad retractãdum contractum per patrem initum. Contra quod videtur per.l.hæredem.ff.de regu.iur.&.l.cum hæres.ff. de diuer. & tempo.præscrip.&.c.j.ͅj.de solu.&.l. cum à matre .C. de rei vendica.&.C.de seruo pig.da.ma.l.si creditoribus. Et maximè, quia filius eadem persona reputatur cum patre.in auth. de iureiuran.à moriẽte.præsti.§.j. Modò pater vigore cõsuetudinis admittentis proximiorem ad retractum nõ potuisset admitti ad proprij cõtractus retractationem: quoniam quem de euictione tenet actio, ipsum vendicantem repellit exceptio.ff.de euictio.l.vendicantem.cum ibi nota. Et ideò hîc isti minores ad retractationem alienationis suæ propriæ portionis, si de iure tenuit, & in ea passi fuerint detrimentum non admittuntur de iure communi, sed solùm beneficio restitutionis minoris ætatis.& pro hoc.ff. de rei vendicatio.si à Titio.de actionibus empti.l.si quis alieni.de pign. l.si Titio.de exceptione rei iudicatæ.l.j.ij. responso.ad Trebellianum.l.filiam fratribus .C. de rei vendicatione cum à matre.de rebus alie.non alienan.l. tertia.ͅj. de donatio. cum dilecti. Dicunt Petrus & Abbas, quòd non datur isti restitutio vltra legitimam suam.& exstimant, quòd quia isti erant clerici modicum eis pater reliquerit: vt fieri solet. Dicit Nouella se nescire, quid hæc verba velint. Nam ex vi consuetudinis admittebatur proximior: admittebatur & filius. Et quia non obtulerant, fuerunt in hoc grauati. Dicit etiam, quòd nõ videt, quid dicant Petrus & Abbas de legi-

tuna cum isti cogantur restituere pretium. Dicebat autem hîc Phi. quòd contra emptorem hîc datur restitutio, qui sicut non debet esse in lucro, ita neque in damno. §. eod. c. j. Contra patrem autem non datur restitutio filio, nec liberto contra patronos propter eorum reuerentiam. C. qui & apud quos. l. vlti. liberis enim, & libertis semper honesta & sancta videri debet persona parentis & patroni. ff. de obsequi. l. liberto. ¶ † Petrus autem de quercu doctor Aurelian.
2 reputans hîc casum in quæstione qua quæri solet, an proximior alienanti succedens, beneficio consuetudinis retract* de qua hîc legitur & not. gaudere posit? videtur velle quòd sic, licet respondeat à contrario, dicens, quòd sic succedens per talem retractum non impugnat factum patris, cui succedit: imò contractum valere, sed vult habere pro illo pretio: nec retrahit tanquàm hæres, sed tanquàm alius, videlicet, vt proximior. argu. §. de euictio. l. fi. ff. de pigno. actio. l. rem alienam. §. j. de pig. l. si Titio & quod no. gl. fi. ff. de actio. emp. l. si quis alienum. Pro hoc de his, qui. vt indig. l. penul. & si cui plusquàm per. l. falci. l. j. §. item si ipse. Videtur casus. ff. ad Trebellia. l. debitor. §. fina. per quem Alanus Aelorey. Episcopus Trecorensis nepos Beati Iuonis doctor legum dictam quæstionem Aureliæ terminauit, licet consuetudo Franciæ sit in contrarium. Nec obstat, quòd ille hæres tenetur de euictione ad interesse actoris: quia non est verum: cum non propter defectum dominij, seu iuris ipsius venditoris: sed alia de causa, scilicet, proximitatis & retractus res euincitur, tenetur tamen ad pretij restitutionem: vt hîc. & de hoc est tex. cum glo. ff. de euictionib. l. minor. Non tamẽ placet Henrico, quòd hîc sit casus de dicta quæstione pro eo, quòd hic non dicitur quo tempore isti filij agebant ad retractum. Nec etiam, quòd pater, qui alienauit, fuisset mortuus. Nec etiam, quòd isti filij eidem successissent. ¶ † Sed
3 ad illud generale, an hæres possit venire contra factum defuncti, seu illud retractare. Dicere potes, quòd si per hoc nõ improbet, nec impugnet factum defuncti: & contra hoc potest, vt hîc, intelligere id, quòd isti minores erant iam hæredes patris defuncti, quod sonare videtur litera in verbo, quondam iuncta consequentia communis accidentiæ, quã facit Apostolus: filius ergo hæres. ff. de suis, & legi. hære. l. in suis. Et faciunt etiam ea, quæ prædixi. Aliter autem, si in fraudem hæredis futuri cedat illud, adhuc idem: vt. ff. de conditio. & demonstra. l. qui hæredi. §. fina. iuncta. l. si quis. C. ad. l. falci. & C. si in frau. patro. à libertis alienatio facta sit. l. j. vbi Petrus ponit hoc membrum. aliàs autem si est hęres voluntarius id est, quem testator ex mera voluntate, & non iuris necessitate hęredem relinquit: non potest venire contra factum defuncti: vt. l. hæredem. allegata. ¶ Sed si esset hęres necessarius, hoc est talis, quem defunctus habeat, velit, nolit dimittere, saltem pro parte. talis vsque ad partem sibi debitam, & non vltra, posset venire contra: &c. Et ita intelligit Iacob. de Raue. l. j. C. si in frau. patro. & per totum. & C. de inofficio. dona. l. j. & l. si totas. secundum Henricum dicam. ȷ. de solutio. c. j. & pleniùs. ȷ. de regu. iuris. is, qui in ius. lib. vj. ¶ Sed circa hoc iunge, quæ scripsi. ȷ. eodem. c. oppositione. vj. §. quarta conclusio. ¶ † Secundò opponitur, quia
4 hîc videtur valde notabiliter expræssum, quòd libellus sub conditione, disiunctione, vel alternatiuè admitti debet. cui concor. de emptio. & venditio. dilecti. de pigno. ex literis. ȷ. de priuile. cum olim. & nota. ȷ. de elect. vt qui duas. de re iudica. c. Abbate. in princip. libro. vj. & in Specula. de senten. prola. §. iuxta. versi. sed nunquid. Contra quod videtur. ff. de iniurijs. l. prætor. §. quod autem. de verbo. obliga. vbi autem. §. qui illud. de iure fisci. ita fidei. Dicit Hostiẽ. quòd illi subtilitati de simplicitate canonum non est locus. ȷ. de iudicijs. dilecti. vel non fuit exceptum. C. de annali exceptione. l. fin. Vel locum habet: si non est quod imputari actori possit: vel licet in suppositione & commissione procedat incertitudo non procedet in libello. de quo remittit Hostien. de libelli obla. c. j. ij. & iij. & in summa illius titu. §. quid debeat conti-

nere. Et de positionibus remittit Nouella ad not. sua. de rescrip. ex parte. §. in glos. not. argumen. Super hoc etiam vide plenè not. in specu. titu. de lib. concep. §. iuxta. & quæ scripsi. ȷ. de libe. obla. c. primo. in quinta quæstione principali. §. tectò quæro. & per Collec. ȷ. de libe. obla. c. fina. columna secunda, versu, quòd si reus. & versu, item admittitur libellus. & versu, & præmissa fa. ¶ Dicit Innocẽ. quòd re vera hîc erat libellus alternatiuus, & quòd in illo petebatur vẽditio pronunciari nulla officio iudicis. xij. quæstione. ij. Apostolicas. Vel rescindi per restitutionem in integrum. Nec obst. quod dicit tex. quòd quando certum est communi auxilio quem iuuari, ad extraordinarium recurri non debet. ff. de mino. l. in causæ: quia illud procedit, quando certum est communi auxilio locum esse. Hic autem erat dubium. Poterat enim esse, quòd petitio prima, in qua dicebat venditionem nullam, corruat, vel non iuuabitur iure communi: vel poterat aduersarij exceptione elidi. & idcirco, vt minuãtur lites, simul ad vtrunque sub disiunctione admittitur. argumen. ff. quorum legato. l. prima. §. quia autem. ȷ. de præscrip. auditis. & de priuile. ex ore. licet fateatur alios dicere, vt scripsi. §. ea dem oppositione, versi. vel licet in supple. ¶ Finaliter subdit Innocen. regulam generalem perpetuò meti tenendam, dicens: nos dicimus, quòd vbicũque quis probabiliter errat in suo facto, vel alieno, potest in eodem libello plures proponere actiones, & non cogitur ex eis aliquam eligere, etiã si se adinuicem non compatiantur, vt hîc, & c. auditis. & §. quod autem. allegatis. Sed si error eius non est probabilis: tunc cogitur eligere, vt. ff. de tributo. l. quod in hærede. §. eligere. & ff. de regu. iuris. l. nemo. §. fi. & de lega. ij. l. cum filius. §. varijs. ¶ Subdit tamen alios dicere, quòd vbicunque certum est me habere aliquam actionem, sed de alijs est incertum, quòd tunc cogor eligere. ¶ Item refert quosdam dicere, quòd licet non cogatur eligere actionem, nec vnam solã exponere in libello: tamen protestari debet de vna sola pro sequenda, & vnam solam prosequi debet. & super vna sola producere testes & aliàs probationes: vt dicto. §. quod autẽ. Sed posteà subdit: sed certè nos contrarium dicimus, scilicet, quòd super vtrumque poterit inducere probationes: & hoc hic in fi. expresse dicitur: vt dicto. c. auditis. Dicit etiam quòd protestatio, de qua loquitur §. quod autem. non est sic facienda, quòd tantùm alteram actionem prosequatur, sed sic protestari debet, videlicet, quòd sufficiat ad victoriam causę, super quacunque actione, probet intentionem suam. ¶ Et hac ratiõe motus subdit notanter talem libellum admittendum esse: *Vendico talem rem iure dominij, vel quasi.* Et facit ad hoc quod legitur & notatur. ȷ. de iudicijs. dilecti. de ordi. cogni. cum dilectus. de fide instrumen. inter dilectos. & in dicto. c. Abbate. in princi. Fatetur tamen alios dicere, quòd imò semper in initio cogitur eligere actionem: sic. C. de codicillis. l. fina. respondentes ad. §. quod autem. quòd illud factum fuit ibi propter odium rei: quiá nolebat exprimere, an possideret pro hærede, vel pro possessore: ad quod tenebatur: vt. ff. de interrogato. actio. l. j. primo responso. & §. j. ¶ Innocen. tamen in prima opinione perseuerans, etiã subdit, quòd præmissa vera sunt, si actiones competunt ad idem. Nam si ad diuersa, vtrumque intentatur. C. de furtis. l. ancillæ. nisi essent contrariæ. C. de furtis. l. j. Et vide quod ipse scripsit. & Nouella post eum. de religio. domi. cum dilectus. super fi. vlti. glo. & quod scripsi post Innocen. §. eodem, tum ex literis. super verbo, restitui. Et forsan posteà ad hoc redibo. Vide etiam qualiter in eodẽ libello potest quis petere pronunciari sententiam esse nullam: & si qua sit, eam esse iniustam. Et qualiter ista etiam in appellatione coniungi possunt vide per Bartolum. ff. de appella. l. si expressim. per Accur. eodem titu. l. scio. per Innocen. intra de appellat.
5 c. dilecto. ¶ † Henricus autem circa præmissa ponit vnam distinctionem longissimam, quam per membra recipias. & dic primò, quòd si conditio, vel alternatio non est in conclusione, sed solùm in narratione, & est iam purificata, seu

impleta

impleta conditio, aut determinata alternatio, sic quòd certa cõclusio sequi potest: tunc sub tali conditione, vel alternatione potest libellus concipi. ff. de verbo. obli. l. conditio. in præteritum. de verbo. signi. l. cedere diem. Insti. de verbo. obli. §. ex conditionali. & eodem titu. ff. l. in illa stipulatione si calẽdas. ibi: sed cum eo, &c. & de nouatio. l. si pupillus. §. sub conditione. cum ibi nota. & de solu. Stichum, aut Pamphilũ. in prin. & de iure do. l. plerũq;. §. fi. j. r ñ. & de leg. j. l. planè. j. §. si ita Titio. & de leg. ij. l. lucio. & l. si is, cui. & de vsufr. le. l. si fund° Titio. ¶ Et idẽ si cõditio nõ est purificata, vel impleta, seu alternatio nõ determinata, sic ꝗ ex ea nõ põt elici, seu inferri certa, clara, & determinata conclusio: dummodò certum sit, quòd agendo implebitur, vel purificabitur conditio. ff. de verbo. obliga. l. Titius, & seius. & rem ra. habe. l. si indebitum. & pro soci. l. actione. Aut talis alternatio de qua certũ sit, quòd agendo præcisetur, seu determinetur. ff. de lega. ij. statuliberum. §. Stichum. & melius. ff. de soluti. l. si quis stipulatus fuerit decem in melle. in fi. ¶ Sed si narratio fieret sub conditione non determinata, nec agendo determinanda: tunc libellus non potest sub tali cõditione concipi: vt. ff. de iudi. l. non quemadmodum. & quando dies leg. vsufru. ced. l. j. in fi. de verbo. signi. l. cedere diem. Insti. de verbo. obliga. §. ex cõditionali. Et idem si fieret narratio sub alternatione indeterminata, non determinanda agendo: vt. ff. de lega. l. si ex toto. § fi. de cõdi. inde. l. cum is. in fi. Fallit primò, dum alternatio refertur ad idem, vel ad id, quod pro eodẽ habetur: vt sic non fit verborum conculcatio quędam: vt. j. de testamen. Raynutius. cum ibi nota. per Host. & Abb. super verbo, vel substitutionis. Secundò fallit: cum talis alternatio, seu disiunctio ex obligatione alternatiua procedit, & concipitur secundum eam: vt. l. plerunque. §. fina. allegata. & l. Stichum aut Pamphilum. de solutio. ff. & c. j. de plus peti. c. vno. §. te quoque. & C. de plus peti. l. vna. ¶ Secundò principaliter vbi videlicet cõditio, vel alternatio dispositiuè adijcitur in conclusione libelli, tene pro regula, quòd talis libellus non valet: nec recipi debet. Patet de conditione in dicta l. non quemadmodum. & ff. de vsur. l. j. in fin. & j. de sepul. c. in nostra. Et patet de alternatione in. §. eligere. & §. quoties. §. varijs. allega. ff. de iure fis. l. ita fidei. Et sic procedunt in cõtrarium allegata, & no. Archi. xiij. quęstione. ij. in summa. & lec. & not. Ioan. lxxxj. distin. si quis sacerdotum. & Archi. iij. quæstione. iij. c. induciæ. §. offeratur. & Spec. titu. de libello. §. nunc videamus. versi. sed nunquid talis libellus. & per glossator. in. c. vt qui duas. & c. sanè. allegatis. & c. nullus plurib°. j. de regu. iuris. lib. vj. ¶ Fallit primò in conditione ex iure præsenti puro in libello petito & deducto resultãte, & emanante ac dependentiam habente purificanda & implenda in ipso iudicio. Et idem de alternatione eadem ratione: vt, *peto gemmam de annulo separari: & ea separata eius dominium ad pertinere declarari*. ff. ad exhiben. l. gemma. de rei vendicatio. l. in rem. §. item quæcunque. iunc. l. ff. de auro & argen. leg. & si non sunt. §. perueniamus. Vel, *peto in causa appellationis pronũciari sententiam nullam: vel si aliqua reperitur, iniquam*. iuxta not. Innocen. & Hostien. de appel. dilecto. & lec. & not. de testa. Raynaldus. §. deinde. eodem respon. ibi: *& restitui eis, si contra ipsum &c.* Vel si legato mihi Sticho Pamphilo, vtrũ hæres vellet: peto alternatiuè. & si hæres non eligit, peto talem mihi dari. ff. de lega. ij. statulib. §. Stichum. Vel, *peto talem rem mihi venditam tradi: & si non traditur, peto interesse*. ff. de actio. emp. l. j. cum ibi nota. in glo. an ergo. Vel: *peto a me extorta per metum: & si non restituantur, peto quadruplum*. ff. quòd metus causa. l. si cum exceptione. §. j. & §. satis clementer. Not. Hostien. in summa, quod metus causa. §. fi. in fi. & Cyn. post Iaco. & Pet. C. quod metus causa. l. si per vim, vel, si peto rescindi vsucapionem, & rem mihi restitui, eo modo, quo scripsi. s. c. proximo in. iiij. quæstione. Simile. j. de pig. ex literis. de emptio. & venditio. cum dilecti. & c. cum causa. vbi de hoc. & C. de rescin. venditio. l. rem maioris pretij. & ff. de condi. furti. l. in re furtiua. Et idem, quando prouenit conditio, vel alternatio ex natura rei deducta in iudicium: vt probant etiam iura allegata: & notant Goffre. Ber. Innocen. & Hostien. in. c. Raynaldus. allegato, & Archi. in dicto. §. o' lerа tur. allegato. ¶ Ratio huius est, quia talis conditio, vel disiũctio non reddit libellum dubium, vel obscurum, vt patet in exemplis. s. positis, vt si peto rem sub pœna debitam, & pœnam: si contradixerit reus, hîc vtraque petitio clara iuxta not. Ber. Innocen. & Hostien. in. c. Raynaldus. glo. sed nũquid, Vel si peto rem locatam mihi restitui: & si non restituitur, æstimationem iuxta nota. C. loca. conductores. Vel si peto damnum in arboribus meis datum. & si reus infiecietur duplum iuxta not. Specu. in versi. sed nunquid talis libellus allegatus. Est etiam ratio quare tales libelli admittuntur: videlicet, causa dirimendarum litium: vt. ff. si certum peta. l. quidam existimauerunt. & no. Hostien. in. §. deinde. eodem respon. allegato. ¶ Fallit. ij. in alternatiua proueniente ex natura rei, vel ex forma obligationis in iudicium deductæ secundum iuris dispositionem: vt. C. de rescinden. venditio. l. ij. & j. de emptio. & venditio. cum causa. vbi. de hoc per Ber. Innocen. & Hostien. & per Innocen. Hostien. eodem titulo dilecti. & per Hostien. in summa de emptio. & vendit. §. qualiter. versi. & nota quòd libellus. vel secundum partiũ conuentionem: vt quia mihi promisisti dare Stichum, vel Pamphilum mihi dari. j. de testamen. Raynutius. & c. Raynaldus. de plus petitio. c. vno. §. te ergo. & eodem titulo. C. l. vna. Insti. de actio. §. plus autem. ff. de pact. l. si vnus. §. pen. de verbo. obligationib. l. cum, qui certarum. §. cum purè. Et est ratio: quia huiusmodi alternatio etiam tales libellos obscuros non reddit: vt patet in dictis exemplis. ¶ Tertiò fallit cum talis incertitudo, vel obscuritas prouenit ex pacto doloso, vel culpabili aduersarij. ff. quorum legato. l. j. §. quia autem. ¶ Quartò fallit, cum error actoris probabilis est siue in proprio, siue in alieno facto consistat, secundum Innocẽ. Hostien. & Nouellam eo modo, quo scripsi. s. post princip. huius secundæ oppositionis. versi. finaliter subdit Innocen. regulam. ¶ Quintò fallit, licet Henricus non dicat in rei vẽdicatione & publiciana seu in domitijs directo & vtili: vel vt propriùs loquar in dominio & quasi dominio, ex quibus formantur: vt si peto rem dominij, vel quasi: vt. c. Abbate. allegato in princip. & ibi nor. per Ioan. Aud. Et hoc induxit vsus iudiciorum causa litium abbreuiandarum. ¶ Fallit secundum Henricum. iiij. fallentia antedicta. iij. casu. c. vt quis duas. j. de electio. lib. vj. vbi notatur ratio huius. Et per præmissa intellige & concorda iura & glossas superiùs allegata.

6 ¶ † Tertiò opponitur ibi: omissa. quia videtur, quòd etiam si omissa sit solennitas non propter hoc debet fieri restitutio, saltem si contractus iuratus fuerit per minores: vt authenti. sacramenta puberum. situata super. l. prima. C. si aduersus venditio. & j. de pact. quamuis pactum. libro. vj. cum his, quæ ibi latè scripsi. ¶ Ecce pro solutione videas, quæ scripsi. s. eodem. c. in expositione literæ, super verbo cõsentire. ¶ Circa hoc tamen qualiter minor iurans non venire contra contractum, sibi præiudicat. Dicit Henricus primò, quòd si impubes est, sibi non præiudicat: vt. ff. de iureiurando. l. qui iurasse. in princi. & de in litem iurando. l. videamus. in princip. vbi hoc innuit glo. Et hoc tenet glos. in dicta authen. & corp. vnde sumitur. & probat ibi textus in verbo, puberum. iunc. j. de præsumptio. nonne. cum ibi allegatis. Et maximè, quando non est doli capax: quia talis ætas ignorat, quid agit. C. de falsa mone. l. j. Fallit, quando pupillus manumissus promittit patrono operas: quia tunc obligatur, vt. ff. de libe. causa. l. fina. in fi. Et est ratio, quia cum seruitus æquipararetur morti. ff. de regul. iuris. l. antepenultima. non potest dici deceptus: sed est vsus iure communi. C. de in integrum restitutione. l. fina. Et quia si cognatus tenetur de honestate cognatum redimere à vinculo seruitutis. ff. soluto matrimonio. l. quamuis. & de libera. causa. l. j. & ij. multò magis seipsum propter ordinem charitatis, qui à se incipere. C. de seruitu. l. præses. xxiij. quęstione quinta si non li-

cet.¶ Secundò dicit,quòd si pubes est, & iurat generaliter
se non venturum contra contractum aliquem in præsentia
iudicis,sibi præiudicat,& non restituetur: quia sacramen-
ta in manu iudicis interposita prosunt subiectis:vt in auth.
de hæredi.ab intesta.§.penul.colla.ix.cum glo. sua. vbi dici-
tur,quòd sufficit mulierem suscipientem tutelam filiorum
suorum generaliter iurare.Arg.ad hoc.ff. de magistra. con-
ueni.l.j.§.exigere.& rem pupilli sal.fore.l.non quia.Et sic te-
net Iaco.de Raue.in dicta authen.sacraméta.Sed petrus ibi,
& hîc Henricus intelligunt hoc esse verum , quando iudex
hoc eo proposito agit: vt quæratur per eũ subiectis obliga-
tio:vt in iuribus.ŝ.proxi.allegatis secus si iudex non habet
illud propositum,vt quæratur per eum obligatio subiectis.
Et sic loquitur.ff.de interrogato.actio.l.quia.Et pro hoc fa-
cit.j.de vsur.quanquàm.libr.vj. ¶ Sed si extra iudicium sic
generaliter iurauit pubes,& posteà cum aliquo contrahen
do vim illius iuramenti repetit,perinde denegatur sibi re-
stitutio , ac si iurasset contractum specialiter: quia quæ in
præcedentibus,&c.ff.de verborum obligatio.l.Titia.§.idem
respondit. &.j. de appella.inquisitioni.&.c.secundò requi-
res.¶ Sed vbi nõ repetijsset iuramentum , nec iurasset aliàs
specialiter ipsum contractum:tunc posset restitutionem pe
tere.Et sic intelligitur glo.dictę authen. Et est ratio: quia si
minor iuret non venire contra contractum,& ex isto iura-
mento nullum ius sibi quęritur: qui posteà cum eo contra-
hit:quia res inter alios acta,&c.C.ad Velleiañ.l.iubemus.ff.
ad leg.Iul.de adulte.l.denunciasse.§.Item quæritur. &.C. res
inter ali.ac.per totum.quia quando posteà totum cõtrahit,
licet priùs iurauerit,non tamen tibi iurauit:nec se tibi ad-
strinxit. Et licet dicta authen. sacramenta. videatur dicere
contrarium,quando dicit,sacramenta puberum super con-
tractibus rerum suarum non reuocandis seruantur. opor-
tet singula iuramenta ad singulos contractus referre: vt su-
per contractu certo iuretur.& hoc dicit.l.j.C.si aduer.ven-
di.Et ideò sic iurans poterit venire contra cõtractum post-
eà specialiter tecum initum ,quem specialiter non iurauit.
argu.ff.si serui.vendi.l.loci corpus.§.competit.Caueat tamé
sibi,quia periurus est:& sufficit pœna periurij:vt.C. de reb.
credi.l.ij.Dicit tertiò Henricus,quòd vbi pubes iurat con-
tractum specialiter,tunc non potest petere restitutionem.
Et ita intelligit dictam authen.& Hostien.hic.Quod intel
lige sic: nec metu , nec dolo præstitum sit. vt.j. de pactis.c.
quanuis.libro.vj.Et iunge quod ibi scripsi , & remissiones,
quas ibi dedi in.iiij. quæstione principali & dummodò sit
talis contractus,qui iurari possit.id est,quòd non sit contra
bonos mores:vt.j.de regu.iuris.non est obligatorium. &.c.
in malis.¶ Quartò opponitur ad idem, quia etiam seruata
solennitate non valet alienatio puberis de re immobili , si
curator non interuenerit.C.de in integrum restituti.mino.
l.si curatorem.¶ Solutio,interuentus & authoritas curato-
7 ris est de solennitate:vt in contrario. ¶ † Huius occasione,
cum quæritur,qualiter contractus initus per minorem va-
leat,& teneat:distinguit Henricus: quia si loquimur in pu-
pillo,in sui commodum,& ad alium sibi obligãdũ valet : &
aliter non.Instit.de authorita.tuto.in princip.&.§.neque ta-
men.& de inutili.stipulatio.§.pupillus.C.de authori.præstã.
l.j.& de contrahenda stipulatio.l.ij. ¶ Sed si adultus est,&
exercet actum collatum in tempus finitæ administrationis
curatoris sui : vt testamentum valet : vt .ff. de libera.lega.l.
Aurelio.§.Cayus. Sed si curatorem habens cum extraneo
contrahat,non valet,nisi vt de pupillo prædixi: vt.l.si cura-
toré.in actu voluntario,sibi non obest.ff.de authorita.tuto
rum.l.pupillus.de contrari.tute.iudi.l.prima.in princip.ver
sicu.quanquàm.In necessario verò,vt est hæreditatis resti-
tutio,vel pati geri curam suam,bene valet.ff.ad Trebellia.l.
j.§.fuit quęsitum.& de contrario tute.iudi.l.j.Sed si non ha-
bet curatorem,valet,sed restituitur: vt eo.l. si curatorem.ij.
responso.Et idem si contrahit pupillus,vel pubes cum tuto
ris,vel curatoris authoritate.ff.de autho.tuto.l.pupillus.§.j.

& Institu.de autho.tu.§.j. Vel cum authoritate iudicis.ff.de
minoribus.l.ait prætor.§.permittitur.C.qui admi. ad bono.
posses.l.bonorum:Sic intellige glos.in.l.si curatorem. in glo.
quantùm.in fi.¶ Præmissa intellige , dum contrahit aliter,
quàm alienando rem immobilem.Si verò rem suam immo
bilem alienet , tunc requiritur duorum authoritas scilicet,
tutoris,vel curatoris , & etiam iudicis, sic quòd authoritas
alterius eorum solius non sufficeret.Sic intellige glos.l.ij.C.
de fideius.tuto.&.l.vltimę.C.si propter publi.pensita.vbi te
net contrarium eius , quod tenuit in.l. si curatorem. Quas
glos.sic dissoluit Cy.post Petrum & Iaco.de Are. vnde quá
tuncunque caret curatore,nullus est contractus ipso iure,
nisi fiat ob æs alienum causa cognita,& cum interpositione
decreti.C.de prædi.mino.ob æs. Vel aliàs causas , de quibus
not.C.quando decre.opus non est.per totum. Et de hac so-
lennitate no.de reb.eccle.non alienan.dudum.libro.vj.secũ
dum Hostien.hîc.Et hoc intellige,iuramento cessante,pro-
pterea,quæ scripsi in oppositione.ŝ. proximè præcedenti.
8 ¶ † Quintò opponitur,ibi:*dum tamen, quod offerunt, duxerint*
faciendum:quia imò videtur,quòd deberet sufficere sola ob-
latio: vt.ff.de arbi.l.Celsus.in fi.de lega.j. si fundum § vlti.de
actio.& obliga.traiectitiæ.C.de suscep. & archa.l.j.libr.x.ff.
quando.di.lega.ced.si post diem.Item si qua. ¶ Solutio: hîc
loquitur de oblatione verbali tantùm: ibi verò de reali.
¶ Cuius gratia,cum quæritur cuius, & de quo oblatio ope
retur : ponit hîc Henricus vnam longam distinctionem,
quam per conclusiones recipias. ¶ Conclusio prima ergo
sit ista : oblatio remissa de cõsensu partiũ nullum operatur
effectum:vt quia debitori offerenti,dixit creditor , teneas pe
cuniam vsque cras.& debitor respondit,placet:& sic secun-
dum vnum intellectum loquitur.l.creditor.ff.de solutio.cũ
ibi not.per scribentes.Ratio est voluntas,seu consensus par
tium remissiuus,seu suspensiuus.ff.de oper. no. nunciatio.l.
non solùm.§ sciendum.j.de oper.no.nuncia. cum ex iniun-
cto.argu.ff.de his,qui notan.infa.l.furti.accipe,ad Turpilli.
l.j.in fine infra de appella.præterea Et quia oblatio,quæ nõ
durat,non videtur facta .ff. de in rem verso. si pro patre.§.
versum.cum.l.allegatis;quod cuiusque vniuersi.l.item corũ.
.§.quòd si actor.de diuersis & temporali.præscrip.inter qua
tuor.de diuor.l.diuortium.de serui. fugiti.l. quis sit. de cap.
& postlimi.reuer.l.nihil. de in integrum restitutio.l. diuus.
de ritu.nuptia.l.palam.de rei vendicatione.l. is,qui.de con-
dictiõe indebiti. & elegãter.§. primo. de petitio. hęredita.l.
si possessor.§.in bonæ fidei.de legat.iij.l. si concubinam.§. si
hęres.de acquiren.possessione.non videtur. C.de curato.fu-
riosi.l.cum alijs.de pœn.distin.prima diuortium. ¶ Secun-
da conclusio,quòd oblatio partis debiti tantùm,etiam non
remissa,non operatur effectum .C. de solutio.l. obsignatio-
ne.Fallit,si partes cõuenerunt pro parte solui posse, vel vbi
offerens nõ confitetur nisi partem,quam offert:vt.ff.si cer-
tum petatur.l.quidam existimauerunt.Item fallit fauore li-
bertatis .ff. de statuliberis.l. cum hæres.§ vltimo. ¶ Tertia
conclusio,quòd quoad debiti deliberationem oblatio to-
tius non remissa , si debito modò fuerit deposita, ac consi-
gnata.nec posteà per offerentem resumpta , operatur effe-
ctum:vt.l.obsignatione.C.de solutio.allegata.&.C.de vsur.l.
acceptam.vbi hoc tenent Iacob.de Aretio.& Cyn. & gloss.
in.l.obsignatione.pro hoc.ff.manda.qui mutuam.§. primo.
Dixi non remissa,propter primam conclusionem. Dixi de-
positione & consignatione.Nam his cessantibus, non ope-
raretur effectum liberationis.vt iuribus allegatis. Sed bene
operaretur,quòd species debita,non autem genus, vel quá
titas interim interiret cum periculo creditoris:vt.ff.de solu
tioni.l.qui decem.in princip.& l.qui hominem.&.l.si debi-
tor offert.& de doli exceptio.l.si opera.& depositi.l.j.§.si pe
cunia.Et est ratio diuersitatis,quia quod debetur in specie,
perire potest.Ideò eius interitu contingente liberatur debi
tor non morosus.ff.de verborum obligationib.l. si ex legati
causa.Fallit quod dixi in peremptione speciei,si perit culpa
debito-

debitoris: vt. ff. si certum petatur. l. quod te. Secundò Fallit, si extat res obligata: vt. ff. de arbi. l. si posteà. Nisi in duobus casibus nota. per Accur. in dicta. l. acceptam. Tertiò fallit, dum creditor recusat debitum oblatum recipere iusta de causa: vt quia nō congruo loco, vel tempore fiebat sibi oblatio: vel quia dicebat se pecuniam non cognoscere, & volebat ire ad campsorem: vt. ff. de solutioni. l. si soluturus. & l. creditor. & de lega. ij. si ita relictum. § pegasus. cum ibi nota. & qd legis, & no. in. l. obsignatione. C. de sol. ¶ Item dixi in cōclusione non resumpta, &c. quia si debitor offerens consignans, & deponens, posteà resumeret rem, non duraret depositio, &c. argumen. iurium supra allegatorum: vt. ff. de vsuris. l. debitor. & l. acceptam. allegata. ¶ Quarta cōclusio, oblatio inchoandū vsurarum cursum impedit: sed inchoatum non tollit, nisi depositione, & consignatione secutis: & tunc bene patet prima pars conclusionis. C. de vsuris. l. si per te. & l. si ex prædio. secundum vnum intellectum. Patet secunda pars. C. de vsuris. l. si creditrici. & l. acceptam. in princip. Et fallit, si debitor pecuniam depositam, & consignatam reassumit: vt. l. si debitor. allegata. ¶ Quinta conclusio, sola oblatio debiti pœnæ committendæ euitationem inducit. Et hanc probant iura pro contrarijs allegata. ¶ Sexta conclusio, sola oblatio debiti iudicialis actionem inducit: sed extraiudicialis non: nisi depositio, & consignatio sequātur in re, quæ deponi & signari potest. Sed in alia re illam induceret, ac indistinctè contra hypothecariam parit exceptionē. Patet prima pars conclusionis. ff. de pigno. actio. l. si rem. § fina. & l. seq. Patet secunda pars in dicta. l. acceptam. & C. de pigno. actio. l. nec creditores. in fi. & de distract. pigno. l. si residuum. & de compensationi. l. inuicem. Patet tertia pars in re immobili: vt. l. acceptam. allegata iuncta. l. ij. C. quando & quib. iiij. pars. libro. x. Patet quarta pars. ff. quib. mod. pig. vel hypothe. solui. l. item liberatur. § qui paratus est. l. Paul°. in fi. ¶ Septima conclusio sola oblatio sufficit ad morę purgationem, & per consequens ad periculum interitus euitandum: vt. ff. de verborum obligatio. l. si seruum. § vlti. ¶ Octaua conclusio: sola oblatio interrumpit præscriptionem offerentis, sed non præscriptionem illius, cui fit: nisi sit iudicialis, vel talis res, quæ deponi, & consignari non possit: aut depositio & consignatio subsequātur. ¶ Patet primum. C. de præscriptio. xxx. annorum. l. cum notissimi. § sed & si quis. ¶ Patet secundum, quia sic dictum est supra de pigno. inducere, & quia sola oblatio nō impedit cursum vsurarum iam inchoatum, licet summè odiosum: vt. l. acceptam. Cursus enim præscriptionis ex parte præscribentis est fauorabilis: ne dominia sint in incerto. Insti. de vsucap. in princ. Sic intelligitur quod no. hic Hostien. Patet tertium, quia citatio interrumpit pręscriptionem. C. de præscriptio. triginta annorum. l. sicut. Patet quartum, dummodò fiat cum effectu: hoc est, quòd res oblata præstetur, quantùm est ex parte offerentis, si præstari possit iuxta ea, quæ not. C. de anna. exceptio. vt perfectiùs. s. de offi. ordina. c. pastoralis. in fi. & .j. de eo, qui in pos. mittitur. c. ij. & per totum. Et sic intelligitur, quod hic in fi. decre. dicitur. Patet vltimum in. l. acceptam. & l. obsignatione. allegatis. Prędicta tamen nec Hērico, nec mihi attribuas: quia collecta sunt ex dictis Cyn. in leg. allegatis post alios. Nec ideò hoc contemnas: quia firmius est iudicium, quod plurimorum sententijs confirmatur. de officio delega. c. prudentiam. § illa quippe. cum ibi allegatis.

¶ † Sextò oppoitur ibi: *restituere studeatis*. quia imò non videbatur necessaria hæc restitutio iuris consuetudinarij minoribus: quia hæc est præscriptio temporalis, videlicet anni & diei: & per consequens minori non currit: imò, quia ipso iure in his, præscriptio oibus temporalibus de iure seruatur illæsus. C. in quib. causis non est necessaria in integrū restitutio. l. vlei. ¶ Solutio, dicit Goffre. quòd loci consuetudo id habebat, scilicet, quòd hoc tempus curreret etiam minoribus: & ideò fuit necessaria restitutio. ¶ Innocen. verò dicit, quòd contrarium loquitur de tempora. præscriptio. in corpore iuris contentis, seu à iure inductis, in quibus ius tanquàm introductis à se voluit prouidere de iure communi sine beneficio restitutionis. illas enim leg. potuit præuidere: secus autem dicit in his præscriptionibus temporalibus, quæ non à iure, sed à consuetudine introducuntur: vt hîc: quia leg. illas non potuit præuidere. Facit. c. j. de constit. libro. vj. Et idem tenet Specu. eod. titu. § ij. versic. vt autem. vbi etiam tractat de biennio in exceptione non numeratæ pecuniæ. Et quod dicit Innocen. de præscriptionibus consuetudinarijs, idem dicas de conuentionalibus per. l. AEmilius. ff. de minori. vbi etiam hoc not. Et idem etiam intelligas secundum Hostien. in præscriptionibus iudicialibus, quę etiam currunt minoribus: sed restituuntur: vt. ff. de minori. l. ait prætor. § fina. & C. de iudi. properandum. § fina. & C. si sæpiùs in integrum restitutio postuletur. l. j. & .j. eod. c. fina. vbi latiùs de hoc dicam. Vnde scias, quòd semel anteq̄ finderem canones domini vrbani quinti annorum. iij. in quadam mea responsione in publica disputatione circa materiam huius oppositionis conclusiones quandoque principaliter posuisse. ¶ Prima conclusio: patria potestas non impedit cursum huius consuetudinariæ præscriptionis. Nam valenti agere currit præscriptio. C. de inofficio. testamen. contra maiores. de annali exceptio. l. fina. in fi. de bonis maternis. l. j. in fi. à contrario. Sed isti minores etiam in patris adhuc viuentis potestate existentes, rem immobilem per patrem venditam secundum consuetudinem possunt retrahere, quia proximiores. Institu. de hære. quæ ab intesta. circa princip. & authen. eo. titu. § j. & Insti. de gradi. § j. Nec eis obstat aliquod impedimentum ex parte rei: cum nō sit prohibita alienari, vel acquiri argu. ff. ex quib. causis. l. necnon. § sed quod eis inquit. Nec ex parte eorum: cum sint tales, quibus acquiri potest regulariter quoad proprietatē. C. cōmu. de succes. l. fina. & de bonis maternis. l. j. & de bonis quæ liberis. l. j. & l. quæcunque. & l. cum oportet. & l. fina. Et in multis casibus etiam quoad vsumfructum. C. de bonis quæ liberis. authen. excipitur. & authen. idem hæreditas. & authen. idem ergo. ¶ Plus dicebam hîc rem retractam acquiri istis filijs in potestate patris viuentis adhuc constitutis per retractum huiusmodi etiam quoad proprietatem & vsumfructum: & nihil patri. Probabam, quia quandocūque persona habilis ad acquirendum sibi, & alijs aliqoid acquirit quod alijs quęri non potest, totum sibi quærit. ff. de acquirēdo rerū domi. l. seruus meus. & l. homo liber. § quicquid. eo. titu. Sed isti habiles sunt ad acquirendum sibi, vt probatū est: nec possunt patri acquirere. Probabam, quia quando qs per se sibi non potest acquirere propter factum suum, nec etiam per eum quis suo iuri subiectus est: vt patet ex dissolutione iurium. ff. de hæredi. institu. l. non minus. C. de hæredi. insti. l. neque per se. ff. de leg. j. l. si mihi. § regula. Ad. l. debitor. § fina. de leg. ij. & ad. l. si maximè de serui. le. sicut seru° communis in re acquisibili de præsenti contrahens, quam non posset alter dominorum acquirere, illi non acquirit: vt l. proinde. & l. item si seruus. in princip. Sed patri hic nil posset acquiri: vt. ff. de adoptio. l. post mortem. de condi. inde. l. si non sortem. § filius. de serui. rusti. l. per fundum. de leg. ij. l. cum pater. § libertis. C. de rei vendi. l. ratas. de fidei. l. quoties. de reuocan. donatio. l. cum profitearis. de libe. cau. l. si ab eo. Simile. C. de bonis quæ libe. l. fina. § fin autem patre recusante. & authen. idem est allegata. ¶ Præterea, quia cum ex aliquo facto æqualiter peruenit ad patrem & filium, in parte filij pater non vendicat etiam vsumfructum. C. de bon. quæ libe. authen. item hæreditas allegata in aothen. de hære. quæ ab intesta. § si verò cum ascendentibus. Modò sic est hic: qa pretium est æquale rei, saltem sibi, qui eam tantùm existimauit. ff. de leg. ij. l. imperator. § j. ad. l. fal. l. si fundus. in fine & l. sed si non seruus. in princip. eod. titu. Vnde dari potuit & debuit istis minoribus curator liti & rei. C. de bonis, quę liberis. l. cum oportet. § patre nolente. ¶ Et si maiores essent cogeretur pater eos emancipare: vt eadem. l. § necessitate.

¶ Secunda conclusio, quòd ętas pupillaris impedit cursum huius præscriptionis temporalis. probabam primò, quia hæc præscriptio currit à tempore scientiæ, & non ante. ff. de calum. l. annus. ff. de ædili. edic. l. cum sex. & ibi sex cōcordantiæ in glo. ij. Facit de bono. pos. l. in bonorum. Sed pupilli non reputantur aliquid posse scire. ff. de iuris, & fac. igno. l. fina. & de iureiuran. l. qui iurasse. Quod intelligebam etiā de maiori infante: vt. ff. de acqui. hæredi. in fine. l. motæ. & l. pupillus. & rem pupil. sal. fo. l. si seruum. & ad leg. Corne. de sica. l. impuberem. & C. de fal. mone. l. j. in fi. ¶ Et licet pater, qui vendidit tanquàm coniuncta persona posset pro istis impuberibus filijs suis agere: vt. ff. de procurato. l. sed & hæ. vel tanquàm tutor. argu. ff. de inoffici. testamen. l. filius non impeditur. circa princ. & C. de admini. tuto. l. cum quidam. in fi. argu. Institu. de inoffic. testamen. § si tutor. & ff. de his, quib. vt indi. l. tutorem. Facit. ff. de bono. possel. l. seruus. pe. respon. & l. infanti tamen si non petat, non præiudicat eis: vt. ff. de bon. pos. furioso, infanti. mut. surd. compe. l. ij. resp. ¶ Tertia conclusio, quòd ætas pubertatis non impedit cursum huius præscriptionis temporalis: sed facit dari in integrum restitutionem. Probabam primam partem conclusionis, quia tempus ad acquirendum de nouo competens currit minori non impedito, quominus agat. Sed sic est in proposito: igitur. Probabam maiorem: quia annus datus pro inuentario faciendo currit minori ad acquisitionem nouæ hæreditatis. in authen. de hære. & fal. § pupillus. & vt cum de appel. cogno. § si quis de prædictis. versi. si verò liberi. & de sanct. Epi. § si quis rapuerit. Probabam minorē. primò clarum est, quòd minores supponuntur, & quòd eis datur hoc tempus ad acquirendum de nouo. Item & quòd non sunt impediti, quia possunt facere, quòd agant: vt. § necessitate. & § si autem patrono recusante. allegatis. igitur. argu. ff. de regu. iur. l. qui potest. ¶ Secundù probabam: quia tempus datum ad rescindendum factum alienum, quod fuit factum secundum iuris communis dispositionem currit minori. C. si sæpiùs in integrum restitutio postule. l. j. in authē. de appel. & intra quæ temp. § j. Sed sic est hic. argu. C. mand. l. in rem mandata. Probabam secundam partem conclusionis: quia non solùm in damnis, sed etiam in lucris datur minori restitutio. ff. de mino. l. ait prætor. in princi. & § hodie. l. nō omnia ff. ex quibus causis maiores. iuncta. l. interdum. ff. de minori. Facit. C. de iudic. properandum. in fi. de hæred. & fal. § pupillus. in authen. de appel. & intra quæ tempo. § j. allegatis & C. si aduer. vsucap. l. vna. Et probatur distinctio duarum conclusionum proximè præcedentium. in feudis de prohibi. aliena. feud. per Fre. & si de feu. defunc. mili. controuer. fue. c. si minor. & de præscrip. triginta annorum. l. sicut. ¶ Quarta conclusio, quòd post mortem patris hos minores nō impedit paterna successio, quominus si sint infra annum, in casu huius decre. secundum ius consuetudinariū admitti debeant ad retractum. vel si sint post tempus ad in integrum restitutio. probabam, quia quando plura iura cōcurrunt in personam vnius perinde iudicatur de illis, ac si in personis concurrerent diuersorum. ff. de his: quib. vt indignis. l. tutorem, qui potio. in pigno. habeant. l. si prior. § sciendum. de actio. empti. non est nouum. de duob. re. l. si reus. de fideius. l. generaliter. de euict. qui à pupillo. & l. sed si per imprudentiam. § j. & de iure delibe. l. finali. § in computatione. versicu. si verò. de his, qui in priorum credi. locum. l. ij. & iij. iuncta. l. si pecuniam. in fi. à contrario. de priuile. fis. & l. secundus. de pig. ¶ Secundò probabam: quia ius quæsitum alicui ex persona sua contra alium non intelligitur propter hæreditatem tertij admittere: cum obligatus non esset habitur⁹ recursum contra eum: cuius fuit illa hæreditas: vt. ff. de acti. & obligatio. l. si is, qui Stichum argu. in. ff. de lega. j. l. si seruus legatus § j. de acquiren. hæredi. l. Pantonius. & de re mili. l. finali. de solutio. l. si duo. Et bene dico: cum obligatus &c. qa qui pulsat talem &c. me pulsare videtur, &c. C. de vsur. rei iudi. l. fina. in fi. ff. de pact. l. & hæredi. § fina. & l. sequen. & de procurato. l. Titius. argu. C. de rei vendi. l. cum à matre. allegata permittitur enim filio & hæredi retractare factum defuncti patris, non allegando turpitudinem patris, nec facti ipsius nullitatem ex quadam speciali æquitate. ff. de inoffic. testamen. l. j. ij. & iij. ¶ Ex qua præfecto prætorio supplicatur, à quo appellatur. C. de preci. imp. ra. offerē. authen. quæ supplicatio. Facit. ff. de lega. præstan. l. non putauit. § nō quęsiis. de probi. alie. feud. per Fre § præterea si quis. iunct. quo tempo. miles inuesti. pe. debe. c. j. circa fin. & si de feu. controuer. fue. c. si minor. inducebam l. necessarijs. ff. de acquir.

10 hæredi. & istam decre. ¶ Quinta conclusio, quòd ista cōsuetudo retractus est fauorabilis, & quòd annus incipit currere à tempore venditionis, si sit pura. Et idem si sit sub cōditione resoluenda. Sed si sit merè conditionalis incipit currere à tempore conditionis existentis. Et si sint plures proximi gradus, currit omnibus vnus annus. præfertur tamen proximior, si velit. & si repudiet, cæteri proximiores admittuntur. ¶ Hæc conclusio sex habet partes principales. ¶ Prima pars patet: videlicet, quòd hæc consuetudo est rationabilis. Nam ius & natura fauent bona ad posteros deferri. ff. de inofficio. testamen. l. nam & si. & vnde libe. l. scripto. in fi. & de bo. lib. l. nihil. § j. aliâs est lex penultima in fi. & de bo. dan. l. cum ratio. & de impo. lucrati. descrip. l. vna. circa princi. libro. x. Et ideò licet officiali emere paterna prædia, quæ à fisco in suo territorio distrahuntur: licet aliâs nō liceret ff. de contrahen. l. non licet. & l. qui officij. in princi. facit. ff. de minori. l. si in emptione. Facit etiam in ratione. ff. de pact. l. imperator. & ideò non meritò approbatur à iure. in feu. per quos fi. inuesti. c. vno. § j. Et in ista decre. non est ista consuetudo contra l. dudum. C. de contrahen. emptio. quia lex illa non condemnat leg. sed consuetudinem contrariam, quæ extraneos ab emptione remouebat, & hominib⁹ liberum arbitrium res suas vendendi tollebat, quod consuetudo hæc non facit, sed dat reuocatoriam proximiori de genere. Et simile in reuocatoria, quæ datur creditoribus & patronis: vt. ff. de his, qui in frau. credito. l. prima. & l. hac in factum. & notantur de acti. § itē si quis in fraudē. & ff. de vsur. l. videamus. § in Faiana. Vnde ista verba reuocare & retrahere similia sunt. ¶ Secunda pars videlicet, quòd in pura vēditione annus incipit currere à tempore venditionis. probatur. ff. de ædili. edi. l. sciendum. § fi. & l. cum sex. de his, quæ in frau. credi. l. prætor. § annus. & l. qui autem. § fin. ¶ Quod intelligo in sciente: quia aliâs tempore scientiæ solùm inciperet. vt dicta. l. cum sex. & in feu. si de inuestit. inter. domi. & vassalum orta. § si quis. versicu. si autem aliquis. & qualiter. feu. alie. pote. § porro. & si de feu. controuer. fue. l. Titius. argumen. C. de tabular. l. generali. libro. x. ¶ Secundo dico hoc verum, nisi consuetudo aliud induceret. Facit. ff. de his, qui not. infa. l. graue. de calum. l. annus. de diuer. & tempora. præscri. l. j. ¶ Tertiu dico id, quod dixi, à tempore venditionis annum currere intelligi de venditione effectuali, scilicet, cū traditione: quia quandiu venditor detinet & possidet, superuacuum est credere ipsum vendidisse. vnde retrahens contra excipientem de præscriptione replicaret de dolo. ff. quib. mod. pig. vel hypothe. solui. l. sicut. § superuacuum. & l. voluntate. in princi. & § fina. & de acquiren. hæreditate. l. si is, qui bonis ¶ Tertia pars videlicet, quòd si venditio purè contracta resoluenda est sub conditione, incipit currere annus à tempore venditionis. Probatur. ff. pro emptio. l. ij. § si sub conditione. & § Sabinus. Dico tamen, quòd si re restituta proximiori venditor velit infra statutam diem pretium reddere, & rem recuperare, hoc potest: vt. ff. de seruis exportan. l. Titius. ¶ Quarta pars videlicet, si sit merè conditionalis &c. currit à tempore existentis conditionis, & non venditionis. Probatur. ff. quando actio de peculi. est annalis. l. j. § annus. C. de præscript. triginta annorum. l. cum notissimi. § illud. ff. de iure dotium. l. tali. & de tute. & rationi. distrahen. l. si filius. de vsur. l. cum quidam. § si pupillo. Facit, quia creditor conditionalis non facit fructus suos: & tamē

talis

talis reuocatio fit propter fructus.argu.ff.de in di.addic.l.ij.
in fi.&.l.iij.&.l.vbi.in principio. ¶ Quinta pars videlicet,
quòd si sint plures proximi per gradus,currit omnibus vnꝰ
annus.Probatur per.l.ff.de adulte.l.is,cuius.§.penul. iunct.l.
si maritus.j.in secundo respon.eodem titu.quia sicut pœnæ
restringendæ sunt.ff.de pœnis.l.si præses.&.l. interpretatio
ne.ita & ista conditio data retrahentibus: quia contra ius
est:vt dicta.l.dudum.&.l.inuitus.eod.titu.&.C. de iure deli
beran.l.nec emere.argumen.ff.de leg.l.quod verò.&.l.sequē
ti.&.l.ius singulare.& de libe.& posthu.l.cum quidam.& de
actioni.& obliga.l.in honorarijs.§.sed cum rescissa. ¶ Sexta
pars ibi incipiēs,*præfertur autem*.vsque in fi.probatur.ff.de le
ga.ij.l.peto.§.fratre. de succes.edic.l.iij.§.quibus.Insti. de bo-
no.posses.§.penul.Sed si sint plures æquè proximi, simul ad-
mittuntur:vt.§.allegato.& Insti.de capi.dimi.§.fina. &.ff.de
sepul.viola.l.iij.§.si ad plures. ideò autem prædictas quinq;
conclusiones hîc volui inserere: quia valde bene videntur
facere ad prædictam oppositionem sextam.& etiam ad ma
teriam decre.& dictæ consuetudinis retractus,quæ nullibi
in iure canonico ita propriè cadit,sicut in ista decre.Et etiā
vt dem iuuenibus doct.bonam materiam repetendi,ac etiā
pro memoria iuuentutis meæ recolenda:quia à tempore di
ctæ responsionis meæ fluxerunt,quasi.xix. anni. ideò volui
11 ad dictam responsionem addere aliquid in effectu. ¶ † Oc-
casione secundæ oppositionis.primò quæro qualiter forma
tur libellus in iudicio rescindenti,aut in rescissorio,vel etiā
in vtroque.& sic ista tres continet quæstiones. ¶ Circa pri-
mam primò videri oportet, vtrum in iudicio rescindenti
necessarius sit libellus?videtur,quòd non: quia imploratur
iudicis officium: & vbi imploratur iudicis officium, non
est opus libello:vt.ff.de interroga.actio.in rubrica. Dici so-
let,& scripsit Ioan.fabri in dicto.§.rursus.quòd vbi restitu-
tiō postulatur principaliter, opus est libello. Sed cum im-
ploratur incidenter litis contest.in principali libello opus
non est:vt.s.de officio iudi.c. secundo. vbi dixi de hoc. Et
vide,quod scripsi.s.eod.coram.in.x.quæstione. ¶ Hoc viso
in absente læso petente restitutionem quidam formant sic
libellum in iudicio rescindenti: *Dico contra talem,quòd dum
eram absens causa reipublicæ vel apud hostes:aut alia iusta causa im-
peditus,non valens procuratorem dimittere,ipse vsucæpit rem meā:
quare peto impedimentum vsucapionis remoueri.* Sed iste libellus
non videtur sufficiens:quia verbum meum,ad præsens tem
pus refertur:vt.ff.de auro & argen.legat.l.si ita.Sed ipse quæ
siuit dominium per vsucapionem.&.l. traditionibus. ergo.
Vndè Cyn.C.ex quibus causis maiores.l.si ab hostibus. quæ
stione.xv.refert secundum Petrum libellum sic debere for-
mari.*Dico contra talem,quòd tempore absentiæ meæ,vel alia simili
causa,talis vsucæpit rem talem, quæ mea erat tempore vsucapionis
nondum completæ:ideò cum iura dicant læsis per talem causam resti-
tutionem in integrum cōcedendam,imploro officiū,vestrum,domine
iudex,vt impedimentum vsucapionis rescindatis.* ¶ Et si minor
sit,qui petit restitui,dicat secundum Petrum.*Dico contra ta-
lem,quòd vendidi, vel donaui,seu locaui ei talem rem, tempore quo
minor eram:& contrahendo læsus fui: ideò cum iura dicant minores
læsos esse restituendos,imploro officium vestrum domine talis,vt di-
ctum contractum rescindatis: vt eo non obstante,possim rem vendi-
care,sicut potui prius.* vt.ff. de minori.l.in causæ.§. interdum.
Dicit Ioan.Fabri. vbi.s. quòd super formatione libelli hu-
iusmodi certa regula,seu doctrina dari non potest. variatur
enim secundum varietatem factorum, & in narratione &
in conclusione. ¶ In hoc dicit aduertendum, quòd ponas
causam,quare petis restitui,fortè,quia ecclesia, vel minor,
aut maior propter absentiam, vel aliam iustam causam. &
quòd posteà ponat læsionem,& deinde conclusionem, quæ
diuersificatur secundum varietatem factorum. Nam si pe-
tens restitui, rem possidebat, petet restitui ad statum, in
quo erat.& per hoc iudicium res ei restituetur,& ad hoc cō
cludet.Si verò petit obstaculum,velut vsucapionem remo-
ueri,concludet ad hoc.vnde oportet,quòd secundum varie
tatem factorum,varietur conclusio. Aduertendum tamen
est potissimè,an per iudicium rescindens debeat actio resti
tui,vel res,de quo dixi satis plenè.s.eodem coram. in quar-
ta quæstione & secundum hoc conclusio formetur. & hoc
facile est videre cuicunque factistæ. ¶ Vnde,quando resti-
tutio rei fit per iudicium rescindens,vt quia læsus rem pos-
sidebat tempore læsionis, vtrunque petens vno solo iudi-
cio rescindenti, dicet sic secundum Petrum, si maior est.
*Dico contra talem,quòd tempore absentiæ meæ rem talem,quam tūc
possidebā,ipse possidere incœpit,&, me absente, vsucœpit eam,quæ
mea erat tempore vsucapionis.vnde cum iura dicant læsos propter
absentiam restituendos,imploro vestrum officium, vt rem mihi re-
stitui faciatis,impedimento vsucapionis sublato.* ¶ Et si minor est,
dicat sic:*Dico contra talem,quòd rem,quæ mea erat tempore vendi
tionis,& quam possidebam,vendidi tali.& in hoc fui læsus:vnde cū
iura dicant &c.imploro vestrum officium,vt rescissa alienatione rē
mihi restitui faciatis*.ff.de minori.l.in causæ.§.interdum vel se-
cundum Ioan.Fabri. *Dico ego talis contra talem, quòd tempore
minoris ætatis meæ à possessione talis rei mobilis cecidi: & ipse eam
meam tempore vsucapionis vsucœpit,& retinet vsucaptam. vnde
cum minoribus læsis debeat per in integrum restitutionē subueniri:
& sim læsus,& infra tempus petendæ restitutionis, peto per officiū
in integrum restitui,meque in possessionem pristinā reponi.* Vel sic.
*Tempore minoris ætatis vendidi tali rem,quæ mea erat, & tradidi,
& læsus fui:ideò peto per in integrum restitutio.venditionem rescin
di,& rem restitui.*Et si maior est,dicat secundum eum: *Cum,
me causa reipublicæ absente,vsucœpit: ideò cum iura dicant absen-
tes,&c.peto per in integrum restitu.officio vestro vsucapionem re-
scindi,& rem mihi restitui:cum in pristinum statum reducere me
debeat restitutio.*Si verò per rescindens,sola actio sit restituen
da:vt quia læsus non possidebat,dicat secundum eum:*Talis
rem meam tempore vsucapionis,licet à me non possessam tempore
absentiæ meæ vsucœpit: vnde cum læsis propter talem absentiam sit
per in integrum restitu.subueniendum,peto per officium vestrum in
integrum restitui,ac integram vsucapionem rescindi, actionemque
mihi competentem tempore,quo me absentaui, restitui. &c.* Et sic
poteris secundum eum semper formare libellos variando
conclusiones secundum varietatem factorum. ¶ Ideò autē
recitaui tam formaliter quoad hoc dicta sua: quia ipse fuit
tempore suo maior aduocatus & factista Pictauij & Ande-
12 gauiæ. ¶ † Circa secundam quæstionem qualiter formatur
libellus in rescissorio.dicit Petrus vbi.s. quòd maior debet
dicere sic:*Tali tempore,quo absens eram,rem talem vsucœpit com
plete:& per officium iudicis imploratum obstaculum vsucapionis
amotum est:quare cum rem ipsam possideat, peto rem illam, meam
declarari,ac si illam non vsucœpisset.Et hoc declarato,peto, quòd eā
faciatis mihi restitui: & ad hoc propono vtilem rei vendicationem.*
Bene enim præmittitur petitio declarationis.ff.de rei ven-
dicatio.l.ex diuerso.§.j.Et bene dicitur de vtili: quia primò
erat directa:vt dicta.l.si ab hostibus.& hoc etiam in immo
bili re,secundū eū:licet alij in immobili dent directā. dicē-
tes per vsucapionem immobilis dominium non acquiri.
Et si minor est dicat: *Dico contra talem, quòd rem, talem &c.
sibi vendidi tempore,quo eram minor:& fui læsus & restitutus pro
pter ætatem meam:quare cum ipse possideat.*&c.concludendo, vt
supra.Et ita debent formari petitiones de iure: sed de con-
suetudine aliter fit,secundum eum.Dicit Ioan Fabri:quan-
doque restituitur actio realis,& quandoque personalis.vn-
de,quando realis restituitur,conclude, vt in reali ad decla-
randum:& si personalis ad dandum,rectè sicut in prima fa-
ciendo mentionem de restitutione præhabita.vnde in rea-
li dicat:cum talis rem meam teneret,dum rei publicæ causa
absens fui, vel in vinculis positus, eamque poteram vendi-
care:meque absente eam vsucœpit,propter quod in integ.
restitutus fui,& rescissa vsucapiōe,peto declarari dictam rē
ad me pertinere iure dominij,& mihi restitui, vel si prima
erat publiciana,aut confessoria,vel hypothecaria, conclu-
dat & nominet actionem secundum naturam ipsius: & in
quacunque actione personali,sicut in prima.& de alijs for-

mis remittit ad Specu. parte. quarta eodem titulo. vbi tamẽ non ita plenè. ¶ Subdit tamen, quòd licet tutum sit agentem rescissoria actione prima, semper facere mentionem de restitutione, tamen etiam si de ea mentio facta non est, & de vsucapione excipiatur, agens de concessa restitutione poterit replicare: vt. ff. de iureiuran. nam posteà § si minor & de mino. l. tertia § sed vtrum. Et hoc verum, si directa cõ petit. Nam si competeret vtilis, deberet tantùm exprimi, quòd appareret agi vtili, non directa, per dictum § rursus. Et pro hoc inducit no. sua Insti. de actio. § j. & dictum § rursus.

13 ¶ † Circa tertiam quæstionem dicit Ioan. Fabri in dicto § rursus. posse in vtroque formari libellus sic, videlicet præmittendo narrationem & conclusionem iudicij rescindentis, & posteà addendo ad conclusionem hæc verba: *Quia restitutione præhabita, peto vtili rei vendicatione rescissoria dictam rem, ad me pertinere iure dominij declarari &c. sicut in rei vẽdicatione.* Et de hoc in Specu. de in integrum restitu. versicu. sed nunquid in eodem libello. & ibi vide positiones actoris & rei. ¶ Sed nõ cures de hoc propter hoc, quod veritas est, quòd licet eodem rescindenti iudicio certo casu, possint duo simul peti, videlicet obstaculi rescisio, & rei restitutio: tamen non possunt iudicia duo, videlicet rescindens & rescissorium simul in eodem libello intentari: vt plenè dedu-

14 xi. s. eodem coram. in quarta quęstione. ¶ † Infertur ex pręmissis, cui, & contra quem competit iudicium rescissorium competit enim læso valenti restitutionem petere, vel ex cõmuni iure, vt ecclesia minor, & res publica Romanorum, vel ex speciali iure propter causas speciales iustè mouentes animum iudicis, cuius officium ad hoc imploratur enumeratas. ff. ex quibus causis maiores. per totum. & aliàs etiam quascunque, propter quas viuo prætori iustum videbitur restituere: dum tamen non reperiatur contrarium expressum in iure, secundum Ioan. Fabri in dicto § rursus. vnde dicit, quòd vbicunque propter iustam ignorantiam quis lęditur, debet restitui. Et ideò si quis extraneus per ignorantiã consuetudinis, vel statuti pœnam, vel damnum incurrit, succurri debet ei. Vel si fortè aliquis aliquos testes produxit, qui omnes repelluntur, fortè propter excommunicationẽ, vel alios obiectus, restituitur remittens ad ea, quæ scripsi post Innocen. s. eod. auditis. & j. de testi. cum venissent. Et idem credit, si fuit pro anima sua saluanda. & in peregrinatione læsus fuit. vel si propter mercaturas absuit remittens ad Specu. parte quarta. eod. titu. versicu. quid de mercatore. & ad no. in l. fi. ff. eo. Subdit etiam, quòd nedum restituitur læsus. imò successor & alij, quorum interest vide. ff. de minori. l. quòd si minor. & l. patri. & ff. ex quibus causis maior. l. cum miles. & C. de fideiuss. mino. l. j. & . ij. ¶ Datur autem hoc iudicium rescindens aduersus eum, qui læsionem attulit, & aduersus eum, qui ex læsione lucrum accepit, & aduersus tertium, ad quem res deuenit. Super quo vide. ff. de minori. l. in causæ § fina. cum. l. sequẽ. & ff. ex quibus causis maiores. l. non solùm.

15 ¶ † S E C V N D O quæritur, ibi: *si præmissa inueneritis veritati subnixa.* nunquid petens restitui de necessitate habet probare læsionem. & videtur casus hîc, quòd sic. & ff. de minori. l. nam posteà § quòd si minor. & l. quod si minor §. non autem. ff. de mino. ¶ In contrarium videtur expressum. s. eodem auditis. & c. suscitata. Præterea, quia si dicas me habere probare in rescindenti rem meam esse: tantùm onerabor, sicut in rescissoria: quod non videtur consonum rationi. Cum igitur quæritur, quales probationes in rescindenti iudicio quærantur: distinguit Ioan. Fabri in dictu § rursus. quia aut petitur restitutio de iudicialibus, aut de extraiudicialibus. ¶ Primo casu, aut petitur restitutio contra processum, & ante sententiam. aut contra sententiam. Si cõtra processum tantùm: vt quia forte termino peremptorio assignato, vel ante renunciationem & conclusionem, non allegabit exceptionem: & tunc nil probabit de læsione: quia læsio apparet eo ipso, quòd non opposuit infra tempus. Et ita intelligitur capitulũ auditis. supra eodem. & ff. de minori. l. minor. xxv. annis omissam. Bene tamen verum est, quòd si peteret restitui ad proponendam declinatoriã fori, vel aliam, ex qua ius suum modicum prima facie læderetur, posset restitutio denegari: vt scripsi. s. eodem capi. coram. in quinta quæstione. Et ideò credit Ioan. Fabri, quòd qui petit restitui, debet specificare allegationem quam dixit omissam. ¶ Sed vbi petit restitui contra sententiam, tũc oportet plenè de lęsione docere. & hoc docto, retractabitur sententia & processus, & restitutus reponetur in statu, quo erat ante sententiam. & ideò si rem tradiderat virtute sentẽtiæ, restituetur ei: & totus processus reuocabitur. & sic intelligitur. c. veniens. s. eodem vbi Papa inspexit priuilegia ante, quàm restitueret. ¶ Verùm si dicat se læsum propter aliquam exceptionem non probatam, & petat se restitui ad eam probandam: tunc non probabit ante restitutionem, sed fiet, vt dicitur. s. eodem suscitata. videlicet, executio sententiæ, & restitutio ad probandum. & sic tenet Specu. eodẽ titulo § quis autem. versicu. illud quoque. ¶ Et est bona ratio: quia hoc ipso apparet læsio, quòd exceptionem proposuit, & nullas probationes produxit. vbi autem quis dicit se læsum in extraiudicialibus, & petit restitui, sicut contra cõtractum: tunc si per hoc iudicium rescindens debeat res restitui, & non actio rescissoria tantùm: tunc oportet plenè probare læsionem. vnde, si dicat se dominum rei, & læsum in dominio: ipse plenè probabit. Si autem in possessione, probabit illam solam. Si verò actio rescissoria tantùm restitui debeat: tunc non habet probare, nisi semiplenè. Et fortè per iuramentum. Et dicit hoc fuisse de mente Innocẽ. quãuis multùm variet. s. eodem, tum ex literis. vbi de hoc dixi in. iiij. oppositione § ad primam quæstionem. & § quarto quæro principaliter. Inducit ad hoc, quia in præparatorijs sufficit semiplena probatio. ff. ad exhiben. l. iij § sciendum. cum ibi not. ¶ Sed hoc non placet ita simpliciter. Licet enĩ dominio in rescissoria plenè probando, cuius rescindens est præparatorium, satis fatear dictum istius domini, argu. eius, quod legitur & no. j. de testi. c. ij. quia ex illo, & immediatè non concluditur in iudicio rescindenti, tamen de eo, ex quo directè & immediatè in illo concluditur, videlicet, de læsione & causa ipsius læsionis, non potest negari quin sit plenè probandum, vt hîc, & dicto § si minor. & ideò Cy. C. de in integ. restitu. mili. l. quod tempore. in. iij. quæstione dicit, quòd vt vtrunque videlicet obstaculi rescisio, & rei restitutio: tunc plena probatio dominij requiritur: vt dixi s. Sed si agit duobus iudicijs, oportet, quòd in primo plenè probet de absentia. C. de eden. qui accusare. Sed de dominio seu iure suo, circa rem, semiplenè probabit, sicut de filiatione dicimus. argumen. ff. de leg. præstan. l. filium § si quis. & § penul. ¶ Saluo, quòd si agendo ad vtrũque non dicat se fuisse dominum, sed se vt dominum possedisse. quod securius est. & sufficit ad obtinendum restitutionem per officium iudicis: non oportet probare dominium: sed sufficit probare possessionẽ, secundũ Iac. de Ra. vt. ff. de admi. tut. l. si fine sententiæ § interposito. & ex quib. cau. maio. l. prætor. ait § item ei, qui. vbi videtur casus. & hoc verius. Super quo omnino vide, quod scripsi supra eodem auditis in quarta oppositione. ¶ Sed quid si petens in integrum restitui in rescindenti iudicio solùm ad actionem rescissoriam onerauit se plena probatione plenè probauit se dominum, vel rem ad se pertinere: nec aduersarius dedit aliquid in cõtrarium, vel probauit: nunquid restitutione facta in integrum, fiet in eodem iudicio rei restitutio? videtur, quòd sic causa euitandi circuitus. ff. de condi. indebi. l. dominus. Cyn. post Petrum in dicta. l. quod tempore. in quarta quęstione tenet cõtrarium. quia hoc non petijt in libello. & sentẽtia debet ferri secundum formam petitionis. ff. communi diuidun. l. vt fundus. Sed Ioan. Fabri dicit vbi supra, quòd satis potest dici contrarium, quãdo pars aduersa nihil proponit. ff. ad exhibendum. l. celsus § idem. & l. tigni § finali cum l. sequen.

Ad contrarium

¶ Ad contrarium respondens, quòd imò iudex debet pronunciare super eo, quod nõ est petitum, quando sibi de illo constat, & materiam tangit. s. de consuet. cum inter. & .j. de testamen. c. Raynaldus. ¶ Sed verè hoc non capio: nec mihi placet. Nam probationes factæ ad vnum effectum minus principalem nõ operantur ad alium effectum principaliorem: vt patet ex his quæ leguntur, & notantur in. c. veniens. allegato. Et quia lite non contestata in principali non valent probationes respectu illius iudicij. j. vt lite nõ contesta. per totum. Item super principali non est seruatus ordo iudiciarius. ergo in illo sententia ferri nõ potest. Item quia quando de iuribus singularium personarum agitur, quiescit officium iudicis: quod non impenditur ad postulationem partis. not. Innoc. de iureiuran. c. iij. Nec hic potest habere locum postulatio partis propter rationes, quæ præcedunt. Nec ob. quòd quandoq; Papa pronunciat super non petitis, super quibus ordo iudiciarius seruatus non est: quia vel sunt illi casus speciales ad consequentiam non trahendi, vel illud speciale in Papa: vel illud cum agitur de extirpatione damnatæ consuetudinis, aut declaratione eius, quod non consistit in facto, sed in iure: vt scripsi in dicto. c. cum inter vos. in. iij. oppositione. Super quo vide, quæ scripsi. j. Clemen. j. de offi. ordi. ad fi. viij. quæstione. §. verum subdit. & de postula. prælato. c. bonæ. in. ij. oppo

16 sitione. ¶ † Sed quales probationes in iudicio rescissorio requirũtur. Breuiter credo, quòd plenæ. Nam si ante inductum obstaculum prima actione egisset, necessariæ fuissent plenæ probationes. C. de probatio. l. actor. ff. de probatio. ei, qui. de rei vendicatio. is, qui. Insti. de interd. §. cõmodum. igitur idem in proposito. Patet consequẽtia, quia agens rescissoria agit prima actione sibi per restitutionem restituta. & quia per iudicium rescissiuum solũ hunc effectum consecutus est restitutus, videlicet quia sibi sublatum est obstaculum, quod eidem obstabat, quominus posset agere, sicut priùs: & reductus est ad factum primi: & facultatem agendum. sicut priùs, & nõ plus, nec minus in effectu. igitur eo-

17 dem modo debet probari sicut priùs. † Sed nunquid probationes adductę in rescindenti iudicio fidem faciũt in rescissorio? videtur quòd sic: vt. C. de arbi. l. vltima & . C. de testibus. l. fin. Petrus in dicta. l. quod tempore. in. v. quæstione determinat contrarium. Ratio sua est, quia si probauit in iudicio rescindenti, quod probandum erat in rescissorio: tunc probauit, quod probare non debuit. Modò probando quod non debuit, sibi non prodest: vt. ff. de petit. hære. l. si quis libertatem. ad fi. & . C. qui legi. perso. ha. stan. in iudicio. l. vlt. Nec obstant iura in contrarium allegata. quia in illis probauit, sicut probare debuit. Et ideò probationes factę secundum formam suam ibi valent, & probãt. ¶ Et pro hac opinione facit. ff. de excu. tut. l. spadonẽ. & quia regulariter acta in vno iudicio non probant in alio. Super quo vide lec. & no. C. de re iudi. l. gesta. C. de eden. l. ij. ¶ Ioan. Ro. in. §. rursus. dicit, quòd pars contraria sustineri potest: quia sentẽtia pro veritate habetur inter easdem personas. & per consequens. processus. ff. de stat. ho. l. ingenuũ. & de re. iuris. l. res iudicata. Item, qa quod probare nõ debeat dñium in iudicio rescindenti est in eius fauorem introductum: ideò non debet in eius læsionem retorqueri. C. de legi. l. quod fauore imò sibi proficere debet. ¶ Item, quia aliquando ex actis habitis in ciuili imponitur pœna in criminali. ff. de offi. præsi. l. fi. C. si aduers. liberta. l. ij. Item quia iudicium rescissorium dependet à rescindenti. & ideò quodãmodo censetur eadem causa, quare & c. ar. ff. de petitio. l. si res hęreditarias. Et ita dicit se credere. & Iac. de Butrigario sentire velle. ¶ Tenuit tamen dictus Iaco. quòd sententia lata in iudicio rescindenti declaratorio dominij non probat in iudicio rescissorio me esse dominum. ¶ Ratio sua est, quia sententia lata in iudicio summario non probat in sequenti iudicio principali. Allegat. ff. de his, qui sunt sui, vel alie iuris l. si iudex. Et de hoc est textus in dicto. c. veniens. Ideò finaliter sta cum Petro. ¶ Item adde ad præmissa omnino notata Barto. ff. de iureiur. l. nam posteà. §. si minor. Cuius lecturam ex defectu scriptoris nõ habeo, vbi tenet, quòd minor, qui nõ appellauit nõ restituetur, nisi doceat se habere aliquid ꝓpter quod in causa appellationis obtinere deberet. Vel si nõ probauit, aut allegationẽ omisit, nisi probet se eam habere, per pręd. §. cum glo. sic intelligens. l. minor. xxv. annorũ omissam, & not. Inno. de in integ. restitu. c. auditis, & . c. coram. Dicit tamen hîc probationem leuiorem sufficere, & illam etiam in principali non obstare, per. l. in lege Aquilia si deletum. ff. de le. Aquil. & de testi. c. veniens. ij. ¶ Collectarius, hîc multa mouet quæ ne desint, tango breuiter. Et pro maiori parte expedio remissiuè. ¶ † Et primo ibi: *emancipauit*: corã quo habet fieri emãcipatio? Et dicit, quòd coram quocunq; ordinario. vide in Spec. parte. iiij. de nat. ex libe. ven. ver. Titi⁹. & se. C. de emancipa. lib. l. non nudo & . l. fin. Insti. quib. mod. ius pat. post. solui. §. præterea.

¶ Secundo, ibi: *contractui consentire*: quid si iurassent nõ venire contra. Super quo vide, quod scripsi in tex. in verbo, cõsentire. & . s. in. iij. oppositione.

19 ¶ † Tertio, quia authẽ. sacramẽta puberũ. quotidie venit ad manus Canonistarum, dicit esse expediẽs materiã eius tractatam per legistas hîc inseri. Et ideò quęrit, quid si isti minores voluerunt iurare, sed pars non permisit, remittens eis iuramentũ, an habeatur perinde, ac si iurassent, & valeat ta lis remissio: de quo ibi per Cyn. in. v. q. vbi not. Cyn. ꝙ sic in prçiudicium remittentis, non alterius. Remittit Collec. ad lec. & not. de eo, qui mitt. in poss. c. j.

20 ¶ † Quarto, de quo sacramento intelligitur. de quo ibi in iiij. q. dicens, quòd de corporali. vide Archi. de elec. vbi maius, super verbo pręstito. ¶ Collec. tamen tenet, ꝙ imò intelligit de omni iuramẽto, quia nõ ẽst tutum illud restringere propter periculum animarũ: cum cõtra iuramentũ veniens beneficio sit priuandus, & infamis: vt legitur, & not. de testi. veniens, & de iureiuran. tua. cum si. Inducit lec. & not. de iureiuran. & si Christus. xxij. q. j. si aliqua. & duobus cap. sequẽtibus. Licet enim obligatus ad iurandum, pręstare teneatur iuramentũ corporale: iuxta not. Inn. in. c. & si Christus. tamẽ si aliter quis iuret, maximè solẽniter, & pręsente libro nõ est tutum dicere, quòd nõ liget: vt not. xxij. q. j. in summa. Facit xxxv. q. vj. de parẽtela. & . c. seq. & not. Inn. in. c. & si Christus, & Collect. de iureiuran. clericus. Intelligit ergo. c. quãuis. de pac. & . c. cum contingat, de iureiuran. & ad instar illorũ dictam authen. de omni iuramẽto, sup quo vide additio. nouã Ioan. an. j. de elec. vt circa & glo. eiusdẽ in cle. si. §. j. de hęret.

21 ¶ † Quinto, quid si minor iurat super codice, in quo credit esse Euangelia, quę nõ sunt. refert ibi Cyn. in. q. vj. Iac. de Ra. tenere hoc casu opinionem veritati pręferri, & Petrum sentire cõtrarium. Collec. stat cum Iac. quia tale iuramẽtum obligat iurantẽ. xxij. q. v. quacunq; arte, vt dixi. s.

¶ Sexto, quid de sacramẽto impuberis? Cyn. ibi in. q. vij. refert quosdam tenere idem, si sit prope pubertatẽ, ac Petrũ esse i opiniõe, ꝙ plena pubertas est necessaria. Credit collec. tutiùs super hoc esse dicendum secundum Collect. de iuramento calumniæ c. j. Et quòd hoc videtur verius, quia ex quo apparet de lęsione apparet, ꝙ non fuit doli capax.

22 ¶ † Septimo, quid si minor habens curatorem sine eo contrahit, & iurat Cyn. ibi in quæstione. viij. arguit pro, & cõtra & ponit opiniones, vna est Iac. de Ra. quòd nihil operatur hoc iuramentũ. Alia est contraria fundata per gloss. l. ij. C. de rescin. vendi. Cõmuniter solet terminari, quòd si minor interrogatus, respondit curatorem non habere: dolosè decœperit: ideò non succurritur. Aliàs autem bene. Petrus tamen stat cum opinione. ij. indistinctè. ibi vide. Nõ obstat, quòd ęquiparat pupillo: quia verum est in hoc, quòd tacita interdictio administrationis vitiat alienationem ipso iure. & hoc cessante iuramẽto in quo nõ ęquiparatur pupillo.

¶ Octauo, an detur hîc restitutio aduersus emptorem? dic, quòd sic secundum Phil. & Nouel. quia sicut non debet esse

in lucro, nec in damno. ſ.e.c.j. ¶ An verò aduerſus patrem, vel patronum, dixi. ſ. quòd non propter eorum reuerētiam C. qui & apud quos. l. fina.

¶ Nono, nunquid habet locum dicta authen. in contractu donationis? Cyn. ibi in. q. xij. recitat opinionem communem, quòd non. dicit tamen quòd communiter tenetur contrarium.

¶ Decimo, ibi j. *tempus*. de quo. ſ.e.c.j. & c. tum ex literis. Et ſic not. minorem reſtitui ſi læditur in venditione rei ſuę, vel communis. Cuius gratia quærit, nunquid minor poſſit per ſe diuidere rem communem. Cyn. C. ſi aduer. tranſac. l. j. in ij. q. dicit, quòd Iac. de Are. & quidam moderni dicunt minorem poſſe prouocare ſocium ad diuiſionem, quando ſibi expedit, & cum decreto. Quæ credit Collect. intelligenda vbi habet curatorē: aliâs non: inducēs collecta ſua. ſ.e.c.j.

¶ Vndecimo, quid in permutatione? refert Cyn. vbi. ſ. ꝙ idem ſecundum quoſdam, ſi euidenter ſuam conditionem faciat meliorem.

23 ¶ † Duodecimo, ibi: *nullam vel cum adhuc*: qualiter plures actiones, vel cauſas poteſt quis ſimul proſequi. de quo dixi ſ. in oppoſitione, & recitat circa hoc quædam not. præcedentia hîc, & j. de cau. poſ. cum ſuper. de reſtit. ſpoli. cum ad ſedem. de conſue. cum dilectus. de teſta. Raynaldus. de cap. mon. c. ij. de inſti. cum veniſſent. de fide inſtr. inter dilectos. de verbo ſigni. Abbate. de poſtula. prælato. c. j. de præſcrip. veniens. & latiùs in Summa de libelli obla. § debeat. verſ. ſed nunquid. & per Ber. de reſcrip. c. fin. & per Ioan. An. de elec. vt quis duas. & aliqua interſerit, quę non videtur mihi magnę vtilitatis. Ideò tranſeo.

¶ Decimotertio, qualiter pręſcriptio tēporalis currit minori: de quo dixi in. vj. oppoſitione. addit Collec. aliqua notata per Innocen. de appel. ex ratione, & per Hoſtien. de re iudi. quod ad conſultationem. & ſ.e.c.j. & collect. ſua. j.e.c. fin. quarta quæſtione.

24 ¶ † Decimoquarto, an minor eligens ab initio viam iuris communis, vt rei vendicationem contra poſſeſſorem, vel appellationem à ſententia ſuccumbens poſſit poſteà cōtra contractum, vel ſententiam petere reſtitutionem: arguit cōtra per. l. contra maiores. C. de inoffi. teſta. Subdit, quòd illa ſolui poteſt: quia loquitur de ignorante: ne calūnioſus, & bonę fidei ſint eiuſdem conditionis: vt ibi not. Poſteà ponit diſtinctionem Cyn. in. l. cōtra maiores. cum quæritur, quando competūt alicui plura remedia, & vnum intentat, nunquid currit ſibi tempus ad aliud intentandū. Quia aut competunt verè, aut cōpetit vnum, & credit aliud competere. Primò caſu, ſi poſſunt ſimul intentari, currit tempus in alio. Inſti. de excu. tu. § qui autem. ff. de excu. tu. l. ſcire oportet § ſcire. aliâs nō, vt. ff. de adulte. l. quinquenniū. & l. denunciaſſe § quęritur: & not. de religio. domi. cum dilectus. Secūdo caſu, ſi illud, quod credit ſibi competere, licet non cōpetat, poteſt ſi vult intentare cum alio, quod ſibi competit: & currit ſibi tempus ſtatutum ad aliud intentandū, quod verè competit. ar. dictorum iuriū, videlicet § qui autem. & § ſcire. Aut non poteſt &c. & tunc, ſi illud quod credit ſibi competere, &c. intentet calūnioſè, currit ſibi tempus: vt. ff. quod vi, aut clam. l. ſeruus. & l. non ſolùm. Aut legaliter: & tunc ſecus vt. l. contra maiores. & l. eū, qui. e. tit. & ff. de petit. hęre. l. Lucius. ſecundum Dyn. & Petrū per quod reſpondetur ad multas quęſtiones: vt ecce, ſi procurator credens probabiliter mandatum habere, comparet pro citato, vt talis: & iudex interloquitur procuratorium non valere, poterit comparere, vt defenſor cum ſatiſdatione. nec erit dictus contumax. Et induxit etiam hoc Cyn. ad quinq; alias quæſtiones, quas ibi vide. & ad propoſitum dicit Collect. quòd minor, vel eccleſia ſciens ſibi competere beneficium reſtitutionis ſuccumbens in rei vendicatione, vel in cauſa appellationis, pręcluſus eſt à via reſtitutionis: quia in dolo eſt. & ideò ſibi non ſubuenitur, vt not. ſ.e. auditis. Faciunt not. Ber. vt lit. non conteſtat. c. j. Sed contra: quia condemnatio expenſarum videtur ſufficere abſq; alia pœna dictæ excluſionis, ſicut in differente proponere exceptionem annullatiuā proceſſus. Colligitur ex not. & lec. j. de excep. c. exceptionem. Sed hoc facit ibi animæ periculum. Verum finaliter credit Collect. quòd in dubio in caſibus pręmiſſis admitteret. & videtur expreſſum. ſ.c. proxi. & j. eo. c. fi. Nam electio iuris communis non excludit viam iuris ſpecialis ſed priuilegij: vt dicit notari per omnes ibidem, & maximè non competentis: ſed competituri iudicis officio: vt eſt beneficiū reſtitutionis. Et ab illa præcluſus poſſet agere de nullitate. de emptio. & venditio. cum dilecti. In caſu tamen certo credit cōtrarium, ex quo ſimul intentari poſſunt. & ſciēter ſeparauit in grauamen partis, remittens ad not. de iſta materia. j.c. fi. Et meliùs, de loca. potuit. q. xxix. ſecūdum eum. Sed in veritate hoc non capio in aliquo caſu. Nam quando aliqua duo ſunt inuicem adeò cōpatibilia, quòd vnum ſupponit aliud de neceſſitate in eſſe: vnum non poteſt eſſe excluſorium alterius. Cum imò econtra poſitio vnius inferat de neceſſitate poſitionem alterius. Aliâs eſſet ponere oppoſitū in obiecto. Modò reſtitutionis beneficium aduerſus ſentētiam, vel contractum neceſſariò requirit validitatem ſententiæ, ſeu contractus, adeò, quòd illius excluſio hoc excludit. ff. de mino. l. in cauſæ. Igitur ſententia fundata ſuper validitate ſententiæ, vel contractus, non excludit beneficium reſtitutionis prætereà, quando duæ actiones ſunt diuerſæ, & ſeparatę, & tendunt etiam ad diuerſa, ſententia lata in vna nō parit exceptionem rei iudicatę in alia: vt. ff. de excep. rei iudi. l. cum quæritur. & l. an eadem. in princ. & l. Iulianus. cum tribus. l. ſeq. & eadem. l. an eadē § actiones. Modò ſic eſt in propoſito: poteſt tamen referri quęſtio ad alium ſenſum, quem magis videntur ſapere verba Cyn. videlicet an quādiu tractat cauſam rei vendicationis, vel appellatione currat ſibi tēpus petendę reſtitutiōis: & tunc propriè locus foret diſtinctioni, an ſciret, vel ignoraret. Et quid in dubio, vt ſcienti, vel ignoranti: vel in dubio currere cenſeretur, quòd placeret tunc ex dictis. & facit ad multa alia decidenda.

25 ¶ † Decimoquinto, quid ſuppoſita cōſuetudine retractus, ſi proximior omittit agere ad retractū propter litis pendētiam inter emptorem, petentē rem tradi, & venditorem negantem cōtractum, curret proximiori tēpus lite pendente, Cyn. in. l. contra maiores. dicit, quòd nō: quia debet attendi ſcientia certa, & firma, quæ eſt poſt iudicium. ar. C. qui admitt. ad bo. poſ. poſſunt. l. quandiu. ſecundū Iac. de Ra. facit de elect. cum in cunctis. & c. commiſſa. lib. vj. dicit collect. quòd ſi confiteretur venditionem, ſed aliâs tradere nollet, ſecus eſſet: quod non placet, per id, quod ſcripſi. ſ. circa ſextam oppoſitionem § quinta concluſio verſi. ij. pars ibi tertio dico. per quod confirmatur fortiùs dictum Cyn.

¶ Decimoſexto, quid de illo, qui egit de nullitate ſentētiæ: vtrum hoc pendente currerent ſibi tempora, ſic quòd ſi ſuccubuerit à prima ſentētia appellare non poſſit? Cyn. tangit in. d. l. contra maiores. arguendo quòd nō: quia ſimul de iniuſtitia, & nullitate agi nō poteſt. inducit lec. & not. de offi. deleg. cum cōtingat. de appel. dilecto. Hîc enim non potuit allegari ignorantia: quia iuris ſecūdum eum. Sed ſalua pace poteſt eſſe ignorantia in facto, ſi videlicet in proceſſu non reperitur litis conteſtatio, vel aliud ſubſtantiale, quod probetur per teſtes in cauſa nullitatis. Item poteſt eſſe ignorantia in iure. Ideò ſatis videtur ęquū poſſe diſtingui inter ſciētiam, & ignorantiam probabilē & improbabilem.

26 ¶ Decimoſeptimo, an poſt aſſignatū terminū ad omnes exceptiones proponēdas, illoq; elapſo, poſſit alias opponere? & diſtinguit Cyn. in. l. contra maiores. an ſint contrarię: vel ſimul poſſint concurrere: & an ſciuerit, vel non: quia regula, nullus pluribus. j. lib. vj. loquitur eodem tempore, non viciſſim. licet in. c. paſtoralis. detur conſilium de proponendo ſub conditione. vide not. xiij. diſtin. in fi.

27 ¶ † Decimooctauo, quid ſi actum eſt cum minore vſq; ad ſententiam, & opponente tunc aduerſario de nullitate proceſſus

cessus propter minoritatem ętatis: potestne dicere minor processum quantùm pro eo facit, valere facit, contra minorem. quia meliùs est ante tempus occurrere. Facit cõtra aduersarium: quia debuit hoc ab initio opponere. Et videtur placere primum Specu. de acto. vers. quid si minor. & Hug. xv. q. iij. certis. vbi de hoc per Archi. per legem, quę dicit, quòd quæ malè incœpta sunt, nõ finiantur. C. de his qui legi. perso. ha. stan. in iudicio. l. j. ¶ Refert Cyn. C. de procuratorib. non eo minus. in. ij. q. Mar. Siliniam distinguere: aut est prope sententiam, forte post testimonia publicata: & tunc non repellitur minor: & tenet processus. Aut est magis ante sententiam, nec adhuc sunt testes aperti. & tunc repellitur, & processus est nullus. ¶ Iaco. de Ra. dicit, quòd imò. & si sit prope sententiam, repellitur minor, sed processus nõ infirmat. Sed põt instare minor cũ authoritate curatoris: vt feratur sentẽtia ex illis actis. ar. ff. de rescin. vendi. l. id quod. §. j. Quod intellige verum post aperturam testamenti, si tunc apparet processum facere pro minore: quòd difficulter potest sciri ante aperturam: cum dubius sit litis euentus: vt. ff. de peculio. l. quod debetur. Et quia multoties quis reportat sententiam contrariam, qui pro se credidit reportare. ff. de appel. l. j. vnde dicit Cyn. post Pet. quòd hîc oportet nos ire per coniecturas: vt si bonam causam fouet, & bonos testes produxit: verisimile est, quòd debet obtinere. ar. ff. de peculi. l. eo tempore. quia tunc verisimile est, quòd processus habitus facit pro eo, & tunc possumus tenere in dubio processum validum. & si sic, licet posteà interueniente tutore pronuncietur contra eum, non retractabitur sententia & processus: quia quod legitimè factum est. nõ debet ex facto superuenięte irritari. C. de admit. tut. l. sancimus. Remittit Collect. ad collecta sua de procuratorib. accedens. Sed verè hoc mihi non placet. Nam si processus facit contra minorem, siue hoc credatur, siue nõ, siue verisimiliter hoc credi possit, siue non: semper ipso iure est nullus. quia regula iuris ipsum anullat: vt. l. si curatorem. alleg. & C. qui legi. perso. l. j Facit quia quasi contractus est. ff. de pecul. l. iij. § idem scribit. Sicut hæreditatis aditio. Insti. de obli. quæ ex quasi contract. § hęres quoque. Et tamen talis aditio nulla est propter periculum onerum etiam si hęreditas verisimiliter sit lucrosa. Institu. de auth. tuto. § neque. Et tamen non validatur cõtra regulam, nisi certo casu, & certo tempore: videlicet, cum sententia fertur pro minore. Et est ratio illius casus, fauor minoris: vt. l. non eo minus. allegata. Igitur his cessantibus, secus. ff. de legi. quod verò. cum sequentibus. de iure patro. adigere. § quamuis. C. de legi. quod fauore. Videre ergo debet iudex, an sententia sit pro minore ferenda. & secundum hoc deliberare super ipsius promulgatione, Imò plus putarem, quòd si esset ferenda contra minorem ex illo processu si veneret, quòd quamquàm iudex appellationis ex eodem processu eam reuocare posset. argumento eius, quod leg. & notatur. ff. de euict. l. si minor. tamen ex illo processu sententiam in principali ferre non posset: quia quantùm concernit fauorem minoris valet, & aliàs non. Fateret tamen ex ęquitate, quòd si iudex interueniente curatore tulit sententiam ex illo processu contra minorem: cum ferre eam debuisset pro minore iudex appellationis nedum reuocare illam, sed etiam aliam pro minore ex eodem processu ferre debebit: quia quantum concernit fauorem minoris, validatur: vt dixi. Et credo quòd Doct. prædicti se referre voluerunt ad sensum istum. Nec obstat, quòd lex non loquitur, nisi de validatione sententiæ. Nam hoc non est verum, imò loquitur etiam de validatione processus: cum sine illo sententia valere non possit. Et quia ratio assignata in lege communis est ad vtrunq;. ar. eius, quod scripsi. s. eodem suscitata in. j. quæstione. versicu. nec obstat.

25 ¶ † Decimonono, quid si minor dedit fideiussores, & restituitur, nunquid ipso iure fideiussores liberati sunt: videtur quòd sic per regulam: sublato principali, & circa contrarium est verum per. l. ij. C. de fideiussor. tuto. vbi plene per Cyn. in prima oppositione. Nam ciuilis remanet, non obstãte restitutione. ff. de condi. inde. Iulianus. cum qua stat fideiussoria. ff. de fideius. fideiussor. secundum Specul. eo. titu §. fin. in fin. Et hæc faciunt, quòd fideiussores ante litis contestat. non possunt excipere de restitutione minoris.

¶ Vigesimò, nunquid consuetudo retractus, quæ loquitur in venditione habeat locum in permutatione: stat Collectar. cum Goffredo & Nouella quòd non, & quòd recipiatur verbum venditionis strictè, sicut. ff. de pig. l. in quorum. quia emphyteuta non vendit, sed donat meliorationes.

¶ Supple glossas. In glo. j. in fin. pater pro filio admittitur: quia tenetur de peculio, alij non. & hoc vult illa lex, & dixi de hoc. s. eo. suscitata. super glo. ij. Et per hoc intellige illud, quod dicit decre. nonnulli. de rescrip. in fin. Et est speciale, quòd coniuncta persona admittatur ad ea, quæ requirunt speciale mandatum Nouella. ¶ In glo. ij. ibi, *ab intestato*, ex senatusconsulto orficiano, etiam si alieno iuri sit subiectus, & præferur consanguineis. Et eadem ratione succedit nepos, & pronepos auię, & proauiæ maternę. Nec omnino repelluntur, licet sunt vulgò quęsiti, vel passi minimam capitis diminutionem. Insti. de senatuscõsulto orficiano. primo responso, & § j. & ij. & C. e. l. si. Et ibi: *debet habere*: an det procuratorẽ ante litem contestatam. vide in Specu. de procura. c. ij. versi. & not. quod & tetigi de procuratorib. ¶ In glo. iij. in fi. illa loquitur secundum loci consuetudinem secundum quam quicquid alteri coniugum obueniat, erat vtriq; cõmune. Phi. Et concod. not. Nouel. de dicta inter vi. & vxo. c. ij. in glo. hoc ideò. Et ibi: *præscriptio post emancip.* ergo currebat annus & dies, qui aliàs non curreret filio in potestate cõstituto, licet aliâs filiusfamilias ex omnibus causis obligetur ff. de acti. & obli. filiusfamil. præter quã in mutuo. ff. & C. ad mace. per totum. Goffre. Et ibi: *& ratam habent*: dicebat Phil. hoc ei non nocere. Nam & si maior factus calliditate aduersarij ratum habere contractum in minori ętate per se factum non præiudicat ei. ff. de mino. l. iij. § j. & C. cõmunia vtriusq; iudicij. l. j. ¶ In gloss. scilicet quatuor ibi: *annorum*, quod est dicere. xxix. ętatis suæ. & in fin. dic, vt. j. e. c. j. lib. vj. ¶ In glo. consuetudo ibi: *illius loci*: de iure enim secus est de contrahen. emp. dudum. Goffre. dicit Hostien. quòd illa lex permittit emptorem ad voluntatem quęri. Nec hoc hîc prohibebatur, sed permittebatur, quòd proximus. j. annum & diem haberet ius offerendi: quod nec ibi negatur imò videtur permitti ibi in fi. dum dicit: nisi lex aliquas personas prohibeat. & exponitur. f. scripta: vel municipalis aliquas personas ꝓhibeat. Supple, vel aliquibus ius offerẽdi, vt hic. Et ibi *vendere*.: quid si non venditur, & in solutũ datur: vide Spec. de empt. & vendit. § nunc dicendum. versi. sed pone statutu. Abbas Odof. de hac consuetudine loquens determinauit, quòd non habet locum in permutatione sumens ibi verbũ venditionis strictè, sicut &. ff. de pig. l. in quorum. Et quod emphyteuta donat meliorationes, licet non vendat. Super quo vide Nouel. de loca. potuit. super. iij. glo. ¶ In glo. pen. glo. ibi: *læsi sunt*. leditur minor aut in iudicio, aut in contractu de hoc. lxxxvij. distin. irreligiosum. Et ibi: *restituantur*. Hostien. qui non habuit in glo. illud verbum. s. authoritate prętoris. quia fuit additio dicit de rebus, quæ sine decreto alienari possunt, puta mobilibus, & se mouentibus: secus de immobilibus. In illis enim quantuncunq; minor careat curatore, & quantuncunque sine iuramento cõsentiat, nullus est contractus ipso iure, nisi fiat ob ęs alienum causa cognita, & cum interpositione decreti: vt. C. de prędi. mino. l. ob. ses, & l. pręcedenti, & sequenti. & ff. de re. cor. l. magis. § non passim, & § se. propter aliâs tamen causas speciales alienare potest: puta ob dotem secundum aliquos. C. de admi. tu. l. lex, quę tutores. § j. & ff. de iure dotiũ. l. Titia. vel ob necessitatem iamis. C. de patri. qui fili. distrax. l. ij. Anima enim hominis est rei cuilibet proferenda. C. de sacrosan. ecc. l. sancimus. in fin. vel ob defensionem pupilli. C. de admi. tuto. l. fin. § defensionem, & in quibusdam alijs casibus, de quibus l. hæt legi

tut, & not. C. vbi decre. opus nō est. per totū. Idem Goffre. de his vide in Spec. de emptio. & venditio. § nunc dicendū. prima & secunda colum. Et an interposito decreto iudicis præsumantur omnia solenniter gesta ibi vide in versu, & breuiter vide etiam. ĩ. de reb. eccle. non alienan. c. j. & ij. lib. vj. ¶ In glo. vltima ibi: *sed minores.* Erant enim actores, & sic ętatem probare debent secundum not. lxxviij. distinctione. præsbiter.

SVMMARIVM.

1 *Causam in iure variè accipi.*
2 *Compromitti in matrimonio siue spirituali, siue carnali an possit?*
3 *Restitutio aduersus arbitri sententiam num peti queat? Et quid de læso in testib. producendis coram arbitro, aut alijs, quæ coram eodem incidunt? nu. seq.*
5 *Restitui si quis petat contra arbitri sententiam apud ordinarium: non lite contestata super restitutione, ad probandum super principali de iure suo, in hoc vt petita sibi adiudicentur, admitti debeat?*
6 *Principis delegatus, an aduersus sententiam à se latam restituere possit? Et quid de alio delegato, quàm principis? nume. seq.*
8 *Compromitti de crimine qualiter possit?*
9 *Minor, aut ecclesia rem mihi vendidit: cuius precium suo creditori vult resolui: si vterius aduersus venditionem restituitur: an ipse quoque aduersus creditorem solum restituatur?*
10 *Ecclesiæ, si concessum est priuilegium, vt contra eam nō currat præscriptio, nisi centum annorum: an prælato contra capitulum agente, aut contra se, hoc priuilegio vti queat.*
11 *Arbiter an de restitutione cognoscere possit? Et cuius Imperij sit? Item cuius sit iudicis eam dare?*

¶. CAP. IX.

Ausa. ¶ Se summat docens qui iudices possunt in integrum restituere. Et sumi potuit ex l. potuit. C. vbi & apud quos. & partes patent. Prima enim loquitur de ordinarijs habentibus administrationem: vel delegatis ipsorum. Secunda de delegatis nō habentibus administrationem, & de arbitris. Tertia annectitur euidenter: nec facit ad titulum secunda in § j. ibi: *dele-*
5 *gati.* Tertia in § vltimo ibi: *in matrimoniali.* ¶ Expone literam *causa.* aliquando ponitur pro conditione. ff. quādo dies legati ce. l. huiusmodi. vbi de hoc per Goffre. in iuncta, aliquando. Quādoq; pro obligatione: vt in eadem iuncta notatur. Quandoq; pro contractu. ff. solu. matrimonio. l. j. & ibi notatur. Quandoq; pro ratione, vt not. Goffre. de condi. & demon. in Rubrica in iuncta de causa. & in iuncta, circa. Et patet. ff. de conditio. & demon. l. cum tale. § legato. Quandoque pro modo essendi. ff. de fideicom. liberta. l. generali. § quoties. in princi. Quandoq; causa accipitur pro iustitia negocij principalis. Quandoq; pro iudiciali processu. Quod dic, vt legitur, & not. ĩ. de verbo. sig. c. forus. § causa. Et hoc modo accipitur hic vide Accur. in dicta. l. j. ff. solutio. matri. & Goffre. eod. tit. l. in insulam. Innc. ver. quid econtra. § xj. cum sequentibus vsque ad § cōtra, diuersus. & § quinto opponitur. & in dicta. l. j. in prima iuncta. *iudicibus.* etiam minoribus. Ita tamen, quòd minor contra sententiam maioris non restituat. ff. de minor. l. in causæ. ij. § fi. & duabus legib. sequentibus. Hostien. Hoc intellige de restitutiōe minoribus aut maioribus, aut ecclesiæ aduersus læsionem præstanda, quæ competit iure magistratus: & delegari potest, vt hic legitur & not. super quo vide Innocen. & Hostien. ac Henricum plenius. ĩ. de re iudi. c. cum te. Non autem hoc. intelligas de restitutione famę & bonorum: quia illam solus princeps, vel senat⁹ dare potest. ff. de postul. l. j. § de qua. C. de sen. pal. l. j. Nec competit iure magistratus: nec delegari potest, nisi per principem, vel senatum. Et sic potest intelligi secundum Henricum. l. ea, quæ. ff. ad municipales. Sed non credo, quòd ille fuerit intellectus illius leg. *Ordinarijs.* eorum, contra quos petitur restitutio. C. vbi, & apud. l. ij. *Abeis,* scilicet, ordinarijs cum administratione. Et ibi, *finiri.* hoc dicit, quia quandoq; quis causas audire & tractare potest, qui eas finire non potest. iij. quæstione. vj. quamuis. de rescrip. cum contingat. de offic. delega. super quæstionum. in princi. & in fin. cum similibus: *Incidere.* inter incidere, & principaliter esse, est differentia ista, quia quādo incidenter cognoscitur, non est necessaria litis contestatio. Quando autem principaliter: secus. Et sic potest intelligi. š. de offi. iudic. c. ij. Item dum principaliter non habet locum summaria cognitio iudicis super eo, an admittenda sit petitio restitutionis: quia omnino admittenda est. Sed vbi petitur incidenter in iudicijs, tunc habet locum dicta summaria cognitio per officiū iudicis mercenarium antequàm admittantur probationes super læsione: vt not š. eod. auditis. in gloss. not. Innocen. Et hoc vltimum perpetuò menti tene. Et licet illud Nouella attribuat Hostien. tamen habeo hoc in Inno. meo. Tamen Hostien. & Abbas hoc dicunt esse contra id, quod not. Innocen. š. eod. cum ex literis. in fin. Sed secundum veritatem hoc non video: satis enim ponderaui illam gloss. nec reperio contrarietatem ad istam, saltem in Innocen. meo. *Ordinarijs.* Nec ipsi ordinarij. C. vbi & apud quos. l. fin. vt not. ibi Accur. & hic Vincen. Innocen. Hostien. Petrus. & Abbas. & Specula. parte. ij. eod. titu. § videndum. in princi. Et satis videtur expressum in dicta leg. ibi, *cum hos velimus has causas audire qui certa administrationi, cui iurisdictio adhæreat, præpositi sunt. Facultate.* generaliter sibi concessa à principe. Innocen. *Arbiter.* si cum pœna: siue compromissarij, cum sine pœna. Et de vtrisq; loquitur § sequens. *In matrimoniali.* Iste § non facit ad titulum, sed ponitur incidenter propter id, quod promiserat debitrix. Et dic in matrimoniali, cum agitur de matrimonio carnali: secus si de spirituali. š. de elect. cum inter canonicos, &. ĩ. titu. ij. ex parte. *Vel criminali.* criminaliter, non ciuiliter intentata. Et quæ sit ratio horum casuum, & quid de causa excommunicationis, remittit Hostien. ad summam de arbi. § de qua re. post princi. ¶ Primò opponitur contra § fin. ibi: *in matrimoniali.* de. c. cum inter canonicos. š. de elect. & c. ex parte. ĩ. titu. secundo. Dixi. š. quòd ibi agitur de spirituali: & hic de carnali. Sed hæc solutio Lignano non placet. Dicit enim, quòd sicut non potest compromitti in matrimonio carnali, sic nec in spirituali: cum ad paria iudicentur. de translatiā. c. ij. Nec obstat contraria, quia ibi non fuerunt propriè arbitri, sed compromissarij, seu procuratores: remittens super hoc ad not. de elec. cum causam. Nec obstat. c. nisi. quia ibi fuerunt propriè amicabiles compositores, & non arbitri. Et sic potest dici ad. c. ex parte allegatum facit, quia videtur fortior ratio hic, quàm ibi: quia in spirituali sunt pactiones prohibitæ, & permissę in carnali suprà de pac. c. fin. & infra de ser. per. quantùm. iuncto. ĩ. de conditionib. appo. per totum, & tamen arbitrium habet vim cuiusdam translationis. notat. gloss. in authētico vt differen. iudi. § si verò contingit. Et ideò sententia arbitri non meretur exequutionem. C. de arbit. l. j. dicam in. c. ex parte. ¶ Secundò opponitur de. c. cum tempore. ĩ. titu. ij. ¶ Solutio, ibi de libertate ecclesiæ: hîc de libertate hominis. Innocen. Et idem ibi Pet. & Abbas, & de præscrip. cum olim. vel ibi non approbatur arbitrium, vel de amicabili compositione loquitur. Goffre. ¶ Sed tenens dictum Innocen. potest reddere rationem diuersitatis: quia quando agitur de statu, aut exemptione ecclesię, illa non est simpliciter causa liberalis, sed potius subiectionis, id est, cui subsit vnde est liberalis, id est, à certa iurisditiōe, sed nō simpliciter, quia nō potest esse quis Acephalus. xciij. distinctio. nulla. Facit extrauagans Bonifacij. vnam sanctam. Sed cum quæritur de homine, an sit liber, vel seruus: illa propriè dicitur causa liberalis. Et ista multò magis est præiudicialis, quàm prima. Nam seruitus ferè æquiparatur morti. ff. de regulis iuris. l. seruitutem.

3 ¶ † PRIMO quæritur vtrũ contra sententiam arbi-
tri potest peti restitutio? videtur quòd non: quia non me
retur habere nomen sententiæ.ff.de his, qui no.infa.l. quid
ergo.§.ex compromisso.Inno.tenet contrarium, quia resti-
tutus contra sententiam arbitri intelligitur restitutus etiã
contra obligationem contractam ex sctẽtia ad pœnam.s.
si sententię non pareatur.ar.ff.de condi.insti.l.quæ sub con-
ditione.§ si quis.de acquit.hære.l.si pupillus. Dicit tamen,
ꝙ melius concipiet verba libelli, si dicat, peto in integrum
restitui contra obligationem pœnæ contractam ex senten-
tia: vt.ff.de mino.l.si minor.§ minores. Idem Specul.parte.
4 iiij.eod.titu.versi.hoc etiam scias. ¶ † Quæritur occasione
huius, nunquid læsus coram arbitro in testibus producen-
dis, vel alijs, quæ coram eo incidunt, restituetur inciden-
ter. ¶ Respondet Inno.quòd non: quia nihil eum ligat, nisi
obligatio pœnæ. ¶ Et ideo dicit, ꝙ si petitur restitutio in
integrum contra sententiam, non restituitur in eum sta-
tum, in quo erat ante sentẽtiam, sed totum rescinditur etiã
ipsum compromissum, & processus habitus per illud Cyn.
post Pe.C.vbi, & apud quos in integrum resti.dan. sit.l.vlti.
in.ij.quæstio.ꝙ imò arbiter potest cognoscere incidẽter de
restitutione, & incidenter restituere: puta aduersus omis-
sam probationem.ar.C.de iudic.l.quoties.& de ordi.iudic.l.
adite.arg. huius decre.§.j.in fi. Plus dicit, quòd potest com-
promitti.in arbitrũ de causa principali p minores, hoc ad-
iecto, quòd si repertũ fuerit ipsum teneri ex contractu, ex
quo conuenitur, & lęsum fuisse: quòd arbiter possit eum
restituere. In qua causa, & iudicio Petrus extitit aduocatus
pro minore. Reputaẽ enim incidere, vel de nouo emergere,
ac de nouo proponi: vt.C.si sæpius in integrum restitutio.
postu.l.j.licet fateatur cum Odoffre.quod per modum prin
cipalis cognitionis nõ potest pronunciare arbiter minorem
esse restituendũ, seu de hoc compromitti propter regulam
dicentẽ aliquo prohibito, prohiberi & omne illud per quod
peruenitur ad ipsum. Quanquàm quædam glos. additiona-
lis in dicta.l.vltima.etiam teneat contrarium. ¶ Quinimò,
& contra Innocen. per alium modum insurgendo opponit
Hostien. quid enim si fine pœna fuit simpliciter compro-
missum, cuiusmõi arbitriũ plerũq; obligat.j.tit.ij.per tuas.
Quid etiamsi testes coram arbitris producti, mortui sunt,
quorum attestationes in iudicio valent.j.de testi. pręsenta-
ta.nunquid per sententiam arbitri sine pœna, & testes pro-
ductos coram eo lædi quis poterit, certe sic. Infert ergo Ho-
stico.contra Inno. hoc casu restitutionẽ dandam, ex quo cõ-
stat de læsione.ff.eo.l.non omnia. Et facit.s.c.j. ¶ Lignanus
dicit, quòd si ponderetur dictum Inno.concordat mentali-
ter cum Hostien.quia non petitur restitutio, sed statur sco-
tentię propter iuramentum, vel homologationem exclusio-
riam restitutionis, nisi laudum sit iniquum ex animo.j.de
iureiuran. Quintauallis. Sed non capio istum modum con-
cordiæ: quia aduersatur menti Inno.in eo, quòd dicit, quòd
nihil ligat hîc, nisi obligatio pœnæ, & agit. ergo de ligami-
ne iuramenti, vel homologationis.diuinando: menti Innoc.
imponimus, non apparet. & ex eodem fundamento infer-
tur, quòd Hosti.male Inno.offendit. Nam Inno. non refert
se ad casum alio fulcimẽto valiatũ, quàm obligationis pœ-
næ: ideò vterq; in suo casu bene dicit. Vnde dicebat Mart.
& bene, quòd in actibus, qui citra metum commissionis
pœnæ principaliter non obligant, seu præiudicant: proce-
dit dictum Inno. Sed in actibus, qui præcisè & principali-
ter obligant, vel præiudicant, etiam citra talem pœnæ cõ-
missionem: vt in casibus, quos ponit Hosti.procedit dictũ
ipsius Hosti. Et secundum hoc dictum posset intelligi dictũ
Pe. & Cy. de quo.s. Sed ad veritatem non apparet mihi ab-
surdum dicere, ꝙ etiam arbiter possit incidenter aduersus
omissam probationem, & alia hmõi ante sententiã restitue-
re.i.reuocare: quod malè factum est, vel admittere ad facien-
dum, quod factum non est, illum, qui per lapsum termini
exclusus est per viam restitutionis incidentis. Nam arbitria
ad instar iudiciorũ redacta sunt.ff.de arbi.l.j. Modò quilibet
iudex non valens aliter restituere hoc modo restituit: vt hîc
& sniam suã ex causa reuocat æquitate dictante.ff.de re iud.
l.quod iussit.j.de app.cũ cessante. Modò causa restitutionis
est sufficiens ad hmõi, reuocationem, vt hîc.&.il.&.C.eod.
per totum. Igitur nec credo, ꝙ Inno.vel Hosti. ad hoc dictũ
se retulerit. Pro cuius intellectu distingue: quia aut quæriẽ,
an læso incidenter coram arbitro detur per iudicẽ restitu-
tio aduersus huiusmodi lęsionẽ. Et hoc casu loquunẽ Inn.&
Hosti, Et tunc ad eorũ concordiam duos casus distingue eo
modo, quo dixi.s. Aut quæris, vtrum ipsemet arbiter aduer
sus incidentem coram eo læsionẽ ante sententiã suam possit
restituere incidenter. Et hoc casu loquuntur Pe. & Cyn. &
dic, vt.s. Imò plus credo, ꝙ dictũ Inno. se referat ad casum,
quo petitur restitutio aduersus talẽ læsionẽ incidentem an-
te sententiã arbitri facienda: tamẽ per iudicem post hmõi
arbitri sententiã, quia dicit, ꝙ nihil ligat, nisi obligatio pœ-
næ, quæ propriè habet locũ post sctentiã. Et per id, quod
subdit statim de restitutione contra sententiã, &c. videlicet
ꝙ non reponit in statu, &c. Sed totum rescindit &c. & quia
pendente cõpromisso conquiescit officium iudicis: vt cle.
quandiu.de appel. cum ibi not. Et ex hoc etiam videtur in-
eptè per Host.reprę hẽsus & placet hîc. B.in glo.pe. Sed Inn.
hîc videtur cõtra in pe.glo.ideò ad hoc redibo.j.in supple-
5 tione glo.pe. ¶ † Queritur.ij.quid si aliquis coram ordina-
rio petit restitu.cõtra sententiã arbitri: an lite contestata su
per restitutione admittetur ad probandũ de iure suo, super
principali.ad hunc finem, ꝙ adiudicentur sibi petita. Respõ
det Innocent. ꝙ non: quia hic iudex, qui cognoscit de in in-
teg.restitutione, non succedit arbitro in cognitione causæ
principalis: vt patet. C.de arbi.l.pe.§ fin. Et ad hoc.ff.de iure-
iuran.l.si duo.§ item iulianus scribit. Item quia lit.contesta-
tio corã arbitris non sufficit ad procedendũ coram iudice.
C.de arbi.l.pe.§ fi.allegata.quod putat verũ Hosti.nisi ex for
ma petitionis aliud sequatur: vt quia petit in eodem libel-
lo, non solùm restitui cõtra sententiã: imò & quæ fuerũt pe-
tita coram arbitro sibi adiudicari secundum ea, quæ no.etiã
ipse Innocen.s.eodem.tum ex literis.in fin.& dixi.s.eod.co-
ram.in quarta quęstio. videlicet cum obstaculi rescissio &
rei restitutio. eidem iudicio, & libello, petuntur certo casu
prout ibi dixi.
6 ¶ † SECVNDO queritur, qualiter delegatus Prin-
cipis aduersus sententiam per se latam restituere potest? Et
dic, ꝙ aduersus interlocutoriam hoc potest incidẽter: vt hîc
&.C.qui, & aduer.quos.l.fi. Nã & quandiu causa est coram
eo æquiparatur ordinario quoad illam.C.de iudicijs.l. à iu-
dice.j.de appel.cum causam. Imò maior est omni ordinario
quantùm ad eam: vt.s.de offi.lega.studuisti. Sed ordinatius
hoc potest facere, vt hîc. Plus vult dicere Cyn. post Pet. de
bell.perti.C.si aduersus rem iudi.l.aduersus.iij.q. ꝙ imò po-
test quicunq; delegatus sit tam principis, quàm alterius: iã
cõtra diffinitiuam, quàm cõtra interlocutoriam restituere.
Nam qui causam committit, omnia quæ dependent ex ea,
videtur cõmittere. Et quia nemo videtur exclusus, quẽ præ-
tor &c. vt.l.nemo. Et quia procuratores & delegati pari pas-
su ambulant.ff.de iurisdit.om.iudi.l.more.& tamen hoc vi-
detur in procuratore.ff.de procurato.l.item quæritur. Et di
cunt, ꝙ casus videtur.C. vbi, & apud quos.l. vlt. Refert ta-
mẽ in additiõe alios moderniores tenere: & fuit Gui.de cu-
gno.ꝙ nec delegatus principis restituit aduersus suã senten-
tiã. Et ita dicit intelligendam.l.aduersus.&.l.minor.§ j.ff. de
mino.quæ dicit, solus princeps, &c. quicquid ibi dicat glo.
& pro hoc optimè fa.ff.de re iudi.l.iudex.vbi dicit, ꝙ nõ po-
test interpretari, vel corrigere: quia functus est officio suo.
ergo nec restituetur.ff.de verbo.signi.l. derogatur. licet pos-
sit cõtra interlocuto.C.de auth.pręst.l.fi. Nõ ob.l.vlti.all.qa
loquiẽ in incidenti, vbi remanet iudex: nisi causa incidẽs es-
set talis, quæ totã causam sopiret. Nam tunc secus, vt.ff.de
de confes.l.cũ fideicõmissum. Henricus verò, qui, vt credo,

dictam Cyn additionem non vidit, circa hoc sic distinguit: quia aut adhuc durat iurisditio sua, quod est donec sua sententia diffinitiua fuerit executioni mandata: vt. s. de offi. dele. in literis. & c. si delegatis. § fi. lib. vj. Et tunc procedat dictum Petri. Aut finita est eius iurisditio, vt quia sententia diffinitiua est lata. & exequutioni mandata: & tunc secus: quia functus est officio suo, &c. ¶ Sed magis placet dictum Gui. indistinctè. Nam licet duret iurisditio iudicis delegati post diffitiuam, & ante executionem quoad executionem: vt. s. de offi. dele. quærenti. non tamen quoad sentẽtentiam & causæ cognitionem: vt. l. iudex. allegata. Aliàs eadem ratione de nullitate sententiæ suæ cognosceret, quod nullus diceret, & esset contra illud, quod legitur, & not. C. quomodo, & quando iudex. l. si vt proponis. j. & ibi not. per Cyn. in prima oppositiõe. Nec video, quòd. l. fi. C. vbi, & apud quos faciat ad propositũ, textu põderato. Et ratio Guiliel. nõ soluit ad illam. Licet enim dicat ibi textus, quòd possint restituere, seu de causa restitutionis maiorũ, & minorum cognoscere, etiam delegati à principe & ab alijs. Tamen nõ dicit, quòd isti aduersus suas sententias restituere possint. Et dicit Collec. hic quòd pro opinione Iac. scilicet, quòd aduersus suam sententiam diffinitiuam potest restituere aliquis delegatus: sunt omnes Canonistę, per not. in. d. c. in literis. & de elec. si compromissarius. lib. vj. ¶ † Sed quid de alio delegato, quàm principis: refert Cyn. in dicta. l. vltima. C. vbi, & apud quos. Iac. de Ra. dixisse, quòd talis contra interlocutoriam suam potest restituere, & non contra diffinitiuam. Sed Petrus de Bellaperti. ibi indistinctè dicit, ꝙ potest nedum contra interlocutoriam, sed etiam contra diffinitiuam: dicens, quòd videtur casus in. l. vltima. allegata. Dicit Henri. quòd opinio Iac. vera esset, supposita opinione, quòd delegatus ordinarij posset sentẽtiam exequi. Sed vera esset opinio Petri supposita opinione contraria, quã sequitur Henricus. de offic. dele. significasti. Et ideò stat Henricus indistinctè cum opinione Petri ante exceptionem, & appellationem. Nam deuoluta per eam iurisditione ad superiorem. j. de appel. intimasti. & c. vt nostrum. & per totum, non posset cognoscere, & per consequens nec discutere restitutionẽ probat, quia opposita restitutiõe, nisi priùs de ea cognouerit, & discusserit, non põt exequi: cum, pendente causa restitutionis, suspẽdatur executio de iure ciuili indistinctè, & de iure canonico cessante suspicione. s. eo. suscitata. cum ibi not. Si ergo põt exequi, põt omnia, sine quibus & c. de offi. dele. præterea. & c. prudentiam in fi. j. de regu. iuris. c. cum quid. lib. vj. Et quia adhuc durat sua iurisditio: vt est dictum. Dic cõtra, vt. s. Nec obstat, quòd potest cognoscere, si opponitur restitutio exequutioni. Primò, quia hoc secũdum quosdam non est verum: vt latè scripsi. s. eo. suscitata. in. v. q. Et si hoc verum sit, quòd possit proponi in modũ exceptionis, hoc intelligit debet coram iudice ad hoc iurisditionem habẽte: cuiusmodi non videt iudex delegatus per sentẽtiam officio functus: vt dixi. s. ar. de offi. dele. cum olim. Nec. §. itẽ quæritur. allegatus aliquid facit in cõtrarium: quia debet intelligi eo modo, quo dixi. s. e. cum ex literis. in. v. oppositione. §. iij. principaliter. circa medium. Et si ad hoc iurisditionẽ haberet, hoc modo, illud esset incidenter. Nec per hoc posset inferri, quòd principaliter eã haberet, vt hic. ar. C. de iudicijs l. quoties. & de ordi. iudicio. l. adite. alleg. Nam si incidenter cognosceret tanquã executor, & esset necessaria indago altior illam ordinariè deberet remittere: vt legit. & not. ff. de re iudi. l. à Diuo. § si super. & j. de re iudi. de cætero. Ex quo etiam infertur, quòd nec hoc modo de hoc cognoscere potest: cum talis restitutio aduersus sententiam altam requirat indaginem: vt not. Inno. s. eod. tum ex literis. ad fi. & ibi scripsi in. v. oppositione. §. ad tertiam quæstionem. ideò firmiter teneas, quòd nullus delegatus Principis, vel alterius potest restituere aduersus sententiam suam: nisi hoc saltem esset sibi commissum specialiter. Et sic intelligatur. C. vbi & apud quos. l. fin.

8 ¶ † TERTIO quæritur occasione hic notatorum in fine glossæ vlti. qualiter super crimen potest compromitti. & hic dicas, ꝙ si criminaliter agatur de crimine super illo compromitti non potest: vt hic. & . ff. de arbit. l. non distinguemus. §. Iulianus. vbi de hoc. Et hoc siue crimẽ, de quo agitur criminaliter sit publicum siue sit priuatum: vt. ff. de priua. deli. l. fi. Sed si agatur de crimine ciuiliter, de tali potest compromitti sed licet etiam crimen sit famosum, sic est crimen iniuriarum, tamẽ tunc sententia arbitri non infamat. Ita intellige. ff. de his, quid no. l. quid ergo. § ex cõpromisso. ¶ Et scias, quòd de quolibet crimine põt agi ciuiliter & criminaliter. vt probatur in dicta. l. fi. ff. de priua. deli. & . C. ad. l. Corne. de fal. l. fi. ¶ Ratio autem quare non potest compromitti de crimine criminaliter intẽtato, est ista: quia quilibet solueret pœnam pecuniariã, vt corporalẽ vitaret. Et per eandem rationem prohibetur transactio in tali causa, præterquàm in casibus, vt. C. de transac. l. transigere. Et in ista distinctione concordant hic Hostien. & Ber. ac Henricus, & Hostien. j. de præsump. literas. & Accursius in. §. allegato, ex compromisso. & in. l. Iul. alleg. & vide nota. Hostiẽ. j. de arb. §. de qui. re. & Spec. hoc tit. §. restat. versu, item de sententia. vbi dicunt, quòd de sententia excommunicationis, vel alia in qua vertitur periculum animæ, non potest compromitti 9 in iudicem. ¶ † Collectarius quærit primò. Pone, minor, vel ecclesia mihi rem vendidit, & vult, quòd creditori suo pecuniam soluam: deinde minor restituitur cõtra venditionem: quęritur modò nunquid ego, qui tradidi pretium creditori, restituar contra ipsum? videtur, quod sic ar. C. de reputa. l. vna. videtur ꝙ non: quia suum recepit. ar. ff. de condi. inde. l. repetitio. Distinguũt quidam, vt scripsit Cyn. C. de reputa. l. vna. in fi. Aut fuit debitor ex causa lucratiua: & tunc restituar: vt. l. repetitio. allega. & . ff. de doli except. l. purè. § si eum. Aut ex causa onerosa, & tunc non restituar. Sed si minor non est soluendo, habeo regressum contra creditorẽ, ex quo cõmodum recipit ex facto meo. ar. ff. per quem fac. est. l. fi. Sed hæc ratio non placet Iac. de Ra. quia commodum recępit creditor ex causa onerosa, etiam non habet locum argumentum de. l. vlti. Sed salua reuerentia sua, imò habet locum, quia lege cauetur, vt dicit Petrus de bellaperti. quòd etiam si ex causa onerosa senserit cõmodum, datur regressus contra eum. ff. de le. j. l. planè. ij. §. j. Sed quòd minor non restituatur, istud facit, quia vbi minor pecuniam mutuatam per minorem amittit, hoc casu, minor etiam contra minorem non restituitur: vt not. s. eo. auditis. ad fi. quare cum pecunia non venit ad manum minoris, non videtur restitutio danda contra eum. Sed respondet Collect. quòd satis potest dici ad eum venisse, ex quo pro eo satisfactum est: inducens collecta sua de iureiuran. eam te. ¶ Secundò quærit: pone concessum est priuilegium ecclesiæ ꝙ contra eam non currat prescriptio, nisi centum annorum. Modò prælatus agit contra capitulum, vel econtra: nunquid illo priuilegio poterit se tueri? & recitat aliqua de dictis Nouel. quæ format hanc quęstionem. j. de regu. iur. in iudicijs. lib. vj. in Mercur. quæ omitto: quia ibi dicam. ¶ Supple glossas. ¶ In glo. ij. ibi: *decretum:* dicit Gof. illud generale fallit in restitutione, minoris propter ipsius fauorem. Vel licet hoc requirat causæ cognitionem, non tamen decreti interpositionẽ. Hosti. Et ibi: *magistratus:* municipali. facit de conse. alta. vel ecclesię. aqua. & quod ibi not. Sed vt dicit Hosti. per hoc nõ soluitur contrarium. Et in fin. vel de maiori restitutione loquitur, quæ fit famæ & bonis omnibus, quam non facit, nisi princeps, vel senatus. ff. de postulan. l. j. C. de sent. pas. l. j. ij. quęstio. iij. §. notandum. in fin. Vnde dicebat hic Philip. decre. istam non loqui de tali restitutione, quæ fit sine causæ cognitione. Subdit etiam, quòd solus princeps restituit contra sententiam procuratoris sui, vel Iudicijs, quem delegauit. Item, quòd minor magistratus cõtra sententiam maioris non restituit: sed ꝙ quilibet ordinarius contra sententiam suam, vel minoris restituere põt. ff. de mino. l. in causæ. § pe.

fæ.§. penul.&.l.præsenti.&.l.seq. quæ incipit, minor autem. ¶ In glo.iij.ibi: *subijcere:* priuatus enim, licet possit arbitrari inter priuatos, nõ tamẽ iudicare. Habet ergo hoc à principe, ꝙ etiam possunt iudicare volentibus. Et ponitur etiã exemplum horum in Doctoribus, qui possunt volentium scholarium causas audire. C.ne fili.pro patre.authen.habita. ¶ Et ibi: *rem non nouam.* Dicunt Vincen.Goffre.& Hostien. quòd secundum canones exemplificari potest de de Episcopo, qui renũciauit Episcopatui suo. de ordi. ab Episcopo.c.j. Et vt dixit de his iudicibus ponũtur quinq; ordines. C.vt dig.ordo seruetur.l.ij.lib.xij. ¶ In glo.penul. in fi. Et sic soluitur contrarium decre.cum dilectus.j.tit.ij. Dicebat Gof. quòd si bene inspiciatur.l.vltima.C.vbi,& apud quos.vnde hæc decre.sumpta est, ex ea patebit etiam incidenter cognoscere non posse de hac causa eos, de quibus loquitur textus. Et dicit, quòd sic legebant domini sui Azo, & Hugol. Tamen fatetur quòd hoc dictum habet rationem per ea, quæ præcedunt in glo. ¶ † Dicit autem hic Innoc. quòd arbiter non cognoscit de restitutione vt ipse restitutionem concedat: quia restitutio est mixti imperij. ff. ad municip.l.ea, quæ.ff.de offi. eius, cui manda. est iurisditio.l.ij. & maioris iudicis est illam dare. C.vbi, & apud quos.l.j. Quid ergo fiet? Solutio, si arbiter viderit personam, cui restitutio competit in aliquo læsam: puta, quia.j. terminum non produxit testes, vel instrumenta, iterum ei terminum assignabit. Et ad hoc inducit Hosti.leges, quas allegat glo. & not. de ordi. c.j. Et remittit demum ad summam.eo. tit.§.à quo facienda. Et sic posset intelligi, quod scripsi, sub dubio dimisi.s. eo.c. in prima. q.§. quinimò versi. sed ad veritatem non apparet mihi vsq; ad.§.quæritur.ij. Nec apparet mihi in ista subtilitate apud Canonistas insistendum: cum siue per modum restitutionis, siue per viam reuocationis aut mutatiõis seu noui termini assignationis hoc fiat: semper fit idẽ effectus: vt.s.de ꝓcuratorib.petitio &.j.de iudicijs. dilecti. Nec esset hæreticum in iure dicere, ꝙ aliter posset vti. verbo, restitutionis: cum salua pace Inno. merum & mixtũ imperiũ dum, competũt incidẽter, iure magistratus competere cẽseantur. Et dicitur tunc natura eorum transformata, sic quòd non habẽt locum in eis iura per Inno. allegata: vt.ff.de offi.eius cui manda.est iurisdi.l.j.§ fi.&.l.fi.§.j. Et rectè ad literam hic probatur, &.in.l.vltima.C.vbi, & apud quos allegata.&.ff.si quis ius dicenti nõ obtempera.l.vna.in prin. Præterea quid ad propositum: cum nec ea, quæ iure simplicis magistratus, seu simplicis iurisditionis existunt, arbitro minimè competere dignoscantur: vt patet ex his, quæ scripsi.in prin.primæ suppletionis tertiæ glo. Habet enim suam potestatem à partibus, quæ nullam iurisditionem possunt tribuere. C.de iurisdit. omni iudi.l. priuatorum. Ex quo clarè apparet, ꝙ restituere in modum iurisditionis arbitro non potest competere. & si ita intellexerit Inn. oportet hoc sibi fateri. Verũ quæstio ad hunc sensum referri nõ debet: sed ad illum modum, secundum quem spectat ad arbitriũ de causa cognoscere, interloqui, ordinare, & sententiare. vnde si per perẽptorium arbitrij lapsum debet pars ab arbitro reputari de iuris rigore exclusa, non apparet, quare arbiter ex causa & æquitate sufficienti partem, cui de iure aduersus læsionem datur restitutio non possit reponẽdo in statu primo suo adinstar iudicis in integrum restituere, sicut adinstar iudicis cognoscit, ordinat, statuit, terminum assignat, & reuocat, interloquitur, pronũciat, &c. Facit.ar.ff.de arbi.l.j.& ideò sto magis cum opinione, Ber.& Pe. In gl.vlti.ibi: *ex literis:* & hic adde, quod ibi not.in vlti.glo. Et ibi.§. *de liberali.* vbi not. de causa monachationis, vel cõuersionis compromitti non posse. Quid autem de causa alimentorum: & quid de causa tutelæ, quam petit mater cõtra tutores testamẽtarios, vide in Specula.de arbi.§.restat.v.sed nunqnid compromissum: & versi. quid si mater. Et ibi: *vt ibi dicitur.* Vel dic meliùs secundum Hostien. ꝙ loquitur cum de crimine ciuiliter agitur. Idem Philip.j.de arb.cum dilectus. Et ibi: *de famosis:* propter quod dicit Gul. quòd cum actio iniuriarum infamet siue ciuiliter, siue criminaliter agatur. ff.de his qui not.infra.l. Athletas.§. fin. arbiter non assumetur in illa, de quo dixi supra in tertia quæstione.

SVMMARIVM.

1 *Petri Bellaperti, in explicandis auth. methodum ac rationem sequitur AEgidius.*
2 *Restitutionẽ minori petenti an obstet rei iudicatæ exceptio super eo, quod petitur. Et quid si mutata sit petendi causa?*
3 *Appellationis interponendæ decendium, an ecclesiæ currat.*
4 *Admissus vna via, nunquid alia repellatur?*
5 *Itali pro axiomatibus & notabilib. textualib. nil allegare solent.*
6 *Præscriptio temporis instantiam iudicial. finientis, an contra minorem, etiam pupillũ efficaciter currat? Et quid de tempore ad exceptiones declinatorias ac dilatorias cõcesso? Item quid de præscriptionibus in corpore iuris clausis? nu.7. & 8. Et quid de præscrip.xxx.vel.xl.annor.numero.9. Et quid de non clausis in corpore iuris. numero.10.*
11 *Præscriptio quænam efficaciter aduersus ecclesiam currat? Et quid de extrauadicalibus præscriptionibus decennio minoribus in iuris corpore non clausis? nu.seq. Et quid de.x.xx.vel.xxx.annor.præscriptione.nu.13. Item quid de consuetudinarijs?*
15 *Restitutio semel denegata, cur rursus cõcedi prohibeatur? Et quid si restitutio denegata non fuit, sed non concessa? Item quid si ecclesia aduersus contractum restitui petat, idque denegetur. numero.16. & 17.*
18 *Restitutionis petitio, quænam hic excludatur?*
19 *Minor, vel ecclesia, si contra sententiam restitui petierit, & denegetur: nec appelletur: si restituatur, aduersus quam sententiam restitui dicatur? Et quis iudex huiusmodi restitutionem ad appellandum det? nu.seq.*
21 *Restitutio ad appellandum à sententia, vel contra sententiam, ab ea quæ est ad appellandum ab ea, quid distet?*
22 *Restitutionem minor in specie de qua hic, petens an sit aduersus.*
23 *Alienatio per minorem curatore carentẽ facta an teneat ipso iure?*
24 *Feudi inuestituram, si intra annum minor non petijt: an currat præscriptio?*
25 *Minores duo si aduersus vnum agant maiorem, ac succumbant: & alter eorum restituatur: an ipsius restitutio alteri profutura sit?*
26 *Minor vel ecclesia, si canonem non solueret: an tempus excursurum sit?*
27 *Ecclesia, vel eius Prælatus, aut procurator si contumax sit, ac executio in ecclesiæ bonis fieri debeat: an ecclesia aduersus huiusmodi executionem restitutionem petere possit?*

¶ CAP. X.

Beneficio. ¶ Se summat, & mutatis verbis hoc vult: restitutio ecclesiæ denegata vlterius sibi non conceditur, nisi ex noua causa: restituetur tamen ad appellandum à sententia denegationis. Et primò ponit regulare dictum, interferens alium casum ibi: *præterquam.* Secundò à principali dicto excipit ibi, *nisi nouis.* Et dicebat Hostien. hoc breui corpusculo compræhendi tenorem trium legum. C.si sæpiùs in integ.resti.postu. ¶ Et dicit Nouella, quòd quia decreta.ista fuit vltima, quæ occurrit sibi in Nouella glossanda, & quia breuis, & repetibilis est, ideò illam prosequitur per modum commenti. Et dicit etiam quòd propter illos, qui in suis repetitionibus apostillis textualibus abutuntur, scilicet quodlibet verbum text. extraneis & exquisitis materijs apostillare volentes: nunc textum percurret, prout decet currere repetentem. ¶ Sed ego Addam in expositione glossas Innocen. licet posteà in dicendis aliqualiter eas tangam pro eo, quòd imperfectæ tunc dicentur. Distant ergo secundum eum volentes in statu scholastico formosè repetere pauca, & breuia, & non exquisita textualia recitare. Ego autem in continuatione huius operis hunc

modum assumpsi, quia breuia textualia in literæ expositione ac breues glo. additiones in earũ suppletione maioremq; indaginem requirentia per oppositiones, & quęstiones in modum commẽti expedire pro clariori traditione consuetam, licet cum stylo aliqualiter longiori, quã stylo tam abbreuiato more cęterorum scribentiũ, præter paucos per apostillas animum studẽtium propter defectum ordinis inuoluentes, obscuriùs tractare singula, longè cõmodiùs & conuenientiùs reputaui. Et ideò maximè pro illucidatione glo. Inno. quæ propter obscuritatẽ, quam ex defectu huiusmodi ordinis iuuenibus ingerunt à plerisq; scholasticis dimittuntur intactæ, hunc ordinem in hoc volumine, ac in. vj. & in Clemen. iam hucusq; diuina mihi opitulante gratia obser-
a naui: & † Inantea eadem suffragante obseruare propono insecutus morem gloriosi viri Petri de bellaperti. & Cyn. ac Bar. & nonnullorum aliorum modernorũ. Expertus enim sum, quòd facilius capit iuuenis duo folia de commẽto, quã vnum de apostillis, & difficiliùs vnam glo. longam & indiuisam, quàm quatuor, vel quinq; quęstiones, seu oppositiones longè plus tenentes. ¶ Expone literam. *Ecclesiæ ma.* de prælato loquitur, qui restitutionem nomine ecclesię lęsæ petit etiam sine speciali mandato. de hoc dixi. s̄. eo. suscitata. in prima oppositione: *In al.* licet aliud fuerit, ex quo tamen inter easdem personas super eadem re, & in eadẽ causa obstat exceptio rei iudicatę. Et de hoc. j̄. de exceptio. c. pen. Nouella. Et dic in alio. i. primò: puta, cum primò peteret in integrum restitutionem, pronunciatũ fuit nõ dandam. vnde si id iterum petat super eo articulo non potest. Idem credimus, si petat cõtra sententiam restitutionem in integrũ, quæ sibi denegata sit. Arg. quia sicut hîc dicitur cõtra eam tantùm ad appellationem restituitur. Inno. *Denegato.* secus si concesso, verbi gratia: Peti in integrũ restitutionẽ aduersus sententiam, & concessa est mihi: & post iterum lata sententia diffinitiua contra me in principali, iterum dabitur in integrum restitutio, non contra primam sententiam, sed contra secundam. Et sic potest intelligi. C. si sępius in integ. resti. l. j. *Restitutio.* tolle. j̄. videtur eidem ecclesię posse negari omissam à sentẽtia delegationis. *Ad appellationem.* nõ obstat l. sancimus. C. in quib. cau. resti. non est necessa. vbi datur regula, quòd præscriptiones temporales non currunt minoribus: quia illa non habet locum in ecclesijs. vt not. s̄. eo. c. j. Et fallit in confectione inuentarij triennio iudicij finiendi. Et decendio appellationis vt hîc, &. C. si sępius. l. j. in authentico de hære. & fal. § pupillus. C. de iudicijs. l. properandum. in fin. Et differt restitutio sententiæ à restitutione appellationis quia in restitutione appellationis rata manet sententia post annum, &c. de his, qui ingrediun. ad appella. § j. & ij. & computatur pro vna appellatione: vt non possit modò appellare. C. ne in vna eademq;. l. j. Quod non esset in restitutione sententiæ. Item restitutus ad appellandũ tenetur appellare. j̄. decem dies: quia in hoc solùm lęsus est, & non debet sibi restitui maius tempus. ar. ff. de minor. l. interdum §. planè. & quãdo acti. de peculio est annalis. l. cum post mortem. Innoc. *Videtur.* & ita est. Concordat de appel. præterea ij. ff. de arbi. quis tamen § j. habemus etiam, videtur. ¶ Sed nõ est. s̄. de elec. cum nobis olim. in princ. de senten. exco. per tuas. in prin. *Posse.* & debere. cõcordat. s̄. eo. tit. c. fi. *Nouis.* id est de nouo contingentibus tantùm, quãdo enim omisit aliquas rationes proponere, etiam si per sententiam sit sibi denegatum beneficium restitutionis in integrum petet: vt si petijt restitutionẽ in integrũ, qui priuilegiũ omiserat. Et est sibi denegata, poterit iterum petere, vt pręscriptionem probet. Innoc. *Beneficium.* restitutionis iam denegatũ. ¶ † Nota
2 quòd minori, seu ecclesiæ restitutionem petenti obstat exceptio rei iudicatæ super eo, quod petitur. ¶ Secundo, quòd
3 mutata causa petendi res iudicata non obstat. ¶ † Tertio, quòd decendium appellationis interponendæ currit eccle-
4 siæ. ¶ † Quarto, quòd vna via admittitur, qui alia via repellitur. Et quatuor notabilia elicit Nouel. & nihil allegat. Ex quo collige morem Italicorũ, nihil pro notabilibus textualibus allegare. Et simile in Cyn. sępe reperies. Et est fortè eorum ratio: quia allegationes, aut ex glossis, aut ex apostillis, vel alijs dicendis circa materiam faciliter possunt recolligi. Citramontani tamen potissimè repetẽtes ad ea cõsueuerũt allegare. Notãt etiam legistę, & hîc Vincen. quòd sufficit semel fieri. Allegant. C. de iure delib. l. fi. § si verò postquam. in fi. ff. vt lega. vel fideicõ. seruan. cau. caue. l. j. § si cui. Ad idem de elec. si compromissarius § j. lib. vj. ¶ Primo opponitur ad id, quod dicitur restitutionẽ denegatam plus non dari, de. l. & si sine. § restitutus. vbi sępius fuit restitutus minor. Dicit Nouel. solue, vt hîc in glo. fi. Et idem not. C. si sępius in inte. resti. postu. l. fi. Ibi enim de multiplici restitutione concessæ hîc de denegata. Dicit Lignanus. quòd si bene ponderas hic casus includitur sub exceptione hîc in fine textus posita nouæ defensionis. Et intelligit Pe. illum. § in. l. j. C. si sępius. secundum eum. ¶ Secundo opponitur, si semel appellaui, licet succubuerim, adhuc possum appellare secũdò, de appel. dilectæ. cum suis concord. ergo & secundo restitutionẽ petere. Solutio, faciliùs perditur priuilegiũ, & extraordinariũ auxilium, quàm ius cõmune & ordinariũ. Fa. C. ad velley. l. antiquæ. & quod ibi not. vnde vnico actu contrario perditur de consti. cum accessissent. vbi de hoc. Et hoc est, quod hîc innuit Hostien. dicens, quòd gratia debuit plus arctari, quàm ius cõmune. bene satis est semel fuisse iudicem liberalem. C. de negocijs gestis. l. tutori. Caue tamen, quia si fuisset beneficium appellandi per sententiam denegatum, non liceret à prima sententia vlterius etiam appellare, licet à sententia huiusmodi denegationis appellari potuisset. Etiam posset intelligi contrarium etiam est paritas vtrobiq;, secũdum Lignanũ. ¶ Tertio opponitur, licet iudicatũ, sit cõtra ecclesiam, nihilominus restituitur. s̄. eo. corã. ¶ Solutio, si iudicatum est contra ecclesiam, vel minorem in aliquo articulo bene restituitur: vt in contrario. Sed si iudicatum est restitutionem in eo casu non esse dandam, non restituitur, vt hîc: quia modo directu contradiceret prima sententia secũdę: quod ibi non. ¶ Quarto opponitur, quòd etiam contra rem bis iudicatam restituatur minor, seu ecclesia: vt. ff. de minor. l. minor autem. &. s̄. eo. tum ex literis. Solutio secundum Azo. Vincen. & Goffre. vbi iure cõmuni bis iudicatũ est super tertio articulo contra eam, vel eum restitui potest sed per principem, vt in contrarijs. Sed loquitur. quando est semel denegata. ¶ Quintò opponitur ad id, quod dicitur nouis defensionibus ecclesiam admittendam: quia propter nouas defensiones competit ius commune, & ordinarium subsidium. j̄. de cau. pos. c. fi. ff. de excep. rei iudi. cum quæritur. Facit de fide instru. cum Ioã. C. de temp. appel. per hanc. de testi. fraternitatis ergo non est dandum extraordinariũ restitutionis. ff. de mino. l. in causæ. ¶ Solu. vbi iure ordinario aliquis petens succumbit, mutata causa petẽdi, quæ apparet etiam extraordinarium auxilium, etiam auditur ordinaria via: vt in cõtrarijs. vbi verò quis poterit extradinariũ auxilium, & succubuit, mutata causa petendi, quę apparet, etiam extraodinarium auxilium, tunc pro extraordinariũ auxilium auditur, vt hic. Sed si à principio succubuerit extraordinarium, quia competebat ordinariũ per illud ordinarium auditur. Sicut ergo: vt dixi in tertia oppositione.

¶ Sextò opponitur ad id, quod tertio notaui ex textu: quia cum præscriptio decendij sit temporalis: ergo nõ currit ecclesiæ, vel minori. C. in qui. caus. in integrum restitutio non est necessaria. l. fi. ergo non est necessaria restitutio ad appellandum. Dicit hîc Innocen. &. s̄. eod. c. j. quòd illud in minoribus locum habet, in ecclesijs non. ¶ Dicit Hostien. quòd fortiùs in ecclesijs, quàm in minoribus. ar. C. de sacrosanct. eccle. l. fi. vnde secundum eum lex contraria locum non habet in iudicialibus præscriptionibus, vt dixi. s̄. eo. constitutus in. vj. oppositione in prin. Et vide, quę scripsi de hoc. s̄. eod. auditis. in quæstione. j. &. s̄. eod. c. j. in quæstio. Collect. § Item quęrit. ¶ Dicunt aliqui simpliciter illud decẽdium hodie

dic minori non currere, per l. contrariam, quę cum fuerit
Iustiniani, corrigit. l. j. C. si sępius. vt etiam ibi not. sed decre.
quæ secuta est vtrunque, hoc dictum apertè reprobat. Ob
hanc causam dicebant hîc Petrus & Abbas, quòd quędam
sunt tēpora, in quibus ipso iure ecclesia seruatur illęsa: quia
non currunt: vt præscriptio. x. vel. xx. annorū. xvj. q. iij. c. pen.
ī. de prę scrip. ad aures. Quædam in quibus dormit præscri-
ptio, vt cum ecclesia nō habet prælatum, vel habet hæreti-
cum. de præscrip. c. j. & c. auditis. & tempus hostilitatis, vt
eo. tit. ex transmissa. Quædam de quibus dubitatur, sicut de
quinquaginta. xvj. q. j. nouarum. quæ sumpta est ex l. placet.
C. de sacrosanc. eccle. & dubitatur per l. si diuina. C. de exac.
tributo. lib. x. De quo dicit Nouella se satis scripsisse. de reli-
gi. domi. constitutus. super gl. hoc ideò. Itē dubitaē de vsuca
pione. xvj. q. iij. quas actiones. Dubitatur antē per l. vlti. C. in
qui. cau. de quo dixi. s. e. cap. j. super. iiij. glo. Et latiùs ibidem
in. j. q. sed certum est hoc, quòd si in his casib⁹ lędatur eccle-
sia, restituitur. C. si aduers. vsucap. l. vna. Quædam sunt tem-
pora, quę certitudinaliter currūt: nec restituitur ecclesia de
elec. ne pro defectu. ¶ Nec mirum, quia illa propriè currūt
personis. Quædam quæ certitudinaliter currūt, & restituiē
ecclesia vt hîc. ¶ Quedam certitudinaliter currunt, & du-
bitatur, an restituatur ecclesia, sicut tempora. xl. annorum,
& de hoc. s. eo. auditis. Et hæc quasi ad literam, vide in Spe.
parte. ij. co. tit. § ij. vers. vt aūt. Et specialiter propositū respi-
cit, quod ibi not. in vers. sed quare tēpora. ¶ Henricus circa
hoc ponit vnam longam distinctionem durantem per vnā
chartam, & vltra distinguens inter minorem, & ecclesiam.
6 ¶ † De minore autem dicit primò, quòd præscriptio tem-
poris instātiam iudicialem finientis currit cōtra minorem,
etiam pupillum cum effectu, sic quòd non potest restitui:
nisi in subsidiō, quādo nec à tutore, nec ab alio potest suam
indemnitatem cōsequi. C. de iudic. l. properandū. § fi. Et hîc
fallit lex etiam. C. si tu. vel cu. interuenerit. pro eo, quòd ha-
bet minor saluam veterem actionem instantia pereunte.
7 ¶ † Secundo, quòd tempus datum ad proponēdas exceptio
nes declinatorias, vel dilatorias, de quo. C. de lit. contestat.
auth. offeratur. de exceptio. l. fi. ī. de except. c. pastoralis. de re
iudic. inter monasteriū, & datum ad proponendū peremi-
ptorias. C. sen. rescin. non posse. l. peremptorias, & datum ad
appellandum de quo. ī. de appel. cōcertationi. in authen. de
appel. § j. C. de temporib. appel. authen. hodie currūt contra
minorem. sed restituitur. ff. de mino. l. ait prætor. § fi. & C. si
sępius in integrum resti. postul. l. j. secundum cōmunem opi
nionem. licet Pet. contra: quia. l. fin. in quibus causis. Iustinia
ni, & posterior est. Nec reperitur correcta. Et hîc eadem ra-
tio. ergo idem ius. ff. ad l. Aquil. l. illud. de fonte. l. vna. & idē
hîc Abbas. ¶ Sed dicit Henricus quòd imò. l. j. si sępius in
integrum restitutio. est posterior in ordine: & hæc decre.
in ecclesia loquens posterior in cōpilatione. & in iudiciali-
bus rigidiùs agitur. ff. de arbit. l. Celsus. Et hoc tenent Host.
& Nouel. s. e. cōstitutus. & Nouel. hic & Lan. in cle. vna. ī. e.
8 ¶ † Tertio dicit, quòd præscriptiones temporales in cor-
pore iuris clausæ regulariter non currebāt olim cōtra mino
rem ipso iure: nec hodie currūt maximè, quando præscri-
ptio erat odiosa, & super aliquo odioso, & cōtra aliquod fa-
uorabile introducta: vt patet in præscriptione quinquen-
nali contra querelam inofficiosi, per quam filij excludebā-
tur à querela inofficiosi testamenti paterni. & per conse-
quens excludebātur à paterna successione eis debita: quod
erat odiosum: vt. ff. de inoffi. testamen. l. j. & l. nam & si pa-
rentibus. ff. de minor. l. interdū & C. in qui. cau. in integrum
resti. nō est necessaria. l. ij. & C. de tēpo. in integ. resti. peten.
¶ Sed quòd erant quędam alię præscriptiones, quæ & olim
& hodie currebant, & currūt cum effectu minoribus absq;
spe restitutionis. Et hoc regulariter, quando super aliquo fa
uorabili, & cōtra aliquod odiosum erat præscriptio fauora-
biliter introducta: vt pro statu libertatis, cōtra quæstionem
seruitutis. C. ne de sta. defunc. l. si mater, vel pro euitatione
pœnæ, vel infamiæ cōtra prosequutionem criminū, vel exe-
quutionem pœnarum: vt. ff. de mino. l. auxiliū. in principio.
Quódq; quędam alię præscriptiones. temporales olim cur-
rebant cōtra minorem, sed dabatur restitutio: vt patet in
præscriptione exceptionis nō numeratę pecunię & rei im-
mobilis. x. vel. xx. annorum. quę tamē hodie cōtra minorem
ipso iure non currūt. Et sic intelligitur. l. sancimus. C. in qui.
cau. resti. non est necess. Etiam. sed Iac. de Ra. si præscriptio
huiusmodi legalis cœpisset in persona prędecessoris mino-
rit propter rationem illius. l. sancimus. quia melius est &c.
Et sic intelligit. ff. de mino. l. etiam ei. & de temp. in integ.
resti. peten. l. si intra. licet Accur. in d. l. sancimus. sit contra.
Sed fallit in casibus in authen. de hęre. & fal. § pupillus. & C.
de tempo. in integ. restitutionis peten. authen. si minor. &
9 in authen. de resti. & intra quæ tempo. § j. ¶ † Quartò dicit
de præscriptione. xxx. vel. xl. annorum post Pet. & Cyn. in l.
sancimus. quòd si incœpit in persona minoris currit sine re
stitutione: quia nō potest compleri, nec apparere lęsio in mi
nori ætate. Non enim placet eis dictū Iaco. de Ra. quòd mi-
nor possit restitui ante lęsionem cōsummatā iuxta. l. ait præ
tor. & l. non omnia. Cum tunc possit de iure cōmuni pete-
rem. sed si in psona prædecessoris incœpisset, & in sua tem-
pore minoris ętatis cōpleta esset, restitueret: quia sic lęsus
esset in minori ætate. ff. de iureiurā. l. nam posteà. § si minor
de mino. l. etiam ei. C. si aduer. vsucap. l. vna. vbi de hoc not.
Secus vbi tempore cōpletæ præscriptionis reperisset maio-
rem: quia tempore lęsionis, nō est minor per § si minor. alle-
gatum pro hoc cōtrario. ff. de mino. l. iij § vnde illud. ¶ Fal-
lit, quod primò dixi in pupillo. q̄a hoc præscriptio nō currit
contra eum. C. de præscrip. xxx. annorū. l. sicut circa mediū.
10 vers. sed pupillari &c. ¶ † Quintò dicit de præscriptioni-
bus alijs, quàm in corpore iuris clausis, quòd si sunt cōuen-
tionales non incipiunt in personam minoris: sed si incœptę
ipso iure nō currunt, vt l. sancimus. Sed incœptæ in perso-
na defuncti minoris minori currunt cum effectu: vt. ff. de
mino. l. AEmili⁹. & C. si aduer. vēditio. pig. l. ij. Sed si nō sunt
conuentionales, sed cōsuetudinariæ currūt contra minorē,
sed restituitur. s. eo. cōstitutus. sed Hosti. hic, & Inno. Hosti.
& Nouel. s. e. cōstitutus in fi. Quod dic, vt ibi scripsi in. vj.
oppositione. & Spec. eo. tit. § ij. ver. hæc autē vbi etiam tra-
11 ctat de biennio exceptionis nō numeratæ pecuniæ. ¶ † De
ecclesia autem dicit primò, quòd præscriptio, per quam nō
læditur ecclesia, sed persona ratione negligentiæ, hoc casu la
tam culpam dolo ęquiparatā inducentis. ff. depositi. l. quod
Nerua currit ipso iure, & cum effectu sine spe restitutionis:
vt in tempore eligendi, præsentandi, vel cōferendi. de elec.
ne pro defectu. de supple. negli. præla. per totū, de concess.
præben. nulla. de iure patro. eam te. & c. cum propter discor
dias de elec. quam sit & c. cupientes. lib. vj. Not. gloss. Pau. &
Zenzel. in cle. vna. ī. e. Facit, quia ecclesia per hoc læditur,
quia nō est vis, per quem ei prouideatur, siue per canonicos
siue per superiorem ex iure deuoluto. & nō datur restitutio
lesione cessante. s. eo. c. j. ff. e. scio. de mino. l. in causæ. j. respō.
De hoc in Spec. eo. tit. § ij. vers. vt aūt. Fortè aliud, si ad præ-
latum spectaret electio, vel prouisio: ne ex personæ suæ de-
licto, vel negligentia lædatur ecclesia sua sine spe restitutio-
nis. de testa. requisisti. Fa. not. de elec. quā sit. scdm Pau. vbi. s.
Et idem dicit de præscriptione temporis iudicialem instan
tiam finientis: nisi in subsidium &c. ad instar minoris, per
l. properandum. in fi. & l. fi. in quib. cau. in integ. resti. nō est
necessa. Notant Zenzel. in Cle. vna. ī. e. & Hosti. in Spe. e. ti.
§ quando. Licet hîc notare contrariū videatur. ¶ De alijs
verò præscriptionibus iudicialibus dicit, q̄ currunt eccle-
siæ ipso iure, sed restituiē, vt hîc, & s. e. auditis. & c. corā. &
cle. vna. ī. e. vbi de hoc per Lan. & hoc innuunt Hostien. &
12 Nouel. s. eo. cōstitutus. ¶ † Secundò dicit, q̄ extraiudicia-
les prę scriptiones in corpore iuris clausę minores decennio
currunt ecclesiæ, sed restituiē, vt. ī. de præscrip. c. j. in authē.
de eccle. tit. § pro temporalibus. collat. ix. & authen. hæc cō-

sti.innouat constitutionem &c. C.de præscrip.xxx.anno.l. omnes C.de sacrosan.eccle.authen.quas actiones. & cle.vna ĵ.eo. Dicit enim, quòd res mobiles ecclesiæ, sicut & coeterę priuatorũ spatio triẽnij vsucapiunf de iure canonico. Not. Hosti.in Sũma de vsucapi.§ quę. vers.quidã etiam, & sub rubrica.de pręscrip.re.immobilium.§. quę exigũtur. & versic. quandoq; tamen. & Dyn.ĵ.de regu.c.ij.lib.vj. & Inn.ŝ.e.c.j. & Archi.xvj.q.iij.§ quas actiones. & Accur.in authen. quas actiones.alleg. & Insti.de vsucapi.§ res fisci. & Gos.in Sum. de præscrip.licet Hosti.ĵ.ŝ.eo.c.j. Cuius opinio reprobata est in Cle.vna.ĵ.e.secundũ glo.& Zenz. Mar. de salua dicit ꝙ imò hoc opinio videlicet, quòd vsucapio rerum mobiliũ non currat aduersus ecclesiã, cõmuniter approbatur pro eo, quod non currit cõtra ecclesiam nisi quadragenaria pręscriptio. Inducit ꝙ etiam in re mobili forma requirif, & quòd periculosior esset eius perditio, quã alicuius rei immobilis vilis. Et dicit, ꝙ hanc opinionẽ tenet Nouel.ŝ.e. requisiuit. qood ibi scripsi in.j.q.§ Hosti.autem dicit.sed secundum veritatem illa nõ sunt dicta Nouel.sed Hostien.Pau. tamen in cle.vna.ĵ.e.videf inclinare ad aliam opinionem. ¶ † Tertiò

13 dicit de præscriptionibus.x.vel.xx.vel.xxx.annorũ, ꝙ ecclesię ipso iure non currũt: vt in dicta authen.quas actiones & xvj.q.iij.§ potest.ĵ.de præscrip.ad aures.vigilanti.si diligẽti. de quarta.& per totũ secundũ Abbat.hic. Fallit in casu.ĵ.de priuil.si de tertia.vbi per Henri. Item fallit in casu, vbi ecclesia succedit priuato, vel habet causam à priuato, cõtra quẽ præscriptio.x.vel.xx.seu.xxx.annorũ fuerat inchoata. Verbi graria. Cum præscriberẽ contra te rem immobilẽ bona fide & iusto titulo inter præsentes, & eam tenuisset per quinq; annos, ita quòd nõ restabant nisi alij quinq; anni ad cõplementum præscriptionis vtetur ecclesia iure eius, cui succedit pro primis quinq;.ar.ff. de petitio.hære.l. Item veniũt.§ com prędiximus.&.l. AEmilius. allegata. & de vsuris.l.cum quidam.§ fiscus. Et pro tempore suo, id est, pro alijs quinq; annis restãtibus vtetur priuilegio proprio.arg.ff.de mino.l. etiam ei.&.l.cum quidã.allegata.§ si debitores.& pro vtroq; membro facit.ff. de iure fisci.l. fiscus. cum in priuati. & de fundo dotali.l.si fundum. & meli⁹. C.de pręscrip.long.tempor. authen.quod si quibusdam. &.ĵ de iure pat.c. vno.lib. vj. Et illam distinctionẽ inter tempus ecclesiæ & tẽpus sui prędecessoris. Approbãt Io.de Deo, & Archi.in.§ põt.alleg. super verbo, cõtinuare poterit. Sed Tancr. & Bar.brixi.iij q. dominicali dicit ꝙ imò adhoc, vt præscriptio cõtra ecclesiam sit completa, currere debent. xxxv.anni & ita primis quinq; cõputatis erunt.xl.anni. Quicquid sit dicit Henric⁹. quòd ecclesia cõtra cõplementũ talis præscriptionis in tempore suo, si lęsa fuerit restituetur: vt Cle.vna.ĵ.e. ¶ Quartò dicit de pręscriptionib.xl.annorũ, ꝙ illę currũt ecclesię ipso iure: sed restituif.ŝ.de transac. cõtingit. secundũ Hostiẽ.ibi, de quo per eũ in Sum.e.tit.§ quando. Et idem innuit. Abbas hic.& de hoc per Nouel.de reg.iur. quid agẽdum. Et de hoc satis scripsi.ĵ.e.c.vno.in cle.si.p glo.pone exẽpl.in suppletione finali. Fallit in ecclesia Romana, cõtra quã nõ currit pręscriptio minor centenaria: vt auth.quas actiones. &.c.si diligẽti.in si.alleg. Dicit tñ Nouel.in.c.qui ad agendũ.ꝙ licet cõtra Roma.ecclesia minor ecclesia nõ præscribat nisi spacio c.annorũ.tamẽ Roma.ecclesia aduersus minorẽ ecclesiã pręscribit spacio.xl.annorũ. sicut & alij. Ad hoc.ĵ.de p̃scrip.ad audientiã.de cleri.nõ resi.cum dilectus.licet quibusdã videatur, ꝙ cum oẽs ecclesiæ sunt ecclesiæ Romanę, ipsa ecclesia Romana cõtra inferiores non p̃scribit. de quo vide. xvj.q. volum⁹.& in Spe. de p̃scrip.§. illud etiã quęrif primũ verius

14 ¶ † Quintò dicit de p̃scriptionib.in corpe iur.non clausis, & consuetudinarijs, ꝙ illę currũt ecclesię.sed restituif.vt.ŝ.eo. constitut⁹. De conuẽtionalib⁹ autẽ dicit idẽ si incipiũt tẽpore eccle.vt cle.vna.ŝ.eo.&.c.j.ŝ.e.sed si inceperũt in persona priuati, à quo ecclesia cãm habet: tunc currũt cum effectu sine spe restitutionis: v.l. AEmilius.alleg. Posteà subdit Henri.ea, q̃ scripsi.ŝ.e.oppositione.§ ob hanc cãm.vsq; ad.§. Henric⁹. ¶ Fallit aũt quod dixi p̃scriptiones cõtra ecclesiã currere, dũ ecclesia caret prælato, vel habet prȩlatũ scismaticum, & tẽpore hostilitatis: & tẽpore quo viuit prælatus, qui alienauit, & tẽpore vacationis ecclesię. Allegat Henri.pro.j. fallentia.ŝ.e.auditis.& lectis, & not.ĵ.de p̃scrip.c.j.vbi Deo propitio examinare intẽdo oẽs istas fallẽtias. Sed q̃ est ratio, quare p̃scriptio cõsuetudinaria currit minoribus, & etiam ecclesia, & secus de p̃scriptione inducta à iure cõmuni: dixi ŝ.e.cõstitutus in.vj.oppositione.§ Inn.verò. Quã rationem hic ꝓsequif Henri.& Zenz.in cle.vna.ĵ.eo.posteà. Subdit in ij.distin.id, qd scripsi.ŝ.in.j.iij.&.iiij. oppositionib⁹. &.ĵ. in q.ij. ¶ Septimò opponif cõtra quartũ notabile de.c. tuæ.ŝ. de procur.& de regula cum quis.li.vj.& de.l.scire.ff.de tu.& cu.da ab his. Soluit Nouel.ꝙ non est idẽ restituere ad appellandũ, & restituere cõtra sententiam vt dicef in.vij.q & remittit de Brocardo ad not.sua in regula, cum quid. & ego ad not. mea.in.c.tuæ.

15 ¶ † PRIMO quęrif, quæ sit ratio huius iuris prohibẽtis concedi restitutionẽ denegatã? dicit Hosti.ꝙ aliquis debuit esse litiũ finis de dolo.c.fi. Dicit Nouel ꝙ si restitueref ecclesia contra læsionẽ, cõtra quã restitutio fuerat denegata, iam sententia esset ludibrio. Allegat Phi.ff. de iudic.l.si ptor. Cõtra sñiam enim denegationis nõ debet restitui: qa secundũ hoc videf restitui: vt restitueref: quod esse nõ debet. ar.ff.de mino.l.interdũ. Sicut ergo nõ restituif minor, vel eccl'a cõtra cursum quadriẽnij.quo debuit cõtra læsionẽ restitui.ĵ.e.c. j.li.vj.C.de tẽpo.in inte.resti.peten.l.fi.ita nec restituif contra restitutiõis denegationẽ: vt hic.

16 ¶ † SECVNDO quęrif, quid si restitutio nõ fuerit denegata, sed nec cõcessa? dic breuiter, ꝙ aut restitutio fuit petita, & denegata: aut petita, sed nõ cõcessa, nec denegata: aut petita & cõcessa: aut nec petita, nec denegata, & in solo Primò casu habet locũ hęc decretalis. Secũdò casu ꝓsequaf instantiã, quę si perijsset.scdm leges inchoet aliã. Nec obstãt sibi tẽpora ex quo nõ stetit p eum.ŝ.e. tum ex literis. C.de iudic.l.ꝓperandũ. Tertio aũt casu habet optatũ. Quarto verò casu põt petere, dũmodò sit.ĵ.tẽpora secundũ Nouel.

17 ¶ † TERTIO quęrif, qd si petit ecclesia restitui cõtra cõtractũ, & denegata fuit restitutio: nũquid poterit restitui cõtra sñiam denegationis? videf quibusdã ꝙ sic: cum hic vnica mandauerit sñia quasi qd hic dicif, &.ĵ.si sępiùs in integrũ restitutio post.l.j.habeat locũ, quãdo petif resti.cõtra sñiam: quia tunc pro aduersario cõcurrũt duę sñię. Dicit Nouel.ꝙ verius est, ꝙ siue cõtra contractũ, siue sñiam petaf restitutio & denegaf, vlteri⁹ nõ concedef: cũ hęc decre.& lex.j.C.si sępius in inre.indistinctè loquanf. Et quia vtrobiq; subest eadem ratio, quã dixi in prima quæstione.

18 ¶ † QVARTO quęrif, quæ petitio hic excludaf, an petitio restitutionis cõtra sñiam denegatiõis, an cõtra contractum. ¶ Dicit Nouel.ꝙ vtrũq;, vt patet in eo, qd dixi in.j.q. Quod ꝓbat Inn.per hãc literã quæ restituit solũ ad appellãdum à sñia denegationis: ergo non cõtra sententiã.

19 ¶ † QVINTO quærif, si contra sñiam petijt minor, vel eccl'a restitui, & fuit denegata: nec appellauit, & restituif: an restituaf cõtra primã sñiam, vel cõtra secũdã? ¶ Solu. hic B.in.j gl.& Accur.C.si sępi⁹.l.j. Et intelligif secundũ Nouel. dr secũda sñia denegationis: vt etiã dixi in textu.

20 ¶ † SEXTO quærif, quis iudex dat hanc resti.ad appellandum, an iudex, ad quẽ, vel iudex à quo debuerat appellari? Videtur quibusdã, ꝙ iudex ad quẽ, per.l p̃ses. C.de appel. Sed lex illa loquif in restitutiõe illius, qui appellauerat, & in appellatiõis prosequutione fuit p casum impedit⁹. Cum enim iam ad eũ deuolutũ esset negotiũ per appellationẽ non mirum, si iste restituit. Sed in casu nostro, quo nondũ fuerat appellatum, nil habet cõe huic negocio. Et ideò dicit Nouel. ꝙ non iste, sed iudex aquo, vel iudex illę, qui cõtra sententiã restituere posset, hunc restituet ad appellandũ.

21 ¶ † SEPTIMO quærif, quæ est differẽtia inter restitutionẽ à sñia, vel cõtra sñiam, & restitutionẽ ad appellãdum

ab illa

ab illa. ¶ Accursi⁹ in. l. j. C. si sępius. & Gof. s. e. tum ex literis. & hîc Vinc. dicũt, ꝙ primo casu pinde est, ac si sñia lata non esset: in secũdo salua manet sñia, licet suspendaꝛ per appellationẽ. de iuriuran. venientes. p quod patet, ꝙ magis expedit restitutio, quã appellatio. Allegat Vin. de admini. tut. si minoris. Item dicit Accur. ꝙ non cõputabiꝛ pro vna appellatione. Quod intellige, vt etiã dicit hîc Inn. sine cõputata illa appellatiõe liceat tertio appellare. j. de app. sua nobis. Item hîc secundũ Inn. & Hosti. secũdo casu cũ restituiꝛ ad appellandum, necesse erit appellare. j. decem dies. Non eñ per restitutionẽ datur plus tẽporis, quã id, in quo lęsus fuit. arg. ff. de mino. l. interdũ. §. planè. ff. quando acti. de pecul. est annalis. l. cum post mortẽ. & clẽ. vna. j. eo. Item eadẽ ratione habebit prosequi. j. annũ, vel ex causa. j. bienniũ. de app. cũ sit. Aliàs rata maneret sñia: quod nõ est in pximo casu. Item secundũ Hosti. causa restitutiõis debet finiri. j. quadrienniũ. causa verò appellationis. j. biennium. Item in prima necesse est probare lęsionẽ. Dicebat hîc Vinc. ꝙ minor nõ restituiꝛ ad appellandũ contra libertatẽ. C. si aduers. liberta. l. fi. de app. l. illud. qđ verũ est si pronũciaꝛ seru⁹ liber. Si verò pronunciat deliberãdo: tunc etiã contra sñiam restituiꝛ, & cõtra libertatem cõpetiturus audiꝛ. C. si aduer. lib. l. j. ff. de mino. l. verũ. §. quod si minor. Ex quib⁹ patet differẽtia inter ista.

¶ OCTAVO quæritur, quæ sunt nouę defensiones, de quib⁹ loquiꝛ litera in fi. d. glo. vedeꝛ velle qđ intelligaꝛ de nouis. i. nouiter ppositis. Tamẽ primo competentib⁹, & fortè eundẽ intellectũ habuit Inn. exponẽs nouis. i. de nouo ppositis: non de nouo cõtingentib⁹. Tamẽ posset etiã contrari⁹ intellectus sumi ex illis verbis Inno. quod per te videas. Azo in sum. C. si sæpius. & Accur. & Odofre. e. tit. l. ij. ¶ Et Vinc. Gof. Phi. Host. Pet. & Abb. & A Egi. hoc intelligũt de vtrisq; scilicet, antiqs nouiter ppositis. Et itẽ de nouiter emergẽtibus. vnde ponũt aliqui ex eis expssum exẽplũ quãdo denegata fuit minori, vel ecclesię restitutio: qa cõtra pcuratorẽ suũ habebat actionẽ: qui pcurator posteà repert⁹ est: ecce antiquum. Vel factus: ecce nouũ. nõ soluẽdo modo restitueꝛ ecclesia sup principali. Item pone, ꝙ ecclesia petijt cõtra sñiam restitui ex lęsione priuilegij, nõ pducti, succũbit: nunc vult contra idẽ restitui ex lęsione pscriptiõis non pbatæ. Et hæc exẽpla, & quædã alia videre potes in Spec. parte. ij. eo. tit. §. ij. ver. sed quã vocas. De noua verò. i. nouiter pbanda, tamen pri⁹ pposita, & nõ probata, hoc non põt intelligi, cũ illa nõ sit noua defensio, & qa secundũ hoc nullus esset effect⁹ istorum iuriũ. Et aduerte, quia pp̃ter honorẽ Io. An. quia legit hanc decre. per modũ cõmenti, dicta sua in. vij. oppositiõib. & octo qõnib⁹ pcedẽtib⁹ recitaui de verbo ad verbũ, nil addẽdo, pter distin. Henr. quã posui i. vj. oppositiõe. ¶ Collec. primò circa id, qđ habeꝛ hîc in fi. & qđ dixi in. viij. q. recitat dicta Cyn. C. si sępius. l. j in. vj. q. quæ ibi videas. Et cõtra ea opponit de. c. pia. j. de excep. li. vj. ij. rñ. vbi succũbens in exceptiõe dilatoria iteratò admittiꝛ. Et soluit dicẽs, ꝙ cõpetit de iure cõi excipe. Et est illud fauorabile: ius verò priuilegij odiosũ de quo hîc restringibile. Ideò arctaꝛ ad vnũ. inducit lecta, & not. Archi. de fili. psbit. c. j. & de pben. non põt. li. vj. vbi vide Nouel. ideò bis appellaꝛ, & bis nõ restituiꝛ. ¶ Scdò ibi: *ad appellationẽ omissam*: dicit, ꝙ ad appellãdũ à sñia denegatę restitutiõis restituiꝛ ecclesia: & hîc pbaꝛ. ¶ Et ibi. *denegato*. Secus dicit si cõcesso p hanc literã à cõtrario. Sed pone, ꝙ cõcessa restitutione aduersus sñiam iterũ condẽnaꝛ: nunquid cõtra istã secundã dabiꝛ restitutio dicit Collec. Inn. hîc velle, ꝙ sic, & ita intelligere. l. j. C. si sępius. & ꝙ iste intellect⁹ est valde notabilis. ¶ Tertiò subdit no. Cyn. C. si sępius.

22 in. j. q. & . ij. quæ scripsi. s. e. c. in. j. & . iij. qõnibus. ¶ † Quartò quęrit: minor cõdemnat⁹ appellauit, & appellationẽ nõ prosequut⁹, petijt restitui aduers⁹ sñiam: denegaꝛ sibi: petit restitui ad appellandũ: nũquid audieꝛ. Accur. in. l. j. C. si sępius dicit, ꝙ sic: qa appellare & non psequi est idẽ ac si non appellasset. ff. de his, qui not. infa. l. furti. Et videꝛ placere Cyn. in d. l. j. q. iij. & sic bis videbiꝛ appellare. Sed non placet mihi, qa nõ fuit lęsus in eo, ꝙ nõ appellauit, sed in eo ꝙ appellationẽ non fuit psecut⁹. Ergo nõ ad appellandũ, sed ad appel. interpositã psequendã debet restitui: qa ad aliud non daꝛ restitutio, quã lęsio se extẽdat: vt. §. si minor. alleg. à cõtrario. Subdit etiam ꝙ tetigi in. viij. q. ad fi. ver. de noua verò. & recitat dicta Cyn. in. d. l. j. in. vj. q. vbi Cyn. tenet post Pe. id, qđ. s. dixi. Ipse tñ Collec. quicqd videaꝛ dicere Pe. in cõtrariũ dicit idẽ esse de nouiter emergẽti in origine, vel notitia. ar. c. pia. j. de elect. nõnulli. & . c. vt circa. §. alioquin. de testi. pñtiũ. lib. vj. &

23 de excep. pastoralis. ¶ † Quintò dicit alienationẽ fundi factam per minorẽ curatore carentẽ non valere ipso iure propter defectũ solẽnitatis. de quo est autho. tutoris, vel cura. inducẽs. s. e. cõstitutus. licet vt dicit gl. teneat ibi contrariũ, & collec. sua. s. e. c. j. licet glo. teneri possit in cõtractibus, qui solennitatẽ non reqrũt. in quib⁹ nõ seruaꝛ ipso iure illęsus, licet in quibusdã pscriptionib⁹ secus. Et poniꝛ ratio in Spe. e. tit. §. j. qa statim apparet in pscriptione lęsio, sed non in contractu salua alienatione de qua dixi: qa ibi de maiori piudi-

24 cio agiꝛ. ¶ † Sexto, quid si minor nõ petijt inuestiturã feudi j. annũ? Spec. vbi. s. not. ꝙ currit pscriptio: sed cõtra videꝛ quia pscriptiones tẽporales, vt hîc not. Inn. nõ currũt minorib⁹: nisi in tribus casib⁹. s. in cõfectione inuentarij, in triennio iudicij finiẽdi: & in decendio appellationis. Inducit collecta sua. s. e. c. j. circa fi. Et dicit. ꝙ Doct. iuris ciuilis, cõtrarium notãt, & ꝙ eis in talib⁹ est securiũs standũ. Non capio quid dicere velit: sed dic, ꝙ currit, & restituiꝛ: quia est pscriptio cõsuetudinaria. ar. eius, qđ scripsi. s. e. cõstitut⁹. in. vj. q. & scripsi. s. e. in. vj. oppositiõe. §. v. dicit. ver. sed si nõ sint. Modò cõstat, ꝙ materia feudorũ tota est cõsuetudinaria: vt in. x.

25 coll. per totũ. ¶ † Septimò, qđ si duo minores agunt contra vnum maiorẽ, & succũbunt, ac restituiꝛ vnus: nunqd pficiet alteri? videꝛ ꝙ sic, sicut diciꝛ in appel. p. c. vna. de app. Sed cõtra, qa bñficiũ est psonale, igiꝛ. de insti. cum venissent. & qa res inter alios acta, &c. Expssum videꝛ. C. si in cõi eademq; cau. in inte. resti. postul. l. vna. §. j. in fin. de quo in Spec. e. §. fin. dicit satis videri hoc probabile: nisi esset causa indiuisibilis, vel aliàs adhęrẽs. ij. q. vj. §. quãdo. Et sic intelligaꝛ ille text⁹. ar. sumpto de verbo, cum maiore. à cõtrario. Dicit tamẽ ꝙ cõsueuerũt aliqui ibi not. ꝙ magis extẽditur appellatio, quã in integ. restitutio. Et ibi pbaꝛ vtrunq;. vnde Cyn. post Petrũ ibidẽ in. q. licet gl. Accur. videaꝛ distiguere, vt colle. tenet cõtrariũ indistinctè etiã in re indiuidua: qa trãsactio minoris sup seruitute indiuidua nõ nocet, nisi sibi: ne possit venire cõtra factũ suũ. de serui. rusti. pdi. §. Igiꝛ. Nec restitu. pficiet alijs. Facit, qa psonale beneficiũ &c. vt. ff. de exceptionib⁹. l. exceptiones. de admi. tu. l. ex pluribus. & ibi lati⁹ videas. di-

26 cam. j. de app. c. pen. vbi ppriũs sedet materia. ¶ † Octauo, quid si minor vel ecclesia nõ soluit canonẽ: nunqd currit sibi tẽpus: de minore credit Collec. ꝙ nõ, sicut in alijs legum tẽporalibus pscriptionib⁹. De ecclesia recitat Spe. opiniões pro, & cõtra. vbi. s. Credit tamẽ Collec. ꝙ currit, sed restituitur p not. s. e. c. j. & faciũt, quæ scripsi. s. e. c. in. vj. oppositiõe §. ij. dicit ꝙ extraiudiciales. Inducit Collec. hanc decre. & . c.

27 j. & . c. cõstitutus. s. e. cum collec. vers. & not. ¶ † Nono, quid si ecclesia, vel eius pcurator, seu platus est cõtumax, & debet fieri executio in bonis ecclesię: nunqd cõtra hmõi executionem põt ecclesia petere restitutionẽ? ¶ Inno. tenet, ꝙ sic: sed Hosti. cõtra. j. vt lit. nõ cõtest. c. j. Ad cui⁹ determinationẽ, vide secundũ Collec. not. s. e. auditis. Et dicit etiã videndũ, vtrum de mãdato ecclesiæ in iudicio interuenerint, vel nõ: vt not. de pscrip. c. fi. Dicam in. c. j. vt lit. nõ cõtest. ¶ Posteà subdit Collec. multas de oppositionib⁹, & qõnibus Nouel. quas. s. scripsi. ¶ Spple glo. In glo. vlti. in fi. quod esse non debet. j. de elec. cõmissa. §. porrò. lib. vj.

De alienatiõe mutãdi iudi. Rub.

Continuatur in hunc modũ: quia in titulo proximè præcedẽti puisum est per beneficiũ restitutionis ecclesijs, minoribus,

atq; maioribus læsis, iudicis officio: ne earũ conditio fiat deterior. Hoc ꝓuidet iuris authoritate ne alterius dolus possit eis obesse. Vel sic.s̃.tit. proximo ꝓuisum est per in integ. restitutionẽ ecclesijs, vt in.c.j. Et minorib⁹, vt in.c. constitut⁹.& maioribus: vt in.c. ex literis. Hic aũt non minori æquitate ꝓspicitur omnib⁹, in quorũ damnũ, & præiudiciũ possessiones, vel res, de quib⁹ timet moueri quæstio, causa mutãdi iudicij in alios transmittit, secundũ Gof.& Hosti. ¶ Ad materiã facit.xj.q.j.c. vlti.de priuile. authoritate. in fine. lib. vj. Duas rubricellas de hoc faciũt Hosti. & Spec. vna est de alie.mu.iud.cau.fac.& alia, de cessione actionis. quas prosequuntur in summis suis.

SVMMARIVM.

1 *Citatione ad partes decreta aduersus detinentẽ ecclesiã: & eodẽ mortuo ante citationis executionẽ, est ipsi alius surrogat⁹: an vi eiusdẽ citationis possit subrogatus citari: & si citatus fuerit: num virtute ipsi⁹ citationis possit in curia aduersus eundẽ per auditorẽ procedi.*

2 *Iurisdictio an per decretũ de citãdo, perpetuari dicatur? Et id quaten⁹?*

3 *Testator si actionem litigiosam legauerit: & legatarius litem continuet ac prosequatur, an teneat processus?*

4 *Probandi onus in specie de qua hic, cui incumbat.*

5 *Termini assignatio in processibus facta, quam tacitam conditionem habere dicatur?*

6 *Translatio rei litigiosæ in Papam facta, de qua hic, an efficax sit. Et ex hac quinque exoriuntur quæstiones?*

7 *Papa, num possit in se causæ defensionem ad rei instantiã actore inuito transferre? Et num ad causam venire teneatur? nu. seq. Et num id illi expediat? nu.9. Et vtrũ sententia eidẽ præiudicet, & cõtra eũ quoad possessionẽ sit executioni mandanda? Et quid si Papa ipse sciens rem litigiosam translationem admiserit, an recursus de euictione sit denegandus. nu 10.11.& 12.*

¶ *CAP.* 1.

EX quorundã. ¶ Casus. Is, in quem facta est alienatio rei causa mutãdi iudicij, cõuenitur per rescriptũ impetratũ contra alienantẽ. Et sunt duæ partes. Prima, factũ ponit. Secũda ꝓuidet circa illud, ibi. *Nos igitur.* ¶ Expone literam. *Aduersarij.* hoc audiẽtes, & ꝓscientes eludant: quod nõ est tolerandũ: vt hic, &.ff. de iudi.l. si ꝑtor. C. de bo. quæ libe.l. fi.§. vbi. de præb. dilectus ij. de postu. prela. bonæ. ij. de appel.c. suggestum. Hosti. *Citentur.* ipsi aduersarij. Et aduerte, qa hæc decre. non loquit de appellatiõe facta post citationẽ. Quia in tẽpore, quo loquit hæc decre. admittebatur omnis appellatio, nisi notoriè esset frustratoria. de app. cum sit. Sed hodie scdm Inn. vt j̃. de app. vt debitus. sed secundũ Hosti. hoc dicit. Quia post citationem ꝑuenti essent. de offi. dele. relatũ. c. gratũ. &. c. licet. de rescrip. c. significauit. Vnde si posteà in aliũ rem petendã trãsferat, videt hæredem suũ, ob eius malam fidẽ obligatũ relinquere: quasi tantũ secundũ Canones valeat citatio, saltẽ quo ad quædã, quantũ Iurisсon. secundũ leges: vt.ff. de rei vend.l. finaũt.&.l. cum aũt.&.l. is, qui dolo.&. C. de rei ven.l. certũ & l. si fuodus. Fatetur tamẽ hoc nõ esse de iure canonico expressum, sed tantũ de præuẽtiõe. de fo. cõpe. c. proposuisti. *vocem.* denotat appellation. extraiudicialẽ: de app. cum sit. & .c. bonæ. *Prorũpunt:* & malè: vt in.c. vt debitus. & .c. suggestum. allegatis. Sed olim fuisset cõcessum frustratoriè appellare, dicẽdo iudici: intellexi, ꝙ literæ sunt impetratæ ad vos cõtra me & ideò appello hodie nõ licet: vt in.c. vt debitus. Inn. & not. Hosti. ꝙ hæc dictio, prorũpunt, quandoq; sonat in vitium, vt hic. & de appella. c. sup eo. j. in fine. vbi de hoc. Quãdoq; aliter. vt. s̃. de rescrip. c. j. *Et infra.* in hac decisa formant tres quæstiones. Prima, an tali appellationi sit deferendũ. Secunda, an sit procedendũ contra illos, qui cõmutationẽ recceperant. Tertia, an procedi debeat contra illos, qui malitiosè se absentant. Et ad hoc respondet. j̃. Hosti. *Forum.* impetrantium *Pro euacuando.* & sine iusta causa. Inno. Et probabit hoc eoipso, ꝙ cõuinci potuerũt de scientia literarũ, quod probari poterit per illos eosdem, qui eis significarũt. de app. suggestum. *Appellauerit.* Supple tali appellatiõi non est deferendũ. & sic soluta est. j. quæstio Hosti. Et sic procedet contra eos, tanquã contra cõtumaces. Abbas. & idẽ. *De possessione:* gñalem materiã de reo, qui cadit à possessione, vide plenè distinctam per Inno. de re iudi. in rubri. & posuit Nouel. post eum & Hosti. e. tit. c. j. & cõiunge not. eiusdem. e. ti. cum sup. & c. quãuis. & de testi. veniens. ij. Et ex his bene intellectis, & explanatis poteris formare pulchrã & vtilem repetitionẽ, sed non sine labore. *Vertitur:* Dicunt quidã, & fortè meliùs: hic tantũ loqui, quãdo fraus interuenit. Nam si nõ interuenisset non posset procedi, nisi citaret. s̃. de offi. dele. consultatiõibus. Inno. Sed dicit Hosti. ꝙ nec hic dicit, ꝙ procedatur cõtra nõ citatum, vt patebit in fine. ¶ Item secundũ Inno. dicunt alij hanc decretalẽ non tangere edictum de alienatione mu. iudic. cau. fac. quod tantũ competit contra eum, qui trãstulit dominiũ, vel possessionẽ in alium potẽtiorẽ, vel nõ potentiorẽ dolo malo, causa mutandi iudicij futuri. i. à se in alium transferẽdi. Et tenet talis ad interesse. ff. eo. l. j. ij. &. iij. in prin. Et hic habes in glo. Ber. & loquitur hæc decre. de cõueniendo eum, in quem translata est possessio: etiam si nullam fraudẽ admisit. Et est speciale in hoc, ꝙ persona nõ contenta in rescripto conuenit: licet sit argu. contra de rescrip. sedes Apostolica. Inno. Sed nec hoc placet Hosti. cum decre. hæc expssè loquat, quãdo fit in fraudem, & in elusionem mandati. vt. s̃. patet ibi pro euacuanda, & ibi *eludant. Eos qui.* Dicit Hosti. ꝙ hoc pronomẽ eos. facit relationem, non solũ ad sequentia, sed etiã ad præmissa: quasi diceret eos, qui sic appellauerũt, & qui se malitiosè absentauerunt. & non *solũ* eos, sed etiam eos, qui se ingesserunt &c. Respondet ergo expressè ad id, quod erat magis dubitabile. videbatur enim ꝙ rescripta, quæ sunt stricti iuris ad personas non expressas, extendi nõ possent. De quo hic in glo. *in possessionem:* Per hoc respõdet. ij. &. iij. qõni. Et hoc intellige etiam si naturaliter possideant: sed dominũ in iudicio poterunt nominare. C. vbi in rem actio. l. ij. idem tamẽ dico, & si possideant. Inn. C. e. ti. l. j. *Ingesserunt:* supple & eos, qui possessionẽ dolo trãstulerint: quia dolus habet pro possessione: vt. ff. de reg. iur. l. parem. Pet. & Abb. *Appellatione cessante:* Per hoc respõdet primæ dubitationi: quod nõ credo: quia non loquitur ibi de appellatione absentãtis, sed præsentis. dicas ergo ꝙ nõ respõdet Inno. *Aequitatis:* nõ ergo procedẽt contra non citatũ: vt dixerunt quidã. Hoc enim suadet iuris æquitas. de consti. ecclesia. & de maio. & obe. inter quatuor. de cau. pos. c. j. Hosti. ¶ Opponitur, quia rescripta sunt personalia. de rescrip. c. sedes. & c. pastoralis. alleg. adeò, ꝙ non fit ꝓrogatio de consensu partium ad aliam personã. de offi. dele. c. p. & g. *Dicit* Lignanus, quòd iste casus est specialis. & remittit ad notata sua de iudi. quia Guil. verũ dicit. vnde hic loquit de prorogatione iuris in suo casu speciali: ibi verò generaliter de prorogatione hominis. Caue tamẽ, quia si agatur contra illum, in quem translata est possessio, agendũ erit à capite, nõ autem continuãdus processus contra alienantẽ inchoatus: nisi eius successor vniuersalis esset: vt scripsit Ino. in. c. quia Guil. alleg. quia sicut ibi dicit, nõ trãsfertur lit. cõtest. de ꝑsona in personam. Non enim est hic vera successio. Super quo vide
1 nota. Inno. j̃. e. proximo. &. j̃. tit. j. c. ex parte. ¶ 1 Occasione præmissorum, formo hic aliquas quæstiones de facto hactenus in ista curia agitatas. Primò igitur formo quæstionem Ber. de bosqueto secundũ librum meum. cliij. vtrum decreta citatione ad partes cõtra. A. detinentem ecclesiã & mortuo. A. ante citationis executionẽ, est sibi subrogatus. B. in virtute illius citationis possit B. citari: & si fuerit citatus, an in virtute illius citationis possit procedi cõtra eum in curia per auditorem? Dixerũt quidam, ꝙ sic per hanc decretalem & per. c. quia Guil. Alij dixerunt contrariũ, per notata Inn. in. c. quia Guil. Super hoc remittit Ber. ad notata Nouellæ, de offi. dele. licet vndique & pleniùs per eam. de offi. lega. c. si. in fine. super verbo citatio vltimo notat, ꝙ per decretum de citando, licet perpetuetur iurisditio quoad iudicem: vt post

post mortem delegãtis nõ reuocetur : non tamẽ quoad partem: nisi per executionem citationis fuerit apprçhẽsa.ar.ff. de iudi.l.si quis posteà. &c.ff.de acqui. hære.l.si per epistolã Et ad hanc quæstionẽ allegabat Cardi. Petragoriceñ.ff.de dam.insec.l.cũ postulassem. Pro quo optimè faciunt ea,quç scripsi in expositiõe in verbo,vertif.in fine.Per quod apparet,vt sit locus huic decre.necessariũ esse, ꝙ alienatio sit facta in fraudẽ,& delusionẽ mandati. Et etiam facit bene.c.qa Guil.quia ibi speciale in odiũ violẽtię vt ibi notat Innoc.Et quia intelligitur de illo, qui sciẽter successit in vitium:vt ibi notatur in glo. ¶ Et per præmissa determinat Ber.inducit. aliam quæstionẽ. Pone:actor in vna causa: primo impetrat vnum auditorẽ:secundo reus alium.Primus priùs cõmissionem recipiens, priùs citationẽ decernit. Sed secundi citatio post decreta priùs executioni mãdatur.Quis debet tractare causam? Determinãt,ꝙ secundus : quia primo perpetuauit suam iurisditionẽ,ex quo prius de mãdato suo pars fuit citata. Licet eñ primus primò ꝑpetuasset quoad se,non tamẽ quoad partem: quod fecit secũdus.Quia sola executio quoad partem prçuentionẽ, & litis pendentiã inducit.ar.dictæ legis,si quis posteà.& de so. cõpe.c. penul. Allego vltra eum Cle.ij.vt lite pen. Ipse inducit not.in.c.vt debitus. alleg.sup verbo, assig.in gloss.quæ incipit.sed nunquid. Sed scias,ꝙ à toto tẽpore meo,dñi auditores. quoad hoc tempus pñtationis attendũt,& stat super hoc auditor iunior ordinationi senioris.

3 ¶ † Secundò moueo quçstionẽ eiusdem Bern. clxxiiij.vtrum si testator legauit actionẽ litigiosam, seu nomine suo iam ꝑ eum in iudiciũ deductã : & legatarius cõtinuet processum,seu ꝓsequatur litem,teneat processus:& videtur,ꝙ nõ per authen.nunc si hæres.C.de litig. & per not. Inno.ĩ.c.proximo.in prin.vbi videf innui,ꝙ cum actio litigiosa legatur,nõ valet legatum,vt actio trãseat in legatariũ: sed solùm litis euẽtus, sic sibi legatus videf. Et sic supponif, ꝙ tota actio remanet penes hæredẽ.Prçsertim,ex quo ipse, vt ibi dicitur,prosequif litem,per dictam authẽ.nunc si hçres.&.§.ad hoc.in authen.de litig.vnde illud sentire. Sed caue,quia illud loquitur vbi erat quæstio de dominio,non de actione ꝑsonali litigiosa. & ideò posset dici, quòd in legato actionis ꝑsonalis litigiosæ,remaneat.l.fi.C.de litig. incorrecta. ¶ In oppositum arguit,quia legatũ valuit, vt.l.fi.in fi.C. de litig.igif vtilis actio trãsit in legatariũ.C. de lega.l.ex legato nomine. Igitur illam vtilem potuit deducere in iudiciũ: & in virtute illius litem prosequi. ¶ Nec obstat authen.nũc si hæres.quia licet in fauorẽ rei dicat hæredem debere prosequi assistente legatario, ne fortè detur sibi alius:tamen nõ negat,quin si legatarius ageret,& sibi nil opponeref,valeret processus cum eo habitus:præsertim hçrede & reo non cõtradicentibus,sed eum agere patientibus. Ad leg. fin. in fin. C.de litig.respõdet, ꝙ correcta est per authen.nunc si hæres vt notaf ibi,& in authen.de litig.§.j. ¶ Et hanc partẽ tenuerunt auditores & Ber.cum eis: qa esto ꝙ legatarius nõ posset agere,si tamẽ de facto agens obtineat, ꝓcessus non propter hoc est null⁹, sed iniustus,si sibi ꝑ debitorem opponebatur,vel iustus si nil sibi opponebaf de vitio litigiosi. Quia iudex non debet diuinare,nec de facto supplere. Et ideò tenet ꝓcessus, nisi appellef & obtineat legatarius per tres instantias.Nam non ius actoris,vel rei,non reddit processum nullum,sed iniustum,saltem quoad se,& re ipsa. Actio enim oriens ex sententia lata pro ius,seu actionem non habente, recipit fundamẽtum in illo quasi contractu,quãdo fit in iudicio tempore litis contestatç.ff.de peculio.l.iij.§.idem scribit. Sed an supposita alia opinione potest legatarius continuare processum inchoatum per testatorem : vel an oportet eum de nouo incipere:& an si de nono nõ incœpit processum, sed priuũ contiouauit,valeat ꝓcessus?hoc est quçritur,an processus inchoatus in directa cõpetente testatori, possit continuari in vtili legatario competẽti. Et videtur, ꝙ non possit cõtinuare ꝓcessum,imò sit opus de nouo omnia intẽtari.ar.notatorũ per glo.ff.de procu.l.quç omnia.in glo. ij. Et pro hoc,ꝗa non transfertur prosecutio litis de persona ad ꝑsonam,nisi in hæredibus,vel in vniuersalibus successoribus,vel in dominis,qui per procuratores agunt:vel à filio in patrem: vt notatur per Inno.in.c.quia Guil. & ibi allegantur iura ad hoc,& pro hoc facit,quia agens directa alio modo agit,quã agens vtili. Et aliud est medium concludendi in vtili,quã in directa.Cum igitur tali legatario nõ competat, nisi vtilis actiu ex legato nomine: igitur &c. Et ad hoc satis potest induci,quidã notat Cyn.C.de ac. & obli.l.j.in.viij.q.

4 ¶ † Tertiò moueo aliam quæstionẽ tempore meo agitatã. Pone.P.qui contra. N.obtinuit tres diffinitiuas sententias cõformes sup bñficio in petitorio & possessorio,fecitꝗ; fieri exequutoriã & processus:reperiẽs.A. alium in bñficio intrusum, exponit Papæ huiusmodi intrusionẽ fuisse factam lite pendẽte,& post sententias:& obtinet,ꝙ sentẽtiæ huiusmodi contra ipsum A.per exequutorẽ earum executionum mãdenf,perinde ac si cõtra ipsum promulgatç fuissent. Ipse verò A.post, econtrà Papæ exponẽs se possessionem huiusmodi ante dictas sentẽtias habuisse,& se posse statim de iure suo docere,obtinuit mãdari auditori,de hoc constito, illum ante executionem audiri, & aliàs non : videlicet si post sententias,vel lite penden.possessionẽ habuisset. Quçritur, cui onus probandi incumbat? Domini auditores tenuerũt, quòd ipsi.P.& ꝙ illo nõ probante intrusionem,sequi sententias,vel pendente lite etiam A.nihil probãte,debuit ipse audiri,& executio retardari.Ratio, quia de iure cõmuni sentẽtia lata inter P. & N. præiudicare non debuit ipsi A. cum diuersç personç sint,& ex diuerso iure se fundẽt:nec habeat ab alio causam:nec possit prohibere alium experiri:vt.ff.de re iudi.l.sçpe. &.eo. tit.ĩ.in.c. quamuis. cum vtrobiꝗ; notatis:licet fallat secundũ quosdã A.lite pendente,vel post sententias possessore effecto,seu saltem hoc Papa volẽte: in mãdato tamẽ eius subintelligitur tanta conditio:si preces veritati nitantur.de rescrip.c.ij. Ergo statur regulæ, exceptione non probata:vt notaf in Cle.regula.de rescrip. ¶ Sed cõtra, quia constat A.nunc possidere,& ꝙ ante non possederit,est negatiua quæ probari non habet. C. de proba.l.actor. Dico enim ꝗmò probatur.cum est directa causa agẽtis, vel excipientis,per not. Bar.vt.ff.de verbo.ob.l.in illa.Modò in proposito,contra intentionẽ ipsius A. de iure cõmuni fundatam,excipit P.de huiusmodi negatiua. Fuit tamen dictum per dominos,ꝙ si esset publica vox, & fama cõtra ipsum A. ꝙ durante lite,vel post sentẽtias possessionẽ habuisset: hoc P.exoneraret à probatione dictæ negatiuç. Inducebaf natura materiæ exactas probationes non requirẽs & notaf de re iudi.l.à Diuo pio.§.si super. ¶ Item, quia ꝑsumptio faciens pro negante releuat:vt.C.de proba.l.sine possidetis.cum ibi notatis. Et not. Bar.in.l.in illa.in fi. ¶ Idem dixerũt,si probaret P.eñ durante lite,seu tẽpore sententiarũ fuisse pro possessore publicè reputatũ : Quia cum duo non possint simul in solidum vnum possidere:vt.ff.cõmo.l.si ex certo.§.si duobus.& de acquir.posse.l.iij.§.ex plurib⁹ Si est opinio de possessione vnius,illa facit ꝑsumptionem pro eodẽ tempore,de non possessione alterius:vt.ff.de procur.l. Pomponius.§. sed & si. Dixerũt tamen, ꝙ si dictus executor habens mandatũ à Papa cõtra A.exequendi, si post sententias,vel lite pendẽte possessionẽ recœpisset, de hoc nõ inquisito, fecit processus executorios cõtra eum,& ab illis legitimo tẽpore extitit appellatũ non propter hoc potuerũt impugnari processus: dummodo narratorũ, & adiectæ cõditionis veritas suffragetur, per nota.Inno.de prçsump.dudum. & glo.in cle.vna. de offi.deleg.& Pau.in Cle.cum ei,quem.de concel.præben. Nam ꝙ executor recipiat in aliquo casu partes cognitoris, non venit à natura executionis:sed potius à natura opposi-
5 tæ exceptionis.Ar. notatorũ in.d.§.si super. ¶ † Facit, quia assignatio termini in processibus facta tacitam conditionẽ habebat:nisi causas rationabiles in contrariũ pendente termino allegaret. Dicebãt autem ad propositum domini Ro. de stracto.&.N.de Cremona auditores.quòd si A.possessor

sciuisset litem inter P. & N. tanquàm contra possessorem intentatam præiudicassent sibi sententiæ quæ ad possessionem. Et dicebat dominus Ro. ꝙ ita fuerat obtentū pręsente Cardi. sancti Eustachij coram cardinali Guil. in cōsilijs. & ꝙ Pau. hoc tenet in.c. suam. de peenis. allegabāt.c. quia Guil & c. significauit. de rescrip. Sed licet illa facere viderentur, casu quo tertius à reo principali possessionē habuisset, aliter tamen non bene faciunt. Inducebat dominus N. de præben.c. si clerico libr. vj. cum glo. sua, quæ dicit, ꝙ illi impetrāti pro eo præiudicatur: quia cum de suo pręiudicio sciens se opponere neglexit. Inducebat.c. quāuis. & fortificabat, quia oppositio in casu.c. si clericus. cōsistebat in agendo. & sic grauior videbaſ: hæc verò in defendēdo. & sic minus grauis. Pro hac parte inducebam tres glossas Innocē. prima est de re iudi.c. cum super. in glo. magna quasi in medio. ij. columnæ. vers. idem videtur, & si res aliqua. vbi dicit, ꝙ sicut dicitur in.l. sępè. quòd agitatum iudicio cum liberto patrono scienti pręiudicat. Ita idem videtur, si res aliqua vendicetur ab aliquo, qui eam non possidet, sed tenet. Nam ego possessor debeo me offerre defensioni eius: & nisi me offeram fit mihi præiudicium quoad possessionē: vo. ff. depos. l. si bona fides. licet secus, si ille reus possidebat: quia tunc nec admitterer ad defensionem: nec fieret mihi præiudicium, vt notatur, vt lite non contest.c. quoniam. §. si autem, & §. fi. ¶ Secunda glo. est in tertia glo. magna post prin. iij. columnę eiusdē glossę magnæ, vers. per istam autē decre. in prin. vbi dicit, ꝙ per illam decretalem satis patet, ꝙ si possessor nō prosequēdo appellationem: sed alio modo vellet se opponere, quominus sententia mandaretur executioni ostendēdo rem suam esse, vel se possidere, nō auditur: cum semper saluū maneat ius eius in proprietate, sed nō in possessione, quam amittit: vt ibi. Et est hoc iustum. ¶ Ex quo enim iura voluerunt, ꝙ contra reum detur actio, ꝙ etiā fiat executio, ne si aliter fiat, illusoriè videatur egisse, secundū eum ¶ Tertia glo. est in.c. quamuis in glo. j. vbi dicitur, ꝙ id quod dicit textus, ꝙ sentētia lata inter inter certos alijs nō præiudicat: est intelligendū in hoc. s. ꝙ contra alios pariat actionē, vel exceptionē: sed bene præiudicat in hoc, ꝙ possessio quæ prius erat apud alios, transferetur ad victores: vt.c. cum super. Nisi appellaret, vt ibi dicitur. & tunc fortè difficiliùs esset contra alios agere, quòd cōtra primos. ar. ff. de aliena. mu. iudic. cau. fac. Sed vt colligitur ex allegatione dicti.c. cum super. & dictæ leg. iij. apparet, quòd vel loquiſ in casu.c. cum super. vel in casu.l. iij. alleg. Probabam hanc partē: primò, quia in casu.c. cum sup non fit præiudiciū quoad proprietatē, vt ibi apparet in fin. & ita non est de casibus.c. quamuis. & tamen ibi præiudicaſ quoad possessionem. Secundò hoc deducebam sic: quia si dicas speciale in.c. cum super. Aut hoc dices, quia ad Oueteñ. Ep̄m primo loco, & ita ad monasteriū. ij. loco defensio pertinebat. Aut, quia causam habuit Ep̄s à monasterio. & neutrum dicere potes. Quia sic præiudicaretur Ep̄o in proprietate: vt in.l. sępe. & c. quāuis. Aut quia Ep̄s potuisset prohibere monasteriū, & hoc non, etiam ratione qua. s̄. Et etiā, quia monasteriō non agebat, sed defendebat. Aut vt dicit Bar. in.l. sępe. quia Ep̄s videſ dedisse monasterio facultatem agendi: & hoc non, eadem ratione. Quia etiā in casu illo tenet Bar. quoad proprietatē præiudicium generarit, sic intelligens opinionē Guar. quam nō putat esset reprobatā. Et etiam, quia non videſ, ꝙ aliquis de dictis. iiij. casibus in casu.c. cum sup. propriè valeat applicari. Et quia si sic decisio eius esset, vel cōtra.c. quāuis. vel contra.l. sępe. quod non est credendum. Aut tu pones in.c. cum super. rationē specialitatis, quam ponit Inno. in.c. quāuis. in prin. ij. colū. magnę glo. in versi. Arg. etiam eius, quod dictū est vbi dicit, ꝙ viuo Ep̄o agente cōtra monasteriū ad episcopalia: quia primo ibi illa exercebat quoad possessionē. Quia si primus Ep̄s potest agere contra secundū, si possidet, non esset ei ius exercere ibi iura Ep̄alia: fortiùs & multò quādo ea petebat, debebat excipere. Nam rectè tunc habeo idē hoc casu. Nam si P. possedisset ab initio ecclesiā de qua agitur A. contra eum agere potuisset. & per cōsequens, eo agente. potuisset venire ad causam, & excipe, ne fieret sibi præiudicium in possessis, prout & hoc satis ponit Innoc. in.d.c. cum super. ergo idem est in hoc casu, in quo ratio diuersitatis reddi non potest. ¶ Facit ratio Inno. posita in dicto versicu. per istam autē decretalē, ibi: *ex quo enim*: quia ex quo iura volūt, ꝙ cōtra reum ratione solius detentionis detur actio, vt in.l. officium. ff. de rei ven. quod etiam fiat executio: ne iudicium sit elusorium si enī ratio hęc bona est, generalis est, & habet locū in proposito: quia reus dicens se possidere, vel qui dolo desijt possidere, pro possessore habeſ. vt. ff. de rei ven. l. is, qui se obtulit. & l. fin. autem. Inducebātur nota. Archi. de eo, qui mit. in pos.c. eum, qui. libr. vj. & Guil. de monte Laudino in Clem. vt calumnijs. de re iudi. qui hoc ibi dicitur tenuisse in gloss. Quod intelligo verū. Primus Franciscus Lando. dicebat.c. cum super. loqui in casu, in quo agitur cōtra personas, quæ vendicātur, & ratione subiectionis possidenſ: ita, ꝙ duo ibi faciūt pro actore. & q̄a de re tertij agitur: & quia cōtra rem tertij agitur. Et sic est ibi casus specialis, qui nō potest trahi ad consequentiā, propter quod plures de dominis partem contrariam tenuerūt. Et pro hac parte. ij. facit generalitas. §. fi. l. sępe. ibi dicitur valde generaliter, ꝙ si fundum à te Titius petierit, quod ego, sed non ex p̄sona Titij, ad me pertinere dico, quāuis contra Titium me sciente iudicatū sit, nullum tamen præiudicium patior: quia neq; ex eo iure, quo Titius victus est, vendico: nec potui interdicere Titio, quominus vteretur iure suo. ergo nec quoad possessionē. Nec enim regula negatiua res inter alios acta, alijs non præiudicat: reperitur hoc casu quoad possessionem vitiata. ¶ Et hanc sequebaſ dominus Martinus de salua dicēs.c. cum super. loqui solùm vbi actor & tertius possessor cōtra eisdem, & de eisdem iuribus, videlicet Ep̄alibus cotēdebant, seu contendebat actor. De eisdem iuribus per tertium sic possessis: dicam in.c. cum super. Dicebāt tamē domini, ꝙ articulus iste, an sententiæ sunt exequēdę contra possessorem, magnū habet præiudiciū, & magnam cognitionem: & auditori commissus nō potest expediri durantibus ferijs fine speciali mādato ar. C. si per vim, vel alio. l. fi. & de præb.c. licet. ij. lib. vj. ¶ Nec obstat, ꝙ sentētia tunc ferri pōt, & ꝙ executio magis parata esse debet. ff. de mino. l. minor annis. xxv. cui fideicōmissum. Quia illud verum, dum fit executio cōtra illum, cōtra quem lata est, & cōtra quem de iure claro, & per sententiā declarato, iam notoriè cōstat per sentētiam. Sed vbi agitur de executione cōtra alium fienda: tunc est quasi vna noua inchoatio litis propter p̄sonæ mutationē: vt. ff. de re iudic. l. cum quæritur. & requiritur alia causæ cognitio. Sed si partes expressè, vel tacitè, videlicet sine cōtraditione procedendo in hoc cōsentirent. ex hoc validaretur processus. ar. ff. de ferijs. l. j. §. j. ¶ Quarto Subijcio factum, super quo domini Viuarien. Ebredunē. Custeotiō. & sancti Angeli Cardinales, & Franciscus Gratianopolitaneñ. Episcopus, Papæ camerarius, Seguinum Patriarcheā Anthiochenum, Thomam Neapolitañ. Archiepiscopum, Martinum de salua Pamphdnneñ. Episcopum, & me de mandato Papæ ex improuiso consuluerunt. Dominus de vonta, certas partes castri de Montilio diocœsis Valentiō. ab ecclesia Romanorum feudalis, per dominum de Greignano possessas iure dominij, vel quasi, vendicauit. & lite contestata inter eos reus illas in Papam trāstulit. Posteà nihilominus actor prosequitur litem: nunc reus requirit Papam, ꝙ veniat ad causę
e defensionem, & suscipiat eam. ¶ † Quærebātur hic plura. ¶ Primò, vtrum valeat dicta translatio. ¶ Secundò vtrum Papa possit in se transferre causæ defensionē ad instantiam rei, actore inuito. ¶ Tertiò vtrum teneatur venire ad causam. ¶ Quartò, vtrum hoc expediat illi. ¶ Quintò, vtrum sententia sibi præiudicet, & contra eum, quoad possessionē sit executioni mandanda. ¶ Sextò, vtrum si Papa sciēs hoc recepit hanc trāslationem, sibi recursus de euictione denegetur.

getur. ¶ Ad primam quæstionem dixerunt Patriarcha,&
Episcopus translationē non valere: nihil allegantes, nisi in
nube,hoc in iure prohibitum: & fiscum nō esse in hoc pri-
uilegiatū. verum, quia ista est materia.c. proximè sequētis,
ibi dicam.vide tamē quę dicam de hoc ad finem.vj.quōnis.
7 ¶ † Ad secundā quęstionem fuit per omnes concorditer di
ctum, ꝙ non. Quia nec trāslatio actionis inuito creditore,
nec translatio litis inuito actore pōt fieri,maximè in poten
tiorem:vt hic,&.j̄.c.seq. Facit.C. de noua.l.iiij.&.l.nec cre-
ditor.&.ff. de alien. mu.iudi.cau. fac.l.iiij. &.e.tit.C.l.vna.&
C.de litig.l.fi.&.C.ne lice.poten.l.j.&.ij.cum quatuor titulis
sequentibus,&.C.man.l.penul.& fin. & quod notatᷣ in.l.quæ
omnia.allegata per Accursiū,& per Innocen.in.c.quia Guil.
Et est ratio duplex:quia directa actio ex quasi cōtractu litis
contesta.reo cōtra actorem exorta,de reo in alium,qui non
contraxit,nec quasi,maximè inuito actore,cui cōpetit,trāf-
ferri non pōt.ar.ff.de re.iur.l.quod nostrum.Nec enim eam
perdere potuit respectu rei inuitus actor.vt in.l. qd nostrū.
nec inuitus eam aquirere contra fiscum: vt.ff.de acqui.pos.l.
qui absenti, & de dona.l.si absenti , & de reg.iu.l. inuito. &
de ac.& obli.l.cōsensu.&.l. obligationū substātia.in fi. ¶ Se-
cunda ratio,quia lite nō contest.cōtra fiscum,si ferretur sen-
tentia contra eum,esset nulla.j̄.vt li.non cōtestat. per totū,
&.C.de senten.l.prolatam. ¶ Nec obstat,ꝙ fiscus rem alienā
donans,vel vendēs,transfert dominiū,& cōstituit in se vsq;
ad quadriēnium domini inuiti creditorē. vt.C.de quadrien.
pſcrip l.bene à Zenone.per totū,&.C.de vendi.rei fisc.l.for-
ma.& ne fis.rem, quā ven.euin.l.j.&.ij.& si impera.lib.soci.l.
vna.lib.xij.Nam loquūtur in certis casibus specialib⁹,in qui
bus Imperator,vel fiscus alienans est priuilegiatus in hoc,ꝙ
reddit securum illum , in quem alienat & constituit se alte-
rius debitorem:hîc verò loquimur in casu , in quo fiscus nō
reperitur priuilegiat⁹,videlicet dominiū nō alienat in aliū,
sed alienationē recipit in seipsum. Nec obstat , ꝙ princeps
est.s̄.ius:quia in dubio non præsumitur velle vti de plenitu
dine potestatis.C de legi.l.digna vox. Et notat Inno.de elec.
innotuit.in fi.& maximè in cōtractibus suis: vt notat Cyn.
8 in.d.l.digna vox.in vlti.q ¶ † Ad.iij.quęstionē,fuit etiā per
omnes cōcorditer responsum ꝙ non. Et primò, quia cum lis
non sit cum eo cōtestata,nō est dn̄s eius: nec per consequēs
potest eam principaliter ducere.de procurat. quāuis.lib.vj.
Nec in se transferre: vt dixi in quæstione pręcedenti.Et est
textus.C.de litig.l.ij. & in authen.nunc si hęres. Sed solùm
venire posset tanquā ille cuius interest pro suo interesse: vt
in dicta authentica.nunc si hæres. Tales autē licet admitti
possint ad causam,si velint pro suo interesse : tamen ad hoc
nō cōpelluntur inuitij vt lit. pen.si hi cōtra quos.§ fi.libr.vj.
¶ Præstereà, quia cum venditor teneatur tradere emptori
rem venditā vacuam,atq; liberā.ff de ac.empti.l.ij.§.j. & te-
neatur emptori in casu euictionis:vt.ff.de euic.l.j.& ipse li-
tem inchoauerit, iustum est, ꝙ ipse eam perficiat.& iustius,
quàm quoad hoc emptorem cōpellat:quia vēditor tenetur
quoad hoc emptorē seruare indemnem,non econtra. Quia
emptor nō tenetur venditori,nisi ad precium.ff.de ac.emp.
l.Iulianus.§.offerri. Nec valet,si dicat reus , per alienationē,
quam feci in Papam, & traditionem dominiū transtuli : in
eum: ideò tanquā non dominus succumbam ex facto Papæ
Nam cū ipse sit reus, ipse nō pōt solùm sucūbere ex nō iure
suo: sed solū ex iure actoris:vt.C.de rei ven.l.fi. ¶ Præstereà,
quia si etiam peteret, vel recepisset in sennus probandi:vt
ff.de proba.l.circa.in fi. adhuc inspiceretᷣ tēpus litis contesta
tionis:vt.ff.de rei ven.l. si post acceptum. &. C.de rei vend.
l.moræ. Et si reus erat etiam possessor,vt supponitur,tūc est
indubitatū:quia negari nō potest,quin litis cōtestatio fece-
rit eum malæ fidei.C.de rei ven.l.certum.ff.de peti. hære.l.
sed & si lex.§ si ante. Et per consequens necesse est dicere ꝙ
per dictam translationē dolo desijt possidere.& sic per con-
sequens, quod debet non obstante alienatione eodem mo-
do lis procedere cōtra eum sicut ante.C.e.l.vna.&.l.parem.
9 alleg.cum concordantijs. ¶ † Ad quartā quæstionem Ar-
chiepiscopus dixit, ꝙ non: quia ipse erat opinionis m.v.q.
quòd sententia lata Papæ nō præiudicaret.Patriarcha verò
erat in opinione cōtraria in vtroq;. ¶ Dominus Mart.dice
bat,ꝙ si Papa timeret de collusione rei, deberet ad causam
mittere procuratorē fiscalem.Potest enim ille,in quē trans-
lata est actio litigiosa,in testamēto hæredi assistere,ne collu
dat:sed causam nō potest ducere per seipsum:vt.C.de litig.l.
ij.& in authen. nunc si hæres.aliter non. Ego dicebam,ꝙ si
sententia in nullo præiudicaret ei, nullo modo expediebat
ei venire ad causam:ne si ad eam veniret, actum cum eo vi-
deretur,& præiudicaret propter hoc sibi iudiciū.Sed si sen-
tentia debebat sibi præiudicare:tunc aut cōfidit,ꝙ causa be
ne ducatur per reum : & tunc non est opus, ꝙ illuc accedat.
Sed si de hoc dubitet,secus.Iacet ergo hæc dubietas in quę-
10 stione sequēti.ideò ad eam breuiter accedamus.¶ Ad quin-
tam quæstionem respōdit Archiepiscopus, quòd nec præ-
iudicat Papæ: nec est cōtra eum executioni mandanda · sed
patriarcha cōtra.Dominus Martinus remāsit dubius.Sed ꝙ
præiudicet , & sit cōtra eum executioni mādanda,probo ꝑ
textum.c.quāuis.vbi dicitur,ꝙ illi,qui passus est eum,à quo
causam habuit,experiri, sibi ex sentētia præiudiciū genera-
tur.Modò Papa habuit causam à reo,& patitur eum experi
ri, id est,defendere. & ideò dicit Ber. in.c. quāuis. ꝙ si em-
ptor patitur venditorem experiri de proprietate rei vendi-
tæ sibi præiudicat,recipiendo experiri pro defendere: vt.j̄.
de iudi.c.j.eodem modo pōt induci.l. sępe.§ sed scientibus.
versi.aut possessor venditorem.& quod ibi notatur per glo.
super verbo,proprietate.Licet enim de agendo glossę refe-
rant.q.in defensione:tamen omnes concordant, ꝙ si defen-
dente venditore , fertur sententia , emptori præiudicat. &
hoc est quod voluit Bart.in.ij.quæstione dictę legis.& G.de
cug.ff.qui satisd.cogan.l.de die.§ quidā.licet inno. dicat etiā
idem in agente,in.d.c.quāuis.Et Bart.hoc intelligit verum,
si vēditores agentis rem nō esse pronūcietur, adiecta causa:
quia ille à quo actor habuit causam , priùs alteri alienauit:
vel quia reus probauit rem esse suā.Sed & tunc dicit neces-
sariū , ꝙ emptor sciat hoc sic agi.Plus dicit, quòd prætextu
huius sentētiæ fiet executio cōtra possessorem. & ꝙ hoc in
nuit.l.sępe.eò,quòd posita est in titu. de re iudicata. in quo
tractatur de executione rei iudicatę·vbi expresse dicitur,ꝙ
cum possessor permittit venditorem experiri de proprie-
tate rei venditæ,sibi præiudicatur. Et dicit Bart.quòd hoc
notauit Innoc. vbi de hoc videas in glo. magna colum.ij.§.
item,& si non cōpareat.in prin. vbi dicitur , quòd si execu-
tor datus impetranti ad prouidendum de beneficio videns,
quòd beneficium collatum alteri,ad instantiam impetran-
tis vocat collatorem,qui contulit,vel non contulit,sed pati
tur possidentem possidere. & ipso collatore comparēte, fe-
ratur sententia per executorem cōtra collatorem. & quòd
sententia huiusmodi præiudicabit possessori prouiso, qui
sciuit causam suam agi : nec vlterius erunt eius partes, nisi
vt cogat possessorem dimittere possessionem. ergo etiam
sententia lata contra venditorem præiudicat emptori. Sed
Archiepiscopus respondebat his omnibus,dicēs ea loqui so-
lùm,& duntaxat in casu,in quo emptor,seu talis causam ha-
bens ab alio, passus est, subaudi sponte, & voluntariè illum
agere,vel defendere. Secus enim dicit , si non posset ei pro-
hibere, negaret ,vel defenderet.Pro quo facit.c. quāuis. in fi.
in verbo passus. & videtur casus expressus de ista respon-
sione in.§ sed scientibus. alleg. versic. nec autē. Verùm hæc
responsio non videtur simpliciter bene procedere, propter
id,quod notauit Accursius in glo.arg.pro vtroq; versi. item
caue.vbi dicit,quòd ratio dictę prohibitionis non est gene-
ralis.Nam si creditor experitᷣ de ꝓprietate pignoris, præiu-
dicat creditori: vt ibi. & tamen non semper potest debitor
prohibere creditori, ne de hoc experiatur. Cum enim cre-
ditor superet debitorem : ergo multò magis eum, quem de
bitor potest superare.ff. de diuer. & tempora.præscrip.l.de

accessionibus. Et hanc partem tenuit Cyn. in additione. C. eo.l.vna, in.viij.quęstione. Et credo, quòd fuerit illa additio Guil. de cugno, prout cōmuniter sunt additiones Cyn. Ipse Cyn. dum faciebat lecturam, dicta. G. nō viderat: sed posteà illis visis, de his fecit additiones & lecturam. ¶ Reperio tamen ꝙ Bar. in.§ si super. alleg. ad materiā format talem quæstionem. Pone: ille qui venit ad contradicen. dum executioni sententia probat se possidere excipiendo. actor verò replicando, probat aduersarium debitorem dolo desijsse possidere: quærit, an hoc sufficiat ad repellendū cōtradictorem. Refert, ꝙ Cyn. in dicta. viij. quęstione dicit, ꝙ sic, contra rectum possessorē fiet executio pro eo, ꝙ aduersarius dolo desijt possidere. Allegans, vt in pos. lega. ea. l. si certa forma. & l. si legatum. e. tit. Sed dicit Bar. vbi. s. ꝙ hoc est contra totū titulum. ff. de his, quę in frau. cred. alien. sunt. & ff. de his quę in frau. patro. ff. & C. & ꝙ cōtrarium huius expressè innuit textus. Insti, de ac.§ item si quis in fraudē. vbi dicit, ꝙ priùs debet agi reuocatoria, quā possit fieri executio in eum, ad quem venit possessio, debitore desinente possidere. ¶ Item dicit, ꝙ de hoc habes casum. ff. si mulier ven. no. l. j.§. j. ibi: si dolo malo. ad. l. si legatum. & l. si certa forma. Respōdet, ꝙ loquitur in quibusdam casibus specialibus legatorum & vltimarū voluntatum. ¶ Sed caue, quia Bar. ibidem nō loquitur de sententia lata in reali: sed de lata in personali inter quæ longa est differentia: vt ipsemet scripsit ibi ante per vnam columnā, vel quasi. Ita enim loquitur dictus.§ si super. videlicet, quando non in rebus petitis fiebat executio sed in alijs, quę capiebantur in causam pignoris: vt scripsit Innoc. de testibus. veniens. ij. in gloss. nota sententiam. versi. solutio ibi loquitur. ¶ Et hanc partem etiā deduco alia ratione. Nam quando vnius rei, vel causę defensio pertinet ad vnum primò & principaliter, & ad alium secundariò si defendit primus sciente secundo sibi præiudicat. Patet in hærede & legatario. ff. de ino ꝭ. test. l. Papinian⁹.§. fi. & l. qui repudiātis.§. fi. item in debitore, cuius processus nocet creditori scienti: vt. d. l. sępe. secundum vnam lecturam. & ibi hoc notat Bar. in. v. quæstiōe. & ff. de excep. rei iudi. l. iudicati.§. fi. Et in debitore, & fideiussore contractus, vt scripsit Cyn. post Odofre. & Petrum. C. de vsur. rei iudi. l. fi. & Cardi. & Ioā. And. post Garsiam. de vsur. c. j. libr. vj. & Henri. de fideiuss. c. fi. distin. ij. & Bart. ff. iudi. sol. l. j. & scripsi in consilijs meis, consilio xxxvj. ¶ Item in emptore, & venditore, saltem post denunciationem. C. de euic. l. emptor. & l. si cōtrouersia. & ff. de pericu. & cōmo. rei ven. l. j. in fi. & ff. de libe. agnoscē. l. j.§. fi. cū. l. seq. Et ꝙ sententia lata contra debitorem, sciente creditore, noceat creditori, probatur. C. de pigno. l. præses. à cōtrario. Et ita notat glo. ff. de excep. rei iudic. l. si mater.§. fi. & l. iudicatæ.§. si debitor. & Bar. ff. de pigno. l. si superatus. quāquam. ergo ad venditorē propter iudiciū cum eo inchoatum spectat huius causæ defensio, imò & principaliter nocebit tamen emptori, qui causam habuit ab eo. Et pro hoc facit, quādum res subiacens restitutioni trāsfertur in alium aduenīete casu restitutionis, reuocatur ab illo: quia transiuit cum vitio & onere suo. C. cōmunia de le. l. fi.§. sinautē sub conditione. & authen. res, quæ subiacent. arg. ff. de publica. l. Imperatores cum similibus infinitis, vbi hæc materia apertè declaratur. Cum ergo res iam vitio litigiosi & onere restitutionis affecta in alium sit translata, debet intelligi trāslata cum vitio & onere suo, & sine præiudicio actoris, qui litem contestando fecit suam conditionem meliorem. ff. de noua. l. aliam. & cui motæ litis præiudicium afferre non debent. C. de rei ven. l. morę. Cuius cōtrarium fieret, si propter fraudulosam alienationem venditor directa executione fraudaretur. ¶ Præterea hoc videtur expeditum. nam cum res litigiosa lite pendente alienatur, perinde est, ac si nihil factum fuisset. C. de litig. l. ij. etiam si alienatio facta sit in fiscum: vt eo. tit. l. quicunq;. imò, vt ibi dicitur: solus euentus litis videtur esse translatus: si in testamento relicta fuit. ¶ Tamen his non obstantibus firmissimus remanebat Archiepiscopus in opinione cōtraria, & eum sequebatur dominus Cardi. sancti Angeli. Sed Cardinalis Viuarien. allegabat ad contrarium dictum Cyn. Prædicti autem pro parte sua inducebant glo. Inno. ꝭ. de re iudi. in rubrica post prin.§. sed in reali. vbi dicitur, quòd si possessor conuentus actione in rem, culpa sua possessionem amisit, condemnabitur mediāte iustitia in litis ęstimatione, vel ad interesse. Ex quo inferunt, quòd sententia nō est in alio executioni mandanda: sed intelligit illud ex parte rei: aliàs est respectu rei. Non enim ibi loquit de executione directa super possessionem cōtra nouum possessorem fienda. Item inducunt glo. Inn. de re iudi. cum super. ante finem magnæ glo.§ & videtur hîc Papa reprobare. &.§ Ioannes tamen dicit. vbi videtur velle Innocē. quòd opinio Roger. sit reprobata, per illam decretalem, quę habet, ꝙ si aliquis petat ad quod ius, quod in re aliqua possideo: & ego hoc sciam, ꝙ sententia lata contra possessorem mihi præiudicat: intelligens. l. sępe. ibi, sed & libertus me interueniēte petat, mihi præiudicat. Glossabat enim ibi Rog. idem, & si me sciente. Ar. pro eo. C. de libe. cau. l. principaliter. Et quòd opinio Ioan. sit approbata, quæ habet, ꝙ si quis petat iura, quę ego possideo in reliqua me sciēte: & obtineat non tamen mihi præiudicat: nisi defendam. Exponit enim verba illius legis sępe ibi: *me interueniente scilicet & defendēte.* Sed respōderi potest, quòd Innoc. ibi loquitur recitatiuè, & non opinatiuè. Nam Bar. determinat cōtrarium in. d. l. sępe. in. iij. quæstione. Et faciunt ea, quę ipse notat ibidē in. iiij. q. & quatuor sequentibus. Vel loquitur Innocen. quoad præiudicium proprietatis: quia secus quoad præiudicium possessionis per. c. cum super Præterea est & alius casus. Nam non habeo ius, vel causam à liberto meo, sicut empor à venditore. Item inducunt quædam nota. Innocen. de re iudic. c. quāuis. post princi. magnæ glossę in versic. ideò autem diximus. vbi Innocen. videtur duo requirere, videlicet quòd permittens alium agere ius habeat ex persona illius: & quòd possit eum prohibere. Sed responsum est. s. nec Innocen. in hoc figit pedem, quòd possit prohibere: sed in hoc, quòd potest ex persona eius. imò re vera, qui bene videt ibi Innocen. in glos. sequenti in princ. iudicabit, quòd si causam habens ab alio scit illum agere, nocet sibi. Nam ibi Innocen. repetens verba, quæ ipse scripserat de concef. præben. proposuit. dicit, quòd si electus electores, vel ordinatus ordinatores de electione, vel ordinatione scit agere, sententia lata contra electores, vel ordinatores, electis vel ordinatis præiudicat. Et idem si ille, pro quo iudicatum est, patiatur iudicem defendere sententiam suam: vel prouisus collatorem collationem suam. Aut si egisset Petrus, & ego modo agerem ad idem, de iure mihi & Petro concesso. His enim omnibus casibus causam habenti ab alio, præiudicat, secundum Innocen vbi. s. videtur hæc quæstio determinari per ea quæ dicā infra. c. proximo, in prima quæstione. Sed fortè non est ita, vt ibi dicam. Faciunt tamen pro parte ista ea, quæ scripsi infra. c. proximo in quinta quæstione principali. ¶ Caue tamen, quia contra hanc partem videtur prima facie casus. ff. ad Trebellianum. l. facta.§ si hęres. Sed non est, si rectè intelligatur. Quia non loquitur de iudicio ante cessionem cum cedente per litis contestationem inchoato. Vide etiam, quę scripsi infra de arbitris. ex parte. & in remissionibus ibi datis. & infra de iudicijs. quia Gulielmus. in secunda quæstione à principio vsque ad finem. Propter reuerentiam dominorum non eligo: sed dicam de hac materia successiuis locis, videlicet in. c. quia Gulielmus. c. veniens & c. vt calumnijs. c. proposuit. & c. cum super. & c. quāuis allegatis. & deo dante ad veritatem quādoq; pertingam. Vbi locus oportun⁹ seipsum obtulerit. Materia enim cessionis attendenda est. & hanc latissimè declarant Doct. legistę post glo. magistrā in. l. fi. C. de noua. Vbi glo. Accur. adducit differentiā inter cedere & mandare actiones Spe. de ces. act.

¶ Ad. vj.

u ¶ † Ad sextam quæstionem veniens, subijcio quęstionem, quam format Cynus .C. de litigio.l. vltima. Pone: quidam emit rem litigiosam, & de euictione fuit solenniter stipulatus: posteà fuit res prędicta per rei vendicationem euicta: quæritur, an possit agi ex stipulatione prędicta ad duplum? videtur, quòd non per.l.vltimam.C.de litigi.ibi: *omnibus instrumentis, quæ super hoc conficiuntur nullam vim obtinentibus.* Præterea, quia prohibetur contractus rei litigiosæ: ergo quicquid sequitur ex eo, vel ob id.C. de legi.l. non dubium. Vel contra, quòd sit commissa stipulatio cum effectu. Primò, quia qui rem emit scienter in ea causa constitutam, quod alienari non possit, si stipulator de euictione nominatim, potest de euictione agere: vt patet in eo, qui scienter emit fugitiuum, & stipulatur fugitiuũ non esse. & in eo, qui emit rem alienam, vel obligatam alij scienter: & de euictione stipulatur: vt.ff.de doli exceptione.l.apud Celsum.§ Labeo. & C.de eui.l.si fundum. & communia vtriusq; iudic.l. fratres. Item patet in eo, qui emit contra interdicta legum, & de euictione stipulatur: vt.C.de agricol. & censi.l. quemadmodum.& de fun.limitro.l.j.in fi.& vt ibi notatur. & vt hic.habita.l.vna & ibi notatur. Si ergo stipulatio super contractu vallando interposita facit stipulantem ex stipulatione agere, non obstante scientia in dictis casibus. ergo & hic nemo negabit agi posse: maximè, cum in dubio præsumatur hic emptor ignorans: vt notatur in.l.fi.C.de liti.allegata. ¶ Præterea contractus celebratus in re vitiosa, vitio reali obligat contrahentes cum effectu.C.de prædi.mino.l.si is. ergo multò fortiùs obligat contrahentes, & euictionis nomine promittentes in re vitiosa vitio litigiosi, quod vitium personale est: vt.C.de præscrip.long.tempo.l.j.cum vitium reale magis reddat rem inalienabilem, quã vitium personale: vt notari solet in.l.vitia.C.de acquiren.posses. ¶ Non obstat litera dictæ legis finalis: quia non loquitur eo casu, quo stipulatio interuenit: in qua vltra contractum ad obligationem personarum proceditur: sed cassat lex illa solummodò in effectu causas & instrumenta, ex quibus posset fieri irreuocabiliter alienatio rei litigiosæ. vnde quod ibi dicitur omnibus instrumẽtis, quę super hoc &c. debet exponi, super hoc idest sup reuocatiõe rei irreuocabiliter litigiosę. vt per pręmissa patere potest. Idem patet per id, quod excipit in versi. seq. solummodò causas, ex quibus solet res transferri. vnde per hoc datur intelligi, quòd prædicta generalitas ibi proximè præcedens de causis illis solùm loquitur: cum soleat dici, quòd exceptio solet legem mutare, & restringere generale præmissum: vt.ff.de penu lega.l.nam quod liquidæ.§ pen.

sa Cynus aliâs est.§ vltimo. ¶ † Ex quibus videtur dicendum, quòd si Papa in cõtractu fuit de euictione stipulatus recursum habet de euictione: aliâs non. imò rem & pretium perdere debet. Quia sciens vitium litigiosi, hoc fecit: vt.d.l.fin. Tamen de pretio oportet viribus dicere contrarium, pro eo, quòd illud est fisco applicandum: vt ibi dicitur. Sed si ignorauit, quod præsumitur in dubio, vt prædicitur: tunc licet alienatio non valeat, tamẽ pretium cum alia parte.iij. recipere debet: vt.d.l.fina.§ j. Fateor tamen, quòd aliqui dicere vellent, quòd Papa, qui non ligatur legibus positiuis, de conces.præben.proposuit.& præsumitur eas scire.de cõstitu.c.j.libro.vj. præsumitur eas tollere velle in hoc casu: vt in.d.c.j.C.de testa.l.omniũ.de dona.inter virum & vxorẽ.l. donationes.& l.bene à Zenone.cum alijs superius allegatis. Maximè cum aliâs contractus valere nõ possit: nisi hoc impedimento sublato: quod scire obstare præsumitur: vt dixi. ff.de excusatio.tuto.l.idem Vlpianus. in fi.de re iudic.l. quidam consulebant.C.de neces.seruis hære.insti.l.j. ¶ Nec obstant notata Cyn.in.l.digna vox.in vltima quæstione. quia fateor, quòd Princeps contrahens obligatur illi, cum quo contraxit ex contractu secundum leges loquentes de natura contractus. Et ita procedat quod ibi notatur. Sed dico, quod si contractus aliter valere non potest, nisi tollatur lex impediens talem contractum valere, ipse princeps postquã vult contractum valere, pręsumitur velle tollere leg. contrariam ipsi contractui. Et pro hoc facit quod scripsit Cynus .C. si contra ius, vel vtili.publi.l.finali. in princip. vbi dicit, quòd Princeps certificatus de facto rescribens contra legem, videtur illam velle tollere, etiam si hoc non dicat: vt rescriptum eius valeat. argu.C.de testa.l.sicut. Et licet hæc opinio sit rigorosa, & in principe irreligioso possit ad noxam tendere, tamen de iure mihi videtur probabilior. Et per hoc intermo consilia primæ quæstionis: nec ob.nihil.l.ij. C.de litig. quia illam intelligo de alienatione, quæ fieret in fiscum sine facto Principis expressu, videlicet, vel ex testamento, vel ex donatione, seu legato: vel ex contractu suorum officialium: cum testantes, donantes, legantes, & officiales prædicti supra ius non valeant dispensare. Quia hoc solius Principis priuilegium est.C.de legi.l.j.ij.iij.& l.fina. ¶ Supple glossas. in glo.ij.in fi.& melius in.c.suggestum.in glo.iij.in fi.& hoc probat litera, *plusquam citantur*. Et sic ponitur præteritũ pro futuro.ff.de leg.iij.etiam quæ futura, sicut econuerso.ff.de verbo.signi.l.verbum erit.Phi. In glo. *transferendo*. ibi: *non solum*. aliàs est.§ sub lege.iiij.& incipit Pædius. & ibi potentioribus. Beatus Bernardus ad Eugeniũ. Nil tam durum, quod duriori non cedat. Et ibi. *ac si possideret*. Item fallit secundum Hostien. in feudo, quod ecclesia per se recuperare non potest. de feu.c.ij.§ fi. Remittit etiam ad summam eo. titul. à principio vsq; ad rubricam de cessione actionum.

SVMMARIVM.

1 *Actionum emptiones & redemptiones quæ, & inter quos licitæ sint?*

2 *Cessio quando tenere dicatur aut minime?*

3 *Cessio, an in fraudem fieri præsumatur, vbi clerico à laico contra laicum fiat, aut certe in potentiorem? Et quid si contra clericum? numero sequen.*

5 *Actione reali, aut personali conuentus, aut eius heres, si rem de qua conuenitur, in alium transferat: vter eorum litem perficiet? Et an is, qui perficit, alteri præiudicet?*

6 *Res litigiosa præbenda vnius, aut administrationis, si in alium transferatur, vter litem perficiet, cedensne, an cessionarius?*

7 *Sententia lata contra venditorem super re per eum possessa tempore litis contestatæ, ac per eum post litiscontesta. vendita ac translata: num sit contra possessorem executioni mandanda?*

8 *Alienatio in simplicem clericum non potentiorem in specie, de qua hîc, an sit efficax, & non incidat in edictum: de alienatio.mutan.& numero.11.*

9 *Pœnæ edicti de alienatione mutã.iudi.an concurrere possit cum pœna edic.ne lit.pend.*

10 *Cessionarius ignorãs rẽ litigiosam, & bonæfidei, num in hoc edictũ, de alie.mut.iudi.cau.fac.incidat?*

12 *Cedens simplici clerico, an incidat in hoc edictũ de alienatio.mutand.iudicij?*

13 *Statuto cauente, quod bannitus pro debito ad voluntatem &c. an vi statuti ad voluntatem iura cessa habentis capi possit?*

14 *Statuto cauente, quòd creditori mutuum intra quinquennium non repetenti præscribatur: an vt eiusdem quoque præscribi cessionario queat?*

15 *Cedentis confessio, an cessionario præiudicet? Vbi latè disputat hanc conclusionem inducens varia iura quæ ad hoc faciunt. & nu.17.*

16 *Solutio cedenti facta, num cessionario præiudicet?*

18 *Cessio in iure simulata varie dicitur.*

19 *Cessio viduæ facta in casu de quo hîc, an teneat, & efficax sit? quo loco declaratur titulus.ff.de aliena.mutan.iudic.causa facta amplatione.*

20 *Priuilegiatus, si non priuilegiato actionem sine vitio litigiosi cedat, num huiusmodi cessionarius quoad forum, & alia priuilegiati priuilegio vti possit?*

21 *Cessio à filiofamilias facta, & à patre deinceps rata habita, in specie de qua hîc, num teneat?*

22 *Procurator speciale mandatum habens ad iura cedenda, nun ea cedere queat?*

23 *Actio vtilis quibus casibus sine cessione competat?*

24 *Iura per venditorem post venditionem actionis, vel nominis acquisita, nun emptori prosunt?*

25 *Cessionis nominis, si is, contra quem facta est, soluendo non sit, cuius periculum sit?*

26 *Emptor nominis, si illud alteri reuendat, quam actionem habiturus sit secundus emptor?*

27 *Hypothecaria nun possit sine personali cedi?*

28 *Fideiussores si plures sint, vnusque conueniatur, an contra confideiussores iura consensu sint cedenda, & quatenus? Et cur fideiussor contra fideiussorem sine creditoris cessione non agat, vti tutor aduersus tutorem, & magistratus aduersus magistratum?*

29 *Cedere, quo iure compellitur, vbi nulla actio competat?*

30 *Cessionarius, nun dominium habeat rei vendi. cessæ? Et translato dominio, cur in rem actio competat, & non contra? numero sequen.*

32 *Cessam rei vendicationem habens a domino, nun à possessore iure domini, nun rem rectè petat?*

33 *Rei vendi. nun domino possidenti, & rem omni detentionis genere detinenti, competat?*

34 *Bannitus, an iura sua cedere queat?*

35 *Banniti nostri temporis quibus comparentur secundum Accurs. Et nun in hoc recipiantur? & nu. 37.*

36 *Bannitus propter homicidium, & à patre hæres institutus: an iura hæreditatis paternæ ex donationis causa cedere possit?*

38 *Nominis non esse, quem quippiam per alium, quod ex certa causa per se haud queat, posse.*

39 *Banniti successori, quæ obstare dicantur? Et ibidem successorem multipliciter dici.*

40 *Cedens iura aduersus debitorem, non videatur aduersus fideiussores quoque cedere.*

41 *Vasallus cui nomen debitoris grande in feudum datum est, nun absque cessione vtili agere queat?*

42 *Cedens actionem, quam habet, nun cedendo liberetur?*

43 *Iniuriarum actio vendi, vel cedi ante litem contestatam nun possit?*

44 *Accusatio, nun cedi possit? Et quibus procurator simplex interuenire queat? Et quæ contra procuratorem in rem suam obijci possint. Et ibi variæ de procuratore quæstiones.*

45 *Cessio absenti, nullo pro eo recipiente, facta, nun valere possit?*

46 *Cessionem ex causa vel titulo fieri debere: idque confirmat exemplis.*

47 *Statutum cauens, vno correorum soluente alium posse capi, intelligitur nisi contra creditorem vel eius instrumentum opponeretur exceptio quæ & creditorem, & instrumentum submoueret.*

48 *Cedens ac cessionarius, si in iudicium simul conueniant, ad agendum, vter alteri præferatur? Et an vtilis actio directæ præferri debeat, ac possit?*

49 *Titul. de aliena. mut. iudi. & huiusmodi indicti aduersus suffragia, & auxilia aliorum implorantes, & titul. ne lite penden. & de liti. qualiter inter se differant, remissiuè.*

¶ CAP. II.

EX parte. ¶ Casus. Clericus causa mutandi iudicij recipere nõ debet cessionem actionis à laico. Et sunt duæ partes. Prima ponit querelam. Secunda prouidet: ibi. *cum igitur.* ¶ Expone literam *scabinorum.* hoc verbum est de immu. eccle. c. j. libr. vj. & in Cle. si quis suadente. de pœnis. & ponitur pro ancianis, vel consulibus, qui locum regebant. Aliàs scribarum. & secundũ Hostien. Et est simile. C. de pa. l. fi. C. vnde vi. l. fina. vbi aduocati Cæsarien. q̃onem faciunt principi. Aliâs scriniorum. *Dirimendis.* i. quæ dirimenda sunt, & dirimi solent per iudicium &c. Et hoc dicit, vt excludat ea, quę ibi dirimi non possunt. de iudi. quanto. de ordi. cog. tuam. *Prædam.* alienam. ergo iurgium repręsentat pœnam suam. C. ad leg. Iul. repe. l. ij. Et est simile commercium vendentium rescripta: vt. §. de rescrip. nonnulli. Hostien. *Emptiones litium.* Petrus hîc dicit quatuor edictis posse hanc literam coaptari. Et hoc latè ponit Spec. in Specu. de cessione actionis. §. j. versi. in summa. *Afficiant.* dicit Abbas secundum Odofred. quia hoc casu minor non restituitur: quia deliquit sedendo: & in delictis non datur restitutio. ff. de mino. l. auxilium. Et idem Specu. de cessione actionis circa princip. dicit in ecclesia, quando Prælatus cũ conuentu deliquit. aliàs non: quia delictum &c. de regu. iur. delictum. libro. vj. xvj. q̃. vj. si Episcopum, quod absit. & de excessib. Præla. cum venerabilis. & hoc placet Henri. in fine distinctionis primæ. Et faciunt notata de ordi. cogni. cum dilectus. in princi. & per Specu. de cessione actionis. §. j. *Potentiorum.* respectu cedentium, non illorum contra quos cedunt, secundum Odofre. vt dicit Specul. de cessione actionis, in prin. versi. quid si aliquis. Et hoc placet Henrico ad finem suæ primæ distinctionis. *Taliter.* si cedendo litem, vel in grauamẽ alterius, vel iniustè. Si quis enim opprimeret, posset interueniente iure, vel iudicis authoritate ad tuitionem suam secundum iustitiam horum patrocinium inuocare. xxiij. q. v. administratores. & c. Regum. de homi. postulasti. Hostien. *Et præsumunt.* non fuit hoc positum secundum Hostien. nisi vt materia illius tractatus hîc includeretur: non quia clerici sint potentiores, vt. j. dicam. Odofred. Et sic restringendo de reg. iur. c. odia libro. vj. *Cupiditatis.* quę omniũ malorum est radix. xlvij. distin. bonorum. & legitimis ictibus est ferienda. C. de inoffi. testamen. l. si quis in suo. Phi. *Et compescatis.* non dicit, an valeat cessio, vel non. Sed tu dic, vt dicit gl. ¶ Opponitur, quia videtur, quòd imò cessiones actionum sint licitæ: vt. ff. de leg. iij. l. nomen. C. de actio. vel hære. ven. per totum titulum. vide Bernar. in gloss. ij. quam glo. hîc ponit Innocẽ. quam ad literam vide etiam in glo. ij.

1 † Qua glo. supposita subdit Innocen. in glo. uj. quòd redemptiones & emptiones litium, quas textus pro eodem appellant, factæ inter laicos non potentiores satis licitæ sunt. & ex eis datur actio vsque ad quantitatem datam: vt. C. mand. l. penul. & vltima. & notatur hîc in dicta gloss. ij. ¶ Opponit contra se Innocen. de legibus. ff. de pact. l. sumptus. de var. & extraordi. cogni. l. j. §. si cui cautum est. C. de procura. l. liti. C. man. l. si contra. Soluit Innocen. dicens, quòd illę intelligũtur, quando quis redimit litem hoc modò, quòd eam exerceat, & posteà certam partem litis magnam. scilicet, vel paruam inde habeat: quod penitus non valet. Quod etiam reprobatur in aduocato. C. de postula. l. si quis aduocatorum. Sed secus esset, si non de quota parte, sed de certa summa pecuniæ conuenirent: quod licitum est, vt. ff. mand. l. salarium.

2 C. de suffragi. l. vna. ¶ † Henricus verò sequens. Cyn. C. ne licе. poten. l. ij. in. ij. oppositione circa hoc, quando cessio tenet, vel non: distinguit aliquantulum clariùs, quàm gl. licet in effectu pauca addit: quia si fit in vltima voluntate re integra valet, & acquirit vtilem actionem ex testamento, per quam potest debitorem legatarius conuenire: vt in. l. nominé. allegata. & de libe. leg. l. legaui. &. C. de lega. l. ex legato nominis. Sed si cedens in vltima voluntate iam litem contestaterat, valet nihilominus cessio, sed cessionarius non intentabit actionem imò hæres eam prosequetur, & emolumentum eius legatario tradet. C. de litigio. authẽtica, nunc si hæres. Et vltra Henricum hîc dico, quòd non videtur distinguendum hîc, vtrum fiat in potentiorem. Facit. ff. de alienatione mutandi iudic. causa facta. l. ex hoc edicto. §. j. vbi dicitur, quòd legando, vel hæredem faciendo quis non alienat: videlicet, vt teneatur ex illo edicto. Licet re vera alienatio videatur. C. de secundis nupt. l. si quis prioris. §. j. &. ff. de lega. ij. l. peto. §. fratre. ¶ Parcẽdum est enim illi, qui ex necessitate facit: vt. ff. de fundo dotali. l. j. Non obstat. ff. de hæredib. instituendis. l. penultima. quia speciale est in principe: vt ibi notatur. Vel ibi dicitur litis mouendæ causa Imperatorem hæredem institui inuidiosum est. Concordat. ff. de iure fisci. l. res quæ. §. lites. Sed inter viuos facta cessio actionis litigiosæ non valet: nisi in casibus necessarijs. C. de litigio. l. ij. & fina. ff.

& finali. ff.famil.erciscun.l.alienationis. Propter hoc tamen
actio,vel res cessa perditur,vt.l.secunda &.l. vltima. allega-
tis. Sed si non erat litigiosa: tunc si fit cessio in potentio-
tioré ratione officij publici vel administrationis publicę cui
præest. Et est officiú maius,seu administratio maior. Cuius
occasione aduersario terribilis esse potest: sicut est magnus
dominus,magistratus,vel Balliuus.C.qđ me.cau.l.fi.&.C.si
quacunq; prædi.pote.l.vna.& si rec.prouin.l. vna. cessio est
nulla:& cedens iactum causæ afficitur,siue sit actor, siue sit
reus.Cum eadé sit ratio,& textus indistinctè loquantur: vt
hic,&.C.ne lice poten.l.j.ij.& fi.Facit.C.qui da.tuto.pos.au
thé.minoris debitor.Sed si est in minori officio seu admini
stratione cóstitutus:vt sunt decuriones,cessat titulus ne lic.
poten nec ex illo capite cessio vitiaf.vt.C.de aduo.diuer.iu
di.l.ij. Et hoc notat glo.C.ne lice poten.l.j. Si verò fit cessio
in potentioré alia ratione,quá officij:puta diuitiarum, vel
loci bona fide:& hoc cóstat:valet.C. de procu.l. qui stipen-
dia.cum ibi notatis.Secus si in fraudem: & hoc cóstet: quia
tunc habet locum titulus.C.de alie.mu.iudi.cau.fac. Cessio
tamen tenet,nisi illud impediat. sed cedens tenetur aduer-
sario,contra quem cessit,actione in factum,& ad interesse.
ff.eo.ti.l.pe.& fi.ff.de proba.l.quoties-§ qui dolo.C.ad le.iu-
li.repe.l.fi.secundú Pe.& Cy.in.l.qui stipendia.&.C.ne lice.
poten.l.vlti.Sed aút fiat cessio in non potentiorem, & non
constet eam esse simulatá,nec litigiosam,tenet. Et sic loqui-
tur totus titulus.ff.&.C.de hæred.vel actio.ven. per totum.
Sed si cóstat eam esse simulatam,vt quia cessionarius est in-
dustriosior,& promittit reddere pecuniam, quam inde có
sequetur,non valet.C.plus valere,quod agitur: per totú. In
dubio autem præsumitur simulata in tribus casibus. Primo,
si pro parte sit vendita & parte donata: nec tunc agit cessio
narius ad id,quod dedit,secundú Innoc.& Spec.de cessione
actionis-§ j.versi.præsumitur. Licet hîc Ber.in hoc aliter,&
malè. Secundò,si modicum pretium datur:quo casu nõ agit
cessionarius,nisi ad id,quod dedit,& cedens ad residuú. C.
man.l.pe. secundum Hostie.& Spec.in.d.-§ j. Et vtrum pre-
tium sit modicú,vel non,arbitrio iudicis relinquitur.arg. ff.
de offi.dele.de causis. l.de iure delibe.l.j.in fi. Tertió, si non
contineatur causa cessionis in instrumento cessionis: vt.C.
3 má.l.per diuersas.&.l.fi.& in alijs casib⁹ ibi notatis. ¶ † Sed
núquid præsumitur fieri cessio in fraudem, qń fit clerico à
laico cótra laicum:vel saltē in potentiorem? Ber.in glos.j.&
Go.hîc.videntur tenere clericos ratione officij esse potétio
res:ita q etiam sit ibi locus edicto de potentioribus.Sed In-
noc.contra dicens,q cedens clerico,vel eum aduocans,non
incidit in edictum illud:nisi ille clericus potestatem habe-
ret super laicum:nec reprobatur hæc cessio hic eò,q clerici
sint potentiores: sed quia simulatè fiebant, & in fraudem.
Quod autem dixi de potestate clerici super laicum,intelli-
git Hostié.de iure & de facto: vt eius voluntate erigatur &
deprimatur.xvj.q.ij.c.j.Quid enim si magnus Comes à pau
pere Episcopo tenet feudum? docet experientia, q túc non
opprimit Episcopus,sed opprimitur, & q non Episcopus,
sed comes dominantur. Et generaliter quoad materiam,de
qua hîc agitur,dicit laicus potétiores & terribiliores de iu-
re patro.c.relatú.cum suis concor.ij.qó.vij.laici. De hoc in
Specula.de cessione actionis-§ j. versicu. ex proximè dictis.
4 ¶ † In fraudem autem dicit Henri. præsumi fieri cessioné,
qń fit clerico à laico contra laicum:vt hîc. Secus putat si có-
tra clericú.ar.huius capituli,vel pót distingui scdm eú, qń
laic⁹ cedit clerico cótra laicú: vtrú cleric⁹ trahat ipsum co-
rá ecclesiastico iudice:puta,quia sic est de cósuetudine:vel co
ram suo iudice laico:vt in primo casu præsumatur cótra lai
cum:in.ij.minimè:vt not.Hosti.in summa.eo.tit-§ j.in fi. Et
hoc intellige de iure canonico,quia de iure ciuili cessio fa-
cta in clericú non reprobatur:nec præsumitur simulata:nec
etiam de iure canonico si fit in clericum consanguineú, vel
coniúctum cedétis. Nam coniúctio tunc facit cessare simu-
lationem,& præsumi veram donationem.ar.ff.de dona.in-
ter vi.& vxo.l.iij-§ qui in eiusdem.&.l.seruus communis. vt
notat Cynus.C.man.l.pe. Et super hoc vide omnino, quod
scripsi infra in prin. textæ quæstionis omnia præcedentia,
vel quasi,reperies in Specu.de cessi.ac.in principio.
5 ¶ † PRIMO quæritur. Pone:conuentus reali,vel per-
sonali actione:puta rei vendicatione confessoria empti, vé
diti,conducti:vel quacunq; alia,siue hæres eius rem,de qua
conuenitur in alium transfert:quæritur nunc, quis lité per-
ficiet, & qualiter vnus perficiens alteri præiudicet. Et hîc
omnino præmitte ea,quæ scripsi.j.de iudi.quia Gui. & me
lius in qóne.ij. Et his præmissis scire debes,q Inno.huic qó-
ni respondens eam aggreditur per hunc modum, dicens q
etiam in casibus,in quibus est licita alienatio,de quibus no
tatur in.d.glo.ij.& dixi in oppositione præcedenti ipse qui
incœpit litem,eam perficiet.ff.de aqua plu.arcen.l. quáquá.
-§ j.&.ff.de rei ven.l.is à quo.&.l.seq.&.l. post venditionem.
eo.ti.vel eius hæres.C.de litig.authen.nunc si hæres. vnde si
à venditore esset procurator institutus,ipse idem venditor
re translata in emptorem litem prosequeretur:igitur multò
magis si ipse venditor litem incœpit,ipse eam prosequetur.
¶ Opponit Inno.contra se. Nam per hoc ex processu vendi
tori fieret præiudicium emptori possessori & ignoranti,
quod esse non debet:vt.ff.de excep.rei iudicatæ.l.si à te-§ fi.
de pigno.l.si superatus.in princi. Soluit Innocé.distinguens,
quia aut emptor sciuit causam agi cum venditore: & tunc
sibi imputet:quia tunc res cum onere suo empta videtur:
vel quod veriùs videtur euentus litis tantú. Aut ignorauit,
de quo ageretur ibidem:& tunc agit de euictione cótra vé-
ditoré:vt.C.de euic.l.si fundum. .de pigno.l. si superatus-§
fi.& de leg.ij.l.nomen filiarum. Vel aliter soluit.Inno.dicés,
vel tu dic,& meliùs,q nullum fit præiudicium illi,in quem
translata est res:quia sententia non mandabitur executioni
in re translata:sed ad intereé tenebitur,sicut is,qui se liti,cú
non possideret,obtulit. ff.de rei vendi.l.si is,qui.de peti.hę-
re.l.qui se. ¶ Opponit adhuc cótra se de.l.si autem-§ j. de rei
ven.vbi dicitur,q si sine dolo desijt possidere absoluendus
est:cuius responder Inno.q hîc non fuit sine culpa, saltem in
hoc. quia cautionem non exigit,quam exigere potuit: quæ
culpa sufficit ad hoc,vt teneatur.ff.de rei ven.l.is,à quo.&.l.
6 qui petitorio-§ j. ¶ † Sed pone,q res litigiosa vnius præben
dę,vel administrationis,in alium transfertur,quid erit túc?
respondet Inno.q adhuc ille,qui incœpit litem, eam perfi-
ciet:quia dominus est litis. Sed dicit,q si ille moritur, tunc
nec successor eius in præbéda:nec ipsius litem perficiet: sed
ille, ad quem res sunt translatæ: quia mors est iusta causa,
quare ad dominum reuocatur prosecutio causæ. ¶ Sed quæ-
res quomodo hoc est, q ad singularem successorem, qualis
est hic administrator,ad quem hę res singulares deuenerút,
transferuntur actiones,contra id,quod notatur.j. de iudic.
quia Gulielmus. Soluit Innocen.dicens illud, quod dicitur
in.c.quia Gulielmus.verum est,vbi contra defunctum age-
batur nomine suo Sed hîc loquimur,quando contra defun
ctum agebatur nomine ecclesiæ,& eiusdem nomine, etiam
conuenitur successor. Et ita non agit, tanquàm successor:
sed tanquàm administrator. Et eadem ratione dicendum
est secundum eum,quòd in hoc casu mandabitur sententia
executioni re petita, & etiam in alium translata: quia licet
eius administratio ad alium sit translata:res tamen penes
ecclesiam,cuius nomine principaliter actum fuit, secundú
eum.Hostié.& Nouella nihil addunt, sed solùm remittunt
ad notata infra titulo primo,ex parte.& sopra de electione.
7 dudum.secundo-§ nos igitur. ¶ † Per pręmissa aút vide-
tur determinari quæstio,quam reliqueram sub dubio supra
capitulo proximo,in quarta quæstione-§ ad quintam quæ-
stionem.in fine videlicet,quòd sententia lata contra vendi
torem super re,per eum possessa, tempore litis contesta &
per eum vendita & translata post litis contesta. non est con
tra possessorem emptorem executioni mandanda. Si fortè
præmissa restringi oportet ad casum,vbi emptor recipiens.

rem litigiosam ignorat litigium & causam agi: ne obstent
allegata in contrarium in.d.§ ad.v.qō. Nolo tamen te latere
quosdam distinguere, an possessor fateatur se recepisse lite
pendente translationem huiusmodi. & sciuisse litis penden
tiam nullam: quia aliam possidendi causam prætendat, seu
præmissa aliâs probentur contra eum & tunc fiat executio
contra ipsum: an verò alium prætendat titulum possiden
di: & tunc ratione possessionis & alterius prætensi tituli de
dilata executione agatur à capite contra eum, hoc modo
opiniones concordando. argu. ff. de peti. hære. l. si quis liber-
tatem. § fin. cum lex legibus sequentibus. Facit, quia licet de
iure communi præsumptio faciat contra possessorem: quia
tamen potest habere aliquas causas speciales possidendi à
capite contra eum agēdum est vt. C. si per vim, vel alio mo-
do. l. vltima. j. de præben. licet .ij. Facit pro primo membro,
quia contractus vitio litigiosi affectus, in sciente totaliter
irritatur. C. de litig. l. fi. in princi. Facit, quia si fiat executio
in actione personali in re non petita ipsius debitoris posses
sa per tertium, docente creditore rem illam esse debitori in
illa fit executio, non obstante possessione facti illius tertij:
vt notatur in.d.§. si super rebus. vbi de hoc per Bartolum in
qō. quæ incipit: quæro. ij. cui incumbat. Igitur fortiori ratio
ne seruari debet hoc & in re petita. *Sed* hoc non determi-
no, imò alibi Deo propitio plenius de hoc dicam. ¶ Secū-
dò accedo ad qōnes, quas mouet Collectarius. s. c. proxi. &
8 hîc. Et primò quærit. s. c. pro. † Quid si habita notitia lite-
rarum fiat alienatio, vel permutatio in simplicem clericum
non potentiorem? dicit Ber. hîc tenere, quòd non habet lo-
cum, quod ibi dicitur: nisi fiat in potentiorem: & Inno. con
tra esse. Quia alius est titulus de alie. mu. iudi. cau. fac. alius,
ne liceat potē. Primus habet locum, cum res alienatur sine
aliqua causa necessaria, sed voluntaria: & non tenet aliena-
tio, non tamē propter hoc perdit alienās. Et refert an à par-
te rei. quia non tenetur, nisi ad interesse. An in parte acto-
ris: nam tunc tenet ad interesse: & non potest agere ille, in
quem alienat, secundum Cy. C. ne lice. poten. l. j. in. ij. q. *Sed*
alius titulus locum habet, cum quis inuocat auxilium potē-
tis authoritate & vtilitate ratiōe publici officij. Et iste per
dit actionem, & potentior vocatus punitur: vt in. d. l. j. Hoc
9 notat Ber. in additione. j. c. proximo, secundum eum. ¶ † *Se*
cundò nunquid pœna huius tituli, & illius, ne lite pen. con
currere possint? dicit q sic, sicut & eorum causæ. C de sepul
ch. vio. l. qui sepulchra. ff. de actio. & obli. l. quoties. secundū
10 Cyn. vbi. s. in. iij. q. ¶ † Tertiò quid si cessionarius est igno-
rans, & bonæ fidei? dicit, q videtur non esse locus huic titu
lo: vt. C. de procu. l. qui stipendia. à contrario. Et q præsumi
tur bona fides secundum Cyn. in. l. qui stipendia. in opposi-
tione, & Ber. hîc. *Sed* Inno. notat clarè. q. precedens locū ha-
bere, etiam si nulla fraus commissa fuerit: quod potest con-
cedi, secundum Collectariū quoad hoc, q cessionarius pos
sit conueniri authoritate rescripti: sed quoad pœnas secus,
secundum dominos legum. ¶ Hosti. tamen cum prima opi
nione concordat, vt scripsi. s. c. proxi. in expositione super
11 verbo, de possessione. in fi. ¶ † Quartò quid si fiat in cleri-
cum? Collectarius recitat dicta Cyn. & aliorū, quæ in oppo
sitiune recitaui. Et finaliter ante notitiam rescripti nō præ-
sumi dolum, nisi qualitas cessionarij suspicionem inducat.
12 *Sed* post, secus: vt. s. c. pro. & . j. de appel. suggestū. ¶ † Quin-
tò in capisto redit ad causam. s. proximam: & dicit cō alius
cedentem clerico non incidere in hoc edictum: nisi ille aliā
potestatem haberet. Et hoc capitulum intelligi de clericis
in publicis officijs constitutis: illosque non esse potentio-
res, nisi alij de facto sibi subsint: dicens, ista inuenio docto-
res meos dicere: non illa, quæ eis Cyn. imponit. Vel fortè in
telligit de alijs doctorib⁹ iuris canonici quos non habem⁹.
Dicit tamen, q licet non habeat locum titulus, ne lice. po-
ten. si cessio fiat clerico simplici: vt dicunt doctores legum,
& canonum, tamen in casu huius. c. vbi lite pēdente, vel no-
titia literarum habita, clerici faciōt sibi fieri cessionem, ces-
sio est illicita & damnata: vt hîc patet. Et idem si procurant
hoc fieri lite etiam non pendente, maximè causa vexan-
di aduersariū vt ex fine. c. patet. & . s. de postu. ex parte. & al-
legaris per glo. in fi. Purgatur tamen præsumptio fraudis iu
rante clerico cessionario, vel cedente contra fraudem. C. ad
le. Iuli. repe. l. fi. secundum Cyn. in. l. qui stipendia. arg. de ex-
cep. pastoralis. de elec. c. vt circa. nisi constaret de fraude per
euidentiam, vt aliâs. argu. de procura. in nostra. cum simili-
bus. Cessat etiam præsumptio fraudis ex coniunctione per
sonæ secundum Cy. & dixi. s. Quod intellige ante litē mo-
tam. Lite enim pendente, dicit Collectarius standum iuri-
bus istis magis, quā variæ affectioni cōsanguinitatis. arg. de
coha. cle. c. j. de præsum. c. j. cum simi. Cessante suspiciōe va-
let cessio facta clerico, secundum Cy. vbi. s. & . C. man. l. per
diuersas. & doctores nostros. Subdit, q pœna potētioris ces
sionem recipientis est arbitraria. C. ne lice. potē. l. j. Et addit
de his, quæ tetigi post Inno. s. in prin. primæ qōnis. ¶ Ter-
tiò principaliter, quia vt scripsit Andræas de Barulo, hanc
materiam plenissimè tractās in principio tractatus sui hæc
materia cotidiana est, & ideò non negligenda. ff. de vsuca. l.
iusto. in prin. & de libe. lega. l. legaui. in prin. C. de iudi. l. pro
perādum. in prin. Ad idem de resti. spo. c. sæpe. & . c. frequēs.
& de excep. c. pia. Propter quod consulo, q perlegas & præ-
mittas de longo dicta Hosti. & Spec. in summa, & Spec. eo.
titu. de cessione actionū. quæ, quia ibi reperire potes, causa
breuitatis omitto. & tractatum Iaco. de Are. qui de materia
ista summam composuit, volo aliqua tangere de eisdem re-
missiuè inter cœtera quærens. ¶ Quæ est differentia inter
cedere, & mandare. sed te remitto ad glo. Cyn. C. de actio. &
obli. l. j. in. iij. q. ¶ Item etiam quæres de alijs septem per or-
dinē, per modū summæ. ¶ Primò qualiter fiat cessio actio-
nis & iuris. ¶ Secūdò qs cedere possit. ¶ Tertiò quæ actio-
nes cedi possunt. ¶ Quartò cui, & in quem transferri pos-
sunt iura & actiones. ¶ Quintò, quę actiones competūt ei,
qui iura & actiones per cessionem acceperit. & vnde hæ na
scuntur. ¶ Sextò qn cōpellatur quis cedere actiones, & quo
iure. ¶ Septimò de his, quę sunt, seu fiunt circa iudiciū agē-
tis ex iure cesso. Super quibus vide summistas prædictas, &
Ioan. vbi. s. ¶ Subijcio etiam vltra aliquas curiosas qōnes de
13 materia cessionis & vtilis actionis inde competētis ¶ † Et
in primis propono quæstionē Iaco. Butri. quæ incipit: statu
to cauetur, q bānitus pro debito possit capi ad voluntatem
creditoris. Quæritur, vtrū possit capi ad voluntatē habē-
tis iura cessa pro ipso debito: nec quæro hîc de hærede, sed
de singulari successore: nec de verbis legis, sed statuti, quod
non recipit interpretationem, saltem extensiuā. *Super* quo
vide notata in regula, pro possessore. li. vj. & per Barto. ff. de
iustit. & iur. l. oēs populi. & . C. de sum. tri. l. j. & per Lignanū
de cōsti. c. cū oēs. ¶ Cōclusit Butr. soluendo, q cum statutū
non habeat cōtemplationem ad personam, sed ad causam:
vt facilior sit exactio, & ad cessionariū pertineat hęc causa,
in eo statutum vendicat sibi locum: vt. ff. de reg. iur. l. in om
nibus causis. ij. Facit, quia nomē creditoris est appellatiuū.
Facit, quia principalis hoc posset petere per procuratorē:
& tamen cessionarius procurator est cedentis, licet ad suū
cōmodū. vide latius in qōne prædicta, quam reperies in ma
gno libro meo repeti. cōmuni, & quæstionum, filio. cxxviij.
Iunge de materia bānitorum, quæ dicam. j. eo. c. qōne. xvij.
14 cum remissionibus ibi datis. ¶ † Quartò principaliter mo
ueo qōnem Thomæ de formaginis, quæ sit incipit: statuto
cauet, q si qs. qua quærit, nūquid statutū per qd præscribit
creditori ex mutuo creditū nō repetēti. j. quinquēniū locū
habeat in cessionario per quinquenniū tacēte. Et termina-
uit, q sic, per. l. creditores. cū duab⁹ sequētibus & . l. creditor
aūt. ff. de ver. sig. per quarū textus patet illū creditorē, cui cō
petit actio sine exceptionis obstaculo, sicut & dicitur debi
tor à quo sic potest exigi, si actum est cessionarium agere,
& ab inuito exigere posse. C. de hæredita. vel actio. vendita.
l. postquā. & eo. tit. l. emptor. ff. de procu. l. pcurator in rem.

C.de actio.& obli.l.si in solutione. argu.ff. & lib.vj.de regu.
iur.qui in ius alterius.ar.ff.de annu.lega.l.legatū.&.l.annua.
§.à Titio.&.l.penul. & antepe. Idem determinauerat priùs
Richardus malumbra valde copiosè in qōne, quę incipit:
statutum est in cōpluribus.Dicit autem Roff.in summa de
offi.iudi.rubrica de bo.auth.iudi.pos.in prin.q creditor est
omnis ille,cui aliquid debetur ex quacūq; causa,siue ex cō-
tractu,vel quasi,siue ex maleficio,vel quasi:dūmodo non ex
actione populari:quia tunc ante litem contest.nō est credi-
tor,nisi probaret propriū damnū:vt in.l.creditor.ff. de ver
bo.signi.allegata.&.l.si is cui.Dicitur etiam creditor omnis
cui debetur aliquid ex actione,vel petitione iure ciuili or-
dinario,vel extraordinario sine vlla exceptione, siue purè,
siue in diē,siue sub cōditione.Sed huic vltimo obstat .ff. de
condi.indebi.l.sub conditione.Solutio quòd intelligi debet
secundum quosdam de cōditione certa.l.si mulier.ff.de con
di.indebi.de nouat.si pupillus.§.si vel sub conditione. Si au
tem est incerta,vt si nauis ex asia venerit:tunc non est credi
tor.Aliqui dicunt vtroq; casu illū esse creditorē:cū spes illa
veniat in collatione,licet in legato conditionali sit secus:vt
insti.de verbo.oblig.§.ex conditionali.ff. de actio. emp.l.is
cui.de colla.bono.l.iij.de regu.iuris.l.quæ legata.
15 ¶ † QVINTO queritur,nunquid confessio cedentis
noceat cessionario?Mouet Spec.de cessione actionis.§.j.co
lum.ij.versi.sed nunquid.& refert Vbertum de Bobio scri-
psisse,q sic,si habet regressum cessionarius cōtra eum,aliâs
non.Allegans.ff.de rei ven.l.in fundo.de actio.& obli.l.fi. re
fert tamē Iacobus Balduyni tenuisse cōtrariū, quia dolum
actoris bonæ fidei emptori non nocere certi iuris est.C. de
pericu.& cōmo.rei ven.l.dolum.per quod videtur indistin
ctè,q non noceat Guyd.de suza mouens hoc dubium.C.de
procura.l.fi.remittit ad.l.si actor.ff.de proba.aliâs de procu
ra.vbi tenet,q præiudicat:inducens.ff. de pac.l. si cum em-
ptore.de transac.l.fi.de procu.l.si actor.de noua l.iij.respon-
det ad.l.si partem §.fi.in fi.ff.quēadmo. seruitus amit. q illis
subuenitur propter ignorantiā.Sed hîc ex vtraq; parte sciē-
tia.ar.ff.de leg.j.l.si seruū castrensis.§.j.Dicit tamen ibi,q iu
dex ad veritatē habēdam pōt vocare cedētem:cū ad eū spe-
ctet inquirere veritatem:vt.ff.si quis cau.l.si eum.C. de edē.
l.is apud.Dicit tamen,q de iure cogi non deberet. quia nō
est,vt principalis in lite:nec vt testis:quia tenet de euictio-
ne.Nam vendens nomen tenetur facere illud bonum.ff. de
hære.ven.l.si nomen.Et sic est causa propria.ij.q.vj. biduū.
Sed hoc obstaret, si produceretur à cessionario: secus si ab
aduersario.Dyn.verò.ff.ad Treb.l.facta.§.si hæres.tenet, qd
dicitur confessionem cedentis non nocere cessionario:for-
tè verū esse in casu.l.iij.C.de noua.vbi Cy.idem tenet, siue
fortè in.iij.q.Sed dicit Ioan.An.in additio.in.d.versi.sed nū
quid,q de cōfessione, quam faceret cedens possessionē ex-
tra iudiciū,non est dubium,q non præiudicat cessionario:
inducens notata Spec.de confes.§.iij.¶ Remanet igitur du-
bium,qn in iudicio per calumniæ iuramentū à se præstitū.
quod dic,vt notat Spec.de iura.calum.§.restat.versi.procura
tor.cum ibi notatis per dictum Ioan. Vel cū per iuramētū
de veritate præstitū,vt à teste,qui confitetur,vel asserit,qd
cessionario nocet:puta,si priùs sibi fuisset,solutū in totū,
vel in partē:vel aliud simile.Et verè est hîc perplexitas.pos-
set eñ creditor facta sibi solutione sine probatione, vel cū
illa,quæ deficit,cedere alteri ignoranti,& econuerso: facile
posset fieri collusio,si crederet cedenti,maximè inopi.Hoc
putat Vbertum considerasse vno modò, & Guid. de suza.
alio modo.Cuius dictum satis sequēdum esset. Aliâs distin
ctio Vberti placet Ioan.An.cui ob.ff.fi.regund.l.pe. Sed vi-
de notata eius in Spec.de teste.§.j.versic. quid de venditore.
cum sua remissione:propter id,quod de Dyno dixi. Scien-
dum,q Dynus fuit vsus illo verbo fortè, propter id, quod
priùs dixerat in.d.l.seruum filij.§.j.qui incipit:si quis rē. Nā
posita distinctione Vberti,de qua.s.dixit indistinctè nō no
cere,propter.l.si partem.§.j.alleg.& .ff.loca.l.qui fundum. in
fi.allegans etiam in fi.ff.ad Treb.l.facta.§.si hæres.respondēs
ad leg.illam nil facere:quia ibi legans tacitè & expressè lega
tum poterat reuocare.Posteà verò mutauit,vt.s. & cautius
corrigendo dicebat tenēdum,q non,in.l.si cum emptore,al
legata. allegat Ioan. An.ad materiam quod notatur. C.de fi-
deius.mino.l.ij. Iacobus de Arena,vt refert Cyn.C. de pro-
cu.l.fi.quasi cōcordans cum distinctione Vberti distinguit,
aut spectat periculum ad cedētem, vt quia cessit actionem
mouendam periculo suo:vt.ff.man.l.si mandato.§ fi.& tunc
venire debet,& respōdere.Et pōt intelligi.l.si actor. aut nō
spectat periculum ad cedentem: & tunc nō debet venire ad
iudiciū.arg.præallegatorum iurium.Bar.verò in.d.§. si hæ-
res.hoc addit.s.q fiat distinctio scientiæ & ignorantiæ:cre-
do,q velit dicere,q tunc præiudicat confessio cedentis ces
sionario,si sciat cedentem venire ad iudiciū & confiteri.se-
cus si ignorat.Et subdit aliam qōnem:pone,cedēs habet so-
lùm vtilē,ita q apud eum nil remansit:an pręiudicet cessio
nario in illis casibus,in quibus pręiudicaret,si haberet dire
ctam.& videtur,q in nullo præiudicet:vt.ff.ad Tre.l.si eius.
in prin.coniōctis notatis Bar.eo.ti.l.ex asse.in prin. Bar.de-
terminat,q præiudicat cessionario, sicut factum pcurato-
ris renocati præiudicat domino suo,si ad notitiam eius per
uenerit:vt.ff.de procu.l.si procurator.&.C.de satisdā.l. vna.
Dicit tamen prædicta vera,præterquā in casibus,in quibus
simpliciter scientia nō sufficit:sed requirit altero de tribus
modis: vt. C.de noua.l.iij.quia in.l.iij.quicquid faciebat do-
minus,faciebat virtute directæ,quę erat apud eum:hîc nul
16 lum ius remāserat.¶ † Ex hoc soluit,an solutio facta ceden
ti noceat cessionario:quod prosequere, vt ibi notat per eū:
vbi reperies etiam de transac.sentēna,& pacto cedētis,qua-
17 liter cessionario præiudicant. Et † sic ex præmissis potes eli
cere hanc distinctionem:quia aut cedens cōfitetur extra iu-
diciū,& non præiudicat.Aut in iudicio, & tunc, aut vt te-
stis:& præiudicat eo modo,quo pręiudicare potest dictum
testis,si sit productus per cessionariū. Si verò sit productus
per aduersariū tunc si periculū causæ ad se pertinet,non te-
netur deponere.Sed quicquid sit, si deponat, non apparet,
quare dictum ipsius non operetur dictum testis:cum depo
nat de proprio facto suo non suspecto.Quod intellige si sit
recept⁹ & iuratus in forma iuris.j.de testi.c.ij.&.c.quoties.
Aut cōfitet,vt principalis:& ibi,aut dicit causam, vt princi
palis eo casu,quo pōt:& tūc spectat ad eum periculū: & tūc
nocet,secūdū Vber.Iacob.de are.Dyn.& Ioan.And.Quod
intelligo si coactus ad iussum iudicis, & instantiam partis
respōdit.Secus si ex voluntate vltro se obtulit:sicut de cōfes
sione procuratoris notat Inno.q sic facta nō nocet.j.vt lite
non conte.c.j. ant non spectabat ad eum periculum causæ:
& tunc aut sciebat eum agere cessionarius,& tunc idē.aliâs
secus,secūdum Bar.arg.ff.de re iudi.l.sæpe.& eo.ti.j.c.quan
nis.Membra.s.patent.Et faciunt hæc ad id, quòd scripsi.s.
c.proxi.in.iij.q.principali,versi.ad.v.qōnem.
18 ¶ † SEXTO quæritur, quia dicitur.s. q simulata ces-
sio non valet.Specu.in titu.de cessione actionum.§.j. versic.
si verò dubitatur.refert satis curiosè plures casus,in quibus
pręsumitur simulata.quos ibi vide:de quibus solùm aliquos
refero,quibus addere volo.Dicit enim præsumi simulatam
vno modo cum à laico cōtra laicum fit in clericū. de quo di
xi in fi.iiij.oppositionis.Reperio autem,q Dynus in consi-
lio suo.xxj.consuluit per.l.j.ff.de his,quib.vt indig.in princi
pio,q eo solo,q venditio facta est in clericum de re,de qua
sperabatur lis moueri.& quæ videbatur subiecta restitutio
ni per statutum municipale:per hoc non probatur simula-
tio: nisi aliàs ex persona, vel aliâs contractus probatur ali-
qualiter suspectus. Dixi in oppositione prædicta. Refert
etiam Specu.post Inocen.quòd si in principio instrumen-
ti ponitur cessio:& circà medium,vel finem,dicitur ex qua
causa:præsumitur simulata.argu.C.man.l. penul. in fi.& in-
fra de causa possessio.cum dilecti.§.j.Sed hoc dictum nimis
rigorosum est, ortum habens ab Azone in summa, ne

liceat potentioribus.in fi.& post eum ab Accursio.eo.titul. l.j.in fi.vltimæ glo.Item Gof.& alij.Sed Mar.filiman. excusans Azonem,dicit in prin.causam exprimendam,nõ posteà.Dicit tamen illud nõ intelligendum de principio instrumẽti:sed principiũ vocat tempus cessionis:quo tempore satis erit titulũ,vel causam exprimere in princip. medio , vel fine instrumenti.Hoc etiam tenet Dynus,vt refert ibi Cy. in.l.ij.eo.ti.sic probans.Nam causa ad cessionem confirmandam illud operatur,quod operatur tutoris authoritas in cõtractu habito cum pupillo ad illum confirmandum.C.man. l. p diuersas.iuncta.l.moræ.ff.de acqui.hære.& de autho.tuto.l.etiã pupillus.Sed illud sufficit in tutore:nã tutor in ipso negotio debet authorizare pupillũ.ff.de autho.tu.l. obligari.§.tutor.Et tamẽ authoritas ista interuenire põt ante contractũ in contractu & post contractũ incontinenti: & sunt illa paria:vt.ff.de acqui.hære.l. si quis mihi bona.§. iussum. bene facit ad hoc de appel.c.ij. requiris. cum cõcordantijs in glo.Nõ em̃ est dare,ꝙ talis ordo detur causę:dũmodò de facto interueniat:bene facit.ff.de solu.Modestinus. &.C. de solu.l.j.Si tamẽ post factũ causa exprimitur , nõ releuat etiã si in facto dixerit se aliâs expressurũ.Simile de appel.cõstitutus.ij.ad fi. ¶ Hi autem ,qui dicere voluerũt causam debere proponi,possunt pro se allegare textum in.d.l.qui stipẽdia. & honesta præcedente causa.Et qd de traditione dicitur,ꝙ illam debet præcedere causa:vt dominiũ transferatur.ff. de acqui.re.do.l.nũquã.Dicit ergo Ioan.An.vbi.s̃.ꝙ tutum est causam præponi:licet sibi placeat qd prædixi. ¶ Goffr.autẽ dicit quibusdã nõ videri causam expressam,si in fine cessionis dicatur pro pretio cuius cessionis , confessus est cedens se recœpisse centum allegat.l.generaliter.C.de non numer. pecu.per quã probatur causam apertè debere exprimi.Nec obstat.l.vlti.C.de præd.curialiũ.lib.x.quæ vult,ꝙ interuentu pretij præsumatur venditio:quia hîc nõ sufficit præsumptio,vbi requiritur expressio.

19 ¶ † S E P T I M O quęritur:pone,agens rei vẽdicatione cõtra rei possessorem,cedit rei vendicationẽ viduæ,quę per.l.vnam.C.qñ Impera. inter pupil. vidu.vel misera. pso. cogno.vult reũ coram principe conuenire : sed reus de hoc edicto opponit dicens hoc factum causa mutãdi iudicij in potentiorẽ rõne priuilegij inducens vitium litigiosi. ¶ Pro primo& tertio allegat regulã,nõ debet.ff.de re.iu.quia sicut illa locum haberent in reo sic alienante:ita in actore. Patet primũ.ff.de eden.l.quædam.§.nihil.de his,quę in frau.cre.l. ait prætor.§.si quis.C.de rei ven.l.si fundum.Patet tertiũ.C. de litigio.authẽ.litigiosa.Facit,quia locus est legi,vbi habet locũ ratio legis.ff.de fonte.l.vna.§.quod interdictũ.de iniust. testa.l.posthumi.Ratio autem legis est:quia videtur cedentiũ aperta voracitas,qui faciũt suarũ actionũ alios exactores:vt in.l.fi.C.ne lice.poten.quæ hîc locũ habet.Ergo & titulus ille,saltẽ ex mẽte.& hoc tenet Dy. in cõsilio suo.xxvj. per prædicta addẽs,ꝙ dolus cedẽtis hîc versatur : quia scit, vel scire debet se post inchoatũ iudiciũ cedere nõ debere. C.de litig.l.ij.& vlti.quæ nocere debet mulieri:vt.ff.de doli excep.l.apud Celsum.§.si cum.in glo.ex hoc.§.videtur. ¶ Itẽ inducit.l.ij.ff.de alie.mu.iudi.cau.fac.quę innuit titulũ locũ habere,toties quoties fit cessio in eũ,qui vexatur⁹ est.quod vidua ista facit vocãdo coram principe virtute priuilegij, in quo etiam ipsa dicitur potentior.& lex generaliter loquitur etiã in potentiore rõne priuilegij:vt.ff.e.l.iij.&.C. ne lice.poten.l.j.ipse tamen Dy.de pœnis nil consuluit:sed solũ de cessione,quòd non habet effectum.

20 ¶ † O C T A V O quæritur,quando priuilegiatus sine aliquo vitio cedit actionem nõ priuilegiato . vtrũ ille quoad forũ & alia vtatur priuilegio cedentis? Ad affirmatiuam & negatiuã põt argui ex notatis in regula,is qui in ius.præsertim per Nouellam,& maximè in mercuriali. ¶ Ex quib⁹ patet solutio.Nã ibi not. regulam locũ nõ habere in priuilegio personali.Illud enim personæ inhæret,& cum illa extinguitur.eo.ti.priuilegium.&.ff.eo.l.priuilegia quædam.& l.in omnibus.per quas leges etiam patet,ꝙ si illud esset priuilegiũ actionis cessæ:tunc cessionarius illo vteretur , sicut & priuilegium rerum cum ipsis rebus transit ad successorẽ. ff.de aqua quoti.l.j.§.pmittitur. de cẽsi.l.iij.§.fi. Et patet exemplum actionis priuilegiatæ in funeraria , quæ datur pro expensis funeris.ff.de reli.& sump.fu.l.penul. Vel pro pecunia credita in refectione.ff.qui po.in pigno.habẽ.l.interdũ. & placet Ioan.in additione,vbi.s̃.

21 ¶ † N O N O quæritur,pone:filiusfamilias actionẽ patri quæsitam ex facto suo,& per contractum à se filio proprio suo nomine celebratum alteri cessit.Posteà pater ratã habuit cessionem:vtrum valeat? Dy.in consilio suo.xxj.tenuit,ꝙ quia cedere actionem est alienare,sicut nõ tenet alienatio filij facta sine cõsensu patris: sic nec cessio. Allegat.C. de bo.quæ libe.l.fi.§. filius autem. Dicit tamen , ꝙ ex patris ratificatione valet:cũ ipsam voluntatẽ accedere à principio vel ex post facto sint paria : cũ confirmet ea,quę à iure sunt prohibita:vt.C.ad Mace.l.fi.& eo.ti.ff.l.sed Iulianus.§.pe.Et quia facta per filium,quæ de iure non tenent , pater confirmat,non solùm expressè,sed etiam tacitè:vt.ff.de acquiren. hæredi.l.qui in aliena.ij.& tertio responsis.

22 ¶ † D E C I M O quæritur,nunquid procurator habẽs mandatum speciale ad iura cedenda,possit ea cedere? Hanc format Specu.in dicto.§.j.versi.item quæritur. arguens pro & contra,& recitans opiniones: & finaliter decidẽs pro affirmatiua,ꝙ procurator mandatũ non habens ante litẽ cõtestatã,sustinere hoc põt ex speciali mandato,inducens quędam alia ibi vide Ioã.ibi in additione ponit errores quorũdam antiquorũ,& finaliter ab opinione Specu.non recedit. Posteà subdit procuratori iura cedi posse,per.l.quãuis.ff.ad Tre.&.l.qui ita.§.j.Sic tamen, ꝙ procurator cedat posteà domino illa iura:vt.ff.man.l.si procurator.in fi.& de acqui.posses.l.possessio.in fi.& quo.lega.l.j.§.fi.Sed re vera hæc fuerũt dicta Spec.post Albericũ Gal.Saluo,ꝙ errauit vel Alberic⁹ in scribendo,vel Specu.in recitando hoc vltimũ dictum de vna quæstione incidens in aliam quæstionem.

23 ¶ † V N D E C I M O quæritur , qui sunt casus , in quibus vtilis actio sine cessione cõpetit? Dic,ꝙ sex sunt casus.Primus in emptione. Secundus in dote. De vtroque.C. de actio.& oblig.l.ij.Tertius in homine dato in solutum.C. qñ fiscus,vel priua.l.fi.Quarto in homine dato pignori .C. quæ res pigno.ob.pos.l.nomen.Quintus in legato nominis. C.de lega.l.ex legato.Sextus in donatione.C.de donat.l.illã. Datur etiã qñq; vtilis sine cessione in subsidiũ: vt in prædicta.l.ij.C de actio.& obli.aliâs aũt pręter hos casus nõ cõpetit sine cessione.Et scias,ꝙ si his casibus seruat̃ cessio,quidã dicũt primã vtilẽ annihilari. ¶ Alij dicẽtes cõtrariũ dicũt, ꝙ nõ sunt duæ,sed vna duas habẽs qualitates de quo notat̃. C.de actio.emp.&ven.l.emptor.Et scias,ꝙ sicut in reb⁹ corporalibus ad dñium acquirẽdũ nõ sufficit cõtract⁹ sine traditione.Insti.de re.di.§.per traditionẽ.sic sine cessione nõ cõpetit actio in corporalib⁹ regulariter. Fallit in dictis casib⁹ notatis per glo.C.de actio.& obli.l.j.& per Ioan.in additiõe vbi.s̃.Cui est simile , quod habet̃ supra de transla.c.ij.Hinc est,quòd in his non obstante cessione,posset cedens cessionarium præuenire:nisi alterum trium interuenisset.de quibus notatur.C.de nouatio.l.iij.& quæ notantur in Specu.de procurato.§.fina.versicu.in summa. ¶ Si vis scire de apicibus iuris, primò , vtrum vtilis actio sit eadem cum directa: secundò an sit natiua,vel datiua:tertiò qualiter in ea formetur libellus:vide Cynum in dicta.l.j.C. de actionib. & obligationib.Quartò qualiter intentans directam , probans in vtili debet obtinere,vel succumbere:vide Cynum in dicta l.prima,quęstione.viij.de actionibus & obligationibus.

24 ¶ † D V O D E C I M O quæritur , vtrum iura acquisita per venditorem post venditionem actionis , nec nominis prosint emptori. & videtur lex , quòd sic .ff. de actione vel hæreditate vendita .l. emptori. & .l. venditor actionis . Et notatur in .l. emptori. an in illis vtatur emptor

tur emptor sine cessione. & videtur velle textus, quòd sic: dum dicit.prodest emptori.Sed glo. ibi tenet cessionem necessariam.Pro qua facit.ff.man.l.hæredem fideiussorē.& de hæredi.vel actio. vendi.l.ij.§.non solùm. dum dicit textus: præstari,vel prodesse intelligitur facta cessione.¶ Sed quæritur,vtrum exceptiones venditori post venditionem acquisitæ emptori sine cessione competant:& videtur, quòd sic, vt.ff.de pact.l.si tibi.§.pactum.& de contrahen.emp.l.dolia.§.fina.Et super hoc vide,quod notatur.ff.de peti.hære.l.sed & si.§.penul.in vltima glo.ad finem.

25 ¶ † DECIMOTERTIO quæritur,cuius sit periculum cessionis nominis si is,contra quem facta est cessio sit non soluendo: & videtur, quòd eius cui cessio facta est. ff.manda.l.inter causas.§.abesse.& de actio.empti.l. si ea res. debet enim cedens præstare nomen causæ:non autem debitorem locupletem.ff.de hære. vel actio.ven.l.si nomen.ff.de solu.l.pupilli debitor.§.soror.¶ In contrarium facit.ff. de pigno.actio.l.eleganter.§.si vendiderit. Solue, vt ibi notatur. Et adde hoc tam in donante,quàm in vendente:nisi vendiderit,quale est,vt ibi. ¶ Sed quæritur,an cedens, de ipsius euictione teneatur?&videtur,quòd sic,si aliquid pro cessione recœpit.ff.de euict.l.si plus.in fi.vel distinguendum videtur,an datio,vel cessio incœperit à pactione: & tunc tenetur.An à traditione eo modo, quo incorporalia tradi possunt:& tunc non tenetur.Sic distinguitur.C. de iure dotiū. l.j.secundum Ioan.in additione,vbi supra.

26 ¶ † DECIMOQVARTO: pone:emptor nominis illud alteri vendidit,quam actionem habet ille?Spec. de cessione actionis.§.j.versi.sed pone,quòd emptor. Hanc format.Dicunt quidam,quòd vtilem.argu.ff. de nego. gest. l.ij.§.hanc autem.Alij dicunt, quòd nullam habet primus emptor: sed secundus. Et quòd sic debet intelligi dictum Accursi.C.de hære. vel actio.vendi.l.emptor.vbi quærit,an vterque,vel alter.& Respōdet,quòd vltimus.Per quod dat intelligere,quòd vltimus solus.Dicunt enim hanc geminationem,non admittendam.Quod declarat Cy. in.l. vlti.C. eo.titu.l. vt habeat directam directæ,& vtilem vtilis:vt refert Ioan.in additione vbi.s.dicens Cyn.scripsisse quosdam hanc geminationem admittere.Et quòd in alijs scriptis reperit quid in hoc sit verius. Et negantes hanc geminationē & actionem primo emptori.Idem dicunt,si per plures manus ambulauerit.Et ad hoc facit,quòd infinitas est vitanda. ff.de dam.infec.l.qui bona.§.fi.de rescrip.cum in multis.lib. vj.& circuitus.ff.de condi.indebi.l.dominus testamento.& cle.auditor.de rescrip.& ad hoc.ff.de seruis expor.l.penul.& de iure do.l.mulier.§.ex asse.vbi de hoc in fi.&.ff.de mino.l. sed vbi.¶ Albe.Gal.cuius fuerunt hæc dicta Specu.non tamen bene recitata ex toto dicit secūdam opinionem, quæ habet solùm vltimum etiamsi per plures manus res ambulauerit, actionē habere,per.l.sed vbi.allegatam.etiam veriorem.Et sic notat Accursius.ff.ad Trebel.l.ex asse. in fi. Cyn. i.d.l.emptor.in.ij.q.hoc mouit,& refert quòd gl.ibi de hoc quærit,& non soluit.& ꝙ fuit posteà facta quædam addi.ꝙ secundus emptor habet vtilē. Quod tacitè approbans Cy. intelligit, ꝙ solus ipse vltimus emptor habet vtilem, sicut vltimus feudatarius habet naturalem possessionē solus, & medius,qui transtulit in illum,nihil retinet: vt notatur.C. vti possi.l.j.Quid plura?casus est legis secūdū eū,ꝙ vtilis trāsferatur,& ꝙ primus transferēdo in secūdū,& transferendo nihil remanet pœnes eum.ff.ad Trebellia.l.j.§.de illo.&.l.ex asse.in prin.eo.ti.& ibi notatur per Dy. Hanc q̄onem mouet Barto.in.d.l.ex asse.vbi de hoc per glo.& tenet, ꝙ nihil remanet apud primū.vnde dicunt glossæ in simili,ꝙ si primus emphytheuta facit alium emphytheutā,vel remanet apud eum,vt.l.fi.C.de iure emphy.in glo.Et faciunt notata. C.vti pos.l.j.in vlti.glo.& alia vide notata per Bar. in.d.l.ex asse.Quæri etiam posset quid si habens directam, illam cedit:an remaneat vtilis?quam mouet Spec.in.d.§.j.versi.quid si habens.& glo.& Cyn.in.l.emptor.in.j.q̄ō.Et est veritas,ꝙ non,secundum eos. Nam directa est inseparabilis, & vtilis cum ea concurrit,licet cessionarius cum vtili possit habere

27 exercitiū directæ:vt.ff.de pecu.l.quid ergo. ¶ † Sed nū qd potest cedi hypothecaria sine personali. Spec. hanc format vbi.s.versi.sed quid si cessi.& arguit pro & contra:& finaliter dicit,ꝙ possessio pignori cedi potest: vt notatur.C.mā. l.per diuersas.Nam interdum habet quis retentionem,licet non habeat hypothecariam.vt notatur.ff.de pign.l.j. ¶ Sed Accurs.C.de hære.vel actio.ven.l.fina.tenet,ꝙ non valet. & idem tenet Dynus.ff.de fideius.l.fideiussor.§.j.vbi etiam tenet,ꝙ nec contra principalem potest agere fideiussor exactus sine cessione contra illum sibi facta: ¶ Sed contrarium tenet.C.de pig.l.vsucapio.Dicit Ioan.in additione vbi.s. ꝙ quæstio non esset dubia:vbi cedens haberet solā hypothecariam:vt.l.ij.C.de luit.pig.¶ Hanc q̄onem format Cyn.in d.l.fi.dicens se audiuisse Dynū reducentem dictas glo.contrarias ad concordiam:quia aut ceditur accessoria extraneo sine principali:& nō potest.Quia si ageret cedens, ali⁹ perderet hypothecariā:vt ibi notatur.& ita procedit glo.j.aut ipsi debitori,& valet:quia affert vtilitatē.de qua in.l.vsucapio.& ita ꝓcedit gl.ij. ibi posita. ¶ Super quo ibi vide Cy. in.iij.q.vbi reperies notabile dictū Iac.de Are.Saluo, ꝙ vbi hypothecaria est sine principali:vt.l.ij.C.de lui.pig.tunc cedi potest.quia cessat ratio cum personali agi nō possit,secūdum Cy.in.l. fi. allegata qui etiam ibi dicit actionē iniuriarum ante lit.conte.posse vendi,& cedi:vt notatur expressè. ff.de hære. vel actio.ven.l.nomen.& de iniur.&.l.iniuriarū. licet glo.post Ioan.cōtrarium teneant in.l.fi.allegata subdit etiam,ꝙ dominus rem possidens cedit bene rei vēdicatio.li

28 cet glo.ibi contra.remittit ad not.sua in.l.vna.C.e. ¶ † Decimoquintò pone,debitor meus dedit mihi tres fideiussores conuenio vnum:nūquid in parte,vel insolidum cedā ei iura mea?hoc formatur vbi.s.ver.sed potest,debitor.Et intelligo de cessione contra confideiussores.Nam contra debitorē etiā in totū ceditur.¶ Hanc q̄nē format Cyn.C.de duo.re.l.j.in.iij.q.Sed loquitur in correis debēdi.Super quo vide,q̄d scripsit Ioā.in addi.de cessione actionis.§.ij. sup.iij. forma.Tenet Spe.ꝙ pro parte glo. tamē alibi distinguit aut est renūciatum bñficio diuisionis,aut nō:vt no.ff. de admini. tuto.si plures.quæ distinctio,vt ibi no.Dy. in pluribus fideiussoribus fal̄te locū habet.Sed dicit Cy. ꝙ fortè etiā in fideiussoribus malè dicit.Hāc materiā nolo tractare de præsenti,ne terminos nostros nimis trāsgrediar: sed remitto te de ea,ad no.plenissimè per Gof.de salinis in.d.l.si plures.¶ Sed quæro,quæ est ratio, quare fideiussor nō agit cōtra fideiussorē sine cessione creditoris,sicut tutor cōtra tutorē,& magistratus cōtra magistratū?Patet primū.ff.de tutel.& rō. distrahē.l.j.§.nūc tractemus.Et habetur vtrūq;.ff.de neg.gest.l. ex facto.Soluit Accur.ff.de fideiu.l.vt fideiu.s. ꝙ fideiussor propria volūtate ligatur.Alij verò ex officij necessitate.Facit,quia succurrēdū est illi,qui necessariò gessit.ff. de dā.infe.l.cū postulassem.in fi.Et cōcordat,q̄d notat.xlvj.dis. sicut non suo.Alia rō,qa si fideiussor habet regressum cōtra aliū. s.debitorē pro quo soluit tutor,& magistrat⁹ nō.allegat ibi q̄d not.ff.de mi.l.minor.in prin.Ioā.in addit.in.d.versic.sed pone debitor.Addit aliā rōnē. qa fideiussor liberat fideiusso-

29 rē,nō officio gestionis,sed natura obligationis.¶ † Circa hoc quærit,quo iure coget quis cedere,vbi nulla ordinaria actio cōpetit?Solutio.dico,ꝙ per officiū iudicis,vt.ff. de le. j.l.si res obligata.in fi.quæ bñ facit. ¶ Itē q̄nq; per exceptionē oppositā id cōsequi posset,vt ibi,&.ff.de admi.tu.l.si minor.Sed pone: debitor me⁹ dedit mihi fideiussorē, & mihi obligauit bona sua:posteà cōsensit vēditioni domus, quam facit debitor,cui⁹ obligationē fideiussori soluēti cedere tenebar.Demū cōuenio fideiussorem:quæritur,nunquid obstet mihi exceptio cedendarum actionum?videtur,ꝙ sic.C. de fideiussoribus.l.ij.ff. de administratione tutorum. si pupillus.ff.de solutioni.l.Stichum.§. prætor. argumen. contra. ff. de fideiussori.l. si stipulatus.§. fina. De hoc notatur.C.de

fideiuſſ.l.ij.Specu.vbi.ſ.verſic.ſed quid,ecce.dicit,quòd prima verior eſt,ſecundum Albe.Gal.Iacobus de Arena diſtinguit,an contemplatione pignoris fideiuſſerit,vel non:vt in primo caſu obſtet exceptio.C.de fideiuſſ.l.ſi creditor.ff.mandat.l.ſi mandato Titij.in fi.&.ij.non:vt.C.de fideiuſſ.l.pluribus.ad.l.pignoribus.Cynus.C.de fideiuſſ.l.ij.in.iij.quæſtione referens huiuſmodi diſtinctionem ſubdit alios dicere exceptionem non obſtare.& quod non obſtat.l.pignoribus.quia intelligitur aliter,vt ibi notatur per Cynũ.& per glo.Sed quid ſi vnum de fideiuſſoribus creditor liberauit: nunquid ſibi agenti contra alium obſtat exceptio cedendarum ad vnum.Item an fideiuſſor non conuentus offerens pretium creditori poſſit petere cogi eum inuitum cedere actiones contra fideiuſſores & pignora ſua,ſeu hypothecã contra principalem,quæ duo tractat Cynus in dicta quæſtione.ij.iij.iiij.& quinta & ibi videas.

30 ¶ † DECIMOSEXTO quæritur, nunquid ceſſa rei vendicatione ceſsionarius habet dominium? videtur quòd ſic:quia habet actionem in rem.C.de ac.vel hære. vẽ. l.ſi.quæ non competit,niſi domino.ff.de rei vendicatio.l.in rem.Specu.ibi.ſ.item quid ſi mihi.tenet contrarium: quia tunc videtur actio potiùs ceſſa,quàm res:vt.ff.de iure do.l. ſi ſponſalibus.§.fina.in non poſsidente fortiùs procedit hoc dubium,cui certum eſt vendicationem competere.In poſsidente verò gloſſ.dictæ.l.fina.ſic diſtinguit,an cedat competẽtem:& nihil agit.An competituram,& valet. & illam intentabit, quando alius cœperit poſsidere: & ſic cedenti & ceſsionario competet.Et hoc in actione: quia de dominio non dubitat gloſſa,vt etiam not.glo.ff. fami.erciſcun.l.planè.

31 † Sed quare tranſlato dominio datur actio in rem,& nõ econuerſo? dicit Albericus,quòd ratio eſt, quia dominium eſt cauſa vendicationis ipſius rei.ff.de rei vendicatio.l. in rẽ actio.Sed rei vendicatio non eſt cauſa dominij, ſed procedit ex dominio.abſurdum autem eſſet, quòd principale ſequeretur acceſſorium.ff.de vulga.& pupilla.ſubſtit.l.ex pupillari.& quib.mod.pig.vel hypothe.ſolui.l.Lucius. Et eius contrarium eſt iuridicum,& regulare:vt.ſ.de regul. iur.acceſſorium.libro ſexto cum cõcordantijs.Cynus.C.de hęreditа.vel actio.vendi.l.fina.hoc mouens in.iiij.quæſtione dicit,quòd hoc videtur quoddam inſolubile,videlicet,ꝓpter rationem,quam feci in principio ad partem affirmatiuam. & propter quod dixi pro parte negatiua acceſſorium non trahere principale:nec cauſa cauſatum.& quia traditionib⁹ &c.C.de pact.l.traditionibus. ¶ Refert Dynus diſſoluiſſe dicendo,quòd dominium non quęritur per ceſsionem,ſed habet ceſsionarius vtilem ex perſona cedentis,ſcilicet,propter dominium, quod ad cedentem pertinet. Et ita notat Dynus de regul.iuris.pro poſſeſſore.libro.vj. ¶ Sed ſecundum ſententiam quorundam modernorum, qui dicunt, ꝙ vtilis actio in perſonalibus competit ei, cui ſunt ceſſa iura: de quo per Cyn.C.de actioni.& oblig.l.j. Cur non dicimus hîc,quòd vtile dominium ſimiliter competat? Poteſt reſpõderi,quia iura non fingunt circa factum. Et ideò circa dominium,quod ſine contrectatione acquiri non poteſt, fingit lex,vt.C.per quas perſonas nobis acquiri.l.j. vbi Cyn⁹. Et tangit Petrus hunc punctum.C.de peti.hæredi.l.cogi.in quæſtione illa, vtrum emptor hæreditatis. Cynus in dicta iiij.quæſtione dicit,quòd hoc caſu competit dominium datiuum,non natiuum:& quòd ex hoc dominio datiuo vtiles rei vendicatio cauſarum.Inducit notata ſua.C.ex quibus cauſis maio.l.ſi ab hoſtibus.Et quòd lex det vtile dominiũ, dicit non mirandum:quia tantæ potentiæ eſt,vt det & afficiat:vt.C.communia de leg.l.j.& de iure dotium.l. in rebus. Et notatur.C.de reb.non alie.l.vlti.& ſcripſit ipſe.C.de condi.ob cau.l.ea lege. finaliter dicit ſic:circa hoc tu cogitabis. ¶ Ioannes Fabri in dicta.l.fina.tenet opinionem Dyni. & illa videtur mihi ſecurior.

32 ¶ † Martinus Silimã.diſputauit circa hoc hanc quæſtionem,an habens rei vendicationem ceſſam à domino contra poſſeſſorem bene petat rem iure dominij? & de hoc Dynus vbi.ſ.in vltima quæſtione. Et vltra ibi dicta per Dynum teneas talem poſſe proponere directam rei vendicationem nomine cedentis,dicendo, Cõqueror de tali,qui talem rem poſsidet,quę pertinet ad Bar. à quo habeo iura ceſſa,&c. Aliás niſi innitatur iuri cedentis,ſuccumbet in directa.Obtinebit tamen, ſi intentat vtilem nomine ſuo,cum dicta.l.fina.id permittat. ¶ Dicens ergo rem ad ſe pertinere iure dominij,veram cauſam allegat, loquendo de vtili ſecundum eum. Subdit, quòd ſi non exprimit in libello,an proponat directam nomine mandantis:an vtilem nomine proprio, ponderabũtur verba libelli. & ſi in eo innititur iuri actionis,vt.ſ.dixi, dicetur intentare directum nomine cedentis.Si verò ſuo iuri & ſuo dominio innitatur,vt quia dicit rem ad ſe ꝑtinere iure dominij: tunc videbitur.vtilem nomine ſuo propoſuiſſe, vt ſic vna ratione libelli illud recipiatur.Ex quo ſequi poſsit condemnatio.ff.de eden.l.j.Nec verba libelli ſunt ſuperflua, ſi poſſunt aliquid operari.C.de preci.impera.offe.l.fina.Non obſtat,quòd verbum dominium ſimpliciter propoſitum intelligitur de directo.ff.ſi ager.vecti.vel emphy.peta.l.j.§.j.& notatur.ff.de euic.l.minor.§.j.Quia illud in illo, qui dominio ſuo tãtùm poteſt vti.Sed is poteſt vti ſuo & alteri⁹ dominio:quia per ceſsionem videtur conſtitutus procurator in rem ſuam,ſimpliciter proponendo, intelligitur de ſuo, ſecundum eum.& incipit eius quæſtio: Ego, qui habeo rei vendicationem. ¶ Scire debes,quòd magna eſt quæſtio legiſtarum & de apicibus à quibus principijs cauſetur *rei vẽdicatio*,& glo.in.l.vna.C.e.dicit,quòd à dominio, *vel quaſi* actoris,& à poſſeſsione,vel quaſi rei.

33 Et † ex hoc ſequitur quærere,an domino poſsidenti & detinenti omni genere detẽtionis competat rei vendicatio? & communiter reſpõdetur,quòd non,per.l.prædictam,& per ſuperiorem rationem argu.infra de iudi.examinata. Inſti.de actio §.j. ¶ Sed vt ſcripſit Cynus eadem.l.quæſtione.iiij.diſtinguit ſubtilizantes rei vendicationem cauſalem à rei vendicatione formali.Et ibi inuenitur Pet. de Bel. pertica tenere contra dictum verſi.item quid ſi mihi.& opinionem glo.quòd dominus poſsidens omni genere poſſeſsionis legando rei vendicationem,videtur legare dominiũ inducit.ff.de leg.primo. l.quod in rerum.§.primo.vbi dicitur, quòd inutile eſt legatum vſufructus,niſi legans interim proprietatem illius nãciſcatur. ¶ Sed ſi quęris,an ſuppoſita hac opinione idem ſit in ceſsione venditionis,vel donationis,quorum dies aliter cedit,quàm legatorum.vel an rei vendicatio formata ex poſſeſsione rei ſit ad actum reducibilis:ibi vide in Cyno in vlterioribus quæſtionibus plenè tractatum. Si autem quæris,quid ſi cauſæ rei vendicationis, quæ currit à principio defecerunt,vel quæ non erant,ſuperuenerunt:vide infra de re iudica.Abbate.in libro ſexto.

34 ¶ † DECIMOSEPTIMO quæritur, vtrum bannitus poſsit cedere iura ſua:& videtur,quòd ſic:quia relegati retinent bona,vt.ff.de interdic.& rele.l.relegatorum §.ad tempus. Et appellatione bonorum etiam appellatiões continentur.ff.ad Trebellia.l.ſi legato.§.ſi ſeruum.& de verborum ſigni.l.meorum.&.l.bonorum.& vt in poſſeſsio. legato.eadem.l.is cui.§.bona. argumentum contra, quia omnes exceptiones obſtantes venditori &c.ff.de contrahenda emptione.l.dolia.§.primo.pro ſocio.l.idemque.in ff.de reg. iur.l.in his.§.non debeo.Specu.vbi.ſ.verſi.illud etiam quæritur.dicit,quòd ſi ſit bannitus ex ea cauſa,ex qua bona publicantur,non valet ceſsio:quia actiones fiſco competunt, & contra fiſcum.ar.ff.de ſolutio.l.qui hominem.§.filium.de capi.dimi.l.ij.pro ſoc.l.actione.§.publicatiõe.Inſti.de ſatiſd. §.publico.Sed ſi ex alia cauſa,ſcilicet,ſi habet cauſam lucratiuam obſtat exceptio:ſed ſecus, ſi oneroſam: vt.ff. de doli exceptio.l.apud Celſum.§.de actoris.verſi.ſi quis autem.Fatetur alios indiſtinctè dicere,quòd agere poſsit: vt.ff.quod quiſque iur.l.fina.&.l.filius.& alios dicere indiſtinctè,quòd agere non poteſt.ff.ad Velleia.l.fina.Et quòd ſi poſſet,poti⁹

debere

deberet inhęreri illi distinctioni, an habuisset actionem ex necessitate: veluti ex donatiōe in solutum, an ex voluntate: vt quia emisset: quia hæc non ambulant æquis passibus: vt in. l. cum postulassem. allegata. &. ff. de re. co. l. iij. §. j. & de re iud. l. fi. Ioannes in additione vbi. s. Dicit distinctionē Spe. fuisse Abbatis, Gal. & pro vltimo membro allegat. ff. de noua. l. doli exceptio. & solu. matri. l. si cum dotem. §. si pater. ij. Et vide notata ipsius de iure patronatus. c. vno. libro sexto. in gl. pe. & in Nouella super ea. ¶ Et notat Specu. de procuratoribus. §. ratione quoque constitutis. in principio. &. §. vltimo. post princ. vers. quid si excommunicatus. Et propter superius dicta & alibi dicenda, maximè. in. §. compendiosè.

35 de instru. edi. post princ. ¶ † Est sciendum, quòd Accursius Insti. qui. mo. ius pa. po. sol. §. aliàs relegati. in vltima glo. dicit bannitos nostri temporis, si maleficium est tale, quòd de iure, consuetudine, vel statuto loci ciuitatem perdant, & bona publicentur, comparari deportatis: aliàs relegatis. multi tamen reprobant illam glossam.

36 † Vnde quidam legū doctor dictus de scalis, disputauit quæstionē de bannito propter homicidium, quem pater hæredem instituit, qui posteà iura hæreditatis paternæ ex causa donationis auiæ cessit. Et incipit quęstio: Titius filiusfamilias. & tenuit, quòd poterat, præmittens, ꝙ ex lege municipali bannitus habetur pro confesso, & captus decapitaꝭ, & ipsius querelæ non audiuntur. Et hoc dixit, vt quæstionem declaret, & solutionem fortificaret. Dixit autem Titium sic bannitum, nec esse deportatum: nec haberi pro deportato. Et induxit pro se glossam illam loquentem de maleficio. propter quod de iure, consuetudine, vel statuto perdebat ciuitatem, & bona. Assumebat primum, quia certum est istum bannitū de iure nō perdere bona. C. de bo. dam. auth. bona. & ꝙ nec per statutū adimebantur, vt patet ex eius forma. s. posita. item nec per consuetudinem. Cum igitur talia sint contra iura communia non sunt extendenda. ff. de re. iur. quod contra. &. c. quæ à iure. libro sexto. Item, quia dantur per defensores ciuitatum, vel præsides prouinciarum, qui deportare non possunt: vt. ff. de leg. iij. l. j. §. deportatos. ij. q. vj. biduum. vers. siquidem. vbi de hoc notatur. ¶ Item, quia dantur contra absentem contumacem, & absens deportari potest. ff. de pœnis. l. absentem. &. C. de accusationibus. absentem. Et vide quod notatur. ff. de interdict. & rele. l. inter pœnas. &. l. se. Concluditur ergo talem damnum pro deportato nō haberi, nec etiam infamia notari. licet eius opinio sit grauata. C. de requi. re. l. fi. Alij doctores addunt pro dissimilitudine, ꝙ deportatus manet in insula: sed bannitus extra locum prohibitum vocatur, quod vult. ff. de interdic. & rele. l. exilium. Item, quia vt patet ex superioribus sententia banniti non requirit contestationē, & sentētia deportationis, sic. ff. de pu. iud. l. ordo. C. de adult. l. adultera. Item deportatus nō auditur post sententiā: vt. ff. de pœnis. l. diui. & l. moris. Sed iste bānit⁹ sit ad instar eius, quod dicitur de annotato. C. de requi. re. l. j. &. ij. Facit ꝙ Nico. Matra. in quadā quæstione sua dicit, ꝙ deportatio & bannum nō conueniunt in nomine. & per consequēs, nec in re. arg. C. de codicil. l. si idem. de deci. ad audientiam. Nec in forma. nec in effectu: vt probatum est, vt pœna non extendatur. Et cōcordat bene huic dicto, quod scripsit Cy. post Iacobum de Are. C. de hęre. insti. l. j. in. q. j. &. ij. & præsertim in. ij. vbi idem tenuit Oldradus eo, ꝙ relegatus retinet ea, quę iuris ciuilis sunt, vt probant iura superius allegata. Dicit tñ, ꝙ beneficium quod sibi competeret ex statuto ciuitatis: puta de lucranda dote, vel eius parte: vel & his similia talia perderet bene bānitus à ciuitate, quę per ciuitatem habebat. allegat no. ff. de vul. & pup. substi. l. ex duobus. in vltima gl. Hugo. de san. in quęstione, quę incipit. Quidā Sempronius videtur velle priuationem omnium bonorum sequi bannum pro graui crimine factum, per. l. si in libertinum. ff. de bo. liber. Et multùm refert, quòd licet talis bannitus plures similitudines habeat cum relegato, quā cū deportato, tñ ex priuatione suorum iurium ęquiparatur de-

37 portato. † Et dicit glossam Accur. priùs alleg. optimè procedere, nec valet dicere illud applicandum esse ei, cū quo plures similitudines habet. Nam vna sola similitudo vicere potest multas. Exemplificat in seruo, qui habetur pro mortuo. ff. de reg. iu. l. quod attinet. & l. cum pe. & tamen multas habet similitudines cum viuentibus comedit, bibit, dormit, vigilat, loquiꝭ, ambulat, &c. sed sola priuatio iuris ciuilis vincit illas: vt propter illam habeatur pro mortuo, vt ibi. facit de elect. innotuit. Ex hoc enim videtur posse responderi ad quæstionem, qua quæritur, an bannitus procuratorem constituat, quoad defendendum, quęstio non videꝭ dubia, per c. intelleximus. j. de iud. cum excōicatus illud possit, vt ibi. Itē per illud, qd in dubium fertur de cessionario, satis percipere potes, quòd per procuratorem proprium æquè prohibetur agere, sicut per seipsum. Et quoad procuratorem talē hoc solū est discutiendum, an ipse possit per se, non dico ex solū respectu ad capacitatem, & humilitatem loci, sed ex quadam qualitatē pœnę. Si enim ponimus, ꝙ perdat ciuitatem, & bona deuoluuntur in fiscum: vt. ff. de bo. dam. l. j. nec per se, nec per alium agere potest: aliàs si solū priuat⁹ est māsione loci, nil impedit per alium agere in loco, quod probat l. si cum dotem. §. si soluto. ff. so. matr. vbi patre non valente propter condemnationem intrare ciuitatē: filia eius nomine agit de dote, vel saltem satisdat eum ratum habiturum.

38 † Nec est nouum aliquē posse per alium, quod ex certa causa per se non potest. De hoc multa patent exempla super regula, potest quis. li. vj. &. ff. de administr. re. ad ciui. perti. l. ij. &. ff. quæ res pign. ob. pos. l. Aristo. in vltima glossa. Facit de concess. præben. authoritate. libro. vj. &c.

39 VIDIMVS de cessionario & procuratore, nunc de successore banniti videamus. Regula iuris sic dicit, ꝙ quæ his, qui contraxerunt, obstant, & successoribus eorum obstare debent. In qua distinguitur inter successorem singularem & vniuersalem suum, & extraneum. Super quo vide Io. An. j. de regulis iuris. is qui in ius. cum remissione per eum ibi data. & præsertim in Nouella super prima gl. post Dynum, & etiā in verbo debebit. Et an exceptio excōicationis cedētis noceat cessionario. vide Io. An. de iure patro. c. vno. libro vj. super gl. penul. in Nouel. Et si vis latiùs prosequi hanc materiam bannitorum, & videre verificationē prædictorum, vide per extensum Iac. de Butrig. in quæstione per eū disputata, quæ incipit: Statuto cauetur, quòd bannitus. & Gof. de Salinis. ff. de iniust. rup. irri. ve. testa. l. si quis filio exhęredato. §. eius qui. cum remissionibus suis. Et quęstionē Iac. But. quę incipit: cōmune Bononien. solebat habere in libro qōnum, & repetitionum pergamani folio. cxxxiiij.

40 ¶ † DECIMOOCTAVO quæritur nunquid cedēs iura contra debitorē videatur cedere etiam contra fideiussores, & pignora. Spec. vbi. s. vers. sed nunquid cedens. dicit, ꝙ in casibus, in quibus cessionarius habet vtilem actionem sine cessione: tunc habet etiā contra fideiussores, & pignora. sed in casibus, in quibus non habet vtilem sine cessione, tunc secus. Dicit vltra Abb. Gal. post Abb. papi. ꝙ emptor habet eam sibi quęsitam eoipso, ꝙ emit: quia tūc ipse est in vno de casibus notatis. C. de ac. & obli. l. j. & patet ibi in. l. ij. De quibus casibus dixi. s. in. xj. quæstione. Sed nil ad propositum de illa vtili sine cessione competenti: Quia hic quęritur de sola cessione. ¶ Et hic dicendum, ꝙ virtute cessionis, nunquā habebit actiones contra fideiussores, & pignora, contra quos nulla facta est cessio: cum cessio sit stricti iuris. vt. ff. de verbo. oblig. l. quicquid. Vbertus de Bobio. ff. de hære. vel ac. ven. l. venditor. hanc quæstionem pleniùs tractauit, & latiùs loquens dixit, ꝙ si ex aliquo contractu bonę fidei, creditor dederit nomen debitoris: mandatarius etiam contra fideiussores poterit experiri vtili actione ex eo contractu. Ex vi autem cessionis, non ratione pręmissa huic dicto obstat. ff. pro socio. l. iij. vbi etiam inter socios necessaria est cessio, in nominibus, vel illorum actionibus. & tamen certum est, ꝙ actio pro socio est bonęfidei. instit. de actio. §.

actionum. Sed id tenentes intelligunt textum de actinne directa, dicentes vtilem competere. vel aliter ibi nō loquif de actione inter socios, sed contra debitores. Hi autem, qui solùm in prædictis casibus dant vtilem, inducūt pro se textū. ff. sol. mat. l. si verò § penul. qui dicūt, ꝙ in casibus, in quibus lex deficit, nec vtilis actio erit danda. Et hoc merito: cum vtilis actio sit extraordinaria, seu extraordinariū auxilium.

41 ¶ † Per prædicta videtur sopita quæstio de vasallo, cui grā de nomen debituris mei dedi in feudum: an absq; cessione agat vtili? videtur enim dicendum, quòd non. cum ille non sit de casibus per me supra notatis. in. xj. q. Nec enim potest dici emptio, quæ sit sine quantitate. C. de contrahē. empt. l. empti fides. Fertur Cy. dixisse contrarium. per. l. si. de hęred. vel ac. ven. l. qui in rem actionem. Precium enim videtur cōuentum in eo, quòd vasallus domino seruire tenetur. & sępe opera amici habetur pro precio. ff. pro socio. l. cum duobus. § in coeunda. Sed. l. fina. non obstat, qa ibi fuit vera emptio, quæ est de casibus specialibus. ¶ Nec obstat, quod dicitur de seruitio vasalli: quia æquè dominus tenetur iuuare vasallum, vt patet in constitutione. Frederici. & xxij. q. v. c. de forma. quod capitulū habef in co. h. ti. de forma fidelitatis. &c.

42 ¶ † Redeundo ad primam quęstionem, quęrif, nunquid cedens actionem, quam habet, cedēdo liberetur? vř ꝙ sic: vt. ff. de pecu. l. quod debetur. ff. de peti. hære. l. quod si possessor. de solu. l. cum quis. de contrahen. empt. l. quod sæpe § si res. Imò cōpellif quoq; illam cedere. ff. de mino. l. patri § si pecuniam. Ad leg. Aquil. l. huic scripturę. primo responsio. & ad hoc tenetur procurator actione mādati. C. per quas pso. no. acqui. l. fi. idem in negociorum gestore. ff. de nego. gest. l. nam Seruius § fi. Sic & depositarius. ff. depo. l. sed si is, apud quem. & l. conductor. ff. loca. l. si merces § fi. Non sic in eo, qui tenetur ex contractu, nō ex eo, quòd habeat actionem. C. si cert. pet. l. non aduersus. & C. depo. l. desyderium tuum. & l. si is. & ff. de condi. indebi. l. his solis. Ratio diuersitatis prædictorum est: Quia creditori inuito aliud pro alio solui non potest. C. de solu. l. eum à quo. & l. se. ff. si cer. pet. l. ij. Tñ in prædicta. l. ij. notatur ad finem. iij. glossę, ad hoc non potest quis compelli, nisi in certis casibus. Hoc fallit ex causis ibi vide. Est etiam dare casum, quo cedens actionem liberatur, licet non propter actionem, sed propter rem teneatur: vt in § si pecuniam. allegato. & ff. si quadru. pau. fe. dica. l. j. & de rei vendi. l. si hominē § fi. scdm Io. in additione, vbi. s̃.

43 ¶ † DECIMONONO quæritur, vtrum actio iniuriarum possit vendi, vel cedi ante litem contestatā. de quo notatur. C. de hære. vel ac. ven. l. fi. in vltima glo. quæ opinionem Ioann recitat, dicit quòd non: quia ante litem contestatam, nō est in bonis nostris, nec post propter vitium litigiosi. C. de litigiosis. l. ij. Et ibi per Cynum in. q. ij. Accursius verò in. d. l. fi. & Azo in summa. e. ti. in fin. ambo dicunt sub dubio forte. & quod dicitur non esse in bonis nostris ante litem contestatam, est tamen quoad nos. quia quandiu viuimus, & nobis, & alij nomine nostro dari potest: vt. ff. de iniurijs. l. sed si vnius § idē ait. Nā & aliæ actiones quæ sunt ex delicto, ceduntur. ff. de peti. hęre. l. sed & in diem § Iulianus. & ipse Accursius assertiuè hoc tenet. in. l. si nomen. ff. de hęre. vel act. ven. & Host. in Summa. e. ti. § fi. qui est aliàs sub rubricella de cessione actionis.

44 ¶ † OB PRAEMISSA generalius quęro, an accusatio possit cedi: & procedit dubiū in criminibus, quibus interuenire potest procurator simplex. Facit, quia cessionarius est procurator in rem suam. ff. de in rem versin. l. iij § idē labeo. Ad affirmatiuam facit quod proximè pręmisi. Item, quia constat periculum, vel damnum rei vēditę ptinere ad emptorem ante traditionem, sicut lucrum, & commodum: vt. ff. de pericu. & cōmo. rei ven. l. id, quod. insti. de contrahē. emp. § cū autē. Pone ergo, ꝙ res subtrahitur venditori, vel delictum aliquod priuatum sit commissum circa illam, venditor qui non participat commodo, habere nō debet incōmodum: vt. j. de regu. qui sentit. li. vj. Ergo nec onus agendi, vel accusandi. ff. de peti. hære. l. sed & si lege § consuluit. ex necessitate. Ergo sequitur, ꝙ faciat emptorem procuratorē in rem suā. Sic est dare in venditore hæreditatis. ff. de ac. vel hære. ven. l. ij § non solū. & in procuratore. ff. man. l. ex mandato. Et in hæredis legato. ff. ad Trebel. l. si hæres. Item in popularibus regulariter nō datur procurator. Quia ex quo popularis est, ita interesset constitui, vt constituentis, de pcu. licet in popularibus. ff. & tamen qui contestatus est litē: cū habeatur p creditore procuratorē dat. ff. de verb. sig. l. si cui. Cum ille igitur, cuius non plus interest, quàm alterius procuratorem det in popularibus. fortiùs iste, cui plus competit etiam ab initio, ex priuato delicto poterit pcuratorē dare: vt. d. l. licet. & l. non cogendum § qui ita. Item id, qd inest personæ gratia rei cedi potest: & in eo procurator cōstitui. Hoc patet in restitutione in integrū. s̃. eo. j. corā. & ff. de mino. l. qd si minor. in princip. Ergo & in tali iure, qd inest rei familiari pōt procurator cōstitui in rem suam. Facit. ff. ad Turpil. l. j § incidit ibi, qui mandat, & instruit, &c. In contrarium quia procurator in rem suam dicitur, ad quem spectat cōmodum, & damnum: & tunc si esset aliàs prohibitus admittitur. C. de procu. l. qui stipendia. qd hic nō est: cum cōmodum applicetur fisco. & sic nō cōpetit nomen. ergo nec officium. xvj. q. j. si cupis. vbi concordan. in. j. gl. cum secundum. j. de prębē. C. de ferijs. l. à nullo. Inducitur ratione, quare in popularibus pcurator non constituitur, vt. s̃. quia qui nullas habet, nō est p id locupletior: vt. ff. de popu. act. l. peñ. facit ad idem. l. si mulier § ex asse. ff. de iure dotiū. vbi actiones hæreditariæ alij præstari non possunt, quàm illi, cui restituenda est hæreditas, vel ipsius simplici procuratori: non autem in rem suam. Quibusdam per prima iura videtur ꝙ cedi possit. Ad rationem damni respōdent, ꝙ damnum peti potest expensarum litis, & pœna calumnię. Itē transigendo aliquod cōmodum habere et. de hoc in. l. transigere. C. de transac. & ij. q. iij § notandum. de collu. c. j. Item largiùs dicitur propria causa, vbi nō spectat ad alium cōmodum. ff. qñ appellan. sit. l. ij. in fi. Io. in additione vbi. s. hoc tangit, & nō eligit: sed magis videtur sibi placere, quod pximè dixi. Si vis scire, quæ contra procuratorem in rem suam constitutum obijci possunt: & quis cedere possit, & qñ cedens possit actiones cessas reuocare, vel non. & de casu. l. iij. C. de noua. Et de forma denunciationis, de qua loquitur illa. l. & de tribus quæstionibus circa illam, vide in Specu. de pcuratore § sequitur videre. vers. in Summa. & ibi etiam vide alia, quæ desunt in Spec. in tit. de cessione actionis. alle. Item casus, in quibus pcurator in rem suam tenetur defendere constitutionem, vide notatos. ff. de procu. l. si in rem. & sunt duo. vt ibi patet, & in. l. pręcedenti, in fi. s. quando habet causam lucratiuam. vel in fraudem agere volentium datus est. Et vide notata. ff. de procu. l. plautius. videlicet, qñ etiam ex parte rei, potest pcurator in rem suam constitui. Et an inuito actore pōt reus dare procuratorē in rem suam, vide qd plenè notatur. ff. de procu. l. si actor. Item qñ debet fieri cessio tutori, fideiussori, vel alteri soluenti pro altero obligato notatur plenè. ff. de solu. l. Modestinus. & de fideiu. l. vt fideiussor. & C. de fideiu. l. mādati. Item quare cessio nominis debitoris fit ipso inuito: vt. C. de hære. vel ac. ven. l. iij. Delegatio verò non. C. de noua. l. j. notatur in. d. l. iij. quia delegatio fit per nouationem. Nouatio per stipulationem, quę cōsensum requirit. ff. de verb. ob. l. j. & de act. & obli. l. obligationum substantia. in fine. Host. in summa titulo, de fideiu. sub rubricella de delegationib. dicit ꝙ licet nouatio requirat cōsensum, per hoc non concluditur idem de delegatione. Tñ negari non potest, quin. l. j. C. de noua. differentiam facit inter delegationem, & cessionem, & expressè dicat in delegatione requiri consensum debitoris. Itē gl. j. ibi tenet, ꝙ non cogif cōsentire. Itē Cy. ibi quęrēs, nunquid possit compelli debitor, vt inuitus cōsentiat delegationi: & dicēs gl. tenere, ꝙ licet sit speciale in dote, ꝙ nō possit cogi. ff. solut. mat. l. ij. in princ. Regulariter tñ cogitur. C. de noua. l. nec creditoris.

Dicit post

Dicit post Pet. glossam illam veram de rigore iuris. sed de
æquitate, si sua non interest, potest cõpelli. arg. ff. de rei vẽ.
l. in fundo. Et quia quicunque à me habet causam tenetur fa-
cere quod mihi prodest, & sibi non nocet: vt. ff. de euictio. l.
in creditore. Io. in additiõe vbi. s. approbat illam æquitatẽ,
vbi non posset aliter cõsuli creditori illam petẽti: quia tũc
debitore inuito posset fieri cessio. & tunc cogitur debitor
delegationi consentire. Aliter lex ipsum priuilegiat, vt dele
gari nõ possit, nisi consentiat, vt. l. j. C. de noua. alleg. Et præ-
dicta in. d. l. j. inducit Cy. ad quæstionẽ, vtrũ vasallũ, vel ho
minẽ meum alij delegare, vel in alium transferre possim. &
arguit quod non, & ponit opiniones, quas ibi vide. & finaliter
tenet post Petrum simpliciter, quod non, per. l. ij. ff. de adop. &
l. in adoptionibus. cum. l. seq. e. tit. De quibus vide plenè per
Bar. ff. sol. mat. l. ij. in verbo, non cogitur.

45 ¶ † VIGESIMO quæritur vtrũ valeat cessio facta ab-
senti, nullo pro eo recipiente: vt puta vocato notario & te-
stibus, Cedens dicit, quod omnia iura, & actiones, quæ habet
contra. N. cedit Titio absenti ex tali causa. Pet. de Ceruotis
hanc disputauit arguens ad affirmatiuam: quia absens insti-
tuitur, ei legatur, & causa mortis donatur ei: & procurator
instituif, & similia iura sunt notata. Itẽ inducit gl. ff. de pro-
cu. l. in causæ. § fi. quæ incipit, sed qualiter. vbi videtur expres
sum, quod valeat. sed ipse tenet contrarium, dicens glossam illã
malè dicere: nisi intelligatur fieri posse cessionẽ inter absen
tes: tñ per nuncium, vel epistolã, vt. ff. de contrahẽ. emp. l. j.

46 § fi. † Fit etiã patens ratio: quia cum cessionem ex causa, vel
titulo fieri oporteat, vt hîc colligam ex notatis Spec. de ces-
sione actionis, circa prin. & titulus aliquis fieri nõ possit in-
ter absentes. nisi per nuncium, vel Epistolã, licet procuratio
fieri possit. Patet cessionẽ factã absenti non valere nemine
recipiẽte: vt sic detur pro regula, Quòd vbi de dñio, vel in
re aliquo trãsferendo inter viuos tractatur, siue fit in re, si-
ue in actione, nõ possit inter absentes fieri, nisi per nunciũ,
vel epistolam. Nec obstat, quod possessionis bonorũ agnitio fit
inter absentes, vel nomine absentis. duplex est enim ratio.
Prima, quia agnitio est act⁹ vnius personæ tñ. sed in cessio-
ne, sicut & in contractibus requiruntur duæ personæ. Scda
ratio, quia licet fiat agnitio per præsentẽ nõ ꝓcuratorẽ pro
absente, possessio tñ, vel dominiũ per hoc absenti nõ acqui
rif, nisi ex quo ratificauerit. ff. de bo. pos. l. iij. § acquirere. &
ff. rẽ ra. ha. l. si, qui. & l. pe. Fatetur tñ, quod sicut soluendo libe-
rare possem inuitum, & fortiùs absentem. ff. de neg. gest. l. si
soluendo. & de solu. l. solutionem. & l. si pro me. & l. soluere.
super his vide. quæ scripsi. s. de pac. c. j. in. iij. & iiij. q. & c. cũ
pridem. in. ij. oppositione. & ibi meliùs.

47 ¶ † VIGESIMOPRIMO subijcio quæstionẽ Odof.
de duobus correis pone. A. & B. quorũ alter, puta A. conuẽ
tus à creditore opposuit exceptiones doli, simulationis, &
pecuniæ non numeratæ, lite pendente. B. correus soluit cre-
ditori, & habuit iura cessa contra. A. quẽ postea capi fecit vi
gore statuti hoc permittẽtis vt obligatã pro alio, qui soluit:
quæritur, an capi debuerit, & an debeat relaxari soluendo?
Tenuit, quod si certũ est exceptiones oppositas per correũ con
tra creditorem vel ipsius instrumẽtũ veras esse, nõ debuit
detineri, & debuit relaxari. Nã si. B. contra. A. ageret manda
ti, vel negotiorum gestorũ repelleref. quia omisit exceptio-
nes prædictas doli, nõ numeratæ pecuniæ, vel simulationis:
ff. man. l. si ꝓcuratoris. § ignorantes. & l. idẽque. § generaliter.
& l. fideiussor. in princ. & ff. de fideius. l. exceptiõe. Fortiùs
ergo debuit repelli. vbi petebaf detẽtio personæ ꝓpter ma-
ius grauamen, & opprobriũ. de elec. vbi periculum. lib. vj. cũ
concordãtijs. Si autem certũ est iudici illas exceptiones fru
stratorias, sicut de iure cõi. B. contra. A. actiones prædictas
mãdati, & negotio. gestorũ: sic ex vi statuti haberet ius detẽ
tionis. Non enim debuit mendaces exceptiones oppone-
re, sed bonam fidem agnoscere. Et sic solutum repetere põt.
scdm legis municipalis formã. arg. ff. de admi. tutu. l. quoties.
ff. mã. l. si fideiussor. § quędã. si verò de exceptionib⁹ dubita-
tur. dicit in hoc dubio. A. non debuisse detineri, & detentũ
debere relaxari. Licet enim fideiussor sponte soluens, cum
debitum est liquidum, habeat regressum contra reũ: vbi ta
men non est liquidũ, nõ habet regressum, nisi per sententiã
soluat. vt. ff. man. l. Luci⁹. C. mã. l. si pro co. Sicut nec emptor
agit de euictione, vbi res non euincitur per iudicis senten-
tiã: nec sufficit sententia arbitri: vt. ff. de euic. l. si dictum. § si
cõpromisero. Putat tamen cautionẽ ab eo exigẽdã, de se re-
ponendo in statu, in quo erat, si exceptiones reprobari con
tingat. ar. ff. de iudi. l. in omnibus. qui satisd. cog. l. inter om-
nes. sicut cum res est in obligatione ex causa, cauetur de ea
non baratanda. arg. ff. de peti. hære. l. Diuus. de offi. præsi. l.
Senatus consulto. in fi. Interserit prædicta procedere etiam
si statutum de fideiussore loqueretur. Nam duo correi vi-
dentur fideiubere vicissim, quatenus pecunia ad se nõ per-
uenit, vt in authen. de duobus reis. col. vij. ff. de in rẽ verso. l.
si pro parte. in fi. ff. ad Mace. l. sed Iulian⁹. § j. In illa igitur par
te, quæ ad eum nõ peruenit, censetur fideiussor. Et hoc vi-
det Io. in additione Spec. de cessiõe actionis. § ij. circa prin.

48 ¶ † VIGESIMOSECVNDO subijcio quõnem Col-
lectarij in qua quærit, si cedens & cessionarius ambo veniãt
ad agendum in iudicio, quis eorum alteri præferaf. & vtrũ
vtilis actio præferatur directè. Accursius. C. de noua. l. iij. di
cit quod cedẽs præfertur, per. d. l. iij. & sic videf directam præfer
ri vtili. Circa hoc sequẽdo Cynũ. vbi. s. Distingue, quia, aut
vterque, videlicet habens directam, & habens vtilem habet
actionem suã proprio iure suo: & tunc præfertur habẽs di-
rectam: vt. ff. de loco publico fruen. l. j. § sed si simul veniant.
aliàs incipit, si veniant. & de publiciana. l. penul. Et ad hoc
facit qđ notatur. ff. de acquir. re. do. l. qua ratione. § literæ. in
gl. quæ incipit, sed actione furti. aliàs incipit: in rẽ &c. Aut
non pro suo iure, sed alieno nomine, vel vnus habet ab alio.
& tunc præfertur vtilis: vt. ff. de procu. l. in causæ. in fine. &
de superficie. l. prima. § qui superficiem. & si ager vectigalis.
l. prima, & secũda. Et ideò quicquid dicat ibi glossa ipse Cy
nus dicit præferendum cessionariũ, quia cedẽs non potest
venire contra factum suum. pro quo infra de clericis cõiug.
diuersis fallacijs. cum ibi notatis. & s. de elec. nosti. & placet
49 hoc Henrico. ¶ † Item qualiter differant isti & alij tituli
introducti contra implorantes auxilia, & suffragia aliorũ:
& titulus ne lite pen. & titulus de litig. de quo hic in glo. pe.
vide aliqua per Cynum. C. ne lice. potẽ. l. j. in q. ij. & de ꝓcu.
l. qui stipendia. in oppositione. & C. e. l. vna. & in. ij. q. & C. de
litig. auth. litigiosa. & l. ij. & fi. Et iunge notata eius in dictis
legibus, & C. man. l. penul. & fi. & C. de act. vel hære. ven. l.
emptor. & l. vltima Ad complementum huius materiæ, &
ex his oĩbus, & alijs supradictis ac remissionib⁹ supradictis
& hic notatis in glo. cum suppletionibus suis potest facere
studiosus vnum tractatum valde bonum. ¶ Supple glossas
in gl. j. ibi: *consuetudinem*. quæ viget in Francia. Inn. & not. de
hoc in Spec. titulo præcedenti. § j. vers. si verò. & ti. ibi sequẽ
ti. § j. in principio. Et in fine. j. de fo. cõpe. si clericus. & c. cũ
sit vbi de hoc. in gl. ij. ibi: *potentiori*. ratione officij, potest di-
ci tutor potẽtior. vnde cõmittif in edictum, si sibi fiat ces-
sio contra pupillum. C. qui da. tut. possunt. authen. minoris.
Inno. idem Hosti. & Spec. *Faciunt*. non bona fide. secundum
Vincen. hic Cuius dictum vide in Spe. ti. præcedẽti. § j. vers.
quod autem. Et ibi. l. j. & ibi idem notat. in vltima glossa. Et
ibi: *deductam*. vnde dicitur dubia: quia euentus eius dubius
est in lite: vt. ff. de pecul. l. quod debetur. Et ibi: *tamen tenet*.
notatur, vt lite pendente ecclesia. j. in gl. pe. Et ibi: *sine do-
natione*. propter nuptias. dote, transactione, rerum hæredita-
riarum diuisione, & legatorum causa: & ibi tenet ipsa ces-
sio, si constat eam veram esse. Vnum tamen scias, quod tibi
creditori meo cedo actiones meas, quas habes contra credi-
torem: & hoc solutionis causa, videlicet faciendo etiam te
procuratorem in rem meam, non tamen eam delegando.
adbuc ab eo petere potero: & tibi prohibere, ne ab eo exi-
gas priusquàm cum illo litem fueris contestatus: vel aliquid

de debito exegeris:vel id debitori denũciaueris.C.de noua. l.iij.&.ff.de pcu.l.procuratorem in rem.& ibi not. Et quomodo facienda sit denunciatio,& an necesse sit causam exprimi,& an facienda sit etiã scienti,vide in Spec.de procu.§. vltimo,ad fi. An verò agens ex iure cesso ante litem contestatã teneatur çdere cesionem,in Spec.de instru.ędit.§.nũc dicamus.vers.quid ecce.& ibi:*cessio*.quia simulatum lucrum actionis esset eius,cui ceditur:cum verè sit cedentis. Et ibi: *datur*.Item,cum in instrumento cessionis nõ dicitur ex qua causa.vel cũ in princ.ponit cesio,in fine,vel medio:ex quo contractu,scdm Inn.Sed dic meliùs,vt scripsi.§.e.in.vj.q.vers.refert etiam.vsq; in finẽ quęstionis.Et ibi:*in id quod dedit*. Quid de residuo?vide in Spec.de cessione actionis.§.j.vers. sed si verò.Et ibi:*dubitatur*.aliter,quã per negationẽ partis. Super quo vide,quod notatur in Spec.e.ti.de cessione actionis.§.j.vers.sed opponitur.Et ibi:Et ibi:*l.pe*.vbi satis de hoc in vltima gl.& in fi.vt si fiat inter cohæredes, vel creditori pro debito,vel possessori pro munimine rerum:vel legatarijs ab hæredibus:cum eis actiones,vel res sunt legatæ. Inno.Et per hoc habes gl.ij.Inno.effectualiter expeditam.Super quo tñ vide,quod scripsi in oppositione.Host.de materia remittit ad summam de cessione actionis,& Nouella ad Spec.de cessi.act.& de procura.§.vltimo.In gl.pe.ibi:*intelligendum est*.& ille potentior seuerè punitur.vt ibi.Et ibi: *constituti*.ita,ꝙ ratione officij terribilem,& minacẽ vultum inferunt.In his ergo,qui aliàs,sed non ratione officij potẽtiores sunt,& terribiles,fortè locum nõ habet id:cum & aduocans possit habere iustitiam:nec sit verisimile in terra iustitiæ violentiam pati.ff.quod met.cau.non est.Maximè, quia si ille ita tenere posset sine procuratione,sicut cum illa.secũdum Inn.& Host.Sic intelligunt.C.si quacunq; præditus põtestate.l.j.&.C.si rector prouin.l.j.&.C.quod me.cau.l.si per vim.In alia significatione sumitur.ff.si ex noxa.cau.agatur.l. j.§.si denegat.&.ff.e.l.iiij.secundum Inn.Plus dicit,ꝙ nõ reprobatur hìc cessio actionis facta in clericos. quia sint potentiores:sed quia quomodocũq; fiat simulatè,non valet.& in hoc habet gl.Inn.vltimam expeditam,ibi: *& si expreßionem*.C.si quacunq; præ.potesta.l.j.C.si rector prouin.l.vna.

De arbitris. Rubr.

SVMMARIVM.

1 *Compromitti in delegatum,nun posit?Et an de iuribus tẽporalibus.*
2 *Spiritualẽ cum temporali,an per arbitrorum arbitratum permutari poßit?Et ab arbitris iuris appelletur?Et num pendente compromisso appellationis prosequendæ currant tempora?*

Ontinua ad præcedentia:quoniam iudiciorum præparatoria expedita sunt,restat,vt ad iudicia veniamus.& qa arbitria ad eorum instar reducta.vt.ff.e.l.j.iõ priùs de arbitris est videndum.& idem ordo seruatur in.C. &.ff.Et scdm Nouellam habetur materia.ij.q.vj.iudicibus. &.§.arbitrari.&.iij.q.vij.c.infames.§.cognitores. & vers. sequentibus.& repetitur in.vj.Et ei secundum Nouellam congruit de rescrip.pastoralis.j.rñso.de officio dele.suspicionis. &.c.vnũ delegatorum.de offic.delega.si contra vnũ.de app. c.ij.li.vj.de in inte.resti.c.pe.§.pe.& vlti.de testibus.præsentata.de præsump.literas.
1 † vbi cõpromittitur etiam de iuribus tẽpalibus.de re iudi.c.fi.in fine de confir.vti. examinata.
2 de prçben.nisi essent.de re.permu.c.fi.† vbi etiam per laudum arbitrorum spirituale cum temporali permutari nõ potest.Item per omnes arbitros pronunciandum est.de elect. cum sicut.Quod dic vt de re iudi.c.penul.libr.vj.Et ab arbitris iuris appellatur ad Papam.de offi.deleg.ab arbitris.eo. lib.Et pendente compromisso non currunt tempora appellationis prosequendę:vt in cle.quandiu.de appellationibus. Quomodo diuersimodè sumit nomẽ arbitri,vide Io.Andr. de offic.deleg.ab arbitris in principio.

SVMMARIVM.

1 *Compromissum factum in specie de qua hìc,& sic in nouitium: an arbitratum cum illo nouitio & altero arbitro,sit efficax?*
2 *Compromitti de causa per sententiam finita num queat?*
3 *Compromissum hac lege factum in duos,vt si ipsi duo non concordẽt potestas det tertium,an efficax sit?*
4 *Compromissum in quot personis fundetur?*
5 *Monachus nouitius,num arbiter eligi queat?Et an amicabilis compositor?numero.6.*
7 *Compromisso in plures facto,an & qualiter sententia,vno absente,per alios lata valeat?*

CAP. I.

Anè pars. ¶ Pars est de foro competenti in.c.sanè. ¶ Expone literam.*communi placito*. compromittẽtium, & eorum in quos compromittent.Hæc em̃ res à principio extra omnem necessitatem posita est:licet ex postfacto causam arbitri decidere cõpellant ff.e.l.iij.§.j.Et hæc vera in cõpromisso voluntario: secus in necessario,cui adhæret iurisditio.Quod dic,vt dixi.§.de offi.dele.suspicionis.Hosti.omni.Sic concordant.*duorum*.si ex duobus vnus condemnat in quinq;,alter in decem,alter in xv.tenebat hìc Host.id quod approbatum est.§.e.c.j.libr.vj. Ratio decidendi tangitur in gl.j.videlicet propter hominũ, maximè arbitrorum,qui vtplurimùm sunt eligentium compatres,& amici,naturalem facilitatem ad dissentiendum. Et quod dicit in.ij.gl.habes.§.e.c.ij.li.vj.Inn.nihil ponit vltra glossam. ¶ Ad decorem huius decretalis primæ. Primò subijcio quæstionem Paul.de Eleaz.materiam tituli in cõi magis quàm huius decretalis in specie concernentem: quæ
1 incipit,de re actori.† Pone igitur de re actori adiudicata,& tradita:demum per reum possessa cõpromiserunt in duos, actor & reus,ita ꝙ si illi non cõcordent,potestas det tertiũ. quibus nõ concordantibus potestas dedit monachum nouitium:quæritur an valeat compromissum?& si valet,& alter pronunciauerit cum illo nouitio,valeat laudum? Quæstio habet tria capita dubia.Primũ est,nũquid de causa per sententiam terminata possit compromitti.Scdm est, nunquid valeat compromissum non obstante adiectione facta de tertio dãdo p potestatẽ.Tertiũ est,nũquid monach⁹ nouitius possit esse arbiter.Et sic de hoc faciã tres quęstiones.
2 ¶ † PRIMO igitur quęro,nunquid de causa per sentẽtiam terminata,possit compromitti?& videtur ꝙ sic. Quia de tali potest esse iudicium in multis casibus,vt.ff.de re iud. si à te,de excep.c.penul.de testa.c.Raynaldus.de re iudic.inter monasterium.cum concor.Igitur & arbitrium. cũ arbitria ad instar iudiciorum &c.vt dictum est.ar.C.de iudi.l.rẽ non nouam.Facit quia si victor non posset cõpromittere, obesset ei sententia sua:contra regulam:qd ob gratiam.§.de reg.iu.li.vj.cum concordantijs. Nil enim prohibet saltem victore consentiẽte, causam iterũ examinari.Cũ exceptionem rei iudicatæ possit scienter omittere:vt de re iud.suborta.&.c.inter monasteria.licet enim regula, quæ habet in omni causa posse liberè compromitti, excipiuntur quidã casus notati.de transact.c.fi.§.ti.proxi.c.pe.ff.e.l.non distinguemus.§.de liberali.&.e.ti.in Spe.§.restat.Inter illos iste nõ reperitur.igitur remanet in regula permissiua.ff.ex qui.cau. maio.l.necnon.§.qd eis.de procu.inuitus.§.j.de spõ.cũ apud. xxx.q.iij.c.illud.&.q.iiij.c.qui spiritualem.De hoc.xvj.qõ.j. peruenit.ij.q.v.consuluisti.de transac.c.ij.Videntur casus in auth.de app.§.j.col.viij.C.de tempo.app.authen.si tamen.& de app.quãdiu.in cle.In quibus paret,ꝙ de causa diffinitiuè pronunciata per sententiam iudicis:& idem per sentẽtiam arbitri.ff.e.l.sed si in seruum.in fine.&.l.se. Quia sententia arbitri non impedit ingressum ad iudicem:vt dixi in prædicta decre.quãdiu.post Pau.Ergo à simili,sententia iudicis non impedit

non impediet recursum ad arbitrum.& saltem in proposito videtur hoc clarū:quia res adiudicata tradita fuit actori:& sic actio in factum orta ex sententia.ff.de iureiu.l.nam posteà.§.fi.vbi de hoc.C.de re.cre.actori.per huiusmodi executionem & debiti solutionem extīcta:vt insti.qui.mo.tol.obli.in princ.Siue enim res erat rei,per hoc transfertur dominiū:siue erat alterius daf publiciana.ff.de publicia.l.iij.& l.sed & si res.de acqui.pos.l.Pōponius.§.si iussu. vbi de hoc. Et reputant quidam casum.ff.de statuliberis.l.statuliberi.§. Quitus.¶ Sed de hoc,an per sñiam,& eius executionē trāsferatur dominiū,vide plenissimè per Cynū.C.cōiavtriusq; iudi.l.j.in.iiij.q.Si ergo prima actio in factum perijt,& alia est nata,negari non pōt nouationem factā,& primā transfusam in secundam.ff.de noua.l.ij.Sed facta nouatione per stipulationem,certum est posse cōpromitti,& transigi.Igitur & in casu nostro.Facit,quia de noua possessionis appræhēsione facta per reum potest lis esse,& iudiciū,videlicet quo modo eam apprehenderit,igitur & translatio ad compromissum.ar.si per vim,vel alio mo.l.fi.j̄.de prębend.licet.ij. ¶ In contrarium videtur,ꝙ de tali causa non potuerit compromitti.Nam super causa per diffinitiuā inter easdē personas terminata non potest assumi arbiter:cū super diffinienda,& non super diffinita assumi debeat:vt.ff.eo.l.j.&.l.quāuis.j̄.e.exposita.C.e.si causa.ff.de transact.l.post rem.de condi.indebi.l.eleganter.§.si post.Præterea,quia aut pronunciabunt arbitri scdm formam sententiæ,aut contra.Primo casu ex sententia nullum habet effectum,vel vtilitatem actor. Secundo casu sententia lata contra primam non valet ipso iure.C.qn̄ prouo.nō est necesse.l.j.ij.q.vj.c.ei,qui.§ diffinitiua.vers.si sententiam.Et si diceremus sic cōpromissum fuisse,vt ferretur sententia,scdm primum modum,concluderetur compromissum factum,vt arbiter certam,seu arbitri certam sñiam ferrent.Quod omnino prohibitū est.ff.eo.l. qualem.in prin.Nec partes de secundo modo sensisse videntur:quia sententia esset nulla.Item,si feratur.ij.sñia secundū primā,ex ea nō poterit dari actio in factum,etiā si sñia fuerit homologata,scdm id,qd notatur.j̄.eo.per tuas.quia per primam impeditur.ff.de verb.ob.l.qui bis.&.l.item qui.& l.qui vsumfructū.cum similibus.Tertiò probatur,quia trāsactio non potest esse nisi de re dubia,& lite nō diffinita.s̄. de transact.super eo.&.e.ti.C.l.ij.de condi.indebi.l.in summa.primo.responso,& in iuribus.s̄.allegatis.Et facit similitudo cōpromissi,& transactionis.ar.j̄.eo.exposita.In transactione enim,& arbitrio cessat liberalitas:sed datur exceptio pacti.ff.de transact.l.qui fidem.&.e.ti.c.j.s̄.&.ff.e.l.Pōponius.§.j.vers.quāquàm.aliàs incipit,sicut nostris. Quartò videtur casus.j̄.e.exposita.Facit finis litium appetendus.de dolo,& contu.finem.de ver.sig.sæpe.in cle. Nam si diceremus posse compromitti,nullus esset litium finis.Et hac ratione de tali causa non potest esse iudicium:vt notatur,qn̄ prouo.non est necesse.l.j.Et eadem ratione exceptio rei iudicatæ potest opponi ante litem contestatam in vim dilatoriæ.de lit.contest.c.j.li.vj.¶ Soluit Paul.dicēs compromissum valere per primò allegata.& maximè,quia per restitutionē rei extincta est actio iudicati,& in alium transfusa.& de re iudicata ipsa suspensa transigi potest.C.de transact.si causa cognita.Fortius ipsa extincta,& in alium transfusa.C. de execu.rei iudi.l.ij.ff.de pigno.l.si fundus.§.si creditor.& argumentum.ff.de dona.cau.mor.l.quod debitori.Igitur & & cōpromitti.Trāsactio enim fieri nō potest nisi de his,de quibus fieri potest iudicium.Sed de his potest esse compromissum:quia redacta &c.ff.e.l.j.Et arbitri iudices appellanf ij.q.vj.à iudicibus.§.quod autem.&.C.de iudi.l.rem non nouam.Sententia etiam arbitri executioni mandatur.j̄.e.per tuas.ff.eo.l.pe.& notatur.ff.de iudi.l.ait prętor.Et procedit hoc maximè:quia actori ad rem rehabendam expedit nouam actionem,& instantiam iudicij intentare.Et reo possunt super hoc nouæ defensiones competere,quæ faciunt nouam causam.C.si sępius in inte.resti.postu.l.ij.&.iij.&.C. de peti.hære.l.hæreditas.s̄.tit.ij.c.vltimo.Et per.hoc patet solutio ad omnia iura contraria.Nam inter secundā,& primam sententias notatur diuersitas.& sic cessat contrarietas ar.j̄.de his,quæ fi.à Pręla.cum apostolica.C.de ve.iu.enucle. l.ij.§.contrarium.&c.¶ Contrarium autem terminauit Fredericus doctor legum,vt recitat Io.And.in additione Spec. eo.ti.§.j.vbi dicit,ꝙ post restitutionem factam Epo Felteñ. per sñiam legati de castro post tempora commune Teruisinum illud occupant,vt hæres Azolini de Romano,cui fuerat datum in feudum,& illud posteà possederat.xxx.annis. Super quo lite mota factum fuit compromissum,quærebat dictus Fredericus,an valeret,qui disputando finaliter terminauit,ꝙ non:quia super re iudicata,vel finita transigi,vel compromitti non potest,per iura.s̄.ad hoc allegata.&.ff.de condi.inde.l.eleganter.§.j.C.de transactio.l.fratris tui.&.l. causas.Et quia à re iudicata,quæ certa est,recedi nō potest per contrariam sententiam.C.qn̄ prouo.non est necesse.l.j. Ergo nec per compromissum,vel laudum,quod similitudinem habet ad iudicia:vt.ff.eo.l.j.&.l.si de meis.§.recepisse. Item,quia prout dicit dicta.l.j.&.l.quāuis.e.ti.compromissa pertinent ad lites finiendas,nō autem ad finitas.Item administratores transigere non possunt.& sic nec compromittere,qn̄ iura locorum,vel personarum,quę administrant,sunt clara,& aperta.Et sic hic erāt.Ergo Episcopus compromittere non potest.C.de transact.l.præses.ff.de iureiu.l.tutor.& l.iusiurandum.§.j.&.ij.&.ff.de furtis.l.interdum.§.pe.&.j̄.e. contingit.Sed hanc vltimam rationem,Pau.non ponderauit:nec ad istum casum quæstionem suam adaptauit. Non omitto,ꝙ Io.in additione vbi.s̄.dictam rn̄sionem Pau.attribuit Iaco.de are.& quasi per eadem motiua:inducēs etiā C.de transact.si causa cognita.Et hoc specialiter,quia in.q. Frederici allegabatur noua causa appręhēsionis,& præscriptio post illam:de qua cum superuenit,non potest dici iudicatum.¶ Item in facto allegabatur sententiam legati fuisse nullam.De quibus poterat oriri iudicium:vt.ff.de pigno.l. si fundus.§.creditor.&.ff.de excep.rei iud.l.si à te.§.j.& igitur compromissum in arbitros,qui,& iudices sunt.ij.q.vj.a iudicibus.&.§.se.Et hoc magis videtur placere Io.Et hanc teneas.Dicam fortè infra.eo.in.c.exposita.

3 ¶ † SECVNDO quæritur,vtrum valeat compromissum factum in duos cum tali adiectione,ꝙ si illi non concordent,potestas det tertium?Et videtur,ꝙ sic:quia quoties principalis,& finalis causa prohibitionis cessat,debet cessare prohibitum.de renū.post translationem.de app.cum cessante.lxj.di.his omnibus.cū similibus.Sed causa ꝓpter quā duobus assumptis arbitris,nō potest dari potestas tertium eligendi,est ista.quia discordare possent in tertio assumendo.ff.e.l.si vnus.§.si in duos.&.§.principaliter.Quæ ratio cessat in casu nostro.nam potestas apud se non potest dissentire:cum vnus sit,propter quod datur in consilio,ꝙ in vnum compromittant,vt hic.facit,quia non reperitur hoc in iure prohibitum:igitur permissum,vt.s̄.probatur. ¶ Secundò probatur hoc arguendo de tacito ad expressum sic:eadē conditio est taciti,& expressi.vnde si tacita exprimātur,nō operantur nouum effectum.ff.de leg.j.l.iij.C.de fideicom.l. non rectè.infrà de præsump.c.iij.Et ideò non refert,an conditiones exprimantur affirmatiuè,vt in rescripto,vel non. ff.si cert.pet.l.cum quidam.s̄.de consti.cum.M.de rescript. causam,quæ.de electione.significasti.cum suis concordantijs.Modò,si fuisset cōpromissum in duos,& discordassent: licet de tertio adijciendo illis discordantibus,dictum non fuisset:tamen tertius officio iudicis addi deberet,vt in dicto.§.principaliter.Et infrà de appel.cum speciali.Ergo illa expressio subintellecta nihil operatur,quin valeat compromissum.¶ Tertiò probatur,quia si tertius à partibus ab initio fuisset electus,valuisset compromissum:vt dicto.§.si in duos.Sed si eligatur à potestate ex consensu partium,ab ipsis partibus videtur electus iuris præsumptione.ff.de leg. ij.l.vnum ex familia.C.de iudi.apertissimi.infrà de senten.

excom. mulieres. in fi. Et vtrobiq; de hoc. xvj. q. vj. consuetudo. in fine. s. de procur. c. j. & ij. Et econuerso de re. iu. qui facit. cum concor. Ad idem facit infra de testamē. cum tibi. ¶ Quarto probatur arguendo de separatione, & diuisione compromissi, sic: Regula habet, quòd vtile per inutile non vitiatur in actibus separalibus: vt infrà de reg. iu. vtile. li. vj. cum concordantijs. Fortiùs ergo non vitiatur vtile per aliud vtile. sed in casu nostro duo videntur compromissa: vnum purum, & clarum, & aliud conditionale. Siue ergo valeat secundum, siue non, primum debet sortiri effectum electo tertio, qui retrò vr̃ electus in cōpromisso nominatus. ar. C. de insti. l. pe. ff. de here. insti. l. j. & se. & de cōdi. insti. l. talis. ¶ Quintò probatur, quia eadē debet esse dispositio hominis, & legis. C. cōia. de le. l. j. in auth. de nup. § disponat. Sed legis dispositio habet tertium dare cogente iudice duobus discordantibus. Ergo idem poterit homo disponere. ¶ Sextò videtur probari per casus. s. de elec. in causis. j. e. c. penul. ff. quod cuiusq; vniuer. l. item eorum. § si decuriones. ff. iudi. solui. l. apud. in fine. vbi dicitur, q̄ si promisit stare sententiæ iudicis, & alius in eius locum fuerit substitutus, stipulatio valet. & tamen incertus erat substitutus. ergo valere debet compromissum, etiam persona non nominata, &c. ¶ Vltimò pro hoc facit benigna legum interpretatio, quę habet, vt potiùs res valeat, quàm pereat. j. de verbo. signi. Abb. cum concord. & maximè, cum hoc congruat æquitati naturali, secundum quā debet, quod complacuerit partib⁹ adimpleri. s. de pac. c. j. ff. de pac. l. j. ff. de act. emp. l. ex empto. in prin. Facit, quia tantùm valet pactum generale, quantùm speciale. ff. de admi. tut. l. si duo. § fi. de quadriēnali præscrip. l. ij. C. de præscrip. xxx. anno. l. omnes. cū cōcordantijs. &c. ¶ In contrarium, q̄ non valeat, probatur primò ꝑpter incertitudinem arbitri, qui cert⁹ esse debet. ff. de arbit. l. itē si vnus. § si in duos. argu. infrà de procur. c. j. lib. vj. ff. de procu. l. ij. ff. de testa. tutel. l. tutor incertus. & l. duo sunt Titij. ¶ Secundò videtur casus infra. e. c. innotuit. vbi addendi tertium duobus discordantibus data fuit potestas iudicib⁹. & tamen non valuit compromissum, nec arbitrium, nec ꝑcessus: Quia si non valet principale, nec accessorium: vt ibi notatur. & e. tit. in Specu. § fi. versi. sed pone. & versi. sequenti. ¶ Tertiò probatur ratione initij, & originis sic: quoties initium, & fundamentum est reprobum, nihil rectum potest ædificari. j. q. j. cum Paulus. ff. de ori. iur. l. j. & de presbytero non bapt. veniens. Sed fundamentum esse debet cōpromissum ad ædificium effectum, & ordinem consequendi. Hoc autem fundamentum tendit ad dissentiendum: ergo nihil rectè ædificari potest. & in ipso suo initio est vitiosum, & perniciosum exemplo. Quare non potest bonum exitum consequi. j. q. j. principatus. Nec obstat. iij. electio subsecuta: quia quod ab initio est nullum, non conualescit ex facto sequenti: aliâs consensu. de elect. audiris. de regu. iu. libro. vj. ff. e. l. sed si in seruum. in prin. ¶ Quartò probatur ex inseparabilitate liciti, & illiciti: sic quoties duo sunt inseparabilia, quorum vnum vice mutua causa est alterius, illo inutili, vtrunq; vitiatur: vt. ff. e. l. Pędius. aliâs incipit. parui refert. ff. fami. erciscū. l. in hoc iudicio. s. de officio deleg. cum super. Sic est in proposito. quia vnum compromissum de duobus nominatis, & tertio innominato est inseparabile, & vnum alterius sibi inuicem causa mutua est. ¶ Quintò adiuuādo primum argumentū, q̄ tale compromissum sit incertum. Et q̄ incertitudo vnius vitiet, probatur sic: Illud est certum, qd est clarum. xj. q. iij. certum. de hæreti. excōicamus. § fi. ff. si certum petatur. l. certum. Facit. ff. de rei vend. in rem. in fine. Ergo à contrario, illud dicetur incertum, quod est obscurum, non apparens, nec manifestum. Sed in nostro casu obscurō, incertum & dubium est, an potestas eligat. Quia ventura soli Deo sunt cognita. xxij. q. secunda. beatus. xxvj. qō. ij. sciendum. vt eccle. benefi. c. vt nostrum. cum concordātijs. Et incertum est, quem eliget. & sic incertum est ratione electionis, & personæ. Quod autem incertitudo vitiet tales actus, probatur per simile. ff. loca. l. si merces. in principio de elect. c. secundo. de concess. pręben. c. primo. libro sexto. & cle. cum ei, quem. Facit, quia talia incerta, & generalia non sufficiūt, quādo requiritur speciale. ff. de procu. l. Pomponius. in fine. infrà de procuratoribus. qui ad gendum. libro sexto. & cle. non potest. de offi. vica. c. secundo. & in libro sexto. ff. de acquirenda hæreditate. l. si quis. § iussum. de regu. iur. in generali. cum concordantijs. Sed hic requiritur specificatio nominata: vt dictum est. ¶ Opiniones variæ hic notantur. Prima opinio habet, q̄ valet tale compromissum per decre. cū speciali. & per iura, quæ dicunt eandem esse dispositionem taciti, & expressi, iuris, & hominis: vt dixi. s. ¶ Secunda opinio habet econtra, quòd tale compromissum nō valet: quia non vtitur suis viribus, nec viribus prætoris. vnde propter hominum naturalem facilitatem ad dissentiendum, præsumitur secundum ius, quòd hi duo non concordabūt. Et sic erit res sine exitu: vt dicto. § principaliter. Prætor verò, ipse arbitros potest compellere, vt eligant tertium: quia à partibus hoc videtur prohibitum ei, dando alteri facultatem. Nam quod vni conceditur, alteri videtur denegatum. de priuile. sanè. vbi de hoc. & de iura calum. c. primo. & quinta distinctione, ad eius ¶ Tertia opinio habet valere compromissum: sed de laudo dicunt, quòd si duo concordantes ꝓnunciant, valet laudum: sed si discordant, & vnus pronunciat cum tertio electo, non valet sententia, & laudum. Ratio primi est vsitatus modus sic compromittendi. vnde non valet ex naturalib⁹ viribus compromissi: sed quia vsitatum est sic fieri. vt. ff. de leg. primo. l. si quis seruum. § si ita. de appellationibus. quamuis. in cle. Ratio secundi dicti est, quia si primi duo concordant, commissa est conditio, & perinde est ac si ab initio compromissum fuisset in duos purè: quia cōpleta conditio retrotrahitur, & pro purè facta habetur: vt de pericu. & commo. rei vend. l. quod si pendente. de pigno. l. potior. secundo responso vbi de hoc. de pupil. substitutione. l. si. § Titius. cum cōcodantijs. Ratio tertij est: quia cū non concordant, perinde est, ac si non fuisset compromissum purè in duos. Sed purè in duos certus, & tertium eligendū: per prædicta iura. Et sic propter incertitudinem non valet tale compromissum: vt. ff. loca. l. si merces. in prin. infra. c. innotuit. & § si in duos. allegato. ¶ Quarta opinio habet, q̄ tale compromissum non valet, nec per consequens processus, vel laudum talium arbitratorum. Et sic notat Specul. eo. ti. § fi. versi. sed pone. & versicu. sequenti. Et est ratio, quam reddit decre. innotuit. infra. e. quia non potest compromitti in incertam personam per arbitros assumendam: vt. § si in duos. vel per alium, vt in. c. innotuit. & est ratio communis: quia tale compromissum habet malum fundamentum, quod incipit à dissensu: vt ibi dicunt Innocentius, Hostiē. & Accursius in. § principaliter. allegato. Et sic nullum potest pręstare ædificium. prima, quæstione prima. principat⁹. &. ff. de origine iuris. l. j. Et hæc est communis opinio Canonistarum. ¶ Paulus approbat tertiam opinionem. Nam tunc non incipit à dissensu, sed ratione incertitudinis vitiatur incertum, & remanet certum: non tamen negat quin possit compromitti in arbitrum, vt per se, vel alium pronunciet, & tunc ille ex viribus compromissi, & laudum, & dictum ipsius videbitur esse primi arbitri. Et sic intelligitur decre. pe. infra. e. facit. C. vbi, & apud quos. l. fina. de officio deleg. si cui. in fine. & de procuratoribus. c. j. secundo responso. libro sexto. Alij tamen intelligunt decretalem penultimam loqui in delegato, vt Inno. Alij, vt Hostien. in arbitratore. Non obstat. l. cum apud. ff. iudica. solui. quia ibi fuit compromissum stare sententiæ certi iudicis, & eius substituti: quod licet. Et aliud est, quem promittere stare sententiæ arbitri eligendi à tertio, seu à certo: quia iudex substitutus repręsentat eum, cus substituitur. de offi. deleg. quoniam Abbas. ff. de officio proconsulis. l. prima. § meminisse. Quod non contingit in arbitro electo secundum formam

4 prædictam. † Nā compromissum firmatur in tribus perso-

nis.s.duobus compromittentibus,& arbitro. meritò ergo vnius defectus facit illud deficere:vt.ff.e.l.Pedius.§.si in ser uum.Sed hîc deficit tertius: quia non refert, an nõ ponatur persona,an ponatur incerta:vt.ff.de hære.insti.l.in tempos. §.quoties.de rebus dubijs.si fuerit.§.si in pluribus . de testa. tutel.duo sunt Titij.cum similibus.Incerta autem est tertia persona tempore compromissi.ff.de verbo.sig l.subsignatũ. §.si. Non obstat.s̃.de elec.§.in causis.&.ff.quod cuiusq; vniuers.l.item eorum.§.si decuriones.quia loquitur in negotijs vniuersitatis,quę residere possunt in vnum.& per eius mor tem,& inhabilitatem,vel etiam consensum,possunt in aliũ cedere:vel loquuntur de electione procuratoris ad lites : vt in.§.si decuriones.vel ad negotia:vt de arb.in causis.quæ bene possunt compromitti in alterius arbitrio,etiam incerti: duntamen sit habile.de procu.c.ij.ij.responso.libro sexto.& eo.ti c.religiosus.in cle.Io.And.in Specu.e.ti.§ si.vers.sed qd si isti duo.in fine remittens ad notata sua infra .c. innotuit. in gl.qñ ergo.Et super gl.ij.dicit Francisc. Accursij mouisse hanc quæstionem,videlicet decõpromisso facto inter duos cum potestate tertium incertum in casu discordię eligendi: duntamen quòd valet,per.§.si decuriones. Quod intelligit Io.An.cum casus directò discordiæ est de tertio eligendo. nam si in tertio assumendo concordans,iam cessat ratio ꝓhibitionis fundata in dissensu.ff.de iure patro . l. adigere.§ quamuis.de admi.re.l.iij.§.conditio.Quod cum eo.l.si filius. de in ius vocando.l.quãuis.Facit.C.quæ sit lon.cousue.l.j.Et prędicta concludũt valere sententiam,in qua ipsi duo concordant tertio non electo.Contrarium tamen innuit Spec. vbi.s.vers.sed pone,quòd in eligẽdo.Subdit,ꝙ Io.An. quo ad concordandas has opiniones contrarias cum opinione Francisci est considerandum,ꝙ sequi posset absurditas , vt cum partes diutiùs litigassent,& tempore diffinitionis discordarent arbitri in pronunciando:quia sic possent discordare in tertio eligendo.& sic per hoc partes grauatæ inutiliter essent diutiùs grauibus laboribus,& expensis.Ideò bona fuisse videtur consideratio legis volentis huic casui ꝓuidere,qui euenire poterat:licet non euenerit . Quod iura sæpe faciunt,de diuor.quanto.in fi.de seruis non ordi.c.j.in C.in quibus causis resti.in inte.non est nec.C . quando lice. sine iudi.se vin.l.j.Sed si ab ipso principio illi duo arbitri cõ cordarent de tertio,qui deberet in casu discordię tempore diffinitionis adesse hîc peroptimè procedit hæc opinio Frã cisci ex quo nulla sequi potest inconuenientia.Et si compro mittentes non arctassent ipsos ad habendum tertium solo tẽpore sentẽtiæ in casu discordiæ:sed simpliciter dedissent potestatem de assumendo tertio,si vellent , statim ille cum eis posset inchoare processum:& sine vlla calumnia haberetur,ac si per compromittentes in compromisso nominatus fuisset.Sed aduertendum est,quòd vbi ponderamus solùm euẽtum discordiæ vt sequeretur,quòd si vnum solùm, quamuis commissa esset electio tertij : cum ille cum scipso discordare non posset,valeret à principio compromissum. Ad quod facit infra.e.c.penul.& cum decret.innotuit.solã incertitudinem põderare videtur,& decre.pe.habet varias lecturas.vt ibi patet in textu,& super,vlti.glo.Sed in terminis,quos dixi.l.incertitudinis,& discordię,à principio prouidetur.Inducit Io.An.vbi supra prædicta ad dictam quæstionem Pau.quam attribuit Iaco.de Are.Saluo , quòd vbi Pau.dicit potestatem alium eligendi datam fuisse potestati ipse ponit eam datam fuisse Titio. Et sic priuato homini.Et dicit Io.An.Iac.de are.super hoc respondisse, ꝑ dici potest tale compromissum non valere:quia nec suis viribus , nec prætoris sois,non.ff.e item si vnus.§.si in duos.&.§.principaliter.& infra.e.innotuit.Pretoris,non:quia,cùm partes tertio electionem commiserint,pretor non potest cogere arbi tros ad eligendum tertium. Vni enim concessum alteri denegatur.C.de testa.l.cõsulta.nec illum totum cogere potest, vt eligat,qui se ad id non adstrinxit:vt.ff.loca.l.si merces.in prin.C.cõia de le.l.si dnobus.in prin.de contrahen.emp.l.si.

Et sic cessat quod notatur pro solutione cõtrarij in.d.§ principaliter.Subdit tamen dici posse,quòd si concordant primi duo in sententia,illa valet,& tenuit compromissum,nõ ex suis naturalibus viribus:sed quia sic fieri consueuit. ff.de vsufr.l.si quis donatutus.cum concordantijs.ff.de leg. j.l.si seruus plurium.§.si.Facit.s̃.de tempo.ordi.c.post translationem.in fine.Nec vitiat ex clausula de eligẽdo incertum:quę locum non habet.Facit.C.de leg.l.si legata.De hoc dicam in c.innotuit.allegato.in.iij.oppositiõe,& seq.& quęstione.ij. vers.sed nunquid compromissum.&.c.cum à nobis.oppositione prima.versu,dicebat propter hoc Hosti.

5 ¶ †TERTIO quæritur nunquid monachus nouitius po test eligi arbiter.Faciunt pro,& contra ea,quæ scripsit Paulus de rescrip.& si principalis.in cle.in gl.fi.cum suis remissionibus.Ad affirmatiuam tamen arguitur:quia cuiuslibet conditionis hoc potest,qui non reperitur prohibitus.ff.eo. l.iij.& seq.&.l.Pedius.in qua.l.Pedius.§.j.&.l.cum lege.&.C: e.l.fi.& in Spec.e.ti.§ penul.reperiuntur personæ prohibitę de quarum numero iste non est.Facit argumentum à simili de rescrip.inter cœteras.de sta.regula.c.super.cum similib⁹. Nam sacerdos,& monachus quoad iudicialia ęquiparãtur. de postu.c.ij.&.iij. Et monachus potest esse sacerdos.xvj.q. j.doctos.&.c.se.Sed sacerdos põt esse arbiter.s̃.e.non distinguemus.§.sacerdotium.j.e.c.j.&.c.cum tempore.&.c.ex parte.cum similibus.Et quia quod per se ei non licet,licere sibi videtur ratione adiũcti.Et si nouitius non erat sacerdos,nõ videtur quæstio.Facit,quia non videtur perfectè translatus.de regula.consulti.&.c.statuimus.&.c.beneficium.li. vj. Si enim retinet prioris status conditionem,& honorem,ad quẽ redire põt,scdm illũ considerat.de statuliberis.l.statuli berũ.&.l.statuliberi.cũ ille sit cert⁹,& futur⁹ incert⁹.de poe. dist.vj.c.vl.insti.de hęre.insti.§.seruus alteri⁹.ar.ff.de le.ij.l. quæsitum.j.responso.de fundo instruc.l.Seiæ.§ Pamphilę.& l.prædia.cũ concor.Facit.ff.de bono.pos.ex testa.mili.l.vna. in fine.Facit quia iste ante professionem retinet liberum ar bitrium,vt posit testari Notarunt Inn.& Host.de testa.qa ingredientibus.& Host.in summa.e.tit.§.quis posit facere. vers.idem potn.Probatur.C.de sacrosan.ecclesiæ.authe. ingressi.à contrario.xix.q.iij.quia.§.si contra.vnde si iste facit testamentum,& moriatur infra annum,valet testamentũ, ratione præmissa:quia si tempore factionis erat sui iuris. & est simile.C.de sen.pas.l.vltima.& notatur per Archid.in c.beneficium.allegato.Idem status primi denunciatione,appellatione,& accusatione pendente:vt lite pendente:per totum vni.q.iij.nonne.ij.quæstione sexta.appellatione.de noui operis nun.per totum.ergo & probatione pẽdente. ¶ In contrarium arguitur,quia similem vitam ducit cum monachis ergo sentit similem disciplinam de sta . regula.recolentes.cum concor.ar.C.de rei vxo.act.l.vna.ff.de leg.j.l.prima. etiam si non ad perpetuum,sed ad tempus . de tempo.ordi. cum nullus.& de priuile.c.libro sexto.modò monachus nõ põt esse arbiter:igitur nec nouitius. ¶ Scdò,quia ꝓbãdo au steritates regulæ debet stare,sicut monachus in solicitudine,& silentio.xv.q.j.c.j.&.ij.de sta.monach.cum ad monasterium.de regula.consulti.&.c.statuimus. ¶ Sed si esset arbiter.ex vagatione timeri posset periculum de exitu.de pœn. dist.v.c.j.ad finem.& cle.j.de regula.Et ex dilatione habitus præsumitur quis professus.de sen.excom.si iudex. ¶ Tertiò, quia ex hoc statu sentit priuilegia,& commoda.de sent.excom.religioso.secundo responso . libro sexto . Ergo incommoda,& onera.de regu.iu.qui sentit.e.libro.&.e.ti . ff.secun dũ naturam.C.de cadu.tol.§.pro secundo.xvij.qõ ij.charitatem.cum concordantijs.Et quia redire potest ad seculum. de reg.super eo.&.c.consulti.&.c.postulasti.&.e.tit.c.statuimus.&.c.j.ij.&.iij.libro sexto. ¶ Pater,quod ab eo exinerat. de conse.dist.iiij.qui in materuis.& de hære.accusatus libro sexto.Facit de immu.eccl.c.pe.Probatur de procu.c.ij.li . vj. &.c.religiosus.in cle. ¶ Quintò,quia suum statum ignorãs. de se certum quid dicere non potest:vt.ff.de testa.l.quẽad.

modum.& l.se.& de le.iij.l.j.vnde leg.l.ij.§.si quis.de acquir. hære.l.hæres.ar.ff.de muli.testa.l.in militari. & de codicil.l. Aristo.vbi speciale. Modò sententia arbitri debet esse certa. igitur &c. Paulus respondet nouitium non posse dari arbitrum eo manente nouitio,& tenente statum nouitialem: sicut nec monachus:vt scripsit in.c.& si principalis.quia talis actus contrariatur statui nouitiali,& professioni fiendæ. Et sicut per actumprofessorium fit tacitaprofessio,de regula.vidua. Sic per talem actum professioni contrarium,videretur ab ea recedere.de app.solicitudinem.cum concordantijs. Ad contraria dico,quod ea,quæ exercet nouitius nomine alieno sunt ei prohibita,vt religioso,si statum talē vult retinere. Sic intelligitur.c.ij.de procu.li.vj.scdm opinionē præceptoris Pauli. Sed Accursius in.l.aut religionis.ff.de proc. & Archid.in dicta decre.ij.illud intelligunt de professo,ar. dictæ.legis,non distinguemus.§.compromisso.&.c.quia ingredientibus.alleg. Et sic non tangit casum nostrum. Ea verò,quæ eis competunt iure proprio exercere possunt,& in eis retinent proprium velle:vt in.c.beneficium.allegato. De his verò,quæ ipsis competunt iure collegij sunt opiniones. de quo per Paulum in cle.& si principalis. Sed non tangunt hunc casum. Ad iura alia dic,quòd iste non iudicatur secūdum statum primum,vel futurum:sed scdm præsentem,qui accedit ad statum futurum,reuocabiliter tamen,& aliquid retinet de prima. Est ergo status medius,& talis,qui facit eū religiosum:sed religiosus secundum opinionem arbiter esse non potest. De hoc habes in Spec.e.ti.§.sequitur.vers.sed qd de simplici. De hoc per Gul.& Io.xvj.q.j.de præsentium.& per Vincen.de statu mona.cum ad monasterium.& ibi per Nouellam in verbo,accipere.& per Rofre.in sua.xxvij.quæstione.& per Cy.C.de Epis.& cleri.l.si quis ex consensu.in.j. quæstione. Io. And.in dicto versi.quæritur,quid de simplici monacho.dicit,quod Iac.de Are.pro parte affirmatiua allegabat.ff.de admi.tut.l.Titiū.§.j.vbi mulier potest esse arbitratrix in taxatione alimentorum,& similium legatorum. Et quia cōponere est actus pietatis.

6 † Dicebat ergo,quòd amicabilis compositor esse poterat:sed verus arbiter.s.litiū cognitor,& director esse non poterat:nisi hoc exposcat monasterij vtilitas, Abbate nihilominus imperāte.xv.q.j.c.monachi.&.c.de præsentium. Sufficere tamen posset aliqualis experientia. Super quo vide Nouellam de re iudic.cum.I.& A.gl.ij.vers.subdit. Et hoc vltimum tenet Host.in summa.e.ti.§.ij.in fi. Alij autem possit dari coadiutor,vide Nouellam de cleri.ægro.c.fi.in.iiij.quæstione tertij membri. Tangam de hoc in.c.beneficium.allegato. Et super hoc vide qd scripsi infra.c.peruenit.quæstione.ij.vers.Itē vtrum monachus. &.c.dilecti.in.q.Collect.à principio vsq; ad.§.tertiò quærit. & quæ notantur in remissionibus ibi datis.& infra.e.c.fi.j. q.Collect.q.xix.& sequenti.

7 ¶ † QVARTO quæritur,qualiter compromisso facto in plures valet sententia,vno absente,lata per alios. Super quo Henricus sic distinguit:quia aut electi sont simpliciter sine illa clausula, *quòd si non omnes.*& sine illa,*duo, aut vnus.*& tunc,si sunt duo solùm,non valet huius sententia lata absente altero.ar.ff.e.l.diem proferre.§.si plures. primo responso. &.l.si in tres.etiam siue absens de procedendo cum alio fuerit legitimè requisitus. Ratio est:quia præsens non facit maiorem partem contra absentem.notat Io.And.infra.eo.c.secundo.gl.per hoc dico.li.vj. Et idem si erant tres,vel plures, & actum erat in compromisso,quòd nō valeat plurium sententia,vel processus:nisi omnes sint præsentes:quia contra formam compromissi esset processum.argu.ff.e.qui tamen. Notat Io.An.vbi.s. Sed hoc cessante,si absens fuit legitimè per alios requisitus,vt veniat processurus cum eis ad diffinitiuas,valet sententia:vt in dicto.cap.secundo.sed non de iure ciuili:vt.l.si in tres. Quod seruari debet in foro suo,secundum Io.And.vbi.s. Sed si non est legitimè requisitus,nec de iure canonico valet:vt in dicto.c.secundo.à contrario. Aut dati sunt cum clausula:*quòd si non omnes.* Vel,*quòd si non ambo.* tunc idem,quod in delegatis legitur,& notatur de vocatione,expectatione & sententia.de offi.dele.c.prudentiam. in prin. Sed si dati sint cum illa clausula, *quatenus vos, vel duo, aut alter vestrum.*&c.tunc vno absente.& non requisito,alius procedere poterit,si sint duo:vel procedere poterunt,si sint plures.argu.infra de officio delegati.cum plures.libro sexto. Potest intelligi quod notat Spec.eo.titu.§.finali.versi.& no. Dicam in.c.secundo allegato. ¶ Collectarius tractat hîc aliqua de notatis infra.e.c.primo,& secundo quę ibi dicam. Posteà subdit,quòd arbiter post sententiam ab eo latam,nō potest eam declarare,nec determinare.argu.de appellationibus.ab executione,secundum Archid.xj.quæstione prima.sicut. De iudice vide.s.de postu.prælatorum.c.j.&c.

Arbitrandi

37 *Arbitrandi potestas quanto tempore duret?*
38 *Arbitrium boni viri, quæ verba designent, & de eorundem differ tia. remissiuè.*
39 *Arbitratore mortuo, an compromissum ad hæredem transeat?*
40 *Compromissum in arbitratorem si est hac lege, vt de consilio Sempronij arbitretur, ac Sempronius consilium dare nolit, aut mortuus sit: quid iuris: remissiuè. Item quid si arbitrator arbitratus sit, sed nulliter: nun possit iterum arbitrari remissiuè.*

CAP. II.

On sine. ¶ Casus. nō valet arbitrium simoniacum, & dolosum, & sunt duę partes. In prima facti narratio. In secunda causæ commissio. ibi: *Quocirca*. ¶ Expone literam. *necessitate* .s. paupertate. Innocē. *Per manum*. i. authoritatem. Nam ad ipsum authoritate Archidiaconali, vel alia ratione. Vel quia persona erat, pertinebat institutio, vel præsentatio in eadem ecclesia. Inn. Et idem verbum de conces. præben. post electionē. vers. quod igitur. & intellige, quòd institut⁹ fuit per Episcopum ad præsentationem Archidiaconi, si fuit institutio authorizabilis. vel loquitur de inuestitura. Ad hoc de offi. Archid. cū satis. de off. vica. c. in Nouella. *Personæ*. ex vi vnionis, vel ex dispensatione Apostolica. aliâs contra de præben. de multa. & c. extirpandæ. *Nepos eius*. s. Archidiaconi. Et sic nota, ꝙ in nepotibus transuersalibus nō prohibetur successio, etiam mediata: dummodò non iure successorio vendicetur. De alijs nepotibus dixi. s̄. de fi. pręsbit. ad extirpandas. Cōcordat huic. s̄. de offi. dele. ex parte. infra de accusa. accedēs. Nouella. Super quo remittit Collectarius ad collecta sua. de fi. pręsbitero. ex transmissa. *Eius*. i. dicti Archidiaconi. Inno. *Ordinauit*. i. obtinuit ordinari, vel ipsemet ordinauit. cum ad ipsum spectaret. Innocentius. *Iustitiam*. xj. quæstione tertia. pauper. *Extortum*. Certum est illi subueniendum esse, à quo fraude, & dolo exigitur iuramentum. de iureiu. cum contingat. quod metus cau. c. Abbas. & c. ad audientiam. Hostien. *Duorum*. compromittitur ergo etiam in numero pari. De hoc supra. c. proximo. *Exinde*. ibi de quæstione, quam inuicē habebant. Petebat enim idem sacerdos, quòd cum esset legitimus canonicus, & capellanus ipsius ecclesiæ, quòd sibi de beneficio Archidiaconus responderet, & eum vt capellanum tractaret. Et sic petitorium intentabat. Vel petebat beneficium ipsius ecclesiæ in absentia sua occupatum: cō sine culpa sua necesse habebat exulare. Vel petebat restitutionem capellanię, ad quam reuersus admissus non erat agens possessorio. Inno. Vnde fortè petebat capellanus beneficiū iure canonicæ institutionis: vel se, vt capellanum benignè tractari: vel prouentus capellaniæ, cum abesset sine culpa. Vel intentabat possessorium: vt supra Host. *Fauentes*. & malè. cum arbitrium per gratiam datum nun teneat. C. e. l. arbitrorum. Inn. *Perperam*. i. simoniacè. Sic de rerum permutatione. c. pe. *Cognouerunt*. maximè: dūmodo de iniquitate præcepti constare possit. Hostien. *Clerici*. i. per gratiam, & fauorem. &c. Innocentius. *Aequitate subnixum*. infra de præben. nisi essent. de elect. supra cum inter dilectos. Et notatur. s̄. de transactionibus. statuimus. Quia nihil temporale dabatur pro spirituali. Vel si daretur, iusta causa dandi suberat. Inn. *Obseruantiam*. hoc ideò est, quia spirituale est, & quia iuramentum intercessit. Inno. Et per hoc infert Hostiē. quòd præsbiter ius habuit in vicaria: aliâs non esset æquum, ꝙ annuatim perciperet marchas quinq; *Compellas*. nota, quòd de rebus spiritualibus componi potest, & coram arbitro litigari. Laurentius ¶ Opponitur primò: quia videtur, ꝙ tale arbitrium non valuerit, & per consequens, ꝙ non debuerit Papa committere sub forma, sub qua cōmisit: sed simpli-
1 citer decernere, vel decerni mandare illud esse irritum. † Nā quod pro re spirituali ar. pru renunciatione beneficij datur temporale. vt puta, pensio annua. x. marcharum. videtur simoniacum. ar. s̄. de offi. dele. ex parte. Quod prosequere, vt hîc notatur in gl. v. Inno. nititur soluere eo modo, quo scripsi in textu in verbo, subnixum. Dicas, quòd comoromissum potuit esse tale, & etiam laudum tale, quòd nullam iniquitatem contineret, secundum notata in. c. nisi essent. & in c. cum pridem. Eo modo, quo dicam post Hostien. quarta oppositione sequen. vers. nec obstat. Item potuit vtrunq; esse tale, quòd neutrum tenuit, vel quòd si tenuit compromissum, non tenuit arbitramentum: vt in casu, quem habebat assertio huiusmodi capellani. Et ideò quia Papa non debuit in præiudicium Archidiaconi in facto credere assertioni capellani: ideò mandat, vt in textu. Hoc tamen habeas pro indubitato dare pensionem annuam pro renunciatione beneficij, continet simoniacam prauitatē: vt hîc in quinta glo. ij. ¶ Quod vtinam animaduerterent aliqui domini nostri maiores, qui, vt mihi relatum est, nescio, si bene beneficijs suis pacto interueruenïente expressu renunciant hodie plerunq; personis minùs idonæis pro annis pensionibus ad vitam suam sibi præstandis. Pro quorum factorum pactorum, & renunciationum medium huiusmodi personæ minus idoneæ procurantibus prædictis dominis ad huiusmodi beneficia sic renunciata per sedem Apostolicam promouentur hoc colore ad eorum saluationem adinuēto: quia sedes Apostolica in & super pensiones in non soluentes diuersas excōicationis, & priuationis, & ob culpam non soluentium in ipsa beneficia interdicti sententias promulgando: non autem in dubium reuoco, quin sedes Apostolica super hoc habeat potestatem. Cum in istis positiuis sit. s̄. ius. de conces. præben. proposuit. Sed forsan caueri debet, ne ista sint ingrata Deo: & ne generent perniciosum exemplum, & ecclesiarum dispendium, ac grauamen. Quantùm enim expedit ecclesijs Prælatos ad eas suis venalitate assumi, & ipsas sine diminutione conferri clamant legales, & canonicę sanctiones. C. de epi. & cle. l. si quāquā. in authentica, vt in di sine quoquo suffra. §. cogitatio. coll. secunda ij. vt ecclesiastica beneficia. in rubro, & nigro, & per totum. Suppono tamē ꝙ quicquid dicatur, vel fiat in tantis viris, semper puritas intercedit. ff. de offic. præfec. præto. l. vna. Hoc enim piè filij de parentibus æstimare deberēt: vt. ff. de obse q. liberto. l. liberto. ¶ Secūdò opponitur, quòd nec compromissum, nec iuramentum tenuerit pro eo, quòd iste capellanus erat spoliatus: vt infra de resti. spol. c. ij. & supra de renun. super. hoc. Solutio. illud de rigore: hoc de æquitate. Vnde non dicit textus iure subnixum. Forsan enim commiserat tale crimen, ꝙ parum ei duraret restitutio. de accusati. ad petitionem. Non obstat contrarium. s̄. proximū de iniquitate simoniæ: quia potuisset esse, non ex pacto, sed ex prouisione arbitrorum illa datio de transact. super eo. & d. c. nisi essent. Hosti. & vide quod dixi in oppositione pręcedenti. ¶ Tertiò opponitur: quia videtur, quòd malè mandet Papa pręsbiterū à iuramento absolui: cum iuramentum licitum videatur: vt C. e. authē. decernimus. Super hoc vide Ber. in glossa tertia. Dicit Innocentius, quòd re vera iuramentum malè fuit extortum. & sic oporteret exponere verbum absoluas: vt hîc notatur in vltima glossa Sic dicimus illud nullum, vt notatur ex tertia glossa. Vel aliter dicit Innocentius quòd dicta authentica non tollit iuramentum partium, sed arbitrorum tantùm. & hæc solutio placet Collectario: quia aſs corrigeretur. l. ne in arbitro. vt ibi notatur, secundum eum. Hostien. autem dicit per hæc iura corrigi dictam authenticam, & legem antiquam resuscitari, quæ id permittebat.
a C. eodem. l. ne in arbitris. † Facit, quia Imperator in iuramentis, & alijs ecclesiasticis vult seruari canones, & non leges: vt in authentica, vt clerici apud proprios Episcopos. §. si verò. & de ecclesiasticis ritulis §. j. facit infra de iureiurando. licet. libro sexto. Goffredus infra de re iudicata. cum æterni. libro sexto. & Hostiensem, & Archidiaconum ibi post eum dicunt, quòd dictum authēticum. & §. quia verò. in authenti. de iudicibus. vnde illud sumitur, vbi prohibetur cōpromissum fieri: vt cum sacramenti religione iudicet

arbiter:sed pœnam statuant partes:qua præstita licet à iudicatis recedere,si contra hoc iuratum fuerit,iudex qui malè iudicat,si dolo facit,pœnam à Deo expectet.si ignorantia, nihil eis est præter sacramentum.i.partibus nihil superest, nisi q vna alteram vocabit periuram:quasi diceret,si compromissum non fuit vallatum,nisi per iuramētum,hoc solum habet pars obediēs,q inobedientē poterit dicere periuram.Tamen,vt dicunt,alia litera habet:nihil erit ei.s.arbi
3 tro.& de hoc ibi notatur in vltima glo.❡ † Cy.verò in.j.q. tenet post Petrū,q intelligit illud authen.de iuramēto partiū,& nō de iuramento arbitri.Quia nō prohibetur iurare arbiter ad instar iudicis,qui iurat in authē. iusiurandū,qd pręstatur ab his.§.j.Fatentur tamen:q non obtinet illud authēticum de iure canonico quia de iure canonico seruandū est omne iuramentum,quod non vergit &c.j.de iureiu. si verò.&.c.cū cōtingat.❡ Quartò opponit:quia adhuc videtur,q iuramentum non teneat ipso iure,& q per cōsequēs malè mandetur capellanus absolui.Nam iuramentū ab initio licitè,& generaliter pręstitum nō debet trahi ad casum illicitum.vt infrà de iureiu.c.quanto.&.c.Quintauallis. & c.j.li.vj.Et hîc notatur in gl.iiij.vel de iure iniquū,seu contra ius,vt.e.ti.veniens.&.c. ad nostram.Nec ad inexcogitatum.e.ti.quemadmodū.Nō enim timore iuramenti debet illicitum facere:vt in iuribus allegatis scdm Inn.❡ Sed constat,q arbitramentum de danda pensione pro beneficio cōtinet simoniacam prauitatē: vt.§.tetigi in.j. oppositione, fuit illicitum.Igitur ad illud non debuit trahi dictum iuramentum.Vide solutionem hîc in principio gl.vltimę quæ placet Host.sed Inn.dicit eū non restituendum,sed tantùm iuramenti vinculum tollendū:vt eo non obstante agere possit,vt priùs.Puto,q vterq; bene dicat.Nā potuit tenere,vel nō tenere iuramentū,vt dixi in solutione primę oppositionis.& primo casu Inn.&.ij.casu Ber.& Host.& bene dicūt. ❡ Quintò opponitur,quia videtur,q arbitrium huiusmodi siue æquum,siue iniquum fuit,debuerit obseruari:vt.ff.e. l. diem.§.stari.Vide Ber.in fi.gl.finalis.Goffredus dicit,q hoc contrarium soluit dolus in compromisso cōmissus.De quo hîc notatur in gl.& simonia commissa in laudo.de quo hîc
4 notat in glossa quinta.❡ † Colligebat autem hîc Hostien.q quoties liquet dictum arbitri iniquitatē peccati continere, ordinarius ex officio faciet illud emendari.Et dicit, q hoc notat mens istorum verborum.& infra.c.j.&.c.exposita. Si ergo euidenter patet de læsione partis: & per consequens de peccato,non stabitur illi legi.§.stari.sed canoni, etiam in foro ciuili.Nam &.l.vult peccata corrigi.vt in authē.vt nō luxu.contra na.ho.j.rñso.colla.vj.Et hoc intelligit Host.qn j.x.dies fuit contradictum à parte cōquęrente.alioquin cōtra,vt infra.e.per tuas.Et quicquid de hac materia,vel consimili per alios,vel per ipsum sequentē eos in summa,vel ali-
5 bi notantur:hoc inuenies,scdm eum.† Teneas pro constanti,q scdm mentem vtriusq; iuris est,vt nullum peccatū per legem,vel consuetudinem,vel glossam aliquam,vel iuramētum etiam,vel priuilegium,seu quodcunq; aliud mittitur. Sed his non obstātibus,puniatur:vt patet.§.de consue.c.fi. infrà de præscriptionibus.c.fi.&.l.iure ciuili.de reg.iur.notatur infra de præben.extirpandæ.non tamen corrigit, qd notatur supra de maio.& obe.c.fi.Tu dic,quòd contrariū loquitur in arbitro,nos autem loquimur hîc in arbitratore.Et quæ sit differentia inter ista infra dicetur.Iunge quod dicam infra in quarta quæstione.❡ Sextò opponitur,de.l. si quis arbitratu.ff.de verb.obli.dicitur, quòd non receditur à persona,cuius arbitrio res commissa est:donec,videlicet fuerit arbitrata:hîc verò non dicitur contrarium:sed dicitur,quòd si arbitri fuerint arbitrati iniquè reducitur eorū arbitramentum ad arbitrium boni viri:vt.ff.pro socio.l.societatem.§.arbitrorum.& de ope.liber.l.si libertus.cuius rationis diuersitatem secundum leges vide per Bart.in dicta l.si quis arbitratu.in solutione primę oppositionis.Nec obstat. ff.de contrahen.emp.l.hæc venditio.Quia ibi in arbitrium vnius ex contrahentibus fuit compromissum tali casu:quo cōtractus valere potuit ab initio.Nec obstat.l.quod sæpe.§ j.eo.titulo.Ratio,quia tunc si non arbitretur,stat per eum. Et ideò contractus habetur pro impleto:vt.ff.de condi.& demon.& de regulis iuris.l.iure ciuili.& infra de regu. iuris.c.imputari.libro sexto.Nec obstat.l.fin.§.sed si quis.C. communia de leg.quia ibi fallit fauore vltimæ voluntatis. Quod prosequere latiùs,vt scripsit Bar.in dicta.l.si quis arbitratu.in quinta oppositione. & ibi vide in oppositione sequenti solutionem ad.l.multa.in principio.ff.de cond.&
6 demon.❡ † Et si quæras,qualiter à persona arbitratoris recedere liceat,siue per eum,siue per alteram partiū steterit, quominus arbitretur.Et quid si arbitrator mortuus fuerit, vide id per Barto.in tribus primis quæstionibus,& aliquid per eum in dicto.§.arbitrorum. ❡ Septimò opponitur ibi: *si se cognouerint præfati clerici*.videtur enim quòd istis clericis in eo,quòd malè fecerunt,credi non debuit:vt infra de iureiurando.c.sicut nobis.in fi.Vide solutionem hîc in penul. glossa.vel potes dicere,quòd in.c.sicut.obstabat testiū periurium:hîc non.Hostien.dicit,quòd cum de intētione iniquitatis quæritur,ad ipsos potest recurri in defectum probationum:vt hîc dicitur. Sed si de corruptione quæritur, non est eis credendum:cum per alios probari possit. Et facit quod posteà dicam:& fortè nō poterat ꝓbari per alios. quia de laudo non fuit facta scriptura:nec ibi fuit pręsentia testium,per quos posset probari.Considerabant enim de iu-
7 ramento,quod sæpe accidit.❡ † Octauò opponitur *ad idē*. quia iudex aduocatus,assessor,vel executor testes *esse non* possunt.C.de assesso.l.nemo.ff.de testi.l.fi.secunda quæstione sexta.statuendum.vbi hoc notatur.Inn.in gl.sua magna, quam nunc subintro,repetit solutionem glo. pe.quòd hîc non possunt de facili alię probationes inueniri:ideò arbitri recipiuntur:Simile.C.de hæreti.l.quoniam.quarta quæstione tertia.item serui.non tamen,vt iudices:sed vt testes sic. de electione.cum dilecti. Sed hanc solutionem impugnat: quia sic testificando suæ iniquitatis turpitudinem allegarent.In hoc enim fuit nequitia:quia præceperunt pro pecunia liti spirituali cedi:vt notatur supra de trāsactionibus. statuimus.❡ Subdit tamen Inn.quosdam credere,quòd speciale sit in iudicibus, & arbitris,& quibuscunq; alijs,aliqd ex officio facientibus:vt non obstante,quòd turpitudinem suam allegent:quia de suo crimine confitentur,possint testificari,si de irritatione sui facti agitur:vt in dicto.c.cum dilecti.§.nos verò.vbi remittit Nouella ad notata sua in glos. non mireris.Dummodò ex hoc testimonio nō fiat alij pręiudicium vt in dicto.c.sicut.nec enim propter hoc contra aliquem ex ipsis confitentem esset procedendum ad pœnā. infra de testibus.veniens.j.xv.quæstione tertia.nemini.nisi fortè quæstionibus subijcerententur.Tunc enim possent interrogari,etiā ad pœnā.C.ad leg.iul.maiest.l.iij.C.de qō.nibus.l.interrogari.cuius materiam vide infra de confes.c.j. & quicquid sit,ad hoc,vt etiam de facto suo eis credatur, oportet eos esse duos,vt hîc.Et si plures sint,& duo constituntur,sufficit:vt in dicto.c.cum dilecti.❡ Sed solutio ista non placet Inn.maximè,quia nec per hoc respondetur huic decretali cum in hoc alteri fiat pręiudicium.s.illi pro quo lata est sententia,siue arbitrium.Soluit ergo Inn.aliter dicēs: dicimus ergo hos non recipi,sicut testes, vt in iuribus pro contrarijs allegatis.Ad hoc etiam de probationibus. quoniam.vbi videas.Collect.Sed consulendi sunt de facto suo. infra de accusa.cum dilecti.ff.de appel.l.sciendum.Inn.dicit quosdam tenuisse,quòd nō producuntur hic isti arbitri,nisi ad excusandum & iustificandum factum suum: de quo aliàs constabat.Et dicit idem notari per Innocentium infra de accusationibus.cum dilecti.& similiter credo,quòd si cōfiterenť turpitudinem suā,ꝓpter hoc non reuocareť arbitriū eorū.arg.j.de testi.sicut.&.c.veniēs.xv.qō.iij. nemini. Subdit etiā Inn.q licet cōfiterentur ꝓdicti illud,qd arbitriū reddebat iniquum.s.se præcœpisse,quòd pro pecunia cederet liti

ret liti spirituali:non tamē propter hoc sequitur,quòd suā turpitudinem dicant.Cum potuerunt hoc bona fide fecisse,sed errasse.Non enim est simonia qñcūq; renunciare iuri spirituali,& pro eo dare aliud temporale:fortè,quia pro bono pacis datur:vel causa pietatis.infra de præbē.nisi essent. ¶ Sed tñ quia speciē continet simoniç,etiā non obstante iuramento,licet cōtra venire:vt hîc notat.&.s.de transac.constitutus.Subdit etiam Inn.ꝙ quāuis iudex tales interroget, nō tñ semper fidem adhibebit dictis eorū:cum sæpè factū suum tueantur,& ex gratia loquantur.ff.de iudi.l.eū,quem temerè.Ex varijs autem circunstantijs colliget,quid credat. ff.de custo.& exhi.reorū.l.Dinus.ar.j.de accusa.inquisitioni.§.pe.¶ Vel aliter dicit Inn.eos interrogari iō,vt excusent arbitrium:quia cum in sui natura est illicitū præceptū.s.ꝓ pecunia renūciare spirituali iuri:nisi excusaret propter districtionē recipientis,vel aliquā aliam probabilē circunstātiā:vt in d.c.nisi essent.reuocaret arbitrium propter speciē simoniæ.vel etiā scdm eum sufficeret ꝙ eorū districtio nō appareret.Et hæc est causa scdm eum,quare cassat arbitriū. Dicit ergo.ꝙ propter hoc hi arbitri requiruntur:vt dicant intentionē suam,& causam quare hoc fecerunt:vt per hoc probet,vel improbet arbitriū,vt sequit.Subdit etiā,ꝙ hęc habēt locum in iudicibus, arbitris,& officialibus publicis, s.ꝙ nō admittuntur ad testimoniū.Secus autem dicit in electoribus,quorum testimonia bene admittuntur.s.de elect. cum dilecti.§.nos igitur.Quoad intētionē istius decretalis, vide quod scripsi in solutione,& conclusione oppositionis præcedentis.¶ Sed tene quod ꝓximè dixi post Inn.& quoad materiā totam vide quę plenè notant.j.de testi.c.Romana.lib.vj.j.rñso.& de accusa.cum dilecti.§.j.&.ij.& de excess. prçla.inter dilectos.§.pręterea.& plenissimè per Io.Cal.de testi.cum à nobis.in additione.Dicit Collect.ꝙ iudices, & arbitri bene admittūtur ad probandū processum.& ita intelligitur,qd hîc dicitur.& de elect.cū dilecti.de exces.Præla.inter monasteria.de testi.c.cum à nobis.Facit per istā viā de rescrip.olim.Et in hoc videt concordare.Io.in.c.statuendum.dicens standum depositioni iudicis cum alijs adminiculis.Quod verum est,vbi non est,nisi vnus:quia vni non staretur,sed pluribus bene.etiam ad faciendum plenam fidem:vt no.Host.de accusa.cum dilecti.& aliâs in.c.statuendum.vide in iuribus allegatis.Sed nūquid in principali deponere posset?Archidiaconus videtur sentire in.c.statuendum.& videtur tenere,ꝙ sic:nec obstat illud.c. quia loquitur de iudice,coram quo pendet quæstio:sed deposito officio testificari potest.Probatur de testi.dilecto.Collectarius. Dicam in iuribus allegatis.& cum his expeditus es de dictis Inno.Hostien.& Nouellæ.

8 ¶ † PRIMO quæritur,quę est differentia inter arbitrū & arbitratorem,de quo hîc loquitur.Inn.j.de iureiur.Quintauallis.dicit,ꝙ arbiter dicitur,qui eligitur,vt iudex.s.vt ꝓcedatur in iudicialibus seruato ordine iudiciario, & litem dirimat coram se cœptam,& coram alio:sed ordine iudiciario seruato.licet possit causam dirimere,si vult,etiā iniquè. ff.e.l.j.&.l.qualem.&.l.diem.§.stari.¶ Vnde arbitrium scdm eum sic diffinitur.Arbitrium est trinus actus personarum, quasi in iudicio confligentium:vel dicendo causam iurisditione voluntariè posita. Nec est vis, an sit compromissum cum pœna,vel sine pœna:aut etiam sine vlla stipulatione. Nam si electus sit simpliciter,& arbitrium homologet expressè,vel taciturnitate decem dierum ex sententia ipsius datur actio,& exceptio.C.e.l.pe.& no.j.e.dilecti.Omnes eñ isti ordinarij ordinem seruari debent, & agere ad obseruationem arbitrij siue stipulatione,siue condictione ex lege: vt notatur in dicto.c.dilecti.Arbitrator autem est,qui eligitur,vt aliquid ęstimet,velit precium,vel operas: vel partes societatis,vt quod sibi videatur de aliqua re sine ordine iudiciario dicat.Insti.de contrahen.emp.§.precium.ff.pro socio.l.societatem.& duabus legibus sequētibus.de leg.iij.l.fideicōmissa.§.sic fideicommissum relictum.de verbo.obl.l.si quis arbitratu.Nec est facienda vis scdm eum,an partes iurauerūt stare dicto huiusmodi arbitratorum,vel non:vel an sint stipulatæ de eius dicto,vel non:videlicet quantùm ad hoc:quia semper redigendum est ad arbitrium boni viri:vt ff.de ope.liber.l.si libertus.&.l.si quis arbitratu. allegata. & C.de do.promiss.l.finali.allegata.Subdit tamen quorundam opinionem dicentium,ꝙ si sub pœna stipulatæ sint partes, stare arbitrio huius arbitratoris,nunquàm potest pars à parte pœnam exigere,eò ꝙ non soluerit arbiter condemnationem:nisi cessauerit soluere id, ad quod per arbitrium boni viri redactum est dictum arbitratoris.ar.pro his,quia si nō obstante iuramento & stipulatione sine pœna possum petere,ꝙ dictum eius redigatur ad arbitrium boni viri eadem ratione & id,quod proximè dixi.Fatetur tamē,ꝙ alij dicūt contrarium.dicit tñ Inn.ꝙ quantum ad partes,vel non: vel an sententiam in scriptis pronūciauerit,aut simpliciter nudo verbo,quod sibi visum est,dixerit:quia coram eo nō est iudicium,vel quasi:sed totum positum est in sua voluntate, & prędictarum solennitatum obseruatio nō nisi coram iudice,vel arbitro locum habet.& si fiat non potest dici verè litis contestatio,vel sententia.vnde coram huiusmodi arbitratoribus nullus est ordo iudiciarius obseruādus:imò, nec iudicium dicitur esse,quod agitur coram tali.Ipse tñ arbitrator ad instructionem sui quasi extra iudicium laborabit ad veritatem inquirendam,vt pleniùs instruatur.& ꝙ ipse arbitrator non sit iudex,vel arbiter:& ꝙ nō sit dicendū arbitrium,quod cū eo fit,satis probatur ex eo qd dicitur in.d. c.Quintauallis.vbi compromittitur in aduersarium principalem.Ad idem.e.ti.veniens.&.l.si libertus.allegata.cū tamē nemo possit esse arbiter,vel iudex in re sua.ff.e.l.si de re. & C.ne quis in sua causa.Item secundū eū ex laudo,vel sententia arbitratoris,nulla oritur actio.Quia propè non dicitur snia,vel arbitrium:imò scdm Io.Cremo.dicitur transactio, vt no.in authē.vt differēn.iudi.§.j.&.§.si verò contingit.collat.ix.ar.C.de contrahen.emp.l.fi.&.e.ti.Insti.§.precium.Fallit primò,cum iuramentum interuenit:quia tunc bene potest ille,pro quo fertur sententia,petere per officium iudicis:vt soluat condemnatus id,in quo condemnatus est,dūmodo illud sit æquū,& licitum,vel nō iniquū, nec illicitū. Secus si iniquum,vel illicitum:vt in.c.Quintauallis.&.c.veniens.alleg.nisi iniquum per eum,ad quē pertinet reductū fuerit ad æquitatem.ar.ff.de reg.iuris.l.in personam.& pro socio.l.societatem.cum.l.sequenti.¶ Secundò fallit,si præcessit stipulatio:quia tunc agetur ex stipulatione,vel si electus sit arbitrator in aliquo cōtractu:puta,vt arbitretur de precio rei venditæ:quia tunc agetur ad arbitriū actione ex vēdito,vel alio simili cōtractu:vt in.d.§.precium.Quod intelligendum est,vbi incōtinenti post contractum,vel stipulationē cōuenit de stādo dicto arbitratoris,quia si ex interuallo,tunc non daret ex dicto talis arbitratoris actio : sicut nec ex pacto,sed exceptio tātùm:vt.ff.de pac.l.iurisgentiū. §.quinimò.C.de pac.l.petens.ff.de contrahē.emp.l.pacta.lūge tū omninò,quæ scripsi.j.ad fin.quæstionis.viij.§.sed dic mihi.vsq; ad finē qõnis.¶ Itē plus dicit Inn. ꝙ si cōpromissum sit hoc modo,vt possit procedere seruato ordine iudiciario,& nō seruato.Hęc verba sic sunt interpretanda,ꝙ videatur in ipsum cōpromissum,tanquā in arbitrū,& tanquā in arbitratorem.Dicit tamen,ꝙ si processit ordine seruato, videt processisse vt arbiter:nec reducetur dictū eius ad arbitrium boni viri.Sed si processit iuris ordine non seruato, tū nō valet dictū suū,nisi æquū sit,vel ad æquitatē redactū: vt patet ex dictis.Vlteriùs etiam dicit,ꝙ si partes dicūt eligimus eū in arbitrū simpliciter,nō intelligit electus,vt arbitrator.Et hoc verū, nisi ex alijs verbis de cōtraria intētiōe appareat:puta,qa dicant,ꝙ possit procedere nō seruato ordine iudiciario.Dicit etiam,ꝙ si partes dicāt,eligimus talē, vt arbitratorē:vel vt bonū virū,vt determinet qões nras: tūc nō intelligit elect⁹,vt arbiter:nisi ex alijs verbis aliud appareat.Et de hoc,& alijs præcedentibus quæstionibus,vi-

de in Speculo.e.ti.§.fi.in.ij.colū.versi.sed pone,ꝙ sicut.& tri
9 bus versi.sequentibus.&c.¶ † Alia differentia est secundum
Innocentium:quia dictum arbitri,vel sententiæ pœna homologatur
tacitè,& expressè.C.e.l.principaliter.nec vnquā
redigitur ad arbitrium boni viri,secūdum Inn.in.c. Quintauallis.licet
contrarium hic notetur sedm Hosti.eo modo,
quo dixi.s.in quinta oppositione.Dictum verò arbitratoris
nunquàm homologatur taciturnitate decem dierum:
sed si expressè illud confirment partes, parit exceptionem
quasi transactionū,vel pacti,vt redigatur ad arbitrium boni
viri,si sit iniquum:vt hic,&.c.Quintauallis.&.c.veniens.
allegatis.Dicit tamen Host.in.c.Quintauallis.quòd si ęquō
sit arbitramentum arbitratoris,etiam vna parte contradicente,
officio iudicis exequtioni mandandum erit:vt.ff.de
re iudi.l.si conuenerit.Et idem si est iniquum,postquàm ad
æquitatem fuit redactum.arg.hic,quod legitur,& notatur.
& quod scripsi supra in solutione quintæ oppositionis.¶ Si
tamen ambę partes contradicant,non habet se intromittere
iudex,quia si potestas data arbitratori.& quicquid ex ea
sequutum est,videatur reuocatū contraria voluntate.argu.
suprà de elect.c.qualiter.in fine.& quod legitur,& notatur.
infrà de re iud.c.j Caue tamen,quia secundum Innocentiū
non mutatur dictum arbitratoris vbi modicè, & non grauiter
lædit:vt.ff.de ope.liber.l.si libertus.Sed dictum arbi-
10 tri non mutatur etiam si grauiter lædit. ¶ † Tertia differentia
patet ex dictis,quia ex dicto arbitratoris non oritur
actio,nisi eo modo,quo dixi supra ea. quæstione.§.item secundum
eum,vsq; ad.§.item plus dicit.Sed ex sententia arbitri,
si pœna promissa sit,agitur ad illam:vt.C.eo.l.j. Et si nō
fuit promissa,sed tātùm stipulatio intercessit,agitur ad interesse.
ff.eo.l.diem.§.fi.& duabus legibus sequentibus. &.l.
ita demum.Et si simpliciter compromissum sit,& sententia
per partes expressè homologata fuerit,vt quia in ea se cō
scripserunt,vel aliâs expresse in eum consenserunt,aut tacitè:
vt quia infra decem dies nulla earum contradixit: tunc
oritur ex sententia arbitri actio,& exceptio.C.e.l.ne in arbitris.
& agitur tunc cōdictione ex leg.illa.& adde secundū
Innocentium ad hoc vltimum dictum,quod notatur infra
11 eo.c.per tuas. ¶ † Quarta differentia etiam patet ex dictis,
quia sententia arbitri quantuncunq; iniqua, nunquàm reducitur
ad arbitrium boni viri,sed bene sententia arbitratoris
secundum Ion.Sed ista differentia non placet Host.vt
pluries dixi.s.& approbatur opinio Host.per Canonistas,
12 per ea,quæ scripsi in quinta oppositione,&c.¶ † Alia differentia
secundum quosdam,quia arbitrium fit sine pœna:cōpromissum
verò cum pœna.Sed Speculator.e.ti.§.j.vers. est
autem.hoc prosequens istud reprobat: & non immeritò:
quia vtrunq; potest fieri cum pœna,& sine pœna. Et si intelligant
de differētia inter compromissum,& laudum ineptè
loquuntur:quia laudum est sententia: compromissum
verò est conuentio partium. Vnde primum transit ad hæredes.
ff.e.quāuis.sedm nō:nisi illud fuerit actum:vt infra.e.c.
vltimo.Dicit tamē Io.in additione super verbo,est autem.
ꝙ arbitriū sedm vsitatū loquēdi modum videtur arbitrandi
potestas.& hoc modo sumitur in Speculo.eo.titulo.§.su-
13 mitur.¶ † Alia differentia est, quia non accipitur arbiter,
nisi super lite incerta, sed arbitrator non accipitur , nisi
super eo:de quo non est lis.Quod prosequere,vt in dicto.§.
j.vers.est etiam differentia.& vers.sequē.Sed non placet , qa
etiam super eo,de quo est lis,potest compromitti in arbitratorem:
vt hîc notatur.De hoc autem,quod dixi dictum arbitratoris
posse reduci ad arbitrium boni viri , Martinus
de Fano componēs tractatum in hac materia fecit quęstionē
dicens Accursium hoc tenuisse.ff.e.l.in cōpromissum. Et
hoc etiam tenet Specu.in.d.vers.est etiā differentia. Allegat
Martinus.l.si societatē.& aliâs,quas reperies in vers.est etiā
differētia & de leg.j.l.si sic.& de leg.iij.l.fideicōmissa.§.quā.
quā.&.l.si filię.de admi.tut.l.Titiū.ij.rñso.de re.iur.in personam.
§.j.de dotis promis.l.si cum ea.Coadiuuat hoc dictum,
quia à iudicum iniquis sententijs per appellationes releuamur,
& à sententijs præfecti prætorio per supplicationem.
Sicut enim arbiter seruare debet ordinem iuris,sic arbitrator
institiam.& tamen vitiantur sententiæ arbitrorum , si
non seruant ordinem:vt.ff.e.l.diem.§.pe.&.l.si feriatis.Petit
enim vnus malefactum reformari,& petit alter illud præseruari.
Quis ille monoculus,qui videret,ꝙ ex his iustius?
C.cōmu. vtriusq; iudi.l.iij. Et quomodo non releuabor à
deceptiōe mihi facta per meipsum.ff.de verb.obli.l.si quis
cum aliter.Nec obstat,ꝙ iniquæ sententiæ arbitri stat,& arbitrator
laxiores habet habenas à partibus.ar.ff.de procur.l.
mandato.&.l.procurator cui libera.respondet enim ad hoc
l.præsbyteri. C.de Epi.& cle.canonizata.v.gō. vltima. Nec
obstat quòd sententiæ stare est lites dirimere.C.de transact.
l.fratris.Quia licet hoc sit fauorabile,ad hoc respondet decre.
nuper.ante finem infrà de dona.inter vi.& vxo.Nec obstat,
quòd tale arbitramentum dicitur transactio,à qua non
receditur etiam si transigens in quadruplum sit deceptus:
vt.ff.ad Trebel.l. Lucius.§ fi.Quia ad eam validandam sufficit
timor litis.C.quod met.cau.l.ij. Nam licet compromissum
possit dici largè transactio,quia in eo partes sic concordant.
Tamen laudum ex compromisso secutum non habet
specificè consensum partium,sicut transactio.Et ideò non
mirum,si reformari potest & ab illo recedi,secundum Ioan.
vbi.s.& vide Host.in Summa.e.ti.§.penul.vers.penul.Cyn*
C.de Epis.& cle.l.si quis ex consensu.in principio post Iac.
de Are.dicit,ꝙ arbitrator semper assumitur super certis cōtractibus.
Arbiter verò in litem.Sed ista est differentia,quā
reprobaui.s.in vers.alia differentia est quia non.Et videtur
cōtra.l.si de meis.§.recepisse.ff.e.&.l.j.§.& post operis.ff.de
no.ope.nun.&.C.de iudi.authentica, si verò cōtigerit.& in
14 corpore vnde sumitur.† Quidā dicunt,quòd arbiter dicitur,
qui debet iudicare de iure,& secundum ordinem iudiciorum.
Arbitrator verò assumitur,vt iudicet de iure , &
de facto.vnde super re,in qua compromittitur,bene conueniunt:
sed in modo procedendi disconueniunt.Et iō vtrunque
compromissum dicitur transactio,vt notatur in auth.
vt differ.iudi.§.j.&.§ si verò contingat.Et hoc placet Bart.
in.§.arbitrorum. Nec obstat , si dicas transactio fit aliquo
dato,vel retento:igitur non poterit in totum absoluere,vel
condēnare arbiter,vel arbitrator.C.de trāsac.l.trāsactio.Nā
transactio est genus continens sub se omnem modum , per
quem à lite disceditur ,& habet sub se certam speciem trāsactionis,
quę requirit aliquid datum,vel retentum,seu compromissum.
vnde sub genere,& non sub specie istud continetur,
secundum Barto.vbi supra.Hæc sunt verba magistra
lia:sed magis placet,quòd arbitrium,& arbitramentum nō
sit propè transactio:quia differt in vno de substantialibus
ad ea,vt dixi supra proximè.Sed in duobus habet similitudinem
cum transactione.Primò , quia procedit à conuentione
partium.Secundò,quia tendit ad litem dirimendam.
& licet ipse actus compromittendi sit conuentio , tamen
ipsa arbitrandi potestas ab ipsa conuentione procedens,&
laudum inde sequens vltra naturam conuentionis aliquid
à iure recipiunt,& à persona arbitri,& arbitratoris dependent:
vt colligitur ex præmissis.
15 ¶ † S E S V N D O quęrit,pone:dictum est in cōpromisso,
ꝙ compromissari* possit cognoscere de iure,& de facto:
& tamen, quòd debeat pronunciare de iure:an arbiter erit,
vel arbitrator. Putat Bart.quòd erit arbiter,quia etiam iudex
cognoscit summariè,& de plano:vt.ff.de offic.Procon.
l.nec quicquā.§.de plano.C.de naufrag.l.quoties.¶ Sed contra,
quia solēnitates ordinis iudiciarij per partes remitti nō
possunt:vt.l.ij.§.sed quia veremur.de iura.calum.C.& quod
notatur. C.de litis contestatione.authen.offeratur . &.s. de
offi.dele.de causis.& infra de re iudicata.c.fi.libro sexto.Solutio
illud verū,dum coram iudice à superiore iurisditionē
habente litigat:secus si corā eo,cui partiū cōsensus dedit notionē.
Et ita conseruat consuetudo.& est verum sedm eum.

¶ Dubito

¶ Dubito verè, quòd verum non sit. Nam in eo non differunt, quòd arbiter, & non arbitator de iure habeat pronunciare. Quia imò etiam arbitrator debet pronunciare de iure. & si non fecerit, moderatur eius pronunciatio per arbitrium boni viri: vt dixi satis. §. in proxima quæstione. Cum ergo insit tacitè expresſio, naturam non mutat. ff. de tutel. l. muto. §. j. de le. j. l. iij. de condi. & demon. l. conditiones, quæ extrinsecus. Et quod notatur infra de elect. c. ij. & de sponsa. c. vno. libro. vj. imò secundum opinionē, quā tenet sequentur. iiij. differentiam, quam dixi in quæstione præcedenti. §. iiij. Differentia enim magis videtur inesse sententię arbitratoris, quā arbitri, ꝙ de iure fiat. vnde licet pateat, ꝙ partes facere possunt, tñ dico, ꝙ post naturam eius in substantialibus mutat, nō possunt facere etiam expressum, ꝙ sit arbitrium. ff. de preca. l. cū precarium. ar. C. de codicil. l. nec codicillos. & de leg. j. l. nemo. Non enim potest dici ad instar iudicij, vbi ordo iudiciarius est sublatus deficiente iurisditionis fundamento. ff. e. l. j. quia tunc nec res ipsa, nec similitudo rei reperitur. Nec obstat, quòd iudices qñq; de plano ꝓcedunt, & qñq; summariè, & qñq; sine figura, & strepitu iudicij: quia ibi semper remanet iurisditionis fundamentum: & semper aliquis ordo ibi etiam requiritur, vt legit, & not. 16 in cle. sæpè. allegata. ¶ † Sed etiam fortiter dubitarem, vtrū propter illud verbum, & de facto, cum dicitur, quòd possit procedere de iure, & de facto censeatur sublata natura arbitrij, quę, hoc verbo sublato, adesset, vt dixi in quæstiōe pręcedenti. §. vlterius etiam dicit. Et est ratio, quia non seruato iuris ordine in modo processus, opus est quandoq; examinatione in facto. §. de elect. si forte. ff. fini. regun. l. si irruptione. Dico tamen circa hoc cōsyderandam naturam rei, super qua compromittitur. Nam si est litigiosa, claret, quod proximè dixi: & maximè, quia materia ista stricti iuris est. ideò habenas arbitrorum laxare non debemus. vt. ff. eodē. l. non distinguemus. § de officio. & quia verisimile est in dubio, quòd partes non volunt renūciare defensionibus suis. ff. de proba. l. cum de indebito. in fi. Sed si esset nō litigiosa, nec ad hoc bene disposita, æquum foret tenere, quod priùs 17 dixeram. ¶ † Sed materiam huius quæstionis prosequēdo, adhuc circa hoc quæritur, vtrum in casu proximo sententiæ compromissarij, etiā iniquę necessariò stari debeat. Arguit Bartolus, ꝙ sic: quia arbiter est secundum eum. Arguit in contrarium, quia. §. stari. videtur intelligendus de arbitro procedente in forma iuris. Cuius sententia ex solennitate processus maiorem reportat solēnitatem. Finaliter hoc remittit cogitationi studiosi. Breuiter tamen distingue: quia aut tenetur seruare solennitatem processus, aut non, quam distinctionem collige ex his, quæ dixi. §. Primo casu subdistingue: quia secundum legistas standum foret: sed scdm Canonistas secus, per ea quæ dixi. §. in quinta oppositione, & in prima quæstione. vel fortè verius, ꝙ in vtroq; foro seruāda est Canonistarum opinio per ea, quæ leg. & notatur. infra de pręscrip. qm̄. & de excep. cum quidā. li. vj. Cessat, qñ casus secus, quia tunc censendus est arbitrator, & non arbiter: vt dixi in ꝓxima. q. Cuius iniquitas semper reducenda est ad arbitrium boni viri: vt dixi in. j. q.

18 ¶ † TERTIO quæritur, pone: compromissum est in aliquem tanquàm arbitrū arbitratorē, seu amicabilē cōpositorē, pœna apposita: deinde pronunciat: nec apparet, qualiter processerit, nunquid valebit dictum eius iure arbitrij, vel nunquid iure arbitratus tm̄: an verò iure vtriusq;, vel iure neutrius? Spec. mouet. eo. ti. § pe. aliàs, vltimo. vers. sed pone, ꝙ sicut. & arguit pro, & contra. Et finaliter dicit secundū Vber. de Bona. & Alb. Gal. ꝙ valet eo iure, quo meliꝰ valere pōt. & potiùs iure arbitrij, vt nō possit reduci ad arbitrium boni viri. ff. mā. qui mutuā. Maximè, quia pœna vallatū est. Nam verborū multiplicatio substantiā nō mutat: vt ibi vide. Inducit Collec. no. ne se. vacā. c. j. Et hoc verū scdm Alb. qñ nec ex verbis sententię: nec per acta: quia cū nulla apparēt, discerni nō pōt, quo iure ꝓcesit. Aſs autē ex mō cōpromittendi ꝓcedēdi, & pronunciandi cognoscemus: an fecerit, vt arbiter, vel vt arbitrator, scdm Bart. in. d. § arbitrorū.

19 † Sed quid si talis sub dicta forma electus. primò libellum recœpit, litem facit cōtestari, & de calumnia iurari: posteà vult tāquā arbitrator cognoscere, & diffinire: nūquid pōt? vide Spec. in. d. § vltimo. vers. sed quid si compromissum. vbi ipse arguit, ꝙ nō. & opinionem contrariam subdit. Sed si de facto hoc fecerit, vt quia post libellū, litis cōtestationē, & iuramentum de calūnia recœpit testes partibus non vocatis, & publicauit, ac sententiauit sine scriptis: nūquid tenet snia? posset dici, ꝙ sententia nō tenet scdm quosdam: quasi eligendo ab initio viā iudiciariā videatur alijs renūciasse. ar. eius, quod legitur, & notat. j. de pręsump. nōne. de app. solicitudinem. § fi. de elec. vt quis duas. li. vj. Et quia varietas reprobatur. de rescrip. cum in multis. e. li. & de sequestra. fruct. c. j. vbi vide Collectariū in fine. Hoc mouet Spec. vbi. §. sed nō determinat. Sed post præmissa dicit, ꝙ alij cōtradicunt, de quorū numero vident fuisse Inn. & Host. de pręscrip. cū ex officij. vt hic refert Collec. inducēs ꝓ pria inia collecta sua. de in inte. resti. constitutis. Sed rñderi potest illis, ꝙ nō habēt locum in talibus, qui de voluntate partiū procedere possunt, sicut placet. Ratio est, quia illi non habent spectare ordinem, ideò nō renunciant per vnam viam alteri. Itē loquūtur in his vijs, per quarū vnꝰ electionem ius in alterius repudiatione alteri acquiritur. Non sic in proposito. Collect. Vnde scdm Host. hîc meliùs est, vt dicamus ipsam valere, si æqua sit: alioquin ad arbitrium redigendum est. Et ideò ex hoc infert Host. ꝙ talem nō arbitrū, sed arbitratorē iudicare debemus: vt sic in hoc dubio omnis cesset iniquitas. ar. ff. de eo, qd cert. lo. l. qd si Ephesi. & litigia restringant. §. de rescrip. c. nonnulli. § cū autem. & res potiùs valeat, quā pereat. j. de verb. sign. Abbate. hîc autem secus facit, quia non videtur elegisse viam, per quam suum iudicium infringat. ff. de testa. mili. l. miles. de acqui. hære. l. Claudius. Et idem tenuit Franciscus Accursij in sua quęstione, quę incipit: Duo cōsortes. de hoc per Dynum. ff. de fur. si dominium rei. vbi Dynus inducit illam legem ad quæstionem, quòd si sic electi incipiunt cognoscere tanquàm arbitri de iure, & posteà assumpserunt tertium, interuentu nouæ personæ videtur nouum cōpromissum. Et ideò possunt redire ad aliam viā procedendi. Sed fatetur, ꝙ lex illa multum facit à longe. Bartolus autem ibi dicit, ꝙ quando tertius assumitur ab ipsis arbitris, vel à iudice, non est nouum compromissum: nec ille tertius est arbiter, sed assumptus ad eos concordandum: nec debet ille sententiare: sed coguntur illi sententiare scdm cōsilium eius: vt. ff. e. l. nō distinguemus. § pe. & fi. Sed si assumptus est à partibus, arbiter est: & nouum dicitur cōpromissum: vt in. l. Pędius. in fi. e. ti. Facit. ff. de iusti. & iure. l. ius ciuile. dicit tamen, quòd iura municipalia dicunt in quibusdā locis tertiū arbitrū assumendū. & tunc, qa ius municipale appellat eum arbitrum, dicendum est, quòd est arbiter, & cogitur etiam sententiare. hoc etiam mouent Dynus, & Bartolus in. l. miles. allegata. Sed Bartolus ibi non prosequitur. facit ad hoc, quod quæritur de quæstione attentatorum in modum iudicij ordinarij inchoata, vtrum sic petens potest redire ad viā extraordinariam, & petere ex officio iudicis, illa tamen ante omnia reuocari. Quòd latè vide prosequutum per Nouellā de appel. nō solùm. in verbo, ante oīa. li. vj. Et etiam similis quęstio, si incœpisset procedere, vt arbitrator: nunqd posset redire ad viam arbitrij. Super quo vide Speculatorem in dicto versi. quid si compromissum. in fine. & eodem. § versicu. sed nunquid potest. Tu cogitabis.

20 ¶ † De illo vero, qui simpliciter eligitur in arbitrium: nunquid poterit procedere vt arbitrator? Dicit Collect. Specul. notasse vbi supra quòd non: & se credere, quòd benè: quia verbis est standum: maximè in talibus, vbi aliàs de mente non apparet: vt notatur de verborum significatione, pręterea. de offic. deleg. super eo. Et hîc dicit assumptos fuisse, vt arbitros, vel arbitratores. & dicit sic notasse Inno. in. c.

Quintauallis.vel dicit, ꝙ propter naturam negotij hîc intelliguntur electi duo arbitratores.

21 ¶ QVARTO quæritur.pone partes promiserunt stare dicto arbitratoris sub pœna.c.librarum:& arbitrator inique pronunciauit exprimens iudicio suo,ꝙ vult suam ordinationem adimpleri infra octo dies:pars condemnata volens infra decem dies recurrere ad arbitrium boni viri,non potest infra nouem dies.quæritur nunquid ab ea potest peti pœna?Dicunt quidam,quòd sic:quia ad hoc ipsum potuit se obligare.Nam in re sua quilibet est moderator,& arbiter:vt.C.man.l.in re mandata.& iustum est vnicuiq; sua committere.C.de iudæis.l.nemo exterus.Vnde mathęi.xx. an non licet mihi facere,quod volo?Alij verò hoc negant, vt recitat Innocē.cum hoc in hoc iuramentũ sit fortiùs pœna:quod iuramentum non adstringit talem ad parendum quousq; redactum sit ad arbitrium boni viri:vt hîc patet. Et in hoc,quod scripsi.§.igitur pœna minus ipsum adstringere potest.Et hoc vltimum teneat secundum Host. quãdo generaliter iuratum est de stando dicto arbitratoris.Sin autem specialiter,& expressè dictum fuit,quòd ius vnius partis in totum,vel in partem posset dare alteri,& ꝙ quantuncunq; iniquè pronunciaret debere stare dicto suo,& iuramentum interuenisset,vel pœna esset promissa:nisi dictum suum esset contra Deum:in quo nullo modo parendum esset:vt patet in eo,quod notatur.de tempo.ordi.ad aures.§.j. in omni alio casu de rigore iuris iurans,& non parens deieraret,& promittens pœnam ipsam incurreret.de iureiu.c.si verò.cum suis concordantijs.Et patet in eo quod legitur,& notatur.§.de pact.c.j.&.iij.Et sic potest intelligi prima opinio,& iura pro ipsa inducta.licet fortè ex æquitate iudex ex officio deberet occurrere iniquitati q̃ tãta posset esse pēsatis causis locis temporibus, & qualitatibus personarum: vt patet in eo,quod legitur,& notatur.§.de transact.c.fi. Et in ista decretali.Talis enim secundum Inno.non potest dici

22 simplex arbitrator,&c.¶ † Vnde Henricus circa hoc,vtrũ si sententia seu dictum arbitri.vel arbitratoris sit iniquum, posit,vel debeat,non obstante iuramento,vel pœna apposita emendari,vel redigi ad arbitrium boni viri. distinguit, quia aut in compromisso dictum fuit specialiter,& expressè,quòd ius vnius in totum,vel in partem posit dari alteri. & quòd quãtuncunq; iniquè pronunciaret,deberet stari dicto suo.& tunc debent partes stare dicto suo: aliâs ille, qui non stat,periurus est,si iuramentum interuenerit.vel commissa est pœna,si promissa fuit:nisi dictum esset cõtra Deũ. quia tunc non esset obediẽdum.xj.q.iij.Iulianus.&.c.Quintauallis.Sed etiam in casu præmisso iudex ex officio suo cõsyderata qualitate personarum,loci,& temporis,& alijs circunstantijs poterit tantæ iniquitati occurrere secundum Hostien.& Nouellam per proximè dicta. Sed caue,quia ꝓximè dicta ponunt ipsi non in arbitro, sed in arbitratore. Et ita Henricus in hoc dicta eorum extendit:aut non fuit hoc dictum:& tunc aut sententia,siue dictum arbitri, siue arbitratoris est expressè contra leges, vel canones: & tunc non valet,sed debet emendari:vt.ff.de appellat.si expressim. & not.gl.in dicto.§.stari.Idem multomagis si sit contra legē Di.x.di.lege.cum concordantijs ibi signatis. Et idem his cessantibus,si sit dolosè latum:quia tunc non oportet ei stari,sed debet ad superioris arbitrium emendari:vt.ff.eo.l.ita demum.&.C.e.l.arbitratorum.& notat gl.in.§.arbitrorum. &.§.stari.allega.Hoc cessante,si quæratur de sententia arbitratoris,illa potest,& debet redigi ad arbitrium boni viri: vt.ff.de ope.libertorum.l.si libertus ita iurauerit.& dicto.§. arbitrorum.& hîc.Et idē de sententia arbitri, si corruptus fuit,secundum Host.vel si euidēter peccati iniquitatem cõtineat.Quia tunc ordinarius ex officio suo hoc faciet emēdari,vt hîc.& infra.c.proximo.& in.c.exposita.Quod Henricus verum intelligit,quando infra decem dies fuit contradictum,vel reclamatum à parte conquerente:aliâs contra,vt notatur infra.c.per tuas.& per Hostien.hîc & in Speculo,eo.titulo.§ fi.versi.infra quod tempus.Cuius occasione subdit quod scripsi supra eo.in quinta oppositione,vers. & quicquid.& notata Io.& Archidiaconi.secunda quæstione sexta.à iudicibus.in glossa ibi:dicas. ¶ Si verò sententia arbitri non continet euidenter iniquitatem peccati : tunc aut enormiter lædit partem:& tunc reducitur ad arbitriũ boni viri.& hoc casu dicit non standum legi,sed canoni:dũ modò infra decem dies fuerit contradictum.argu.dictæ legis,si libertus.Et ita dicit Innoc.loqui in.c.Quintauallis.in fi.& Hostien.post eum.& Archid.in.c.à iudicibus.allegatis. Et sic intelligit quod notat Ber.infra eo.exposita.in glossa. sed videtur.Aut lædit leuiter,& modicè:& tunc de tali modico non est curandum.Et sic posset sustineri,& intelligi.§. stari.secundum eum.sic intelligit glossam Inno.& Hosti.in c.quintauallis.ad fi.vbi loquitur de modica læsione, refert se ad dictum arbitratoris.& in dicto arbitratoris,seu arbitri sentire videtur,quòd semper illi statur:nec vnquàm redigitur ad arbitrium boni viri.Et ista est communis opinio legistarum.Sed fateor,quòd dictum Hērici placere videtur Hostien.& sequacibus suis.Et vtrum aliquis posit renunciare arbitrio boni viri per iuramentum,vel aliâs remittit ad notata Dyn. de regulis iuris.l.scienti.libro sexto. Et Specu.eodem titulo.§.vltimo.versi.item quid si compromissum.vbi tenet,quòd non.Et ita videtur tenere Ber.infra eodem.cum dilectus.in fine.Et bene secundum eum, licet Accursius innuat contrarium.ff.si mensf.fal.mensf. di.l.si duobus.§.j.super verbo,venditor.

23 ¶ QVINTO quæritur,pone:super actione *iniuriarũ* compromissum est in arbitratorem:nunquid partes cogendæ sunt stare dicto arbitratoris,proposita actione iniuriarum?Dixerunt quidam,quòd sic. Nec obstat, quòd actio iniuriarum competit ad interesse,sed ad vindictã.Non eñ est in bonis nostris.ff.de iniurijs.l.iniuriarum actio. respõdēt,quòd si condemnauit arbitrator in.c.libris,illæ petuntur ex vindicta.Alij dicunt,quòd arbitrator iste in continēti post iniuriam assumptus non fuit.& si assumptus fuisset, in continenti,tamen si iuramentum nõ interuenisset,ex dicto suo,non daretur actio,sed exceptio tantùm reo quasi transactionis,vel pacti sic modificati,actori non reseruaretur actio pristina.C.de pactis.l.cum proponas.Et si illi nõ subesset,daretur condictio ob causam: vt se reponeret in pristinam obligationem: quòd si res tradita fuit, vt eam reddat.C.de rerum permutatione.l.prima.&.l.quoniam asseueras.ff.de condictione ob causam.l.si quis.vel ad interesse.C.de rerum permutatione.l.cum precibus. &.l.rebus.ff. de condictione ob causam.l.si mulier.& de iure dotium.l.si pater.&.l.quemadmodum. Vel officium iudicis:vt. ff. de præscriptis verbis.l. ob eam causam quis. secundum Innocentium,Hostiensem,& Nouellam.in.c. Quintauallis. Sed certè fatuum reputarem ipsum,si sibi ex sententia, vel compromisso competeret quòd recurreret ad actionem iniuriarum.

24 ¶ QVAERO igitur, vtrum ex sententia arbitratoris oriatur aliqua actio?vide quæ scripsi post Innocentium supra eo.quæstione prima.§.item secundum eum. Ex quibus colligit Bartolus in.§.arbitrorum.quòd si arbitramentum iuratum est,competit actio in factum ex iureiurando:aliâs nulla oritur actio ex arbitramento,sed ex stipulatione, vel contractu præcedente. Et dicit Bartolus quòd hoc vltimum est verum:quia arbitramentũ implet contractum. & ex cõtractu oritur actio:vt in.d.§.arbitrorũ.&.C.de cõtrah. empt.l.fi.l.si quis arbitratu.&.l.si libertus.alleg.Dicit tñ, ꝙ primũ.i.ꝙ ex iuramento cõpromissi oriaf actio in factum, nõ est verum:quia nõ orif actio ex iureiurando,nisi qñ est decisoriũ litis prout ipse notauit.ff.de iureiu.l. iusiurandũ, qd ex cõuentione.Sed iuramentum qd apponitur in compromisso,est ad confirmationem contractus:ideò actionē nõ producit.Ex quo dicit,ꝙ snia arbitrorũ nõ habet paratã executionē:sed agendũ est ex stipulatiõe ꝓposita,vel ex con

tractu præambulo,& impleto per arbitramentum: aut in continenti apposita:vt notatur in textu.C.de exceptione rei iudicatæ.l.nimis properè.& de re iudicata.si cum nulla. licet, vt dicit Hostiensis,videatur tenere contrarium.in.c. Quintauallis.Sed ipse malè recitat Innocentiũ.Nam Inno. non dicit,ꝙ ex iuramento compromissi detur actio in factum:sed dicit.ꝙ vbi comminatum est,potest ille, pro quo fertur snia,petere per officium iudicis,vt soluat condemnatus id,in quo cõdemnatur:quod põt de iure canonico.vt patet ex lectis,& notatis.j.de iudi.c.nouit.

25 ❡†QVAERITVR vtrum per sniam arbitratoris interrumpatur præscriptio?Ista est quęstio Oldr.xxviij.scdm librum meum.vnde scdm eum videtur dicendũ,ꝙ licet per libellum corã vero arbitro collatum,& missionem executoris interruptio fiat:vt.C.e.l.cum anteà.§.& licet non ignoremus.per amicabilẽ tñ cõpositionem,quæ tenet locum trãsactionis:vt in auth.vt differen.iudi.§.si verò contigerit. & dixi.s.nõ fiat interruptio ciuilis:quia hîc modus inter alios modos ciuilis interruptionis nõ enumeratur:qui notantur per gl.C.de præscri.xxx.anno.l.cum notissimi.§.penul.&.j. de præscrip.illud.de naturali verò interruptione nõ est dubium:quia illa nõ fit sine possessionis amissiõe:vt.ff.de viuca.l.naturaliter.vide in Specula. de arbitro.§.finitur.versu, quid si factus sit.

26 ❡SEXTO quæritur, quo iure sententia arbitratoris reducitur ad arbitrium boni viri?dicit Bar.in.§.arbitrorũ. ꝙ Innoc.& Spec.videtur velle,ꝙ sic,per officiũ iudicis,eo mõ, quẽ scripsi.s.in.j.q.vers.itẽ scdm eũ.&.s.in ꝓxima.q.§.quęro igit.Sed dicit,ꝙ textus videtur velle.in.§.arbitrorũ quòd imò iure actionis ex eo cõtractu.Sup hoc Bart.sic distiguit; quia aut quęrimus in contractu stricti iuris:& tunc per officium iudicis:vt.l.si libertus.Aut in cõtractu bonęfidei: & tunc aut ex eo cõtractu oritur actio ei,q vult petere reduci ad arbitriũ boni viri:& tũc ad hoc cõpetit sibi actio ex eo cõtractu.Aut nõ,& nõ cõpetit illi actio.Exẽplũ in contractu dotis fuit cõpromissum in aliquẽ,vt statueret de dote danda alicui mulieri,sed in quantitate,quã statuit, mulierẽ nimis grauauit.Certè ex parte mulieris cõstante matrimonio nulla erit ad id repetendũ actio: & tunc recurritur ad officium iudicis.ar.l.si libertus.Hoc ꝓbat aliter,quia si mulier cõueniretur à viro vigore illius arbitramẽti,posset excipere de eius iniquitate:& sic per officium iudicis mercenarium de iniquitate cognosceret.Sed ita videtur,ꝙ vbi qs habet exceptionem,etiamsi nõ conueniatur,põt iudicis officium implorare:vt ab aduersario nõ inquietetur:vt.C.qui bo.ced.possunt.l.iij.scdm Vin.Facit.ff.de libera.lega.l.Aurelius.§.centũ.& qd ibi not.nam notatur ibi,ꝙ legatario liberationis ad tempus,potest petere,vt interim hęredi silentiũ imponatur.Pro quo.ff.de fideius.l.si contendat.Nec obstat, ff.de cõtra.tutel.iudi.l.ij.§.contrariũ.quia licet nõ competat contrariũ tutelæ iudiciũ,vt ibi:potest tñ iudicis officiũ implorari:vt in.d.§.centũ.Et hæc opinio,ꝙ hęc reductio petat officio iudicis,placet Specu.de arbi.§.vlti.vers.sed quo iure. per.c.istud,&.c.exposita.j.e.ti.Qd officium latissimum est.

27 ❡†SEPTIMO quęritur quis est ille bonus vir,ad cuius arbitrium pro reductione tali recurritur,seu quis est iudex, cuius ad hoc officium imploratur?Spec.de arbitro.§.j.versi. sed quis erit.dicit,ꝙ ille erit iudex loci:vt.ff.de verb.ob.l.cõtinuus.§.cũ ita.& ita notat in.§.arbitrorum.& per Cy.C.de contrahẽ.emp.l.fi.q.iij.vbi dicit,ꝙ ille non erit frater, quia habet Dyabolũ sub cappa.& ibi vide in.iiij.q.qualiter adeũdus est ille bonus vir.& in.q.sequẽti,qualiter compelli põt arbitrator assumptus.Et dicit etiã Spec.vbi.s.ꝙ ad hoc non obstat iuramẽtum.quia tacitam habet cõditionem,si ęquè fuerit arbitratus,vt.l.si libertus.&.c.Quintauallis.& hîc.& c.se.&.c.cum tempore.e.&.c.veniens.de iureiur.&.s.de elect. cautam,quę.& quod ipse notat.e.ti.§.fi.vers.itẽ si compromissum.Et quid si fuit expressum in iuramento,qd de præcepto iniquo non conquereretur?& super hoc vide Cyn.C. de contrahen.sti.l.fi.in.j.q.Bar.verò dicit in.§.arbitrorum. ꝙ aduocati communiter dicunt,ꝙ debet esse iudex Apostolicus.Cum ista aditio sit quædam ꝓuocationis species:vt.l. non distinguemus.§.cum quidam.ff.e.Bar.putat contrariũ, dicens ꝙ imò est iudex causæ principalis.Probat per ea,quę scripsi.s.in ꝓxima quæstione.Nam si hoc petit iure actionis & idem si petatur per officium iudicis.C.vbi, & apud quos.l.ij. Vnum tamen putat aduertendũ videlicet, ꝙ qñ istud officium iudicis imploratur à reo,cui exceptio cõpetit,poterit ista reductio peti coram iudice ipsius rei: licet non sit iudex actoris.Ratio,quia causa ista quæ aliàs examinaretur coram iudice alio in modum actionis,& principaliter examinabitur nunc coram isto incidenter: nec in hoc actor grauatur.videtur casus.ff.de transact.l.cum hi.§.transactiones alimẽtorum.vbi dicitur,ꝙ ille iudex debet cognoscere super transactione,qui esset futurus iudex super lite. vide illum textum.Sed qñ recurritur ad iudicem,vt ad bonum virum requiritur,vt arbitretur super transactione.ergo,&c.Et idem fortè vbicunq; super alia exceptione aliqd principaliter examinarem:& cum reus ad sui defensionem petit examinari testes ad æternam rei memoriam.Nam tũc fiet examinatio coram iudice rei,qui futur⁹ est iudex super causa.Et ita debet intelligi.l.fi.C.de vsuris.scdm vnam lecturam.Et ex hoc apparet secundum eum,ꝙ super hoc nõ recurritur ad arbitratorem,sed ad iudicem partium secundũ ea,quæ dixi.Sic intelligitur,si bene aduertatis,vt dicit.c.exposita.infra.e.vbi Papa cognoscit de arbitramento dato à iudice Venetiarum, quæ sibi non subsunt:tamen partes sibi suberant.& ibi dicam.& vide.j.e.c.cũ dilectus.j.colũ.in prin.

❡OCTAVO quæritur infra quod tempus possit peti, & fieri ista reductio.Spec.de arbitro.§.fin.vers.sed quo iure. & vers.sed infra quod recitat opiniones.Prima opinio habet,quòd infra decem dies ad instar appellationis,& supplicationis.Secunda habet,ꝙ hoc est iudicis arbitrio relinquẽdum:cum non sit diffinitum in iure.s.de officio deleg.de causis.de iudicijs, at si clerici. & de iure deliberandi.l.prima.ff.de euic.l.si rem,quam.§.fi.de libe.& posthu.l.Gallus.§. videndũ.de vẽ.inspi.l.j.§.meminisse.de rebus authoritate iudi.poss.l.in vẽditione.Tertia opinio habet,quòd infra.xxx. vel.xl.annos. d.l.si quis. Cum enim hoc ius sit personale, tollitur solùm cursu.xxx.annorum.C.de nego.gest.l.aduersus.ff.ad leg.fal.l.falcidiæ beneficium.C.de constitu. pecu.l. secunda.Quarta opinio distinguit:quia aut in arbitrio pręfixum est tempus,quo aliquid debeat solui,vel fieri:& tunc infra illud debet peti reductio.Aut non est præfixum: & tunc debet peti infra spacium quatuor mensium,quod datur condemnatis ad soluendum.ff.eo.l.si cum dies.§.fin.&.l. sequenti.& suprà de officio delegati. quęrenti. Et hoc in agendo.nam in perpetuum excipere potest.ff.de exceptione doli.l.purè.§.fin.Finaliter dicit Specul.quòd prima opinio tutior est,& eam tenet Guido de Suzaria.in summa.eo. titulo.vers.sed quęro.Sed dicta opinio prima,scilicet,quòd infra decem dies,&c.non placet Bartolo propter ea, quæ dicta sunt post eum in duabus quæstionibus supra proximis.

28 ❡†Ex quibus patet, quòd hæc reductio petitur iure actionis,vel officio iudicis implorato,vt examinetur aliqua exceptio, seu defensio:vt dixi supra. Sed actionibus, exceptionibus,& examinationibus huiusmodi tam modico tempore non præscribitur:imò durat officium iudicis triginta annis:vt.l.sancimus.& quod ibi notatur.C.de præscriptionibus triginta annorum.&.l.querelam.de falsis.

29 ❡†Quid dicendum?Dicit Bartolus quòd ista quæstio requireret declarationem principis:tamen de iuris rigore secundum ea, quæ scripta sunt, dicit sibi videri, quòd qui per annum tacuit,videtur arbitramentum approbare,per l.qui sexagenarios.C.de discussor. Nescio ego quid allegare intendit:quia illam.l.non habeo in titulo illo. Sed fortè voluit allegare.l.qui grauatos.C.de censi.li.x.dicit tamen,ꝙ si intra annum conquestus est,non coram iudice, sed extra

iudicium:quia per hoc apparet taciturnitatem consensum inducere tunc exameo,quo ista reductio peti potest iure actionis. vel officium iudicis,quod loco actionu proponitur,tanto tempore durat,quanto tempore & actio.Sed qñ officium iudicis proponitur loco exceptionis. tunc secus. Quia exceptiones perpetuò durant:vt.l.purè.in fine allegata.&.C.de except.l.licet. Et prędicta possumus probabiliter intelligere,quando petitur per modum actionis,vel per officium iudicis loco exceptionu.sed quando officium principaliter proponitur in contractibus stricti iuris:tunc debet fieri infra quadriennium hodie: & hactenus infra annum vtilem. Ratio est,quia quandocunq; officium iudicis datur ad restringẽdum id,quod de iure coomuni valet,datur annus vtilis:vt.ff.de act.& obli.l.in honorarijs.§ sed cũ rescissa ¶ Sed verè non capio banc subtilitatem:imò sto potiùs cum opinione commuoi,quæ habet,quòd imò tantũ ĩ.decẽ dies ad instar appellationis,& supplicationis,quã sequit hic Henricus:vt scripsi.ĩ.ante si.iiij.quæstionis. Ratio mea est,quia deficiente lege expressa,iustum est arguere de similibus ad similia.ff.de legibus.l.non possunt. Præsertim vbi est identitas,quioimò potioritas rationis:vt in proposito. Non enim longiori tempore durare debet siogulare, & extraordinarium remediũ,quàm cõmune, & ordinariũ: vt in dicto.§.sed cum rescissa.& tamen appellatio est remedium ordinarium,& commune:vt. ff.de appellationibus.l. prima. Et recursus huiusmodi est extraordinarium,& singulare remedium ad instar appellationu inductum. Sic enim videmus de supplicatione,quæ quia est extraordinarium, singulare remediũ ad instar appellationu introductum iure nouo,de eo statutum est,quod etiam infra decẽ dies fieri debeat:vt.C.de preci.impera.offeren.authẽ. quæ supplicatio. Nec eoim video,quo iure magis trahat Bart. ex capite suo hoc remedium ad naturam remedij extraordinarij petendę restitutionis,quã secundum communem opinionem ad naturam communis,& ordinarij remedij appellationis. Maximè cum cõmune remedium natura sua sit extensibile: vt.ff.de legibus.l.iura.&.l.onn possunt. Et speciale restringibile,vt eo.ti.l.ius singulare.&.l.quod verò. Vnde sicut officio iudicu petitur hæc reductio,sic officio iudicis fit appellatinnu prosecutiu:quia non reperio ad hoc actionem inductam.Imò reperio eam dari his,qui in ius agendi,vel excipiendi non habent:vt.ff.de appellatioοibus.l.à senteotia. Minimè enim mutanda sunt ea,quæ tam longam interpretationem habuerunt. Audio enim id semper obseruatum fuisse,& obseruari:argumento.ff.de legibus.l. minimè. Sed dic mihi quomodo huic reductioni indistinctè datur officium,actione cessante.vt patet ex proximè dictis: & tamẽ pro adimplemento arbitramenti actione,& iuramento cessantibus non datur,vt scripsi.s̃. in prima quæstione.§.item secundum eum.Solutio,in primo casu cessat hominis prouisio: cum non pnsit quis sibi remediare contra iniquitatem pronunciantis laudum, seu arbitramentum: ouinquid ideò succedit legis prouisio inducta ex ista æquitate: ne obsit insonti talis iniquitas. Quę æquitas in omni casu talis iniquitatis communis est. Ideò iustum est,quòd omoi casu vniformiter insonti,cui nil imputari potest,detur. Sed in casu secundo locum habet prouisio hominis:& ideò cessat prouisio legis.& imputatur ei,qui sibi per stipulationem oon prouidit. Sicut enim dicimus,quòd licet ad agendum oon valeat quæq; conuentio,semper ad appellandum datur remedium,licet probabiliter posset dicere Canonista tenẽs ex pacto nudo oriri actionem secundum canones semper dari implemento arbitramenti actionem pro eo,quòd compromittendo partes compromittere vidẽtur,iuxta ea,quæ scripsi.s.de pac.c.j.in.iiij.quæstione.

30 ¶ † NONO quæritur,vtrum possit renunciari petitioni reductionis ad arbitrium boni viri?Hanc quæstionẽ mouet Dynus.ff.de verbo.obli.l.quidam cum filiũ.& de re.iur.c.scienti.&.Cyons.C.e.l.cum anteà.in penultima,& vltima quæstionibus.&.C.de eugno.ff.de pac.l.si vnus.§ illud. Et cõmuniter Canonistę in.c.quintauallis.allegato.& per Spec.ti.de arbitris.§ vltimo.versicu.Item quid si compromissum est tanquàm in arbitrum.vbi Spec.videtur eligere partem negatiuam,quæ placet Aliàs Gul.ibi tñ recitat opiotonem contrariam cum suo fundamento,& opinionem inter simplicem renunciationem,& pactum differentiam faciẽtem, quasi pactum duorum consensu sulcitum fortiùs sit, quàm renunciatio ab vnius consensu dependens Faciunt,quæ scripsit Nouella de testa.Raynutius.super.iij.gl.ad finem.Facit ff.de libera.lega.l.non solùm.ij.§ fi.&.l.si quis rationes.&.§ illud.alleg.lo.An.in Spe.vbi suprà in additione dicit,quòd disputata fuit ista quæstio,in casu tamen,io quo clausula renũciationis clariùs ponebatur,videlicet hoc modo, ꝙ partes per pactum renunciant reductiuoi ad arbitrium boni viri, & omni iuri,& actioni pro illa petenda competiturę,quantuncunq; iniquè arbitratum sit,& quãtuncũq; enorme pręiudiciũ per hoc alteri afferatur:& dixit,ꝙ fuit disputando terminatum,ꝙ hoc casu sic expresso, quãtuncũq; damnũ, vel læsionem re ipsa laudum contineat,non erit locus reductioni his rationib⁹.De ista quęstione omnino videas,quæ scripsi in consilijs meu consilio.lxj.Probatur ergo sic: quia licet potestas arbitratoris ex præsumpta mente compromittentium contineat tacitam conditionu æquitatẽ: vt.l.si libertus.allegata.tamen in certo hoc cessat:quia tunc pręsumptioni non est locus.ff.de verbo.obli.l.continuus.§ j.in fine. Faciunt leges dicentes tolli tacitum per expressum.ff.de verbo.obli.l.doli.de regulis iur.expressa. Facit ad casum ff.de re iud.l.si coouenerit.&.l.quidam cum filium.allegata.Ideò autem dictum est de lęsione re ipsa,quia si ex proposito dolo suo,vel partis corrumpentis,aut odii,vel gratia inique laudatum esset,non teoeret ex tacita cooditione,si dolus absit, qui nunc apparet affuisse.§.eo.l.arbitrorum.ff.e.l.ita demũ. &.l.oon distinguemus.§ cum quidam.ff.de iudi.l.si filius.& l.si prętor.§.Marcellus. Dixit de casu sic expresso,quia si fuisset generalis renunciatio,& læsio re ipsa esset enormis,num impediret reductionem ex tacita conditione,nisi enormis læsio inferatur.ff.de vsufruc.l.si stipulatus.de dam. infect.l. iiij.§.hoc autem.de verbo.oblig.l.quinta.§ conuentionales. Iuncta.l.vnde si Neruę.&.l.fe.ff.pro socio. Aliàs si enormis non esset,tenet renunciatio:cum non offendatur aliqua prędictarum cooditiooum tacitè intellectarum. Et sic intelligatur,quod notatur.ff.eo.si de meis.§.rec.ępisse.Pro hac distinctione facit.ff.de mino.l.si ex causa.in principio.C.si aduersus vend.pig.l.j.ĩ.de io inte.resti.c.j.cum concordantijs. Io.Calde.hanc quęstionem cum adiectione vinculi iuramẽti reassumpsit:& valde plenè.disputauit. Cuius disputatiooem ponam.ĩ.e.io.c.exposita.quæstione.ij.Circa quod vide Nouellam.ĩ.c.per tuas.in gl.nota ergo.& ibi dicam. Bart. verò io dicto.§ arbitrorum.dicit,quòd post multa videtur sibi sic dicendum: Aut arbitratur dolo:& tunc talis renunciatio hîc non operatur,vt in.§ illud.allegato. &.ff.de pact. dota.l.conuenire. Et ita procedit tota disputatio Dyn.in.c. sciẽti. Aut sine dolo:& tunc aut deceptio est in magna quãtitate:aut in parua.Si in magna, potest peti reductio. si io parua secus.argumẽto.ff.de mino.l.si ex causa.in principio. Iure enim in hac renunciatione de non petendo reductionem debet intelligi tacita conditio,nisi immoderatè læderet.ar.ff.loca.l.quæro.§.inter locatorem.&.l.quidam cum filium.allegata. Et sic dicit intelligẽdam glossam in.d.§.recepisse.vbi notat,quòd potest auferre de iure vnius,& dare alteri. Quod debet intelligi cum distinctione prædicta: quia aut in parua,aut io magna quãtitate. Vel aut moderatè,&c. & sic debet distinguere pactum compromissi.arg.ff.depo. l.j.§.si cõuenerit. ¶ Et sic,si bene aduertas Io.Calde.Io.An. & Bartolus io vnam conclusioneoi condescendunt. Saluo, quòd Io.Andr.addit casum vbi magna,& enormis esset læsio sine dolo,& pactum seu iuramentum essuium foret. Sed Bartolus dicit in.§ arbitrorum.quòd vbi læsio magna est,& enormis,

enormis, præsumitur dolus: vt. ff. de his, quæ in frau. credi. l. omnes. §. Lucius. & de proba. l. qui testamentum. & l. qui patronum. qui dolus nunquàm venit in generali remissione: vt. ff. man. l. creditor. §. Lucius. Et hoc dictum est menti tenẽdum. Et antequàm vidissem Barto. pluries hoc dixi in consilijs Rotæ. Si enim in facto claro iudex excedit vltra modũ, in quo nullus suæ conditionis posset decipi, dolũ præsumerem: vt. ff. depo. l. quod Nerua.
31 ¶ † Quæritur ergo pro declaratione prædictorum, vt scias qualiter coram iudice arbitramenti iniquitas detegatur, quæ dicatur modica, vel parua quantitas. Et ad hoc vide glossam notatam, quæ dicatur modica expensa in. l. oratio. C. de impẽ. in reb. dot. fac. & vide. l. sed & si susceperit. §. j. ff. de iudic. Videtur autem magna quantitas dicenda excessus vltra dimidiam iusti pretij. C. de rescin. vend. l. ij. ¶ In contrarium videtur magna quantitas dicenda, quando est excessus in. vj. parte quantitatis: vt. ff. pro soc. l. vj. & d. l. vnde si Neruæ. cum princi. l. sequentis. Nam cum in dubio partes debeant esse æquales. ff. pro socio. l. si non fint. vni adiudicabit vnam partem, alij duas de tota: vel vni trientem, alij bessem, facta compensatione non reperitur excessus, nisi in. vj. & tamen in. l. vlti. si Neruę. videtur expressum, quòd hoc arbitramentum continet manifestam iniquitatem seu manifestus in quantitate excessus. Quod est notandum secundum eum. Ad. l. ij. C. de rescin. vendi. respondet, quòd loquitur, quando contrahentes læditur in taxatione pretij facta à se. Secus in facta ab alio: quia tunc sufficeret excessus in. vj. parte. Et iste est casus. §. arbitrorum. secundum eum. Et ideò sub dubio fortè dicit, quòd si aliquis esset deceptus in. vj. super contractu per procuratorem inito non habentem ad hoc speciale mandatum, & contra procuratorem non posset haberi regressus, posset tamen implorari remedium dictæ legis. ij. C. de rescin. vendi. vt pactum suppleatur: vel à cõtractu recedatur, per dictam leg. quod esset notan. dicit tamen, quòd in hoc pro certo pedem non firmat. Primum de intellectu. §. arbitrorum. mihi videtur verum & summè notandum. Sed vltimũ nõ placet: quia licet de iure gentium contrahentibus se decipere in contractu: vt. ff. de mino. l. in causæ. ij. §. penul. Et per consequens mandatum de contrahendo, sic intelligitur, quòd liceat aduersario procuratorem decipere. Nam ab illo iure non receditur in casu dictæ legis. ij. quæ loquitur indistinctè. Et quia talis procurator re vera nomine suo contrahit, vt colligitur ex lectis & notatis. ff. de procu. l. procurator. qui pro euictione. Et super hoc vide, quod scripsi infra. c. cum dilectus. in Collectarij quæstionibus. in princip.

32 ¶ † DECIMO quæritur, pone iuxta qõnem proximè præcedentẽ, quòd in compromisso arbitratoris, in quo renunciatum est recursui, adiecta est pœna, si pars recurreret &c. Vtrum recurrens propter iniquitatem ipsius incidat in pœnam? Dynus hanc qõnem disputat in regula, scienti. & tenet, quòd non. Ibi vide. Et super hoc Bart. in dicto. §. arbitrorum. remittit ad not. sua. ff. de condi. & demon. l. multũ. circa primam lecturam. ¶ Ioan. An. super dicto versic. item qd si compromissum. in Spe. istud tangit, recitans motiua Dy. quæ videas in. d. regula. ¶ Subdit posteà Ioan. And. quòd Dyn. in quadam causa Senensi, vt patet in consilio suo. xiij. cõsuluit, quòd licet talis qui. s. petendo reduci non incidat in pœnã: si tamen succumbat, & apparet iustum prolatum: tunc pœna committetur cum effectu. Et sic ex postfacto declarabit, an pœnæ cõmissio procedat, necne: nihil allegat. Ibi etiam tenet, quòd prouocans dicens laudum iniquum necesse habet probare. ar. C. de iure fis. lia. l. j. ff. de proba. ab ea parte. maximè cum extrinseca solennitas p̄sumatur. Insti. de fideiuss. §. fi. & de inuti. stipu. §. quod scriptum. Vterq; tamen probat. §. de renun. super hoc. cum vterq; dicat. ff. de proba. l. ei, qui. Tenet etiam ibi Dy. quòd valet obligatio pœnalis, qñ extra cõpromittentes sibi inuicem faciunt super obseruantia laudi: id est, quòd ego tibi promitto, quòd A. vnus ex compromittentibus seruabit laudum. Et tunc idem mihi promittis de B. altero compromittẽte. Et hoc etiam si ipsorum non intersit laudum seruari. In stipulante enim pœnam non est necesse, quòd eius intersit: vt. ff. de verbo. obli. l. quidam cum filium. vbi de hoc. & l. stipulatio ista. §. alteri. ver. at si quis. & versi. si qs dolum. & ff. iudi. sol. l. nouissima. & de verb. sig. l. hæc verba. Si ergo B. de quo mihi promisisti non seruat laudum, pœna committitur & exigitur cum effectu: siue laudum de iure sortiatur effectum, siue non. Et per hoc consilium multũ in Tuscia frequentatur iste modus compromittẽdi. ¶ Redeũdo ad principale quæsitũ dicit Gu. de susaria, quòd primum dictum prædicti consilij procedit, quando petens nõ habuit causam probabilem id petendi. ar. ff. de re iudi. l. fin. de appel. l. negociorum gest. & de vsur. l. tutor. primo respõso. Si verò petens reduci ad arbitrium boni viri, habuit causam probabilem petendi, & iustè credere potuit sententiã iniquam: tunc non incidit in pœnam. ar. ff. de pœnis. l. si qd fortè. de peti. hære. l. si debitor. conuenit materia condemnationis expẽsarum eius, qui victus est in lite, notata de dolo, finẽ. cum concor. & quod notatur de Episco. audientia. l. si quis ex consensu.

33 ¶ † VNDECIMO quæritur, vtrum arbitramentum possit detegi æquum, vel iniquum ex nouis probationibus: an solùm ex his, quæ facta sunt coram arbitratore? & videtur, quòd ex nouis probatiõibus, sicut in causa appellationis: vt. C. de appel. l. eos. & de tempo. appellat. l. palam. Putat Bart. sic dicendum: quia quandoq; in causa reductionis ad arbitrium boni viri est necessarium, quòd detegatur dolus arbitratoris: vt patet ex his; quæ. s. dicta sunt, & in qõne de renunciatione. & tunc non potest iniquitas detegi: nisi ex eisdem actis: quia si faceret nouas probationes, quæ coram arbitratore non fuissent factæ, arbitrator eas potuisset ignorare. & sic non detegeretur dolus illius, qui in ignorantem non cadit: vt. ff. de dolo. l. j. Nisi ex facto ipsius euenisset, ne probationes fierent coram ipso, vt. ff. de euict. l. si dictum. §. fi. Quod autem dicit non posse fieri nouas probationes intelligit omnino nouas. Si enim vellem probare coram arbitratore, probare possem etiam per testes: cum arbitrator nõ habeat necesse facere scripturas: quia non seruat ordinem iudiciorum. vnde dicta testium & etiã acta possent per testes probari: vt. ff. de proba. l. quoties. §. fi. & quod ibi not. glo. super verbo: hæredem. & ff. de testi. l. curent. & quod ibi notatur. Pro hoc, quia quando appellatur ab interloquutoria ad probandum, quòd iudex grauauit: vel ad iustificandum, qd ipse fecit, oportet quòd hoc fiat ex primis actis: vt. ff. de mino. l. ait prætor. §. permittitur. & quod ibi notatur per Bart. & in Cle. appellanti. infra de appel. Aut non est necesse, quòd detegatur dolus arbitratoris: & tunc potest æquitas, vel iniquitas detegi nouis probationibus. ar. dictæ legis, eos. & C. de tempo. appel. l. per hanc. Et pro hoc inducit Bar. dictũ. §. arbitrorum. vbi nõ distinguit, an arbitrator fuerit in dolo, sed solùm ponderatur, an dictum eius re ipsa iniquitatẽ cõtineat. Et hoc facit ad id, quod scripsi post Ioan. Andr. s. in ix. quæstione, post princip.

34 ¶ † DVODECIMO quæritur, quid habeo probare, & quid fieri debet ad detegendum huiusmodi iniquitatem? dicit Barto. in dicto. §. arbitrorum. quòd aut assumptus fuit arbitrator super contractũ, aut super lite, seu trãsactione. Si super contractu: tunc quid sit probandum, declaratur ff. pro socio. l. quid enim si Nerua. in fi. Si enim personæ societatis sint æquales, partes societatis debẽt esse ęquales. Sed si in personis, vel in opera alterius sit varietas: tunc æquitas boni viri facere poterit, quòd partes possint esse inæquales. vnde ista inæqualitas, vel æqualitas, ex qua detegetur arbitrium æquum, vel iniquum, probanda erit. & istud erit facile in contractu. Si verò arbitrator assumitur super lite, & sic super transactione: tunc qualiter iniquitas detegatur, dicit Barto. quòd iudicio suo hoc determinat clarè. l. cum hi, in princi. & §. vlti. ff. de transac. vbi omnino voluit lex, quòd iudex ordinarius esset bonus vir, qui arbitraretur super trãsactio-

ne alimẽtorum.Etad hoc,vt rectè arbitraretur,declarat di-
cta lex.in.§.vult igitur.ꝙ cognoſcat dę cauſa , ex qua perue-
nitur ad tranſactionem.Et de materia pecuniæ, quæ in trãſ
actione venit , & de perſonis tranſigentium : vt ibi patet.
¶ Ex quo habes, ꝙ coram iudice reductionis nõ ſufficeret
probare æquum arbitratorẽ contra iuſtitiam arbitratũ eſſe
in toto,vel in parte.Non enĩ ad hoc aſſumitur, vt ſecundũ
iuſtitiam iudicet.Quia vt.s̃.dixi in huiuſmodi tranſactio-
nem immutant circonſtantiæ ſupradictæ.Sed debet proba
ri cauſa,qua quis ſe defendebat. Item qualitas perſonarũ, &
ꝙ in iſto dubio æquum fuiſſet nihil dari. Et ex hoc æſtime
tur modus,in quo arbiter debuit condemnare:vt in.d.l. cũ
hi.§.modus.Et hoc eſt,quod notatur in.l.Lucius.§.penul.ff.
ad Trebel.vbi quãdo quis eſt decœptus in tranſactione in
ſpecie,nõ æſtimatur ipſa veritas:ſed æſtimatur dubius euẽ-
tus litis.Et ex hoc apparet,ꝙ articuli & probationes tũc de
bent concludere:cum arbitrator iudicauit ita, erat æquum:
quia tales & tales probationes habebant:non autem ſuffice
ret ſi hodie de nouo probationes ſuperueniſſent : vt .l. ſub
prætextu.C.de tranſa.Et ſi ipſi arbitratores inueſtigauerũt
de facto,& non ſunt alię probationes,& ſunt duo numero,
ipſi de hoc teſtimoniũ ferre poſſunt.Inducit de offi. deleg.
cum in iure.& notata hîc per Inno.quę tradidi.s̃.in vlti.op
poſitione.¶ Subdit etiam,ꝙ ſi in compromiſſo fuit dictũ,
ꝙ ex tũc partes homologauerũt,quicquid fuerit arbitratũ:
non ſufficit:quia vt dicit Dyn.in quodam conſilio,ad hoc,
vt homologatio præiudicet,debet fieri poſt Laudum : quia
ſi fieret ante,idem iuris eſſet de homologatione, ſicut de re
nunciatione:quia intelligitur tacita conditio,ſi æquum fo-
ret aliâs arbitrium etiam ſi renũciationi adiectũ fuiſſet iu-
ramentum:vt in c.Quintauallis.&.ff.qui ſatiſda.cogan.l. ſi.
C.de non nume.pecu.l.ſi.&.ff.ad municipa.l.fin. in princip.

35 ¶ † DECIMO TERTIO quæritur, quæ eſt ra-
tio differentię,quare arbitramentum poteſt peti reduci ad
arbitrium boni viri,& non ſententia arbitri?reſpõdet Bar.
in.d.§. arbitrorũ.ꝙ iſta eſt ratio:quia quando quis compro
mittit in aliquem,vt in arbitrum,vt ſic ſeruet ordinem ſal-
tem in iudicando,contemnit iudicem,ad quem pertinebat
hæc iuriſditio.& ideò ad eum non poteſt redire:vt.ff.eodẽ.
l.litigatores.in prin.Et hoc eſt,quod dicit textus cum gloſ.
quando quis compromittit in arbitrum , compromittit in
eum ſolùm,vt in bonum virum,ita ꝙ ab eius dicto non re-
cedatur,nec ad iudicem eatur:vt.ff.eo.l.iij.§.j.ibi: quaſi virũ
bonum.& quod ibi notatur in glo.Sed quando compromit
titur in arbitratorẽ,vt ex partium cõuentione,non ex iudi
cis authoritate:procedat tũc:aliâs fit iniuria iudici,& aſſu-
mitur arbitrator tanquàm bonus vir principaliter. ideò pa
ctum compromiſſi,vt renunciatio operatur,ſi procedat,vt
bonus vir. Et ideò,ſi non procedat vt bonus vir , poteſt re-
curri ad iudicem.&c.

36 ¶ † DECIMO QVARTO quæritur, an in ar-
bitramento requiratur partis præſentia?de arbitrio non eſt
dubium:vt in.l.diem.§.ſi quis litigatorum.ff. eo. ¶ Iacobus
de Ra.& Petrus, de verbo. obli.l.ſi quis arbitratu.& Cynus
C.de contrahen.emptio.& ven.l.ſi.in.vj.qõne vbi videas:di
cunt de arbitratore idem,videlicet,ꝙ debet præſente parte
arbitrari:& ꝙ de hoc caſus eſt in.l.ſi quis arbitratu.allegata.
Quia ſi moram ſtipulatio facit,vt ibi apparet,ꝙ eo abſente
non poteſt:quia ſic mora non contraheretur:vt in.§. ſi quis
litigatorum. allegato.Bar.refert ſe vidiſſe quendam aduo-
catum ſatis ſolennẽ conſulere contrariũ:quia arbitrator nõ
debet iudicialiter cognoſcere:vt notatur.s̃.eo.l.iij.&.l. fina.
&.l.ſed ſi in ſeruum.§.fi.Igitur nõ requirit eius pręſentia: vt
l.diẽ.in prin.&.l.ſed & ſi interpellat.§.fi.ĩ.eo.tit.& de bono.
poſ.l.iij.§.pen.& quod ibi notatur.¶ Pręthereà,quia talis ar-
bitrator habet nudum miniſterium.igitur. arg.C. de execu.
rei iudi.l.ſi,vt proponis.¶ Præterea,ſi eſt in euentu cõditio
nis,non requirit partis præſentia.ff.de cõdi. & demon.l.iij.
¶ Nec ob.l.ſi quis arbitratu.quia ibi fuit actũ,ꝙ parte præ-
ſente arbitretur,vel ꝙ adhibuit aliud impedimentum mor
tis,vel ſimilè,ſic,ꝙ non fuit ſimplex abſentia.Bart. ſtat cum
Petro & Iaco.& ego cum eis,per.l.ſi quis arbitratu. quia di-
ctæ ſolutiones ſunt diuinatoriæ.¶ Prætereà caſus eſt.ff. de
ædil.edic.l.quod ſi nolit.§.ſi quidem. vbi ſuum placitum nõ
poteſt parte abſente declarare.& tamen importat idem pla
cuerit,ꝙ ſi arbitratus fuerit:vt.l.Thays.§.ſororẽ.ff.de fideic.
liber.¶ Prætereà,quia licet iudicialiter non cognoſcat , ta-
men partes debẽt aduocare & interrogare.ff.vbi pupil. edu
ca.debe.l.ij.§.ſed & ſi nõ conſtat. ¶ Prætereà videtur expreſ
ſum in arbitratore,ꝙ debet diſcutere & partes interrogare.
ff.e.l.j.&.l.ſi de meis.§.recœpiſſe.¶ Prætereà videtur expreſ
ſum.ff.de vſufruc.lega.l.legatum.vbi iudex,vt bonus vir fa-
cit commutationem legati , & requiritur partis præſentia.
Pro hoc.C.de ſecundis nup.l.hac edictali.§.his illud. vbi ta-
les arbitratores tenentur iurare.Ergo præſente parte, vt in
l.ſi quando.C.de teſti.Probat hoc naturalis ratio: quia lædi
poſſunt:ergo vocandi ſunt.ff.de adop.l.nam ita. quia poſſet
trahere arbitratorem in aliam partem.ff.eo.l. item ſi vnus.§.
pen.in fi.Non ob.in contrarium allegata quia loquuntur in
his,quę parti non parant pręiudicium:vt notatur in.d.l.iij.
§.pe.de bono.poſ.¶ Nõ obſtat.l.ſi,vt proponis.quia ibi pręc
ceſsit plena cognitio in cauſa principali.

37 ¶ † DECIMO QVINTO quæritur,quanto tẽ
pore durat poteſtas arbitrandi.Specu.de arbitro.eo.ti.§.dif-
fert.verſi.vt.ĩ.triẽnium.videtur dicere , ꝙ talis poteſtas nõ
finitur triennio.& nihil boni allegat.& malè intellexit.*Sed*
Ioan.Andr.ibi in additione inducit finem vltimæ *gloſſ.l. ſi*
compromiſſum.in fine.ff.eo.videlicet ad hoc,ꝙ poſt trien-
nium duret hæc poteſtas,ſi arbiter velit.nam per legem tri-
ennium non eſt ſtatutum pro arbitrio finiendo.Et eſt ratio
quia partes terminum ſtatuere poſſunt:quod non procedit
in iudice.Patet primum.ff.eò.ſi cum dies.in princip.&.l. La
beo .ij.imputent ergo ſibi,ſi non ſtatuerũt.Item eodem ca-
ſu iudex terminum ſtatuere poteſt , & arbitrum cogere:vt
ĩ.certam diem pronunciet.ff.eo.l.iij.§.j. &ĩ. de appel.legiti-
ma.lib.vj.Propter quæ hęc opinio ibi placet Ioan.An.dicit
tamen,ꝙ iſta diſtinctio nihil valet de iurecanonico de iud.
c.pen.Martinus de fano hoc tractat in ſua qõne , quæ inci-
pit:Compromiſimus.& tenet ſine diſtinctione,ꝙ compro-
miſſum expiret triennio computato,non à die compromiſ
ſi,ſed à tempore cauſæ coram arbitro cœptæ:per.l.properã
dum.In quo autẽ differt hoc dictum à dicto Azonis, facilè
eſt videre.Iſte enĩ ponderat cauſam cœptam, ille litem con
teſtatam,quaſi priùs non ſit lis.ĩ.de verbo.ſig.c.ex parte.ij.
Quòd tamen non finiatur triennio,facit Cle.quãdiu.de ap
pel.Sed prædicta loquuntur de arbitro,& non de arbitrato
re.& ideò ad propoſitum nil inferre videntur. Vnde in ar-
bitro tangitur.q.ff.eo.l.ſed ſi in cõpromiſſum. & per Cy.C.
de iudi.l.properãdũ.§.ſinautem.in medio,in.iij.q.Sed de ar-
bitratore nihil dicunt.Barto. in d.l. ſi quis arbitratu. dicit,
ꝙ talis poteſtas finitur eo nolente arbitrari:vt.ff.lo.l. ſi mer
ces.& Inſti.de contrahẽ.emp.§.pretium. Qñ autem dicatur
nolle,variãt iura.¶ Super quo dicit Bar. ꝙ qñq; arbitramẽ
tum confertur in aliquem ex cõtrahentibus ex caſu præmiſ
ſo:& tunc ſi conſiſtit circa ea,quæ ſunt de ſubſtãtialibus cõ
tractus vt circa ipſam rem:tunc debet arbitrari.ĩ.xxx.dies:
vt.d.l.quod ſi nolit.§.ſi quid ita.Caue,quia imò textus nõ lo
quit ibi de.xxx.ſed de.lx.diebus.¶ Sed ſi circa aliqua extrin
ſeca,tunc tenetur arbitrari quãprimũ poterit:vt.l. hæc ven
ditio.ff.de cõtrahẽ.emp.&.l.hæc cõditio.ff.de condi. & de-
mõ.Si verò arbitramẽtũ cõfertur in tertiũ,tũc dicit, ꝙ ſi.ĩ.
annũ nõ arbitretur,dicitur nolle arbitrari:vt.C.cõia de leg.
l.fi.§.ſed ſi quis.Nec dicat aliquis ꝙ ibi eſt ſpeciale fauore vl
timę volũtatis:quia in eo eſt ſpeciale,ꝙ receditur à perſona
nõ in alio.& hoc in cõtractibus.Quid autẽ in vltimis volũ-
tatibus,vide Barto.ff.de leg.ij.l.j.vbi vide , an valeat legatũ
relictum in arbitrio legatarij hæredis, vel tertij.Et qualiter
tertius renuẽs arbitrari,cogatur.Et quid ſi ille noluerit ar-
bitrari.

bitrari. Et quomodo sciam, quod noluerit arbitrari. Et quis illo
tertio non arbitrāte, arbitrari debebit. Et quid si ille iniquè
arbitratus est. ¶ Item qualiter bonus vir debet arbitrari, &
an debeat arbitrari præsente, vel requisito hærede. Et an
omnes personæ, quas tangit, debeant requiri. Et an tunc cō
38 ditio legati pendeat ab arbitrio, ibi vide. ¶ † Et si quæris,
quæ sint illa verba designantia arbitrium boni viri, vel li-
beræ voluntatis. & quę sit differentia inter ista. & de verbo,
quod sibi videbitur. vel, quod sibi placebit. vel, quod visum
fuerit iudicio tuo: vel iudicio illius. Et quid in contractib⁹
potest poni in arbitrio alterius: vide Barto. ff. de leg. j. l. si sic
legatum. in prin. Quæ nolo hîc prosequi: quia tractum exi-
gunt longiorem. Redeundo tamen ad quōnem principalem,
dicit, quod si partes nō notificarunt arbitro, vt habeat arbitra-
ri, negligentes sunt, & per hoc videntur ab eius arbitrio re-
cedere. argu. dicti § sed & si quis. argu. de eo, quod dicitur de
eo, qui neglexit. j̃ annum præsentare literas iudici de lega-
to: vt de rescrip. plerunq;. argu. C. de præscrip. xxx. vel. xl. an.
no. l. si quis emptionis § sed & si quis. & de appel. authenti-
ca, bi, qui. & de succes. edic. l. j. § largi⁹. Et an arbitrator post-
quàm est sibi notificatū, cogatur arbitrari, notatur per glo.
& per Dy. ff. de le. ij. l. j. ¶ Sed aduerte licet prædicta subtili
ter sint tamen mihi non placent. Hoc eīn regulare est: quia
dum ponitur, seu consistit aliquid in facultate alterius, huic
facultati tam modico tempore non præscribitur. argu. C. de
præscrip. xxx. anno. l. cum notissimi § j. cum ibi notatis. Et
ideò necesse est prefigi tempus per iudicem, etiam qn̄ facul
tas ista cōmittitur parti, cui acquiri debet: vt. ff. de opt. leg. l.
mancipiorum. & j̃. de præben. si tibi absenti. lib. vj. Et si al-
teri cōmittitur etiā si se dixerit nolle, adhuc velle poterit,
durante partium voluntate: vt. j̃. de procu. licet. li. vj. Vnde
casus allegati per Barto. qui in certis materijs singula[illegible]bus
singularitates quasdam ponunt: non possunt sic inferre re-
gulam generalem: cum aduersam habeant regulam, à qua
exorbitant: vt in. l. ius singulare. & l. quod verò. allegatis: cū
eīn tempus non sit modus inducendæ, vel tollendæ dispo-
sitiōis de natura sua: vt. ff. de acti. & ob. l. obligationū. ferè §.
placet. nō ponā tēporis præscriptionē: nisi in casibus, in q-
bus reperio hoc expressum. ¶ Graue enim esset, quod § si quis
ita. loquens de redhibitione rei venditæ posita in arbitrio
emptoris coarctator. lx. diebus, extenderet ad omnē casum
in quo arbitramētū cōtineret aliâs cōmitteret, cui acqsitio
faciēda foret, seu lex & cōditio loquēs de implemēto cōdi
tionis potestatiuę, ad tale arbitramentū traheretur: seu q § .
sed si quis. loquens in vltima voluntate & transferens eligē
di facultatē de vno in alium, certo casu, faceret regulam in
proposito. Seu q. l. hæc venditio. declarans cōditionem de-
ficientem ex facto venditoris haberi in fauorem emptoris
pro impleta, adduci valeat ad hunc casum. Hæc enim mihi
videretur nimis extranea & posita sine ratione vrgenti. nec
est insistendum circa præscriptionem obligationis ex con-
tractu posito in arbitrium alterius producendę: quia illa ha
bet conditionem tacitam, si ille fuerit arbitratus: & tamen
ante conditionis euentum tali præscriptioni, non præscri-
bitur: vt. d. l. cum notissimi § illud. Idcirco magis placet, quod
durante voluntate contrahentiū ante præfixionem termi-
ni à iudice, vel cōmuni cōsensu partiū faciendam huic facul
tati arbitrandi, nullo cursu temporis præscribatur: lapso ta
men tempore, nisi ambæ partes in eadem voluntate dura-
rent, possum dicere tunc finiri: vt in. l. mancipiorum. & .c. si
tibi. allegatis. anteà tamen vni parti altera cōtradicente, nō
liceret discedere à cōtractu. C. de actio. & obli. l. sicut. & qn̄
lice. ab emp. disce. l. j. & . ij. Sed post lapsum terminum bene:
quia sic actum seu ordinatum videtur tacitè, vt in. l. manci-
piorum. & .c. si tibi. Nec valet, quod allegat de parte negligē
te per annum primū præsentare rescriptum. Tum, quia nō
propter hoc deficit rescriptum ipso iure: vt scripsi in. d. capi
tulo plerunq;. Tum, quia quod possit de huiusmodi negligen-
tia contra primum rescriptum opponi est inductum spe-
cialiter in pœnam & odium impetrantis negligentis. Ideò
non est trahendum ad consequentiam. ff. de consti. prin. l. j.
§ planè. cum similibus. Vnde parcat mihi Barto. qui dicit
Specu. non intellexisse. Puto eīn quia saluo semper omni iu
dicio meliori, quod adhuc ipse intellexerit minus bene: vt pa-
tet ex dictis. Nec videtur hoc iniquum, quia iam dictū est.
s̃. quod non potest arbitrari, nisi partibus præsentibus, vel re-
quisitis: quæ tunc si non placeat. resistere possunt.
39 ¶ † DECIMOSEXTO quæritur, nunquid ar-
bitratore mortuo transeat ad hæredē compromissum? vide
tur quod non. vt. d. l. si quis arbitratu. quod placet. Specu. de ar-
bi. § differt. versi. item compromissum. Nisi hoc in eo expri-
matur: vt. j̃. eo. c. fi. ff. eod. l. diem § j. Sed bene iudicium. C. ne
ex delic. defun. l. vna. de iura. calum. authē. principales. j̃. de
iudi. quia Gulielmus. Hoc tractat Cy. C. de cōtrahen. empt.
l. vlti. in. viij. qōne. & Bar. ff. de verbo. obli. l. si stipulatus fue-
rim. Cuius dicta hic repete. Item, quid si arbitrator est ban-
nitus, vel excōmunicatus. & quid si aliquis ex contrahenti-
bus est mortuus, an videantur bona ipsius publicata: vide
Barto. in. d. l. si quis arbitratu. columna vltima. & ista prose-
40 quar. j̃. eo. c. vlti. ¶ † Item quid si compromissum est in arbi
tratorem, vt arbitretur de consilio Sempronij: & Sempro-
nius, vel non vult dare consilium, vel mortuus est: vide Bar
to. ff. de exercito. l. j. § si plures. & de administra. tuto. l. Titiū
& Męuium. in prin. & . j̃. ne se. vac. c. j. lib. vj. & dicam. j̃. eod.
cum olim. in qōne. v. & sequen. ¶ Item quid si arbitrator ar-
bitratus est, & nulliter: nunquid poterit iterum arbitrari?
vide per Cy. C. de contrahen. emptio. l. vlti. Dicam. j̃. de ele
ctio. si compromissarius. li. vj. ¶ Item quanta debet esse ini-
quitas: vt pariat reductionem ad arbitrium boni viri. Ali-
qui dicunt, quod debet esse vltra dimidium iusti pretij. Sed Ia-
cob. & Pet. non placet. imò dicunt, quòd si sit patens, etiam
citra medium, parit huiusmodi recursum. quia § arbitrorū.
& l. si libertus. indistinctè loquuntur. Super quo vide Cy. in
d. l. si. q. ij. & quod scripsi. s̃. in nona & duodecima qōnibus.
¶ Supple glo. in glo. ij. in fi. de hoc plenius. j̃. de emptione &
venditio. cum dilecti. in vltima gloss. vbi vide. & de hoc ibi
dicam. In glo. *& sic*. in fi. per quem § dicit Hostien. quod si arbi-
tri suspecti fuissent, & ex causa prohibiti, ne pronunciarēt:
sententia posteà data non teneret: nec posteà promissa com
mitteretur. In gloss. j. *confessio*. ibi: *Archiepiscopo*. cui scribitur.
Et ibi, *dilecti*. per quam decre. dicimus, quòd si fuissent tres,
staretur confessioni duorum. Nouella. Et ibi: *sicut*. ibi obsta-
bat testium periurium. dixi. s̃. in. vij. oppositione. ¶ In glos.
vltima ibi: *restituat*. hoc placet Hostien. Sed Innocē. dicit eū
non restituendum: sed tantùm iuramenti vinculum tollen-
dum: vt eo non obstante, possit agere, vt priùs. De quo dixi
in vltima oppositione, ibi vide.

SVMMARIVM.

1 *Compromitti in quatuor posse.*
2 *Prouidendum circa futura.*
3 *Laicos spiritualia tractare non posse.*
4 *Monitionem vindictam praecedere debere.*
5 *Papa de singulorum iurib. ex officio inquirit, ac inquiri mandat.*
6 *Papa proprio motu ecclesia inferiori vbi audit eidem damnum affer ri, etiam Prælato tacente de remedio prouidet.*
7 *Decimarum fructus num licitè clericus laico, etiam ad tempus dare possit? Et contra, quod aliàs de iure licitum est, quandoque propter periculum futurum prohibetur.*
8 *Prælati ecclesiæ, quid summoperè cauere debent, quibus quandoque propter magnum & ingens periculum ius agendi conceditur, etiam. nume. seq.*
10 *Carolo Martello ob decimas militibus concessas, quid contigerit. Et vbinam visa ipsius anima, ab Eucherio Aurelianen. Episcopo?*
11 *Arbitrij iniquitas sim præiudiciū tertij vertatur, an valeat. Et quid si in arbitrantium præiudicium?*
12 *Clericus, an compromittere possit de ecclesia sua obliganda sine dec-*

cesani licentia?
13 *Clericus qualiter compromittere queat?*
14 *Monachus arbitrium recipere nun poßit remißiuè.*
15 *Annuatim debitum quo tempore solui debeat? Et cur annua in anni principio, reliqua verò debita in fine solui debeant? numero sequenti & .17.*
18 *Lignanus furti & indispositionis coarguitur.*

¶ *CAP. III.*

PEruenit. Casus. Arbiter sua authoritate spiritualia laico adiudicare non potest. Et primo ponit factum. Secundo illud committit corrigendum. ¶ Expone literam *Peruenit.* nota ꝙ non dicit per quem. Simile j̃. de iureiuran. ad nostram. ij. & .c. intellecto. *Fidei.* quæ iuramento æquipollet. s̃. quod me. cau. ad aures. *Daret.* fortè nomine dotis, vel in eius supplemẽtum. *Fuisset.* ipso clerico nõ soluẽte. *A. Cõpromisere.* vt ĩ arbitratores, qđ innuũt sequentia. Hosti. videlicet, dum dicit arbitratę. quasi diceret, quòd de bono, & ęquo id fecerũt. & vt boni viri. *Dimittat.* de facto: quia de iure non tenet. Inno. *Moneat.* moneri mandat, quia nullus conquęrebatur. vt patet in princ. secundum Pe. & Ab. Laicum verò mandat compelli ꝓpter rationem, quam ponit gl. *Amicabiliter alio modo,* licito. sic. s̃.
1 de pact. in. c. cum pridem. ¶ † Notat Ligna. ¶ Primò, ꝙ po
2 test compromitti in quatuor. ¶ † Secundò prouidendũ esse
3 circa futura. ¶ † Tertiò Laicos tractare non posse spiritua-
4 lia. ¶ † Quartò monitionem debere pręcedere vindictam.
5 de sen. excõ. sacro. xij. q. ij. c. indignè. ¶ † Tu verò nota, qualiter de iuribus singulorum Papa ex officio inquirit, & inquiri mandat, quod est contra id, quod notat Inno. j̃. de iu-
6 reiur. ad nostram. iij. ¶ † Secundò, ꝙ vbi Papa audit quocũque referente, ecclesiæ inferiori ex facto alicuius inordinato pręiudicium afferri, ad officium eius pertinet motu suo proprio, & ex eius officio etiam Prælato tacente, de remedio prouidere: quantò magis pulsatus per Prælatum tenetur sibi iustitiam ministrare. & quantò sibi magis debet cauere, ne contra aliquam inferiorem ecclesiam alicui laico fauorem inordinatum impendat. Quod vtinam semper menti Romani Pontificis infixum & aĩo foret? ¶ Tertiò nota, ꝙ etiam ad tempus non licet clerico fructus decima-
7 rum ab eo possessarũ dare laico. ¶ † Quartò nota, ꝙ id qđ aliâs de iure licitum est, videlicet contrahere super fructibus decimarum: vt. j̃. de loca. c. vestra. propter futurum periculũ solùm prohibetur fieri, & factum cassatur. quod secũ
8 dum Inno. est notatu dignũ. ¶ † Quintò nota, ꝙ multũ expedit prelatis ecclesię pręcauere, ne per modos etiã licitos, & minus sub prætextu licitorum per illicitos transferant, seu transferri permittant in laicos decimarũ possessionem spiritualium, etiam ad tempus, propter periculum: ne finito tempore illas sibi de facto vsurpent, & inuoluant litibus ecclesias & Prælatos, vt hĩc in glo. fi. Et idẽ intelligo ex idẽtitate rationis de possessione iurisditionum & libertatum, ac aliorum iuriũ ipsarũ ecclesiarum. Et in hac ratiõe fundãtur iura. de elect. c. generali. & de reb. eccle. non alie. c. ij. libr. vj. Et ex hoc nuper damnabam factum quorundã virorum ecclesiasticorũ, qui suarum vltimarũ volũtatum, circa quas cum maiori deberent animi incedere puritate ad fraudãdũ reseruationẽ Papalẽ suorũ spoliorũ executionẽ regi, vel eius parlamento cõmittũt: aut ei recõmendãt. Licet enim prædicta reseruatio sit multũ grauosa ecclesijs, & Prelatos viuẽtes ad bonorũ ecclesiasticorũ dissipationẽ inuitet: nihilominus tamen cõmissio, seu recõmendatio talis multò videtur perniciosior per prædicta. Nã dubito, ꝙ hodie domini temporales minori, quàm hactenus zelo deuotionis accẽsi ipsorũ testamẽtorũ etiã personarũ ecclesiasticarũ executiones, & executionũ causas, & cognitiones, sicut quasdam res aliâs: & sub colore nouitatum & spoliationũ causarũ spiritualium auditiones & decisiones conantur pro tẽpore vsurpare. Quod Deus auertat? Propter hoc etiam dolui nimiũ, quia diebus meis sedes Apostolica in personas & bona clericorũ gabellas & impositiones dedit domino tẽporali: quod licet ad tẽpus fecerit, fortè de facto non poterit reuocare:
9 aut eius prorogationẽ denegare. ¶ † Sextò nota, ꝙ adeò est magnum & notandũ istud periculũ, ꝙ pro eius interesse datur Prælatis ius agẽdi ad cassationẽ illius: quod periculũ tale inducit: qa si Papa ex officio hoc facere debet vt hĩc: fortiũs ad instantiam prælatorũ. Et credo, ꝙ Prælato negligente quilibet de ecclesia hoc petere posset superiorũ officium implorãdo: vt. j̃. de reb. eccle. non alie. si quis præsbiterorũ.
10 ¶ † Ideò refert Vincentius hystoriographus in Specu. hystoriali parte. iij. lib. xxiiij. capitulo centesimo. xlix. & sequẽti, ꝙ cum multitudo hostium infidelium & assiduitas bellorũ incũberet Carolo Martello res ecclesiasticas & decimas suis militibus concessit habendas. Pro qua re, cum corpus ipsius in ecclesia sancti Dyonisij Parisieñ. diœces. sepultum esset, post aliquot annos, non corpus, sed ingens serpens inuentus est: & sancto Eucherio Aurelianẽ. Episcopo anima ipsius Caroli post mortem, pro ea re in supplicijs inferni visa est detineri. Ex quo exemplo cõmoneanẽ domini tẽporales, ne deuotione remissi in bonis ecclesiasticis, prælertim
11 spiritualibus exardescant &c. ¶ † Octauo nota secundum Collectariũ, ibi: *arbitratæ fuerunt.* ꝙ vbi arbitrij iniquitas vertitur in præiudiciũ tertij non valet: secus, si in præiudiciũ arbitrantiũ: vt notatur. s̃. c. proxi. Quod intelligit dummodò iniquitas illa peccatum nõ inducat, vel *periculũ animæ:* vt legitur, & notatur. s̃. c. proxi. per Henri. Hostiẽ. & Ber. in fi. & j̃. c. exposita. ¶ Subdit Collectarius, ꝙ licet stetur sententiæ arbitri, etiã iniquæ, non tamen incurrit ipse pœnas. c. cum æterni. j̃. de re iudi. li. vj. vt ibi notatur per doctores. Notauit tamen Spec. eo. ti. in fi. ꝙ tenetur parti læsæ ad interesse, sicut iudex: quod non placet Collectario, cum datur sibi libera potestas arbitrandi super negotio de quo agitur. argu. j̃. de regu. iur. scienti. Quod tamen mihi nimis dubiũ est. Et hoc verum etiam, nisi esset arbiter iudicis loco assumptus. Quia ille incurreret pœnas iuris: vt notãt doctores in c. cum æterni. secundum eum.

¶ PRIMO quæritur, quæ fuit ratio dubitãdi, aliâs decidendi: dicit Lignanus, ꝙ ista fuit: quia laicus nõ potest adiudicare spiritualia. & hanc innuit summarium Nouellæ, quod. s̃. posui. ¶ Sed hæc ratio mihi dubia est: quia hîc non disponebant de decimis spiritualibus, sed de fructibus earũdem: super quibus licet cõtrahere, vt dixi. vnde credo, ꝙ textus meliorẽ rationẽ assignat in versi. vnde, qm̃. in prin. j̃. qa huiusmodi arbitriũ ecclesiæ posset in posterũ perniciosum existere. Quod ponderauit Ber. in glo. ij. & iij. Et Hostien. addẽs etiã, ꝙ perniciosum esset exemplo. ꝙ laici deberẽt talia percipere & habere. j̃. de his, quæ fi. à Præla. cũ Apostolica. § pe. & de deci. c. quãuis. & c. prohibemus. Et ideò est cauẽdũ. arg. j̃. de cleri. nõ rescin. cũ decorẽ. Et qa licet clericus posset seipsum personaliter obligare, quãquã ecclesiã obligare nõ posset. j̃. eo. per tuas. s̃. de trãsac. veniens. & c. decœterò. tñ posset tm̃ vterq; viuere, ꝙ à memoria hominum decideret hæc personalitas: & ꝙ putaretur reale, quod est personale. ar. xij. q. ij. longinquitate. & c. liberti. & c. sæpe. C. qui testa. fa. pos. l. hac consultissima. §. at cum humana fragilitas. & j̃. de pręca. c. ij. Et quia forsan oporteret ecclesiã propter hoc litigare, vt hîc in glo. ij. & sic fieret finaliter ecclesiæ cõditio deterior, quod nõ licet Prælato: vt. j̃. de dona. c. ij. imò posset cõtra venire, etiã si iurasset, ex quo de dãno ecclesiæ apparet. j̃. de iureiur. sicut nobis. de his, quæ fi. à maio. parte capituli. c. j. § pe. & cederet hoc in speciẽ alienationis, saltem de facto: quã nõ posset: vt in glos. fi. Quod dic, vt notatur. j̃.
12 de reb. eccle. nõ alienan. nulli. ¶ † Et ex hoc satis patet secũdum Hosti. ꝙ clericus non potest facere cõpromissum, per qđ sua obligetur ecclesia sine authoritate Diœcesani. x. dist. regẽda. de his, quæ fi. à præla. cum Apostolica. § pe. j̃. de cẽsi. significauit.

significauit.§.j.s̃.de coetero.j̃.eo.cum tempore.in fin.vbi de hoc quod est menti tenendū. ¶ Et per hoc de tempore domini vrbani Papæ quinti impugnaui quoddam magnū cōpromissum super iurisditione episcopali,inter Episcopū & capitulum abſq; authoritate metropolitani, factū in causa coram domino Ber.de Bosqueto,tunc Cardinali Neapo
13 litano pendente. ¶ † Quæritur ergo secundò, qualiter clericus potest compromittere? Henri.dicit videri, ꝙ sine licētia Episcopi hoc nō possit,sicut nec esse procurator:vt notatur.s̃.de procu.c.j.Quia nec in alium pōt iudicē consentire.j̃.de sn.compe.si diligenti.not.Innocē.j̃.eo.contingit.Ex quo arguit,ꝙ nec vassallus super feudo sine consensu domini,sicut nec iste clericus super decimis.Sed de vassallo dicit, ꝙ imò potest ad sui præiudicium,sed non ad præiudicium domini.arg.s̃.de transac.veniens.s̃.quod me.cau.cum dilecti.Nec obstat quod hîc dicitur: quia hîc compromiserunt super iure decimarum:quod fieri non potest. Sed bene poterat fieri super fructibus ad vitam istius clerici:vt in dicto c.veniens. Vel hîc prohibetur propter periculum cōionis, aliâs fructus decimarum etiā laico bene locari possunt. de loca.vestra.Super hoc autem Hen.sic distinguit. Dicit enī, ꝙ religiosus non habens administrationem sine licentia superiorum non potest compromittere.arg.j̃.de sta.mona.cū ad monasterium.§ si.&.c.monachi.xij.qō.j. non dicatis.xvj.q.j.placuit.¶ Sed non video,ꝙ etiam cum licentia hoc posset ex defectu subiectæ materiæ, cum nihil habeat. & hoc dictum videtur placere Collectario,dicens planum esse, ꝙ monachus simplex non potest compromittere:quia nō habet proprium,neq; velle.xij.q.j.nolo.de sta. mona.c. monachi.&.c.cum ad monasteriū.Nisi esset extra de licentia Abbatis.inducit notata de accus.ex parte.de habēte verò administrationem dicit idem dicendum,quod de clerico seculari.¶ Hoc dicit verum Collec.dūmodo non offendatur. cle.j.de reb.eccle.nō alie.nec notata Hostië.eo.ti.§.ij.in summa. Addens,ꝙ compromittere & transigere æquiparanṫ.& qui non potest compromittere,nec transigere. De hoc dictum est plenius.j̃.eo.contingit.¶ De clerico ergo seculari dicit, ꝙ quoad perpetuum præiudicium ecclesiæ,cui præest, vel per quod sua ecclesia obligetur,non potest compromittere saltem sine cōsensu superioris:vt hîc,&.j̃.eo.cum tempore.&.c.exposita.&.c.per tuas.in fin.Et de his,quæ fi.à Præla.c.cum Apostolica & de censi.significauit.secundum Hostien.& Nouellam hic.¶ Sed quātùm tangit suum propriū præiudicium ius,vel factum:puta,si ageretur super possessionibus suis.Aut super iure,vel titulo,quē dicit se habere in ecclesia vel beneficio.& tunc pōt cōpromitti modo tñ licito. vt.s̃.de nisi.dele.si qñ.de transac. super eo.j̃.de præben. nisi essent.& in.c. veniens. allegato vel quoad fructus suos, vel quoad propriū, si quod habet. in his enī indistinctè tenet compromissum.Et sic intellige.s̃.eo.c.j.&.ij. &.j̃. eo.c.proxi.&.c.innotuit. &.c.cū à nobis. ¶ Rō diuersitatis inter duos casus proximos est:quia licet quis sit in re sua propria moderator & arbiter.C.man.l.in re mandata.tamen in re ecclesiastica est ꝓcurator & non dominus.j̃.de iureiu. sicut nōs.& de dona.c.ij.& de his,quæ fi.à ma.par.ca.c.ij.&.j̃. eo.ti.c.j.vnde non omnis qui pōt rem ecclesiasticā in iudicium deducere,super ea potest compromittere.quia primum necessariū est,& redditur in inuitū:vt.ff.de verbo.obli.l.inter stipulantem.§ j.Non autem secūdum,vt.ff.eo.ti.l.ij.& de euic.l.si dictum.§ si compromisero. ¶ Istā distinctionē in effectu ponit Hosti.in summa.eo.ti.§ de qua re.versi. quid de clericos.& Spec.de arbitro.§ restat autem.versi.sed nūquid clericus.De quo etiam notatur in.§ finitur.versi.quid si Prælat⁹. Et hanc distinctionē ponit hîc Collectarius in effectu. & addit secūdum mēbrū cessare in casu periculi,successionis, vt hîc.Et dicit Spec.eo.ti.§ restat.cōcurrere in hac sentētia. Et vtrū vassallus possit cōpromittere super feudo vide Hostien.in.§ de qua re.versi.sed nūquid vassallus. & seq. & in.§ restat.versi.sed nūquid vassallus.vbi dicunt, ꝙ sit in præiu-
14 dicium sui,& non domini.arg.huius capitu. ¶ † Itē vtrū monachus possit recipere arbitrium,vide plenè in Spec.de arbitro.§ si.versi.sed quæro diligenter.& seq.Et dicit Vincen. ꝙ non in.c.cū ad monasteriū in prin.versic.vnde si quēquā. vbi hoc probatur.quia refert omnia ab Abba.arbitrium.& in hoc casu nō valet arbitrium,vbi reseruatur arbitrio tertij.ff.eo.itē si vnus.§.ij.secundū Vincen.& Nouel. ibi. Super quo vide,quod scripsi.s̃.eo.c.j.q.iij. ¶ Et aduerte bene quia vtrumq; membrū dictæ distinctionis factæ de clerico seculari calumniā pati potest.Et primò primū.Nam pactum factum à rectore parochialis ecclesiæ cum fratribus mendicantibus super iuribus parochialibus,sine superioris ipsorum mēdicantium licentia bene valet:& per cōsequens fortiori ratione cōpromissum:vt.j̃.de pac. quia ex eo.libro.vj. ¶ Itē mēbrum secundū etiā patitur calūniam per istam etiā decre.Nam fiebat compromissum super fructibus ad clericum pertinentibus,& tamen tale compromissum reprobatur.¶ Item ad hoc fiebat,quia vltra superioris licentiā videtur necessarius consensus capituli & tractatus, ac tota illa forma capituli sine exceptione.xij.q.ij.vt patet ex his, quæ notantur & quæ scripsi.s̃.de transac.contigit.in oppositione.§ tertia difficultas.&.c.veniēs.in.j.q. & de pac.c. quoties. in.j.oppositione.¶ Dic ergo,ꝙ fallit primū mēbrū dictę distinctionis in.d.c.quia ex eo. prout ibi scripsi in q̄one. Item quoad tertiū dicas,ꝙ hæc distinctio licet de petenda licentia,differat tamen solennitatē illam necessariā,seu aliam nō excludit.¶ Ad secundū dicas fore subdistinguēdū hoc modo,quia aut cōpositio personalis facta de fructibus ad Prælatum pertinentibus fit ad modicum tempus certum & limitatum,aut ad longum, vel incertum & indeterminatum tēpus.Primò valet regulariter,& seruanda est:vt.j̃.de loc.c.vestra.¶ Fallit vbi ex obseruatione ecclesia læderet eo modò,quo scripsi.s̃.de transa.c.veniens.super fine vltimæ glo. ¶ Secundò casu subdistinguitur,quia aut per talem præteritionem de clerico transferētē in laicū possessionē rei, seu iuris ecclesiastici, & maximè spiritualis: licet perceptione fructuū pertinentiū ad Prælatū:& tunc nō valet,vt hîc. Et iste est pulcher casus & notabilis.Aut agitur inter ecclesias: & tunc dic de hoc eo modo,quo scripsi in.c. cōtingit.in oppositione.§ tertia difficultas.&.c.veniēs.in.j.q.&.c. quoties. in.j.oppositione allegato.Et quod dicam.j̃.eo.c.per tuas.in secunda oppositione.

15 ¶ † TERTIO quæritur ibi: *annuatim*. quo tempore debitum annuatim solui debet? dicit Hostiē. ꝙ refert inter debitū annuū,& debitū quolibet anno. Nā q debet annua, tenetur soluere in prin.C.qñ dies leg.ced.l.j. & qui promittit quolibet anno,non cogitur soluere nisi in fine anni.ff.de cōdi.& demō.l.si in annos.vnde versus. Annua si debes,tūc respicias caput anni. Anno si debes,in fin. teneberis anni.secundum Gof.& Hosti. Et hi versus notantur.C. qñ dies le.ce.l.j.& Insti.de inuti.stipu.§.j.Vincen.&.s̃.de rescrip. ad audientiam.ij.tractans hanc materiā dicit,& Albe.post eum, ꝙ in annuo legato plura sunt legata.s.primi anni purum,reliquorū conditionale.s.si viuat.ff.de annu.le.l. si in singulos. & sic finitur cū vita:vt ibi.Saluo,ꝙ si annus incœperat illi⁹ anni,legatū debetur hæredi:vt eo.ti.l.in singulos. & si de hęrede facta esset mentio,intelligeretur de primo.C.de vsufr. l.antiquitas.ff.de verbo.sig.l.sciendū.sic & alimēta.ff.de trāsactio.l.cū hi.§ constat. ¶ Sed & dicit Vincen.ꝙ secundū prędicta procurationes Episcoporū,quæ sunt annuæ, debētur in prin.anni. Et idem in alijs censibus & reditibus.x.qō.iij. inter cœtera.&.q.j.Epm.Facit de censibus.c. quāto. Sed vt dicit procuratio nō debetur,nisi visitanti.de censi. procurationes sicut nec operæ incipiūt deberi,nisi cum fuerint indictæ.ff.de ope.liber.l.si quis hac.reditus etiam qui debenṫ ex fructibus,non debentur nisi illis perceptis. Nam etiam annua legata præstanda de fructibus, non priùs debentur, quàm percœpti sint:vt.ff.qñ dies lega.ced.l. Firmio Helio-
16 doro. ¶ † Sed quę est ratio diuersitatis,quare annua deben-

tur in prin. anni, & alia in fi. eo. Cy. post Iaco. de Ra. C. qñ di. le. ce. l. j. in. j. opposi. dicit, ꝙ ista est ratio: quia qñ verba sunt adiecta pro debitore, tunc debet interpretari pro eo: & qũ sunt adiecta pro creditore, debet etiã pro creditore interpretatio fieri. Modò si promittat quis soluere primo anno, vel tali tempore: ista adiectio fit pro debitore. nam aliter teneretur soluere purè. & ideò fit interpretatio pro eo, vt soluat in fi. temporis. Sed vbi promittit soluere decem singulis annis, vel annua: adiectio tẽporis fit pro creditore: quia aliâs non teneretur soluere, nisi semel. & ideò fit interpretatio pro creditore: vt debitor soluat in prin. cuiuslibet anni. Dicit ergo hoc solùm referre, an sint faciendæ plures diuersæ solutiones per varia tempora: an sit facienda vna præstatio. Nam primo casu in prin. cuiuslibet tẽporis: in secundo casu in fi. debet fieri præstatio. Et hoc verum secũdũ Dyn. & Cy. vbi. s. siue ex contractu, siue vltima volũtate fiat præstatio: quia in primo casu videtur esse tempus adiectũ gratia diuidendæ præstationis: in secũdo casu videtur esse adiectũ gratia differendæ solutionis: vt. ff. de stipu. ser. l. si seruus. & notatur. ff. de verbo. obli. l. eũ, qui. § qui ita stipulatur. ¶ Et qualiter soluitur ad tres oppositiones, quæ huic distinctioni obstare videntur, ibi vide. Et prædicta faciunt, ꝙ in locatione plurium annorũ pensio debeatur in prin. cuiuslibet anni. Quod verũ, si sub enumeratione promissa est plurium annorũ annua pensio. Secus verò, si vnius solius anni, vel pluriũ annorũ sub pluribus enumerationibus. quia tũc in fi. anni cuiuslibet tãtũ solui deberet pensio, secundũ Pet. de Bel. perti. quod prosequere, vt latè in Cy. C. loca. l. ędem. in. v. q. & seq. Super quo etiam omnino vide Bar. ff. de va. & extraor. cogni. l. j. § Diuus. quasi in princi. j. colũ. vbi reperies quo tempore debet solui salarium aduocati, vel cuiusuis alterius. quam materiam nolo prosequi de præsenti. ¶ Super hoc etiã vide Gulielmũ de Cugno. ff. si cert. peta. l. lecta. vbi
17 etiam aliquid per alios scribentes reperies. &c. ¶ † Lignan⁹ autem hîc dicit sic: volo, ꝙ põderes, ꝙ tempus aliqñ datur, seu apponitur in obligatiune ratione demõstrationis fiendæ: & tunc statim peti potest: quia tunc non apponitur gratia solutionis differẽdæ: vt. ff. de verbo. obli. l. si liber homo. Quãdoq; apponitur gratia limitandæ obligationis: & tunc seruatur quod habetur. ff. man. l. si fideiussor. & de verb. obliga. l. eum, qui certarũ. quãdoq; apponitur gratia differendæ solutionis: & tunc si sit vna præstatio, & tẽpus adijciaꝫ per verbũ accusatiui casus præstatio fieri potest in fi. anni: vt. ff. de cõdi. & demon. l. si in annos. Et est ratio, quia accusatiuus rem perfectam & consummatã ostẽdit. ¶ Sed qñ adijcitur per verbũ ablatiui casus, tunc aliqñ referuntur verba in personã ei⁹, cui quæritur obligatio: & tũc in prin. peti poterit: vt. ff. de manu. testa. l. si ita libertas. Sed qñq; referũtur ad personam obligati: & tũc in fi. solui poterit: vt in. l. eõ qui. aliâs incipit, Iabolenus. ff. de admi. tuto. aliâs est de an. le. Et est rõ vtriusq; casus: quia in vtroq; casu interpretatur apposita in fauorẽ illius, quẽ cõcernit. ¶ Qñq; apponitur causa multiplicandæ obligationis: & tũc debetur in princ. vt. ff. qñ dies leg. ced. l. nec semel. & l. j. C. qñ dies leg. ced. Fallit tñ hoc, qñ illud præstandũ est causa alicuius necessitatis: vt in. d. l. nec semel. § in habitatione. Fallit etiam, qñ illud annuum debet præstari de fructibus certi fundi: vt. ff. qñ dies leg. ced. l. Firmio. § pater. Qñq; tempus apponitur gratia differendæ solutionis. Quod est, qñ apponitur in executiõe: & tũc solui-
18 tur in fi. vt. d. l. lecta. ¶ † Caue tñ, quia licet Lignan⁹ ista sibi attribuat, sed more suo ista surripuit à dictis Bartoli, q ista magis ordinatè posuerat. ff. de verb. obli. l. qui hoc anno. vbi videas. & vide etiam Barto. ff. de lega. j. l. si cui legatur. vbi etiam aliqua bona dicta reperies. ¶ Supple glossas. in glos. j. in fi. Sed cõtra, quia isti fructus dari & vendi pñt: ergo & locari. j. de loca. c. vestra. ¶ Dixi. s. post Inno. hoc cassatũ propter periculum, quod imminebat: vt dicit sequens glos. vel dicit locari pñt, non tamen in dotem dari: quia in locatione non veniũt, nisi fructus. Sic procedit cõtrarium. hîc verò ipsum ius decimæ in dotem dederat. Sed tex. innuit contraciũ in fi. primi rñsi ibi: cum dicit, ꝙ idẽ G. decimas, &c. perciperet annuatim. Iste enim tex. non se refert, nisi ad perceptionẽ fructuũ, quæ ius decimæ non concernit. ¶ In glo. ij. ibi: *retinere*. vel fortè ipsa mulier viro mortuo, vel ab eo separata illud vẽdicaret in dotem. de dona. inter vi. & vxo. secũdũ Vincen. ¶ In glo. vlti. ibi: *alienare*. vide qđ scripsi. s. in. q. ij.

SVMMARIVM.

1 *Mulieres de iure à publicis officijs remotas. Et cur ita nu. 15.*
2 *Patroni in libertos, nun iurisditionem habere dicantur.*
3 *Consuetudo, an iurisditionem conferre censeatur?*
4 *Laudum pœnæ adiectione vallatum, an præcise seruandum sit?*
5 *Ecclesia, aut ecclesiastica persona, nun pœnam petere, aut exigere queat? Et qualiter huiusmodi pœnas Prælatus imburSare queat. Et quid de eo, quod interfuit? nu. seq.*
7 *Pœna & res nun simul peti queant? & nu. seq.*
9 *Vsuarius, qualiter re vsuaria vti possit, & in quo vsus consistere dicatur? Item quid si miles ligna in alterius nemore conscindere assueuit? nume. 10.*
11 *Arbiter si sententiam tulit, nun adiudicare agi ex eius sententia possit? & vide nume. 13.*
12 *Compromitti in reginam, nun possit? Et quid de monacho? Et quid si ex compromisso monachus pronunciauerit?*
14 *Mulieres, quænam munera subeant? Et quàm multiplicia sint munera?*
15 *Mulieres ab officijs ciuilibus remotas esse, & quare, & à quibus.*
16 *Princeps si mulieri dignitatem concedat, quid necesse in concessione exponendum sit, vt concessio valeat?*
17 *Mulieres in criminibus cur testes esse possint, in testamentis non æquè. Et cur ipsis fideiubentibus, non donantibus subueniatur numero sequen.*
19 *Mulier procurationis munus, an subire queat?*
20 *Mulieris conditio, quàm viri, quibus ac quot casibus deterior esse queat? Et contra, quot casibus melior numero sequen. Et quot casibus paris conditionis vir & mulier esse dicantur.*
23 *Mulier qualiter describatur?*
24 *Mulier testamenti, nun executrix esse queat?*
25 *Mulier in specie de qua hîc, nun iudicijs officium exercere possit.*
26 *Mulier de consuetudine, an in regno Franciæ succedat?*
27 *Processus iudicialiter per mulierem, & partibus non reclamantibus, sed tacitè consentientibus, an valeat?*
28 *Pœnarum species varia in iure, ac multiplex.*
29 *Interesse in obligatione faciendi, & non dandi, cur cedat?*
30 *Compromisso si dictum fuerit, quòd rato manente pacto, pœna soluatur: an pœna soluta, principale peti queat?*

¶ CAP. IIII.

Dilecti filii. Casus. clerici de temporalibus compromittere possunt in mulierem, aliâs de consuetudine iurisditionem habentem. ¶ Pars prima factũ narrat. Secunda dat iudicẽ, ibi: *quamuis autem.* ¶ Expone literam. *Et infra.* hoc est, hospitalarij laudũ seruare nolebant: dicentes, quòd mulier nõ poterat arbitrari. Ad quod respondetur in tex. *quia tamen.* hîc incipiunt verba Innocẽ. *Præsertim.* maximè, secũdum Inno. *Roboratum.* Præsumptio est propter hoc pro laudo. de procu. in nrã. de præben. nisi. de offi. dele. prudẽtiã. xx. di. de quibus. *Sicut.* quando hoc verbũ cõditionaliter ponitur, vel causatiuè. vide qđ legitur & notaꝫ. j. de cõfir. vti. vel inuti. c. pe. & fi. Hosti. *Receptum.* fortè ab initio, per cõpromissariũ secũdũ Hostiẽ. & Abba. non aũt per homologationẽ. quod dic, vt. j. e. per tuas. *Statutam.*
1 alternatiuè & incertè. ¶ † Nota primò, ꝙ mulieres de iure à publicis officijs sunt remotæ. Super quo vide, quod dicã. j. in secunda suppletione tertiæ glossæ. ¶ Caue tamen, quia in hoc, qđ dicit hîc de iudiciali examine, datur intelligi, ꝙ amicabiliter

amicabiliter componere potest. De quo in Spec. de arbitro.
§.ij. in princ. vbi etiã notat quid si in mulierẽ cõpromittat
2 cũ iuramẽto. ¶ † Secũdò nota ibi, *vel si patrona inter liberos.*
&c. arg. ꝙ patroni iurisditionem habent in libertos. arg. ad
id. ff. de poenis. l. respiciẽdũ § furta. secũdũ Inno. secũdũ quẽ
etiam pōt dici hanc decreta. & legem, vnde sumpta est, locũ
habere, qñ per compromissum foeminæ adeuntur: vt patet
3 ibi, nulla poena etiã. ¶ † Tertiò nota secũdũ Ligna. ꝙ con-
suetudo dat iurisditionẽ. de foro cõpe. cum cõtingat. ¶ Sed
tu nota specialius, ꝙ inhabilẽ & incapacẽ iurisditionis con-
4 suetudo habilitat, & capacẽ reddit. ¶ † Quartò nota, ꝙ lau
dum poenæ adiectione vallatũ, nõ est præcisè seruandũ. Suf
ficit enim, ꝙ poena soluatur. De quo. j. eodẽ. c. per tuas. &c.
¶ Primò opponitur ibi: *consilio.* quia non videtur hoc suffi
cere, etiam cum consuetudine, j. scripta, nisi etiam interue-
niat cõsensus ordinarij, qui necessarius est. Aliàs ad seculare
forum recurri non posset. xj. q. j. c. ij. j. eo. per tuas. & j. de
fo. comp. c. si diligenti. & c. significasti. Imò nec sufficeret cõ
sensus ordinarij: vbi agitur de re speciali, vt dictis iuribus,
secũdũ Gof. & Hosti. ¶ Solutio, ibi de iudiciali: hîc verò de
arbitrali potestate agitur & super re tẽporali, & de hoc. j. e.
contingit. ¶ Sed adhuc instatur fortiter de his, quæ scripsi.
s. in c. proxi. in. ij. q. Nam hîc agitur de præiudicio perpetuo
super re immobili ecclesiæ generando: & tamen non inter-
uenit superioris authoritas: nec etiã forma canonica. miror
tamẽ, ꝙ nullus hoc mouerit. ¶ Solutio, dicere possum ꝙ Pa
pa propter bonã præsumptionẽ, quã habuit ex authoritate
& solenni regimine, consilio, ac Eporum præsentia motus
fuit ad cõfirmationẽ laudi sui: & illud obseruari præcepit:
nec de alia solẽnitate curauit: vt. j. de pact. c. fi. lib. vj. ¶ Secũ
dò opponitur, quia videtur, ꝙ religiosi isti poenam petere
non poterunt, per iura allegata in glo. fin. post principium.
5 ¶ † Solutio, cũ quæritur, vtrũ ecclesia, vel persona ecclesia-
stica poenã petere, vel exigere possit: distĩgue, quia aut quæ-
ris de iudicio animæ & foro poenitẽtiali: puta, qa aliquis cõ
fessus est in foro poenitẽtiali se furtũ fecisse: & videt, ꝙ nõ.
Sic intellige. xij. q. ij. fraternitas. secundũ Archidiaconũ ibi,
super verbo, recipiat. Et concordat Ioannes ibi in fine glos.
& Hosti. in summa eo. ti. § qualiter cõstituatur. versi. sed nũ-
quid religiosi. & in titulo de poenis § quę, quib⁹, & per quẽ.
sub § sed nũqd pñt psonæ ecclesiasticę & .cccxxiij. di. dictũ
glo. adde, vbi de hoc, &c. vbi dicit secũdũ Ioã. ꝙ in foro poe
nitẽtiali non debet poena sentẽtiæ imponi poenitẽti: nisi, ꝙ
secũdũ facultates satisfaciat læsis, & ieiunijs ac eleemosyna
redimat peccata sua. de poe. di. j. medicina. & c. medicamẽtũ.
Aut quæris, nũquid possit petere poenam, seu exigere in iu
dicio corporis, seu in foro iudiciali: vt quia aliquis in foro
iudiciali confessus est, vel cõuictus furtum fecisse, vel in poe-
nam aliquam incidisse: & tunc, aut quæris de poena iudici
applicanda, & quam petit, vt iudex, vel vt superior, qui pro
tribunali præest & tunc dic, ꝙ eam petere pōt, siue sit poe-
na à lege permissa: vt notat hîc glo. ¶ Solutio: dicas vt in iu
ribus hîc allegatis siue sit poena consuetudinaria: vt legit &
notatur. xxiij. dist. quãquã. in fi. & s. de offi. ordin. dilectus.
siue sit poena contumaciam puniens: vt. ff. si quis ius dicen.
non obtempe. l. vna. Et hoc dũmodo modum non excedat.
C. de mod. multa. l. eos. secũdũ Hosti. & Nouellã hîc. & aua-
riciæ causa nõ extorqueat, sed pro bono rei publicæ. j. de si-
mo. nemo. s. de offi. ordi. irrefragabili. in fi. aliàs secus. Et ita
potest intelligi & saluari, quod notat Archidiaconus in c. di
ctum. allegato dicens secundũ Ioã. ꝙ in foro iudiciario eccle
sia non pōt recipere poenam pro culpis cõmissis: nisi vbi in
uenitur à canone diffinitũ: vt probatur. j. de poenis. c. ij. &
6 c. licet. & seq. & c. suam. † Et qualiter prælat⁹ pōt poenas hu-
iusmodi imbursare, vide quod scripsi de offi. ordi. dilectus.
in. iij. oppositione. Aut quæris de poena priuato, vt priuato
applicãda, & quam petit vt priuata persona: & tunc quæris
de poena legali canonica, & illam petere potest: vt. xij. q. vlti
ma. c. pe. Aut de cõuentionali: & tunc aut de conuentionali

promissa bona fide, & non in fraudem vsurarũ & illam pe-
tere pōt: vt hîc. Nam & petit fructus perceptos & percipiẽ-
dos: vt. j. de resti. spo. grauis. xij. q. ij. non. ¶ Item petit omne
interesse j. de fideius. peruenit. & c. constitutus. secũdũ Goff.
qui ita notat. j. de iudi. c. ad liberandã. & Archi. in d. c. frater
nitas. Aut de cõuentionali promissa fraudulenter, & in frau
dem vsurarum, & illa peti non pōt: vt. j. de emp. & vendi. ad
nostram. & ff. de act. l. idẽ Iulianus § idem Pomponius. secũ
dũ Ber. & Hosti. hîc, & Hostiẽ. in summa, versi. allegato sed
nũquid religiosi. & Ioan. xxv. q. ij. si ecclesiæ. aliàs est sub. c. de
cessor. Et hæc distinctio placet Hẽri. Et adde quod ipse no-
tauit j. de poenis. c. licet. vbi etiam de hoc per Ber. in gl. ij. &
Inno. & Hostiẽ. post eum. & etiam quod ipse Henri. notauit
j. de pigno. illo vos. ¶ Et iunge, quod dicam. j. eo. c. super gl.
vlti. in suppletione, quæ incipit, dicebat hîc Hostiẽ. ¶ Ter-
tiò opponitur contra finẽ Decreta. ibi: *per poenam.* &c. quia
dat intelligere tex. ꝙ poena ita soluta non est necesse serua-
re sententiã arbitri. & sic, ꝙ vtrumq; peti nõ pōt. Cõtra qđ
opponitur de iuribus allegatis in fi. vlti. glo. & post pric. glo.
7 eiusdem. versi. sed si poena. in prin. ¶ † Solutio, cũ quæritur,
vtrum res & poena simul peti possint: distingue, vt Ber. in
dicta glo. fi. post princ. ver. vel melius. Quam distinctionem
posuit Ioan. in dicta. xxv. q. ij. c. si ecclesiæ. aliàs est sub. c. de-
cessor. Vel distingue aliter: quia aut poena succedit loco rei:
& tũc altero fit contentus. ff. pro socio. l. si quis à socio. & l.
quod si ex stipulatu. ff. de ac. emp. l. prędia. Aut poena nõ suc
cedit loco rei: & tunc vtrumq; petere pōt: vt. ff. de arbi. l. si
quis rem. Ita notant Ioan. fauẽtinus & Archi. in d. c. si eccle-
siæ. Vel aliter secũdũ Henri. Quia aut quæris de poena, quę
non pōt exigi, seu peti, sicut illa, quæ interponitur in fraudẽ
vsurarũ, vel alia prohibita, secundum ea, quę dixi circa op-
positionem præcedentẽ. Et talis nullo modo peti pōt. Et sic
pōt intelligi. j. de poenis. c. suam. Aut quæris de ea, quæ exi-
gi pōt. & tunc aut est mera poena, aut non, aut est dubium.
Si est mera poena: tunc nõ distingue inter poenam legalem
& conuentionalem. Sed dic indistinctè, ꝙ vtrumq; pōt pe-
ti. Patet de legali. xxv. q. ij. c. si ecclesiæ. Insti. de obl. q̃ ex ma-
lefi. nas. § poena. ff. de condi. furti. l. si pro fure § furti. ¶ De cõ-
uentionali patet de transac. l. si quidem. & C. de transac. l. cũ
proponas. Licet Pet. de Bel. Perti. in. l. cum proponas. distin
guat inter legalem. i. per legem impositã, in qua dicit obti-
nere, quod dictũ est in § furti: & conuentionalem. i. ex cõuẽ
tione partium impositam, in qua distinguit: an res & poena
petantur ex eadem causa: & tunc non possit vtrumq; peti:
vt eo. ti. l. Celsus. ij. rñso. Aut ex diuersis causis: & tũc potest
vtrumq; peti: vt eo. ti. l. si quis rem. secundum eum. Nam cõ
tra primũ membrũ ipsius faciunt expressè. l. cũ fidẽ. & l. cũ
proponas. Nec obst. lex, Celsus. quia ibi nec erat poena lega-
lis, nec conuentionalis, sed arbitralis. Et ille cui poena erat
commissa sponte recipiendo rem, renũciauit tacitè poenæ.
& maximè, quia ille condemnatus & iussus restituere rem
intra Calendas: licet in aliquo cõtempserit iussum arbitri:
quia non soluit intra Calendas: non tamen in toto contem
psit, quia soluit, & fortè ꝙ citius potuit. Duo enim sunt ius-
sus, seu præcepta. s. soluere, & j. tempus soluere, vt ibi, & j.
de dolo, cum dilecti. vt notauit ibi glo. Secus si in recipien-
do rẽ protestatus fuisset de poena, vel si rem recepisset, sal-
uo iure suo. Nam tunc posset poenam petere arg. ff. qui. mo.
pig. vel hypo. sol. l. si debitor § j. Et ita intelligit. l. illam Spe.
de arbitro § fi. versi. sed pone, dum recepit. ¶ Aut non est
mera poena: & tunc aut poena apponitur loco particularis
interesse: & tũc dic similiter vtrumq; posse peti. Patet de iu
re ciuili in vsuris debitis ex mora, vel per stipulationẽ, quæ
sunt loco particularis interesse. C. de vsur. l. j. & ij. Patet etiã
ff. de actio. & obli. l. traiectitiæ. in prin. Patet etiã de iure ci-
uili & canonico in actionibus arbitrarijs: vt. ff. de eo quod
cer. lo. l. ij § fi. Et in emptore percipiente fructus rei emptæ,
qui est in mora soluẽdi pretium: quia tunc veniũt vsuræ, vt
interesse. vt. ff. de vsuris. l. eui ctis § fi. & C. de euict. l. iij. Patet

etiam in damnis & interesse, quæ peti possunt: vt. xij. q. ij. si quis clericus. j. de foro comp. dilecti. de fideius. peruenit. & c. constitutus. & notatur ibi per Ber. & Hosti. Patet etiam, quando nomine pœnæ aliquid promittitur sine fraude, scilicet, si ad terminum non soluatur. xij. q. ij. fraternitas. & c. in legibus. & hic secundum Hosti. & in c. constitutus. alleg. Aut pœna apponitur & subrogatur loco totalis interesse. & tunc dico, ꝙ non potest peti vtrumq;, sed alterum tantũ: vt. ff. de pact. l. rescriptum. § pacto. nisi quatenus vnum excederet aliud: vt. ff. de actio. emp. l. prædia. & pro socio. l. si qs à socio. & l. seq. Subaudi secundum Collectariũ hanc distinctionem de particulari & totali interesse ponẽtem, nisi pœna esset apposita per legem. Quia tũc vtrumq; peti posset. vt. ff. de condi. fur. l. si pro fure. ¶ Subdit etiam posteà subdistinctionem Pet. in conuentione partium, an ex pluribus causis, vel ex eadem causa, per. l. si quis rem. & l. Celsus. ff. eo. Quam vide in Cy. in. l. cum proponas. allegata. Et sic intelligit Inno. de pact. l. pleriq;. vbi dicit, ꝙ pacto apposito secũdum legem vtrumq; tenet: sed alterum tantũ petit. ff. de pactis. l. rescriptum. § si pacto. C. de pact. l. fine. Nisi dictũ sit secundum quosdam, rato manente pacto. De quo. j. in vlti. suppletione glos. finalis. Dicit etiam pœnam promissam in lite, si non staretur quis, peti posse post litem: quis durat actio, licet cesset iudicis officium, nisi transactione finiret: quia tunc super omnibus transactum videretur. s. de transac. c. j. iuxta notata Inno. j. de pœnis. calumniant. in fi. Aut tunc est dubium, an sit, vel non sit mera pœna: & tunc secũdum Henricum præsumitur apposita loco interesse: vt. ff. si quis cau. l. si duo. § j. vt notatur per Nouellam. j. de re. iu. bona fides. in mercurial. vbi de hoc dicam. Et vide quod sup hoc scripsit Bart. in d. l. qui fidem. vide etiam super hoc qđ not. Cyn. C. de vsur. l. cum allegas. in. j. & ij. oppositionibus. Et quod scripsi. s. in oppositione præcedenti & aliqua per Bartol. ff. de condi. & demonst. l. cum seruus. ¶ Item aliquid per Butri. & Ioá. Fa. in. l. cũ proponas. allegata. Et iungi possunt ea, quæ notantur per Butri. & alios in. l. qui fidem. allegata, & omnino iungantur notata Cy. C. eo. l. cum antea. in

8 qõne. j. & seq. ad finem vsq;. & maximè in. q. ij. † Aduerte tamen, quia hic sunt duæ qõnes. Prima est, vtrum ille, qui stipulatus est rem sub pœna dari sibi, seu cui ita promissum: aut ex dispositiõe iuris, vel hominis ita debitum est. & præsertim ex casu compromissi, & laudi, seu sub mandato arbitri, posset vtrumq; petere, videlicet rem & pœnã, & de ista qõne. s. proximè dictum est. ¶ Secunda quæstio est vtrum supposito, ꝙ ex compromisso, &c. aliás non posset vtrumq; petere. Nunquid tamen si in compromisso dictum & actũ fuisset, ꝙ pœna soluta remaneret compromissum: & tunc pœna soluta posset agi ad principale, vt puta ad obseruationem compromissi. & de ista dicetur. j. eod. c. per tuas. & maximè in. ij. quæstione.

9 ¶ † PRIMO quæritur ibi: *nemoris*. in quo consistit talis nemoris vsus, dic secũdum Hosti. ꝙ in hoc, quia vti põt lignis nemoris ad necessitatẽ suam & familiæ suæ. ff. de vsu & habi. l. ij. Insti. de vsu & habi. in prin. & accipiet non solũ ligna, sed etiam flores & poma, atq; olera, & alia quæ nascũtur in nemore. Et accipiet etiam pro communis suis & suorum hospitum largius, vel strictius, secundum ipsius vsuarij statum & dignitatem: non tamen ad compẽdium, vt aliquid vendat inde. Hoc enim non esset vti, sed frui. Vsus enim sine fructu esse potest. Sed non committitur. Nam semper fructui inest vsus. ff. de vsu & habita. l. plenum. § j. & § iubemus. & l. per seruum. § si vsusfructus. Poterit tamen proprietarius etiam inuito vsuario & vsufructuario, cum intersit eius, tueri fines prædij. & tales possent in nemore male versari, ipsum nemus per saltuarium, vel insulam facere, si voluerit custodiri: vt. ff. de vsu & habita. l. si ita legatus. § j. & de lega. iij. l. cum quæreretur. § fina. argu. ff. vt in posses. legat. l. is cui. § qui legatorum. C. de litigi. authen. nunc si hæres. Goffr. tamen dicit, quòd in casu licet vsuario cedere & vendere, scilicet, quando legatus est vsus siluæ valdæ remotæ: quia

10 aliàs esset legatum secundum Nouellam. Collecta. ¶ † Sed quid si aliquis miles consueuit scindere ligna in nemore alterius? & hoc fecit tãto tẽpore, cuius initij non extat memoria: vel sic consueuerunt homines vnius castri infra limites alterius ligna scindere, vel animalia sua pascere: nunquid tuenda est talis consuetudo: videtur argumẽ. optimum, quòd sic, infra de deci. cum sint. & c. ad Apostoli. & ff. si serui. vendi. l. si quis diuturno. & de aqua pluuia arcenda. l. secunda. § fina. de iti. actuq; priua. l. apparet. § si quis seruitutem. & de aqua cotidia. & æsti. l. hoc iure. § ductus aquæ. infra de verborum significa. super quibusdam. § præterea. cum suis concordãtijs. ¶ Et si nemus, vel pascua sufficiant vtrisque, præferantur illorum domini. argumẽ. infra de deci. suggestum. & de verborum significa. quid per nouale. Et est expressum. C. de seruitu. & aqua. l. præses. Hostien. ¶ Ad hoc de officio ordinarij, præsenti. & de deci. c. ij. § vbi autem. libro. vj. Nouella. Et hoc verum etiam si consuetudo esset, quòd data certa quantitate pecuniæ hoc liceret. ff. communia prædiorum. l. venditor. § si constat. Hoc autem intelligas de consuetudine non violenta, sed pacifica & præscripta. Alioquin contra infra de præscriptioni. sanctorum. & c. auditis. & supra de electione. Cumana. in fine cum suis concordantijs. Hostien.

11 ¶ † SECVNDO quæritur in fine, ibi: *statutam*. nunquid ad iudicatum agi posit. De quo etiam dicam post Innocentiũ Hostien. & Nouellam, infra eodem per tuas. *Sed*, quia Innocentius de hoc ponit hic vnam glossam quantum illam tangit, hoc prosequar. Dicit ergo Innocentius, quòd si fuit compromissum cum pœna, siue etiam sine pœna nõ posit agi ad iudicatum: vt. ff. eodem. l. diem. § finali, vbi dicitur agendum ad interesse condictione incerti, vt. ff. si quis in ius vocatus non ierit. l. vltima. & infra eodem, per tuas. siue non sit compromissum, sed tantùm simpliciter fui electi: quia alia auxilia ei deficiunt, agitur ad rem iudicatam. C. de arbitris. l. penult. Et sic intelliguntur infra eodem, cum olim. & c. per tuas. videlicet, quando compromissum fuit cum pœna, vel sine pœna. vel potes dicere, quòd etiam si sit compromissum cum pœna, siue etiam sine pœna: vt ratam habeat sententiam, potest cogi ad eam obseruandam. *Sic* intelligitur ac potest intelligi infra eodem, cum olim. & capitu. per tuas. & supra eodem. c. secundo. Alij dicunt in spiritualibus, quæ non recipiunt interesse locum habere prædictam ratificationem: imò & etiam sine ratificatione, ex quo in casibus cõcessis latum est arbitrium, tenetur ratum habere, & executioni mandabitur sententia. supra eodem. c. secundo. Et idem esset, si iuramẽtum interuenisset, vel fides data esset: vt infra eodem. c. proximo. & supra eodem. c. secũdo. ¶ Alij dicunt, quòd nunquàm competit actio ex arbitrio, nisi homologatum sit ex taciturnitate. x. dierum. C. de arbitris. l. cum anteà. vel iuratum, &c. vt eodem titulo ne in

12 arbitris. Innocen. dicã in capitu. per tuas. ¶ † Collectarius, quia hic dicitur posse compromitti in reginam: quærit nũquid in Monachum? & tenet quòd non. argumen. supra de postula. ex parte decimasexta quæstione prima. de præsentium. dixi supra capitulo proximo quæstione secunda. versicu. item vtrum Monachus. & supra eodem capitulo primo. in quæstione tertia. ¶ *Secundo*, quid si pronunciauerit dicit, quòd non valet, secundum Iacobum & Petrum de Episcopali audientia. si quis ex consensu. argumentum de consecratione distinctione quarta. capitulo semper. Iuncta. l. non dubium. C. de legibus sicut de seruo legitur & notatur in quæstione septima capitulo infamis. § verum. Nisi secundum notata ibi per Archidiacoñ. ibi adesset superioris licentia. de electione capitulo si religiosus. libro sexto. Non enim est cõuenientia seruitutis humanæ seruituti dei, ideò iudices esse nõ possunt monachi. inducit collecta sua, de offic. dele. cum vicesimum. nec testes, licet secus de seruo. j. de testi. insuper. & c. tuis. ¶ Ex quib⁹ infert, ꝙ tenere ipso iure compromissum.

compromissum. Facit optimè, quod hîc dicitur mulierem non posse esse arbitram: & tamen tenere per eam latum arbitrium. ¶ Nec obstat, quòd iurisdictionem habeat hæc mulier: quia nõ habebat in ius istos. Probat aliter, qa si religiosus esset procurator sine mãdato Abbatis, & cum eo fuisset processum, nõ adnullaretur processus. ar. de except. c. pia. li. vj. Et dicit hoc esse satis expressum de postu. c. ex parte. Vbi apparet, quòd per exceptionem repellu ntur: quare credit, ꝙ ante exceptionẽ bene valeret processus: sicut dicitur de milite seculari: vt notatur. e. tit. in nostra. Et ideò valet electio facta de monacho, licet debeat habere licẽtiam ab Abbate. de elec. si religiosus. & c. nullus. lib. vj. Et ideò licet Iacobus Pet. & Cynus in dicta. l. si quis ex cõsensu. videantur velle, ꝙ monachus nõ possit esse arbitrator, seu amicabilis compositor. Dicit collectarius, quòd cõtra videtur: Quia componere inter partes est pium: Imò peccat, qui nõ facit, vt legitur & notatur. xj. q. j. sicut. & c. iniustum. Et ad opera pia magis tenẽtur, & religiosi, quàm alij. ar. textus, qui dicit eos sacris. tj. q. vij. sancta. Et hoc est verũ, & credit indistinctè de Abbatis licentia. vel vbi aliâs esset extra monasteriũ de licentia Abbatis: sicut & alia bene facere, & eleemosinam erogare potest: vt patet in his quæ notantur. de accusa. ex parte. De monacho autem facto Episcopo notat Cynus vbi. s. quòd licet textus dicere videatur, quòd non licet eum discedere à ptiori proposito. xvj. q. j. de monachis. Tamen põt esse arbiter, quia potest esse iudex. Et idem de priore, vel Abbate: vt notat Io. in. c. de presentiũ. Et facit optimè secundum eum, quod hîc dicitur. & de Abbate quod notat Zenzel. in Cle. religiosus. de procu. Vide de Abbate & priore, ꝙ possunt esse arbitri eo casu, quo & iudices. s. vtilitate ecclesię, vel monasterij suadente: vt. d. c. ex parte. quod dic, vt ibi. Et de ista materia notatur in Spec. e. tit. § sequitur videre. versi. sed quęro Tamen nõ videt Collectarius, ꝙ Abbas, vel prior sint negociorum seculariũ disceptatores, vel susceptatores magis, quã alij: nisi secundũ quod habetur in. d. c. ex parte. nisi quia ipse Abbas non indiget licentia. ar. eorum, quę legũtur, & notantur. ne clerici, vel mona. c. vt perniciosa. aliâs periculosa. lib. vj. Talia enim nõ spectant ad suam administrationem, nisi prout notat Io. And. de procu. non potest. in Cle. Et facit ad hoc, quod. s. dictũ est, ea quæ de religioso existente in scholis collegit ipse de censi. c. sopitæ. ¶ Et prædicta faciunt ad quæstioné, an monachus possit esse officialis nõ sui Episcopi de licentia Abbatis? facit ꝙ non. c. de præsentiũ. & c. ex parte. facit in contrariũ, quod legitur & notatur de stat. regula. recolentes. Cum enim prohibẽtur. de iusticijs secularibus, secus de alijs. Vnde notat Hosti. ꝙ de voluntate Abbatis possunt tractare honestas causas. in Sũma, ne clerici, vel mona. § quæ sunt. versi. si. & versi. sed nec. Et facit quod notat Hosti. de censi. sopitę. Dicit colle. standũ de rigore iuris. c. de præsentiũ. Dicit tamen, ꝙ tertius nõ admitteretur ad opponendum: vt notatur in. c. ex parte. ¶ In quæstione principali videt, quòd imò nõ teneat arbitrium, neq; arbitramẽtum, neq; laudum religiosi. maximè antequàm interueniat superioris licẽtia per ea, que notant in Cle. religiosus. de procura. in glo. iiij. & quæ ibi scripsi in duabus quęstionibus, & in. j. oppositione. & in suppletione dictæ quarte glo. licet fatear quoad hoc, ipso iure valere deputationem. Quia adueniente superioris licẽtia recipit suam efficaciã, per id quod scripsi in dicta Cle. in. ij. notabili, nõ ꝙ validet id, quod fuit prius factũ ipso iure nullũ: vt. s. de elec. auditis. & . j. de regu. iuris. nõ firmatur. Sed vt reddat habilem, qui priùs inhabilis videbat, vt valere possit, quod posteà fiet: vt. j. de testa. c. religiosus. lib. vj. & Cle. religiosus. e. tit. vbi de hoc dicũ. Aliâs enim ex defectu velle & nolle censeretur inhabiles: vt infra de sepul. c. religiosus. in Clemen.

13 ¶ † TERTIO quęritur de eo, quod tetigi in. iij. oppositione, & quod tangit Nouella in vlti. suppletione glo. fina. De quo per Spec. e. tit. § fi. versi. quid si in cõpromisso. dicẽs, quòd si in cõpromisso dictum fuit, ꝙ pœna soluta, ratum maneat arbitriũ non ideò propter solutionem pœnæ potest arbitriũ executioni mãdari: sed agitur ad interesse: quia propter ista verba, non mutatur natura arbitrij. ergo sicut sine eis nõ poterat agi ad executionẽ sentẽtię: vbi est pœna apposita: vel vbi non est homologatum, vt patet. j. eo. c. per tuas. Ita eis appositis, si dictum fuisset, quòd soluta pœna staretur sententię arbitri, vel rata maneret eius sentẽtia. vnde tuta est expressa homologatio. & hoc casu posset locũ habere glo. & quod notat Hostiẽ. in. d. c. plerisq;. refert tamen, quòd idem dicũt alij. & si de arbitro dictum fuerit, vt not. j. e. c. per tuas. ¶ Subdit tamẽ, ꝙ ista faciunt ad quęstionem, vtrum pœna, & principale peti possint. Et recitat verba Nouellę in Mercuriali. regula, bona fides. & de hoc notat. xij. q. ij. Epus. Subdit tamẽ, ꝙ si iste arbiter stipulatus esset suæ sententiæ stari: quia sua nõ interesset, nõ valeret stipulatio nec virtute eius agi posset: nisi fuisset homologatum. & ita fuit pronunciatũ, vt notat in Spec. § sequitur. versi. quid si nec. ff. si quis cau. l. fi. vbi procurator domino vtilem actionem acquirit stipulando: quia hoc facit ratione officij. Dicit tamẽ, quòd de iure canonico diceret contrariũ, nõ ratione stipulatiõis, sed pacti. & ita fit cotidie. Remittit ad collecta sua de pac. c. j. vbi vide, quæ scripsi in. iiij. q. Dicit tamẽ, ꝙ in cõtrarium faciunt notata hîc per glo. & in Spec. quia si arbiter stipuletur, habet cedere actionem parti: vel si sibi sit promissa pœna. ¶ Supple glossas. in glo. j. in fine, & de hoc. j. de pigno. c. vltimo. Et hîc iungit Nouella quod scripsi. s. in. quęstione. j. In glo. iij. ibi: *cum devotissimam*: hoc capitulũ & duo pręcedentia. ac. l. sequentem allegat Innocen. pro contrarijs. Sed hîc vides solutionem vide quæ dicam infra. eo. c. fi. post Collectarium, quæstione. x. Et per istud. c. dicit Innocen. hîc quòd etiam de iure possunt mulieres iudicare, si habent regnum, vel comitatum. Idem Hostien. de illis, quæ patribus in magna terra succedunt ex testamẽto, vel abintestato. Et pro horum dicto bene facit de priuile. ex parte. iij. de maio.
14 & obe. dilecta. Et ibi: *in veteri lege*: Iudicium. ij. Et † ibi: *collatione nona*. Lignan⁹ remittẽs ad notata sua de app. ex parte. ij. subdit, ꝙ munera merè realia mulieres subeũt: vt. C. de mu. & hono. & in quo loco mu. sube. l. j. & per totum. Quædam verò sunt munera, quæ subeũt personæ propter rem: Et ista etiam subeũt. ff. de mi. & hono. l. rescripto. § j. & fin. & notat in. l. j. C. de mu. & in quo loco Quędam verò sunt dignitates & officia merè personalia: & tunc quędam sunt officia authoritate. & vtilitate publica sine administratione. & ista subeũt mulieres. ff. de Senato. l. fœminæ. s. in casu dictæ legis. Et ex rescripto principis. vt. C. de nup. l. imperialis. Quędam verò sunt dignitates, seu officia publica authoritate, & vtilitate cũ administratione, & istę nõ suscipiũt regulariter: vt iurib⁹ hic alleg. in gl. Fallit tamẽ per priuilegiũ, vt si princeps cõcessit, dicendo, nõ obstante tali lege: vel p consuetudinem: vt hic, & . C. e. l. fi. Publica aũt vtilitate priuata, & autho. nõ suscipiũt regulariter: vt in. l. pen. ff. de tutel. Nisi in casibus, vt. C. quãdo mu. tuto. offi. fun. potest per totũ. & . ff. de postu. l. j. § j. ¶ Circa verò officiũ priuatũ autho. & vtilitate. vt est officiũ procuratiõis, distingue: quia aut est explicandũ in iudicio: & mulier illud subire non põt pro alio. C. de pcu. l. alienã. Fallit quoad officiũ pcuratoris in casu. l. fœminę. ff. de pcu. Aut est explicandũ extra iudiciũ: & tũc mulier illud subire põt: vt. ff. de nego. gest. l. iij. § j. Fallit in fideiussiõe quã mulier facere non põt: vt. ff. ad Velle. l. j. & per totũ. Et ideò, qa officiũ executiõis testa. est autho. & vtilitate priuatũ, habet locũ in eo distinctio. s.: pxima, videlicet an agat de eo in iudicio, vel extra iudiciũ explicãdo facit. ff. de leg. in. l. cũ pater. § hęreditatẽ. & § filio. Nisi fauore defunctorũ simpliciter dicas, ꝙ possit esse. vide Bar. ff. de ali. lega. l. à filio. in prin. vide etiã Cyn. C. de Epi. & cle. l. id, qd pauperib⁹ in pe. q. remittit ad nota. j. de pœnis. noua quædam. vbi vide in glo. ij. Sed caue qa Lignanus hîc fuit etiã patẽs ratio. Non ista quę ipsa sibi attribuit. fuerũt Bar. dicta ad literã: vt. ff. de regu. iur. l. ij.
15 ¶ † Sed quare sunt mulieres remotæ ab officijs ciuilibus &

publicis? Ratio est, quia sunt fragiles, & minus discretæ regulariter. Et ideò lex, quòd plerumque aduersus propria commoda laborant. C. de spon. l. iij. in fine. Ideò nō possunt habere dignitatem cum administratione, sed bene sine administratione: quia ibi non est magnum periculum: vt dicta. l. fœminæ. & C. de testamen. mili. l. fi. ¶ Item in iudicatura specialis ratio est: quia iudex debet esse constans, & non flexibilis. ff. de offi. præsi. l. obseruandum. Modò mulier est varia & fragilis. Insti. qui alie. licet. §. j. Et momentanea. C. de inoffi. testa. l. filia. ¶ Item, quia non est prudens, nec erudita, sicut debet esse iudex per se, vel per sibi assistētes. in authentico de iudi. §. j. collat. vj. iuncta. l. iij. C. de spon. allegata. Item non potest postulare etiam pro personis coniunctis: vt. ff. de postu. l. j. §. fin. propter rationem, quæ ponitur in eadem lege. §. sexum. Quia solùm sibi conceditur pro se ipsa. licet infames pro illis admittantur.

16 ¶ † SECVNDO quæritur, circa hoc: nunquid sit verum, quod dictum est, videlicet, si princeps concedit mulieri dignitatem cum administratione, necesse est, vt dicat, ꝙ concessio valeat, non obstante tali lege. Glo. in dicta. l. secunda dicit, quòd sic. Allegat in authentico. de testa. imperfect. §. & si quidem. collat. viij. ar. ff. de le. iij. l. si quis. in prin. C. de diuer. rescrip. l. fi. de inoffi. testa. l. fi. quando. Imò secundum quosdam non sufficit, si dicat generaliter, nō obstante lege, vel canone: vt. ff. si quis cau. l. sed & si quis. §. quęsitū. de iniu. l. item apud labeonem. §. hoc edictū. in authētico. si de feud. defunc. content. §. fi. colla. x. ¶ Sed in contrarium facit Insti. de his per quos agere pos. §. fi. ibi hoc exposuimus libro primo. Insti. de re. diui. in princ. ibi, superiori libro. Faciūt not. glossæ. C. si contra ius, vel vti. pu. l. fi. & ff. de consti. prin. l. j. ¶ Iacobus de Ra. & Pet. de bellapertica dicunt, quòd sufficit generalitas: quia præsumitur omnia iura habere in memoria. C. de testa. l. omniū. j. de cōstit. c. j. lib. vj. ar. ff. de excu. tuto. l. idem Vlpianus. in fine. & de re iudi. l. quidā consuleb. arg. ff. de consti. prin. l. j. Quia lex animata est in terris: vt in authentica. de consuli. §. fi. coll. iiij. Fallit si contra vtilitatem publicam mandaret: quia tunc requiruntur, quòd de lege contraria fieret mentio specialis: vt in authen. de man. prin. §. deinde. coll. iij. C. si contra ius: vel vti. publi. l. fi. Aliâs regulariter Iacobi, & Petri opinio teneatur. Sed ex hoc videtur resurgere dictum Bar. Nam gerere officium publicum iudicandi publicam respicit vtilitatem. Expedit enim reipublicæ, quòd mulier nesciens se regere, illud non gerat. Ideò videtur necessaria expressio. Et hoc placuit Ioan. Cati in. l. ij. alleg. ¶ Sed iudicio meo hoc dictum confunditur per. l. qui dam consulebant. vbi dicitur, quòd si princeps dat minorem iudicem scientē, etiam absq; non obstantia, valet datio. Et quòd de alia scientia, vel expressione non apparet nisi ꝙ minor erat, diuinare est. & faciunt nota Cyni. C. si contra ius, vel vti. pub. l. fi. circa prin. Et quod scripsit Inno. de causa commissa simplici monacho. de priuile. c. cum olim.

17 ¶ † TERTIO quęritur quare mulier potest esse testis in criminibus, vt. ff. de testi. l. ex eo. & non in testamentis. ff. de testa. l. qui in testamento. Dicunt quidam, quòd mulieres libenter flent. ideò inferrēt tristitiam testatori. Sed non valet quia ęquè inferrēt delatis. Dic ergo, quòd ratio est, quia delicta fiunt in oculto, iuxta illud: Qui male agit, odit lucem ff. de ven. inspi. l. j. §. tria luminaria. ideò vix probantur: ideò mulieres admittentur. C. de repud. l. consensu. §. super plagijs. de hære. l. fi. ?. de proba. tertio loco. Sed testamenta publicè. fiunt, & rogantur testes. C. de testa. authen. rogati. Item quia in testamentis maius est periculum. ¶ Item quia non superuiuit testator, qui possit redarguere, sicut potest accusatus. vide Bart. & Gof. in. d. l. qui testamento.

18 ¶ † QVARTO quęritur, quę est ratio eius, quod de fideiussione dixi: & quomodo hoc procedit? Ratio ponitur ff. ad velle. l. j. Et fallit in casibus ibi notatis. ¶ Sed quare sibi fideiubenti, & non donanti subuenitur, vt. l. si ego. eo. titu. Ratio est, quia mulier nō libenter dat, sed faciliter promittit: vt. l. si ego in fi. de dona. inter vi. & vxo. l. si stipu. C. de dona. ante nup. l. si à sponso. §. j. arg. ff. de pœnis. l. aut facta. §. fi. Et ideò, quia non est ita verisimile de patre, sicut de marito, quòd velit occidere. Ideò licet patri repertum in generi domo cum sibi adulterantē occidere. ff. de adul. l. pater. & l. nec in ea. & nō marito, nisi turpem personam, & repertam adulterātem in domo sua: & nisi vxorem etiā occidat. ff. de adul. l. marito. & hæc est ratio, quare mulieri suo priuilegio certiorata fideiubenti non succurritur: quia non est verisimile ꝙ facilis ad osse rēdū, esset ita facilis, si sciret alium receptu- rum, secundum quosdam. Quibus tamē Iacob. & Petrus nō assentiunt: quia ita reputant mulierem facilem ad renunciā dum suo priuilegio, sicut ad fideiubendū. C. ad Velleya. l. mulier. Licet secus si post bienniū, &c. ¶ Ioan. Nicoti tenet, ꝙ etiam si statim renunciet, sibi pręiudicat: vt. l. fi. §. penul. ff. ad Velleya. & loquitur indistinctè. &c. C. quādo muli. tuto. offi. fun. potest. l. fi. C. ad Velleya. l. si fine. & eo. tit. ff. l. decipiendi. Sed hodie prouidetur per appositionem iuramenti &c.

19 ¶ † QVINTO, quę est ratio eius quod dixi de procuratione, & quomodo procedit ratio est, quia est officium virile. C. de procura. l. alienā. Alia ponitur. e. tit. l. maritus. Eam facit fallere rei proprię defensio. C. de procu. l. quia paterna lis affecto. ff. de procu. l. fœminæ. ac libertatis fauor, & sanguinis connexio. ff. de libe. cau. l. ij. iij. & iiij.

20 ¶ † SEXTO quęrif & prosequamur casus, in quibus mulieris conditio est deterior. Primus est in adoptione Institu. de adop. §. sed illud, & §. fœminæ. & est ratio huius, quia de iure antiquo transit adoptatus in potestatem *adoptātis*, & de iure nouo secundum distinctionem. §. sed hodie. Insti. de adop. Modò fœmina filios naturales non habet in potestate: vt in. §. fœminæ. Quia ars imitatur naturam: vt in. §. minorem natu. eo. titu. Ratio rationis, quia patria potestas est quid bonum, dignum & sacrū. C. de bo. quę libe. l. cum oportet. §. j. Modò fœminæ non habent dignitatem à se, sed à viro. C. de dig. l. mulieres. lib. xij. in authen. de consul. §. finauté. & §. si verò. coll. iij. Propter quod magis est patria potestas in patre, quàm in matre. & sic sequitur filius patrem, quantum ad patriam potestatem, Licet quoad matrem sequatur partum. C. de rei ven. l. partum. Ratio habetur. ff. de stat. ho. l. quia. Ideò præteritio patris reddit testamentum nullū ff. de libe. & posthu. l. si filius. & non matris. Insti. de exhęreda. libe. §. fi. Quia enim quicquid filius quęrit, quęrit patri & non matri vt Insti. per quas perso. no. acqui. in pinc. à bonis suis exhæredari videretur. ff. de libe, & posthu. l. in suis. ar. ff. de inoffi. testa. l. nam & si parētib. vnde libe. l. scripto. de fince. edic. l. j. §. Largius. Insti. de hęre. qua & diffe. §. sui. Ideò præteritio paterna filij emācipati nō reddit nullum: Quia illos non habet in poterate, nec sibi acquirit. Insti. de exhęreda. libe. §. emācipatos. Idcirco aūt exhęredare & nō pręterire potest illum, quē habet in potestate. Quia exheredādo legi obtēperat. ff. de libe. & posth. l. inter cætera. Dūmodo causa expressa in auth. de hęre. & fal. §. exhęredatos. ideò pręsumif susté facere. & valet donec rescindaf per quer elā. ff. de adul. l. nec ea. In pręteritione aūt non apparet causa, & si subest, videtur dissimulatione remissa. Insti. de iniur. §. hęc actio. ideò semper censetur præteritio iniusta & contra legem. Et hæc est etiam ratio quare præteritio posthumi sine aditione, agnitione nō est nulla. Insti. de exhęre. libe. §. postumi. Quia verissimilius est, quòd de illo poterit obliuisci. ar. C. qui testa. fa. pos. l. hac cōsultissima. §. at cum humana. Ideò testatori magis iura subueniant. & quia ille nondū natus, non est in potestate patris. Instituta quibus modis ius patrie potesta. sol. §. fin. Sed alia ratio in adoptione redditur, quia duobus ad actum concurrentibus actus ab agente, & principaliori, non à patiente, & minus principali denominatur. ff. de sta. ho. l. quæritur. de au. & argumen. leg. l. & si non sint. §. perueniamus. Modo in liberorum procuratione se habent pater, vt agere & principalior: mulier autem solùm, vt patiens seruiens ac se subijciens. ff. de ope. liber. l. sicut. C. qui po. in pig. habe.

habe.l.assiduis.argumen.ff.de acqui.re.do.l.adeò.§. qui cum ex aliena. Moribus enim inductū est ius patrię potestatis.ff. de his,qui sunt sui,vel alie.iu.l.patre furioso.Qui mores magis patri cōueniunt. Quod dixi partum sequi matrem quoad libertatem, in legitimis nuptijs non ita: quia in illis sequitur patrem.ff. de statu hominum.l. cum legitimè.C. de secundis nup.c.cum ancillis.ff.de in ius vocan.l. quia. Et in dubio patre certo,magis eum sequitur.ff.de his,qui sunt sui vel alie iuris.l.filium.Licet quoad legitimitatē sufficiat ignorantia alterutrius, qui fi.sunt legi.c. tanta.&.c. cum inter.& c.ex tenore,& de eo,qui du. in matrimonio.c. cum haberet.

¶ Secundus casus est in tabularum depositione.ff. de fundo instructo.l.fi.&.l.penul.in numero.Ratio huius est, quia viri sunt digniores, & apud digniorem fit depositio: vt ibi. Item quia sunt fideliores arg.Insti.de testa.§.testes.ff.de accusa.l.qui accusare.& quia sunt sapientiores.C.de spons.l.pen.

¶ Tertius est, in substitutione: quia vsque ad. xij. annum cum mulieribus substituitur.& in viris vsque ad.xiiij.Institu.de vul.substi.§.j. Iuncto insti.quib.mo.tut.fi.§.j.ex quo sequitur,quòd rarius vir intestatus moritur.ff. de vul. l.ij.

¶ Quartus est in tutoris datione:quia vir dat tutorem filio, & non fœmina.ff.de testa.tutel.l.pater.Ratio est,quia tutor datur personæ,quam pater,& nō mater habet in potestate.

¶ Quintus est, in successione.insti.ad Tertu.§. penul.in authen.de non eligen.secundo nuben.§.j.&.ij.C.de suis,& legi. hære.l. si defunctus. in prin. & in authentica de nup.§. hoc nos collatione quarta. & de isto casu Specula. facit duos.

¶ Sextus, in iniuriæ prosecutione. ff. de iniu.l.j.§. penulti. & fin.cum.l.se.Ratio est,quia in iudicijs,& maximè in prosecutione iniurię maior requiritur industria:vt patet ex dissolutionibus duarum legum. Vna dicit, quòd in.xvij. anno potest quis procurare:vt instit.ex quib. cau. manu. non li.§. iustè. Alia requirit ætatem.xxv. annorum.vt.ff. de procura. l.minor.dissoluuntur,quia prima extraiudicium,& secunda in iudicio vbi requiritur maior industria.ar. in authentica. de mona.§.cogitandū.Modò vir est magis industri⁹,& ideò agit pro iniuria mulieris,non econtrà. Quibus etiam ponitur ratio in.l.ij.ff.de iniurijs. Nam vxor est in officio viri, & ideò iniuria ei facta redundat in virum.argumen.ff.de iniuris.l.eum, qui.§.fin. Institu. de iniurijs.§. seruo communi.

¶ Attende tamen,quia Iacobus de Arena. Ioan.de Feritate & Ioan. Nicoti tenent,quòd de iure ciuili potest quis esse procurator in iudicijs in.xvij.anno. Quia illo tempore pro alio potest esse in iudicio.ff. de postulā.l.j.§.pueritiam.Insti. qui manu.pos.§.fin.Negant etiam procuratorem ad negotia debere necessario. xvij. annos habere: cum pupillus esse possit.ff.de insti.l.sed,& si quis.& de manumis.vin.l.si collactaneus. Licet de iure canonico sit contrarium, vt infra de procura.l.qui generaliter.in princ. Et istos sequitur Bertrādus caprioli. Nam.§. si iustè loquitur de procuratore ad negotia nulla est ibi iusta causa manumittendi seruum: cum seruus possit esse procurator ad negotia.ff. de procurator.l. serui.& de exercitoria.l.j.§.magister.Si ad iudicia, habet propositum. ¶ Item, quia minor potest esse procurator in causis, in quibus non restituitur vt.ff.de procuratorib.l.minor à contrario. Modo si interuenit, vt procurator in iudicio, non restituitur, quia imputatur ei, qui ipsum ordinauit. ff. de mino.l.cum mandato. in fin. Hoc verum dicit ex parte actoris indistinctè.Ex parte autem rei, potest si releuetur à cautione, iudicatum solui: Aliâs si haberet simplex mandatum, non posset, quia tunc executio fieret contra eum. Et ita posset in integrum restitui: vt.ff. de procuratorib.l. Plautius.Et ideò in eo casu non esset idoneus defensor. Nec obstat prædicta lex, minor. quia loquitur in defensore, qui conueniretur lata sententia grauatus, vt dixi: Quia tunc sibi imputare haberet, qui eum procuratorem constituisset. Sed ista te non moueant: quia non multùm vrgent.

¶ Septimus est,in accusatione adulterij.C.de adult.l.j.& ibi ponitur ratio per gloss. Sed de iure canonico par pœna est infra de diuortis.c. penultimo. & fina. Meliùs de adulterijs.c. penulti. & fina. vbi dicam.

¶ Octauus est, in paternæ pœnæ executione. C. de bonis. proscrip.l.fin.Ratio, quia filij possunt subire munera, & nō filiæ: vt.ff.de mu.& hono.l.& qui originem.§. corporalia. Modo propter officium datur beneficium.

¶ Nonus est, in nubendi facultate: quia mulier de iure ciuili debet lugere virum: vt.ff.de his qui not. infra.l.j.Secus econtrario, vt.l.vxores.eod.tit. Ratio est propter turbationem sanguinis: vt.l. liberorum.§.j.eo.titu. Sed secus secundum canones, vt infra de secundis nup. cum secundum.

¶ Decimus est, in filiorum venustatione: vt.ff.de senatoribus.l. liberos. & de statu hominum.l. cum legitimè.

¶ Vndecimus est, in moriendi præsumptiōe. Nam vir prę sumitur tardiùs mori:vt.l.qui duos.§.si maritus.ff.de reb.du.

¶ Duodecimus est, in vocabuli significatione: quia masculinum concipit fœmininum non econtra. ff. de verbo. sig.l. prima de leg.secundo.l.si ita scriptum.

¶ Decimustertius, est in patria potestate. Institutionibus de adoptionibus.§. fœminæ. vbi fœminæ adoptare non, possunt,quia non habent liberos in potestate.

¶ Decimusquartus, est in iudicandi facultate:quia mulier non potest iudicare.ff. de iudicijs.l.cum prætor. Nisi princeps hoc ei committat.ij.quæstione.v.magnam.xij. quęstione.ij.cum deuotissimam.xv.quæstione.iij.c.j.xxiij.quæstione.iiij.si quos.ff. de iudi.l. quidam. in authentico. de hære. ab intesta.venienti.§. ex his autem. collatione. ix.Nisi consuetudo hoc concedit, vt hîc: vel priuilegium vt dixi.s.

¶ Decimusquintus, est quia non potest in se arbitrium suscipere, vt hîc pro hoc textus est.l.fin.C.de recep.arbitris

¶ Decimussextus est, quia non potest docere publicè, vel prædicare, seu confessiones audire: nec alia quæ ad claues ecclesiæ pertinent, exercere de pœni. noua quædam.de sententia excommunica.de monialibus. Licet argu. contra de maioritate, & obedientia. cum dilecta. Sed ibi soluitur in prima glo. Vel sacramenta tractare. xxiij. distinct. sacratis.

¶ Decimusseptimus est,quia non potest ordines suscipere. xxiij.distin. sacratas. Nec obstat.xviij.quæstione.vij.dyaconissam quia impropriè loquitur.vel dicitur fieri dyaconissa non quòd ordinetur ad modū diaconi, nec characterē recipiat:sed vt Euangelium in matutinis valeat recitare, non in apparatu,vel solenniter:sed simpliciter in modum lectionis.Super quo vide, quod plenè scripsit Nouella in dicto.c. noua quædam. super glossa secunda.

¶ Decimusoctauus est, in postulatione.ff. de postula.l.j.§. sexum. & seq. iiij. quæstione septima. c. infamis.§. tria.

¶ Decimusnonus est, in tutelæ receptione. l. fina. excipe matrem & auiam.C.quando mulier tutoris offic.fung.poss. l.fina. & in authen. vt lice. ma. & auiæ.

¶ Vigesimus est,in accusatione:vt.ff.de accusa.l.qui accusare.xxxij. quæstione.j. in publico.exceptis casibus, vt legitur & notat.ij.q.j.prohibent.xv.q.iij.nemini.iiij. q.si.omnibus.

¶ Vigesimusprimus est,in alterius delatiōe.ff.de iure fisci.l. deferre &c. ¶ Vigesimussecundus est,in populari actione. ff.de popu.actio.l.mulieri. ¶ Vigesimustertius est, in filiorum potestate. Institutionib. de adoptionibus.§. fœminæ.

¶ Vigesimusquartus est, in officij argentarij remotione.ff. de eden.l. penul. ¶ Vigesimusquintus est, in testamentorum testificatiōe.Insti.de testa.§. sed neq;.ff. de testa.l.qui testamento.§. mulier. ¶ Vigesimussextus est,in procuratione.ff.de procu.l.nec fœminas.Fallit forsan,si cōstituat princeps.s.de confir.cum dilecta.§. quia verò. ¶ Vigesimus septimus est, in contratabulas bonorum possessione.ff. de contra tabu.l.illud.§.testa. ¶ Vigesimusoctauus est in intercessione: vt.ff.ad Velleya.l.j. licet videatur contra.s. de iureiur. ex rescripto. Sed ibi soluitur in gloss. sed quare. Et re vera non deberet numerari inter istos casus: quia in hoc est conditio earum melior.vt in alijs multis esse videtur.

¶ Vigesimusnonus, est in criminali testificatione secūdum

canones.j̃.de verbo.sig.c.forus.in fine.xxiij. quæstiõe.v.mulierem.licet secus secundum leg.xv.quæstione quarta, ex eo. ¶ Trigesimus est, in magistratus susceptione: vt.ff.de regulis iuris.l.ij. sed iste incidit omnino cum.xiiij. ¶ Trigesimusprimus, est in viri subiectione, capitis velatione, dei similitudine, & ad Dei imaginem formatione. xxxiij. quæstione, hæc imago.&.c.cum caput. &.c.mulierem. & comæ relaxatione.xxx. distinctione. c. iij. Ac sexus complexione. infra de priuile.ex parte.C.ad Velleya.l.si fine.&.l.si mulier. xxvij.quæstione.j. de viduis. in fine.& xxij. quæstione.vij. sed illud. Atque ingressu sacrarij, dum diuina celebrãtur, & altaris appropinquatione.j̃. de cohabi.cleri. & mulie.c.primo.de consecratio. distinctione.j. in sancta.&.xxiij. distinctione, sacratas. Et sic intelligitur lex, quæ dicit in multis iuris articulis fœminarum conditio est deterior.ff. de sta.ho. l.in multis .infra de testamen. Raynaldus circa princ. Licet posset dici generalius, quòd fœminæ à publicis officijs repelluntur: vt hic, & in dicto § tria. &.xxxiij. distinctione mulier. Quod fui prosecutus in princ. huius suppletionis.

21 ¶ † Septimò prosequamur casus, in quibus mulieris conditio melior est. Primus est in petitione veniæ ętatis: vt.C. de his qui ve.ęta.impe.l. secunda. Impetrat enim mulier finito anno.xviij. vir finito.xx. Item probat per procuratorẽ quod non facit masculus. Item probat solùm numerum annorum, quod non sufficit masculo. Et est ratio, quia mala herba cito crescit. Modo mulieres malæ naturæ sunt. in autheтico. vt sine prohibitione matres debitrices.collat.viij.§. quod verò. Vnde de bonis mulieribus: non est facienda lex: Quia raræ sunt, vt ibi. Vel vt eis faueamus, redditur alia ratio: quia naturale est, quòd quanto quodcunque ens citius ad finem tendit, citius perficiatur: vt apparet in musca. Modò mulier citius moritur, vt in.l.qui duos.alleg. Quod patet, quia cito suam pulchritudinem amittunt. Alia ratio, quia iura citius aperiunt illi, quem præsumunt non incidere, quàm illi, quem præsumunt incidere.ff. de adul.l. nec ea, in fine.de pœnis, aut facta.in fine. ¶ Modò iura præsumunt, quòd tardius mulier incidit in amissione bonorum, quàm vir.ff.ad Velleya.l. si ego. Ideò citius committũt sibi administrationem bonorum, quàm viro, qui magis est liberalis. ¶ Secundus casus, seu modus, est in citeriori pubertate.institu.quib. mod.tu. fin.in principio. Ratio est secundum Ioan. Cati, quia mulieres impuberes non nubunt. Insti.quib.modis.tu.fin.in princ. ideò voluerunt iura, quòd vt citius nubant, citius pubescant. Sed hæc rationẽ non habẽt: quia huiusmodi pubertas, licet diffiniatur à constitutione positiua, tamen venit à natura. Redditur ergo ratio à tota specie. Vel est ratio specialis: quia fortius est agere, quàm pati. Pubertatem enim consyderauit lex, quoad effectum generationis & creationis liberorum. Modo experiẽtia rerum magistra docet, quòd quia difficilius est in natura. masculo in actu generationis agendo emittere, quàm fœmellæ in patiendo recipere. Ideò secundom subiectam materiam citius in viro, quàm in muliere notauerunt huiusmodi pubertatem. Quia docet experientia, quòd mulier citius est viripotens, quàm econtra. ¶ Tertius est in citius nubendo, vt Insti.de nup.§.j. ratio est secundum Ioan. Cati propter frigiditatem, & fragilitatem mulieris. Nam frigiditas magis colorem appetit, & fragilitas minus recipere potest. & ideò periculum est, ne deteriùs ex mora contingat in authentico de non eligen. secundo nubẽtes.§.optimum. Sed licet ratio in longa mora vnde probabilis in mora tamen duorum annorum, non videtur magnum periculum. ¶ Prætereà colorẽ haberet ratio, si contractus matrimonialis pcedit à iure positiuo. Sed quia procedit à iure naturali, vt satis patet ex his, quæ deduxi in quodam consilio meo, quod incipit: Iudęus vxori suæ. quod reperies in quodam filio papiraceo magnę formæ. Procedit enim à mutuo consensu, qui iuris naturalis est. C. de nup.l.in copulandis. ff.de regu. iuris.l. nuptias. vnde magis attenditur pubertas naturalis ac doli capacitas, quantùm ad hoc, quàm constitutio positiui iuris.j̃. de despon.impub.c.j.ij. &.iij. &.c.continebatur.&.c.de illis.&.c.à nobis.&.c.fi.eo.tit. Et ideò mihi apparet, quòd præualeat ratio, quam dedi.j̃.in proxima positione, seu casu. ¶ Attende tamen, quòd licet non pariter pubescant, & sic imparaliter de tutela exeant: de cura tamẽ exeunt pariter quia, quando vir exit de cura, ita sagax est, sicut mulier: quia etiam tunc sibi publica rerũ administratio committitur.ff. de mu. & hono.l.ad rem. Sed mulier citius exit de tutela: quia citius recipit suam perfectionem quoad personæ gubernationẽ, cui datur tutor. ¶ Quartus quoad natiuitatem: vt.ff. de re.diui.l.si fuerit. in fine. Ponit casum, quando ancillæ legata est libertas, si masculum peperit: & parit masculum & fœminã, & nescitur vtrum prius. Præsumitur filius primo natus: & sic mater & filia liberæ erunt. ¶ Quintus est quoad rei cõmunis diuisionem. C.de his qui se defer.l.j. Iuncta. l.cum tantum.ff.de iure fis. Licet posset dici in dicta.l.j. nil speciale in vxore exponendo ibi, omni patrimonio, scilicet quod erat restituendũ. Licet si speciale sit, possit esse ratio: quia per vxores secreta maritorum magis sciri possunt, quàm per alios. Et per hoc alliciuntur. ¶ Sextus, est quoad partum: vt.C. de rei ven.l. partum.ff. de sta.ho.l.lex naturæ. de seruis non ordi.c.fi. ¶ Sed contra. xxxij. quæstione. iiij. liberi dicti sunt: sed illud secundum leg. Lombardam, quę per Romanam non regitur. de seruis non or.c.fin. in.j.glo. Sed & natus ex inquilina & decurione, sequitur patrem & non matrem. C. de decurio.l.nati. ¶ Septimus est, quoad operarum remissionem.ff. de ope.liber.l.sicut ¶ Octauus est, in commodati retentionẽ.ff. de commo.l.iij.§.si filia.& seq. quod intellige: vt ibi notatur. Ratio est, quia imputatur illi, qui commodauit mulieri, quam sciebat fragilem, iuxta tractatum Velleyani. Vel secundum Anselmum de salinis, vbi potest conueniri filia, sicut filius. Et secundum hoc fit octauus in bonorum punitione. C.ad leg.Iul.maiesta.l.j.§.ad filias. Quoad bona condemnati, non est differentia inter mares, & fœminas: quia in nihilo succedunt. Sed quoad bona materna differentia est: quia mares in nihilo, fœminæ quotquot sont in falcidia succedunt: vt ibi, in versi.ad filias. qui decisus fuit.vj.quæstiõe.j.si quis. in quo dicetur, quòd propter fragilitatem sexus, minus pręsumuntur audere. ¶ Nonus est, quãtùm ad pœnam adulterij. Nam de iure ffórum non erat capitalis. Nam minor capitalis est deportatio: vt.ff.de bon. pos.l. edicto.§.j si quis caut.l.sed & si quis.§.j.de publi. iudi.l.ij. Modò crimen additum crimini auget pœnam. C. de seruis fugi.l.quicunq;.ff.de adult. l.si adulterium cum incœstu. Modò cum quis cõmisit adulterium cum incœstu, solùm deportatur: vt.ff.de quæstio.l. si quis viduam. Igitur propter solùm adulterium minus punitur, non igitur capitaliter. argumen.ff. de pœnis.l.fin.§.in capitalibus. Iuncta.l.in crimine.ff.de adulter. Dicit tamen Bernar.de Canzolone, quòd imò de iure ffórum erat capitalis, licet non fuerit declaratum per compilatores.ff.ordi. quia satis reputabant declaratum per Compilatores Codicis cuius compilatio compilationem præcessit ffórum. arg. in procemio Institu.§.& cum sacratissima. Vel fortè iudicis arbitrio relinquebatur. Quod Bertrando caprioli magis placet per.l.Claudius.ff.de his, quib.vt indig. ¶ De iure tamen Codicis vterq; puniebatur capitaliter quæ pœna hodiè in muliere est mutata: vt in authẽ.sed hodie ibi situata. Ratio differentiæ est propter fragilitatem, inbecillitatem, ac minorem constantiam naturalem & discretionem mulieris. Quibus obsistẽtibus minus stimulo resistere potest. ar.in.§.optimum.alleg. Iuncta.l.fi. C.de indi.viduit.tollen. Et vir vxoratus magis potest abstinere ab aduersario, quã vxor quia habet prius vias abstinentię: quia cum soluta peccãdo adulterium non committit. & tamen vxor peccando cum soluto, illud contrahit. ¶ Item, quia mulieres facilius decipiuntur à viris.C. de sponsal.l.iij. Nam requiruntur à viris, non econtra. Et qui occasionem damni dat, damnum

deduisse

dedisse videtur: vt. ff. ad legem Aquiliam l. qui occidit.

¶ Decimus est, in excommunicationis absolutione, vt. j. de senten. excommunicati. mulieres. & in. c. ca noscitur &c.

¶ Vndecimus, in creditorum prælatione, vt in. l. assiduis. allegata. ff. soluto matrimonio. l. j. j. de pignorib. c. ex literis.

¶ Duodecimus est, in muneribus subeundis: vt in § corpo. lia. allenato, & in bonorum possessionis declaratione. ff. de contratabu. l. illud § ad testamentum. Et ibi est ratio differentiæ intet patrem, & matrem: Quia pater quandoq; habuit in potestate, marer verò nunquàm, & ideò præteritio matris, & non patris habetut pro exhæredatione. Insti. de exhære. liber. § fi. Et quia iura succurrere solent indigentibus & non alijs. Modò habitus pro exhæredato, & non præteritus, indiget priuilegio. Igitur. Stat autem textus ibi, quia suos hæredes non habens. i. quia non habent filios in potestate: vel saltem tales, vt ibi notatur, &c.

¶ Decimustertius, est in personæ detentione, quia neque in ciuili, neque in criminali causa includatur, seu incarceratur. C. de custod. reorum l. quoniam. & authentica nouo iure. &. C. de diuersis iudicijs. l. secunda. cum similibus infin.

¶ Decimusquartus, est in fideiussionis intercessione, vt. ff. &. C. ad Velleianum, licet alij dicant, quòd deterior est.

¶ Decimusquintus, est in ignorantia iuris. ff. de iur. & fact. igno. in princi. &. ff. de proba. cum de indebito § sinautem. Sed in casibus autem in iure expressis, secundum Hostien. j. de iuris, & facti ignorantia. l. finali.

¶ Decimussextus est, in tutoris filiorum non petiti, si minor sit, excusatione virorum enim malos mores etiam minores infirmitas animi non excusat. C. si aduersus delict. l. j. & c. ij. & in multis alijs. Sed hęc sufficiant gratia breuitatis.

22 ¶ † Octauo aliquos casus subijciam*, in quibus vir, & mulier ad paria iudicantur. Pximò in successione. Nam mater & filius viriliter diuidunt duas vncias, quas filius ex patris concubinarij habuit testamento in authen. de trient. & semis § cunsyderemus. coll. tertia. C. de natura. libe. authentica, licet patri. ¶ Secundò, in legatorum liberorum, & parentum rescisso testamẽto paterno ęqua solutione. ff. de leg. præstan. l. j. ¶ Tertiò, in fugitiuorum ęqua reductione de agricol. & censit. l. omnes omnino. lib. x. ¶ Quartò, in ęqua institutione passiua. Insti. de exhære. libe. § nostra constitutio. ¶ Quintò, in matris cum fratribus, vel sororibus diuisis, vel permixtis ad successionem æqua vocatione. C. ad Tertul. authentica. Et cum suorum ac filij, & filiæ ęqua successione § de suis & legi. hæred. authentica in successione. ¶ Sextò, in cursus anni, vel centum dierum datorum ad bonorum possessionem sublata iuris ignorantia ęqua effluxione. ff. de iur. & fac. igno. l. j. in princ. ¶ Septimò, in munerum solutione concordantiæ. s. allegatæ sunt. ¶ Octauò, in pacto de lucranda dote, propter nuptias donatione ac circa præstationis, & constitutionis, & eorum obseruationem ęqualitate. C. de pac. conuen. tam super dote. authentica ęqualitas. & l. sequenti. ¶ Nono, in bonorum possessionis ęqua delatione, & susceptione. ff. vnde legi. l. j. § j. ¶ Decimo, in castitatis ęqua obseruatione. xxxij. quæstione. vj. c. j. & ij. & per totũ. ¶ Vndecimò, in iuris sepeliendi se & alios in heredes cuiuscunque sexus ęqua trãslatione. ff. de reli. & sump. fu. l. vel quod patri. in principio. ¶ Duodecimò, in collatione. C. de collatio. authenti. quæ tertiæ. ¶ Decimotertiò, quoad communicandum, & orandum ad sancta sanctorum clericis non psallentibus in viri & mulieris ęqua accessione. Et sic intelligitur infra de vi. & ho. cleric.

¶ Ad omnes tres partes facit decre. indemnitatibus. Facit ad primam in hoc, quòd maior ętas requiritur in Abbatissa. Et ad secundam, & tertiam in hoc, quod Nouella ibi colligit super glo. penul. Ad primam partem duos casus. decre. vna. de regula. lib. vj. & Clemen. attendentes in fine. eo. titu. per quas apparet, quòd includuntur professę. quod de maribus non habemus: & reuocantur priuilegia professarum & marium. ¶ Ad secundam partem additur. de iudicijs. c. mulieres. libro sexto. & de regularibus. ea, quæri in fin.

¶ Et ad tertiam de iuramento calumniæ. c. j. § præterea. xx. quæstione vltima. c. Virgines. cum. c. seq. de baptis. maiores versi. sunt enim: de sentẽ. excom. de monialibus. In authen. de mona. § ij. quomodo oporteat Epis. § quanta. & casus dubitabilis. de quo per Ioan. and. de desponsat. impube. c. vnic. lib. vj. super verbo, parentes. C. de libe. præteri. l. maximum vitium. cum similibus. ¶ Prædicta in dictis tribus articulis causa exempli sint dicta, quorum aliqua per Hostien. hic, & aliqua in Spec. de procura. § j. notata sunt. Studiosus autẽ de tertio articulo regulam sibi constituens ad primum, & secũdum aliàs particularitates casuum, prout sibi occurrent, addere poterit. Quia fateor non omnes. s. fuisse complexas.

23 ¶ Nono descriptionem Ioã. Cati. de muliere subijcio. Describit enim sic: *Mulier est res fragilis:* Insti. qui. aliena. licet. in prin. *Aduersus propria commoda laborare studens.* C. de spons. l. penul. *Auara.* ff. de dona. inter vi. & vxo. l. si stipulata. ad Velleyanũ l. si ego, *falsa.* ff. de accusa. l. qui accusare. *Raro bona.* in authen. vt matres credi. & debitrices. & notatur per glo. ff. de legib. l. ex his. *Garrulosa.* ff. de postu. l. j. § sexum. *Nitens ad vetita.* allegat. j. de censi. c. j. & c. ij. sed nihil faciunt. *In voluntate momentanea.* C. de inoffi. testa. l. filia *Timorosa.* vt. l. quisquis § ad filias. allegata. *Impudica.* arg. § optimum. allegati. *Deceptrix.* ff. ad Velleya. l. si decipiendi. & eo. tit. l. si sine. C. *Propria turpitudinis allegatrix.* Allegat. s. de rescrip. super literis. sed nihil facit. Bertrand. capri. aliter sic describit. *Mulier est res vitialis, bestia amabilis, odium, viri confusio, origo discordiarum, stimulus litium, ad omne scelus viam inueniens.* arg. xxxij. distin. hospitium. Sed parcãt mihi isti domini: quia re vera istę descriptiones nihil valent. Nam de casibus particularibus regulas faciunt. Cum tamẽ descriptio, seu diffinitio sit reproba, quæ non comprehendit omnia supposita diffiniti. ff. de dolo. l. j. § dolum. Dices ergo omnes virgines, & matronas tantas, præsertim de quibus faciunt memorias commendabiles vetus, & nouum testamentum, seu omnes nostri temporis sub hac descriptione comprehendi, absit. Multę enim factæ sunt ex multiplici virtute dotatæ, & plures viris profectiores existunt imò salua veritate, crede, quòd licet sint aliquę fatuę & miserę, quæ in aliquibus dictarum conditionum participãt, paucissimę sunt, quę in omnibus simul irretitæ existant, & consulere viris, quòd diligenter viderẽt iuxta Euangelicam veritatem, an peccatũ haberent, antequàm bonas fœminas accusarẽt: & prius de oculis proprias trabes eijcerent, quàm festucas notarent in oculis alienis. Dic enim mihi tam cupide iniuriæ muliebris, quid dices de matre propria: nunquid illi honorem talem deferes? vel
24 dices eam sanctiorem vniuersis? ¶ † Decimo possum quærere, vtrum mulier possit esse in testamento executrix: de quo tetigi. s. videtur, quòd nõ, per hanc decre. & illud, quod hîc notatur in prin. iij. glo. ar. ff. de admi. tuto. l. cum quis decedens. § j. Et hanc partẽ tenent Iacobus, & Petrus. Sed Spe. tenet contrarium in titulo de fi. instru. § nunc verò aliqua, de vltimarũ voluntatũ quarta columna & quinta. in versi. qd de muliere. ¶ Pro hoc. ff. de dona. cau. mor. l. mortis causa capio. § Titio. Hanc tenuit Dynus. arg. ff. de admi. tuto. l. Titia. & de alimen. lega. l. ad filium. & l. filio § matri. eo. titu. Glossa in. l. tutela. ff. de tutelis. tenet primam partem. Dynus verò alibi sic distinxit, quòd mulieres quantùm ad extraiudicialia possunt esse executrices. Sed quantũ ad iudicialia, non. argumento. ff. de negocijs gest. l. iij. § j. & quod notatur. ff. de regulis iuris. l. secunda. ¶ Ioannes cati aliter distinguit: quia aut quæritur, an possit esse executrix alicuius negocij particularis extraiudicialis: & dicitur, quòd sic per iura ad partem istam allegata. Quia in hoc non requiritur magna industria. Cum esset per testatorem ordinatum, quid ageretur Aut quæritur de executione testamenti generali & tunc dicit secus: quia tunc lis regulariter esse non potest: vt dictũ est supra. & quia officium executorum quodam modo est publicum, vt notatur, & legitur. C. de Epi.

scopis & clericis.l.nulli. ¶ Ioan. de feritate dicit, quòd potest esse executrix: vt.ff.delegarit secundo.l.si qois Titio.& hoc est verum quantũ ad extraiudicialia. Sic intelligit.l.ij.§.j.ff. de nego.gest.&.§.Titia.allegatum.&.l.sed & si quis.§.proinde.ff.de instito.Sed in iudicialibus dicit secus: vt.ff.ad Trebel.l.Lucius.§.mquia. Sic intelligit notata in.l.si quis Titio. Dicit tamẽ, quòd mixta executrix esse potest: vt.l.à filio. & l.filio.§.matri.de ali.leg. & tunc dicit, quòd potest esse in iudicio propter suam vtilitatem: vt in.l.à filio. Et procuratorem ad suam vtilitatem constituere. C. de procuratorib.l. qui absentem. Aliàs non.eo.tit.l.alienam.& hoc placet Ber. Cepol ¶ Ioan. And. in additione super dicto versi. quid de muliere, dicit Specu. innuere in dicto versi. mulierem non posse esse executricem fideicommissariam. Quod dicit notari per Accursium.ff. de tutel l.antepeoul. & placere Iaco. de Ra.& tamen quod Accur.ff.de regu. iuris notat in.l.secũda, quòd procurate potest extraiudicialia, quod sibi placet, per.l.iij.§.j.ff.de nego.gest.alleg. Et quòd esse possit, dicit allegari.l.à filio.in princi.de ali. lega.&.l.filio.§.matri. de ali. leg. Et ꝙ hoc tenet Iacobus de Arenis, cum nomine actiones exercere possit. De quo non dubitatur. Et tunc casum posoit Spec. vt nõ dubium, in dicto.§.nunc verò aliqua.versi. xxix.§.vbi supra proximo, ad finem primæ columnæ in forma testamenti ponit vxorem fideicõmissariam. & ita obseruaſ de facto quicquid de iure sit: vt notat Spec. in dicto ver. quid de muliere. Et idem notatur per ipsum Ioan. And. de testa.c.ij.lib.vj.in fine glo.ij. vbi de hoc dicam. Bart. hoc tetigit in.l.à filio.ff.de ali.lega.remittẽs ad notata sua.ff.de regu.iuris.l.ij.& approbat in dicta.l.ij. dictam distinctioοem Dyn. vt tetigi.ſ̃.post prin.huius suppletiõis. Sed distinctio Ioan.de feritate magis mihi placet Sed pone, quòd vxor relicta executrix per maritum transit ad secũda vota: nunquid executionis officium firmatur? & videtur quòd sic exemplo tutelæ: vt notatur io simili.ff. de tutel.l. tutela. Barto. in.l.à filio.tenet contrarium per.l.cum pater.§.hæreditatẽ. iuncta l.si arrogati.ff.de tutel. vbi tutela finitur deportatiõe: secus in offi. executoris: vt in dicto.§. hæreditatem. ¶ Subdit ibi quòd licet religiosus possit esse executor cum licentia superioris, infra de testa.c.ij.libro.vj. nõ tamen fratres minores: vt in decretali exiui.&c.

25 ¶ † VNDECIMO quæritur nunquid mulier habens dignitatem ex successione, puta Ducatum, Comitatum, vel Baroniam, possit esse iudex: videſ quòd sic per id, quod hic legitur, & ootatur.C.de arbi.l.fi.& quia accessorium sequitur naturam principalis vt.ĩ.de regu.iuris.accessorium.lib. vj. Et tunc iurisditio videtur accessoria. ad territorium.ff. de verbo.sig.l.pupillus.§.territorium. Pertinentia enim est dignitatis iurisditionem habentis iurisditio ipsa. Si ergo habet dignitatem: igitur & iurisditionem. igitur & vsum & fructum ipsius iurisditionis.ar.ff.de rei ven.l. solum.§.meũ. Et hoc hic tenere videntur Ioocen. & Hosti. vt scripsi.ſ̃. in suppletione proximè præcedẽti. ¶ Iaco.de Ra.& Ioan. Rolan.tenẽt cõtrarium: quia licet mulier succedat pupillo, non tamẽ est tutrix.Insti.de legi.pa.tutel.§. penul.in fine. Et haoc tenet Bertran.caprioli, per.l.fi.C.eo.iuncta.l.j.ff.eo.& per.l.ij.ff.de re.iur.quę loquitur indistinctè, iuncto quòd in regula constituenda indefinita pro vniuersali accipitur. Ratio enim quare oõ possunt esse iudices, est ne publicis & virilibus officijs se immisceant.ff.de iudi.l. cum prætor.§.fio. Quæ ratio, vel maior in istis locum habet.ar.C.de Orphi.l. si qua illustris mulier. ¶ Ad.§.territorium. Respõdent quòd iurisditio habet duplex extremum. & de illo loquitur ille.§. Aliud est in iudice, vt.ff.de muner.l.munerum.§.iudicandi. vnde primum habet, sed non secũdum. ¶ Induco ego quòd ecclesiasticæ psonę ratione digoitatũ ecclesiasticarũ in causis criminalibus etiam cum imperio oicio ad mortẽ & mutilationem infligẽdas: Puta propter Ducatus, Comitatus, & Baroniat, ad suas dignitates ecclesiasticas pertinentes nõ possunt per seipsos, personarum conditione obstante iudicare. Sed tenetur causas istas personis habilibus delegare. infra ne clerici vel monachi.c.fin.libro. vj. ¶ Secundò induco pro hoc istum textum, qui vltra dignitatem reqoirit consuetudioem, licet dici posset, quòd de administratione, vel iurisditione regioę non constabat. Nam iurisditio & administratio regni nõ pertioet ad reginam, sed ad regem: nisi eam diceremus fuisse talẽ, quæ successisset in regno. Quod esset
26 diuinare ad textum. † Hodie autẽ de consuetudine mulieres noo succedunt in regno Franciæ. ¶ Et apparuit in rege Phli. huius nominis vltimo, qui licet collateralis existeret, à regni successione exclusit. Nescio tamẽ si tempore istius decretalis habebat locum talis cõsuetudo in regno. Miror, tamen quòd in allegatione huius consuetudinis suppleuit in facto, contra ea, quæ notantur, & leguntur. C. vt quę desunt aduoc.l.j.&.ij.&.s.de postu.præla.c.bonæ.j. cum ibi notatis in prima glo. ¶ Sed dic, vel quòd hoc erat allegatũ & probatum per partem: vel erat nororium Papæ. super quo vide Henric.ſ̃.de postu.c.bonę.j ¶ Credo tamen quòd si esset regina in successione talis regni, quod superiorem non recognosceret, noo obstaret sibi hęc iuris positiui inhabilitas: quia iur illud eam noo ligaret.ff.de legi.l.Princeps. Sed si esset subiecta imperio, à quo lex ista ꝓcessit, probabilis esset opioio: quòd teneretur iudicialia alijs personis idoneis delegare, per prædicta ¶ Nec puto in casu prohibito prodesse consensum partium. argumentũ.ff. de postulan.l.quod prohibet &c.

27 ¶ † DVODECIMO quæro, nunqoid processus factus per mulierem iudicialiter, partibus non reclamãtibus, sed tacitè consentientibus, valeat? Et nunquid, si vt procuratrix, vel vt aduocatrix in iudicio interuenit, vitietur processus propter hoc ipso iure? Videtur, quòd non: quia licet lex prohibeat fieri, non irritat factum. Igitur non videtur irritum. argu.C. de legi.l. non dubium. à contra. & quando appel.sit.l.j.§ biduum. lex enim, quæ stat in alijs finibus prohibitionis, noo videtur factum cogitasse, sed pars. C. vt quę desunt aduoca.l.j.& de procuratorib.l. ita demum. &.ff.de procuratorib.l.filiusfamiliàs.§.veterani. Simile.C.de precibus. Impera.offerendis.l.j.&.l.vniuersit. Licet enim prohibere possit eam prætor, vt.l.quod prohibet allegata. & eam contra prohibitionem attentantẽ mulctare.ff.si quis ius dicen.non obtemp.l.j. Tamen nõ propter hoc sequitur quin, partibus tacentibus factum in cootrarium valeat. Vnde Io. Cati.dicit de procuratione, & aduocatione, quòd hoc facit tacitus cõsensus partium, quod non posset facere expressus: sicut notatur io milite, vt in.l.ita demum. allegata. ¶ Sed hoc reprobat Cynus post Iacobum, & Petrum in milite.in dicta.l.ita demum. quia non placeat Deo, quòd expressus consensus, vel tacitus hoc faciat. Vnde cum de iure non plus possit tacitus, quàm expressus: imò hoc facit tempus & terminus exceptionis dilatoriæ. Et idem dicunt in fœmina & in similibus personis, quæ non habent legitimam personam standi in iudicio: quia idem iudicium de tacito & expresso.ff.si cer. peta.l.cum quid. Ac de directo & obliquo. infra de regulis iuris.in.c.cum quis vna via.libro.vj.ff. de tutoribus, & curatoribus datis ab his.l.scite oportet argumẽto.ff.de procuratoribus.l.Pomponius.§ ratihabitio. Et placet præfato. Bertrand. saltem in milite, & fœmina, qui procedere possunt. Nam in seruo & monacho, qui pro se non possunt agere tenet contrarium Iacobus de Are.refert Cynum in dicta.l.ita demũ.argumen.ff.de iudi.l.non idcirco.§ cum posteà. ¶ Aduerte: aut quæris de officio iudicaturæ: & tunc non prodest consensus tacitus vel expressus, nec lapsus termini. Nam inhabilem talia habilitare non possunt facit, quod legitur & notatur infra de exceptio.c. exceptionem. Aut quæris de officio aduocationis: & certum est, quòd hoc non potest nocere processui admissio tacita, vel expressa. Nam procurator non est de personis tribus iudicium essentialiter constituentibus. & ideò defectus ipsius tanquàm extrinsecus actui, actum ipsum

essentialiter

essentialiter vitiare non potest. Argumento.ff. de confirmã do tutore.l. naturali-§.j.& de contrahenda emptione.l.in venditionibus-§-fin.cum legibus sequentibus. Sed si quæras de officio procuratoris, placet quòd idem sit de fœmina sicut de milite dictum est ex identitate rationis. Facit quod notatur in Clemen.religiosus.de procurator.in gloss. quarta.& quod ibi scripsi. Et quod scripsi.s̃.eodẽ.c.j.in.ij. quęstione,& §.eod.in quæstione Collect.in quęstione prima.& secunda &c. ¶ In fine. Adde quod notatur infra de pœni.& remis.nota quædam.in glo.ij. ¶ In glo. *& its*, ibi: *iurisdictionem*: etiam priuato. De hoc j̃.titulo.ij.c.cum cõtingat. Et in si.ar.j̃.de indi.at si clerici.sed ibi de iudicio necessario.hîc de compromisso voluntario. ¶ In glo.vltima ibi cõuentionalem. Et ad hoc facit stillus curiæ, quòd semper sic scribitur contra non seruantem arbitrium factum sub pœna. Ad idẽ infra.c.per tuas. Et ibi: *si ecclesia*: & est lex.C. de epi. & cle. Et ibi: *fraternitas*: vbi de hoc Goffre. hîc illum canonem intelligit secundum vltimam lecturam, ibi:no.videlicet, ꝙ in foro pœnitentiali nõ debet sacerdos iniungere solutionem

28 pœnæ. Et ibi, *à iure.* † Dicebat hîc Hostiẽ.quòd pœnarum alia canonica seu ciuilis, vel legalis:alia cõsuetudinaria. Alia contumaciam puniens:alia iudicialis & grata. Alia grata & compromissaria. Alia cõuentionalis extra iudicium interposita. Primam, scilicet, canonicã seu legalem potest ecclesia exigere, per iura, quæ statim allegat glo. Inducit etiam.ff. de verbo.sig.l.si qua pœna.xvij.quæstione.iiij. si quis de iure patro. &.c.seq.&.c.sacrilegium. Hoc verum dicit Lignanus, nisi inducta lege ciuili sit lex canonica prohibita. Et pro dicto Hostien.allegant, quòd faciens legis authoritate non peccat.xxiij.quæstione.iiij.qui peccat.ff.de acqui.pos.l. infrà. Idem dicit de secunda.s. cõsuetudinaria, & remittit.s̃. de offi.ordi.dilectus. Idem dicit Lignanus de introdocta lege municipali.de consti.c.ij.lib.vj.& de sen. excom.à nobis. allegans pro consuetudinaria, de consue.c.fi. Et dicit idem de conuentionali & iudiciaria vt hîc.&.ff.si quis ius dicenti non obtemperauerit.l.j. ¶ Idem dicit Hostien. de tertia, scilicet contumaciam puniente.ff. si quis ius dicen. non obtẽperauerit.l.vna. Dummodò iudex, qui infligit, pręsit tribunali.ff.de iudicijs. l.ij.in fi. vel sit delegatus Papæ. de offic.de leg.de causis.vbi de hoc.&.C.de modo mulctarũ.l.eos. Et in hoc remittit ad Summã de sententia sub rubrica de mulcta. Et intelligit hoc de illa, quam iudex infligit pro bono reipublicę vnde caueat, ne auaritia eum trahat. de off.ordi.irrefragabili.in fine. ¶ Subdit, quòd pars à parte vltra suum interesse nõ exigat. Sic loquitur de dolo,& contu.c.j. Licet leges permittant in totum petere.ff. de colla. bo.l.j.§.si cum duabus.de tabul. exhiben.l.locum.§.antepenul. & penul. Et quòd vir ecclesiasticus satisfactionẽ petere potest de iniurijs.c.olim.quod dic vt ibi,& de sen. excom.c.ea noscitur. ¶ Dic etiam ꝙ petit,& infligit ecclesia quartam.s. iudicialem de dolo,& contu.finem.de elec.cum dilecti.versi.pręfatum. ¶ Item quintam.s. gratam arbitrariam ab illa parte, quæ nullo modo vult compromissum seruare, vt hic.&.j̃.c. penul. Et sit ratio, vt contumacia non seruantis puniatur & vt de laboribus, & expensis quoquomodo satisfiat. Et idem si non adimpleat laudum in omnibus iuxta posse. Cum sola malitia est in causa:cum eadẽ sit ratio. Si vero aliqua pars de adimplendo fecit, quod potuit:sed totum per impotentiã adimplere nequiuit:licet mero iure committatur pœna insolidum: tamen ex canonis benignitate, nihil exigendũ est vltra, quã interfit. de pœnis.c.suam.infra.arg.de pig.c.significante.ff.qui satisda.cogan.l.fi. Nec mirum, quia & si simul soluisset, si paratus sit soluere, solutione facta liberatur à pœna.ff.e.l.fi. ¶ Vltimam verò si cõuentionalem petere potest, quatenus interest:nisi apponatur in fraudem vsurarum, per iura, quæ allegat glo. Dicit tamen in omnibus supradictis clericum nõ sic emũgere debere,& crudeliter exigere, sicut laici faciunt:ne tanquã exactores,&c. j̃.de pœnis c.suam. Humanitatẽ enim seruare debẽt ad hoc de censib. c.licet.&.c.ea, quæ.&.c.ex parte.in fi. Inter duas tamen ecclesias incidenter in pœna fit compensatio.de pœnis.c.constitutus. Nec contumaci datur restitutio in integrum: Quia in delictis minimè subuenitur: vt notatur.s̃.de in integrum restitu. auditis.§. Nos attendentes. Et secundum hoc dicit intelligendum, quod notauit in summa.e.tit.§.qualiter constituatur.versi. sed nunquid religiosi. Et iunge, quod super hoc scripsi.j̃.eo.c.in.ij.oppositione. ¶ Et ibi: *interest*: dicit Innocen. infra de pœnis, suam.in fine, quòd licitè petetur tota pœna, etiã si excedat interesse. Et ibi: *Iuliamus*: aliàs incipit inter eum. Et ibi, *item Papinianus*. Per quam.l.&.C.de vsuris.l.cum allegas. & quod vtrobiq; notatur. Patet etiam, quòd secundum leges pœna adiecta solutioni quãtitatis intelligitur adiecta in fraudem vsurarũ. Et ideo hodie, quia prohibitæ sunt vsuræ de iure canonico,& etiam de iure ciuili secundum aliquos. Et sic nullus est hodie vsurarum modus:talis pœna nullo modo debetur, videlicet cum apponitur solutioni quantitatis secundum Lignanum. Propter quod stipulantes hodie adijciunt illam facto, puta promissioni de dando pignora, vel de recipiendo præceptum à iudice, vel similib⁹. Ideò enim valet cum adijcitur facto: quia tunc pœna cedit loco interesse. Sed cum adijcitur quanti-

29 tati, nullum potest interesse ibi notari. ¶ † Sed quare cedit interesse in obligationem faciendi,& non dandi:fortius dubium. Nec potest reddi ratio demõstratiua. Sed persuasiua tantùm: quia dari fit in momento:fieri autem non. Quia facta maximè grauia tractum habẽt. Sed tradi licet facti sit, fit in instãti, sicut dari. Et quia in facto secundum varietatẽ temporum & locorum mutando insurgit interesse. Magis enim interest fieri de die, quàm de nocte. Non sic in dando: quia circa quantitatem, vt quantitatẽ, non cadit affectio. Si tamen principalis obligatio dandi est licet facto ad illam adiecto, pœna adijciatur: videtur adiecta in fraudem vsurarũ. Quia ad principale obiectum principalis obligationis omnia referuntur: vt notatur in.l.cum allegas.C.de vsuris. vbi de hoc per Cyn.ar.ff.si quis testa.l.j.§.j.secundum Lignanum. ¶ Circa quod vide quod notat Ioan. And. in Spec.de solutionibus aliàs de obligationib.§.j.versi. ad primum. Et ibi. *ipsi arbitro*: quod fieri potest. Sed placet contrarium, de quo in Spec.de arbitro.§.j.ad finẽ.versi.sed quæritur. Si autẽ arbiter stipulatur stari sententiæ nulla pœna promissa, non tenet compromissum: vt in Spec.e.§.fi. sed quid si stipulatus

30 centum. ¶ † Et in fine de hoc videlicet, an si actum, & dictum fuit in compromisso, quòd rato manẽte pacto pœna solueretur, possit tunc pœna soluta, peti principale. in Speculo.e.tit.§.fi.versi.quid ergo secũdum.& ver.quid si stipulatus centum.& ver.quid si in compromisso. ¶ Cynus hoc disputauit.C.eo.l.cum anteà. & disputationem Cyni Nouella hîc refert: sed illam dabo tibi infra.eo. per tuas. in quæstione secunda vbi plene de hoc dicam: quia ibi tangitur per Innocentium.

SVMMARIVM.

1 *Ordinarius, an arbiter esse possit?*
2 *Compromitti in prælatum ecclesiasticũ per solum Abbatem in causa monasterij, quæ grauis sit, nun possit?*
3 *Ordinarius quotuplici ratione arbiter esse possit?*
4 *Num quis velut arbitrator de re litigiosa cognoscere possit?*
5 *Imperium ac sacerdotium ab initio à Deo processisse.*
6 *Petrus Bellaperticensis Episcopatu, quàm Iacob. dignior, cur, non ad Episcopatum promotus?*
7 *Arbitrium, aut sententia, an pro parte tenere, & pro parte nõ possit?*
8 *Processus continuatio ac diffinitio in specie de qua hic, an impediri potuit?*
9 *Legato in specie, de qua hîc per vxorem viro facto, quæ bona contineri dicantur?*
10 *Compromitti de causa libertatis, an possit? & nu.12.*
11 *Ecclesia super statu suo, num compromittat?*
13 *Arbiter pro labore, num sportulas habeat?*

¶ CAP. V.

Vm tempore. ¶ Casus. Minor ecclesia in pręiudicium Papæ de libertate non potest compromittere, & de eodem facto habetur. j.de proba.c.fi. ¶ Expone literam: *monachos*. & te ex parte altera. Hosti. Sed Inno. innuit, quòd aliam causam habebant cum Episcopo, & aliam cum monachis. Et fortè isti monachi erant prælati capellarũ. De quibus sequitur. & dicebant Episcopo se subiectos. *promisisti*: pro te & monachis, & de consensu cõuentus. De hoc de rescrip. edoceri. quia non habent velle: nisi tuum. xij.q.j.nolo. &.c.non dicatis. ¶ Et nota, ꝙ quamuis hæc epistola Abbati & cõuentui mittatur, ad Abbatem solum dirigit verba sua s̃.de in inte.resti.coram. Hosti. Et licet Abbas sine cõuentu in iudi.regulariter causam monasterij ducat, vt in.d.c.edoceri. vt scripsi de maio. & obe.c.fi. Non tamen transigit, nec compromittit sine conuentu: vt in.d.c.fi. Nam primum est necessitatis, & secundum est voluntatis. Et ita placent hæc dicta Hostiẽ. Non obstantibus his, quæ scripsi in.c.fi.alleg. *Capellarum*: quæ simul cum monasterio erant exemptæ à iurisditione Episcopi, & Papæ subiectæ: ita ꝙ Papa de his iura Episcopalia recipiebat. Vel Abbas nomine Papæ, & eius vice recipiebat ius episcopale, & iura episcopalia p se, vel p alios reddebat. Sed tamen nihil iuris habebat in ecclesijs. Abbas: quia de iure suo bene posset compromittere. Vel dic quòd bene intererat huius Abbatis defendere, & compromittere pro ecclesijs sibi subiectis pleno iure in temporalibus, & spiritualibus, ꝙ non sunt subiectæ, nisi Papæ. ar. j.de reli.domi.constitutus. & .c.cum venerabilis. Innocen. *licentiam*: omnes enim exempti, quãdo fidelitatẽ faciũt summo pontifici, iurant nil alienare sine licentia. De quo infra de iureiur. ego enim. & de feu.c.ij. Et per cõsequens nõ põt compromittere: ne occasione sententiæ contingat fieri alienationem, vel ecclesiam grauari quoad pœnam. s̃.c.proximo.ad fi.Hostien. *Romanis* xxv.q.ij.postquàm.Pe. & Abbas. *Priuilegijs*: de quibus sine Papæ licentia alius cognoscere nõ potest j.titulo proximo, cum venissent. & hodie sunt potissima causa irritationis arbitrij. Hostien. *Monasterium*: & capellas prædictas & proprietatẽ, quæ verba sapiunt plenam exemptionem. Quod dic, vt. j.de priuileg. si Papa.li.vj. *pertinere*. ar. ꝙ vassallus nõ potest compromittere super feudo: nisi de licentia domini. Nec clericus super ecclesia sine licentia Episcopi. Ad hoc. s̃.e.peruenit. secundum Hostien. qui remittit ad Sum.e.tit.§.sed quæritur.versi.sed nũquid vassallus. De hoc tetigi. s̃.e.c.peruenit. in.q.ij.post. Collec. & Henri. ¶ † Notat Collectarius, cum Ber.in.j.gl.ordinariũ arbitriũ esse posse j.e.c.ex parte. &.c.pen. Et dicit. ꝙ videt expressum ij.q.vj.§. idem de arbitris. Lignanus notat, ꝙ in præiudiciũ superioris, minor nõ compromittit. Et. Innocen. & Bernar. notant arbitrium, seu sententiã pro parte tenere, & pro parte non. & de causa libertatis nõ posse compromitti. Tu nota bis in prin. ibi: *inter te*: quòd causa monasterij potest pendere inter solum Abbatem & aduersarium ipsius monasterij, etiam super iure, seu priuilegio perpetuo: licet re vera causa ipsa Abbati, & conuẽtui sit cõmunis vt patet ex cõiunctione superscriptionis ad textum. Sic. s̃.de rescrip.c.edoceri. Et
2 faciũt ad hæc quę scripsi. s̃.de maio. & obediẽtia.c.fi. ¶ † Secundo nota ibi: *te promisisti*, ꝙ per solũ Abbatem super causa graui monasterij potest cum iuramẽto in pręlatum ecclesiasticum cõpromitti. imò potiùs in prælatum proprium & ordinarium suũ. Sed verius dic, vt scripsi in expositione in verbo promisisti. ¶ Primò opponitur contra id, quod dixi posse compromitti in iudicẽ ordinarium de.l.sed si in seruũ §.si quis iudex. ff.e. vbi de hoc. iij. quæstione. vij.c.infamis.§. tria. Dicit Nouella, quòd procederet argumentum glossę ex hoc.c.si Episcopus erat hìc reus. Quia tunc Metropolitan⁹ erat bene ordinarius huius causę. Secus si erat actor. Et facit quod notatur in.§.tria allegato. in versi. si quis verò. vbi plenè de hoc. &.ij. quæstione.vj.§. quod de arbitris. ¶ Soluit glo. prima in fine, quòd lex prohibet solùm compromittendi iussum. Cui cõcordant Ioan. Tancred. Vinc. Phil. & Gof. j.de re.permu. c.fi. Sed Hostien. non placet hæc responsio. Dicit enim quòd.§.si quis iudex. duo ꝓhibet. Primò ne ordinarius recipiat arbitrium. Secundò, ꝙ non iubeat. Posteà submittit, quòd si sentẽtiam dederit, nõ dabitur pœnę persecutio. Et notat ipse, quòd dicit sentẽtiam, quia necesse habet arbitriũ dicere. C.e.l.cum anteà. Arbitrator autem non, quia sine scriptis potest amicabiliter cõponere inter partes. Et sic intelligatur authentica, & iura pro hac parte. Et idem tenet Accursius in.§. si quis iudex. & notatur triplex ratio ibidem quare ordinarius non possit esse arbiter, quam ibi
3 vide: & alias tres reddit hic Hosti. † Prima, quia cum iudex secundum iura pronunciare debeat. s̃.de consti.c.j. &.C. de iudi.rem non nouam. Et hoc iuret, in authen. iusiurandũ, quod præst. ab his collatiõe. ij. noluit ius ei dare occasionẽ deierandi. vel iniquè pronunciandi: vt. ff.e.l. diem.§. stari. ¶ Secunda, quia noluit, quòd de suo ordinario iure ad extraordinariũ recurreret. arg. ff. de mino.l.in causæ.ij. ¶ Tertia ratio, quia hoc esset retrogradi contra id. xciij. distinctione, legimus. s̃.de transl.c.j. ¶ Ex officio verò arbitratoris nõ permittitur æquitas, sed dilatatur, & negocium facilius terminatur. De his spaciosius notatur per eum in Sũma.e.tit.§. quis possit. versicu. sed nunquid iudex. cum se. vsque ad fi.§. ¶ Pro opinione Bern. & sequaciũ facit: quia ibi textus.§. si quis iudex. dicit: *in re se compromitti*. textus noster dicit copulatiuè & in se compromitti, in dicto versi. si quis verò iudex. Prætereà & illud ve, copulare potest. ff. de verbo sig.l. sępe. Et inducit Nouella, quod ipsa notauit de ope.no. nun. c.ij. ad finem. in verbo, *ve*. Henri. verò circa hoc sic distinguit: quia aut compromittitur in iudicem ad sui iussionem, seu compulsionem. i. ipso cogẽte partes in eum compromittere: & non valet, vt in glo. cum remissione primo data. Notatur infra de præsump. literas. & per Goffre. de re.permu. c.fi. & per Io. in versi. si quis verò. alleg. Ratio, quia compromissum debet esse voluntarium. ff.e.l.ij. &.iij. & de euic. si dictum.§. si compromisero. Aut spontè & voluntariè. & tunc si super re, vel causa, de qua nõ est iudex, nec cognoscere potest, vt iudex: & tunc possit, vt. C. de epis. aud.l. Episcopale. Aut super re & causa, de qua est iudex, & cognoscere potest vt iudex: & tunc aut quæris, nunquid possit cõpromitti in eum, sicut in arbitratorem, seu amicabilem compositorẽ: & tunc dic, ꝙ sic. Vt in authen. vt differẽ iudi.§. si verò cõtigerit. colla. ix. Et ita posset intelligi. istud cap. Aut quæris nunquid possit compromitti in eum, tanquàm in arbitrum: & tunc vides, ꝙ Hostien. hìc, & in Sũma tenet, quòd non. Et idem Hug. & Laurẽ. in versi. si quis verò. & Accursius in.§. si quis iudex, &.§. si verò cõtigerit. Sed in cõtrarium sunt Vincen. Tancred. & Ber. hìc, & Io. in versi. si quis verò. & Abbas in.c. literas. & de præben. nisi essent. & Spec.e.tit.§.iij. versi. sed nunquid in ordinariũ. ¶ Hanc secũdam partem credit Henricus de iure canonico veriorẽ. Collect. dicit, quòd sententia Ber. & sequacium videtur probari. j.de fo. compe. c. Romana. in prin. lib.vj. vbi Archid. & Cardina. sic notant. Dicit Lignanus, quòd opinio Ber. cõmuniter approbatur. Ioan. And. in Spec. nihil tangit. Cyn. C. de Episcop. audien.l. si quis ex consensu. in prin. dicit, quòd communis sententia vltramontanorũ est, quòd in iudicem suum tanquam in verum arbitrium subditi non possunt cõpromittere, sed bene tanquàm in arbitratorem. Plus dicit, quòd Citramontani post Iaco. dicunt, quòd nec tanquàm in arbitratorem, cum
4 eadem sit ratio, scilicet, timor cognoscẽtis. † Plùs dicit Iaco. quòd tãquàm arbitrator nullus de re litigiosa cognoscit in authentico. vt diffe. iudi.§. si verò cõtigerit. Dicit, ꝙ prędicta authen. cum similibus legibus loquitur in alijs, quæ non pertinẽt ad iudiciũ. Ad legem, si quis ex cõsensu. Respõdet, quòd illa.l. in fine duplicem habet literã. Nam vna litera est, affuisse, alia verò fuisse. secundũ primã intelligitur, quando

Episcopus

Episcopus fuit aditus, vt iudex. Secundũ secundam, quãdo
vt arbiter. Et sic si intelligatur in arbitro, intelligũt quidam
de extraneo Ep̃o adito, vel de laico adeũte: Quia clericus nõ
potest sui Episcopi examen declinare, & in alienũ Episco-
pum cõsentire. Sed illud est verum tanquã in iudicem: secus
si per cõpromissum. ¶ Et hoc est verum si, vt sonat glo. Ac-
cur. habebat tunc iurisditionem. Ep̃s Lotharius enim dice-
bat, quòd nõ habebat iurisditionẽ tempore harum legum.
Et idem Iacobus de Ra. qui posteà fuit Ep̃s. Respõdebat Ia-
cobus omnibus legibus dicens, ꝙ Episcopus habebat curã
tantùm, & necessitatem cõtra faciẽtibus imponebat per im
plorationẽ iudicis secularis. Sic. ff. de his, q not. infa. l. furti. §.
mandati: ibi condemnauit. i. condemnari fecit. Sic intelligũt
omnes leges. tit. C. de epi. audi. &. ff. de peti. hęre. l. hæredita-
tẽ. &. ff. de reli. & sump. fu. l. ossa. cum similib⁹. ¶ Petrus aũt,
de bellapertica dicit, ꝙ iurisditio Episcopi pululauit à iure
authenticorũ in quibusdam casib⁹ in authẽtico vt iudi. sine
quoquo suffra. §. necessitatem. & in authẽtico quõ oportet
Episcopi per totũ, & in authen. de mand. prin. § si verò. & in
authẽtico. vt cler. apud proprios Ep̃os. & vltimo per Fred.
cõcessa est in clericos suos interdictis in criminalibus & ci-
uilibus: vt. C. de Ep̃is, & clericis authen. statuimus. Post hęc
autem dicit Pe. ꝙ hoc non est verum: quia imò iurisditionẽ
primo habebant. nec intelligit, ꝙ facerẽt ea, quę in titulo. C.
de epi. audiẽtia ad ipsos pertinere dicũtur, fieri per alios iu-
dices: imò per seipsos in actu iurisditionis agebant hæc &
5 & alia, de quibus loquit. l. ossa. & l. hæreditatem. ¶ † Dicit
enim, ꝙ à prin. duo ęqualiter à Deo processerunt, videlicet
imperium & sacerdotiũ: vnum in tẽporalibus, alter in verò
in spiritualibus: vt in authen. quo. opor. Epi. in princ. vnde
circa spiritualia iurisditionẽ habuerũt Papa, & Epi. Sed circa
tẽporalia, nõ ante leges istas, quę iurisditio pululauit paula-
6 tim: vt. s. dictum est. † Vnde secundò ista melius meruit Pe-
trus episcopari, quã Iacobus. Sed propter inordinatam pro-
secutionem quorundam prætensorũ iurium regiorum super
iurisditione fluminis Rhodani contra dñm Io. Papam. xxij.
dicitur fuisse à promotionem impeditus. Sed ad propositũ,
& ad. l. si quis ex cõsensu redeundo, dicit Petrus ꝙ. l. illa du-
plicem habet intellectum: quia potest loqui, vel in arbitris
vel in iurisditione prorogata. Nec apparet bene, quam ma-
gis eligat, sed saluari põt in laico adeũte sine scrupulo. & ita
vigere nunc. Bart. verò in. § si quis iudex. dicit, ꝙ ista est veri
tas, ꝙ de iure ciuili non põt compromitti in suum iudicem,
tãquam in arbitratorem, seu amicabilem cõpositorem. Di-
cit tamen ꝙ de iure canonico põt compromitti in iudicem
suum, tanquã in arbitrum, vt hîc. & j. e. innotuit. Et ista opi-
nio quoad partem secundã. s. de iure canonico verior & cõ-
munior est, secundũ Martinum de salua. Et etiã quoad pri-
mam partẽ, & etiam quoad primã partem de iure ciuili &c.
securior est. Nam licet illa dictio, vt, posita in. § si quis iudex,
possit poni copulatiuè propter naturam subiectę materiæ:
tamẽ disiũgit de natura sua vel saltem ampliat, vt. ff. de aur.
& ar. leg. l. si quis ita. & in Rubrica. ff. de interdic. Modò siue
disiungat, siue amplıet, textus stat rotund⁹ in. § si quis iudex.
non potest arbitrium in se recipere. Et licet consuetudo se-
quatur opinionem Ber. tamen ad hoc dicendũ non viget
iste textus. Tum quia nõ bene probat, ꝙ ille Archiepiscop⁹
electus arbiter esset iudex illi⁹ causę. Tum, quia saluari pos-
set in arbitramento, quod cõmuni modo loquendi arbitriũ
appellatur: tamen vt seruemus omniũ opiniones, dicamus
illud de iure ciuili: & istud de iure canonico. ¶ Salua semper
consuetudine, quę legũ dicitur optima interpres. s. de con.
sue. cum dilectus. &. ff. de legi. l. si de interpretatione. & l. mi-
nimè. ¶ Secundò opponit, quia videtur, ꝙ hæc sententia
arbitrij non potuit pro parte tenere, & pro parte non tene-
re, per. l. quid tamen. in prin. ff. e. vide solutionẽ in glo. nota,
quod. & quod notatur. ij. q. vj. si quis ex pluribus. & per Ioã.
7 And. ea, quę fuerit. libro. vj. ¶ † Circa hoc, cum quæritur,
vtrũ sententia: vel arbitriũ pro parte teneat, & pro parte nõ:
distinguit Henricus quia aut sunt plura capitula, aut vnum
solum capitulũ. Si sunt plura capitula, & suos diuersa ac sepa
rata: & nõ est actum inter partes: vt de omnibus simul pro-
nuncietur: tunc bene tenet sententia pro parte, & pro parte
non. Et sic potest intelligi istud capitulũ. & concordat. j. de
præben. nisi essent. & de præben. dilectus. j. & § si quis ex plu
ribus. alleg. Secus tamen, si actũ fuisset, vt de omnibus simul
pronunciaretur: vt. ff. e. l. quis tamen. Secus etiam si capitula
essent cõnexa: quia tunc nõ posset pro parte habere, & pro
parte non. Et idem si vnum tantũ capitulũ in sentẽtia esset.
Sic intellige. ff. fami. ercis. l. in hoc iudicio. ¶ Et ita distin-
guit Gof. hîc & Archidiaconus. ij. q. vj. c. ei qui. § diffinitiua.
versic. item cum certa. Testamentũ verò non põt pro parte
valere, & pro parte non: imò aut in totum, aut nihil valet.
Insti. de hære. insti. § nõ autem. secundũ Hosti. ¶ De instru-
to vide, quod notatur. ix. dist. si ad sacras. & per Innoc. j. de
hęre. fraternitatis. & adde quod scripsit Henri. s. de offi. de-
leg. cum super. ¶ Collectarius quærit, quid si nõ errat iudex
in tota summa: vt quia erat tantũ iudex in. x. & condemnat
in. xx. cum deberet condemnare in. x. Quod mouet, & pro
sequitur Io. And. in glo. in regula, ea quę fiunt. & Cyn. de re
iudi. l. res iudicatæ. vbi glo. dicit, ꝙ valet in eo, in quo erra-
tum non est: vt vtile per inutile nõ vitietur: vt. C. de dona. l.
sancimus. Alia glo. tenet contrarium. ff. de iurisdi. omn. iu-
dic. l. vltima. quæ secundũ Cyn. per dominos legum appro-
batur. Tum quia vbi est vnicum capitulũ, non potest tantũ
pro parte valere, vt. l. in hoc iudicio. Tum quia nõ est cõfor-
mis libello. ff. cõmuni diuid. l. vt fundus. C. de fideicõ. liber.
l. vltima. Tum, quia nõ est de petita in totum pronuntiatũ:
vt. ff. de excep. l. apud Celsum. § item quęritur. & de iudi. l. de
qua re. Et hoc verum, si totum ex vno. c. debebatur. Sed si ex
diuersis, tunc si congruat alij pro capitulo, in quo tenet, va-
let: & in alio. capi. iteratò cognoscit. arg. de min. l. etiã. § j. Sed
si congruat illi capitulo, in quo est error, nõ valet. ar. iurium
prædictorum secundũ Cyn. vbi. s. ¶ Sed Collectarius dicit,
quòd quia supponitur, ꝙ erratum est, non videt, ꝙ locum
habere possit distinctio Cyn. Remittit tamen ad nota Ioã.
in. § si quis ex pluribus. ¶ Sed hoc verum, si error esset tan-
tus, ꝙ adeò totum negocium obumbraret, ꝙ membra dictę
distinctionis cognosci nõ possent. Cuius contrariũ suppo-
nit dicta distinctio. ¶ Sed ponæ, ꝙ. x. petitis, iudex condem-
nat in. v. de alijs. v. mẽtione nõ facta: nũquid videtur in illis
absoluere, vt valeat sentẽtia, vel non: vt nõ valeat? Quidam
dixerunt, ꝙ sic, per. l. j. C. si aduer. rem iudic. Sed Accursius,
& Petrus dicũt, ꝙ non videtur absoluere. Nam, positum ad
diminutionem &c. de condi. & demonstra. l. cum tale. in fi.
Et dicit Azo, quòd sentẽtia in totum nõ tenet, per. l. in hoc
iudicio. Et hanc tenet Dynus Insti. de act. § si minus. Quod
verum est, si tota decem ex causa eadem petebãtur. Secus si
ex diuersis causis: nisi actum fuisset, ꝙ pronunciaret simul
de omnibus vt. l. quid tamen. &. ff. de mino. l. etiam. § j. Sed si
in quinque cõdemnauit, & in quinꝙ absoluit, remanet sen-
tentia in parte condemnatoria. ar. ff. de inoffi. testa. l. certa. &
de leg. ij. l. cum filius. j. responso in octa. l. ius nostrũ. ff. de reg.
iuris secundum Cyn. dicta. l. j. quæstione. j. & duabus sequen
tibus. De quibus dicam in dicta regula, ea quæ fiunt. Dicere
tamen possem cum Mart. de salua, quòd hîc verè tenet arbi-
trium in totum, quantùm respicit compromittentis præiu-
dicium: licet non præiudicet superiori, quin possit contra-
uenire, si velit: nõ tamen compromittens, licet verè exem-
ptus, per lecta, & notata infra de confir. vtili. cum dilecta.
& de præscrip. auditis, & de maio. & obe. inter quatuor. &
faciunt notata hîc per Innocen. in fine magnæ glossæ.
8 ¶ † Prædicta faciunt ad quæstionem. de qua fui consultus
nuper: & respondit in consilijs domino Cardi. Viuariensis,
& fuerunt secuti responsionem meam domini Thomas
de Amanatis Neapolitanus Archiepiscopus, Martinus de
Salua Pamphiloneñ. Episcopus, & Iouianus palatij Aposto-
lici auditor, videlicet, quòd si inter A. creditorem, & B. de-

bitorem in mille,super illis lite coram Cardinali ex speciali cõmissione penden.D. alter prætensus creditor cum priuilegio hypothecæ de data priore ipsius B. vigore cuiusdẽ prætensi instrumẽti super hoc confecti,ipsum B.coram auditore cameræ super duobus millibus traxit in causam. & eundem B.debitum & instrumentum voluntariè agnoscentem,absente & nõ vocato ipso A. in dicta summa duorum millium,diffinitiuè obtinuit condemnari. de qua condemnatione A timens de præiudicio executionis infra.x. dies à tempore notitiæ appellauit: & à commissa appellatione eidem Cardin.per aliam commissionem specialem: & docto de falsitate instrumẽti pronunciauit Cardi. ad petitionem ipsius A.instrumentum, & sententiam ipsius D.ipsi A.non præiudicare, quominus debitum suum possit consequi, & habere A qua pronunciatione appellato,commissa fuit appellatio alteri Cardinali: & cum vellet primus in causa cœpta inter A. & B.processum continuare & diffinire per sententiam etiam post plures terminos seruatos post commissionem secundi voluntariè,& fine oppositione inter partes: demum oppositum fuit,quòd procedere nõ poterat,obstãte appellatione ab eo interposita,& cõmissione facta alteri Cardinali.quæritur nunquid per talem oppositionem processus continuatio ac diffinitio huiusmodi debuerunt impediri. ¶ Ego autem respondi,quòd non. Nam causa prima & ista superueniẽs sunt diuersę, & separatę abinuicẽ.Tum, quia ex diuersis descendunt commissionibus.Tum,quia diuersæ partes.Tum,quia diuersæ res petitę.Tum, quia diuersæ causę agendi.ar.ff. de excep.rei iudic.l. Iulianus.cum.viij. sequentib.&.l.cum quęritur.cum duabus sequẽtibus. igitur impedimentum appellationis in vna,nõ nocet alteri per ea quæ.s.proximè alleg.sunt.Facit.C.de trãsac.l. si ex falsis.cum concordantijs ibi signatis.de offi.ordi. dilectus.j.de appel.c. vna.ff.e.l.qualem.§.sed si de plurib⁹.&.l.qui tamen.in princ. alleg.Inducebam pro casu de appel.ad hæc si in vna. quæ loquitur etiam in delegato,vt ibi patet in fine, in verbo, maximè,& ibi notatur in Nouella.&.c.proposuit.e.tit.&.c.sup eo.j.eo.tit.à contrario.Inducebam naturam separatorum.ff. de calum.l.fi.de condi.& demon.l.pater Seuerinã. in fine.C. de dona.inter vi.& vxo.l.si maritus.j.in fine. infra. de app.c. inquisitioni.&.c.fi. cum similibus. Inducebam.l. etiam.§. ex causa.ff.de mino.alleg.Inducebam, quòd propter separationem petitorij,& possessorij,de qua.ff.de acq.pos.l. naturaliter.§.nihil.C.de interdict.l.incerti.de rei ven.l.ordinarij.j.de cauf.pos.cum ecclesia.&.c.dilectus.Propter quam sententiã in vno non parit exceptionem in alio.ff. de excep. rei iudic. l.&an eundem.§.fi. Nisi esset tale, quod exceptionem petitorij excluderet, vt saluetur glo.ff. de interdic.l.ij.§.quædam. Et notat Dynus de reg. iur.qui ad agendum.lib.vj. & Cyn. in dicta.l.incerti. quòd appellatio in vno non impedit processum in alio: vt plenè scripsit Io. Calde.in cõmento.c.dilectus.allegati in.iiij.quæstione principali. Pro quo faciunt lecta, & notata.j.de re iudic. suborta.& de cap. mona.dilectus. Inducebam etiam,quòd appellatio in causa reconuentionis,non impedit processum causæ conuentionis: vt notatur per Nouellam post Innocen. in dicto.c. super eo.& Specula.in titulo de reconuentione.§.penul.in fine.& Inno. de elec.cum nobis olim. Inducebam etiam, quòd licet sententia reuocatoria feratur per iudicem appellationis confirmatoria sententię auditoris illa præiudicare non poterit processui & sententiæ huius causæ: sed solùm executioni. Nec tendit ad aliud,nisi vt debitor,scilicet,B.remaneat cõdemnatus ipsi. D. ex antiquori, & magis priuilegiato debito.& quòd propter priuilegium ipsius debiti in ordine executionis priorem obtineat locum. quod totum concernit præiudicium executionis,& non cognitionis,seu diffinitionis cum condemnatus impriuilegiatus in condemnati executione,& etiam discussus,& bonis cedens, sed etiam nihil habens alteri creditori etiam non priuilegiato valeat condemnari: vt.ff. qui bon.ce. possunt.l.penul.Nam difficultas pręstatiõis &c.ff.de verbo. oblig.l.ij.§.ex his. Victoria enim vnius creditoris,licet prœocupet cum cautiõe executionem ff.de rei ven.l.is. à quo.cum.l. seq.tamen non impedit processum alteri⁹ creditoris,vt ibi:nisi in casibus.ff.de re iudic. inter eos.De noxa.si quis à multis.cum similibus.Igitur nec dubius euentus victorię.Ar.eius,quod notat Dynus de regu.iuris.nullus pluribus. colum.ij.in prin.versi. præterea in in spe dubia. ¶ Nec obstãt verba, consequi & habere quia cum referantur ad sententiam auditoris, quæ secundo creditori absenti non poterant præiudicare directè, sed solùm quoad executionem,etiam verba ista ad solum executionis præiudicium referuntur vt rebus,& verbis sentẽtia aptior secundum subiectam materiam recipiatur.ff. loca.l. si vno anno.de regu.iuris.l.quoties idem sermo.infra de testa.si pater.lib.vj.vt interprætans dispositio casum interprætatę nõ excedat.in authẽ.de fil.ante dotal.instru.nat.in prin. Cuius

9 prosecutionem latiùs vide in cõsilio meo.xlij. ¶ † Secundò ad aliud inducuntur:pone:vxor marito possidenti res dotales legauit primò, ac remisit, & donauit omnia debita iura actiones confessiones,& recognitiões facta,& factas per eũ vxori,quandocunq;,& quocunq; titulo occasione,vel causa in quibus maritus obligatus reperiri posset. Secũdò legauit ei vsumfrctum bonorum omnũ suorũ mobilium & immobilium. Tertiò ordinauit de quibusdã bonis suis immobilibus post mortem mariti vnam capellaniam ædificari. Quæritur vtrum in primo legato mobilia,& immobilia dotalia à marito possessa continuantur? Super hoc habitæ fuerunt heri in palatio publicę relationes,& hodie.xv. Martij,anno Mil.ccc.lxxxv. habita consilia, in quibus ego primus ex ordine negatiuam partem consului. Quam cõsultationem secuti fuerũt omnes domini auditores. Monebar primò,quia determinatio. primi legati incipiens ibi:facta, & factas, & durans vsq; ad clausulę finem:dat intelligere, quòd de iuribus,debitis, actionbus &c.personalibus, seu à personalib⁹ obligationibus causatis,solùm debet intelligi hoc legatum. Tum, quia illa sola possunt dici à marito vxori facta.ff.de actio & oblig.l.quæcunq; gerim⁹.Tum,quia in illis solis cadit obligatio instit.de ac. in prin. Licet igitur ad res totales prædictas mobiles,vel immobiles cõpetat actio personalis, obligationẽ ex stipulatione vera,vel ficta ꝓgredientẽ,huius matrẽ.C.de rei vxo.act.l.vna.in prin.Tamen habet assistentiam plenioris iuris,quod dicitur esse dominia, & actiõis in rem. ex illo & possessione mariti suam recipientis originẽ. C.de ali.mu. iudi.cau.fac.l.vna.cum ibi notatis. Quæ quidẽ dominum,& actio in rem, rei vendicatio appellata propter maiorem iuris plenitudinem,quam adserunt, ac eorum antiquiorem, & magis connaturalem causam principaliorem locum habere:aliàs obtinere videntur in hoc casu.Ar.Insti. de re.diui.§.singulorum. ¶ His præsuppositis patet,quòd cũ ista iura realia videlicet & personalia,sint abinuicem diuersa,& separata,personalibus expressis in legato, realia venire non debent:per ea,quæ in præcedentibus dixi. ¶ Confirmabam primo,quia licet in testamẽtis fiat larga interpretatio etiam in legatis, vt valeant.ff. de regu. iuris.l.in testamentis infra de dona.cum dilecti.in fine.Tamen dum constat legatum valere,sit interpretatio facta, vt minus valeat in fauorem hæredis.ff.de leg.iij.l.nũmis.&.l.fideicommissa.§. si quis decem. ¶ Primũ procedit ex fauore legatarij: secundum ex fauore hæredis:ne nimium grauetur: vt dicitur in.§.si quis decem. Et quia testator magis hæredem diligere, cui prius donat,videtur.arg.infra.de præben.c.quanuis.ij. Cum ergo hîc constet legatum valere,fiat interpretatio in minus,vt.s. ¶ Secundò cunfirmabam: quia in dispositione remissiua, vel exclusiua simplicis, non venit res ipsa simplex ex notabili additamento composita.ff. de leg.iij.l. si cui lana. & notatur multum notabiliter per glossam post Card.in Cle.du-Ioan.Cald.in quęstione dum,de sepul.respon.penul.in verbo,pacta.& diffusè per eum disputata,quę incipit dominu-Papa concessit speciale potestatem legato. Modò istę oblis gationes

gationes, & actiones personales habent ad dictas rei dotales competẽtes additamẽtum notabile, videlicet iuris dominij plenioris ac rei vendicationis. Igit sub generale legato iuriũ debitorum, seu actionum personalium venire non possunt. Et de hoc videtur esse casus. ff. de libe. lega. l. Aurelius. § Meuia. & l. Aurelio. § Caius. & l. si. § Titia. eod. titu. Et videtur esse expressum per Bart. eo. tit. l. non solùm. § si hæres. Et facit bene quod notat Cynus. C. de transac. sub prætextu. ij. in vltima quæstione. Et quod ibi notatur per Io. Fab. ¶ Tertiò confirmatur: quia licet principale ad se trahat accessorium, vt in regula accessorium. & regula, cum principalis. nõ tamẽ æquè vel magis principale. C. de pecu. le. l. ij. & iij. & de fide. iu. s. l. generaliter. Quartò confirmatur, quia ex sequentibus præcedentia dantur intelligi in legatis. ff. de le. j. l. seruus plurium. in fi. Modò in sequentibus vxor disposuit de dictis rebus tam in clausula generali legati vsufructus, quàm in ordinatione capellæ, tanquàm de non legatis marito quoad proprietatem. igitur. ¶ Quintò confirmatur: quia quando plura iura concurrunt in persona vnius, habetur perinde ac si concurrerẽt in diuersis. ff. de his, quib. vt indig. l. tutorẽ. Modò legatis vni actionibus personalibus possent res vendicari ab alio possessore. Igitur: Et hanc rationem posuit Accur. signanter in. § Meuia. allegato in verbo, pupillæ. Cum dicit hîc ergo non vt tutor, sed vt quilibet possessor conuenitur rei vendicatione. Sic ergo hic nõ vt personaliter obligatus, sed vt quilibet possessor per hæredem vxoris poterit conueniri. ¶ Sextò confirmatur, quia speciale dispositum per expressum non cõtinetur sub clausula generali, saltem in eadẽ dispositione: vt. ff. de verbo. obli. l. duli clausula. & de pœnis l. sanctio legum. Notauerat Cynus. C. de sepul. viola. l. qui sepulchra. & Bart. in. l. sanctio. alleg. modo vxor de dictis reb⁹ in hac dispositione disposuit per expressum vsumfructum earum legando marito in secundo legato. Igitur sub primi generalitate compræhendi non possunt. Et facit valde æquitas dicti. § si quis decem. quia si vxor nulla, vel modica alia bona habebat, aliter hæres, ex tali legato nimium grauaretur ¶ Et optimè faciunt ad prædicta ea, quæ scripsi. ĩ. eo. c. fin.

10 post quæstioné Collec. quæstione. xvj. ¶ † Tertiò opponitur, quia videtur, quòd super causa libertatis non potuerit cõpromitti: vt. ff. eo. l. nõ distinguem⁹ de in inte. resti. c. causa restitutionis. in fine. Et si contrarium recipit hæc litera prout videntur colligere Inno. & Ber. opponitur de. c. cum olim. ĩ. de præscrip. Dicunt Pet. & Abb. quòd contraria loquuntur de libertate hominis: nos autem hic loquimur de libertate ecclesiæ. Quod prosequere, vt scripsi in. c. causa. oppositione. ij. vbi reperies diuersitatis rationem. dicunt Gof. Phil. Ber. Inno. & Host. vt habes in fine vltimæ glossæ, quòd ecclesia exempta potest compromittere de iuribus non cõtingentib⁹ ius Papæ, vel alterius, qui exemit, vel etiam non exemit: sed ius habet in ea, secundum Innoc. si hoc faciant, non est illi tertio præiudicium: quia etiam expressè compromittitur de illo, non habet compromissum, quantùm ad ius alterius. Quia nec renunciare potest priuileg. libertatis: nec iuri alteri⁹: quod plus est, vt hîc: vt. C. res inter alios acta. per totum. & C. quib. res iudi. non ob. & ff. de offi. præsi. l. legatus. ¶ Nec obstat decre. cum olim. quia non fuit ibi iudicatum de iure, quod alium tangebat, sed de iure tantùm, qđ tangebat ecclesiam agentem. Subdit Innocen, quòd super libertatibus alicuius ecclesiæ potest quis compromittere & litigare: puta, quia si ecclesia aliqua priuilegium habeat super decimis, vel super iuribus parochialibus non reddẽdis, vel ab alijs ecclesijs exigẽdis. Nam super eis & compromittit, & litigat, infra de deci. ex multiplici. ĩ. de in integ. auditis. & c. cum olim. de præscrip. alleg. Nec contradicit hæc decre. quia loquitur de libertate, quæ alium tangebat. Nam hoc monasterium nõ solùm erat liberum ab Episcopo, sed etiam erat Papæ immediatè subiectum. Et idcirco per suum compromissum non potest præiudicare Papæ. Alij tamen aliter soluunt, vt refert Innocen. & dicunt, quòd ecclesia exempta non potest compromittere de his, quæ tangunt libertatem quia nec iudicari quis potest, nisi de speciali mandato Papæ vt. ĩ. titu. j. cum venissent. Sed si non esset compromissum de libertate, sed de alijs, quæ per indulgentias sedis Apostolicæ conceduntur: & vbi alterius ius non tangitur, tenet cõpromissum: vt in. c. olim. ¶ Sed Innocen. dicit, quòd primò dictum magis sibi placet: imò plus dicit Innocen. quòd super his, quæ dependẽt à libertate compromissum valet. Verbi gratia, si facta sit electio contra tenorem priuilegiorũ libertatis super electione, & institutione per Episcopum facienda, tenet compromissum: vt. ĩ. eo. cum à nobis. & c. allegatu. vbi dicitur quòd delegatorũ sententia super bis tenet: nisi per in integrum restitutionẽ sibi subueniatur. ĩ. tit. ij. c. ij. Et eadem ratione dicit Innoc. de sen. arbitrorum. & me-

11 lius probat secundum eum infra. eo. c. penul. ¶ † Dicit etiã quòd licet secundum opinionem secundam, dato quòd ipsa sit vera, non possit compromittere ecclesia super statu suo: si tamen duæ ecclesiæ litigarent super tertia ecclesia cui subesset, licitè possent compromittere. Licet de statu tertiæ ecclesiæ agatur: vt. ĩ. eo. per tuas. ¶ Sed obijcies, quare ergo nõ tenuit hoc compromissum inter Abbatem & Episcopum super duabus capellis. Sed respondet Innocen. quòd tenuit nec quod hic dicitur, contradicit. Sed dicit, quòd non valet arbitrum in his, quæ sunt cõtraria libertati. Et idem etiam dicunt prædicti secundum Innoc. quando compromittitur de his, quæ à libertate dependẽt, scilicet, quòd nõ tenet arbitrum, si factum fuerit præiudicium libertati. Finaliter tamen dicit Innoc. alios dicere indistinctè, quòd super statu, & super libertate, etiam si fit alij præiudiciũ compromitti. Sed non fit alijs præiudicium, sed compromittẽtibus tantũ præiudicat. Et secundum hoc soluuntur cõtrarietates. argumentum optimum infra de cap. mona. c. ij. in fi. ¶ Et subdit Innoc. in fine hæc verba: non reprobamus quod hi dicunt. & quasi concordãt primæ opinioni. & hoc etiam satis placet Hostien. Et idem approbat dominus Mart. de Salua ad instar eius, quod præscriptione dicitur, infra de confir. cum dilecta. Dicit enim, quòd aliqui, & malè, dicũt, quòd exempti de exemptione agere non possunt: quia ius exemptionis exempti non est, sed eximẽtis. Sed hoc non valet: quia licet inspecto extremo, quo exemptus soli eximenti redditur subiectus tale ius sit eximentis: inspecto tamẽ extremo alio causante in persona exempti libertatem, contra superiorem, ius exemptionis dicitur esse exempti: & per eum in iudicio ex compromisso deduci potest. Et de hoc reputat casum in dicto capi. cum dilecta. Et hoc voluit gloss. in. c. dilectus. de cap. mona. Allegat de præscrip. ad audientiã. & qualiter contra Papam præscribitur: vel Papa præscribat. Remittit ad

12 notata Innoc. de postu. præla. bonæ ¶ † Henricus ex præmissis colligit vnam distinctionẽ, cum quæritur, vtrum de, & super causa libertatis possit in arbitros cõpromitti. Aut quæritur de libertate, seu statu hominis; & tunc non, vt. § de liberali. & c. causa. Quia illa maiores requirit iudices, secũdum Innoc. & Hostien. Aut de causa libertatis, vel status ecclesiæ: vt de subiectione alicuius ecclesiæ: & tunc sic: vt in. c. auditis. & c. cum olim. Cum distinctione tamen: quia aut ista ecclesia, de cuius statu agitur, non est immediatè Papæ subiecta: & tunc potest, vt in iuribus alleg. Aut est Papæ immediatè subiecta: & tunc non potest sine licentia Papæ: vt hîc. Vnde hîc impeditur cõpromissum ratione Papæ priuilegium concedentis. De cuius priuilegio nullus sine eius licentia cognoscere potest: vt in. c. cum venissent. ¶ Sed parcat mihi, quia non intellexit Innoc. quòd hîc valuerit simpliciter compromissum in præiudicium compromitentiũ, licet non in præiudicium Papæ. Et hæc est veritas, vt scripsi ĩ. post Martinum. ¶ Subdit posteà, ea quæ scripsi in. c. causa. oppositione secũda, & post remittit ad notata Hosti. in Summa. eod. titu. § de qua re. post princi. & etiam intellectum Innoc. eu. de quo supra, voluit hîc Lignanus. Henricus autem inducit hanc decretalẽ cum sua materia ad quæstio-

nem Guidonis Episcopi Mutineñ. quam Nouella collocauit in Mercuriali in regula, scienti. de regulis iuris. infra libro.vj. Sed ibi dicam. & idcirco illam de præsenti omitto.

13 ¶ † Collectarius quærit, nunquid arbiter habeat sportulas pro labore? Et dicit secundum Petrum de Bellapertica, quòd si procedat summariè, seu extraordinariè, non habebit eas per.l.in sacris. C. de proximorum sacrorum scinio. Facit, quia nec iudex eas recipere debet, secundum eum: vt infra de vita & honesta clerico.c. cum ab omni. & infra de rescrip.c. statutum libro sexto.§. in super. Secus fortè in vero arbitro.vt not.C. de priuile.scholarum.l.quoties. quæ fortè in vero arbitro loquitur, secundum eum. Dicam in.c. cum ab omni. de hoc videlicet, an arbiter possit exigere salarium: scripsit Nouella de salarium.§.j. in fine in Speculo. ¶ Supple glossas. In glo.prima ibi: *literas*: vbi de hoc. Et ibi: *videtur*. cui statur secundum Laurentium. Hug. & Hostien. & ibi: §. *secunda*: vbi de hoc: Et ibi.§. *tertia*: versicu. si quia verò vbi plenè de hoc.& secunda quæstione.vj.§ quod de arbitris. Et in fine dixi plenè in prima oppositione. ¶ In glo. secunda in fine idem Innocen. hîc in tertia gloss. Addit tamen Innocen. quòd si sit compromissum sine pœna, obseruandum est arbitrium, metu eius. ne agatur ad interesse: vt.ff. eodem.l.diem.§. vltimo. &.l.sequenti, & infra eodem, per tuas atque metu executionis etiam pœna, & stipulatione cessantibus, si fuit homologatum, vt in glo. ¶ In glossa. *nota quod*: ibi.§. si quis. vbi de hoc. Et ibi: *corrigitur*: etiam in vno capitulo per iudicem appellationis secundum Hostien. ¶ In glossa vltima ibi: *inter*: de capel. monachorum.c. ij.in fine. Et decreta. cum olim.non fuit iudicatum de iure, quod alium tangeret: sed tantum ecclesiam agentem. De hoc dixi plenè in tertia oppositione. Et in fine, & infra de pact.c. primo, libro sexto.

SVMMARIVM.

1 *Reconuentio apud delegatum, an fieri queat?*
2 *Arbitria, quàm delegatorum iudicia strictioris iuris sunt.*
3 *Reconuentio in quibus causis cesset?*
4 *Arbitria & iudicia in quibus conueniant, ac differant quoad reconuentionis materiam?*
5 *Arbiter, an de pœna cognoscat? & numero sequenti.*
7 *Arbiter an contumaciam punire queat?*
8 *Arbiter ad quem locum citet?*
9 *Arbitro cognoscente, an de spolio excipi queat?*
10 *Arbiter in casu de quo hic, parte altera contumaciter in termino non comparente, an pronunciare queat.*
11 *Pœna compromissi, an in totum per quamlibet partis absentiam, seu non comparitionem committatur? & numero sequenti.*
13 *Pactum compromittentium, vt ab arbitri sententia appellare possint an valeat? & numero sequenti.*
15 *Appellari ab arbitri sententia cur non possit? Et quid de ciuitatibus Italiæ, vbi per statutum appellari licet? numero.16.*
17 *Appellationis effectus multiplices.*
18 *Mora in præiudicio, an præiudicare queat? Et an purgari ex parte actoris possit? numero.19.*
20 *Glossa legis interdum aduersus Petrus Belleperti. & Andre.Pisonem sustinetur.*
21 *Mora quid sit, & qualiter committatur, ac de eius effectibus remissiue.*
22 *Moræ purgatio, si in stipulatione compromissi pœna apposita sit, sitque adiecta clausula, rato manente pacto, &c. an admittatur? Et quid operetur pactum? & numero.23.*
24 *Pœnalis stipulatio, si conuentio in personam vnius, & pœna in alterius personam collata sit: an purgari possit?*
25 *Pacto, an conueniri possit, vt ab arbitratoris sententia ad boni viri arbitrium non recurratur? Et quis bonus vir hîc intelligendus sit. 26.*
27 *Arbitrator, an contumacem punire queat.*
28 *Compromissum plenum qui velit facere, quid habeat efficere?*

¶ CAP. VI.

CVm dilectus. ¶ Casus. Reconuentio nõ fit coram arbitris. Commutis diuisio. Secunda pars ibi: *Nos igitur*. Prima enim ponit cõsultationem & secunda responsionem. Secunda subdiuiditur. Primo enim ponit responsionem. secundò submittit responsionis rationem, ibi: *cum arbitri*. Et pars eius de cau.pos.cum dilectus. & de fide instrumen.cum dilectus. ¶ Expone literam. *Iudicio*. etiam delegato. j̃. de mutu.peti.c.j.&.ij.& de rescrip.c. dispendia.libro.vj. *Iudice*. principalis causæ. Quid de iudice appellationis.vide in Spe. de reconuen.§.ij.versi.sed nõquid coram.dicam.j̃. de mutu. peti.c.j. *Arbitris*: etiam electis ad cognoscendum de causa recusationis. De hoc in Spec.de recusa.§. si.versi.sed nũquid coram. *Non potest*: notatur in Spec. titulo de recõuentione in prin. Odofre.intellexisse hoc, quãdo factum est compromissum de certa re. Nam vt dicit coram eo, in quo fuit de omnibus controuersijs compromissum, bene fiet reconuentio. Sed circa illa potius videtur conuentio virtute compromissi.ff.eo.l.si cum dies. quã allegat Collectarius dicẽs Host.
1 hîc tenere in summa de mutuis peti.§ si. ¶ † Ratio dubitãdi est, quia licet delegatus nõ possit cognoscere nisi de negotio sibi commisso.de offi. dele.cum olim. & inter personas expressas.eo.tit.c.P.&G.tamen coram eo potest fieri reconuẽtio infra de mutu.pe.c.j.&.ij.&.c.dispendi.alleg. Facit, quia arbitria redacta sunt ad instar iudiciorum.ff. eo.l.j.&c.
2 ¶ † Ratio decidẽdi quia arbitria sunt stricti iuris: vt in textu, & strictioris, quã etiam delegatorũ iudiciũ hoc secundum Collec.pro eo, quia magis exuberat æquitas in iudicijs etiam delegatorum, quàm in arbitris. Nam iudices tenetur, & iurant iudicare secundum æquitatem.& si contra faciunt ab eis appellatur: arbitri vero non ita arctantur: imò coram sententiæ iniquæ stari oportet: vt.ff.e.l.diem.§.stari.
3 ¶ † PRIMO quæritur, in quibus causis reconuentio cessat? Glo. prima ponit quinque causis. Primus in arbitro: vt hîc. Secundus in criminibus. Quod intellige: vt notatur in Summa.& in.l. neganda. & vt dicam infra de mu.peti.c.j.q. j.&.ij. Tertius in causa spoliationis. Quartus in causa momentaneæ possessionis: vt.C. qui legi.perso.l.vltima: Sed illa lex multos habet intellectus, vt ibi notatur. Sed Hostien.illã intelligit, quòd si pupillus de hac agat contra me, proponendo interdictum, quod vi aut clam.aut, vti possid. vel, vnde vi.ipsum reconuenire potero. ¶ Quintus est in spoliatore facta ecclesijs, & ecclesiasticis viris. Et hoc est expressum etiam in laicis: vt.§ si agant. Super hoc remittit Collectarius ad lecta & notata.j̃.de restitu.spo.frequens. in fine.libro.vj. Alios.iiij.causis addit Nouella. Primus est, ex persona excõmunicati conuenti, qui obstante sexcõmunicatione reconuenire non potest.j̃.de except.cum inter priorem. Secũdus in causa speciali, de qua non fit reconuentio coram laico. De hoc infra de mu.pe.c.j.vbi tãgam in.vij.q.& in quæstione.viij. Cuius in agendo. Tertius est, secundum Vincen.& Tancre.in causa matrimoniali. Et quintus in.q.pœ iudiciali. Allegant de ordi.cogni.c.j. Et hoc vltimum ponit Hosti. Allegat.iij.q. vltima.c.non est.§. aliquando. De hoc in Spec. tit. de reconuentione.§.ij.in princ. & per totum. Dicam infra de mutu.petitio.c.j.
4 ¶ † SECVNDO quæritur, in quibus cõueniunt & differunt iudicia, & arbitria quoad materiam reconuentionis. De hoc habes hîc in glo.ij. Dicunt Io.& Vincen.quòd conueniunt, & differunt in principio medio, & in fine. Conueniunt in princ.quia contra vtrumque datur libellus. De quo in Spe.de libell.§.restat.in fine. Fit cõtestatio: & per eam interrumpitur præscriptio. Iuramentum de calum. Differunt in prin.in re conuentione: & quia strictè venit id, de quo solũ actum est, & quia nõ citat arbiter extra locum cõpromissi: nec delegat arbitrium, nec præstatur coram eo satisdatio. Conueniunt in medio: quia vtrobique examinatur nego.&

vterq; de restitutione in integ.incidéter cognoscit. Proba-
tiones córam vno actæ valent coram alio. Differunt in me
dio:quia nō punit contumaciā: Qoia non cogit testes.Item
quia non valet pactum de nō recedendo ab arbitro:nec ex-
tenditur ad hæredes.Conueniūt in fine:quia vterq; statuit
diem solutionis fiendæ: non cōpelluntur pronunciare die-
bus feriatis. Vterq; fert sententiam in scriptis,& ex vtroq;
datur actio.¶ Differūt in fine: quia arbiter non pronūciat
altera parte absente.In arbitrio nō purgatur mora:& senté-
tia arbiteri non infamat.Concordantias horū habes in glo.
& super ea Nouella.vide de his differētijs plenius in Spe. de
arbitro.§ differt, &.j̃.eo.c.in glo.ij. Et iunge, quæ dicam.j̃.
in suppletione glo.ij.&.j̃.in fine cap. vltimi.j.eo.in dictis
Collect. in princ.

5 ¶ † TERTIO quæritur, nunquid arbiter possit cogno-
scere de pœna? Io.& Vincen.dicunt,quòd de pœna, vel in-
teresse cōpromissi non cognoscit arbiter,per.l.quid tamē.§.
vltimo.ff.e.Sed Hostiē.per eand.l.j.respon tenet,quòd imò
cognoscere pōt:quia sequitur ex delicto in arbitro cōmisso,
& ratione connexionis. Et dicit eand.l.in.§ vltimo.nō stare.
Quia ille.§ loquitur in pœna à partib⁹ compromissa, super
qua cōpromissum non est,vt ibi.Sed aliud est in pœna pro-
ueniente iure actionis,de qua compromissum est : vt in ca-
su glo.de pœna dupli, de quo loquimur.Phil.etiam.j̃.eod.c.
si.recitabat dictum Azonis.s. quòd arbiter de fructibus &
litis expensis dicere potest : cum sint contigua. Et ideò per
ea non dicitur aliquid fieri extra compromissum,sed circa,
vel iuxta: vt.ff.eod.l.si cum dies.§ si arbiter.Talia enim quæ
iuxta mandatum sunt veniunt in mandato.ff.iudi.sol.l. iam
tamen. de procur.l.ad rem. &.l.ad legatum. De quo vide in
6 Spec.eo.tit.§.fi.versi. sed cum.s̃. ¶ † Henricus circa hoc sic
distinguit:quia aut quæris de pœna à partibus inuicem cō-
promissa de stando dicto arbitri, vel de comparédo ad dies
coram eo assignandos, & de tali non cognoscit : quia nō est
in eum compromissum , vt in.§ vltimo alleg. Aut de pœna
proueniente iure actionis. De qua in eum est compromis-
sum,qualis est pœna dupli: de qua in.l.inde Neratius.§ pen.
ff.ad leg.Aquiliam. & quod me. cau.l.si cum exceptione.§.
hæc autem actio.vbi de pœna quadrupli.& de illa bene co-
gnoscere potest.ar.ff.de his,quid no.j̃.l.quid ergo.§ vt ex cō
promisso.¶ Et ex prædictis dicit Bar. in.l.quid tamen.§ vl-
timo. quòd cum quidam arbiter condemnasset partem ad
soluendum centum.j̃.mensem:& si nō soluisset.j̃. mensem,
ad soluendum ducenta:ipse consuluit condemnationem du
centorum tanquàm pœnalem non valere. ¶ Collectarius
infra.c.cum dilectus.ante finem inducit notata hîc per Inn.
& in Spec.eo.tit.§. sequitur.versi. sed nunquid de pœna.vbi
videtur fouere, quòd sic. & pro Innoc.inducit notata Ioan.
iij.q.vij.c. infamis.§. tria. ibi notat , quòd arbiter suam sen-
tentiam exequi nō potest:quia illa lata complet officiū suū.
Consequenter quærit,an possit pronunciare super expensis
pronunciando in principali? Et quòd sic, inducit Innocē.j̃.
eo.c.ex parte. quia licet non veniant in compromisso, sunt
tameo ei contiguæ. Idem dicit notatum in Spec.de expēsis,
veniunt officio iudicis. De alijs secus.e.tit.§ sequitur.versi.
sed cum.s̃.& seq.Et ex eis infert ad quæstioné sequentem,q;
contumacem in expensis punire possit ex officio secūdum
Hosti.in Sum. eo.tit.§ qualiter. Et cognoscere de fructibus,
cum istud sit incidens. ¶ Nec obstat quòd mulctare nō po-
test.ff.eo.l.iij.§ fi. quia hoc vetum est mulctando in modum
pœnæ: sed bene alio modo.s.ad iudiciorū modum cum re-
dacta sunt &c. Et quia ex officio incidenter restituūt:vt.s̃.
tit.proximo,&.c.penul.Et idem determinatum fuit in can-
cellaria de arbitratore: Licet aliqui magni tenuerint cōtra-
rium. quia eadem est ratio.& inde notatur sua in.c. cum di-
lectus.in princ.&c.

7 ¶ † QVARTO quæritur specialiter, vtrū arbiter pos-
sit punire contumaciā.vide in glo.ii. versi.item arbiter non
potest punire. Et dic.l.non ex omnibus.ff.eo. quòd arbiter
contumaciā punire non potest mulctādo:sed bene in expen
sis condénando. Nam & de interesse cognoscit.ff.eo. nō di-
stinguemus.§ item non est cogendus. in fine secūdum Inno.
& Hosti.Dicebant Io.& Vincen.l.nō ex omnibus.intelligé-
dam esse in actione arbitraria. in qua arbiter facit in litem
iurari contra contumacem &c. ¶ Henricus distinctionem
Inno.& Hosti.approbans,supplet ad primū membrum:Su-
baudi,nisi aliud in cōpromisso esset actum.ff.eo.l.ij.Et opi-
nionem Inno.& eius rationem reperies.j̃.eo.ex parte. Et de
hoc satis per Hosti.in summa.eo.tit.§. qualiter ad effectum.
versi.sed nūquid potest punire.Refert Collectariū. & Gof.
in summa tenuisse,quòd contumaciā in non veniendo pu-
nire non pōt:sed in non soluēdo,bene.Et idem sentire videt
Inno.in.c.ex parte. Dicit tamen q; Nouella post Gof.tenet
contrariū de offi.ordi.graue.per.l.non ex omnibus. Sed sal-
ua pace,verba Nouellæ ibi super verbo delegatus. sunt ista.
Est etiam tertia species iurisditionis.s.ex compromisso. sed
quia ex ea nō licet interficere,vel excōmunicare: & si liceat
contumaciam litigatorū aliâs punire:vt.ff.de arbi.l. non ex
omnibus.Et si ex ea agatur ad interesse,& si executioni mā-
detur.j̃.de arbi.c.per tuas.ideò de illa subticetur.Gof.vides
ergo quomodo Nouel.prædictis cōtrariatur,per verba pr
libata.Et certè nullo modo:quia verba illa, & si liceat cōtu-
maciam litigatorū:aliâs punire.credēdū est eum intellexisse
secūdū distinctionē de qua.s̃. ¶ Sed istud est de more Col-
lectarij allegare plerūq; nimis crudè.Subdit idem Collecta-
rius se audiuisse laco.per.l.quid tamen.§ vlti.distinxisse in-
ter mulctā applicandā ipsi arbitro : vt in illa punire nō pos-
sit.& pœnam applicandā parti: vt in illa possit punire con-
tumacem.Distin.j.placere videtur Bar.in.l.nō ex omnibus.
Et credo , quòd contineat veritatem. vide tamen super hoc
Butrigariū. in.l.nō ex omnibus.&.l.si cum dies.§.fi. Et quod
scripsi j.c.in.q.Collectarij.versi.item quǫrit.

8 ¶ † QVINTO quǫritur,ad quem locum potest citare ar-
biter? videtur,q; ad omnē locū, de quo sibi placuerit. Quia
cum non sit assignatum sibi territoriū certum, videtur ha-
bere totum mundū pro territorio. & sic in qualibet parte
orbis citare ad votū.Sic potest ordinarius in qualibet parte
diœcesis.de offi.ordi.cum Episcopus.Glo.tenet contrarium
& bene.videlicet, q; locus vbi cōpromissum factum est,vi-
detur sibi per partes pro territorio assignatus. & ideò extra
illum locum citare nō potest. Super quo remittit. Nouella
ad notata in Spec.de citatione.§ j.versi.sed nunquid arbiter.
& de arbitro.§ fi.versi.de loco.& versi.se.& not. sua de testa.
præsentata.super verbo solo. ¶ Ex quo infert Collectarius
quòd si fuit compromissum in ciuitate, & sententia lata in
diœcesi,non valet sententia:vt.ff.e.l.si cum dies.§. si arbiter.
Et de hoc remittit ad Spec.eo.tit.§ sequitur.versi.item quǫ-
ritur.vbi dicit Spec. q; locus non ita strictè accipitur, quòd
intelligatur de circunstantia,aliâs circūferentia certi spacij.
Si enim compromissum est in ecclesia, vel in porticu ciuita
tis,pro loco tota ciuitas accipiéda est. ¶ Quod prosequere,
vt ibi notatur.Et pro hoc allegat ibi Io. And.de rescrip.Ra-
dulphus, & de sen.excōmu.si ciuitas.libro.vj. Et placet hoc
Collectario. ¶ Subdit etiam Collectarius,quòd pars nō in
cidit in pœnam,si sic citata nō venit:nisi prout dicit Inno.
quando citatur ad sententiā audiendam.Et ita dicit se audi-
uisse à solennibus Doctoribus legum.Sed istud est periculo
sum:quia ex prędictis est & quandoq; necessaria præsentia,
etiam ad alios actus:puta ad litis contestationē,sine qua ar-
biter nō potest testes recipere.nec sentētiam ferre: vt infra,
vt lite non contest.in rubro & nigro.& per totum. iuncta
l.j.ff.eod.¶ Item etiam pro veritate per confessionem eruē-
da, vt infra de confes.c. statuimus. lib.vj. Ideò non sto cum
eo in hoc dicto, saluis his,quæ dicam infra in quæstione se-
9 quen.§ Cynus hoc mouet.vsq; in finē. ¶ † Subdit prætereà
Collectarius,quòd coram arbitro de spolio non pōt excipi.
Et hoc satis credo,quia hoc sibi cōmissum non est: nec aliâs
habet iurisditionem. arg. eius, quod hic legitur,& notatur

in princi.ij. glo. Et hoc refert Henri. notasse Bart. Brix. in q. dominicali, quæ incipit: actor & reus &c.

10 ¶ †SEXTO quæritur, quia non potest pronũciare arbiter, nisi vtraq; parte præsente: nisi aliter conuentum fuerit: vt in §. si quis litigatorum. & hîc notatur. Pone ergo, quòd arbiter partem condẽnandam requisiuit, vt cõpareret certa die ad sententiam audiendã: quę timens de sententia comparere cõtumaciter recusauit: quęritur, vtrũ in termino poterit arbiter sententiã ferre? vide quę scripsi. ĩ. eo. ex parte. in.iiij.q. & in.j.q. videtur, quòd sic. Quia partis citatę absentiam replet Dei præsentia. C. de iudi. l. properãdum. §. finautem. Et quia nõ debet esse in potestate vnius partis in pręiudicium alterius, & in contemptũ arbitri, deludere arbitrũ, & eius sententiam impedire. argumẽ. ff. de iudic. l. si prætor. ¶ Contrariũ tenet hîc Nouella. & fatetur, quòd est in partis potestate eludere arbitrium. Sed dicit, quòd pœna in eum committitur, vt in §. si quis. alleg. Quod ibi intelligit Bart. si per hoc factum est, quominus arbitretur, vt sic non cõmitatur pœna in casu, quo etiam illo comparente, arbiter non

11 fuisset arbitratus. ¶ † Cynus hoc mouet. C. e. l. ij. & refert, ꝙ Iaco. de Ra. & quodam alij. etiam huius quæstionis materiã extendendo, videlicet ad discussionem huius dubij, an per quamlibet contumaciam, seu nõ comparitionem pœna cõpromissi cõmittatur in totum. Sic distinguit, quia aut est lis contestata, & liquidũ de causa: & tunc si partes fuerint præsentes vsq; ad conclusionem, poterit ferri sententia parte absente. ar. C. de arbi. l. quanuis. Aliter non. Nam nõ sic in arbitrio, sicut in iudicio cõtrahitur eremodicium, sed pœna committitur: vt in §. si quis. Aut nõ est lis contestata, vel nõ est liquidum de causa. & tunc nõ cõmittitur pœna: sed mulctabitur contumax. Quia si venisset pars coram arbitro, nõ potuisset ferri. Nam eodem modo idem esset in iudicio ad cuius similitudinẽ arbitria sunt redacta. ff. eo. l. j. vt patet. C. de tempo. app. l. vltima. §. illud. & l. properãdum. alleg. Et hęc vera secundũ eos, quando cõpromiserunt partes stare sententiæ. Quia in dubio de diffinitiua intelligitur: vt. ff. de re iudi. l. quod iussit. Sed si compromiserunt stare sententiæ, & præcepto arbitri sub pœna: tunc posset committi: vt. ff. eo. l. non distinguemus. §. de officio. Nec ob. l. nõ ex omnibus. ff. eo, ibi: *aut operam præbendam pertinent.* Quia licet nõ stet per absentem quominus sententia detur: tamen dat operam, vt non detur. Respondẽt ibi aliqui, quòd ibi loquitur, quãdo factum, vel opera erat in obligatione. & sic intelligit ibi Rogerius. ¶ Nec obstat textus, qui dicit, quòd si pars citata vadit ad alium iudicem, & rem de qua compromissum fuerit, aliàs cõpromiserat, deducit in iudiciũ, cõmittitur pœna. ff. eo. l. si quis rem. ¶ Respondent enim, quòd fortè ibi erat lis contestata. Vel dicunt, quòd ibi loquitur de desistente: sed non loquimur de non veniente. Et aliud est desistere, aliud non venire: vt. ff. de iudi. l. destitisse. ¶ Nec obstat, si obijciatur, quòd etiam ante litem cõtestatam potest cessare eorum ratio, videlicet, dum lite non cõtestata sententia ferri potest vt puta in confessum. Respõdent enim, quòd nos debemus nos referre ad solitum morem & ordinem iudiciorum, non casum aduentitium: vt in. l. eo tempore. ¶ Petrus tamen de Bellapertica dicit, ꝙ propter istam vltimam rationem ipse non consentit eis: quia iura præsumũt, quòd quilibet debet bonam fidem agnoscere: vt. ff. de admi. tuto. l. quoties. §. ideq;. Ideò secundũ iura pręsumendũ est, quòd si venisset, veritatem fuisset cõfessus. & hoc posset esse prima die. & ideò pro tali defectu pœna cõmittitur in solidum. ar. ff. de iudi. l. si debitori. & d. §. si quis. ¶ Præterea, quia arbitria ad instar iudiciorũ sunt redacta, vt dixi, & in iudicijs pro defectu vnius dici cõmittitur pœna insolidum: vt. ff. si quis cau. l. ij. Ex quo concludit Cyn. secundũ eum, ꝙ pro vna contumacia pœna

12 committit. ¶ † Fortè possit probabiliter hic distingui: Quia aut promissa est pœna, si non pareatur arbitro, aut dicto. vel ordinationi ipsius: et tunc seruetur opinio Pet. quia verba promissionis pœnæ tunc adeò generalia sunt, quòd omnem contumaciam comprehendũt. Aut promisit stare sententię diffinitiuę, quã ferret arbiter: vel sententię in singulari, quod habeo pro eodem, vt. d. l. quod iussit. ar. Insti. de iure natura. §. sed quoties. & l. j. §. qui in perpetuũ. ff. si agere. Vectig. Præsertim, quia in stipulationibus strictã facimus interpretationẽ: vt. ff. de verb. ob. l. quicquid. Et maximè vbi pœnales sunt. ĩ. de regu. iur. c. in pœnis. lib. vj. cum concordantijs. ¶ Et hoc casu sub distinguo: qa aut non comparet in termino ad sententiã audiendam: & tunc planũ est, quòd committitur pœna: vt in §. si quis. Salua moderatione Bart. de qua. s̃. Aut in alio termino ante sentẽtiam: & tunc aut est talis contumacia propter quã omnino sententia impeditur: & tunc ex mente etiam censeatur pœna cõmissa: & l. nõ ex omnibus. ibi: *aut operam*, &c. & l. si quis rem. in prin. alter. & dicto. §. si quis litigatorũ. ibi: *quis per eum factum est*, &c. Et. d. l. ij. C. e. quæ loquitur indistinctè. Et sic adhuc procedat opinio Pe. Aut est alia cõtumacia: & tunc stetur opinioni contrariæ notatæ etiam per Ioã. Fa. in. d. l. ij. & in Spec. de arbitro. §. sequit. versi. sed nũquid. Et dicit etiam Io. Fa. eam notari in authen. de iudicibus. §. quia verò. Et satis videtur sensisse mẽbrum aliud distn. s̃. proximè præcedẽtis Io. Fa. Quia dicit, quòd si ad iudicẽ, committitur pœna, per. l. si quis rem. Allegat. s̃. de offi. dele. significantibus. ¶ Dicit tamen, fortè secus, si iurauit: vt. C. eod. l. ne in arbitris, & ff. eo. l. diem. §. si quis. & l. Celsus. & C. de modo mulcta. l. eos. Sed non capio, hoc tangam. ĩ. e. c. per tuas. in. q. j. & c.

¶ †SEPTIMO quæro, quia glo. ij. ante finẽ loquit de renunciatione appellationis, vel processus: de quo in *Spec. tit.*

13 de app. in fine. ¶ † Quid si conueniãt contra compromittentes, quòd à sentẽtia arbitri, vtraq; pars appellare posset. ¶ Hostien. dicit hoc cõtigisse de facto inter Versellen. Episcopum, & Casalenses, & hoc disputat. ĩ. de testa. Raynaldus circa prin. Et arguit, ꝙ valeat pactum ex edicto prætoris, Pacta seruabo. ff. de pact. l. iuregentiũ. §. prætor ait. Sunt enim pacta seruanda, etiam nuda secundũ canones. Quod dic, vt scripsi. s̃. de pact. c. j. in. q. j. ¶ In cõtrarium inducit, quòd sententia arbitri nõ per omnia est sententia. De his enim, vt dicatur sentẽtia tres cõcomitantia, videlicet vt infamet: vt ex ea de euict. agatur. & vt ex ea detur actio & exceptio. Quæ tria deficiunt in sententia arbitri, vt probatur per ordinem ff. de his qui not. ĩ. l. quis ergo. ff. de euic. l. si dictum. ff. eo. l. ij. & C. e. l. j. De quibus tamen de, vt notatur. ĩ. e. per tuas. & vt scripsi. s̃. e. c. ij. q. j. versi. item secundũ eum. ¶ Demum dicit Hostien. dominũ suum dixisse, quòd pactum nõ valet. Refert tamen Iac. Baldouini dixisse contrarium. Facit pro opinione Iacobi: quia per quandã speciẽ appellationis sententia arbitri retractatur: vt. ff. e. l. nõ distinguemus. § cum quidam. Et dicit Hosti. quòd de hoc solum tractari. C. e. l. j. ¶ Pro primo tamen dicto videtur facere. d. l. j. vbi dicitur à sententia arbitri appel. non posse: quia nec iudicati actio inde præstari posset. Et ita tale pactũ quo appellari liceret, directè esset contra dictam leg. Et ad hanc partem, quòd pactum nõ valeat, adducimur. ff. e. l. qualem. & l. diem. §. stari. & ff. solu. ma. l. alia. §. j. ¶ item, quia per hoc pactum videtur delegari. l. priuatorũ. C. de iuri. o. iudi. quia iam talis arbiter esset iudex, si per appellationem deberet eius sentẽtia in ordinario iu-

14 dicio refricari. ¶ † Cynus. C. e. l. j. format istam quæstionẽ in quastione. ij. & hîc modo. Pone, quòd ego & Titius compromisimus in arbitrum, hoc pacto, quòd ferat sententiam secundum leges. & si tulerit contra leges, quòd nihilominus liceat appellare. Quæritur, vtrum sic valeat quòd possit à sententia arbitri appellari. Arguit, quòd sic: quia conuentio non est contra bonos mores. C. de pac. l. pacta. ¶ Item, quia non tenetur ordinarius iudicare secundum leges. C. de iudi. l. rem non nouam. ergo nec arbiter. ff. e. l. j. Igitur hoc ius cõmune potest deduci in pactum. ff. man. l. qui mutuã. in prin. ¶ Arguit in contrarium de. l. qualem. & §. stari. & quia tale pactum aufert arbitro liberam facultatem sentẽtiæ ferendæ. ff. eo. l. item. Præterea, quia à sententia lata contra legem non

non iure nulla. quando appel.non est necessa.l.ij. ergo conuentio contra leges non est seruanda. Inducit.l.alia.§.j.&.l.j.C.eo.¶ Posteà circa hoc quærit qualiter valet conuentio arbitri de iudicandu secundum leges? Dicit Cynus secundum Hug. quòd si côuenıatur, vt arbiter iudicet secundum leges, bene valet. Secus, si vt ferat certam sententiam absoluendo, vel condemnando: quia tunc non valet. Et sic loquitur.§.idem Pomponius. Pro quo facit id, quod notat in glo. ff. de hære.insti.illa institutio. Demum secundum Hug.circa principalem quæstionem distinguit: Quia aut lata est sententia contra legem expressam, & pactum côtrarium aduersum legi, non valet. Aut est lata contra legem, sed nô expressim: & tunc valet sententia & pactum, vt appellari possit, & non incidat in pœnam appellans. Nam licet.l.j.C.eo. vetet appellari à sententia arbitri nô tamen vetat conueniri posse: vt si contra legem sententiam tulerit, appelletur. Nec videtur hoc pactum côtra leg. Sic.ff.de pac.l.pacisci.& de ędilic.edic.l.quæritur.§ fin. Et sic determinat Hug.præfatus inter indissolubilia sua, vbi hanc quæstionem ponit. Et idem videtur sentire Dynus.ff.de app.l.ex consensu. in princ. Sed Cynus dicit, quòd sibi videtur, quòd tunc appellari nô possit: quia per hoc derogatur legi priuatorum. ¶ Ioannes Andręæ non elegit: Lignanus, & Collectarius de hoc nihil tangit. Henricus verò hîc hoc tangit: sed non facit nisi remittere ad dicta Hostié. & Nouellæ. Collectarius autem solùm approbat dictum Cyni per.l.priuatorum. & remittit ad.d. Hostié. ¶ Bartolus hoc examinat.ff.de le.j.l.nemo potest.& pro opinione Cyni inducit, quòd tale pactum videtur esse côtra ius publicũ. Cum iuris publici.&c. arg.l.priuatorũ.& ff.de pact.l.ius publicum. Dicit tamen, quòd Spec.in tit.de appel.§.in quibus versic.quid si conuenit.tenet opinionem

15 Dyni, per.l.ex consensu. allegatam. ¶ † Posteà Bart.intrat materiam, & dicit dicta sua menti commendanda, & ab eo petenda. Repetit primò rationem, quare à sententia arbitri non appellatur, quam ponit glo.C.e.l.j. quia si homologatur expresse, & obstante approbatione, appellare non licet: hoc cessante, ante decem dies non est locus appellationi: quia nô dum valet sentẽtia. & post decem dies sero prouocatur. Vel erat ratio, quam textus assignat: quia sententia arbitri non parit actionem.C e.l.j. Si ergo producat actionẽ, hodie appellari potest. Et si dicatur actionẽ non produci, nisi homologet, & per homologationem perdit ius appellari, falsum est: Quia possum approbare sententiam latam, nô tanquàm bene latam. Nec videor per hoc dare arbitro iurisditionem contra.l.priuatorum. Quia per hoc non datur sibi alia iurisditio, vel potestas: licet parti detur hæc facultas appellandi. Nec repugnat iuri, quod ab actu eius, qui non habet iurisditionem, sed iurisditionis officium tantum possit appellari: quia appellat ab executore quando modũ excedit.de appel. l.ab executore. & quorum appel. non rec.l. ab executore. Et tamen constat executorem nullam iurisditionem habere:

16 vt.C.de execu.rei iudi.l.executorem. ¶ † Quid igitur dubij habet quin in ciuitatibus Italiæ, in quibus per statutum ex sententia arbitri oritur incontinenti actio à tali sententia valeat appellari. ¶ Et licet in alijs casibus, in quibus ex sententia arbitri nô oritur actio, nô possit appellari de iure cômuni.C.e.l.j. Tamen dicit Bart. quòd bene per pactum posset appellari. Sed dicit, quòd tunc non erit propriè appellatio de qua loquitur titulus de appel. Cum illa sit quædam extinctio sententiæ: vt.ff.ad Turpil.l.j.in fine. Modò ex sententia arbitri, ex qua non oritur actio, nulla est. Et idcirco rescindi non potest, sed importat hoc pactum, quòd appellari possit, secundum eum. hoc est, quòd possit iri ad iudicẽ vt videat, an arbiter bene iudicauit. ¶ Et pro hoc.ff. qui satisd. cogun.l.arbiter. secundum vnam lecturam. & qui & à quı.lib.manu.fi.vel non.l.fi. ¶ Ioan. Calde.hîc in additione videtur velle, quòd secundum talem conuentionem appellari possit. Dicit enim, quòd secundum hanc opinionem possit dubitari, ad quem posset appellari. Et putat, quòd ad ordinarium loci posset appellari. Ipse enim est, qui sententiam arbitri mandat executioni.infra eo.per tuas.in vltima glo. ¶ Nec obstat de offic.deleg.c.ab arbitro. lib.vj.quia loquitur de arbitro iuris secundum eum. ¶ Dicit Ioan.Fa.C.eo.l.j.quòd valet pactum ad hoc, quòd pœna non committatur, sed non vt appellatio valeat.l.priuatorum. Dicit tamẽ quòd Doctores iuris canonici dicunt, quòd per officium iudicis emendari debet sententia arbitri, etiam sine pacto: vt not. Archidiaconus de offic. dele.si ab arbitris.libr.vj.& Ber.ĩ.eo.exposita & Specu.eo.tit.versi. arbitrator, & versi. dixerunt. ¶ Quid dicendum? aduerte, nam dicta Bart.non sunt propriè dicta, & possent faciliter impugnari. Sed causa breuitatis nô insisto. Maximè, quia ad veritatem appropin-

17 quant, vt credo. ¶ † Aduerte igitur ad multiplices effectus appellationis interiectæ. Vnus effectus est, quia extinguit pronunciatũ, id est, suspendit: vt ibi notatur: Subaudi, effectum principalem ipsius in executione consistentem: quem sententia arbitrij facti cum pœna, vel non homologati tacitè, vel expressè, non habet: vt.C.e.l.j.&.l.penultima. Seu qui effectus consistet in nomine vi, & authoritate diffinitiuæ sentẽtiæ & actionis, ac exceptionis ex ipsa, per leg. inductę: vt.C.de re.credi.l.actori. Quo effectu caret omnino sententia arbitri: vt.C.eo.l.j. Si videlicet iuramentum non interuenit. Nec obstet.C.eo.ne in arbitris. Et ideò quoad istos effectus, & similes, etiam ex tali partium côuentione appellari non potest. Quia quod non est, extingui, vel suspendi non potest.ff.de inius. testa.l.qui ita.§.j.de despon.impub.ad dissoluendum. cum concordantijs ibi signatis. de eccle. ędifi. ad audientiam. Et hoc sentit Bar. licet impropriè loqueretur in hoc, quod dicit, quòd nulla est sententia: Quia non est nulla omni genere nullitatis: licet sit nulla respectu, de quo dixi. ¶ Alius est effectus appellationis à diffinitiua: quia deuoluit iurisditionẽ, & causam à iudice à quo, ad iudicem ad quem. Et etiam hoc respectu non potest facere conuentio, quòd appellatio prosit. Quia non potest fieri per naturam, quòd ei, qui iurisditionem non habet, iurisditio auferatur, seu ab eo ad alium transferatur: Quia priuatio presupponit necessariò habitum præcessisse, per iura proximè allegata.ar.ff.de condi.& demon.l. Titij vsufructus.cum côcordantijs. ¶ Tertius est effectus appellationis à diffinitiua: quia iudex appellationis succedit in locum primi, & quasi vice eius de causa cognoscit, & procedit tanquàm in secunda instantia, & habet ex priuilegio quòd possit procedere lite nô contestata in contumaciam partis: vt.ff.de mino.l.præfecti. de appel.l.j.C.de tempo.app.l.fi.§ illud.infra de app.per tuas. Et quod legitur & notatur.ĩ.de testi.c.Romana.lib.vj.& de iura calum.c.in appellationis.lib.vj. Modo conuentio partium non potest introducere istum effectum: Quia isti procedunt à iure publico, & à iurisditione, & priuileg. iurisditionis, quæ non sunt in posse partium: vt.l.priuatorum.&.l.ius publicum.allegatis. ¶ Quartus effectus à diffinitiua est, quòd iudex appellationis reperiens sentẽtiam à qua est appellatum iniustã, ipsam reparet, corrigat, & emendet: vt.l. præfecti.&.l.j.de appel.allegatis. ¶ Et quoad istum effectũ fateor, quòd operatur prædicta conuentio: vt liceat appellare, id est, ad iudicem ire. Pro qua reparatione, correctione, vel emendatione prædictus, non vt tanquàm iudex appellationi, sed tanquam ille, ad quem extitit prouocatum ad causam, super isto grauamine, sicut super quouis alio reparando haberet de iure procedere: vt infra de appel.c. bonæ. Et operatur in hoc dicta conuentio: quia secundum communem opinionem legistarum à sententia veri arbitri, non potest recurri ratione solius iniquitatis ad arbitrium boni viri: quod hic poterit ex conuentione prædicta. Dicta enim conuentio non est côtra bonos mores, neque contra ius publicum, neque iure aliquo specialiter improbantẽ, neque iniquitatem aliquã, sed potius magnã ęquitatem includit. Quod sufficit, vt valeat etiam contra legem ipsam specialiter non improbantem: vt.ff. depositi.l.j.§. si

conuenerit. Et per hoc opiniones concordantur, & tolluntur omnes rationes hincinde contrariæ.

18 ¶ † OCTAVO quæritur, nunquid procedat dictū glo. quòd in arbitrio mora præiudicare non potest. Cynus. C. e. l. ij. in. vltima. q. dicit quòd videt quod sic tribus concurrentibus: vt. ff. eo. l. si cum dies. §. vltimo. & si quia cau. l. & si post tres. & de verb. ob. l. si ita stipulatus. § Seia. ¶ Aduerte tamē secundum eum, quòd quando arbiter præcepit soluere. ĩ. certum tempus. Aut præcepit per diffinitiuam sententiam, & tunc habet locum. l. Celsus. ff. e. Aut per interloquutoriā: & tunc secus, secundum Pe. Sed nunquid tunc contumacia impunita remaneat: dicit Pe. quòd non: quia mulctabitur: vt. ff. e. l. si de meis. §. recœpisse. Fatetur tamen quosdam dicere, quòd arbiter mulctare nō potest, nisi sit expresse actum: vt notatur. ff. e. l. non ex omnibus. De quo vide quod scripsi s̃. eo. in. iij. & iiij. quæstionibus. ¶ Bartolus verò in. d. l. Celsus dicit, quòd nō admittitur purgatio in his, quæ pertinēt ad decisionem: vt ibi. Secus autem in his, quæ pertinent ad præparationem: vt. l. & si post tres. De materia tamen purgationis moræ remittit ad notata sua in. l. & si post tres. & ff. de verbo. ob. l. si insulam. ¶ Collec. verò distinguit inter terminum præfixum ab homine, vel à lege: dicens terminum præfixū à lege posse prorogari secundum Legistas. Cuius materiam vide per Cynum. C. de pact. l. si pacto, quo pœnam. ¶ Posteà subdit Collec. ad materiam hanc quęstionē. Pone: arbiter datus cum pœna condemnat partem ad soluēdum decem. ĩ. iiij. menses: & sic ĩ. terminum iuris: nunquid censebitur terminus legis, vt sit locus moræ purgationi: an verò hominis, vt moræ purgationi non sit locus? ¶ Refert Iaco. tenuisse quòd censetur terminus legis: quia expressum non operatur vltra illud, quod intellectum erat. Modò si non expressisset, intelligebatur, quòd soluisset. ĩ. quatuor menses: quia ille est terminus legis. Dicit tamen Petrus tenuisse, quòd imò censetur hominis: quia licet expressio eius, quod necessario intelligitur, nihil operetur: Secus de intellecto non necessario: vt. ff. de au. & ar. le. l. pediculis. §. Labeo. Ar. de cōces. præben. c. j. in Cle. iuncto. c. à multis. de ęta. in qua. Modo hoc casu terminus legis nō est necessarius, imò potest abbreuiari, & moderari. ¶ Sed contra distinctionem prædictā opponit de. l. iij. §. si filius. ff. de libe. & posth. iuncta. l. suus hęres. ff. de hære. insti. vbi magis operatur expressum, quā tacitum in necessario intellecto. Sed dicit, quòd fortè necessitas ibi subintellecta nō est in causa. ĩ. de elect. c. in electione. lib. vj. Sed qua natura puritatem requirit: vt ibi. Nam conditio, si est idoneus necessario intelligitur. & tamē expressa nihil noui inducit: vt in. c. si. de pręsump. c. vlti. & in. c. significatū. de præben. Vide collecta sua. & ad id quod Legistæ dicunt de termino legis, quòd purgari possit, opponit de. c. licet de

19 supp. negli. præla. vbi vide collecta sua. ¶ Bartolus verò in dicta. l. si insulā. post oppositiones & quæstiones circa moræ purgationem ponit talem. distinctionem: Quia quæritur, an mora possit purgari ex parte actoris: Aut quæritur, an possit purgari mora ex parte actoris: & tunc aut actor vult purgare moram ad conseruandam actionem iam constitutā, & potest: vt. ff. de verbo. obli. l. si quis ita promiserit. §. Seya. Aut ad actionem de nouo querendam: & tunc aut quęrendam principaliter: & nō potest: vt. ff. de fideicom. libertatib. l. Thays ancilla. §. intra certa. Aut ad querendam actionem accessoriē: & potest, vt dicta. l. Celsus. §. fin. cum. l. si. Et hoc quod liceat purgare moram in casibus suis, verum est, hoc saluo, quòd hæc purgatio more ab actore facta non egreditur personā eius, cuius respectu sit purgatio. Nec valet quoad alios, fortè cohęredes, aduersus quos actum fuerat in mora: vt. ff. de verbo. oblig. l. mora. §. fin. Aut quæris, an ex parte rei possit mora purgari: & tunc aut est cōmissa propter malefactum: aut est commissa propter non factum. Si propter malè factum, dicit Andręas de Pisis, quòd non potest mora purgari, per. l. cum filius. §. in hac. ff. de verborum obliga. inducendo eam: vt ibi notatur. ¶ Pro quo videtur casus ff. de posi. l. j. §. si quis rem. & x. collat. quid iuris si post alien. c. j. ¶ Sed in contrarium videtur casus. ff. loca. l. si in lege. §. colonus. Facit. C. de appel. l. si quis libellos. Subdit Bartol. dicere pro modo sic. Quoddam factum est momētaneum: & tunc si pœna, vel interesse committitur: quia malefactum est, nō admittitur purgatio: vt in. l. j. §. si quis rem. & c. j. allegatis. Quoddam est factum successiuum: & tunc licet in modico quis contra faciat, admittitur moræ purgatio infra modicum tempus: vt. l. si in lege. §. colonus. alleg. Et cum hac determinatione intelligit gloss. iij. l. cum filius. §. in hac. alleg. ¶ Si verò est cōmissa pœna propter nō factum: tunc aut est facta executio ab homine, vel à lege: & tunc non potest mora purgari. Exemplum de primo, vt si ignorans se posse purgare soluit pecuniam, vel interesse, non repetet. Videtur casus. ff. de condi. indeb. l. qui ob rem. Facit, quia solutio habet vim litiscontestationis. ff. rem ratam hab. l. amplius. post litiscōtestationem non admittitur purgatio. vt. l. si insulam. alleg. Et quia solutio habet vim executionis, postquàm nō est locus purgationi: vt statim dicam. Exemplum de secundo, vt si executio facta non est ab homine, sed à lege. Verbi gratia. Testator legauit Titio centum. & si hæres centum sibi non daret, legauit sibi fundum. Hæres non dedit centum: & sic ipso iure transijt in Titium fundi dominium: hęres purgare non poterit: vt. ff. de le. ij. l. si is, cuius. Et notatur per Dynum. ff. de verbo. obli. l. si seruum. §. sequitur. Quod est multum notandum. quoniam sæpe occurrit ista tussis, & in alijs dispositionibus, vt post moram fiat *executio ipso* iure. Et sic non est locus purgationi sententiæ, *siue* executio sit facta ab homine, siue à lege. Aut non est facta executio ab homine, vel à lege: & tunc aut iuratum est non contra venire: & tunc iuramentum impedit purgationem moræ. ¶ Casus est in. l. si quis maior. C. de transac. Maximè cō. iungendo cum his, quæ. s̃. dixi, quòd ibi lex facit executionem ipso iure. Aut non fuit iuratum: & tunc aut in stipulationem, seu alia dispositione est dies, & pœna. Aut dies & non pœna: aut pœna & non dies: aut nec pœna, nec dies. ¶ Primo casu, quando est dies & pœna: aut dies ponitur causa multiplicandæ obligationis, & non impedit purgationē: vt. ff. de pænu leg. l. j. Aut est dies causa limitandæ solutionis: & tunc aut loquitur in obligationibus conuentionalibus: & tunc non admittitur purgatio: vt. ff. de ac. & oblig. l. traiectitię. §. de illo. & C. de contrahen. stipu. l. magnam. Aut loquimur in prætorijs & iudicialibus stipulationibus: & tunc aut pertinent ad litis ordinationem: & tunc admittitur purgatio, nisi ius actoris sit factum deterius: vt. ff. si quis cau. l. & si post tres. Dumtamen infra paucos dies, vt ibi: nisi sit fideiussor iudicio sisti. C. de fideiuss. l. sancimus. Aut pertinent ad litis decisionem: & tunc aut dies est apposita ab homine: & non admittitur purgatio. Aut à lege, & admittitur: vt. ff. eod. l. si cum dies. § fin. & l. sequenti. & l. Celsus. ¶ Secundo casu, quando dies est apposita, & non pœna, admittitur purgatio: vt in. §. Seya. in fine. allegatus. Quod intellige cum distinctione: quam dicam infra in quarto casu, quando non est dies, nec pœna. ¶ Tertio casu, quando est pœna & non dies: & hic etiam admittitur purgatio: vt. ff. de penu legata. l. j. & quando dies le. ced. l. cum suis. & l. si penum. Quod intellige cum distinctione, quam pœnam in proximo casu. ¶ Quartò casu, quando non fuit apposita pœna, nec dies, sub distingue: quia aut quæris, an admittatur purgatio ante litem contestatam. Aut an admittatur post litem contestationem ante sententiam. Aut an admittatur post sententiam. ¶ Primo casu admittitur purgatio ante litem contestatam. duobus concurrentibus. primo, scilicet, quòd actoris non intersit. Quia si interesset non admittitur: vt in. §. Seya. & l. si cum dies. §. fina. allegatis. Hoc est, nisi interesse creditoris excedat æstimationem facti Subaudi, nisi daretur illud, quod vltra interest: vt dicta. l. si insulam. vbi hoc tenet Dynus & glossa Accursiana in. l. si cum dies. §. finali. & l. sequenti. Et intellige,

intellige,nisi actoris intersit.i.nisi ius actoris sit factum deterius,per.l.& si post tres.quam sic intelligo. Et quia in præparatorijs,vt puta in interesse damnorum & expensarum, quæ consequimur officio iudicis.C.de fruct.& lit.expens.l. nõ ignoret.&.C.de iud.l.sancimus.& de illo interesse nõ curamus:nec propter illud admittimus purgationem:quia iudex ex officio suo non audiet,nisi refusis huiusmodi expensis & damnis.¶ Sed quando factum venit explicandum extra iudicium:tũc si interest creditori is,impeditur purgatio: nisi offeraf interesse:vt dixi.¶ Secũdũ cõcurrens necessariũ est,videlicet,quòd hoc fiat.ĩ.modicum tempus arbitrio iudicis relinquendum,vt in.§.Scya. allegato vbi tex. hoc dicit expresse,& in.d.l.& si post tres.vbi glos.hoc tenet licet non alleget dictum.§.Et arbitrabitur iudex illud tempus ex qualitate locorum,temporum,& personarum:vt.ff.de verborũ obli.l.continuus.§.item,qui insulam.¶ Secundo casu.s.quãdo lis est contestata:& hic subdistingue:quia aut post litem contestatam offertur istud,quod petitur:aut offertur aliud. Si offertur illud,quod petitur per solam oblationẽ non purgatur,nisi,vt dicam in seq.membro: vt.ff.de consti. pecul.l. sed si alia.Secus,si vellet offerre & consignare: vt Institu. de perpe.& tempo.ac.§.fi.Pro primo facit.ff. de verbo. obli.l. si seruum.§.de illo.Et secundũ prædicta intelligitur.ff.de verbo.obl.l.interdum.§.fi.& in dicta.l.si seruum.§.sequitur.&.§.

20 de illo.&.l.sed si alia.allega. † Et per hoc patet,quòd Pet.de Bel.perti.& Andræas de Pisis & alij sequaces malè reprehẽdũt glossam.l.interdum.Et per hoc apparet qualiter potest sustineri dicta glo.& opinio Ray.ipsam sustinẽtis, licet per modum ineptum.Quod prosequere latiùs, vt scripsit Bar. in.l.insulam. in primo contrario secundæ partis.Aut vnum petitur,& aliud offertur:& tunc aut quis cœpit esse in mora post litem contestatam : & tunc bene admittitur purgatio.& est glo.C.de transac.l.siue apud acta.&.l.si maior.e. ti. intelligendo eam sic,quòd facta litis contestatione transegi tecum:& id,quod conueneras dare nomine transactionis, non soluisti in termino:& sic fuisti in mora post litem contestatam. Ego prosequor primam actionem & primam instantiam. certè habes facultatem soluendi,vsq; ad sententiam.Et ita intelligunt illas glossas Petrus & Cyn⁹.ibidem: quod est notandum.Aut cœpit interesse ante litem contestatam:vt in.l. si insulam. allegata & est ratio, quia tunc est duplex mora,videlicet ante litem contesta.& in ipsa contestatione,quæ plus nocere debet,quã illa,quæ contrahi post litem contestatam inciperet.Fallit.ff.iudi.sol.l.j.§.fi. in fin.& l.seq.Et est ratio fallentiæ secundum Pe.quia in obligationibus facti non committitur statim obligatio ad interesse totale,nisi totum tempus transiuerit:quo factum potuerit explicari:vt.ff.de verb.obli.l.stipulationes nõ diuidũtur.§. planè.&.l.continuus.§.item ,si insulam. Sed in stipulatione de iudicato soluendo , statim quòd nõ venit ad defendendum committitur totaliter ad interesse,nõ expectato, quòd trãsmittit tantum tempus,quo iudicium potuerit expediri. & hoc fauore stipulatoris.ideò hoc inducitur contra eum, vt vsq; ad sententiam purgatio admittatur.¶ Tertio casu. scilicet post sententiam purgatio non admittitur:vt.l. si insulam.& ad.l.fideiussor.ff.de doli exceptione respondent quidam varijs modis.Sed vera solutio Andrææ de Pisis & Bar. est ista:quia ibi non tractatur de purgatione moræ:quia ibi soluit totum,quod debet.Sed quid est ibi mirabile : quia cũ commissa sit ibi obligatio ad interesse, & sic ad quãtitatem, admittitur solutio fundi loco quantitatis æquiualentis. & sic aliud pro alio soluitur,contra.l.ij.§.fi.ff.si cer.peta.Sed illud ideò,quia quãtitas est in obligatione,respectu illius speciei.vnde ei⁹ solutio admittitur,vt in.l.si verò.§.fi.ff. soluto matri.& ibi tex.¶ Nec obst.ff.de publi.hoc edicto. nam ibi loquitur in pœnis legalib⁹.& sic non est nostra materia:sed est materia.l.qui ea mente.ff.de fur.&.l.si quis non dicam rapere.C.de Epi.& cle.vel ibi loquitur an actionibus arbitrarijs,secundum quod dicimus in actione,quod met.cau.vt.l. si cum exceptione.§.satis clementer.ff.quod met.cau.¶ Nec ob.ff.de pet.hære.l.item veniũt.§.cum prædiximus.vbi admittitur purgatio vsq; ad litem contestatam super actione iudicati:quia hic loquitur quãdo ex mora succedit noua obligatio ibi,quãdo ab initio vnum fuit in obligatione: aliud in solutione.vnde vsq; ad tempus illud durat facultas soluẽdi.Super quo vide Bar.latius.ff.de solu.l.si ita stipulatus fuero decem in melle.& de materia ista,& quando pœnalis stipulatio committatur,& nunquid sequens stipulatio pœnalis nouet præcedentem conuentionem vide per Cyn.in.l.si pacto,quo pœnam.allegata in.q.j.cum sequentibus.& an stipulatio pœnalis sequens vestiat pactum nudum pręcedens,

21 vide per eum eo.ti.l.petens.ij.q.¶ † Et si velis scire de mora quid sit, & qualiter contrahatur,& de effectibus eius, vide plenè per Cy.C.in qui.cau.in inte.non est necessaria resti.l. in minori.q.j.cum omnibus sequẽtibus vsq; in finem legis. ¶ Et ex pręmissis patet solutio principalis qõnis, quam ad propositum per te leuiter inducere poteris in singulis qõnibus,dum occurrẽt.Et per præmissa patet solutio ad.c.licet. de exce.præla.quia ibi post morã incõtinẽti executio iuris.

22 ¶ † N O N O quæritur,quod si stipulatione cõpromissi est apposita pœna,& dictum rato manente pacto,&c.nunquid tunc admittitur purgatio?Et fuit ista quęstio de facto in ciuitate perusina.Et dicebãt quidam,ꝙ de hoc videlicet, ꝙ non debeat admitti purgatio erat glo.ff.de solu.l.id quod pœnæ.alij dicebant,ꝙ erat quæstio Dyn. in.l. qui Romæ.§. duo fratres.Item pro hoc facit opinio Pe.quæ dicit,ꝙ quando pœna potest peti vna cũ principali non admittitur purgatio:vt.ff.de actio.& oblig.l.traiectitiæ.§ de illo.Bar. tamẽ determinauit cõtrarium.& primo per.l.ij.§.qui Stichum.ff. de eo,quod certo loco.Nam certũ est , ꝙ interesse quod venit in arbitrarijs actionibus põt peti vna cum principali:& tamen dicit ibi tex.ꝙ actor habet electionem,vbi petit: re* verò vbi soluit ante litem cõtesta.& sic admittitur vsq; ad litem cõtestatam,licet possit peti vna cum principali. ¶ Secundò probat per.l.si rem.ff.eo.nam pœna , quę apponitur in compromisso potest peti vna cum principali eo modo, quo ibi dicitur:& tamẽ admittitur purgatio vt.l. si cũ dies. §.fi.eo.tit. ¶ Tertiò probat,quia qñ pœna est maior,quàm ipsum principale debitum,peti potest principale debitum & pœna in eo,quod excedit.ff.pro socio.l.si quis à socio. & de ac.emp.l.prædia.Et tamẽ admittitur purgatio moræ ad totam pœnam:vt supradictũ est,per.l.j.ff.de penu.leg.&.l.q

23 Romæ.§ Flauius.ff.de ver.obli.† Et si dicis , quid operatur pactum?Dico,ꝙ operatur quando mora nõ purgaretur.Et ita debent intelligi glossæ in cõtrarium allegatæ & dictum Dy.& dicit Bar.ꝙ ita fuit determinatũ.Et pędicta vera intelliges,nisi interueniat aliud impedimentum impediẽs moræ purgationem:vt dictum est.Et si quæras, qualiter vtrũque peti potest.dic,vt notatur in Cy.C.eo.l. pe.in.iij.q.vbi plenè.& prout scripsi.s.eo.dilecti.in vlti.suppletione glo.vl

24 timæ.¶ † Sed pone, ꝙ cõuentio collata est in personã vni⁹, & pœna in personam alterius : an tunc pœnalis stipulatio possit purgari?Andræas de Pisis reputauit hoc dubiũ: quia fortè est,ꝙ illi possit auferri actio. Et exemplũ huius qõnis possumus ponere in casu.l.j.in fi.ff.de stipu.seruo. vt si totũ compromissum obseruare , & non contra venire promisit sub certa pœna,quam promisit notario recipiẽti pro fisco. cuius formam vide per Bar.ff.de iure fis.l.j. ¶ Putat Bar.de mente iuris cõstituti hoc esse, ꝙ si dispositio simpliciter cõfertur,vt si Titio nõ dederis,Seyo dabis cẽtũ: intelligitur si Titio dare non poteris.vt.ff.de alt.le.l.iij.nõ enim certũ est, ꝙ à primo voluerit omnino auferre præter moram debitoris.Sed si ponas verba testatoris,vel contrahentis certa: tũc putat,ꝙ non admittatur purgatio , per rationem.l.iij.C. de noua.quia qñ actio facit transitum de persona vnius ad personam alterius non habet primo creditori soluere, sed secũ

25 do soluere necesse est.sic facit.l.si.ff.de trãsa.¶ † Collectari⁹ qrit,nũ qd per pactũ cõueniri põt,ꝙ de snĩa arbitratoris nõ

recurratur ad arbitrium boni viri. Et recitat opinionem Iaco. de Are. & Dy. in regula, scienti. & Cy. in regula, cum anteà. & notata Spe. & Inno. in c. Quintauallis. in eo, quod notat iuramentum non impedire hanc reductionem. allegat in contrarium, quòd tale pactum deducit ad primam naturam arbitrij. refert se ab aliquibus audiuisse differentiam fiendam, an quis promittat stare voluntati alterius, quo casu reducitur voluntas ad arbitrium boni viri: vt. ff. de leg. ij. l. si sic. an verò ordinatori: & tunc secus. Credit tamen ipse, quod ista subtilitas est ad nomen, & non ad rem: quia in c. Quintauallis. & c. veniens. de iureiur. promittebatur. stari mandato: quo verbo datur liberalior potestas, seu ita liberalis: sicut per voluntatem. & tamen fit reductio, vt ibi. ¶ Credit autē Collectarius, quòd vbi sic compromissum esset, quòd haberet de iure vnius dare alteri: tunc valet pactum: dummodò arbitramentum animæ periculum non inducat: nec sit in præiudicium tertij: vt dicitur in simili. s. c. peruenit. & c. Quintanallis. & c. veniens. allegatis. Nec de adimenda vita
26 temporali agatur, vt notatur in d. c. veniēs. ¶ † Bonum autem virum ad quem fit reductio, intelligit iudicem loci. ff. de verbo. obli. l. continuus. & intelligit de iudice actoris: qa in recursu efficitur reus: vt. C. de Epi. audien. l. Episcopale iudicium. & in authen. ibi posita. Sed super his vide quæ scri-
27 psi plenius. s. eo. c. ij. q̄onibus. ix. & vij. ¶ † Quærit nunquid potest punire contumacem? Glo. & Innoc. dicunt, quòd nō. Rationem ponit Inno. j. eo. ex parte. Goffre. in summa hoc intelligit de contumace in non veniendo: secus in non soluendo secundum Inno. j. eo. ex parte. Ioan. An. contra secūdum Goffre. de offi. ordi. graue. per. l non ex omnibus. Iacobus distinguit inter mulctam applicandā arbitratori & parti: vt in prima non: in secunda sic. Prior sententia approbatur in Spec. § sequitur. versi. sed si hoc verum, secundum eum. di xi. s. eo. in. iiij. q. ¶ Et quod dicit hic Ber. quòd nō potest arbiter committere vices suas, intelligit etiā si succederet delegato vt notat Archi. de offi. deleg. c. ab arbitris. libr. vj. ¶ In glo. ij. ante finem, ibi: *ab arbitrio.* subaudi sciēdo secus in iamlaro, vt ibi. Et ibi *l. vltima.* in fine. adde casum. j. c. fi. Et in fin, & vterq; fert sentētiam in scriptis, & vtraq; datur actio. C. eo. l. pe. & C. de sen. ex breui. recitan. l. vna. & non compellitur arbiter pronunciare diebus feriatis. ff. eod. l. si feriatis. & testes recepti in arbitrio valent in iudicio. C. eo. l. penul. secundum Tancr. & Goffre. seruata distinctione. l. fi. C. de testibus. & j. de testi. præsentata. Et huius glo. materia plenè tractatur. in Specu. de arbitro § differt. vbi etiam notatur in fi-
28 ne, an pereat instantia lapso termino. † Qui vult ergo facere plenum compromissum, specificet ea, quæ facere non potest, his exceptis, in quibus non valeret speciale pactum, & subijciatur posteà clausula generalis, secundum Nouellam. Et formam plenè videas in Spec. de arbitro § vt autem. &c.

SVMMARIVM.

1 *Arbitralis sententia pro iudiciali habetur. Et factum contra eam perinde nullum est, ac factum contra iudicialem.*

2 *Consilium sequi nemo tenetur. & ideò consulentes ex consilio non teneri.*

3 *Cum consilio aliquid fieri, aut de consilio: qualiter intelligendum sit.*

4 *Statuto cauente, quod sententia lata non valeat, nisi cum sapientum lata fuerit: si iudex tribus consultoribus acceptis, sententiam ex dictamine vnius absoluentis, reliquis duobus damnantibus, reum absoluat, an valeat sententia? Et quid contrà si primùm ex dictamine vnius condemnat: ac deinde ex duorum reliquorum sententia absoluat? nume. seq.*

6 *Cum, & de, particula, in materia de qua hîc: puta, cum consilio: & de consilio: qualiter differant? Et quid in specie sequenti, an consilium requiri debeat? nume. sequen. 24. & 25. Et illud num oporteat necessariò illud sequi? nume. 8. 16. & 17. Item quid si voluntas, aut consensus huiusmodi præpositiones adijciantur? nume. 9.*

10 *Papæ mos in exequendis & explicandis, de cōsilij requisitione: dum dicit: de fratrum nostrorum cōsilio: fratrum nostrorum deliberatione habita. &c. quid importent hæc, & similia?*

11 *De, præpositio multiplicem vim ac naturam habet. Et sub hac de præpositione cum. nume. seq.*

18 *Si consilium si non det is, qui requiri debet, vt quia non velit, aut non possit, &c. quid tum agendum. Et quid anteà, si det, sed malum? an tum sequi oporteat? Et quid sit agendum? nume. 19.*

20 *Sententia, si statuto cauente, de consilio sapientum ferri debeat, an si sine consilio lata fuerit, valeat? Et quid in specie sequenti. numero ibidem sequen.*

22 *Causa si cui consulenda commissa sit, et is obierit, an sit rursus alter committendus: an verò alterius consilio non requisito iudex procedere queat?*

23 *Compromissum si sit in aliquem vt sententiam, siue arbitrium sapientis alterius ferat, an valeat?*

24 *Consensus, num pro consilio aliquando ponatur?*

25 *Placet, vel placebit, verba in Compromissis apposita, quid importent?*

26 *Interpretatio qualis fieri debeat in his formulis: de consilio & assensu, &c. quoad consilij requisitionem?*

27 *Sententia lata ex consensu partium et iudicem ordinarium facilis: vt sententia de sapientis consilio feratur, ac prout eidem videbitur: an si iudex id obseruari, valeat? Et quid si dicatur consilio, arbitrio incerti? ibidem.*

28 *Consilij teneri, item mandati, ac persuasionis, qualiter quis possit?*

29 *Arbiter an & qualiter sententiam suam arbitrari possit?*

¶ CAP. VII.

CVm olim. Casus. Qui per arbitrū eligere debet cum cōsilio aliquorum, in tractatu electionis illorum cōsilium requirere debet: sed illud sequi non tenetur. Primò ponitur consultatio. Secundò, ibi: *Nos igitur.* ponitur illius declaratio. ¶ Expone literā sic. ex vna parte. *Et priorē sancti Bartolmi.* iuxta morē erat monasterium habens hospitale sub eodem vocabulo. Sic videm⁹ in monasterio sancti Stephani, sancti Proculi & sancti Felicis de Bononia. Nouella. *In eos.* vt arbitratores, non vt arbitros. Hostien. Nota ergo, quod isti delegati erat: qualiter iudex potest esse arbiter propriè sumpto vocabulo. s. eo. cum tempore. Collec. Sed non conuenit pro dicto proximo Hostiē. *Compromittens.* notat Collectarius qualiter sententia arbitri sine pœna electi mandaretur præcisè executioni. j. eod. per tuas. Sed non probat hoc clarè iste tex. imò verba compromissi & potestatem arbitri solùm interpretatur & declarat. *Arbitrio.* Cui⁹ forma patebit per sequētia. *Secundum formam.* hoc dicit, quia de forma iuris fratres habent sibi eligere rectorem. de elec. c. j. & c. cum terra. Sed huic iuri derogari poterat per arbitrium contrarium per contrariam cōsuetudinem, vel per speciale priuilegium. s. titu. ij. c. ij. de consue. cū dilectus. *Cum familia.* sumitur hîc pro perpetua religiosa, puta conuersi. Et sic restringitur significatio huius verbi: cum aliâs familiæ nomen, non solùm seruos proprios, sed etiam alienos & libertos. qui in seruitio & ministerio sunt & mercenario comprehēdit. ff. de publi. & vectiga. l. j. § familiæ de vi & vi ar. l. j § familiæ. secundū Inno. & familiares dicuntur domestici. C. de his, qui ad ecc. cōsu. l. fi. § sanè si seru⁹. ¶ Collectarius dici, quod credit hoc quod hîc dicitur, intelligendū tātū de illa familia, cui competit de iure eligere. ar. de rescriptis, eam te. Et credit quod in cōi cōgregatione requiri debet, sicut debet fieri electio. Et super largiori acceptiōe familię, remittit ad notata. j. de priui. c. licet. & de verb. sig. c. sicut. li. vj. *dicimus.* declarādo prædictū dubiū. *inuenendo.* ac si diceret añquā eligat, vel in ipso tractatu electionis. s. de ele. cū in veteri. *Familia.* vt dixi, perpetua & religiosa, secūdum Inno. & Hosti. Et dic familia si simul congregata, secundum Hostiē. si enim vocaret singulares, non de facili sciretur, an omnes requisiuisset. Et aliud est familia, & aliud singulares. xij. q. ij. c. Episcopus § qui manumittitur. ¶ Item melius poterit familia congregata consulere, & priorem ad se trahere, quàm separata: sed est firmius consilium, quod plurimorum, &c. de officio delegatis capitulo, prudentiam. In scrutinio verò

nio verò elector sigillatim inquiritur: quia liberiùs exprimit votum suum: sic hîc sufficit præsentia sociorum: minùs terrebit priorem, & meliùs consulet, ac liberiùs secundum Hostien. Et facit ad hoc de statu monacho. c. cum ad monasterium. ibi, non seorsum in cameris. &c. Et super hoc vide quod scripsi in consilio meo trigesimonono. quæstione prima in princip. *Electio* .s. rectoris facta per priorem inanis: quia non est forma seruata eligendo. Innocentius. Dicit tamen Hostien. hîc loqui de forma data per hominem in rescripto: vt. s. de elec. cum in veteri. de rescrip. cum dilecta. §. penul. in fine. Sed vbi contra formam iuris nō est irrita, sed irritanda: nisi & per ipsum ius irrita iudicetur: vt. s. de elec. cum in cunctis. &. c. quia propter. ¶ Ratio omnium istorū est, quia mitius agitur cum lege, quàm cum homine siue ministro legis. ff. eod. l. Celsus. de compen. l. si cum multi. Et in his omnibus fit interpretatio contra priorem. Hostiensis. ¶ Aduerte tamē secundum Mar. de Salua: quia si forma daretur homini, aliâs potestatem habenti ab homine, factum contra formam valeret: vt notat glo. in Cle. j. de iure patro. in verbo, inhibentes. ad quem semper recurritur. Et si contra dictum Hostien. opponas distin. c. Raynaldus. infra de testamē. respondi, quòd ibi loquitur in venditione, quæ est actus merè naturalis, & difficilior ad reddendum nullum, quàm arbitrium, vel electio, qui sunt merè ciuiles actus.
1 Prætereà ibi in patrimonialib⁹: hîc in ecclesiasticis. ¶ † Pro quo aduerte, quòd sicut factum contra sententiam iudicialem, nullum est ita factum contra sententiam arbitralem: quia illa sententia pro iudiciali habetur: vt. C. eo. l. cum anteà. Et hoc in his casibus, in quibus solùm factum iudicis quærit ius in beneficio: quia sic non mirum si sola iudicis prohibitio reddat contrarium actum ipso iure nullum, vt hîc: vt omnes res per easdem causas ligetur & dissoluatur. Sed in casibus, in quibus solùm factum iudicis non quæreret ius, vt in dominio, sola prohibitio, vel sententia nō reddit actum contrarium ipso iure nullum: vt in prophanis patrimonialibus. de quibus loquuntur. c. Raynaldus. & ibi notata. vbi de hoc per Innocen. & aliqualiter per Hostien. de his, quæ fi. à maio. par. capituli. c. ex ore. ¶ Dat enim Martinus pro regula, quòd cum actus spectet ad aliquem principaliter, licet cum consensu vel cōsilio alterius illum debeat expedire, quomodo permutationum expeditio ad Episcopum noscitur pertinere. vt notat Nouella de re. permuta. c. vno. libro sexto. si illum actum expediat consensu, vel consilio minimè requisito, valet actus ipso iure: licet sit propter contemptum irritandus: quod potest ad infinita valere. Vide infra de his, quæ fi. à prælat. c. ij. cum ibi notatis. Et ita si fit collatio beneficij effectus, quòd beneficium amplius nō est vacans. Et quòd facta alia collatio prima non irritata, non valet. & quòd si ille, ad quem spectat consilium, vel cōsensus consentiat, vel non reclamet, perpetuò firma manebit collatio secundum dictum Mar. de Salua. ¶ Ista sunt valde dubia, & ea examinabo in dicto. c. Raynaldus. aut in. c. licet. de re. permutatio. libro. vj. Super hoc, scilicet de inueniendo rectore. *Cum familia*. & ita ad laicos potest spectare electio. ¶ Sed contra videtur infra de elec. c. ex eo. in fine, libro sexto. ¶ Dic, quòd contrarium loquitur vbi in eodem collegio sunt ecclesiastici & laici, & in electione, qua ius spirituale quæritur: vt in. c. Massana. &. c. sacrosancta. s. de elect. Secus est in electione, ex qua ius spirituale non quæritur: & vbi sunt merè laici: & vbi caput laicus est. vide notata in. c. ex eo. allegato Martinus. ¶ Sed aduerte, quia hic nō dicitur, quòd electio pertinet ad familiam, sed de consilio familiæ solùm hîc loquimur. Prætereà, quia secundum Innocen. & Hostien. loquimur solùm de familia perpetua & religiosa, in qua spirituale ius bene cadit. nec apparet hîc, ꝙ loquatur de rectore beneficij ecclesiastici collati in titulū. Ideò. c. ex eo. non meruit allegari. *Eligere*. infra de regula. c. licet. & iuribus allegatis in glos. secūdum Innoc. de hoc. s. de consti. ex
2 parte. & per Archi. j. ne se. vacā. c. vno. libro. vj. † Et propter hoc, quòd nullus tenetur sequi consilium, consulentes ex cōsilio non tenentur: vt hîc, &. ff. man. l. ij. &. ff. de his, qui not. infa. l. ob hęc verba. in fine. j. de cap. mon. c. j. xiiij. q. j. quod præcipitur. infra de regu. iur. c. nullus. libro. vj. Et ibi plenissimè per Ioan. An. in merc. quæstione per eum disputata, & per Barto. ff. de iniu. l. non solùm. §. si mandato. *Idoneum*. s. de elec. causam. Quod dic, vt in cōcilio Vienneñ. de reli. domi. quia contingit. concordat de elect. cum terra. ad finem. &c. ¶ Primò opponitur in fine. ibi: *si discordet*. quia imò videtur quòd consilium familiæ sequi tenebatur. Nam aliâs frustra &c. vt in glo. ij. post prin. vbi vide solutionem. ¶ Dicit Hostien. hanc interpretationem fieri ex propria significa. vocabuli. Nam sicut consensus est simul sensus, propter quod si de consensu alicuius habeo aliquid facere, requiritur, quòd simul sentiat mecum, & ego secum. aliâs non est consensus, imò dissensus. xxix. q. j. c. j. Vbi verò de cōsilio facere debeo, sufficiat requirere, & tempore debito expectare, quasi consilium sit consultorum & respōsionum legum, aliâs legium, quasi legat, vel eligat, quid sibi ex diuersis cōsultis expediat. & si sibi fortè melius fuerit reuelatum, id teneat. Sic & consilium, quia cōcionatur quis, quod sibi videtur, & Metropolitanus diffinit. xvj. dist. §. huic. xviij. di. c. j. xcv. dist. c. esto. dicit autē hęc tenenda, nisi de contraria intentione appareat, vel ex qualitate personarum, vel negotiū de quo agitur: vel quia de intentione constat. Ponitur enim quandoq; consensus pro consilio. lxiij. dist. c. j. &. ij. Et consilium pro consensu de offi. delega. venerabilis. de tempo. ordi. c. nec Episcopi. de his, quę fi. à præla. quanto. Et patet per prędicta, quòd Hosti. non distinguit inter cum & de. Quod placuit Vincē. in dicto. c. ex parte. Nouellæ tamen non placet: quia non videt rationem. remittit ad notata sua in dicta Mercuriali super regula, nullus ex consilio. ante finem. vbi tractat de diffe
3 rentia inter has præpositiones de, & cum. ¶ † Henri. de cōsti. ex parte. alleg. di. ij. cum quæritur, quando aliquid debet fieri de consilio, vel cum cōsilio alicuius, an oporteat & sufficiat petere, seu requirere consilium, etiam absq; eo, quòd sequatur: an verò oporteat sequi. distingue, quia aut dicitur, quòd fiat cum consilio, aut dicitur, quòd fiat mediante consilio: aut dicitur, ꝙ fiat de cōsilio. ¶ Primo casu dicit, ꝙ si illud consilium habeat requiri ex forma mādati Papæ, vel alterius superioris oportet nihilominus illud requiri, & competenti tempore expectare, vt hîc in primo responso, &. d. c. ex parte. & de elec. cum in veteri. Et dico expectare ad arbitrium boni viri. s. de offi. dele. c. de causis. ¶ Vnde Phylosophus. vj. Ethicorum dicit oportet operari velociter consiliata: consiliari autem tardè. Et idem si consilium habet requiri de statuto, vel cōsuetudine, morte, absentia & alio impedimento illius, cuius debet requiri consilium, cessantib⁹, sed his interuenientibus secus. j. ne se. vacan. c. vno. libro. vj. Neutro autem casu necessarium est sequi consilium: vt hîc, &. c. cum in veteri. allegato. ¶ Secundo casu principali idem per omnia dicit, ꝙ in primo casu. ar. ff. de admi. tu. l. quidam decedēs. §. Papinian⁹. ¶ Tertio casu pricipali dicit, ꝙ indistinctè oportet requirere, & etiam sequi consilium. ar. s. de offi. dele. c. fi. secundum Vin. Compo. & Nouellam in. d. c. ex parte. Et est ratio, quia plus præstat ista præpositio, cum. vt de pœ. di. iiij. si ex bono. Insti. vi bono. rap. §. sanè. Nam quando sic mandatur, videtur electa personæ industria. ar. ad hoc. s. de offi. dele. c. fi. Et idem dicit, qñ est tale quid, quod non debet fieri sine consilio: quia tunc oportet quærere & sequi. s. de offi. dele. venerabili. ff. de exer. l. j. §. si plures. & quod notatur. ff. de insti. l. sed si pupillus. §. cōditio. secundū Vincē. Cōpo. at Nouellā in. c. ex parte. & Archi. ne se. vac. c. vno. allegato &. xlix. di. c. j. Et est ratio, quare secus, dum debet sequi cōsilium de consuetudine, vel statuto. Et secus, quando ex forma mandati: quia consuetudo & statutum rationabilia esse debent: aliâs non valent. supra de constitu. cum omnes. &. c. quæ in ecclesiarum. &. c. ecclesia sanctæ Mariæ. & de consue. c. cum consuetudinis. &. c. ex parte. &. c. final. infra de verbo.

signi.c.constitutionem.nec extenduntur ad casus,ad quos si extenderentur rationabilia essent,vt ibi modo irrationabile esset, quòd mortuo absente, vel aliâs impedito illo, cum cuius consilio actus debet exerceri,actus ipse impediretur, vel plus debito differretur maximè actus celeritatem requirens: vt in dicto.c.vno. Sed quando ex forma mandati forma strictè,& cum exacta diligentia est seruanda.ff.vt.ff.mãda.l. diligenter. & .c.cum dilecta. de rescrip. hæc de consilio voluntatis & expedientię:de consilio verò perfectionis, seu reuerentiæ vide glossam de æta.& quali.ad aures.in fin.

4 ¶ † Pone ergo iuxta pręmissa,statuto supposito,quòd non valeant sententiæ,nisi latæ cum consilio sapientum. iudex assumpsit tres consultores super diffinitiua:quorum duo consuluerunt reum condemnandum, & tertius absoluendum:& iudex absoluit:quæritur ergo nunquid valet sententia? videtur,quòd non:quia non est secutus maiorem partẽ. argu.ff.ad municipa.l.quod maior.de regu.iur.aliud.§.refertur.de ven.inspici.l.j.§.j.de acqui.hære.l.si quis mihi bona.§. coram.de admini.tuto.l.Titium. in princip. de exercito.l.j. §.si plures.Et quia illud cum consilio.refertur ad consilium consonans sententiæ:vt verba intelligantur cum effectu,vt j.de cleri.non residen.relatum.cum concor.Sic enim intelligitur.C. de legi.l.humanum.de appel.l.nominationes. de decu.nominationum.de prædi.curi.l.fi. de suscep. & archa. l.exactores.ff.de verbo.significa.l.sæpe.Insti.de obli. ex delicto.§.ope.ff.de fur.l.in furti.§.consilio. Et quia vbicunq; lex ordinat consilium haberi,illud mandat seruari. in authen. de iudic.§.fin.& vt in medio.li.§.j.ibi:si verò aliqua dubitatio.C.de appel.l.iubemus.ibi & cum dispositio.&c.s.de officio deleg.venerabili.vbi consilium exponit pro consensu. de offi.Archiprçsbiteri.c.ij.de iuramen.calum.c.j.versi. verum.de immunita.ecclesia.aduersus.de foro competẽ.c.j.de his,quæ fi.à præla.nouit.&.c.quanto. Ne consilium & lex illud mandans sint ludibrio.C.de bo.quæ liber.l.fi.§.vbi.ff.de iudi.l.si prætor.j.de matri.contrac.contra interdic.ec.c.j.& de elec.commissa.§.porro.¶ Sed contra, quia consilium iustius,licet partis minoris,sequi debet iudex.infra de testi.in nostra.ff. de testi.l. ob carmen.in fine.quia minor pars numero,maior authoritate esse potest.vt.ff.de re iudi.l. si vni. de ele.eccle.vestra.ij.Et quia iudex videtur in consultorum numero computandus,sicut tabellio in numero testium.C. qui testamen.face.pos.l. hac consultissima.in authen.de fide instrumento.§.oportet.& Princeps inter commilitiones.ff. de testamen.mili.l.j.argu.ff.de verbo.signifi.l.familiæ.¶ Faciunt notata de conces.præben.post electionem in.iij. glos. & quod cuiusq; vniuersi.no.l.planè.Igitur valet absolutoria inter pares.ff.de re iudi.l.inter pares. Facit quod dictum est post Host.i.& Henri.consilium necessariò sequendum non esse.Quod notat glos.Ioan.Andr.in regula,nullus pluribus. in princi.in fi.Sic enim ponitur consilium pro deliberatione.ff.de exercito.l.j.in princip.Aliâs enĩ obstare posset iuramentum,quod præstitit iudex de iudicando secundum leges.in authen.iusiuran.quod præsta.ab his.§.æquus ero. ibi: secundum quod mihi visum est,&c. & de iudi. circa princi. versi.illi autem.&.ff.eo.l.item si vnus.§.idemq; Pomponius. lex enim quæ voluit assessores iudicibus consulere, & iudices etiam consilium aliorum requirere,ad sequendum consilium.ipsos iudices nõ arctauit.C.de asses.l.j.&.ff.de offi.assesso.per totum,in authen.de iudi.in princi.C.de senten. ex breui.recitã.l.ij.in authen.de iudi.§.omnes. in authen. vt in medio litis.§.si verò.Et videtur expressum.C.de sen.& inter locu.om.iudi.l.nemo.& hîc & in.c.cum in veteri.per rationem hîc positam in secunda glo. Facit.s.eo.dilecti.¶ Et ratio iurium,quia quod à pluribus quæritur &c.xx. distin. de quibus.de offi.dele.prudentiam.ff.eo.si in tres. ¶ Facit optimè quod scripsit Nouella de consue. ad nostram. super prima glo. ¶ Nicolaus mattarelli hanc q̃onem disputans, vt refert Nouella in regula, nullus. terminauit, quòd ex forma statuti tenebatur habere cõsilium.& quòd hoc omisso sententia nulla esset. Sed ex quo habuit, satisfactum fuit statuto,& sententia valet.& si iniqua est,locum habent communia remedia.scilicet appellatio & quòd iudex teneatur, qa fecit litem suam,& similia. Allegat.ff.de iudi.l.eum quem temere.§.j.& alia.s.proximè in fine.ij.partis allegata.Si tamen statutum habet, quòd teneretur sequi consilium illorum, quos assumpsit,non valeret per argu.primæ partis,secundũ

5 Nouellam,vbi.s.¶ † Sed quid si talis iudex de consilio vni⁹ primò condemnauit,& secundò de aliorum duorum consilio absoluit? Quibusdam videtur,quòd valet sola condemnatoria:quia condemnando functus est officio suo.de offic. deleg.in literis.ff.de re iudi.l.iudex.C.de pœnis.l.pœnã.Nec potuit sententiam corrigere: vt.ff. eo.l.dicere. aliâs incipit, qualem §.vnde videndum.Nec ius quæsitum parti ex sentẽtia tollere.infra de elect.ab eo.libro.vj.&.c.constitutionem. &.c.penul.in fine in Cle.ff.de stipula.seruo.l.j.§.seruus communis.Nec tenorem sententiæ suæ mutare.ff.de re iudica.l. actori.quia duæ sunt orationes:& sic duæ sententiæ.argu.ff. quando di.le.ced.l.ex his.¶ Sed alijs videtur solam absolutoriam valere: quia absoluendo se correxisse videtur .ff.de manu.testa.l.Stichus.& quia affuit consensus maioris partis.ff.eodẽ.l.item si.§.principaliter.argu.ff.de re iudica.l.duo ex tribus.Facit.ff.de reg.iur.l.in obscuris.põderando, quòd absolutio sit nimium in obscuro.¶ Martinus sillimanus disputando terminauit sentẽtiam totam nullam.Primò, quia non imponit finem liti.ff.de re iudic.l.j.&.l.dicere. allegata. ¶ Secundò, quia tantùm debet continere *absolutionem*, vel condemnationem: vt dicta.l.j. Super quo tamen *vide* Nouellam.j.de re iudica.cum inter.in vltima glossa.¶ Tertiò,quia non fuit certa:vt Insti.de actio.§.curare. ¶ Quartò quia continet contrarietatem.ff.de regu.iur.vbi repugnantiam.infra de fi.instrumen.imputari:cum concor. Vide notata.xj.q̃.iij.c. audi.§. cum ergo subditi. & Nouellam.s. de

6 offi.ordi.si sacerdos.&c.¶ † Vlterius quæro, quæ differentia est in hac materia,vel simili,inter has præpositiones cũ, de,scilicet an cum consilio,vel de consilio, &c. de primo de ele.c.ne pro defectu.de secũdo de hęreti.vt commissi. versicu.priuandi.¶ Vincentius & Compostel.de consti. ex parte.& Archi.ne se.vacan.c.vno allegatis ponunt hanc differẽtiam:quia in primo casu non tenetur sequi consilium, sed tenetur requirere.Super quo vide notata.c.ne pro defectu. in glossa.penul.Sed secundo necesse est sequi.& dixi.s. post Henri.Ad primum de regu.c.licet.ff.manda.l. idemque §. si quis ea.&.C.de pœna iud.l.ij.& alia allegata.s.in.q.Nicolai. ¶ Ad secundum facit,quia plus videtur arctare præpositio de,mandatarium quasi electa sit industria consultorum. de offi.de leg.c.fi.Sicut aliud est rem esse in bonis,quàm esse ex bonis.Insti.vi bon.rap.§.sanè.Facit de pœni.distin.iiij. si ex bono.¶ Dicebat etiam Vincentius sequendum consilium præposita negatiua hoc modo:non facere sine consilio Episcopi.de offi.delega.c.venerabili.Sic potest intelligi.ff. de suspect.tuto.l.in pluribus.in princip.Et idem dicit in prępositione ex.quia sonat idem quod prępositio de.de elec.in nostra.Et in dictione dummodo.de vsu pal.ex tuarum.in fine. cum concord.ibi in Nouella signatis.Facit quod dicitur de ætate & qualitate ordinandorum ad aures.in fin.vbi arctat consilium cum præpositione de. Sed est verum, quòd absque illis verbis arctatus erat.Inducunt quidam .l. idemque. si quis ea.ff.mandati,vel contra.vbi tamen neutra præpositio ponit verbum consilij:sed solùm verba conditionaliter prolata.&.l.prima.§.si plures.de exercitoria.Sed nec de præpositionibus,nec de consilio ibi fit mentio.Sed dicit, quòd duobus sic propositis, ne alter pro altero gerat, quia cum vno contrahit sibi imputet,concordat de testamentis.c. secundo.in fine.libro sexto.& tamen in.l.Titium & Mæuiũ. ponitur verbum,cum consilio. & sine præpositione eodem titulo,pater decedens .§. primo. Sed ibi mater iure veteri non erat, nec esse poterat particeps officij tutelarum. ff.de testamẽtaria tutela.l.iure nostro tutella communium.

Cynus de

7 ¶ † Cyn. de Episcopis & clericis. C. l. id quod pauperibus. in decimaquarta quæstione & seq. quærens, quid si testator dicit: vt consilio talis executores dispensent & exequantur: an teneantur requirere consilinm. arguit, quòd non: quia in. l. quidam decedens. §. Papinianus. & l. Titium. §. primo. allegatis videtur illud de honestate solùm exigere. In cõtrarium, quia voluit testator. vt. §. disponat. & l. j. C. de sacrosan. eccle. argum. §. conditio. & §. si plures. & §. si quis ea. & l. Titium. in princip. Et refert quosdam hoc tenere. ¶ Non obstant contraria: quia ideò hoc ibi dicitur. nam communium liberorum tutela matri mandari nõ potest. l. iure nostro. ideò nec aliud. Simile. ff. de sponsa. l. oratio. & de tuto. & cura. dat. ab his. l. scire. & de condi. & demonstra. l. hæres meus. §. vltimo. secundum Iaco. de Are.

8 ¶ † Secundo quęrit, nunquid teneantur sequi consilium. arguit, quòd non per hanc decre. & l. ij. ff. manda. ¶ Secundò subdit distinctionem, quam vt refert Bartolus. in. §. si plures. tenebat Mar. Sillimã. Dicit tamen Cynus, quòd hæc differentia non probatur aliquo iure canonico vel ciuili: & ideò nescit, quare hoc dicatur. Sed dicit, quòd bene reperitur hęc distinctio: aut est dictum, vt fiat cum consilio & consensu: aut non est ibi appositum de consensu. Primo casu, dicit, quòd tenetur sequi cõsilium & consensum, & secundo non. allegat hanc decretalem & c. cũ in veteri.

9 ¶ † Nouella autem in regula, nullus pluribus. dicit satis mirandum, quòd de his præpositionibus, quando adijciuntur consilio, disputamus: & si consensui, voluntati, vel alteri actui adijciantur, non curamus. Primũ habes de offi. custo. c. ij. de iudi. causam de his quæ fi. à Præla. c. cũ Apostolica & c. seq. de iure patro. nobis. de eccle. ædifi. ad audientiam. ibi: cum authoritate. de Iudæis. c. fina. libro. vj. ¶ Secũdum si de cõsensu, de elec. in causis. versi. quia verò. & c. per inquisitionem. & c. sacrosancta. de offi. deleg. super qõnum. post princip. de iureiurand. sicut. iij. de Insti. cum venissent. de his, quæ fi. à Prælat. c. ea noscitur. De voluntate vera habes de elec. quod sicut. in fine. & in Nouella de præben. pro illorum, super verbo magistrum. & in. c. pro debilitate. s̃. de offi. dele. glo. putat Innocen. versi. redeundo. & in Specu. de arbitrio. §. fina. versi. sed quid si dicatur.

10 ¶ † Subdit etiam ad uertendum ad morem Papæ. Dicit enim quandoq; habita deliberatione cum fratribus de immuni. ecclesia. c. j. libr. vj. Dicit quandoq; de fratrum nostrorum consilio, videlicet dum requirit fratrum consilium. de elect. licet de euitanda. & c. dudum. ij. & c. in Genesi. de offi. lega. licet. de dila. exposuit. de fi. instru. cum pluries. j̃. de elec. fundamenta. §. vt ergo de regula. non solùm. de hæreti. super eo. & c. cum secundũ. de scisma. c. j. versi. & videlicet, prope finem. de priuileg. ne aliqui. & c. vt Apostolicæ. de pœnis. c. vlti. in princip. lib. vj. de elect. ne Romani. de iureiurã. Romana. §. qui igitur. de re iudi. c. pastoralis. in fi. de sepul. dudum. versic. nos autem. de immu. eccle. c. j. in Cle. quandoq; dicit Papa de fratrum nostrorũ consilio & assensu. j̃. de renun. c. j. de reliqui. & venera. sancto. gloriosus. in fine. lib. vj. de pac. c. fi. de cleri. ergo. c. vno. de censi. Romana. §. quod si. libro. vj. ad idem ne se. vac. c. j. §. j. allegato vbi dicit de consilio, vel consensu. interdum Papa dicit solùm de consensu. s̃. de consuetudi. c. cum inter. ¶ Ex quibus Nouella infert ista esse diuersa. C. de codicil. l. si idem. de deci. ad audientiam. Inducit de sta. monac. c. ij. in fi. iuncta decre. si religiosus. ij. responso de elec. libr. vj. Nam per hoc patet, quòd illud de consilio positum in fine decre. ij. non arctabat, nisi ad religionẽ.

11 ¶ † Consequenter ad materiæ declarationem circa præpositionem de, dicit primò sciendum, quòd quandoq; auget. ff. depo. l. j. in princip. quãdoq; ponitur pro à. ff. de fur. l. si is, qui. ij. in fi. ibi si stipulatus. de testa. l. à te. & eo. titu. l. fullo. ij. quandoq; ponitur pro pro, vt in authẽ. vt nulli iudi. §. necessarium colla. ix. ibi, nulla mulier de qualibet re includatur. i. pro qualibet re. ¶ Subdit etiã quod dicunt Grãmatici, quòd præpositio de, signat materiam, vt hæc vestis est de lana, linoq; contexta. de elec. cum causam. Et quandoque originem, vt iste de Iudæis originem duxit. de rescrip. eam te. Quandoque originem promotionis. vnde Dyaconi de se eligunt Archidiaconum. xcij. dist. in. legimus. Quandoque locum. de conse. distinc. ij. re

12 vera. circa finem. ¶ † Subdit etiam de præpositione cum, quæ quandoque ponitur pro quando, & quãdoq; pro quia. vtrumque patet infra de commo. c. vno. ¶ Ad primum. ff. depos. l. publia. in princip. & C. eo. l. si quis. vbi glo. ¶ Ad secundum. ff. qui satisd. cogantur. l. vltima. & l. si ab arbitro. in princip. in ius voca. vt eant, aut satisdent. l. vlti. quandoque sonat id est pro. ff. de dolo. l. rem quandam. Et ponitur pro pro, vt, de cele. missa. c. cum Marthæ. versicul. alij verò. Vbi inuenies in Nouella dictum Iaco. de Ra. qui dicit, quòd præpositio cum, sapit vim copulatiuæ, & ponitur pro &, quoties ponitur inter aliãs res, quarum vna non est accessio alterius: vt Institu. de lega. §. si quis ancillas. aliter coniungit, si vna ad alteram accedit, vt ibi, & ff. de pecu. lega. in quatuor primis legibus. Et potest reddi ratio, quia præpositio cum designat vnitatem & coniunctionem personarum. copula verò licet ostendat, diuersitatem personarum & rerum, tamen singula vt principalia comprehendat. ff. de vsufruc. l. si Titio. ¶ Patent exempla de elect. quia diligentia. & c. cum in cunctis. in princip. & post princip. & §. inferiora. Et propter talem varietatem habent quandoq; vim disiunctæ. de hoc de rescrip. c. ij. ¶ Item quandoq; ponitur pro quanuis: vt. C. de Episcopis & clericis. l. cum clericis & princi. Quandoque pro in. ff. de conditio. indeb. l. indebiti. in fine. Sic potest poni. ff. deposi. l. j. §. qui depositum. ibi, equus cum capistro. & de mor. inferrre. l. negat. ibi: cum grauida. i. in grauida. & c. ¶ Collectarius credit distinctionem Vincentij, compostellani, Archidiaconi, & Marti. Sillimani, de differentia inter de, & cum, esse probabilem de iure canonico & ciuili pro eo, quòd hæc dictio de, sumpta cõpositiuè, auget in verbis, posito, & deposito: vt de deposito, per totum. Faciũt notata Hostien. in summa illius tituli. §. j. Et probatur meliùs. ff. deposi. l. j. in princip. Sicut hæc dictio per, vt dicit legi & notari per Hostien. de resti. spolia. solicitè. ¶ Item, quia etiã auget sumpta simpliciter, & non copulatiuè, seu compositiuè. vnde aliud est in ecclesia, aliud de ecclesia. j. q. j. §. aliud. Et in hoc, quod dicit Archidiaconus secus, si diceretur, non facias hoc sine consilio talis: præmittendo negatiuam: dicit Collecta. quòd non facit hoc præmissio negatiuæ, sed præpositio negatiua. quia negatio plus negat, quàm affirmatio affirmet, vt notatur de consuetu. cum dilectus. & hoc secundum Collecta.

13 ¶ † Bartolus verò. in. l. j. §. si plures. ff. de exercitoria. allegata dicit, quòd dicta distinctio nullo modo sibi placet. Pro quo sciendum secundum eum, quòd hæc dictio cum, ponitur quandoque vt coniunctio, seu aduerbium: & tunc significat tempus, vel conditionem secundum ea, quæ habetis. ff. de conditio. & demonstra. l. qui promisit. de verb. obligatio. l. quodcunque. §. fina. & de hac nil ad propositum. Quandoque ponitur vt præpositio, & tunc quandoque habet vim copulatiuæ: vt. ff. de legat. j. l. Titiæ textores. §. nihil. de verborum obligationibus. l. triplici. & tunc importat qd debeat consilium sequi: vt si volo, quod procurator meus gerat negotia mea cum consilio Titij, volo quòd seruet consilium Titij. Quandoque hæc præpositio denotat causam efficientem, seu instrumentũ quo mediãte fit aliquod negotium: vt si dicamus, quòd Titius interfecit hominem cum cultello: vt. C. ad leg. Corneli. de Sicar. l. is qui cum telo. Vt si dico, quòd cum consilio talis: quasi consilium sit instrumentum, quo mediante negotium fiat. Sed in omnibus istis casibus patet non refert inter de, & cum, proposita significatione considerata. Et quòd quantùm ad propositum idem importent consueuit allegari. ff. de suspectis tutori. l. impuberibus quidem non permittitur & c. in principio & eodem titulo. Instituta. §. impuberes. Sed nihil faciunt. nam hoc bene verum est, quòd quotiescunque consilium adijcitur illi, qui non habet plenum intellectum, vel ratione ætatis, vel ratione prodigalitatis, aut alia simili ratione: tunc consilium

ſemper ſequendum eſt:vt.l.in pluribus.&.§.impuberes.allegatis.

14 gatis. ¶ † Diſtinguit ergo Bartolus circa materiam oppoſitionis,cum quæritur vtrum,cum mandatur aliquid gerendum cum conſilio,vel de conſilio alterius: conſilium illius ſit requirẽdũ.& neceſſariò ſequendũ.aut eiũ quæris,an cõſilium ſit requirendum:aut quæris,an conſilium ſit ſequẽdũ. Si quæris,an conſilium ſit requirendum:aut conditio conſilij fuit appoſita ab hoīe,aut fuit appoſita à lege.Si fuit appoſita ad homine:tunc aut fuit appoſita ei,qui habet poteſtatem à lege:& tunc non tenetur ille talis conſilium requirere.& ita loquitur.l.quidam decedens.§.pater.ff.de admini.tuto.Nam tutor habet poteſtatem à lege,licet ſit à teſtatore nominatus:vt.ff.de tutel.l.j.in prin.ibi:iure ciuili data.& C.de iura.calũ.l.ij.§.quod obſeruari ibi:vel aliam legitimam &c.Et mater,cum cuius conſilio mandat pater tutelam geri,in.§.pater.aliâs Papinianus allegato non erat tutrix, nec eſſe poterat:vt.l.iure noſtro.ff.de teſta.tutel.Et eſt ratio, ne poteſtas legitima ex alieno pendeat arbitrio:vt.ff.de teſta.l.iij.& quod ibi notatur.& de hære.inſti.l.illa inſtitutio.Fallit hoc membrum,vbi ille,cum cuius conſilio mandatur fieri eſt collega officij.Sic loquitur.l.Titium & Mæuium.ff.de admi.tuto.& eſt ratio,quia hoc eſt proximum & quaſi de iure,vt ille collega,ſiue eius cõſilium requiratur:vt.ff.de curato.fu.l.conſilio.in fi.aut adijcitur iſta conditio ab homine habenti poteſtatem etiam ab homine:& tunc de neceſsitate oportet illius conſilium implorari:vt.ff.man.l.idemq́;.§.ſi quis ea.Ibi enim loquitur in eo,qui aſſumitur:vt cõſultor,qui non erat officialis,licet eſſe poſſet.ſic.ff.de inſtito.l.ſed ſi pupillus.§.conditio.¶ Secundo caſu,videlicet cum habenti à lege,adijcitur à lege talis conditio,videlicet, de habendo conſilio alterius.Nam tunc de neceſsitate illius eſt conſilium requirendum:vt.in authen.de nõ alie.§.quod autem.vbi dicit,quòd debet exquiri conſilium à duobus mechanicis.Et poſteà dicit,quòd ſi aliter factum ſit, nõ valet. Et expreſsius in.l.impuberibus.ff.de ſuſpec.tuto.&.§.impu-

15 beres.eo.titu.allegatis.¶ † Circa hoc tamen dicit aduertendum,quòd quandoq; habenti aliquam adminiſtrationẽ aliquis adijcitur,vt collega eiuſdem officij:& tunc neceſſe eſt illum requiri,eo modo,quo dixi.Quandoq; adijcitur aliq̃s, vt authoritatem præſtans:& tunc aliâs non poteſt aliquid ſine illius authoritate fieri:vt.ff.de re.eo.l.ſi pupillorũ.in fi. &.C.de tranſac.l.ſi fundus.cum ſimilibus.¶ Quãdoq; adijcitur aliquis vt conſultor.& tunc aut talis non eſt, nec eſſe poteſt particeps officij:& tũc de curialitate poteſt eius cõſilium requiri:ſed non eſt neceſſarium,vt in.§.pater.aliâs Papinianus allegato.Aut poteſt eſſe particeps:& tunc ſi particeps eſt,eius conſilium eſt neceſſariò requirendum: vt in.l. Titium & Mæuium.Si verò non eſt particeps: & tunc aut datur ei,qui habet poteſtatem à lege:aut ei,qui habet poteſtatem ab homine.Si datur ei,qui habet poteſtatem à lege: tunc aut datur à lege, aut datur ab homine. Si datur à lege, vel ei,qui habet poteſtatem ab ea,vt conſultor, & tunc requiſitio eſt neceſſaria:vt.§.quod autem. & .l. impuberibus.&.§. impuberes.allegatis.¶ Sed ſi adijcitur ab homine talis conditio ei,qui habet poteſtatem à lege. Subaudi, ſi talis non eſt,nec eſſe poteſt particeps officij.Tunc enim,vt dixi.ſ̃.illius conſilij requiſitio eſt neceſſaria: vt in.l. Titium & Mæuiũ.in prin.Sed ſi habenti authoritatẽ ab homine adijcitur conditio à lege,vel ab homine de requirendo conſilium illius,qui officij particeps non eſt,ſed eſſe poteſt:tunc neceſſaria eſt conſilij requiſitio:vt.ff.manda.l.idemq́;.§.ſi quis ea. allegato &.§.conditio allegato &.ff.de acquir.hære.l. ſi quis

16 mihi bona.§.ſi coram Titio.quæ eſt lex notabilis.¶ † Secũdo caſu principali, videlicet, an ſit neceſſe ſequi conſilium: & hîc ſubdiſtinguit:quia aut dicitur,quòd aliquid fiat cum conſilio,vel de conſilio ſimpliciter.aut dicitur,quòd fiat cũ conſilio & conſenſu:vel cum conſilio & voluntate: vel per ſimilia verba. In primo caſu, aut conſilij requiſitio non eſt neceſſaria:& tũc fortius nec ſequela.Quod dic,vt in primo membro principali.Si verò requiſitio eſt neceſſaria ſecũdũ dicta.ſ̃.ſubdiſtinguit:quia tũc,aut iſta conſilij requiſitio facta eſt ei,qui non habet plenum intellectum: & tunc ſequi neceſſe eſt,vt.l.impuberibus.&.§.impuberes. allegatis. &.ſ̃. de offi.deleg.venerabili.& quod ibi notatur.Aut ei,qui habet plenum intellectum:& tunc aut ille,qui debet præbere, eſt particeps officij:& tunc ſequi neceſſe eſt:vt.l. Titium & Mæuium.in prin.iuncta.l.conſilio.in fi.alleg.aut non eſt particeps officij,& tunc ſufficit,quòd requirat,nec tenetur ſequi conſilium:vt in iſta decre.&.ff.man.l.ij.in fi.vbi dicitur, quod liberum eſt cuique explorare,an expediat ſequi conſilium.& ita debent intelligi.§.conditio &.§. ſi quis ea.allegati.¶ Secundo caſu,quando de conſilio & aſſenſu,vel de conſilio & voluntate,&c.& tunc aut ille,qui debet cõſulere,nõ poteſt eſſe particeps officij:& tunc non tenetur ſequi conſilium.Et eſt ratio,quia poſtquàm ille prohibitus eſt directè eſſe particeps officij alia via.i.per modum officij,nõ eſt neceſſariò admittendus:vt.ff.de ſpon.l.oratio.ff.de re.iu.aliâs. ſ̃.eo.cum quis vna via.libro.vj.Sic ſcripſit Cy.poſt Iaco.de Are.C.de Epi.& cle.l.id quod pauperibus.in.xiij.q.arg.ff.de tuto.& cura.da.ab his.l.ſcire oportet.§.j.& ar.ff.de admi.tuto.l.quidam decedẽs.§.pater.aliâs Papinianus.aut poteſt eſſe particeps officij:& tunc aut iſta adiectio fit ab homine ei,q̃ habet poteſtatem à lege:& tunc non tenetur ſequi,vt.d.l.Titium & Mæuium.in prin.vbi dicit teſtator,quòd ſi aliud fieret,irritum ſit.& tamen ſi non eſt particeps officij, non tenetur ſequi.Facit ad hoc.l.j.in princip.ff.vbi pup.edu.debe. vbi non ſolùm à conſilio extranei,ſed etiam à conſilio teſtatoris receditur.aut adijcitur à lege,vel ab homine ei, qui habet poteſtatem ab homine:& tunc tenetur requiri & ſequi: & tunc talis conditio poſita ſeruanda eſt:vt.l.ſed & ſi pupillus.§.conditio.ff.de inſtito.C.de ſacroſan. eccle.authen. hoc ius porrectum.&.C.de ſecun.nup.ſi vt proponis.allegat etiã ſ̃.de elect cum in veteri.cum ibi notatis.¶ Facit ad hoc, q̃ ſi teſtator facit aliquem executorem ſuæ vltimæ voluntatis cum conſilio & voluntate, vel cum conſenſu, aliâs aſſenſu quorundam fratrum minorum,quòd talis adiectio nihil releuet:cum non videantur poſſe eſſe huiuſce officij participes:vt in decretali exiui de paradiſo. de verb.ſig. in Clemẽ. quod dicit idem Bar.in minorica ſua.li.iij.&.c.ij.Dicit verum in caſu,in quo fratres nõ poſſunt eſſe executores: quia tunc de volũtate debet bene ſequi conſilium eorum,& fortius requiri:ſed non de neceſsitate,vt in.§.pater.&.§ Papini. ¶ Sed in caſu,quo fratres poſſunt eſſe executores, tunc neceſſe eſt eorum requiri conſilium:vt.§.ſi quis ea.&.§. conditio.&.§.iuſſum.&.§ ſi coram Titio.ff.de acqui.hære.l.ſi quis mihi bona.allegatis.Nec ob.l.Titium & Mæuium.in princi. quia ibi adijcitur conditio habentis poteſtatem à lege:vt dixi.Poteſtas verò executoris,ſicut procuratoris,eſt ab homine.ſequi autem non oportet in caſu vbi requiſitio non eſt neceſſaria,etiam ſi teſtator diceret,quòd de conſilio & aſſenſu fratrum.&c.nec ob.quod vna via &c.vt dixi.ſ̃.ſed in caſu,quo neceſſaria eſt requiſitio conſilij, videlicet dum frater executor eſſe poteſt: vt ſi frater aſſumptus eſt executor & conſultor ſimul,oportet eius ſequi conſilium:vt in.l. Titium.& Mæuium.§.primo.Sed ſi fuit aſſumptus, vt ſimplex conſultor: tunc ſufficit eius requiri conſilium: nec ſequi oportet, vt in hac decretali.argumentum.ff.mandati.l. ſecunda in fine. reprobata diſtinctione, an de conſilio, vel cum conſilio:vt in minorica libro quarto.Non poſſunt autem fratres eſſe executores huiuſmodi vltimarum voluntatum, tales videlicet, qui hæredum vicem ſuſtineant, & actionem habeant, quàm agendo & defendendo mouere poſsint.de quibus.C.de Epiſco.& clericis.l.ſi q̃s ad declinandam.& infra de teſtamentis.c.cum tibi.vbi notatur per Innocentium. Tum quia hæreditatum capaces eſſe non poſſunt:aliâs non exiſtunt.Tum,quia experiri fratribus nõ licet.Et ſic videtur determinatum apertè, & clariſsimè per tex.formalem de verbo.ſig.in cle.exiui de paradiſo.in verſi. cum que

cum'q; dicti ordinis possessores,sed aliomodo & vbi nullũ
speratur litigium,cum aliqua res venit vendenda, & pecu-
nia pauperibus distribuenda in illo officio & nec hoc casu
executores esse possunt,per dictum versi.cunq;. & §. atten-
dant fratres.in Cle. allegata. verum si relinquatur pecunia
distribuenda in fratrum necessitatibus arbitrio talis fratris
vel quando sola personarum electio est facienda executo-
res esse possunt. Quod dic,vt in.iij.libro.minoricæ.c.j.& in
tribus capitulis sequentibus. ¶ Quid dicendum?fateor,quod
tanta doctorum & opinionum cumulatio magnã in animis
iuuenum confusionem inducit.Sed dignũ duxi omnia sum
mè in eodem loco aggregare, vt perpetuò ad solum locum
37 istum pro scriptis omnium recursus haberi debeat. ¶ † Sed
pro breui conclusione do tibi duas regulas.Prima est, quòd
cum mandatur aliquid fieri de consilio,vel cum consilio al-
terius,illud consilium necessariò requirendum est. ¶ Secun
da regula est,quòd regulariter requirens consilium, illud se
qui non tenetur.& vtraq; regula hic probatur. Ratio autem
primæ regulæ est, quia talis conditio præsumitur studiosè
apposita causa maioris deliberationis habendæ.de offi. de-
lega prudentiam.in prin.Et ideò cum, si saltem non requi-
ratur consilium,pateat formam mandati nõ seruatam: per
consequens irritum est quicquid factum est.de rescrip.cum
dilecta.de uffi.deleg.venerabili.de resti.spo.Pisanis.j.de ele
ctio.prouida.& de præben.ei cui.libr.vj. Et quod scripsi in
expositione literę,in verbo electio.& quod hic notatur per
Ber.in gl.ij. ¶ Et est ratio naturalis, quia aliter frustra esset
adiecta conditio de alterius consilio requirendo,si nec seq,
nec requiri etiam oporteret. Quod non est verisimile de
mente disponentis procedere.ff.de leg.j.l.si quando. ¶ Nec
facio differentiam quantùm ad hoc,vtrum dicat de consi-
lio,vel cum consilio:vel dicat consilium requirendum, vel
necessariò requirendum: quia ista omnia mihi æquipollent
propter rationem prædictam,de qua dixi. Fallit hæc regu-
la prima,cum fuit adiecta hæc conditio ab homine haben-
te potestatẽ à lege in personã illius,qui nec est, nec esse pôt
particeps officij: quia tunc non est necessaria etiam requisi
tio.Et hoc per rationem Iaco.de Are.Cy.& Bar.ne testato
ri permittatur vna via indirecta, quod sibi via alia directa
prohibitũ est: vt in § pater.aliâs Papinianus. allegat. ¶ Ra-
tio secundæ regulæ est,quia verba sunt intelligenda secun-
dum naturam subiectæ materiæ:vt.ff.locati. l.si vno anno.
Modò natura consilij est,quòd non arctet illum,qui requi-
ret consilium:nec obliget ipsum consulentem:vt.ff. manda.
l.ij.in fine.& regula,nullus ex consilio. allegata. Da opposi-
tum,viddicet, quòd arctet consilium, iam non erit consi-
lium,sed consensus,vel voluntas habens annexam necessi-
tatem obsequendi. Et ideò dicit Philosop. in libro Periar
me.quòd in his, quæ de necessitate obueniunt, consiliari
opus non est:pro eo,quòd consilium est de voluntarijs,etiã
respectu consulentis.Et idem voluit etiam Philosophus in
iij.Ethicorum. Fallit tamen in casu, vbi adijcitur personæ
non habenti plenum intellectum ad supplementum intel-
lectus & sensus illius:vt.l.impuberibus.&.§.impuberes. alle
gatis.Et patet ratio fallentiæ ex causa dicendi: vt.j. de ver-
bo.sig. in his. Nam aliter non perficeret intellectum, nisi
necessariò illud sequi oporteret. Quia enim facilitate mone
retur illius imbecillitas ad male eligendum ante,& post cõ-
silium,eadem facilitate duceretur ad consilium contemnẽ-
dum.Facit quod notat Cy.in simili post Iaco.de Are.C. ad
Velleia.authen.si qua mulier.in fi. ¶ Secundo fallit,quando
ille cuius requirendum est consilium,est particeps eiusdem
officij: quia tunc necesse est illius sequi consilium:vt in.l.Ti
tium & Meuium.in prin.allegata iuncta dicta.l.consilio. in
fi.Et est ratio,quia hoc est proximum,& quasi de iure.vt di
xi.s.secundum Bar.post prin.suæ distinctionis.versic.fallit
hoc membrum. ¶ Tertio fallit vbi nõ est simpliciter dictũ,
quòd faciat de consilio,vel cum consilio Titij: sed est addi-
tum hoc modo,vt quòd faciat de,vel cum consilio consen-
su,& voluntate Titij.Et est talis,qui posset etiam esse parti-
ceps eiusdem officij.Quia tunc nedum requirere, imò seq
consilium oporteret. Et hoc verum, siue adijciatur ab ho-
mine,siue à lege:dummodo adijciatur habenti potestatem
ab hoĩe.Sic loquitur lex,sed & si pupillus.§. conditio. & au-
then.hoc ius porrectum.xij.q.ij.c.sine exceptione.j.de reb.
eccle.non alie.c.j.&.ij.libro.vj.&.c.j.in Cle.&.l.si vt propo-
nis.allegata. ¶ Ratio huius est,quia quando volũtas,vel cõ-
sensus alicuius in actus expeditione requiritur,maius ius vi
detur quoad hoc ille habere,quàm si consilium eius solùm
requireretur.Et quia geminatio verbi,& adiectio debet, &
præsumitur afferre effectum ipsius disponentis.j.de priuil.
si Papa.lib.vj.Et quia si non sequeretur voluntatem,vel cõ-
sensum,sed in contrarium procederet,iam non procederet
ad hoc de,vel cum consensu,& voluntate illius:sed magis cõ
tra voluntatem & consensum eius ¶ Nec obstat,si dicas, quod
eadem ratio militat in consilio.Respondeo,quòd nõ. Nam
imploratio,auditio,receptio,& exploratio,seu examinatio
consilij sæpe confert cõsilium requirenti ad cognoscẽdum:
etiam super contraria deliberatione expedientiam suam.Pu-
ta,quia dabit intellectum suum per hoc ad examinãdũ mo-
tiua consilij sibi dati.Et si examinando reperit ea esse mala,
ex hoc iudicabit contrariam deliberationem meliorem.Sic
quòd etiam:si non sequatur consilium,dici poterit nihilo-
minus de consilio illius adminiculatione instrumentali,seu
occasionaliter id fecisse.& hoc sufficit.Fallit quartò in casu
supra proximo,vbi à lege adijcitur hæc potestas, aliâs habẽ
ti potestatem à lege.Quia tunc etiam necesse est sequi con-
silium:vt in authen.de non alie.§.quod autem. Sic potest in
telligi.ff.de suspec.turo.l.impuberibus. & eodem titu. insti.
§ impuberes.alleg.Et idem secundum quosdam si non fuis-
set in conditione facta mentio,nisi de consilio solùm per ea
dem iura.quæ forsan possent procedere cũ ab homine, vel
à lege daretur potestas aliàs non habenti. Sed si ab homine
vel à lege,aliâs per priùs potestatem habenti adijceretur ista
conditio tunc fortè factum etiam conditione non seruata,
ipso iure valeret.Licet deberet,vel posset retractari per ea,
quæ scripsi.s.in expositione literæ in verbo,electio.& quæ
scripsi post Innocen.de consue.cum consuetudinis.& in re-
missionibus ibi per me datis.vbi vide quæ scripsi in.j.& vl-
ti.qõnibus.& quæ dicam post Innocen.j. de reb.eccle. non
alie.c.j.libro.vj.Et dicam de hoc in Cle.j.de iure patro.ideò
hic non decido.Adde omnino quę scripsi.j.ne se.va.c. vno.
in.vij.quæstione.

38 ¶ † PRIMO quæritur sequendo materiam consilij:
quid si ille,cuius consilium debet requiri, non dat cõsilium:
vel quia non vult, vel quia non pôt: vt quia fortè mortuus
est,aut aliàs impeditus:distinguit Bar. in.§. si plures. qa aut
est absolutus, vt consultor à dispositione legali, & præsens
est in tali actu,in quo posit præbere consiliũ:& tunc cogi-
tur per iudicem ad præbendum.C.de bo.quę libe.l.j.§.neces
sitatem.Ad quod facit.C.de decur.l.si quis.lib.x. aut non est
in tali actu,quod posit cogi, & mora est periculũ adlatura: &
tunc ille actus poterit geri eius cõsilio,vel consensu non ex-
pectato.ff.de iudi.l.si longius.§.fi.& de iure do.l.si ego.§.j. in
fi.vbi probat hæc distinctio.ff.solu.ma.l.si cũ dotẽ.§.eo autẽ
tempore.versi.si latitet.&.j.ne sede vacan.c.vno.libro.vj.Si
verò ex dispositione hominis:& tunc ille,qui illi actui præ-
est,non potest cogi suum præbere consilium:vt.ff.eo. titu.l.
iij.§.j.Et ideò si tunc quęratur,vtrum posit negotium geri,
distingue:quia aut erat talis,cuius solius consilium requiri
debet.Aut erat talis,cuius & socij requiri debeat consilium.
¶ Primo casu,si est in mora dandi consilium, poterit proce
di ad actum eius consilio præmisso.C. de iure emphyteu.l.
fina. ¶ Secundo casu, si fuit assumptus, vt consultor inter
viuos,sine eius consensu non valet. argumen.ff. de verborũ
obligationibus.l.si quis arbitratu.C.de contrahenda empti.
l.fina. ¶ Sed si in vltima volũtate:& non posit,vel distulerit
per annum dare consilium,poterit eius consilio implorato

procedi ad actum:vt.C.communia de leg.l.fi.§.si quis. ¶ Remittit Collectarius ad collecta sua,de offic.dele.c.licet.§.restat.& ad notata de procura.in Clemen.Occasione quorum tangit de præcepto,an morte principis expiret.de quo dixi in.d.Cle.in.q.vij.Et subdit dictum Pau. & Roffre. dicentiū nihil referre in mandato principis, an dicat inferiori scribendo:præcipimus:iubemus:volumus:vel mandamus.xj.q.iij.rogo.C.qui pro sua iurisdi.l.vna.quia semper morte præcipientis expirat præceptum. ¶ Nec obstat in authē.vt nulli iudi.§.hoc verò iubemus.Per quem Archidiaco.xiiij.qō.j.c.quisquis.quod præcipitur.& sequaces contra eum notaue runt: quia ibi nomen non fuit expressum in literis: vel res non erat integra.Notat Roffre.in libello suo de iure ciuili rubri.de man.prin.Alij secundum Paul. dicunt sententiam Roffre.veram esse,vbi præceptum consistit in iurisditione: secus si in exercitio alicuius actus ab initio necessarij: quo casu non expirat per mortem etiam re integra.xviij.q.ij.du dum.Secus vbi actus ab initio est voluntari°.Insti.man.§.rectè.Et subdit, ꝙ illud quod dicit Roffre.de iurisditione nō credit Archidia.in.d.§.quod præcipitur .verum secundum Vincen.Quia preceptum obligat semper & simpliciter.xxiij.q.iiij.si non licet. ¶ Notat Hosti.de offi.deleg. quoniam. Dicit Collec.ꝙ sententia Roffre.valde placet sibi,nisi præceptum tangit ius naturale,vel bonos mores:quia illud semper durat etiam sine mandato superioris.j.q.iiij.c.turbatur. §.notandum.& notatur de consti.c.fi.vel nisi detur, seu fiat super executione gratiæ factę.de offi.dele.cum super.lib.vj. quia aliâs non videt magnam differentiam inter præceptū & mandatū.Sed de hoc dic,vt dixi in dicta.vij.q.Et de principali qōne dicam in.c.vno,ne se.va.per prę̄missa,& addam in proxima quæstione,verifica ea,quæ scribam infra eo.exposita.in.ij.quæstione.

19 ¶ † SECVNDO quæritur,quid si talis,cuius consilium requiri mandatur,dat malum consilium:nunquid ille, qui aliâs sequi deberet illius consilium,debeat hoc casu malum consilium sequi?Rn̄det Barto.in.§.si plures.ꝙ non:quia illud verbum,consilium.debet intelligi arbitrio boni viri: vt.l.Titium & Męuium.ij.rn̄so.ff.de admini. tuto. & .ff. de contrahen.emptio.l.hæc venditio.& de lega.iij.l.fideicommissa.§.quāquā.& de lega.ij.l.j.quòd ergo debeat sequi consilium,intelligitur,si æquum fuerit. ¶ Sed quid fiet tunc:nū quid procedetur ad actum eius consilio explorato,vel non? Distinguit, quia aut est talis actus, qui nullo dato consilio vitiaretur:vt quando ex dispositione hominis habēs ab homine potestatem, debet consilium alterius requirere & sequi. Et tunc si talis potestas ex vnius voluntate dependet, puta instituentis procuratorem,& simile,non poterit vltra procedi. & imputet sibi, qui casum posuit in tali districtu. argu.ff.de mino.l.qui mandatum.in fi.&.ff.de exercito.l.j.§. cuius autem.argu.bonum.j̄.de elec.c.j.lib.vj.aliâs est.c. pen. ¶ Sed si pendet ex voluntate duorum contrahentium: tūc iniquum consilium reducetur ad arbitrium boni viri. & sic procedetur ad actum:vt.ff.pro so.l.societatem.§.arbitrorū. & de oper.liberto.l. si libertus. ¶ Aut est talis actus, in quo posset procedi, etiamsi nullum consilium dedisset. Quod quando fit,dixi.s̄.ad finem oppositionis.& in proxima qōne.Et tunc aut tale consilium continet manifestam iniquitatem:& tunc perinde est,ac si nullum dedisset. Et sic procedit ad actum:vt.ff.de appel.l.si expressim.& qui satisda. cog. l.quoties.Nec est opus adire prætorem:vt corrigat id,quod est manifestè iniquum.vt.ff.de condi.insti.l.quæ sub conditione.§.pe.aut non continet manifestam iniquitatē:& tunc est recurrendum ad iudicem,qui causa cognita tale reducat consilium ad arbitrium boni viri:vt.ff.solu.ma.l.si cum dotem.§.eo autem tempore.versi.sed si latitat.&c.Dices tu,qn̄ consilium est manifestè iniquum, reducitur ad arbitrium boni viri:vt in.§.arbitrorum. cum.l. vnde si Neruæ. eodem titulo.Sed respondeo,quòd in casu isto,si arbitrium, seu cōsilium illud haberetur pro nullo, actus omnino vitiaretur: vt in.l.si quis arbitratu.ff.de verborum obligatio.&.l.finali. C.de contrahen.emptio.Et ideò lex voluit,quòd reduceretur ad arbitriū boni viri:vt res potiùs valeat, quàm pereat: vt.ff.de reb.dub.l.quoties.Sed in casu præmisso res non perit.& ideò indistinctè non feci mentionem,vtrum esset manifesta iniquitas.

20 ¶ † TERTIO quæritur.Pone: dicit statutum, ꝙ iudex ferret sententiam cum consilio sapientum: iudex tulit sententiam sine consilio:quęritur,vtrum valeat?&videtur, quòd sic:quia leuis omisio solennitatis non vitiat: vt.ff.de ven.inspicien.l.j.in fine.Sed ista est leuis solennitas:quia nō est necesse sequi consilium,vt dicit Bart.in.§.si plures.quòd contrarium est verum:quia cum iudex habeat potestatem à lege ciuitatis:& lex ciuitatis statuat consilium debere requiri de necessitate requirendum est argum̄.premissorum. ¶ Non obstat contrarium:quid debes scire secūdum Odofre.quòd quædam solennitas est,quæ propter actus vitiari non potest.& ista dicitur leuis. Cuius omissio nō vitiat:vt dicta.l.j.in fine.quædam etiam est solennitas,propter cuius omissionem potest vitiari:& ista non potest dici leuis:vt.ff. de transa.l.cum hi.§.prætor.Modò sic in proposito & in casu nostro consilium alterius potest trahere iudicem in contrariam partem:vt.ff.eo.titu.l.item si vnus.ergo non est leuis solennitas.† Ex hoc videtur decidi quæstio. Ecce: auditores palatij in causis de consilio coauditorum sententiam ferre debent.Pone,quòd auditor tulit sententiam sine consilio coauditorum:nunquid sentētia est nulla?videtur,quòd sic,per præmissa. ¶ Pluries audiui decidi contrarium in cōsilijs Rotæ: quia licet aliâs sententia ferre non debeant in causis probabiliter dubijs, in quibus sequi debent maioris partis consilium,& contra illud non pronunciare quoquomodo tamen ex forma commissionis hoc non habent: & ideò sicut generalis prohibitio legis,ne cōtra iustitiam sententiam ferant,nullam non reddit sententiam.ij.qō.vj.c.ei, qui.§.diffinitiua.sic nec generale mandatum sententiam in contrarium latum reddit nullam. ¶ Nec obstant prædicta: nam loquuntur,vbi per statutum ciuitatis adijcientem istā formam iurisditio datur. Auditoribus verò non datur aliqua iurisditio:nisi per commissiones speciales. vnde fortè, si in commissione,per quam datur iurisditio auditori adijceretur ista conditio,quòd cum consilio coauditorum pronunciaret in causa,fortè sententia nulla esset per prædicta. ¶ Nec obstat,quòd conditio tacitè inest.Et sic eius expressio non videtur facere conditionem, seu dare formam: sed potiùs sonare in solam admonitionem .ff. de tutel.l. muto. §.sub conditione.ff.de condi. & demonstra.l. conditiones, quæ extrinsecus.& de lega.j.l.iij.& quod notatur.j̄. de elec. c.ij.&de spon.c.vno.lib.vj.per Ioan.Andr. ¶ Dico enim,ꝙ hoc casu præsumerentur apposita studiosè ad formam nouam inducendam.argum̄.ff.de lega.j.l.si ita legatum.§.illi, si volet. Et ita aliter exprimeretur, quàm tacitè inesse debet. argu.ff.de condi.& demonstra.l. nonnunquàm. ¶ Puto tamen,quòd illa verba,& iustitiam faciat in Auditorum cōmissionibus apponi consueta, non dant in modo pronunciandi auditoribus nouam formam.Patet,quia cum in omnibus auditorum commissionibus apponatur,redderet omnes sententias auditorum iniquas,nullas & appellationibus non egentes:quod esset absonum. Et est ratio: quia non ad hunc finem sunt studiosè apposita illa verba: sed ad alium finem,videlicet ad dandum auditoribus pronunciandi potestatem,quam aliâs non haberent:vt.s̄.de offi.delega.super quæstionum.§.porro.versicu.vnde si forsan. prout etiam re vera esse solebat.Et ita ad alium effectum retorqueri nō debent.ff.si cer.peta.l.non omnis.de ordi.cogni. cum dilectus. Facit bene quod notat Innocen. de rescrip. cum dilecta. in glo.nota ordinem.

22 ¶ † QVARTO quæritur.Pone: causa est commissa alicui consulenda,obijt ille:nunquid est committenda alteri,vel nunquid iudex tunc procedat alterius consilio non requisito?

quisito? Quod videtur per ea, quæ, dicta sunt. s. in q. j. Bar. in § si plures. allega. dicit, ꝙ est alteri committenda: vt. C. de nupr. l. in coniūctione. Non obstant quę. s. dicta sunt in prima quæstione: quia illa sunt vera, quādo in dispositione certa persona producta est, cuius consilio quis vtatur. Quęstio nostra loquitur, quando statutum loquitur generaliter. s. ꝙ feratur sententia consilio sapientum: quod consilium perire non potest: vt. ff. si cer. pet. l. quod te. C. si cer. pet. l. incendium. ff. ad leg. Falcid. l. in ratione. § diligenter. Et circa prædicta vide multa, quę ponit Spe. in ti. de requisitione cōsilij.

23 ¶ † QVINTO quæritur: quid si compromissum est in aliquem, vt ferat sententiam, seu arbitrium consilio alterius sapientis: an valeat? Et videtur ꝙ sic: quia in iudicijs, cōtractibus, & vltimis voluntatibus ponitur hæc conditio: vt. s. visum est. In contrarium videtur casus. ff. e. l. si vnus. § idem Pomponius. vbi, si ita compromissum sit, vt quod Titio disceptatori placet, id Seius pronunciet: non valet arbitrium: quia libera facultas arbitrij sententię, non est futura, eo, ꝙ potestas videtur collata in placitum Titij, siue æquum, siue iniquum. Remanet eñ tunc arbiter solo nomine. ff. de instito. l. sed si pupillus. vers. sed tunc in totum. ¶ Et de hoc placet quibusdam, qñ potestas confertur in placitum Tertij. Secus dicunt, cum dictum fuit, quòd arbitratu, vel consilio talis pronunciet. Quia tunc intelligitur, si consilium æquū fuerit: vt in dicta. l. item si vnº. § sed si ita. ar. ff. de le. ij. l. si fideicommissa. § quāquā. Et ita dicebat Oldr. referens, ꝙ iste intellectus erat Hosti. Dicit tamen Spec. hic, ꝙ in Specu. e. titulo. § sequitur videre. vers. sed quid si clausula notauit, ꝙ ista verba cum consilio, vel de consilio in tali compromisso habentur pro non adiectis: nec tenebitur illius sequi consilium. ¶ Dicit tñ, ꝙ hoc dicere, est contra illa, quę dicta sunt s. post Archid. vnde credit, ꝙ bene valeret tale compromissum: quia non est prohibitum, quòd arbiter consiliū requirat sapientum. s. e. c. dilecti. de elec. ne pro defectu. & c. cum in veteri. ¶ Et hoc est verum, apposita ista clausula, cum cōsilio. sed apposita illa clausula, de consilio: ipse credit cōtrarium. Quia sic ex dictamine, & consensu illius tertij, ille arbiter ferret sententiam, quod lex prędicta prohibet. & notat Inn. de offi. deleg. si pro debilitate. Pactum enim hoc operari non potest, vt arbiter iustam ferat sententiam condemnando, vel absoluendo: sed bene, ꝙ sc͂dm iura pronunciet: vt

24 notat Cy. C. e. l. j. in secunda quæstione. ¶ † Subdit, ꝙ nunquā consensus ponitur pro consilio, nisi de intentione appareat, secundum negotij qualitatem, vel personarum: vel alia ratione, secundum Host. hic, & Archidia. lxiij. di. obeuntibus. Bart. in § si plures. dicit ꝙ glossę nostrę aliter intelligūt. § idem Pōponius. & § sed si ita. quā Oldracus: & ꝙ dicta opinio Oldraci sibi non placet. † Nam verbum placet, vel placebit: idem importat, quod verbum arbitratu. Et intelligit de arbitrio boni viri, non de libera voluntate grauati: vt. l. fideicommissa libertas. ij. Responso. ff. de fideicom. liberta. vbi relicta libertas, si hæredi placebit: intelligitur de arbitrio boni viri, & non de libera voluntate. Tantùm est ergo dicere placito, vel arbitrio Titij, quantùm dicere consilio, vel consensu Titij. Nam vtroq; casu intelligitur de arbitrio boni viri. ¶ In quæstione ergo ꝓposita dicit Bar. aut est dictum de consensu, vel consilio Titij: aut de placito, vel arbitrio Titij: & non valet: vt in dicto. § idem Pōponius. Ratio, quia talis conditio est contra arbitrij libertatem, quę est, vt arbiter possit pronunciare, etiam iniquè: vt. ff. e. l. diem. § stari. Sed eo casu auferť libertas, aliàs libera potestas arbitrio: quia contra illud Titij placitum, vel consilium, nō pōt pronunciare. Cum talis potestas sit ab homine data: vt dictum est. s. in. iij. quęstione. ¶ Aut dictum est, ꝙ pronunciet consilio Titij simpliciter: & valet: quia sufficit. ꝙ eius consilium requirat: nec tenetur sequi. & per hoc non aufertur libera potestas. Et hæc opinio tangitur de arbitrio. § sequitur. vers. sed quid si dicatur. Et ex hoc infertur, ꝙ gl. ff. de hære. insti. l. illa institutio. quæ dicit, quòd potest compromitti, vt ferať sententia, prout videbitur sapienti de iure ciuili: non bene dicit. Nam verbum, videbitur, idem importat, quod verbū placebit, seu arbitratus fuerit: vt in. l. fideicōmissa libertas. allegata. in. ij. responso. Io. And. in Speculo super dicto vers. sed quid si dicatur. dicit, ꝙ malè dicit Spec. illa verba de consilio &c. haberi pro non adiectis. Quia saltem requiri consilium necesse est, & etiam expediens: vt in. l. quidā decedens. & l. si Titium. primo responso. & hac decre. & c. cum in veteri. allegatis. Et ideò saltē quātùm ad hoc adiecto est vtilis. Refert etiam Guidonem de susaria. in § idē Pōponius. per proximam rationem tenuisse compromissum valere: allegans. ff. man. l. idemq; § si quis ea. Subdit Io. An. ꝙ consuetudo approbat cōmissa talia valere, prout notat gl. in. l. illa institutio. allegata in fi. secunda glo. Super hoc vide quæ scripsi de offi. dele. si pro debilitate. in quinta quęstione, & seq. & quod scripsit Nouella post Host. infra. e. c. cum à nobis. su

26 per vltima glossa. vbi aliquid de hoc dicam. † Et æquū mihi pro nūc prima facie videretur, quòd etiam in illa forma, de consilio, & assensu, fieret talis interpretatio, quòd illa forma induceret solam necessitatem requisitionis consilij, & assensus, absq; hoc, quòd ille sequi necessariò teneretur huiusmodi consilium, vel assensum suæ voluntati contrarium. Ratio mea est, quia hæc verba, de consilio, & assensu, volubilia sunt. Et licet importent cōiter in hominum dispositionibus, ꝙ prosequi illud oporteat: tamen etiam secūdum naturam subiectæ materię importare possunt solam requisitionem absq; necessitate sequelæ: vt ex præcedentibus patet, prout dixi in fine oppositionis. Modò subiecta materia, & eius natura. s. arbitrij hoc requirit. quia aliter compromissum valere non potest. & tamen in dubio talis interpretatio fienda est: vt res valeat potiùs, quàm pereat: vt. j. de verbo. sig. Abbate. de priuil. si Papa. li. vj. & ff. de ver. obl. l. quoties. Facit consuetudo, & communis obseruātia: quia illa est optima legum interpres. s. de cōsue. cum dilectus. ff. de legi. l. si de interpretatione. & qa minimè mutanda sunt, quæ longam interpretationem habuerūt. ff. de legi. l. minimè. ¶ Nō obstat. § idem Pomponius. quia ibi non damnatur compromissum, in quo actū est, ꝙ arbiter ꝓnunciet de cōsilio, & assensu tertij. Sed damnatur illud, in quo actum esset, ꝙ arbiter iudicet sc͂dm illud, qd Titio placebit. Rō diuersitatis est, quia in casu nostro licet à consilio, & consensu discedere, vt iam dixi: quia verba volubilia hoc pati possunt. Sed in casu alio verborum proprietas ab illo placito recedere non permittit. ar. ff. de au. & ar. leg. l. Plautius. in fine, &c.

27 ¶ † SEXTO quæritur, quid si partes consentiant in iudicem ordinarium, vt feratur sententia, prout videbitur tali sapienti: & iudex facit: an valet sentētia? & videtur ꝙ nō, per ea, quę dicta sunt. s. de arbitro. ar. ff. de arbi. l. j. Bart. in § si plures. determinat contrarium. per. l. si conuenerit. ff. de re iudi. Aliud est enim in iudice, qui non habet liberam potestatem, sicut arbiter, sed habet eam limitatā, & æquatam legibus, & æquitatibus, in authē. iusiuran. quod pręsta. ab his. § j. ff. de pœnis. l. hodie. Insti. de offi. iudi. in prin. Et sic non est contra substantiam iudicij. An autem teneatur de necessitate sequi, vt patet ex his, quæ dicta sunt. s. Sed quid si dicatur cōsilio, seu arbitrio alicuius incerti. Nam ista adiectio in hoc, quòd operetur, Bar. sic distinguit in § si plures. Nam aut loquimur in extraiudicialibus: aut in iudicialibus, & alijs, quæ sapiunt naturam iudiciorum: vt sunt arbitria. Primo casu, aut illius tertij electio competit pluribus, & regulariter non valet, quod agitur: quia possum negligendo dissentire. ff. loca. l. si merces. in prin. Et ibi fallit. & ff. de pig. l. si fundus. in fi. Et in casibus in quibus non valet promissio incerta, vt. ff. de iure dot. l. cum post. § gener. & ibi notatur. & quod notat Barto. ff. de verborum obliga. l. si ita stipulatus. Si verò electio competeret vni, tunc valeret: quia tunc cessat ratio supradicta. Secundo casu principali. s. in iudicialibus, & eorum naturam sapientibus: dicit valere, quia partibus discordantibus, vel eligat, vel partes ad concordiam co-

gat: vt. ff. de iureiurand. l. iusiurandum. §. si de qualitate. & de bo. auth. iudi. posid. l. in vēditione. in fine. Et hic omninò iunge, quæ scripsi in. c. si pro debilitate in. v. & vj. q. allegatis.

28 ¶ † SEPTIMO quæritur, occasione præmissorum, qualiter aliquis de consilio teneatur, & qualiter de mandato, & qualiter de persuasione: sed quia ista non est propriè materia decre. me expedio remittendo ad notata Bar. ff. de iniu. l. non solùm. §. si mandato. & Dy. in regula, nullus ex cōsilio. Et iunge ea, quæ scripsi. s. de offic. deleg. c. j. in. iiij. primis. q. & quæ notantur per Bar. ff. de fur. l. furti. §. ope. & ibi, is qui opem. afs est. l. is, qui. & dicam fortè de homi. sicut dignum.

29 ¶ † Item occasione huius. ꝙ hic Papa interpretatur sententiam arbitri, aggreditur hic Henricus hanc materiam, qualiter arbiter potest interpretari sententiam suam. & dicit, quòd sic, si habet à partibus posteà expressam, & specificam potestatem. ar. ff. e. l. non distinguemus. §. de officio. & §. si. Et quòd hoc cessante adhuc potest interpretari, seu declarare verba suæ sententiæ, seu dicti, incontinenti tamen, & antequàm diuertat ad alios actus. Quia hoc casu posset mutare sententiam suam: quod est maius. arg. j. de testi. cogen. præterea. ff. de hære. insti. l. si ita. vt not. Speculator hoc titulo. §. si. versu, licet autem. arg. ff. e. l. qualem. vers. vnde videndum. Sed non posteà & interuallo. ar. huius capituli. Et ita intellige quod Speculator notat. e. ti. §. si. vers. sed nunquid verbū obscurum. & Archi. xj. quæstione prima. §. ex his omnibus. in glo. adde. ¶ Quid ergo, vbi dicunt, ꝙ arbiter post sententiam ab eo datam, non potest eam interpretari. Et pro omnibus his faciunt ea, quę leguntur, & notantur. ff. de appel. l. ab executore. ¶ Supple glossas. In gl. ij. ibi: *sequi*. Et est simile quod dicitur in vita beati Benedi. c. ij. vbi sic dicitur: conuocet Abbas omnem congregationem: & audiens fratrum cōsilium tractet apud se, & quod vtilius iudicauerit, id faciat. vnde Seneca in libro de vitijs, & virtutibus, dicit: quòd prudentis est proprium examinare consilium. Et ibi: *deliberet*. Pro hoc videtur, quòd compromitti posit, ita quòd si fiat pronūciatio de consilio alicuius sapiētis. de quo dic, vt scripsi. supra eo. c. in quinta quæstione. & in fi. Vincentius infra eo. per tuas. Occasione præmissorum quærit Collectarius, quid si mandetur executori, quòd mihi prouideat de beneficio de consilio Titij, qui Titius moritur re integra: nunquid ille executor poterit mihi prouidere? & quid si, cum consilio, &c. ¶ Sed ista prosequar infra ne sede vacan. c. vno. libro sexto.

SVMMARIVM.

1 *Laici in spiritualibus à quibus excludi dicantur: hic multipliciter notatum habes.*

2 *Compromitti in laicum de, & super quibus rebus queat? Et num nun necessaria sit superioris alicuius authoritas, aut permissio.*

3 *Clerici, num etiam de prælatorum suorum consensu ad iudicium seculare super rebus suis temporalibus proficisci possint?*

4 *Actus quinam in laicum cadere dicantur, & qui minimè?*

CAP. VIII.

Ontingit. Breue est. Et pars huius de dolo, & contuma. contingit. Collectarius hic nihil dicit, nisi ꝙ remittit ad collecta sua infra titulo ꝓximo, decernimus. & Lignanus etiam transit bene sicco pede. ¶ Expone literam. *generaliter*. per hoc cognoscitur lex generalis. de quo infra de electione. vt circa. vers. edicto. in prima glos. Nouella. *Spiritualibus*. vel quasi. infra titulo proximo. c. secundo. Hostien. *Compromittantur*. bene tamen potest esse laicus assessor Episcopi. argu. infra. c. j. supra eo. dilecti. Cum hoc edictum sit prohibitorium. vnde & eruditi libertini admittuntur. C. de postu. l. secūda. Hostien. An verò posit esse tabellio in ecclesiasticis. *decet*. nec expedit, Host. *Arbitretur*. in spiritualibus, vel ecclesiasticis, quoad multa, quæ ponit hic Hostien. dicam infra. ¶ † Nota primò qualiter laici à spiritualib⁹ excludūtur, videlicet quo ad multa,

1 quæ hic ponit Hosti. Et vide super his Nouellam post Goffre. de hære. c. sicut in vo. Et primò à compromisso, vt hic. ¶ Secundò. & fortiùs à iudicio ordinario, infra tit. ij. §. penul. vel delegato: vt dicit glossa. ¶ Tertiò à statuto. de constitutionibus. ecclesia. de rebus ecclesi͡js non alienandis. c. si. xcvj. distin. bene quidem. ¶ Quartò ab electione. de elect. sacrosancta. & c. Massana. ¶ Quintò à confessione: quia nec obest confessio coram eo facta. j. ti. j. at si clerici. ¶ Sextò à predicatione de hęreti. cum ex iniuncto. ¶ Septimò à cohabitatione chori inter clericos. de vita & hone. cleri. c. j. Octauò à computatione in numero canonicorum de insti. c. ij. ¶ Nonò à decimarum concessione, quam nec Imperator facere potest. de deci. c. tua. ¶ Decimò ab ipsarum participatione, & possessione. infra de præscriptio. causam. de deci. prohibem⁹. ¶ Vndecimò ab omni clericorum coërtione, & exactiōe. de immu. eccle. nouimus. & c. aduersus. ¶ Duodecimò ab omni spiritualium, & ecclesiasticorum communione, & administratione. vnde nec gubernatio ecclesiæ potest ei committi. de æta. & quali. c. inter. lxxxix. dist. iudicatum. Nec Episcopus potest illum instituere suum vicarium, vel œconomum, quo ad hoc, vt super clericos ecclesias, vel spiritualia habeat potestatem. xvi. q. vij. in noua actione. de deci. quanuis. Et facit quod dixi de syndico. c. vno. ¶ Opponitur quia videtur, quòd in laicum de rebus ecclesiasticis valeat compromitti: vt. s. eo. c. cum dilecti. & infra. c. *proximo*. arg. ij. q. vij. c. nos si. & alijs hic allegatis. in gl. quam pro solu

2 tione oppositionis. † Distinguit Henricus: quia aut quæris, nunquid posit in laicum compromitti de, & super rebus ecclesiasticis merè ciuilibus, & temporalibus: & dic, quòd sic. ar. huius. c. in eo, quòd tantùm prohibet de spiritualibus: quasi per hoc videtur concedere tacitè de temporalibus. arg. xxv. di. talis. infra de præsump. nonne. secundum Ber. Innocē. & Host. hic. Et est casus. s. eo. cum dilecti. & infra eo. exposita. adeò secundum Tancred. Inn. & Host. s. e. cum dilecti. quòd in consensus iudicis superioris ecclesiastici non requiritur. Et exponunt ibi in fine. *Præsertim*. i. maximè. sed Goffre. exponit ibi. i. tantùm. quia clerici. & personæ ecclesiasticæ nō possunt dimisso Episcopo adire forum seculare: vt. xj. q. j. clericum cuiuslibet ordinis. & j. de foro compe. significasti. Et ideò secundum eum necessarius fuit consensus Episcopi ordinarij, qui iurisditionem habebat super illis, de quibus compromittebatur: vt infra eo. per tuas. in fine. Nec obstat j. e. exposita. quia ille dux fuit arbitrator, seu amicabilis cōpositor, & non arbiter, secundum Gof. s. e. dilecti. Sed primam opinionem videtur tenere Archid. in dicto. c. clericū. in prima gl. Aut quæris, nunquid posit non compromitti, de, & super spiritualibus rebus: & tunc aut quæris vtrum hoc posit fieri siue authoritate superioris, si authoritate superioris, tunc dixerunt Io. & Vinc. hic indistinctè, quòd sic. Sed circa hoc subdistinguit Henricus: quia aut quæris, vtrū posit fieri cum authoritate Papæ: & dic, ꝙ sic, siue in solū laicum cum clerico. vt. xxxij. distin. c. pręter. §. verum. & c. ad hoc. cum ibi notatis in gl. arguitur, & c. xciiij. di. c. j. cum ibi notatis. in gl. arg. ꝙ Papa. quā gl. multi non habent, & malè inducit no. Arch. de offic. dele. ab arbitro. in. j. gl. li. vj. Facit j. de fo. cōpe. c. ij. j. rñso. à cōtrario. vbi Host. & Nouel. exponunt scdm vnū verbum Pontificis. i. Papę. qui solus hoc cōcedere potest. Ad idem. ij. q. v. magnam. & c. nosti. & c. habet hoc proprium. ij. q. vij. c. nos si incompetenter. Aut quæris, nunquid hoc posit fieri sine authoritate Episcopi, vel alterius inferioris à Papa. & tunc aut quæris, vtrum posit cōpromitti in laicum, & clericum insimul. Et dic, quòd sic, siue ille superior, qui de causa cognoscit, & præstat authoritatem sit delegatus, siue sit ordinarius. ar. j. c. proximo. scdm Ber. Inn. Host. & Nouellam hic. & Hostiē. & Nouellam j. de præscrip. c. causam. aut quæris, vtrum posit cōpromitti in

solum

in solum laicum:& tunc Inno.hic & Io.xvj.q.j.c.plores . dicũt quòd sic.ar.iosra.c.proximo.secundum Host . & Nouellam hic,&.§.e.c.dilecti.& Archid.in.c.plures . alleg.& in.c.ab ar bitris.tenent contrarium.ar.io eo,quod legitur,& notatur. ĩ.de offi.dele.cum te.Idem Io.An.de appel.c.legitima.libro sexto.Et hoc tutius putat Henricus:quia inferior non potest cõtra legem superioris disponere supra de maio.& obe. cum inferior.& Episcopi tenentur canones obseruare supra de constitutionibus.c.j.de treu.& pace.c.primo.Sed iste canon prohibet in laicum fieri cõpromissum:quare &c . ¶ Si quæras vtrum posit fieri sine authoritate superioris,dic,ꝙ non:vt hic,ſcdm eum.Nouella autem de præscrip.cũ olim. notat,quòd io personam,ecclesiæ potest de iure ipsius ecclesiæ,canonibus noo reclamanib⁹,compromitti per illud arbitrium.Et idem Spec.hoc titulo.§.sequitur.versi.sed nunquid Abbas.¶ Supple glossas.In gl.j.ibi:*cognoscere*.hoc etiã ſcdm leges verũ est.in auth.de sanctiss.Epi.§.si verò.ecclasti cũ.vbi dicit qđ ecclasticũ negotiũ discernat Eps nihil communicantibus clarissimis prouinciæ iudicibus . Nec enim volumos talia negotia omoinò scire ciuiles iudices . Et ibi *superioris* . hoc est authoritare iudicis,qui de spirituali causa cognoscat:sed eius authoritate fieri potest,siue ex delegatione , siue iure ordinario cognoscat , secundum Innocen. Et ibi:*non credo*.hoc dicit propter Io.& Vinceotium qui sic dixerant,de authoritate maiori laicus potest esse arbiter in spiritualibus.infra.c.proximo.Hostien.Concordans gl.Respondet Innoceotius,quæ dicit dixisse de superioris authoritate posse io spiritualibus in solum laicum compromitti: dicens hoc nullo iure caueri.Innocen.hoc dixerat fortè id non procedere,nisi post litem cœptam.Et ibi : *Massana*.per quæ iura patet,quòd etiam super electione prælati,vel clerici non posset in laicum compromitti,secundum Inno Et in fine.his Innocentius dicens,imò qđ plus est , dicimus, quòd nec iudex laicorum de spiritualib⁹ disponet:vt infra tit.j.c.ij.Quia nec laicus iudicare de causa spirituali potest, etiam si incidat alij quæstioni , de qua cognoscere poterat: vt infra qui fil.sint legi.lator.Tñ de mandato Papæ possent laici iudicare de causa spirituali.xxij.di.d.§.verum.sed alte-

3 rius mandato,non credo.† Super rebus autem temporalibus clerici non possunt ire ad iudicium seculare,etiam coo sentientibus prælatis suis.ĩ.de fo.compe.si diligenti . Sed io iudicem aliàs clerici consentiẽtibus prælatis suis consentire possunt,vt iudicem,& noo aliter:nisi eorum habeant coo sensum.ĩ.de fo.compe.c.vlt.& c.significasti.Quod autẽ diximus,ꝙ authoritate delegati potest compromitti in laicũ de spiritualibus.Item intelligo,quod posit authoritate ordinarij:sed fortè nec authoritate ordinarij,nec delegati potest,nisi lis cœpta sit.Inn.fortè habuit respectum ad lecta,& notata.infra.c.proximo.& de preben.c.nisi essent.& intellexit,ꝙ tunc reseruata esset sententia approbationis , vel reprobationis,seu correctionis , & emendationis ipsi iudici delegato,vel ordinario,cuius authoritate itur ad arbitros. Sed tunc non posset id intelligi de compromisso in verum arbitrum,sed potius de compromisso facto in sõlum in arbitratorem,seu amicabilem cõpositorem.Quia quoad verum arbitrium,sto magis cum Henrico ꝙ in illo contra hãc decretalẽ nõ posit à Papa inferior dispensare.arg.ĩ.de elec.oe Romani.in cle.in prin.Martinus autem de Salua quoad hoc rñdet ad.c.Massana.& c.sacrosancta.de electiõe dicẽs,ꝙ ibi loquit de actu merè spirituali,videlicet de electione Prelati ecclesiastici,quæ nullo modo cadit in laicum,sed arbitrum, nõ est actus merè spiritualis,& cadere potest bene io laicũ. ĩ.e.cũ dilecti.&.ĩ.c.proximo. Nõ eñ ab eo remouet laicus, nisi ꝓpter decentiam,& authoritatem iudiciorũ , & arbitriorũ,quę sunt ad instar iudiciorum.Secus enim in ꝓcura-

4 torio.ĩ.de procura.c.j.li.vj.¶ † Pro quo sciendũ est,ſcdm eũ, ꝙ sunt actus,qui nõ faciũt aliquã residẽtiã io tractãte:vt acceptatio,& receptio possessionis.Et ista bene cadunt in laicũ.& ibi.no.per Pau.in cle.j.ĩ.de cõces.prębẽ.& per Io.An. ĩ.de prębẽ.accedens.Aliqua verò sunt,quorũ exercitiũ fit per modum præsidentiæ,& dispositionis authorizabilis:vt in regimine monasterij,& monachorũ.Et ista etiã in laicũ cadere possunt.Aliqua sunt quæ residentiã faciunt io gerẽte.& de istis adhuc idẽ.Aliqua suot,quę sunt merè spiritualia,sicut eligere,vel de electione cum electoribus tractare, seu vt ius habẽs in electione,vel electionis interesse.Et adhuc idem alia sunt,quæ nec sunt authoritatis:nec merè spiritualia:nec resideotiam aliquam faciunt in gerẽte:sed sunt quasi nudi ministerij.& ista possunt cadere io laico.Et idem in actu ꝓcuratorij.de ꝓcu.c.j.li.vj.lo iudicialibus autẽ per modũ iudicis,vel arbitri,nõ potest laicus tractare spiritualia:quia actus tales authoritatẽ habent.& hoc oisi cum admixtione clericorum,& authoritate iudicis.Et tunc nõ curatur,qui plures sint numero clerici,vel laici.Sic intelligit.c. istud.& infra.e.per tuas.& aliàs non.Per modum tñ non authorizabilẽ,bene tractare possent:vt per modũ ꝓcurationis.Quia istud officium est vile.C.de decu.l.si ꝓcuratorẽ. li.x . Et est ratio diuersitatis,& non authoritatem decentia ecclesiastica secundum eum.Sed de his dic pleniùs,& meliùs,ac clariùs prout scripsi.iofra.de procu.c.j.li.vj.in tribus primis oppositionibus,& remissionibus ibi per me datis.& tangam fortè.ĩ.ti.proximo.decernimus.

SVMMARIVM.

1 *Compromittere Plebanus super sua Plebaniæ iuribus , & compromissum suo nomine factum ratum habere non posit?*
2 *Consensit,si quis semel,amplius dissentire nequit.*
3 *Clericis vbi laici admissi sunt,non consideratur quantus sit laicorum in actu numerus?*
4 *Arbitrandi actus etiam super re spirituali,spiritualis non est.*
5 *Compromitti,de spiritualibus posse.*
6 *Actionem,& exceptionem ex laudo homologato,oboriri.Et qualiter eidem stetur?*
7 *Mandatum gñale saltem cum libera,an ad compromittendũ sufficiat?*
8 *Compromissum,siue transactio administratoris eidem nocivũ ipso iure tenere.*
9 *Rector ecclesiæ quæ super iuribus suæ ecclesiæ sine Episcopi authoritate posit,& quæ non posit?*
10 *Arbitramentum quam naturam habet?*
11 *Compromissum etiam præiudicium Prælato generaturum , quatenus ipso iure teneat?*
12 *Martinus spiritualis,Iacob.Bal.animalis.*
13 *Pacta etiam nuda secundum Euangelij veritatem seruanda.*
14 *Exceptio pacti,num saltem ex arbitri sententia,ex compromisso electis detur?Et an aliquo casu actio.nu.seq.*
16 *Differentiã non videri esse inter iuramentum,& simplicem promissionem quoad Deum.*
17 *Pœna vbi ponitur in arbitro,quòd non homologetur tacitè,sed agatur ad pœnam contra non seruatum arbitrium.*
18 *Ex sententia arbitri quòd agi non posit,nisi cũ alia remedia deficiunt.*
19 *Actionem non oriri ex pacto nudo de iure ciuili,secus de iure canonico vt nu.seq.*
21 *Dicta de iuramento,quòd intelliguntur de simplici fidei interpositiõe.*
22 *In electione parentis arbitrio esse,vtrum petat executionẽ vel pœnã.*
23 *A legis prouisione recedere videri eum qui prouidet sibi de pœna.*
24 *Differentiam inter nudum pactum,& stipulationem de iure canonico non procedere.*
25 *Clausula confirmationis,quem effectum operari debeat.*
26 *Arbitrij pœna valati,qua natura sit.*
27 *Heremocidiũ in arbitrijs non contrahitur,in quibus pœna cõmittitur.*
28 *Partes si promittant stare sententiæ,quòd intelligatur de diffinitiua.*
29 *Iudicem consentire debere de eo,in quo consenserunt partes.*
30 *Clausula,rato manente pacto,quomodo intelligi debeat.*
31 *Parere verbo,& non re,parere non esse.*
32 *Actionem non ex sententia,sed ex stipulatione oriri.*
33 *Versum non videri,quod non durat versum.*
34 *Iniuriam nouam nasci ex noua denegatione.*
35 *Arbiter qualiter compelli debeat arbitrari,vel procedere.*
36 *Compromissum,tribus modis concipi.*

37 *Arbiter, quando in se arbitrium suscepisse videatur.*
38 *Administrator quandocunque aliquam obligationem contrahit nomine domini, ad quam eum obligare non potest, quod seipsum obliget.*

CAP. IX.

PEr tuas. ¶ Casus. De causa spirituali authoritate iudicis causę etiã delegati potest in clericum, vel laicum cõpromitti. Et si arbitriũ est receptum, executioni mandetur, licet per generalem ꝓcuratorẽ sine lib. factum fuerit cõpromissum, si non fuit receptum: sed fuit pœna etiã apposita ad pœnam agunt, aliàs ad interesse. Et in prima parte iudicis consultatio. In secunda distinguẽs rñsio ibi: *super quo*. Et de hoc facto loquit̃ ĩ. de dona. inter dilectos. ad cuius finem ista cõtinuatur, sc̃dm Abbatem. ¶ Expone literã. *hospitalarios ex vna parte sancti Ioannis*. s. hierosolymitani. & sic ponit nomẽ gñale, sicut & infra de sepul. in nostra. Numẽ tñ speciale est sancti sepulchri, vt patet in c. inter dilectos. in prin. Et est simile. ĩ. de deci. dudũ. in prin. Host. *Plebanum*. & canonicos suos, vt sequit̃ ex parte altera. *Hospitali*. i. subiectioni hospitalis Host. *Vel*. i. super iure, qđ habebat in hospitali: vt. ff. de cõtrahẽ. empt. l. qui tabernas. & de le. j. l. si domus § pe. Host. aliàs Inn. *Recepisset*. loquitur Pisano Archiepiscopo. & ĩ hoc est, qđ cõtinebatur in literis ꝙ arbitrium executioni mandaret. vt patet ĩ. c. § super quo. Et cũ Archiepiscopus vellet exequi, qđ ei mandabat̃, vt patet ĩ. e. § j. opposuit sic Plebanus de Piscia contra quẽ arbitriũ latum erat, dicens ꝙ nõ uberat ei arbitriũ, ꝓpter rationes, quæ in sequenti § cõtinentur. Et sic cõtinuatur sequẽs §. Hostiẽ. *Propositi*. ad excludendã intentionẽ hospitalariorum, & executionem arbitrij. *Generale*. prima ratio pro plebano. *Et præterea*. sc̃da ratio pro plebano. *Præsertim*. tertia ratio plebani, quæ fortè includitur super prima, & fortè non. & ibi: *arbitrium*. iiij ratio plebani, quæ reprobatur in fine *Iaces*. vnde dicebatur non valere, sicut compromittitur in liberum, & in seruum: vt. ff e. l. Pędius. Vitiatur eñ vtile per inutile. De hoc. ĩ de regu. iu. c. vtile. li. vj. Et. ĩ. hîc fortè cõtinebat̃ partis alterius rñsio, & missa ad Papam cõsultatio, & expressẽ ipso arbitrio ꝓmulgato. Nã si tacitè per lapsum decẽ dierũ, tũc habet locũ. l. cũ anteà. C. e. Vel dic, ꝙ ratio est sc̃dm iura canonica etiã si tacitè sit receptũ vt sequitur. Primum verius est in hoc casu, vt patet in not. de offi. dele. cum olim. Host. Aliàs autem posset hîc locũ habere, sc̃dm eũ indistinctè. i. siue pœna fuerit promissa, siue non. Et sic approbat̃ opinio Martini, qui sic intelligit legem. C. eo. titu. ne in arbitris. Et reprobatur opinio Bulg. & Iac. Bal. sc̃dm Host. *Vel*. i. siue habuerit procurationem, vel etiã mandatũ, siue non. Nouella. *Acceptẽ hoc*. s. quia sponte susceptum est. *Executioni*. per pœnã & alios modos, de quibus. ĩ. e. cum tẽpore. & c. dilecti. Placet tñ plus Inn. si quis sic subscripserit sententiæ arbitri, dicẽdo: confirmo sententiam, vel non contradico, ꝙ tũc ex tali sententia oritur actio, & exceptio: vt. C. e. l. ne in arbitris §. fi. Et sic expone. i. subscriptum. Aliàs non sufficeret homologare arbitrium nisi subscriberet̃. C. e. l. cum anteà. dicit tamẽ aliquos dicere, ꝙ sc̃dm canones sufficit homologatio sola sine subscriptione. Dicit Host. ꝙ ipse est de illis, vt. ĩ. patet per superiora, & inferiora. *Receptum non fuerit*. Supple nõ est executioni mandandũ contra partem decani, sed cõtra procuratorẽ agetur, cum distinctione, quæ sequitur. *Pœna certa*. ĩ. c. pe. primo responso. aliàs agetur ad interesse. ff. e. l. si antẽ. Et hoc est hîc supplendum. *Agi poterit*. contra compromittentem, non contra Plebanum. Inno. vt statim patet. *Ad pœnam*. C. e. l. j. & authen. decernimus. nisi posset impetrare, vt arbitrium seruaretur. Sic enim vitaret pœnam. C. e. dilecti. in fi. *Quis*. & ideò contra quem lata est sententia arbitri fuisset in mora. ff. e. l. si. *At si*. dicũt Io. Aegi. & Gul. ꝙ vbi ponit̃, at si. vel sc̃dm qđ si est aduersitas in facto, sed nõ in iure. De

primo patet hîc de priuil. petijsti. ij. rñso. de app. solicitu. li
nẽ. in fi. De secundo. ff. de iud. l. sed & si. & l. ij. § sed si agant.
Qñ verò ponitur cum & si, obiectioni tñdet. ĩ. de sent. ex-
com. à nobis. ij. & in cle. de re iud. pastoralis § rursus. vers. cũ
& si *nulla*. nec certa, nec incerta. *Ad interesse*. i. ad expensas,
quas coram arbitris fecit in litem, & non ad rem, in qua cõ-
demnatus est reus: quia non interest vincentis, si sua nõ in-
tererat, vel sibi debita. Si verò sua erat, nun interest: quia &
post sententiam arbitri sua manet, etiam si sententiam con-
trariam reportauerit, & non obstante sententia ipsam pete-
re potest. ff. e. l. si in rem. secundum Inn. Sed Host. intelligit
simpliciter, sicut sonat de omni interesse. Ad hoc de testa. re
latum. ij. Et extenditur interesse ad expensas litis futuræ. ff.
de mino. l. minoribus. xxv. annis. Sed adhuc restat dubium,
vtrũ æstimatio rei veniat in huiusmodi interesse: de quo sta
1 rem cum Inn ¶ † Primò nota, ꝙ solus plebanus super iuri-
bus plebaniæ suæ potest compromittere, vt hic in princ. &
compromissum nomine suo factum ratum habere. vt. ĩ. eo.
c. versi. super quo. in prin. ibi, ex parte plebani. Vel dic sc̃dm
Inn. ꝙ hîc appellat partem plebani, plebanũ ipsum cum canonicis suis. Aliàs enim sicut non posset super hoc sup trãs-
actione cõstituere procuratorem, ita nec ratum habere. Vel
fortè hæc allegatio non valet: quia imò solus plebanus po-
test cõstituere procuratorem ad agendum: vt. ff. qđ cuiusq.
vniuer. no. l. vlti. in fi. Vbi dicitur, ꝙ vtilis actio administra
tori rerum ciuitatis dabitur. ergo & Prælato ecclesiæ. Si eñ
solus potest ratum habere, quod factum est: vt hîc: potest &
hoc facere: & ad hoc faciendum procuratorem cõstituere.
vel dic ꝙ ad agendum potest procuratorem cõstituere, *sed*
non ad transigendum, & fortè magnum erat negotium, &
quia hoc soli Prælato non licet ĩ. de his quæ fi. à præla. c. quã-
to. vnde sine consensu capituli non poterat ꝓcuratorem cõ
stituere. Primum verius est, videlicet, ꝙ hîc accipitur pars
plebani pro plebano. & canonicis suis simul. Et placet Host.
& Nouellæ. & patet ex his, quæ scripsi. ĩ. de transact. contin
git. in oppositiõe. & c. ti. j. in. ij. oppositione. & c. statuimus.
2 in. j. oppositione. & c. decœterò in quarta quæstione. ¶ † Se
cundò nota, in versicu. super quo. ibi: *ac pro hoc*. s. quia sponte
susceptum est. quòd qui semel consensit, ampliùs dissentire
3 non potest. Ad hoc infra de proba. per tuas. Host. ¶ † Ter-
tiò nota in fine, quòd ex quo sunt mixti clerici & laici non
est curandum, licet sit maior numerus laicorum. Ad idem
de offi. dele. si duo. libro sexto. Et facit, quod dicam infra de
4 testa. Io. Nouel ¶ † Quartò nota, ꝙ licet cõpromissum fiat
super re spirituali, ipsum tamen arbitrari nõ est res spiritua-
li. In actibus enim spiritualibus non haberet hoc locum: qđ
dic vt scripsi de patro. nobis. super gl. nun videtur. Nouella.
5 ¶ † Notat etiam Lignanus, ꝙ de spiritualibus potest cõpro
6 mitti. ¶ Itẽ, quòd ex laudo homologato oritur actio & exce
ptio. Item, quòd si sententiæ arbitri non homologatę sta-
tur soldm metu pœnę. Item, ꝙ vbi factũ deuenit in stipula-
tionem, agitur ad interesse post moram. ¶ Item, quòd iura-
mentum potest interuenire in compromisso. ¶ Item, quòd
authoritas superioris habilitat aliàs inhabilem. s. laicum, ad
7 suscipiendum arbitrium rei spiritualis. ¶ † Opponitur pri-
mò, & videtur, quòd generale mandatum, saltem cum libe-
ra, ad compromittendum, sufficiat: vt infra de procuratori-
bus. qui ad agendum § vltimo. libro sexto. vide glossam pri
mam. Inno. distinguit, aut est procurator simplex, licet cum
generali mandato: & iste non transigit, nec compromittit:
nisi fortè super fructibus paucis: vt. ff. de procuratoribus. l.
mandato generali. Aut est generalis procurator generalem
habens administrationem: & ille transigere potest, & iusiu
randum deferre: vt. ff. de procuratoribus. l. procurator cui li-
bera. & de iureiuran. l. iusiurandum, quod ex conuentione §
vltimo. Et si malè transegerit, imputet sibi qui talem elegit,
secundum eum. Facit de mino. l. cum mandato. ¶ Et ex hoc
videtur dare intelligi, quòd idem sit de compromisso, quod
est de transactione, quod planum est in procuratore gene-
rali cum

rali cum libera. Sed in procuratore generali totorũ bonorum facit dubitare. l. procurator totorum. ff. de procur. De quo tamen videtur loqui l. iusiurandum § vltimo. alleg. Sed dic, quòd dictum Inn. debet suppleri, & intelligi de generali habente liberam. Sic enim dissoluitur. l. procurator totorum. ad l. procurator cui libera. & ad l. iusiurandum § vltimo. vt notat. in l. procurator totorum. in prima gl. quæ approbatur per Bart. Et hoc placet Hosti. & Nouellæ. & probatur in d. c. qui generaliter § fi. Subdit autem Inn. ꝙ minor, vel ecclesia restituentur in integrum, si tutor, vel prælatus per amicitiam transegisset: vt. C. de transact. l. præses. & C. de pac. l. pactum curatori. & ff. de iureiu. l. tutor. Quod videtur
8 placere Hosti. & Nouellæ. ¶ † Ex quo videt inferri, ꝙ trãsactio, siue compromissum administratoris nociuum administratori, tenet ipso iure. quod tamẽ valde dubium est: sed dic de hoc prout scripsi. s. de transact. c. j. in ij. oppositione principali. & in remissionibus ibi per me datis ¶ Sed pone quòd procurator simplex habens generale mandatum, habet etiam clausulam de rato: nunquid poterit transigere, vel cõpromittere? Gl. j. hoc tangit. arguit pro, & contra, & remittit. Dñs Mar. dicit, quòd tenetur. & veriùs est, ꝙ non potest transigere, nec compromittere. & hoc credo. Nã clausula, de rato, adijcitur solùm ad executionem, & firmationẽ ipsius procuratorij: & illud non debet extendere: vt cle. j. de procuratoribus § ad hæc. in fine. ¶ Secundò opponitur, qa videtur, quòd arbitrium istud etiam per plebanum receptum, non sit executioni mandandum. Nam istud arbitriũ continet alienationem rei ecclesię immobilis, seu iuris perpetui, quod habet plebanus in hospitali. ergo ex defectu formæ, & causæ ipso iure est nullum. x. q. j. c. ea § hoc ius porrectum. xij. q. ij. sine exceptione. j. de rebus eccle. non alie. c. j. & ij. li. vj. Igitur nec per plebanum, etiam cum nudo consensu suorum canonicorum potuit ratum haberi. s. de elec. auditis. j. de re. iu. non firmatur. libro sexto. vide quod scripsi in
9 primo notabili. & vide quod dicit Ber. in gl. ij. ¶ † Dicit autem dominus Mar. de Salua, quòd istud est indubitatum in rectore ecclesiæ, quòd licet sine authoritate Epi agere possit super rebus ecclesiasticis ac iuribus, perpetuæ suæ rectoriæ: vt. s. de rescrip. edoceri. per Inn. Tamẽ sine authoritate Episcopi & obseruatione formæ in huiusmodi rerum, & iurium alienationibus de iure canonico requisitæ, non potest componere, compromittere, vel transigere, saltẽ. vt sun præiudicet successori. inducit. s. de transact. constitutus. & c. veniens. & c. decœterò. Faciunt optimè ea, quæ scripsi. s. e. in capitulo peruenit. & in quæstione secunda, & in remissionibus ibi per me datis. Vbi Host. notauit, quòd clericus non potest facere compromissum, quod præiudicet ecclesiæ suæ, nisi cum licentia, & authoritate prælati sui fiat, per dictum c. decœterò. & s. e. cum tempore. Et hoc ibi etiam ponit Martinus. sicut & xic. Vide in Spe. titulo de arbitro. § restat. versi. sed nunquid clericus. vbi Specul. idem tenere videtur. Allegat. j. de deci. ex multiplici. supra eo. peruenit. ¶ Sed ad veritatem multùm obstare videtur ista decre. quę dicit, quòd indistinctè ratum debet haberi arbitrium, si ex parte plebani receptum fuerit. & s. e. cum tempore. quod etiam tenere videtur indistinctè & infra eo. exposita. & c. cum à nobis. Collectarius solùm dicit, quòd cum transigere, & compromittere æquiparentur, vt notatur. s. e. c. ij. credit esse dicendum, vt in c. contingit. de transactionibus. vbi de hoc dixi in oppositione. ¶ Credo dicendum, quòd respectu præiudicij ecclesiæ generandi, bene dicit dominus Martinus. & ideò compromissum & arbitrium huiusmodi realitatem non habent: illoq; respectu nulla sunt: nec simplici ratificatiõe firmari possunt. Et ita procedit oppositio. Et est ratio: quia prohibitum est via directa prælato atq; clericis omniũ ecclesiarum, ne huiusmodi alienationes faciant. infra de rebus eccle. non alien. c. nulli liceat. & c. seq. nisi ꝓpter vtilitatem, vel necessitatem ecclesiæ, & canonica forma seruata. vt iuribus pro contrarijs allegatis. Igitur nec via directa per viam transactionis, aut compromissi prætextu litis, vel controuersiæ hoc eis permittendum est. ff. de tuto. & curatoribus da. ab his. l. scire oportet. infra de regulis iuris. cum quid vna via. libro sexto. ¶ Possent enim confingi lites, vt circunueniretur prohibitio canonis: vt. ff. de transactionibus. l. cum hi § si cum lis. vbi in ratione videtur textus. ¶ Prætereà, quia aut loquimur de proprio arbitrio, in quo datur potestas iniquè pronunciandi: vt. l. diem § stari. ff. eo. Et patet, quòd hoc non debet administratori licere. argumento. ff. pro emptore. l. qui fundum § si tutor. & de furt. l. interdum § qui tutelam. & infra de regulis iuris. delictum personæ. libro sexto. & quod notat Innocentius infra vt lite non contestata. c. primo. & Cynus. C. de sacrosanctis ec-
10 clesijs. l. iubemus. j. † Aut loquimur in arbitramento: & tũc quia naturam transactionis, seu pactionis habet, vt notatur in authentica vt differentes iudices § si verò contigerit. Nõ video cur specialitatem vltra cœtera pacta habere debeat. Saluis tamen his, quæ scripsi de transactionibus. c. primo. oppositione secunda. allegatis. Per quæ attentari posset, ꝙ nedum vbi esset lis, sed etiam ius ecclesiæ dubium foret, & superioris authoritas interueniret; tunc absq; alterius, formæ, vel solennitatis interuentu valeret compromissum, & etiam arbitrium, licet ratione enormis læsionis posset, vel iure communi reduci ad arbitrium boni viri: vel saltem iure restitutionis moderari. ¶ Et sic possum intelligere quod scripsi post Innocentium in oppositione præcedenti. versi. subdit autem Innocentius. Sic possum intelligere hanc decretalem. & supra eo. cum tempore. & infra eodem capitulo. & c. cum à nobis. Et dictum domini Mar. possum refer-
11 re, & restringere ad casum non dubium, siue clarum. ¶ † Dico tamen, quòd respecto præiudicij prælatu compromittẽti, vel compromissum, & arbitrium ratum habenti personaliter generandi, valeret etiam compromissum atq; arbitrium ipso iure, etiam sine causæ, vel solẽnitatis alterius interuentu: vt in c. decœterò. & c. veniens. allegatis. Et etiam ita posset intelligi ista decretalis cum concordantijs. ¶ Dico tamen, quòd si hæc personalitas præiudicialis posset notabiliter præiudicare ecclesiæ in futurum, licet occasionaliter, & indirectè, seu quoad possessionem posset compromissum, & arbitrium etiam pro tempore prælati compromittentis seu ratum habentis, per superiorem ecclesiasticum retractari: vt supra eo. peruenit. cum his, quæ ibi scripsi in quarto quinto, & sexto notabilibus. & in prima oppositione. Et per hæc si procedant, habes elucidatam istam materiam. ¶ Tertiò opponitur, quia hic dicit indistinctè, receptũ arbitriũ est executioni mandandũ, & sic actionẽ, & exceptionem parit: vt videtur. Contra opponitur de. l. j. C. eo. ti. vbi dicitur, quòd ex sententia arbitri ex compromisso iure perfecto aditi, appellari non posse. Quia nec iudicati actio inde præstari potest. & ob hoc inuicem pœna promittitur, vt metu eius à placitis non recedatur. & ff. eo. titu. l. secunda. & fine. In quibus dicitur, quòd nec ex ea sententia oritur reo exceptio. Et super hoc vide Bern. in glossa licet procurator, & notatur in Speculo eo. tit. § fi. vel. hoc quoq; & sequen. & ad finem versi. quid si sit. Et versi. seq. Alij distinguunt inter expressam & tacitam receptionem, seu homologationem. Alij inter subscriptionem, & simplicem homologationem. quod prosequere, vt scripsi in expositione super verbo executioni. Alij distinguunt inter cõpromissum factum cum pœna, in quo dicunt locum habere. l. j. C. e. etiã homologatione expressa, vel tacita non obstante. Et compromissum factum sine pœna in quo dicunt locum esse distinctioni. l. cum antea. & l. ne in arbitris. C. e. Martin⁹ dic it, ꝙ sententia huiusmodi est tacitè, vel expressè homologata, siue cum pœna, siue sine pœna, &c. Et sic indistinctè est executioni demandanda, sic intelligens. l. ne in arbitris. Butrig. verò & Iaco. Balduini fuerunt in opinione contraria cum
12 pœna apposita est. † Hostien. verò dicit, quòd hoc est verũ indistinctè hic positum. Dat intelligere, quòd hic appro-

batur opinio Mat. & reptobatur opinio Iaco. Balduini:& quòd Martinus ſpiritualis homo fuit & ſecundum tempus, quod tunc currebat, ſemper legi diuinæ adhærebat contra rigorem iuris ciuilis. ¶ Sed Iac. Balduini non ſapiebat, quæ ſunt ſpiritus, ſed tanquã animalis multiplicationi temporalium, & rigori iuris ciuilis quaſi per omnia intendebat nõ ęquitati. Vnde ipſe & ſequaces ſui, qui hodie ſunt multi, opiniones ſpirituales repręhendunt, dicentes: hæc eſt ęquitas capitanea: ęquitas burſalis Martiniana. Sed velint nolint hanc ęquitatem de iure habent ſequi, vbicunq; agitur de periculo animarum: vt notatur. ſ. c. non ſine. §. fi. Caueat ergo ſibi is, qui conſentit: quia pacta quãtuncũq; etiam nuda, ſecundum veritatẽ euangelij ſunt ſeruanda. de iureiur. & ſi Chriſtus. remittit ad nota. ſ. de pact. c. j. & .iij. Dixi in dicto c. j. in prima oppoſitione, aliàs quęſtione. Et miratur quomodo poteſt aliquis verus Chriſtianus ſentire contrarium. Cum Vlpianus, qui pagan⁹ fuit, dicat: hoc edicto, prętor fauet naturali æquitati, qui cõſtituta ex conſenſu facta cuſtodit: quoniam graue eſt fidem fallere. ff. de conſti. pecu. l. j. in princi. Si ergo paganus facit vim in æquitate iuris naturalis rationalis, quid facere debet Chriſtianus de æquitate naturalis iuris? quod in lege & in Euangelio continetur. ſ. de cõſue. c. fi. Et ſi ſentit paganus, ꝙ conſtituta quoad temporalia, & humana ex conſenſu facta, cuſtodiantur: quid debet ſentire catholicus de conſtitutis canonicis, & pactis ſuis ſeruandis. In quorum violatione vertitur periculum animę. C. de ſacroſan. eccl. l. ſancimus. xij. q. j. præcipimus. Et ſi reddit cauſam paganus, quoniam graue eſt fidem fallere, quam nec Deo præſtiterat, quid de baptizato? xlv. di. de Iudæis. xxiij. q. v. ad fidem. ¶ Dicit ergo: obſecro aduertant hæc contaria ſentientes. Nam ſecundum Hieronimum. Plus debet Chriſti diſcipulus, quàm mundi Philoſophus. vnde Hieronimus ad Oceanum. c. iij. Alię ſunt leges Cæſaris, aliæ leges Chriſti aliud Papinianus, aliud Paulus noſter præcipit. Et contra Pelagianos li. j. Mihi curæ non eſt, quid ariſtoteles, ſed quid Apoſtolus doceat. ab vno enim domino apoſtatare, atq; in alterius ſuperſtitionem ire ſecundum Auguſtinum non li-
14 cet. xxvj. diſtinctione, Acutius. in fi. ¶ † Inno. autem in glo magna. Primò præmittit quorundam opinionem: quibus. videbatur, ꝙ licet ex ſententia arbitri ex compromiſſo electi, non detur actio, vt. C. eo l. j. tamen datur exceptio pacti: quia faciendo contra, venit contra pactum. arg. ff. de pact. l. j. & l. iuriſgentium. §. ait prætor. ¶ Sed hãc opinionem ipſe reprobat per. l. ij. & fi. ff. e. In quibus ꝓbatur, ꝙ nec exceptio datur. Poſteà refert opinionem aliorum diſtinguẽtium, an in compromiſſo ſit pœna adiecta, an nõ. Si enim pœna adiecta eſt, dicunt quidam, quòd in compromiſſo omnia verba, quæ ibi ponuntur intelligenda ſunt ſub conditione tali, ſcilicet. Ego promitto, quòd ſtabo ſententiæ, vel pœnam ſoluã. & ideò, ꝙ ſufficit, ꝙ alterum fiat, vt patet in eo, qđ legitur, & no. ſ. de reſcrip. in cœteras. Et quòd iſte intellectus datus eſt verbis compromiſsi à iure. Nam ſi iura ſic ſtatuiſſent, bene deberet compromittẽs compromiſſum ſuum ſeruare. ſ. ſtare ſententiæ. & bene tunc ex eo pacto daretur exceptio. Et idem dicunt in iureiurando in compromiſſo appoſito. ſ. ꝙ non obſtante iureiurando agere poterit. Subaudi ille, cui fuit adiudicata res. Quia ſic eſt intelligendum iuſiurandũ. ſ. ꝙ vel ſeruabit ſententiã arbitri ſicut iurauit: vel pœnam ſoluet. arg. j. in eo, qđ legitur, & no. de iureiu. quẽadmodũ. Plus dicunt idem intelligendum eſſe, qñ partes ſtipulanẜ ſtare ſentẽtiæ arbitri ſine adiectione pœnę. ſ. quia ſufficit cõdẽnato, vel ſeruare ſententiam, vel præſtare pœnam: vt. ff. e. l. diem. §. fi. Sed vbi adiecta non eſt, neq; ſtipulatio interuenit, olim ſemper dabatur exceptio, hodie etiam datur non tantũ exceptio, ſed etiam actio, ſi fuerit homologatum. C. e. l. cum anteà. ¶ Ex quo Inn. dicit apparere, ꝙ iſti dicunt val de bene in alio dicto de ſtipulatione, &c. ſ. pręcedenti proximè Subdit tñ, ꝙ imò & vbi actor ſtipulatus eſt ſtare ſentẽtiæ arbitri ſub pœna, reo nihilominus ſtipulanti datur ex-
15 ceptio: vt. ff. e. l. ſi de meis. in. §. ſi verò, &c. † Caue tamen, qa hæc habent locum, vbi ſtipulatur quis ſtari ſententię ſiue dicto, vel arbitrio, ſiue cum pœna, ſiue ſine pœna. Sed ſi expreſſè quis ſtipuletur rem, de qua agitur ſibi dari, vel fieri ſcdm ſententiã arbitri, ad rem ipſam, vel factum poſſet agi, ſi pro eo ſententiaretur. Et idẽ etiam eſt in reo, ſi expreſſè ſtipuletur rẽ, quæ ab eo petiẜ, ampliùs nõ peti, ſi pro eo fuerit arbitratum, bene habebit exceptionem. Imò plus videtur, ꝙ etiam ſi prędicta non expreſſè ſtipuletur, ſed ſolùm pactũ fiat incontinenti poſt ſtipulationẽ omiſſam de parendo ſententię, ꝙ prædicta dentur, vel fiant: aut non dentur, vel fiãt, ꝙ ex tunc præcedens ſtipulatio tale pactum informat, ita ꝙ pariat actionem, & exceptionem: vt. C. de pact. l. petens. ff. ſi certum pet. l. lecta. & de pact. l. iuriſgentiũ. § quinimo. Imò plus videtur, ꝙ etiam partes videntur tacitè renunciare prędicto intellectui, in caſu: vt puta, ſi ſtipulentur ſtari ſententiæ ſub pœna, ſic ꝙ ſoluta pœna, pactum maneat ratũ. Nam hic agi poteſt ex ſtipulatu, vt fiat, quod iudicatum eſt. vt. ff. de tranſac. l. qui fidem. Imò plus videtur, ꝙ hoc caſu, ſi condẽnatus fuerit in mora, agetur ad pœnam, & poſteà ad rem iudicatam: vt patet in eo, quod legiẜ, & not. ſ. e. dilecti. in fine. vbi de hoc dixi ſuper gl. fi. in ſuppletione finali. Nec obſtat. ff. de excep. doli. l. apud Celſum. § Labeo. quia illa lex loquitur, qñ non erat adiectũ in cõpromiſſo, quòd pœna ſoluta, ratũ eſſet arbitrium. ¶ Alij tñ dicunt, ꝙ in prędicto caſu non poteſt agi ad rem iudicatã, ſed ad intereſſe tantùm. Sed quæ eſt ratio, quare prędictus intellectus actionis fuit datus ſtipulationi in cõpromiſſo factę? Rñdetur, ꝙ hęc fuit ratio. quia cum arbiter ſine timore retractationis, *poſsit* ferre iniquã ſententiam, iuſtum fuit, ꝙ in aliquo eius poteſtas reſtringetur. ſ. vt nunquàm per ſententiam arbitri res ſua ſibi auferretur præciſe: ſed ſufficeret, vel pœnam, vel intereſſe præſtare. Nec daretur ex ſententia actio, vel exceptio, vt C. e. l. j. & C. e. l. ij. licet videatur argumentum contra. C. de iudę. l. iudęi. in fine. Sed illa. l. intelligiẜ ſcdm alias leges. Hoſt. autem finaliter circa hoc ſic diſtinguit. quia aut eſt arbitriũ ab vtraq; ſuſceptum. i. homologatũ ſiue approbatũ, & tũc indiſtinctè executioni mandatur vt. ſ. eo. c. § j. Aut nõ recipitur, ſubaudi j. decem dies ei cõtradiciẜ, & hoc caſu ſi certa pœna appoſita eſt ad ipſam, agitur vt hîc verſ. & ſiquidẽ. Si verò pœna incerta, vel nulla appoſita fuit, ſed ſimpliciter promiſerunt partes ab initio, quòd arbitrio ſtarent, ad intereſſe agiẜ vt hîc. verſ. & ſi nulla. Qđ intelligit, niſi conſtet de euidenti iniquitate continente peccatum mortale. Nam hoc caſu ſententia reuocatur, ſecundum qđ legiẜ, & not. ſ. e. c. ij. § fi. vbi autem iuramentum interceſsit indiſtinctè mandatur executioni contra illum, qui iuramento potuit ſe *obli*gare dummodo & ęquitati ſit ſubnixum: & ſic intelligit qđ hîc dicitur, &. ſ. e non ſine. in fi. Idem dicit ſi fidei interpoſitione firmatum ſit. ſ. e. c. peruenit. Ideò autem qui ſimpliciter promiſit, contradicens auditur nec cogitur pręciſe ſeruare arbitriũ quia põt cauſari, ꝙ non promiſiſſet, ſi qđ ita pronunciaretur, crediditſet. ar. ff. de ritu nup. l. quãquã. Nec obſtat quod ſcripſi. ſ. e. oppoſitione. § Hoſt. verò dicit, quia illud intelligiẜ qñ illud approbauit expoſtfacto iam ꝓbato arbitrio. Ideò autẽ cũ iurauit, non põt cauſari ignorantia li-
16 cet inter iuramentũ, † & ſimplicẽ promiſsionẽ, nõ videaẜ eſſe differentia quoad Deũ. xxij. q. v. iuramenti. Nam hoc introduxit eccleſia ob reuerentiã iuramenti vt no. ſ. qđ met. cau. ad audientiam. j. rñſo. & ſecundum hanc breuem diſtinctionẽ, reduces ad conſonantiam quicquid no. de hac materia, in ſumma. eo. titu. § qualiter cõſtituaẜ. j. rñſo. & ſub. § ſed mens. vſq; ad verſ. ſed nunquid religioſi. ſcdm Hoſt. Collec. ponderat dictũ Inno. in hoc ꝙ refert quoſdã dicere ꝙ vt arbitrium executioni mandeẜ, ſufficit expreſſa homologatio ſola, ſine ſubſcriptione ſecundum canones, & dicit Inn. idẽ notaſſe. j. e. cũ tẽpore: & hîc clarè videẜ probari hincꝙ habere canoniſtas ſine præſcriptione ſtare debent ¶ Secundò ponderat ibi: *pœna ſtatuta*. hîc eſſe expreſſum, ꝙ vbi pœna ponitur † in

17 nitur † in arbitrio non homologat tacitè, sed agitur ad pœ-
nam contra non seruantem arbitriũ tacit. s. e. dilecti. & hoc
dicit notasse Goffr. in summa hic § stabitur, & remittit ad
not. de iureiu. c. quintauallis. ¶ Tertiò subdit q circa casum
in quo pœna non est apposita, Inn. est valde vagus hic, & s.
e. dilecti. Dicit tñ, quòd in. c. dilecti. videtur dicere Inno. q
18 ex † sententia arbitri non potest agi nisi tunc cum omnia
alia remedia deficiunt. s. cum simpliciter, & sine stipulatio-
ne, & iuramento, compromissum fuit. Dicit tamen q Inno.
non stat in ista sententia neq; standum est, vt clarè legit
hic. Ex quo enim pœna non est apposita, agitur ad obserua
tionẽ sententiæ indistinctè, vt hic. si videlicet inter princi-
pales fuit compromissum: Sed si compromisit procurator,
sine speciali mandato agitur ad interesse contra procurato
rem & in hoc remanet Host. secundũ eum. &c. ¶ Aduerte,
& distingue quinq; casus. Primus est, cum sine pœna iura-
mento, & stipulatione compromissum est. Secundus cũ sti-
pulatio intercessit sine iuramento, & pœna. Tertius cũ iu-
ramentũ intercessit sine pœna. Quartus est, cum interuenit
pœna sine iuramento. Quintus cũ interuenit iuramentum
& pœna. ¶ Circa primũ casum. dic q de iure ciuili, locum
habet. l. cum antea. in qua distinguitur vtrum homologatũ
fuerit tacitè, vel expressè, per lapsum. x. dierum, sine contra-
dictione expressa &c. & tunc ex eo detur actio, & exceptio,
& executioni mandatur, saluo quòd si est iniquũ, & petat
reduci ad arbitriũ boni viri. dic vt scripsi. s. e. c. nõ sine. in. v.
oppositione, & remissionibus tuis. an verò nõ fuit homolo
gatum tacitè, vel expressè sed potiùs per partẽ alteram, vt j.
x. dies eidem cõtradictum, & tunc ex eo nõ oritur actio nec
exceptio, nec est executioni mandanda imò nec tũc scdm le
ges, agi potest contra cõtradicentẽ ex pacto faciendi, viola-
19 to ad interesse, pro eo, q scdm eos, ex † pacto nudo nõ orit
actio. ff. de pact. l. iurisgentium. § sed cum nulla. orit tamen
exceptio vt ibi &. ff. e. l. si de meis. § j. Sed secundum canoni-
stas, habetur ac si stipulatio interuenisset pro eo, q omnia
pacta scdm eos pariunt actionem. dixi. s. de pact. c. j. & quid
tunc dicendum. dicam in casu sequẽti. ¶ Circa scdm casum
quicquid. s. scripserim post alios, puto idem dicendũ, quod
in primo casu. nam. l. cum antea. de pacto in scriptis redacto
vel non redacto, quo promittitur stari sententiæ arbitri, lo-
quitur indistinctè. igitur intelligam de iudicio & nõ nudo,
deducto in stipulationem, vel nõ deducto. ar. ff. de le. prẹstã.
l. j. § generaliter. Et maxime hoc scdm canones consitendũ
20 est, pro eo q volunt † canones, indistinctè omnia pacta quẹ
sunt scdm bonos mores, parere actiones, & arbitria homo-
logata executioni mandanda. vt hic. &. s. eo. cum olim. & c.
cum tempore. & sic non credo illi opinioni quæ habet, q. l.
cum antea. non prouidet, nisi in casu necessitatis, videlicet
cum deficit omne aliud auxilium agendi ad interesse. Nam
illud non est adeò sufficiens remedium, sicut istud: saluo q
hoc casu, omni homologatione expressa. vel tacita cessante,
competit actio ex stipu, atu ad interesse, scdm leges quẹ nõ
cõpetit scdm leges in primo casu, vt hic in vers. at si nulla. &
ff. e. l. diẽ. § pe. licet scdm canones, idẽ sit vtrobiq; vt dixi in
primo casu. Fallit tñ casus vtriusq; membrũ optimũ, videli-
cet dũ omnis homologatio cessat in his in quibus nõ pote
rit ẹstimari interesse, nec agi ad illud, sicut in spiritualibus,
tũc enĩ in subsidium oportet dicere, q valeat qd tactum est
à cõpromissarijs vt not. Inn. s. de elec. in causis. super verbo
cũ res. in fi. &. s. e. dilecti. in gl. pe. vers. alij dicũt. vbi vide qd
scripsi in. ij. q. ¶ Circa tertiũ casum, s. cum solo iuramento,
compromissum firmatum est, dic quòd tunc habet locum
executio & sic intelligitur. l. ne in arbitris. & l. cum anteà. §.
altera autem parte. & hic vers. & si nulla. ibi quia iuramen-
to. &. s. e. nõ sine. in fine. Et per consequens dat actio, & exce
ptio maximè scdm canones. Et præsertim cũ ista æquipare-
mus, videlicet actionem, & exceptionẽ executioni. arg. eius
etiam quod legitur, & notatur. C. de iureiurã. l. actori. & qd
21 dixi † de iuramento. intelligo de simplici fidei interpositiõe.
ar. c. iuramenti. & c. si Christus. c. peruenit. & c. cũ tẽpore. s|
leg. scdm canones. Fallit tamen vbi sententia arbitri non es-
set secundũ æquitatẽ vt dixi. s. scdm Host. & intelligo q de-
tur actio, & fiat executio contra illud, videlicet qui se iura-
mento adstrinxit. non cõtra alium: quia iuramẽta sunt per-
sonalia vt hic probatur secundum intellectum Inn. & Host.
¶ Circa quartum casum recitaui in prin. huius oppositio-
nis contra opiniones Bulg. & Martini & dicta Host. Marti
ni opinionem approbantes quæ habet quòd pœna apposi-
ta sententia arbiter expresse, vel tacite homologata, execu-
tioni mandatur. Et idem scripsi. s. in distinctione Hosti. &
placet hæc opinio Abbati Nouellæ & Host. Dicũt tñ, q in
22 † electione parentis arbitrio est, vtrum petat executionem
vel pœnam: sic potest intelligi. s. e. dilecti. in fine. & qd no-
tat Host. in summa § qualiter cõstituatur, & hoc innuit. Inn.
hic super verbo executionẽ. in prin. Facit qa eadẽ est ratio,
ergo idẽ ius. ff. ad. l. aquil. l. illud. Et hãc opinionẽ videtur te-
nere gl. ff. de re iud. l. ait prætor. in prin. quales sunt delegati,
&c. & ff. e. l. si duo. § fi. & Inn. s. e. dilecti. in gl. pe. versi. vel po-
tes dicere. & videtur casus hic in § super quo. & § sequenti.
si verò receptum qui de eodem facto loquuntur. Sed Azo
in summa. e. ti. § pe. & Accursius. ff. e. l. j. & de re iud. l. à diuo
pio. in prin. & Specu. de arbitro § fi. vers. consueuit. vbi vide
etiam in vers. hoc quoq;. Dicunt cõtrariũ nam tũc non cõ-
petit nisi petitio pœnæ homologatione non obstante, nec
datur actio, nec exceptio. nec executio scdm eos, & sic pos-
sunt procedere quæ scripsi. s. in oppositione. in § Inn. autem
inducunt iura pro contrarijs in oppositione alleg. & dicunt
etiam dictã. l. cũ anteà. in prin. ibi quos. neq; pœna &c. à cõ-
trario sensu, & in auth. de iudi. § quia verò multæ, & dicunt
q non est eadem ratio. Nam non pœnale nisi homologaret
haberet effectum, & pœnale habet effectum in pœnẹ com
23 missione. Facit quia † prouidens sibi de pœna, videtur à le-
gis prouisione recedere. vt. ff. de pact. l. & habet. § en quũ. C.
de pac. conuen. l. fi. Tertij distinxerunt: quia aut fuit dictũ,
q pœnæ adiectio nihil mutaret, & tunc habet locum. l. cũ
anteà. an non, & tunc pœnæ adiectio, facit ne agatur ex sen
tẽtia, & quòd pœna petatur quasi iure nouationis certæ. ff.
de pact. l. rescriptum. § si pacto. cum similibus. Cy. post Iaco.
de are. in. l. cum anteà. in. q. j. distinguit, aut nudo pacto siue
pœna cõpromitti, & tunc habet locum. l. illa. vt dixi in pri-
mo membro. aut nudo pacto cum pœna cõpromitti, & tũc
sunt opiniones. de quibus proximè dixi. aut compromitti
per solennem stipulationẽ sine pœna, & tunc locũ habet. l.
diem. § vlti. ff. eo. scdm eum. Sed dic vt scripsi in membro. ij.
Aut per stipulationem cõ pœnæ adiectione compromitti-
tur, & tunc dicit q scdm omnes, non homologat, sed agitur
ad pœnam. quia. l. j. C. e. nõ reperitur mutata in ꝓmissione
pœnali, ergo adhuc illi standum est. ar. C. de appel. l. prẹcipi-
mus. in fi. Et dicit quod hoc vltimo modo fiunt hodie cõi-
ter omnia compromissa, & posteà aggreditur ad id qd teti-
gi de iuramento in casu tertio, & quod tãgam in casu sequẽ
ti. Et huic opinioni videtur acquiescere Iaco. de Butriga. &
etiam Io. fa. in. l. cum contra. & videtur placere Innoc. vt scri
24 psi in. d. § Inno. autem. Sed de iure canonico non † procedit
differentia inter nudum pactum, & stipulationem vt dixi,
& ideò manet opinionum cõtrarietas in vtroq; casu, & licet
legistæ communiter teneant opinionem Cy. Canonistæ tñ
communiter sequũtur opinionem Host. Sed de iure credo
opinionem Cy. veriorem, siue per stipulationẽ scdm leges,
siue per nudum pactum secundum canones, pœna promis-
sa sit, siue per stipulationem, siue per pactum nudum pro-
missum sit stari sententiæ arbitrali. per. l. j. C. eo. nam quòd. l.
illa non sit correcta per. l. cum anteà. planẽ innuitur in eadẽ
lege cum anteà. in principio. Et hoc re vera de plano innuit
decre. in vers. si verò receptum. & supra eo. dilecti. in fine.
Capitula verò cum tẽpore. & innotuit. & cum olim. exposi
ta, non loquuntur in arbitrio pœna vallato, & hoc satis vi
detur hic voluisse Hostien. in casu in quo non est homolo-

gatum expressè, nec tacitè, & habet pœnam certam. quia
tunc dicit, quòd nõ datur ex eo actio, vel exceptio. Sed solũ
agitur ad pœnam: vt. C. e. l. j. & hic in. §. & quidem. & .s. e. di-
lecti. in fi. Si verò habet pœnam incertam, perinde est ac si
nulla pœna esset apposita vel promissa vt hic. & . C. man. l. sa
larium, vnde eo casu agitur ad interesse. facit. ff. eo. l. non au-
tem interest. quam sic intelligit. Sed iste casus in quo cessat
omnis homologatio etiam tacita, supponit ꝙ fuerit cõtra-
dictum infra decem dies, & ita non habet dubium, quia in
nullo casu, ex isto datur actio, vel exceptio, nec istud aliquo
casu est executioni mandandum. & ita põt intelligi. C. eo. l. j.
vt probat. l. cum anteà. C. e. à contrario videlicet cũ interue
nerunt iuramentum & pœna. dicit Cy. vbi. s. quòd idem fa
cit in pacto non iurato sola pœnæ adiectione firmato, se-
cundum Io. Aliqui distinguunt in iuramẽto, sicut in pacto,
an respiciat pœnam, & tunc dari debet intellectus alterna-
tiuus Inn. ꝙ sufficiat, &c. & sic pœnam soluendo, non erit
periurus: aut respicit arbitrium, & tunc locus sit. l. ne in ar-
bitris. vbi dicitur, ꝙ arbitrium sacramenti religione firma-
tur: & dat actionem maximè vbi post promissionem iura-
tam de seruando arbitrio adijcitur pœna per coniunctio-
nem: & quia illa addit vt in simili notat Host. infra de pro-
ba. licet. & , sic placet Collectario. Sed certè isti non bene in-
telligunt Inno. quia Inn. quoad hoc, non fecit differentiam
an referatur iuramentum ad compromissum, & arbitrium,
an verò referatur ad rem, vel factum in compromisso de-
ductam, seu deductum, voluit enim Inn. & bene, vt credo,
ꝙ in primo casu iuramẽnti habeat easdem conditiones, si-
cut res iurata. i. compromissum, siue arbitrium iuramento
firmatum & eosdem etiam intellectus, & idem voluit ipse
etiam in simili infra de iureiu. quintauallis. s. in arbitramen-
to iurato, iniquo qd ideò dixit reducibile propter excessi-
uam iniquitatem ad arbitrium boni viri non obstante hu-
iusmodi iuramento. Et est ratio, quia de natura firmatio-
nis, seu validationis nõ est augere rem, quam validat seu cõ
firmat, sed eam qualis est, solũm reddere firmiorem: vt. j. de
pręben. c. j. in fine. in cle. Alium enim effectum non debet
25 † operari clausula confirmationis, quàm effectum firmatio-
nis: cum ad alium effectum non inducitur. ff. si cer. peta. l. nõ
omnis. & de ord. cogni. cũ dilectus. Sed cum adijcitur vide-
licet ad id dandum, vel fiẽdum quod dari, vel fieri petit pars
in compromisso casu quo sic fuerit iudicatum, licet tale iu-
ramentum habeat conditionem, si sic fuerit iudicatum, nõ
tamen habet tacitam conditionem resolutiuam si pœna nõ
fuerit soluta, sicut haberet arbitrium: quia non iuratur ar-
bitrium, cui inest illa cõditio tacitè, vt dixi. Sed iuratur sim
pliciter datio rei, vel adimpletio facti, quæ nullam habet
conditionem nisi expressam de sententia arbitri. Et hanc
distinctionem Inn. omnino teneas. Circa primum membrũ
ipsius distinctionis dicit hic Henri. hoc casu esse in electio-
ne illius, pro quo latum est arbitrium, agere ad pœnam ap-
positam. ar. s. e. dilecti. in fine de virtute iuramenti agere, &
tẽdere ad executionem, & obseruationẽ arbitrij, & senten-
tię arbitralis dũmodo sit æquitati subnixa vt est dictum. vt
hic in vers. quia iuramento &. s. e. nõ fine. & . c. peruenit. Sed
salua pace sua, licet iuramentum reddat arbitrium homolo
gabile executibile dum pœna adijcitur. vt. C. e. l. ne in arbi-
tris. & alleg. per Henri. tñ dum adijcitur pœna, non immu-
tat naturam, seu conditionem, & intellectum eius arbitrij
pœnalis per proximè dicta. salua distinctione. s. proxima. &
26 tamen natura † arbitrij pœna vallati est, ꝙ habeat intelle-
ctum alternatiuum sibi accommodatum à iure. s. quòd vel
soluat pœnam, vel obseruet compromissum, & quòd suffi-
ciat alterum. s. soluere pœnam, vt dixi, in casu. s. proximo. &
s. e. in oppositione. §. Inn. autem.

¶ PRIMO quæritur occasione oppositionis. s. ꝓximæ
quod agendo cum arbiter per contumaciam partis, fuit im-
peditus ferre sñiam, dicit Iac. de ra. ꝙ si lis est cõtestata, & li-
quet de causa, adhuc nõ põt arbiter ferre diffinitiuam, qa in
27 † arbitrijs non contrahit̃ hęremodiciũ sed pœna cõmittur
vt. ff. e. l. si quis rem. & . l. diem. §. si quis litigatori q̃l est verum
scdm eũ, qñ partes nõ fuerunt præsentes, quousq; fuit cõclu
siuũ in causa. Nam si præsentes fuissent donec fuisset cõclu-
sum potuisset ferri sñia, vna parte absente. arg. C. de adult. l.
quãuis. aut nõ liquet de causa, vel lis nõ est cõtestata, & tũc
an partes promiserunt ferre sñiæ arbitri solũmodo, & tunc
an partes promiserunt stare sñiæ arbitri solũmodo, & tunc
nõ cõmittitur pœna, sed mulctabat̃ contumax. quia etiam si
venisset corã arbitro nõ potuisset ferre sñiam. Idẽ enim in
iudicio ad cuius similitudinẽ arbitria sunt recoepta. ff. e. l. j.
vt patet. C. de temp. app. l. fi. §. illud. & de iudi. l. properandũ.
28. & quia qñ † partes promittunt stare sententiæ intelligit̃ de
diffinitiua: vt. ff. de re iudi. qd iussit. an partes ꝓmiserunt sta
re sẽtẽtiæ, & pręcepto arbitri sub pœna, & tunc cõmittit̃
cõtra cõtumacem. vt. ff. e. l. nõ distinguemus. §. de officio. Sed
si pars nedũ in nõ veniendo fuit contumax sed etiam desti-
tit procedere corã arbitro. & ad iudicem accessisset, & rẽ de
qua cõpromisit, in iudicium deduxit, tunc committit̃ pœ-
na: vt. l. si quis rem. ff. e. Sed Pe. contra eo modo quo scripsi. s.
e. cũ dilectus. in. v. q. Dicit enim Pe. ꝙ pro vna cõtumacia cõ
mittitur pœna, & idem tenet Accursius in authẽ. de iudi. §.
pe. dicens, ꝙ siue ad sententiã, siue in prin. siue in medio co-
ram arbitro pars citet̃, & non cõpareat, pœna cõmittit̃ con
tra ipsam: vt ibi. & . ff. e. l. non ex omnibus. ff. si quis ius di. nõ
obtẽ. l. vna. Spec. verò hoc titulo. §. differunt. vers. item arbi-
ter non potest. & . §. fi. vers. sed nunquid inciderit: tenet ꝙ tũc
demum cõmittitur, qñ sñiæ diffinitiuæ nõ paret per. l. alleg.
nõ ex omnibus. & . §. si quis litigatorũ. alleg. Henr. dicit, ꝙ opi
nio Spe. tenet̃ de facto. Sed opinio Petri & Accursij proce-
dit de iure. quodq; distinctio Iac. satis põt de ratione, & equi
tate sustineri. Tu verò dic, vt scripsi. s. e. cum dilectus. in. vj.
q. & vide qd scripsi infra. e. ex parte. in. iij. q.

¶ SECVNDO quæritur si partes cõpromittunt in
arbitrum sub pœna, sic ꝙ illa soluta, ratũ maneat arbitrium
nunquid is qui paret arbitrio poterit contra non parentem
ad pœnam agere, & nihilominus ad id quod præcepit arbi-
ter, vel fortè alterum non parentem, agentem exceptione
repellere. dicit Azo. C. e. l. cum anteà. & Bernar. s. eo. dilecti.
in gl. vlti. ꝙ sic. vt. C. de transac. l. cũ proponas. & . ff. de verbo.
ob. l. si ita stipulatus. §. fi. de transac. l. qui fidem. & ita no. ff. e.
l. ij. & . ff. de re iud. l. ait prætor. Facit vt illa verba rato manẽ-
te cõpromisso, aliquid operentur. ff. de le. j. l. si qñ. j. de priuil.
si Papa. li. vj. & quia aliter nullus esset litiũ finis, contra. l. ter
29 minato. & . c. fi. & quia † cõtẽtari debet iudex de eo in quo
cõsenserunt partes. ar. C. de dona. ante nup. l. pe. de re iud. l. si
cõuenerit. Ia. balduini tenet contrarium, quia in quibusdam
casibus est speciale, vt actio, vel exceptio detur ex compro-
misso vt. l. cum anteà. igitur in contrarium est ius cõe, vt. ff.
ad municipa. l. j. in fine. ¶ Præterea quia. l. cauetur ꝙ pœna
soluta recessus est à compromisso. vt. C. e. l. j. nõ obstant leges
inductę per Azo. quia in materia prorsus extranea loquit̃,
non autem in arbitris quia in eis est secus. Odof. dicit, ꝙ sñia
Azonis põt sustineri, quia hic duo fuerunt cõpromissa, vnũ
cũ pœna qd fuit cum extitit compromissum sub certa pœ-
na, & vigore huius cõpromissi, poterit pœna peti. Item fuit
scdm sine pœna, dũ dictum fuit pœna soluta, rato manente
&c. Et ex vi hui⁹ cõpromissi, sine pœna poterit agi ad id qd
arbiter præcepit, vel si à non obtemperante agatur excipi
poterit ab eo qui obtemperat, quia illud cõpromissum fuit
expressè homologatum, qd ex eo probat̃. quia promiserunt
expressè cõpromittẽtes stare sñiæ arbitri, cũ dictũ fuit pœ
na soluta, rato manente laudo, vnde ex eo datur actio, & ex-
ceptio. vt. l. cum anteà. & . l. ne in arbitris. in fine. Sed con-
tra Odof. est. l. priuatorũ. C. de iurisd. om. iud. quæ non vult, ꝙ
priuatorum cõsensus materiam faciat, sed parum aut nihil
differet à iudice si eius sententia, sicut iudicis executioni mã
daretur, & sic fieret per quandam consequentiam. quod. l. fie
ri prohibet quod esse non debet. C. de na. libe. l. legem. § fin.

Præterea

Præterea ex quo.l.prohibet actionem dari.vt.C.e.l.j.nō possunt litigātes sua petitione inducere qd.l.negat.ff. de postu. l.quos prohibet.§.de elec.c.sacrosancta.& hæc fuit opinio Martini de fano.qui vnà cum Ia.de bal.sentit cōtra Azo.& hoc etiam sentit Ia.de ra.Pro hoc facit.l.cū anteà.ibi:*si quod subscripserit postquàm diffinitio præcedit*,&c quæ videtur requirere ꝙ homologatio debeat fieri post sniam latā,secus si fieretante,qa per hoc derogaret illi.l.priuatorū.licet gl.Accur. dicat ꝙ ideò nō potest fieri ante,qa pactū est nudū,sed tñ illa non est rō,quia & si esset vestitu,tñ nō valeret,si ante interponeret ratione prædicta,& hæc fortè fuit causa, quare fuit introductū,ꝙ ex snia arbitri,nō competeret actio,ne.s. derogaret illi.l.priuatorū.hęc ratio cessat in alio iudice,qui habet iurisditionē,& sic pōt corā eo,simpliciter renūciare, & etiā in absentia eius cōueniri,denuò per pactū de stando suæ sententiæ.C.de tēpo.app.l.pe.§ fi.ff.qui app.nō licet.l.j.§. si quis.& quia magis solent eligi industriores.ar.ff.de offic. præfect.præto.l.vna.& quia iurant in auth.iusiurā.qd præsta.ab his.& quia inuitis partibus habēt iurisditionē . vnde
30 † cū hęc clausula rato manente pacto,debeat intelligi scdm naturā cōtractus cui apponitur.Sed in arbitrio nō pōt intelligi,quòd ex sententia arbitri actio oriat,vt dictū est,igitur nō potest peti pœna,& res tanquā deducta in sententiā arbitri.Quid ergo tunc operat?certè operatur tunc pluralem commissionem pœnæ.aliàs enim si non esset apposita illa clausula,non committeret pœna,nisi semel.vt.ff.e.l.si duo. Sed nunc pluries committi poterit,sic intelligit.l.ꝓponas. &.l.qui fidem.cum similibus.& per hoc patet responsio ad l.si quando.ff.de leg.j.vt refert Cy.in.l.cum anteà.q.iij.dicit Pe.quòd bis operatur pœnæ commissionem.vt.ff.de le.iij.l. fideicommissa.§.si quis decem. Et hæc opinio.s.eod.dilecti filij.in vltima suppletione gl.vltimæ videtur placere Nouellæ quæ remittit ad not.sua infra de testi.l.iij.super gl.ij.vide quod scripsi.s.eo.cum dilectus.in.ix.q.&.c.dilecti.in.iij.oppositione.Plus dicit Petrus,quòd si condemnatus per arbitriū sniam approbans,dicat placet mihi,posteà altera parte petēte,nō vult parere,talis dissensus facit peccatū cōmitti. Sufficit enim impedimentū facti.C.de transac.l.vbi pactū. &.l.si quis maior.vbi de hoc per Cy.& si pignus datum fuerit,dans veniens cōtra,perdit pignus:quia illud habetur loco pœnæ.vt.ff. eo.l.litigatores.§.quod ait prætor. & cuius erit,vide glossas cōtrarias.§.quod ait.&.l.cum anteà. Guido de suzaria dicit,quòd semper debet dari parti parenti.C.de transactionibus.l.si maior.&.ff.eo.l. arbiter intra tertium diem.& ita placet Cyn.in.l.cum anteà.in additione quam vt credo,recœpit à Gu.de cug.& latiùs ibi videas. ¶ Innocentius videtur tenere hîc in glossa penul.vers.imò plus videtur quòd per dictam clausulam pœna soluta rato manente pacto,tacitè partes videntur renunciare prædicto intellectui accommodato à iure promissioni de stando sententiæ arbitrali emissę.Nam hîc agi potest secundum eum, ex stipulatu.vt fiat quod iudicatum est.ff.de transactionibus.l. qui fidem.Quod prosequere latiùs, vt scripsi.s.in oppositione proximè præcedente.§.Inno.autem.vers.imò.plus videtur vsq; ad vers.sed quæ est ratio.nec valet oppositio de.l. priuatorum.& de.l.j.C.eo.Nam secundum intellectum In-
32 nocen.non ex † sententia,sed ex stipulatione oritur actio: neq; dicimus quod sententia executionem mereatur,& miror quod hoc non fuerit ponderatum. ¶ Sed caue, & distingue,quia an datio,vel factio in compromisso deducta, fuerit deducta etiam in stipulatione,& posteà adiecta pœna,sic quòd fuerit verbaliter, vel effectualiter tria pacta, vnum de compromisso seruando,aliud de dando,vel faciendo id,quod fuit in compromisso deductum,& tertium de soluendo pactum,si non fuerit paritum compromisso: & hoc casu starem cum dicto Innocentio,per id quod scripsi in oppositione supra proxima.§.circa quintum casum.Aut non interuenit huiusmodi stipulatio specialis,rei, vel facti in compromisso deducti,& tunc starem alteri opinioni,de qua supra nisi ex verbis stipulantium appareret expressè,quòd voluissent etiam in stipulationem deducere, quod etiam si post sententiam arbitralem fieret contra eā: solueretur pœna & nihilominus staretur sententiæ arbitrali,tunc enim dicerem sic promittentem, & posteà sententiæ non parentem ad vtrunq; ex sua stipulatione teneri, & ad vtrunq; ex stipulatu contra eum posse agi. Nam licet in incertis coniecturemus,à certo tamen,& expresso intellectu recedere non possumus.vt.ff.de verb.obl.l.continuus.§. cum ita.& de le.iij.l.non aliter.Modò cum simpliciter deducitur in stipulatione quòd pœna soluta, ratum remaneat comptomissum ex benigna interpretatione:& propter naturam arbitrorum intelligimus secundum Petrum de bella pertica.de commissione pœnæ, quæ fieret propter inobedientiam ante sententiam arbitri contingentem, vt sic ratum maneat compromissum, quod valet ad sententiam proferendam.Sed in casu alio certo,& claro, cum specialiter,& expressè deducitur res,vel factum,de quo est compromissum in stipulatione.Aut agitur,& deducitur in stipulatione expressè,quòd obediatur sententiæ arbitrali,& quòd non obediens,soluat pœnam:& nihilominus teneatur seruare sentētiam hîc nulla dubietas,sed casus clarus,& actus, nec agimus hîc de actione danda ex sententia nec de homologatione,vel executione sententiæ.& ideò cessant in dicto modo omnia argumenta partis alterius.Pactum autem nudum de iure canonico æquiparatur stipulationi in hoc casu, per ea quæ scripsi de pactis.c.primo.in prima quæstione. ¶ Dicit tamen Speculator quòd vt hîc scripsit Collectarius quòd si compromissum plura habet capitula,pars contra vnum capitulum veniens,non incurret pœnam insolidum,sed pro parte vt notatur in Speculatore eodem titulo.§.sequitur.Quod videtur satis expeditum de pœnis. in capitulo finam.

¶ TERTIO quæritur,Pone inuito compromisso cum pœna condemnatus per arbitrum ad rei restitutionem,rem restituit,deinde ipsam aufert.& occupat,nunquid in pœnam inciderit?videtur quòd sic per.l.si quis hæredem. C. de hæredibus institutio.& substi.sub conditione factis.vi-
33 detur contra,quia versum † quod non durat,non videtur versum.&c.ff.de in rem verso.l.si pro patre.§.versum.Sic tāgit Cy.in.l.si quis hæredem.allegata.Tangit etiam Spec.eo.ti.§.sequitur.vers.sed pone.arbiter condemnauit,& dicit ꝙ incidit in pœnam.arg.de pœ.dist.iij.irrisor cum similibus. & hoc verum si statim hoc faciat aliàs secus. argumentum optimum de elect.commissa.libro sexto.& de elect. officij. Quia sic dicimus de iudice delegato quòd si infra annum paritum sit semel sententiæ pacificè dicto, quòd posteà etiam infra annum moueatur quæstio parti,pro qua est facta executio,nihilominus dicitur esse functus officio suo, vt posteà intromittere se non possit, secūdum Collectariū qui remittit ad collecta sua,de offi.dele.in literis.Facit quia pœnę restringēdę sunt de elec.statutū.li.vj.Facit bñ.l.si qs hęredē.qa sufficit cōditionē qñcūq; impleri etiā post mortē.vt.ff.de cōdi.& demō.l.ij.scdm eū.vide pleniùs in.d.versi. sed pone arbiter.&.ff.e.l.inter castellianū.& qd ibi.no.& ēt qd no.Io.An.in.d.c.cōmissa.in gl.qq si.Subdit Colle.ꝙ arbiter electus sup lite pēdente nō pōt facere iustitiā de expēsis. remittēs ad no.de eo qui mitti.in posse.c.fi.in fi.sup quo vide qd scripsi.s.e.cū dilectus.in.iij.q.& seq.Quid de.q.principali?vr casus in.l.inter castellianū.all.scdm vnū intellectū. Sed dicit ibi Bar.ꝙ ille intellectus verus est,sed loquit in eo qd habet causam successiuā,& in quo necessaria est patiētia successiua iō rectè ibi dr,locū habet qd dicit,ꝙ nō vr versū, qd nō durat versum.Sed loquit in eo,qd nō habet cām successiuā,sed momētaneā:ideò nihil videt facere ad ꝓpositū, prędicta.l.nec ibi no.nisi in cōtrariū à sensu cōtrario arguēdo,verum ꝙ incidat in pœnā,facit benè.ff.de ac.emp.l.si hęres testō.Sed ꝙ non incidat,facit.ff.de solu.l.in numerationibus.in fi.ff.de statu libe.l.seruus si hęredi.& videtur notasse

glossa in simili.C.de pact.l.j.in fi.magnæ gl.Et etiam Barto. in simili.ff.de le.j.l.si fideiussor.§.meminisse.vbi ad cōtraria solutionem reperies,facit quia executores diffinitiuæ sentētiæ adiudicatoriæ rei qui rem semel fecerūt actori restitui, & ita sententiam plenè semel executi sunt,licet posteà reus actorem in possessionem turbet,aut ab ea illum spoliet,executores de hoc non debent se intromittere.quia semel functi sunt in totum officio . vt.ff.de re iudi.l.iudex.s̄.de offic. dele.in literis.& quia † ex noua denegatione noua nascitur iniuria quæ non videref esse commissa:vt notat Inn.& Hostiē.de præbē.pro illorum.& ar.e.ti.si cui nulla.li.vj.& Gul. de monte landensi.e.ti.si plures.in cle.Et Henri . post alios. de offi.dele.quærenti.vbi vide,quæ ibi scripsi in.iij.q.& distingue per ibi nota.an in executione factę restitutionis seu statim post eam fiat obligatio,seu occupatio , & tunc incidat in pœnam.An postquàm restitutus iam aliquādiu possedit pacificè,& tunc secus.fortè dicam in cle.si plures.vel ibi remittam si alibi interim pleniùs dixero.

35 ¶ † QVARTO quæritur ad explanationem vltimæ glo.qualiter arbiter vel arbitrator compelli debeat arbitrari vel procedere.Si loquimur de arbitris,seu arbitratoribus cōpromissarijs à partibus sponte electis.Dic ꝙ antequàm onus in se recęperint , compelli non possunt.vt.ff.eo.l.iij.§. tametsi.in prin.Fallit in tertio arbitro electo in casu discordiæ duorū arbitrorum,vt.C.de aduo.diuer.iudi.l.sancimus. & not.gl.ff.eo.l.item si vnus.§.principaliter . Sed postquàm onus in se receperunt,si tale est compromissum,seu arbitramentum,& adeò validum,quòd ex eo potest competere actio ad obseruationem ipsius arbitrij,vt ad pœnam promissam seu ad interesse iuxta ea,quæ scripsi.s̄.in tertia oppositione.nec superuenit causa sufficiens,propter quam se possit exonerare ab onere compromissi,& se excusare ab vlterius procedendo,& tunc potest,& debet compelli,vt in dicto.§.tametsi.ij.responso.&.§.ait prætor.e.l.&.C.cōia de lega.l.si duobus.§.sed & si quis.Quicquid est.§.licet loquatur in arbitro.tñ intelligif etiam in arbitratore.Nec obstat.ff.loca.l.si merces.in prin.&.C.de contrahen.emp.l.fi.vers.sinautem ille.quia intellige quod ibi dicit *voluerit*.&c.cum in se cōpromissum nō recœpit,vel iustam causam allegat , quare pronunciare nequit.Aliàs est cogendus,vt no.in Spe.de arbitrio.§.fi.versi.sed nūquid.Sed si superuenit causa sufficiēs, propter quam se potest exonerare ab onere compromissi, non deberet compelli.vt.ff.e.l.sed & si seruum.§.sunt & alij. &.§.Iulianus.vsq; in finem illius.l.&.l.seq.&.l.litigatores.& l.licet autem.&.l.si aliqua.&.l.item si vnus.&.l.non distinguemus.§.sacerdotio.cum pluribus alijs.& de hoc habes plures casus,per Host.in summa.e.ti.§.in quib⁹ causis.Si autem compromissum est inualidum seu tale,ex quo non competit actio ad obseruationē ipsius arbitrij,vel ad pœnam , vel ad interesse,non debet compelli procedere.vt.ff.eo.l.litigatores.§.item Iulianus.cum.l.seq.&.l.Pomponius.per totum. &.l.item si vnus.§.item Pomponius . vnde dicit Speculator de arbitro.§.fi.versu ad huius autem articuli.ꝙ compromis

36 sum † tribus modis concipitur.Primò cum pœnæ interpositione.Secundò simpliciter quibus casibus arbiter cogitur pronunciare,& agere vt sententiæ stetur,vel interesse præstetur:fit etiam tertio modo nudo pacto sine stipulatione, & tunc si partes consenserint,vel tacuerint per decem dies, agitur actione in factum:vt.l.cum anteà.allega . & hoc casu non cogif arbiter pronunciare.quia potest esse,ꝙ non valeret sñia,si pars contra quam ferretur sententia.j̄.decē dies contradiceret.Arbitri autem iuris qui de necessitate iuris assumuntur,vt patet in arbitris qui eliguntur ad cognoscendū de causa suspicionis propositæ cōtra delegatū.de quibus j̄.de offi.dele.c.ab arbitris.li.vj.cōpelli possunt sicut & dele gati nō habent iurisditionē ita delegatā,vt no.Host.in summa de offi.dele.§.quis sit effectus.& de app.legitima.li.vj . & ar.de offi.dele.c.iudex.&.c.arbitris.li.vj.videtur autem arbi

37 ter in † se suscœpisse arbitrium eo ipso,quòd præsens patitur in se compromitti.ar.ff.man.l.si remunerādi.§.si passus &.l.qui patitur.&.l.sequē.Si verò absens est,nisi statim cum agnoscit,contradixerit,suscœpisse videtur.vt.ff.ad maced.l. filiusfamilias.absente.&.j̄.de spon.ad id quod vt no.Specu. de arbi.§.fi.vers.sed nunquid.secundum Henric . Caue,quia prædicta differentia de stipulatione,& nudo pacto,de iure canonico non procedit,imò tantùm de hoc iure valet pactum nudum,quantùm stipulatio : vt sæpiùs dixi.s̄.per ea, quæ scripsi.s̄.de pact.c.j.q.j.& hoc saluo prędicta satis placent.¶ Supple glo.In gl.*licet*.ibi,*ex stipulatu*.vt dicit Hosti. lex nil dicit de stipulatiōe,sed ponit verba similia,sicut ista decretalis,dicens quòd si quis simpliciter stare sententiæ arbitrorum promisit.Et hoc est qd dixi.s̄.l.illam.cū anteà.lo qui quoad hoc,indistinctè.& alibi,*sed adeò conuenitur*.secundum Io.Vin.& Inn.& ibi : *obligatur*.vel dic quòd ex eo,ꝙ ab eo stipulatur,credendum est ꝙ intendebat cum sibi obligare,nisi contrarium dicant.nam tunc secus dicerem.Inno.ex quo elige tibi perpetuò istam materiam,ad maximā videli-

38 cet ꝙ quandocunq; † administrator nomine domini sui,vel administrationis suæ contrahit aliquam obligationem , ad quam potest obligare dominum suum,vel administrationē suam seipsum obligare censetur , nisi expressè contrarium dicat.ar.C.de contrahen.stip.l.j.&.l.Plautius hîc alleg.&.ff. de re iud.l.si se obtulit.cum similib.& in fine . Similē.j̄.dede spon.impube.c.vno.lib.vj.In gl.fi.ibi:*arbitrium*.vel nisi arbiter assumptus sit ad cognoscendum de recusatione delegati. s̄.de offi.dele.suspicionis.Et iunge,quod scripsi.s̄.e.c.in vlti. quæstione.& quæ notat Inn.de offi.dele.c.si quando.

SVMMARIVM.

1 *Compromissum finiri morte alterius compromittentium.& numero.4.& 5.*
2 *Rem sumptam per se simpliciter,de proprio,& primario suo significato intelligi.*
3 *Ordinarium verum arbitrum esse non posse.*
6 *Electores nunquàm dici transferre dominium prælaturæ.*
7 *Rē nō fieri litigiosam si petatur à subditis vt sibi obediāt vt prelato.*
8 *Electionis vitio,posse alteri parti adiudicare ius eligendi.*
9 *Electionis actum,à possessione iuris eligendi dependere.*
10 *Rem quamlibet,de facili redire ad suam naturam.*
11 *Prælato mortuo,vel credente,penes quos sit prælatura.*
12 *Prælatura ad hoc vt sit vacans quid requiratur.*
13 *Iudicis decretum ad hoc,vt sit validum,quid requiratur.*
14 *Pars in termino per arbitros assignato nō cōparēs an incurrat pœnā?*
15 *Citatione factā cōtra mortuū,an procedi possit contra hæredē mortui*
16 *Mortuum contumacem esse non posse.*
17 *Morte crimina extingui.*
18 *Corpus mortuum damnatum,in francia relinqui brachio seculari.*
19 *Iudicandum ex præsumptionibus mitiùs iudicari.*
20 *In crimen relapsus quomodo iudicetur.*
21 *Accusatus de crimine si se interficiat quòd pro confesso habetur.*
22 *Iudicem ad sententiam procedere non debere,nisi clarè constet de delicto.*
23 *Posse esse vt quis dicat ore se hæreticum,cum tamen non sit.*

CAP. V.

1 EX parte. Casus morte † alterius compromittentium finitum est compromissum.Et primo ponitur consultatio.Secundò responsio ibi:*quapropter* &c.Expone literā.*colonia*.ciuitas nobilis metropolis Germaniæ Hostien . *partes* id est clerici scdm Innocentium qui intellexit sic istam decretalem,videlicet quòd agebatur solùm inter electos,& solùm super electionibus electorū, nō authoritate inter eligētes nec super iure eligēdi eorum, vt patebit inferiùs in dicendis,& idem tenet Abbas exponens *partes*.id est electi.Sed Hostiensis exponit id est eligētes.Et

tes. Et per hoc dicit planam decre.dicit enim quòd licet cō-
promissum expiret morte arbitri.ff. e.in compromissis.vel
alterius ex litigatoribus.j.e.c.fi.hic neq; mortuus est arbiter
neq; pars,quia eligentes compromiserant,nec illud de quo
agitur,erat extinctum secundū eū,vel fortè compromiserāt
electi,& etiam eligentes,& ideò licet quoad personam mor
tui finitū fuerit compromissum,tñ quoad superstites, qui
morte illius non obstante partes actoris,& rei facere pote-
rāt,& etiam faciebant,nō quoad electionē mortui,quę ex-
tincta est,de elec.si electio.li.vj.Sed quoad electionē super-
stitis,de cuius viribus adhuc discutiendū est vt hic in fine.
non fuit finitū,sed durauit cōpromissum:imò & quoad ele
ctionē mortui durare potest,nō propter ipsam,nisi ratione
accessionū.vt.ff.de rei ven.l.vtiq;.sed propter aliam.Potest
enī esse,q efficacia electionis mortui nullā reddit à sui pri-
cipio electionē superstitis.vtpote si fuerit prima & canoni-
ca tenuit ipso iure:licet etiā cassanda,qa tunc illa nō cassata,
procedi nō potuit ad secundū vt patet ex his,quę leg.& no.
s.de elec.considerauimus,& patet hic in fine,licet fatear cū
Inno.super iure electionis vtriusq; partis,& non super eli-
gendi iure principaliter hic fuisse actū,vt patet hic in vers.
cumq; postmodum in princ.ibi:*super electione*.&c.Credo q
iste sit verus intellectus decre.*in te*.s.qui ordinarius est.s.eo.
cum tēpore.vbi de hoc dixi in prima oppositione. Iurisdi-
tione autem alicuius prorogata,nō præsumit arbitralis, sed
iudiciaria nisi poenæ appositæ,vel aliud cōtrarium det in-
telligere:vt no.C.de Epi.audi.l.epale iudiciū. nam res sum-
ptaſ pro se simpliciter,de proprio,& primario significato
suo intelligiſ.de app.sicut cōpeā.li.vj C.de his qui ve.æta.im-
pe.l.ij.nisi partes essent de foro iudicis assumpti,vt res ma-
gis valeat,quā pereat ar.eius quod nu.Inn.j.e.innotuit. ad
finem Coll.Sed hęc exceptio mihi non placet:nam proro-
gatio iurisditionis scdm proprij sermonis rectitudinē non
videtur posse trahi ad arbitrium.ar.ff.de au.& ar.le.l.Plau-
tius.in fi.ar.eorum quæ dicam in.c.innotuit.alleg.in.iij.op
positione.vers.sed oppones.& vers.sequenti.*cōpromittere cu-
rauerunt*.retēta nihilominus ordinaria potestate scdm Host.
quia illam à se abdicare non potuit.ff.de offi.pręsi.l.legatus.
Et fortè vult Host.q etiam processus iustificari ex vtraq; va
leat potestate.l.ex qua melius iustificari pōt.iuxta no.Inn.j.
de præscrip.cū ex officij.in gl.nota q simul.& ille videſ fuis
se intellectus Ber.vt patet in gl.antepe.&.fi.Et etiā in gl. &
malè quę est super verbo inhibere.in fine.q hāc phibitio-
nē facit vt ordinarius,& q vt arbiter processit vsq; ad mor
tem,ex tunc aūt vt ordinarius:*sententiā*.i.arbitriū Inn.hæc li
tera scdm Host.nā scdm eū Archieps,vt ordinarius,& vt ar
biter procedebat,diem autem assignabat,& sententiam fe-
rebat,vt ordinarius.in eo enī ordinat etiam ipsis inuitis,diē
potuit assignare. Quia iudiciū redditur in inuitum.vt.ff.de
verb.obl.l.inter stipulantem.Et est necesse scdm eū,q intel-
ligas,q hic assignauit diem,tanquàm ordinari⁹,quia aliâs
cum esset verus arbiter,mandatū dare poterat,sed nō sñiam
ferre:maximè scdm eum,cū nec in matrimoniali causa assu
maſ arbiter,& hoc agebaſ quasi de matrimonio spirituali,
vt dicit fi.gl.antepe.facit scdm Host.quia nec ordinarius ve
3 rus † pōt esse arbiter.vt no.s.c.cum tempore.Subdit hoc cer
tum esse,q si esset verus arbiter,nō pōt hunc diē ꝓrogare,
nisi à partibus hanc reciperet potestatē.vt.ff.e.l.non distin-
guemus.§.si vide qd scripsi.s.ti.ij.c.pe.oppositione.j.&.s.eo.
ti.c.ij.q.xvj.versu & quid si alius.& qd scripsit Bar.ff.de ver.
obli.l.si quis arbitratu.col.vlti.dicam.j.e.c.fi.*interim*.s.pendē
te termino.*de medio*.quod dic vt.s.de offi.dele.licet Hostiē.
inhibere.Dicit Inn.in gl.& malè.in fi.sic & hoc autem cōstat
eum malè processisse,qn præcepit quòd pendente sentētia
4 non procederetur ad electionem . Cum † morte litigatorū
pereat compromissum vt hic,& in instantia compromissi
nisi fortè intellexisset quòd nec procederet pendente sentē-
tia,quam iure ordinario,& vt ordinarius ferre intendebat.
Sed aliter infra dicam.verum dicit Collectari⁹,non referre

vtrum agant electores vt hic,vel electi,vt infra lite penden
te.c.primo.libro sexto.licet Host.in hoc differentiam face-
re videatur.Sed salua pace,imò est magna differentia facien
da inter ista,vt scripsi de in inte.resti.cum venissent. ¶ Sed
fateor bene quòd hodie est necessaria inhibitio:imò si fiat
electio pendente lite superstitis,est ipso iure nulla. infra vt
lite pendēte.c.j.li.vj.*curasti*.diffusè not.hic per Inn.& Host.
omittit Nouella propter ea,quæ leg.& no.infra vt lite pen
dente.c.j.&.ij.li.vj.*quorū canonicorum elegerunt*.& malè dupli-
ci ratione,tamen quia post iustam ordinarij inhibitionem,
tum quia facta fuit priorenun cassata.Inno.ipsius.H quoad
personam suam.non tñ quoad eligentes vel electionē:vt pa-
tet in sequentibus scdm Inn.Nouella.*debuisti*.debito neces-
sitatis,vel scdm alios honestatis.Inn.Dicit Abb. quòd co-
gnoscit,& diffinit per acta compromissi.C.e.l.pe.in fine. &
j.de testi.præsentata.secundum eum.& Pe.bona cautela cū
compromittitur in ordinarium,quòd apponatur clausula
vt finito compromisso,ex eo processu sententiæ possit ma-
ximè in electione,vbi ex officio inuito partibus procedere-
tur.de app.oblatæ.aliàs fortè non est perpetuum scdm eos.
cognoscere.p hoc patet hāc decretalē calūniari nō posse,quin
in ordinariū fuerit cōpromissum.nisi dicas,qd duraret com
promissum vt.s.dixi,scdm Host.*ius habet*.scdm quosdā maxi
mè cū oi casu nō valeat scda,dicā in.iij.oppositiōe:*nō valere*
cōcordat infra de eo qui duxit in ma.c.ij.& sic no. impossi-
bile iuris.s.quòd duæ electiones factæ de diuersis,ad eandē
dignitatem valeant,nec mirum,quia etiam est impossibile,
quòd valeant duę de eodē ad eandem de elect.vt quis duas.
in li.vj.¶ Primò opponitur contra principalem casum de-
cretalis & finem eius,quia ibi videtur contrarietas. Primò
enim dicit ibi textus,arbitrium finitum per mortem ipsius
H.& postea dicit,cognoscendum &c.Aut enim dices,quòd
cognosceretur, & feretur sententia pro superstite contra
mortui:seu contra,vel inter eos,& hoc non.Nam post mor
tem sic lata,non tenet.vt.ff.de re iud.l.in summa.&.l.quęsi-
tum.& si quis cau.l.si decesserit. Aut dices sententiam ferri
in lite huiusmodi mota inter electos contra canonicos ele
ctores super priuatione electionis eorum,& hoc non,quia
res inter alios acta per totum.¶ Confirmaſ oppositio,quia
quod dicitur,q post mortē potest iudicari , intelligendum
videtur,de iudicibus non de arbitris,qui non possunt iudi-
care post mortē ipsius litigatoris.ff.e.l.sed & in.§.vltimo.nec
in absentia partis etiam si sit contumax.ff.e.l.quid tamen.§.
5 fi.&.l.sed & si interpellatur.§.fi.nam parte † mortua vel con
tumace soluitur compromissum . vt ibi probatur . quamuis
poena committatur.ff.e.l.diem.§.si quis litigatorū.Quid di
cendum?fatetur simpliciter Innocentius quòd sententia la-
ta contra defunctū,est nulla:Plus dicit q acta habita inter
viuū,& mortuum,puta attestationes,& similia,nō valent,
si elegerint cōtra substitutū.Sed soluendo ad oppositionē,vi
deſ velle dicere sic.s.q propter adiacētia.s.vt sciatur qui sint
priuati potestate eligendi,etiam post mortem fertur sñia.ff.
de rei vē.l.vtiq;.C.si pen.app.mors interue.l.quāuis.ꝑur sic
videſ fuisse in propplito.Super quo vide Bern.in gl.magna.
& qd scripsi in expositiōe in verbo,*partes*.& in verbo,*senten
tiam*.& dic vt vtrobiq; scripsi,& vide qd dicā in suppletiōe.
d.gl.magnæ.Cuius occasione quæri pōt,pone moriſ litigās
super sua electione,nūquid in lite succedet successor,rñdet
Innocentius quod non:quia est huius hæres , nec vniuersa-
lis successor. Et quia neuter agit nomine ecclesiæ,sed vterq;
prosequitur ius suum.s.vnicuiq; ex propria cōpetēs electio-
ne.ar.in eo quod legitur,& notatur de elect. publicato.Sed
nunquid hæres defuncti prosequitur causam defuncti? re-
spondet Innocē.quòd non:quia cum realis esset actio,quæ
erat inter eos , si quis ius suum in prælatura haberet , &
hæres ipsam non possideat , nec dolo desierit possidere,
ius quod defunctus se habere proponebat non dabitur
contra ipsum actio nec sententia.vt.ff.de rei vendicatione.
l.si autem.¶ Quęrit Innocenti⁹ quid faciet iste superstes,re

spondet Inn. ꝙ si sit ei nouus aduersarius substitut⁹, inchoabit litẽ cum illo, & ita vult Inn. dicere, quòd primum processum non cõtinuabit cum illo, sed nouum inchoabit vnde dicit Lignanus ꝙ si tractus in iudicium ducat causam, vsq; propè sententiam, & cum videt sententiam ferendam contra se, renunciat iuri quod habet in manibus ordinarij, & ordinarius confert alij beneficium, de quo agebaẽ, adhuc oportet substitutum de nouo citari, & cũ ipso litẽ inchoare, & quòd idem poterant esse de scdo. iij. & iiij. &c. vsq; in infinitũ. Et ꝓpter hoc emanauit capitulũ primũ ĩ. vt lite pẽ. li. vj. prohibens nouum aduersarium substitui, quia si substitueretur grauareẽ superstes, quia oportet nouũ processum eum inchoare contra primum, aliâs cõtra illum. Subdit eñ Inn. ꝙ si nõ fieret sibi nouus aduersarius, tunc haberet solũ ab ordinario suam confirmationem, & ꝓcederet in sua petitione: sic not. de transac. decœterò. prout ibi latè scripsi in quarta quæstione. vide omnino circa materiam huius, quæ scripsi. s̃. ti. j. quæstiõe quarta principali § ad. v. q. vsq; ad supletionẽ gl. ar. & c. ij. e. ti. in. q. j. principali. & seq. & in quinta quæstione, & quæ dicam infra. e. c. quæstione. j. ¶ Secundò opponitur. quia videtur ꝙ imò non potuerunt isti arbitri facere inhibitionem, de qua hîc dicitur. Nam non constabat eis, ꝙ pars aduersa esset priuata potestate eligendi, nec ꝙ alia electio. s. viuentis, esset nulla ipso iure. Si enim hoc cõstaret, videtur quòd illi de nouo eligere potuissent, vt. s̃. de elec. dudum. & c. auditis. Solutio dicit Inn. ꝙ fortè non valuit inhibitio, nec fuit propter inhibitionem huiusmodi, alia electio fiẽda impetrata, & quòd ista fuit ratio, quare in hac decretali non diffinitur, quòd electio facta post mortẽ. hoc non teneat quãuis dicit textus ipse, quòd ordinarium erat vt primò de electione vnius cognosceret, quàm ad aliã electionẽ procederetur scd̃m quosdam. Dicit tñ ꝙ nec tũc etiam poterant illi electores mortui ad aliam electionẽ ꝓcedere nisi vocatis his etiam. s. qui superstitis electionẽ fecerant: vt si credũt suam electionem nullam esse, debeãt interesse vt. s̃. de elec. cum terra. Dic tñ, ꝙ certè alijs videẽ ꝙ etiã si electio viuẽtis nulla esset, tñ illi q adhærebãt subaudi electiõi, iã mortui vel etiã superstitis vtpote qa sine illis, ad aliã ꝓcedere nõ poterãt, alij nõ debebãt ꝓcedere iteratò ad aliã electionẽ, ex quo adhuc erat lis de electione viuentis. Et ad. c. dudũ. & c. auditis. rñdẽt ꝙ illa iura videnẽ tãtũ locũ habere, antequàm incipiat litigari per electos, quibus posteà litigiosa re facta, non videẽ licitum prælaturam, vel aliquod ius in alium transferre: vnde dicunt, quòd bene prohibuit Archieps sicut ex sequentibus apparet, vbi dicit *prius tamen*. &c. nec rõ posita superiùs. s. ꝙ nõ debent ꝓhiberi eligere, nisi ꝙ constet, quòd prior electio esset acquisita eius. s. qui adhuc viuebat. quia illa ratio haberet locum, vbi priùs nullam electionem fecissent: secus vbi fecerunt, sed mortuus est: alij verò aliter soluunt, dicentes, quòd & alia ratione benè prohibuit, quia cùm dubium esset an prima electio teneret, nõ debuit procedi ad secundam. arg. s̃. de elec. dudum. Sed non placet Inno. hæc ratio vltima, quia dubietas electionis primæ non debuit secundam electionem facere nullã, sed hîc ꝙ prima electio nulla non est ipso iure, vt not. s̃. de elect. cõsiderauimus. Alij verò aliter soluunt, & dicunt, ꝙ melior ratio videtur quare debuit inhibere, quia res litigiosa nõ debet in alium transferri. C. de litig. l. fi. quod etiam secundum quosdam locum habet in incorporalibus. vt notaẽ. C. de litig. l. ij. & fi. Dicunt etiam isti, quòd & si in incorporalibus nõ haberet locum vitium litigiosi, tũc si faciẽtet, pœnã trãslatę actionis, vel trãslati iuris vel dubitati iuris translati incurrerent, de quo no. s̃. de alie. mu. iudi. causa facta. ex parte. ¶ Sed Inn. transiẽs ad aliã gl. quã hîc coniungo, dicit ꝙ non videtur posse dici, ꝙ isti electores in vitiũ litigiosi incidant vel eius pœna teneãtur. Et primò quia hic nõ agebaẽ inter electores qui contra prohibitionem elegerunt, sed inter electos, & sic electores eligendo, nullã rem litigiosam in alios transtulerunt, cũ nulla lis esset inter eos, secundò, quia in lite huiusmodi, non petebatur dominium prælaturæ, sed tñ agebatur, quis eorum in electione ius haberet, sicut ibi appareret, vbi dicit. *Cumque postmodum inaclareiur super electione huiusmodi, &c.* ¶ Tertiò quia electores nunquàm dicuntur transferre dominiũ prælaturæ licet dent, per quod potest peti prælatura. igitur cessat vitium litigiosi. ar. C. de litig. auth. litigiosa. & idem videt, videlicet ꝙ electus ex sola electione in prẹlatura ius non habet. Scripsi post Inn. s̃. decœterò. in fine. iij. quæstionis principalis. arg. videtur contra de postu. præla. c. vnico. circa principium. & de præben. si cui. lib. vj. & viij. q. ij. dilectissimi. & lo. lxiij. di. quãto. & Host. in Summa de elec. § quid operetur. dum dicit, quòd confirmatio cõcedit administrationẽ, & hoc sentire videtur Inn. de elect. cùm dilectus. dicens ꝙ confirmatio habet vim decreti. Opinio Inn. approbatur in electis confirmationẽ requirẽtibus de quibus de conces. prẹben. proposuisti. in alijs non, vt de elect. licet de euitanda. xciij. di. legimus. Facit pro opinione Inn. quia sic per electionem, vinculũ spirituale cõtraheret; & sic renunciare nõ potest. de renũ. inter corporalia. Cuius cõtrarium patet de elec. si electio. li. vj. Inducit eñ de in integ. resti. c. ij. de transla. c. fi. secundum hoc intellige de elec. cũ inter ea. Nec obstant lecta, & notata. C. de iur. om. iud. l. fi. videtur notari ꝙ per solam electionem vniuersitatis datur iurisditio, & administratio. quia, vt loquitur, in secularibus vel in his quæ confirmationem non requirũt. Super quo vide quod scripsi de offi. ord. c. quanto. in. iiij. q. vnde ad propositum istud, subdit Inn. ꝙ licet electi iustè petant ab electoribus, si sunt subditi, quòd eis obediant vt prẹlatis. non tñ ab eis iustè petant prẹlaturam, quia eam ab eis non habuerũt, nec etiam plenè dare possunt: imò ipsam prælaturam vidẽtur recipere à confirmatore, qui eis confert plenitudinem sui officij. s̃. de elect. nihil. & c. transmissam. licet ius petendi omnia ista ortum habeat ex electione. Plus dicit Inn. ꝙ si idẽ esset elector, & confirmator: non tñ teneẽ pœna litigiosi, si alij prælaturam, quę ab eo petitur, in iudicio conferret. quia licet ius conferendi præturam possideat, non tñ possidet prælaturam: vnde si hoc ius conferendi prælatutam possessum ab eo, peteretur ab ipsis, & illud alienaret in alium, bene haberet locũ pœna litigiosi secundum illos, qui dicũt quòd etiam in incorporalibus, pœna litigiosi locum habet. & idem Inn. ꝙ si aliquis possideret prælaturam, quam alius petit, tunc si alienaret in alium illam prælaturam, bene haberet locum pœna litigiosi. Dicit tamen Inn. circa hoc, ꝙ si diligenter attendas, videtur quòd officium iudicis directè non imploratur ad prælaturam reddẽdam sibi, sicut nec ad quodcũq; ius aliud, nisi aduersus illum, qui aliud possidet: & ꝙ hęc petitio bene constituit rem litigiosam, & sic actionẽ. Dicit tñ ꝙ fallit. j̃. de re iud. cum Bertholdus. & hoc verum, cum quis prẹlaturam petit tanquã suam sibi restitui. Sed si alius nõ petit platuram vt suam, sed petit confirmationem prælaturæ vel alterius dignitatis, aut iuris, nunquã constituitur res litigiosa. quia non agitur de de dominio dignitatis quòd necessarium est, vt habeat locũ pœna litigio-
7 si in. d. auth. litigiosa. Dicit etiã ꝙ nõ fit res litigiosa, si petitur à subditis, ꝙ sibi obediant vt prælato. non enim sunt ij modi agendi ad rem, sed ad factum, & qualiter sit agendum in his remittit ad no. sua de ma. & obe. inter quatuor. vbi de hoc scripsi plenè in tribus quæstionibus. & circa materiam litigiosi vide quæ scripsi supra titulo. j. in. q. ij. & seq. & c. ij. in oppositione. & quęstione prima. & post Innocentium de constitutionibus. cum. M. in decimaquinta quæstiõe. ¶ Prętereà dicit Innocentius, quòd nec valet illud, quod illi soluendo dixerint, de translatione actionis, vel dubitati iuris, &c. Dicit eñ quòd non videtur, ꝙ in pœnam isti electores inciderint, trãslatę actionis, vel dubitati iuris quia in hãc rõ incidit nisi actor, qui actionem vel ius habet, & eam, vel illud in alium transfert. vt. C. man. l. penulti. & fin. Hic autem nec alius de electis ius suum transtulit in alium, imò nec electores ipsi, ius suum quod apud eos erat, scilicet ius eligendi

gendi in neminē trāstulerunt,sed iure suo vsi sunt.s.eligēdo. hic eñ est vsus iure eligēdi.Itē electores nō contendebāt,& maximè qa nec de hoc iure eligendi erat qō inter electores, sed solùm inter electos,cui⁹ electio valeret. Item quia non elegerunt quenquā,vt aliū vexarent,sed solùm vt vterentur iure suo.nam si elegissent aliquem ad impugnationem alterius,hoc quidem esset reprehensibile videret prima facie esse de mente Inno.inhibitionem nō valere per rationē pro oppositione adductam,& id qd dixi in prima solutione ipsius.Nam illa dicta per eum primò posita in prin.gl.& tnalē ipse nec in gl.nec in alia gl.sequenti quæ incipit nō videtur impugnare sed potiùs ea cōfirmare videtur in hoc videlicet,quia alias solutiones pręter secundam dictā inhibitionē iustificantes ipse reprehendit,nec illa secunda solutio etiam de iure valet.Nam litis pendētia de iure isto antiquo non suspendebat vsum possessionis ipsius possessoris,vt pdictum est.j.vt li.pendente.c.laudabilem.cū similibus.Nec eñ ex edicto vt li.pen.nil innouetur nec ex edicto ne res litigiosa alienetur,nec ex edicto,nec actio,vel ius indubitatum in alium trasferatur potest inhibitio huiusmodi iustificari vt patet ex dictis nec p electionē huiusmodi pōt afferri in præiudicium superstiti electio,vel eius electioni seu pendēte lite,quo videlicet ad litem pendentē,quāquā occasione huius electionis possit grauari ille superstes in suscitatione, inchoatione,& pro ecutione nouæ litis iuxta ea,quę scripsi s.in oppositione pcedē.vers.quęrit ergo Inn.Sed hoc interesse hoc tpe non pōderabatur,tū quia nō concernebat hanc litem tunc pendentē,tū quia ista lite nō pendente,idē præiudicium afferret ex qualibet electione,vel ꝓuisione,nec ꝓpter illud electio,vel ꝓuisio cuiusquā impediret & faciunt optimè no.Ino.j.de poen.de multa.in gl.no.ꝙ is.Et ꝓbatur de pbē.c.licet.ij.li.vj.cum ibi no.Dico tn,ꝙ de iure moderno expeditum est,ꝙ etiā sine inhibitione,pendente lite super vna electione huius prelaturę ad aliā electionē ꝑlaturæ eiusdē ꝓcedi nō pōt.& si processum fuerit,nulla est electio ipso iure.vt.j.vt lit.pē.c.j.li.vj.cū ibi notatis.Sed caue,qa aliter tibi dicam in oppositione seq.¶ Tertiò opponit ad idē, & cōtra finē decre.de.c.cum venissent.s.de in inte.rest.Inn. in vlt.gl.super verbo ius habet.scdm qd sequentes opi.versi. in gl.& bene supplet idō,etiā si ius non habet,dicens ꝙ pēdēte lite super alia electiōe,vel etiā nō pēdente electoribus tñ volentibus huiusmodi electioni inuiti ad aliā cœteri procedere debuerunt vt.c.cōsiderauimus.allega.nec obstat.c.cū venissent.quia ibi post cessionē vnius,nō remansit alia electio,cui fieret præiudicium:& quia de hoc corā superiore lis vertebatur ar.s.de postu.pla.c.bonę memorię.& de offi. leg.licet. Dicit tō alios dicere,ꝙ nec hic secda electio cassabitur,nisi priùs cōstet primā electionē tenuisse,vel als nemini ipedimentū prestitisse vt no.in.c.dudū.&.c.auditis.al leg.scdm qd plenius notatū est post eū,in solutione ꝓcedentiū oppositionu.& dicit ꝙ hęc vltima solutio sibi magis placet:qnia vix potuisset contingere,si de iure esset,ꝙ electio facta lite super alia electione pēdēte nō valeret,quin statim cassaret eam,& postea super alia electiōe sicut de iure esset, processisset,secundū Inn.¶ Ex quib⁹ apparet ꝙ clarè est de mente Inn.ꝙ nec litis pendētia nec inhibitio de tēpore huius decretalis facere poterant,quominus electio super qua lis pendet esset ipso iure nulla,& ius eligendi ad volentes eligere hac vice spectaret,possent aliā celebrare:& ꝙ talis electio post & contra inhibitionē,& litis pēdētia attentata nō fuisset tunc nulla propter hoc ipso iure.Host.verò dicit, ꝙ hoc dictū ꝓcederet,vbi lis penderet corā Papa,& ibi erunt partes,sed hic Papa rñdet cōsultationi,nec erant ibi partes dicit etiam ꝙ in.c.cum venissent.electio facta contra interdictum iudicis,pendet ex causa principaliter mota,& ideò non cassat:hic verò nō pēdet imò cōstat,ꝙ iniustè ꝓcessum est ad secdam scdm eu:i.s sunt casus diuersi & nō cōtrarij ibi eñ electione cōiter facta per ca.oritur quæstio inter capitulum,vel cōuentū totū ex vna parte.& aliū qui dicit ad se

electionē spectare:ideoq; petit illā cassari.Nemini ergo facit iniuriā ibi capitulū iterū eligendo sed vtitur iure suo,& sua possessione.Nec potest cassationis quęstio expediri,nemine existente electo de despō.impu.ad dissoluendū.hic verò mortuo vno ex duobus electis,habet locum hæc ratio, quæ in contrario locum habere non posset.¶ item hic ꝓ
8 pter vitium † electionis posset alteri parti adiudicari ius eligendi.non ergo sibi ius,sed sententiam patiēter expectēt. quia in expectatione nil possunt amittere,sed acquirere maximè cum ipsos habere ius in electione & esse canonicos nō negetur.de elec.bonæ.ij.& infra de concessione præbend. post electionem Hostien.¶ Quid dicendum ? videlicet si quæris de intellectu.d.c.cum venissent.de hoc satis plenè dixi,ibidem in quinta oppositione.§.tu verò.dic quòd textus, vsq; ad quintam oppositionē & maximè in fine dictę quintæ oppositionis.in versu sed vt veritatem nunc loquamur. vbi omnino videas.¶ Circa intellectum autem huius decretalis videntur esse opiniones contrariæ. nam opinio quam videtur velle sequi Hostien.& quasi omnes,habet quòd lite pendente super vna electione non debuit etiam de tempore huius decretalis procedi ad aliam &c.& quòd ne hoc fieret iustè potuit inhiberi vt hic.Alia verò dicitur esse opinio,quòd imò lite pendēte super vna electione,poterat de iure procedi ad aliam:nec erat hoc aliquo iure ꝓhibitum, nec à iudice prohibendum,& quòd inhibitio talis nec fiendam electionem impedire debeat,nec posteà factam,nullā reddebat.& hanc secundum quosdam videtur finaliter Innocen.velle sequi Nouella verò dicit,non curandum propter decisionē iuris noui.c.primo.infra vt lit.pendente.libro sexto.¶ Sed finaliter mihi videtur securius, tenere opinionem Bert.& Hostien.nec etiam vt mihi apparet,tenet Innocen.contrarium per expressum.licet enim circa oppositionem præcedentem reprehendat Inno.multas solutiones,tamen non propter hnc oppositiōi acquieuit expressè. vnde cum quæritur an pendente lite super vna electione possit inhiberi ad vnius partis instantiam alteri,ne ad aliā electionem procedat probabiliter,dici potest,quòd aut ꝓcedi potest per illam partem absq; præiudicio iuris pendentiæ,& iuris deducti in lite, & tunc non valeat inhiberi, & ita loquitur.c.cum venissent.nam ibi monachi erant in possessione iuris eligendi,quod etiam ad eos de iure communi pertinebat,licet Episcopus diceret se habere ius in electione huiusmodi interessendi,à cuius tamen possessione se ia-
9 tebat per monachos spoliatū.† vnde cum electionis actus à possessione iuris eligendi dependeat,non erat Episcopus vocandus ad electionē monachorū,cū in possessione nō esset:& ideò iuri suo in litem deducto per monachū electionē præiudicium non afferebat:quia ita poterat declarari ius suum,& sibi restitui post,vt ante vt in dicto capitulo cum venissent.vt ibi dixi in versu tu verò.& vers. sed vt aliter. Aut non potest procedi &c.absq; præiudicio litis pendentiæ seu iuris per partem aliam deducti in litē,& tunc secus, nam lite pendente in præiudicium litis pēdentię seu iuris deducti in litem & partis,circa illud per aliam partem, nil debet attentari:& ne id fiat,per iudicem inhiberi potest.j. vt lite pendente,per totum.in rubro,& nigro.de appel.non solùm.li.vj.&.s.de consti.cum.M.in fine.Modò sic est in casu nostro huius decretalis.Pro quo sciendum est, ꝙ electio non spectabat de iure ad istos electores, vel ad illos, sed ad totum capitulum,de elect.c.primo.cum cuncor. & .c.quia propter.in eodem titulo.& quòd capitulum repręsentare, & facere habent omnes canonici ecclesiæ, qui possunt, & debēt commode interesse:vt dicto.c.quia propter.§ statuimus.Adeò quòd si aliqui se priuauerunt à iure interessendi in electione prima,aut quia interesse sponte contempserint,aut quia ad aliam de indigno scienter processerint, nihilominus hoc solùm refertur ad eam vicem sic,ꝙ si ea vice electus post cedat,vel verè,aut fictè decedat,illis nō vocatis,non debet ꝓcedi ad aliā:vt.s.de elec.cum Vintonien.

Ex quibus infertur, quòd etiam si in prima electione mor-
tui &c. isti electores superstitis non fuerant forsitan euocá
di, vel quia se contempserant venire, vel quid aliud egerũt,
propter quod vocibus suis priuati fuerant ea vice: tñ nihi-
lominus hac alia vice, quæ censetur esse alia vocatio vt. c. si
electio. aliàs vocaodi erant, nec aliàs ad istam debebat de iu
re procedi. vt in. c. cum vintonień. allegato. Modò ad ꝓposi
tum applicando, vocari non poterant isti superstitis electo-
res ad aliã secundã electioné celebrandã, quin fieret eis præ-
iudicium super iure eorum iam deducto in litem: quia si vo
cationi parentes cum alijs ad illam electionem cõuenirent,
nam faterentur de nouo posse eligi, & per consequens suam
electionem nullam esse. vt in. c. considerauimus. quã tñ in iu
dicio prosequũtur. Si verò vocationem cõtemnerent iá ꝓ-
pter hanc litem, possent perdere ista vice, & hoc idem sen-
sisse videtur Inn. vt patet io eo, quod scripsi post eũ, in prin.
oppositionis secundę ꝓximè pręcedentis in versu quanuis
dicat. & verso dicit tamen ꝙ nec tunc etiam &c. Et pro isto
intellectu multùm facit, quod non apparet ꝙ isti qui mor-
tuum elegerunt, & volebant alia vice eligere, quoad ius eli-
geodi reputareot totum capitulum, vel facerẽt maioré eius
partem, aut in possessione eligendi, nec de iure cõi super his
poterant suam intentionem fundare, cum hæc ad solam cõ
gregationem pertineant de iure cõi. ideò oportebat, ꝙ præ-
tenderent aliquo iure speciali ius eligendi, ad eos solos esse
deuolutum seu fuisse. Propter quod ab initio litis prætẽde-
rent ad se pertinuisse: & adhuc prętendebãt ad se pertinere
electionem hac vice. Modò cum ex eo solo ipsi ab initio li-
tis suã electionã primã iustificare & alterius partis electio-
nem impugnare potuerunt vt videtur pręsumit verisimili-
ter. ꝙ illud in iudicio ab initio dedoxerint: & per consequẽs
satis videtur, ꝙ super illo, in iudicio iam deducto, iudex po
tuerit inhibere: & hoc fortiùs adiuuatur, quia illud ius iam
consumptum fuisse per primã eorũ electioné notoriè appa
rebat, & per consequens iste Archiepiscopus cũ esset eorũ
ordinarius iudex, eis ad instãtiam illorũ poterat iustè inhi-
bere, ne de facto attentarent per se soli eligere in aliorũ pre-
iudicium. Cum hoc facere de iure non possent, cũ enim ta-
le mandatum iustum foret, & honestum, illi pareri debebat
vt. s. de maio. & obe. si quis venerit.

¶ PRIMO quęrit, ad intellectum eorũ quæ scripsi circa
finé primę oppositionis, de tali quęstione. Pone electus con
firmatus ad aliquam pręlaturã, habuit illius possessioné in
pace, sed postmodũ per desidiam suã, eius possessioné ami-
sit. Demum inuenit possessioné suam vacuam, vt pote quia
nunquã fuit per aliquem occupata, nunquid authoritate ꝓ-
pria sine vitio, & periculo aliquo poterit eam accipere. di-
cit Inn. ꝙ videtur ꝙ sic. Sed pone quòd iam fuerat per aliũ
occupata, certè & hoc caso quidam idem dicunt: dũtamen
ipsa possessio modo vacet, siue per mortem noui occupa-
toris, siue alio modo arg. ꝓ eis. j. de ord. cogni. cum dilectus.
xv. q. iij. §. potest. vbi dicitur, ꝙ si possessio posteà licitè ad do
minum redijt, debet habere cõmodũ retentionis. Facit qa
10 quęlibet res † de facili redit ad naturã suam, seu ad id, qđ sibi
ab initio ius vel natura concessit. vt. ff. de pac. l. si vnus. §. pa-
ctus. versi. quod in specie. arg. j. de censi. cũ venerabilis § j. ad
fi. Quæ enim esset causa, quòd suam electioné qñcunq; re-
cuperare non posset, cum ea priuatus non sit, nec per sñiam
iuris nec hominis nõ apparet. ar. vij. q. j. pastoralis. Nec ob-
stat. C. vnde vi. l. cũ quęrebaẽ. quia illa videẽ habere locũ, qñ
nõ dolo occupat possessioné vacuã. Porrò nos loquimur de
pręlato semel canonicè instituto: & sic de illo, de quo cõstat
ꝙ ius habet in ꝑlatura. vt. c. transmissam. all. Sed oppones qa
11 non põt inueniri vacua ꝑlatura, quia mortuo, † vel cedente
pręlato, statim eius custodiã habet, vel Eṗs, vel Archid. vel
capitulũ, vel patronus, vel Iconomus. vel quiuis alius. j. de
insti. cũ venissent. de app. bonę. de testa. relatũ. ij. lxiij. disti in
plebibus. Sed istis sic rñdebiẽ, quia licet custodiãt bona ꝑla-
turæ, tñ non possidẽt prælaturam. Quicquid tñ dictum sit,
istud firmiter est tenendũ ꝙ si in recuperanda possessione
inueniat resistẽtes, nõ debet violentiã inferre. ar. C. de edic.
dioi adri. tol. l. iij. ff. qđ me. cau. l. extat. C. vnde vi. l. si quis in
tantam. ff. ad. l. iul. de vi priua. l. creditores. C. ne qs in sua cau.
per totũ. & caueat à pœna decre. eum qui. de pręben. li. vj. ij.
rñso. & vide super hoc Nouellam. de immu. eccle. c. j. Itẽ etiá
hoc bene ponderandum est, ꝙ noua acquisitio possessionis
authoritate ꝓpria facta, extendẽda est, sicut extenditur qñ
de prælatura per eum, ad quẽ pertinet inuestitur, seu instal-
latur de quo tñ alibi notatur. Inn. Facit. ff. de aqui. poss. l. qđ
meo. § fi. & eius dissolutio ad. l. iij. in prin. e. ti. Sed pone eodẽ
facto supposito, ꝙ ille alius qui medio tẽpore possedit, fuit
institutus per eũ, ad quẽ pertinet, quid erit tũc? dic ꝙ si fuit
sic institutus, ꝙ sua institutio non tenuit de iure, puta quia
facta fuit primò per sñiam iuris, vel hominis nõ amoto, vel
etiam quia sñia lata fuit pro illo cõtra primũ, sed nõ tenuit
ipso iure, vt quia lata fuit post appellationẽ legitimam aut
reo illo primo non citato, vel ex alio cõsimili defectu. Pro-
pter qđ patet, ꝙ sua scda institutio nõ tenuit ipso iure. vt. j.
de cõces. præben. c. j. ¶ Adhuc hoc casu licet primò occupa
re possessionem pręlaturę huiusmodi si eam inuenit vacan-
tẽ, nec aliquẽ inueniat resistentẽ, vt dictum est. Si aũt insti-
tutio secũdi tenuit, licet iniustè sit processum cõtra primũ,
qui per sentẽtiam licet iniquã à qua ipse nõ appellauit amo
tus fuit à pręlatura, tunc non apparet ratio quomodo post
huiusmodi amotioné, posset iste primus amotus, ꝑlaturam
huiusmodi occupare: licet enim post iniustam sententiam
maneat dñs, vt. ff. de condi. indebi. l. iulianus. Tñ quia ex tali
sententia appellatione nõ suspensa, oritur actio & exceptio.
j. de re iudi. cum inter vos. § fi. vlteriùs sibi possessionem hu
iusmodi occupare non licet. Si autem tu possessioné cano-
nicè habere desideraris, vis securiùs procedere, vade ad iudi
cem & implora auxilium eius, vt cognoscat an pręlatura ad
te pertineat, & si inuenerit ad te pertinere, det tibi posses-
sioné eius. vt. C. de bo. vacan. l. pe. & fi. scdm Inno. cuius sunt
quasi omnia supradicta, pręter quasdã allegationes satis pau
cas, & circa hoc vltimum remittit Nouella ad id qđ scripsit
de fi. pręsbi. c. veniens. in gl. triplex. & ad notata in Specu. de
sen. prola. § nunc de effectu. vers. fi. Sed certè miror quia Inn.
Host. & Nouel. dimittũt duas quæstiones magis dubias in-
solutas iudicio meo. Prima est, ꝙ supposito ꝙ nõ constet da
institutione, nec de tempore institutionis illius qui rece-
pit possessionem medio tempore. Secunda qualiter in præ-
missis casibus, censetur vacare possessio maximè in casu in
quo fuit medio tempore per alium vt prædicitur occupata.
Pone eñ ꝙ ibi nemine dimisso, illo peregrinante, & posses-
sionem animo retinente. Primus ad locũ, & terras ꝑlaturæ
rediẽs, nemineq; ibi reperiens, illam recuperat, nunquid cẽ-
12 setur vacantem possessionem recipere, vel nunquid † vt sit
vacás, oportet ꝙ per aliũ primò dimittaẽ, vel perdatur. Dic
tñ ad primã. q. ꝙ ille factus possessor medio tẽpore, de cuius
iure non constat, nõ est sine authoritate iudicis, & causæ co
gnitione eiusq; vocatione de possessione eijciendus. vt. C. si
per vim, vel alio modo. l. fi. & j. de præbẽ. licet. ij. lib. vj. imò
si hoc fieret, restituẽdus esset, nec admitteret exceptio pro-
prietatis de iure eijcientis vel non iure eiecti. vt. j. de resti.
spo. in literis. ff. de vsuca. l. sequitur. § si dominus. Ad secun-
dã. q. etiam dico, quòd non potest dici vacans, quæ non reti
netur vt. ff. de aqui. poss. l. clam possidere. § si quis ad nundi-
nas. & spoliaret redeuntem nolens admittere, vt in dicto §
qui ad nundinas. in fine. & de vi, & vi arma. l. j. § siue autem.
Si verò timens se posse repelli, hoc ipso possessionem amit-
tat. vt. ff. de acquirenda possessione. l. si id quod. § vltimo. ad-
huc habet beneficium. c. reintegranda. tertia quæstione no-
na. licet de interdicto fiat quæstio, sed communiter te-
netur opinio Ioannis, Azonis, & Accursij, quæ habet
quòd tunc etiam competit interdictum approbata per
Bartol.

Bart.in dicto.§.siue autem.Sufficiant enim ista duo,videlicet ꝙ me possidente,tu possessionē mihi ablatam recoeperis.j.de resti.spo.cum ad sedem.Quis est ergo effectus gloss. Inno.Puto ꝙ iste,videlicet ꝙ semel per illum ad quem spectat in beneficio institutus,& in possessionem inductus si possessionem perdiderit,aliter videlicet quā per renunciationem,priuationem,vel sententiam,& posteà potest quādocūq; reperit rem vacantem.i.à nemine possessam,sine superioris,vel cuiuscunq; alterius authoritate illam recipere. qui effectus magnus est propter ea,quæ scripsi post Inno.& Cōpo.& alios.s.de elec.transmissam.& quę dicam post Archidiaconum infra de præben.cum qui. libro sexto.

¶ SECVNDO quęritur occasione prēmissorum de quęstione de pręsenti coram me pendente.Pone Roberto ex collatione legati thesaurariā possidēte,p̄sente cōtradicēte,& ne in sua possessione turbetur,seu ab ea spolietur ad sedem apostolicā appellante.Io.reseruatinus à Papa prouisus ad monitiones,& ꝓcessus sui executoris apostolici obtinet per Capitulū ecclię ad thesaurarię possessionē se admitti,& de fructib⁹ Roberto rñsionem denegari.& sic Robert. à sua possessione effectualiter spoliauit.nunquid Io.per hoc incidit in pœnam dicti.c.eū qui.§.insuper.& videtur ꝙ sic per.d.§.qui loquitur generaliter,& indistinctè in violento occupatore dignitatis personatus,vel cuiuscūq; bñficij.modò iste dicitur fuisse violentus occupator,vt videtur ex terminis iam apparere,& maximè quia nunc possidet & Ro. priorem possessorem non admittit.vt.§.qui ad nundinas.& §.siue autem.allegatis.cum similibus.Facit bene qd scripsit Nouel.in.q.Io.de Deo.in.c.eum qui.allegato.& qd scripsi.s. in ꝓxi.q.vers.quicquid tū dictum sit.& qd no.Cy.in.l.si qs in tantam.in antepe.q.¶ Sed in contrarium facit quia ille.§. insuper requirit,ꝙ violēta occupatione facta fuerit authoritate propria,modò ista nō fuit facta authoritate propria, sed authoritate executoris,& non videt̃ facta per Io.sed per capitulū.Sed respondebis ꝙ executor contra ius capitulum mouens,& cōpellens ad receptionē Io.in casu sibi nō permisso à iure,debet pro priuato haberi,& non excusat violētiam.ar.C.de iure fis.l.ꝓhibitum.& de metala.l.deuotum.li.

13 x.cum similibus.¶ † Nam ad hoc vt decretū iudicis valeat, oportet ꝙ fiat rectè,& ritè.vt.ff.de fideicō.liber.l.cum verò. §.subuentum.& ne vis fiat ei.l.j.§.hęc verba,& de rebus eorū.l.magis puto.§.pe.& ad carbo.l.iij.§.puberi.vt scripserūt. G.de cug.ff.de iusti.& iu.l.pe.& Bart.ff.de aqui.poss.l.iustè possidet.& sic potest intelligi.d.l.& saltem in hoc cōcordāt omnes,ꝙ oportet ꝙ ritè fiat,licet de facto non rectè distinguant.in.l.non iustè.allegata.modò hic non ritè fecit, quia quod debuit facere cum causę cognitione,fecit ex abrupto. vt.l.fi.C.si per vim.&.c.licet.alleg.&.j.de cau.pos.c.j.in fi.Facit pro,& contra,qd scripsit Bart.in.d.l.iustè possidet.in vltima.q.Imò facit pro omninò:quia vbi verba legis dirigun tur non in personam,sed ad rem,nec verum dolum expressè exigunt verba legis,lata culpa etiam in pœnis dūmodò non sint corporales,infligendis dolo æquiparat̃.vt not. ibi Bar.& in remissionibus ibi signatis.& pręsertim in.l.j.§.j.si quis testa.liber.esse ius.fu.vbi omninò vide eum. modò vt dicit in.l.iustè.&.§.j.alleg.idē Bar.in.l.si quis in tantā.C.vnde vi,& statutis simili modo loquētibus.vt in.c.eum qui.j. de pręben.li.vj.nō loquit̃ in pœna corporali, nec in pœna cōcernente personā,nec dirigunt̃ verba legis,seu decretalis in personā,sed solū ad rem,nec exigūt verum dolū, sed solū temeritatē sufficit illa culpa lata,videlicet facere hoc ex decreto iudicis,non rectè nec ritè,vt in proposito.Dices etiā ꝙ totū id,qd fecerunt,executor,& capitulū,censetur fecisse Io.ad cuius instantiā,& ꝓcurationē id fecerunt.vt.ff.de vi, & vi ar.l.j.§.deiecisse.cum similibus.Sed quid si hoc nō fecit Io.sed eius procurator,sed post modum ipse Io.factū ꝓcuratoris re ipsa ratum habens,instrumentū possessionis adeptę ꝓduxit,& possessionem Ro.restituere recusat etiā iudicialiter,nunquid tunc incidit in pœnā prædictā?videtur ꝙ sic.quia ratum habet à tempore quo ratum habet vt.j.de sen.excō.c.cum quis.li.vj.& quia reuertentem negat admittere, & possessionem retinet ab initio:vt in.§.qui ad nundinas.&.§.siue autē allegatis.¶ Tertiò quæritur circa hoc, vtrum si Ro.contra Io.ad restitutionem egente,& vtriusq; petitorium suspendente obtinet Io. commissionem quòd procedi possit statim in petitorio suspensione huiusmodi non obstante,de hac violenta spoliatione mentionem non facta,nunquid talis commissio est subreptitia?& videtur ꝙ sic per.l.authoritatē.C.vnde vi.Et ita rñdit maior pars dominorum in Rota maximè quia de appellatione aduersarij etiam mentionem non facit.ar.eorum quæ leguntur,& notantur.s.de rescrip.ex parte.&.j.de appel.bonæ.verūm quia istę quęstiones coram me pendent,non decido,sed post causæ expeditionem dicam in.c.eum qui.allegato.

¶ † TERTIO quæritur.*diem præfixisti*.nunquid pars in
14 isto termino † non comparens,pœnam incurrat,& indistinctè videtur ꝙ sic.vt.C.e.l.ij.&.ff.e.l.diem.§.si quis.Dicit Inn. ꝙ incurrit,sed nō semper,sed tunc,qñ ex partis absentia sit, quominus arbitretur vt quia terminus assignatus ad cōparendum peremptorius erat assignatus ad sententiam audiēdam.vt.s.de offi.dele.c.consuluit. aut etiam ante sententiā peremptoriè ad aliud assignatus.Quia si nūquā cōpareret, nunquam potest arbitrari,cum nō possit arbitrari nisi pręsentibus partibus.Cum in arbitrio nō cōtrahatur heremodicium,sicut in iudicio.vt.ff.e.l.diem.§.j.&.ij.&.§.si quis litigatorum.Secus dicit in citato non peremptoriè ante litem contestatam se absentante.imò plus dicūt quidam,ꝙ si post litem cōtestatam citetur pars peremptoriè vt videat testes iurare,& recipi,seu ꝓduci,seu ad alia similia quę parte absente,& contumace fieri possunt,vt.j.de testi.in nomine domini.non committitur pœna etiam si citatus non veniat. quia per eius absentiam non impeditur arbitrari.arg. ff.e.l. discrimen.Sed quęres quō ergo contumacia puniet̃ nō cōparentis in prædictis casibus,qñ peremptoriū emanauit?Respondet Inn.ꝙ in sententia condēnabit eū arbiter in expensis:quia licet in cōpromisso expressè nō venerit est tñ id cōtiguum,& cohæres,& idē de fructibus & terminis solutionis est dicendū:vt.ff.e.ti.l.quis tñ.§.solutionē.ar.ff.iudi.sol.l. iam tñ.§.in hac.& de re iudi.l.Paulus.&.ff.de procur.l.ad rē mobilē.&.l.ad legatum.Plus dicit Inn.ꝙ etiā si citatus dicit se in termino non peremptorio nolle ire,statim committit̃ pœna.vt.ff.de re iudi.l.contumacia.Sed nūquid arbiter debet absoluere præsentem ab instantia arbitrij propter cōtumaciā aduersam.Dicit Inn.quosdam dicere quòd sic:& fortè non malè:& ꝙ ex tunc potest petere pœnam.Ratio,quia id dicit arbiter ꝓpter qd à lite discedit̃.ar.ff.e.l.qualē.§.dicere.&.quia arbitria ad instar iudiciorū &c.ff.e.l.j.dic de hoc prout scripsi.s.c.cum dilectus.in.vj.quæstione.&.s.eo.c.per tuas.in quæstione prima.

15 ¶ † QVARTO quæritur iuxta materiam primæ oppositionis,nunquid virtute citationis factæ cōtra mortuū, pōt procedi contra hæredē ipsius mortui? Super quo vide quæ scripsi.s.de offi.dele.c.vno.delegatum. in.q.ij.vers.sed nunquid virtute citationis,&.j.de iud.quia vbi in oppositione,&.q.j.&.ij.Iuxta illud subijcio quæstionem ass coram dño Gregorio Papa.xj.me pręsente in Agnania agitatā.Pone florentinus de fide suspectus , excommunicationem in causa fidei,per annum & vltra animo sustinens indurato,ad videndum se vt hæreticum condemnari peremptoriè per Papam citatus pendente termino,diem clausit extremum, nunquid in termino poterit vt hæreticus condemnari.& quòd non,probant satis ea,quæ scripsi in principio dictæ primæ oppositionis.Facit quia quando dispositio dilata in tempus, eo pendente peruenit ad casum à quo non potest incipere,vitiatur.vt.ff.si certum petatur.l.quod te. infra de verborum obligationibus. l. si ex legati causa.&.l. inter stipulantem.§.sacram.¶ Nec obstat.C. si certum petatur.l.incēdium.quia ibi nō supponitur genus perire,quo

suppositio idem dicerem eadem ratione.mortuus eñ contu
16 max † esse non potest, quia nõ potest contemnere ar.ff.si qs ius di.l.j.in princ.de re iudi.l.contumacia.j.rñso. &.§.j.&.l. contra pupillum.§.is qui.& maius igitur impedimentum di cit,qd totũdestruit.C.de cadu.tol.l.vna.§.quod si in medio. ar.C.de dona.ante nup.l.quod sponsę.Ponderãda sunt enim negotia tempore quo fiunt.ff.de seruis exportan.l. moueor. ar.xxv.dist.qualis.de cele.missa.cum marthę.in fi.Faciũt no tata Nouellę Host.& Henrici de sen.excom.à nobis.Et hoc intelligo etiam si fuerit per citationem personaliter apprę. hensus eadem ratione.Plus dixi coram dicto dño Gregorio in consilijs ꝙ nec præiudicat sententia illis,ad quos pertinet præiudicium causæ post mortem talis sententia. quia lata absq; legitimo defensore.ar.ff.si quis iuge.esse dicã.l.j.& de collu.detec.cum non insto.de inoffi. testa.l.Papinian⁹.§. meminisse.&.l.qui repudiantis.§.fi.& de euic.l.si ideò.C.de pericu.& como.rei ven.l.j.nec enim obligatio personalis,cõ tracta ex delicto contra defunctum,super qua fundatur iudicium transit in filium,vel hæredem.C.ne ex delic.defun.l. vna.licet aliâs instantia bene transferatur vt.ff.de fideiuss.l. inter eos.Et si filij puniantur,hoc est ex delicto patris.C.ad l.iuli.maiest.l.quisquis.nec est noua contracta obligatio in persona filij,vel hæredis.Quia nec mens,nec verba patiuntur ꝙ citatoriũ illos comprehẽdat.ar.ff.de au.& ar.le.l.plau cius.in fine.Et quia si nõ tenet expressum,& principale,nec tacitum,& accessorium.C.si pen.appe.l.fi.videtur textus.ff. de re iudi.l.in summa.§.fi.& de iudi.l.& post editum.in.§.j. ❡ Sed nunquid talis potest condemnari post mortem iuxta c.excõicamus.§.qui autem.j.de hæret.&.c.contumacia.e.tit. xxiiij.qõ.ij.c.sane.ff.de accusa.l.ex iudiciorum.iuncta.l.manicheos.C.de hære.&.e.ti.c.vergatis.videbatur ꝙ non: pri-
17 mò quia regula est,ꝙ morte † crimina extinguunt quę licet fallat in hæretico vero.xxiiij.qõ.ij.§.his authoritatibus.C.si reus,vel ac.mor.fue.per totum.xxiij.di.quorundã.xxij.q.iij. admonere.In ficto seu præsumpto hæretico,non reperitur fallere.Faciunt lecta,& notata.ff.de regu.iu.l.j.& per Dy.e. titulo.in rubrica.li.vj.non obstat.j.de here.si quis Eps.quia loquitur solùm de fautore,& anathemate,nec.c.filij.e.ti.lib. vj.quia loquitur de vero hęretico.Facit quia in pœnalibus, & exorbitantibus de electione nõ fit mentio aliâs extensio de elec.statutum.& de regula.nõ solùm.&.c.cõstitutionẽ.li. vj.&.ff.de accusa.l.fi.quæ declarat.l.ex iudiciorum.e.ti.non habere locum in casu extenso:probat.c.accusatus.§.porrò.e. ti.cum cũ notatis Card.vbi propter suspicionem,vel fautorem hæresis,non est quis post mortem accusandus:inducit. c.cũ cõtumacia.in verbo velut.Iuncto ꝙ in dubio proprietati verborum,est standum.Item in eo qd dicit ꝙ pœna hæretici,damnetur;quia sic innuit,ꝙ non sit hæreticus. verus enim hæreticus absq; abiuratione snĩam non euitat.de hære.ad abolendam.§.j.&.c.accusatus.§.j.Secus tñ de præsumpto,eo modo notarunt Hostie.& Nouella de hæreti.excõmunicamus.§.qui autem.qui purgatione indiget.de ꝑsump. literas.de purga.cano.inter solicitudines.Facit quia si viueret posset comparere,& suas legitimas defensiones allegare, ac præsumptionibus præsumptiones tollere: iuxta notata. Inn.de eo qui fur.or.susce.c.innotuit.in fi.quia allegationes posset facere filius,vel hæres,si citatus esset.Cum ergo mortuus hoc non posit facere,quia mortuus.ergo. arg.C.si per vim,vel alio modo.l.fi.Talis enim suspicio,vel pręsumptio, non oritur ex errore certo,circa articulum fidei,certum verè,vel præsumptiuè.posibile est,ꝙ suspicio prima dans occasionem citationi propter hęreticorũ fautoriam erat orta. quę fautoria re vera non est hæresis,nec concernit quãtùm in se plus est vnum articulum,quã alium.Item potest oriri ex contemptu clauium,infra de sentẽ.excom.grauem. quæ cadit etiam in credente articulum vnam sanctã,&c.sicut & quiuis alius cõtemptus cuiuslibet præcepti ecclesiæ,modò confusio talis,propter eius incertitudinem,non est ecclesiæ tam scandalosa,nec ita periculosa,& per consequens,nec tã
18 exageranda.† Facit quia scdm consuetudines Frãcię corpus mortui qui post mortem damnatur vt hæreticus relinquitur brachio seculari,& comburitur.Modò si viuus damnandus esset,potest statim redire ad fidem,& confiteri errorem contumaciæ & talem pœnam euitare.j.de hæreti.ad abolẽdam.§.j.qd remedium mors excludit.igitur iniquũ esset,talẽ
19 post mortem damnare.† Facit quia ex præsumptionibus iudicandus mitiùs iudicatur:vt notat glossa in.c.inter solicitudines.alleg.& notatur de præsump.quia verisimile. Probat scdm Inn.per.c.afferte.de pręsump.&.C.de epi.& cle.l.si qs non dicam rapere.& ad.l.corne.de sica.l.is quis cum telo.cũ vtrobiq; notatis per Cy.& per ista motiua tenuit in dictis consilijs Dñs Pet.Flãdrini decretorum doctor sancti Eustachij Archidiaconus Cardinalis hanc partẽ.Plus dicebat soluendo ad.c.inter solicitudines.ꝙ ibi processum fuerat contra pręsentem in suis defensionibus exauditum, & ꝙ ideò ibi ad purgationem compellebatur.hîc verò nullus processus factus fuerat per Papam,nisi prima citatio &.i j.ad sentẽtiam audiendam.Grauiùs enim dicebat procedendũ esse cõtra præsentem,& auditum,quã contra absentem inauditũ. dicebat etiam,ꝙ talis veniens pro absolutione, non tenetur confiteri se in fide errasse,quia de hoc non constat verè.Sed sufficit ꝙ confiteatur contumaciam suam,& quòd offerat obedire mandatis iudicis sui.Sed domini Medioleñ.Pictauieñ. Viuarieñ. & sancti Angeli Cardinales, Nicolaus de Cremona,Martinus de salua,tunc referendarius Iaco. de Sena, & Io.de Ianua aduocati tenuerunt,ꝙ imò potest talis post mortem,vt hæreticus condemnari.Et primò inducunt no. arg.in.c.cum contumacia.super verbo velut.❡ Secundò in-
20 ducitur.c.accusatus.j.rñso. † vbi in crimen relapsus ex sola præsumptione iudicatur.Sed ibi requiritur ꝙ semel constet de veritate primi,vel secundi delicti,sicut in.l.si quis adulterium.C.de adulte.Probat.c.accusatus. in.§.ille quoq;. ❡ Tertiò inducitur.l.iij.in princ.ff.de bo.eo.versi.accusatus
21 † de crimine se interficiens,pro confesso habetur, & post mortem proceditur.Item inducitur.l.si quis adulterium.allegata.&.l.manicheos.§.pe.C.de hære.vbi quis ex sola pręsumptione,tanquã hæreticus condemnatur & authen.gazaros. e.tit.in fi.Confirmata in.c.inquisitionis.e.ti.li.vj.vbi videtur talis iam damnatus,ita ꝙ sententia videtur declaratoria. & c.cũ contumacia.quę dicit velut hæreticus condemnatur igitur per omnia.Quia propositio artis ar.not.Io.And.in.c.vt circa.de elect.li.vj.in glo.omnium.& Dynus in rubr.de regula iuris.Aliter enim pœna hęretici quę debet coæquari delicto sibi imponi non deberet.non enim potest dici,ꝙ ex solo delicto contumaciæ sibi imponatur tanta pœna.arg.C. de pœ.l.sancimus.Pœna enim contumacię per nouam cõparitionem non purgaretur.C.de iudi.l.sancimus.ff.si quis
22 ius di.l.j.in princ.❡ Quartò quia iudex nunquã debet † ꝓcedere ad sententiam,quousq; sibi ex actis clarè constet de veritate delicti,pro quo pœnam imponit.ff.de offi.pręsi.l. illicitas.igitur pręsumptio ex qua inducatur ad pœnam hæresis,facit constare de hęresi.❡ Quintò quia ꝑsumptio violenta est probatio sufficiẽs in crimine cõtra vnum.C.de dolo.l.dolum.&.l.qui adulterium.allegata.igitur clara probatio.C.de ꝓba.l.fi.fortiùs ergo contra mortuũ ad solam pœnam temporalem,& amissionis bonorum.❡ Sextò quia talis ꝑsumptio,non notat certam speciem,vel qualitatẽ hęresis,sed signat factum,quo ꝓbato hęresim.l.pręsumit,& eam habet pro probata.Facit quia mutatio facti extrinseci, seu qualitatis extrinsecę,nõ mutat rem,nec refert quo de pluribus modis probetur infra de proba.licet.ff.si cer.pe.l.certũ. ❡ Septimò qa vel est vera hęresis,vel nõ est hęresis,qa eius & verũ cõuertunt scdm Philo.v.methaphisi. ❡ Octauò qa sufficit ꝓbatio cõueniens materię.ff.de ꝓba.l.si arbiter.no. Inn.de ver.sig.veniẽs.&.c.quid per nouale.hîc enim nõ ca-
23 dit vera probatio † quia posset esse,ꝙ ore dicẽs se hęreticũ, nõ esset heretic⁹ no.xj.q.iij.nõ solũ.ij.in gl.ij.igitur præsumptiua,est sufficiẽs,nõ ꝙ præsumptio ꝓbet,quia illa iuris,& semper,

ſemper certa eſt ſed probatur factum, ex quo inſurgit præſumptio notat Innocen. de teſti. ad cauſam & Cynus. C. de probati. l. ſiue. facit quia fictio veritati aduerſatur, præſumptio verò ſemper eſt ſecundum veritatem. de primò. C. de rei vxoriç actio. l. vna. in prin. de ſenten. paſſ. l. fina. inſti. qui. mod. ius pa. poteſta ſolui. l. ab hoſtibus. patet ſecundum. ff. de ſta. homi. l. ingenuum. de regu. iur. l. res iudicata. & quòd pro vero cenſeatur probatum præſumptiuè patet. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iuris. l. filium. C. de nup. l. ſi vicinis. ff. de probatio. l. j. iuncta. l. Lucius. ff. de conditio. & demon. facit quòd ſpeciale eſt in hoc crimine liberos probare in accuſato poſt mortem vt notat Archid. xxiiij. qõ. ij. ſanè profertur. faciunt notata Ioan. Andreæ in. c. cum cõtumatia in prima gloſſa iunctis notatis de ſimonia. c. inſinuatum. in prima gloſſa aliâs in vltima. & de præſump. literas. in gloſſa penultima. Probatio enim teſtium ex præſumptione procedit, quia creditur, quòd duo vel tres non degerent vel decipiantur & quia aliter ſententia eſſet iniuſta. ¶ Nec obſtant notata Innocen. de præſumptio. quia veriſimile. in fine vltimæ gloſſæ & Ber. in. c. inter ſolicitudines. quç voluerit non procedi tam acriter contra præſumptum hçreticum & primò, quia illa opinio nõ approbatur, vt notat Nouella. poſt alios in. c. inter ſolicitudines. & c. accuſatus. in princip. nec dictum Innocen. tangit modum ad ſententiam procedendi ſed pœnæ imponendç modum & quòd ex ſola præſumptione violenta damnetur quis poſt mortem, eſt caſus in. c. ſi quis Epiſcopus. de hæreti. alleg. facit. c. filij. allegato cum ſimilibus & ibi notatis per Ioan. And. in. ij. gloſſa. ¶ Quid autem de iſta quæſtione, quam valde dubiam reputo, ſit dicendum? & qualiter tenendo hanc ſecundam partem, ſit ad rationes contrarias reſpondendum de quo in concluſione. vj. xlix. & magna ad die ipſius circa medium. & qualiter ſi poſt mortem, talis ad eius condemnationem agatur de quo in concluſione. vj. & additione eius hîc propoſueram proſequi. Sed quia hoc nimis vagaret extra materiam decretalis. remitto de his ad ea quæ dicam. j. de hæreti. c. cum contumacia. libro. vj. allegato. ¶ Supple gloſſas in gloſſ. j. in fine. & noſſe licet quandoq; ſit damnoſum & periculoſum eccleſijs. de elect. quia propter. & c. cum inter vniuerſas. & c. ne pro defectu. ſecundum Hoſtien. ¶ In gloſſa. ij. ibi, *non debet iurare*. De quo dixi ſatis. ſ. eod. c. ij. in. iij. oppoſitione. & *in fine*. aliâs incipit *decreuit*. in glo. *& inde*. ibi, *in ſententijs*. aliâs incipit in ſumma ſolutio autem legis præcedentis per ſe patet textus enim illius, ſui reddit rationem, dicens quòd morte rei, peremptorium edictum ideòque vt in re integra de cauſa noſtro pręſtabitur. & quod potuerit aliàs patuerit ita ſtatuetur ſcilicet cum hçrede. ff. de iudi. l. tam ex contractibus. & notatur. j. eo. c. penul. dicebat ergo Iaco. ſententiam ferri non poſſe, quæ defunctum liget, ſed ligabit eos, quos res tãgit quos erit vocare neceſſe: vt. ff. de re iudica. l. de vno quoque. & vide quod ſcripſi. ſ. eo. c. in prima oppoſitione. circa hoc omnino vide etiam ea quæ dicam. j. de accuſatio. licet. & de regu. iur. c. is qui. in ius. libro. vj. circa quæſtionem inter curialem. & ibi *niſi eſſent*. & ibi notatur in. ij. gloſſa quòd ex vi compromiſſi non poterit titulus adiudicari.

SVMMARIVM.

1 *Sententiam contra res prius iudicatas non valere.*
2 *Compromitti ſi non poteſt poſt ſententiam, quod non per conſequens ſuper his, quæ ex ea ſequuntur.*
3 *A re iudicata, quæ eſt certa, quòd nõ receditur per cõtrariã ſentẽtiã.*
4 *Iuramentum nullum continens turpitudinem ſeruandum eſſe.*
5 *Iuramentum duobus modis turpe dici.*
6 *Renunciatio, vt quis non agat depoſiti, iudicati, &c. an valeat.*
7 *Regul. de ſeruando iuramento eſſe de præceptis naturalis iuris.*
8 *Iuramenta tribus modis ſolui.*
9 *Albitrium quid.*
10 *De natura iuramenti eſſe, quod non obliget ad iniquitatem.*
11 *Iuramentum, & obedientiam æquiparari.*
12 *Vbi quis iurauit generaliter ſtare arbitrio arbitratoris, quod poſſit petere reduci, ſi ſit iniquum.*
13 *Reductionem petens à quo iuramento ſit periurus.*
14 *Mentiri in bonum virum non credere.*
15 *Inducere hominem ad peccandum non licere quoquo modo.*
16 *Dolum præſumendum eſſe, cum magna, & patens eſt iniquitas.*

¶ *CAP. VI.*

EXpoſita. Caſus. Arbiter poſt rem iudicatam ſuper diſcordijs nouis aſſumptus, ſi de componendo inter partes mandatum à Papa recceperit per ſuum arbitrium, ſententiam immutare non poteſt: ſecunda ibi, *licet autem*. &c. ¶ Expone literam. *ſubditis*. & vel hoc erat per diſpoſitionem vel vnionem, vel ſunt nomina ſynonima. Nouella *electi*. & cõfirmati aliâs compromittere non potuiſſet: de elect. tranſmiſſam. & c. nihil. *diſtrictu*. i. territorio quod quælibet partium aſſerebat ſua iuriſditione diſtingui. Goffre. & concordat de fide inſtrumento. inter dilectos *rebus alijs*.. temporali ſpecificato, per hanc clauſulam non includuntur ſpiritualia. de hoc de reſcrip. ſedes. de offi. Archi. c. ſi *terminata*. diffinitiuè exequitur. *diſcordijs*. ſup alijs diſcordijs tenere potuit compromiſſum, ſed ſuper iam iudicatis & finitis, non. Innoc. vt patet ex ſequentibus *arbitrium*. q. excludere intendebat arbitratorem Nouella. Quia ſenten-
s tia contra † res priùs iudicatas non valet. ij. qõ. vj. §. diffinitiua. verſi. item ſententia & quia ſicut poſt ſententiam non poteſt tranſigi. ff. de condictio. indebi. l. eleganter. §. j. ita nec compromitti & in glo. Item quia ſi ex gratia prælatus vellet dimittere vel renunciare iuri ſuo, non poſſet. C. de tranſact. l. interpoſitas. Innocen. xij. qõne. ij. fine. xxxv. qõne. ix. quod quis etiam ſi iuraſſet de iureiuran. ſicut noſtris. licet ſit argumentum contra in dicta. l. interpoſitas. ad finem Hoſtiẽ. Sed Innocen. aliter intellexit illam legem Nouella *compromiſit*. fortè nulla pœna adiecta, ſed datis obſidibus, quos mandat reſtitui Hoſtien. *miſer. mm*. ante compromiſſum vel poſt *ſuſcitare*. imò eſt hoc præciſè contra principis propoſitum. ſ. de reſcrip. nõnulli. cum ſuis concordantijs. *non obſtantibus*. Quia ad hoc non extenduntur, ſimile infra de prçbendis. c. finali. & ſupple non obſtãte arbitrio, quod non tenuit. vt. ſ. dictum eſt. *arbitrium*. repete quæ ſcripſi. ſ. eo. c. ſuper eodem verbo. quia meliùs hîc ſe debuit ¶ *Sententiam*. planam & indubitatam, & ideò quoad ipſam, vel ea quæ per eam poterant terminari, non tenuit compromiſſum, vt idem ſit in acceſſorio quod in principali. infra de regu. acceſſorium. li. libro ſexto. cum concordan. *ad reſtitutionem*. obſidum. Quia ex quo non tenet compromiſſum ſeu arbitrium, igitur nec
a obſidum datio. Et quia ſi † non poteſt compromitti poſt ſententiam, ſuper ſententia nec per conſequens ſuper his quæ ſequentur ex ea. C. de legi. l. non dubium. Et non dubites hoc pertinere ad iudicium eccleſiæ. xij. qõne. ij. Apoſtolicos. xxuij. qõne. iij. ſi quis de potentibus. Innocen. & idem Hoſtien. *ſeruaretur*. firmatur ergo compromiſſum, datis obſidibus, vt hîc & iuramento interueniente. ſ. cap. ij. & iij. & pœna promiſſa vt. j. eodem dilecti. & C. eodem. l. j. & l. penul. Item pignoribus datis, vt. ff. eod. l. litigatores. de quo ſupra eodem dilecti. & etiam ſecundum canones nudo pacto de quo ſupra eodem. per tuas. ſecundum Hoſtien. & Henricum compellentes monitione præmiſſa. Abbas. ¶ Quærit Collectarius. quæ eſt ratio decidendi, & dicit quòd Bernardus iniquitatem poſuit pro ratione contra §. ſtari per eum allegatum. Dicit ergo quòd iniquitas ſola, non eſt in cauſa, cum ſententiæ arbitri ſtetur etiam iniquæ niſi ſit in præiudicium tertij vel contineret peccatum, vt notatur. ſ. eod. in. c. peruenit. ſecundum eum. ¶ Sed dicit quòd ratio eſt, quia hîc extiterat compromiſſum ſuper eo, ſuper quo extiterat iudicatum, ſuper quo non poterat compromitti, ſicut nec tranſigi: vt. C. de tranſact. l. cum res. ¶ Et hoc idem videtur ſentire Hoſtien. dicens ſtandum eſſe oppoſitioni, quam facit gloſſa ſecunda. poſt principium verſicu. ſed qualiter. Et idem nouella. & Ioan. Cal. Dicit etiam Ioan. Calde. quòd ita

fuit olim hic terminatum per Fredericum de Senis doctorem legum, qui formauit quæstionem rectè in terminis huius decretalis, & soluit vt supra: & principaliter alle-
3 gabat hanc decretalem, & quia à re iudicata quæ † est certa, non receditur per contrariam sententiam. vt.C. quando prouo.non est necesse.l.j.& sic nec per compromissum, qđ est simile in iudicio vt.ff.eo.l.j. ¶ Hanc quæstionem, & materiam eius plenius disputaui post Paulum supra eod.c.j.in prima quæstione, vbi videas.

¶ SECVNDO quærit ad declarationē gl. *sed videtur.* Pone duo litigantes compromiserunt spōtè, & ex certa sciētia in Titium, vt in arbitratorem & bonum virum, & iurauerunt stare omni eius arbitrio etiam iniquo, quantuncunq; damnum intulerit in aliquem ipsorum, & quòd non petent reduci ad arbitrium boni viri: deinde arbitrium dicti arbitratoris in veritate reperitur iniquum, altera pars petit reduci ad arbitrium boni viri. Quæritur, an sibi obstet iuramentum, & vt ille petens sit periurus vel non. Cal. hanc quæstionem solenniter disputauit. ¶ Ad partem affirmatiuam quòd obstet sibi iuramentum, & quòd sit periurus, arguebat per locum à diffinitione, prima distinctione consuetudo.xiiij.qōne.iij.c.si.xvj.qōne.j.in principio.&.xxvij.qōne.ij.in principio.de pœ.distinct.j. tres sunt actiones. de præsumptio.illud.de sponsa.tuę.de rapto.c.penult.ff.de iustitia & iure.l.prima.§.ius naturale. de pactis.l. prima. de dolo.l. prima.§. dolum. modò per iuramentum diffinitur. transgressio liciti iuramenti.xxij. qōne prima. quasi per totum.de iureiurando.c.querelam.&quòd sit licitum istud iuramentum, probat ex cohęrentia trium comitum veritatis iudicij & iustitiæ.xxij.qōne prima.& iurabunt.de iureiurā. & si Christus. ¶ Pro veritate allegat, quia spōnte ex certa scientia & recta intentione, non causa fallendi nec metu, nec lubrico linguæ seu alia falsitate: & sic cum veritate, & iudicio. de iustitia patet, quia præstitum super re in qua iurans habebat de iure plenam potestatem.C.de iudęi.l.nemo. C.manda.l.in re mandata.infra de cōmo.c.vno. de sepult.c. de his.& sic fuit iustitia ex parte causæ materialis. Pro hoc facit Matthęi.xx. capitulo.an nō licet mihi facere &c.Item etiam ex parte causæ efficientis, quia non supponitur inhabilitas aliqua, ex parte iurantis, de formali non fit quæstio de finali patet quia ad concordiam & finem litis.v.qōne prima.c.si primates.de mutu. peti.c. secundo.de dolo.c.finem. de re iudica.c.iurgantium.de simo.c. querelam.C. de iudic. properandum.argumētum.ff.eo.l.prima. & hîc.& in.c. & si Christus.allegato.igitur obstabit iuranti de accusatio. veniens.& de litiscontestatione.c.j.libro.vj. ¶ Secundò quia
4 iuramentum nullam † continens turpitudinem, est seruandum: vt habetur.xxij. qōne.j.c.ij.de iureiuran.c.si verò. &
5 in.c.querelam. Dicitur autem † esse iuramētum turpe, duobus modis, primò quia iuratur id, ex quo corporalis vel spiritualis salus adimitur aliàs adminuitur vel sine quo, ista vel illa seruari non potest: vt non loqui vel pacem facere cum inimico, vel egenti misericorditer non subuenire. ¶ Secundò ex modo, quando inconsideratè fit sine tribus comitibus.vt.xxij.qōne.iiij.§.illicitum.versi.iuramentum.hîc autē non adimitur salus corporalis nec spiritualis, quia sic iura sua non repetentes, vel præscribi permittentes, aut eis renūciantes peccarent, & peccata hæc approbantes iura essent iniusta: quod non est dicendum.xxiij. qōne.iiij.est iniusta. de consue.c.finali.de præscrip.c.finali.iuncta.l.distinctione. si quis Dyaconus.nec est hoc iuramentum incautè præstitum, vt supra igitur. ¶ Tertiò quia licitum & seruandum iuramentum est, quod non est contra præcepta vel prohibitiones, quæ obligant ad mortale.vj.distin.§.fina.& ibi nota. & in.c.& si Christus.allegato.de regu.iur.c.ij.quod met.causa.c.sacris.Sed circa absq; mortali permissa.xxviij.qōne prima.c.si enim.de no.ope.nuncia.c.ij.de sententia excommu. inter.de iureiurā.quemadmodum.&.§.illicitum, allegato.in fine.modò reductio ad arbitrium boni viri, est de permissis & potest sine peccato omitti.vt.ff.pro socio.l.si societatem. §.arbitrorum.cum tribus sequentibus & in.§.arbitrorum. verbum debeat, refertur ad iudicem facta petitione per partem.Sed nec parti petenti nec ea tacente, iudici reducenti aliàs reducendi necessitatem imponit, sicut in casibus de exceptionibus.exceptionem.de appellat. oblatæ. in fine. de procuratori.filiusfamilias.§. veterani.nō enim cōcernit hoc publicam vtilitatem, vt.ff.de procura.l.militem. faciunt notata in.c.exceptionem in glo.fina.Sic etiam simile.ff.de iudicijs.l.non quicquid.de officio delega.consuluit. ¶ Quartò quia si dicis contrarium eo quòd casum reductionis nō includit iuramentum argumen.xxij.qōne.ij.reatus de renunc. cum inter.quod met.causa ad audientiam.de iureiuran. veniens.& in.c.ad nostram.iij.&.ff.de iure patro.l.adigere.§ fi. C.de non numerata pecu.l.vltima.ibi non potest. Nam expressè in themate iurat hoc non petere, & nemo id præsumitur dixisse, quod mente nō cogitauit.xxiij.dist.in.psalmista.de spon.ex literis de præsump.c.literas.ff.de supellec.leg. l.labeo.Et quia in incertis, & non certis est locus coniecturis.vt.ff.de verbo.obli.l.continuus.§.cum ita.in fine.& de regu.iur.in.c.ij.& de iureiurando in.c.quanto. ¶ Præterea si dicis quòd talem casum etiam expressum, non possit complecti, argumē.xxij.qōne.iiij.quasi per totum de hære. cum ex iniūcto.de iureiuran.cum quidam.in.ij.responso.nec potes, quia beneficio restitutionis aliàs reductionis potest renunciari expressè cum proprium priuatum, & singulare commodum respiciat.vij.qōne.j.quàm periculosum.xxiij.qōne. iiij.si illic.C.de pac.si quis in conscribendo.&.§. eod.c. cum tempore.infra de foro compe.si diligenti.&.c.dilecti.de regula.ad apostolicā.&.c.statuimus.de crimi.fal.c.fina. de priuileg.si de terra.maximè vigore iuramenti, de renuncia. super hoc.de restit.spolia.accepta.&.c.audita.de iureiurando. quemadmodum.in fine.&.c.mulieri.&.c.cum contingat.de pact.c.quamuis.libro sexto.C.si aduersus ven.l.ij. & authentica sacramenta puberum. ideò valet renunciatio, vt quis
6 † non agat depositi iudicati furti incensarum ædium vel noui operis nūciatione.vt.ff.depositi.l.j.§.si conuenerit. vel ne partes appellent à sententia. vt.ff.qui.appel.non licet.l.j. §.ij.C.de tempori.appel.l.vltima in fine.& notatur.s̄.c.cum dilectus.ad fi.ij.glo.licet talia videantur inuitare ad delinquendum seu iniquè agendum, ergo fortiùs cum iuramento, quia habet solidare.xij. qōne.j.c.j. facit quia iuramētum quo quis renunciat libertatibus & iuribus etiam rationę ecclesiæ competentibus obligat inquantùm respicit singulare & proprium interesse, ita quòd obstat contra illud nolenti venire de insti.cum venissent. ¶ Faciunt notata Innocentij de iureiuran.c.ij.vbi dicit quòd si quis res proprias iuret nō repetere, tenetur iuramentum seruare, quod met⁹ causa. ad audientiam.etiā si dolus vel met⁹ interuenerūt, donec hoc casu fuerit per Episcopum absolutus: pro hoc facit quia remittentibus actiones suas, non est dandus &c.de electio. cū inter.R.&.c.ecclesia.ij.maximè cum iste nec dolo nec metu sit inductus vt.xxxij.qōne.v.noluit.de episcopa.audien.si legibus.de regu.iur.scienti.libro sexto.Et procedit hæc ratio per locum à diuisione.viij.distinctio.quo iure.xxvj.distinc. deinde.de præscrip.si diligenti.& in.c.veniens.de re iudica. suborta.de insti.c.vltimo de iure patro.cum dilectus.de cog-
7 na.spirituali.c.iij. ¶ Quintò quia regula † de seruando iuramento est de præcepto iuris naturalis, Matthęi.v. redde domino vota tua.de iureiurando.& si Christus.de voto magnæ.igitur omnia non prohibita, sunt seruanda de translat. c.ij.ideò licitè seruatur iuramentum contra id præstitum, ex quo esset via expedientior ad salutem dummodo sine illo seruari possit, vt de non profitendo, sufficit enim illa authoritate id adhiberi vt in.§. illicitum. in fine. allegato, modò reductio non est sub præcepto, vt supra pactum enim istud non fuit contra legem præceptiuam sed potiùs præter legem, quo casu datur regula, quòd licet nō teneat principale seruari tamen debet, propter accessum pœnæ vel iura-

vel iuramenti:notat gloſſa.C.de pact.l.pacta quæ contra.& Innocen.de pact.plerique.& Nouella de iureiurando.debitores.ideò licet minor non poſsit renunciare beneficio reſtitutionis in integrum,notatur de ſo.competē.ſi diligenti. tamen quia hîc petere non eſt ſub præcepto, abſtinere poteſt.vt.ff.de mino.l.ſi iudex.& ideò iuramentum ſuper hoc præſtitum ſeruandum eſt & obſtat petenti, vt in authentica ſacramenta. &.C. ſi minor ſe maio. dixe.l.iij. vbi dicitur quòd iuramentum excludit omne beneficium. Sic inducitur.c.debitoris allegatum vbi iurans etiam in crimine participare videtur,ſic de accuſationib.veniens vbi de iurante alium non accuſare, ſic poſſent induci.C. de pignoratitia. actione.l.j.infra de pignori.cum contra.& de vſuris.c.ij.iuncta decre.ad noſtram.de iureiurand.Item notata de contrahenda emptione.c.penul.&.C.de reſcinden. venditione.l.ij. Item.C.de pact.pigno.l.ij.iuncto.c.ſignificante. infra de pigno.Item.ff.de fun.dota.l.lex Iulia.iuncto.c.cum contingat. allegato,&.c.ij.de iureiurand.libro.vj.Item.l.pactum,quod dotali.C.de pac.iuncto.c.quanuis.allegato.Item.c.j.ſ. de ſepul.libro.vj.Cum igitur ſine interitu ſalutis ęternæ ſeruari poſsit,ſeruandum eſt de iureiuran.ſi verò quod met. cauſa. dilecti.ne iura periurijs viam apiant eodē titu. verum.&.c. mulieri.etiam ſi dubitetur an ſit licitum de elect.venerabilem videtur textus ſecundum Ioannem.xxij. quæſtione.ij.
8 c.tribus vbi dicitur tribus † modis iuramenta ſoluuntur, cum male.i.quod malum eſt iuratur quod hîc ceſſat & cum iurante quod etiam ceſſat.¶ Patet ex dictis & cum iurat is qui eſt in poteſtate alterius,& de illius voluntate contraue nit:quod non tangit noſtrum caſum. hanc partem videtur tenere Hoſtien.de iureiuran.c.quintauallis.Ad partem negatiuam arguit primò,quòd videtur fuiſſe illicitum huiuſmodi iuramentum,igitur argumentum.xxij.q.iiij. in prin-
9 cipio &.§.ſuper his.illicitum enim † eſt,quod ſeruatum vergit contra ius naturale vel vtilitatem publicam aut bonos mores.xxij.quæſtione.iiij.c.j.ij.&.iij.&.c.ſatis.&.c. inter ſacramenta aliâs inter cætera.& in.d.c.cum quidam.ij.reſponſo.&.c.peruenit.& in.c.ſicut noſtris.de maio.& obedien.dilecti.de iureiuran.ſicut ex literis.&.c.quanto. &.c. veniens. &.c.ad noſtram.ij.&.c.quemadmodum.§.illud.de teſtib. intimauit.de teſti.cogen.c.ſi.de officio ordina.quia plerīq;.de accuſa.olim.de elect.vbi periculum.§.qui autem.libro.vj.cū ſimilibus.argumen.xxij.quæſtione.iiij.in malis cum concordan.argumen.ſ.de pact.c.fina.ff.de verbo.obligatio.l. generaliter.de pact.l.iuriſgentium in fine.de lega.j.l.ſi quis inquilinos.§.fina.C.de legi.l. non dubium.ſ. de foro competen.ſi diligenti.de regulis iuris.non eſt obligatorium libro ſexto. ¶ Publica autem vtilitas eſt,quòd iniquitas ad æquitatem reducatur.cum æquitas ſit iuris publici.ſ.de tranſact.c.fina. C.de iudic.l. placuit. Et quia daret tale iuramentum,materiam delinquendi,contra mentem iurium prædictorum,& quia eſt contra bonos mores,iniquitatem pręferre æquitati.de proba.quoniam contra.in principio & contra iura volentia hanc reductionem vt in.§ arbitrorum.allegato de regu.iuris.l.in perſonam.§ generaliter.ff.de contrahen.empti. l.fina.de iureiuran.veniens.&.c.quintauallis.Ergo iſte ex iuſta cauſa deferens iuramentum,non eſt periurus.xxij. quæſtione.iiij.ſi aliquid cum ſimilibus. ¶ Secundò probat ex defectu trium comitum prædictorum,argumento dicti canonis & iurabunt &.c.& ſi Chriſtus.deficit enim hîc diſcretio ſiue iudicium faciendo contra æquitatem, quod illicitū eſt:de vot.magnę.Si enim ſit illicitè quod ſit diſcretè de procura.non indiſcretè.l.libro.vj.Ergo à contrario ſit indiſcretè quod ſit illicitè.ix.diſtin.c.j.xxxij.diſtin.hoſpitiolum.de depoſi.c.ij.defuit etiam iuſtitia puta quòd ſeruetur iniquitas ad iniquitatem reducatur.Quia ſi iniquum, ergo iniuſtum vt in.c.magnæ.j. diſtin.conſuetudo.de conſue.c.fina. &.iiij. diſtinctione.§.officium. ¶ Tertiò quia ſi verba intelliguntur ſecundum proprium ſenſum eorum, planum eſt quòd fuit illicitum,ſcilicet de iniquitate ſeruanda,vnde Leui.xix. Non facietis quòd eſt iniquum,& Iob.xxvj. Caue ne declines ad iniquitatem.& in pſalmo iniquos odio habui & patet hoc contrarium iuri diuino.¶ Item ciuili quo cauetur. ius eſt ars boni & æqui.ff.de iuſti.& iure.l.j. in principio.& quòd iudices ſeruare debent & iurare ſe ſeruaturos æquitatem.in authētico iuſiuran.quod præſtatur ab his.§.& ęquus colla.ij.& iure canonico quo cauetur,quòd ſummum in rebus bonum eſt,iuſtitiam colere, ſua cuiq; ſeruare, & quod æquum eſt cuſtodire.xij. quæſtione.ij. cum deuotiſsimi & æquitatem ſemper præoculis habere,de tranſac.c. fina.iiij. quæſtione.iij.c.j.ff.de eo quod certo loco.quod ſi ephefi. & omnis iniquitas à canone reprobatur.xxij.quæſtiōe.iiij.inter cętera.de iureiuran.quanto de appellati.cum ſpeciali.de priuile.quod nonnullis. de rapto.c.j.& maximè in arbitris eſt deteſtabilis.ff.eo.l.pędius.ſ.eo.c.ij.&.iij.¶ Si verò prædicta verba intelliguntur ſecundum interpretationem ciuilem,& rationabilem inſpicienda eſt intentio iurantis, qui dolum non adhibet de iureiuran.veniens.&.c. ad noſtram. iij.de.ſponſa.ex literis.j.quæ colligitur ex veriſimilibus coniecturis de præſcrip.veniens.de re iudica.cum olim.de filijs præsbitero.c.ij.libro.vj.de regu.iur.inſpicimus eo.libro ſpecialiter in iuramentis,de hæretic.cum ex iniuncto de iureiurando.petitio &.c.veniens allegato ſed non eſt veriſimile, quòd iſte ſe voluerit obligare ad iniquitatem arbitrationis ſeruandæ licet prima facie verba hoc ſonare videantur,quod patet,quia in ipſum conſentijt vt in bonum virū. Fiat ergo ciuilis & naturalis interpretatio quicquid verba ſonent,vt iniquitias ad æquitatem per boni viri arbitrinm reducatur.¶ Quartò nam adiectio contraria naturæ actus qui geritur vel vitiatur vel vitiat,de conditio.appoſitis.c.ſi. xxvij.quæſtione.ij. omne itaq;.xxxij. quæſtione.ij. ſolet. & quod notatur de præcario.c.fina.& eod.titu.ff.l.cum præcario. De natura verò arbitrij eſt reductio &c. etiam ſi iuramentum &c.ff.de oper.liber.l.ſi libertus.de iureiurando. ve
10 niens.&.c.quintauallis.& de † natura iuramenti, quòd non obliget ad iniquitatem vt.c.inter cætera.&.c.quanto. alleg. de iureiu.c.j.libro.vj.Iſtud enim eſt naturale a ctui,ad quod eſt inſtitutus de conſe.diſtinc.j.veſtimenta.de appella. cum ſpeciali.&.c.iij. & in cle. quia contingit.de religioſis domibus.¶ Quintò quia ea quæ ſunt ſimilis cenſurę & rationis, debent ſimilimodo intelligi & iudicari.iiij.diſtin. deniq;.v. diſtin.ad eius verò.de conſti.tranſlato de confir.vti.cum dilecta.Sed pœna & iuramentum.ſunt huiuſmodi quia apponūtur ad maiorem firmitatem obligationis,& ſic ęquiparātur in obſeruantia vt.l.non dubium.&.c.vbi periculum.§.q autem allegato de officio ordinarij.c.plerīq;.ſed qui ſub pœna ſic promiſit,poteſt contra venire ſecundum diſtinctionem quæ habetur in.c.ſcienti allegato. Facit quia pœna & iuramentum naturam ſequūtur eorum,quibus adijciuntur faciunt notata de pact.c.ij.&.iij.de hæreti.c.fina.de fide inſtrumentorum.inter dilectos.de regu.iur.acceſſorium. libr.
11 vj.Facit quia † bona videtur æquiparatio iuramenti,& obedientiæ quia vtrunq; tantùm obligat in licitis & in dubijs de primo ſufficit remittere ad plenè notata de tempo.ordi. ad aures.¶ De ſecundo,patet ex prędictis,& ex capitulo venerabilem.Sed planū eſt quòd præcepto ſuperioris iniquè præcipientis,non eſt obediendum.xj. q.iij.non eſt ſemper. de tempo.ordi.dilectus.de reſti.ſpo.literas.de ſen.excom.in quiſitioi.iniquum autem eſſet præceptum, ſi mandaret ſuperior ſubdito,quòd bona ſua alteri daret cum nullus hoc mandare poſsit,niſi fortè princeps:de quo etiam eſt dubiū, vt.ff.de quadrien.præſcri.l.bene à Zenone aliâs eſt.C. & notatur de conſti.quæ in eccleſiarum.per Inno.& alios.¶ Sextò quoties per omnia eſt eadem ratio taciti & expreſsi generis & ſpeciei,quod operatur vnum,& aliud.de conſtitutionibus cum M. de reſcriptis. capitulo ſecundo. de præſumptionibus capitu.finali.de prębend.dilecto.de fideiuſſorib⁹ non rectè ſi certum petatur.l.cum quid.& hoc de primo. Probatur ſecundum.xxij.diſtin.quanquàm.xiij.quæſtione.

ij. non existimemus. de maioritate & obedientia. solitæ. de rebus dubijs. l. semper. C. de præscriptio. xxx. anno. l. omnes. Sed generalis & tacita dispositio de petendo reductionem tacite, habet hunc intellectum, scilicet quando arbitrium est iniquum, vt verba operentur. xxvij. qōne. j. sic enim. de priuile. ex ore. & c. in his. & c. si Papa. libro. vj. ff. de lega. j. l. si quando. Nam æquum non est reducendum, ergo non refert an taceatur vel exprimatur, sed secundum omnes, iurata etiam petitur reduci & c. vt notatur in Specu. de arbitro. vers sicu. sed pone. licet enim in specie quod in genere, & econtra. iuxta doctrinam datam de officio ordina. si sacerdos. nisi vnum præberet occasionem, aliud non: vt ibi nota. l. inducitur glo. l. penul. ff. de obsequi. liber. allegans pro concordantia. l. si quando. C. de inoffi. test. de iurante non agere de inofficioso, & quod notatur. lxxxv. distin. Archidiaconus de iurante non Episcopari. ¶ Præmitte euidentialia primum est, quòd iura de huiusmodi reductione loquentia diuersa sunt, & sic ad concordiam reducuntur: nam aut est promissum stare arbitramento alterius partis, eo casu quo id fieri potest, & tunc ad arbitrium boni viri refertur, siue arbitretur iniquè, vt in. c. quintaualllis. siue nil arbitretur, vt. ff. de contrahen. emptio. l. hæc venditio. de quo notatur. C. de cō trahen. emptio. l. fi. & ff. de lega. ij. l. j. aut est promissum stare arbitramento tertiæ personæ, & tunc licet quidam velit dicere in contractibus bonæ fidei, posse recurri, secus in cō tractibus stricti iuris. vt. l. in personam. § generaliter. allegata hæc distinctio non est vera, quia vtrobiq; recursui locus est. Patet de primo insti. de contrahen. emptio. § pretium. in fi. C. de contrahen. emptio. l. fi. ¶ De secundo. ff. de verborū obliga. l. si quis arbitratu. Quod fallit in tribus, primus est in dote promissa ad quantitatem, secūdum quam tertia persona fuit arbitrata. C. de dotis promis. l. iij. Secundus est, in legato vt. C. communia de leg. l. fi. § j. ¶ Tertius est, in venditione serui si rationes reddiderit arbitrio domini. Quod dic vt in. l. hæc venditio. & notantur hæc in. l. fin. C. de contrahen. emptio. Sed iste tertius casus, non congruè excipitur, quia procedit cum partis arbitrio est stare promissioni aut ista tertia persona fuit arbitrata, sed malè, & tunc eius indistinctè arbitrium est reducēdum ad arbitrium boni viri: vt in § arbitrorum. Sed super his omnino vide, quæ scripsi. s. c. cum olim. videlicet in prima & secunda quæstionibus. ¶ Secundum euidentiale est, quia circa iuramentum adiectum ei cui lex obuiare videtur, distinguunt legistæ aut adijcitur super eo quod est contra ius commune, & tūc nō obligat vt in. l. non dubium. & C. de transac. l. si ex falsis. aut circa speciale & tunc secus. Quia id faciliùs tollitur. vt in authentica sacramenta puberum. ¶ Dynus verò in. c. nō est obligatorium. dicit aut adijcitur circa id quod prohibetur. in fauorem, vel in priuilegium alicuius, & per eum in cuius fauorem inducta est prohibitio & tunc obligat vt in. c. cum contingat. & c. quanuis. cum similibus. Sed si est prohibitū ratione turpitudinis suijpsius, is cui adijcitur vt in regula non est obligatorium. sed primo membro. c. significātes. de pigno. & notata. in. c. j. de emptio. & in. l. ij. C. de rescin. ven. ¶ Tertium euidentiale quod pro indubitato habetur, est,
12 quòd vbi † quis iurauit generaliter stare arbitrio arbitratoris, potest petere reduci, si est iniquum: etiam si sit iuratum nec periurus est, vt in. l. si libertus. & c. veniens. & c. quintaualllis allegato. Nec pœna adiecta committitur secundum Innocen. in. c. quintaualllis. & Dynum in. c. scienti. vbi plenè videas sed Hostien. in. c. quintaualllis dicit, quòd si specialiter & expresè dictum fuerit, quòd arbitrator ius vnius partis in totum vel in partem possit dare alteri, quantuncunque iniquè pronunciet, debet stare dicto suo, & si iuramentum interuenerunt, & pœna promissa, non parens deierat & pœnam incurrit. argumentum. de iureiurand. si verò. de pactis. c. primo. & tertio. nisi dictum arbitramentum esset contra Deum. argumentum notatorum de tempo. ordi. ad aures. licet fortè de æquitate debeat iudex ex officio suo, tali iniquitati occurrere, si tanta sit, consideratis causis, loco, tempore, & qualitatibus personarum, de transactio. c. finali. s. eodem. c. secundo. ¶ Sed Spec. de arbitris. § fina. versi. item quid si cumpromissum. videtur tenere, quòd iuramentum hoc casu non obliget, allegat de iureiurando. ad nostram. secundo. & c. quemadmodum. de foro competen. si diligenti. in fine. Item quia est contra bonos mores. ff. de pactis. l. iuris gentium. § prætor autem. s. de pact. c. finali. & quia per illud futurus dolus remittitur. vt. ff. de pact. l. si vnus. § illud & ne quis ad delinquendum inuitetur. ff. de præcario. cum præcario. j. de precario. c. fina. & ff. qua. rerum actio non datur. l. prima. § sed onerandæ. ¶ Refert etiam quosdam dicere, pactum valere, & non simplicem renunciationem. ¶ Soluit ad quæstionem & ponit in effectu conclusiones, quæ secuntur prima conclusio est, quòd cum arbitrator mandat aliquid iniquum, quod sit contra deum, cuius obseruantia inducit ad peccatum, vel incurrit illud, quòd illud mandatū non valet nec obligat, nec hoc casu petenti reductionem, obstat iuramentum, nec cum petit, est periurus. xxij. quæstione quarta. si aliquid. & c. si quis præuentus. & c. quintaualllis. supra alleg. cum similibus. secundum Hostiensem.
13 ¶ Secunda conclusio est, quòd cum † mandatum arbitratoris, non est contra Deum nec eius obseruantia inducit vel incurrit pactum mortale, sed aliâs est iniquum, nec consistit eius iniquitas in dolo arbitratoris, vt quia nec ex odio partis alterius, nec per gratiam, nec per sordes, sic pronunciabit iniquè sed tantummodo in re ipsa, tunc obstat iuramentum, & per consequens petens reductionem est periurus: hîc enim solùm agitur de præiudicio iurantis, quātum ad ius suum. Ad quod se potuit & maximè cum iuramento & sponte, ex certa scientia obligari de institutio. cum venissent & per rationem. c. si verò. & c. cum contingat. de iureiurando. & c. quanuis. de pact. libro. vj. nec enim hoc casu inducitur aliquid contra publicam vtilitatem, vel bonos mores, vt plenè probant rationes primæ partis, & iura ibi allegata. Et hoc casu fit etiam verum dictum Hostiensis. ¶ Tertia conclusio est, quòd cum arbitramentum est iniquum ex dolo arbitratoris, vt quia sic pronunciauit iniquè ex alterius odio, vel gratia, aut per sordes, tunc petenti reductionem, non obstat iuramentum, neque petens periurus est, quam ipse probat sic, quia aut dices per iura prędicta, quòd in verbis compromissi non incurritur iste casus, scilicet qñ dolo arbitratoris pronunciaretur iniquè, & tunc planum est ad illum inexcogitatum iuramentum non extendi de iureiurando. c. penul. de renunciatione. cum inter. de iniurijs. c. in nostra. quod met⁹ causa ad audientiam. cum similibus. Nec est verisimile quòd de hoc casu doli, posteà in personam arbitratoris imminente fuerit cogitatum. de ecclesijs ædifi. c. fi. Et quod notatur. xj. q. iij. quod prædecessor. in glo. vlti. xxxj. q. j. illud. in. j. glo. xxxv. q. ix. cum quis. in glos. ij. & quod notat Nouella de eo qui duxit in ma. c. cum haberet. super gloss. iuramētum. Aut dices quòd per prædicta includebatur iste casus, scilicet quòd etiam si dolo arbitratoris & c. adhuc idem quia & si expresè de huiusmodi dolo futuro fecisset mentionem, iuramentum non fuisset obligatorium, & hoc casu contra publicę honestatis iustitiam & bonos mores fuisset præstitum cum nulla pronunciatio cuiuscunque, quocunque nomine appelletur: possit fieri sine pacto cum sit dolosè, aut ex odio, vel per gratiam, seu per sordes vndecima. quęstione tertia. qui rectè. & capitulo quatuor. & sequenti. supra eodem. c. secundo. infra de re iudicata. capitulo primo. libro sexto. ¶ Item quia sic expresè promittendo, videtur hîc se sociare pacto arbitratoris quare non obligatur vigesimasecunda quæstione quarta. si adhuc peccauit. secundum hoc enim iuramentum turpitudinem continet, etiam ex parte actoris aliâs iurantis, & sic non contradicit, sed facit quod notat Hostiensis de pactis. capitulo finali. super verbo nullam. Facit etiam opinio, quæ habet quòd nō obstante iuramēto, potest opponi exceptio doli, per

doli, pea debitorem etiam post biennium propter pecuniã non numeratam, quam tenet Hostié. vt plenè notatur de so lut. c. vltimo. hoc etiam probo, nedum hîc mente sed etiam ex verbis compromissi, quia in themate dicitur quòd compromiserunt partes in istum, tanquàm in bonum virum: ergo tale arbitrium præstare debuit quale conuenit bono viro. vt dicit. l. si in lege. ff. loca. Sed planum est, quòd arbitrã do, dolosè non fecit, vt bonus vir: vnde Tulius libro de offi
14 cijs describens bonum virum, dicit, quòd in † bonum virũ non cadit mentiri. & emolumẽti sui causa prorumpere criminari vel fallere bene facit ad hoc. iij. qõne. vij. iudicet. ibi bonus iudex &c. & iura proximè allegata quæ dicunt talem aperte sic pronunciante, esse malum virum, bonus autem & malus simul esse non possunt. xxxij. qõne. j. cum renũciatur. de pœni. distin. j. §. idem vt Christus ait, ergo sequitur, quòd de verbis & mente compromittentium fuit, quòd pronunciationi dolosæ non esset standum: & ideò concludit præallegata. l. si in lege. quòd irrita est approbatio dolo conductoris facta, quare sequitur, quòd reductio licitè petitur, non obstante iuramento supradicto. ¶ Sed huic tertiæ conclusioni, multum obstare videtur. c. debitores. de iu reiuran. ij. responso. non enim est dubium, quòd cum peccato & per consequens dolosè vsurarius, vsuras recipit quas tamen is qui iurauit tenetur soluere, aliâs obstat sibi iuramentum, & sic dolus alterius non soluit vinculum iuramenti, in his quæ proprium & ius singulare ius alicuius tangũt. ¶ Solutio multiplex datur, & primo quòd ibi datur repetitio loco cuius petitio ipsius reductionis cedit & sic facit, p, vel dic quòd ibi verba & mens iurantis non excludunt dolum vsurarij sed hîc bene excluditur dolus arbitratoris, saltem propter verbum boni viri. vel dic quòd nullo modo licet aliquem inducere ad mutuandum super vsuris. Sed ab eo qui paratus est mutuare, & publicè vsuras exercet. vnde licet mutuum accipere in opus pium, vel in differens secundum quod plenè notatur per Innocen. Hostien. & Nouellã. ȷ̃. de vsuris. c. super eo. Sic in eo qui incidit in latrones, cui licet manifestare bona sua vt non occidatur, licet illi deprædando & diripiendo peccent. De quo habetur hystoria Hieremiæ. xlj. vnde dicit Augustinus quòd recipiens iuramentum ab infideli per falsos deos, si vtitur eius fide ad bonum & licitum, nec peccato illius se sociat &c. xxij. qõne. j. mouet te. vnde vtimur quandoque peccato alterius ad bonum
15 sed inducere † hominem ad peccandum nullo modo licet. xxij. quæstione. v. ille. In casu nostræ quæstionis non est arbitrator deputatus ad dolosè arbitrandum imò solummodo etiam esset huiusmodi occasio quare bene patet, quòd non est simile ei, quod dictum est de solutione vsurarum, & ex his studiosus faciliter, quæ videntur contraria, ad cõcordiam potest reducere secundum eum. Sed prædicta modifices per ea quæ scripsi. s̃. eo. c. ij. in. ix. quæstione. ¶ Et aduerte quia licet membra huius distinctionis sint vera in se, tamen quandoque secunda conclusio modificatur per tertiam, & coincidit in eandem: principalis enim difficultas hanc materiam practicandi in doli probatione consistit, quæ probatio non nisi ex præsumptionibus procedere po-
16 test. vt. C. de dolo. l. dolum. vnus † autem modus præsumendi dolum, est, cum vltra modum magna & patens est iniquitas. Quod prosequere vt scripsi in. ix. quæstione. ¶ Caue tamen quia duo alia dicta ponit Calde. quæ mihi non placẽt primum est, quòd solius peccati mortalis inclusio inductio aut iuramentum aut salutis æternæ interitus reddat iuramentum non obligatorium. Quia idẽ puto de peccato veniali, seu de impedimento vel dispensatio prædictæ salutis vt scripsi in regula non est obligatorium. allegata & . ȷ̃. de pact. quanuis pactum. libro. vj. in secunda oppositione. & dicam in. c. si verò. ȷ̃. de iureiuran. ¶ Secundum est, quòd nõ petens reduci iniquum arbitrium metu iuramenti in dolo arbitratoris participare censetur. Hoc enim non videtur bene dictum, per quartam rationem primæ partis & iura ibidem allegata. licet enim arbitrari iniquè sciẽter, aut hoc procurare scienter dolum includat soluere tamen rem vel quantitatem in arbitramento deductam, aut etiam recipere, nullum de per se pactum includit. & licet recipere propter contagionem doli in arbitrando commissi esset in recipiente pactum, si recipiens fuisset doli particeps, vel sciret tempore receptionis dolum in arbitrando commissum tamen non possum capere, quòd ipsum soluere in eo qui ad hoc teneri se credit bona fide, vel qui litẽ execratur, sit peccatum, per dictum capitulum, debitores. argu. ff. de alienat. mutan. iudi. causa facta. l. iiij. §. secundo. ¶ Supple glossas in glo. penul. ibi: *reducendum*. quo iure, & infra quod tempus, & de alijs de quibus in Specu. de arbitrio. §. si. versi. item quid si compromissum. & in tribus versi. sequentibus & per Dyn. in regula scienti. allegata dixi. s̃. eo. c. ij. de quibus hanc decretalem repetens satis conuenienter potest suas fimbrias dilatare, & ibi *arbiter fuerit*. De his duobus generibus arbitrorum, notatur. ij. qõne. vj. iudicibus. & . s̃. de elec. causam quæ. & per Innocen. in. c. quintaualis & in Specula. de arbitro in princip. Sed dixi. s̃. eodem. c. ij. in prima quæstione. ¶ In glo. vltima ibi. *restitui*. non videtur hæc solutio sufficiens Hosti. secundum quem idem esset de pignore. remittit autem ad notata in. c. ex rescripto. & quod notatur de pigno. c. ij. Goffre. hîc notat &c.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicationem post appellationem legitimam latam, non tenere.*
2 *In interlocutoria necesse non esse, exprimere causas speciales, ex quibus iniquitas insurgit.*
3 *Textus vnus vbi supponit, & alius disponit super iurisditione de qua est quæstio, quid sit faciendum.*
4 *Pacta etiam nuda de iure canonico seruanda esse.*
5 *Tacitum debere esse de eadem causa cuius est expressum.*
6 *Ordinarios vel delegatos semper retinere suam iurisditionem.*
7 *Sententiam arbitrorum non debere per iudices delegatos executioni mandari.*
8 *A compromisso voluntario, communi consensu partes recedere posse.*
9 *Arbitri discordantes per quem iudicem compelli debeant tertium eligere.*
10 *Iudicis potestatem ex partium arbitrio pendere non debere.*
11 *Arbiter an sit, tertius assumptus pro discordia duorum.*
12 *Sententiam latam ex defectu potestatis nullam esse.*

¶ *CAP. VII.*

1 INnotuit. Quo ad casum principalẽ hoc dicit, quòd † excõmunicatio post appellationem legitimam lata, non tenet. Sed quia in hoc non facit ad titulum quod dicit hoc nõ valet compromissum factum in personam incertam. Summabat Abbas sic. Si ad sententiam arbitri indeterminatè electi, iudex partem compellat, locus est appellandi. & prima pars factum narrat secũda dat iudices ibi *intentionis*. ¶ Expone literam *sed aliàs si duo. arbitri electi discordarent*. id est de sententia ferenda non concordarent nullum enim esset remedium, si in iam lata sentẽtia discordassent. infra de re iudicata. c. fina. Hostien. *nominati*. ipsi arbitri hoc facere possunt, & debent. sed tertium eligere & aduocare vbi conuenire non possunt vt supra de officio delegati. suspicionis. infra de appellationibus. c. legitima. libro. vj. Aliàs possunt compelli tertium eligere, vt hîc Collectarius. *tertium*. non nominatũ sed incertũ, & ideò nõ valuit vt sequitur *retenta potestate*. quod est infra. *electus*. cum duo arbitri discordarent, *altero*. Si tertius non erat præsens.

hæc erat sufficiens causa, quare non tenebatur stare arbi-
trio. Sed si erat præsens, statur maiori parti. ff. eodem. l. item
si vnus. §. debet. & l. sed si in tres. Innocentius. *ad obseruatio-
nem*. nota quòd cum generali causa assignata scilicet quia ad
obseruantiam huius arbitrij obligat compromissum com-
prehenduntur etiam: omnes causæ, ex quibus arbitrium
potest dici iniquum, vel nullum propter iniquitatem sniæ
arbitri Inno. & Hostien. idem. argu. s. eo. c. ij. & hoc perpe-
tuò tene menti, ad hoc quòd sufficienter videatur satisfa-
ctum. c. cordi. de appel. lib. vj. & in cle. appellanti. eod. titu. Si
ab admissione articulorum, aut ab alia interlocutoria tanquam
ab iniqua ante sententiam fuerit generaliter appellatum,
tunc enim videtur causa sufficienter expressa, scilicet graua
men iniquitatis quod interlocutoria affert, nec est necesse
2 exprimere † causas speciaĺiores, ex quibus insurgit ista ini-
quitas, imò omnes huiusmodi causæ censentur in modum
cuiusdam annexionis seu accessionis sufficienter compre-
hensæ: & hoc verum intelligit, nisi causarum specialiū fuis-
set specialiter expressa. Quia tunc aliæ non venient etiam
secuta clausula generali. argu. cle. j. de præben. §. j. & hoc etiā
intellige verum, si constet ex actis, de causis illis specialibus
quia ex nouis appellatio talis non iustificatur vt in clemen.
appellanti. allegata. Notatur etiam ex præmissis, quòd sub
verbo iniquitatis vel grauaminis, nullitas comprehenditur
in tali relatione. Quia non est maior iniquitas, quàm nulli-
tas. vt notatur per Innocen. de appel. dilecto. *appellauit*. & be
ne *eundem*. scilicet Gulielmum condemnatum & malè fece-
runt. de offi. delega. cum olim. l. *nullum esse*. Quia latam post
appellationem legitimam. Dicit Hostien. quòd etiam si ap-
pellatio interposita non fuisset, vel non tenuisset, idem iu-
ris esset. argumen. de præben. in capitulo finali. ¶ Primò op
ponitur ibi *G. luco*. & ibi *O. Lsico*. quia isti non videntur eccle
siæ pertinere, vt patet ex lectis & notatis. s. titu. j. nouit. &
titu. ij. si clericus. ¶ Soluit Innocen. quòd fortè hæc causa in
ter laicos erat coram ecclesiastico iudice, quia spiritualis pu
ta de pecunia vel de censu, qui debebatur ratione iuris pa-
tronatus, vel his similibus, vel aliter erat de foro ecclesiæ. vt
notatur de offi. deleg. significantibus secundum eum. vel for
tè erat de patrimonio ecclesiæ vel erat pecunia seu res dota
lis. de dona. inter vi. & vxo. c. iij. & c. nuper. vel erat vsuraria
causa aut secundum Phi. hoc fuit propter negligentiam iu-
dicis secularis, vt. s. titu. ij. c. licet. & c. ex transmissa. vel secū-
dum Collectarium aliàs erat causa ecclesiastica vt notatur.
s. de offi. dele. cum R. vel fortè partes ita voluerunt iuris-
ditionem ecclesiasticam ex certa scientia prorogando. argu.
ff. de iudi. l. j. & l. ij. & notatur. s. titu. ij. in c. ex transmissa. vel
dic veriùs, quòd partes istæ erant de diœcesi attrebaten. vel
partibus illis in quibus consuetudine generali, habet eccle-
sia Gallicana cognoscere, de actionibus personalibus inter
laicos, & in quibus propter dictam consuetudinem cancel-
laria dare tales literas facta in illis, de consuetudine mentio
ne. Et hunc intellectum recipio ex superscriptione decreta
lis quæ à Gregorio. ix. decano, & magistro Petro, canonicis
sancti Petri attrebaten dirigitur. Sed dices omnes istos in-
tellectus esse diuinatorios sed respondeo quòd de hoc non
3 curatur, quia † postquàm textus supponit & non disponit
super iurisditione de qua est quæstio, sufficit dare omnes
possibiles per modum exempli, in quibus valeat verificari
hæc suppositio. Et idē dicas, in quibus reperies textū vnicū
supponere, & aliud disponere. Et hoc perpetuò menti tene.
Quia facit arguentes de suppositionibus textuum: quia suf
ficit dato casu possibili, consequentiam aliam declinare &
ita sæpius soluere cōsueui. ¶ Secundò opponitur. quia imò
non videtur grauari, cum sic fuisset conuentum, & pacta
4 † etiam nuda, de iure canonico sint seruanda. de pact. c. j.
¶ Solutio hoc pactum factum fuit cōtra legem, in eo quòd
conueniebatur de incerto arbitro assumendo, & quod di-
ctum est, pacta esse seruanda intelligitur de iustis possibili-
bus & honestis, aliàs contra. ff. de pact. l. iurisgentium. § ait

prætor. s. de pac. c. fi. & ideò grauabant iudices, vnde potuit
appellari. ¶ Sed contra videtur, quia pacta etiam contra le-
gem, tenent. vt in l. j. §. si conuenerit. ff. depositi. Solutio hoc
pactum nudum est contra legem seu præter legem, imò est
improbatum per legem, item si vnus. §. si in duos. & de hoc
adhuc dicam. ¶ Tertiò opponitur. Quia quod potest lex,
hoc potest conuentio partium. ff. de pact. l. non impossibile
& tamē lex in incerto, dat potestatem prętori ad compellē
dum duos arbitros, eligere tertium in casu discordiæ &
ipsis duobus in eum casum etiam tertium eligēdi. vt. §. prin-
cipaliter. & §. debet. allegati. ¶ Item quia potest conueniri
de certo in specie, igitur de incerto in genere. vt. ff. de admi.
tuto. l. si duo. ¶ Dicit Innocentius, quòd possit eligere ter-
tium indeterminatè, non valet partium, nec potest ab ini-
tio deduci in pactum quia sic fundamentum est malum, sci
licet quod incipit à dissensu. Subaudi quia præstolatur dis-
sensum & præbet occasionem ipsius, & ita nullum potest
superstare ædificium. j. q. j. principatus. Secus si certam per
sonam, puta Ioan. vt §. si in duos. ij. responso. Quia tunc in il
lo dissensu, haberi non potest. vt ibi. ¶ Subdit quòd duo dis
sentientes ideò coguntur per iudicem tertium eligere, vt
in. l. item si. §. principaliter. ff. eo. vbi etiam hoc notatur. quia
hic iustum fuit ab initio fundamentum, licet in ædificando
interuenerit impedimentum, quod per iudicem remoue-
tur aliqui tamen legistæ tenent in. §. principaliter. quòd va-
5 let pro quibus facit, quòd tacitum † debet esse de eadem cau
sa, cuius & expressum: de consti. cum. M. de rescrip. c. ij. ff. si
cer. petatur. l. cum quid. & expressio taciti nil operatur. s. de
præsump. c. fi. §. de fideius. l. non recte. & æquiualet disposi-
tio legis & hominis. C. communia de legat. l. j. in authentica
de nupt. §. disponat. & l. non impossibile. ff. de pact. allegata.
Sed in terminis huius. c. secus quia id non est tacitum gloss.
verò principaliter tenet, quòd non valet expressè, nisi con-
sentiant posteà in tertio eligendo. valet tamen beneficio
prætoris. Sed Bartolus hîc tenet, quod hîc s. notatum est.
¶ Dicit Nouella si teneas quod prædictum est, solutū erit.
& dubitat Nouella an si compromissum est in duos, vt ter-
tium incertum assumant, & omnes concordant in lau-
do valeat laudum, & non soluit. Sed dic vt scripsi. s. eo. c. j. in
ij. q. Innocentius autem in materia posteà magis se profun
dans, dicit quòd quādo à principio dictum fuit per partes,
aut ipsi arbitri vel iudices possint eligere tertium, hoc casu
non possunt per iudicem cogi arbitri illum eligere. Pro eo
quia tunc finguntur arbitri in electione tertij authoritate
partium, quæ de iure non coguntur in arbitrum consenti-
re. vt. ff. eo. l. iij. § tam & si neminem. ¶ Item quia ipsi qui ad
tertium eligendum fuerunt deputati per partes, siue sint iu
dices siue alij, siue vnus siue plures, præsumuntur velle se-
qui voluntates eorum, qui eum seu eos elegerunt. Et quia
voluntates eorum, scilicet partium, sunt discordes, quia
vterque præsumitur velle talem, qui pro se sententiam se-
rat. & qui faueat & consentiat cum illo arbitro, qui pro se
sententiam ferre volebat & ideò iuste prouidit lex, quę hāc
potestatem, scilicet tertium eligendi prohibuit in alium
transferri. verum quòd iudices ipsos arbitros cogant elige-
re tertium, bonum est quia & iudices præsumuntur bene
procedere, cum non authoritate partium, sed iuris pungan
tur & ipsi arbitri præsumuntur etiam bene eligere ex quo
non authoritate partium, sed à iudice vel à iure coacti hoc
faciunt. & ideò quando nihil est dictum à iure, habetur quod
coguntur à iudice secundum Innocentium. ¶ Et pro præ-
sumptione iuris allegat Hostien. ff. de iniurijs. l. si vnus ius-
su. § ait prętor. de verborum significatione. l. illa verba. & de
verborum obligationibus. l. continuus. § cum ita. ¶ Quod
plenius prosequere, vt scripsi. supra eodem capitulo primo
in secunda quæstione. &c. ¶ Quartò opponitur de capitu-
lo. s. proximè sequenti. vide glo. finalem dicit Inno. quod ibi me
diatores fuerant iudices delegati, nō arbitri nec legatus ibi
iurisditionē ordinariam amisit licet cōpromitteretur in eū
& quòd

& quòd Capellanus & Archidiaconus deputati mediatores à legato, fuerunt delegati ex eo apparet quia eorum sententiam confirmat Papa. Quod non faceret si arbitri essent facit bonus textus in argumentum .C. de arbitris .l. prima. ¶ Sed oppones de pœna ibi promissa, quæ videtur probare eos fuisse arbitros. Sed rñdeo ꝙ hoc non est verum in ordi-
6 narijs † vel delegatis in quos compromittitur, qui semper retinent suam iurisditionem quousq; reuocentur. vt .ff. de offi. præsi.l. legatus. ĩ. de præben. nisi essent. s̃. e. ex parte. vbi autem compromittitur in extraneos, qui nullam iurisditionem habent in litigatores, licet aliâs sint ordinarij vel delegati, tunc si compromittatur pœna vel tractatus sic habitus de eligẽdo eum in arbitrium præsumitur eum esse arbitrũ tantũ. ar. ff. e. l. j. & l. litigatores. §. j. e. titu. & . ff. de diuor. l. fi. & ff. de leg. j. l. si seruus plurium. § vlti. ¶ Aliàs autẽ si pœna nõ promittitur cũ tũc nec metu pœnæ nec alio modo teneret sententia potius præsumam ipsum electum tanquã iudicẽ quã tanquã arbitrũ vt res potius valeat, ꝙ pereat. ff. de reb. dub. l. quoties. & iusta de verb. signi. c. Abbate. versu contra quod. secundũ Inno. sed secũdũ Hosti. melius dixisset Inno. vt arbitratorem vt. ĩ. eo. c. j. vt iudex eñ nemo eligi præsumitur nec eligitur nisi expresse hoc dicatur. Sed nec sufficit expresio, nisi & multa alia interueniãt vt patet in eo quod legitur & notatur. ĩ. de so. compete. significasti. vel dic bene esse licitum ab initio committere alicui, ꝙ super aliquo eligat arbitros. Et sic intelligatur. c. ĩ. proxi. & . s̃. de elec. in causis. sed ꝙ duobus ab initio à partibus electis, tertius addatur per iudicem vel alios, hoc non licet ratione prędicta. s. quia malum est fundamentũ cõpromisi: sed quãdo partes dant suam potestatẽ arbitris, vel alijs vt eligant arbitros, nõ quia dissentiant ipsi arbitri sed quia partes in eis plenè cõfidũt, nec fundamentum habent malum, nec aliquod aliud malũ, ideò valet vt. ĩ. c. j. secundum Inno. magis tamen placet Hostiẽ. quod dicit glo. ĩ. c. se. in glo. se. ꝙ ibi loquitur in arbitratoribus dãdis seu amicabilibus cõpositoribus & in hoc hic dicit Collectarius omnes concordare. Et de hoc latius dicã in. c. sequenti. & c. ¶ Quinto opponitur contra principium decretalis ibi: *retenta &c.* quia hæc retentio non videbatur eis commissa, & tamen licet iudex delegatus suam sententiã exequatur & compellat partes etiam ad parendum, de offi. dele. quęrenti: tamen nõ reperitur, ꝙ iudex deputatus ad cognoscendum de causa possit exequi summã arbitri, nisi hoc sibi commissum expresse fuerit. ¶ Solutio tangitur in glo. j. dicit Inno. vt glo. ꝙ re vera, hoc nõ potuerũt ex iure sibi de legato, sed dicit ꝙ partes in hoc eorum iurisditionem prorogauerunt: quod possunt de negotio ad negotium vt notatur. s̃. de offi. dele. de causis. Dicit tamen Inno. & Hosti. ꝙ in negotio commisso etiam si non protestaretur de retinẽdo iurisditionem delegatam illi in quos cõpromittitur tamen eam retinent: quare eñ expiraret cum iuramento, & rescripta sint perpetua. C. de diuer. rescrip. l. rescripta. s̃. de offi. dele. significãtibus. & c. nisi essent. allegato & ibi dedit Nouella remissiones super. iij. glo. ¶ Ad quod facit melius secundum Hosti. C. de dona. l. fi. ¶ Sed & ꝙ idem sit etiam, si in laicos compromitteretur satis expresse innuit hæc decretalis cum nõ iudicet iustã appellationẽ, ex eo ꝙ exequitur sentẽtiam arbitri. s. ꝙ malè fuerũt electi arbitri secundum Innoc. ¶ Dicit tamẽ Inno. quantũ ad solutionem, posse dici, ꝙ nõ sufficeisset iurisditionis retentio, nisi partes consensissent quoad executionem arbitrij licet fortè sufficeret, quoad retentionem iurisditionis delegatæ sed in hoc partes poterãt cõsentire, sicut & possent renũciare appellationi. C. de tempo. appel. l. fi. Super quo vide Nouellã de iureiur. venientes. in glo. & licet. ac iudiciorũ ordini. vt in. c. de causis. allegato cũ cõcordantijs & licet non possint iurisditionem dare, possunt illam infirmare, prorogare, & pacta apponere: secundũ quæ iudicetur. arg. ff. de no. ope. nun. l. j. §. & post operis. cum concordãtijs. vnde ad oppositionem principalem respõdet
7 Inno. dicens, ꝙ sententia † arbitrorũ non debet per istos iudices delegatos, exequutiõi mãdari eorum authoritate delegata. ¶ Sed si partes consenserint in vnum ex vi compromissi, & propter consensum partium, & iudicum poterit executioni mandari. ¶ Sed cõtra de. l. priuatorũ. C. de iuri. om. iudi. rñdet Inno. ꝙ partes hoc casu, non committunt executionem arbitrij tãquãm dantes de nouo iurisditionem, sed Papa est ille, qui iurisditionem dedit, quam de consensu partium prorogatã, isti delegati exequi possunt. dicit tamen, ꝙ cum hoc non possent facere delegati, nisi ordine iudiciario seruato, partes possunt iurisditionem prorogando consentire, vt ipsi iudices delegati sententiam arbitrorum sine ordine iudiciario latam, exequi possint vel potius secũdum eum, intelliguntur partes super hoc renũciasse ne possint excipere, vel vitare executionem, sicut possent renunciare appellationi & reliquo ordini iudiciorum. vt dixi. Nec valet si obijcias, ꝙ pactũ partium licet eas obliget, non debet hanc iurisditionem dare delegatis. quia sicut iam dixi, pactum partium, quod inter se faciunt, non dat hanc iurisditionem, sed eam prorogat. quod facere possunt & etiã ipsi iudices secundum pacta & alia iura faciunt inter ipsas, iudicare debent vt. C. de appel. l. fi. & de tempo. appel. l. vlti. § fi. & dixi. s̃. ¶ Plus dicunt Pe. & Abb. ꝙ etiam si compromittitur in alios, quàm in ipsos iudices delegatos, non per hoc expirat iurisditio delegatorum. vt. C. de tẽpo. appel. authentica si tameñ. licet committeretur pœna, si temerè recederetur ab arbitro: & ad iudicem rediretur vt. ff. eo. l. si quis rem. ¶ Sed quæ est ratio diuersitatis, quare renũciatur prius compromisso, si fiat secundum. ff. eo. l. sed si in seruum. § vltimo cum. l. seq. non tamen renunciatur iudicio per compro-
8 missum, vt dictum est? rñdent quia à compromisso † quod voluntarium est, cõmuni consensu partes recedere possunt sed iudicium redditur in inuitum. ff. de verb. obli. l. inter stipulantem. § j. ¶ Item quia iurisditio datur à lege vel à superiore, arbitrãdi verò potestas à partibus & omnis res. & c. ĩ. de regu. iur. c. j. ¶ Finaliter subdit Inno. quosdam dicere, ꝙ nec etiam partes possunt prorogare iurisditionem alicuius delegati, in eo quod arbitrium exequatur. Primò ea ratione quia arbitrium non debet executioni mandari. Secundò ea ratione, quia hoc non possunt exequi sententiam nisi sit ordinarius vel delegatus à principe. ff. de re iudicata. l. à diuo pio. in principio. s̃. de officio ordinarij. c. pastoralis. sed isti delegati erant causæ principalis & non arbitri. ergo minus hoc possunt committere partes. dicunt enim quòd nõ fuit hæc sola causa, quare tenuit appellatio si quòd incertus fuerit tertius arbiter. Sed & quia exequi non poterant sed primum dictum præualet secundum Hostien. quod etiam Nouella approbat. Subnittebat dominus Martinus ad notata Nouellæ infra titulo secundo. si quis contra. super glos. hoc ideò. & de officio ordinarij, ab ecclesiarum. super verbo obseruari.

¶ PRIMO quæritur qualiter duo arbitri discordantes in sententia ferenda, possunt tertium assumere, vt vna cum eis arbitretur deberent sufficere quæ scripsi supra in tertia. oppositione & in remissiõe quam ibi in fine dedi, & in oppositione sequenti. Sed vt habeas dicta Henrici sic distingue aut quæris nunquid hoc possunt ex potestate à partibus sibi data, & dic quòd non. si potestas in incertum eis data est. vt. § si in duos. & hic secus si de certo vt in. d. § secundo rñso. aut nũquid hoc possint ex potestate iuris & dic ꝙ sic. vt in § principaliter. Ratio, quia ius non potuit nominare certum in qualibet causa. ff. de præscriptio. verb. l. quarta. ideò ius ratione huius impotentiæ excusatur vt. ff. de regulis iuris. l. imposibiliũ. Partes verò possunt ab initio nominare, & quilibet de eo, quod magis sibi placet, explorare. C. mandati. l. in re mandata de arbitratoribus seu amicabilibus compositoribus, dic vt in capitulo sequenti.

9 ¶ SECVNDO quæritur per quem iudicem † duo arbitri discordantes compelli debent tertium eligere, nunq. d per delegatũ cui cõmissa est cã, vel p ordinariũ videlicet

in casu nostræ q̃onis, aliâs decretalis videtur quòd per de-
legatum vt hîc & in iuribus hic allegatis. sed contra facit, q̃a
hoc illis non est commissum arg. de offi. dele. P. & G. & hoc
placet Collec. nec obst. ista decretalis quia hîc partes expres
sè quoad hoc, eorum iudicum iurisditionem prorogãt nec
aliâs possent partes facere, quòd arbitros compellere pos-
sent vt in. c. P. & G. ¶ Nec obstãt. c. suspiciõis & c. legitima.
quia loquuntur de arbitris, qui loco delegatoris succedunt.
Debent tamen partes dictam prorogationem facere, an sen
tentiam latam quia posteà, illi officio functis iurisditio re
dijsset ad Papam & esset necessarium tunc ad eum vel ad or
dinarium recurrere: inducit lecta & notata. s̃. eo. per tuas. &
tunc dici posset quod potui, nolui. & c. de offi. dele. cum su-
per. ¶ Sed quid si partes duos tantùm eligentes arbitros, ex-
presse hoc agunt, quòd illi in casu discordiæ tertium nõ eli-
gant, nunquid valet? Spec. in titulo de arbitro § sequitur vi-
dere. versic. sed quid si electi sunt duo. arguit pro & contra.
Dicit Collec. quòd satis videretur quòd sic. ex quo talia in
fauorem partium sunt introducta ar. C. de legi. l. quod fauo-
re. sicut valet electio duorum licet iura consulant quòd vnᵘˢ
vel tres eligantur: vt notatur. s̃. eodẽ. c. j. vel fortè potest dici
hoc casu, quòd iudex hoc facere posit. cum hoc posit cum
partes sint negligentes vt infra sequitur arg. infra de iureiu-
ran. ad nostram. ij. & de hoc dicit Ioan. And. in additione in
dicto versi sed quid si electi quòd plerique illud tenent, nec
aliud addit. Facit quia partes non possunt facere, quando le
ges locum habeant in eorum dispositione: vt. ff. de leg. j. l. ne
mo. & faciunt bene ibi notata per Bar. Nec potestas iudicis
10 † quæ iuris publici est, ex partium arbitrio pendere debet.
vt. ff. de pact. l. ius publicum. ¶ Sed in contrarium facit quia
ille potest iuris authoritate alterius negotia sine mandato
gerere, contra eius prohibitionem hoc non potest facere. C.
de procu. l. maritus. de nego. gest. l. fi. & quia in re mãdata po
test mandans adijcere formam de qua. s̃. placet & mandare,
quòd non nisi certo casu id fiat vt. l. in re mandata. allegata.
ff. de pac. l. in traditionibus. Sic in proposito ergo tu cogita-
bis per te ipsum. ¶ Sed nũquid illis duobus in tertio discor
dantibus potest prætor illum eligere, & cogere eos in illum
consentire Specu. in versi. sed quid si electi sunt duo. allega.
fine. dicit plerosq; dicere, quòd sic arg. ff. de admi. tuto. l. nj.
in fi. & de bo. autho. iudi. posi. l. in venditione § fi. C. de nup. l.
j. & l. coniunctione arg. contra. ff. de iudi. l. ij. § conuenire. di-
cit Collectarius, quòd non videtur hoc spectare ad officiũ
iudicis, vt in iuribus allegatis & de appellatio. cum speciali.
¶ Subdit tamen quòd Innocẽ. hic vltra vnam colũnam no-
tat quòd imò iudex eum dare potest. Sed si bene attẽdis ad
Inno. ipse non loquitur quoad hoc dispositiuè sed supposi-
tiuè & refert se secundum veritatem iudicibus à partibus
datam vt patet ex verbis ipsius. s̃. per me in. iij. oppositione
versi. Inno. autem posteà formaliter recitatis dicit autẽ Col
lectarius ad verum de ordinario de delegato secus inducens
lecta & notata infra. c. proximo. dicit tamẽ se credere, quòd
in arbitris qui loco iudicum succedunt locum id nõ habẽt.
¶ Sed magis mihi contrarium etiam de ordinario videtur,
quia casus contra regulam à iure speciali exhorbitanter in-
ductus in terminis suis est tenendus & ad consequentiam
trahendus vt in regula quæ à iure. de regula. constitutionẽ.
ff. de legi. l. ius singulare. ar. de libe. & posthu. l. comodissime.
de rescrip. susceptũ. ij. quòd alius sine mandato meo ius meũ
tractare habeat seu pro me consentire in iudicem vel in ar-
bitrum hoc regulariter prohibitũ est. de offi. deleg. cũ olim.
cum concordantijs cõtra quam regulam inductus est casus
specialis certæ formæ. ¶ De quo in. § si in duo. ij. responso
loquens de electione tertij per duos discordantes. arbitros
faciendum & de coactione iudiciali & c. qui casus nõ loqui-
tur de electiõe fienda per iudices, igitur licet eñ ad officiũ
iudicis spectet de iuribus partium iudicare & super illis iu-
dicem dare. ff. de iuris. om. iudi. l. uj. cum tribus sequentibus
non tamen spectat ad eius officium super his disponere in

modum contractus vel quasi contractus cuius naturam ha-
bet arbitrum vt dixi. s̃. eo. c. ij. Nõ eñ ex prima conuentio-
ne obligatæ erant partes, stare dicto istius eligendi. Et nunc
obligarentur per factum iudicis, & quòd obligentur ex fa-
cto duorum discordantium hoc est authoritate iuris quod
ita in illo casu disposuit & non in isto. ¶ Sed nunquid iste
11 tertius † assumptus, est arbiter Spec. hoc mouet vbi. s̃. versi.
sed nunquid ille tertius. & dicit quòd nõ est arbiter, neq; iu
dex, sed cõsiliarius siue mediator qui vocabit ad se arbitros
vt inducat eos ad vnam sententiam, qui si conueniant bene
quidem si verò discordent eius authoritati vt in § principa
liter. in fi. non quòd ipse pronunciet. ¶ Sed quia eius dicto
siue consilio, eis in scriptis dato, ipsi illi stare cogantur: & se
cundum illud pronunciat & sic obtinuit secũdum eũ Ioan.
An. ibidem in additione dicit quòd Specu. videtur loqui in
ista q̃one de arbitro electo per iudicem seu de iudicis præce
pto, secundum quosdam dicentes secus si partes huiusmodi
tertium elegissent. & pro istorum dicto facit quia § princi-
paliter. dicit quòd iudex cogit duos arbitros eligere tertiã p
sonam & non dicit tertium arbitrum. ¶ Sed contra facit de
arb. cũ speciali. de appel. quæ dicit quod tenebit quod duo
ex illis decreuerunt, per quod patet, quòd decernere & indi
care ita pertinent ad tertium, sicut ad alios. Et decretalis, su-
spicionis de offi. dele. dicit quòd tertius cũ duobus vel alte-
ro, fert sentẽtiã & adhuc apertius decret. legitima. de appel.
lib. vj. j. & ij. ẽñ sio. hoc ponit per quæ videtur istud dictum
& alia prædicta quæ super eo fundantur, nõ procedere. fate
tur tamen, ꝙ tenens illud dictum, ad ista rñderet ꝙ loquun
tur de arbitris qui necessitate adeũtur tamẽ dicit, ꝙ quoad
hũc casum, rationem diuersitatis realem nõ videt. hoc talẽ
videlicet ꝙ eius dicto stetur, secũdũ Collectariũ non videt
posse stare. Dicit enim ꝙ arbiter est vt planè. hîc legitur in
fine & per consequens non valet illius solius dictum vt be-
ne ꝓbatur in iuribus allegatis. ¶ Sed nunquid tertius à duo
bus arbitris coactis electus vel etiam à iudice datus, debet
cogi recipere. Spec. vbi. s̃. versi. sed nunquid. tertius. tenet ꝙ
sic per. l. sancimus. C. de aduo. diuer. iudi. licet alij contra. ar.
ff. eo. l. si tamen. & dicto § principaliter. cum Specu. stat glos.
in § principaliter allegato. valet autẽ sententia lata per vnũ
de duobus, cum isto tertio, etiam alio discordante, vel tan-
quã per maiorem partem arbitrorũ vel tanquã per vnũ ar-
bitrum, iam cõsilio coadiũcti secũdũ Spec. vbi. s̃. versi. q̃d si
vnᵘˢ. ¶ Sed nũq̃d cõpromissum factũ in duos, sub illa forma
incerta de tertio in casu discordiæ eligendo, fit ideò ipso in
re nullũ, ꝙ etiã si in illo casu eligũt, & finaliter cum electo
ambo in sententia cõcordauerint, nulla fit sententia ipso iu
re. ¶ Super quo videas Spec. in dicto § sequitur colũ. iij. ver-
si. sed ei, quod dixi & colũ. iuj. versi. sed pone ꝙ in eligẽdo. &
ꝙ super hoc scripsit Ioan. in additione in. d. versi. ei qui. vbi
plenè cuius dicta scripsi. s̃. eo. c. j. in. ij. q. & in dicto versic. sed
pone ꝙ in eligendo. ¶ Sed verè de iuris rigore, puto tale cõ
promissum nõ valere, hęc eñ sunt verba iurisconsulti ad lite
ram in § si in duos. j. respõso & hic dicitur in fi. ꝙ tale com-
promissum tenet, igi. tractu tẽporis, ex eo solo ꝙ cessat cau
sa impediẽs, nõ recoualescit, nisi de nouo superueniat causa
cõfirmãs. i. de nouo dispositiuè inducens. ff. de testa. l. hære-
des palã § ij. s̃. de elec. c. auditis. & . j̃. de reg. iur. nõ firmat. lib.
12 vj. cũ ibi notatis per Dy. & ꝓ cõsequẽs lata † sentẽtia ex defe
ctu potestatis ipso iure nulla. s̃. de offi. vic. c. pe. j̃. de præbẽ.
c. vlti. de iudi. at si clerici. de iure patro. q̃d aũt. Sic aũt est cõ
trariũ de cõsuetu. obseruet, stetur illi in loco vbi constat ita
obseruari, adeo ꝙ cessante cõsuetudine nõ valẽt cõfessiões,
positiones, negationes, seu processus alius, facti coram eis.
Quia si principale non tenet, nec accessorium vt. c. at si cle-
rici. de appella. vt debitus. in principio. xj. q̃. j. in clericorũ.
de fide instrumentorum. inter dilectos. prope finem. licet fa
ciat infra in capitulum proximum vt ibi dicam secundum
Specula. vbi supra versicu. sed nunquid processus. Quod in-
telligo tãq̃ de ꝓcessu iudicialiter facto sicut tñ cõfessiones
extraiudiciales

extraiudiciales valere possint. vt dicam in.c.at si clerici. Facit quod scripsi post Innocen. de elect. per inquisitionem. in secunda oppositione. & maximè in.§. quid dicendum. & dicam etiam in.c.fina. de confessis. Electo autem tertio in casu discordiæ, non possent partes arbitris, vel cum illo procederent, inhibere vt notat Specula. vbi.§.sed quid si arbitri eligunt. vbi vide. ¶ In glossa.ij.ibi. *l. secunda:* quod dic vt infra de procuratorib.c.primo, secundo responso libro. sexto, & ibi: *arbitrium.* nec processus propter rationem quę sequitur vt dixi.§. proximè. versicu. adeò quòd cessante, & versiculo, sequenti.

SVMMARIVM.

1 *Compromitti an possit super spiritualibus.*
2 *Diffinire, quòd ad iudex pertineat.*
3 *A persona arbitri quòd recedi non possit.*
4 *Iurisditionem ordinariam largam & fauorabilem esse.*
5 *Inter arbitratores quæ differentia sit.*
6 *Compositores amicabiles, an compelli possint pronunciare.*
7 *Constitutiones positiuæ potestatis naturalis alicuius quomodo interpretandæ sint.*

¶*CAP. VI.*

Vm à nobis. Quot sunt intellectus capituli, scilicet quinque, qui infra patebunt tot casus summam poni possunt, & sunt duæ partes. Prima factum narrat, Secunda confirmat ibi nos igitur. ¶ Expone literam: *& infra.* Supple quod iustum est exaudimus illud. Simile de resti in integ. suscitata primo responso. Simile de pact. quoties, secus si iniustum. eod.tit.cum pridem secundum Hostien. *metropolico:* ideò quia situm.§. prouinciam suam. Dic vt.§. de offi. alter.c.fi. Hostien. *exigebat:* & merito de præscrip. cum ex officij de censi. sopite. & c. cum nuper. Hostien. *procurationes:* cum hîc Goffre. multùm institisset quomodo super procurationibus à visitatione dependentibus poterat cōpromitti & soluisset quòd super modo procurationis compromitti poterat, sicut & pacisci, vel quòd procuratio nō est, quid spirituale, licet visitatio sit spiritualis, sicut dicitur de fru-
1 ctu decimæ.§. de deci. quanuis. Finaliter † fatetur super spiritualibus compromitti posse.§. eod.c.ij. & c. cum olim, & c. ex parte. Licet nō transigi. de transac. constitutus: *à vobis,* non agebatur de statu monachorum, sed de capellis à statu dependentibus, & quod est notabile ex ea causa petebatur, quòd monasterium non esset liberum, & tamen compromittitur de quo notatur.§. eo. cum tempore. Innocen. *certa:* si fuisset incerta ageretur ad interesse.§. eo. per tuas, vbi de hoc: *duorum mediatorum:* isti ex quo receperūt arbitriū rectè dicūtur arbitri, & cogendi sunt arbitrari. ff. e.l.iij.§.j. & l. lata si vnus.§. Pomponius. melius dicimus quòd sunt delegati, & non arbitri vt notatur.§.c. proximo. ¶ Nec obstat.c.§. proximum vt ibi soluitur Innocen. *præcise.* id est, nominatim secundum Iacobum Baldouini: *magister P.* dicit Hostien. quòd iste fuit ille de collo medio, posteà Rothomag. Archiepiscopus, & demum Episcopus Albaneñ. qui in legatione dominio Romano sancti Angeli Cardinalis adhęsit fideliter, & prudenter de quo notatur. de renuncia. veniens.§. à qua sententia Hostien. *deputati:* dicunt quidam quòd legatus eis mandauit iurisditionem, vel necessaria fuit confirmatio: *ordinando,* quoad quosdam articulos, tanquam me-
2 diatores Hostien. *diffiniendo:* tanquàm iudices quoad quosdam articulos. Nam ad iudicem † pertinet diffinire sic.§.c. ex parte. primo Responso in fi. Et per hoc verbum probatur, quòd fuerunt iudices secundum Hostiē. cui tamen plus placet, quod dicam infra, *confirmamus:* Si fuerunt arbitri & non iudices fortè opus erat confirmatione. Quia de iuribus perpetuis monasterij sine formæ canonicæ obseruatione agebatur super quo vide, quod scripsi.§.c. peruenit in quęstione secunda & remissionibus suis. ¶ Primò opponitur ibi: *confirmamus.* Quia sententiæ arbitrali non statur, nisi metu pœnæ, ideò ex ea non datur actio. C. eo.l.j. nec exceptio. ff. eo.l.ij. & fi. nec executio nisi certis casibus. C. eo.l. penul. & fi. ergo nec meretur confirmationem. ¶ Solutio de voluntate partium processit confirmatio, alioquin non cogitur quis stare ei nisi metu pœnæ. vt in contrario, imò & sine voluntate partium quia iudices delegati sunt: vnde eorum sententia tenet Innocen. Fortè Innocen. voluit per primum dictum id quod dicit hîc Goffre. scilicet per hanc cōfirmationem non mutari naturam arbitrorum. de elect. ecclesia.ij. C. de inoffic. testa. si quoniam. Cum ergo compromissum fuit pœna vallatum, agere poterit ad pœnam, & ad hoc valeat confirmatio non autem per id poterit agi ad iudicatum, vel laudum dici transire in rem iudicatam secundum eum. ¶ Circa secundum autem dictum dicit Hostien. quòd miratur quomodo dicantur delegati. Cum in nulla parte decretalis dicatur quòd eis fuerit iurisditio commissa, sed arbitrium tantum, vel ordinatio. & si fuissent delegati, vbi dicit: *ordinationem:* diceret iurisditioni, & vbi dicit: *mediationi:* diceret, delegationi ar. de deci. ad audiētiam. cum similibus concordantijs. Sed obijcitur nam an dicis ordinationem valere, quia partes ab initio in istos consenserunt, & hoc falsum, iam adhuc non essent electi, & in eo quòd non erat nō poterāt consentire arg. de constitu. cum accessissent §. penultimo. Aut quia delegatus cui data erat pronun-
3 ciandi potestas illos elegit, & hoc non. Quia à persona † arbitri recedi non potest, habet enim ipse & non alius pronunciare. ff. de verborum oblig.l. si quis arbitratu. & ff. eo.l. item si vnus.§. idē Pomponius. & l. in compromissis. Aut ideò quia partes dederunt potestatem legato eligendi quos vellet. Et huic videtur contradicere de directo.§.c. proximum. ¶ Et propter hoc dicebat Hostien. quòd hæc potestas arbitrum, seu arbitros incertos eligendi, licet dari non possit arbitris, vel delegatis: vt.§.iij.c. proximo. cum concordantijs ordinatio dari potest: vt hîc. habet enim legatus ordinariā de offi. lega.c.ij. & hoc ideò quia ordinarius hanc potestatem habet à iure etiam si ei non detur à partibus: v. ff. eo.l. item si vnus.§. principaliter ergo non mirum, si talis potest à partibus hæc potestas dari. Quia per hoc nil nō datur. Sed quod lex concesserat approbatur: Ad hoc de offi.
4 lega. studuisti. C. de noua.l.fi. ff. de noua.l.ij. Et quia talis † iurisditio larga & fauorabilis est. Delegata verò, & arbitraria stricti iuris, & sic contra illos interpretatio in dubio. Patet supra. eo.c. cum dilectus. de offic. dele. P. & G. dicam aliquid in oppositione sequenti. ¶ Secundò opponitur de.c.§. proximo. & hic repete quæ scripsi ibi in quarta oppositione. & vide quod ibi notatur in glo. tertia quæ ponit duas solutio-
5 nes. Cuius prima placet Hostien. qui dicit quòd inter † arbitratores est ista rationis diuersitas, quoad hoc, arbitratoris secūdum vtrunque ius de sui natura reducitur ad arbitrum boni viri. Dictū verò arbitri de sui natura, & secundum superficiem iuris ciuilis standum est: etiam si sit iniquum. ff. eo. l. diem.§. stari. Primum ergo admittititur, quia res per ipsum dirimitur secundum respuitur ne lites ex litibus oriantur. vel ne iniquitas approbetur. Sic nec valet compromissum factum in Seyum, vt pronuncietur quod Titio placuerit. Sed bene valet, vt pronunciet arbitrarium Titio, quasi dicat primo casu, si valeret, necesse haberet pronunciare ad placitum Titij, etiam si iniquum esset: quod innuit verbum placuerit. In secundo non tenetur sequi illius dictum iniquum quod innuit verbum, arbitratu. sic potest intelligi ff. eo.l. item si vnus.§. Pomponius. Super quod vide, quod scripsi.§. eo. cum olim. In quinta quæstione, & sequenti. itē secundum Petrum, & Abbatem arbiter datur ad cognoscēdum & inducandum, & tenetur substantialia iudiciorum seruare. Arbitrator ad componendum & sæpissimè super

re non litigiosa: nec tenetur substantialia seruare. ¶ Plus placet Nouellæ prima ratio, nec placet sibi secūda solutio glo. quia etiam in decretali. s̄. proxima arbitri elegerāt tertium vltimum tamen dictum glossę placet Goffre. pro quo inducuntur not. Hostien. s̄. c. proximo: &. ff. eo. l. non distinguemus. §. quęsitum. ¶ Sed Hostien. hoc non placet quia adhuc potest lęsus causari suspicionem, & iniquitatem, vt in dicto §. quęsitum. Et ideò finaliter dicit Hostien. vt. s̄. quòd talis potestas dari potest ordinario vt hîc, sed non delegatis vel arbitris. vt ibi vel dic quòd isti mediatores fuerunt delegati: sed sic nō faceret ad titulum, vel dic quòd necessa fuit Papæ confirmatio, & facit quod scripsi in expositione super verbo confirmamus, & sic habes hîc tactas quandoq; lecturas, vel sex videlicet tres per glossam. Quartam per Innocen. quintam per Hostien. Et illam de qua proximè dixi: dominus Martinus credit primum intellectum glossæ, vel intellectum Innocen. esse tenendos tanquàm securiores. Nouella nihil eligit, sed dicit esse commendabile scire diuersas lecturas. ¶ Prima lectura glo. magis placet mihi quia plana est, & facit ad titulum, & nullam hacet contrarietatem licet dicat Hostien. quòd verbum diffiniendo in contrarium facit. Tamen non vrget. Quia etiam iuramentum, & transactio dicūtur largo modo diffinitionem inducere: vt ff. de iureiur. l. j. &. ij. &. C. de transf. l. fratris. & illa etiā placet Lignano. Placetq; esse lectura. iij. glo. Henrico & mihi: vt infra dicam. ¶ Primò Collectarius notat super libertate posse compromitti. vt notatur infra de præscrip. cum olim Arguit contra de in integrum restitu. c. penultimo. Dicit hoc verum, differentiæ super libertate personæ, vel ecclesiæ non posse transigi seu compromitti vt in contrario. Sed bene super capitulis à statu dependentibus dixi. s̄. c. cum
6 tempore. ¶ Secundò quærit nunquid † amicabiles compositores, de quibus hîc, possunt compelli pronunciare, videtur quòd non, cum. l. hoc dicat in arbitro simili iudici. ff. eo. l. iij. Sed ipse cum Innocen. tenet contrarium. idem Specula. §. sequitur versicu. sed nunquid. ¶ Tertiò quærit quid si agitur ne arbiter possit cogi ad pronunciandū nunquid valet. videtur quòd sic quia fauori suo partes renunciare possunt. arg. s̄. c. proximo, & de testa. requisisti. Et quia aliâs inuitaretur ad malitiandum, & in hoc remanet Spec. vbi. s̄. ¶ Quartò quærit quid si arbiter, vel arbitratores sint diuersorum territoriorum. Spec. vbi. s̄. notat quòd amborum iudices conuenire debent ad compellendum non tamen secundum Collectarium ad eundem locum, sed ad eundem finem. ¶ Posteà subdit intellectum Hostien. notans ex illo non plus operari expressum, quàm tacitum. Posteà tangit de litis contestatione, & processu arbitri, qualiter valet coram iudice. Recitans de dictis Innocen. de in integrum restitu. c. causa. De quo infra de testi. ¶ Henricus verò solùm. ¶ Præsentata tangit intellectum decretalis dicens quòd vltimum intellectum Bar. approbat Goffre. dicens quòd licet per compromittentes non possit dari potestas duobus arbitris propter timorem dissentionis eligendi tertium arbitrum in casu discordantiæ vt. s̄. c. proximo. &. §. si in duos. vni tamē potest dari hæc potestas. Quia nulli conueniet, qui secum dissidet licet Hostiē. hoc impugnet, propter hoc quòd adhuc potest reus accusari de iniquitate, & suspicione vt innuitur in. §. quęsitum. allegato & in. l. diem. §. stari. ¶ Recitat posteà intellectum Hostien. & eius motiua, quæ confirmat ex intellectu. s̄. proximo. Quia ordinarius quasi semper est vnus, & solus. Sed ipse hoc impugnat, quia illa potestas, quæ cōpetit de iure cōmuni ordinariu. & qua in. §. principaliter cōpetit solū in casu discordiæ arbitrorum; & nō aliter quod nō est in casu huius capituli. ¶ Item potestas illa competens ordinario nō est talis, quòd ipsemet in casu discordiæ possit eligere tertium arbitrum. Sed quòd possit in eo casu compellere arbitros ad tertium eligendum, & tamen in isto. c. iste ordinairis eligebat illos duos mediatores, & non in casu discordiæ. Et ideò dicta vltima solutio glo. & Goffre. magis sibi placet, quæ etiam est
7 mihi valde grata. Nam † constitutiones positiuæ potestatis naturalis alicuius restrictiuę strictè sunt interpætandę, & in suis terminis tenendæ: & vltra suos terminos non laxandæ. Quia exorbitant ab illa regula, qua dicitur quòd libertas est naturalis facultas eius, quod cuiq; facere libet: vt ff. de statu hominum. l. iiij. in principio maximè in re propria. C. de iudic. l. nemo. &. C. de mand. l. in re mandata, & sic locus est regulæ quæ à iure, &. l. ius singulare. & cœteris iuribus ad hoc. s̄. in simili allegatis. Argumentū. de rescrip. ad hoc ff. de his qui sunt sui vel alie. in. l. ij. §. j. xj. quæstione. l. peruenit. cum similibus. Modò. §. si in duos primo respōso. de quo s. c. proximo restringit naturalem hominum facultatem, ne compromittant de suis quæstionibus in alios, eo modo quo volunt, & loquitur solùm in certo casu duarum circunstantiarum concomitantiam habente videlicet cum compromittur in duos, & cum compromittitur in arbitros. Si igitur non compromittitur in duos, sed in vnum tantùm, & non compromittitur in arbitros: sed arbitratores seu amicabiles compositores. Secus maximè cum magna pateat inter istos rationis diuersitas: vt patet ex dictis, & cum ratio legis de dissensu cesset in vno, vt prædixi.

SVMMARIVM.

1 *Compromissum finiri morte ciuili compromittentis: & qualiter. numero. 4.*
2 *Compromissum prælati an ad successorem extendatur.*
3 *Arbitri naturam mediam esse inter naturam societatis, & iudicij.*
5 *Arbitrium an lapsu termini finiatur, sicut iudicium.*
6 *Arbiter an citare posset per literam*
7 *Arbitrium competere hominibus maximæ dignitatis.*
8 *Pater an arbiter esse possit in causa filij.*
9 *Iuris nominatione sine alio additamento quid intelligatur de communi iure Romanorum.*
Abbates in pluribus locis merum imperium habere, castra, & comitatus: licet lege euangelica hoc prohibitum sit, cui contrarium consuetudine iudici non posset. distinct. viij. per totum.

CAP. IX.

Ompromissum. Breue est. Et nota, quod dicit. *Compromissum.* quia secus in arbitrio: quia illud bene trāsit ad hęredes cōpromittentiū. vt. ff. eo. l. quamuis. secūdum Nouellam. & Lignanum quod intellige accipiendo arbitrium, pro sententia arbitrali. ¶ Expone literam *compromissum.* quid de actis circa diffinitiuam sententiam agitatis nunquid valebunt in iudicio contra hæredem. Dicunt Pe. & Abbas quòd sic: per. l. penul. C. eo. &. c. præsentata. j̄. de testi. Vbi transierunt ad successorem, vt colligitur ex verbo antecessorem. & sic dices non extendi compromissum vt in compromisso procedatur: secus quoad iam acta. vide ibi Nouellam in glo. de societate. Et idem tenes Specula. de arbitro. §. item differt. in prin. Et idem tenet hîc Collec. inducens cle. ij. vt lite penden ff. eo. l. quamuis. versi. in summa arbitrali quæstione successio nō extenditur finitur enim mor
1 te † compromittētis etiam ciuili puta deportatione. Cum bona per eam adimantur. C. de pœnis. l. deportationis. Idem si bonis cessit. ff. eo. item si vnus & seq. & multos tales vide in Specu. eo. tit. §. finitur. vbi Ioan. And. in additione dicit, quòd si plures erant compromittentes pro qualibet parte, nec fuit facta mentio hæredum, & vnus de vna parte mortuus fuerit, si res erat diuidua, & quilibet pro sua parte litigabat, durat quoad superstites compromissum, quia tot compromissa, quot sunt partes, & personæ. C. communi diui. l. ad officium. ff. de verborū oblig. l. scire. & de iniurijs. l. si plures. secus si res erat indiuidua, quia finitum fuit cōpromissum, vt in fructibus. ff. fami. ercifcūdę. l. hęredes. §. an ea. & si serui tus vendi. l. loci corpus. §. penul. Item q; si non facta mentione hære-

ne hæredũ pro se & pro vxoribus suis cõpromiserunt duo, promittẽtes de rato,& alterius vxor morit non finit cõpromissum.Quia executio cõtra illam nõ deberet fieri:sed con tra cõpromittentẽ vt.ff.de procur.l. Plautius post Alb. gall. *hæredes*.An hoc quod hic dicitur habeat locum in compromisso facto in arbitratorem,& an expressio hęredis intelligatur tantùm de proximo,& quid si moritur prælatus, qui de rebus ecclesiæ compromisit,vide in.d.§ finitur. versi.sed
2 nunquid arbitratus.& duobus sequẽtibus.& ꝙ non † extendatur compromissum pręlati ad successorẽ,credit hic Collectarius per istam literam indistinctè loquentẽ. & quia prælatus loco hæredis habet. de solu.c.j. facit bene de h. proru. vbi.Io.and. dicit textũ illũ facere pro hac parte.§.e.ex parte. non enim extenditur ibi compromissum ad hæredem, quia electores ibi compromiserunt qui adhuc viuebant secundum Hosti. & idem si electi compromisissent secundũ eum *ibidem*.f.in compromisso, licet tamen sic soluatur per mortem,durat tamẽ quandoꝗ propter accessiones de quo.§.e. ex parte Nouella. ¶ Opponitur de auhten.principales. vt in glo.& solue vt ibi & expone gloss. ibi. *quandoque*. quia videt quãdoꝗ nostris hæredis prouidemus vt nobis.ff. de proba. l.pactum vnde interdum pactum est personale, intendum reale,& suppleas eam ibi, *cum dilectus*: Quod dixit Phil.ibi dixi in quæstione.ij.& ibi. *hæredum*. sic etiam ex vtraꝗ parte debet esse pœnalis stipulatio.ff.e.l. litigatores.§.pe. Quid autẽ si sit inęqualitas in quantitate, fideiussione,vel iuramẽ tò,vide in Spe.de arbitro.§.fi.in versi.hoc quoꝗ, & quatuor
3 sequentibus. Dicit autem Hostien.naturam † arbitrij mediam esse inter naturã societatis,& iudicij.in societate enim non succedit hæres,etiam ex pacto speciali:quãuis in actione succedat per quam tenetur reddere rationem,& præstare reliqua, vt.ff.pro socio.l.nemo potest.&.l.cum duobus.§. idem se in iudicio,verò semp succedit,& si nihil sit dictũ.ff. de pręto.stipu.l.ij.& de ferijs.l.oratione.in fi.&.C.si ex delic. de fun.l.vna.In arbitro verò succedit,si hoc dictum sit.& aliter non.vt hic,& in concor. Et si vis extendere gratia repetendi istam decretalem,quia breuis est coniunge ea quæ scripsi.§.cod.c.ij.in. xvj.q.& prosequere quæstiones ibi tactis, &.§.eo.cum dilectus.in.q.ij.cum duabus sequentibus &.§.e. ex parte. in expositione literæ in verbo partes & in verbo sententiã. Quarum aliqua tangit hic Phil. ¶ Quæri potest
4 generaliter qualiter † morte soluitur compromissum. Aut quæris igitur de morte cõpromittentiũ.aut de morte arbitrorum seu arbitratoum. Primò casu,si mors contingit lata sententia,transit ad hęredes respectu cõmodi,& incõmodi, vt.l.quanuis.&.l.diem proferre.§.j.ij.respon.ff.eo.notatur in dicto.§.finitur. versi.si verò post sententiam. Sed si ante, & sit actum expressè,quòd ad vtrũꝗ seu ad omnium ipsorum compromittentium hæredes transeat,& tunc transit vt hic & in.§.si ab altera parte à contrario.& nedum ad primos vel secundos hęredes,sed in infinitum.arg.C.de le.l.in annualibus.Nã hæredis,hęres testatoris est hæres.C.de hære.insti.l. fi.notat in.§.finitur in prin.¶ Secundus si hoc nõ est artum, quoad hoc, vt in compromisso vlteriùs procedatur : etiam si facta sit mentio de hærede vnius vt in.l.diem proferre.§.j. &.§.si ab altera parte. allegato. & hic notat gloss. Sed quoad hoc vt acta,& processus facti pro defuncto , seu contra defunctũ,coram arbitris seu arbitratoribus valeant pro hęrede & contra hæredem posteà corem ordinario vt ex eis iudicialiter procedat bene durat.C.eo.l. penul.de testa.pręsentata.secundum Pe.& Abb.notat Spec.de arbi.§.differt.vers. quid si sit contra defunctum. ¶ Secundo casu principaliter dic,quòd si arbiter cui ius arbitrandi competit iure suo,moritur,ad hęredem suum ius arbitrandi transmittit.ff. de op. le.l.illud.de verbo.obl.l.si stipulatus fuerim illud.in prin.Si verò iure alieno id sibi competit, vt in arbitris compromissarijs transit bene ad hæredes eius,si hoc actum est.ar.illius capituli secũdum Henri. Et hoc videtur tenere Spec.de arbitro.§.excipitur. vers.quid si actum est. Sed si hoc actum nõ fuerit, tunc secus. Nam per vnius solus plurium arbitratorum,& fortius per omnium mortem,tunc finietur compromissum.vt.l.vno delegatori.§.de offic.dele . & quid iuris ij exequutoribus testamentorum vide.j. de testa.c.fin.lib.v. ¶ Et si vis ex tendere materiam repetitionis iunge ea quæ scripsi in.c.vno delegatori.alleg.& quę dicã.d.c.fi.¶ Ex præmissis infert Nouella quàm dura & crudelis est mors, quæ compromissa dissoluit , & vt dicit Hieronimus in Epitap. repetens inter fratres diuidit, & sociatos amore dissociat. Sed vt ipse dicit ad Theodoram hoc solatio erigimur quod in breui visuri sumus quos absentes dolemus. ¶ Collectarius vltra præmissa, primò addit ad ea scripsi in capit.cùm dilectus.q.ij.&.eo.c.super glo.ij. vnam differẽtiam inter iudicia.& arbitraria.Quia sententia arbiter venalis, tenet sed non sententia iudicis,secundum Spec.in §.differt in prin.Io. tamen notat cõtrarium.ij.q.vj.venales.& illud credit Collectarius verius per.l.j.ff.e.Arg.casus vide in dicta glo.ij.
5 ¶ Secundò dicit quòd arbitrium finitur † lapsu triennij sicut iudicium.De quo in.d.§.differt.versi.item vt.j.trienniũ &.ff.eo.l.si compromissũ.n.in vltima glo.Sed opinio contraria quæ fuit Placen.quam vide in dicto versic.iustificationi potest.Nam.l.illud triennium non statuit in lite per arbitrũ finienda.& hoc ideò quia partes terminũ statuere possunt arbitro,sed non iudici patet primũ.ff.e.si cum dies: in prin. &.l.labeo.ij.ideò imputent sibi, si non statuerunt. Item pro eo,quia si non statuerunt partes terminũ arbitro potest iudex statuere certam diem & cogere arbitrum. vt pronun.j. illam.vt.ff.e.l.iij.§.j.j.de appel.legitima.lib.vj. ¶ Et hãc opinionem approbat Io.And. in additione super dicto versic. item vt.j.Dicit tamen & bene, quòd hęc altercatio de iure canonico nihil valet, vt.j.tit.j.c. penul. Scias tamen , quòd Martinus de fano in quadam summa quęstione hic tractãs tenent in distinctè compromissum triennio expirare , com putãdo illud non à die compromissus, sed à tempore causę coram arbitro ceptę.per.l.procu.& differt hoc à dicto Azonis,quod in dicto versi.reperies. quia iste ponderat causam cœptam. Azo verò litem conte sta.q.pñs non sit lis de verbo.sig.ex parte.ij. ¶ Tertio quærit Collectarius nunquid si arbitri habentes potestatem à partibus compromissi terminum prorogãdi semel prorogauerũt,potuerunt iterum prorogare. Quod tangit Spec.in.§.excipitur alleg.versi. sed quid si actum fuerit.vnde not.Spec.quòd non facit.ff.de iuteiur. non erit ratũ.&.non fit extensio de tempore ad tempus, finali de elect. si compromissarius.lib.vj. Faciunt nota Archidi. de rescriptis propter in glo.sic habes versi.& hoc probo primo ad idem facit quia si enim iactũ retis & est quasi in medio vltimæ columnę ver.reperies ad hoc multas concordãtias.Allegat Collect.in contrarium collecta sua.j.de loca.c. j.& de fo.compe.dilecti.super verbo fecisti.in prin.& de clerici.non resi.ex parte.q.iij. & concef. præben.post electio.q. ix.&.c.literas in fi.& de eo qui duxit in matrimo.c.cum haberet.q.xiij.& latius qui fi.sunt legi.tanta.q.iij. circa fi.Ioan. in additione versi.alleg.ad primam partem. de præben.non potest.§.j.lib.vj. versi.ad hoc multas coucordantias reperies in Nouella & illud teneas. ¶ Quartò quærit Collectarius nunquid in prorogatione oportet partes simul conuenire, de quo in.d.§.excipitur.versi.item nunquid. vbi tenet Spec. quòd imò sufficit quòd modo vnius, posteà alius qui non agere de actu collegij.ar.l.per fundũ.ff.de serui rustic. pręd. ¶ Quintò quærit quid si nomine pœnæ, vnus compromittentiũ stipuletur.x.alius sex,hoc mouet Spec.e.tit. de arbi.§. sequitur in.iiij.col.ij.chartę ad finem colũnę versi. sed circa hoc quæro versi. dicit Spec.quòd tenet compromissum, & quòd si fiat maior pars reducitur ad minorẽ.¶ Collec.inducit hic nota.quòd si fiat mentio de vno hærede, nihilo minus valet & reducitur ad ęqualitatem facit de dona.inter vi.& vxo.c. fi.in fine. ¶ Sextò quærit quid si ego iurarui solum stare arbitrio tu verò aliter nõ iurasti, & fideiussores dedisti,nũquid talis inęqualitas viciat? Dicit Collec.quòd tan

ta potest esse fides mea, quòd potest ęquiparari iuraméto &
fideiussoribus suis secundum Spec. vbi. s̃. versi. quid si ego &
versi. seq ¶ Collec. inducit. s̃. de in integ. restit. c. pen. j̃. de iu
reiur. c. fi. & idem dicit si ego iuraui & tu nõ, & per pręmis-
sa respondet ad. l. ęqualitatem requirentem. ff. eo. l. Pompo-
nius. & l. seq. & l. litigatores. § idem Iulianus. ¶ Septimò quę
rit, quid si compromisi cum minore, qui iurauit, & ego nõ:
dicit Collec, quòd valet quia iuramentũ reducit ad ęquali-
tatem idem Spec. in. d. § sequitur versic. quid si cum adulto.
¶ Octauò quęrit nunquid arbitramentũ arbitramentis pu-
blicè excõmunicati teneat? videtur quòd sic quia speciale
est in hæretico: de hæreti. excõmunicam⁹. § credentes. versi.
ciuilia officia interdicuntur demum post annũ. Facit quia
iudęi possunt arbitrari. C. de iudi. l. iudęi. ¶ Dicit hîc Col-
lect. quòd si pronunciauit per modum laudi vel sentẽtię ar-
biter publicè excõmunicatus, nõ valet de re iudi. ad proban
dum. Sed si tanquàm simplex mediator seu proseneta, iuxta
conuentionem partium ordinauit, firmatur ordinatio nõ
ex ipsius arbitratu, sed ex consensu partium. vide plenè de
regu. iuris dolo facit. in mercuriali, & de sen. excõmu. decer-
6 nimus. in Nouella. ¶ Nono quęrit † nunquid arbiter potest
citare per literam? Card. notat quòd non, sicut nec pedane⁹
iudex, quem vide de iudi. c. j. ¶ Decimò quærit potest, Po-
ne compromittens in mulieribus iurat non venire contra.
Posteà mulier pronunciat nunquid ille tenetur seruare lau-
dum Spec. de arbitrio. § potest versi. quid si compromittens
hoc mouet dicens, quosdam tenere, quòd non valet cõpro-
missum. & eo. § in prin. alleg. iura prohibentia mulierem ar-
bitrium suscipere, & inter cętera. l. illa verba arbitratu. ff.
de verbo. sig. quæ loquitur de seruo qua si mulierem seruo
ęquiparans. Sed Io. And. ibi in additione dicit non esse faciẽ
dam ęquationem inter mulierẽ & seruum, vt colligitur ex
notatis. s̃. c. dilecti. in. iij. glo. & his quæ ibi dixi, & de sepul.
c. fi. lib. vj. in vltima glo. Io. & patet in testaméto testimonio
& tutella filij, quæ cadunt in fœmina, non in seruo: de testa.
iudicãte. de sepul. de vxore. ff. de testa. l. si filius. & l. seq. § mu-
lier, & § seruus. j̃. de testa. quoniam. C. de testi. l. quoniam. s̃.
de appel. ex parte. ij. & quod notatur in dicta glo. iij. ¶ Sed
ad quæstionem credo quòd tenetur seruare iuramentũ se-
cundum Canones, de iureiur. cum contingat etiam si com-
promissum aliàs non valeret vt ibi & de pact. c. quãuis lib.
vj. ¶ Vndecimò quærit de milite vel clerico. Franciscus Ac
curtij in quæstione sua, quæ incipit duo cõsortes. hoc dispu
tauit & tenuit quòd quilibet eorum potest esse arbiter, & for
tius arbitrator allegat. ff. e. l. iij. § fi. & C. de iudi. l. certi. in au-
then. de defen. ciui. § j. ibi nobilium ius &c. nõ ob. C. de pro-
cura. l. militem. & l. neq; miles, fœmina. & ff. de procurato. l.
filiũ. § veterani. de proxi. sacro. scri. l. hac parte. de priu. agen.
in re. l. lib. xij. quia loquũtur in vilibus officijs, de clerico alle
gat. ff. eo. l. non distinguemus. § sacerdotio. C. de epi. audi. l. si
quis ex consensu. l. seq. ff. de verbo. signi. l. illa verba. C. de his
qui ad ecclesias confugere. l. præsenti. § penul. & vltimo. Nõ
7 ob. in authẽ. de sanctissi. epi. § aliud. † Quia de offi. procurato
ris loquitur, quod est vile. arbitrari autem competit homi-
nibus maximæ dignitatis vt. d. l. iij. § fin. ff. eo. & est officium
primum ad concordantias & paces inducendas. Ad quæ cle
rici præcipuè tenẽtur. C. de Epis. & cle. l. si quis in hoc. & de
sum. trinitate epistola inter claras. in prin. & in fi. & sup his
vide quæ notatur in Spec. § fi. ver fi. sed quæro diligenter. &
tribus sequentibus, & versi. in ẽpo vbi notatur quòd in ẽpo
compromittitur. vt notatur. s̃. c. proximo. & c. ex parte & c.
cum tempore. & j̃. de testi. pręsentata. ¶ Duodecimò quęri
potest super quibus potest compromitti, & specialiter qua-
liter super crimine, sed dic de hoc vt in Spec. de arbitro. §
restat dicebat Guy. de suzaria in. l. non distinguemus. ff. eo.
§ Iulianus. super prima glo. q; de omni crimine licet transi-
gere iuxta lecta, & nota. C. de transac. l. transigere compro-
mitti potest fortiori ratione. ¶ Item de crimine quod con
tra te commisi, possit iurare stare mandato tuo. vt. c. tuu. de
arbitrio. § potest versi. item nullus. ¶ Decimotertiò quæri
potest, an cum excõmuicato possit compromitti, Specu. de
arbi. § restat. versi. fi. tenet quòd non, & de actore intellexisse
videtur quia in reo ęquè vigeat canonis periculum, tamen
durum esset, licet, & absurdum videatur quòd ex volũtario
actu excommunicati detur alicui iurisditio solũ à partibus
attributa ideò Io. And. in additione vbi. s̃. hac ratione dicit
quòd reus excõmunicatus, non eligit arbitros, sed omni ca-
su quo de necessitate eligantur, quod vide. j̃. de offic. dele. c.
ab arbitris. lib. vj. in textu, & in glo. illos eligere poterit alliâs
sibi esset fauor hoc non posse contra decre. intelleximus.
¶ Ad prædicta facit, quæstio de conuenientia iudicum scri
psit Io. And. de resp. c. j. lib. vj. in vltima glo. vide in. c. decerni
mus, & mercuriali prædictis & quæ scripsi de actibus excõ.
s̃. de procu. cõsulti in. iij. oppositione & xij. quæstionib⁹ ibi
proximè sequentibus. ¶ Decimòquarto quæri qualiter pro
pter inimicitias superuenientes esset expirat arbitriũ de hoc
vide in Spe. eo. tit. § fi. ver. item si capi. cum remissiõibus ibi
datis vbi dicit Ioã. And. in additione quòd soluatur si prio
res inimicitię redeat vt. ff. e. l. nõ distinguemus. § cùm quidẽ.
Facit de elec. c. nulli. lib. vj. & ff. de confir. tuto. l. in confirmã
do in fi. cum. l. seq. Dicit Gui. de suza. in. d. § cùm quidẽ. quòd
si litigator offendit arbitrum per quod factus est eius ini-
micus illum recusare non poterit, ne dolo suo cõmodũ con
sequatur. ff. e. l. ita demum. in prin. & ex qui. cau. ma. l. quin &
j̃. de dona. inter. vi. & vxo. c. v. Et eodem modo econtra ex-
cusatur arbiter pronunciare propter inimicitias &c. vt eo.
tit. § finitur versi. item quòd inimicitiæ & seq. verum per. l.
humanitatis. ff. de excusa tuto. videretur dicendum, quòd si
aduersarius amici resistat excusationi, eo casu non procedat
8 excusatio. Cum etiam pater in † causa filij & econtra possit
esse arbiter. ff. e. l. qui etiam sic, & iudicare nisi recusetur. ff.
de iudi. l. in priuatis. & leges contrariæ allegatæ vbi. s̃. loquũ
tur in coniuncto agente & aduersario recusante. Tamen
in contrariũ facit, quia iste arbiter vult prouidere famę suę,
si ledi potest cùm iudicaret pro coniuncto. ¶ Contra hanc
solutionem facit de conces. præben. quia cunctis in fi. vt in
not. Io. And. in glo. j. & C. e. l. arbitrorũ. quæ videntur proba
re, quòd necessaria sit exceptio, sed ibi soluitur. & ibi vide
in glo. penul. & fi. ¶ Decimoquintò an deputatus vt pronũ
ciet secundum iura, possit pronunciare secundum statuta.
Guido in statuit. quæstionibus statutorũ, sub litera I. dicit
iudicatum fuisse, quòd non saltem si statuta sunt contraria
iuri allegat. C. de epi. audi. authẽ. præsid. & de iudic. l. rem nõ
9 nouam. & quia iuris nominatio sine additamento intelligit
de cõmuni iure Romanorum insti. de iure natu. § quoties. &
licet iudices iurent seruare statuta. & consuetudines locorũ
de iureiur. c. veniens arbitri nnn. ¶ Ioannes Andręæ in di-
cto. § excipitur. versi. item quòd tullit contra ius dicit in ad-
ditione q; hîc videntur distinguenda statuta ordinaria pro-
cessus à statutis diffinientibus principale, ex quo solũ pronũ-
ciatori imponit illa meta. sed si additum fuisset cognoscere
promittiere tunc fortius ligaret. & dicit quòd periculosum
esset sic compromittere ei qui per statutum ferret iustitiã,
& non per ius cõmune iuxta notata in Spec. de instru. ędi. §
compendiosæ versi. sed nunquid cõsuetudine cum vertu. se.
¶ Decimosextò quæritur pone super actione tutellæ inter
adultum & tutorem quondã, est in arbitrum compromis-
sum, qui super male gestis & omissis condemnauit tutorem
in. xxx. ipsum ab alijs petitionibus absoluendo. Posteà con-
uenit illũ minor actiõe ex stipulatu pro debito paterno. ille
excipit q; condẽnatus est, in. xxx. & ab alijs petitionibus ab-
solutus quæritur an possit conueniri Spec. hoc. mouet de ar
bi. § excipitur versi. sed pone & arguit pro econtra. Finaliter
tenet q; non: quia aliud in arbitris, aliud in iudicijs quia re-
stringũtur iudicia ad excogitata eo q; dantur in inuitos &
non compromissa nec transactiones: quia proueniunt ex cõ
sensu. vt notatur. C. de transac. l. sub prætextu in. j. glo. in cui⁹
fine notatur q; in transactionibus dicit in arbitris locum ha
bere

bere,per.l.si cum dies.§.plenum.ff.e.& notatur in dicto ver. sed pone.in prin.Rofredus verò in sua.q.xlj.tractat hãc quæ stionem,& tenet contrariũ & placet cuius opinio Io. And. in additione super versi.sed pone.& dicit quòd adultus ille agere potest prima actione, pro mutuo,quia quod debebatur ante tutelam non venit in actione tutellæ ergo peti potest.nam prout dicit.l.qui cum tutoribus de administratione tutorũ agitur contra tutorẽ ex alia ergo nec ob.l.diuor.§.fi.ff.de neg.gest.quę vult actio prima trãsfusa sit in actionẽ tutellæ cui concordat.l.toties.ff.de admi.tu. per totum.l.& maximè.§.fi.aliâs.item temporali.Illud enim statutũ in fauorem pupilli non conuertitur in ipsius lęsionem.j.de re. iud. quod ob gratiam.lib.vj.cum cõcordan.intelligit ergo transfusa,si vult & sibi expediat facit.ff.ad carbo.l. carboniana.§. duæ. vbi differtur quæstio status, & bonorum in tẽpus pubertatis,si volunt pupillus aliâs nõ. ¶ Inducit principaliter Rofre.ad solutionem quęstionis.l.Marcellus.§.quidam.ff.ad Trebel.vbi rogatus restituere quicqd de portione sua quicquid habet in hæreditate, non restituit prælibata, & ad idẽ eo ti.l.in fideicõmis.inducit etiã.l.is qui.ff. de ac.& obli.ver. si is cui ex stipulatu debebatur stichus fuit hæres debitoris habet actionem ex testamẽto,& ex stipulatu, & intẽtata vna,altera salua manet allegat etiam contra tutorem quòd se debuerat excutere,quia debitor,& illud nõ faciendo debebatur sibi pœna &c. no. primũ. vt authen. vt hic qui obli. Collat.vj.& qui da tuto.testa.post.authen.minor. Item ꝙ in compromisso debuit exprimere casum illius vnde contra eũ facit illa interpretatio.j.de regu.iuris.contra eum.lib.vj.Et hoc credo verum faciunt ea,quę scripsi.s.e.cum tẽpore.oppositione.ij.§.ad aliud.inducunt &.s.de transac.c.j. oppositione.j.§.quoad quintũ.& in remissiõibus ibi datis. ¶ Decimoseptimò, quid si arbiter compullit partes in se compromittere.Sed dic,vt in.§. excipitur.versi.item quòd compullit.Saluo quòd vt dicit Guido de suzaria ꝙ si compulsi sponte prosequuti sunt causam, & sentẽtia lata est benè tenet.ff. de condi.ob.turp.cau.l. si ob turpem.C.quod me.l.ij. ¶ Sed contra.j.de re.iu.non firmatur,sed solue vt ibi. ¶ Decimooctauò,qualiter arbiter intelligit suscipere arbitriũ.de quo in.d.§.sequitur.versi.sed nunquid arbitrator de hoc.C.de cõtrahen.emp.l.fi.versi.sinatem.vbi de hoc sed cõmuniter nõ approbat.quod vltima glo.ibi distinguit arbitrũ de arbitratore, sed solum distinguitur in vtroq; an susceperit necne vt in dicto versi.sed nũquid arbitrator sicut & in fideicõ.de j.de testi.c.Ioannes.Sed nunquid præsens facies in se compromitti se obligat vel absens cognoscẽs nõ contradicit Specu.in dicto. versi.sed nũquid arbitrator in fi. tenet ꝙ sic in vtroq; casu,sed in vtroq; ibi Io.and.cõtradicit & dicit de arbitro cõtrariũ esse expressum.ff.e.l. Pomponius.aliâs est.l.si de meis.§.recœpisse.ver.requirit actualis susceptio seu pollicitatio facit prædicta decre. Ioan.& quod ibi scripsit Nouella super verbo susceptũ.ff. de procu.l. filius.§. inuitus.& cle.j.de procu.vbi nõ sufficit stare,nisi instrumentũ receperim. nec etiam illud sufficit nisi cõstituens pro ipso cauerit nec obstẽt leges alleg.per Spec.videt.ff.man.l. si remunerãdi.§.si passus.&.l.qui patitur.&.l.sequens.quia loquunt in paciẽte pro se fideiubere, vt mandari, &.ff.ad maced.l. si filiusfamiliâs quia loquit in filiofamiâs. quin.q.ex patris mandato pecuniam recipit mãdans pater.vt soluat decretalis, vbi de spon.ad quod & qui matrimo.ac. pos.c.in super de proprio facto loqunt.Sed quid ad me in casu nostro,si duo cõpromittunt in me squòd possunt pro libito facere, quare igitur teneor respondere,vel loqui nisi cõtra requirar, faciunt notata de præsump.nonne. ¶ Decimononò,qualiter in Abbatẽ, vel monachum cõpromitti potest de quo in dicto versi.sed quęro diligenter.vsq; ad versi.hoc quoq; notandũ est. Spec.
10 dicit quòd Abbates in pluribus locis,habent † merum imperium, imò exprimit quòd habẽt castra, & etiã comitatus.§.vero sacerdotio.per Spec.allegatus.loquit de vero sacerdotio.alio scripsit Nouella.j.tit.ij. si diligenti super prima glo.

¶ Multi dicunt & benè, vt dicit Spec.quòd possunt Abbates esse arbitri.quod sequit Ber.de bo.sed de simplici monacho tenet Spec.contrariũ,& idem Archid.xvj.q.j.presentiũ & Ioan.& Vincen.de statu.mona.quoad monasterium. vbi de hoc per Nouel.sup verbo accipere,& idem Rofre.in sua xxvij.q.de hoc per Cyn.de epi.audi.si quis ex cõsensu,remittentem ad Spec.vui.s.Tamen vt refert Specla.Odofredus distinguit,valet supet.d.l.si quis ex cõsens.u inter arbitros,& arbitratores.Iacobus de are.in quæstione de qua dixi.s. eod.c. in.j.q.allegãt.ff.de admini.tu.l. Titium.§.j.vbi mulier potest esse arbitratrix in taxatione alimentorum,& similium legatorum,sed ergo & monachus.Item vt dicit amicabiliter cõponere:est actus pietatis ergo cadit in monachũ.C.de ser.l. dies.verus autem arbiter litiũ, scilicet, cognitor & decisor esse non potest nisi prout dicitur in.d.§.sequit.versi.quid de simplici monacho in fine.Vult in.c. iniustum.xj.q.iij. quòd Religiosi sunt lingua modesti nõ separantes odia,sed extinguẽtem Abbate.tamen exposcente in parte vtilitate monasterij hoc potest,vt in fine dicti versi.& sufficere potest aliqua experientia super quo vide Nouellam de re.iudic.cum I.& A.iij.glo.ij.versi.subdit, & hoc vltimum tenet Hostiẽ. in summa.e.tit.§.ij.in fine. An autem possit dari coadiutor? vide Nouellã de cleri.egro.c.fin.in.iij.q.tertij membri.Nec tenetur pronunciare alter de arbitris ingrediens monasterium,vt.d.§.sequit:ver.sed pone quòd vnus.De quo.de procu.c.ij.lib.vj. tenetur autem in hoc obedire Abbati, vt.d.§. sequitur.versicu.sed quid si Abbas , & hoc apertè probatur xxxiij.q.ij.quid culpa.in fine.vbi de hoc, &.xj.q.iij. quid ergo. vbi etiam de hoc vide cum qualitas causæ non resistit. faciunt etiam notata per Ioan.And.de hæreticis. vt officiũ. lib.vj.super quo vide ea,quæ scripsi.s.eo.c.in.iij.q.&.c.peruenit.q.ij.versi. item vtrum monachus. &.c.dilecti.in quæstionibus Collect.in prin. vsq; ad.§.item quærit.& quæ notantur in remissionibus ibi datis. ¶ Vigesimò quæritur:nũ. quid Abbas in causa monasterij sui possit esse arbiter? De quo in.d.§.sequitur.versi. sed nunquid Abbas, vbi arguitur pro,& contra:& inducitur,quòd sic institu.de testamentis. §.legatarijs.Bene facit de præscriptionibus. cum olim. vbi scripsit Nouella in verbo vicarius.& quod ipse scriesi de exceptionibus.cum inter.super verbo subscribi. Tamẽ decre. cum olim.non loquit de principali prælato : de quo quærit hîc Spec.vbi.s.Item si teneatur opinio:quòd Episcopus; potest esse iudex in causa ecclesiæ suæ. De quo pleniùs remissiones inuenies in Nouella.j.tit.j.cum venissent.sup prima glo.& sic cõcluderetur , qđ potest esse arbiter verus sumpta ratione ex.l.j.ff.eo.&.l.fuge.eo.tit.non tamen hoc concluderet in Abbate: propter quod videtur verius ꝙ verus arbiter esse non potest in causa monasterij. potest tamen esse arbitrator iuxta notata.ff.eo.l.penul.& in Specu.de arbitro.§.ij. versi.item potest esse arbiter.ibi item nullus.cum remissione ibi data per Ioan.And.in additione & bene.Facit ad prædicta, quod dicunt leges.ff.de legatis.j.l.senatus.§.j. &.l.si sic. in prin.Per quas patet legatum committi non posse in pura voluntate hæredis vt in.l.quæ licet possit sibi committi vt in bono viro vt.l.ij.cui concordat.l.fideicommissa.§.quãquàm.ff.de legatis.iij.secundum Ioan.And.in additione dicti.versi.sed nunquid Abbas.Dicam.j.de verborum signifi. ex parte.j.

¶ RELIQVA SCISMATA, QVAE IN Ecclesia Dei euenerunt & in pontificatu Romano. Cœtera comperies in.c. sacris de his quę vi, metusve causa fiunt. nu.25.fo.74.&.75.

PRimum fuit, Anno dñi.cccl xvj. quo tempore erat Liberius Papa,qui fuerit.xlj.Papa qui & Imperator Constantinus filius magni Constantini qui erat de opinione arrianorum. Et ideò quia ipse Liberius Papa nolebat ipsi opinioni consentire , Imperator ipsum eiecit, & in exilium misit & arriani alium elegerunt,qui fuit dictus.

Fœlix, quem posteà quia nolebat ipsi opinioni consentire, Imperator ipsum eiecit, & in exilium misit, & arriani alium elegerūt qui fuit dictus Fœlix, quē posteà, quia nolebat dictæ heresi cōsentire, expulerūt: & dictum Liberium qui tedio exilij consenserat ipsi hæresi reuocauerunt in Papatu, quem post eius mortē Damasius factus catholicus Papa cōdemnauit & omnia eius facta reuocauit.

¶ Secundū fuit Anno domini quingentesimo, in quo tēpore Papa Symach⁹, qui fuit. lvij. Papa fuit electus in discordia: in eadem die posteà fuit electus alter vocatus Laurētius, ex qua causa separatus est clerus, & populus diuisus est à senatu, quæ res graue desideriū ecclesiæ diu, vsq; ad ipsa pertraxit homicidia donec hāc tantā altercationē expressit Theodorici potentia, hoc æquitatu iudicio obtinente vt Symachus Papa esset, qui prior fuerat ordinatus eiq; pars magna faueret: posteà verò Symachus conuocato consilio ex misericordia constituit Laureonū micherinū Episcopum, Et demum post paucos dies criminatur ex inuidia per falsos testes Symach⁹, & occulte reuocatus Laurētius, & iteratò fuit diuisus clerus, quidā adhærent Symacho, alij Laurētio: sed cōuocato iterato cōsilio. ccxxv. in Eporum, expurgaf Symachus, & cū gloria restituif: Laurētius cum suis condēnatur.

¶ Tertium fuit Anno dñi. cccccxl. quo tempore erat Papa Siluerius. lxiiij. Papa. Et quia idem papa ad instantiā Theodoræ Imperatricis, nolebat restituere Episcopum Constantinopolitanū, per suum prædecessorem propter heresim depositum, ipsa procurauit cum Imperatore, Epm eijci de Papatu & Vigilium ipsius Siluerij archidiaconū qui papatum ambiebat, & prędicta cōsulente, in loco Ipsius Siluerij poni, quem posteà Vigilium ipsa Impatrix quia nolebat restituere dictō Episcopū cum fune misso in colo eius, trahi fecit per totam ciuitatē & in exilium duci. licet posteà reuocatus per Imperatorē dum rediret de exilio obijt.

¶ Quartum fuit, Annu dñi. Dcclxviij. quo tēpore erat Papa, quia cum vacante sede quidā Constantinus laicus subito ordinaref sacerdos, & tirannica ambitione, papatum inuaderet, contra ipsum per fideles eligitur Stephanus Papa qui fuit. cij. & dictus Constaotious deiectus & ecclesijs priuatus, qui Stephanus cōuocato cōsilio, omnia à Coostantino ordinata exordinat propter baptismū & crisma, & Epi ab ipso ordinati si digni erāt iterato eligerētur, & consecrarentur aliâs redirent ad primū statum, & ita de præsbiteris & cœteris tamen ad gradū altiorem nunquam cōscēderūt.

¶ Quintum fuit Aono, dñi. Dccc. quia cùm Leo Papa. iiij. in Roma, maiores lętanias ageret, quidā de Romaois clam armati in ipsa processiōne ipsum capiant, eiq; linguam & oculos eruerunt coi voce & visu dirimittus redditus iterum & linguam & oculos radicitus euellunt, & eo semiuiuo relicto, iterum restitutus est ad sanitatem, qua habita repulsa ab Imperatore Constātinopolitano defensio tam super oppressione facta ecclesiæ per Regem Longobardorū quàm pro dicta offensa Romanorum adijt regem Carolum magnum Franciæ, à quo liberata ecclesia ab oppressione dictis regis, fuit io sede pacificè restitutus, & tandem etiam de voluntate Romanorum in ipsum Carolum transtulit imperiū Romanū, ipso Constantinopolitano ab imperio reuocato.

¶ Sextum fuit Anno, dñi. Dcccxc. quo tēpore fuit Papa, quidam vocatus famosus, qui ante existens Episcopus Portueñ. per Ioannem. viij. Papa fuerat excōmunoicatus & depositus, & iurauerat ounquā venire Romam, nihilominus fuit ad Papatum assumptus, post cuius mortem de eius factis & ordinationib⁹ fuit magna disscotio in ecclesia, quia Stephanus eius successor, conuocato coosiliu, ordinationes ipsius famosi reuocauit & corpus eius vestib⁹ papalibus exutum laicalibus induit, & digitus dextrę manus abscisis, manum in tyvmberim iactari pręcepit post cuius Stephaoi mortem, eius successor Ioannes nonus, conuocato cōsilio. lxxiiij. Episcoporum confirmauit ordinationes famosi & reuocauit consilium factum per Stephanū contra eundē Famosum.

¶ Septimū fuit, Anno domini. Dcccliij. vnde vacāte sede, quidam Albericus, cùm esset potens in vrbe, induxit nobiles, ipsos iuramento adstringens vt filium suum Papam facerent, quod & factum est, qui dictus est Ioannes. xij. hîc erat venator, & totus lubricus adeò quòd fœminas publicè tenebat, ex quo quidam Cardinales & Romani secretè scripserunt Ottoni principi vt tanto ecclesiæ scandolo compatiens, Romam properaret, & cùm sępe per imperatores ac clerum moneretur, vt se corrigeret, noluit: & tandem conuocato consilio, fuit aliter subrogatus; quo iterum alio consilio conuocato, reposito cum vxore cuiusdam oblectans à diabolo in pectore percussus, subitanea morte finiuit.

¶ Octauum fuit, Anno domini. Dccclxv. quo tēpore erat Papa Leo nonus, qui per Romanos fuit à papatu eiectus & alter vocatus Benedict⁹. v. p ipsos electus. Crescētius imperator Romam obsedit cui dictum Benedictum tradiderūt, & per ipsum Imperatorem restituto dicto Leone in Papatu in exilium misit Benedictum obijt propter quod q; Romaoi semper volebant suos intrudere, ordinauit idem Leo Papa, vt nullus papa fieret, nisi de consensu imperatoris.

¶ Nonū fuit, Anno domioi. Dccclxxvj. quo tēpore Romani transgulato Benedicto papa. vj. fecerunt Papam Bonifacium. vij. qui posteà de vrbe fuit eiectus, & deprædata ecclesia sancti Petri fugijt Constantinopolim, & posteà Romam, cum magna pecuoia rediens, cum oon posset Papatum pacificè obtinere vni Cardinaliū oculos eruit, & ipse deinde subito fuit extinctus.

¶ Decimō fuit, Anno domini. Dccccxcvj. quo tēpore fuit fact⁹ Papa Gręgorius quintus, ad instantiam Imperatoris Octonis cuius erat consanguineus, sed postmodum Crescētius Consul vrbis, Placentinum Episcopum delegatione Constantinopolitana cum magna pecunia redeuntem in Papatu intrusit, data pecunia sed hoc factum est per Imperatorem grauem vltionem recœpit, quia ille intrusus fuit exulatus, & consul decapitatus.

¶ Vndecimum fuit, Anno domini. Mil. xij. quo tempore erat Papa Benedictus octauus, qui eiectus fuit de papatu, & factus alius papa, vnde maximum fuit scisma, sed de fine nihil dicit.

¶ Duodecimum fuit, Anno domini. Mil. xxxiij. quo tempore erat Papa Benedictus oonus anni sufficiens, eiectus fuit de papatu & factus papa Sabineñ. Episcopus, & vocatus Siluester. iij. & iste etiam eiectus est. & Benedictus restituitur, quo iterato eiecto, factus est Papa Archiepiscopus sancti Ioannis Anteportamlatinam, & vocatus Gręgorius sextus, qui cum rudis literature, alterū papam ad vices ecclesiastici officij exequēdi secū cōsecrari fecit, quòd cū multis non placeret, tertius subinducitur, qui vices solus impleret: vno itaq; contra duos, & doobus contra vnum de Papatu altercantibus, Henricus imperator cōtra eos Romam accedit, & eis canooica & imperiali cēsura de potestate Lombargen. Episcopum qui Clemens. ij. appellatus est, in Papatu substituit, Romanis sibi iurantibus sine ipsius cōsensu, Romanum pontificem non electuros.

¶ Tertiumdecimum fuit, Anno dñi. Mil. lj. vnde cum sede vacante Romani iuxta morem obseruatū petierunt ad Imperatore Heorico pontifice qui imperator Theutonicū vellet & nullum posset inducere ad recipiendum papatum nisi Epum Tullen. virum bonū & simplicem, eundem Epm præfecit io papā, qui fuit vocatus Leo. x. qui cùm venisset Romam, & diceretur eum minus canonice fuisse assumptum ipse cōscientia motus papatui resignauit omnino, sed Romani vidētes eius booitatē, ipsum de oouo elegerūt.

¶ Decimumquartū fuit, Anno domini. Mil. lviij. quia vacāte sede, quidam vocatus victus Vlbeceñ. Episcopus fuit per violentiam factus papa, & vocatus Beoedictus. x. qui postea cessit papatui, & alius electus à Cardi. vocatus Nicolaus. ij.

¶ Decimumquintum fuit, Anno domini. Millesimo. lxij. quia vacante sede Lucanus Epus à Cardinalibus fuit concordialiter

cordialiter electus,& vocatus Alexander.ij. contra istũ fuit Cadulus parmensis Episcopus, qui ferè ab omnibus Lombardiæ Episcopis,in Papam est electus asserentibus Papam nun debere eligi, nisi de paradiso Italiæ. Qui Cadulus veniens bis Romam cum magno exercitu,per violentiam papatum voluit obtinere,sed non potuit:& finaliter post longam altercationem inter ipsos duos, Alexander ad Rogatũ Imperatoris Hẽrici descendit in Lombardiam,&cõsilio inanteà solenniter celebrato,Alexander,vt verus Papa admittitur, & Cadulus vt inuasor prętectus,repudiatur.

¶ Decimumsextum fuit,Anno domini,Millesimo.lxxv. vnde existẽte Papa Gręgorio.vij.& orta graui discordia inter ipsum & Henricum tertium regem Romanorum nondum Imperatorem coronatum, ipse Henricus quędam decreta Gręgorij multis prælatis, & Baronibus suis iubet cassari, ex quo Gręgorius Episcopum excõmunicauit, & tandem deposuit:& Radulphum ducem Burgundinnũ, regem Romanorum per Archiepiscopum Maguntiæ, & plures alios fieri fecit.dictus verò Henricus conuocato consilio Episcoporũ sibi adhęrentiũ apud Bruxiam,Archiepiscopum Rauenateñ,in Papam elegerũt, quem appellauerunt Clementem, quem Henricus Romam duxit, & sine Cardinalibus in sede intrusit, ab ipso se coronari in Imperatorem fecit deinde Grægoriũ cum Cardinalibus,in castrum sancti Angeli obsidendo, sed posteà veniente Roberto Guistardi de Apulia in adiutorio Papæ, dictus Henricus cum suo papa fugit, & dictus Robertus Romam cœpit,& Grægorium in palatio Lateraneñ.restituit dicto scismate vsque post mortem Grægorij durante.

¶ Decimumseptimũ fuit, Anno domini, Millesimo.cxiij. existẽte Papa Paschali secundo,Henricus quartus Romanorum rex, veniens Romam pro sua coronatione cum magno exercitu,cum inter ipsum,& suos prædecessores esset quæstio cum ecclesia,super inuestitura pręlatorum missus nuncius ad Papam,renũciauit dictis inuestituris, & ita fuit receptus in Roma in Papam, & coronatus, sed cùm papa super hoc vellet ab ipso recipere iuramentõ recusauit & habita inter eos discordia, Imperator, & Cardinales cum tota curia incarcerauit.quo tẽpore ex clero Romano, peruersi tres diuersis temporibus in papam præsumpserũt: in fine tamen liberato papa,omnes ab ipso prostrati,& facta pace cum Imperatore,fuit cum maximo honore,in Roma repertus.

¶ Decimumoctauũ fuit,Anno domini,Millesimo cxxviij. vnde Papa Gelasio cum Cardinanibus veniente in Francia propter discordia Henrici Imperatoris existens Clugniacũ obijt, vbi Guido frater comitis Burgundiæ, & Archiepiscopali Vieneñ.per Cardi.fuit concorditer in Papam elect⁹ & vocatus Caluxtus secũdus in tm̃ verò ipse Henricus imperator quędam vocatũ Buldinum in Roma intrusit in papã.sed posteà veniente domino Calixto cum magna potentia in Roma,& dicto intruso offenso, finaliter fuit ei traditus,& cum ipse Calixtus intraret Romam, ipso Burdino coram ipso,supra camelũ versa facie posito,& caudam cameli pro freno tenẽte, posteà fuit in arce Simonis intrusus.

¶ Decimumnonum fuit,Anno domini, Millesimo. cxxxij. vnde vacante sede quidam Grægorius diaconus Cardinalis sancti Vincentij fuit per maiorem partem Cardinalium electus in Papam,alter verò vocatus Petrus Leonis,per maiorem pratem electus primus,Innocentius secũdus, & secundus Anacletus appellantur, sed Petrus Leonis propter suæ parentellæ potentiam ecclesiam Romanam per violentiam obtinuit, & de prædictis Iocalibus & ornamẽtis ecclesiarũ, omnes penè Romanos corrumpit. Innocentius verò nullũ in vrbe subsidium habens cum suis Cardinalibus iuit ad Galliam vbi à rege Francorum Ludouico honorificè fuit, & conuocatis duobus consilijs, vno Remis: & alio Parisijs fuit ab omnib⁹ Episcopis Gallię & Germaniæ cõfirmatus, & Petrus Leonis reprobatus, & anathematizatus, & demũ per Lotharium imperatorem cum magno exercitu, & Archiepiscopis,& Episcopis,ad Romam ductum,Petrus Leonis expugnans ipsum cum tota sua progenie extirpans relegauit,& Innocẽtiũ,in propria restituit sede.

¶ Vicesimum fuit,Anno domini,Millesimo.cxlv.Eugenio Papa.iij.à Cardinalibus electo Romani Sordanem Senatorem,& Patritiũ cõtra ipsum Papam erigentes, ab vrbe deturpauit,qui transalpinas venit Gallias, vbi à Ludouico rege vocatus,cùm ipsum transmarina cruce signasset, & consilium Remis celebrasset, cum adiutotis regis redijt ad vrbẽ cui redeunti clerus, & populus Romanus,cũ magna lętitia occurrit,cantans Benedictus qui venit in nomine dñi.

¶ Vicesimumprimũ fuit,Anno domini,Millesimo.clv.vnde vacante sede,Cardi.adinuicem diuisi,duos eligerũt.s.Rolandum Cancellariũ,qui Alexander.iij. dictus est, & Octomanum. vnde preces regionum quidam vni,alij verò alteri adhęserũt:nam Imperator Fredericus primus,cum suis Episcopis Octomanus.rex verò Ludouicus Francorum, & rex Angliæ Henricus Alexandrũ in Papam,& dominũ susceperunt,Et post dictum Octomanũ, tres alij seriatim papæ scismatis successerunt,qui omnes excõicati per Alexandrũ, vicissim mala morte perierũt. Et ita Imperator Fredericus xix.annis in tali scismate perseuerauit,Sed in fine,cùm Alexandro pacem composuit,& abiurat scisma publicè satisfaciat.Sic quòd in ecclesia quę tot annis graui scismate fuerat desolata,per vnitatẽ pacificã in domino cõsolatur.

¶ Vicesimumsecundum fuit,Anno dñi Millesimo.ccxcvj. quo tempore postquàm Cœlestinus Papa quintus papatui renunciauit,& factus Bonifacius.viij. cum ipse Bonifacius processus faceret cõtra dominos Iacobũ, & Petrum de Columna,patruũ & nepotem,Cardinales ipsi videntes contra se motum Papæ contra ipsum libellum famosum erigunt quem ad multas partes erigunt, asserentes in eodem nõ esse Papam. sed solùm modo Cœlestinũ,cuius renunciationem & Bonifacij electiunem dicebant iuridice nõ tenere quod etiam multũ aggrauare voluit rex Francię Philippus cõtra quæ etiam idem Papa facere volebat processus, nam cõuocatis omnibus prælatis & Baronibus sui regni, petẽs ab eis consilium, & auxilium contra Papam obijcit crimen hæresis, & quòd viuente suo prædecessore, habuerit ingressum illigitimum ad papatum,& quòd ei non erat parẽdum sicq; contra ipsum papam prouocatur ad conciliũ generale, quæ tamen omnia indecisa remanserunt,quia magis fauore odij,quàm iustitiæ procedere videbãtur, Super his tamen, idem Papa duas promulgauit decretales,vna quæ est,tit.de renunciat.lib.vj. in qua est declaratum,summũ pontificem renũciare posse,& renũciationem Cœlestini tenuisse, aliã quæ est in.tit.de scismati.eo.lib. qualiter videlicet dicti duo Cardi.tanquam scismatici fuerant à Cardinalatu ac omni honore, & bonis depositi,& priuati, in tantum etiam fuerunt dicta odia aggrauata,quòd dictus rex Francię fauentibus sibi dictis duobus Cardinalibus & eorum amicis, eundem Bonifaciũ in anagnia loco originis aut vbi magis esse credebat,capi fecit & captũ teneri qui à die dictę captionis xxxv.præ magna tristitia dolore migrauit.

¶ Vicesimumtertiũ fuit,Anno domini. Millesimo. cccxij. existente Papa domino Ioanne.xxij. & ipso cum sua curia, in Auinione permanente,ac duce Baraniæ,licet minus canonicè electo in Imperatorem imperiũ contradicente ipso Papa occupare volente, Romanis etiam indignatis contra ipsum papam,quia nolebat in Romam redire: & se vidente Romana curia,quæ eis multa bona solebat afferre,fieri alieno, fauente ipso duce Baranię quendam fratrem minorem sibi antipapam cum etiam anticardinalibus creauerunt:sed tandẽ per ipsum papam,tam cõtra ipsum antipapã quã contra ipsum antiimperatorem, & ipsorum fautores magnis,& diuersis processibus,& sententijs publicatis omnes tandem ad ipsius obedientiam,& misericordiã peruenerunt.

¶ Vicesimumquartum fuit,& incœpit Anno domini,Millesimo.ccclxxvij. quod adhuc, domino permitente, durat: vnde existente domino Grægorio.xj. in Roma, cui ibidem cum sua curia paucis autem temporibus venerat de Auinione. Ipso ibi defuncto, & Cardinalibus intrantibus conclaue pro electione summi pontificis facienda. Romani appetentes ibi curiam remanere, qua fuerant annis ferè.lxx.priuati,concilio inuito,deliberauerunt:de iure,vel iniuria Papam Romanum, vel Italicum saltem haberent. Itaq; cum multitudine, ac magno tumultu dictum conclaue sæpè intrantes, & rumpendo clamantes, quòd omnino volebant Romanum, vel saltem Italicum. Maior pars Cardinalium minis,ac timoribus, aliàs non facturi, Bartholomęum Barensem Archepiscopum elegerunt Vrbanum sextum vocatum:quem etiam,perdurante timore,coronauerunt:& ferè per tres menses corpore,non animo reuerētias,& alia obsequia præstauerunt papalia. Verùm, captato tempore congruo,& securo dicti Cardinales, ipso derelicto, in anagnia, deinde fundis recesserunt, &, factis per ipsos processibus, & dicto Bartholomęo citato, declarauerunt electionem de ipso facta nullam fuisse:& ipsum non papam,sed sedis Apostolicæ inuasorem, demumq; alium, videlicet, dominum Robertum de Gebeñ. præsbiterum Cardinalem Papam creauerunt, qui Clemens septimus est vocatus. Qui cum Cardinalibus,& sua curia Auinionē venit. Dominus Bartholomæus Romæ remansit: vbi multos anticardinales creauit:ex quo maximum scisma, quale ante non fuerat in ecclesia:& tota Christianitate generatum: quia aliqui adhærent vni,& alij alteri:tertij neutri: quarti mādata vtriusque recipiunt. Quod qualem finem recipiet, adhuc est sub diuino iudicio in pendenti.

Finis Tertiæ Partis Commen-
TARIORVM AEGID.
Bellemeræ,in libr. Primum
Decret.

LVGDVNI sumptibus honestorum virorum IACOBI, IOANNIS Sennetoniorum fratrum.

Regestum.

Aaa,bbb.ccc,ddd,eee,fff,ggg,hhh,iii.kkk,lll,mmm,nnn,ooo,ppp, qqq,rrr,sss,ttt,vvv,xxx, Omnes sunt Quaterniones.

Index locupletissimus rerum, ac VERBORVM, QVAE HAC TERTIA COMMENTARIORVM AEGIDII BELLEMERAE.I.V. consultissimi parte in librũ decretal. priorem significantissimè illustrantur, eoq; studio, vt nihil desideretur siue Pontificij, siue cæsarei iuris quæstio inciderit. Quę omnia serie alphabetica digesta sunt. Eoq; fiet, Deo duce, vt & rem memoriæ cõsecres, & materiarũ sedes comperias faciliùs.

¶ De litera A.

Arbitrij

¶ De litera B.

¶ De litera C.

Compositio

¶ De litera D.

¶ De litera E.

Ecclesię si

¶ De litera F.

¶ De litera. L.

¶ De litera M.

¶ De litera S.

¶ De litera T.

¶ De litera V.

I. V. CANDIDATO. S.

Adducta tandem fuit velut ad vmbilicum AEgid. Bellemeræ commentariorum pars tertia in priorem Decreta. librum. in qua de actibus extraiudicialibus, quales sunt induciæ (treugas vocant) pacta, arbitria edisseritur remedia extraordinaria inserens. At proximè de iudicijs &c. dicturus est Vale, studiosisSime lector.